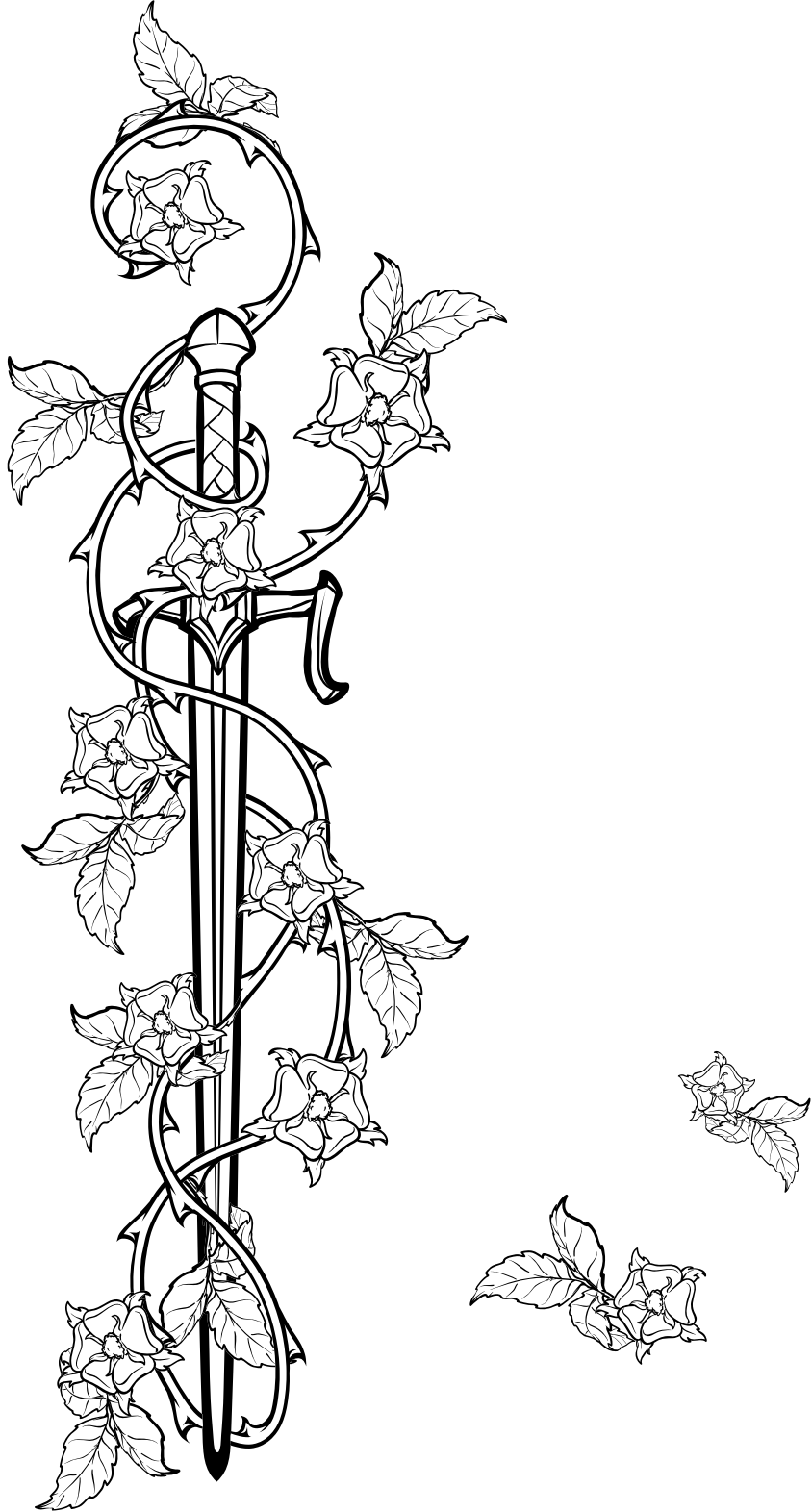

ПАТРИК
РОТФУСС
СТРАХ
МУДРЕЦЯ

КСД

PATRICK
ROTHFUSS

THE
WISE
MAN'S
FEAR

A NOVEL

РОМАН

ХАРКІВ
2023 КСД

УДК 821.111(73)
Р79

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Rothfuss P. *The Wise Man's Fear* : A Novel / Patrick Rothfuss. —
New York : DAW Books, 2012. — 1008 p.

Переклад з англійської *Марії Пухлій*

Карти виконав *Натан Тейлор*
www.king-sheep.com

ISBN 978-617-15-0535-3 (PDF)
ISBN 978-0-756-40791-9 (англ.)

© Patrick Rothfuss, 2011
© Depositphotos.com / Aen_Seidhe, risha-may, 2023
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2023
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2023

Моїм терплячим фанатам за те, що читали блог і казали,
що насправді хочуть чудової книжки,
навіть якщо їй доведеться чекати трохи довше.

Моїм розумним бета-читачам за неоціненну допомогу
й за те, що терпіли мою параноїдальну потайливість.

Моєму неймовірному агентові за те,
що багатьма різними способами відганяв вовків від дверей.

Моїй мудрій редакторці за час і простір для написання книжки,
що сповнює гордістю.

Моїй люблячій родині за те, що підтримувала й нагадувала:
періодично виходити з дому корисно.

Моїй співчутливій партнерці за те, що не кидала,
коли я ставав лютим і страшним від стресу,
викликаного постійним переписуванням.

Моїй милій малечі за любов до татка попри те,
що я постійно мушу йти геть і писати.
Навіть тоді, коли ми просто чудово проводимо час.
Навіть тоді, коли ми розмовляємо про качок.

ЧОТИРИ
СТОРОНИ
ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Пролог

Тиша в трьох частинах

Наближався світанок. У шинку «Путь-камінь» запала тиша, і це була тиша в трьох частинах.

Найочевиднішою частиною була безмежна лунка тиша від того, чого не вистачало. Якби перед цим вирувала буря, дошові краплі били б і стукали б по в'юнкому селасу за шинком. Грім бурмотів би, гуркотів би та гнав би тишу вздовж дороги, наче пале осіннє листя. Якби в кімнатах сиділи подорожні, вони потягувалися б і бурчали б, розганяючи тишу, наче крихкі, напівзабуті сни. Якби була музика... але ні, звісно, ніякої музики не було. Власне, нічого з цього там не було, а тому тиша залишалася.

Усередині «Путь-каменя» темноволосий чоловік зачинив за собою двері чорного ходу. Попри непроглядну темряву, прокрався кухнею, пивницею і спустився сходами до підвалу. Він із легкістю, породженою великим досвідом, уникав вільних мостин, які могли застогнати чи зітхнути під його вагою. Кожен повільний крок супроводжувався лише ледь-ледь чутним «туп» по підлозі. Таким чином він додавав до більшої, лункої тиші маленьку, потайну. Виходила своєрідна амальгама, контрапункт.

Помітити третю тишу було нелегко. Ймовірно, послухавши досить довго, її можна було б відчутти в холоді шибок і гладеньких оштукатурених стін кімнати шинкаря. Вона була в темній скрині, що стояла в ногах жорсткого вузького ліжка. А ще вона була в руках чоловіка, який лежав там нерухомо й виглядав перший блідий проблиск прийдешнього світанку.

Цей чоловік мав по-справжньому руде волосся, полум'яно-руде. Очі в нього були темні й відсторонені, а лежав він зі млявістю людини, що вже давно облишила всяку надію на сон.

«Путь-камінь» належав йому, так само як і третя тиша. Так і годилося, бо це була найбільша тиша з трьох, яка огортала інші. Вона була глибока й широка, як кінець осені. Вона була важка, як великий обточений річкою камінь. Вона була терплячим звуком людини, що чекає власної смерті, схожим на той, який видає зрізана квітка.

Розділ перший

Яблуко й бузина

Знуджений Баст, горблячись, сперся на довгий шинквас із червоного дерева.

Оглянувши порожню залу, він зітхнув і заходився порпатись у речах, доки не знайшов чисту лляну ганчірку. А тоді з покірним виглядом узявся натирати частину шинкваса.

За мить Баст нахилився вперед і примружився, роздивляючись якусь малопомітну цятку. Пошкрябав її й нахмурився, зобачивши маслянисту пляму, яку залишив пальцем. Прихилився ближче, похукав на шинквас і енергійно його потер. Відтак зупинився, сильно дихнув на дерево й написав у імлі непристойне слово.

Відкинувши ганчірку, Баст пішов серед порожніх столиків і стільців до широких вікон шинку. На одну довгу мить зупинився біля них, дивлячись на ґрунтову дорогу, що тягнулася крізь центр містечка.

Баст іще раз зітхнув і заходив залою. Рухався він із невимушеною грацією танцівника й цілковитою безжурністю кота. Одначе, коли він провів руками крізь темне волосся, цей жест вийшов збентеженим. Його блакитні очі безперестанку оглядали залу, неначе шукаючи виходу. Неначе шукаючи чогось такого, чого він не бачив уже сто разів.

Проте нічого нового не було. Порожні столи та стільці. Порожні табурети перед шинквасом. На стільниці позаду шин-

кваса бовваніли дві здоровезні бочки, одна для віскі, одна для пива. Між бочками стояв багатючий асортимент пляшок усіх кольорів і форм. А над пляшками висів меч.

Бастів погляд ізнов упав на пляшки. Він зосередився на них, замислившись на одну довгу мить, а тоді знову зайшов за шинквас і витягнув важкий глиняний кухоль.

Глибоко вдихнувши, Баст навів пальця на першу пляшку в нижньому ряду й почав наспівувати, рахуючи пляшки в ньому.

Клен і клин.
Як хочеш, на!
Жар і попіл.
Бузина.

Закінчив він наспівувати, показуючи пальцем на низеньку зелену пляшку. Викрутив корок, замріяно надпив із пляшки, а тоді скривився і здригнувся. Хутко поставив її й натомість узяв вигнуту пляшку червоного кольору. Надпив трохи і з неї, задумливо потер вологими губами, відтак кивнув і налив щедрю порцію собі в кухоль.

Навів пальця на наступну пляшку і знову заходився рахувати:

Лебідь. Леді.
Ніч, зірки.
Лози. Сльози.
Є свічки.

Цього разу Баст зупинився на прозорій пляшці із блідо-жовтим напоєм. Висмикнув корок і вилив чимало до кухля, не завдавши собі клопоту скуштувати трунку. Відставив пляшку, взяв кухоль і театралью покрутив ним, а тоді наповнив рота. Зблиснув усмішкою і злегка вдарив нову пляшку пальцем. Від цього вона легенько дзенькнула, а тим часом Баст ізнову розпочав свій мелодійний наспів:

Зерна. Жорна.
Древо й камінь.
Вітер, води...

Рипнула мостина, і Баст підвів погляд, ясно всміхнувшись.
— Доброго ранку, Реші.

Рудоволосий шинкар стояв біля підніжжя сходів. Обтер руки з довгими пальцями об чистий фартух і довгі рукави.

— Наш гість уже прокинувся?

Баст заперечно хитнув головою.

— Не ворухиться й не подає жодного звуку.

— Йому випало кілька непростих днів, — зауважив Коут. — Мабуть, це дається взнаки, — він завагався, а відтак підняв голову й понюхав. — Ти що, пив?

Запитання радше було виявом цікавості, ніж звинуваченням.

— Ні, — відповів Баст.

Шинкар здійняв брову.

— Я *дегустував*, — сказав Баст із наголосом на останньому слові. — Дегустація передує питтю.

— А... — промовив шинкар. — Отже, ти готувався випити?

— Крихітні Боги, так! — вигукнув Баст. — І випити без жодних обмежень. А чим ще в біса можна зайнятися? — Баст витягнув свій кухоль із-під шинкваса й зазирнув у нього. — Я сподівався на бузину, але мені дісталася якась диня, — він задумливо покрутив кухлем. — І ще щось пікантне, — знову трохи випив і замислено примружив очі. — Кориця? — спитав і поглянув на ряди пляшок. — А в нас узагалі ще є бузина?

— Вона десь там, — сказав шинкар, не дивлячись на пляшки. — Басте, зупинися на хвилику й послухай. Нам треба поговорити про те, що ти зробив учора.

Баст остовпів.

— А що я зробив, Реші?

— Ти зупинив оту істоту з Мелу, — відповів Коут.

— А... — Баст розслабився і зневажливо махнув рукою. — Реші, я просто її сповільнив. Ото й усе.

Коут хитнув головою.

— Ти збагнув, що то не просто якийсь божевільний. Намагався нас попередити. Якби не твої прудкі ноги...

Баст насупився.

— Реші, я був не такий уже й прудкий. Та істота здолала Шепу, — він опустив погляд на добре вимиті мостини біля шинкваса. — Шеп мені подобався.

— Усі інші думатимуть, що нас урятував ковальчук, — сказав Коут. — І це, мабуть, на краще. Проте я знаю правду. Якби не ти, воно перебило б тут усіх.

— Ох, Реші, це просто не так, — відповів Баст. — Ви вбили б його, як курку. Я просто добрався до нього першим.

Шинкар відмахнувся від цих слів і промовив:

— Я тут задумався через учорашнє. Замислився про те, як зробити це місце трішки безпечнішим. Чув коли-небудь «Лови білих вершників»?

Баст усміхнувся.

— Реші, ця пісня була нашою, перш ніж стати вашою.

Він вдихнув і заспівав приємним тенором:

Коні білії, мов сніг,
Срібно-біла зброя в них.
Усі у свіжому гіллі,
Зелень, червінь на чолі.

Шинкар кивнув.

— Саме та строфа, яку я згадав. Як думаєш, ти міг би подбати про це, тимчасом як я готуватиму все тут?

Баст енергійно кивнув і мало не побіг, але спинився біля дверей кухні.

— Ви ж без мене не почнете? — тривожно запитав він.

— Ми почнемо, щойно наш гість буде ситий і готовий, — запевнив Коут. А тоді, побачивши, якого виразу набуло обличчя його учня, трохи злагіднів. — Гадаю, що за таких умов у тебе є година чи дві.

Баст зазирнув у двері, відтак поглянув назад.

Обличчя шинкаря на мить звеселилося.

— І я тебе покличу, перш ніж ми почнемо, — він махнув однією рукою, ніби відганяючи співрозмовника. — А тепер іди.

* * *

Чоловік, який називав себе Коутом, займався своїми звичними справами в шинку «Путь-камінь». Рухався він як годинниковий

механізм, як фургон, що котиться добре второваними коліями на дорозі.

Спершу хліб. Чоловік змішав руками борошно, цукор і сіль, не завдаючи собі клопоту їх відміряти. Додав трохи закваски із глиняного глека в коморі, замісив тісто, а тоді зліпив округлі буханці й поставив підійматися. Вигріб із пічки на кухні попіл і запалив вогонь.

Далі він перейшов до загальної зали й розвів вогонь у чорному кам'яному каміні, вимівши попіл із величезного вогнища уздовж північної стіни. Накачав води, помив руки й виніс із льоху шматок баранини. Нарізав свіжих трісок для розпалу, заніс дров, поплескав по хлібу, що підіймався, й переставив його поближче до нагрітої пічки.

А тоді в нього раптом не зосталося справ. Усе було готове. Все було чисте й упорядковане. Рудоволосий чоловік стояв за шинквасом, і його погляд мало-помалу вертався з якоїсь далечини, зосереджуючись на тому, що було тут і зараз, на самому шинку.

Погляд зупинився на мечі, що висів на стіні над пляшками. Меч був не надто гарний, не ошатний і не примітний. Він був по-своєму загрозливий. Загрозливий, як висока круча. Він був сірий, без жодної плями й холодний на дотик. Гострий, наче бите скло. На чорній деревині дошки, до якої був прикріплений меч, було вирізьблено одне слово: «Примха».

Шинкар почув важкі кроки на дерев'яному помості за дверима. Засув на дверях шумно заторохтів, а далі пролунало гучне «аго-о-ов» і гупання у двері.

— Секунду! — гукнув Коут. Помчавши до парадних дверей, він повернув важкий ключ у яскравому латунному замку.

Грем стояв, занісши товсту руку, щоб постукати у двері. Коли побачив шинкаря, його обвітрене лице розпливлося в усмішці.

— Баст ізнову почав усе за тебе? — запитав він.

Коут поблажливо всміхнувся.

— Гарний він хлопака, — сказав Грем. — Тільки трішки при-телепуватий. Я думав, що у вас сьогодні може бути зачинено, — він прокашлявся й на мить позирнув на свої ноги. — За таких обставин я не здивувався б.

Коут поклав ключ у кишеню.

— У нас, як завжди, відчинено. Чим можу допомогти?

Грем вийшов із дверей і кивнув на вулицю. Там на візку неподалік стояли три бочки. Новенькі, зі світлої відшліфованої деревини, з яскравими металевими обручами.

— Я вчора знав, що не засну, то склепав для вас останню. До того ж чув, що сьогодні зайдуть Бентони з першими пізніми яблуками.

— Я дуже це ціную.

— Гарні, надійні, витримають усю зиму, — Грем підійшов і з гордістю постукав одним зігнутих пальцем об бочку. — Що може прибити голод краще, ніж зимове яблучко? — підвів погляд із блиском в очах і знову постукав по бочці. — Дійшло? Прибити!

Коут трохи застогнав, потираючи лице.

Грем захихотів собі під носа і провів рукою по одному з яскравих металевих обручів на бочці.

— Я ще й не робив до цього бочок із латунню. Але ці вийшли такі гарні, що я на краще й не надіявся. Якщо не залишаться щільними, дай мені знати. Я про них подбаю.

— Радий, що це не надто тебе обтяжило, — промовив шинкар. — У льоху буває вогко. Я побоююся, що залізо просто заржавіло б за кілька років.

Грем кивнув і відповів:

— Діло кажеш. Мало хто думає на майбутнє. — Він потер руками. — Не хочеш мені підсобити? Дуже не хотів би впустити бочку й подряпати тобі долівку.

Вони взялися до справи. Дві з бочок із латунними обручами перейшли до підвалу, тоді як третю занесли за шинквас, пронесли крізь усю кухню й поставили в коморі.

Опісля чоловіки повернулися до загальної зали, кожен до свого боку шинкваса. На мить запала тиша: Грем оглядав порожню пивницю. Табуретів біля шинкваса стояло на два менше, ніж мало бути, а на місці одного столу з'явилася порожнеча. У впорядкованій пивниці такі речі впадали в око, наче випали зуби.

Грем відірвав погляд від добре начищеної ділянки підлоги біля шинкваса. Сягнув у кишеню й дістав кілька тьмяних залізних шимів. Рука в нього практично не трусилася.

— Коуте, дай мені, будь ласка, маленьке пиво, — попросив він різким голосом. — Знаю, що рано, та в мене попереду довгий день. Я помагаю Мурріонам заносити пшеницю.

Шинкар налив пива й мовчки передав його. Грем випив половину за один довгий ковток. Очі в нього були трохи червоні.

— Учора справи були кепські, — зауважив він, не дивлячись співрозмовникові в очі, а тоді випив іще.

Коут кивнув. «Учора справи були кепські». Ймовірно, більше Грем нічого не скаже про загибель людини, яку знав усе життя. Ці люди знали про смерть усе. Вони самі вбивали свою худобу. Помирали від лихоманки, падіння чи негараздів із переломами. Смерть для них була схожа на неприємного сусіда. Про такого не говорять, щоб він, бува, не підслухав і не вирішив завітати.

Якщо, звісно, не брати до уваги історій. Оповідки про отруєних королів, дуелі, давні війни — це чудово. Вони вбирають смерть у чужоземну одіж і відсилають її подалі від ваших дверей. Вогонь у димарі чи кашель від крупу — це страшно. Однак суд над герцогом Гібеанським чи облога Енфаста — це дещо інше. Це наче молитви, наче заклинання, які бурмочуть серед ночі, йдучи самотою в темряві. Історії схожі на півгрошові амулети, які купують у вуличних торгівців про всякий випадок.

— Як довго тут буде той писар? — запитав за мить Грем. Його голос відлунив від стінок кухля. — Може, мені варто замовити якихось папірців про всякий випадок. — Він трохи нахмурився. — Мій татко завжди називав їх паперами для спочинку. Як вони зветься насправді, ніяк не згадаю.

— Якщо треба подбати лише про твої речі, це розпорядження власністю, — буденним тоном промовив шинкар. — Якщо це стосується чогось іншого, то називається свідченням заявленої волі.

Грем поглянув на шинкаря, здійнявши брову.

— Принаймні я так чув, — заговорив шинкар, опустивши погляд і протираючи шинквас чистою білою ганчіркою. — Писар згадував про щось таке.

— Свідчення... — пробурмотів Грем у кухоль. — Мабуть, просто попрошу в нього якихось паперів для спочинку, а він хай розпише їх як заманеться, — він підвів погляд на Коута. — Інші, певно, захочуть чогось схожого: такі вже часи настали.

На якусь мить шинкар неначе роздратовано насупився. Але ні, нічого подібного. За шинквасом він мав такий самий вигляд, як завжди, його лице залишалося спокійним і приємним. Шинкар невимушено кивнув.

— Він згадував, що візьметься до справ десь близько полудня, — сказав Коут. — Учорашнє трохи вибило його з колії. Якщо хтось прийде раніше, ніж опівдні, то, напевно, буде розчарований.

Грем знизав плечима.

— А яка різниця? Все одно до обіду в місті й десятих людей не набереться, — ковтнув іще пива й визирнув із вікна. — Сьогодні робочий день, і це вже точно.

Шинкар неначе трохи розслабився.

— Завтра писар також буде тут. Тож не треба всім пертися сьогодні. У нього вкрали коня біля Абатового Броду, і він намагається знайти нового.

Грем співчутливо втягнув повітря крізь зуби.

— Бідося. Зараз, коли збирають урожай, він не знайде коня ні за які гроші. Навіть Фурман не зміг відшукати заміну Неллі після нападу того павука біля Старокам'яного мосту, — він хитнув головою. — Коли таке сталося менш як за дві милі від твого порога, здається, що це якось неправильно. Коли...

Грем зупинився.

— Пане й пані, я заговорив як мій старий! — Грем нахилив підборіддя й заговорив демонстративно грубим голосом: — «Коли я був хлопчиною, погода в нас була така, як треба. Мірошник не тиснув пальцем на ваги, а люди вміли не пхати свого носа до чужого проса».

На обличчі шинкаря з'явилася сумовита усмішка.

— Мій батько казав, що пиво було краще, а на дорогах було менше вибоїн.

Грем усміхнувся, та ця усмішка швидко померкла. Він опустив погляд так, неначе йому ніяково було говорити далі.

— Коуте, я знаю, що ти нетутешній. Це тяжко. Дехто гадає, ніби чужинець геть не може розуміти, що до чого.

Він глибоко вдихнув, продовжуючи уникати шинкаревого погляду.

— Але ти, гадаю, знаєш таке, чого інші не відають. У тебе ніби *ширший* кругозір, — він підвів погляд. Його очі були серйозні та втомлені, з темними колами від безсоння. — Усе так погано, як здається останнім часом? Дороги кепські. Людей грабують, а...

Грем ізнову явно старався не дивитися на порожню ділянку підлоги.

— Стільки нових податків, через які стало так скрутно. Грейденівські хлопці от-от утратять ферму. Оте павучище, — він ковтнув іще трохи пива. — Усе так погано, як здається? Чи я просто постарів, як мій татусь, і тепер мені все трохи гірке порівняно з часом, коли я був хлопчиною?

Одну довгу мить Коут тер шинквас, неначе не бажав говорити.

— На мою думку, все зазвичай погано в тому чи тому розумінні, — промовив він. — Можливо, це здатні бачити лише ми, немолоді люди.

Грем мало не кивнув, а тоді нахмурився.

— Але ж ти не старий! Я здебільшого про це забуваю, — він зміряв поглядом рудоволосого чоловіка. — Ну, тобто рухаєшся ти як старий, говориш як старий, але ти не старий, правильно? Б'юсь об заклад, ти вдвічі молодший за мене, — Грем примружено поглянув на шинкаря. — А, власне, скільки тобі?

Той утомлено всміхнувся.

— Достатньо, щоб розуміти: я вже пожив достатньо.

Грем пирхнув.

— Замало, щоб видавати старечі звуки. Тобі треба бігати за жінками й лізти у шкоду. Хай уже ми, старі, жалітимемося, що світ тріщить по швах.

Старий тесля відштовхнувся від шинкваса й повернувся до дверей.

— Як буде перерва на обід, прийду знову, поговорити з твоїм писарем. І прийду не один. Багато хто захоче записати дешицу офіційно, як буде змога.

Шинкар глибоко вдихнув і поволі видихнув.

— Греме!

Той повернувся, приклавши одну руку до дверей.

— Річ не лише в тобі, — сказав Коут. — Усе погано, і чуття мені підказує, що стане ще гірше. Було б незайве приготуватися до тяжкої зими. І, може, ще подбати про самозахист у разі потреби, — шинкар стенив плечима. — Принаймні так мені каже чуття.

Гремові вуста перетворилися на похмуру риску. Він серйозно кивнув, мотнувши один раз головою.

— Мабуть, треба радіти, що це не тільки моє чуття.

Відтак він видушив із себе усмішку й, повернувшись до дверей, почав заковувати рукави сорочки.

— І все ж, — додав чоловік, — треба сушити сіно, поки світить сонце.

* * *

Невдовзі після того прийшли Бентони з повним візком пізніх яблук. Шинкар купив половину з привезеного й наступну годину сортував і відкладав їх.

Найзеленіші й найтвердіші опинилися в бочках у льоху. Лагідні руки шинкаря обережно розклали їх і обклали тирсою, перш ніж прибити на місце кришки. Ближчі до остаточної стиглості опинилися в коморі, а тим, що були прим'яті чи мали якісь брунатні плями, світило хіба що стати сидром, бути розрізаними на четвертинки й закинутими у велику бляшану балію.

Сортуючи й укладаючи яблука, рудоволосий чоловік видавався вдоволеним. Однак, придивившись уважніше, можна було помітити: хоча руки в нього заклопотані, погляд став відстороненим. А на його обличчі, хоч воно й видавалося зосередженим і навіть приємним, не було видно радості. Під час роботи він не мугикав і не насвистував. Не співав.

Відсортувавши останні яблука, шинкар проніс металеву балию через усю кухню й виніс через чорний хід. Стояв прохолодний осінній ранок, а позаду шинку ріс невеличкий усамітнений садок, прикритий деревами. Коут вивалив розрізані яблука в дерев'яний яблучний прес і прикрутив вершечок так, щоб він рухався туго.

Коут закасов довгі рукави сорочки вище ліктів, а тоді взявся довгими граційними руками за ручки преса й потягнув. Прес крутнувся донизу, яблука спершу стиснулись, а тоді розчавились. Крутнути й узятися знову. Крутнути й узятися знову.

Якби хтось міг це побачити, то зауважив би, що його руки не були млявими руками шинкаря. Коли він тягнув за дерев'яні ручки, у нього виступали м'язи на передпліччях, тугі, наче скручені мотузки. Його шкіра була помережана старими шрамами. Більшість із них були бліді й тонкі, як тріщини в зимовому льоду. Інші ж були червоні та яскраві, виділялися на тлі світлої шкіри.

Руки шинкаря бралися й тягнули, бралися й тягнули. Чути було лише ритмічне скрипіння дерева й повільне крапання сидру, що тік у відро вниз. Звуки були ритмічні, але не музичні, а шинкареві очі були відсторонені й безрадісні. Їхня зелень була така бліда, що вони мало не здавалися сірими.

Розділ другий

Гостролист

Хроніст спустився зі сходів і ввійшов до загальної зали «Путь-камня», тримаючи на плечі свою пласку шкіряну сумку. Зупинившись на порозі, придивився до рудоволосого шинкаря, що напружено схилився над чимось на шинквасі.

Увійшовши до зали, Хроніст прокашлявся.

— Перепрошую, що так проспав, — сказав він. — Насправді... — побачивши, що стоїть на шинквасі, він затих. — Ви печете пиріг?

Коут відірвав погляд від краю кірки пирога, на якій саме робив пальцями хвильки.

— *Пирого*, — виправив він із наголосом на множині. — Так. А що?

Хроніст відкрив рота, а тоді так само стулив. Його погляд переметнувся до меча, що висів за шинквасом, сірий і мовчазний, а відтак назад, до рудоволосого чоловіка, який обережно стискав кірку біля краю дека.

— Які пироги?

— Яблучні, — Коут випрямився і тричі обережно надрізав кірку, що вкривала пиріг. — Ви знаєте, як це складно — спекти добрий пиріг?

— Правду кажучи, ні, — зізнався Хроніст, а тоді нервово роззирнувся. — Де ваш помічник?

— Про це може здогадуватися хіба що сам Бог, — відповів шинкар. — Це доволі складно. Ну, пекти пироги. Із першого погляду так не скажеш, але цей процес багато вимагає. Хліб — це просто. Суп — це просто. Пудинг — це просто. А пиріг — це складно. Цього ніколи не усвідомлюєш, доки не спробуєш самотужки.

Хроніст неухважно кивнув на знак згоди, схоже, не розуміючи, чого ще від нього можуть очікувати. Скинув із плеча сумку й поклав її на стіл неподалік.

Коут витер руки об фартух.

— Знаєте м'якоть, яка застається, коли яблука чавлять на сидр?

— Тобто вичавки?

— *Вичавки*, — промовив Коут із великим полегшенням. — *Ось як* це називається. Що з ними роблять люди, одержавши сік?

— Із виноградних вичавків може вийти слабеньке вино, — сказав Хроніст. — Або олія, якщо їх багато. Проте від яблучних вичавків майже жодної користі. З них можна зробити добриво або мульту, але не бозна-які добрі. Здебільшого люди згодовують їх худобі.

Коут кивнув із задумливим виглядом.

— От і мені не здавалося, ніби їх просто викидають. Тут усе так чи інакше використовують. Вичавки, — промовив він так, ніби смакував це слово. — Це бентежило мене вже два роки.

Хроніст явно спантеличився.

— Це вам міг би сказати хто завгодно в містечку.

Шинкар насупився.

— Якщо це знають усі, я не можу дозволити собі такі запитання, — пояснив він.

Грюкнули, зачинившись, двері, а тоді пролунав радісний, вільний свист. Із кухні вийшов Баст із оберемком колючих гілок гостролисту, загорнутим у біле простирадло.

Коут похмуро кивнув і потер руками.

— Прекрасно. Отже, як нам... — він примружив очі. — Це що, мої гарні простирадла?

Баст опустил погляд на оберемок.

— Ну, Реші, — поволі проказав він, — це питання дискусійне. Ви маєте негарні простирадла?

В очах шинкара на мить спалахнув гнів, а тоді він зітхнув.

— Гадаю, це не має значення, — він простягнув руку й висмикнув з оберемка одну довгу гілку. — А що нам, власне, з цим робити?

Баст знизав плечима.

— Я й сам гадки не маю, Реші. Знаю, що колись сіти їздили у вінках із гостролисту полювати на шкурострибів...

— Ми не можемо розгулювати у вінках із гостролисту, — зневажливо відказав Коут. — Що люди скажуть?

— Мені байдуже, що думають місцеві трудяги, — пробурмотів Баст, уже сплітаючи кілька довгих гнучких гілок. — Коли в тіло проникає шкуростриб, людина стає наче лялька. Її можуть змусити відкусити собі язика, — він підніс наполовину сплетене кільце до голови, перевіряючи, як воно сяде. Наморщив носа. — Колеться.

— У тих оповідках, які я чув, — зауважив Коут, — гостролист також не дає їм вийти з тіла.

— А не можна просто носити щось залізне? — спитав Хроніст. Парочка за шинквасом із цікавістю поглянула на нього, наче вже й забула, що він поряд. — Ну, тобто, якщо це один із фейриків...

— Не вживайте слова «фейрик», — несхвально промовив Баст. — Це звучить по-дитячому. Це створіння з Фею. Фейрі, якщо хочете.

Хроніст повагався якусь мить, а тоді продовжив:

— Якби ця істота проникла в тіло людини, яка носить щось залізне, то хіба воно їй не нашкодило б? Хіба істота не просто вистрибнула б назад?

— Шкуростриби можуть змусити. Людину. Відкусити. Собі. Язика, — повторив Баст так, ніби розмовляв з особливо дурною дитиною. — Опинившись у людині, вони спонукають її видряпати собі око так само легко, як зірвати маргаритку. Чому ви думаєте, ніби вони не можуть зняти браслет або перстень? — Баст похитав головою й опустив погляд на чергову яскраво-зелену гілку гостролисту, яку влітав у своє кільце. — А ще я ні за які гроші не надягну на себе щось залізне.

— Якщо вони можуть вискакувати з тіл, — мовив Хроніст, — то чому він просто не покинув тіло того чоловіка вчора? Чому не заскочив у когось із нас?

Запала довга тиша, а тоді до Баста дійшло, що інші двоє чоловіків дивляться на нього.

— Ви мене питаєте? — він вражено розсміявся. — Гадки не маю. *Аптауен*. Останніх шкурострибів було знищено сотні років тому. Задовго до мого народження. Я лише чув перекази.

— Тоді звідки нам знати, що він *не* вискочив? — мовив Хроніст — поволі, наче йому й питати про це не хотілося. — Звідки нам знати, що він не залишається тут? — Хроніст сильно напружив спину. — Звідки нам знати, що він не сидить у комусь із нас просто зараз?

— Скидалося на те, що він загинув, коли загинуло тіло найманця, — відповів Коут. — Якби він пішов, ми це побачили б. — Коут позирнув на Баста. — Вони начебто скидаються на темні тіні або дим, коли виходять із тіла. Правильно?

Баст кивнув.

— І якби він вискочив, то просто заходився б убивати людей новим тілом. Зазвичай вони так і роблять. Обертаються і обертаються, доки не гинуть усі.

Шинкар заспокійливо всміхнувся Хроністові.

— Бачите? Може, то взагалі був не шкуростриб. Може, то просто була якась схожа істота.

Хроніст явно трохи ошалів.

— Але як ми можемо бути певними? Він зараз може бути середині кого завгодно в містечку...

— А може, і в мені, — безжурно кинув Баст. — Може, я просто чекаю, коли ви розслабитесь, а тоді вкушу вас у груди, просто над серцем, і вип'ю з вас усю кров. Висмокчу, як сік зі сливки.

Хроністові уста стиснулися в тонку риску.

— Не смішно.

Баст підвів погляд і обдарував Хроніста широкою молодецькою усмішкою. Щоправда, з його обличчям щось було не так. Усмішка трималася трохи задовго. Була трохи заширока. Його очі сфокусувалися трохи збоку від писаря, а не просто на ньому.

Баст на мить застиг. Його пальці перестали спритно крутитися поміж зеленого листя. Він із цікавістю опустив погляд на свої руки, а тоді кинув недоплетене кільце з гостролисту на шинквас. Його усмішка поступово стухла, лице стало невиразним, і він байдужливо оглянув пивницю.

— *Те веян?* — мовив він дивним голосом. Його очі оскляніли, стали спантеличеними. — *Те-тантен вентеланет?*

Відтак Баст напрочуд швидко вискочив із-за шинкваса до Хроніста. Писар підірвався з місця й помчав геть, як навіжений. Перекинув два столи та з пів дюжини стільців, а тоді заплутався ногами й негарно повалився на долівку, замахавши руками й ногами та несамовито поповзши до дверей.

Ошаліло борсаючись, Хроніст із нажаханим блідим обличчям квапливо озирнувся через плече й побачив, що Баст ступив щонайбільше три кроки. Темноволосий молодик стояв поряд із шинквасом, зігнувшись майже навпіл і трусячись від беззвучного сміху. Однією рукою він затулив пів обличчя, а другою показував на Хроніста. Баст реготав так, що йому й дихати було несила. За мить довелося простягнути руку і спертися на шинквас, щоб не впасти.

Хроніст розлютився.

— Осел! — вигукнув він, із болем спинаючись на ноги. — Ах ти... ах ти осел!

Баст, який досі не міг дихати від сміху, підняв руки і кволо, без ентузіазму вдав, ніби когось дряпає, наче дитина, що зображає ведмедя.

— Басте, — насварився шинкар, — годі вже. Справді.

Хоча голос у Коута був суворий, очі його проясніли від сміху. Губи сіпалися, силкуючись не скластися в усмішку.

Хроніст, зображаючи поранену гідність, заходився виставляти столи та стільці й загупав ними сильніше, ніж було потрібно. Нарешті повернувшись до столу, за яким перебував на початку, він напружено сів. Баст на той час уже знову став за шинквасом, важко дихаючи й демонстративно зосередившись на гостролисті у себе в руках.

Хроніст сердито зиркнув на нього й потер гомілку. Баст притлумив якийсь звук — можливо, кашель.

Коут тихенько, гортанно реготнув і витягнув з оберемка ще одну гілку гостролисту, а тоді додав її до довгої гірлянди, яку виготовляв. Поглянувши вгору, перехопив погляд Хроніста.

— Поки я не забув: сьогодні прийдуть люди, щоб скористатися вашими послугами писаря.

Хроніст явно здивувався.

— Справді?

Коут кивнув і роздратовано зітхнув.

— Так. Звістка вже розійшлася, тож цьому нічим не зарадиш. Доведеться розбиратися з кожним окремо. На щастя, всі, хто має дві здорові руки, будуть заклопотані в полях до опівдня, тож нам не доведеться цим перейматися до...

Пальці шинкаря незграбно ковзнули; гостролиста гілка зламалася, і в м'ясисту частину його великого пальця глибоко встромився шип. Рудоволосий чоловік не здригнувся й не вилаявся — лиш сердито набурмосився на свою руку, тимчасом як на пальці виступила краплинка крові, яскрава, наче ягода.

Шинкар, нахмурившись, підніс палець до рота. Сміялись йому вже явно перехотілося, а його очі стали суворими й темними. Він відкинув недоплетену гірлянду з гостролисту з такою демонстративною недбалістю, що це майже лякало.

Шинкар знову поглянув на Хроніста й абсолютно спокійно заговорив:

— Я хочу сказати, що треба розважливо скористатися своїм часом, перш ніж нам завадять. Але спершу вам, гадаю, знадобиться поспідати.

— Якщо це вас не обтяжить, — відповів Хроніст.

— Аж ніяк, — запевнив Коут, розвернувшись і попрямувавши на кухню.

Баст зі стурбованим обличчям провів його поглядом.

— Сидр потрібно зняти з пічки й поставити охолоджуватися ззаду, — голосно гукнув до нього Баст. — Остання партія вийшла більше схожою на варення, ніж на сік. А ще я, поки гуляв, відшукав трохи трав. Вони на бочці для дощової води. Огляньте їх і скажіть, чи не можна якісь із них з'їсти на вечерю.

Зоставшись у пивниці сам на сам, Баст і Хроніст одну довгу мить спостерігали один за одним із різних боків шинкваса. Не було чути нічого, крім далекого гупання, з яким зачинялися задні двері.

Баст востаннє поправив вінець, який тримав у руках, і оглянув його з усіх боків. Підніс до обличчя, неначе задумав понюхати. Але натомість набрав повні легені повітря, заплющив очі й дихнув на листя гостролисту так обережно, що воно ледве заворушилося.

Розплющивши очі, Баст чарівливо, винувато всміхнувся й підійшов до Хроніста.

— Ось! — він простягнув чоловікові, що сидів, кільце з гостролисту.

Хроніст навіть не подумав його взяти.

Бастова усмішка не померкла.

— Ви не помітили, бо саме падали, — сказав він тихим, приглушеним голосом. — Але він навіть сміявся, коли ви полетіли. Три гарні смішки з глибини черева. Сміх у нього просто чудовий. Схожий на фрукти. Схожий на музику. Я не чув його вже багато місяців.

Баст іще раз простягнув кільце з гостролисту, сором'язливо всміхнувшись.

— Отже, це вам. Я застосував таку граматику, яку міг. Тож він залишатиметься зеленим і живим довше, ніж можна подумати. Я зібрав гостролист як годиться й надав йому форми власноруч. Ходив, робив і рухався до цілі. — Він простягнув руку трохи далі, наче знервований хлопчисько з букетом. — Ось. Я роблю цей подарунок із власного вибору. Пропоную його без зобов'язань, оренди чи застави.

Хроніст невпевнено простягнув руку й узяв вінок. Оглянув його, крутячи в руці. У темно-зеленому листі виднілися самоцвітами червоні ягоди, і він був хитро сплетений так, щоб шипи визирали назовні. Хроніст обережно поклав вінець собі на голову, і той щільно сів йому на лоба.

Баст усміхнувся.

— Хай живе повелитель безладдя! — вигукнув він, підкинувши руки вгору. Радісно засміявся.

Коли Хроніст зняв корону, на його обличчі розтягнулась усмішка.

— Отже, — лагідно сказав він, поклавши руки собі на коліна, — це означає, що у нас усе гаразд?

Баст спантеличено схилив голову набік.

— Прошу?

Хроніст якимось зняковів.

— Те, про що ви говорили... вчора...

Баст явно здивувався.

— О ні! — серйозно промовив він, захитавши головою. — Ні. Аж ніяк. Ви належите мені до нутра кісток. Ви знаряддя моїх бажань, — Баст кинув погляд на кухню, і його обличчя набуло ображеного виразу. — А ви знаєте, чого я бажаю. Зробіть так, щоб він згадав: він не просто собі шинкар, який пече пироги.

Останнє слово Баст мало не виплюнув.

Хроніст ніяково засовався на стільці й відвів погляд.

— Усе одно не знаю, що можу зробити.

— Робіть що можете, — стиха відповів Баст. — Витягніть його із себе. Розбудіть його.

Останні слова він вимовив із жаром.

Баст поклав одну руку Хроністові на плече й ледь помітно примружив блакитні очі.

— Змусьте його згадати. *Неодмінно.*

Хроніст на мить завагався, а тоді опустив погляд на кільце з гостролисту в себе на колінах і легенько кивнув.

— Я зроблю що можу.

— А більше ніхто з нас і не може зробити, — зауважив Баст і товариськи поплескав його по спині. — До речі, як плече?

Писар покрутив ним. Цей рух видавався дивним, оскільки решта його тіла лишалася заціпенілою й нерухомою.

— Заніміле. Холодне. Але не болить.

— Цього і слід було очікувати. Бувши вами, я цим не переймався б, — підбадьорливо всміхнувся йому Баст. — Життя надто коротке для хвилювання через дрібниці.

* * *

Надійшов і зник сніданок. Картопля, смажений хліб, помідори та яйця. Хроніст умовив чималу порцію, а Баст з'їв стільки, що стало б на трьох. Коут вештався туди-сюди: заніс іще дров, розпалив пічку на пироги й розлив по глеках сидр, який тим часом остигав.

Поки він ніс два глеки до шинкваса, на дерев'яному помісті біля шинку гучно, наче то хтось постукав, затупали чийсь чоботи. За мить у двері влетів ковальчук. Йому ледве минуло шістнадцять, але він був одним із найвищих у місті, мав широкі плечі й товсті руки.

— Привіт, Аароне, — спокійно промовив шинкар. — Зачини, будь ласка, двері. Надворі багато куряви.

Коли ковальчук повернувся до дверей, шинкар і Баст, рухаючись хутко та в унісон, хоч і не змовлялися, заховали більшу частину гостролисту під шинквасом. Коли ковальчук ізнову повернувся до них, Баст уже крутив у руках щось дуже схоже на маленький недоплетений віночок. Забавку, якою можна було зайняти пальці в годину нудьги.

Аарон, підбігши до шинкваса, вочевидь, не помітив жодних змін.

— Пане Коуте, — схвильовано заговорив він, — можна мені якоїсь дорожньої їжі? — Аарон показав рукою на порожній лантух із мішковини. — Фурман сказав, що ви знаєте, яка вона.

Шинкар кивнув.

— У мене є хліб і сир, ковбаса та яблука, — він махнув Бастові, а той схопив лантух і кинувся до кухні. — Фурман сьогодні кудись їде?

— І він, і я, — відповів хлопчисько. — Опрісони сьогодні продають трохи баранини у Треї. Найняли мене й Фурмана, щоб ми поїхали з ними, бо дороги кепські, та й узагалі.

— Трея... — замислився шинкар. — Отже, до завтра ви не повернетесь.

Ковальчук обережно поклав на відполірований шинквас із червоного дерева тонкий срібний біт.

— А ще Фурман надіється знайти заміну Неллі. Але сказав, що, як не зможе відшукати коня, то, мабуть, візьме грошей у короля.

Коут мимоволі здійняв брови.

— Фурман зібрався до війська?

Хлопчина всміхнувся з дивною сумішшю радості й журби.

— Він каже, що, як йому не вдасться знайти коняку для воза, то робити більше буде нічого. Каже, що у війську про людей дбають, їх годують, можна подорожувати й таке інше, — юнак говорив із захватом в очах, а його лице виражало щось середнє між хлопчачим ентузіазмом і серйозною стурбованістю чоловіка. — І зараз тим, хто записується, вже не просто дають срібний нобл. Ниньки тим, хто записується, дають роял. Цілий роял, *золотий*.

Обличчя шинкаря спохмурніло.

— Фурман — єдиний, хто думає про ці гроші, так?

Він зазирнув хлопцеві у вічі.

— Один роял — це багато, — визнав ковальчук і хитро всміхнувся. — А часи скрутні, бо мій татусь пішов у засвіти, а мамця приїхала з Ранніша.

— А як твоя мама ставиться до того, що ти візьмеш грошей у короля?

У хлопчини витягнулося лице.

— От тіки не треба ставати на її бік, — забурчав він. — Я думав, ви зрозумієте. Ви чоловік, ви знаєте, як хлопцеві треба догоджати мамі.

— Хлопчиську, я знаю, що твоя мама воліла б, аби ти сидів удома в безпеці, а не купався в золоті.

— Набридло, що всі звать мене хлопчиськом, — різко сказав ковальчук і почервонів на виду. — У війську з мене може бути користь. Коли ми змусимо повстанців ізнову присягнути на вірність Королю-Покаяннику, все знову піде на краще. Податків на рекрутів не стане. Бентлі не втратять своєї землі. Дороги знову стануть безпечними.

Тут його лице стало безрадісним і на мить перестало здаватися дуже юним.

— І тоді моїй мамі не доведеться сидіти як на голках, поки мене не буде вдома, — похмуро сказав він. — Вона перестане прокидатися по три рази на ніч, перевіряти віконниці та клямку на дверях.

Аарон зазирнув шинкареві в очі й випрямив спину. Не горблячись, він був майже на цілу голову вищий за шинкаря.

— Часом чоловік мусить заступатися за свого короля й вітчизну.

— І за Роуз? — тихо запитав шинкар.

Ковальчук зашарівся і знічено опустив погляд. Його плечі знову згорбилися, і він якось здувся, схожий на вітрило, яке перестав надимати вітер.

— Господи, про нас уже всі знають?

Шинкар кивнув із лагідною усмішкою.

— У такому містечку, як це, таємниць не буває.

— Що ж, — рішучо мовив Аарон, — я роблю це і для неї. Для нас. На свої гроші й на те, що заощадив із платні, зможу купити нам хату або відкрити свою справу, не пішовши до якогось шима-лихваря.

Коут відкрив рота, а тоді знову його стулив. На одну довгу, глибоку мить він, здавалося, поринув у задуму, а тоді заговорив, явно дуже обережно добираючи слова.

— Аароне, ти знаєш, хто такий Квоут?

Ковальчук закотив очі.

— Я ж не ідіот. Ми ще вчора розповідали про нього, пам'ятає? — він поглянув через шинкареве плече на кухню. — Слушайте, мені треба йти. Фурман буде лютий, як мокра курка, якщо я не...

Коут заспокійливо змахнув рукою.

— Аароне, пропоную домовленість. Послухай мене, і я дозволю тобі взяти харчів задарма, — він пересунув срібний біт назад через шинквас. — А на це ти тоді зможеш купити у Треї щось гарне для Роуз.

Аарон насторожено кивнув.

— Згода.

— Що ти знаєш про Квоута з історій, які чув? Який він має бути із себе?

Аарон засміявся.

— Мертвий?

Коут ледь помітно всміхнувся.

— А крім цього?

— Він знав усякі таємні чари, — розпочав Аарон. — Знав шість слів, які можна шепнути коневі на вухо, щоб той пробіг сотню миль. Міг обертати залізо на золото й запасати блискавки, ловлячи їх у слоїки. Знав пісню, що відчиняє всякий замок, і міг однією рукою пробити міцні дубові двері...

Аарон поступово замовк.

— Насправді все залежить від оповідки. Іноді він хороший, як відважний принц. Він якось урятував кількох дівчат від вагаги огрів...

Знову легка усмішка.

— Знаю.

— ...зате в інших оповідках він правдивий покидьок, — вів далі Аарон. — Він викрав з Університету таємні чари. Тому його й витурили, розумієте? І Квоутом Королевбивцею його звали не за гарну гру на лютні.

Усмішка зникла, проте шинкар кивнув.

— Правильно. Але який він був?

Аарон трохи наморщив чоло.

— Він мав руде волосся, якщо ви про це. Так кажуть усі оповідки. Махав мечем, як правдивий чорт. Був страшенно розумний. А ще мав по-справжньому вправний язик, міг словами викрутитися з чого завгодно.

Шинкар кивнув.

— Так. Отже, уявімо, що ти Квоут і, як ти кажеш, страшенно розумний. І за твою голову раптом призначають винагороду в тисячу роялів і герцогство всякому, хто її відітне. Що ти зробив би?

Ковальчук похитав головою та знизав плечима, відверто розгубившись.

— Ну, якби я був Квоутом, — заговорив шинкар, — то вдав би власну смерть, змінив би ім'я й відшукав би якесь мале містечко на краю світу. Тоді відкрив би шинок і постарався би щезнути, — він поглянув на юнака. — Ось що я зробив би.

Аарон позирнув на руде волосся шинкаря, на меч, який висів над шинквасом, а тоді знову на шинкареві очі.

Коут повільно кивнув, а тоді показав на Хроніста.

— Отой хлопака — не просто собі писар. Він своєрідний історик, прийшов записати правдиву історію мого життя. Початок ти пропустив, але, якщо хочеш, можеш зостатися, щоб почути решту, — шинкар невимушено всміхнувся. — Я можу розповісти тобі історії, яких іще ніхто не чув. Історії, яких більше ніхто не почує. Історії про Фелуріян, про те, як я навчився битися в адемів. Правду про принцесу Аріель.

Шинкар потягнувся через шинквас і торкнувся руки хлопця.

— Насправді, Аароне, ти мені до вподоби. Я вважаю, що ти надзвичайно розумний, і дуже не хотів би, щоб ти змарнував життя, — глибоко вдихнув і поглянув ковальчукові просто в обличчя. Його очі мали приголомшливий зелений колір. — Я знаю, як почалася ця війна. Знаю, як усе було насправді. Почувши про це, ти вже набагато менше хотітимеш утекти й загинути в бою в гущі подій.

Шинкар показав рукою на один із порожніх стільців за столом поряд із Хроністом і всміхнувся — чарівливо, невимушено, як справжній казковий принц.

— Що скажеш?

Одну довгу мить Аарон серйозно дивився на шинкаря, тоді швидко перевів погляд на меч, а тоді — знову поглянув униз.

— Якщо ви справді... — голос хлопця поступово затих, але завдяки виразу його обличчя репліка прозвучала як запитання.

— Це справді я, — лагідно запевнив його Коут.

— ...тоді можна побачити ваш плащ без кольору? — спитав з усмішкою ковальчук.

Чарівлива усмішка шинкаря застигла й потріскалася, наче розбита шибка.

— Ти плутаєш Квоута з Таборліном Великим, — буденним тоном озвався Хроніст із протилежного боку зали. — Плащ без кольору був у Таборліна.

Аарон зі спантеличенням на обличчі повернув голову до писаря.

— Тоді що було у Квоута?

— Тіньовий плащ, — відповів Хроніст. — Якщо я не помиляюся.

Хлопчисько знову повернувся до шинкваса.

— Тоді можете показати мені свій тіньовий плащ? — запитав він. — Або трохи чарів? Завжди хотів їх побачити. Трішки вогню чи блискавки вистачило б. Я не хтів би вас утомити.

Відповісти шинкар не встиг: Аарон раптом засміявся.

— Та я просто шуткую з вами, пане Коуте, — і всміхнувся ще раз, ширше, ніж до цього. — Пане й пані, скільки живу на світі, ще не чув такого брехуна, як ви. Навіть мій дядько Алван не міг би розказати таке зі спокійним лицем.

Шинкар опустил погляд і пробурмотів щось незрозуміле.

Аарон потягнувся через шинквас і поклав широку долоню Коутові на плече.

— Пане Коуте, я знаю, що ви просто хочете допомогти, — тепло промовив він. — Ви хороша людина, і я подумаю над вашими словами. Я не біжу до війська стрімголов. Я просто роздумую, що можна обрати.

Ковальчук сумовито похитав головою.

— Присягаюся. Сьогодні до мене зрання всі чіпляються. Мамця сказала, що хвора на сухоти. Роуз сказала, що вагітна, — він провів рукою крізь волосся й захихотів. — Але мушу сказати, що ви всіх перемогли.

— Ну, знаєш... — Коут видушив із себе кволу усмішку. — Я не зміг би дивитися твоїй матері в очі, якби не спробував.

— Може, у вас і були б шанси, якби ви обрали щось вірогідніше, — припустив юнак. — Але ж усі знають, що Квоутів меч був зі срібла, — він позирнув на меч, який висів на стіні. — І звався він не Примха. Він був Кайсера, вбивця поетів.

Тут шинкар трохи відхитнувся.

— Вбивця поетів?

Аарон уперто закивав.

— Так, пане. І той ваш писар каже правду. Плащ у нього був увесь із павутиння й тіней, а ще він носив персні на всіх пальцях. Як там?

Одна рука в перснях: залізо й бурштин,
Із дерева, з каменю, з кістки один.
Не видів...

Ковальчук насупився.

— Решти не згадаю. Було щось про вогонь...

Обличчя шинкаря стало непроникним. Він опустив погляд на свої руки, що лежали розчепірені на шинквасі, а за мить продекламував:

Не видів ніхто їх на другій руці.
Кривавий був плинний, як води в ріці.
Повітряний перстень, як шепіт, тонкий,
А той, що із льоду, якийсь не такий.
Блищав ледь помітно перстень вогненний,
А той, що останній, був безіменний.

— Точно, — всміхнувся Аарон. — Ви часом не ховаєте їх за шинквасом? — він став навшпиньки, неначе намагаючись роздивитися.

Коут усміхнувся — невпевнено, присоромлено.

— Ні. Ні, не можу так сказати.

Вони обидва злякано підскочили: Баст гупнув лантухом об шинквас.

— Цього має вистачити і тобі, і Фурманові на два дні, ще й багацько зостанеться, — різко сказав він.

Аарон завдав лантух на плечі й зібрався вийти, але завагався й озирнувся на пару за шинквасом.

— Ненавиджу просити про послуги. Старий Коб сказав, що глядітиме мамцю за мене, але...

Баст обійшов шинквас і повів Аарона до дверей.

— Гадаю, в неї все буде гаразд. Якщо хочеш, я ще й до Роуз зазирну, — він обдарував ковальчука широкою безсоромною усмішкою. — Просто щоб знати, що їй не самотньо і взагалі.

— Був би дуже вдячний, — запевнив Аарон. У його голосі добре відчувалося полегшення. — Коли я пішов, вона була трохи в істеричі. Було б незле, якби її хтось утішив.

Баст зупинився, ще не відчинивши дверей шинку, і кинув на плечистого хлопця погляд, сповнений недовіри. Тоді похитав головою й таки відчинив двері.

— Так, іди собі. Повеселись у великому місті. Не пий води.

Зачинивши за ковальчуком двері, Баст притулювся чолом до їхнього дерева, неначе раптом утомився.

— «Було б незле, якби її хтось утішив»? — вражено повторив він. — Беру назад усе, що казав про розум цього хлопчиська, — розвернувся до шинкваса та звинувачувально тицьнув пальцем на зачинені двері. — Ось що буває, — твердо сказав він, звертаючись до всієї зали водночас, — коли щодня працюєш із залізом.

Шинкар невесело реготнув, спершись на шинквас.

— Ось тобі й мій легендарний вправний язик.

Баст зневажливо пирхнув.

— Реші, той хлопчисько — ідіот.

— Басте, мені має стати легше від того, що я не зміг умовити ідіота?

Хроніст тихенько прокашлявся.

— Це радше характеризує той спектакль, який ви тут улаштували, — сказав він. — Ви так добре грали шинкаря, що вас не

можуть уявити ніким іншим, — обвів жестом порожню пивницю. — Відверто кажучи, я здивований, що ви ладні ризикувати життям тут лише для того, щоб отой хлопець не пішов до війська.

— Ризик не бозна-який, — запевнив шинкар. — І життя не бозна-яке, — він випростався та, обійшовши шинквас, попрямував до столу, за яким сидів Хроніст. — Я несу відповідальність за всіх, хто гине в цій дурнуватій війні. І просто сподівався врятувати одну людину. Вочевидь, мені не до снаги навіть це.

Він опустився на стілець навпроти Хроніста.

— Де ми вчора зупинилися? Безглуздо повторюватись, якщо можна цього не робити.

— Ви шойно прикликали вітер і показали Емброузу, яке покарання на нього чекає, — підказав, стоячи під дверима, Баст. — А ще несамовито сохли за своєю коханою.

Коут підвів погляд.

— Басте, я не *сохну*.

Хроніст узяв свою пласку шкіряну сумку й дістав аркуш паперу, на три чверті заповнений дрібними охайними символами.

— Якщо бажаєте, можу зачитати вам останню частину.

Коут простягнув руку.

— Я пам'ятаю ваш шифр досить добре, щоби прочитати самотужки, — втомлено сказав він. — Давайте сюди. Може, так діло піде жвавіше, — позирнув на Баста. — Ходи сюди й сядь, якщо слухатимеш. Не хочу, щоб ти нависав поряд.

Баст кинувся сідати, тимчасом як Коут глибоко вдихнув і проглянув останню сторінку вчорашньої оповіді. Одну довгу мить шинкар мовчав. Його вуста, здавалося, вже почали кривитись, а тоді на них з'явилася примарна тінь усмішки.

Він задумливо кивнув, не зводячи погляду зі сторінки.

— Величезна частка моєї юності пішла на намагання потрапити до Університету, — промовив він. — Я хотів податися туди ще тоді, як моєї трупи не перебили. Ще тоді, як я не знав, що чандріяни — це не просто історія, яку розповідають біля ватри. Ще тоді, як не шукав амірів.

Шинкар відкинувся на спинку стільця. Його обличчя перестало здаватися втомленим і натомість стало задумливим.

— Я думав, що там буде легко. Я навчуся магії та знайду відповіді на всі свої запитання. Думав, що все буде просто, як у казках.

Квоут дещо зніяковіло всміхнувся. З таким виразом його обличчя здавалося напрочуд юним.

— А може, так воно й було б, якби я не мав дару наживати ворогів і влазити в халепи. Я просто хотів музикувати, ходити на заняття і знайти відповіді на свої запитання. Усе, чого я хотів, було в Університеті. Я хотів просто залишитися, — він кивнув самому собі. — Із цього і слід почати.

Шинкар повернув аркуш Хроністові. Той із відсутнім виглядом пригладив його однією рукою. Затим відкрив каламар і занурив перо в чорнило. Баст завзято нахилився вперед, усміхаючись, наче збуджена дитина.

Квоут обвів залу ясным поглядом, придивляючись до всього. Глибоко вдихнув і раптом зблиснув усмішкою, на одну коротеньку мить ставши геть не схожим на шинкаря. Очі в нього були уважні та ясні, зелені, як травинка.

— Готові?

Розділ третій

Талан

Кожен семестр в Університеті починався однаково: спершу вступне жеребкування, а тоді — цілий виток співбесід. Вони були свого роду необхідним злом.

Я не сумніваюся, що спочатку цей процес був раціональним. Міг уявити, що тоді, коли Університет був менший, то були справжні співбесіди. Можливість для студента побалакати з викладачами про вивчене. Діалоги. Обговорення.

Одначе тепер Університет приймав понад тисячу студентів. Часу на обговорення не було. Замість цього кожного студента кілька хвилин засипали градом запитань. Хай які короткі були співбесіди, одна неправильна відповідь чи надміру тривале зволікання могли мати вирішальний вплив на плату за навчання.

Перед співбесідами студенти готувалися мов навіжені. Опісля пили, щоб відсвяткувати або розрадити себе. Через це ті одинадцять днів, поки тривав вступ, студенти в більшості своїй у кращому разі здавалися стривоженими й виснаженими. У гіршому разі вони вештались Університетом, наче блукальці, з порожніми очима й сірими обличчями від недосипання, зловживання випивкою або першого та другого водночас.

Особисто мені здавалося дивним, що всі так серйозно сприймають цей процес. Переважна більшість студентів були зі шляхти чи належали до багатих купецьких родин. Для них висока плата за навчання була незручністю, через яку залишалося менше кишенькових грошей на коней і повій.

Для мене ставки були вищі. Встановлена майстрами плата за навчання не підлягала зміні. Тож, якби мені призначили за високу плату, мені було б зась до Університету, доки я не зміг би заплатити.

* * *

У перший день вступу атмосфера завжди була святкова. Вступне жеребкування займало першу половину дня, тож ті нещасні, яким випадав найбільш ранній час, були змушені проходити співбесіди всього за кілька годин.

Коли я прийшов, подвір'ям уже зміїлися довгі черги, тимчасом як студенти, що вже витягнули свої жетони, снували туди-сюди, скаржачись і намагаючись купити, продати чи обміняти час.

Я ніде не бачив Вілема чи Сіммона, тож став у найближчу чергу й постарався не думати про те, як мало грошей у мене в гаманці: один талант і три йоти. Були в моєму житті часи, коли ця сума здавалася б неймовірним статком. Але для навчання цього було відверто недостатньо.

Довкола були розсіяні візки, з яких продавали ковбаси й каштани, гарячий сидр і пиво. З одного візка я вловив запах теплого хліба й жиру. Він був заставлений пирогами зі свининою для тих, хто міг дозволити собі таке.

Жеребкування завжди проводили на найбільшому подвір'ї Університету. Практично всі називали його площею флагаштока,

хоча дехто — з тих, хто мав довшу пам'ять, — звав його Залою Запитань. А я знав його під іще давнішим іменням: Дім Вітру.

Я провів поглядом кілька листочків, що котилися по бруківці, а підвівши погляд, уздрів, що на мене дивиться Фела. Вона стояла на тридцять чи сорок людей ближче до голови черги. Фела тепло всміхнулася мені й помахала рукою. Я помахав у відповідь, і вона покинула своє місце, покрокувавши до мене.

Фела була вродлива. Саме таких жінок зазвичай малюють на картинах. То була не вигадлива штучна краса, яку часто можна побачити серед шляхти: Фела була природна й не соромилася себе, мала великі очі й повні вуста, що постійно всміхалися. Тут, в Університеті, де чоловіків було вдсятеро більше за жінок, вона впадала в око, наче кінь у кошарі.

— Не проти, якщо я зачекаю з тобою? — спитала вона, ставши поряд. — Дуже не люблю, коли нема з ким поговорити. — Фела симпатично всміхнулася двом чоловікам, що стали в чергу позаду мене, й пояснила: — Я не лізу всередину. Лише відходжу назад.

Заперечень вони не мали, хоча позирали то на Фелу, то на мене. Я мало не уявляв, як вони питають себе, чому одна з найгарніших жінок Університету відмовилася від місця в черзі, щоб стати поряд зі мною.

Запитання було слухне. Я сам хотів це знати.

Я відійшов убік, звільняючи місце для Фели. Якусь мить ми постояли плечем до плеча, не розмовляючи.

— Що вивчаєш цього семестру? — запитав я.

Фела скинула волосся з плеча.

— Мабуть, продовжу роботу в Архівах. Трохи хімії. А ще Брандер запросив мене на множинну математику.

Я злегка здригнувся.

— Забагато чисел. Я там не впливу.

Фела знизала плечима, і довгі темні кучері, які вона була пригладила, миттю впали назад, обрамляючи її лице.

— Це стає не так уже й важко, коли при звичаєшся. Найбільше це схоже на гру, — Фела поглянула на мене, схиливши голову набік. — А в тебе що?

— Спостереження в Медиці, — відповів я. — Навчання й робота у Промислі. А ще симпатія, якщо Дал мене прийме. І, напевно, варто підтягнути сіаруську.

— Ти знаєш сіаруську? — запитала вона зі здивованим виглядом.

— Сяк-так розумію, — сказав я. — Але Віл каже, що грамика в мене — просто сором.

Фела кивнула, а тоді скоса поглянула на мене, закусивши губу.

— Також до себе на заняття мене запросив Елодін, — промовила вона. В її голосі добре відчувався острах.

— Елодін проводить заняття? — спитав я. — А я думав, що йому не дозволяють викладати.

— Він починає цього семестру, — пояснила Фела й зацікавлено поглянула на мене. — Я думала, що ти там будеш. Хіба він не підтримав твого переведення в ре'лари?

— Підтримав, — сказав я.

— А... — Фела зникла, а тоді швидко додала: — Мабуть, він ще просто тебе не запросив. Або планує наставляти тебе окремо.

Я відмахнувся від її слів, хоча думка про те, що мене не прийняли, була неприємна.

— Хто його знає, того Елодіна? — промовив я. — Він або божевільний, або найкращий актор, якого я коли-небудь зустрічав.

Фела зібралася щось сказати, а тоді нервово роззирнулася й наблизилася до мене. Її плече зачепило моє, а кучері залоскотали мені вухо, тимчасом як Фела тихенько спитала:

— Він дійсно скинув тебе з даху Черепниці?

Я знічено хихотнув.

— Там усе складно, — сказав я, а тоді доволі незграбно змінив тему. — Як називається його дисципліна?

Фела потерла чоло й невесело реготнула.

— Поняття зеленого не маю. Він казав, що назва дисципліни — це назва дисципліни, — вона поглянула на мене. — Що це означає? Коли я піду до відділу облікових книг і списків, у графі «Назва дисципліни» так і буде записано?

Я визнав, що гадки не маю, а невдовзі ми почали ділитись історіями про Елодіна. Фела сказала, що один канцеляр застукав його голяка в Архівах. Я чув, що Елодін якось цілий виток ходив Університетом із зав'язаними очима. Фела чула, буцімто він із нуля вигадав цілу мову. Я чув, що він улаштував бійку в доволі сумнівній місцевій корчмі через те, що хтось уперто вживав слово «послугуватися» замість «використовувати».

— Про це я теж чула, — засміялася Фела. — Щоправда, це було в «Коні й четвірці», а винен був баронет, який безперестанку казав «понад те».

Я й незчувся, як ми опинилися в голові черги.

— Квоут, син Арлідена, — промовив я.

Знуджена жінка зазначила моє ім'я, і я витягнув із чорної оксамитової торбинки гладенький жетон зі слонової кістки. Там було написано: «Повалок, опівдні». Восьмий день вступної кампанії, на підготовку вдосталь часу.

Фела витягнула жетон і собі, і ми відійшли від столика.

— Що витягнула? — спитав я.

Вона показала мені свій маленький жетон зі слонової кістки. «Запалок, четвертий дзвін».

Їй неймовірно пощастило, то був чи не найпізніший час із можливих.

— Ого. Вітаю.

Фела знизала плечима і схвала жетон у кишені.

— Мені однаково. Я не налягаю на навчання. Що більше готуюся, то гірше в мене входить. Від цього я просто нервуюся.

— То поміняй його, — сказав я й показав на юрбу студентів, що снували довкола. — За такий час хтось заплатив би цілий талант. А може, й більше.

— І торгуватись я теж не дуже люблю, — відповіла Фела. — Просто вирішую, що будь-який мій жетон щасливий, і тримаюся за нього.

Звільнившись від черги, ми вже не мали приводу залишатись разом. Однак мені було приємне її товариство, а вона явно не палала бажанням утекти, тож ми вдвох безцільно валандалися подвір'ям, тимчасом як довкола нас снував натовп.

— Я вмираю з голоду, — сказала раптом Фела. — Не хочеш піти кудись на ранній обід?

Я з болем усвідомив легкість свого гаманця. Якби я був бідніший, треба було б покласти туди камінь, щоб гаманець не метлявся на вітрі. В Анкера мене годували задарма, бо я там музикував. Тож витрачатися на їжу деінде, тим паче так близько до вступу, було цілковитою дурістю.

— Був би радий, — чесно сказав я. А тоді збрехав: — Але мені треба трохи роззирнутися тут — подивитися, чи не хоче хтось помінятися часом. Я вже давно торгуюся.

Фела попорпалася в кишені.

— Якщо хочеш більше часу, можеш узяти мій.

Я поглянув на жетон, який вона затиснула між великим і вказівним пальцями, й відчув величезну спокусу. Ще два дні на підготовку були б дарунком небес. А помінявши жетон, можна було заробити талант. Або й два.

— Не хотів би відбирати в тебе удачу, — всміхнувся я. — А тобі вже точно не потрібен мій талант. До того ж ти вже й так була зі мною надто щедра, — я демонстративно закутав плечі у плащ.

Тут Фела всміхнулася і, простягнувши руку, провела кісточками пальців по плащу.

— Рада, що тобі подобається. Але, як на мене, я досі тобі винна, — вона нервово покусала губи, а тоді опустила руку. — Побіцяй, що даси мені знати, якщо передумаєш.

— Обіцяю.

Вона знов усміхнулась, а тоді легенько помахала рукою й пішла геть через усе подвір'я. Дивитись, як вона крокує крізь юрбу, було все одно що дивитись, як вітер віє по поверхні ставка. Щоправда, Фела не лишала бриж на воді — замість цього їй услід оберталися голови юнаків.

Поки я ще дивився, до мене підійшов Вілем.

— То що, ти вже закінчив фліртувати? — запитав він.

— Я не фліртував, — сказав я.

— А треба було, — відповів він. — Нащо мені гречно чекати й не втручатись, якщо ти гайнуєш такі можливості?

— Усе не так! — запевнив я. — Вона просто привітна.

— Ну звісно, — промовив Вілем. Через різкий шалдійський акцент сарказм у його голосі був удвічі помітнішим. — Що тобі випало?

Я показав йому свій жетон.

— На день пізніше, ніж у мене, — показав свій Вілем. — Я поміняюся з тобою за один йот.

Я завагався.

— Та ну! — промовив Вілем. — Ти ж однаково не можеш готуватися в Архівах, як ми.

Я гнівно зиркнув на нього.

— Твоє вміння співпереживати вражає.

— Я приберігаю співпереживання для тих, кому вистачає розуму не доводити Майстра-Архівіста до сказу, — заявив Віл. — А для таких, як ти, у мене є лиш один йот у разі обміну. Ти хотів би так чи ні?

— Хотів би два йоти, — відповів я та оглянув юрбу в пошуках студентів із відчайдушним шалом в очах. — Якщо таке можливо.

Вілем примружив темні очі.

— Один йот і три драби, — запропонував він.

Я знову поглянув на нього й уважно придивився.

— Один йот і три драби, — повторив. — А наступного разу, як ми гратимемо в кутики, ти візьмеш за партнера Сіммона.

Він пирснув і кивнув. Ми обмінялися жетонами, і я сховав гроші в гаманці: *один талант і чотири йоти*. На один маленький крок ближче. Трохи подумав і сховав жетон у кишеню.

— А ти що, не будеш мінятися далі? — спитав Віл.

Я хитнув головою.

— Мабуть, залишу собі цей час.

Він нахмурився.

— Чому? Що ти можеш робити чотири дні, крім як хвилюватися і гризти нігті?

— Те саме, що й будь-хто інший, — відказав я. — Готуватися до вступної співбесіди.

— Як? — запитав він. — Тобі ж досі заборонено вхід до Архівів. Хіба ні?

— Є й інші способи готуватися, — таємничо заявив я.

Вілем пирхнув.

— Ну *зовсім* не підозріла заява, — сказав він. — А ти ще думаєш, чому це інші про тебе говорять.

— Я думаю не про те, чому вони говорять, — відповів я. — А про те, що вони кажуть.

Розділ четвертий

Дьоготь і бляха

Місто, що за багато століть виросло довкола Університету, було невелике. Правду кажучи, трохи більше за селище.

Попри це в нашому кінці Великого кам'яного шляху процвітала торгівля. Купці завозили на возах сировину: дьоготь і глину, горбокамінь, поташ і морську сіль. Привозили такі предмети розкоші, як кава з Ланетту або вінтське вино. Завозили вишукане темне чорнило з Аруе, чисто білий пісок для нашого виробництва скла, а також витончені шалдійські пружини та гвинти.

Коли ті самі купці від'їздили, їхні фургони були навантажені тим, що можна знайти лише в Університеті. У Медиці виготовляли ліки. Справжні ліки — не фарбовану воду з пеньків чи копійчані засоби від усього на світі. Алхімічний комплекс виробляв власні чудеса, про які я мав хіба туманне уявлення, а також сировину, як-от земляну олію, сірковик і двовапно.

Можливо, я упереджений, але вважаю, що можна спокійно сказати: більшість матеріальних див Університету родом із Рукотворні. Лінзи з меленого скла. Вольфрамкові зливки та гланцівська сталь. Золоті листки — такі тонкі, що рвуться, наче паперові серветки.

Одначе ми створювали й багато іншого. Симпатичні лампи й телескопи. Тепложери та гвинтокрути. Соляні насоси. Трилисткові компаси. Десяток версій теккамової лебідки та осі Делеварі.

Ці речі виготовляли такі рукотворці, як я, і коли їх придбавали купці, ми діставали комісійні: шістдесят відсотків від

вартості продажу. Саме завдяки цьому я мав хоч якісь гроші. А позаяк під час вступної кампанії занять не було, у мене був цілий виток на роботу у Промислі.

* * *

Я подався до Запасів, складського приміщення, в якому руко-творці виписували інструменти й матеріали. Я з подивом уздрів там біля вікна високого блідого студента з відверто знудже-ним виглядом.

— Джаксім? — запитав я. — Що ти тут робиш? Це ж робота для невдах.

Джаксім похмуро кивнув і пояснив:

— Кілвін досі трохи... сердитий на мене. Ну, сам знаєш. Че-рез пожежу і взагалі.

— Прикро, — сказав я.

Джаксім, як і я, був повноправним ре'ларом. Тепер він міг займатися будь-якими справами на свій розсуд. Виконувати з примусу таку примітивну роботу було не просто нудно: це було публічним приниженням Джаксіма, яке ще й коштувало йому грошей і заважало вчитися. Надзвичайно серйозне покарання.

— Чого у нас обмаль? — запитав я.

Вибір справ у Промислі був мистецтвом. Навіть якщо ви зробили найяскравішу симпатичну лампу чи найефективні-шу теплову воронку в історії рукотворства, це ще нічого не означало. Допоки її ніхто не купив, комісійних можна було не чекати — навіть ламаного гроша.

Для багатьох інших працівників це не було проблемою. Во-ни могли дозволити собі зачекати. Я ж потребував чогось та-кого, що швидко продасться.

Джаксім сперся на рундук між нами.

— Караван щойно скупив у нас усі палубні лампи, — пові-домив він. — Зосталася тільки та негарна, яку зробив Вестон.

Я кивнув. Симпатичні лампи ідеально підходять для ко-раблів. Їх важко розбити, у віддаленій перспективі вони обхо-дяться дешевше за олійні, а ще можна не боятися, що вони підпалять корабель.

Я порахував дещо в голові. Можна було виготовити дві лампи за раз, заощадивши трохи часу завдяки подвоєнню зусиль, і бути досить певним, що їх буде продано, перш ніж доведеться оплатити навчання.

На жаль, палубні лампи були сушою каторгою. Сорок годин кропіткої праці, а якщо десь напартачити, лампи просто не працюватимуть. Тоді витрачений час не принесе нічого, крім боргу перед Запасами за змарновані матеріали.

Та все ж варіантів було небагато.

— Тоді, мабуть, робитиму лампи, — сказав я.

Джаксім кивнув і розгорнув облікову книгу. Я заходився перелічувати з пам'яті все необхідне:

— Мені знадобляться двадцять середніх сирих випромінювачів. Два набори високих форм. Діамантовий стилос. Тентенова склянка. Два середні тиглі. Чотири унції бляхи. Шість унцій тонкої сталі. Дві унції нікелю...

Джаксім, киваючи самому собі, записав почуте у книгу.

* * *

Вісім годин по тому я пройшов у парадні двері закладу Анкера, пахнучи розпеченою бронзою, дьогтем і вугільним димом. Надворі була майже північ, а в залі не було нікого, крім кількох затятих пияків.

— Маєш пошарпаний вигляд, — сказав Анкер, коли я підійшов до шинкваса.

— Я й почуваюся пошарпанним, — відповів я. — У казанку, певно, нічого не залишилося?

Він хитнув головою.

— Сьогодні люди були голодні. Маю трохи холодної картоплі, яку планував закинути завтра в суп. І, здається, половинку запеченого гарбуза.

— Годиться, — запевнив я. — Хоча був би радий іще дістати трохи солоного масла.

Анкер кивнув і відштовхнувся від шинкваса.

— Із розігріванням можеш не морочитися, — попередив я. — Я просто занесу це до себе в кімнату.

Він виніс миску з трьома чималими картоплинами й половинкою золотавого гарбуза, що мав форму дзвона. Посередині гарбуза, звідки було вичерпано насіння, виднілася щедра порція масла.

— А ще візьму пляшку бредонського пива, — додав я, взявши миску. — Із кришечкою. Не хочу облили сходи.

До моєї крихітної кімнатки вели три марші. Зачинивши двері, я обережно перевернув гарбуз у мисці догори дригом, поставив на нього пляшку й закутав усе це в мішковину. Вийшов вузлик, який можна було нести під пахвою.

Тоді я відчинив вікно й видерся на дах шинку. Звідти можна було спокійно перескочити до пекарні на протилежному боці провулка.

У небі низько висів кавалок місяця. Він світив достатньо, щоб я бачив усе й водночас не почувався вразливим. Не можна сказати, ніби я занадто хвилювався. Наближалася північ, і на вулицях було тихо. До того ж люди напрочуд рідко дивляться вгору.

Арі сиділа на широкому цегляному димарі й чекала на мене. Вона була в сукні, яку їй купив я, і мляво гойдала босими ніжками, дивлячись на зорі. Волосся в неї було таке тонке та світле, що оточувало її голову ореолом і злітало від найлегшого вітерцю.

Я обережно ступив на середину пласкої ділянки бляшаної покрівлі. Від дотику моєї ноги вона тихенько гупнула, наче далекий м'який барабан. Ніжки Арі припинили гойдатись, і вона застигла, мов наляканий кролик. А тоді побачила мене й усміхнулася. Я помахав їй рукою.

Арі зіскочила з димаря й поскакала до мене. Волосся майоріло в неї за спиною.

— Привіт, Квоуте! — вона відступила на пів кроку. — Ти смердиш.

Я всміхнувся найкращою усмішкою за день і сказав:

— Привіт, Арі. Ти пахнеш як гарненька юна дівчина.

— Так, — радісно погодилася вона.

Арі трохи відступила вбік, а тоді знову пішла вперед. Ступали її босі ноги легко, навшпінках.

— Що ти мені приніс? — запитала вона.
— А що *ти* мені принесла? — відказав я.
Вона всміхнулася.
— У мене є яблуко, яке вважає себе грушею, — повідомила Арі та продемонструвала його. — А ще — булочка, що вважає себе кицею. І салат, який уважає себе салатом.
— Виходить, розумний салат.
— Аж ніяк, — заперечила Арі й витончено пирхнула. — Нащо, будиши розумним, уважати себе салатом?
— А якщо ти *і* є салат? — запитав я.
— Тоді — тим паче, — відказала вона. — Бути салатом уже кепсько. А як жахливо ще й уважати себе салатом! — Арі сумовито похитала головою. Її волосся заметлялося слідом, неначе вона занурилася під воду.
Я розгорнув свій вузлик.
— Я приніс тобі картоплі, пів гарбуза та пляшку пива, що вважає себе буханцем хліба.
— А чим уважає себе гарбуз? — із цікавістю запитала Арі, опустивши на нього погляд. Руки вона тримала зчепленими за спиною.
— Гарбузом, — відповів я. — Але вдає із себе призахідне сонце.
— А картопля? — запитала Арі.
— Вона спить, — заявив я. — І, боюся, мерзне.
Арі підвела на мене лагідний погляд.
— Не бійся, — сказала вона, простягнула руку й на мить приклала пальці до моєї щоки. Її дотик був легший за пір'їнку. — Я тут. Ти в безпеці.

* * *

Ніч була студена, тож Арі замість поїсти на дахах, як це часто в нас бувало, повела мене за залізну решітку каналізації, до розгалужених тунелів під Університетом.

Вона несла пляшку і тримала наввисячкі якийсь предмет завбільшки з монету, що випромінював м'яке зеленкувате світло. Я ніс миску й симпатичну лампу, яку виготовив сам, ту, яку

Кілвін назвав злодійською. Її червонясте світло дивним чином доповнювало яскравіше блакитно-зелене світло Арі.

Арі прийшла зі мною до тунелю, вздовж якого тягнулися труби всіх мастей і розмірів. У деяких із більших залізних труб ішла пара, і вони постійно випромінювали тепло, навіть загорнуті в ізоляційну тканину. Арі обережно вмостила картоплю на згині труби, де тканина зійшла. Там утворилася своєрідна крихітна пічка.

Зробивши з моєї мішковини стіл, ми сіли на землю й розділили вечерю. Булочка виявилася трохи черствою, зате в ній були горіхи й кориця. Качанчик салату виявився дивовижно свіжим, і я замислився, де Арі його знайшла. Для мене вона дістала порцелянову чайну чашку, а собі залишила крихітний срібний кухлик жебрака. Вона розлила пиво так урочисто, ніби чаювала з королем.

Під час вечері розмов не було. Таке було одне з тих правил, які я вивчив методом спроб і помилок. Жодних дотиків. Жодних раптових рухів. Жодних запитань хоч трохи особистого характеру. Я не міг розпитувати про салат чи зелену монету. Тоді Арі дременула б до тунелів, а я не бачив би її ще кілька днів.

Правду кажучи, я навіть не знав її справжнього імені. Арі — то було лише назвисько, яким я почав її кликати, але подумки я завжди називав її своєю маленькою місячною фейрі.

Арі, як завжди, їла вишукано. Сиділа, тримаючи спину прямо, і відкушувала потроху. Вона мала ложку, і ми їли нею гарбуза, передаючи одне одному.

— Ти не приніс із собою лютні, — зауважила вона, коли ми вже закінчили їсти.

— Мені сьогодні треба піти почитати, — сказав я. — Але невдовзі я її принесу.

— Невдовзі — це коли?

— За шість ночей, — пообіцяв я. Тоді в мене вже закінчиться вступ і навчатися далі буде безглуздо.

Її крихітне личко набурмосилося.

— Шість днів — це довго, — заявила вона. — Невдовзі — це завтра.

— Для каменя шість днів — це невдовзі, — сказав я.

— Тоді заграй за шість днів каменю, — запропонувала Арі. — А мені заграй завтра.

— Гадаю, ти можеш шість днів побути каменем, — припустив я. — Це краще, ніж бути салатом.

Тут вона всміхнулася.

— Точно.

Коли ми доїли яблуко, Арі провела мене крізь Підниз. Ми тихо пройшли Кивошляхом, прострибали Скакалки, а тоді ввійшли до Підвівал, лабіринту тунелів, наповненого повільним ненастанним вітром. Я, мабуть, і сам зумів би відшукати дорогу, але волів мати Арі за поводитирку. Вона знала Підниз, як мідник знає свої пакунки.

Вілем мав рацію: заходити до Архівів мені було заборонено. Але я завжди мав хист потрапляти туди, куди мені було зась. На жаль.

Архіви були величезною кам'яною будівлею-цеглиною без вікон. Одначе студенти в них потребували свіжого повітря для дихання, а книжкам було потрібно навіть більше. Від занадто вологого повітря книжки тліють і пліснявіють. Від занадто сухого пергамент стає крихким і розпадається.

Я далеко не відразу дізнався, як до Архівів потрапляє свіже повітря. Але навіть тоді, коли я відшукав потрібний тунель, потрапити всередину було нелегко. Для цього треба було довго повзти страхітливо вузьким тунелем, чверть години плазуючи на пузі брудним камінням. Я тримав у Піднизі зміну одягу, і щонайбільше за десятку вилазок вона безнадійно зіпсувалася. Коліна й лікті майже повністю роздерлися.

Та все ж це була невелика ціна за набуття доступу до Архівів.

Якби мене раптом упіймали, розплата була би страшна. Мені щонайменше світило відрахування. Але кепсько показати себе на вступному іспиті й мусити сплатити за навчання двадцять талантів для мене також фактично було б відрахуванням. Тож насправді обидва варіанти були по-своєму жадливі.

І все ж я не переймався тим, що можу попастися. Єдині джерела світла у Сховищі були в руках студентів і канцелярів. Тому в Архівах завжди була ніч, а мені завжди було найкомфортніше вночі.

Розділ п'ятий

«Еолян»

День тягнувся за днем. Я працював у Промислі, доки пальці не німіли, а потім читав у Архівах, доки все перед очима не розпливалося.

На п'ятий день вступу я таки доробив палубні лампи й відніс їх до Запасів, сподіваючись, що їх хутко продадуть. Подумав, чи не взятися за ще одну пару, та знав, що не встигну їх доробити, перш ніж доведеться платити за навчання.

Тож я вирішив заробляти гроші інакше. Грав іще один вечір у Анкера, за що дістав безкоштовну випивку і трохи дріб'язку від удячних слухачів. Трохи попрацював над деталями у Промислі, виготовляючи прості й корисні речі на кшталт латунних шестірень і шибок із двічі зміцненого скла. Такі штуки можна було негайно продавати майстерні, маючи з цього дуже скромний прибуток.

Відтак, оскільки скромних прибутків вистачити не могло, я виготовив дві партії жовтих випромінювачів. Коли їх використовують у симпатичних лампах, вони світяться приємним жовтим світлом, дуже близьким до сонячного. Вони коштували чимало, бо для їх просочування були потрібні небезпечні матеріали.

Найменш небезпечними серед них були важкі метали й пароподібні кислоти. По-справжньому страшними ж були чудернацькі алхімічні сполуки. Серед них були речовини-переносники, що проходять крізь шкіру, не лишаючи сліду, а потім нишком виїдають кальцій із кісток. Були й такі, що просто ховаються в організмі й місяцями ніяк не діють, аж доки ясна не починають кровоточити, а волосся — випадати. Поряд із тим, що виготовляли в Алхімічному комплексі, миш'як видавався цукром до чаю.

Я сумлінно зберігав обережність, але під час роботи над другою партією випромінювачів у мене тріснула тентенова склянка, і скло витяжного ковпака, під яким я працював, забризкали

крихітні краплинки речовини-переносника. Жодна не потрапила безпосередньо мені на шкіру, проте одна крапля впала на сорочку, значно вище довгих зап'ястків моїх шкіряних рукавиць.

Я поволі взявся за тканину сорочки циркулем, який лежав неподалік, і прибрав її від тіла. Відтак незграбно відрізав ту частину тканини, щоб вона взагалі не могла торкнутися моєї шкіри. Після цього інциденту я був вражений до холодного поту й вирішив, що є й кращі способи заробітку.

Я відбув одну зміну спостереження в Медиці за іншого студента в обмін на один йот і допоміг купцеві розвантажити три фургони вапна по пів гроша за кожен. Відтак того ж вечора знайшов кількох затятих азартних гравців, які дозволили мені приєднатися до їхньої гри в дихання. За дві години я примудрився втратити вісімнадцять грошів і трохи залізного дріб'язку. Хоча це й дратувало, я змусив себе відійти від столу, доки не стало ще гірше.

Після всіх цих трудів у моєму гаманці залишилася менша сума, ніж на початку.

На щастя, в моєму рукаві ще залишався один козир.

* * *

Я розминав ноги на широкій кам'яній дорозі, прямуючи до Імрі.

Супроводжували мене Сіммон і Вілем. Віл таки продав свій пізній час іспиту якомусь канцелярові у відчай й дістав чималий прибуток, тож вони обидва завершили вступні випробування й були безтурботні, мов кошенята. Вілові призначили плату за навчання в розмірі шести талантів і восьми йотів, тоді як Сім радів надзвичайно низькій платі — п'ять талантів і два йоти.

У моєму гаманці лежали один талант і три йоти. Ця цифра не вселяла оптимізму.

Четвертим і останнім у нашій компанії був Манет. Завдяки буйному сивому волоссю й пом'ятому, як зазвичай, одягу він мав якийсь розгублений вигляд, неначе щойно прокинувся й не міг пригадати, де перебуває. Почасті ми взяли його із собою

через те, що потребували четвертого гравця в кутики, але річ була ще й у тому, що нам здавалося, ніби ми зобов'язані час від часу виводити бідолаху з Університету.

Наша четвірка пододала високу арку Кам'яного мосту, перетнула річку Ометі й зайшла до Імрі. Осінь конала, і я надягнув плащ на той випадок, якщо буде холодно. Лютня була зручно закріплена в мене на спині.

У серці Імрі ми перетнули велике бруковане подвір'я та проминули центральний фонтан із численними статуями сатирів, які ганялися за німфами. Поки вода плюскала і бризкалася на вітерці, ми стали в чергу, що вела до «Еоліяна».

Коли ми дісталися дверей, я з подивом уздрів, що Деоха там немає. На його місці перебував низенький похмурий чоловік із товстою шиєю. Він простягнув руку.

— Із вас один йот, юначе.

— Перепрошую, — я відсунув ремінець свого футляра для лютні та продемонстрував йому маленьку срібну свиріль, яку пришпилив до плаща. Показав рукою на Віла, Сіма й Манета. — Вони зі мною.

Він підозріливо примружився на свиріль.

— Ви страшенно юні на вигляд, — зауважив чоловік, і його погляд ізнову переметнувся до мого обличчя.

— Я *і є* страшенно юний, — невимушено сказав я. — Це частина мого шарму.

— Страшенно юні, як на власника свирілі, — уточнив він. Вийшло доволі гречно звинувачення.

Я завагався. На вигляд я був старший, аніж насправді, та це означало, що на вигляд мені було на кілька років більше, ніж п'ятнадцять. Наскільки мені було відомо, я був наймолодшим музикантом в «Еоліяні». Зазвичай це грало мені на руку, адже я був людям трохи в новинку. Але тепер...

Вигадати якусь відповідь я не встиг: із черги позаду нас долинув голос.

— Кетте, це не фальшивка, — кивнула на мене висока жінка з футляром для скрипки. — Він заслужив свиріль, поки тебе не було. Він справжній.

— Дякую, Марі, — озвався я, тимчасом як воротар жестом запросив нас усередину.

Наша четвірка відшукала столик біля задньої стіни, звідки добре було видно сцену. Я проглянув обличчя поблизу та притлумив у собі знайомий спалах невдоволення, ніде не помітивши Денні.

— Що сталося біля дверей? — запитав Манет, роззираючись довкола та споглядаючи сцену й високу склепінчасту стелю. — Невже за вхід сюди платили?

Я поглянув на нього.

— Ти вже тридцять років як студент, але ніколи не бував в «Еоліяні»?

— Ну, знаєш... — він невизначено змахнув рукою. — Я був заклопотаний. Не надто часто опиняюся по цей бік річки.

Сім засміявся й сів.

— Манете, дозволь пояснити це тобі так, щоб ти зрозумів. Якби в музиці був Університет, він був би тут, а Квоут був би повноправним арканістом.

— Кепська аналогія, — зауважив Віл. — Це музичний двір, а Квоут — один із панів. Ми заходимо сюди як його люди. Тому й терпимо так довго його надокучливе товариство.

— Цілий йот за те, щоби просто зайти? — перепитав Манет. Я кивнув.

Манет невизначено гмикнув, роззирнувшись довкола і глипаючи на гарно вбрану шляхту, що снувала балконом угорі.

— Ну, що ж... — мовив він. — Мабуть, я сьогодні таки дещо дізнався.

* * *

«Еоліян» лише починав заповнюватися, тож ми коротали час за грою в кутики. То була просто дружня гра, по драбу за руку, вдвічі більше за знецінення, та з моїми злиднями будь-які ставки були високими. На щастя, Манет грав із точністю пружинного годинника: жодних недоречних трюків, жодних імпульсивних ставок, жодних інтуїтивних дій.

Першим замовив на всіх випивки Сіммон, другим — Манет. Коли в «Еоліяні» пригасло світло, ми з Манетом уже опинилися

на десять рук попереду, значною мірою завдяки Сіммоновій схильності завзято перевищувати ставки. Я з похмурим задоволенням поклав у кишеню єдиний мідний йот. «Один талант і чотири йоти».

На сцену вийшов немолодий чоловік. Після короткої презентації від Станчіона він до болю гарно зіграв на мандоліні «Надвечірок Тетна». Пальці в нього були легкі, швидкі й упевнено торкалися струн. Зате голос...

Більшість речей із віком починають підводити. У нас ціпеніють руки та спина. Гаснуть очі. Шкіра грубішає, а краса меркне. Єдиний виняток — голос. За належної турботи голос лише стає милішим від віку й постійного застосування. Голос чоловіка був наче солодке медове вино. Він закінчив пісню під щирі оплески, а за мить ізнову спалахнуло світло і в залі вибухнули розмови.

— Між виступами є перерви, — пояснив я Манетові. — Тоді можна поговорити, походити, взяти випивки. Якщо ж ти говоритимеш під час чийогось виступу, то навіть сам Тейлу та всі його ангели не зможуть тебе уберегти.

Манет пирхнув.

— Не бійся, що я тебе осоромлю. Я не зовсім варвар.

— Просто попереджаю, — відповів я. — Ти даєш мені знати, що небезпечного є в Рукотворні. Я даю тобі знати, що небезпечного тут.

— Лютня в нього була не така, як у тебе, — сказав Вілем. — Звучала не так, як твоя. Ще й менша.

Я притлумив сильне бажання всміхнутись і вирішив не робити із цього проблеми. Пояснив:

— Така лютня називається мандоліною.

— Ти ж гратимеш, так? — запитав Сіммон і завовтузився на місці, як нетерплячий цуцик. — Треба зіграти ту пісню про Емброуза, яку ти написав.

Він трохи помугикав, а тоді заспівав:

Мул може навчатись, підкорити будь-кого.

Мул — не те що наш Роуз: він осел лиш частково!

Манет реготнув у кухню. Вілем теж усміхнувся, хоч і робив це рідко.

— Ні, — твердо сказав я. — Досить із мене Емброуза. Як на мене, між нами все скінчено.

— Ну звісно, — незворушним тоном відповів Віл.

— Я серйозно, — запевнив я. — Це не дасть ніякого зиску. Ця суперечка не дає нічого — тільки дратує майстрів.

— «Дратує» — це ще вельми м'яко сказано, — сухо промовив Манет. — Сам я висловився б дещо інакше.

— У тебе боржок перед ним, — заявив Сім. Його очі виблискували гнівом. — Та й тебе не звинуватять у поведінці, не гідній члена Аркануму, просто за те, що ти заспівав пісню.

— Ні, — кинув Манет. — Йому просто піднімуть плату за навчання.

— Що? — здивувався Сіммон. — Це неможливо. Розмір плати за навчання визначається за результатами вступної співбесіди.

Манет пирхнув, і цей звук лунко відбився від його кухля, поки він робив новий ковток.

— Співбесіда — це лише частина гри. Якщо це тобі по кишені, з тебе витискають трохи грошень. Те саме, якщо ти їм дошкуляєш, — він серйозно придивився до мене. — Цього разу тобі дістанеться з обох боків. Скільки разів за останній семестр тебе підіймали на роги?

— Двічі, — зізнався я. — Але другого разу я насправді був невинуватий.

— Ну звісно, — Манет відверто поглянув на мене. — І тому тебе зв'язали й відшмагали до крові, так? Бо ти був невинуватий?

Я ніяково посунувся на стільці, відчуваючи, як тягнуться не до кінця загоєні шрами вздовж спини.

— Здебільшого невинуватий, — виправився я.

Манет відмахнувся.

— Проблема не у провині. Дерево не влаштовує грози, але всякий дурень знає, куди б'є блискавка.

Вілем серйозно кивнув.

— У нас удома кажуть: найдовший цвях забивають першим, — Віл насупився. — Сіаруською це звучить краще.

Сім набув стурбованого вигляду.

— Але вступна співбесіда все одно великою мірою визначає плату за навчання. Хіба ні? — з його тону я здогадався, що Сім навіть не припускав, що у гру можуть вступати особисті образи чи політичні проблеми.

— Як правило, так, — визнав Манет. — Але майстри самі обирають запитання, і кожен із них має змогу висловитися, — він заходився рахувати на пальцях. — Гемм не надто тебе любить, а ображатися може капітально. Ти швидко накликав на себе невдоволення Лоррена й не зумів виправитися. Ти збитошник. А наприкінці минулого семестру пропустив майже цілий виток занять. Без попередження й без пояснень опісля, — він багатозначно поглянув на мене.

Я опустил погляд на стіл, гостро усвідомлюючи, що кілька із пропущених занять мав відбутися в Рукотворні як Манетів учень.

За мить Манет знизав плечима і продовжив:

— На додачу до всього, цього разу тебе випробовуватимуть як ре'лара. На вищих шаблях плата за навчання зростає. Я не без причини так довго проходив у е'лірах, — він суворо глянув на мене. — Моє найімовірніше припущення? Для тебе буде щастям заплатити менше, ніж десять талантів.

— Десять талантів, — Сім шумно втягнув повітря крізь зуби і співчутливо похитав головою. — Добре, що ти такий заможний.

— Не такий заможний, — відповів я.

— Як так? — запитав Сім. — Коли Емброуз розбив твою лютню, майстри оштрафували його майже на двадцять талантів. Куди ти подів такі гроші?

Я опустил погляд і злегка торкнувся ногою футляра зі своєю лютнею.

— Ти витратив їх на нову лютню? — із жахом перепитав Сіммон. — Двадцять талантів? Ти знаєш, що можна купити на цю суму?

— Лютню? — промовив Вілем.

— Я й не знав, що *можна* витратити стільки на інструмент, — заявив Сіммон.

— Можна витратити й набагато більше, — вставив Манет. — Вони як коні.

Тут розмова трохи стухла. Віл і Сім повернулися до нього зі спантеличенням у очах.

Я засміявся.

— Насправді це гарне порівняння.

Манет глибокодумно кивнув.

— Розумієте, для коней діапазон широкий. Об'їджену стару робочу шкапу можна купити менш ніж за талант. А можна купити прудкого волдського коня за сорок.

— Малоймовірно, — буркнув Віл. — Принаймні якщо волд справжній.

Манет усміхнувся.

— Отож-бо. Хай скільки хтось на вашій пам'яті витратив на коня, таку суму цілком можна витратити на купівлю гарної арфи чи скрипки.

Сіммона це явно вразило.

— Але ж мій батько якимось витратив аж двісті п'ятдесят на високого кепкенського коня, — заявив він.

Я нахилився вбік і показав.

— Он у того блондина мандоліна коштує вдвічі дорожче.

— Але ж... — заговорив Сіммон. — Але ж коні мають родоводи. Коней можна розводити та продавати.

— Ота мандоліна має родовід, — сказав я. — Її виготовив сам Антрессор. Їй уже сто п'ятдесят років.

Я дивився, як Сім засвоює цю інформацію, розглядаючи усі інструменти в залі.

— І все-таки, — промовив він. — Двадцять талантів, — похитав головою. — Чому ти не зачекав до кінця вступу? Міг би витратити на лютню те, що в тебе залишилося б.

— Вона мені потрібна, щоб грати в Анкера, — пояснив я. — Мені там як штатному музиканту надають безкоштовне житло й харчі. Не граючи, я не можу там залишатися.

Це було правдою, тільки не всією. Анкер трохи зглянувся б на мене, якби я пояснив своє становище. Однак якби я зачекав, то був би змушений провести майже два витки без лютні.

Це було б усе одно що жити без зуба чи кінцівки. Все одно що провести два витки із зашитим ротом. Це було немислимо.

— І я витратив на лютю не *всю* суму, — додав я. — Ще в мене виникли деякі інші витрати.

Конкретно кажучи, я заплатив ґелетові, в якого позичав гроші. На це пішло шість талантів, але звільнитися від боргу Деві було все одно що скинути з грудей великий тягар.

Але тепер я відчував, як той-таки тягар лягає на мене знов. Якщо здогад Манета виявиться точним бодай наполовину, моє становище скрутніше, ніж я думав.

На щастя, світло пригасло і в залі стало тихо, тож мені не довелося пояснювати свої дії далі. Ми підвели погляди, а тим часом Станціон вивів на сцену Марі. Він потеревенив зі слухачами неподалік, поки вона настроювала скрипку, а зала почала затихати.

Марі мені подобалася. Вона була вища за більшість чоловіків, горда, як кішка, і володіла щонайменше чотирма мовами. Чимало музикантів Імрі всіляко старалися наслідувати останній писк моди, сподіваючись стати своїми для шляхти, але Марі носила дорожній одяг. Штани, в яких можна було працювати цілий день, чоботи, в яких можна було пройти двадцять миль.

Прошу зауважити, що не хочу сказати, ніби вона ходила в одязі з домотканого полотна. Вона просто не любила моду чи дешеві прикраси. Одяг у неї явно був пошитий на замовлення, обтислий, підкреслював її красу. Того вечора вона була в багряноту та брунатному, барвах своєї покровительки леді Джейл.

Наша четвірка придивилася до сцени.

— Визнаю, — тихо промовив Вілем, — що чимало думав про Марі.

Манет стиха захихотів.

— Вона ж як півтори жінки, — сказав він. — А це у п'ять разів більше жінки, ніж вам до снаги.

За інших обставин ми, почувши такі слова, могли б зухвало обуритись. Але Манет вимовив це без тіні глузливості в голосі, тож ми пропустили це повз вуха. Тим паче зважаючи на те, що це, ймовірно, була правда.

— Для мене це не так, — заявив Сіммон. — Вона завжди має такий вигляд, ніби готується когось забороти. Або піти приборкати дикого коня.

— Так, — іще раз захихотів Манет. — Якби ми жили у кращі часи, такій жінці поставили б храм.

Ми затихли: Марі закінчила настроювати скрипку й почала грати приємне рондо, повільне й лагідне, як легкий весняний вітерець.

Хоча мені ніколи було про це казати, Сіммон мав рацію більш ніж наполовину. Якось у «Кремені й чортополоху» я бачив, як Марі вдарила якогось чоловіка в горлянку, бо він назвав її «тією пашекуватою сучкою зі скрипкою». Ще й копнула його, як він упав. Щоправда, лише раз і не так, щоб завдати йому непоправної шкоди.

Марі продовжувала грати своє рондо. Його повільний приємний темп поступово прискорювався, і врешті музика стала жвавою. Замислитися про танець під таку мелодію можна, лише маючи винятково легкі ноги або будучи винятково п'яним.

Марі прискорювала темп так, що врешті про танці під її музику стало неможливо й мріяти. Тепер музика аж ніяк не йшла клусом. Вона мчала швидко, наче пара дітей, що біжать навпередки. Я чудувався тому, як чисто й чітко рухаються її пальці, попри несамоовитий темп.

Швидше. Шпарко, наче олень, за яким женеться дикий пес. Я занервувався, бо знав: рано чи пізно вона послизнеться, помилиться чи пропустить ноту. Однак Марі не знати як продовжувала. Кожна нота звучала ідеально — різко, сильно, солодко. Її прудкі пальці високо вигиналися над струнами. Зап'ясток руки, якою вона тримала смичок, був розслаблений і млявий, попри шалену швидкість.

Іще швидше. Обличчя в Марі напружилось. Рука зі смичком утратила чіткість. Іще швидше. Вона напружилася вся, міцно вперла довгі ноги у сцену, щільно притиснула скрипку до щелепи. Кожна нота звучала різко, наче пташиний спів на світанку. Іще швидше.

Вона стрімголов закінчила й раптово, театральню вклонилася, не припустившись жодної помилки. Я обливався потом, мов загнаний кінь, моє серце калатало.

Я був не один такий. У Віла із Сіммом на чолах виблискував піт.

А Манет так учепився у край столика, що аж кісточки пальців побіліли.

— Тейлу милосердний, — ледве вимовив він. — І таку музику тут грають щовечора?

Я всміхнувся йому й відповів:

— Ще рано. Ти не чув, як граю я.

* * *

Вілем замовив випивку на всіх наступним, і наша розмова перейшла до безглузких пліток Університету. Манет був там довше за половину майстрів, тому знав більше скандальних історій, аніж усі ми разом узяті.

Лютніст із густою сивою бородою зворушливо зіграв «Ен Феант Моріє». Відтак двоє гарних жінок (одній було сорок із гаком, а друга годилась їй у доньки) заспівали дуетом про Ланіель Другу Юність, і такої пісні я ще ніколи не чув.

Марі знову покликали на сцену, і вона зіграла простеньку джигу з таким ентузіазмом, що люди затанцювали між столиками. Навіть Манет підвівся на останньому приспіві та здивував нас, показавши, що має надзвичайно легкі ноги. Ми поаплодували йому, і він сів назад, розпашілий і засапаний.

Віл замовив йому випивки, а Сіммон повернувся до мене із захватом у очах.

— Ні, — промовив я. — Я її не гратиму. Сказано ж тобі.

Сім здувся з таким відвертим розчаруванням, що я не втримався від сміху.

— Послухай-но. Я зараз пройдуся закладом. Як побачу Трепа, то підбурю його.

Я поволі пішов велелюдною залою. При цьому я дійсно виглядав Трепа, та насправді полював на Денну. Не бачив, щоб вона заходила крізь парадні двері, але через музику, карти й гамір у закладі цілком міг просто її не помітити.

Мені довелося чверть години методично пробиратися людним основним поверхом, дорогою придивляючись до облич усіх присутніх і зупиняючись, щоб побалакати з кількома з музикантів.

Другого ярусу я дістався саме тоді, коли світло знову пригасло. Вмостився біля поруччя й подивився на іллійського дударя, який грав сумовиту ритмічну мелодію.

Коли світло знову спалахнуло, я обшукав другий ярус «Еоліяна» — широкий балкон, який мав форму півмісяця. Мій пошук був передусім ритуалом. Шукати Денну було відверто марною справою, все одно що молитися про настання гарної погоди.

Але той вечір став винятком із правила. Неспішно крокуючи другим ярусом, я помітив, як вона йде разом із високим темноволосим паном. І змінив маршрут поміж столиків, щоб невимушено їх перехопити.

Пів хвилини по тому Денна помітила мене. Ясно, радісно всміхнулась і прибрала руку з передпліччя того пана, а тоді жестом покликала мене до себе.

Чоловік поряд із нею був гордий, як яструб, і гарний із себе. Його шелепа скидалася на шлакову цеглину. Убраний він був у сорочку зі сліпучо-білого шовку й замшеву куртку, пофарбовану в насичений колір крові. Нитки у швах — срібні. На пряжці й на манжеті — срібло. Справжнісінький шляхетний модеганський пан. Його вбрання, навіть без перснів, коштувало стільки, що я за такі гроші спокійно оплатив би рік навчання.

Денна грала роль його чарівливої та привабливої супутниці. Раніше я бачив її в одязі, дуже схожому на свій, — у простому вбранні, призначеному для активного зношування й дороги. Зате того вечора на ній була довга сукня із зеленого шовку. Темне волосся Денни вигадливо закручувалося довкола обличчя й падало на плечі. На шиї в неї була смарагдова підвіска у формі гладенької краплі. Вона так чудово пасувала за кольором до сукні, що це просто не могло бути збігом.

Порівняно з ними я відчув себе трохи обідранцем. Навіть більше, ніж трохи. Увесь гардероб у моїй власності зводився до чотирьох сорочок, двох штанів і кількох дрібничок. Усе це було

ношене й до певної міри потерте. Того вечора я був у найкращому своєму вбранні, але певен, що ви мене зрозумієте, коли я скажу: найкраще моє вбрання не відзначалося вишуканістю.

Єдиним винятком був плащ — Фелин дарунок. Теплий і чудовий, пошитий спеціально для мене, зелено-чорний, із численними кишнями в підкладці. Він був аж ніяк не елегантний, але то була найвишуканіша річ, яку я мав.

Коли я підійшов ближче, Денна ступила вперед і простягнула мені руку для поцілунку. Жест вийшов спокійним і впевненим, мало не зверхнім. Обличчя в неї було зібране, усмішка — ввічлива. Пересічному спостерігачеві вона видалася би справжнісінькою шляхетною дамою, що виявляє милість до бідного юного музиканта.

Вирізнялися тільки очі. Вони були темні та глибокі, мали колір кави й шоколаду. Очі Денни весело танцювали, повнилися сміхом. Коли вона простягнула мені руку, пан, що стояв позаду неї, ледь помітно насупився. Я не знав, у яку гру грає Денна, та міг здогадатися, що за роль там належить мені.

Тож я схилився над Денниною рукою й легенько поцілував її в низькому поклоні. Мене ще малим навчали придворних манер, тож я розумів, що роблю. Зігнутися в поясі може всякий, але гарних поклонів треба навчатися.

Цей поклон був люб'язний і улесливий. Притиснувши уста до тильного боку Денниної долоні, я легенько змахнув зап'ястком, щоб розправити плащ із одного боку. Останнє було найскладніше, і мені довелося кілька годин сумлінно практикуватися перед дзеркалом у купальні, щоб цей рух видавався досить невимушеним.

Денна зробила реверанс, граційний, наче падіння листка з дерева, й відступила до того пана.

— Квоуте, це лорд Келлін Вантен'єр. Келліне, це Квоут.

Келлін зміряв мене поглядом і повністю сформував думку про мене швидше, ніж можна зробити короткий, різкий вдих. Його лице набуло зневажливого виразу, а тоді він кивнув мені. Я знаю, що таке погорда, та все одно здивувався тому, як сильно мене образило саме це.

— До ваших послуг, мій пане, — я гречно вклонився й пере-
ніс вагу так, щоб мій плащ відірвався від плеча, відкривши сви-
ріль таланту.

Келлін уже зібрався відвести погляд зі звичною байдужістю, аж тут йому впало в око яскраве срібло. Прикраса то була не бозна-яка, але тут вона мала значення. Вілем мав рацію: в «Еолі-
яні» я належав до панства.

І Келлін це знав. Замислився на мить, а тоді відповів на мій поклон. Узагалі-то, відповідь була хіба трохи глибша за кивок. Якраз достатня для ввічливості.

— До ваших послуг і вашої родини, — промовив він бездо-
ганною атурською. Голос у нього був глибший, аніж у мене, —
теплий бас із модеганським акцентом, досить сильним, щоб
голос звучав дещо наспівно.

Денна нахилила голову в його бік.

— Келлін пояснював мені, як грати на арфі.

— Я прийшов здобути свиріль, — докинув він. Його глибо-
кий голос був сповнений упевненості.

Коли він говорив, жінки за навколишніми столиками по-
верталися й дивилися на нього голодними примруженими очи-
ма. На мене ж його голос справляв протилежний ефект. Бути
багатим і вродливим одночасно — це вже кепсько. Але мати на
додачу до цього голос, подібний до меду на теплому хлібі, —
це просто неподобство. Від його звуків я почувався котом, яко-
го схопили за хвіст і погладили мокрою рукою проти шерсті.

Я кинув погляд на його руки.

— То ви арфіст?

— Арфяр, — трохи виправив він. — Я граю на Пенденгейлі.
На королі інструментів.

Я вдихнув трохи повітря, а тоді стулив рота. Модеганська
велика арфа була королем інструментів п'ятсот років тому.
Тепер вона була старовинною цікавинкою. Я не став звер-
тати на це увагу — хотів уникнути суперечки заради Денни —
й запитав:

— Поспитаєте щастя сьогодні?

Келлінові очі злегка примружилися.

— Коли я гратиму, про щастя не йтиметься. Але ні. Сьогодні я насолоджуюся товариством своєї пані Дінаелі, — він підніс Деннину руку до губ і байдужливо поцілував її. Окинув поглядом юрбу, що стиха перемовлялася, — по-власницьки, ніби та йому належала. — Гадаю, тут я буду в гідному товаристві.

Я позирнув на Денну, та вона уникала моїх очей. Схилила голову набік, граючись із сережкою, що до цього ховалася в її волоссі, — крихітним смарагдом у формі краплі, таким самим, як підвіска на шиї.

Келлін ще раз хутко оглянув мене. Одяг, що сидів на мені абияк. Моє волосся, надто коротке для поточної моди й надто довге, щоб не бути буйним.

— А ви... дудар?

Ішлося про найменш дорогий інструмент.

— Дудняр, — невимушено відповів я. — Але ні. Я віддаю перевагу лютні.

Він здійняв брови.

— Ви граєте на придворній лютні?

Хай як я старався втриматися, моя усмішка дещо застигла.

— На артистичній.

— А! — промовив Келлін і засміявся так, ніби все раптом стало на свої місця. — Народна музика!

Я пропустив повз вуха й це — щоправда, вже не з такою легкістю, як раніше.

— Уже знайшли місця? — весело запитав я. — Кілька з нас сіли за столик унизу з гарним видом на сцену. Можете спокійно до нас приєднатися.

— Ми з цією пані вже знайшли столик у третьому колі, — Келлін кивнув у бік Денни. — Я однозначно віддаю перевагу товариству вгорі.

Келлін цього не бачив, але Денна поглянула на мене й закотила очі.

Я нічого не виказав обличчям і ще раз нагородив його ввічливим поклоном, хіба трохи глибшим за кивок.

— Тоді не стану вас затримувати.

Повернувся до Денни.

— Моя пані, чи можна буде якось до вас завітати?

Вона зітхнула, схожа на справжню затуркану світську даму, якщо не брати до уваги очей: вони досі сміялися з абсурдного офіціозу цієї розмови.

— Квоуте, впевнена, що ви це зрозумієте, але мій графік на найближчі кілька днів заповнено. Однак ви можете за бажання нанести візит ближче до кінця витка. Я зупинилася в апартаментах у «Сірому чоловікові».

— Ви занадто люб'язні, — промовив я та вклонився їй — набагато серйозніше, ніж Келлінові. Цього разу вона закотила очі вже через мене.

Келлін простягнув руку, повернувшись до мене плечем, і парочка пішла, розчинившись у натовпі. Спостерігаючи їх разом, поки вони граційно крокували крізь юрбу, легко було повірити, що все тут належить їм чи, може, вони думають купити цей заклад, аби зробити з нього літній будиночок. Лише стара шляхта рухається з такою невимушеною нахабністю: вона ж бо знає в глибині душі, що все на світі існує лише для її задоволення. Денна дивовижно це імітувала, проте для лорда Келліна Цеглини це було так само природно, як дихати.

Я провів їх поглядом до середини сходів, які вели до третього кола. Там Денна зупинилась і приклала руку до голови. Тоді з тривогою на обличчі оглянула підлогу. Парочка швидко поговорила, і Денна показала вгору сходами. Келлін кивнув і, піднявшись, зник із поля зору.

Я, скорившись чуттю, опустив погляд на підлогу й побачив, що біля поруччя, де раніше стояла Денна, блищить щось срібне. Підійшов і став над предметом, змусивши двійко шалдійських купців обійти мене.

Я вдавав, ніби стежу за людьми вниз, доки Денна не підійшла поближче й не поплескала моє плече.

— Квоуте, — стривожено промовила вона, — вибач, що турбую, але я, здається, загубила сережку. Прошу, будь другом, допоможи відшукати. Я певна, що ще секунду тому вона була на мені.

Я погодився, і невдовзі ми насолодилися короткою зустріччю віч-на-віч, благопристойно обшукуючи мостини та прихи-

лившись одне до одного головами. На щастя, Денніне плаття було в модеганському стилі, з пишною, вільною спідницею. Якби воно мало розріз ізбоку, як вимагала тодішня мода Союзу, Денна, сидючи на підлозі, мала б обурливий вигляд.

— Тіло Господнє... — пробурмотів я. — Де ти його знайшла? Денна стиха захихотіла.

— Тихо. Ти сам запропонував мені навчитися гри на арфі. Келлін — непоганий учитель.

— Модеганська педальна арфа важить уп'ятеро більше за тебе, — сказав я. — Це салонний інструмент. Ти нізащо не змогла б узяти такий у дорогу.

Денна зупинилася, вдаючи, ніби шукає сережку, і багатозначно поглянула на мене.

— А хто може сказати, що в мене ніколи не буде салону для гри на арфі?

Я знову поглянув на підлогу та як міг знизав плечима.

— Мабуть, це непоганий інструмент для навчання. То як тобі арфа?

— Вона краща за ліру, — відповіла Денна. — Я вже це бачу. Однак ледве здатна зіграти «Білку в стрісі».

— А він щось уміє? — я хитрувато всміхнувся їй. — Ну, руками.

Денна злегка зашарілася й на мить набула такого вигляду, ніби хотіла на мене замахнутися. Проте вчасно згадала правила поведінки й натомість вирішила примружити очі.

— Ти жахливий, — сказала Денна. — Келлін — поки що ідеальний джентльмен.

— Убережи нас усіх Тейлу від ідеальних джентльменів, — мовив я.

Вона похитала головою й запевнила:

— Буквально. Він ще ніколи не виїздив із Модегу. Він наче кошеня в курнику.

— То ти тепер Дінаель? — запитав я.

— Поки що. Для нього, — відповіла Денна, скося поглянувши на мене й ледь скрививши уста в усмішці. — У твоєму виконанні мені досі найбільше подобається звертання «Денна».

— Приємно це знати, — сказав я, а тоді прибрав руку з підлоги. Показалася гладенька смарагдова сережка-крапля. Денна вдала, ніби знайшла її сама, й піднесла до світла.

— О! Ось вона!

Я встав і допоміг підвестися їй. Вона прибрала волосся з плеча й нахилилася до мене.

— Ці штуки мене геть не слухаються, — зізналася Денна. — Ти не проти?

Я підійшов поближче до неї, а вона віддала мені сережку. Денна ледь помітно пахла дикими квітами. Одначе за цим запахом ховалися пахощі осіннього листя. Темні пахощі її власного волосся, запахи дорожньої куряви й повітря перед літньою бурею.

— То хто він? — тихо спитав я. — Чийсь другий син?

Вона ледь помітно мотнула головою. Одне пасмо її волосся впало і злегка торкнулося тильного боку моєї руки.

— Він повноправний лорд.

— *Скете те ретаа ван*, — лайнувся я. — Замикайте своїх синів і доньок.

Денна знову тихенько розсміялася, затрусившись усім тілом у намаганні стримати сміх.

— Не рухайся, — попросив я, обережно взявшись за її вухо.

Денна глибоко вдихнула й видихнула, опановуючи себе. Я вставив сережку в мочку її вуха й відійшов. Денна піднесла одну руку, щоб перевірити, а тоді відступила і зробила реверанс.

— Красно дякую за допомогу.

Я ще раз їй уклонився. Поклон вийшов не таким відточеним, як попередній, зате щирішим.

— До ваших послуг, моя пані.

Денна тепло всміхнулася й розвернулася, щоб піти. Її очі знову сміялися.

* * *

Я для годиться закінчив дослідження другого ярусу, але Трепа, схоже, не було. На третій ярус вирішив узагалі не лізти: не хотів наражатися на другу ніякову зустріч із Денною та її паничем.

Сім мав жвавий вигляд, як це завжди було з ним десь у районі п'ятого келиха. Манет скулився на стільці, наполовину прикривши очі. Його кухоль зручно вмовстився на опуклому животі. Віл мав такий самий вигляд, як завжди. Його темні очі лишалися непроникними.

— Трепа ніде не видно, — оголосив я, сівши на своє місце. — Вибачайте.

— Прикро, — мовив Сім. — Йому вже вдалося знайти тобі покровителя?

Я з гіркотою хитнув головою.

— Емброуз або пригрозив, або підсунув хабаря всім представникам шляхти в радіусі ста миль звідси. Вони не бажають зі мною знатися.

— Чому тоді Треп не приймає тебе сам? — запитав Вілем. — Ти ж достатньо йому подобаєшся.

Я похитав головою.

— Треп уже підтримує трьох інших музикантів. Насправді чотирьох, але двоє з них — сімейна пара.

— Чотирьох? — із жахом перепитав Сім. — Просто диво, що йому ще стає грошей на харчі.

Віл із цікавістю схилив голову набік, а Сім нахилився вперед, щоб пояснити.

— Треп — граф. Але володіння в нього насправді не такі вже й широкі. Підтримувати чотирьох музикантів із його доходами — це трохи... занадто.

Віл нахмурився.

— Випивка та струни не можуть коштувати дорого.

— Покровитель відповідає не лише за це, — Сім заходився лічити на пальцях. — По-перше, сам документ про покровительство. Також він надає своїм музикантам житло й харчування, річну платню, зміну одягу в кольорах своєї родини...

— За традицією — дві зміни одягу, — втрутився я. — Щороку.

Зростаючи у трупі, я ніколи не цінував того вбрання, яке давав нам лорд Грейфоллов. Одначе тепер мимоволі уявляв, як сильно покрашили б мій гардероб два комплекти нового одягу.

Сіммон усміхнувся, коли надійшов юний служник, і не залишив жодних сумнівів у тому, чиїм коштом перед кожним із нас поставили по келиху ожинового бренду. Сім підняв келих у мовчазному тості й випив добрячий ковток. Я підняв келих у відповідь, і Вілем також, хоча йому явно було боляче. Манет залишався нерухомим, і я почав підозрювати, що він задрімав.

— І все одно дещо не сходиться, — заявив Вілем, поставивши свій бренд. — Покровитель не одержує нічого, крім звільнення кишень.

— Покровитель заживає певної репутації, — пояснив я. — Саме тому музиканти носять той одяг. А ще артисти можуть виконувати всі його забаганки: вечірки, танці, маскаради. Іноді вони пишуть на його прохання пісні чи п'єси.

Віл однаково зберігав скептичний вигляд.

— І все одно скидається на те, що покровителюві дістається менше.

— Ти просто бачиш лише половину картини, — промовив Манет і сів на стільці прямо. — Ти міський хлопчина. Не знаєш, як воно — зростати у маленькому селищі, збудованому на землі однієї людини.

— Ось землі лорда Пафостона, — проказав він і намалював пролитим пивом коло посеред столу. — Тут ти живеш як порядний простолюдинчик, — Манет узяв порожній келих Сіммона й поставив його всередину кола.

— Якось селищем прогулюється хлопака в кольорах лорда Пафостона, — Манет узяв свій келих, повний бренду, й посунув його через стіл так, що він опинився в колі, поряд із порожнім келихом Сіма. — І цей хлопака грає всім пісень у місцевому шинку, — Манет хлюпнув трохи бренду в Сімов келих.

Сім, не потребуючи підказок, усміхнувся й випив.

Манет посовав своїм келихом по столу й повернувся до кола.

— Наступного місяця приходить іще кілька людей у кольорах лорда і влаштовують льялькову виставу, — він налив більше бренду, і Сіммон вихилив напій одним духом. — Наступного місяця ставлять п'єсу.

Сім ізнову випив.

Тут Манет узяв свій дерев'яний кухоль і, постукавши ним по столу, переставив його в коло.

— А тоді з'являється збирач податків у таких самих кольорах, — Манет нетерпляче постукав по столу порожнім кухлем.

Сім якусь мить отетеріло сидів, а тоді взяв свій кухоль і плюснув пива Манетові.

Той придивився до нього й суворо застукав кухлем ізнову.

Сім, засміявшись, вилив решту пива в Манетів кухоль.

— Мені все одно більше подобається ожиновий бренд.

— Лордові Пафостону більше подобається отримувати податки, — сказав Манет. — Людям подобається, коли їх розважають. А збирачеві податків — коли його не трують і не прикопують у неглибокій могилі за старим млином, — він випив трохи пива. — Тож усі залишаються у виграші.

Віл стежив за цією розмовою серйозними темними очима.

— Це звучить логічніше.

— Така корисливість трапляється не завжди, — зауважив я. — Треп щиро хоче допомагати музикантам покращувати свою майстерність. Деякі шляхтичі поводяться зі своїми артистами, наче з кіньми у стайні, — я зітхнув. — І навіть це було би краще, ніж те, що я маю зараз, тобто нічого.

— Не продавайся задешево, — бадьоро сказав Сім. — Зачекай і відшукай гарного покровителя. Ти на це заслуговуєш. Ти не гірший за жодного з тутешніх музикантів.

Я змовчав, надто гордий, щоб розповісти їм правду. Я був такий бідний, що всі вони навряд чи мене зрозуміли б. Сім був із атурської шляхти, а Вілові рідні були торговцями шерстю з Ралієна. Вони вважали, що бідність — це коли бракує грошей на випивку коли завгодно.

Позаяк невдовзі треба було сплатити за навчання, я не наважувався витратити жодного ламаного гроша. Не міг купувати свічки, чорнило чи папір. Не мав прикрас, які можна було б заставити, утримання чи батьків, яким можна було б написати. Жоден пристойний лихвар не дав би мені навіть тоненького шима. Це не дивувало: я ж був едема ру й безрідним сиротою,

чий речі вмістилися б у лантух із мішковини. Та й лантух не конче мав би бути великий.

Я зіп'явся на ноги, поки розмова не перейшла до незручних тем.

— Час музикувати.

Узяв футляр із лютнею й подався до Станціона, який сидів на розі шинкваса.

— Що ти приготував нам сьогодні? — запитав він, провівши рукою по бороді.

— Сюрприз.

Станціон зупинився, так і не підвівшись остаточно з табурета.

— Через цей сюрприз почнуться заворушення чи хтось підпалить мій заклад? — поцікавився він.

Я з усмішкою похитав головою.

— Добре, — він усміхнувся й покрокував у бік сцени. — Тоді люблю сюрпризи.

Розділ шостий

Любов

Станціон вивів мене на сцену й виніс крісло без билець. Відтак став перед сценою, щоб побалакати зі слухачами. Я розправив плащ на спинці крісла, тимчасом як світло почало тьмяніти.

Свій побитий футляр для лютні я зоставив на підлозі. Футляр був іще більш зачуханий, аніж я. Колись він був непоганий, але то було багато років тому й за багато миль звідти. Тепер же його шкіряні петлі були потріскані й негнучкі, а корпус подекуди став тонкий, як пергамент. Із застібок, які він мав на початку, лишилася всього одна — витончена, з кутого срібла. Інші я замінив тим, що зміг відшукати випадково, тож тепер футляр прикрашали різні застібки з ясної латуні та тьмяного заліза.

Але всередині футляра було дещо геть інше. Усередині лежала причина того, чому я силкувався знайти гроші, щоб оплатити навчання наступного дня. Я запекло торгувався за неї, та вона все одно обійшлася мені в таку суму, якої я досі

не витрачав ні на що в житті. Такі гроші, що я не міг дозволити собі годящий футляр для неї та обійшовся тим, що підклав у старий ганчір'я.

Її деревина мала колір темної кави, шойно скопаної землі. Вигин корпусу — бездоганний, як жіноче стегно. Вона була приглушеним відлунням, ясною струною та бреньканням. Моя лютня. Фізичне втілення моєї душі.

Я чув, що поети пишуть про жінок. Вони римують, розкидаються похвалами, брешуть. Бачив, як моряки на березі мовчки дивляться на повільний морський приплив. Бачив, як старі вояки із жорсткими, як вичинена шкіра, серцями, мало не плачуть, коли на вітрі розтягується прапор їхнього короля.

Послухайте: ці люди нічого не знають про любов.

Її не знайти у словах поетів чи в тужливих очах моряків. Якщо ви хочете пізнати любов, погляньте на руки мандрівного артиста, поки він музикує. Артист знає.

Я поглянув на своїх слухачів, які поволі заспокоїлися. Сіммон енергійно помахав рукою, а я всміхнувся йому у відповідь. Тепер я бачив біля поруччя на другому ярусі біле волосся графа Трепа. Він серйозно говорив до гарно вбраної пари, показуючи рукою в мій бік. Досі заступався за мене, хоча ми обидва знали, що це — справа безнадійна.

Я дістав лютню з потертого футляра й заходився її налаштувати. То була не найвишуканіша лютня в «Еоліяні». Аж ніяк. Гриф у неї був трохи загнутий, але не зігнутий. Один кілок був розхитаний і частенько змінював тональність.

Я тихо зіграв один акорд і прихилив вухо до струн. Підвівши погляд, зобачив обличчя Денни, ясне, як місяць. Вона із захватом усміхалася мені й ворушила пальцями під столом, так, щоб не бачив її панич.

Я злегка торкнувся розхитаного кілка і провів обома руками по теплій деревині лютні. Лак на ній був місцями подряпанний та потертий. У минулому з цією лютнею поводитися жорстоко, та від цього вона не стала менш гарною всередині.

Тож так, вона мала недоліки, та яке це має значення, коли йдеться про справи сердечні? Любов — це любов. Розум у ній

ролі не відіграє. Нерозважлива любов багато в чому найширша. Всякий може любити щось *тому що*. Це просто, як покласти гріш у кишеню. Зате любити щось *усупереч*... Знати ганджі й так само любити їх... Це — рідкість, чистота, ідеал.

Станціон змахнув рукою в мій бік. Залунали нетривалі оплески, а тоді запала уважна тиша.

Я зіграв дві ноти й відчув, як слухачі підсовуються до мене. Торкнувся однієї струни, трішки її настроїв і почав грати. Усі вловили мелодію за якихось кілька нот.

То був «Вожак отари». Мелодія, що її пастухи насвистують уже десять тисяч років. Найпростіша серед простих. Мелодія, яку може передати всякий, хто має відро. Правду кажучи, відра тут забагато. Цілком вистачить пари рук, складених ківшиком. Однієї руки. Навіть двох пальців.

Коротко кажучи, це була народна музика.

На мотив «Вожака отари» написано сотню пісень. Про кохання і про війну. Про веселе, про трагічне, про хіть. Я з ними не морочився. Жодних слів. Лише музика. Лише мелодія.

Підвів погляд і побачив, як лорд Цеглина нахиляється до Денні і зневажливо махає рукою. Я всміхнувся, обережно виводячи пісню струнами своєї лютні.

Однак невдовзі моя усмішка стала натужною. На лобі почав виступати піт. Я зігнувся над лютнею, зосередившись на тому, що робили мої руки. Пальці мчали, потім танцювали, а потім — летіли.

Я грав жорстко, як падає град, як молот б'є по латуні. Грав лагідно, як сонце світить на осінню пшеницю, легко, як тріпоче листочок. Невдовзі мені почало запирати подих від напруження. Губи стали тонкою безкровною рисою на обличчі.

Продираючись крізь середній приспів, я мотнув головою, щоби прибрати з очей волосся. Краплини поту полетіли дугою й упали на дерев'яну сцену. Я важко дихав, груди в мене працювали як міхи, напружені, мов змилений кінь.

Пісня лунала. Кожна нота звучала ясно й чисто. Одного разу я мало не помилився. Ритм збився на крихітну частку секунди... А тоді я якось виправився, переборов це і спромігся закінчити

останню фразу, граючи солодкі, легкі ноти, попри те що мої швидкі пальці були втомлені.

А тоді, коли вже стало очевидно, що я не протримаюся більше ні секунди, залюю рознісся останній акорд і я, зморений, зігнувся у кріслі.

Слухачі вибухнули оглушливими оплесками.

Щоправда, не всі. По всій залі десятки людей замість оплесків вибухнули сміхом. Кілька застукали по столах і затупали по підлозі з веселими криками.

Оплески майже миттєво стухли й затихли. Чоловіки й жінки зупинилися, занісши одну руку над другою, і витріщилися на тих слухачів, які сміялися. Одні здавалися сердитими, інші — спантеличеними. Багато хто просто образився за мене, і залюю почало розходитися сердите бурчання.

Я, перш ніж почалася серйозна дискусія, зіграв одну високу ноту й підняв руку, знову повертаючи увагу до себе. Я ще не закінчив. І близько не закінчив.

Я посунувся у кріслі й покрутив плечима. Бренькнув один раз, торкнувся розхитаного кілка й без зусиль перейшов до другої пісні.

То була одна з пісень Іллієна — «Тінтататорнін». Навряд чи ви коли-небудь про неї чули. Порівняно з іншими творами Іллієна вона трохи дивна. По-перше, не має тексту. По-друге, ця пісня гарна, та далеко не так добре запам'ятовується й не так сильно зворушує, як чимало з його відоміших мелодій.

А найважливіше те, що її неймовірно важко грати. Мій батько називав її «найвишуканішою піснею всіх часів, написаною для п'ятнадцяти пальців». Він змушував мене грати її, коли я починав занадто гнути кирпичу і йому здавалося, що з мене треба збити пиху. Достатньо сказати, що я відпрацьовував її доволі регулярно, іноді — частіше ніж раз на день.

Тож я заграв «Тінтататорнін». Відкинувся на спинку свого крісла і схрестив ноги на рівні кісточок, трохи розслабившись. Мої руки мляво пройшлися по струнах. Після першого приспіву вдихнув і коротко зітхнув, наче хлопчина, змушений сонячної днини сидіти в чотирьох стінах. Очі з нудьги почали безцільно оглядати залу.

Не припиняючи грати, я засовався у кріслі — намагався відшукати зручне положення, але марно. Я нахмурився, підвівся й поглянув на крісло так, наче воно чомусь було в цьому винне. Тоді повернувся у крісло й завовтузився з невдоволенням виразом обличчя.

Тим часом десять тисяч нот «Тінтататорніна» танцювали й пустували. Я скористався миттю між двома акордами, щоб мляво почухати за вухом.

Я так занурився у свою маленьку виставу, що навіть відчув, як от-от позіхну. І цілком серйозно позіхнув — так широко і протяжно, що люди в першому ряду могли порохувати мої зуби. Помотав головою, ніби прочищаючи її, та обтер сльози на очах рукавом.

Тим часом «Тінтататорнін» виходив у повітря. Божевільні гармонія та контрапункт перепліталися й різко розходилися. Всуціль бездоганні, солодкі й легкі, мов дихання. Коли настав кінець, у якому зійшовся до купи десяток заплутаних ниток пісні, я не зробив жодного театрального жесту. Просто зупинився і трохи потер очі. Ніякого крещендо. Ніякого поклону. Нічого. Я байдужливо хруснув кісточками пальців і нахилився вперед, щоб повернути свою лютню до футляра.

Цього разу сміх устиг першим. Ті самі люди, що й раніше, гукали й гупали по столах — удвічі гучніше, ніж до цього. Мої люди. Музиканти. Я дозволив собі більше не прикидатися байдужим і змовницьки всміхнувся їм.

Кілька секунд по тому почались оплески, але розсіяні й розгублені. Вони ще до повернення світла розчинилися в сотні тихих розмов по всій залі.

Коли я зійшов зі сходів, Марі кинулася мене вітати. Лице в неї було сміхотливе. Вона потиснула мені руку й поплескала мене по спині. Марі була першою з-поміж багатьох, незмінно музикантів. Поки я не застрягнув, Марі взяла мене попід руку й повела назад, до столика.

— Господи милосердний, хлопче, — промовив Манет. — Ти тут наче дрібний король.

— Це навіть не половина тієї уваги, яка дістається йому зазвичай, — відказав Вілем. — Зазвичай вони ще радісно гукають, коли він повертається до столика. Дівчата махають віями й кидають йому під ноги квіти.

Сім із цікавістю оглянув залу.

— Реакція дійсно здавалася... — він пошукав годяще слово. — Суперечливою. Чому?

— Тому що цей юний шестиструнник такий розумний, що не може не перехитрити самого себе, — промовив Станчіон, підійшовши до нашого столика.

— Ви теж це помітили? — сухо запитав Манет.

— Тихо, — попросила Марі. — Це було геніально.

Станчіон зітхнув і похитав головою.

— Особисто я, — із притиском мовив Вілем, — хотів би знати, про що зараз говорять.

— Квоут зіграв найпростішу пісню на світі та при цьому вдав, ніби пряде золоті нитки з льону, — сказала Марі. — Відтак узявся за справжню музику, таку, яку можуть грати всього кілька людей у цьому закладі, і вдав, ніби це легко — можна подумати, ніби дитина може зіграти таке на віслі.

— Я не заперечую того, що вийшло розумно, — зауважив Станчіон. — Проблема в тому, як він це зробив. Усі, хто почали аплодувати на першій пісні, почуваються ідіотами. Вони бояться, що їх надурили.

— А так воно й було, — відзначила Марі. — Артист маніпулює аудиторією. В цьому й суть жарту.

— Люди не люблять, коли їх дурять, — відповів Станчіон. — Ба більше, це їм осоружне. Нікому не подобається, коли виявляється, що з ними зіграли жарт.

— Формально, — втрутився з усмішкою Сіммон, — він зіграв жарт із лютнею.

Усі повернулися в його бік, і його усмішка трохи померкла.

— Розумієте? Він буквально *зіграв* жарт. Із лютнею, — він опустил погляд на стіл, і його усмішка померкла, тоді як його обличчя раптом почервоніло від ніяковості. — Вибачте.

Марі невимушено розсміялася.

Висловився Манет.

— Отже, насправді проблема у двох аудиторіях, — поволі проказав він. — Є ті, хто достатньо розуміється на музиці, щоб зрозуміти жарт, і ті, кому цей жарт треба пояснювати.

Марі переможно показала рукою на Манета і звернулася до Станчіона:

— Саме так! Той, хто приходить сюди, знаючи недостатньо, щоб зрозуміти жарт самотужки, заслуговує на те, щоб його трішки потягнули за носа.

— Щоправда, більшість із цих людей — пани, — зауважив Станчіон. — А наш розумник іще не має покровителя.

— Що? — перепитала Марі. — Треп розпочав пошуки кілька місяців тому. Чому ж тебе досі ніхто не підхопив?

— Емброуз Оссел, — пояснив я.

Судячи з виразу обличчя, це нічого їй не сказало.

— Він музикант?

— Баронський син, — відповів Вілем.

Марі спантеличено насупилася.

— Як він може заважати тобі знайти покровителя?

— Задосить вільного часу й удвічі більше грошей, ніж у Бога, — іронічно сказав я.

— Його батько — один із наймогутніших людей у Вінтасі, — додав Манет, а тоді повернувся до Сіммона. — Він же що, шістнадцятий у черзі на престол?

— Тринадцятий, — похмуро виправив Сіммон. — Уся родина Суртенів два місяці тому зникла в морі. Емброуз без угаву торочить про те, що його батькові до королівського трону лишається щонайбільше десяток кроків.

Манет ізнову повернувся до Марі.

— Суть у тому, що конкретно цей баронський син має багато всіляких важелів впливу й не боїться за них тягнути.

— Якщо вже бути зовсім справедливим, — докинув Станчіон, — то слід згадати, що юний Квоут має не найкращі світські манери в усьому Союзі, — він прокашлявся. — І сьогоднішній виступ це доводить.

— Ненавиджу, коли мене називають *юним Квоутом*, — сказав я Сімові, на мить відхилившись від теми. Він співчутливо поглянув на мене.

— А я все одно кажу: це було геніально, — заявила Марі, повернулася до Станчіона й уперлася ногами в підлогу. — Це найрозумніший хід, до якого хтось удався тут за останній місяць, і ти це знаєш.

Я поклав долоню на руку Марі й запевнив:

— Він має рацію. Це була дурість, — невпевнено низав плечима. — Чи принаймні була б дурість, якби я ще мав хоч якусь надію знайти покровителя, — поглянув Станчіонові в очі. — Але не маю її. Ми обидва знаємо: Емброуз отруїв для мене й цей колодязь.

— Колодязі не вічно залишаються отруєними, — зауважив Станчіон.

Я стенив плечима.

— Тоді як щодо цього? Я волів би грати пісень, які розважають моїх друзів, а не обслуговувати людей, які зневажають мене через чутки.

Станчіон вдихнув, а тоді швидко видихнув і сказав із легкою усмішкою:

— Слушно.

Ненадовго запала тиша. Манет багатозначно прокашлявся і швидко окинув поглядом столик.

Я вловив його натяк і відрекомендував усіх присутніх одне одному.

— Станчіоне, ти вже зустрічав моїх однокашників Віла й Сіма. Це Манет, студент і часом мій наставник в Університеті. Усі, це Станчіон: господар, власник і повелитель сцени в «Еоліяні».

— Радий знайомству, — озвався Станчіон і гречно кивнув, а тоді стривожено оглянув залу. — До речі, про господарів: мені треба взятися до справ, — розвернувшись, щоб піти, він поплескав мене по спині. — І заразом іще спробую загасити кілька пожеж.

Я вдячно всміхнувся йому, а тоді театральні змахнув рукою.

— Усі, це Марі. Як ви вже чули на власні вуха, найчудовіша скрипалька в «Еоліяні». Як ви бачите на власні очі, найпрекрасніша жінка на тисячу миль довкола. Як ви можете збагнути розумом, наймудріша з...

Вона з усмішкою замахнулася на мене й заявила:

— Якби моя мудрість дорівнювала бодай половині мого зросту, я не лізла б тебе захищати. Сердешний Треп і справді весь цей час закидав за тебе слівце?

Я кивнув.

— Я казав йому, що це — безнадійна справа.

— Безнадійна, якщо ти й далі гнутимеш кирпу перед людьми, — сказала Марі. — Присягаюся, ніколи не зустрічала людини з твоїм хистом до нехтування етикетом. Якби не твій природний шарм, тебе вже хтось прирізав би.

— Це лише припущення, — пробурмотів я.

Марі повернулася до моїх друзів за столом.

— Рада знайомству з вами всіма.

Віл кивнув, а Сім усміхнувся. Манет же плавно звівся на ноги й простягнув руку. Марі взяла її, і Манет тепло накрив її другою долонею.

— Марі, — промовив він, — ти мене інтригуєш. Чи не можна, бува, замовити тобі згодом щось випити та приємно поговорити з тобою?

Я зміг хіба що витріщитися на нього — надто вже сильно вразився. Стоячи поряд, вони скидалися на невдало дібрані тримачі для книжок. Марі була на шість дюймів вища за Манета, а завдяки чоботам її довгі ноги здавалися ще довшими.

Манет же мав такий самий вигляд, як завжди, був сивий і закудланий, ще й старший за Марі щонайменше на десятиліття.

Марі кліпнула і трохи схилила голову набік, неначе замислившись.

— Я тут зараз із друзями, — промовила вона. — Можливо, коли я закінчу посиденьки з ними, вже буде пізно.

— Час для мене не має значення, — невимушено сказав Манет. — Я готовий у разі потреби трохи недоспати. Не можу

згадати, коли востаннє був у товаристві жінки, яка твердо й без вагань висловлює свою думку. Таких, як ти, нині обмаль.

Марі ще раз його оглянула.

Манет зазирнув їй у вічі і зблиснув такою впевненою й чарівливою усмішкою, ніби вийшов на сцену.

— Я не маю охоти відривати тебе від друзів, — додав він, — але ти перша скрипалька за десять років, яка змусила мої ноги танцювати. Як на мене, тебе варто щонайменше пригостити випивкою.

Марі всміхнулася йому у відповідь, рівною мірою весело й іронічно.

— Я зараз на другому ярусі, — повідомила вона, показавши рукою в бік сходів. — Але маю звільнитися години за дві...

— Ти страшенно люб'язна, — сказав Манет. — Мені варто тебе розшукати?

— Варто, — відповіла Марі. А тоді задумливо поглянула на нього й розвернулася, щоб піти.

Манет повернувся на своє місце й випив.

Сіммон здавався таким самим спантеличеним, як і всі ми.

— Що за чортівня? — запитав він.

Манет захихотів у бороду й відкинувся на спинку стільця, притуливши кухоль до грудей.

— Це, — самовдоволено промовив він, — лише чергова річ із тих, які розумію я, а ви, мальки, ні. Запам'ятауйте. Мотайте на вус.

* * *

Шляхтичі, які бажають показати музикантові, що цінують його, дають грошей. Почавши грати в «Еоляні», я дістав кілька таких дарунків, і якийсь час цього вистачало на оплату навчання та життя, хай і ледь-ледь. Однак Емброуз наполегливо вів кампанію проти мене, і я вже кілька місяців не діставав нічого такого.

Музиканти бідніші за панів, але все одно люблять вистави. Тому, якщо ваша гра їм подобається, вони замовляють вам випивку. Саме тому я насправді прийшов того вечора до «Еоляна».

Манет відійшов до шинкваса, щоб узяти вологу ганчірку: тоді можна було б очистити стіл і ще раз зіграти в кутики. Перш ніж він повернувся, до нас підійшов молодий дудар-шалдієць і спитав, чи не можна, бува, замовити випивку нам усім.

Як виявилось, можна. Він привернув увагу служниці, що була неподалік, і ми всі замовили свої улюблені напої, а також пиво для Манета.

Ми пили, грали в карти і слухали музику. Мені й Манетові карта не йшла, і ми тричі поспіль скидали свої руки. Це трохи зіпсувало мені настрої, але далеко не так сильно, як несподівана підозра, що Станчіон міг мати рацію.

Багатий покровитель вирішив би чимало моїх проблем. Та й навіть бідний покровитель став би невеличкою фінансовою віддушиною. Як мінімум у мене з'явилася б людина, в якій можна було б позичити грошей у скрутну мить, не знаючись із небезпечними типами.

Поки моя голова була зайнята, я припустився помилки у грі, і ми знову програли руку — вже вчетверте поспіль, та ще й вийшла технічна поразка.

Манет, збираючи карти, гнівно зиркнув на мене.

— Зараз буде урок з основ вступної кампанії, — підняв руку й сердито розчепірів у повітрі три пальці. — Припустімо, що ти тримаєш у руці три піки, а п'ять пік лежать, — підняв другу руку, широко розчепірівши всі пальці. — Скільки пік виходить загалом? — Манет відкинувся на спинку стільця та схрестив руки на грудях. — Не квапся з відповіддю.

— Він досі перетравлює думку, що Марі готова з тобою випити, — іронічно зауважив Вілем. — Як і ми всі.

— Я — ні, — цвірінькнув Сіммон. — Я знав, що ти на це здатен.

Нашу розмову урвав прихід Лілі, однієї з постійних служниць, які працювали в «Еоліяні».

— Що тут відбувається? — грайливо запитала вона. — Хтось влаштовує гарну вечірку?

— Лілі, — запитав Сіммон, — якби я попросив тебе випити зі мною, ти розглянула б такий варіант?

— Так, — невимушено сказала вона. — Але доволі швидко, — поклала руку йому на плече. — Вам, шановні, поталанило. Анонімний поціновувач вишуканої музики зголосився замовити випивку на всіх за вашим столом.

— Мені скатену, — попросив Вілем.

— Меду, — всміхнувся Сіммон.

— Я буду саунтен, — додав я.

Манет здійняв брову.

— Саунтен, так? — перепитав він і позирнув на мене. — Мені теж саунтен, — багатозначно поглянув на служницю й кивнув на мене. — Ясна річ, його коштом.

— Справді? — промовила Лілі, а тоді знизала плечима. — Зараз буду.

— Тепер, коли ти вразив усіх до глибини душі, можна й повеселитися. Так? — запитав Сіммон. — Може, щось про віслюка?..

— Кажу востаннє: ні, — відповів я. — З Емброузом покінчено. Від подальших провокацій на його адресу жодної користі.

— Ти зламав йому руку, — нагадав Віл. — На мою думку, сильніше спровокувати його вже неможливо.

— Він розбив мою лютню, — відказав я. — Ми квити. Я готовий поховати минуле.

— Дідька лисого, — заперечив Сім. — Ти закинув отой фунт згірклого масла йому в димар. Ти послабив підпругу на його сидлі...

— Та чорні ж руки, стулися! — перебив я й роззирнувся довкола. — То було майже місяць тому, і ніхто, крім вас двох, не знає, що то був я. Ну, тепер іще Манет. І всі, кому нас чуто.

Сім знічено почервонів, і розмова затихла, доки не повернулася Лілі з випивкою. Вілові подали скатен у традиційній кам'яній чаші. Сімів мед сяяв золотом у високому келиху. Нам із Манетом дісталися дерев'яні кухлі.

Манет усміхнувся.

— Не можу згадати, коли востаннє замовляв саунтен, — замислився він. — Та, здається, взагалі ще не замовляв його собі.

— Окрім тебе, я знаю всього одну людину, яка його пила, — зауважив Сім. — Квоут завиграшки його лигає. По три-чотири порції за вечір.

Манет поглянув на мене, здійнявши густу брову, й запитав:
— Вони не знають?

Я мотнув головою, п'ючи зі свого кухля й не знаючи, звеселитися мені чи зникнути.

Манет посунув свій кухоль до Сіммона. Той узяв його й надпив. Насупився й надпив іще раз.

— Вода?

Манет кивнув.

— Давній трюк для повій. Балакаєш із ними в пивниці борделю й хочеш показати, що не такий, як усі інші. Ти людина витончена. Тому пропонуєш замовити випивку.

Він потягнувся через стіл і забрав у Сіма кухоль.

— Однак вони на роботі. Вони пити не хочуть. Їм подавай гроші. Тож вони замовляють сауnten, певерет абощо. Ти пла тиш гроші, людина за шинквасом дає повії води, а наприкінці ночі вона ділиться грішми із закладом. Дівчина, яка добре вміє слухати, може заробляти за шинквасом так само добре, як у ліжку.

Я доповнив його слова:

— Ми, взагалі-то, ділимо гроші натроє. Третина — закладу, третина — людині за шинквасом, третина — мені.

— Тоді тебе намахують, — відверто заявив Манет. — Людина за шинквасом має діставати частку з грошей для закладу.

— Ніколи не бачив, щоб ти замовляв сауnten в Анкера, — зауважив Сім.

— Напевно, там грейсдельський мед, — пояснив Віл. — Його ти замовляєш постійно.

— Але грейсдельський мед замовляв і я, — заперечив Сім. — На смак — як солодкий маринад і сеча. До того ж... — Сім поступово замовк.

— Він був дорожчий, аніж ти думав? — запитав Манет і всміхнувся. — Морочитися так заради ціни одного маленького пива було б не надто розважливо. Чи не так?

— У Анкера знають, що це означає, коли я замовляю грейсдельський мед, — відповів я. — Якби я замовляв те, чого насправді не існує, розкусити цей трюк було б доволі просто.

— Звідки про це знаєш ти? — запитав Сім Манета.
Той захихотів і пояснив:
— Для такого старого пса, як я, нових трюків немає.
Світло почало гаснути, і ми повернулися до сцени.

* * *

Вечір потихеньку минав. Манет подався до привабливішого товариства, тоді як ми з Вілом і Сімом силкувалися не залишати на столі келихів, а звеселені музиканти знов і знов замовляли нам усім випивку. Випивки, правду кажучи, було непристойно багато. Значно більше, ніж я наважувався сподіватись.

Здебільшого я пив саунтен, оскільки до «Еоліяна» передусім прийшов, щоб відшукати грошей на навчання. Віл і Сім також замовили його кілька разів, бо тепер знали, в чому заковика. Я був подвійно їм вдячний, бо інакше їх довелося б везти додому на тачці.

Урешті наша трійця наситилася музикою та плітками, а Сім ще й марними залицаннями до служниць.

Перш ніж ми пішли, я підійшов до людини за шинквасом, щоб нишком перекинутися словом, і згадав про різницю між половиною та третиною. Наприкінці наших перемовин одержав цілий талант і шість йотів. Цю суму майже повністю забезпечила випивка, яку мені замовили колеги-музиканти.

Я зібрав монети в гаманець: «Рівно три таланти».

У ході перемовин я також роздобув дві темно-брунатні пляшки.

— Що то таке? — запитав Сім, коли я заходився ховати пляшки у футлярі для лютні.

— Бредонське пиво, — я пересунув ганчір'я, яке підмошчував під лютню, щоб пляшки не терлись об неї.

— Бредон, — промовив Віл з відвертою зневагою в голосі, — це більше нагадує про притон, аніж про пиво.

Сім схвально кивнув і скривився.

— Не люблю, коли алкоголь паршивий.

— Він непоганий, — виправдався я. — У малих королівствах жінки п'ють його, коли вагітні. Арвіл згадував про це на одній зі своїх лекцій. Його варять із додаванням квіткового пилку,

риб'ячого жиру й вишневих кісточок. Там купа різних мікро-елементів.

— Квоуте, ми тебе не засуджуємо, — Вілем із тривогою на обличчі поклав руку мені на плече. — Нас із Сімом не бентежить те, що ти вагітна іллійка.

Сіммон пирхнув, а тоді засміявся з того, що пирхнув.

Ми помаленьку пішли назад до Університету й перетнули високу арку Кам'яного мосту. І, позаяк довкола не було нікого, хто це почув би, я заспівав Сімові «Осел, осел».

Віл і Сім тишком-нишком подибали до своїх кімнат у Стайнях. Однак я не був готовий лягати спати і продовжив валандатися порожніми вулицями Університету, дихаючи прохолодним нічним повітрям.

Я неквапом проминав темні фасади аптек, майстерень складувів і палітурних майстерень. Зрізав шлях через підстрижений моріжок, де занюхав чистий, схожий на пил запах осіннього листя й зеленої трави під ним. Майже в усіх шинках і корчмах було темно, зате в борделях палали вогні.

Сірий камінь Зали Майстрів у місячному сяйві здавався сріблястим. Усередині палав один тьмянний вогник, що освітлював вітражне вікно із зображенням Теккама у класичній позі: босоніж біля входу до його печери, де він звертався до юрби молодих учнів.

Я пройшов повз Тигель, який најачився незліченними димарями, темними й майже бездимними на тлі освітленого місяцем неба. Навіть уночі від нього пахло аміаком і обвугленими квітами, кислотою та спиртом — сумішшю тисячі ароматів, які за багато століть просочилися в камінь будівлі.

Останніми були Архіви. П'ятиповерхові й позбавлені вікон, вони нагадували мені величезний путь-камінь. Їхні гігантські двері були зачинені, проте я бачив, як довкола країв дверей збирається червонясте світло симпатичних ламп. Під час вступу майстер Лоррен тримав Архіви відчиненими вночі, щоб усі члени Аркануму могли готуватися скільки заманеться. Звісно ж, усі, крім одного.

Я повернувся до Анкера. У його шинку було темно й тихо. Я мав ключ від дверей чорного ходу, але не став пробиратися

крізь пітьму, а подався до завулка неподалік. Праву ногу на дощову бочку, ліву ногу — на підвіконня, ліву руку — на залізну ринву. Я тихенько видерся до свого вікна на третьому поверсі, піддів засув шматком дроту й заліз усередину.

Було непроглядно темно, а я надто стомився, щоб шукати вогника в каміні внизу. Тож я торкнувся гнота лампи, що стояла біля мого ліжка, і трохи обмазав пальці олією. Відтак пробурмотів зв'язування й відчув, як холодне передпліччя: його покидало тепло. Попервах нічого не відбувалося, і я набурмосився, зосереджуючись, щоб пересилити розмиту імлу алкоголю. Холод проникнув углиб моєї руки, і я здригнувся, та кінець кінцем на гноті таки розквітнув вогник.

Змерзнувши, я зачинив вікно та оглянув малесеньку кімнатку зі скошеною стелею й вузьким ліжком. Несподівано усвідомив, що не проміняв би це місце на жодне інше на світі. Тут я почувався майже як удома.

Можливо, вам це не видасться дивним, але мені це було чудно. Я зростав поміж едема ру, і домівка ніколи не була для мене місцем. Моєю домівкою були купка фургонів і пісні довкола ватри. Коли мою трупку було перебито, я не просто втратив рідних і друзів дитинства. Тоді неначе було спалено весь мій світ до підвалин.

Тепер же, провівши в Університеті майже рік, я починав почуватися там своїм. Ця любов до місця була дивним відчуттям. У певному розумінні вона втішала, однак мій внутрішній ру був неспокійний, обурювався думці про те, щоб пустити коріння, наче рослина.

Поринаючи в сон, я замислився, що подумав би про мене батько.

Розділ сьомий

Вступ

Наступного ранку я хлюпнув на обличчя води й поплентався донизу. Пивниця в закладі Анкера лише починала наповнюватися людьми, що шукали раннього обіду, а кілька особливо згорьованих студентів заздалегідь починали пиятику.

Досі осоловілий від недосипання, я вмовстився за звичним столиком у кутку й захвилювався через прийдешню співбесіду.

Кілвін і Елкса Дал мене не бентежили. До їхніх запитань я був готовий. Те саме значною мірою стосувалось Арвіла. За те інші майстри в тій чи тій мірі були для мене таємницею.

Щосеместру кожен майстер виставляв у Фоліантах, читальному залі Архівів, добірку книжок. То були прості тексти для навчання тих, хто носив невисоке звання е'ліра, а також дедалі складніші твори для ре'ларів і ел'те. У тих книжках відкривалося те, що майстри вважали цінними знаннями. Ті книжки вивчали розумні студенти перед вступом.

Однак я не міг зайти у Фоліанти, як усі інші. Я був єдиним студентом за десяток років, якому заборонили входити до Архівів, і всі про це знали. Єдиним добре освітленим приміщенням на всі Архіви були Фоліанти, і під час вступу там завжди хтось читав.

Тож я був змушений шукати примірники текстів майстрів, поховані у Сховищі. Вас вразило б те, скільки різних версій однієї книжки може існувати. Якщо мені щастило, том, який я знаходив, був такий самий, як той, який відклав майстер у Фоліантах. Частіше траплялося так, що версії, які я знаходив, були застарілі, цензуровані чи погано перекладені.

Останні кілька ночей я читав якомога більше, але полювання на книжки забиравало дорогоцінний час, і я досі був напрочуд погано підготовлений.

Поки я загубився в цих тривожних думках, мою увагу привернув Анкерів голос.

— А власне, онде й Квоут, — сказав він.

Підвівши погляд, я побачив жінку, що сиділа за шинквасом. Вона була вбрана не по-студентськи. На ній була вигадлива багряна сукня з довгими спідницями й тісною талією і такі ж багрянні рукавички, що доходили аж до ліктів.

Жінка спромоглася рішучо злізти з табурета, не заплутавшись у власних ногах, і так само рішучо попрямувала до мого столу. Її біляве волосся було вигадливо закручене, а губи —

пофарбовані в темно-червоний колір. Я мимоволі замислився, що вона робить у такому місці, як шинок «У Анкера».

— Ти той, хто зламав руку тому шмаркачеві Емброузу Осселові? — запитала вона.

Жінка розмовляла атурською із сильним музикальним модеганським акцентом. Хоча через це її було важкувато розуміти, я збрехав би, якби сказав, що це не видається мені привабливим. Модеганський акцент — це практично верх звабливості.

— Так, — підтвердив я. — Це було не зовсім навмисне. Але я це зробив.

— Тоді дозволь мені замовити тобі випивки, — сказала вона тоном жінки, яка зазвичай одержує те, чого хоче.

Я всміхнувся їй, шкодуючи, що прокинувся всього десять хвилин тому: інакше мій розум не був би такий сплутаний.

— Ви будете не першою, хто замовив мені випивку з цього приводу, — чесно сказав я. — Якщо наполягаєте, я буду грейдельський мед.

Жінка розвернулася й пішла назад до шинкваса. Якщо це студентка, то якась новенька. Якби вона провела тут більш як кілька днів, я вже почув би про неї від Сіма: він стежив за всіма найгарнішими дівчатами в містечку й залицявся до них із невдатним ентузіазмом.

За мить модеганка повернулася й сіла навпроти мене, пересунувши через стіл дерев'яний кухоль. Анкер, напевно, щойно його вимив, оскільки пальці її багряної рукавички намокли від дотику до ручки.

Жінка підняла свій келих, наповнений темно-червоним вином.

— За Емброуза Оссела, — проказала вона з несподіваним завзяттям. — Хай він гепнеться в колодязь і здохне.

Я взяв кухоль і трохи випив, замислившись, чи є в радіусі п'ятдесяти миль від Університету жінка, якої не образив Емброуз. Непомітно витер руку об штани.

Жінка зробила чималий ковток вина й різко поставила келих. Зіниці в неї були величезні. Вона, попри ранню годину, вочевидь уже добряче напилася.

Раптом я занюхав мускатний горіх і сливи. Принюхався до свого кухля, а тоді поглянув на стільницю, думаючи, що то хтось міг розлити якийсь напій. Але нічого не помітив.

Жінка навпроти мене раптом розплакалася. І не просто злегка пустила сльозу. В ній наче хтось кран повернув.

Вона опустила погляд на свої долоні в рукавичках і похитала головою. Зняла мокру рукавичку, поглянула на мене та прохлипала десяток слів модеганською.

— Перепрошую, — безпорадно сказав я. — Я не знаю...

Але вона вже підводилася й відштовхувалася від столу. Витерла лице й побігла до дверей.

Анкер витріщився на мене з-за шинкваса, як і всі присутні в залі.

— Я в цьому не винен, — запевнив я, показуючи на двері. — Вона сама з глузду з'їхала.

Я пішов би за жінкою та спробував би все це розплутати, але вона вже була надворі, а до моєї вступної співбесіди залишалося менше години. До того ж, якби я намагався допомогти кожній жінці, що коли-небудь була психічно травмована Емброузом, мені було б ніколи їсти чи спати.

Але був і певний позитив: від цієї чудернацької зустрічі в мене якось проясніло в голові, і я більше не почувався сердитим і дурним від недосипання. Я вирішив, що цим цілком можна скористатися, розібравшись зі вступом. Як казав мій батько, швидше почнеш — швидше закінчиш.

* * *

Дорогою до Порожнини я купив у продавця з візком золотаво-брунатний пиріг із м'ясом. Я знав, що для оплати навчання в цьому семестрі мені знадобиться кожен гріш, але ціна однієї пристойної трапези однаково погоди не зробить. Пиріг був гарячий і ситний, наповнений курятиною, морквою і шавлією. Я з'їв пиріг на ходу, насолоджуючись маленькою свободою купувати щось до смаку, а не задовольнятися тим, що просто знайшлося в Анкера.

Доївши останній шматочок кірки, я занюхав мигдаль у меду. Купив чималу порцію в цікавій торбинці, виготовленій із сушеної обгортки кукурудзяного качана. Це стало мені в чотири драби, але я роками не їв мигдалю в меду, а цукор у крові не буде зайвим, поки я відповідатиму на запитання.

Черга на вступні іспити виляса через усе подвір'я. Вона не була аномально довга, та все одно дратувала. Я помітив знайо-ме обличчя з Промислу і став поряд із зеленоокою молодою жінкою, що теж чекала на можливість стати в чергу.

— Привіт! — озвався я. — Ти Амлія, так?

Вона нервово всміхнулася мені й кивнула.

— Квоут, — відрекомендувався я й ледь-ледь уклонився.

— Я знаю, хто ти, — відповіла вона. — Бачила тебе в Рукотворні.

— Її слід називати «Промисел», — виправив я та простягнув торбинку. — Не хочеш мигдалю в меду?

Амлія заперечно хитнула головою.

— Він дуже хороший, — запевнив я і спокусливо потрусив горішками в кукурудзяній торбинці.

Вона невпевнено простягнула руку й узяла один.

— Це черга на полудень? — запитав я, показавши рукою.

Дівчина мотнула головою.

— У нас іще є кілька хвилин, перш ніж можна буде бодай стати в чергу.

— Те, що нас змушують отак стояти, — абсурд, — поскаржився я. — Наче овець у загоні. Весь цей процес — марнування часу всіх учасників, та ще й ображає, — я помітив, як на обличчі Амлії промайнула тривога, й запитав: — Що таке?

— Ти просто трохи заголосно розмовляєш, — пояснила вона, роззираючись довкола.

— Я просто не боюся казати те, про що всі інші думають, — відповів я. — Вступний процес загалом доведено до неймовірного ідіотизму. Майстер Кілвін знає, на що я здатен. Елкса Дал також. Брандер не відрізняє мене від ями в землі. Чому він повинен мати рівнозначне право голосу в питанні плати за моє навчання?

Амлія знизала плечима, уникаючи мого погляду.

Я вгризся в черговий горішок і швидко виплюнув його на бруківку.

— Фе! — простягнув горіхи Амлії. — Тобі це нагадує на смак сливи?

Вона позирнула на мене з чимось схожим на огиду, а тоді її погляд сфокусувався позаду мене.

Повернувшись, я зобачив, як Емброуз іде подвір'ям у наш бік. Він, як завжди, мав гарний вигляд: одягнений у чисте біле ляне полотно, оксамит і парчу. На ньому був капелюх із високою білою пір'їною, і, побачивши її, я несподівано розізлився. Емброуз, як не дивно, був сам, без звичної компанії підлабузників і лакиз.

— Чудово, — промовив я, щойно він опинився досить близько, щоб почути. — Емброузе, твоя присутність — це какунець у формі вишеньки на гівняному торті процесу вступних співбесід.

Емброуз несподівано відповів усмішкою.

— Ах, Квоуте... Я теж радий тебе бачити.

— Бачив сьогодні одну з твоїх колишніх пасій, — продовжив я. — Вона намагалася дати собі раду з глибокою емоційною травмою — як я розумію, просто побачила тебе голяка.

Тут його лице трохи скисло, і я нахилився до Амлії й перейшов на театральний шепіт:

— Знаю з надійного джерела, що Емброуз не просто має дуже, дуже маленький член — він ще й збуджується лише у присутності дохлого пса, портрета герцога Гібеанського й голого по пояс галерного барабанщика.

Личко Амлії заціпеніло.

Емброуз поглянув на неї.

— Тобі варто піти, — сказав лагідно. — Нащо тобі таке слухати?

Амлія мало не побігла геть.

— Визнаю: тут ти молодець, — сказав я, проводжаючи її поглядом. — Ніхто не вміє обернути жінку навтіки так, як ти, — зняв уявного капелюха. — Ти міг би давати уроки. Навчати такої дисципліни.

Емброуз застиг на місці, вдоволено киваючи й дивлячись на мене дивовижно власницьким поглядом.

— У цьому капелюсі ти схожий на любителя маленьких хлопчиків, — додав я. — І я хочу збити його з твоєї макітри, якщо ти не вшиєшся звідси, — поглянув на Емброуза. — До речі, як там рука?

— Наразі значно краще, — промовив він приємним тоном. Байдужливо потер руку, стоячи на місці й усміхаючись.

Я закинув до рота ще один горішок, відтак скривився, виплюнувши ще й його.

— У чім річ? — запитав Емброуз. — Не любиш слив?

А тоді, не чекаючи відповіді, повернувся й пішов геть. При цьому він усміхався.

Мій тодішній психічний стан чудово характеризує те, що я просто спантеличено провів Емброуза поглядом. Підняв торбинку до носа і глибоко вдихнув. Занюхав кукурудзяну оболонку, від якої відгонило пилом, мед і корицю. Жодного натяку на сливи чи мускатний горіх. І як тільки Емброуз міг знати?..

А тоді у мене в голові раптом усе зійшлося. Тим часом забомкав полуденний дзвін, і всі, хто мав жетони, схожі на мій, пішли до довгої черги, що виляся через увесь двір. Настав час для вступного іспиту.

Я стрімголов побіг із подвір'я.

* * *

Я несамовито загупав у двері, ледве дихаючи після бігу на третій поверх Стаєнь, і крикнув:

— Сіммонє! Відчини й поговори зі мною!

Уздовж коридору повідчинялися двері, і звідти повизирали студенти, яких зацікавив гамір. Одна з голів, що висунулися, належала Сіммонові. Його пісочне волосся було скуйовджене.

— Квоуте, — сказав він, — що ти робиш? Це ж навіть не мої двері.

Я підійшов до Сіммона, заштовхав його до кімнати й зачинив за нами двері.

— Сіммон. Емброуз мене одурманив. Здається, у мене щось не так із головою, та що саме, сказати не можу.

Сіммон усміхнувся.

— Я так і думав якусь... — він поступово замовк, і на його обличчі відбилася невіра. — Що ти робиш? Не плюйся на мою підлогу!

— У роті якийсь дивний присмак, — пояснив я.

— Мені байдуже, — відповів Сіммон, сердитий і спантеличений. — Що з тобою таке? Чи ти у хліві народився?

Я дав йому добрячого ляпаса — Сіммон аж відхитнувся до стіни.

— Я справді народився у хліві, — похмуро роз'яснив я. — У цьому є щось погане?

Сім стояв, притуливши одну руку до стіни, а другу — до шкіри на щоці, що поступово червоніла. Його лице виражало щире здивування.

— На Бога, що з тобою таке?

— Зі мною — нічого такого, — відказав я, — але тобі варто було би стежити за тоном. Ти мені подобаєшся, але те, що я не маю заможних батьків, іще не означає, що ти хоч трохи кращий за мене, — я насупився і знову сплюнув. — Боже, яка гідота, ненавиджу мускатний горіх. Ненавиджу з дитинства.

Раптом Сім змінився на лиці: до нього дійшло.

— Присмак у тебе в роті, — промовив він. — Сливи та спеції? Я кивнув.

— Мерзота.

— Сірий попіл Господень, — видобув Сім, стишивши голос із похмурою серйозністю. — Гаразд. Ти маєш рацію. Тебе одурманено. Я знаю, що це. — Він замовкнув, а я розвернувся й заходився відчиняти двері. — Що ти робиш?

— Піду вб'ю Емброуза, — відповів я. — За те, що отруїв мене.

— Це не отрута. Це... — Сім раптом замовк, а тоді продовжив спокійним, рівним голосом: — Де ти роздобув отой ніж?

— Ношу його на нозі, під штанами, — пояснив я. — На крайній випадок.

Сім глибоко вдихнув, а тоді видихнув.

— Може, даси мені хвилинку на пояснення, перш ніж іти вбивати Емброуза?

Я знизав плечима.

— Гарзд.

— Не проти сісти для розмови? — Сім показав на стілець.

Я зітхнув і сів.

— Гарзд. Але поквапся. У мене скоро вступний іспит.

Сім спокійно кивнув і сів навпроти мене на край ліжка.

— Добре. Знаєш, як буває, коли людина випила і рветься впороти якусь дурницю? І відмовити людину від цього не можна, хоч ідея і явно погана?

Я засміявся.

— Як тоді, коли ти хотів піти поговорити з тією арфісткою за порогом «Еоліяна» й наблював на її коня?

Він кивнув.

— Саме так. Є певна речовина, яку виготовляють алхіміки та яка діє так само, тільки набагато сильніша.

Я похитав головою.

— Геть не почувуюся п'яним. Голова в мене ясна, мов день.

Сім знову кивнув.

— На сп'яніння це не схоже, — пояснив він. — Це лише одна частка картини. Від цієї речовини не паморочиться голова й не настає втома. Від неї людині просто легше втнути якусь дурницю.

Я на мить замислився над почутим і сказав:

— Не думаю, що річ у цьому. Мені не хочеться втнути якусь дурницю.

— Є один спосіб, у який можна це перевірити, — сказав Сім. — Можеш зараз назвати якусь ідею, що здається кепською?

Якусь мить я міркував, мляво постукуючи клинком ножа по краю черевика.

— Кепська ідея — це, наприклад... — і поступово замовк.

Подумав іще. Сім вичікувально дивився на мене.

— ...стрибнути з даху? — наприкінці мій голос стух, і твердження прозвучало схоже на якесь запитання.

Сім мовчав і дивився на мене.

— Я бачу, в чому проблема, — поволі проказав я. — У мене наче немає жодних поведінкових фільтрів.

Сіммон усміхнувся з полегшенням і підбадьорливо кивнув.

— Саме так. У тебе так якісно виведено з ладу всі гальма, що ти навіть не помічаєш їхнього зникнення. Зате все інше таке, як було. Ти стабільний, здатний до зв'язного мовлення й раціональний.

— Ти зверхньо до мене говориш, — заявив я, тицьнувши на нього ножем. — Не треба так.

Він кліпнув.

— Атож. Можеш вигадати, як бути з цією проблемою?

— Звісно. Мені потрібен якийсь поведінковий спробний камінь. Моїм компасом доведеться бути тобі, бо в тебе фільтри досі на місці.

— Я думав те саме, — промовив Сім. — То ти мені довіришся? Я кивнув.

— Тільки не стосовно жінок. Із жінками ти поводишся як ідіот, — узяв зі столика, що стояв поряд, склянку води та прополоскав рота, а тоді виплюнув воду на долівку.

Сім невпевнено всміхнувся.

— А й справді. По-перше, не можна йти вбивати Емброуза. Я завагався.

— Ти впевнений?

— Впевнений. Ба більше, практично все, що ти думаєш зробити цим ножем, буде кепською ідеєю. Віддай його мені.

Я знизав плечима й перевернув ножа на долоні, а тоді віддав його Сімові саморобним шкіряним руків'ям уперед.

Сіма це, вочевидь, здивувало, та він усе-таки взявся за ніж.

— Тейлу милосердний, — вимовив Сіммон і тяжко зітхнув, а тоді поклав ножа на ліжко. — Дякую.

— Це був крайній випадок? — запитав я і ще раз прополоскав рота. — Нам, мабуть, потрібна якась система оцінювання. Скажімо, десятибальна шкала.

— Плюватися водою на мою підлогу — це одиниця, — відповів Сім.

— Ой, — сказав я. — Вибачай.

Повернув склянку на його стіл.

— Та нічого, — невимушено запевнив Сім.

— Одиниця — це низька оцінка чи висока? — запитав я.

— Низька, — відповів він. — Убити Емброуза — це десятка, — Сім завагався. — Чи, може, вісімка, — засовався на місці. — Або сімка.

— Справді? — перепитав я. — Аж так багато? Ну, гаразд, — нахилився вперед. — Підкажи мені щось корисне для вступного іспиту. Скоро треба буде вертати до черги.

Сіммон твердо похитав головою.

— Ні. Це дуже погана ідея. Вісімка.

— Справді?

— Справді, — підтвердив він. — Це делікатна ситуація спілкування. Багато що може піти не так.

— Але якщо...

Сім зітхнув і прибрав з очей пісочне волосся.

— Я твій спробний камінь чи як? Якщо мені доведеться по десять разів усе повторювати, перш ніж ти послухаєш, це стане непростом.

Я на мить замислився.

— Маєш рацію, тим паче якщо я зберуся втнути щось потенційно небезпечне, — роззирнувся довкола. — Як довго це триватиме?

— Не більш як вісім годин.

Сім відкрив рота, щоб продовжити, а тоді стулив його.

— Що таке? — запитав я.

Сім зітхнув.

— Можуть бути певні побічні ефекти. Речовина жиророзчинна, тож вона якийсь час протримається в організмі. Можливо, в тебе час від часу виникатимуть легкі рецидиви від стресу, сильних емоцій, фізичних навантажень... — він винувато поглянув на мене. — Вони будуть схожі на тихе відлуння оцього.

— Цим я перейматимуся згодом, — сказав я та простягнув руку. — Давай мені свій жетон для іспиту. А сам можеш пройти зараз. Я заберу твій час.

Він безпорадно розвів руками й пояснив:

— Я вже все.

— Зуби й губи Тейлу! — лайнувся я. — Гаразд. Иди по Фелу.

Він шалено замахав руками.

— Ні. Ні, ні, ні. Десятка.

Я засміявся.

— Не для того. Їй випав вечір запалка.

— Думаєш, вона поміняється з тобою?

— Вона вже це пропонувала.

Сім звівся на ноги.

— Йду по неї.

— Я буду тут, — сказав я.

Сім завзято кивнув і нервово оглянув кімнату.

— Мабуть, найбезпечніше тобі не робити нічого, поки мене не буде, — мовив він, відчиняючи двері. — Просто сиди без діла, доки я не повернуся.

* * *

Сіма не було всього п'ять хвилин — і воно, мабуть, на краще.

У двері постукали.

— Це я, — долинув Сімів голос крізь дерево. — Тут усе гаразд?

— А знаєш, що дивно? — озвався я крізь двері. — Я спробував зрозуміти, як можна повеселитися, поки тебе нема, та не зміг, — я оглянув кімнату. — Здається, це означає, що гумор закорінений у порушенні суспільних норм. Я не можу нічого порушувати, бо не можу збагнути, що було б неприйнятно для суспільства. Мені все здається однаковим.

— Можливо, ти маєш рацію, — сказав Сім, а тоді запитав: — Але ти все одно щось утнув?

— Ні, — відповів я. — Я вирішив бути хорошим. Ти знайшов Фелу?

— Так. Вона тут. Але, перш ніж ми зйдемо, пообіцяй, що нічого не робитимеш, не спитавшись у мене. Згода?

Я засміявся.

— Та згода. Просто не змушуй мене робити дурниці перед нею.

— Обіцяю, — промовив Сім. — Може, сядеш? Просто для певності.

— Уже сиджу, — запевнив я.

Сім відчинив двері. Я побачив, що з-за його плеча визирає Фела.

— Привіт, Фело, — озвався я. — Мені потрібно обмінятися з тобою часом.

— По-перше, — заговорив Сім, — надягни сорочку назад. Це приблизно двійка.

— Ой, — сказав я. — Звиняйте. Мені було жарко.

— Можна було відчинити вікно.

— Я подумав, що безпечніше буде обмежити свою взаємодію із зовнішніми предметами, — пояснив я.

Сім здійняв брову.

— Насправді дуже добра думка. Просто в цьому випадку ти через неї трішки схибив.

— Ого, — долинув із коридору Фелин голос. — Це він серйозно?

— Цілком серйозно, — запевнив Сім. — Чесно? Не думаю, що тобі безпечно сюди заходити.

Я натягнув сорочку і сказав:

— Одягнувся. Навіть сяду на свої долоні, якщо так тобі буде спокійніше.

А тоді так і зробив, підсунувши їх під ноги.

Сім завів Фелу всередину, а тоді зачинив за нею двері.

— Фело, ти просто прекрасна, — сказав я. — Я віддав би всі гроші, які маю в гаманці, за можливість просто подивитися дві хвилини на тебе голяка. Віддав би все, що маю. Крім лютні.

Важко сказати, хто з них почервонів сильніше. Либонь, таки Сім.

— Не треба було цього казати, так? — запитав я.

— Ні, — промовив Сім. — Це приблизно п'ятірка.

— Але ж це безглуздо, — обурився я. — Жінки на картинах бувають голими. Люди ж купують картини, так? І жінки для них позують.

Сім кивнув.

— Це правда. Але все одно. Просто посидь якусь хвилинку, нічого не кажучи й не роблячи. Гарзд?

Я кивнув.

— Аж не віриться, — сказала Фела. Рум'янець на її щоках зник. — Не можу не думати, що ви влаштували мені якийсь вигадливий розіграш.

— Якби ж то! — відповів Сіммон. — Ця штука страшенно небезпечна.

— Як він може пам'ятати про картини з оголеною натурою й не пам'ятати, що на людях не варто знімати сорочку? — запитала вона Сіма, не зводячи з мене погляду.

— Це просто здавалося не надто важливим, — пояснив я. — Я знімав із себе сорочку, коли мене шмагали. То було на людях. І це здається дивним приводом отримати на горіхи.

— Ти знаєш, що сталося б, якби ти спробував зарізати Емброуза? — поцікавився Сіммон.

Я замислився на мить. Це було все одно що намагатися згадати, що ви їли на сніданок місяць тому.

— Мабуть, мене судили б, — поволі проказав я, — а ще хтось замовляв би мені випивку.

Фела загнула рукою смішок.

— А як щодо такого? — запитав Сіммон. — Що гірше: вкрати пиріг чи вбити Емброуза?

Я на мить напружено замислився.

— Пиріг м'ясний чи фруктовий?

— Ого, — ледве видихнула Фела. — Це... — похитала головою. — В мене мало мурашки по шкірі не побігли.

Сіммон кивнув.

— Це страшний витвір алхімії. Варіант заспокійливого засобу, що називається «сливовий вузол». Його навіть ковтати не треба. Він усотується просто у шкіру.

Фела поглянула на Сіма.

— Звідки ти стільки про нього знаєш?

Той кволо всміхнувся.

— Мандраг розповідає про нього на кожному занятті з алхімії, яке проводить. Я вже чув цю історію з десятків разів. Це

його улюблений приклад зловживання алхімією. Років із п'ятдесят тому один алхімік в Атурі за допомогою нього зіпсував життя кільком чиновникам. Упіймали його лише тому, що одна графіня збісилася посеред весілля, вбила десяток людей і...

Сім зупинився й похитав головою.

— Коротше кажучи, було кепсько. Досить кепсько, щоб коханка того алхіміка здала його варті.

— Сподіваюся, він дістав по заслугі.

— І навіть більше, — похмуро відповів Сім. — Суть у тому, що цей засіб на всіх діє по-різному. Він не просто сповільнює гальма. Він посилює емоції. Звільняє приховані бажання й водночас надає дивну вибірккову пам'ять, дуже схожу на моральну амнезію.

— Я не почуваюся погано, — зауважив я. — Ба більше, почуваюся доволі добре. Але хвилююся через вступ.

Сім змахнув рукою.

— Бачиш? Він пам'ятає про вступ. Для нього це важливо. Зате інше просто... зникло.

— Це лікується? — нервово запитала Фела. — Хіба його не слід відвести до Медики?

Сіммон набув збентеженого вигляду.

— Не думаю. Можливо, там спробують якесь проносне, але не можна сказати, ніби зараз крізь нього проходить якийсь засіб. Алхімія працює не так. Він перебуває під впливом незв'язаних начал. Їх не можна змити так, як зазвичай позбуваються ртуті чи офалуму.

— Проносне — це якось невесело, — докинув я. — Якщо мій голос чогось вартий.

— А ще існує ймовірність, що там вирішать, ніби він зламався під дією стресу перед вступом, — сказав Фелі Сім. — Таке щосеместру трапляється з кількома студентами. Його запропорили б до Гавані, доки не впевнилися б...

Я вже звівся на ноги, стиснувши кулаки.

— Краще бути розрізаним на шматочки в пеклі, ніж дозволити їм запропорити себе до Гавані, — люто заявив я. — Навіть на годину. Навіть на хвилину.

Сім сполотнів і відступив на крок, піднявши руки долонями назовні, неначе хотів захиститись. Однак його голос був твердий і спокійний.

— Квоуте, кажу тобі тричі. Зупинися.

Я зупинився. Фела стежила за мною великими наляканими очима.

Сіммон твердо повів далі:

— Квоуте, кажу тобі тричі: сядь.

Я сів.

Фела, яка стояла позаду Сіммона, здивовано поглянула на нього.

— Дякую, — люб'язно промовив він і опустив руки. — Згоден. Медика — не найкраще місце для тебе. Це можна просто перечекати тут.

— Мені теж видається, що так краще, — відповів я.

— Навіть якби в Медиці все минуло спокійно, — додав Сіммон. — Я гадаю, що ти будеш схильний більше висловлювати свою думку, ніж зазвичай, — він легко, іронічно всміхнувся. — Таємниці — наріжний камінь цивілізації, а я знаю, що в тебе їх трохи більше, ніж переважно буває в людей.

— Здається, у мене немає таємниць, — відказав я.

Сім і Фела розреготалися одночасно.

— Боюся, ти щойно довів, що він має рацію, — зауважила Фела. — Я знаю, що в тебе їх принаймні кілька.

— Я теж, — додав Сім.

— Ти мій спробний камінь, — знизав я плечима. А тоді всміхнувся Фелі й витягнув гаманець.

Сім похитав головою, дивлячись на мене.

— Ні, ні, ні. Я вже казав. Наразі побачити її голою буде найгіршою річчю на світі.

Тут Фела трохи примружилася.

— В чім річ? — запитав я. — Ти боїшся, що я повалю її на землю й накинуся на неї? — розсміявся.

Сім поглянув на мене.

— А хіба ні?

— Звісно, ні, — запевнив я.

Він перевів погляд на Фелу, а тоді знову на мене.

— А можеш сказати чому? — з цікавістю запитав Сім.

Я замислився.

— Просто... — замовк, а тоді похитав головою. — Це... Я просто не можу. Знаю, що не можу з'їсти камінь чи пройти крізь стіну. Отак воно і є.

Я зосередився на цьому на секунду й відчув, як запаморочилася голова. Приклав одну руку до очей і спробував зігнувати несподіваний головокрут.

— Будь ласочка, скажіть мені, що я зараз маю рацію, — просив я, раптом перелякавшись. — Камінь же не можна їсти, правильно?

— Правильно, — швидко запевнила Фела. — Не можна.

Я облишив намагання попорпатись у себе в голові в пошуках відповідей, і дивне запаморочення минуло.

Сім уважно стежив за мною.

— Якби ж то я знав, що означає *це*... — проказав він.

— Я непогано уявляю, — тихо, під носа вимовила Фела.

Я витягнув із гаманця вступний жетон зі слонової кістки.

— Я просто хотів помінятися, — мовив я. — Якщо, звісно, ти не хочеш дозволити мені побачити тебе голою, — підняв другою рукою гаманець і зазирнув Фелі в очі. — Сім каже, що це неправильно, але він поводитья з жінками як ідіот. Голова в мене, може, й не так міцно сидить на плечах, як хотілося б, але це я пам'ятаю чітко.

* * *

За чотири години мої гальма почали поступово вертатися до нормального стану, а ще за дві вони остаточно запрацювали. Сіммон провів увесь той день зі мною, терплячий, як священник, і пояснював: ні, не можна піти купити нам пляшку бренду. Ні, не можна йти кóпати собаку, що гавкає через дорогу. Ні, не можна йти до Імрі шукати Денну. Ні. Тричі ні.

До заходу сонця я повернувся до свого звичного напівморального стану. Сіммон ретельно опитав мене, перш ніж провести назад до моєї кімнати в Анкера, а там примусив мене

заприсягтися материнським молоком, що я не покину кімнати до ранку. Я заприсягся.

Але в мене не все було гаразд. Емоції досі палали, вибухали від кожної дрібниці. Ще гірше було те, що пам'ять не просто повернулася до норми, а повернулася з потужним, нестримним завзяттям.

Коли я був із Сіммоном, було не так кепсько. Його присутність приємно відвертала увагу. Зате на самоті, у своїй кімнатці на горищі в Анкера, я залишився безпорадним перед своєю пам'яттю. Мій розум неначе прагнув розібрати й вивчити все гостре й болюче, що я коли-небудь бачив.

Здавалося б, найгірші мої спогади — про вбивство моєї трупи. Про те, як я повернувся до табору й побачив, як усе палає. Неприродні обриси тіл батьків у тьмяних сутінках. Запах обпаленої парусини, крові й підпаленого волосся. Спогади про тих, хто їх убив. Про чандріян. Про чоловіка, що говорив до мене, всміхаючись на весь рот. Про Попела.

Це були погані спогади, та я роками так часто витягав і перебирав їх, що в них практично не залишилося гострих граней. Я пам'ятав тональність і тембр голосу Галіакса так само чітко, як тональність і тембр голосу свого батька. Міг із легкістю пригадати лице Попела. Його ідеальні усміхнені зуби. Його біле кучеряве волосся. Його очі, чорні, наче краплинки чорнила. Його сповнений зимового холоду голос, що промовляв: «Чи-їсь батьки співали дуже поганих пісень».

Здавалося б, ці спогади — найгірші. Але це не так.

Ні. Найгіршими були спогади про мої юні роки. Про повільну їзду та підскакування у фургоні, про те, як мій батько неміцно тримався за повіддя. Про його сильні руки на моїх плечах, поки він показував мені, як стояти на сцені, щоб моє тіло казало «гордість», «сум» чи «сором'язливість». Як його пальці пересували мої на струнах лютні.

Як мати розчісувала мені волосся. Як її руки обіймали мене. Як моя голова ідеально вмощувалася між її плечем і шиєю. Як я сидів, скрутившись у неї на колінах біля вогню вночі, сонний, щасливий і в безпеці.

Ці спогади були найгіршими. Безцінними й бездоганними. Гострими, наче купа битого скла в роті. Я лежав у ліжку, стиснувшись у тремтливий вузол, не в змозі ні спати, ні замислитися про інше, не в змозі завадити собі згадувати. Знов. І знов. І знов.

А тоді пролунав негучний стукіт у моє вікно. Звук був такий тихий, що я не помічав його, доки він не затих. А тоді я почув, як позаду мене відчиняється вікно.

— Квоуте! — тихо озвалась Арі.

Я зціпив зуби, щоб не схлипнути, й постарався застигнути в надії, що вона подумає, ніби я сплю, й піде.

— Квоуте! — поклікала вона знов. — Я принесла тобі... — на мить запала тиша, а тоді Арі сказала: — Ой.

Я почув у себе за спиною тихий звук. Місячне сяйво відкинуло на стіну крихітну тінь Арі, що пролізла у вікно. Я відчув, як посунулося ліжко: вона вместилася на ньому.

Маленька холодна ручка легенько торкнулася мого обличчя збоку.

— Усе гаразд, — тихо сказала Арі. — Ходи сюди.

Я тихо заплакав, а вона лагідно розплутала тугий вузол, у який мене скрутило, і врешті моя голова лягла їй на коліна. Арі забурмотіла, прибираючи волосся з мого чола. Її руки холодили моє розпашіле лице.

— Я знаю, — сумовито промовила вона. — Часом стає зле, так?

Арі лагідно погладила мене по волоссю, а я від цього лише заплакав дужче. Не міг згадати, коли мене востаннє хтось торкався з любов'ю.

— Я знаю, — мовила вона. — У тебе камінь у серці, і бувають дні, коли він такий важкий, що з цим нічого не вдієш. Але ти не конче маєш терпіти це сам. Треба було прийти до мене. Я розумію.

Моє тіло стиснулось, і в роті раптом знову виник сливовий присмак.

— Я сумую за нею, — проказав я, ще не усвідомлюючи, що говорю. А тоді прикусив язика, доки не бовкнув чогось іще. Зціпив зуби й несамовито затрусив головою, наче кінь, якому заважають повіддя.

— Можеш сказати, — лагідно промовила Арі.

Я затрусився знову, відчув сливовий присмак, і раптом слова полилися з мене.

— Вона казала, що я почав співати раніше, ніж говорити. Вона казала, що мала звичку мугикати, тримаючи мене на руках, коли я був зовсім малий. Нічого схожого на пісню. Низхідна терція, та й усе. Просто заспокійливий звук. А тоді якось водила мене табором і почула, як я повторюю за нею. На дві октави вище. Тихесенька, тоненька терція. Вона казала, що то була моя перша пісня. Ми співали її по черзі одне одному. Роками.

Я захлинувся і зіщипив зуби.

— Можеш сказати, — тихо озвалась Арі. — Можеш спокійно це сказати.

— Я більше ніколи її не побачу, — видушив із себе я. А тоді заплакав по-справжньому.

— Нічого, — тихо сказала Арі. — Я тут. Ти в безпеці.

Розділ восьмий

Запитання

Наступні кілька днів не вийшли ні приємними, ні продуктивними.

Фелі випав вступний іспит у самому кінці витка, тож я спробував гарно скористатися додатковим часом. Постарався поробити деталі у Промислі, та швидко повернувся до себе в кімнату, коли розплакався посеред надписування теплової воронки. Я не просто був нездатен утримати нормальний алар. Мені аж ніяк не було потрібно, щоб люди подумали, ніби я зламався під дією вступного стресу.

Того ж вечора, коли я спробував проповзти крізь вузький тунель до Архівів, мій рот наповнився сливовим присмаком, а сам я сповнився бездумного страху перед цим темним замкненим простором. На щастя, я подолав усього десяток футів, але все одно мало не заробив струс мозку, силкуючись

вилізти з тунелю задом наперед, а долоні обдер під час панічного совання по каменю.

Тож наступні два дні я вдавав із себе хворого й не покидав своєї крихітної кімнатки. Грав на лютні, спав уривками й похмуро думав про Емброуза.

* * *

Коли я спустився, Анкер займався прибиранням.

— Тобі вже краще? — запитав він.

— Трохи, — промовив я.

Напередодні сливове відлуння виникало всього двічі, та й то дуже ненадовго. Ще краще було те, що я зумів проспати всю ніч. Скидалося на те, що найгірше я пережив.

— Голодний?

Я мотнув головою.

— Сьогодні вступ.

Анкер нахмурився.

— Тоді треба щось з'їсти. Яблуко, — він заметушився за шинквасом, а тоді виніс глиняний кухоль і важкий глек. — І молока випий. Я мушу використати його, доки не скисло. Клятий безлідник кілька днів тому почав здихати. Та штука стала мені у три таланти. Я знав, що не треба марнувати на неї гроші, коли тут такий дешевий лід.

Я перехилився через шинквас і поглянув на довгий дерев'яний ящик, захований поміж кухлів та пляшок.

— Я міг би поглянути на нього для тебе, — запропонував я.

Анкер здійняв брову.

— Можеш щось із ним зробити?

— Можу поглянути, — повторив я. — Може, там щось простеньке, і я здатен це полагодити.

Анкер знизав плечима.

— Більше його вже не зламати, — обтер руки об фартух і жестом покликав мене за шинквас. — Поки дивитимешся, я зроблю тобі кілька яєць. Їх теж треба використати, — відкрив довгий ящик, дістав пригоршу яєць, а тоді повернувся на кухню.

Я зайшов за рiг шинкваса та став на колiна, щоб поглянути на безлiдник. То був оздоблений камiнням ящик завбiльшки з невелику дорожню скриню. Поза Унiверситетом вiн був би дивом рукотворства, розкiшшю. А тут, де натрапити на щось таке було легко, це була чергова непотрiбна морока, що не працювала як годиться.

Це був максимально простий витвiр рукотворства. Жодної рухомої деталi — просто двi пласкi бляшанi смуги, вкритi сигалдрiєю, що переносила тепло з одного кiнця металевої смуги до iншого. Насправдi це був усього-на-всього повiльний, неефективний тепловий сифон.

Я присiв i поклав пальцi на бляшанi смуги. Права була тепла — отже, внутрiшня половина мала бути вiдповiдно холодною. Проте смуга лiворуч мала кiмнатну температуру. Я витягнув шию, щоб поглянути на сигалдрiю, й зауважив у блясi глибоку подряпину, що перекреслювала двi руни.

Цим усе й пояснювалося. Витвiр сигалдрiї багато в чому схожий на речення. Приберiть кiлька слiв — i воно просто стане безглуздим. Мушу сказати, що воно стає безглуздим *заввичай*. Iнодi пошкоджений витвiр сигалдрiї може дiяти по-справжньому неприємно. Я насуплено поглянув на бляшану смугу. Рукотворство там було недбале. Руни мали бути зi внутрiшнього боку смуги — там, де їх не можна було б пошкодити.

Я попорпався за шинквасом, доки не знайшов у вiддаленiй частинi шухляди забутий молоток для льоду, а тодi обережно вбив двi пошкодженi руни у м'яку поверхню бляхи. Вiдтак зосередився i знову витиснув їх кiнчиком ножа для фруктiв на товстiй металевiй смузi.

З кухнi вийшов Анкер iз цiлою тарiлкою яєць i помiдорiв.
— Тепер має працювати, — оголосив я.

Почав їсти лише з увiчливостi, а тодi збагнув, що дiйсно голодний.

Анкер оглянув ящик i пiдняв кришку.

— Отак просто?

— Так само як з усiм iншим, — вiдповiв я з наполовину напханим ротом. — Просто, якщо ви розумiєте, що робите. Вiн

має працювати. Дайте безліднику один день — і побачите, чи справді він охолоджується.

Я доїв тарілку яєць і випив молоко так швидко, як тільки міг це зробити, не здаючись негречним.

— Сьогодні мені треба буде взяти гроші, що набігли за випивку, — зауважив я. — Цього семестру оплатити навчання буде складно.

Анкер кивнув і зазирнув у невелику книгу, яку тримав під шинквасом. Порахував увесь грейсдельський мед, який я буцімто пив останні два місяці. Відтак він дістав гаманець, відрахував і поклав на стіл десять мідних йотів. Цілий талант — удвічі більше, ніж я очікував. Я спантеличено поглянув на чоловіка.

— Котрийсь із Кілвінових хлопців узяв би з мене не менш як пів таланта, якби прийшов полагодити цю штуку, — пояснив Анкер, копнувши безлідник.

— Я не можу бути певним...

Він замахав рукою, змушуючи мене мовчати.

— Якщо його не полагоджено, я вираховую це з твоєї платні за наступний місяць, — заявив. — Або за допомогою нього змушу тебе грати ще й увечері у відбирок, — Анкер усміхнувся. — Я вважаю це інвестицією.

Я прибрав гроші до гаманця: «Чотири таланти».

* * *

Прямуючи до Промислу, щоб побачити, чи не було нарешті продано мої лампи, я помітив, як подвір'я перетинає людина зі знайомим обличчям, убрана в темні шати майстра.

— Майстре Елодін! — гукнув я, побачивши, як той наближається до бічних дверей Зали Майстрів. Це була одна з небагатьох будівель, у яких я ще проводив небагато часу, бо там не було майже нічого, крім житла для майстрів та місцевих гілерів і гостьових кімнат для прибулих арканістів.

Почувши своє ім'я, він обернувся. А тоді, побачивши, як я мчу до нього, закотив очі та знову повернувся до дверей.

— Майстре Елодін! — озвався я, трохи засапаний. — Можна швидко дещо у вас запитати?

— Із погляду статистики це доволі ймовірно, — сказав він і відімкнув двері яскравим латунним ключем.

— То вас можна запитати?

— Сумніваюся, що тебе зупинила б хоч якась сила, відома людству.

Він розчахнув двері й попрямував усередину.

Мене не запрошували, та я все ж прослизнув усередину, за ним. Елодіна було важко відстежити, і я боявся, що, не скориставшись отим шансом, можу зустріти його знову лише за виток.

Я пройшов слідом за ним крізь вузький кам'яний коридор.

— До мене дійшла чутка, буцімто ви збираєте групу студентів для вивчення іменування, — сторожко розпочав я.

— Це не запитання, — сказав Елодін, підіймаючись довгими вузькими сходами.

Я притлумив сильне бажання огризнутися на нього й натомість глибоко вдихнув.

— Чи правда, що ви викладаєте таку дисципліну?

— Так.

— Ви планували взяти до себе й мене?

Елодін зупинився на сходах і повернувся до мене. Темна мантия майстра йому якось не личила. Волосся в нього було скуйовджене, а лице — занадто молоде, майже хлоп'яче.

Він на одну довгу хвилину витріщився на мене. Зміряв поглядом, наче я був конем, а він думав, чи не поставити на мене, або я був половиною яловичої туші, а він думав, чи не продати мене на вагу.

Але то було дрібницею порівняно з тим, як він зазирнув мені в очі. Якусь мить це просто бентежило. А тоді мені мало не здалося, ніби світло на сходах пригасло. Або ж мене раптом заштовхнули глибоко під воду й тиск заважає мені повноцінно вдихнути.

— А щоб тебе, недоумку! — почув я знайомий голос, який неначе долинав десь іздалеку. — Якщо знову ціпенієш, то май

совість — роби це в Гавані й позбав нас необхідності везти туди твою заляпану піною тушу. Або просто посунься.

Елодін відвів погляд від мене, і раптом усе знову стало ясним і чистим. Я насилу стримався, щоб не набрати повні легені повітря.

Сходами гучно зійшов майстер Гемм, який грубо відштовхнув Елодіна вбік. Побачивши мене, він пирхнув.

— Ну звісно. Тут ще й недонедоумок. Можна порекомендувати тобі книжку? Прекрасне читиво, під назвою «Коридори, їхня форма та функції: посібник для розумово неповноцінних».

Він гнівно зиркнув на мене, а коли я не став одразу відскакувати, неприємно всміхнувся.

— Ах, але ж тобі досі заборонено вхід до Архівів, чи не так? Мені домовитися про донесення відповідної інформації до тебе у формі, більш підхожій для таких, як ти? Можливо, комічної п'єси чи якоїсь лялькової вистави?

Я відступив убік, а Гемм промчав повз мене, бурмочучи собі під носа. Елодін уп'явся лютим поглядом у широку спину другого майстра. Лише тоді, коли Гемм завернув за ріг, Елодін знову зосередився на мені.

Він зітхнув.

— Можливо, було б краще, якби ти, ре'ларе Квоуте, займався іншими науками. Дал плекає симпатію до тебе, та й Кілвін теж. Із ними ти, схоже, добре просуваєшся вперед.

— Але ж, пане, — заговорив я, стараючись не виказувати голосом розпачу, — саме ви підтримали моє підвищення до ре'лара.

Він повернувся і знову почав підійматися сходами.

— Тоді ти маєш цінувати мої мудрі поради, хіба ні?

— Але якщо ви навчаєте інших студентів, то чому не мене?

— Тому що ти надто завзятий, щоб виявити належну терплячість, — легковажно заявив він. — Занадто гордий, щоб слухати як годиться. І однозначно занадто розумний. Це гірше за все.

— Деякі майстри віддають перевагу розумним студентам, — пробурмотів я, коли ми вийшли в широкий коридор.

— Так, — погодився Елодін. — Дал, Кілвін, Арвіл полюбляють розумних студентів. Іди навчайся в когось із них. Це сутєво полегшить життя нам обом.

— Але ж...

Елодін різко спинився посеред коридору.

— Гаразд, — мовив він. — Доведи, що тебе варто навчати. Похитни мої уявлення аж до підвалин. — Він театральню обмацав свою мантию, неначе шукаючи якийсь предмет, що загубився в кишени. — На превеликий жаль для себе, я ніяк не можу подолати ці двері, — постукав у них суглобом пальця. — Що зробив би в цій ситуації ти, ре'ларе Квоуте?

Я всміхнувся, хоча загалом був роздратований. Годі було обрати виклик, більш підхожий до моїх талантів. Я витягнув із кишені плаща довгий тонкий шматок пружинної сталі, а тоді став на коліна перед дверима та придивився до замкової шпарини. Замок був солідний, зроблений надовго. Але великі важкі замки, хоч вони і вражають виглядом, насправді легше долати, якщо про них добре дбають.

Цей був із таких. За три повільні вдихи й видихи я підчепив його й почув приємне «цок-клац». Підвівся, обтрусив коліна й театральню відчинив двері всередину.

Елодін, своєю чергою, видавався дещо враженим. Коли двері розчахнулися, в нього здійнялися брови.

— Розумно, — сказав він, увійшовши досередини.

Я пішов за ним по п'ятах. Досі я не роздумував по-справжньому, який вигляд мають кімнати Елодіна. Але нізачо не подумав би, що вони можуть бути хоч трохи схожими на це.

Вони були величезні й розкішні, з високими стелями й товстими килимами. На стінах були старі дерев'яні панелі, а високі вікна пропускали перше ранкове сонячне світло. Олійні картини й масивні, дуже старі дерев'яні меблі. Це було дивовижно звичайно.

Елодін хутко подолав вхід, пройшов опоряджену зі смаком вітальню, а тоді зайшов до спальні. А втім, її краще називати *опочивальнею*. Вона була величезна, з ліжком під балдахіном завбільшки з човен. Елодін розчахнув дверцята одержної шафи

й заходився витягати звідти кілька довгих темних мантий, схожих на ту, яку носив сам.

— Ось, — Елодін пхав мантиї мені в руки, доки мені не стало несила їх утримувати. Одні були з повсякденної бавовни, зате інші — з вишуканого лляного полотна чи розкішного м'якого оксамиту. Він перекинув через руку ще з пів дюжини мантий і переніс їх до вітальні.

Ми проминули старі стелажі, заставлені сотнями книжок, а також величезний відполірований стіл. Одну стіну займав великий кам'яний камін, у якому можна було засмажити поросся, хоча зараз у ньому тлів лише маленький вогник, що оберігав від холоду ранньої осені.

Елодін узяв зі столу кришталевий графин і підійшов із ним до каміна. Кинув мантиї, які ніс, мені в руки. Тепер я за своєю ношею практично нічого не бачив. Обережно знявши кришку з графина, Елодін випив трохи його вмісту, підніс напій на світло і вдоволено здійняв брову.

Я вирішив спробувати знову.

— Майстре Елодін, чому ви не хочете навчати мене іменування?

— Насправді це запитання неправильне, — сказав він і вилив вміст графина на вуглинка, що тліли в каміні. Поки полум'я спрагло тягнулося вгору, він ізнову взявся за свій оберемок мантий і поволі засунув одну оксамитову мантию у вогонь. Та швидко зайнялась, а поки вона палала, він хутко, одну за одною відправив на вогнище інші. В результаті вийшла велика, ще гаряча купа тканини, від якої в димар потягнувся густий дим. — Спробуй ще.

Я мимоволі запитав очевидне:

— Чому ви палите свій одяг?

— Ні. Це й близько не правильне запитання, — сказав він, узявши в мене з рук ще кілька мантий і виклавши їх у камін. Відтак Елодін узявся за ручку комина й замкнув його з металічним брязкотом. У кімнату повалили великі хмари диму. Елодін трохи покашляв, а тоді відступив і роззирнувся довкола з чимось схожим на вдоволення.

Я раптом усвідомив, що відбувається, і сказав:

— О Боже. Чиї це кімнати?

Елодін задоволено кивнув.

— Дуже добре. Також я прийняв би запитання: «Чому ви не маєте ключа від цієї кімнати?» — або: «Що ми тут робимо?», — він серйозними очима поглянув на мене згори вниз. — Двері замикають не просто так. І не просто так люди, що не мають ключів, мусять лишатися за порогом.

Він штурхнув однією ногою купу тканини, що тліла, неначе пересвідчуючись, що одяг залишиться в каміні.

— Ти знаєш, що ти розумний. Це твоя слабкість. Ти вважаєш, ніби знаєш, у що вв'язуєшся, та насправді ні.

Елодін повернувся в мій бік. Його темні очі були серйозними.

— Думаєш, ніби можеш сподіватися, що я тебе навчу, — промовив він. — Думаєш, ніби я тебе вбережу. Але це — найгірша дурість.

— Чиї це кімнати? — оторопіло повторив я.

Він раптом усміхнувся, показавши мені всі свої зуби.

— Майстра Гемма.

— Чому ви палите весь Геммів одяг? — запитав я, намагаючись не зважати на те, що кімната стрімко наповнювалася гірким димом.

Елодін поглянув на мене як на ідіота.

— Тому що ненавиджу Гемма, — він узяв із камінної полиці кришталевий графин і люто жбурнув його в камін. Графин розбився об задню стінку. Завдяки тому, що лишалося в посудині, вогонь запалав завзятіше. — Ця людина — справжня чума. Зі мною ніхто так не розмовляє.

Дим продовжував заходити до кімнати. Якби не високі стелі, ми вже чавилися б ним. І все одно дихати, поки ми прямували до дверей, ставало важко. Елодін відчинив їх, і дим викотився в коридор.

Ми стояли під дверима й витріщались один на одного, тимчасом як дим линув повз нас. Я вирішив узятися за проблему з іншого боку.

— Розумію ваші вагання, майстре Елодін, — запевнив я. — Іноді я не продумую всього.

— Ясна річ.

— І, визнаю, мої дії часом бували... — я зупинився, намагаючись вигадати щось скромніше за «непродуманими».

— Немислимо дурними? — люб'язно підказав Елодін.

Мій норів спалахнув і спалив мою коротку спробу виказати скромність.

— Що ж, дякувати Богові, що я тут єдиний, хто ухвалював невдалі рішення в житті! — заявив я, ледве втримуючись від крику. І суворо вдивився Елодінові в очі. — Знаєте, про вас я також чував історії. Подейкують, колись давно, як ви самі були тут студентом, ви теж непогано пошуміли.

Веселість на його обличчі трохи стухла. Тепер Елодін мав такий вигляд, ніби щось проковтнув, а це застрягло десь посередині.

Я продовжив:

— Якщо ви вважаєте мене безрозсудним, зробіть щось із цим. Покажіть мені прямішу доріжку! Сформуйте мій піддатливий юний розум... — я втягнув у себе повні легені диму й закашлявся, тож тираду довелось урвати. — Зробіть щось, хай вам грець! — видушив із себе я. — Навчіть мене!

Насправді я не кричав, але все одно засапався. Мій норів заспокоївся так само швидко, як спалахнув, і я побоювався, що зайшов надто далеко.

Однак Елодін просто дивився на мене.

— Чому ти думаєш, ніби я тебе не навчаю? — спантеличено запитав він. — Крім того, що ти відмовляєшся навчатися.

Тоді він розвернувся й пішов уздовж коридору.

— Бувши тобою, я забрався би звідси, — кинув Елодін через плече. — Люди однозначно захочуть знати, хто в цьому винен, а всі знають, що ви з Геммом у не надто добрих стосунках.

Я відчув, як обливаюся панічним потом.

— Що?

— А ще радив би помитися перед співбесідою, — зауважив він. — Якщо ти прийдеш пропахлий димом, це матиме кепський вигляд. Я живу тут, — сказав Елодін, витягнув із кишені ключ і відімкнув двері у віддаленому кінці коридору. — А яке виправдання в тебе?

Розділ дев'ятий

Висловлюватися поштиво

Я, досі мокроволосий, пройшов коротенький коридорчик, а тоді піднявся сходами на сцену порожньої зали. У приміщенні, як завжди, було темно, якщо не брати до уваги величезного столу у формі півмісяця. Я підійшов до краю світла і гречно зачекав.

Ректор жестом покликав мене вперед, і я підійшов до середини столу та потягнувся вгору, щоб передати йому свій жетон. Тоді відступив і став у колі трохи яскравішого світла між двома випнутими «рогами» столу.

Дев'ятеро майстрів поглянули на мене згори вниз. Хотів би сказати, що вони мали драматичний вигляд, нагадували воронів на паркані абощо. Але вони, попри офіційні мантиї, були надто несхожі один на одного, щоб скидатися на єдину компанію.

Ба більше, я помітив, як на них подіяла втома. Лише тоді мені спало на думку: хай як сильно вступну кампанію ненавидять студенти, для майстрів вона, певно, також не цукор.

— Квоут, син Арлідена, — офіційним тоном проказав Ректор. — Ре'лар, — показав рукою на правий ріг столу. — Майстре-Зцілювачу?

Арвіл поглянув на мене згори вниз. Його обличчя, прикрите круглими окулярами, добре підійшло б якомусь дідусеві.

— Які лікарські властивості менки? — запитав він.

— Сильне знеболювальне, — промовив я. — Сильний кататонік. Потенційне проносне, — завагався. — Також там цілий мішок другорядних властивостей, які все ускладнюють. Перелічити всі?

Арвіл мотнув головою.

— Пацієнт приходить до Медики зі скаргами на біль у суглобах і утруднене дихання. У роті в нього сухо, також він стверджує, що відчуває в роті солодкий присмак. Скаржиться

на озноб, але насправді він пітніє і його лихоманить. Ваш діагноз?

Я вдихнув, а тоді завагався.

— Майстре Арвіл, я не ставлю діагнозів у Медиці. Для цього я покликав би когось із ваших ел'те.

Він усміхнувся мені, і біля його очей з'явилися зморшки.

— Правильно, — погодився Арвіл. — Але скажіть теоретично: що, на вашу думку, може бути не так?

— Пацієнт є студентом?

Арвіл здійняв брову.

— Як це стосується цін на масло?

— Якщо він працює у Промислі, це може бути грип плавильника, — відповів я. Арвіл поглянув на мене, вигнувши брову, і я додав: — У Промислі можна отруїтися багатьма різними важкими металами. Тут це рідкість, оскільки студенти добре підготовлені, але всякий, хто працює з розпеченою бронзою без належної обережності, може загинути, надихавшись випарів.

Я побачив, як Кілвін закивав, і зрадів, що не мушу визнавати: я в курсі про це лише тому, що сам місяць тому догрався до такого у м'якій формі.

Арвіл задумливо гмикнув, а тоді показав рукою на інший бік столу.

— Майстре-Арифметику?

Брандер сидів на лівому кінці столу.

— Якщо припустити, що міняйло забирає собі чотири відсотки, скільки грошів можна відняти від одного таланту? — запитав він, не відриваючи погляду від паперів, що лежали перед ним.

— Яких грошів, майстре Брандер?

Він підвів погляд і насупився.

— Якщо я правильно пам'ятаю, ми досі в Союзі.

Я покрутив цифри в голові, починаючи з чисел із книжок, які він відклав у Архівах. Насправді таких курсів валют годі було очікувати від лихваря: то були офіційні курси, якими посплугувались уряди й фінансисти, щоб брехати одне одному на спільній основі.

— Залізними грошами... Триста п'ятдесят, — сказав я, а тоді додав: — Один. З половиною.

Брандер опустив погляд на папери, ще як я не встиг договори.

— Покази вашого компаса: золото — двісті двадцять позначок, платина — сто дванадцять, кобальт — тридцять дві. Де ви?

Це запитання мене спантеличило. Орієнтування за допомогою трилисткового компаса вимагало детальних мап і ретельної триангуляції. Зазвичай його практикували лише капітани морських суден та картографи, і вони виконували розрахунки за допомогою детальних таблиць. Я ж бачив трилистковий компас усього двічі в житті.

Або це було запитання з однієї з тих книжок, які Брандер відклав для підготовки, або його було вигадано спеціально для того, щоб мене зрізати. Зважаючи на те що Брандер і Гемм товаришували, я підозрював останнє.

Я заплющив очі, уявив мапу цивілізованого світу й висловив найімовірніший здогад.

— У Тарбієні? — сказав я. — Можливо, десь в Іллі? — розплющив очі. — Чесно? Гадки не маю.

Брандер зробив позначку на якомусь папірці.

— Майстре-Іменувачу, — озвався він, не підводячи погляду.

Елодін усміхнувся мені — пустотливо, багатозначно, — і раптом мене охопив страх: а може, він розповість про мою роль у тому, що ми робили того ж ранку в кімнатах Гемма?

Натомість він театралью показав три пальці.

— Ти тримаєш у руці три піки, — промовив Елодін. — А п'ять пік уже розіграно, — він склав пальці до купи й серйозно поглянув на мене. — Скільки пік усього?

— Вісім, — сказав я.

Решта майстрів злегка засовались. Арвіл зітхнув. Кілвін зігнув спину. Гемм і Брандер дозволили собі презирнутися й закотити очі. Загалом у всіх відчувалося давно стримуване роздратування.

Елодін набурмосився на них.

— Що таке? — запитав він із різкою ноткою в голосі. — Ви *хочете*, щоб я серйозніше ставився до цієї дурної забавки? Хочете, щоб я ставив йому запитання, на які може відповісти лиш іменувач?

Тут інші майстри застигли, ніяковіючи та стараючись не дивитися йому в очі. Єдиним винятком був Гемм, який відверто сердито зиркнув на нього.

— Гаразд, — промовив Елодін і знову повернувся до мене. Очі в нього були темні, а в голосі вчувався якийсь дивний резонанс. Голос не був гучним, але неначе заповнював усю залу, коли Елодін говорив. Він не залишав місця для жодного іншого звуку. — Куди йде місяць, — похмуро запитав Елодін, — коли покидає наше небо?

Коли він замовк, у приміщенні запала якась неприродна тиша. Неначе його голос залишив по собі дірку в світі.

Я зачекав у надії дізнатися, чи не криється за цим запитанням щось більше.

— Гадки не маю, — визнав я. Після голосу Елодіна мій здався вельми тонким і нереальним.

Елодін знизав плечима, а тоді милостиво показав рукою на інший бік столу.

— Майстре-Симпатику.

Елка Дал був єдиним, хто явно почувався справді комфортно в офіційному одязі. Його темна борода й худорляве лице, як завжди, нагадали мені злих чарівників у безлічі поганих атурських п'єс. Він співчутливо поглянув на мене.

— Як щодо зв'язування для лінійного гальванічного тяжіння? — спитав він, не замислюючись.

Я з легкістю відтарабанив відповідь.

Він кивнув.

— Яка відстань непереборного розпаду заліза?

— П'ять із половиною миль, — сказав я, відповівши так, як було написано в підручнику, хоча термін «непереборний» мені не надто подобався. Пересунути будь-яку суттєву кількість енергії більш ніж на шість миль і справді неможливо з погляду статистики, та шукати щось за допомогою симпатії все ж можна й на значно більших відстанях.

— Скільки тепла знадобиться, щоб повністю випарувати унцію води, що закипіла?

Я пригадав що зміг із таблиць випарування, з якими працював у Промислі.

— Сто вісімдесят тавмів, — відповів я з упевненістю, якої насправді не відчував.

— Як на мене, незле, — сказав Дал. — Майстре-Алхіміку?

Мандраг зневажливо махнув плямистою рукою.

— Я пас.

— Він добре відповідає на запитання про піки, — зауважив Елодін.

Мандраг нахмурився на нього.

— Майстре-Архівісте.

Лоррен поглянув на мене згори вниз. Його видовжене обличчя не виражало нічого.

— Які правила Архівів?

Тут я зашарівся й опустил погляд.

— Рухатися тихо, — заговорив. — Поважати книжки. Слухатися канцелярів. Жодної води. Жодних харчів, — ковтнув. — Жодного вогню.

Лоррен кивнув. Ніщо в його тоні чи поведінці не вказувало на якесь несхвалення, та від цього ставало лише гірше. Він перевів погляд на той бік столу.

— Майстре-Рукотворцю.

Я подумки лайнувся. За останній виток я прочитав усі шість книжок, які майстер Лоррен відклав для підготовки ре'ларів. Тільки на «Падіння імперії» Фелтемі Рейса в мене пішло десять годин. Я мало чого хотів більше, ніж доступу до Архівів, і відчайдушно сподівався вразити майстра Лоррена, відповівши на будь-яке запитання, що стрельне йому в голову.

Але з цим було неможливо щось удіяти. Я повернувся лицем до Кілвіна.

— Гальванічна провідність міді, — прогуркотів крізь бороду великий, схожий на ведмедя майстер.

Я сказав, із точністю до п'ятого знака після коми. Цим мені доводилося послуговуватися в розрахунках для палубних ламп.

— Коефіцієнт провідності галію.

Це мені було потрібно знати, щоби просочувати випромінювачі для лампи. Невже Кілвін спеціально ставить мені прості запитання? Я відповів.

— Добре, — сказав Кілвін. — Майстре-Риторе.

Я глибоко вдихнув, повернувшись до Гемма. До цього я прочитав аж три з його книжок, хоч і відчуваю гостру ненависть до риторики й безглузлого філософування.

І все ж можна було притлумити огиду на дві хвилини й зіграти пристойного, скромного студента. Я ж із ру, я можу зіграти цю роль.

Гемм набурмосився на мене. Його кругле обличчя нагадувало сердитий місяць.

— Це ти підпалив мої кімнати, паскудний малий дранцю?

Відвертість його запитання заскочила мене абсолютно зненацька. Я був готовий до нереально складних запитань, запитань-пасток або запитань, які він міг повернути так, щоб будь-яка моя відповідь здавалася хибною.

Але це раптове звинувачення начисто збило мене з пантелику. Слово «дранець» я особливо зневажаю.. У мені прокотилася хвиля емоцій, і в роті несподівано з'явився сливовий присмак. Хоча почасти я ще роздумував, як відповісти найлюб'язніше, я й незчувся, як заговорив.

— Не підпалював я ваших кімнат, — чесно заявив я. — Але був би радий це зробити. А ще був би радий, якби ви перебували в них, коли це почалося, і міцно спали.

Обличчя Гемма з набурмосеного стало враженим.

— Ре'ларе Квоуте! — гарикнув Ректор. — Або висловлюйтеся поштиво, або я сам висуну вам звинувачення в негідній поведінці!

Сливовий присмак зник так само швидко, як з'явився. Залишилися тільки легке запаморочення й піт, що виступив від страху та зніяковіння.

— Перепрошую, Ректоре, — швидко мовив я, опустивши погляд на свої ноги. — Я заговорив у гніві. Мій народ уважає слово «дранці» особливо образливим. Його вживання — це насмішка із систематичного вбивства тисяч ру.

Між бровами в Ректора з'явилася дивна зморшка.

— Визнаю, що не знав його етимології, — задумливо сказав він. — Мабуть, про це й поставлю своє запитання.

— Стривайте, — втрутився Гемм. — Я не закінчив.

— Ти закінчив, — суворим, твердим голосом відповів Ректор. — Джейсоне, ти нічим не кращий за хлопця, а виправдань у тебе менше. Ти показав, що не можеш поводитися професійно, тож не пискуй і вважай, що тобі пощастило, бо я не вимагаю офіційного покарання.

Гемм побілів зі злості, але язика притримав.

Ректор повернувся в мій бік.

— Майстер-Лінгвіст, — офіційно відрекомендувався він. — Ре'ларе Квоуте, яка етимологія слова «дранці»?

— Воно з'явилося під час чисток, влаштованих імператором Альціоном, — пояснив я. — Він видав прокламацію про те, що будь-які *обідрані мандрівці* на дорогах підлягають стягненню штрафів, ув'язненню чи перевезенню без суду. Цей вислів скоротився до «дранців» шляхом метаплазмичної енклітизації.

Тут Ректор здійняв брову.

— Справді?

Я кивнув.

— Щоправда, я також гадаю, що це має якийсь зв'язок зі словом «обірванці». Так казали про зовнішність бідно вбраних артистів.

Ректор строго кивнув.

— Дякую, ре'ларе Квоуте. Сядьте, поки ми порадимося.

Розділ десятий

Коли тебе оберігають

Мені призначили плату за навчання в розмірі дев'яти талантів і п'яти йотів. Краще, ніж десять талантів, які пророчив Манет, але більше, ніж лежало у мене в гаманці. Розплатитися зі скарбником треба було до полудня наступного дня, бо інакше я був би змушений пропустити цілий семестр.

Необхідність відкласти навчання не була би трагедією. Та доступ до ресурсів Університету, як-от обладнання в Рукотворні, дозволено лише студентам. Отже, не маючи змоги оплатити навчання, я втратив би право на роботу в майстерні Кілвіна, єдину роботу, на якій можна було сподіватися на достатній заробіток, щоб оплатити навчання.

Я зайшов до Запасів. Коли наблизився до відчиненого віконця, Джаксім усміхнувся.

— От саме цього ранку продав твої лампи, — оголосив він. — Ми витиснули з них трохи більше, бо ті лампи були останні.

Він прогортав книгу і врешті знайшов потрібну сторінку.

— Твої шістдесят відсотків — це чотири таланти вісім йотів. Без вартості використаних матеріалів і деталей... — він провів пальцем униз по сторінці. — Залишаються два таланти, три йоти та вісім драбів.

Джаксім зробив запис у книзі, а тоді виписав мені квитанцію. Я обережно склав папірець і сховав його в гаманці. Він не мав приємної ваги монет, але збільшив мої загальні статки до шести талантів із лишком. Сума дуже велика, та все одно недостатня.

Якби я не зірвався на Геммові, мені, можливо, призначили б досить невелику плату за навчання. А ще я міг би більше повчитись або заробити більше грошей, якби не був змушений майже два дні поспіль ховатися в себе в кімнаті, ридаючи й лютуючи зі сливовим присмаком у роті.

Мені блиснула думка.

— Мабуть, варто взятися за дещо нове, — невимушено сказав я. — Мені знадобиться невеличкий тигель. Три унції бляхи. Дві унції бронзи. Чотири унції срібла. Котушка тонкого золотого дроту. Мідн...

— Секунду, — перебив мене Джаксім. Він знову провів пальцем уздовж мого імені у книзі. — У мене не записано, що ти маєш дозвіл на золото чи срібло, — Джаксім підвів погляд на мене. — Це помилка?

Я завагався: брехати не хотілося.

— Не знав, що такий дозвіл потрібен, — зізнався я.

Джаксім багатозначно всміхнувся мені та сказав:

— Ти не перший, хто намагається щось таке втнути. Жорстка плата за навчання?

Я кивнув.

Він співчутливо скривився.

— Вибач. Кілвін знає: якщо він не буде обережним, Запаси можуть перетворитися на ятку лихваря, — Джаксім згорнув книгу. — Доведеться тобі йти до ломбарду, як усім.

Я підняв руки, показуючи їх з обох боків — мовляв, коштовностей не маю.

Джаксім поморщився.

— Паршиво. Я знаю непоганого лихваря на Срібному дворі — бере всього по десять відсотків на місяць. Теж схоже на видирання зубів, але краще, ніж у більшості.

Я кивнув і зітхнув. На Срібному дворі тримали свої заклади члени гільдії лихварів. На мене вони й не глянули б.

— Це однозначно краще, ніж траплялося мені раніше, — визнав я.

* * *

Я обдумав усе дорогою до Імрі, відчуваючи на одному плечі знайому вагу лютні.

Становище в мене було скрутне, але не жахливе. Жоден представник гільдії лихварів не позичив би грошей сироті з едемару без застави, але можна було взяти потрібні гроші в Деві. Та все ж мені хотілося, щоб до цього не дійшло. В неї не просто були здирницькі відсотки — також я побоювався того, яких послуг вона може від мене зажадати, якщо я раптом не поверну позики вчасно. Я сумнівався, що вони будуть дрібними. Або простими. Або однозначно законними.

Отаке крутилося в моїй голові, поки я перетинав Кам'яний міст. Я зайшов до аптеки, а відтак подався до «Сірого чоловіка».

Відчинивши двері, я побачив, що «Сірий чоловік» — це пансіон. Він не мав загальної зали, де можна було би збиратися й випивати. Натомість була маленька, ошатно оформлена

вітальня, в якій стояв гарно вбраний швейцар, що глипав на мене з несхваленням, а може, і з відвертою огидою.

— Чим можу допомогти, юначе? — запитав він, коли я ввійшов у двері.

— Я прийшов до однієї юної дами, — пояснив я. — Її звати Дінаель.

Він кивнув.

— Зараз подивлюся, чи присутня вона.

— Не завдавайте собі клопоту, — попросив я й пішов до сходів. — Вона на мене чекає.

Чоловік заступив мені шлях і сказав:

— На жаль, це неможливо. Але буду радий перевірити, чи присутня дама.

Він простягнув руку. Я поглянув на неї.

— Ваша візитівка? — мовив чоловік. — Щоб передати її юній дамі.

— Як ви можете віддати їй мою візитівку, якщо не впевнені, що дама присутня? — запитав я.

Швейцар іще раз усміхнувся мені. Усмішка була люб'язна, гречна й відверто неприємна — настільки, що я особливо придивився до неї й закарбував у пам'яті. Така усмішка — це витвір мистецтва. Як людина, що виросла на сцені, я міг оцінити її з низки причин. У певних соціальних умовах така усмішка подібна до ножа, і вона могла колись стати мені у пригоді.

— А... — промовив швейцар. — Дама *присутня*, — сказав він, зробивши невеликий наголос. — Але це не конче означає, що вона присутня для *вас*.

— Можете сказати їй, що прийшов Квоут, — додав я, швидше звеселений, аніж ображений. — Я зачекаю.

Чекати довелося недовго. Швейцар спустився зі сходів із роздратованим обличчям, неначе йому не терпілося мене викинути.

— Сюди, — мовив він.

Я пішов за ним нагору. Швейцар відчинив двері, і я чкурнув повз нього зі зневажливою самовпевненістю, сподіваючись, що вона його збісить.

Я опинився у вітальні з широкими вікнами, що пропускали всередину надвечірнє сонце, досить великій, щоб вона здавалася просторою, попри безладно розставлені стільці й диванчики. Під віддаленою стіною стояли цимбали. А один кут кімнати був повністю зайнятий масивною модеганською великою арфою.

Денна стояла посередині кімнати, вбрана в зелену оксамитову сукню. Волосся в неї було зачесане так, що її елегантна шия залишилася гарно відкритою. Було видно її смарагдові сережки-краплі й таку саму підвіску на шиї.

Вона розмовляла з молодиком, який був... гарненьким — кращого слова дібрати не можу. Він мав миле гладенько поголене обличчя з великими темними очима.

Гість був схожий на молодого шляхтича, якому надто довго не щастило, щоб це нещастя було тимчасовим. Одяг у нього був вишуканий, але пом'ятий. Темне волосся було підстрижене так, що його явно слід було завивати, та останнім часом воно лишалося недоглянутим. Очі в нього були запалі, наче йому не спалося.

Денна простягнула до мене руки і сказала:

— Квоуте! Ходи сюди, познайомся із Джеффрі.

— Радий знайомству, Квоуте, — озвався той. — Дінаель чимало про вас розповідала. Ви трохи... як це називається? Чаклун? — усмішка в нього була щира й абсолютно безневинна.

— Насправді арканіст, — якомога ввічливіше виправив я. — Слово «чаклун» занадто сильно асоціюється з казковою маячною. Люди думають, що ми маємо носити темні мантиї й розкидатися нутрощами птахів. А ви?

— Джеффрі — поет, — відповіла Денна. — І добрий поет, хоча сам із цим не погодиться.

— Так, — визнав він, а тоді його усмішка померкла. — Мушу йти. У мене зустріч із людьми, яких не варто змушувати чекати.

Він поцілував Денну в щоку, тепло потиснув мені руку й пішов. Денна подивилась, як за ним зачиняються двері.

— Милий хлопчина.

— Ти кажеш це так, ніби про це шкодуєш, — зауважив я.

— Якби він був трішки менш милий, то, може, був би здатен утримати в голові дві думки одночасно. Можливо, вони потерлися б одна об одну й викресали б іскру. Та навіть трохи диму не завадило б: тоді принаймні здавалося б, що в тій голові щось відбувається.

Вона зітхнула.

— Він справді аж такий тупий?

Денна похитала головою.

— Ні. Просто довірливий. Ані крихти розважливості, і він уже місяць, відколи сюди дістався, тільки тим і займається, що робить кепський вибір.

Я сягнув під плащ і дістав двійко маленьких згортоків у тканині — блакитний та білий.

— Я приніс тобі подарунок.

Денна з дещо спантеличеним виглядом простягнула до них руку.

Те, що кілька годин тому видавалося дуже доброю думкою, тепер почало здаватися дурістю.

— Це тобі для легень, — пояснив я, несподівано знітившись. — Я знаю, що іноді в тебе бувають проблеми.

Денна схилила голову набік.

— І звідки ти це знаєш? Прошу, скажи.

— Ти згадувала про це, коли ми були у Требоні, — пояснив я. — Я пошукав інформації, — показав на один згорток. — Ось із цього можна заварювати чай: перокус, глуха кропива, логатм... — я показав на другий. — Листя з оцього треба відварювати у воді, а тоді вдихати пару, що йтиме зверху.

Денна позирала то на один пакунок, то на другий.

— Я записав інструкції, вони на папірцях усередині, — додав я. — Блакитний — це той, який треба заварювати і вдихати пару. Блакитний — це вода, розумієш?

Денна підвела на мене погляд.

— А чай хіба не заварюють із водою?

Я кліпнув, а тоді зашарівся і спробував щось сказати, але Денна розсміялася й похитала головою.

— Я дражнюся, — сказала лагідно. — Дякую. Для мене вже давно ніхто не робив нічого настільки милого.

Вона підійшла до комода та обережно сховала два згортки в ошатній дерев'яній скриньці.

— Тобі, схоже, незле ведеться, — зауважив я, показавши на гарно опоряджену кімнату.

Денна знизала плечима, окинувши її байдужливим поглядом.

— Келлінові незле ведеться, — виправила вона. — Я ж просто стою на світлі, яке він відбиває.

Я кивнув, показуючи, що зрозумів її.

— Я думав, може, ти знайшла собі покровителя...

— Усе не так офіційно. Ми з Келліном гуляємо разом, як кажуть у Модегу, а ще він навчає мене гри на арфі, — Денна кивнула на здоровезний інструмент, який стовбичив у кутку.

— Не покажеш, чого навчилася? — запитав я.

Денна, знітившись, мотнула головою. При цьому її волосся з'їхало з пліч.

— У мене ще не дуже добре виходить.

— Я стримаю своє природне бажання посміятись і пошипіти, — люб'язно запевнив я.

Денна розсміялася.

— Гарзд. Тільки трішечки.

Вона зайшла за арфу й підтягнула високий табурет, щоб на нього спертися. Тоді піднесла руки до струн, завмерла на одну довгу мить і заграла.

Мелодія виявилася варіацією на тему «Вожака отари». Я всміхнувся.

Грала Денна повільно, майже статечно. Дуже багато людей думає, ніби швидкість — це ознака доброго музиканта. Це можна зрозуміти. Те, що втнула Марі в «Еоліяні», було неймовірно. Але швидкість видобування нот — це найбільша дрібниця в музиці. Справжній ключ — це вміння обрати час.

Це все одно що розповідати анекдот. Запам'ятати його слова може всякий. Усякий може його повторити. Але щоб викликати в когось сміх, потрібно дещо більше. Якщо розповісти

анекдот хутчіше, то кумеднішим він від цього не стане. Як і в багатьох інших ситуаціях, вагання тут краще за поспіх.

Саме тому на світі так мало справжніх музикантів. Багато людей може заспівати чи протерликати якусь мелодію на скрипці. Музична скринька може знов і знов бездоганно грати якусь пісню. Але знати ноти недостатньо. Треба знати, як їх грати. Швидкість з'являється з часом і практикою, зате вміння обрати час — це вроджене. Або воно є, або його нема.

У Денни воно було. Вона грала пісню поволі, але не зволікала. У неї мелодія виходила повільною, наче розкішний поцілунок. Хоча не можна сказати, ніби я на той час знав бодай щось про поцілунки. Але, коли вона стояла, обхопивши руками арфу, зосереджено прикривши очі та злегка стиснувши губи, я зрозумів: хочу, щоб колись мене поцілували з такою самою неспішною, зваженою дбайливістю.

А ще вона була прекрасна. Мабуть, не має дивувати те, що я особливо люблю жінок, у чій жилі тече музика. Однак поки Денна грала, я побачив її вперше за той день. Раніше мою увагу відвертали зміна в її волоссі й фасон її сукні. Однак поки вона грала, все це зникло з очей.

Я відволікаюся. Досить сказати, що вона вражала, хоча, звісно, досі навчалася. Кілька разів узяла не ту ноту, але не здригнулася й не злякалася цього. Ювелір, як то кажуть, упізнає неогранований самоцвіт. І я — ювелір. А вона була таким самоцвітом. Отак.

— Ти вже добряче переросла рівень «Білки в стрісі», — тихо зауважив я, коли Денна вже взяла останні ноти.

Вона знизала плечима, відмовляючись від мого компліменту й не дивлячись мені в очі.

— Мені майже нічим займатись, окрім практики, — пояснила Денна. — А Келлін каже, що я не позбавлена хисту.

— І як давно ти займаєшся? — спитав я.

— Три витки чи що? — вона замислилась, а тоді кивнула. — Трішки менше, ніж три витки.

— Матінко Божа, — вимовив я, хитаючи головою. — Нізащо нікому не кажи, як швидко навчилася. Інші музиканти тебе зненавидять.

— Пальці ще до неї не звикли, — зауважила Денна, опустивши на них погляд. — Я їй близько не можу практикуватися стільки, скільки хочу.

Я потягнувся і взяв її за одну руку, перевернувши ту долонею догори, щоб побачити кінчики пальців. На них поступово гоїлися пухирі.

— Ти...

Я підвів погляд і усвідомив, як близько стоїть Денна. Її долоня холодила мені руку. Денна пильно дивилася на мене величезними темними очима. Злегка здійняла одну брову. Без вигину, не грайливо, а лише з обережною цікавістю. Раптом у мене всередині виникла якась дивна слабкість.

— Що я? — запитала Денна.

До мене дійшло: я ж гадки не маю, що збирався сказати. Хотів був відповісти: «Гадки не маю, що збирався сказати». А тоді усвідомив, що це буде дурістю. Тому не сказав нічого.

Денна опустила погляд і взяла мене за руку, а тоді перевернула її.

— У тебе м'які руки, — зауважила вона, а тоді легенько торкнулася кінчиків пальців. — Думала, що мозолі будуть шерехаті, але вони не шерехаті. Вони гладенькі.

Коли вона перестала вдивлятися мені в очі, до мене трохи повернувся розум.

— Для цього просто потрібен час, — сказав я.

Денна підвела погляд і сором'язливо всміхнулася. Моя голова стала порожньою, наче новий папір.

За мить вона відпустила мою руку і пройшла повз мене на середину кімнати.

— Не хочеш чогось випити? — запитала, граційно опустившись на стілець.

— Це було б дуже люб'язно з твого боку, — суто машинально відповів я. Усвідомив, що моя рука досі дурнувато висить у повітрі, й опустив її.

Денна показала на стілець поблизу, і я сів.

— Дивись, — вона взяла зі столика неподалік маленький срібний дзвоник і тихенько подзвонила у нього. Тоді піднесла

одну руку, витягнувши всі п'ять пальців. Зігнула великий, а тоді — вказівний, рахуючи навпаки.

Не встигла Денна зігнути найменший пальчик, як у двері постукали.

— Заходьте! — гукнула Денна, і гарно вбраний швейцар відчинив двері. — Я, мабуть, вип'ю шоколаду, — сказала вона. — А Квоут... — Денна запитливо поглянула на мене.

— Випити шоколаду — це чудово, — мовив я.

Швейцар кивнув і зник, зачинивши за собою двері.

— Часом я роблю це, просто щоб він побігав, — знічено зізналася Денна, опустивши погляд на дзвоник. — Не уявляю, як він його чує. Якийсь час була певна, що він сидить у коридорі, притуливши вухо до моїх дверей.

— А можна поглянути на дзвоник? — запитав я.

Вона віддала його. На перший погляд той здавався нормальним, але перевернувши його догори дригом, я побачив на внутрішній поверхні дрібну сигалдрію.

— Він не підслуховує, — сказав я й віддав дзвоника. — Унизу є ще один дзвоник, який дзвонить одночасно з цим.

— Як? — запитала Денна, а тоді відповіла на власне запитання: — Магія?

— Можна й так сказати.

— І таким ти займаєшся отам? — вона мотнула головою в бік річки й Університету на іншому березі. — Це видається трохи... дешевим.

— Це — найлегковажніше застосування сигалдрії, яке я коли-небудь бачив, — визнав я.

Денна розреготалася.

— У тебе такий ображений тон! — сказала вона, а тоді додала: — Це називається сигалдрією?

— Виготовлення таких речей називається рукотворством, — пояснив я. — Сигалдрія — це написання чи вирізання рун, які змушують їх працювати.

Тут у Денни загорілись очі.

— Отже, це така магія, для якої щось записують? — спитала вона й нахилилася вперед, не полишаючи стільця. — Як це працює?

Я завагався. Не лише через те, що запитання було дуже серйозне, а й тому, що в Університеті діють вельми чіткі правила щодо розголошення таємниць Аркануму.

— Усе доволі складно, — промовив я.

На щастя, тієї миті у двері знову постукали і нам принесли шоколад у чашках, із яких здіймалася пара. Від запаху напою мій рот наповнився слиною. Швейцар поставив тацю на столик неподалік і пішов, не сказавши жодного слова.

Я трохи випив і всміхнувся, відчувши густу солодкість напою.

— Роками не пив шоколаду, — зізнався я.

Денна підняла чашку й окинула поглядом кімнату.

— Дивно й думати, що деякі люди проживають так усе життя, — задумливо проказала вона.

— Тобі не до вподоби? — здивовано спитав я.

— Шоколад і арфа мені подобаються, — відповіла вона. — Але я могла би прожити без дзвоника й цілої кімнати, де можна лише з кимось вітатися, — її уста невдоволено скривилися. — А ще дуже неприємно знати, що когось поставили мене стерегти, наче я скарб, який хтось може спробувати вкрати.

— То тебе не слід оберігати?

Денна примружено поглянула з-за вінця чашки, наче не могла зрозуміти, наскільки серйозно я висловлююся.

— Мені не до смаку сидіти під замком, — роз'яснила вона з похмурою ноткою в голосі. — Не проти, щоб мені надали апартаменти, але якщо мені не можна приходити й виходити коли заманеться, вони насправді не мої.

Тут я здійняв брову, але нічого не встиг сказати: Денна зневажливо махнула рукою.

— Насправді все не так, — зітхнула вона. — Але не сумніваюся, що Келлінові повідомляють про мої справи. Я знаю, що швейцар розповідає йому, хто до мене приходить. Це трохи неприємно — от і все, — вона криво всміхнулася. — Це, мабуть, звучить страшенно невдячно. Правильно?

— Аж ніяк, — запевнив я. — Коли я був менший, моя трупа їздила по всіх усядах. Але ми щороку проводили кілька витків

у маєтку свого покровителя, виступали перед його рідними й гостями.

Згадавши про це, я захитав головою.

— Барон Грейфоллов був люб'язним господарем. Ми сиділи за його власним столом. Він дарував нам подарунки... — я поступово замовк, пригадавши полк крихітних свинцевих солдатиків, який мені подарував барон. Замотав головою, щоби про них забути. — Але моєму батькові це було осоружно. Він аж на стіни ліз. Не міг витримати відчуття, що ним хтось попихає.

— Так! — озвалася Денна. — Оце воно і є! Якщо Келлін каже, що може зазирнути до мене певного вечора, я раптом починаю почуватися так, ніби одну мою ногу прибили цвяхами до підлоги. Якщо я йду, то поводжуся вперто й нечемно, та якщо залишаюся, то почувуюся собакою, що чекає під дверима.

Ми трохи посиділи мовчки. Денна байдужливо крутила перстень на пальці. На світло-блакитному камінчику виблискувало сонячне світло.

— І все-таки... — сказав я, роззирнувшись довкола. — Кімнати гарні.

— Вони гарні, коли тут є ти, — відповіла Денна.

* * *

Кілька годин по тому я піднявся вузькими сходами за крамницею різника. Із провулка внизу весь час відгонило згірклим жиром, але я всміхався. Посидіти від обіду до вечора наодинці з Денною — то була рідкісна радість, і я ступав напрочуд легко, як на людину, що от-от мала укласти угоду з демоном.

Я постукав у масивні дерев'яні двері на вершині сходів і зачекав. Жоден член гільдії лихварів не довірив би мені й ламаного гроша, та на світі завжди знайдуться люди, готові позичити грошей. Поети та інші романтики звать їх мідними яструбами або крутіями, але тут краще підходить слово «гелет». Вони небезпечні, і мудрі люди обходять їх десятою дорогою.

Двері трохи прочинились, а тоді розчахнулись, і за ними показалася дівчина з загостреним личком і солом'яним волоссям.

— Квоуте! — вигукнула Деві. — А я вже боялася, що цього семестру тебе не побачу.

Я ввійшов усередину, і Деві замкнула за мною двері на засув. У великій кімнаті без вікон приємно пахло плодами цинасу й медом. Добре було занюхати таке після провулка.

Більшу частину простору з одного боку кімнати займало величезне ліжко під балдахіном. Темні завіси на ньому були зашмикнуті. З другого боку стояли камін, великий дерев'яний письмовий стіл і книжковий стелаж, заповнений на три чверті. Я неквапом підійшов до нього, щоб роздивитися назви книжок, поки Деві замикала двері.

— Цей примірник Малкафа новий? — запитав я.

— Так, — відповіла Деві й стала поряд зі мною. — Молодий алхімік, який не міг виплатити борг, дозволив мені перебрати свою бібліотеку, щоб ми залишилися квити, — Деві обережно взяла книжку з полиці. На обкладинці стало видно золоте тиснення: «Візія та ревізія». Деві з бісівською усмішкою поглянула на мене. — Читав?

— Ні, — зізнався я. Хотів повивчати цю книжку для вступного іспиту, та не зміг відшукати примірника у Сховищі. — Лише чув про неї.

Деві на мить явно замислилась, а тоді вручила книжку мені.

— Коли дочитаєш, прийди знов — обговоримо її. Мені зараз гостро бракує цікавих розмов. Якщо в нас вийде непогана дискусія, я, можливо, дозволю тобі взяти щось інше.

Коли книжка опинилася в моїх руках, Деві легенько постукала пальцем по обкладинці.

— Ця книжка коштує більше, ніж ти, — промовила дівчина без тіні грайливості в голосі. — Якщо вона повернеться пошкодженою, будеш винен.

— Я буду дуже обережним, — пообіцяв я.

Деві кивнула, а тоді повернулася й пішла повз мене до столу.

— Гарзд, тоді до справ, — вона сіла. — Часу трохи обмаль, так? — запитала. — Навчання слід оплатити до опівдня завтра.

— Моє життя небезпечне й захопливе, — промовив я, підійшовши до Деві й сівши навпроти. — І хай яким чудовим мені

видається твоє товариство, цього семестру я сподівався обійтися без твоїх послуг.

— Як тобі плата за навчання ре'ларів? — багатозначно поцікавилася вона. — Скільки з тебе здирають?

— Вельми особисте запитання, — сказав я.

Деві відверто поглянула на мене.

— А ми зараз укладемо вельми особисту домовленість, — відзначила вона. — Мені геть не здається, ніби я забагато на себе беру.

— Дев'ять із половиною, — зізнався я.

Вона глузливо пирхнула.

— Я думала, ніби ти страшенно розумний. Із мене, як я була ре'ларом, ніколи не брали більше семи.

— Ти мала доступ до Архівів, — нагадав я.

— Я мала доступ до безмежних запасів інтелекту, — буденним тоном відказала Деві. — А ще я мила, як кошени, — всміхнулася вона, показуючи ямочки на обох щоках.

— Ти блискуча, як новий гріш, — визнав я. — Жоден чоловік не може сподіватися, що встоїть перед тобою.

— Деяким жінкам також буває важко втриматися на ногах, — додала вона. Її усмішка трохи змінилася — з милої стала бісівською, а тоді — відверто недоброю.

І близько не уявляючи, як на це реагувати, я перейшов до безпечнішої теми.

— На жаль, мені треба позичити чотири таланти, — сказав я.

— А... — відповіла Деві й, раптом набувши ділового вигляду, склала руки на столі. — На жаль, я нещодавно внесла певні зміни у свої справи, — пояснила вона. — Зараз я надаю позики на суму, не меншу за шість талантів.

Я й не намагався приховати свій розпач.

— Шість талантів?! Деві, цей зайвий борг буде для мене як жорно на шиї.

Вона якось винувато зітхнула.

— Ось у чому проблема: надаючи позику, я наражаюся на певний ризик. Ризикую втратити свої вкладення, якщо мій боржник помре або спробує втекти. Ризикую, бо він може

спробувати мене здати. Ризикую, бо проти мене можуть застосувати залізний закон або й гірше — на мене можуть нацькувати гільдію лихварів.

— Деві, ти знаєш, що я нізачо не спробував би так учинити.

— Факт залишається фактом, — продовжила вона, — я ризикую однаково незалежно від того, мала позика чи велика. Нащо йти на цей ризик заради дрібних позик?

— Дрібних? — перепитав я. — Та я міг би рік прожити на чотири таланти!

Вона постукала пальцем по столу і стиснула уста.

— Застава?

— Як завжди, — всміхнувся я їй якомога чарівніше. — Мій безмежний шарм.

Деві негарно пирхнула.

— За безмежний шарм і три краплини крові можеш позичити шість талантів під мій стандартний відсоток. П'ятдесят відсотків на два місяці.

— Деві, — улесливо заговорив я, — куди мені дівати зайві гроші?

— Влаштуй вечірку, — запропонувала вона. — Проведи день у «Пряжці». Знайди гарних компаньйонів для гри у фаро з високими ставками.

— Фаро, — сказав я, — це податок на невміння вираховувати ймовірність.

— Тоді ризикни та стягни цей податок, — сказала вона. — Купи собі щось гарне та прийди в цьому до мене наступного разу, — Деві зміряла мене небезпечним поглядом. — Може, тоді я буду готова піти з тобою на компроміс.

— Як щодо шести талантів на місяць під двадцять п'ять відсотків? — запитав я.

Деві доволі приязно захитала головою.

— Квоуте, я розумію твоє бажання торгуватись, але ти не маєш жодного важеля впливу. Ти тут, бо у скруті. А я тут, щоб нажитися на цій ситуації, — вона безпорадно розвела руками. — Так я й заробляю на життя. Те, що ти маєш миле личко, насправді ні на що не впливає.

Деві серйозно поглянула на мене.

— З іншого боку, якби тебе пустив на поріг лихвар із гільдії, ти навряд чи прийшов би сюди, просто тому що я гарна із себе й тобі подобається колір мого волосся.

— Колір гарний, — зауважив я. — Ми, вогники, справді маємо триматися разом.

— Маємо, — погодилася вона. — Пропоную триматися разом зі ставкою в п'ятдесят відсотків на два місяці.

— Гарзд, — погодився я й незграбно відкинувся на спинку стільця. — Ти виграла.

Деві симпатично всміхнулася мені, знову показавши ямочки на щоках.

— Я можу виграти, лише якщо ми обоє справді грали.

Вона відсунула шухляду у столі й дістала маленьку скляну пляшечку та довгу шпильку.

Я потягнувся до них, але Деві не пересунула їх через стіл, а задумливо поглянула на мене.

— Я тут подумала, що може бути ще один варіант...

— Був би дуже радий ще одному варіанту, — зізнався я.

— Під час нашої останньої розмови, — поволі заговорила Деві, — ти натякнув, що можеш пробиратися до Архівів.

Я завагався.

— Справді натякнув.

— Ця інформація вартувала би для мене чимало, — аж надто невимушено промовила вона. Деві намагалася це приховати, але я побачив у її очах лютий, виснажений голод.

Я опустил погляд на свої долоні та змовчав.

— Зараз я дам тобі десять талантів, — різко сказала Деві. — Не в позику. Я просто куплю цю інформацію. Якщо мене спіймають у Сховищі, то це не ти мені підказав.

Я уявив, скільки всього можна купити на десять талантів. Новий одяг. Футляр для лютні, який не грозитиметься розпастися. Папір. Рукавички на прийдешню зиму.

Я зітхнув і похитав головою.

— Двадцять талантів, — сказала Деві. — І гільдійські відсотки на будь-які позики в майбутньому.

Двадцять талантів — це пів року навчання без турбот. Можна було б займатися власними справами у Промислі, а не гарувати над палубними лампами. Можна було б замовити новий одяг. Купити свіжих фруктів. Можна було б ходити до пральні, а не прати одяг самому.

Я неохоче вдихнув.

— Я...

— Сорок талантів, — спрагло мовила Деві. — Гільдійські відсотки. А ще я буду з тобою спати.

За сорок талантів можна було б купити Денні напіварфу. Можна було б...

Я підвів погляд і побачив, як Деві дивиться на мене з-за столу. Губи — вологі, блідо-блакитні очі — напружені. Вона крутила плечима вперед-назад — повільно, несвідомо, наче кицька перед нападом.

Я згадав Арі, що безпечно і щасливо жила в Піднізі. Що вона робитиме, якщо до її крихітного королівства вторгнеться чужинка?

— Вибач, — сказав я. — Не можу. Туди... складно потрапити. Там не обійтися без мого друга, а я не думаю, що він цьому зрадів би.

Іншу частину пропозиції Деві я вирішив зігнувати, бо геть не уявляв, як це прокоментувати.

Минула одна довга напружена мить.

— Хай тобі грець, — урешті сказала Деві. — Судячи з усього, ти кажеш правду.

— Так, — підтвердив я. — Знаю, це бентежить.

— Трясьця.

Вона набурмосилася, пересуваючи через стіл пляшку та шпильку.

Я вколов собі тильний бік долоні й подивився, як кров збирається на руці краплею, а тоді скочується з неї у пляшку. Після трьох крапель занурив у горло пляшечки ще й шпильку.

Деві обмазала корок якимось клеєм і сердито пхнула його у пляшечку. Відтак сягнула в шухляду й вийняла діамантовий стилос.

— Довіряєш мені? — запитала вона, видряпуючи на склі номер. — Чи хочеш, щоб я це запечатала?

— Я тобі довіряю, — сказав я. — Та все одно хотів би, щоб це було запечатано.

Вона розтопила шматок сургучу й нанесла на пляшечку згори. Я втиснув у нього свою свиріль таланту, залишаючи впізнаваний відбиток.

Сягнувши до іншої шухляди, Деві дістала шість талантів і з дзенькотом висипала їх на стіл. Якби її очі не були такі суворі й сердиті, цей порух міг би видатися зухвалим.

— Я так чи інакше туди потраплю, — сказала вона з холодком у голосі. — Поговори зі своїм другом. Якщо мені допоможеш ти, я гідно тобі відплачу.

Розділ одинадцятий

Гавань

До Університету я повернувся в доброму гуморі, попри тягар нового боргу. Зробив кілька покупок, узяв лютню й пішов дахами.

Орієнтування всередині Основи було кошмаром: то був лабіринт із безглузких коридорів і сходів, які вели в нікуди. Однак ходити її безладними дахами було цілком просто. Я дістався невеличкого подвір'я, яке на певному етапі будівництва корпусу стало геть недоступним, застрягло, наче муха в бурштині.

Арі не чекала на мене, та це було місце моєї першої зустрічі з нею, і часом, коли ніч була ясна, вона виходила помилуватися зорями. Я пересвідчився в тому, що в кабінетах із краєвидом на подвір'я темно й безлюдно, а тоді дістав лютню й заходився її налаштовувати.

Програвши майже годину, я почув, як щось ворухиться й шурхотить на зарослому подвір'ї внизу. А тоді з'явилась Арі: вмить видерлася на зарослу яблуню й вийшла на дах.

Вона побігла до мене, легко скачучи босими ніжками по дьогтю. Волосся розвівалося в неї за спиною.

— Я тебе чула! — повідомила Арі, опинившись поряд. — Чула тебе аж у Скакалках!

— Я начебто пригадую, — поволі проказав я, — що збирався помузикувати для декого.

— Для мене! — Арі притиснула обидві долоньки до грудей і всміхнулася. Вона переминалася з ноги на ногу, мало не витанцювуючи з нетерплячки. — Заграй мені! Я була терпляча, як дві каменюки, — сказала вона. — Ти прийшов саме вчасно. Я не могла би стати терплячою, як три камені.

— Що ж, — невпевнено промовив я, — це все, мабуть, залежить від того, що принесла мені ти.

Вона розсміялася і стала навшпиньки, досі тримаючи руки складеними біля грудей.

— А що ти приніс мені?

Я став на коліна й заходився розв'язувати свій вузлик.

— Я приніс тобі три речі, — заявив я.

— Як традиційно, — всміхнулася вона. — Сьогодні ти дуже порядний панич.

— Авжеж, — я показав важку темну пляшку.

Вона взялася за неї обома руками.

— Хто це створив?

— Бджоли, — відповів я. — А також броварі у Бредоні.

Арі всміхнулася.

— Три слова на «б», але пристойні, — сказала вона й поставила пляшку біля своїх ніжок. Я витягнув свіжу круглу ячмінну хлібину. Вона простягнула руку й торкнулася її пальцем, а тоді схвально кивнула.

Останнім я витягнув цілого копченого лосося. Сама по собі риба коштувала чотири драби, проте я побоювався, що Арі їсть замало м'яса, коли мене немає поряд і вона харчується тим, що підбирає сама. Їй це піде на користь.

Арі з цікавістю поглянула на рибу, схиливши голову, щоб зазирнути в її єдине недремне око.

— Привіт, рибо, — сказала вона. А тоді знову поглянула на мене. — Вона має таємницю?

Я кивнув.

— Арфу замість серця.

Арі знов опустила погляд на рибу.

— Не дивно, що в неї такий здивований вигляд.

Арі взяла рибу в мене з рук і обережно поклала її на дах.

— А тепер підведися. В мене є для тебе три речі, як і має бути по справедливості.

Я зіп'явся на ноги, а вона простягнула щось загорнуте у тканину. То була товста свічка, що пахла лавандою.

— Що в ній усередині? — запитав я.

— Щасливі сни, — відповіла Арі. — Я вклала їх туди для тебе.

Я покрутив свічку в руках. У мене з'явилася підозра.

— Це ти сама зробила?

Арі кивнула й радісно всміхнулася.

— Так. Я страшенно розумна.

Я обережно заховав свічку в одній із кишень плаща.

— Дякую, Арі.

Вона посерйознішала.

— А тепер заплющ очі й нагнися, щоб я віддала тобі другий подарунок.

Спантеличившись, я заплющив очі й зігнувся в поясі, а тоді замислився, чи не виготовила вона для мене ще й капелюха.

Я відчув, як її руки торкнулися мого обличчя з боків, а тоді вона нагородила мене ледь відчутним, обережним поцілунком у середину чола.

Здивувавшись, я розплющив очі. Але Арі вже стояла за кілько кроків від мене й нервово зчепила руки за спиною. Я не знав, що й сказати.

Арі ступила крок уперед.

— Ти для мене особливий, — серйозно промовила вона з невеселим обличчям. — Хочу, щоб ти знав: я завжди дбатиму про тебе, — Арі обережно простягнула руку й витерла мені щоки. — Ні. Сьогодні нічого такого. Ось твій третій подарунок. Якщо стане кепсько, можеш прийти й залишитися зі мною в Піднизі. Там гарно, і ти будеш у безпеці.

— Дякую, Арі, — промовив я, щойно зміг заговорити. — Ти для мене теж особлива.

— Ще б пак, — буденним тоном сказала вона. — Я ж гарна, як місяць.

Я опанував себе, тимчасом як Арі скочила до шматка металеві труби, що стирчав із димаря, і зняла ним кришечку із пляшки. Тоді принесла пляшку назад, обережно тримаючи її обома руками.

— Арі, — запитав я, — невже твоїм ногам не холодно?

Вона опустила на них погляд.

— Дьоготь непоганий, — сказала вона й поворушила пальчиками на ногах. — Досі теплий від сонця.

— Не хочеш пару черевичків?

— А що в них було б? — запитала вона.

— Твої ноги, — відповів я. — Скоро настане зима.

Арі знизала плечима.

— Твоїм ногам буде холодно.

— Узимку я ні на що не лізу, — сказала вона. — Це не дуже приємно.

Відповісти я не встиг: тут із-за великого цегляного димаря вийшов Елодін — невимушено, наче подався на післяобідню прогулянку.

Ми всі на мить витріщились одне на одного, кожний вражений по-своєму. Ми з Елодіном були здивовані, зате Арі, яку я бачив краєчком ока, геть застигла, наче олень, готовий поскакати геть, у безпечне місце.

— Майстре Елодін, — заговорив я максимально лагідним, товариським тоном, відчайдушно сподіваючись, що він нічим не наполюхає Арі й не оберне її навтіки. Після минулої втечі під землю з переляку вона не виходила цілий виток. — Дуже приємно вас бачити.

— Привітики, — озвався Елодін таким самим невимушеним тоном, як і я, ніби в тому, що наша трійця зустрілася серед ночі на даху, не було нічого дивного. Щоправда, судячи з того, що я знав, йому це могло й не видатися дивним.

— Майстре Елодін, — Арі зігнула одну босу ніжку позаду другої й потягнула за поділ обшарпаної сукні в ледь помітному реверансі.

Елодін залишався в тіні, яку в світлі місяця відкидав високий цегляний димар. Він відповів несподівано офіційним поклоном. Я не бачив його обличчя добре, та міг уявити, як його допитливі очі оглядають босоноге, тендітне дівча з німбом із завислого довкола голови волосся.

— А що вивело вас надвір цієї чудової ночі? — запитав Елодін.

Я напружився. Питати про щось Арі було небезпечно.

На щастя, це запитання її начебто не збентежило.

— Квоут приніс мені дещо гарне, — пояснила вона. — Приніс мені бджолиного пива, ячмінного хліба й копчену рибу з арфою на місці серця.

— А... — відповів Елодін і відійшов від димаря. Обмацав свій одяг і врешті знайшов щось у кишені. Простягнув знахідку їй. — На жаль, я приніс тобі лиш один цинас.

Арі ледь помітно, наче танцівниця, відступила назад і навіть не спробувала забрати приношення.

— А ви принесли щось Квоутові?

Це, схоже, заскочило Елодіна зненацька. Якусь мить він ніяково стояв із простягнутою рукою.

— На жаль, ні, — зізнався він. — Але також не думаю, що Квоут приніс щось для мене.

Арі примружила очі й нахмурилася — ледь помітно, але з відвертим несхваленням.

— Квоут приніс музику, — строго промовила вона, — а музика для всіх.

Елодін знову помовчав. Мушу визнати, що мені було приємно побачити, як його нарешті змушує ніяковіти чужа поведінка. Він повернувся і зробив напівпоклон у мій бік.

— Перепрошую, — сказав Елодін.

Я милостиво змахнув рукою.

— Та нічого.

Елодін знову повернувся до Арі та вдруге простягнув руку.

Вона ступила два невеличкі кроки вперед, завагалася, а тоді ступила ще два. Поволі простягнула руку, зупинилася, поклавши долоньку на маленький фрукт, а тоді відбігла на кілька кроків, піднісши обидві руки до грудей.

— Красно дякую, — промовила Арі та знову зробила маленький реверанс. — А тепер можете приєднатися до нас, якщо хочете. І якщо ви будете добре поводитися, то зможете залишитись і послухати, як Квоут опісля гратиме.

Вона злегка схилила голову набік, тож у неї вийшло запитання.

Елодін повагався, а тоді кивнув.

Арі перебігла на інший бік даху, а тоді спустилася на подвір'я крізь голе яблуневе гілля.

Елодін провів її поглядом. Коли він схилив голову набік, місячного саява виявилось якраз досить, щоб я розгледів на його обличчі задумливий вираз. Відчув, як у животі різко, несподівано зав'язалася вузлом тривога.

— Майстре Елодін!

Він повернувся до мене.

— Гм-м?

Я з особистого досвіду знав, що Арі принесе те, що хотіла, з Піднизу, всього за три-чотири хвилини. Говорити треба було швидко.

— Знаю, це видається дивним, — промовив я. — Але ви маєте бути обережним. Вона дуже нервова. Не намагайтеся її торкатися. Не робіть різких рухів. Це її відлякає.

Елодінове лице знову сховалося в тіні.

— Справді? — перепитав він.

— Гучні звуки теж. Навіть гучний смішок. А ще їй не можна ставити запитання, схожі на особисті. Інакше вона просто втече.

Я глибоко вдихнув. Голова йшла обертом. У мене гарно підвішений язик, і я певен, що, маючи достатньо часу, можу переконати практично кого завгодно в чому завгодно. Однак Елодін був просто занадто непередбачуваний для маніпуляцій.

— Нікому не кажіть, що вона тут, — це прозвучало категоричніше, ніж я хотів, і я негайно пошкодував про вибір слів. Я не мав змоги віддавати накази одному з майстрів, навіть більш ніж напівбожевільному. — Тобто, — хутко додав я, — я вважав би це за велику особисту послугу, якби ви нікому про неї не казали.

Елодін довго, задумливо дивився на мене.

— І чому ж це, ре'ларе Квоуте?

Я відчув, як від байдужливої веселості в його голосі мене ки-нуло в піт.

— Її запроторять до Гавані, — відповів я. — Вже кому-кому, а вам... — і поступово замовк: у горлі пересохло.

Елодін уважно поглянув на мене. Його лице було майже повністю в тіні, та я відчув, як він нахмурився.

— Вже кому-кому, а мені що, ре'ларе Квоуте? Ви вважаєте, що знаєте моє ставлення до Гавані?

Я відчув, як усі мої елегантні, наполовину підготовлені аргументи розсипаються довкола моїх ніг. І раптом неначе повернувся на вулиці Тарбієна. Мій шлунок став жорстким вузлом голоду, а груди переповнилися відчайдушною безнадією, поки я хапався за рукави моряків і купців, випрошуючи грошів, півгрошів, шимів. Випрошуючи хоч чогось, аби мати змогу поїсти.

— Будь ласка, — звернувся я до Елодіна. — Будь ласка, майстре Елодін, якщо за нею гнатимуться, вона сховається і я не зможу її відшукати. У неї трохи не всі вдома, але тут вона щаслива. І я можу про неї дбати. Не дуже, але трішки. Якщо її спіймають, буде навіть гірше. Гавань її вб'є. Прошу, майстре Елодін. Я зроблю все, що ви захочете. Просто нікому не кажіть.

— Тихо, — відповів він. — Вона йде.

Елодін простягнув руку, щоб узяти мене за плече, і на його обличчя впало місячне сяйво. Його лице виявилось аж ніяк не лютим і не суворим. Воно не виражало нічого, крім спантеличення та стурбованості.

— Пане й пані, ти аж трусишся! Передихни й поверни собі сценічне обличчя. Якщо вона побачить тебе в такому вигляді, ти її злякаєш.

Я глибоко вдихнув і щиро постарався розслабитися. З обличчя Елодіна зникла стурбованість, і він відступив, відпустивши моє плече.

Повернувшись, я відразу побачив, як Арі мчить дахом до нас із повними руками. Вона зупинилася трохи на віддалі,

придивившись до нас обох, а тоді пройшла решту шляху, ступаючи обережно, як танцівниця, аж доки не повернулася туди, де стояла спочатку. Відтак легко сіла на дах, умостившись на схрещених ніжках. Ми з Елодіном теж сіли, хоч і близько не так граційно.

Арі розгорнула тканину, обережно розклала її між нами, а тоді виставила посередині велику гладеньку дерев'яну тарілку. Витягнула цинас і понюхала, визирнувши з-за його вершечка.

— Що там усередині? — запитала вона Елодіна.

— Сонячне світло, — відказав він, невимушено, наче очікував цього запитання. — До того ж те, що сяє на початку ранку.

Вони знали одне одного. Ну звісно! Ось чому вона не втекла відразу. Я відчув, як жорстке напруження між моїми лопатками трохи ослабло.

Арі знову понюхала фрукт і на мить замислилася.

— Він прекрасний, — оголосила вона. — Але те, що приніс Квоут, іще прекрасніше.

— Логічно, — визнав Елодін. — Гадаю, Квоут — краща людина, ніж я.

— Це саме собою, — манірно відказала Арі.

Арі подала вечерю, розділивши на всіх нас хліб і рибу. Також витягнула приземкуватий глиняний глечик із засоленими оливками. Мені радісно було побачити, що вона здатна забезпечувати себе, коли мене немає поряд.

Арі налила пива у знайому мені порцелянову чашку. Елодінові дістався маленький слоїчок із тих, що в них зберігають варення. Вона наповнила його слоїк першого разу, але не другого. Я замислився, в чім річ: до нього просто важко було дотягнутися чи це такий витончений натяк на невдоволення.

Ми їли мовчки. Арі — вишукано, відкушуючи зовсім потроху, тримаючи спину прямо. Елодін — сторожко, раз у раз кидаючи погляд на мене, ніби не знаючи достеменно, як поводитись. Із цього я здогадався, що він іще ніколи не розділяв трапези з Арі.

Коли ми покінчили з усім іншим, Арі дістала маленький яскравий ніжик і розділила цинас на три частини. Щойно вона

розітнула шкірку, я відчув у повітрі його запах, солодкий і різкий. Рот наповнився слиною. Цинаси привозили здалеку, і для таких, як я, вони були просто занадто дорогі.

Арі простягнула мій шматочок, і я обережно прийняв його.

— Красно дякую, Арі.

— Будь ласочка, Квоуте.

Елодін поглядав то на неї, то на мене.

— Арі?

Я чекав, коли він закінчить запитання, але цим, схоже, все й вичерпувалося.

Арі зрозуміла швидше за мене.

— Це моє ім'я, — пояснила вона з гордою усмішкою.

— Справді? — з цікавістю перепитав Елодін.

Арі кивнула.

— Його мені дав Квоут, — усміхнулася мені на весь рот. — Хіба воно не чудове?

Елодін кивнув.

— Прекрасне ім'я, — гречно сказав він. — І тобі личить.

— Так, — погодилася вона. — Це все одно що носити в серці квітку, — серйозно поглянула на Елодіна. — Якщо вас почне занадто обтяжувати ім'я, хай Квоут дасть вам нове.

Елодін іще раз кивнув і надкусив свій цинас. Жуючи, повернувся в мій бік. У світлі місяця я розгледів його очі. Вони були холодні, замислені й належали однозначно, цілковито психічно здоровій людині.

* * *

Коли ми доїли вечерю, я проспівав кілька пісень, а тоді ми розпрощалися. Ми з Елодіном пішли разом. Я знав не менш як пів дюжини способів злізти з даху Основи, але дозволив обирати шлях йому.

Ми проминули круглу кам'яну обсерваторію, що стирчала з даху, відтак перейшли до довгої череди більш-менш пласких листів свинцю.

— Як давно ти до неї ходиш? — запитав Елодін.

Я замислився.

— Пів року? Залежить від того, з якого часу вести відлік. Перш ніж я хоч трохи побачив її, довелося грати кілька витків, і ще більше — перш ніж вона довірилася мені достатньо для розмови.

— Тобі пощастило більше, ніж мені, — зауважив він. — Минув уже не один рік. Сьогодні вона вперше підійшла до мене ближче, ніж на десять кроків. Навіть якщо день гарний, ми перекидаємося заледве десятком слів.

Ми злізли із широкого низенького димаря й опинилися на невисокому скаті з товстих колод, запечатаних кількома шарами дьогтю. Поки ми йшли, я тривожився дедалі більше. Чому Елодін намагався з нею зблизитися?

Згадався той випадок, коли я пішов з Елодіном до Гавані, щоб відвідати його гілера, Алдера Віна. Уявив там Арі. Крихітну Арі, прив'язану до ліжка товстими шкіряними ременями, щоб не шкодила собі й не металася під час годування.

Я зупинився. Елодін ступив іще кілька кроків, а тоді повернувся до мене.

— Вона мій друг, — поволі проказав я.

Він кивнув.

— Це очевидно.

— І в мене замало друзів, щоб я міг дозволити собі втратити одного, — додав я. — Тим паче її. Пообіцяйте мені, що нікому не розкажете про неї й не здасте її до Гавані. Це місце їй не підходить, — ковтнув, намагаючись позбутися сухості в горлі. — Пообіцяйте мені.

Елодін схилив голову набік.

— Я чую погрозу... — сказав він із веселістю в голосі. — Хоча ти й не висловлюєш її вголос. Я маю пообіцяти тобі, *інакше...* — один кутик його рота вигнувся в легкій іронічній усмішці.

Коли він усміхнувся, я відчув спалах гніву, змішаного з тривогою та страхом. Опісля в роті з'явився несподіваний гострий присмак слив і мускатного горіха, і я чітко усвідомив, що до мого стегна під штаньми прикріплений ніж. Відчув, як рука поволі прослизає в кишеню.

А тоді побачив край даху за пів десятка футів позаду Елодіна й відчув, як мої ноги злегка сунуться, готуючись помчати

й повалити його. Затим ми обидва злетіли б із даху на тверду бруківку вниз.

Я відчув, як моє тіло враз укрилося холодним потом, і заплющив очі. Глибоко, повільно вдихнув — і присмак у роті зник.

Я знову розплющив очі.

— Пообіцяйте мені, — повторив. — Інакше я, напевно, втну щось немислимо дурне, — я ковтнув. — І нам обом від цього стане гірше.

Елодін поглянув на мене і сказав:

— Надзвичайно чесна погроза. Зазвичай вони набагато грізніші та хряскіші.

— Хряскіші? — перепитав я, виділивши голосом перший склад. — Може, все-таки жаскіші?

— І те, і те, — відказав Елодін. — Зазвичай дуже часто звучить «переламаю коліна» та «зламаю шию», — він знизав плечима. — Я мимоволі уявляю собі жорсткий хрящ, наче у м'ясі.

— А, — промовив я, — зрозуміло.

Якусь мить ми глипали один на одного.

— Я нікого не посилятиму її забрати, — врешті пообіцяв Елодін. — Гавань — підходяще місце для деяких людей. Для багатьох із них — єдине. Але я навіть скаженого пса не схотів би там замикати за наявності кращого варіанту.

Він повернувся й пішов. Я не пішов слідом, і Елодін озирнувся на мене.

— Цього замало, — сказав я. — Пообіцяйте мені.

— Присягаюся молоком матері, — промовив Елодін. — Присягаюся своїм іменем і своєю силою. Присягаюся вічно рухливим місяцем.

Ми пішли знову.

— Їй потрібен тепліший одяг, — сказав я. — А також шкарпетки та взуття. І ковдра. І щоб вони були нові. Арі не прийме жодної речі, яку вже хтось носив. Я пробував.

— Вона не прийме їх від мене, — зізнався Елодін. — Я лишав дещо для неї. Вона того й не торкалася, — він повернувся до мене. — Якщо я віддам ці речі тобі, ти їх передаси?

Я кивнув.

— Тоді їй також потрібні близько двадцяти талантів, рублин завбільшки з яйце та новий набір гравірувальних інструментів.

Елодін широко, просто реготнув.

— А струни для лютні їй часом не треба?

Я кивнув.

— Дві пари, якщо зможете роздобути.

— Чому Арі? — запитав Елодін.

— Тому що в неї більше нікого немає, — сказав я. — І в мене теж. Якщо ми не піклуватимемось одне про одного, то хто це робитиме?

Він похитав головою.

— Ні. Чому ти обрав для неї це ім'я?

— А, — знітився я, — це тому що вона така світла й мила. Вона не має причин бути такою, але вона така. «Арі» означає «сонячна».

— Якою мовою? — запитав він.

Я повагався.

— Здається, сіаруською.

Елодін похитав головою.

— Сіаруською «сонячна» — це «левіріет».

Я спробував пригадати, де вивчив це слово. Може, випадково здибав у Архівах?..

Згадати я не встиг: Елодін заговорив.

— Я готуюся викладати одну дисципліну, — невимушено сказав він, — для тих, кого цікавить делікатне й витончене мистецтво іменування, — скося поглянув на мене. — Мені здається, що для тебе вона може виявитися не геть безглуздою.

— Можливо, я зацікавлюся, — обережно відповів я.

Елодін кивнув.

— Для підготовки тобі варто прочитати «Основоположні принципи» Теккама. Книжка невелика, але солідна, якщо ти розумієш, про що я.

— Якщо позичите мені примірник, буду неймовірно радий її прочитати, — сказав я. — Інакше доведеться мучитися без

неї. — Елодін спантеличено поглянув на мене. — Мені заборонено вхід до Архівів.

— Що, досі? — здивовано спитав Елодін.

— Досі.

Він був явно обурений.

— І скільки ж це часу минуло? Пів року?

— За три дні буде три чверті року, — вточнив я. — Майстер Лоррен чітко висловив свою позицію щодо того, чи пускати мене туди знову.

— Це, — промовив Елодін із дивною турботою в голосі, — повна маячня. Тепер ти мій ре'лар.

Елодін змінив напрям і пішов тією ділянкою даху, що її я зазвичай оминав, бо вона була вкрита глиняною черепицею. Звідти ми перескочили вузький провулок, а тоді перетнули похилий дах одного шинку й вийшли на широкий дах із обтесаного каменю.

Врешті ми дісталися широкого вікна, освітленого теплим свічковим сяйвом. Елодін постукав у шибку — різко, наче у двері. Роззирнувшись довкола, я усвідомив, що ми стоїмо на даху Зали Майстрів.

За мить побачив, як сяйво свічки за вікном заступив високий худий силует майстра Лоррена. Він пововтузився із засувом, і вікно повністю розчахнулося, крутнувшись на петлі.

— Елодіне, чим можу допомогти? — запитав Лоррен. Якщо щось у цій ситуації й видавалося йому дивним, то з його обличчя це було непомітно.

Елодін різко тицьнув на мене великим пальцем через плече.

— Оцей-от хлопчина каже, що йому досі зась до Архівів. Це правда?

Байдужливий погляд Лоррена перейшов до мене, а тоді знову до Елодіна.

— Так.

— Що ж, пусти його туди знову, — сказав Елодін. — Йому треба читати. Ти своє вже довів.

— Він безрозсудний, — категорично заявив Лоррен. — Я планував не пускати його один рік і один день.

Елодін зітхнув.

— Так, так, дуже традиційно. Може, даси йому другий шанс? Я за нього поручуся.

Одну довгу мить Лоррен пильно дивився на мене. Я спробував набути якомога відповідальнішого вигляду. Вийшло не бозна-як, зважаючи на те що я стояв на даху посеред ночі.

— Гарзд, — промовив Лоррен. — Лише до Фоліантів.

— Склеп — це для безпорадних йолопів, які не розжовують власної їжі, — зневажливо сказав Елодін. — Мій хлопчик — ре'лар. Його сприту вистачить на двадцятьох! Йому потрібно досліджувати Сховище й відкривати для себе купу всього некорисного.

— Хлопчисько мене не турбує, — спокійно, не змигнувши оком, заявив Лоррен. — Мене турбують самі Архіви.

Елодін простягнув руку та, схопивши мене за плече, трохи підштовхнув уперед.

— А як щодо цього? Якщо ти знову спіймаєш його на пустошах, я дозволю тобі відрубати йому великі пальці. Це має стати прикладом для інших, не думаєш?

Лоррен поволі оглянув нас. А тоді кивнув.

— Гарзд, — сказав він і зачинив вікно.

— От і маєш, — емоційно вимовив Елодін.

— Якого милого? — поцікавився я й заломив руки. — Я... Якого милого?!

Елодін спантеличено поглянув на мене.

— Що таке? Тебе пустили. Проблема розв'язано.

— Не можна пропонувати йому відрубати мені великі пальці! — обурився я.

Він здійняв брову.

— Ти збираєшся знову порушити правила? — в'їдливо запитав Елодін.

— Щ... Ні. Але...

— Тоді тобі нічим перейматися, — відповів він. Повернувся і знову пішов угору схилом даху. — Мабуть. Я, будши тобою, все одно діяв би обережно. Ніколи не можу сказати напевне, чи жартує Лоррен.

* * *

Наступного дня я відразу після пробудження подався до кабінету скарбника й розраховувався з Ріємом, тонколицим чоловіком, який відав фінансовими справами Університету. Я сплатив тяжко здобуті дев'ять талантів і п'ять йотів, забезпечивши собі місце в Університеті ще на один семестр.

Опісля я пішов до відділу облікових книг і списків, де записався на спостереження в Медиці, а також на фізіогноміку та зцілювання. Далі була залізна й мідна металургія з Каммаром у Промислі. І наостанок — просунута симпатія з Елкса Далом.

Лише тоді до мене дійшло, що я не знаю, як зветься предмет Елодіна. Я прогортав книгу до його імені, а відтак провів пальцем до того місця, де свіжим темним чорнилом була зазначена назва дисципліни: «Вступ до того, як не бути дурним ослом».

Я зітхнув і записав у єдиному пробілі під нею своє ім'я.

Розділ дванадцятий

Сонний розум

Прокинувшись наступного дня, я найперше подумав про предмет Елодіна. У животі щось збуджено затріпотіло. Я довгими місяцями намагався вмовити Майстра-Іменувача повчити мене, а тепер нарешті дістану змогу вчитись іменування. Справжньої магії. Магії Таборліна Великого.

Але перш ніж побавитись, треба було попрацювати. Елодінове заняття починалось аж опівдні. Позаяк над головою в мене нависав борг Деві, треба було присвятити кілька годинок роботі у Промислі.

* * *

Коли я ввійшов до майстерні Кілвіна, мене, наче музика, накрив із головою знайомий гамір півсотні заклопотаних рук. Хоча це місце було небезпечне, в майстерні я дивовижним чином розслаблявся. Багатьом студентам не подобалося, що

я швидко йду на підвищення в Арканумі, проте більшість інших рукотворців уже неохоче почали мене поважати.

Я побачив, що Манет працює біля печей, і пішов до нього, оминаючи столи, за якими кипіла робота. Манет завжди знав, яка робота оплачується найкраще.

— Квоуте!

У величезному приміщенні стало тихо. Повернувшись, я zobачив майстра Кілвіна, що стояв у дверях свого кабінету. Він швидко покликав мене жестом до себе й повернувся до кабінету.

Студенти повернулися до роботи, приміщення поволі наповнилося звуками, проте я відчував на собі погляди присутніх, перетинаючи майстерню й петляючи між столами.

Підійшовши ближче, я побачив Кілвіна у широкому вікні кабінету. Він писав на грифельній дошці, встановленій на стіні. Кілвін був на пів фута вищий за мене, а груди в нього були як барило. Завдяки великій колючій бороді й темним очам він здався навіть більшим, аніж насправді.

Я гречно постукав об одвірок, і Кілвін повернувся, а тоді відклав крейду.

— Ре'ларе Квоуте! Заходь. Зачини двері.

Я стривожено ввійшов до кабінету й зачинив за собою двері. Шум і гамір у майстерні були заглушені так добре, що я запідозрив: у Кілвіна, либонь, стоїть якась хитромудра сигалдрія, яка притлумлює звук. Через це у приміщенні запала майже моторшна тиша.

Кілвін узяв папірець, який лежав у кутку його робочого столу.

— Я почув дещо бентежне, — почав він. — Кілька днів тому до Запасів прийшла дівчина. Вона шукала молодика, який продав їй амулет, — Кілвін зазирнув мені в очі. — Знаєш щось про це?

Я хитнув головою.

— Чого вона хотіла?

— Ми не знаємо, — відповів Кілвін. — На той час у Запасах працював е'лір Безіл. Він казав, що дівчина була юна і здавалася доволі збентеженою. Вона шукала... — він хутко поглянув

на папірець, — ...молодого чаклуна. Імені не знала, але казала, що він молодий, рудий і гарненький.

Кілвін відклав папірець.

— Безіл сказав, що їхня розмова засмучувала її дедалі більше. Дівчина здавалася наляканою, а коли він спробував дізнатись її ім'я, втекла у сльозах, — він із суворим обличчям схрестив величезні руки на грудях. — Тому питаю відверто. Ти продавав дівчатам амулети?

Запитання заскочило мене зненацька.

— Амулети? — перепитав я. — Амулети для чого?

— Це вже ти маєш мені сказати, — похмуро відповів Кілвін. — Амулети на кохання чи удачу. Такі, що допомагають жінці завагітніти або уникнути цього. Обереги від демонів і таке інше.

— А таке можна робити? — запитав я.

— Ні, — твердо сказав Кілвін. — Тому ми їх і не продаємо, — його темні очі вп'ялись у мене важким поглядом. — Тому питаю ще раз: ти продавав амулети міським невігласам?

Я був настільки неготовий до цього звинувачення, що на думку не йшло нічого розумного на мій захист. А тоді до мене дійшло, як це абсурдно, і я розсміявся.

Кілвін примружив очі.

— Ре'ларе Квоуте, це не смішно. Таке не просто прямо заборонено Університетом: студент, який продає фальшиві амулети... — Кілвін замовк і похитав головою. — Це вказує на серйозний особистий недолік.

— Майстре Кілвін, погляньте на мене, — сказав я, смикнувши себе за сорочку. — Якби я видурював гроші в легковірних містян, мені не довелося б ходити в ношеному домо-тканому полотні.

Кілвін поглянув на мене так, ніби вперше зауважив мій одяг.

— А й справді, — промовив він. — Одначе можна припустити, що для небагатого студента така спокуса більша.

— Я про це думав, — зізнався я. — Маючи заліза на один гріш і десять хвилин на простеньку сигалдрію, я міг би створити холодний на дотик кулон. Продати таку штуку було б неважко, — я знизав плечима. — Однак я добре знаю, що це

підпадає під визначення постачання фальсифікату. Не став би так ризикувати.

Кілвін насупився.

— Член Аркануму уникає такої поведінки, бо вона погана, ре'ларе Квоуте. Не тому що ризик завеликий.

Я відповів йому нещасною усмішкою.

— Майстре Кілвін, якби ви так вірили в мої моральні принципи, цієї розмови не сталося б.

Його лице трохи злагідніло, і він легенько всміхнувся мені.

— Визнаю, не став би очікувати від тебе такого. Але мені вже траплялися сюрпризи. З мого боку було б халатністю не розслідувати таких випадків.

— Ця дівчина прийшла поскаржитися на амулет? — запитав я.

Кілвін похитав головою.

— Ні. Як я вже сказав, вона не залишила жодного повідомлення. Але я гадки не маю, чому ще збентежена юна дівчина з амулетом могла би прийти по тебе, знаючи, який ти із себе, й не знаючи, як тебе звати.

Він поглянув на мене, запитливо здійнявши брову.

Я зітхнув.

— Майстре Кілвін, хочете почути, що я думаю насправді?

Тут Кілвін здійняв обидві брови.

— Завжди хочу, ре'ларе Квоуте.

— Я гадаю, що хтось намагається мене занапастити, — зізнався я. Порівняно з підсовуванням мені алхімічної отрути поширення чуток було для Емброуза майже пристойною поведінкою.

Кілвін кивнув і байдужливо пригладив рукою бороду.

— Так. Зрозумів.

Він знизав плечима й узяв свою крейду.

— Що ж... Гадаю, проблему наразі розв'язано, — він знову повернувся до дошки й озирнувся на мене через плече. — Сподіваюся, мені не докучатиме навала вагітних жінок, що розмахуватимуть залізними кулонами та проклинатимуть твоє ім'я?

— Я постараюся цього уникнути, майстре Кілвін.

Я кілька годин поробив деталі у Промислі, а тоді подався до лекційної зали в Основі, де відбувалися заняття з Елодіном. За розкладом заняття мало початись опівдні, але я прийшов на пів години раніше і прибув першим.

Поволі надходили інші студенти. Загалом нас було семеро. Першим прийшов Фентон, мій товариський суперник із курсу вищої симпатії. Відтак прийшла Фела з Брін, гарненькою дівчиною років двадцяти з пісочним волоссям, підстриженим по-хлопчачому.

Ми потеревенили й відрекомендувались одне одному. Джаррет був сором'язливим модеганином, якого я бачив у Медиці. У дівчині з ясними блакитними очима й медовим волоссям я впізнав Інессу, але де її зустрічав, пригадав не відразу. Вона була однією з незліченних короткочасних пасій Сіммона. Останнім був Уреш, повноправний ел'те, майже тридцятирічний. Його колір шкіри та акцент указували на те, що він прибув аж із Ланетту.

Пробив полуденний дзвін, але Елодіна ніде не було видно.

Минуло п'ять хвилин. Тоді десять. Лише о пів на першу Елодін увірвався до зали, абияк тримаючи в руках оберемок паперів. Кинув їх на стіл і заходив туди-сюди перед нами.

— Перш ніж ми почнемо, треба чітко роз'яснити кілька речей, — промовив він без жодного вступу чи вибачення за запізнення. — По-перше, робіть так, як я скажу. Робіть якомога краще, навіть тоді, коли не бачите на те причин. Ставити запитання нормально, але загалом так: я кажу, ви робите, — він оглянув усіх присутніх. — Так?

Ми закивали або ствердно загмикали.

— По-друге, вірте мені, коли я щось вам кажу. Дещо з того, що я вам казатиму, може й не бути правдою. Проте ви маєте все одно цьому вірити, доки я не скажу вам припинити, — він поглянув на кожного з нас. — Так?

Я трохи замислився, чи не починає він так кожну лекцію. Елодін помітив, що з мого боку ствердної відповіді не було. Він роздратовано зиркнув на мене і сказав:

— До складного ми ще не дійшли.

— Я старатимуся щосили, — запевнив я.

— З такими відповідями ми хутко зробимо з тебе старателя, — саркастично промовив Елодін. — Чому не просто робити щось замість того, щоб *щосили старатися*?

Я кивнув. Це його, схоже, задовольнило, і він знову поглянув на всіх студентів.

— Ви маєте пам'ятати дві речі. По-перше, імена формують нас, а ми, своєю чергою, формуємо свої імена, — він припинив ходити з боку в бік і поглянув на нас. — По-друге, навіть найпростіше ім'я таке складне, що вашому розуму не до снаги навіть трохи намацати його межі, вже не кажучи про те, щоб зрозуміти його досить добре, щоб вимовити.

Запала довга тиша. Елодін чекав і дивився на нас.

Урешті Фентон клюнув на наживку.

— Якщо це так, то як людина може бути іменувачем?

— Гарне запитання, — відповів Елодін. — Очевидна відповідь така: це неможливо. Навіть найпростіші імена однозначно нам недоступні, — він підняв руку. — Пам'ятайте: я маю на увазі не дрібні імена, які ми вживаємо щодня. Такі називальні імена, як «дерево», «вогонь», «камінь». Я маю на увазі дещо геть інше.

Він сягнув у кишеню й витягнув річковий камінець, гладенький і темний.

— Точно опишіть його форму. Розкажіть мені про вагу та тиск, які витворили його з піску та осаду. Розкажіть, як від нього відбивається світло. Розкажіть, як світ тягне за нього, як вітер огортає його, коли він летить у повітрі. Розкажіть, як сліди заліза в ньому відчувають поклик привибаб-каменя. З усього цього та ще ста тисяч речей і складається ім'я цього камінця, — Елодін простягнув руку, тицьнувши ним у нас. — Цього оденького простенького камінця.

Елодін опустил руку й поглянув на нас.

— Бачите, якою складною є навіть ця проста річ? Якби ви вивчали її цілий місяць, то, може, й пізнали б її досить добре, щоб углядіти зовнішні краї її імені. Можливо. У цьому

й полягає проблема іменувачів. Ми маємо розуміти те, чого нам зрозуміти не дано. Як таке можливо?

Він не став чекати відповіді, а взяв частину паперу, який приніс із собою, й роздав усім нам по кілька аркушів.

— За п'ятнадцять хвилин я кину цей камінь. Стоятиму тут, — Елодін уперся ногами в підлогу. — Дивлячись осюди, — розправив плечі. — Кину його знизу, із силою близько трьох хватів. Ви маєте вирахувати, яким чином він рухатиметься в повітрі, й розмістити руку так, щоб упіймати його, коли настане час.

Елодін поклав камінь на стіл.

— До роботи.

Я енергійно заходився коло задачі. Креслив трикутники й дуги, рахував, наугад пишучи формули, які не згадувалися. Невдовзі я роздратувався через неможливість виконати завдання. Надто багато було невідомо, надто багато було просто неможливо вирахувати.

Після п'яти хвилин самостійної роботи Елодін спонукав нас працювати гуртом. Саме тоді я вперше побачив математичний талант Уреша. Його розрахунки перевершували мої так сильно, що я не міг зрозуміти чимало з його дій. Приблизно те саме було з Фелою, хоча вона також накреслила низку деталізованих параболічних дуг.

Ми, всі семеро, дискутували, сперечалися, пробували, зазнавали невдачі та пробували знову. За п'ятнадцять хвилин ми були роздратовані. Особливо я. Ненавиджу задачі, яких не можу розв'язати.

Елодін поглянув на всіх нас.

— То що ви можете мені сказати?

Дехто забелькотів неповні відповіді або найімовірніші здогади, але він замахав руками, щоб ми замовкли.

— Що ви можете сказати напевне?

За мить узяла слово Фела:

— Ми не знаємо, як упаде камінь.

Елодін схвально плеснув у долоні.

— Добре! Правильна відповідь. А тепер погляньте.

Він підійшов до дверей і вистромив голову.

— Генрі! — крикнув Елодін. — Так, ти. Ходи сюди на секунду.

Він відійшов від дверей і запросив усередину одного із Джемісонових гінців, хлопчину, якому було не більш як вісім років.

Елодін відступив на пів десятка кроків і повернувся обличчям до хлопчика. Розправив плечі й божевільно всміхнувся.

— Лови! — наказав він і пожбурил камінцем у хлопчину.

Хлопчина, заскочений зненацька, вхопив камінець у повітрі.

Елодін несамовито заплодував, а тоді привітав ошелешеного хлопчину, повернув камінь собі й хутко виставив Генрі за двері.

Наш учитель повернувся до нас.

— Отже, — запитав Елодін, — як це йому вдалося? Як він зумів за мить вирахувати те, чого не змогли збагнути за чверть години семеро геніальних членів Аркануму? Він знає геометрію краще за Фелу? Рахує швидше, ніж Уреш? Може, його привести назад і зробити ре'ларом?

Ми трохи посміялися й розслабилися.

— Хочу сказати от що. У кожному з нас є розум, яким ми послуговуємося для всього, що робимо поза сном. Але є ще один розум, сонний розум. Він такий сильний, що сонний розум восьмирічної дитини може за одну секунду досягти того, чого не могли б досягти за п'ятнадцять хвилин явні розуми сімох членів Аркануму.

Він широко змахнув рукою.

— Ваш сонний розум досить широкий і нестримний, щоб володіти іменами речей. Це я знаю, бо іноді це знання вириває на поверхню. Інїсса вимовила ім'я заліза. Її явний розум його не знає, та її сонний розум мудріший. Щось глибоко всередині Фели розуміє ім'я каменю.

Елодін показав на мене.

— Квоут покликав вітер. Якщо вірити писанням тих, хто давно помер, це — традиційний шлях. Саме вітер був тим ім'ям, яке тут під час штудій колись дуже давно шукали й ловили охочі стати іменувачами.

Він затих на мить, серйозно глипаючи на нас і склавши руки на грудях.

— Хай кожен із вас подумає, яке ім'я хотів би знайти. Це ім'я повинне бути маленьким. Для чогось простого: заліза чи вогню, вітру або води, дерева чи каменю. Для того, до чого ви відчуваєте близькість.

Елодін підійшов до великої дошки, почепленої на стіну, й почав записувати низку назв. Його почерк виявився напрочуд охайним.

— Це важливі книжки, — пояснив він. — Прочитайте одну з них.

За мить підняла руку Брін. А тоді до неї дійшло, що це безглуздо, бо Елодін досі стояв спиною до нас.

— Майстре Елодін, — невпевнено запитала вона, — яку саме нам читати?

Він озирнувся через плече, не припиняючи писати.

— Мені байдуже, — сказав Елодін, явно роздратувавшись. — Оберіть одну. Інші безсистемно прогортайте. Подивіться на малюнки. Та хоч понюхайте їх.

Він знову повернувся обличчям до дошки.

Ми ж перезирнулися. Єдиним звуком у приміщенні було вистукування Елодінової крейди.

— А яка найважливіша? — запитав я.

Елодін пирхнув із відразою.

— Не знаю, — заявив він. — Я їх не читав, — записав на дошці назву «Ен Темерант Воїстра» та обвів її. — Не знаю навіть, чи є ця книжка в Архівах, — поставив біля назви знак питання і продовжив писати. — Скажу вам от що. Жодної з них нема у Фоліантах. Я перевіряв. Доведеться полювати на них у Сховищі. Їх потрібно буде заслужити.

Він дописав останню назву й відступив на крок, киваючи самому собі. Загалом вийшло двадцять книжок.

Елодін намалював зірочки поряд із трьома назвами, підкреслив ще дві, а поряд з останньою в переліку намалював сумне личко.

Опісля він пішов — покинув кімнату, не сказавши більше ні слова. Ми ж тим часом розмірковували про природу імен і думали, у що встряли.

Розділ тринадцятий

Полювання

Заповзявшись добре показати себе на заняттях Елодіна, я вистежив Вілема й домовився з ним про обмін: випивка в майбутньому за допомогу з орієнтуванням у Архівах.

Ми разом покрокували брукованими вулицями Університету. Різко віяв вітер, а над нами по той бік подвір'я бовванів величезний, позбавлений вікон силует Архівів. У камені над гігантськими кам'яними дверима були витесані слова: «Ворфелан Ріната Моріє».

Коли ми підійшли ближче, я усвідомив, що в мене спітніли долоні.

— Пане й пані, зажди-но секунду, — промовив я, зупинившись.

Віл поглянув на мене, здійнявши брову.

— Я нервуюсь, як повія-початківка, — додав я. — Просто дай мені секунду.

— Ти казав, що Лоррен два дні тому скасував свою заборону, — нагадав Вілем. — Я думав, що ти опинишся всередині, шойно дістанеш дозвіл.

— Я чекав на оновлення книг, — я витер вологі долоні об сорочку і з тривогою додав: — Знаю, що щось та й станеться. Мого імені не знайдеться у книзі. Або за столом буде Емброуз, а в мене станеться якийсь рецидив після того сливового дурману і врешті я з криком стану коліними йому на горло.

— Хотів би це побачити, — зізнався Віл. — От тільки Емброуз сьогодні не працює.

— Це вже щось, — визнав я і трохи розслабився. Показав на слова над дверима. — Знаєш, що це означає?

Віл підвів погляд і сказав:

— Людину формує жага до знань. Чи щось подібне.

— Мені подобається, — я глибоко вдихнув. — Так. Ходімо.

Я відчинив здоровезні кам'яні двері та ввійшов до маленького передпокою, а тоді Віл відчинив внутрішні двері й ми

ввійшли до вестибюля. Посередині приміщення стояв величезний дерев'яний письмовий стіл, на якому лежали розгорнуті кілька великих книг у шкіряних палітурках. Із приміщення вели в різні боки кілька показних дверей.

За столом сиділа Фела. Її кучеряве волосся було зібране у хвіст. У червоному світлі симпатичних ламп вона мала інакший, але не менш гарний вигляд. Вона всміхнулася.

— Привіт, Фело, — озвався я, намагаючись не виказувати нервів голосом. — Чув, Лоррен ізнову записав мене до хороших діточок. Не можеш перевірити?

Вона кивнула й заходилася гортати книгу перед собою. Фелине обличчя проясніло, і вона показала пальцем. А тоді спохмурніла.

Я відчув, як усередині мене щось обірвалося, і спитав:

— Що таке? Щось не так?

— Ні, — відповіла Фела. — Все так.

— Судячи з твого вигляду, щось не так, — забурчав Віл. — Що там написано?

Фела завагалась, а тоді розвернула книгу так, щоб ми змогли прочитати: «Квоут, син Арлідена. Руде волосся. Світла шкіра. Юний». Поряд із цим на маргінесі були записані іншим почерком слова: «Покидьок із ру».

Я всміхнувся їй.

— Усе правильно. Можна зайти?

Вона кивнула й запитала, висуваючи шухляду:

— Лампи потрібні?

— Мені — так, — сказав Віл, який уже записував своє ім'я в окремій книзі.

— У мене є своя, — відповів я й витягнув із кишені плаща свою невеличку лампу.

Фела розгорнула книгу запису відвідувачів і вписала нас. Поки я писав, у мене затрусилася рука й кінчик пера негарно поїхав, розбризкавши чорнило по сторінці.

Фела прибрала бризки промокальницею та згорнула книгу. Всміхнулася мені.

— З поверненням, — мовила вона.

Я дозволив Вілемові йти у Сховищі першим і всіляко старався зобразити належний подив.

Зіграти цю роль було неважко. Хоча в мене вже якийсь час був доступ до Архівів, я мусив скрадатися в них, як той злодій. Світив лампою якомога менше й уникав основних коридорів, аби не перестріти когось ненароком.

Кам'яні стіни повністю ховалися за полицями. Одні коридори були широкі й відкриті, мали високі стелі, тоді як інші утворювали вузькі проходи, в яких ледве могли розминутися боком двоє людей. У повітрі стояв сильний запах вичиненої шкіри й пилу, старого пергаменту й палітурного клею. Так пахли таємниці.

Вілем провів мене між звивистих полиць, угору сходами, а тоді — уздовж великого широкого коридору, заставленого книжками з палітурками з однакової червоної шкіри. Урешті ми дісталися дверей, із-за країв яких виднілося тьмяне червоне світло.

— Є окремі кімнати для навчання на самоті, — тихо пояснив Вілем. — Читацькі нори. Ми із Сімом учаємо до цієї. Про неї мало хто знає.

Віл коротко постукав у двері, а тоді відчинив їх. За ними показалася кімнатка без вікон, лише трохи більша за стіл і стільці, що в ній стояли.

За столом сидів Сім. У червоному світлі його симпатичної лампи Сімове лице здавалося рум'янішим, аніж зазвичай. Коли він побачив мене, у нього округлились очі.

— Квоуте! Що ти тут робиш? — він із жахом повернувся до Вілема. — Що він тут робить?

— Лоррен скасував заборону для нього, — пояснив той. — Наш маленький хлопчик має список читання. Планує перше полювання на книжки.

— Вітаю! — радісно всміхнувся мені Сім. — Можна чимось допомогти? Я тут засинаю, — він простягнув руку.

Я постукав себе по скроні та сказав:

— Того дня, коли я не зможу запам'ятати двадцять назв, мені вже не буде місця в Арканумі. — Однак це була лише половина правди. Вся правда полягала в тому, що у мене було лише

пів дюжини дорогоцінних аркушів паперу. Я не міг дозволити собі змарнувати один на щось подібне.

Сім витягнув із кишені складений папірець, а також огризок олівця.

— А мені треба все записувати, — пояснив він. — Не всі ми завчаємо напам'ять балади задля розваги.

Я знизав плечима й почав хутко записувати.

— Якщо ми розділимо мій список на трьох, діло, мабуть, піде швидше, — зауважив я.

Вілем зиркнув на мене.

— Думаєш, ти можеш просто походити й відшукати книжки самотужки? — він поглянув на Сіма. Той широко всміхався.

Ну звісно. Я не мав знати хоч щось про внутрішній простір Сховища. Віл і Сім не відали, що я вже майже місяць нишком ходив туди вночі.

Не можна було сказати, ніби я їм не довіряв, але Сім не зміг би збрехати навіть заради власного життя, а Віл працював канцеляром. Не хотілося змушувати його обирати між моєю таємницею та обов'язком перед майстром Лорреном.

Тож я вирішив зіграти дурника й безтурботно заявив:

— О, та я якось прорвуся. Не може ж бути, щоб у цьому так складно було розібратися.

— В Архівах стільки книжок, — поволі проказав Віл, — що вже на те, щоби просто прочитати всі їхні назви, пішов би цілий виток, — він помовчав, уважно дивлячись на мене. — Одинадцять повних днів без перерви на їду чи сон.

— Справді? — запитав Сім. — Так довго?

Віл кивнув.

— Я зрозумів це рік тому. Це допомагає затикати рота е'лірам, які пхикають, коли мусять чекати на книжку від мене, — він поглянув на мене. — А ще є книжки без назв. І сувої. І глини. І багато мов.

— Що таке глина? — запитав я.

— Глиняна табличка, — пояснив Віл. — Вони — чи не єдине, що вціліло, коли згоріла Калуптена. Деякі було переписано, але не всі.

— Усе це не стосується справи, — втрутився Сім. — Проблема в організації.

— Каталогізації, — сказав Віл. — Раніше існувало багато різних систем. Одні майстри віддають перевагу одній, інші — якійсь іншій, — він нахмурився. — Деякі створюють власні системи для організації книжок.

Я засміявся.

— Ти так говориш, ніби їх за це треба ставити до ганебного стовпа.

— Може, й так, — буркнув Віл. — Я через таке не ридав би. Сім поглянув на нього.

— Не можна ставити майстрові на карб намагання якнайкраще все організувати.

— Як на мене, можна, — відказав Вілем. — Якби Архіви були організовані погано, це було б універсальною неприємністю, з якою можна працювати. Але тут за останні п'ятдесят років була безліч різних систем. Книжки неправильно позначали. Назви неправильно перекладали.

Він провів руками крізь волосся й заговорив із несподіваною втомою:

— А ще постійно надходять нові книжки, які треба каталогізувати. У Склепі постійно трапляються лінійні е'лїри, які хочуть, щоб ми їм щось несли. Це все одно що намагатися викопати яму на дні річки.

— Отже, ти хочеш сказати, — поволі вимовив я, — що робота канцеляра видається тобі одночасно приємною та вдячною.

Сім реготнув у долоні.

— А ще є ви, — Віл поглянув на мене, говорячи небезпечним тихим голосом. — Студенти, яким надають свободу у Сховищі. Ви заходите, читаете пів книжки, а тоді ховаєте книжку так, щоб потім можна було продовжити як заманеться, — Віл почав стискати й розтискати руки, неначе хапаючись за чийсь сорочку. А може, за чийсь горло. — Відтак ви забуваєте, куди поклали книжку, і вона зникає — все одно що спалена.

Віл тицьнув на мене пальцем.

— Якщо я довідаюся, що ти таке зробив, — мовив він, злегка закипівши від гніву, — тебе не вбереже від мене жоден Бог. Я винувато згадав про три книжки, які саме так і сховав, готуючись до іспитів.

— Обіцяю, — проказав я. — Ніколи так не зроблю.
«Знову».

Сім підвівся з-за столу й бадьоро потер руками.

— Гаразд. Простіше кажучи, тут безлад, але якщо обмежуватися книжками, переліченими в каталозі Толема, ти маєш знайти те, чого шукаєш. Толем — це система, якою ми зараз користуємося. Ми з Вілом покажемо тобі, де зберігаються облікові книги.

— І ще дещо, — додав Віл. — Толем аж ніяк не вичерпний. Заради деяких із твоїх книжок доведеться копати глибше.

Він повернувся, щоб відчинити двері.

* * *

Як виявилось, в облікових книгах Толема були всього чотири книжки з мого списку. Опісля ми були змушені покинути добре організовані частини Сховища. Віл, судячи з усього, сприйняв цей список як особистий виклик, тож я того дня чимало дізнався про Архіви. Віл водив мене до Мертвих Облікових Книг, до Зворотних Сходів, до Нижнього Крила.

І все одно за чотири години ми спромоглися відстежити всього сім книжок. Віла це явно роздосадувало, проте я сердечно подякував йому і сказав, що він дав мені все потрібне для самостійного пошуку.

Наступні кілька днів я проводив у Архівах майже кожен вільний мить свого часу, полюючи на книжки зі списку Елодіна. Понад усе хотілося розпочати цей курс, показавши себе із крашого боку, і я був рішучо налаштований прочитати всі книжки, які він нам дав.

Перша була подорожніми записками, які видалися мені доволі приємними. Друга — збіркою доволі кепської поезії, що правда, короткою, і я продерся крізь неї, скрегочучи зубами й раз у раз заплющуючи одне око, щоб не пошкодити весь

мозок. Третя книжка була присвячена риторичній філософії та складно написана.

Далі була книжка з детальним описом диких квітів на півночі Атуру. Посібник із фехтування, ілюстрації в якому серйозно збивали з пантелику. Ще одна збірка поезії, тепер уже груба, як цеглина, й навіть бундючніша за першу.

На це пішла не одна година, та я прочитав їх усі. Навіть занотував дещо на двох своїх дорогоцінних папірцях.

Далі, як я зрозумів, був щоденник божевільного. Хоча звучить це цікаво, насправді це був просто головний біль під обкладинкою. Той чоловік писав вузькими літерами, без пробілів між словами. Без пробілів між абзацами. Без розділових знаків. Без тяглості у граматиці чи правописі.

Тоді я й почав швидко гортати сторінки. Наступного дня, коли мені трапилися дві книжки, написані модеганською (серія есеїв на тему ротації сільськогосподарських культур і монографія про вінтські мозаїки), я припинив нотувати.

Останні кілька книжок я просто прогортав, думаючи, нащо Елодін загадав нам прочитати двохсотлітній податковий реєстр із одного баронства в Малих Королівствах, застарілий медичний текст і погано перекладену п'єсу-мораліте.

Хоча читати Елодінові книжки швидко стало нецікаво, відшукувати їх усе одно було приємно. Я роздратував чимало канцелярів постійними запитаннями. Хто відповідає за повернення книжок на полиці? Де зберігаються вінтські афоризми? У кого ключі від четвертого підвального складу сувоїв? Куди відправляються пошкоджені книжки, що очікують на ремонт?

Урешті-решт я відшукав дев'ятнадцять із книжок. Усі, крім «Ен Темерант Воїстра». І так вийшло не через брак спроб. За моїми підрахунками, на всю цю затію пішло майже п'ятдесят годин пошуків і читання.

На наступне заняття з Елодіном я прийшов за десять хвилин до початку, самовдоволений, наче священник. Приніс із собою дві сторінки ретельних записів, жадаючи вразити Елодіна своєю відданістю й сумлінністю.

Усі семеро студентів прийшли на заняття до полуденного дзвону. Двері до лекційної зали були зачинені, тож ми стояли в коридорі, чекаючи на приход Елодіна.

Ми ділились історіями про свої пошуки в Архівах і розмірковували, чому Елодін вважає ці книжки важливими. Фела роками працювала канцеляркою та знайшла лише сімнадцять із них. «Ен Темерант Воїстра» чи бодай згадку про неї не знайшов ніхто.

Коли продзвенів полуденний дзвін, Елодін так і не прийшов, а за п'ятнадцять хвилин після призначеного часу мені набридло стояти в коридорі і я спробував відчинити двері до лекційної зали. Спершу їхня ручка не рухалася взагалі, та коли я з досадою посмикав її, засув крутнувся і двері трішки прочинилися.

— Я думала, вони замкнені, — насупилась Інісса.

— Просто заклинило, — відповів я й відчинив їх.

Ми увійшли до величезного порожнього приміщення й пішли сходами вниз, до першого ряду. На великій дошці перед нами було записане дивовижно охайним почерком Елодіна одне-єдине слово: «Обговорюйте».

Ми вместилися на своїх місцях і зачекали, але Елодіна ніде не було видно. Ми дивилися на дошку, а потім — одне на одного, гадки не маючи, що саме повинні робити.

Судячи з виразів облич усіх присутніх, роздратований був не лише я. Я п'ятдесят годин відкопував його клятві, ні до чого не придатні книжки. Я своє діло зробив. Чому він не робить свого?

Наша сімка чекала ще дві години, безтурботно теревенячи й чекаючи на прибуття Елодіна.

Він не прибув.

Розділ чотирнадцятий

Заховане місто

Хоча ті години, які я змарнував на полюванні за книжками Елодіна, залишили мене роздратованим до глибини душі,

я вийшов із цього досвіду із ґрунтовними практичними знаннями про Архіви. Найважливішим із того, що я довідався, було те, що це не просто склад, наповнений книжками. Архіви були схожі на окреме місто. Воно мало дороги та звивисті провулки. Мало алеї та стежки, що вели навпростець.

Подекуди в Архівах вирувала активність, теж достоту як у місті. Скрипторій мав ряди парт, за якими канцеляри ниділи над перекладами або переписували вицвілі тексти до нових книг свіжим, темним чорнилом. У Сортувальній Залі канцеляри активно прочісували книжки й розставляли їх по полицях.

Хворе Місце, на щастя, було геть не таким, як я очікував. Насправді то було місце, в якому нові книжки проходили знезараження перед додаванням до колекції. Вочевидячки книжки обожнює безліч різних істот. Одні пожирають пергамент і вичинену шкіру, інші мають смак до паперу чи клею. Книжкові черв'ячки — найбезневинніші з них, і після кількох історій, почутих від Вілема, мені понад усе закортіло помити руки.

Гніздо Каталогізатора, Палітурня, Маргінеси, Палімпсест — усі вони були жваві, наче вулики, повні тихих працелюбних канцелярів.

Зате інші частини Архівів були аж ніяк не жваві. Наприклад, відділ нових надходжень був крихітний і постійно темний. У вікно я бачив, що одна стіна його приміщення повністю зайнята величезною мапою з містами й дорогами, позначеними так детально, що це скидалося на ткацький верстат із переплутаними нитками. Мапа була вкрита шаром прозорого алхімічного лаку, а ще були нотатки, записані в різних місцях червоним тушовим олівцем. У них переповідалися чутки про бажані книжки та останнє відоме місцеперебування різних команд цього відділу.

Фоліанти скидалися на великий громадський сад. Будь-який студент мав право вільно туди приходити й читати книжки з тамтешніх полиць. А ще можна було подати запит канцелярам, а ті неохоче йшли до Сховища, щоб відшукати якщо не

саме ту книгу, яка була потрібна, то принаймні щось тісно пов'язане з нею.

Однак Сховище становило переважну більшість території Архівів. Ось де насправді жили книжки. І там, як і в будь-якому місті, були райони добрі й погані.

У добрих районах усе було організовано й занесено до каталогів як годиться. У цих місцях облікові книги вказували на місцезнаходження книжок чітко, наче тицяючи пальцями.

А ще були погані райони. Частина Архівів, які були забуті, занедбані чи просто надто проблемні, щоб із ними можна було розбиратися тепер. У цих місцях книжки були організовані за старими каталогами або й узагалі без каталогів.

Стояли стіни з полицями, схожими на беззубі роти: там канцеляри, яких уже давно не було, розбирали якийсь старий каталог, щоб занести книжки до модної на той час системи. Тридцять років тому два цілі поверхи перетворилися з гарного району на поганий, коли ларкінські облікові книги було спалено ворожим угрупованням канцелярів.

А ще, звісно, були двері з чотирма пластинами. Таємниця в серці міста.

Гуляти в гарних районах було добре. Приємно було піти на пошуки книжки та знайти її саме там, де вона мала бути. Це було легко. Втішно. Швидко.

Зате погані райони заворожували. Книжки там були запилені й занехаяні. Розгорнувши одну, можна було прочитати слова, яких сотні років не бачили жодні очі. Там, серед сміття, траплялися скарби.

Саме в цих місцях я шукав чандріян.

Я шукав годинами, шукав днями. Значною мірою я прийшов до Університету саме через бажання довідатися правду про них. Тепер, нарешті діставши легкий доступ до Архівів, я надолужував згаяний час.

Однак я, попри довгі години пошуків, практично нічого не знаходив. У кількох книжках із дитячими оповідками чандріяни займалися дрібним хуліганством — наприклад, крали

пирого й робили так, щоб молоко скисло. В інших вони укла-дали угоди, як демони в атурських п'єсах-мораліте.

У цих історіях були розсіяні кілька тонких ниток фактів, але лише таких, які я вже знав. Чандріяни прокляті. Про їхню присутність сповіщають знаки: сине полум'я, гниль та ір-жа, холод у повітрі.

Моє полювання ускладнювалося тим, що я ні в кого не міг попросити допомоги. Якщо стане відомо, що я витрачаю час на читання казок, моя репутація не покращиться.

Ще важливіше було те, що серед тих небагатьох речей, які я знав про чандріян, було таке: вони безжально знищують будь-які знання про власне існування. Вони перебили мою труп, бо мій батько писав про них пісню. У Требоні вони знищили всіх гостей на весіллі, бо деякі з них бачили зображення чандріян на стародавньому гончарному виробі.

Зважаючи на ці факти, видавалося, що патякати про чандріян — не найрозважливіший варіант дій.

Тож я займався пошуками самотужки. За кілька днів обли-шив надію знайти щось помічне, як-от книжку про чандріян, чи навіть щось ґрунтовне, як монографія. Та все ж я читав далі, сподіваючись відшукати приховане десь зерно правди. Один-єдиний факт. Натяк. Хоч щось.

Але дитячі оповідки небагаті на деталі, та й ті нечисленні деталі, які я знаходив, були явно вигадані. Де живуть чандрія-ни? У хмарах. У снах. У замку з цукерок. Які їхні ознаки? Грім. Потемніння місяця. В одній оповідці навіть згадувалися ве-селки. Хто міг таке написати? Нащо прищеплювати дитині страх до веселок?

Натрапити на імена було простіше, але всі вони явно були вкрадені з інших джерел. Майже всі вони були іменами демонів, згаданих у «Книзі Шляху», або ж походили з якоїсь п'єси, передусім «Деоніки». В одній до болю алегоричній історії чандріян було названо на честь сімох відомих імператорів часів Атурської імперії. Тут я принаймні трішки гірко посміявся.

Урешті я натрапив на тоненький томик під назвою «Книга таємниць», похований у глибині Мертових Облікових Книг. То

була дивна книжка: упорядкована як бестіарій, але написана як дитячий букварик. У ній були зображення таких казкових істот, як огри, трау й денерлінги. У кожному записі був малюнок, що супроводжувався коротким дурнуватим віршиком.

Звісно ж, запис про чандріян був єдиним, що не містив малюнка. Замість нього була лише чиста сторінка, обрамлена декоративними завитками. Вірш, який супроводжував її, був гірше ніж нікудишній:

Чандріян пізнає всяк,
Та сам не знайде їх ніяк.
Вони секрети бережуть,
Але нікого не кусають і не б'ють.
Не сваряться, не думають про час,
Бувають добрими до нас.
Приходять — і щезають вже за мить,
Неначе відлітають у блакить.

Хай як таке читиво бісило, воно спонукало чітко дещо усвідомити. Для решти світу чандріяни — це не більше ніж дитячі казочки про фей. Вони не реальніші, ніж блукальці або єдинороги.

Я, звісно, думав інакше. Я бачив їх на власні очі. Розмовляв із чорноокиим Попелом. Бачив Галіакса, що кутався в тінь, наче в мантию.

Тож я продовжував свій безплідний пошук. Байдуже, у що там вірила решта світу. Я знав правду й ніколи не здавався з легкістю.

* * *

Я пристосувався до ритму нового семестру. Як і раніше, відвідував заняття й музикував у Анкера. Одначе більшу частину часу проводив у Архівах. Я так довго жадав їх, що здатність проходити крізь парадні двері в будь-який час на свій розсуд видавалася майже неприродною.

Цього досвіду не псували навіть постійні невдачі в намаганнях відшукати про чандріян щось правдиве. На полюванні мене дедалі більше відволікали інші книжки, які я знаходив.

Написаний від руки травник з акварельними малюнками різних рослин. Маленька, у чверть аркуша книжечка з чотирма п'єсами, про які я ще ніколи не чув. Дивовижно захоплива біографія Гевреда Сторожкого.

Я проводив у читацьких норах цілі дні від обіду до вечора, пропускаючи трапези й нехтуючи друзями. Не раз останнім виходив із Архівів, бо канцеляри замикали двері на ніч. Там я й заснув би, якби це було дозволено.

Іноді, якщо мій графік був надто щільний, щоб уместитися й довго щось читати, я просто ходив Сховищем кілька хвилин між заняттями.

Я був такий зачарований своїми новими свободами, що багато днів не перебирався через річку до Імрі. Повернувшись же до «Сірого чоловіка», я приніс візитівку, виготовлену зі шматка пергаменту. Вирішив, що Денну це повеселить.

Але коли я прибув, запобігливий швейцар у вітальні «Сірого чоловіка» сказав мені, що не може доставити мою картку. Ні, юна дама більше тут не мешкає. Ні, не можна передати їй повідомлення. Ні, він не знає, куди вона поділася.

Розділ п'ятнадцятий

Цікавий факт

Елодін увійшов до лекційної зали, спізнившись майже на годину. Його одяг був вимазаний плямами від трави, а в його волоссі заплуталося сухе листя. Він усміхався.

Того дня на нього чекали всього шестеро студентів. Джаррет не приходив уже два заняття. Зважаючи на те, як ущипливо він висловлювався, перш ніж шезнути, я сумнівався, що він повернеться.

— Негайно! — вигукнув без попередження Елодін. — Розкажіть мені дещо!

То був останній із його способів згайнувати наш час. На початку кожної лекції він вимагав повідомити цікавий факт, якого ще ніколи не чув. Звісно ж, визначати критерії цікавості міг

лише сам Елодін, а якщо перший названий факт не дотягував до планки чи Елодін уже його знав, він вимагав ще й ще, аж доки хтось не казав чогось такого, що його веселило.

Він показав на Брін.

— Уперед!

— Павуки можуть дихати під водою, — хутко сказала та.

Елодін кивнув.

— Добре, — поглянув на Фентона.

— На південь від Вінтасу є річка, яка тече не в той бік, — сказав Фентон. — Це солоня річка, що тече вглиб континенту від Сентського моря.

Елодін хитнув головою.

— Я вже в курсі.

Фентон опустил погляд на папірець.

— Імператор Венторан одного разу ухвалив закон...

— Нудно! — голосно урвав його Елодін.

— Якщо ви вип'єте більш як дві кварта морської води, вас знудить? — запитав Фентон.

Елодін задумливо поворушив ротом, неначе намагаючись витягнути з-поміж зубів шматок хряща. А тоді вдоволено кивнув:

— Гарно, — і показав на Уреша.

— Нескінченність можна ділити нескінченну кількість разів, і частки, які вийдуть, однаково будуть нескінченно великими, — промовив Уреш зі своїм дивним ленаттським акцентом. — Але якщо розділити число, відмінне від нескінченності, на нескінченність, частки, які вийдуть, будуть не-нескінченно малими. Оскільки вони є не-нескінченно малими, але їхня кількість нескінченна, їхня сума при зворотному додаванні буде нескінченна. Це вказує на те, що будь-яке число насправді є нескінченним.

— Ого, — промовив Елодін, витримавши довгу паузу, і серйозно тицьнув пальцем у ленаттця. — Уреше, ось тобі наступне завдання: переспи з кимось. Якщо не знаєш, як це робиться, підійди до мене після заняття.

Він повернувся до Інісси.

— Ілліці так і не вигадали писемності, — сказала вона.

— Неправда, — відповів Елодін. — Вони послуговувалися системою плетених вузлів, — він зробив якийсь складний жест обома руками, неначе переплітаючи щось. — І робили це задовго до того, як ми почали нашкрябувати піктограми на шкурах овець.

— Я не кажу, що вони не фіксували мовлення, — пробурмотіла Інісса. — Я сказала «писемність».

Елодін примудрився показати, що безмежно знуджений, просто низавши плечима.

Інісса насупилася на нього.

— Гаразд. У Скерії є собаки, які народжують через рудиментарний пеніс, — заявила вона.

— Ого, — промовив Елодін. — Добре. Так.

Показав на Фелу.

— Вісімдесят років тому в Медиці виявили, як можна видаляти катаракту з очей, — сказала Фела.

— Я вже знаю, — відповів Елодін, зневажливо махнувши рукою.

— Дозвольте договорити, — попросила Фела. — Збагнувши, як це робити, вони дістали змогу повертати зір людям, які взагалі не могли бачити до цього. Ці люди не осліпли, а народилися незрячими.

Елодін із цікавістю схилив голову набік.

Фела продовжила:

— Коли вони діставали змогу бачити, їм показували предмети. Кулю, куб і піраміду на столі, — говорячи, Фела показувала ці тіла жестами. — Тоді зцілювачі питали в них, який із трьох предметів круглий.

Фела спинилася задля ефекту, глипаючи на всіх нас.

— Вони не могли цього сказати, просто дивлячись на предмети. Цим людям спершу треба було їх помацати. Лише помацавши кулю, вони розуміли, що вона і є круглою.

Елодін закинув голову назад і з задоволенням розсміявся.

— Справді? — перепитав він.

Вона кивнула.

— Приз дістається Фелі! — вигукнув Елодін, підкинувши руки вгору. Сягнув у кишеню, дістав якийсь брунатний довгастий предмет і сунув їй у долоні.

Вона з цікавістю поглянула на предмет. То був стручок молочаю.

— Квоут іще не говорив, — зауважила Брін.

— Байдуже, — недбало кинув Елодін. — Квоут хріново грає в цікаві факти.

Я якомога гучніше набурмосився.

— Гаразд, — погодився Елодін. — Скажи, що там у тебе.

— Адемські найманці мають таємне мистецтво, що зветься летані, — промовив я. — Саме воно робить їх такими несамо-витами в бою.

Елодін схилив голову набік і перепитав:

— Справді? І що це таке?

— Не знаю, — безтурботно відповів я, сподіваючись його роздратувати. — Як я вже сказав, воно таємне.

Елодін, схоже, замислився над цим на мить, а тоді похитав головою.

— Ні. Цікаво, але не факт. Це все одно що сказати, буцімто шалдійські лихварі мають таємне мистецтво, яке зветься фінансія, й саме воно робить їх такими несамо-витами в банківських справах. У цьому немає змісту, — він іще раз вичікувально поглянув на мене.

Я спробував пригадати щось інше, та не зміг. Моя голова була повна казок і результатів пошуків інформації про чандріян, які вели у глухий кут.

— Бачиш? — звернувся Елодін до Брін. — Хріново в нього виходить.

— Я просто не знаю, чому ми марнуємо на це час, — різко заявив я.

— Ти маєш цікавіші справи? — запитав він.

— Так! — вибухнув я гнівом. — У мене є тисяча важливіших справ! Наприклад, вивчення імені вітру!

Елодін підняв один палець, спробувавши стати в позу мудреця — щоправда, марно: завадило листя у волоссі.

— Дрібні факти ведуть до великого знання, — наспівно проголосив він. — Так само як дрібні імена ведуть до великих імен.

Елодін плеснув у долоні й завзято потер руками.

— Гаразд! Фело! Розгортай свій приз, і ми зможемо дати Квоутові ту науку, якої він так щиро бажає.

Фела розколола суху оболонку стручка молочаю. Йї у руки посипався білий пушок летючих насінин.

Майстер-Іменувач жестом наказав Фелі підкинути його у повітря. Фела підкинула, і на очах у всіх ця маса білого пуху полинула до високої стелі лекційної зали, а тоді важко впала на землю.

— Трясця його матері, — проказав Елодін.

Він неквапом підійшов до купки насінин, підняв її й енергійно помахав нею — так, що в повітрі повільно розлетілися хмаринки молочаєвого насіння. Відтак почав гасати залом за насінинами, намагаючись упіймати їх у повітрі. Ліз на стільці, бігав лекторським помостом і вискакував на стіл у передній частині приміщення.

При цьому він постійно хапався за насінини. Спершу — однією рукою, так, як ловлять м'яч. Однак успіху не мав, тож заходився плескати на них так, як убивають мух. Коли й це нічого не дало, Елодін спробував ловити їх обома руками, як дитина підхоплює в повітрі світлячка.

Утім, йому не вдавалося заволодіти жодною. Що більше він ганявся, то більше навіснів, швидше біг, завзятіше хапався. Так тривало цілу хвилину. Дві хвилини. П'ять хвилин. Десять.

Можливо, так тривало б усе заняття, та врешті Елодін перечепився через стілець і впав на кам'яну підлогу, боляче вдарившись, роздерши штанину й закривавивши коліно.

Схопившись за ногу, Елодін сів на долівку й вивергнув із себе потік лютих лайок — таких, яких я ще ніколи в житті не чув. Він кричав, гарчав, плювався. Висловився щонайменше вісьмома мовами, і навіть тоді, коли його слова були мені незрозумілі, від їхнього звучання стискалися нутроші, а волосся на руках ставало дибки. Він казав таке, що я аж пітнів. Казав таке, що мене починало нудити. Казав таке, що я навіть не знав, що так можна казати.

Гадаю, так могло тривати й далі, але Елодін, сердито відсапуючись, втягнув до рота одну з летючих насінин молочаю й почав несамовито кашляти та задихатись.

Урешті він виплюнув насінину, перевів подих, зіп'явся на ноги й пошкандибав геть із лекційної зали, не сказавши більше ні слова.

За мірками майстра Елодіна це заняття було не надто дивне.

* * *

Після заняття в Елодіна я легенько пообідав у Анкера, а тоді пішов на зміну в Медиці, де дивився, як більш досвідчені ел'те діагностують і лікують нових пацієнтів. Опісля пішов за річку, сподіваючись відшукати Денну. То був уже третій мій похід за три дні, та день був свіжий і сонячний, а я, провівши так багато часу в Архівах, відчував, що треба трохи розім'яти ноги.

Спершу я зупинився в «Еоляні», хоча Денні перебувати там було ще відверто зарано. Поговорив зі Станціоном і Деохом, а тоді пішов до кількох інших шинків, що їх, як мені було відомо, час від часу відвідувала Денна: «Крани», «Бочка і стіг», «Собака у стіні». Там її теж не було.

Я поблукав кількома громадськими садами з майже безлистими деревами. Відтак завітав до всіх крамниць музичних інструментів, які міг знайти, оглянув лютні й поспитав, чи не бачили там гарненької темноволосої дівчини, яка дивилася б на арфи. Не бачили.

На той час уже повністю стемніло. Тож я знову зазирнув до «Еоляна» й поволі заходив між відвідувачів. Денни досі ніде не було видно, зате я зустрівся з графом Трепом. Ми випили разом і прослухали кілька пісень, а тоді я пішов.

Я щільніше закутав плечі у плащ, подавшись назад до Університету. Тепер на вулицях Імрі було людніше, ніж удень, і в містечку, попри холод у повітрі, стояла святкова атмосфера. Із дверей шинків і театрів лилася музика десятка різних стилів. Люди юрмами заходили до ресторанів та виставкових зал і виходили з них.

А тоді я почув високий, ясний сміх, що перекривав тихе бурмотіння юрм. Його я впізнав би де завгодно. То був сміх Денни. Я знав його як свої п'ять пальців.

Я розвернувся й відчув, як по моєму обличчю розпливається усмішка. Так було завжди. Здавалося, я міг відшукати Денну, лише втративши надію.

Я хутко оглянув обличчя в рухливому натовпі та з легкістю знайшов її. Денна стояла біля дверей невеличкої кав'ярні, вбрана в довгу сукню із синього оксамиту.

Я підступив на крок до неї, а тоді зупинився. Побачив, як Денна говорить до когось — якоїсь людини, що стояла за відчиненими дверцятами карети. Її супутника я не бачив — хіба лише самісінький вершечок його маківки. Він був у капелюсі з високою білою пір'їною.

За мить дверцята карети зачинив Емброуз. Нагородив Денну широкою чарівливою усмішкою та сказав щось таке, що вона розсміялася. На золотій парчі його куртки виблискувало ліхтарне світло, а його рукавички були пофарбовані в такий самий темний королівський пурпур, як і чоботи. На Емброузові такий колір мав би здаватися кричущим, але не здавався.

Поки я стояв і витріщався, мене мало не збили з ніг і не затоптали двоє коней у хомутах, що тягли воза. Це було би справедливо, бо я стояв посеред дороги. Візник лайнувся і, проїжджаючи повз мене, замахнувся батогом. Батіг влучив мені по шиї, та я цього навіть не відчув.

Я повернув собі рівновагу й підвів погляд саме вчасно, щоб побачити, як Емброуз цілує Денні руку. А тоді він граційно простягнув їй передпліччя, і вони разом увійшли до кав'ярні.

Розділ шістнадцятий

Те, чого остерігаються

Побачивши Емброуза з Денною в Імрі, я впав у похмурий настрій. Дорогою назад до Університету мені йшла обертом голова

від думок про них. Емброуз робить це суто заради насмішки? Як так вийшло? Що собі думає Денна?

Після майже безсонної ночі я постарався про це не думати, а натомість зарився вглиб Архівів. Книги — кепська заміна жіночому товариству, але знайти їх легше. Я втішився, полюючи на чандріян у темних куточках Архівів. Читав, доки не запекло в очах, а в голові не стало важко й тісно.

Минув майже цілий виток, а я тільки те й робив, що ходив на заняття та переривав Архіви. За свої труди дістав повні легені пилу, невідступний головний біль від багатогодинного читання при симпатичному світлі й вузол між лопатками через те, що горбився над низьким столом, гортаючи вицвілі залишки гілеанських облікових книг.

А ще знайшов одну-єдину згадку про чандріян. Вона була в рукописному томі завбільшки з восьму частину аркуша під назвою «Дивочна збірка народніх вірувань». На мою думку, книжці було років із двісті.

Ця книжка була збіркою переказів і забобонів, зібраних істориком-аматором у Вінтасі. На відміну від «Шлюбних ігор дракуса звичайного», вона не намагалася довести істинність чи хибність цих вірувань. Автор просто зібрав і впорядкував перекази, раз у раз доповнюючи їх коротенькими коментарями про те, як вірування, судячи з усього, змінюються залежно від регіону.

Цей том вражав: на нього явно пішов не один рік досліджень. Чотири розділи про демонів. Три розділи про фей, і один із них — повністю присвячений переказам про Фелуріян. Траплялися сторінки про блукальців, рендлінгів і трау. Автор записував пісні про сірих дам і білих вершників. Один довгий розділ був про курганних драугарів. Шість розділів були про народну магію: вісім способів лікування бородавок, дванадцять способів розмовляти з мертвими, двадцять два різновиди любовних чарів...

Увесь запис про чандріян займав менш як пів сторінки:

Про чендріян можна повідати небагато. Про них знає всяк. Їхню пісеньку наспівує кожна дитина. Однак переказів люде не розповідають.

За ціною єдного малого пива фермер ладен дві часини розповідати про данерлінгів. Але варто сказати про чендріян, як його вуста врихле стискаються, наче гузно у пряхи, а сам він мацає залізо й відсуває стільця.

Багато хто вважає, буцім балачки про фейрі приносять нещастя, та люде все єдно про них говорять. Чим чендріяни від них відріжняються, не відаю. Єден гарбар із містечка Гіллесборров, бувши напідпитку, стиха мовив: «Як про них гуторити, вони приходять по вашу душу». Цього, виглядає, й остерігаються нишком ці посполиті.

Тож я пишу те, що здибав, усім відоме й розпливчате. Число чендріян може різнитися. (Ймовірно, їх семеро, зважаючи на їхнє назвисько). Вони з'являються та вчиняють ріжний гвалт без явної причини.

Є знаки, що віщують їхню з'яву, та стосовно того, які вони, згоди немає. Найчастіше трапляється синє полум'я, та я також чув про скисання вина, сліпоту, в'янення посівів, несподівані бурі, викидні й затьмарення сонця в небі.

Назагал вони видалися мені неприємним і непожиточним об'єктом для досліджень.

Я згорнув книжку. «Неприємним і непожиточним»? Щось знайоме.

Гірше ж за все було не те, що я вже знав усе написане у статті. Гірше за все було те, що то було найкраще джерело інформації, яке мені вдалося виявити за сто з лишком довгих годин пошуків.

Розділ сімнадцятий

Інтерлюдія: Ролі

Квоут підніс руку, і Хроніст прибрав перо з паперу.

— Спинімося тут на хвильку, — мовив Квоут і кивнув на вікно. — Бачу, сюди прямує Коб.

Він підвівся та обер сperedу фартух.

— Пропоную вам обом трохи відсапатися, — кивнув Хроністові. — Ви маєте такий вигляд, ніби щойно займалися чимось недозволеним.

Квоут спокійно зайшов за шинквас і став там.

— Звісно ж, немає нічого дальшого від правди. Хроністе, ви знуджені, чекаєте на роботу. Тому ваше письмове приладдя й лежить на видноті. Ви хотіли б не застрягати без коня в цьому забитому містечку. Але таки застрягли, і ви візьмете від цього все що можна.

Баст усміхнувся.

— О-о-о! Підкажіть щось і мені!

— Зіграй на своїх сильних сторонах, Басте, — сказав Квоут. — Ти п'єш із нашим єдиним клієнтом, бо ти безпорадний лайдак, якого й на думку нікому не спаде попросити про допомогу в полях.

Баст радо всміхнувся.

— Мені теж нудно?

— Звісно, Басте. Як може бути інакше? — Квоут склав ляне полотно й поклав його на шинквас. — Я ж надто заклопотаний, щоб нудьгувати. Метушуся, виконуючи сотню дрібних завдань, без яких неможлива злагоджена робота шинку.

Він поглянув на обох присутніх.

— Хроністе, зігніться на стільці. Басте, якщо не можеш не всміхатися, принаймні почни розповідати нашому другові історію про трьох священників і мельниківну.

Бастова усмішка поширшала.

— Гарна історія.

— Усі знають свої ролі? — Квоут підняв полотно із шинкваса та пройшов за двері на кухню зі словами: — Входить Старий Коб. Вихід ліворуч.

Залунало тупання ніг по дерев'яному помосту, а тоді Старий Коб роздратовано вбіг до шинку «Путь-камінь». Хутко поглянув за стіл, за яким усміхався Баст, жестикулюючи й розповідаючи якусь історію, а тоді покрокував до шинкваса.

— Агов? Коуте, ти там?

За мить із кухні вилетів шинкар, обтираючи мокрі руки об фартух.

— Здоров, Кобе! Чим можу допомогти?

— Грем послав по мене овенсівського малого, — роздратовано сказав Коб. — Не знаєш, чого я зараз тут, а не тягаю овес?

Коут хитнув головою.

— Я думав, він сьогодні заносить пшеницю Мурріонів.

— Дурість, хай йому грець, — буркнув Коб. — У нас сьогодні йде до дощу, а я стою тут, поки в мене на полі лежать скирти сухого вівса.

— Якщо вже ти тут, — мовив із надією шинкар, — може, тебе зацікавить трохи сидру? Свіжого, вранці саме вичавили.

Роздратування на обвітреному обличчі старого дещо ослабло.

— Якщо вже я чекаю... — сказав він. — Кухоль сидру — це було б геть незле.

Коут пішов до підсобки й повернувся з глиняним глеком. На помості за дверима шинку знову затупали чийсь ноги, і в двері пройшов Грем разом із Джейком, Фурманом і ковальчуком.

Коб повернувся і гнівно зиркнув на них.

— Що в біса може бути таким важливим, щоб тягнути мене зрання в місто? — запитав він. — Час не жде...

Раптом за столиком, де сиділи Хроніст і Баст, вибухнув сміх. Усі повернулися до нього й побачили, як Хроніст яскраво червоніє, сміючись і прикриваючи рота однією рукою. Баст теж сміявся, гупаючи по столу.

Грем підвів інших до шинкваса.

— Я тут взяв, що Фурман і хлопчисько помагають Оррісонам відвезти вівці на ринок, — заявив він. — До Бедна, так?

Фурман і ковальчук закивали.

— Зрозумів, — Старий Коб опустил погляд на руки. — Значить, на його похорон ви не потрапите.

Фурман похмуро кивнув, зате на обличчі Аарона відбився шок. Він зазирнув у обличчя всім по черзі, та всі інші заціпеніли на місці, глипаючи на старого фермера біля шинкваса.

— Добре, — врешті сказав Коб, підвівши погляд на Грема. — Добре, що ти завів нас сюди, — побачив обличчя хлопця

й пирхнув. — Хлопчиську, ти маєш такий вигляд, ніби щойно вбив свого кота. Баранина їде на ринок. Шеп це знав. Він би нітрохи не подумав про тебе гірше, бо ти зробив те, що треба.

Він підняв руку, щоб поплескати ковальчука по спині.

— Ми всі вип'ємо разом, аби провести його як годиться. Ось що важливо. Те, що съодні буде в церкві, — то просто священницькі балачки. Ми знаємо, як краще прощатися, — він зазирнув за шинквас. — Коуте, принеси-но нам того, що він любив найбільше.

Шинкар уже заворушився, збираючи дерев'яні гальби й наповнюючи їх темно-брунатним пивом із невеличкої бочки позаду шинкваса.

Старий Коб підніс свою гальбу. Інші повторили за ним.

— За нашого Шепа.

Першим заговорив Грем:

— Як ми були малі, я зламав ногу, коли ми пішли полювати, — розповів він. — Я сказав йому бігти по допомогу, та він не схотів мене кидати. Зібрав маленькі санчата хрін зна з чого. І протягнув мене аж до містечка.

Усі випили.

— Він мене з жінкою познайомив, — зізнався Джейк. — Не знаю, чи дякував йому за те хоч раз як годиться.

Усі випили.

— Коли я хворів на круп, він щодня до мене приходив, — сказав Фурман. — Мало хто так робив. Ше й супу від своєї дружини приносив.

Усі випили.

— Він був добрий до мене, коли я тільки прийшов сюди, — розповів ковальчук. — Розказував анекдоти. А якось я зіпсував зчеплення для фургона, яке він мені приніс, щоб полагодити, то він так і не розказав майстрові Калебу, — він важко ковтнув і нервово роззирнувся довкола. — Він мені дуже подобався.

Усі випили.

— Він був сміливіший за нас усіх, — заявив Коб. — Першим устроїв ніж у того хлопаку вчора. Якби те падло було хоч трохи нормальне, тут йому й настав би кінець.

Голос у Коба трохи дрижав. На якусь мить він видався дрібним, стомленим, стало зрозуміло, скільки йому років.

— От тільки це було не так. Кепські зараз часи для сміливців. І все одно він був сміливий. Якби ж то я замість нього був сміливий і мертвий, а він зара був удома й цілував молоду жінку.

Інші забурмотіли й випили до дна. Грем трохи покашляв, перш ніж поставити свою гальбу на шинквас.

— Я не знав, що сказати, — тихо промовив ковальчук.

Грем з усмішкою поплескав його по спині.

— Ти гарно впорався, хлопчиську.

Шинкар прокашлявся, і всі перевели погляди на нього.

— Сподіваюся, ви не подумаете, ніби я надто зухвалий, — сказав Коут. — Я не знав його так добре, як ви. Замало для першого тосту, але, може, достатньо для другого, — пововтузився із зав'язками фартуха, ніби знітився через те, що взагалі заговорив. — Знаю, зараз іще рано, та я дуже хотів би перекинути з вами склянку віскі за Шепа.

Залунало схвальне бурмотіння, і шинкар витягнув із-під шинкваса склянки й заходився їх наповнювати. І віскі наливав не з пляшки: рудоволосий набирав випивку з однієї з величезних бочок, які лежали на стільниці за шинквасом. Бочкове віскі коштувало один гріш за ковток, тож вони підняли склянки із серйознішою теплотою, ніж могли б за інших обставин.

— То за що питимемо? — запитав Грем.

— За кінець хрінового року? — мовив Джейк.

— Та хіба це тост? — буркнув на нього Старий Коб.

— За короля? — припустив Аарон.

— Ні, — відповів шинкар напрочуд твердим голосом і підняв склянку. — За давніх друзів, які заслуговували на краще.

Чоловіки по той бік шинкваса невесело закивали й вихилили склянки.

— Пане й пані, гарно ми перекинули цю скляночку, — шанобливо промовив Старий Коб. Очі в нього злегка засльозилися. — Ти, Коуте, джентльмен. І я радий, що тебе знаю.

Ковальчук поставив склянку, але та впала на бік і покотилася шинквасом. Він підхопив її, перш ніж вона скотилася за край, і перевернув, підозріливо оглядаючи заокруглене дно.

Джейк, помітивши його спантеличення, голосно, по-фермерськи засміявся, тимчасом як Фурман демонстративно поставив свою склянку на шинквас догори дригом.

— Не знаю, як це роблять у Ранніші, — сказав хлопцеві Фурман, — але в нас це неспроста називають «перекинути».

Ковальчук із доречно зніченим виглядом поставив свою склянку догори дригом, як інші, на шинквас. Шинкар заспокоїливо всміхнувся йому, а тоді зібрав склянки і шез на кухні.

— Ну, гаразд, — бадьоро мовив Старий Коб, потираючи руками. — Після того як ви двоє вернетесь з Бедна, у нас на це буде цілий вечір. Але погода мене не ждатиме, та й Оррісони, певно, вже дуже хочуть у дорогу.

Коли вони вибрали нещільною юрбою з «Путь-каменя», Квоут вийшов із кухні й повернувся до столика, за яким сиділи Баст і Хроніст.

— Шеп мені подобався, — тихо мовив Баст. — Коб, може, й трохи нестриманий чорноротий старий, але він здебільшого знає, про що говорить.

— Коб не знає й половини того, що думає, ніби знає, — заперечив Квоут. — Ти вчора врятував усіх. Якби не ти, та істога пройшла б заломом, наче фермер, що молотить пшеницю.

— Реші, це просто не так, — сказав Баст відверто ображеним тоном. — Ви його зупинили б. Ви інакше не можете.

Шинкар відмахнувся від цих слів, не бажаючи сперечатися. Вуста Баста стиснулись у сувору, сердиту риску. Очі примружилися.

— І все-таки, — тихо мовив Хроніст, знявши напруження, поки воно не стало засильним, — Коб мав рацію. Це був сміливий учинок. Таке варто шанувати.

— Ні, не варто, — заперечив Квоут. — Тут Коб мав рацію. Зараз кепські часи для сміливців, — він жестом наказав Хроністові взяти перо. — І все ж я теж шкодую, що не був сміливішим: тоді Шеп був би вдома й цілував би молоду дружину.

Розділ вісімнадцятий

Вино та кров

Урешті Віл і Сім витягнули мене з теплих обіймів Архівів. Я пручався та проклинав їх, але вони були непохитні у своїх переконаннях, і ми втрьох пішли дорогою до Імрі, попри студений вітер.

Ми дістались «Еоліяна» й зайняли столик біля східного каміна, де можна було стежити за сценою та гріти спину. Після одного-двох келихів випивки я відчув, як туга за книжками перетворилася на ледь помітний біль. Наша трійця розмовляла та грала в карти, і врешті я почав веселитися, попри те що Денна, поза сумнівом, гуляла десь попід руку з Емброузом.

За кілька годин я сидів згорбившись на стільці, сонний і зігрітий вогнем неподалік, тимчасом як Віл і Сім чубилися через те, ким був верховний король Модегу: справжнім правлячим монархом чи лише символом. Коли я вже майже спав, об наш стіл жорстко грюкнула важка пляшка, а тоді ніжно задзеленчали винні келихи.

Поряд із нашим столиком стояла Денна.

— Підіграй, — мовила вона собі під носа. — Ти чекав на мене. Я спізнилась, і ти засмучений.

Я, осоловілий, сяк-так випрямився на стільці та покліпав у намаганні прокинутися.

Сім хутко прийняв виклик.

— Уже минула година, — заявив він, несамовито суплячись. Твердо постукав двома пальцями по столу. — Не думаю, що випивка для мене виправить ситуацію. Я бажаю вибачення.

— Винна в цьому не лише я, — відповіла Денна, випромінюючи зніяковіння. Повернулася й показала на шинквас.

Я поглянув туди, побоюючись, що zobачу, як там стоїть Емброуз у своєму клятому капелюсі й самовдоволено за мною стежить. Але там був лише лисуватий шалдієць. Він якось коротко, дивно вклонився нам, чи то вітаючись, чи то перепрошуючи.

Сім набурмосився на нього, а тоді знову повернувся до Денни й нехотячи показав на порожній стілець навпроти мене.

— Гарзд уже. То як, зіграємо в кутики чи шо?

Денна опустилася на стілець, сівши спиною до зали. Тоді перехилилася й поцілувала Сіммона в лоба.

— Ідеально, — сказала вона.

— Я теж був набурмосений, — зауважив Вілем.

Денна посунула пляшку до нього.

— І за це ти можеш налити вина, — вона поставила перед кожним із нас по келиху. — Подарунок від мого занадто наполегливого залицяльника, — роздратовано зітхнула. — Вони ніколи не можуть нічого не дарувати, — Денна задумливо придивилася до мене. — Ти якось дивно мовчиш.

Я провів рукою по обличчю і сказав:

— Не очікував побачити тебе сьогодні. Ти застала мене, коли я мало не задрімав.

Вілем налив блідо-рожевого вина, а тоді роздав келихи, поки Денна вивчала гравірування у верхній частині пляшки.

— Сербеор, — замислено промовила вона. — Навіть не знаю, чи пристойний це врожай.

— Насправді ні, — буденним тоном відповів Сіммон, узявши свій келих. — Сербеор — це атурська територія. Нормальні врожаї бувають лише у вин із Вінтасу.

Він трохи випив.

— Справді? — перепитав я, дивлячись на власний келих.

Сім кивнув.

— Із цим часто виникає плутанина.

Денна випила й кивнула самій собі.

— Одначе вино добре, — сказала вона. — Він іще за шинквасом?

— Так, — сказав я, не дивлячись.

— Що ж, тоді... — вона всміхнулася. — Схоже, ти від мене не відчепишся.

— Ти коли-небудь грала в кутики? — з надією спитав Сім.

— На жаль, ні, — відповіла Денна. — Але навчаюся швидко.

Із моєю й Віловою допомогою Сім пояснив правила. Денна поставила кілька конкретних запитань, показавши, що зрозуміла суть. Я зрадив. Сидячи за столом навпроти мене, вона мала стати моєю партнеркою.

— На що зазвичай граєте? — спитала.

— Залежить від обставин, — сказав Віл. — Іноді ми граємо на руку. Іноді — на партію.

— Тоді на партію рук, — сказала Денна. — Скільки?

— Спершу можна зіграти тренувальну партію, — відповів Сім, змахнувши з очей волосся. — Бо ти лише вчишся і взагалі.

Вона примружила очі.

— Я не потребую особливого ставлення, — сягнула в кишеню й виклала на стіл монету. — Хлопці, один йот — це для вас забагато?

Це було забагато для мене, тим паче з партнеркою, яка щойно навчилася грати.

— Обережніше з цими двома, — попередив я. — Вони грають на кров.

— Насправді, — зауважив Вілем, — кров мені не потрібна, і натомість я граю на гроші, — він попорпався в гаманці, доки не знайшов йот, який твердо поклав на стіл. — Я готовий зіграти тренувальну партію, та якщо їй ця думка видається образливою, я поб'ю її й заберу все, що вона захоче викласти на стіл.

Денна у відповідь усміхнулася.

— Такі, як ти, Віле, мені до вподоби.

Перша рука виявилася непоганою. Денна сплохувала з однією взяткою, але ми все одно не змогли б виграти, бо карти були проти нас. Зате на другій руці вона помилилася під час торгу. Тоді, коли Сім її виправив, знітилася й почала торгуватись як скажена. Відтак ненароком пішла першою. Помилка не бозна-яка велика, але вона виклала чирвового валета, а це чудово всім підказало, яка в неї рука. Денна теж це помітила, і я почув, як вона бурмоче собі під носа щось однозначно нежіноче.

Віл і Сім, віддані своєму слову, безсоромно взяли за діло, щоб скористатися ситуацією. Я ж, із огляду на слабкі карти в руці, мало що міг — хіба що сидіти й дивитись, як вони виграють наступні дві взятки й починають насуватися на Денну, мов голодні вовки.

От тільки їм не вдалося. Вона витягнула розумну карткову силу, а тоді дістала чирвового короля. Це було безглуздо, бо вона вже намагалася піти з валета. А тоді дістала ще й туза.

Я усвідомив, що її незграбна, невдатна гра була блефом, незадовго перед Вілом і Сімом. Я постарався не виказувати свого здогаду, доки не побачив, як на їхніх обличчях відобразилося нечітке усвідомлення. А тоді засміявся.

— Не гни кирпичи, — застерегла мене Денна. — Я й тебе надурила. Коли показала валета, тебе наче нудити почало, — піднесла руку до рота й вирячила безневинні очі. — Ой божечки, ще ніколи не грала в кутики. Ви можете мене повчити? Чи правда, що іноді люди грають у це на гроші?

Денна різко поклатала на стіл ще одну карту й зібрала взятку.

— Прошу. Ви маєте радіти, що я ляскаю вас по руці, а не обдираю, мов липки, всю ніч, як ви заслуговуєте.

Вона невблаганно розібралася з рештою руки, і це дало нам таку сильну перевагу, що з рештою партії все було ясно. Денна після цього не пропустила жодної взятки і грала з такою вправністю, що Манет поряд із нею був усе одно що тягловий кінь.

— Це була мені наука, — мовив Віл, посунувши свій йот до Денни. — Можливо, мені треба трохи залізати рани.

Денна підняла келих в салюті.

— За легковірність добре освічених.

Ми цокнулися з нею келихами й випили.

— А ви були підозріло відсутні, — сказала Денна. — Я чекала на вас майже два витки.

— Чому? — запитав Сім.

Денна розважливо поглянула на Віла й Сіма.

— Ви теж студенти Університету, так? Того особливого, в якому навчають магії?

— Є таке, — приємно погодився Сім. — Ми під зав'язку повні маловідомими секретами.

— Ми граємося з темними силами, яких краще не чіпати, — безтурботно сказав Віл.

— До речі, це зветься Арканум, — зауважив я.

Денна серйозно кивнула, нахилившись уперед. Її личко стало напруженим.

— Загалом ви, мабуть, знаєте, як вона працює в більшості випадків, — вона поглянула на нас. — То розкажіть. Як вона працює?

— Вона? — перепитав я.

— Магія, — пояснила Денна. — Справжня магія.

Ми з Вілом і Сімом хутко перезирнулися.

— Все складно, — заговорив я.

Денна знизала плечима й відкинулася на спинку стільця.

— У мене дуже-дуже багато часу, — заявила вона. — І мені треба знати, як вона працює. Покажіть. Продемонструйте магію.

Ми ніяково засовалися на стільцях. Денна розсміялася.

— Нам не можна, — сказав я.

— Що? — перепитала вона. — Це порушує якусь космічну рівновагу?

— Це порушує спокій констеблів, — відповів я. — Вони за таке по голівці не гладять.

— І майстрам в Університеті це не надто подобається, — докинув Віл. — Вони дуже дбають про репутацію Університету.

— Ой, та ну, — заговорила Денна. — Я чула історію про те, як наш Квоут викликав якийсь демонічний вітер, — вона різко показала великим пальцем на двері позаду себе. — Просто на подвір'ї.

Це їй Емброуз розповів?

— То був просто вітер, — сказав я. — Демони там ні до чого.

— А ще його за це відшмагали, — додав Віл.

Денна поглянула на нього так, ніби не могла зрозуміти, чи жартує він, а тоді знизала плечима.

— Що ж, я не хотіла б доводити когось до біди, — сказала вона з відвертою нещирістю. — Але мене охопила потужна цікавість. І я маю таємниці, які готова запропонувати навзаєм.

Тут Сім нашорошив вуха.

— Які таємниці?

— Усі таємниці жіноцтва в їхньому безмежному розмаїтті, — з усмішкою відповіла Денна. — Так уже сталося, що я знаю

декілька секретів, які, можливо, дозволять вам уникати проколів у стосунках зі слабкою статтю.

Сім прихилився до Віла й запитав, перейшовши на театральний шепіт:

— Вона сказала «проколів» чи «приколів»?

Віл тицьнув у груди себе, а тоді — Сіма.

— У мене проколи. У тебе приколи.

Денна здійняла брову та схилила голову набік, вичікувально глипаючи на нашу трійцю.

Я ніяково прокашлявся.

— Нам радять не ділитися таємницями Аркануму. Це не однозначне порушення законів Університету...

— Насправді однозначне, — втрутився Сіммон, винувато поглянувши на мене. — Кількох законів.

Денна драматично зітхнула, звівши очі до високої стелі.

— Так я й думала, — відповіла вона. — Ви просто гарно балакаєте. Визнайте: ви не вмієте обертати вершки на масло.

— Я достеменно знаю, що Сім може обертати вершки на масло, — заявив я. — Просто він цього не любить, бо лінивий.

— Я не прошу вас *навчити* мене магії, — сказала Денна. — Мені просто треба знати, як вона працює.

Сім поглянув на Віла.

— Це не підпадає під визначення несанкціонованого розголошення, так?

— Неправомірного розкриття, — похмуро нагадав Віл.

Денна змовницьки нахилилася вперед, поклавши лікті на стіл.

— У такому разі, — промовила вона, — я також готова профінансувати вечір активної п'ятики, що однозначно перевершить ту просту пляшку, яку ви бачите перед собою, — перевела погляд на Віла. — Одна людина з тих, хто працює тут за шинквасом, нещодавно знайшла в підвалі запилюжену кам'яну пляшку. Там не просто вишуканий старий скатен, напій королів шалдим, — там меровані.

Вілем не змінився на лиці, проте його темні очі заблищали.

Я окинув поглядом майже безлюдну залу.

— Вечір ордена не надто жвавий. Ми не маємо вскочити в халепу, якщо сидітимемо тихо, — позирнув на двох своїх супутників.

Сім усміхався своєю хлоп'ячою усмішкою.

— Ніби логічно. Таємниця за таємницею.

— Якщо це справді меровані, — докинув Вілем, — я готовий ризикнути трішки образити почування майстрів.

— Ну, гаразд, — мовила із широкою усмішкою Денна. — Ви перші.

Сім нахилився вперед, не встаючи зі стільця.

— Найпростіше, мабуть, зрозуміти симпатію, — заговорив він, а тоді зупинився, неначе не знаючи, що казати далі.

Втрутився я.

— Знаєш, як за допомогою тая можна підняти щось надто важке для підняття вручну?

Денна кивнула.

— Симпатія дозволяє робити щось подібне, — продовжив я. — Але без незграбних канатів і блоків.

Вілем кинув на стіл два залізні драби й пробурмотів зв'язування. Посунув монету праворуч пальцем — і та, що була ліворуч, посунулася через стіл одночасно з нею, повторюючи її рух.

Тут Денна трохи округлила очі. Вона не охнула, та все ж сильно втягнула повітря крізь ніс. Лише тоді мені спало на думку, що вона, певно, досі нічого подібного не бачила. Через мою науку легко було забути, що людина може жити за кілька миль від Університету, зовсім не стикаючись навіть із найпростішою симпатією.

Але Денні слід віддати належне: вона миттю оговталася від подиву. Зовсім трішки повагалася та простягнула один палець, щоб торкнутись одного із драбів.

— Так працював дзвоник у моїй кімнаті, — промовила замислено.

Я кивнув.

Віл посунув свій драб через столик, а Денна його підбрала. Другий драб також піднявся зі столу й загойдався в повітрі.

— Важкий, — зауважила вона, а тоді кивнула самій собі. — Атож, бо це наче блок. Я підіймаю їх обидва.

— Тепло, світло й рух — це все просто енергія, — пояснив я. — Ми не можемо створювати енергію чи знищувати її. Проте симпатія дозволяє її переміщувати або змінювати її різновид.

Денна повернула драб на стіл, і другий упав слідом за ним.

— І яка з цього користь?

Віл доволі весело гмикнув.

— А з водяного колеса є користь? — запитав він. — А з вітряка?

Я сягнув у кишеню плаща й запитав:

— Бачила коли-небудь симпатичну лампу?

Вона кивнула.

Я пересунув до неї через стіл свою ручну лампу.

— Вони працюють за тим самим принципом. Забирають трохи тепла та обертають його на світло. Це перетворення одного різновиду енергії на інший.

— Як у міняйла, — додав Віл.

Денна з цікавістю покрутила лампу в руках.

— Де вона бере тепло?

— Тепло зберігає сам метал, — пояснив я. — Якщо залишиш її ввімкненою, то рано чи пізно відчуєш, як метал охолов. Якщо він стане надто холодним, лампа не працюватиме, — я показав рукою. — Цю зробив я, тож вона доста ефективна. Для її роботи має вистачити самого лише тепла твоєї руки.

Денна посунула вимикач, і засяяло вузькою дугою тьмяно-червоне світло.

— Я розумію, як пов'язані тепло та світло, — задумливо проказала вона. — Сонце яскраве й тепле. Зі свічкою те саме, — насупилася. — Тільки рух у це не вписується. Вогонь не може щось штовхати.

— Подумай про тертя, — втрутився Сім. — Якщо щось потерти, воно нагрівається, — він продемонстрував це, енергійно потерши рукою тканину своїх штанів. — Отак.

Він продовжив завзято терти собі стегно, не відаючи, що, позаяк це відбувається нижче столика, жест видається вельми непристойним.

— Це все просто енергія. Якщо ти робитимеш це й далі, то відчуєш, як воно нагрівається.

Денна не знати як зберігала серйозне обличчя. Зате Вілем розсміявся, прикривши лице однією рукою, наче йому було соромно сидіти за одним столиком із Сімом.

Сіммон заціпенів і почервонів від зніяковіння.

Я прийшов йому на поміч.

— Гарний приклад. Вісь колеса фургона тепла на дотик. Це тепло походить від руху колеса. Симпатик може переводити енергію у протилежний бік, із тепла в рух, — показав на лампу. — Або з тепла у світло.

— Гарзд, — мовила Денна. — Ви енергетичні мініяйла. Але як ви це робите?

— Є такий особливий спосіб мислення, що зветься алар, — продовжив Вілем. — Коли у щось вірять так сильно, що воно з'являється в реальності, — він підняв один драб, і другий полетів за першим. — Я вірю, що ці два драби пов'язані між собою, тож так воно і є, — другий драб раптом із дзенькотом упав на стіл. — Якщо я перестаю вірити, це зникає.

Денна підняла драб.

— Отже, це схоже на віру? — скептично проказала вона.

— Радше на силу волі, — відповів Сім.

Вона схилила голову набік.

— Тоді чому не називати це силою волі?

— «Алар» звучить краще, — відповів Вілем.

Я кивнув.

— Якби в нас не було назв для різних речей, які вражали б, нас ніхто не сприймав би всерйоз.

Денна схвально кивнула. Кутиків її гарного рота торкнулась усмішка.

— І на цьому все? Енергія та сила волі?

— А також симпатичний зв'язок, — додав я. — У Віла вийшла добра аналогія з водяним колесом. Зв'язок схожий на трубу, що веде до колеса. Поганий зв'язок схожий на трубу, в якій повно дірок.

— Що робить зв'язок добрим? — запитала Денна.

— Що подібніші два предмети, то кращий зв'язок. Наприклад, отак, — я налив собі в келих світлого вина, наповнивши його на дюйм углиб, і вмочив туди палець. — Ось ідеальний зв'язок із вином, — пояснив я. — Краплина самого вина.

Я підвівся й підійшов до каміна неподалік. Пробурмотів зв'язування і зронив одну краплю з пальця на гарячий металевий таган, у якому палали дрова.

Знову сів. Тієї ж миті вино в моєму келиху запарувало, а тоді — закипіло.

— І ось чому, — похмуро сказав Вілем, — у жодному разі не можна допускати, щоб симпатик заволодів хоч краплею твоєї крові.

Денна поглянула на Вілема, тоді — знову на келих, і зблідла.

— Чорні руки, Віле, — промовив Сіммон із жахом на обличчі. — Що ти таке кажеш?! — він поглянув на Денну й серйозно сказав: — Жоден симпатик ніколи не зробив би нічого подібного. Це називається зловживанням, і ми ним не займаємося. Ніколи.

Денна видушила із себе усмішку, хоч і трохи напружену.

— Якщо цим ніхто ніколи не займається, то чому це має свою назву?

— Колись займалися, — відповів я. — Але зараз уже ні. Вже сто років.

Я відпустив зв'язування, і вино припинило кипіти. Денна простягнула руку й торкнулася пляшки, що стояла неподалік.

— А чому не кипить і це вино? — спантеличено запитала вона. — Воно ж те саме.

Я постукав себе по скроні.

— Алар. Мій мозок визначає фокус і напрям.

— Якщо це — добрий зв'язок, — запитала Денна, — то який тоді поганий?

— Ось, дай-но покажу, — я витягнув гаманець, подумавши, що після Вілемової зауваги монети бентежитимуть менше. — Сіме, маєш твердий гріш?

Він мав, і я розставив монети у два ряди на столі перед Денною. Показав на пару залізних драбів і пробурмотів зв'язування, а тоді сказав:

— Підійми.

Денна взяла один драб, і інший потягнувся за ним.

Я показав на другу пару: драб і єдиний срібний талант, який у мене зостався.

— А тепер оце.

Денна взяла другий драб, і талант потягнувся за ним у повітря. Вона поводила руками вгору-вниз, наче шальками терезів.

— Цей, другий, важчий.

Я кивнув.

— Різні метали. Вони не такі схожі, тож у це треба вкладати більше енергії.

Я показав на драб і срібний гріш, а тоді пробурмотів третє зв'язування.

Денна взяла перші два драби в ліву руку, а третій підбрала правою. За ним у повітря потягнувся срібний гріш. Вона кивнула самій собі.

— А цей іще важчий, адже тут *i* різна форма, *i* різні метали.

— Саме так, — підтвердив я й показав на четверту, останню пару: драб і шматочок крейди.

Денна ледве зуміла підсунути пальці під драб, щоб його підняти.

— Він важчий за всі інші, разом узяті, — сказала вона. — Ли-бонь, фунти зо три!

— Зв'язок між залізом і крейдою паршивий, — сказав Вілем. — Погана провідність.

— Але ж ви казали, що енергію не можна створювати чи знищувати, — промовила Денна. — Якщо я мушу докласти зусиль, щоб підняти цей крихітний шматочок крейди, куди дівається зайва енергія?

— Розумно, — реготнув Вілем. — Дуже розумно. Я рік проходив на заняття, перш ніж додумався про це спитати, — він захоплено придивився до Денни. — Частина енергії губиться в повітрі, — змахнув однією рукою. — Частина потрапляє в самі предмети, а дещо потрапляє до організму симпатика, який контролює зв'язок, — він нахмурився. — Це може стати небезпековим.

— *Небезпечним*, — лагідно виправив Сіммон.

Денна поглянула на мене.

— Отже, зараз ти віриш, що кожен із цих драбів пов'язаний із кожною з решти речей?

Я кивнув.

Вона поворушила руками. Монети і крейда заскакали в повітрі.

— А хіба це не... важко?

— Важко, — підтакнув Вілем. — Але наш Квоут — трохи позер.

— Саме тому я поведився так тихо, — промовив Сім. — Не знав, що ти можеш утримувати чотири зв'язки одночасно. Це збіса вражає.

— Можу втримати й п'ять, якщо треба, — похвалився я. — Але це, по суті, мій ліміт.

Сім усміхнувся Денні.

— І ще одне. Поглянь на це! — він показав на завислий шматочок крейди.

Нічого не сталося.

— Ну ж бо, — тужливо проказав Сім. — Я намагаюся дещо їй показати.

— Тоді покажи, — хитрувато сказав я, відкинувшись на спинку стільця.

Сім глибоко вдихнув і втелющив погляд у шматочок крейди. Той затремтів.

Віл прихилився до Денни й пояснив:

— Один симпатик може протистояти алару іншого. Головне — просто твердо вірити, що драб абсолютно *не* такий, як срібний гріш.

Віл тицьнув пальцем, і гріш із дзенькотом упав на стіл.

— Порушення! — зі сміхом запротестував я. — Двоє на одного — це нечесно.

— У цьому випадку — чесно, — відповів Сіммон, і крейда знову затремтіла.

— Гарзд, — погодився я та глибоко вдихнув. — Не стримуйся.

Крейда хутко впала на стіл, а за нею впав і драб. Однак срібний талант залишився на місці.

Сім відкинувся на спинку стільця.

— Ти лякаєш, — заявив він, хитаючи головою. — Гаразд, твоя взяла.

Вілем кивнув і теж розслабився.

Денна поглянула на мене.

— Отже, у тебе алар сильніший, ніж у них обох разом узятих?

— Мабуть, ні, — поблажливо сказав я. — Якби вони практикувалися працювати разом, то, мабуть, могли б мене побороти.

Її погляд ковзнув по розкиданих монетах.

— Отже, це все? — запитала Денна з ноткою розчарування в голосі. — Це все просто як робота міняйла, тільки з енергією?

— Є ще інші мистецтва, — сказав я. — Наприклад, Сім займається алхімією.

— Тоді як я, — додав Вілем, — зосередився на тому, щоб бути гарним.

Денна ще раз окинула нас серйозним поглядом.

— А є така магія, яка зводиться до... — вона невизначено поворошила пальцями. — Зводиться до якихось записів?

— Є сигалдрія, — відповів я. — Наприклад, отой дзвоник у тебе в кімнаті. Це наче постійна симпатія.

— Але це все одно як робота міняйла, так? — запитала Денна. — Лише з енергією?

Я кивнув.

Денна зі зніченим виглядом запитала:

— А якби хтось сказав вам, що знає таку магію, яка здатна на більше? Магію, коли ведуть своєрідні записи і все записане стає правдою?

Вона нервово опустила погляд, водячи пальцями по столу.

— А тоді, якби хтось побачив запис, то це стало би правдою для нього, навіть без уміння це прочитати. Людина щось подумала б чи зробила б щось залежно від того, що там було написано.

Денна ще раз поглянула на нас. На її обличчі відображалася дивна суміш цікавості, надії й невпевненості.

Ми перезирнулися. Вілем знизав плечима.

— Звучить збіса простіше, ніж алхімія, — зауважив Сіммон. — Я краще займався б цим, аніж цілий день розплутував би начала.

— Звучить як казкова магія, — відзначив я. — Щось із дитячих книжок, таке, чого насправді не існує. Я вже точно ніколи не чув про щось подібне в Університеті.

Денна опустила погляд на поверхню столика, де її пальці досі накресливали візерунки на дереві. Її уста були трохи стиснуті, а погляд — відсторонений.

Я не міг зрозуміти, розчарована вона чи просто замислена.
— А чому ти питаєш?

Денна підвела на мене погляд, і на її обличчі швидко з'явилась іронічна усмішка. Від цього запитання вона відмахнулася.

— Просто чула про таке, — сказала зневажливо. — Так і думала, що це надто гарно звучить, щоб бути правдою.

Денна озирнулася через плече й додала:

— Здається, я пересиділа свого надміру завзятого залицьника.

Віл підніс долоню й нагадав:

— У нас була домовленість. Ішлося про випивку та жіночу таємницю.

— Я перекинуся словом із шинкарем, перш ніж піти, — сказала Денна. В її очах танцювало щось веселе. — Що ж до таємниці, то позаду вас сидять дві дами. Вони більшу частину вечора пускали очима бісики у ваш бік. Та, що в зеленому, накинула оком на Сіма, тоді як білявка з коротким волоссям явно небайдужа до шалдійців, які зосереджуються на тому, щоб бути гарними.

— Ми їх уже зауважили, — сказав Вілем, не повертаючись у той бік. — На жаль, вони вже в товаристві молодого шляхетного модеганина.

— Цей пан із ними не в романтичному розумінні, — заперечила Денна. — Якщо дами придивлялися до вас, то пан більш ніж чітко дав зрозуміти, що віддає перевагу рудим, — вона по-власницьки поклала долоню мені на руку. — На жаль для нього, я вже проявила свої симпатії.

Я переборов потужне бажання втупитись у стіл і запитав:

— Ти серйозно?

— Не хвилюйтеся, — звернулася вона до Віла із Сімом. — Я пошлю Деоха відволікати модеганина. Це відчинить двері для вас обох.

— А що робитиме Деох? — реготнув Сіммон. — Жонглюватиме?

Денна відверто поглянула на нього.

— Що таке? — запитав Сіммон. — Щ... Деох не хитрий.

Денна кліпнула на нього.

— Вони зі Станчіоном разом володіють «Еоляном», — пояснила вона. — Ти що, не знав?

— Вони володіють цим закладом, — мовив Сім. — Вони не, ну, *разом*.

Денна засміялася.

— Та звісно, що разом.

— Але ж Деох — великий любитель дам, — заперечив Сіммон. — Він... він не може...

Денна поглянула на нього як на дурника, а тоді — на Віла й мене.

— Ви знали, чи не так?

Вілем знизав плечима.

— Нічого про це не знав. Але не дивно, що він *баша*. Він доволі привабливий, — Віл завагався й насупився. — «Баша». А як це називається тут? Чоловік, який буває близький як із жінками, так і з чоловіками?

— Щасливчик? — припустила Денна. — Стомлений? На два фланги?

— На два фронти, — виправив я.

— Так не годиться, — насварилася на мене Денна. — Якщо не мати назв для різних речей, які вражали б, нас ніхто не сприйматиме всерйоз.

Сім кліпнув на неї. Ця ситуація явно не вкладалась у нього в голову.

— Розумієш, — поволі проказала Денна, неначе пояснюючи дитині, — це все просто енергія. І її можна спрямовувати по-різному, — вона розквітла осяйною усмішкою, неначе усвідомила, як найкраще пояснити йому ситуацію. — Це

все одно що зробити отак, — Денна енергійно потерла руками стегна, наслідуючи те, що він робив раніше. — Це все просто енергія.

Вілем тим часом уже сховав обличчя в долонях. Плечі в нього трусилися від беззвучного сміху. На обличчі Сіммона досі відбивалися недовіра та спантеличення, але тепер воно ще й почервоніло, запалало рум'янцем.

Я підвівся на ноги та взяв Денну за лікоть.

— Залиш бідолаху самого, — попросив я, обережно ведучи її до дверей. — Він з Атуру. Там із такими речами трохи туго.

Розділ дев'ятнадцятий

Джентльмени та злодії

Ми з Денною покинули «Еоліян» пізно, коли на вулицях уже нікого не було. Я чув звіддала гру на скрипці й лункий стукіт кінських копит по бруківці.

— То в якій норі ти ховався? — запитала вона.

— Тій, що й завжди, — відказав я, а тоді мені блиснула думка. — Ти приходила шукати мене в Університеті? У великій квадратній будівлі, від якої пахне вугільним димом?

Денна похитала головою.

— Я й близько не здогадалася б, де тебе там шукати. Він як лабіринт. Якщо я не можу впіймати тебе за грою в Анкера, то знаю, що мені не пощастило, — вона з цікавістю поглянула на мене. — А що?

— Якась дівчина приходила й питала про мене, — махнув я рукою — мовляв, нічого особливого. — Сказала, буцімто я продав їй оберіг. Я подумав, що це можеш бути ти.

— Я й справді приходила тебе шукати, доволі давно, — зізналася вона. — Але ніколи не казала, що ти мене оберігаєш.

Розмова стухла, і між нами виросла тиша. Я мимоволі згадав, як Денна ходила попід руку з Емброузом. Знати про це більше не хотілося, та водночас у мене на думці не було більше нічого.

— Я приходив провідати тебе в «Сірому чоловікові», — сказав я, просто щоб не йти мовчки. — Але тебе вже там не було. Вона кивнула.

— Ми з Келліном трохи посварилися.

— Сподіваюся, все не надто страшно, — я показав на її шию. — Підвіска, як я помітив, досі в тебе.

Денна розгублено торкнулася смарагда у формі краплі.

— Ні. Нічого страшного. Келлін консерватор, цього в нього не відняти. Якщо він щось дарує, то не забирає дарунка. Він сказав, що цей колір мені личить, і сережки мені теж варто залишити собі, — вона зітхнула. — Мені було б легше, якби він не був такий люб'язний. І все ж приємно їх мати. Це своєрідний підшкірний жир. Якщо я не отримаю найближчим часом звістки від свого покровителя, вони полегшать мені життя.

— Ти досі сподіваєшся на звістку від нього? — запитав я. — Після того, що сталося у Требоні? Після того як він понад місяць ніяк із тобою не зв'язувався?

Денна знизала плечима.

— Він просто так поводиться. Я ж тобі казала: він потайний. Тривала відсутність — це для нього не дивина.

— Один мій друг намагається відшукати мені покровителя, — сказав я. — Можу попросити його пошукати ще й для тебе.

Вона підвела на мене погляд. У її очах неможливо було щось прочитати.

— Із твого боку мило вважати, ніби я заслуговую на краще, та насправді це не так. Я маю гарний голос, але на цьому все. Хто найняв би недовчену музикантку, яка навіть інструмента не має?

— Усякий, хто має вуха, щоб тебе почути, — сказав я. — Усякий, хто має очі, щоб побачити.

Денна опустила погляд, і її волосся впало завісою довкола обличчя.

— Ти милий, — тихо промовила вона, якимось дивно заворушивши руками.

— Через що погіршилася ситуація з Келліном? — запитав я, переходячи до безпечнішої теми.

— Я забагато водилася із джентльменами, які до мене ходили, — іронічно промовила Денна.

— Треба було пояснити йому, що я й близько не схожий на джентльмена, — відповів я. — Можливо, йому стало б легше.

Але я знав, що не міг бути проблемою. Мені вдалося прийти всього один раз. Невже приходив Емброуз? Мені дуже легко було уявити його в тій розкішній вітальні. Як отой його клятий капелюх невимушено звисав із кутика стільця, поки Емброуз пив шоколад і розповідав анекдоти.

Денна весело скривила уста.

— Він головно був проти Джеффрі, — пояснила вона. — Вочевидячки, я мусила сидіти тихо, сама у своїй коробочці, доки він сам не завітає до мене.

— Як там Джеффрі? — спитав я заради гречності. — Йому вже вдалося вмістити в голові дві думки?

Я очікував почути смішок, але Денна лише зітхнула.

— Так, але думки в нього не надто добрі, — і похитала головою. — Він прийшов до Імрі, щоби здобути славу поета, але програв власну сорочку.

— Уже чув цю історію, — сказав я. — В Університеті таке буває постійно.

— То був лише початок, — відповіла Денна. — Він, ясна річ, вирішив, що може відігратися. Спершу був ломбард. Тоді він позичив грошей і програв ще й їх, — вона примирливо змахнула рукою. — Хоча заради справедливості скажу, що їх він не програв. Його обдурила якась сучка. Зловила його знаєш чим? Заплаканою вдовою.

Я спантеличено подивився на Денну.

— Чим-чим зловила?

Денна скоса глянула на мене, а тоді низзала плечима.

— Це проста афера, — пояснила вона. — Дівчина стоїть під ломбардом страшенно знічена й заплакана, а тоді, коли повз неї проходить якийсь багатій, пояснює, що приїхала до міста продати обручку. Їй треба гроші, щоби сплатити податки або розрахуватися з лихварем.

Денна нетерпляче змахнула руками.

— Деталі не мають значення. Має значення ось що: діставшись міста, вона попросила іншу людину заставити перстень за неї. Вона ж, ясна річ, геть не вміє торгуватися.

Денна зупинилася перед вітриною ломбарду. На її обличчі яскраво відобразилося збентеження.

— Я думала, що можу йому довіряти! — почала вона. — Але він просто заставив його й утік із грішми! Он вона, обручка! — Денна театральнo тицьнула у вітрину.

— Але, — продовжила вона, піднявши палець, — він, на щастя, продав перстень за невелику частку його справжньої вартості. Це фамільний перстень, який коштує сорок талантів, але в ломбарді його продають за чотири.

Денна наблизилася та приклала руку до моїх грудей, дивлячись на мене великими благальними очима.

— Якби ви купили перстень, ми могли б його продати не менш як за двадцять. Я негайно віддала б вам ваші чотири таланти.

Вона відступила і знизала плечима.

— Отаке.

Я насупився.

— І чому це афера? Я здогадаюся, щойно ми підемо до оцінника.

Денна закотила очі.

— Це не так працює. Ми домовляємося зустрітися наступного дня опівдні. Але перш ніж я опиняюся на місці, ти встигаєш купити перстень самотужки й утекти з ним.

Раптом до мене дійшло.

— А ти ділишся грішми зі власником ломбарду?

Вона поплескала мене по плечу.

— Я знала, що до тебе рано чи пізно дійде.

План видавався доволі певним, якщо не брати до уваги одного...

— Здається, для цього потрібен надзвичайно надійний і водночас нечистий на руку ломбард у партнерах.

— Авжеж, — визнала Денна. — Однак зазвичай вони позначені.

Вона показала на верхню частину одвірка ломбарду, що стояв поряд. Там було кілька позначок, які цілком можна було прийняти за випадкові подряпини у фарбі.

— А... — я трохи повагався, а тоді додав: — У Тарбієні такі позначки означали, що там можна спокійно збути... — спробував відшукати годящий евфемізм. — Товари сумнівного походження.

Якщо моє зізнання і приголомшило Денну, то вона нічим цього не виказала. Тільки похитала головою й показала на позначки з ближчої відстані, на ходу водячи пальцем.

— Це означає: «Надійний власник. Відкритий для простих афер. Розподіл прибутків порівну», — оглянула решту одвірка й вивіску ломбарду. — Нічого про збут крадених речей від дядька.

— Ніколи не вмів таке читати, — зізнався я. Скоса поглянув на Денну й постарався висловитися без осуду в голосі. — А ти знаєш, як таке працює, тому що?..

— Читала про таке у книжці, — саркастично відповіла Денна. — Звідки я, на твою думку, про це знаю?

Вона пішла далі вздовж вулиці. Я пішов за нею.

— Зазвичай я не граю вдовицю, — сказала Денна майже недбало. — Я для цього надто юна. У мене перстень від матері. Або бабусі, — вона знизала плечима. — Обставини міняють на ті, які підходять до ситуації.

— А що, як пан чесний? — запитав я. — Що, як він прийде опівдні, бажаючи допомогти?

— Таке буває нечасто, — сказала Денна, іронічно скрививши уста. — В мене таке було лиш один раз. Абсолютно несподівано. Тепер я про всякий випадок домовляюся з власником задалегідь. Рада ошукати якогось жадібного покидька, що намагається скористатися безпорадністю молодої дівчини. Але не буду забирати гроші в людини, яка намагається допомогти, — її личко стало суворим. — Не те що та сучка, яка вчепилась у Джеффри.

— Він прийшов опівдні, так?

— Звісно, — сказала вона. — Просто взяв і віддав їй гроші. «Розплачуватися не треба, паннусю. Ідіть рятувати родинну

ферму», — Денна провела руками крізь волосся, звівши очі до неба. — Ферму! Це ж узагалі безглуздя! Звідки у фермерської дружини діамантове кольє? — вона позирнула на мене. — І чому милі чоловіки — такі ідіоти, коли йдеться про жінок?

— Він шляхетний, — сказав я. — А він не може просто написати додому?

— Він ніколи не ладнав із рідними, — відповіла Денна. — Тим паче зараз. Із останнім листом йому не надіслали грошей — лише звістку про хворобу матері.

Щось у її тоні привернуло мою увагу.

— Наскільки важку? — запитав я.

— Важку, — Денна не підвела погляду. — Дуже важку. А він, звісно, вже продав коня й не може дозволити собі квиток на корабель, — іще раз зітхнула. — Це все одно що дивитися котрусь із отих жадливих тейлінських драм. «Зле обраний шлях» чи щось таке.

— Якщо це так, то йому достатньо зайти просто так до церкви наприкінці четвертого акту, — сказав я. — Він помолиться, дістане урок і проживе решту своїх днів як чистий і добродішний хлопчина.

— Якби він прийшов порадитися зі мною, все було б інакше, — Денна з досадою змахнула рукою. — Але ж ні, він заходить опісля, сказати мені, що зробив. Лихвар із гільдії позбавив його кредиту, то що він робить?

У мене скрутило шлунок.

— Іде до гелета, — сказав я.

— І він іще радів, коли розповідав мені! — Денна поглянула на мене. На її обличчі відобразився розпач. — Ніби нарешті збагнув, як вибратися з цієї чортівні, — вона здригнулася. — Зайдімо сюди, — показала на невеличкий садок. — Сьогодні більш вітряно, ніж я сподівалася.

Я поставив футляр із лютнею та скинув із себе плащ.

— Ось. Мене все влаштовує.

Денна якусь мить неначе збиралася відмовитись, а тоді закуталася в нього.

— А ти ще кажеш, що не джентльмен! — насварилася вона.

— Не джентльмен, — відказав я. — Просто знаю, що після тебе він пахнутиме краще.

— А... — мудро промовила вона. — А тоді ти продаси його парфумерові й заробиш цілий статок.

— Так я й планував від початку, — зізнався я. — Хитрий і вигадливий план. Розумієш, я ж більше злодій, аніж джентльмен.

Ми сіли на лаву, якої не обвівав вітер.

— Здається, ти загубив пряжку, — зауважила Денна.

Я опустив погляд на свій футляр для лютні. Його вузький кінець розчахнувся, і залізної пряжки ніде не було видно.

Я зітхнув і байдужливо сягнув до однієї зі внутрішніх кишень плаща.

Денна писнула. Не голосно — просто вражено охнула, раптом підвівши погляд на мене. У сьайві місяця її очі здавалися великими й темними.

Я прибрав руку, неначе обпікся на вогні, й затинаючись перепросив її.

Денна тихо засміялася.

— Що ж, ніяково вийшло, — тихо сказала вона собі під носа.

— Вибач, — хутко промовив я. — Я не подумав. У мене там дріт, яким можна тимчасово його залатати.

— А... — відповіла Денна. — Звісно.

Її руки на мить сховалися під плащем, а тоді вона простягнула шматок дроту.

— Вибач, — повторив я.

— Я просто здивувалася, — пояснила вона. — Не думала, що ти можеш мацати даму без попередження.

Я, знітившись, опустив погляд на лютню, і взявся до праці, вдівши дріт у дірку на місці застібки та міцно закрутивши його.

— Гарна лютня, — зауважила Денна після тривалого мовчання. — Але цей футляр — просто казна-що.

— Я розорився, купивши саму лютню, — пояснив я, а тоді підвів погляд, неначе мені раптом блиснула думка. — Знаю! Попрошу Джеффри назвати мені свого гелета! Тоді мені стане грошей на два футляри!

Вона грайливо замахнулася на мене, і я сів на лаву поряд із нею.

На мить стало тихо, а тоді Денна опустила погляд на свої долоні та знову заворушила руками, як ворушила вже кілька разів за нашу розмову. Лише тепер я збагнув, що вона робить.

— Твій перстень, — сказав я. — Що з ним сталося?

Денна якось дивно поглянула на мене.

— Ти носила перстень, відколи я з тобою познайомився, — пояснив я. — Срібний, зі світло-блакитним камінцем.

Вона наморщила лоба.

— Я знаю, який він був. А як ти?..

— Ти постійно його носиш, — відповів я, намагаючись говорити невимушено, ніби не знав про неї кожнісіньку дрібницю. Ніби не знав, що вона має звичку крутити його на пальці, коли тривожиться чи замислюється. — Що з ним сталося?

Денна опустила погляд на руки й відповіла:

— Він у одного молодого пана.

— А... — проказав я. А тоді, не в змозі стриматися, додав: — У кого?

— Ти навряд чи... — вона зупинилась, а тоді підвела погляд на мене. — А власне, ти можеш його знати. Він також навчається в Університеті. Емброуз Оссел.

Мені раптом запекло й заохолодило в животі.

Денна відвела погляд і пояснила:

— Йому властивий певний різкий шарм. Правду кажучи, більше різкість, аніж шарм. Але... — вона замовкла і знизала плечима.

— Розумію, — промовив я. А тоді додав: — Усе, напевно, доволі серйозно.

Денна запитливо поглянула на мене, а тоді на її личку відобразилося розуміння і вона розреготалася. Захитала головою, махаючи руками в завзятому запереченні.

— О ні! Боже, ні! Нічого такого. Він кілька разів приходив до мене. Ми ходили на виставу. Він запрошував мене на танці. У нього надзвичайно легкі ноги.

Вона глибоко вдихнула і зітхнула, випускаючи із себе повітря.

— Першого вечора він був дуже галантним. І навіть дотепним. Другого вечора вже трішки менше, — Денна примружила очі. — Третього вечора став настирливим. Опісля стало кепсько. Я мусила покинути свої кімнати в «Кабанячій голові», бо він навідувався туди з дрібничками й віршами.

Мене охопило неймовірне полегшення. Я вперше за кілька днів відчув, що здатен вдихнути на повні груди. Відчув, що на моєму обличчі готова з'явитись усмішка, і притлумив її: боявся, що вона буде така широка, що я стану схожий на цілковитого божевільного.

Денна іронічно глянула на мене.

— Дивовижно, якими схожими нахабство та впевненість видаються на перший погляд. До того ж він був щедрий і багатий. Це гарне поєднання, — вона підняла оголену руку. — Перстень сидів на пальці неміцно, і він сказав, що полагодить його.

— Коли стало кепсько, він, як я розумію, вже й близько не був такий щедрий?

Її червоні уста знов іронічно всміхнулися.

— І близько не такий.

— Можливо, я щось тут вдію, — припустив я. — Якщо цей перстень для тебе важливий.

— Був важливий, — сказала Денна й відверто поглянула на мене. — Але що саме ти зробив би? Нагадав би йому як джентльмен джентльменові, що з жінками треба поводитися гідно й шанобливо? — вона закотила очі. — Хай щастить.

Я просто обдарував її найчарівнішою усмішкою, на яку був здатен. Я вже казав їй, як усе насправді: я не джентльмен, а злодій.

Розділ двадцятий

Примхливий вітер

Наступного вечора я прийшов до «Золотого поні», чи не найвишуканішого шинку з університетського боку річки. Він міг похвалитися хитромудрими кухнями, чудовою стайнею та

вправним, догідливим персоналом. Такі дорогі заклади були по кишені лише найзаможнішим студентам.

Я, звісно, був не всередині. Я сидів навпочіпки в густій тіні на даху, стараючись не замислюватися про те, що моїх замірів більш ніж вистачить для звинувачення в негідній поведінці. Якщо мене застукають під час вторгнення до кімнат Емброуза, то, поза сумнівом, відрахують.

Був ясний осінній вечір із сильним вітром. Неоднозначна обставина. Шурхіт листя перекрив би будь-які тихі звуки, які я видавав, але я побоювався, що тріпотіння країв мого плаща може привернути увагу.

Наш план був простий. Я підсунув Емброузові під двері запечатану цидулку. Кокетливе прохання про зустріч в Імрі без підпису. Написав його Віл, оскільки ми із Сімом вирішили, що в нього найжіночніший почерк.

Це було лотереєю, та я підозрював, що Емброуз клюне. Мені більше було б до вподоби, якби хтось відвернув його увагу особисто, але що менше учасників, то краще. Можна було б попросити допомоги в Денні, але я хотів повернути їй перстень несподівано.

Віл із Сімом стояли на чатах: Віл — у загальній залі, Сім — у провулку біля чорного входу. Вони мали дати мені знати, коли Емброуз вийде з будівлі. І, що ще важливіше, сповістити мене, якщо він повернеться, перш ніж я закінчу обшукувати його кімнати.

Я відчув різкий порух у правій кишені: дубова гілка двічі виразно смикнулася. За мить сигнал повторився. Вілем давав мені знати, що Емброуз уже покинув шинок.

У моїй лівій кишені лежав березовий цурпалок. Подібний цурпалок тримав у руці Сіммон, який стеріг чорний вхід до шинку. Це була проста й ефективна система сигналізації для тих, хто знає симпатію досить добре для такого.

Я сповз зі скату даху, обережно долаючи важку глиняну черепицю. Мені з тарбієнського дитинства було відомо, що вона часто тріскається, з'їжджає й на ній можна втратити рівновагу.

Я дістався краю даху, що був за п'ятнадцять футів від землі. Висота не запаморочлива, але більш ніж достатня, щоби зламати ногу або шию. Вузька смуга даху тягнулася під довгим рядом вікон другого поверху. Загалом вікон було десять. Середні чотири належали Емброузу.

Я кілька разів витягнув і стиснув пальці, щоб їх розслабити, а тоді обережно посунувся вузькою смужкою даху.

Секрет полягає в тому, щоб зосередитися на своїх діях. Не дивитися на землю. Не озиратися через плече. Не зважати на світ і вірити, що він поведеться так само з вами. Ось чому я насправді був у плащі. Якби мене помітили, я був би просто темним силуетом у темряві, який неможливо було б розпізнати. Принаймні я на це сподівався.

У першому вікні було темно, а друге було затулене шторами. Однак у третьому виднілося тьмяне світло. Я завагався. Таким світлошкірим людям, як я, в жодному разі не слід зазирати у вікна вночі. Обличчя виділятиметься на темному тлі, наче повний місяць. Я не ризикнув зазирнути всередину й натомість попорпався в кишенях плаща, доки не знайшов шматочок бляшаного брухту з Промислу, який перетворив на дзеркальце. Тоді обережно зазирнув за його допомогою за ріг, у вікно.

Усередині були кілька тьмяних ламп і ліжко під балдахіном — таке завбільшки, як уся моя кімната в Анкера. Ліжко було зайняте. Активно зайняте. Ба більше, голих кінцівок там було забагато для двох людей. На жаль, шматочок бляхи в мене був маленький, і я не міг роздивитися ту сцену в усій її складності, бо інакше, можливо, дізнався б щось дуже цікаве.

Я ненадовго замислився, чи не повернутися й не поглянути на кімнати Емброуза з іншого боку, але раптом повіяв вітер, погнавши по бруківці листя й намагаючись збити мене з вузької смужки. Я під важкі удари власного серця вирішив ризикнути та пройти повз оте вікно. Подумав, що люди всередині мають цікавіші справи, ніж видивляння на зорі.

Я насунув на обличчя каптур плаща й затиснув краї в зубах, прикриваючи лице й водночас звільняючи руки. Осліпши через це, я поволі посунувся повз вікно й уважно прислухався:

раптом щось укаже на те, що мене помітили? Було кілька здивованих звуків, але, схоже, не через мене.

Перше вікно Емброуза було вигадливим вітражем. Гарним, але відчинити його було неможливо. Наступне було ідеальне: широке, подвійне. Я витягнув з однієї кишені плаща шматочок тоненького мідного дроту й підчепив ним простий засув, на який вікно було зачинене.

Вікно не відчинилось, і я зрозумів, що Емброуз скористався ще й важким засувом. Тут знадобилося кілька довгих хвилин складної праці однією рукою в майже цілковитій темряві. На щастя, вітер уже вщух, принаймні тимчасово.

Але відтак, коли я вже розібрався із засувом, вікно однаково не піддалося. Я заходився проклинати Емброузову параною, шукаючи третього замка. Полював майже десять хвилин, аж доки не збагнув, що вікно просто заклинило.

Я кілька разів смикнув за нього, а це не так просто, як здається. Ви ж розумієте, ручок на вікнах іззовні не роблять. Урешті я перестарався й потягнув надто сильно. Вікно різко відчинилося, а моя вага перемістилася назад. Я звисився з краю даху, переборюючи всі рефлекси, що спонукали відсунути ногу назад і повернути собі рівновагу: знав, що позаду немає нічого, крім п'ятнадцяти футів порожнечі.

Знаєте, як воно буває, коли відхиляєш стілець надто далеко й починаєш падати назад? Я відчув щось подібне з домішкою докорів сумління та страху смерті. Замахав руками, хоч і знав, що це не допоможе. В голові раптом стало порожньо від паніки.

Урятував мене вітер. Він повіяв, поки я хитався на краю покрівлі, і підштовхнув мене якраз достатньо, щоб я зміг повернути собі рівновагу. Одна моя рука, метляючись, учепилася за відчинене вікно, і я відчайдушно поліз усередину, не дбаючи про те, скільки шуму здіймаю.

Опинившись за вікном, я присів на підлозі й важко задихав. Коли серце нарешті почало сповільнятися, вітер перехопив вікно й різко зачинив його в мене над головою. Я знову перелякався.

Я дістав симпатичну лампу, пересунув вимикач так, щоб світло було тьмяне, та обвів кімнату вузькою світною дугою. Правильно казав Кілвін: то була злодійська лампа. Для таких тихих справ вона підходила ідеально.

Шлях до Імрі й назад тягнувся не одну милю, а я був певен, що Емброуз із цікавості чекатиме на таємну шанувальницю не менш як пів години. За звичайних обставин на пошуки такого дрібного предмета, як перстень, пішов би цілий день. Однак я здогадувався, що Емброуз і не подумає його ховати. Він же не вважав, що вкрав перстень. Для нього це або гарна дрібничка, або трофей.

Я заходився методично обшукувати кімнати Емброуза. Персня не було ні на його комоді, ні на тумбочці біля ліжка. Його не знайшлося в жодній шухляді письмового столу й на підставці для прикрас у гардеробній. Зауважте, що він навіть не мав замкненої скриньки для прикрас — просто підставку, на якій були недбало розкидані всілякі шпильки, персні й ланцюжки.

Я залишав усе на місці. Це не означало, що я не думав нішком пограбувати того покидька. Всього кілька з його прикрас дозволили б мені оплатити рік навчання. Однак це суперечило моєму плану: зайти, знайти перстень і вибратися. Мені здавалося, що, якщо я не залишу жодної вказівки на свій візит, Емброуз просто вирішить, ніби загубив перстень, а може, й узагалі не помітить його зникнення. Ідеальний злочин: жодних підозр, жодної гонитви, жодних наслідків.

Та й збувати прикраси в такому маленькому містечку, як Імрі, страшенно важко. Їх аж надто легко було б відстежити до мене.

Однак я ніколи не називав себе священником, а в кімнатах Емброуза було вдосталь можливостей побешкетувати. Тож я дав собі волю. Перевіряючи кишені Емброуза, послабив кілька швів, щоб наступного разу, коли він сяде чи вилізе на коня, в нього цілком могли репнути ззаду штани. Відсунув ручку на витяжці його димаря, щоб та рано чи пізно відвалилась і його кімната наповнювалася димом, поки Емброуз гарячково повертатиме її на місце.

Поки я намагався вигадати, що можна зробити з його клятим пернатим капелюхом, який мене бісив, дубова гілочка у мене в кишені несамовито засіпалась. Я аж підскочив. Тоді вона засіпалася знов і раптово зламалася навпіл. Я люто вилаявся собі під носа. Емброуза не було щонайбільше двадцять хвилин. Що так швидко привело його назад?

Я вимкнув симпатичну лампу й запхав її у плащ. Відтак помчав до сусідньої кімнати, щоб утекти крізь вікно. Неприємно було так морочитися зі входженням, щоби просто піти назад, але доки Емброуз не знав, що до його кімнат хтось вторгся, можна було просто повернутись якогось іншого вечора.

Але вікно не відчинилося. Я штовхнув сильніше, думаючи, чи не заклинило його, коли вітер грюкнув ним.

Відтак я помітив тонку смужку латуні, що тягнулася вздовж підвіконня зсередини. Прочитати ту сигалдрію я не міг через тьмяне освітлення, але захисні чари я впізнаю з першого погляду. Це пояснювало, чому Емброуз повернувся так хутко. Він знав, що сюди хтось проникнув. Ба більше, найкращі захисні чари не просто попереджають про зайд, а можуть тримати двері чи вікно зачиненими, щоб утримати всередині злодія.

Я кинувся до дверей, ошаліло намацуючи в кишенях плаща щось довге й тонке, чим можна було б підкрутити замок. Не знайшовши нічого підхожого, схопив перо з письмового столу Емброуза, встромив його в замкову шпарину, а тоді різко шарпнув його вбік і відламав металеву головку всередині замка. Мить — і почув металічний скрегіт: Емброуз намагався відімкнути двері зі свого боку, незграбно вовтузячись і лаючись через те, що ключ не входить як годиться.

На той час я вже повернувся до вікна, де світив лампою туди-сюди вздовж латунної смужки та бурмотів собі під носа руни. Це було доволі просто. Я міг вивести сигалдрію з ладу, зішкрябавши кілька з'єднувальних рун, а тоді відчинити вікно й утекти.

Я побіг назад до вітальні й підхопив із письмового столу ніж для відкривання листів, у поспіху перекинувши каламар із кришкою. Уже зібравшись узятися за викреслювання рун,

збагнув, якою дурістю це буде. До кімнат Емброуза міг вломитися будь-який дрібний злодій, але людей, які достатньо знають сигалдрію, щоб зіпсувати захисні чари, набагато менше. Це було б усе одно що написати власне ім'я на рамі його вікна.

Якусь мить я збирався з думками, а тоді повернув ніж для листів на стіл і поставив на місце каламар. Повернувся й уважніше оглянув довгу латунну смужку. Зламати щось просто, зрозуміти це важче.

Це особливо стосується випадків, коли з-за дверей чути тиху лайку в супроводі грюкоту й торохтіння людини, що намагається відімкнути замок, який заклинило.

Відтак у коридорі стало тихо, а це бентежило ще більше. Мені врешті вдалося збагнути послідовність захисних заклинань, але тут я почув, як у коридорі йдуть кілька пар ніг. Я розділив розум на три частини й зосередив алар, налягаючи на вікно. Руки й ноги захололи: я витягнув тепло з тіла для протидії заклинанню. Почувши гучний глухий звук, із яким у двері вдарило щось важке, я постарався не панікувати.

Вікно розчახнулось, і я спішно кинувся назад, крізь раму й на дах, а тим часом щось ізнову вдарило у двері і я почув різкий тріск. То розколосся дерево. Я ще міг би спокійно втекти, але поставивши праву ногу на дах, відчув, як під моєю вагою тріскається глиняна черепиця. Коли нога поїхала, я обома руками схопився за підвіконня, щоб не впасти.

А тоді повіяв вітер, підхопивши відчинене вікно та штовхнувши його до моєї голови. Я підніс руку, щоб захистити лице, і замість нього вікно вдарило по ліктю. Одна з маленьких шибок при цьому розбилася. Сила удару відштовхнула мене вбік, на праву ногу, і та остаточно підігнулася.

А тоді, позаяк скидалося на те, що всі інші варіанти вже вичерпані, я вирішив: найкраще буде впасти з даху.

Мої руки, діючи суто інтуїтивно, несамовито зашкрябались. Я змістив іще кілька шматків глиняної черепиці, а тоді вхопився за край даху. Вхопився невдало, але сповільнився і крутнувся так, щоб не впасти на голову чи на спину. Натомість я впав долілиць, як кіт.

От тільки в ката всі ноги мають однакову довжину. Я приземлився накарачки. Руки лише пощипувало, зате коліна, які вдарились об бруківку, боліли чи не найстрашніше за все мое коротке життя. Біль був сліпучий, і я почув, як зойкнув, наче собака, якого кокнули.

За мить довкола мене посипався град із важкої червоної черепиці. Більша її частина розбивалась об бруківку, та один шматочок зачепив мою потилицю, тоді як інший влучив просто в лікоть, від чого в мене заніміло все передпліччя.

Я на це й не зважив. Зламана рука зцілиться, зате відратування з Університету — це на все життя. Я підняв каптур і зусиллям волі зіп'явся на ноги. Притримуючи однією рукою каптур плаща, щоб залишався на місці, я незграбно подолав кілька кроків, а тоді опинився під кроквами «Золотого поні», де мене не було видно з вікна нагорі.

А далі біг, біг, біг...

* * *

Урешті я сторожко покульгав на дахи й сам заліз у свою кімнату крізь вікно. Справа йшла повільно, але вибору в мене було мало. Я не міг пройти повз усіх у пивниці закудланам, кульгавим і загалом у такому вигляді, ніби щойно впав із даху.

Відсапавшись і погризши себе за кілька різних видів сліпучого ідіотизму, я оцінив свої поранення. Гарні новини полягали в тому, що я не зламав жодної ноги, одначе трохи нижче кожного коліна у мене розквітали прекрасні синці. Черепиця, що зачепила мою голову, залишила по собі гулю, але не поріз. І хоча лікоть пульсував тупим болем, долоня вже не терпла.

У двері постукали. Я застиг на мить, а тоді витягнув із кишені березову гілочку, пробурмотів швидко зв'язування і шпарко заводив нею туди-сюди.

Я почув із коридору вражений звук, а за ним — тихий сміх Вілема.

— Не смішно, — долинув Сімів голос. — Впусти нас!

Я впустив. Сіммон сів на край ліжка, а Вілем зайняв стілець біля письмового столу. Я зачинив двері й сів на другій половині

ліжка. Навіть тоді, коли всі ми посідали, крихітна кімнатка залишилася тісною.

Ми якусь мить серйозно придивлялись один до одного, а тоді заговорив Сіммон:

— Судячи з усього, Емброуз сьогодні наполохав злодія у себе в кімнатах. Хлопака вискочив із вікна, аби тільки не попастися.

Я коротко, невесело засміявся.

— Аж ніяк. Я вже майже вибрався, але тут вікно зачинилося від вітру, — я незграбно показав це рукою. — Збило мене з даху.

Вілем зітхнув із полегшенням.

— Я думав, що напартачив зі зв'язуванням.

Я хитнув головою.

— Було достатньо попереджень. Я просто поводився не так обережно, як мав би.

— Чому він так рано повернувся? — запитав Сіммон, дивлячись на Вілема. — Ти чув щось, коли він прийшов?

— Йому, напевно, спало на думку, що в мене не надто жіночний почерк, — сказав Вілем.

— У нього на вікнах були захисні чари, — промовив я. — Мабуть, пов'язані з якимось перснем чи іншим предметом, який він носить із собою. Вони, найпевніше, й подали йому сигнал, щойно я відчинив вікно.

— Ти його здобув? — запитав Вілем.

Я мотнув головою.

Сіммон витягнув шию, щоб краще придивитися до моєї руки.

— Ти в нормі?

Я поглянув туди ж, куди й він, але нічого не побачив. А тоді смикнув себе за сорочку й помітив, що вона прилипла до заднього боку моєї руки. Навіть не зауважив цього за іншими клопотами.

Я, сторожко рухаючись, стягнув сорочку через голову. Лікоть на сорочці був порваний і заляпаний кров'ю. Я люто вилаявся. Сорочок у мене було всього чотири, а тепер ця була зіпсована.

Я спробував поглянути на свою травму і швидко збагнув, що не можна подивитися на власний лікоть іззаду, хай як сильно

цього хочеться. Врешті я продемонстрував її Сіммонові для огляду.

— Це не бозна-що, — промовив він, розвівши пальці трохи більше ніж на два дюйми. — Всього один поріз, і він майже не кровоточить. Решта — просто подряпини. Схоже, ти сильно обдер його об щось.

— На мене впав шматок глиняної черепиці з даху, — пояснив я.

— Щасливчик, — буркнув Вілем. — Хто ще міг упасти з даху й не дістати нічого страшнішого за кілька подряпин?

— У мене на колінах синці завбільшки з яблука, — сказав я. — Я буду щасливчиком, якщо завтра зможу ходити.

Але у глибині душі я знав, що Вілем має рацію. Глиняна черепиця, що впала мені на лікоть, із легкістю могла би зламати мені руку. Краї уламків глиняної черепиці часом бувають гострі, як ножі, тож, якби вона вдарила мене інакше, поріз міг би вийти до кістки. Ненавиджу глиняну черепицю.

— Що ж, могло бути й гірше, — бадьоро заявив Сіммон, зіп'явшись на ноги. — Ходімо до Медики й підлатаймо тебе.

— Краєм, ні, — заперечив Вілем. — Йому не можна до Медики. Там ставитимуть запитання, щоб знати, чи не постраждав хто-небудь.

Сіммон ізнову сів.

— Ну звісно, — відповів він із чимось віддалено схожим на огиду до себе. — Я знав. — Він іще раз мене оглянув. — Принаймні тобі не болить там, де побачать люди.

Я позирнув на Вілема.

— Кров тебе бентежить, так?

Його обличчя стало трохи ображеним.

— Не сказав би... — його очі метнулися до мого ліктя, а лице трохи зблідло, попри темний, як зазвичай у шалдїйців, колір шкіри. Його вуста стиснулися в тонку риску. — Так.

— Логічно, — я пішов розрізати свою зіпсовану сорочку на смуги тканини. — Вітаю, Сіме! Тебе підвищено до бойового медика.

Я висунув шухляду й дістав гачкоподібну голку та кишку, йод і маленький горщикок гусячого жиру.

Сім поглянув на голку, а тоді — знову на мене, й вирячив очі.
Я обдарував його найкращою своєю усмішкою.
— Це просто. Я тебе інструктуватиму.

* * *

Я сидів на підлозі, занісши руку над головою, тимчасом як Сіммон мив, латав і перев'язував мені лікоть. Він несподівано виявився далеко не таким гидливим, як я очікував. Його руки були обережніші й упевненіші, ніж у багатьох студентів із Медики, які займаються таким постійно.

— Отже, наша трійця була тут і всю ніч грала в дихання? — запитав Віл, цілеспрямовано стараючись не дивитися в мій бік.

— Звучить гарно, — зауважив Сім. — Ми можемо сказати, що я переміг?

— Ні, — відповів я. — Люди, напевно, бачили Віла в «Поні». Якщо збрехати, мене вже точно спіймають.

— Ой, — вимовив Сім. — То що тоді казати?

— Правду, — я показав на Віла. — Ти під час цього шарварку був у «Поні», а тоді прийшов сюди, щоб розповісти про це мені, — я кивнув на маленький столик, на якому були безладно розкидані купа механізмів, пружини та гвинти. — Я показав вам гармонічний годинник, який відшукав, а ви радили мені, як його лагодити.

Сім явно розчарувався.

— Не надто захопливо.

— Проста брехня — найкраща, — сказав я та звівся на ноги. — Ще раз дякую вам обом. Якби ви про мене не дбали, це могло б піти геть не так.

Сіммон підвівся й відчинив двері. Віл теж устав, але не розвернувся до виходу.

— Я днями чув одну дивну чутку, — сказав він.

— Щось цікаве? — запитав я.

Він кивнув.

— Дуже. Пам'ятаю, що чув, буцімто ти зав'язав із провокаціями на адресу одного могутнього шляхтича. Мене здивувало, що ти нарешті вирішив не будити лиха, доки спить тихо.

— Та ну тебе, Віле, — втрутився Сіммон. — Емброуз не спить узагалі. Це стихійне лихо, якому треба покласти край.

— Він більше нагадує розлюченого ведмедя, — сказав Вілем. — А ти, схоже, не можеш не тицяти в нього підпаленим дрючком.

— Як ти можеш так казати? — емоційно запитав Сім. — Він за два роки, що ходить у канцелярах, хоч раз назвав тебе не зачуханим шимом, а якось інакше? І пам'ятаєш, як він мало не осліпив мене, перемішавши мої солі? Квоут позбуватиметься сливового вузла в організмі ще...

Віл підняв руку й кивнув, показуючи, що зрозумів Сіммона.

— Сам знаю, тому й дозволив втягнути себе в таку дурню. Просто хочу висловити свою думку, — він поглянув на мене. — Ти ж розумієш, що вже давно переступив межу із цією Денною?

Розділ двадцять перший

Робота над деталями

Тієї ночі мені заважав нормально поспати біль у колінах. Тож коли в небі за вікном показалося перше бліде світло, яке обіцяло схід сонця, я здався, вдягнувся й поволі, з болем почимчикував на околиці містечка в пошуках вербової кори, яку можна було б пожувати. Дорогою знайшов кілька нових і цікавих синців, про які не знав напередодні.

Цей похід був справжньою мукою, проте я був радий, що йду в досвітній темряві, коли вулиці безлюдні. Про вчорашню колотнечу в «Золотому поні» мало бути багато розмов. Тому, хто побачив би, як я кульгаю, було б дуже легко дійти правильних висновків.

На щастя, завдяки цій прогулянці мої ноги перестали терпнути, а вербова кора дещо втамувала біль. Коли сонце остаточно встало, я вже почувався досить добре, щоби з'явитися на публіці. Тож я попрямував до Промислу, сподіваючись

перед просунутою симпатією кілька годин попрацювати над деталями. Треба було починати заробляти собі на наступний семестр навчання й погашення позики від Деві, вже не кажучи про бинти й нову сорочку.

* * *

Коли я прийшов, Джаксіма в Запасах не виявилося, але студента, який там був, я все ж упізнав. Ми вступили до Університету одночасно й певний час жили поряд у Стайнях. Він мені подобався. То був не шляхтич, який навчався у блаженній безтурботності, підтримуваний ім'ям і грошми своєї родини. Його батьки були торговцями шерстю, а сам він працював, щоб оплатити навчання.

— Безіле, — сказав я, — ти ж наче минулого семестру став е'ліром. Що ти робиш у Запасах?

Він трохи зашарівся, явно зніяковівши.

— Кілвін застукав мене, коли я додавав воду до кислоти.

Я похитав головою й суворо набурмосився.

— Е'ліре Безіле, це суперечить належній технології робіт, — проказав я, знизивши голос на октаву. — Рукотворець має все робити з бездоганною обережністю.

Безіл усміхнувся.

— Ти вловив його акцент! — він розгорнув облікову книгу. — Що тобі принести?

— Мене зараз не цікавить ніщо складніше за деталі, — відповів я. — Як щодо...

— Стривай, — перебив Безіл, насуплено дивлячись на облікову книгу.

— Що таке?

Він розвернув книгу до мене й показав.

— Поряд із твоїм іменем є примітка.

Я поглянув. Там був напис олівцем, зроблений дивовижно дитячими каракулями Кілвіна: «Не видавати ре'ларові Квоуту жодних матеріалів чи інструментів. Відправте його до мене. КЛВН».

Безіл співчутливо поглянув на мене й лагідно пожартував:

— Кислоту додають до води. Ти теж забув?
— Якби ж то, — відповів я. — Тоді я знав би, що відбувається.
Безіл нервово роззирнувся, а тоді нахилився вперед і тихо заговорив:

— Послухай, я знову бачив оту дівчину.

Я дурнувато кліпнув на нього.

— Що?

— Дівчину, яка приходила сюди, шукаючи тебе, — підказав він. — Оту молоденьку, яка шукала рудого чаклуна, що продав їй амулет.

Я заплющив очі й потер обличчя.

— Вона повернулася? Цього ще не вистачало.

Безіл хитнув головою.

— Вона не заходила, — уточнив він. — Принаймні я про таке не чув. Але бачив її кілька разів надворі. Вона тиняється подвір'ям, — він смикнув головою, показуючи на південний вихід із Промислу.

— Ти комусь казав? — запитав я.

Безіл набув глибоко ображеного вигляду і сказав:

— Я з тобою так не повівся б. Але вона могла поговорити з кимось іншим. Тобі справді варто її позбутися. Кілвін цвяхами заплюється, якщо подумає, ніби ти продавав обереги.

— Я їх не продавав, — запевнив я. — Гадки не маю, хто вона така. Яка вона із себе?

— Молода, — знизав плечима Безіл. — Не шалдїйка. Здається, в неї було світле волосся. Вона носить блакитний плащ із піднятим каптуром. Я спробував підійти до неї й поговорити, та вона просто втекла.

Я потер лоба.

— Чудово.

Безіл співчутливо знизав плечима.

— Просто подумав, що тебе слід попередити. Якщо вона таки прийде сюди та питає про тебе, доведеться сказати Кілвінові, — він винувато скривився. — Звиняй, але мені й так вистачає проблем.

— Розумію, — сказав я. — Дякую за попередження.

Коли я ввійшов до майстерні, мені негайно впало в око, яке там дивне світло. Найперше я підвів погляд, перевіряючи, чи не додав Кілвін нової лампи до численних скляних сфер, які висіли серед крокв. Я сподівався, що освітлення змінилося саме через нову лампу. Кілвін завжди мав кепський настрій, коли в нього несподівано гасла якась лампа.

Оглянувши крокви, я не помітив жодної темної лампи. Лише за якийсь час до мене дійшло, що світло таке дивне, бо в низькі вікна на східній стіні проникає справжнісіньке сонце. Зазвичай я приходив працювати пізніше.

О такій ранній порі в майстерні панувала майже моторошна тиша. Величезне приміщення здавалося порожнім і безживним: там працювали над чимось усього кілька студентів. Це в поєднанні з дивним світлом і несподіваним викликом від Кілвіна серйозно збентежило мене, поки я перетинав майстерню, прямуючи до Кілвінового кабінету.

Хоча година була рання, маленьке горно в кутку кабінету вже було добре розігріте. Коли я став у відчинених дверях, на мене вийнуло жаром. Це було приємно після вулиці, де було холодно, як на початку зими. Кілвін стояв спиною до мене й ворушив міхами в ненастанному ритмі.

Я гучно постукав об одвірок, аби привернути увагу.

— Майстре Кілвін! Я зараз спробував узяти в Запасах трохи матеріалів. Щось сталося?

Кілвін озирнувся на мене.

— Ре'ларе Квоуте. Секунду. Заходь.

Я ввійшов до його кабінету й зачинив за собою важкі двері. Якщо вже я вскочив у халепу, хай цього ніхто не підслухає.

Якийсь час Кілвін іще продовжував працювати міхами. Лише тоді, коли він витягнув довгу трубку, до мене дійшло, що він розпалює не горно, а маленьку скляну пічку. Кілвін зграбними рухами витягнув кульку з розтопленого скла на кінці трубки, а тоді заходився видувати скляну бульбашку. Та невпинно збільшувалася.

За хвилину скло втратило помаранчевий блиск.

— Міхи, — проказав Кілвін, не дивлячись на мене, й повернув трубку до скляної пічки.

Я кинувся виконувати наказ і заворушив міхами в розміреному ритмі, доки скло не засяло помаранчевим ізноу. Кілвін жестом наказав мені зупинитися, витягнув його й іще трохи подмухав на трубку, крутячи скло, доки бульбашка не стала завбільшки із солодку диню.

Він повернув її до пічки, а я заворушив міхами без наказу. Коли ми повторювали це втретє, я вже стікав потом. Я шкодував, що зачинив Кілвінові двері, але не хотів залишати міхи на той час, який піде на те, щоб відчинити їх ізноу.

Кілвін наче й не помічав жару. Скляна бульбашка виросла завбільшки з мою голову, а потім — із гарбуз. Однак коли він уп'яте витягнув її з жару й заходився видувати, вона повисла на кінці трубки, здулася й упала на підлогу.

— *Кіст, крайле, ен коте*, — люто вилаявся Кілвін. Кинув металеву трубку, і вона різко дзенькнула об кам'яну долівку. — *Крамет бреветан Аерін!*

Я поборов несподіване бажання засміятися. Моя сіаруська була недосконала, проте я не сумнівався, що Кілвін сказав: «Лайно в бороді Господній».

Схожий на бурмила майстер трохи постояв, глипаючи на зіпсоване скло на підлозі. Тоді протяжно, роздратовано видихнув через ніс, стягнув із себе захисні окуляри й повернувся до мене.

— Три комплекти синхронізованих дзвоників, латунних, — сказав він без передмов. — Один кран із засувом, залізний. Чотири теплові воронки, залізні. Шість сифонів, бляшаних. Двадцять дві шибки з двічі зміцненого скла та інші різноманітні деталі.

Він перелічив усю роботу, яку я виконав того семестру в Промислі. Прості речі, які можна було доробити та продати Запасам, аби швидко підзаробити.

Кілвін поглянув на мене темними очима.

— Ця робота задовольняє тебе, ре'ларе Квоуте?

— Задуми доволі прості, майстре Кілвін, — відповів я.

— Тепер ти ре'лар, — нагадав він із явним докором у голосі. — Тебе влаштовує млява робота за інерцією, виготовлення іграшок для лінивих багатіїв? — запитав він. — Саме цим ти бажаєш займатись у Промислі? Легкою роботою?

Я відчував, як у моєму волоссі виступає піт, який потім стікає по спині.

— Я трохи побоююся втілювати самостійні задуми, — сказав. — Ви не надто схвалювали зміни, які я вніс у свою ручну лампу.

— Говориш як боягуз, — відповів Кілвін. — Невже ти так ніколи й не вийдеш із дому, бо тебе один раз вилаяли? — він поглянув на мене. — Питаю тебе ще раз. Дзвоники. Литво. Ця робота тебе задовольняє, ре'ларе Квоуте?

— Майстре Кілвін, мене задовольняє думка про оплату навчання в наступному семестрі.

По моєму обличчю стікав піт. Я спробував витерти його рукавом, але моя сорочка вже промокла наскрізь. Я позирнув на двері Кілвінового кабінету.

— А сама робота? — підказав Кілвін. На смаглявій шкірі його чола виступав піт, але поза тим спека його, схоже, не турбувала.

— Чесно, майстре Кілвін? — запитав я, відчуваючи легке запаморочення.

Він набув трохи ображеного вигляду.

— Ре'ларе Квоуте, я ціную правду в усьому.

— Правда така, майстре Кілвін: за останній рік я зробив вісім палубних ламп. Якщо доведеться робити ще одну, то я можу всратися просто з нудьги.

Кілвін пирхнув — можливо, засміявся, — а тоді нагородив мене широкою усмішкою.

— Добре. Так і має почуватися ре'лар, — він тицьнув у мене одним товстим пальцем. — Ти розумний і маєш спритні руки. Я очікую від тебе великих звершень. Не марудної роботи. Зроби щось розумне — і це дасть тобі більше, ніж лампа. І вже точно більше, ніж деталі. Залиш їх е'лірам, — він зневажливо показав на вікно, з якого виднілася майстерня.

— Я постараюся, майстре Кілвін, — пообіцяв я. Мій голос звучав якось дивно, був далеким і металічним. — Не будете проти, якщо я відчиню двері та впущу сюди свіжого повітря?

Кілвін схвально буркнув, і я підступив до дверей. Одначе ноги були якісь чужі, а голова крутилася. Я похитнувся й мало не впав головою вперед на підлогу, але примудрився схопитися за край робочого столу й натомість просто опустився на коліна.

Коли мої побиті коліна торкнулися кам'яної підлоги, біль був нестерпний. Але я не заволав і не закричав. Навіть більше, здавалося, ніби біль надходить звідкілясь іздалеку.

* * *

Пробудився я спантеличеним. У роті було сухо, наче туди насипали тирси. Очі опухли, а думки були такі мляві, що я далеко не відразу розпізнав характерний запах незаражувального засобу в повітрі. Це, а також те, що я лежав під простирадлом голяка, підказало мені, що я в Медиці.

Я повернув голову й побачив коротке світле волосся та темну форму зцілювача. Розслаблено впав назад на подушку і прокректав:

— Привіт, Моло.

Вона повернулася й серйозно глянула на мене.

— Квоуте, — сказала Мола офіційним тоном, — як почуваєшся?

Я досі був осоловілий і мусив над цим замислитися.

— Думати важко, — проказав я, а тоді додав: — Хочу пити.

Мола принесла мені склянку й допомогла попити. Напій виявився солодким і з якимись домішками. Допив я далеко не відразу, але допивши, вже відчув себе наполовину людиною.

— Що сталося? — запитав я.

— Ти знепритомнів у Рукотворні, — пояснила вона. — Кілвін особисто приніс тебе сюди. Правду кажучи, вийшло доволі зворушливо. Його довелося прогнати.

Уявивши, як здоровезний майстер ніс мене вулицями Університету, я відчув, що всім тілом зашарівся від сорому. В нього на руках я, певно, скидався на ганчір'яну ляльку.

— Я знепритомнів?

— Кілвін пояснив, що ти був у жаркому приміщенні, — сказала Мола. — А ще твій одяг був просякнутий потом. Ти був мокрий, як хлющ.

Вона показала на мої сорочку та штани, що лежали жужмом на столі.

— Теплове виснаження? — припустив я.

Мола піднесла руку, щоб мене заспокоїти.

— Це був мій перший діагноз, — відповіла вона. — Після подальшого огляду я вирішила, що насправді ти страждаєш на гострі наслідки вчорашнього стрибка з вікна, — Мола багатозначно поглянула на мене.

Раптом мені стало соромно. Не за майже цілковиту голизну, а за очевидні ушкодження, які я дістав, гепнувшись із даху «Золотого поні». Я позирнув на двері та з полегшенням уздрів, що вони зачинені. Мола стояла й дивилася на мене, стараючись нічого не виказувати обличчям.

— Хтось іще бачив? — запитав я.

Мола хитнула головою.

— У нас сьогодні аврал.

Я трохи розслабився.

— Це вже щось.

Її лице спохмурніло.

— Цього ранку Арвіл віддав наказ повідомляти про будь-які підозрілі ушкодження. Чому, не секрет. Сам Емброуз пообіцяв чималу нагороду всякому, хто допоможе йому спіймати злодія, який вдерся до його кімнати й украв декілька цінних речей, зокрема перстень, який віддала йому мати на смертному одрі.

— От покидьок! — із жаром проказав я. — Я нічого не крав.

Мола здійняла брову.

— Усе так просто? Ніяких заперечень? І... нічого?

Я видихнув через ніс, намагаючись опанувати себе.

— Не буду ображати твої розумові здібності. Цілком очевидно, що я не падав зі сходів, — я глибоко вдихнув. — Послухай, Моло. Якщо ти комусь розкажеш, мене відрахують. Я нічого не крав. Міг би, та нічого не вкрав.

— Тоді чому... — вона завагалася, явно зніяковівши. — Що ти робив?

Я зітхнув.

— Ти повірила б, що я робив послугу одному своєму другові? Мола уважно поглянула на мене, вдивившись зеленими очима в мої очі.

— Що ж, ти останнім часом і справді робиш багатенько послуг іншим.

— Я... що? — перепитав я. Мої думки були надто мляві, щоб я розумів її слова.

— Коли ти був тут минулого разу, я лікувала в тебе опіки та отруєння димом після того, як ти витягнув Фелу з вогню.

— А... — відповів я. — Насправді то не послуга. Так учинив би всякий.

Мола уважно придивилася до мене.

— Ти дійсно в це віриш, так? — трохи похитала головою, а тоді взяла книжку в твердій палітурці та зробила на ній кілька позначок, поза сумнівом, зазначила щось у звіті про лікування. — Ну, а я вважаю це послугою. Ми з Фелою жили разом, коли обидві були новенькими. Хай що ти там думаєш, так учинив би далеко не всякий.

У двері постукали, і з коридору долинув голос Сіма.

— Можна зайти?

Він, не чекаючи відповіді, відчинив двері та провів до кімнати збентеженого Вілема.

— Ми чули... — Сім зупинився й повернувся до Моли. — У нього ж усе буде гаразд, так?

— У нього все буде добре, — запевнила Мола. — Якщо температура вирівняється, — вона взяла ключовий вимірювач і запхала мені до рота. — Знаю, тобі буде непросто, але постарайся хвилинку посидіти з закритим ротом.

— Тоді, — сказав з усмішкою Сіммон, — ми чули, що Кілвін відвів тебе в якесь усамітнене місце й показав тобі щось таке, що ти знепритомнів, наче мале шмаркате дівча.

Я набурмосився на нього, але рота не розтулив.

Мола знову повернулася до Віла й Сіма.

— Ноги в нього якийсь час болітимуть, але незворотних ушкоджень немає. З ліктем теж усе має бути гаразд, хоча шви казна-які. І що ви в біса робили в кімнатах Емброуза?

Вілем просто поглянув на неї зі звичною терплячістю в темних очах.

Із Сімом так не вийшло.

— Квоутові треба було взяти перстень для коханої, — радісно прошебетав він.

Мола повернулася до мене. На її обличчі виднілася лють.

— Оце ти нахаба! Збрехав мені в обличчя, — заявила вона. Очі в неї були суворі й сердиті, мов у кішки. — Дякувати Богіві, що ти не хотів образити мої розумові здібності абошо.

Я глибоко вдихнув і підняв руку, щоб вийняти з рота ключовий вимірювач.

— Сіме, трясця його матері! — сердито промовив я. — Колись я навчу тебе брехати.

Сім по черзі поглянув на мене й Молу, зашарівшись від паніки й сорому.

— Квоут небайдужий до однієї дівчини з-за річки, — виправдався він. — Емброуз забрав у неї перстень і не віддає. Ми просто...

Мола урвала його різким жестом.

— Чому не можна було просто сказати мені це? — роздратовано спитала вона в мене. — Усі знають, як Емброуз поводитьсь із жінками!

— Тому я тобі й не казав, — відповів я. — Це було схоже на дуже зручну брехню. А ще варто враховувати, що це абсолютно не твоє діло.

Її лице посуворішало.

— А ти вельми зверхній, як на...

— Зупиніться. Просто зупиніться, — попросив Вілем. Ми, заскочені зненацька, припинили суперечку. Він повернувся до Моли. — Що ти зробила найперше, коли Квоут надійшов сюди непритомний?

— Перевірила йому зіниці — шукала симптомів травми голови, — машинально відповіла Мола. — Як і чого це в біса стосується?

Вілем показав на мене.

— Поглянь на його очі тепер.

Мола подивилася на мене.

— Темні, — здивовано проказала вона. — Темно-зелені. Наче соснова гілка.

Віл продовжив:

— Не сперечайся з ним, коли в нього такі темні очі. З цього не виходить нічого доброго.

— Це схоже на звук, який видає гримучка, — докинув Сім.

— Радше вже на те, як найжачується пес, — виправив Вілем. — Це показує, що він готовий кусатися.

— Можете всі разом іти під три чорти, — заявив я. — А можете дати мені дзеркало, щоб я побачив, про що ви говорите. Яке, мені байдуже.

Віл зігнував мене.

— Наш маленький Квоут має темперамент як у порохової бочки, та охолонувши за хвилину, він збагне, як усе насправді, — Вілем багатозначно поглянув на мене. — Він засмучений не тому, що ти йому не довіряла, і не тому, що обдурила Сіма. Він засмучений, бо ти дізналася, на які ослячі дурощі він ладен іти, аби справити враження на жінку, — він зиркнув на мене. — Слово «ослячий» тут підходить?

Я глибоко вдихнув, видихнув і визнав:

— У принципі, так.

— Я вибрав його тому, що воно нагадує про ослів, — додав Віл.

— Я знала, що тут без вашої парочки не обійшлося, — дещо винувато промовила Мола. — Чесно кажучи, ви троє — ще та банда, і слово «банда» тут підходить у *будь-якому* розумінні, — вона обійшла ліжку збоку і критично поглянула на мій зранений лікоть. — Хто з вас його латав?

— Я, — скривився Сім. — Знаю, вийшло казна-як.

— «Казна-як» — це ще м'яко сказано, — відповіла Мола, критично оглядаючи лікоть. — Ти неначе намагався вишити на ньому своє ім'я, та ніяк не обходився без граматичних помилок.

— А я гадаю, що він упорався незле, — втрутився Віл, зазирнувши їй у вічі. — Зважаючи на брак підготовки, а також на те, що він допомагав другові за неідеальних обставин.

Мола зашарілася.

— Я не це хотіла сказати, — швидко відповіла вона. — Працюючи тут, легко забути, що не всі... — повернулася до Сіма. — Вибач.

Сім провів рукою крізь пісочне волосся.

— Ти, мабуть, могла б якось компенсувати це мені, — заявив він із хлоп'якуватою усмішкою. — Приміром, завтра у другій половині дня? Дозволивши мені пригостити тебе обідом? — він із надією поглянув на Молу.

Вона закотила очі й зітхнула — чи то весело, чи то з досадою.

— Гарзд.

— Мою роботу тут закінчено, — серйозно промовив Віл. — Я йду. Ненавиджу це місце.

— Дякую, Віле, — сказав я.

Він хутенько помахав рукою через плече й зачинив за собою двері.

* * *

Мола погодилася не писати у звіті про мої підозрілі ушкодження й зупинилася на початковому діагнозі — «теплове виснаження». Ще вона зрізала шви, накладені Сімом, а тоді заново промила, зашила й забинтувала мені руку. Ситуація не з приємних, але я знав, що з її вправним доглядом рука загоїться швидше.

Наостанок Мола порадила пити більше води й поспати та сказала, що надалі варто утримуватися від напруженої фізичної активності в жаркому приміщенні на наступний день після падіння з даху.

Розділ двадцять другий

Ковзання

Досі Елкса Дал навчав нас на просунутій симпатії лише теорії. Скільки світла можуть дати десять тавмів безперервного тепла

з використанням заліза? Базальту? Людської плоті? Ми завчали таблиці з числами й навчалися вираховувати висхідні квадрати, кінетичний момент і показники складного зниження.

Кажучи простіше, смертельна нудьга.

Не зрозумійте мене неправильно. Я знав, що це — надзвичайно важлива інформація. Такі зв'язування, як ті, що ми показували Денні, — штука проста. Але коли все ускладнюється, вправному симпатикові потрібно здійснювати доволі каверзні обчислення.

З погляду енергії немає суттєвих відмінностей між запалюванням свічки й розтопленням її на калюжу воску. Єдина різниця полягає у фокусі та контролі. Коли свічка стоїть перед вами, все просто. Ви просто дивитеся на гніт і припиняєте вливати тепло, побачивши перший зблиск полум'я. Зате, якщо свічка за чверть милі від вас або в іншому приміщенні, зберігати фокус і контроль незмірно важче.

А на необережного симпатика чекає дещо гірше за розтоплені свічки. Запитання, яке поставила Денна в «Еоліяні», було дуже важливе: «Куди дівається зайва енергія?»

Як пояснював Віл, частина переходить у повітря, частина — у пов'язані предмети, а решта переходить у тіло симпатика. На позначення цього є спеціальний термін — «тавмічне переповнення», але навіть Елкса Дал часто називав це ковзанням.

Приблизно щороку який-небудь необережний симпатик із сильним аларом спрямовував у несправний зв'язок достатньо тепла, щоб у нього різко підскочила температура тіла й він збожеволів від жару. Дал розповідав нам про один крайній випадок, коли студент примудрився зварити себе ізсередини.

Про останнє я розповів Манетові наступного дня після того, як Дал поділився цією історією з нашою групою. Я думав, що Манет, як і я, посміється з цього в межах розумного, але виявилося, що він сам був студентом, коли це сталося.

— Він пахнув свининою, — похмуро сказав Манет. — Справжня чортівня. Його, звісно, було шкода, та ідіота важко сильно жаліти. Трохи ковзання тут, трохи там — це майже непомітно, але в нього ковзнуло десь із двісті тисяч тавмів менш як за дві секунди, — Манет похитав головою, не підіймаючи погляду від

шматка бляхи, на який наносив гравірування. — Смерділо ціле крило Основи. У тих приміщеннях рік ніхто не міг залишатися.

Я витріщився на нього.

— Однак теплове ковзання трапляється доволі часто, — продовжив Манет. — Зате кінетичне ковзання... — він задоволено здійняв брови. — Двадцять років тому якийсь придуркуватий ел'те напився і спробував, побившись об заклад, підняти візок для гною на дах Зали Майстрів. Йому відірвало руку на рівні плеча.

Манет знову зігнувся над своєю бляхою, сумлінно гравіруючи руну.

— Для такого треба бути унікальним дурнем.

Наступного дня я особливо уважно слухав Дала.

Він немилосердно нас муштрував. Обчислення для ентавпії. Схеми із зображенням відстані розпаду. Рівняння, що описують ентропійні криві, які вправний симпатик має розуміти майже інтуїтивно.

Одначе Дал був не дурний. Тож він, поки ми не змудилися й не втратили пильності, перетворив це на змагання.

Він змушував нас добувати тепло з різних джерел: із розпечених прасок, із брил льоду, із власної крові. Найпростіше було запалювати свічки у віддалених приміщеннях. Запалити одну з десятка однакових свічок — уже важче. Запалити свічку, якої й не бачив ніколи, в невідомому місці... то було все одно що жонглювати в темряві.

Ми змагалися в точності. Змагалися у спритності. Змагалися в концентрації та самоконтролі. За два витки я опинився на першому місці в нашій групі з двадцяти трьох ре'ларів. Фентон на другому місці наступав мені на п'яти.

Так уже сталося, що наступного дня після моєї атаки на кімнати Емброуза у нас на просунутій симпатії почалися дуелі. Вони потребували таких самих спритності й самоконтролю, як наші попередні змагання, але тут було ще складніше, бо нашому алару активно протистояли інші студенти.

Тож я, попри нещодавній візит до Медики через теплове виснаження, витопив дірку в брилі льоду, що була у віддаленому

приміщенні. Попри дві ночі майже без сну, підняв температуру пінти ртуті рівно на десять градусів. Попри біль, що пульсував у синцях, і жалючий свербіж у забинтованій руці, розірвав навпіл пікового короля, не зачепивши інших карт у колоді.

Усе це я робив менш як за дві хвилини, попри те що Фентон застосовував проти мене весь свій алар. Не просто так мене прозвали Квоутом Таємничим! Мій алар був наче клинок із рамстонської сталі.

* * *

— Неабияк вражає, — сказав мені Дал після заняття. — У мене роками не було студентів, які так довго залишалися б непереможними. Проти тебе ще хоч хтось ставитиме?

Я хитнув головою.

— Це скінчилося вже давно.

— Ціна слави, — Дал усміхнувся, а тоді трохи посерйознішав. — Я хотів застерегти тебе перед оголошенням для всієї групи. Наступного витка, мабуть, почну ставити проти тебе пари студентів.

— Мені доведеться одночасно протистояти Фентонові та Бреєві? — запитав я.

Дал мотнув головою.

— Ми почнемо з двох найгірших дуелянтів. Це буде непоганим вступом до вправ на командну роботу, які ми почнемо виконувати згодом, — він усміхнувся. — А ще це завадить тобі розслабитися, — Дал уважно поглянув на мене, і його усмішка зчезла. — У тебе все гаразд?

— Просто морозить, — непереконливо заявив я, здригнувшись. — Можна стати біля жаровні?

Я став якомога ближче, при цьому не тулячись до гарячого металу, і розчепірів руки над мерехтливою мискою з гарячим вугіллям. За мить мороз зник, і я помітив, що Дал із цікавістю дивиться на мене.

— Сьогодні я потрапив до Медики з легким тепловим виснаженням, — визнав я. — Моє тіло трішечки спантеличене. Зараз у мене все гаразд.

Він нахмурився.

— Не треба приходити на заняття, якщо тобі недобре, — сказав Дал. — І вже точно не треба брати участь у дуелях. Така симпатія напружує тіло й розум. Не варто ризикувати ускладнити це хворобою.

— Прийшовши на заняття, я почувався нормально, — збрехав я. — Організм просто нагадує мені, що я завинив йому одну ніч міцного сну.

— От і дай йому її, — суворо промовив Дал і теж розчепірів руки над вогнем. — Якщо заганятимеш себе, то згодом заплатишся за це. Ти останнім часом мав трохи занедбаний вигляд. А втім, слово «занедбаний» тут не підходить.

— Зморений? — припустив я.

— Так. Зморений, — він замислено придивився до мене і пригладив рукою бороду. — Ти володієш даром слова. Гадаю, це — одна з причин, чому ти опинився в Елодіна.

Тут я змовчав. І, напевно, змовчав доволі голосно, бо Дал кинув на мене зацікавлений погляд.

— Як просувається твоя наука в Елодіна? — невимушено запитав він.

— Непогано, — оборонився я.

Він поглянув на мене.

— Не так добре, як я міг сподіватися, — визнав я. — Навчання в майстра Елодіна не таке, як я очікував.

Дал кивнув.

— Він може бути складним.

У мене з'явилося запитання.

— Майстре Дал, а ви знаєте якісь імена?

Він серйозно кивнув.

— Які? — не вгавав я.

Він трохи напружився, а тоді розслабився, покрутивши руками над вогнем.

— Насправді це запитання негречно, — лагідно зауважив Дал. — Ну, не те щоб *зовсім* негречно — просто про таке не питають. Це все одно що питати чоловіка, як часто він кохається зі своєю дружиною.

— Перепрошую.

— Не треба, — відказав Дал. — Ти не мав причин це знати. Гадаю, це пережиток давніших часів. Тих, коли таких самих арканістів доводилося боятися більше. Знаючи, які імена знає твій ворог, можна було вгадати його сильні та слабкі сторони.

Ми обидва на мить замовкли, гріючись біля вугілля.

— Вогонь, — сказав Дал за одну довгу мить. — Я знаю ім'я вогню. І ще одне.

— Всього два? — бездумно бовкнув я.

— А скільки знаєш ти? — лагідно подражнися він. — Так, усього два. Але два імені — це багато, як на наші часи. Елодін каже, що колись давно було інакше.

— А скільки знає Елодін?

— Навіть якби я знав, сказати це тобі було б неймовірно поганим тоном із мого боку, — відповів Дал із ноткою несхвалення. — Але можна спокійно стверджувати, що кілька він знає.

— А ви могли б показати мені щось із іменем вогню? — спитав я. — Якщо це не непристойно?

Дал повагався якусь мить, а тоді всміхнувся. Уважно вдивився в жаровню між нами, заплющив очі й відтак показав жестом на незапалену жаровню на іншому кінці приміщення.

— Вогонь.

Він проказав це слово, наче заповідь, і віддалена жаровня заревіла вогненним стовпом.

— Вогонь? — спантеличено перепитав я. — І все? Ім'я вогню — «вогонь»?

Елка Дал усміхнувся й похитав головою.

— Насправді я сказав не це. Просто щось у тобі підставило знайоме слово.

— Мій сонний розум переклав його?

— Сонний розум? — спантеличено глянув на мене Дал.

— Так Елодін називає ту частину людини, яка знає імена, — пояснив я.

Дал знизав плечима та провів рукою по короткій чорній бороді.

— Називай її як хочеш. Те, що ти чув, як я щось сказав, — це, напевно, добрий знак.

— Іноді я не знаю, чому морочуся з іменуванням, — пробурчав я. — Оту жаровню можна було б запалити симпатією.

— Без зв'язку — ні, — відзначив Дал. — Без зв'язування, джерела енергії...

— І це однаково видається безглуздом, — додав я. — Я щодня вивчаю дещо у вас на заняттях. Дещо корисне. А за весь час, який витратив на іменування, не здобув нічого. Знаєте, про що Елодін читав лекцію вчора?

Дал хитнув головою.

— Про різницю між голизною та оголеністю, — беземоційно продовжив я. Дал розреготався. — Серйозно. Я боровся за те, щоб потрапити до нього, але тепер можу хіба що думати, скільки часу там марную — часу, який можна було б витратити на щось практичніше.

— На світі є дещо практичніше за імена, — визнав Дал. — Але поглянь.

Він знову зосередився на жаровні перед нами, а тоді його погляд став відстороненим. Дал заговорив знову, цього разу пошепки, а тоді поволі опустив руку так, що вона опинилася за кілька дюймів від розпеченого вугілля.

Відтак Дал із напруженим обличчям втиснув долоню в самісіньке серце вогню, вмостивши розчепірені пальці серед жовтогарячого вугілля так, ніби то були просто розсипані камінці.

Я усвідомив, що затамував подих, і видихнув — тихенько, бо не хотів перебивати йому концентрацію.

— Як?

— Імена, — твердо сказав Дал і прибрав руку з вогню. Вона була вимазана білим попелом, але геть не постраждала. — Імена відображають істинне розуміння речі, а той, хто зрозумів певну річ по-справжньому, має владу над нею.

— Але ж вогонь — це не окрема річ, — заперечив я. — Це лише екзотермічна хімічна реакція. Це... — я розгубився й зупинився.

Дал втягнув у себе повітря. Якусь мить здавалося, що він усе пояснить. А тоді він замість пояснень розсміявся, безпорадно знизавши плечима.

— Мені бракує розуму, щоб пояснити це тобі. Спитай Елодіна. Це ж він заявляє, нібито таке розуміє. Я просто тут працюю.

* * *

Після заняття з Далом я попрямував за річку, до Імрі. Не знайшов Денни в шинку, в якому вона зупинилася, тож подався до «Еолояна», хоч і знав, що для зустрічі з нею там зарано.

Усередині було не більше дюжини людей, але я все ж помітив знайоме обличчя у віддаленому кінці шинкваса. Ця людина розмовляла зі Станчіоном. Граф Треп помахав рукою, і я підійшов до них.

— Квоуте, хлопчику мій! — із завзяттям сказав Треп. — Ціле життя тебе не бачив.

— По той бік річки доволі гаряча пора, — відповів я й поставив футляр із лютнею.

Станчіон оглянув мене й відверто сказав:

— Воно й видно. Ти якийсь блідий. Треба їсти більше червоного м'яса. Або більше спати. — Він показав на табурет неподалік. — Поза тим я мушу виставити тобі кухоль метегліну.

— А я вам за це подякую, — відповів я й виліз на табурет. Перестати обтяжувати зболілі ноги було чудово.

— Якщо тобі треба м'яса та сну, — вкрадливо промовив Треп, — приходь повечеряти до мого маєтку. Обіцяю чудову їжу й такі нудні розмови, що їх можна проспати й не боятися, що щось пропустив. — Він благально поглянув на мене. — Ходімо. Якщо треба, я дуже проситиму. Людей буде не більш як десятеро. Я вже не один місяць жадав тобою похизуватися.

Я взяв кухоль із метегліном і поглянув на Трепа. Його оксамитова куртка була темно-блакитна, а замшеві чоботи — пофарбовані їй у тон. Я не міг з'явитися на офіційній вечері в нього вдома вбраним у ношений дорожній одяг. Іншого ж у мене не було.

У Трепові не було нічого демонстративного, проте він народився й виріс шляхтичем. Йому, напевно, й на думку не спадало, що я не маю вишуканого одягу. І я не ставив йому на карб такого мислення. Переважна більшість студентів Університету

була бодай трохи заможна. Звідки ще в них могли взятися гроші на навчання?

Насправді ж мені понад усе хотілося гарної вечері й можливості поспілкуватися де з ким із місцевої аристократії. Дуже хотілося б потеревенити над випивкою, усунути частину шкоди, якої Емброуз завдав моїй репутації, а ще, можливо, повернути увагу потенційного покровителя.

Але я просто не міг дозволити собі оплатити вхід. Зміна більш-менш гарного одягу затягнула б щонайменше на півтора таланти, навіть якби я купив його у лахмітника. Не одяг красить людину, але щоб зіграти роль, потрібен відповідний костюм.

Станчіон, сидячи позаду Трепа, демонстративно закивав головою.

— Буду дуже радий прийти на вечерю, — сказав я Трепові. — Обіцяю. Щойно в Університеті все трохи вляжеться.

— Чудово, — завзято промовив Треп. — Ловлю тебе на слові. Вороття немає. Я дістану тобі покровителя, мій хлопчику. Справжнього. Присягаюся.

Позаду нього схвально кивнув Станчіон.

Я всміхнувся їм обом і випив іще трохи метегліну. Кинув погляд на сходи до другого ярусу.

Станчіон помітив мій погляд.

— Вона не тут, — винувато проказав він. — Ба більше, я не бачив її вже кілька днів.

У двері «Еоляна» пройшов гурт людей і крикнув щось іллійською. Станчіон помахав їм і зіп'явся на ноги.

— Обов'язок кличе, — промовив він і побрів геть, зустрічати їх.

— До речі, про покровителів, — сказав я Трепові. — Мені хотілося спитати вашої думки з одного питання. — Я стихив голос. — Такого, що я хотів би, щоб це залишилося між нами.

Треп нахилився ближче. Його очі виблискували цікавістю.

Збираючись із думками, я випив іще метегліну. Цей напій бив у голову швидше, ніж я очікував. Правду кажучи, це було непогано, бо притуплювало біль від численних травм.

— Гадаю, ви знаєте практично всіх потенційних покровителів у радіусі ста миль звідси.

Треп знизав плечима, не вдостоюючи мене зайвою скромністю.

— Та чимало. Всіх, хто ставиться до цього серйозно. Принаймні всіх, хто має гроші.

— Я маю друга, — сказав я. — Музиканта, що лише починає. Вона має талант від природи, але вишколу — небагато. Дехто підходив до неї з пропозицією допомогти та обіцянкою покровительства в майбутньому...

Я поступово замовк, не знаючи, як пояснити решту.

Треп кивнув і сказав:

— Ти хочеш знати, чи справжній він. Слушне побоювання. Деяким людям здається, ніби покровитель має право не лише на музику, — показав на Станчіона. — Якщо хочеш історій, запитай його про той випадок, коли герцогиня Саміста приїхала сюди на вакації, — він реготнув, мало не застогнавши, й потер очі. — Поможіть мені крихітні боги, та жінка була страшна.

— Оцього я й побоююся, — мовив я. — Не знаю, чи можна йому довіряти.

— Я можу поспитати, якщо хочеш, — зголосився Треп. — Як його звати?

— Це частина проблеми, — відповів я. — Його імені я не знаю. І не думаю, що вона знає.

Тут Треп нахмурився.

— Як вона може не знати його імені?

— Він назвав їй певне ім'я, — відповів я. — Проте вона не знає, чи справжнє воно. Вочевидь, він дуже дбає про свій особистий простір і дав їй строгу вказівку нікому про себе не розповідати. Вони ніколи не зустрічаються в одному місці двічі. Ніколи не зустрічаються на людях. Він зникає на кілька місяців поспіль, — я поглянув на Трепа. — Як вам таке?

— Ну, ситуація далеко не ідеальна, — промовив Треп із явним несхваленням у голосі. — Є всі шанси, що цей хлопака взагалі не є нормальним покровителем. Скидається на те, що він може користуватися твоїм другом.

Я похмуро кивнув.

— Сам так подумав.

— А втім, — продовжив Треп, — деякі покровителі таки працюють таємно. Бувають випадки, коли вони, знайшовши талановиту людину, плекають її потай, а згодом... — він театральньо змахнув рукою. — Це схоже на фокус. Раптом беруть і витягають із порожнечі блискучого музиканта.

Треп лагідно всміхнувся мені.

— Я думав, що так хтось учинив із тобою, — зізнався він. — Ти з'явився нізвідки й дістав свиріль. Я гадав, що хтось ховав тебе, доки ти не підготувався до ефектної появи.

— Не думав про таке, — сказав я.

— Таке справді буває, — запевнив Треп. — Але дивні місця для зустрічей і те, що вона не знає його імені напевне? — він нахмурився й похитав головою. — Це як мінімум доволі негречно. Або цей хлопака трохи розважається, вдаючи із себе людину поза законом, або він і справді сумнівний.

Треп неначе замислився на мить, вистукуючи пальцями по шинквасу.

— Скажи своєму другові, хай буде обережною й не втрачає голови. Жахливо, коли покровитель користується із жінки. Це — зрада. Але я знав чоловіків, які просто вдавали із себе покровителів, аби завоювати довіру жінки, — він насупився. — Це ще гірше.

* * *

На півдорозі до Університету, коли на віддалі щойно показався Кам'яний міст, я раптом відчув, як по моїй руці біжить неприємне, колюче тепло. Спершу подумав, що то біль від двічі зашитих ран на лікті, бо вони весь день свербіли й палали.

Але це тепло не зникло, а продовжувало розходитися по руці та грудях із лівого боку. Я почав пітніти, неначе мене раптом кинуло в жар.

Я скинув із себе плащ, аби охолонути на студеному повітрі, й заходився розстібати сорочку. Осінній вітер мені допоміг,

і я обмахався плащем. Однак жар посилювався до болю, неначе я облив груди окропом.

На щастя, ця частина дороги тягнулася паралельно до струмка, що впадав у річку Ометі неподалік. Не в змозі вигадати нічого кращого, я скинув із себе черевики, зняв із плеча лютню та стрибнув у воду.

Струмок був такий холодний, що я охнув і заплювався, проте він остудив вогонь на моїй шкірі. Я залишився у воді й постарався не відчувати себе ідіотом, поки повз мене йшла молода пара, тримаючись за руки й демонстративно мене ігноруючи.

Дивне тепло йшло моїм тілом так, ніби всередині мене був якийсь вогонь, що намагався знайти вихід. Спершу вздовж лівого боку, потім він спустився до ніг, а тоді повернувся до лівої руки. Коли вогонь перейшов до моєї голови, я пірнув під воду.

За кілька хвилин він зупинився, і я виліз зі струмка. Затремтів і закутався у плащ, радіючи, що на дорозі більше нікого нема. А тоді, позаяк робити було більше нічого, завдав на плече футляр із лютнею й рушив у довгу дорогу назад до Університету, мокрючий і страшенно наляканий.

Розділ двадцять третій

Начала

— Я розповідав Молі, — запевнив я, тасуючи карти. — Вона сказала, що це все у мене в голові, й виштовхала мене за двері.

— Ну, я можу лише здогадуватись, як воно, — з гіркотою відказав Сім.

Я підвів погляд, здивований несподіваною різкістю в його голосі, та не встиг запитати, в чому річ. Вілем перехопив мій погляд і похитав головою — мовляв, не треба. Знаючи минуле Сіма, я здогадався, що в нього знову швидко й болісно закінчилися швидкі й болісні стосунки.

Я притримав язика та знову здав карти для гри в дихання. Наша трійця вбивала час, чекаючи, коли зала наповниться. Відтак я почну грати для звичної аудиторії вечора повалка в Анкера.

— А як ти думаєш, у чому річ? — запитав Вілем.

Я завагався, побоюючись, що мої страхи якимось чином можуть справдитись, якщо я висловлю їх уголос.

— Можливо, я напоровся на щось небезпечно у Промислі. Віл поглянув на мене.

— Наприклад?

— Деякі сполуки, якими ми користуємося, — пояснив я. — Вони проникають крізь шкіру та вбивають у вісімнадцять повільних способів, — згадався день, коли у мене тріснула тентенова склянка у Промислі. Згадалася та єдина крапля переносника, що впала мені на сорочку. То була просто малесенька крапелька, трішки більша за головку цвяха. Я був цілком певен, що вона не торкнулася моєї шкіри. — Сподіваюся, що це не воно. Але не знаю, що ще це може бути.

— Можливо, це якийсь запізнілий ефект сливового вузла, — похмуро припустив Сім. — Емброуз — не бозна-який алхімік. До того ж, як я розумію, один з основних інгредієнтів — свинець. Якщо Емброуз витворив його сам, то, можливо, на твій організм впливають якісь приховані начала. Ти сьогодні їв чи пив щось не таке, як завжди?

Я подумав і зізнався:

— Випив чимало метегліну в «Еоліяні».

— Від цього кому завгодно стане зле, — похмуро заявив Віл.

— А мені він подобається, — вставив Сім. — Але він сам по собі — практично засіб від усього. Там купа різних добавок. Ніякої алхімії, зате є мускатний горіх, кмін, гвоздика — всілякі спеції. Котрась із них могла спровокувати деякі вільні начала, що ховаються в твоєму організмі.

— Чудово, — буркнув я. — І як саме мені з цим упоратися? Сім безпорадно розвів руками.

— Так я й думав, — промовив я. — Та все ж це звучить краще, ніж отруєння металом.

Відтак Сіммон за допомогою цікавої карткової сили забрав чотири взятки поспіль і наприкінці руки знову почав усміхатися. Сім узагалі ніколи не журився довго.

Віл прибрав свої карти, а я відсунув стілець від столу.

— Зіграй оту про п'яну корову й маслянку, — попросив Сім. Я не зміг утриматися від усмішки.

— Можливо, згодом, — відповів я, взявши свій футляр із лютнею, що ставав дедалі жалюгіднішим, і попрямувавши до каміна серед знайомих ріденьких оплесків. Мені далеко не відразу вдалося відкрити футляр, розігнувши мідний дріт, який досі там був замість пряжки.

Наступні дві години я грав. Заспівав «Горщик із мідним дном», «Гілку бузку» й «Таз тітоньки Еммі». Слухачі сміялися, плескали в долоні й радісно гукали. Виводячи пісні, я відчував, як мої тривоги щезають. Музика завжди була для мене найкращим засобом від похмурого настрою. Під час співу навіть синці боліли якось менше.

А тоді я відчув холодок, неначе у димар позаду мене віяв сильний зимовий вітер. Я притлумив джоз і дограв останній куплет «Яблучного бренді», яке таки заграв, щоб потішити Сіма. Коли я зіграв останній акорд, глядачі заплодували й зала поступово знову почала наповнюватися розмовами.

Я озирнувся на камін, але там весело палав вогонь, а протягом і не пахло. Я відступив від вогнища, сподіваючись, що після маленької прогулянки холодок мене покине. Але, ступивши кілька кроків, усвідомив, що цьому не бути. Холод засів просто в кістках. Я знову повернувся до каміна й розчепірих руки, щоб їх зігріти.

Поряд з'явилися Віл і Сім.

— Що відбувається? — запитав Сім. — У тебе такий вигляд, ніби тебе от-от знуть.

— Щось таке і є, — відповів я, зціпивши зуби, щоб не цокотіли. — Іди-но скажи Анкерові, що я почуваюся хворим і на сьогодні мушу зав'язати. А тоді запали свічку від цього вогню та принеси її до моєї кімнати, — я поглянув на їхні серйозні обличчя. — Віле, не допоможеш мені забратися звідси? Не хочу повертати до себе увагу.

Вілем кивнув і підставив мені руку. Я сперся на нього й зосередився на тому, щоб не труситися, поки ми прямували до сходів. На нас особливо не звертали уваги. Мабуть, я здавався

передусім п'яним. Долоні занімили та обважніли. Губи здавалися крижаними.

Після першого сходового маршу мені вже було несила стримувати дрож. Ходити я ще міг, але щільні м'язи ніг сіпалися з кожним кроком.

Віл зупинився.

— Треба піти Медики, — хоча його голос не змінився, шалдійський акцент у ньому посилювався. Також Віл починав опускати слова. Це вказувало на ширину тривоги.

Я твердо хитнув головою й нахилився вперед, знаючи, що йому доведеться або допомогти мені піднятися сходами, або впустити мене. Вілем обхопив мене однією рукою й чи то підтримував, чи то ніс мене до кінця шляху.

Опинившись у своїй крихітній кімнатці, я впав на ліжко. Віл закутав мої плечі в ковдру.

У коридорі залунали кроки, і з-за дверей нервово визирнув Сім. Він тримав огризок свічки, прикриваючи полум'я на ходу другою рукою.

— Є. А для чого вона, власне, тобі треба?

— Отуди, — показав я на столик біля ліжка. — Ти її від вогню запалив?

Сімові очі стали наляканими.

— Твої губи, — промовив він. — Колір у них недобрий.

Я відламав одну скабку від шорсткої деревини столика біля ліжка й різко встромив її в долоню з тильного боку. З'явилася кров, і я викачав довгу скабку в ній — так, щоб намокла.

— Зачиніть двері, — попросив я.

— *Не* роби того, про що я думаю, — твердо промовив Сім.

Я встромив довгу скабку в м'який віск свічки поряд із запаленим гнотом. Він трохи поплювався, а тоді полум'я огорнуло її. Я пробурмотів два зв'язування одне за одним, говорячи повільно, щоб занімили губи не ковтали слів.

— Що ти робиш? — запитав Сім. — Намагаєшся зваритися?

Я не відповів йому, і він ступив уперед, неначе зібравшись перекинути свічку.

Віл ухопив його за передпліччя.

— Руки в нього крижані, — швидко зауважив він. — Йому холодно. По-справжньому холодно.

Сімів погляд нервово метався між ним і мною. Він відступив на крок.

— Просто... просто будь обережний.

Але я вже не зважав на нього. Заплющив очі та прив'язав полум'я свічки до вогню вниз. Тоді обережно встановив іще один зв'язок — між кров'ю на скабці та кров'ю в своєму тілі. Це було дуже схоже на те, що я робив із краплею вина в «Еоляні». Єдиною відмінністю було те, що я, звісно, не хотів, аби в мене закипіла кров.

Спершу мене лише трохи, відверто недостатньо полоскотало тепло. Я зосередився сильніше й відчув, як усе тіло розслабляється й мене заливає теплом. Я тримав очі заплющеними, зосередивши увагу на зв'язуваннях, доки не зміг кілька разів протяжно, глибоко вдихнути, не здригаючись і не трусячись.

Я розплющив очі й побачив, як на мене з очікуванням дивляться двоє друзів. Усміхнувся їм.

— У мене все гаразд.

Але я почав пітніти, ще навіть не договоривши. Раптом стало занадто тепло, до нудоти тепло. Я розірвав обидва зв'язування — швидко, наче відсмикнув руку від гарячої залізної пічки.

Я кілька разів глибоко вдихнув і видихнув, а тоді зіп'явся на ноги й підійшов до вікна. Відчинив його й важко сперся на підвіконня, насолоджуючись студеним осіннім повітрям, яке пахло мертвим листям і прийдешнім дощем.

На одну довгу мить запала тиша.

— Це було схоже на озноб зв'язувача, — зауважив Сіммон. — Дуже важкий озноб зв'язувача.

— І відчувалось як озноб, — відповів я.

— Може, твоє тіло втратило здатність регулювати власну температуру? — припустив Вілем.

— Температуру, — відсторонено виправив його Сім.

— Це не пояснює опіку на грудях, — зауважив я.

Сім схилив голову набік.

— Опіку?

Я вже був мокрий від поту, тож зрадів причині розстебнути сорочку та зняти її через голову. Чимала частина грудей і верхньої частини передпліччя в мене стали яскраво-червоними й різко контрастували зі звичною блідістю моєї шкіри.

— Мола сказала, що то висип і я нервуюся, мов стара баба. Але його не було, доки я не стрибнув у річку.

Сіммон прихилився поближче, щоб роздивитися.

— Все одно думаю, що це незв'язані начала, — заявив він. — Вони можуть дивно діяти на людину. Минулого семестру в нас був е'лір, який не був обережним під час витворювання. Потім майже два витки не міг ні спати, ні сфокусувати погляд.

Вілем згорбився на стільці.

— Від чого людину кидає в холод, потім у жар, а тоді знов у холод?

Сім мляво всміхнувся.

— Звучить наче загадка.

— Ненавиджу загадки, — сказав я й потягнувся до сорочки. А тоді скрикнув, ухопившись за оголений лівий біцепс. Між моїми пальцями показалася кров.

Сім зірвався на ноги, несамовито роззираючись довкола. Йому явно було незрозуміло, що робити.

Мене неначе штрикнули невидимим ножом.

— Боже... Почорніле... Трясця, — процідив я крізь зуби. Прибрав руку й побачив на передпліччі маленьку круглу ранку, що з'явилася нізвідки.

На обличчі Сіммона відбився жах. Він вирячив очі й затулив рота руками. Щось сказав, але я надто старався зосередитися, щоб його послухати. Та й усе одно вже знав, що він каже: «зловживання». Ну звісно. Це все зловживання. Мене хтось атакує.

Я перейшов у Кам'яне Серце й застосував увесь свій алар.

Однак мій невідомий нападник не марнував часу. З'явився гострий біль у грудях, поряд із плечем. Цього разу шкіра не порвалася, проте я побачив, як під нею розростається синя пляма.

Я зміцнив алар, і наступний удар став практично уколом. Відтак я хутко розділив свій розум на три частини й відправив дві з них підтримувати алар, що мене захищав.

І лише тоді тяжко зітхнув.

— У мене все гаразд.

Сіммон засміявся, але цей сміх заглух і перейшов у схлип. Він досі затуляв руками рота.

— Як ти можеш таке казати? — запитав він із явним жахом.

Я опустив погляд на себе. Крізь мої пальці досі точилася кров, стікаючи по тильному боку долоні й по передпліччю.

— Це правда, — запевнив я. — Чесно, Сіме.

— Але ж зловживання... — промовив він. — Так просто не роблять.

Я сів на край ліжка, продовжуючи тиснути на рану.

— Гадаю, в нас є доволі чіткі докази на користь проти-лежного.

Вілем знову сів.

— Я згоден із Сіммоном. Нізачо в це не повірив би, — він сердито змахнув рукою. — Арканісти вже так не роблять. Це божевілья, — поглянув на мене. — Чому всміхаєшся?

— Мені стало легше на душі, — чесно сказав я. — Я побою-вався, що отруївся кадмієм або в мене якась таємнича хвороба. А це хтось просто намагається мене вбити.

— Як таке можна зробити? — запитав Сіммон. — Не з по-гляду моралі. Як хтось заволодів твоєю кров'ю чи твоїм во-лоссям?

Вілем поглянув на Сіммона.

— Що ти зробив із бинтами, підлатавши його?

— Спалив, — насторожено промовив Сім. — Я не ідіот.

Віл спробував заспокоїти його жестом.

— Я просто звужую коло варіантів. Медика, ймовірно, тут теж ні до чого. Там обережні в таких речах.

Сіммон підвівся.

— Треба комусь сказати, — він поглянув на Вілема. — Дже-місон іще може бути у своєму кабінеті о такій порі?

— Сіме, — озвався я, — може, просто зачекаємо?

— Що? — перепитав Сіммон. — А чому?

— Єдиний доказ, який у мене є, — це ушкодження, — пояснив я. — Це означає, що знадобиться, щоб мене оглянув хтось у Медиці. А коли це станеться... — я помахав забинтованим ліктем, бо однією рукою досі затискав скривавлене передпліччя. — Я дивовижно схожий на людину, що всього кілька днів тому впала з даху.

Сім знову сів на стілець.

— Минуло лише три дні, так?

Я кивнув.

— Мене відрахували б. А Молі дісталосся б на горіхи за те, що вона не згадувала про мої ушкодження. Майстер Арвіл такого не прощає. Вас також, мабуть, у це втягнули б. А я цього не хочу.

Ми трохи помовчали. Чути було лише далекий гамір у велелюдній пивниці внизу. Я сів на ліжко.

— А нам узагалі треба говорити про те, хто це робить? — запитав Сім.

— Емброуз, — відповів я. — Завжди Емброуз. Він, напевно, знайшов трохи моєї крові на шматку черепиці. Треба було про це подумати ще кілька днів тому.

— Звідки йому було знати, що вона твоя? — запитав Сіммон.

— Я його ненавиджу, — з гіркотою сказав я. — Звісно, він знає, що то був я.

Віл тим часом поволі захитав головою.

— Ні. Це на нього не схоже.

— Не схоже? — перепитав Сіммон. — Він попросив оту жінку підсунути Квоутові сливового вузла. Це не краще за отруту. Найняв отих чолов'яг минулого семестру, щоб вони напали на Квоута в завулку.

— Про це я й кажу, — відповів Вілем. — Емброуз не робить нічого із Квоутом. Він робить так, щоб цим займалися інші люди. Підмовив якусь жінку його отруїти. Заплатив харцизам, щоб вони тебе прирізали. Правду кажучи, думаю, що він навіть цього не робив. Б'юсь об заклад, що про це за нього домовився хтось інший.

— Різниці немає, — зауважив я. — Ми знаємо, що за цим стоїть він.

Вілем нахмурився на мене.

— Ти не думаєш як годиться. Річ не в тому, що Емброуз — не покидьок. Він покидьок. Але він розумний покидьок. Старається відмежуватися від усіх своїх діянь.

Сім явно був невпевнений.

— Віл має рацію. Коли тебе найняли як музиканта до «Кона і четвірки», не Емброуз купив той заклад і звільнив тебе. Він попросив це зробити зятя барона Пітра. І жоднісінького зв'язку з ним.

— Тут теж жодного зв'язку, — зауважив я. — В цьому вся суть симпатії. Вона опосередкована.

Віл знову похитав головою.

— Якби тебе прирізали в завулку, люди були б шоковані. Але таке трапляється постійно по всьому світу. А якби ти впав при людях і з тебе зацебеніла кров через зловживання? Люди жахнулися б. Майстри призупинили б заняття. Багаті купці та шляхта почули би про це й забрали би своїх дітей із науки. Привели б констеблів з Імрі.

Сіммон потер лоба й задумливо поглянув на стелю. А відтак кивнув самому собі — спершу повільно, а тоді вже впевненіше.

— Логічно, — проказав він. — Якби Емброуз знайшов тріхи крові, то міг би здати її Джемісонові й попросити його відшукати злодія. Не треба було би просити людей у Медиці шукати підозрілих ушкоджень і такого іншого.

— Емброуз полюбляє мститися, — похмуро зауважив я. — Він міг і приховати кров від Джемісона. Залишити її собі.

Тим часом Вілем захитав головою.

Сім зітхнув.

— Віл має рацію. Симпатиків не так багато, і всі знають, що Емброуз на тебе ображений. Він надто обережний для такого. Це відразу вказало б на нього.

— До того ж, — додав Вілем, — як давно це вже триває? Багато днів. Ти справді думаєш, що Емброуз міг би витримати так довго, не тицьнувши тебе в це носом? Навіть трішечки?

— Маєш рацію, — з неохотою визнав я. — Це на нього не схоже.

Я знав, що це має бути Емброуз. Відчував це нутром. І, як не дивно, мало не хотів, щоб то був він. Це сильно все спростило б.

Але бажання не збуваються самі собою. Я глибоко вдихнув і змусив себе подумати про це раціонально.

— З його боку це було б нерозсудливо, — врешті визнав я. — А він не схильний бруднити руки, — я зітхнув. — Добре. Чудово. Ніби мало було, що одна людина вже намагається зіпсувати мені життя.

— Хто це міг би бути? — запитав Сіммон. — Звичайна людина не може виробляти таке з волоссям, правильно?

— Дал міг би, — сказав я. — Або Кілвін.

— Мабуть, можна спокійно вважати, — іронічно промовив Вілем, — що тебе не намагається вбити жоден із майстрів.

— Тоді це повинна бути людина, що має його кров, — сказав Сім.

Я спробував зігнорувати неприємне відчуття в животі.

— Моя кров є в однієї людини, — зізнався я. — Але не думаю, що вона може бути в цьому винна.

Віл і Сім поглянули на мене, і я враз пошкодував, що щось сказав.

— Чого це в когось може бути твоя кров? — запитав Сім.

Я завагався, а тоді збагнув, що їм уже не можна про це не сказати.

— На початку семестру я позичив грошей у Деві.

Жоден із них не відреагував так, як я очікував. Тобто вони обидва взагалі ніяк не відреагували.

— Хто така Деві? — поцікавився Сім.

Я почав розслаблятися. Можливо, вони про неї не чули. Так, безумовно, буде простіше.

— Вона гелет, що живе за річкою, — пояснив я.

— Гаразд, — невимушено відповів Сіммон. — Хто такий гелет?

— Пам'ятаєш, ми ходили на «Привида й панну Гуску»? — запитав я. — Кетлер був гелетом.

— А, мідний яструб, — відповів Сім. Його обличчя проясніло від здогаду, а тоді знову спохмурніло: до нього дійшли можливі наслідки. — Не знав, що такі люди водяться тут.

— Такі люди є скрізь, — запевнив я. — Без них світ не працював би.

— Стривай, — раптом сказав Вілем, піднявши руку. — Ти сказав, що твою... — він зупинився, силкуючись пригадати потрібне слово атурською. — Твою позикодавицю, твою *gatescor* звать *Деві*? — її ім'я він вимовив із сильним шалдійським акцентом, тож вийшло схоже на «Девід».

Я кивнув. От такої реакції я й очікував.

— О Боже, — вжахнувся Сіммон. — Ти про Деві-Демоницю, так?

Я зітхнув.

— Отже, ви про неї чули.

— Чули? — повторив Сім. Його голос став пронизливим. — Та її вигнали, коли в мене був перший семестр! Це справді запам'яталося.

Вілем просто заплющив очі й похитав головою, наче йому й дивитися було нестерпно на такого дурня, як я.

Сім здійняв руки в повітря.

— Її відрахували за зловживання! Що ти собі думав?!

— Ні, — сказав Сіммонові Вілем. — Її відрахували за негідну поведінку. Доказів зловживання не було.

— Насправді я не думаю, що то була вона, — зауважив я. — Взагалі-то, вона доволі мила. Товариська. До того ж я позичив усього шість талентів і не спізнююся з погашенням. Вона не має причин для таких дій.

Вілем уважно придивився до мене.

— Просто розгляньмо всі можливі варіанти, — поволі проказав він. — Зробиш дещо для мене?

Я кивнув.

— Пригадай останні кілька своїх спілкувань із нею, — сказав Вілем. — Зупинися на секунду, розбери їх по цеглинках і спробуй згадати — може, ти робив чи казав щось таке, що могло її образити чи засмутити.

Я пригадав останню нашу розмову, прокрутивши її в голові.

— Її цікавила певна інформація, якої я їй не надав.

— Як сильно цікавила? — поволі, терпляче запитав Вілем, неначе розмовляючи з вельми придуркуватою дитиною.

— Доволі сильно, — промовив я.

— «Доволі» — це не міра сили.

Я зітхнув.

— Гарзд. Надзвичайно цікавила. Достатньо сильно, щоб... — тут я спинився.

Вілем поглянув на мене, багатозначно вигнувши брову.

— Так? Що ти зараз пригадав?

Я завагався.

— Можливо, вона також запропонувала зі мною переспати, — зізнався я.

Вілем спокійно кивнув, неначе чогось такого й очікував.

— А яким чином ти відреагував на великодушну пропозицію цієї дівчини?

Я відчув, як у мене спалахнули шоки.

— Просто... просто ніби пропустив це повз вуха.

Вілем заплющив очі. Його обличчя виражало безмежний, утомлений смуток.

— Це незмірно гірше, ніж Емброуз, — сказав Сім, опустивши голову на руки. — Деві не мусить боятися майстрів або що. Кажуть, вона здатна виконувати зв'язування з восьми частин! Восьми!

— Я був у скрутному становищі, — дещо сердито промовив я. — Не міг надати нічого в заставу. Визнаю, ідея була не найкраща. Коли все це закінчиться, можна буде влаштувати симпозіум на тему моєї дурості. Але зараз можна просто продовжити обговорення? — я благально поглянув на товаришів.

Вілем потер очі однією долонею та стомлено кивнув.

Сіммон постарався стерти з обличчя жах, але його успіхи виявилися дуже скромними. Він ковтнув.

— А й справді. *Що* нам робити?

— Просто зараз насправді не має значення, хто винен, — сказав я та обережно поглянув, чи припинила моя рука крово-

точити. Таки припинила, і я поступово прибрав закривавлену долоню. — Я вживу певних заходів безпеки, — махнув рукою, відганяючи їх. — А ви йдіть поспіть.

Сім потер лоба, захихотівши собі під носа.

— Тіло Господнє, іноді ти бісиш. А що, як на тебе знову нападуть?

— Це вже сталося двічі, поки ми тут сиділи, — невимушено зауважив я. — Трохи пощипує, — помітивши вираз його обличчя, я всміхнувся. — Сіме, у мене все гаразд. Чесно. Я ж не просто так найкращий дуелянт серед учнів Дала. Я в цілковитій безпеці.

— Допоки не спатимеш, — утрутився Вілем. Його темні очі стали серйозними.

Моя усмішка заціпеніла, і я повторив:

— Допоки не спатиму. Авжеж.

Вілем підвівся й демонстративно обтрусився.

— Отже... Почисть себе та вживай своїх запобіжних заходів, — він уважно поглянув на мене. — Чи очікувати нам із юним паном Сіммоном найкращого дуелянта Дала сьогодні в моїй кімнаті?

Я відчув, що зашарівся від зніяковіння.

— Так. Був би дуже за це вдячний.

Віл утрирувано вклонився мені, а тоді відчинив двері й виїшов у коридор.

Сім уже широко всміхався.

— Отже, вирішено. Але перш ніж прийти, надягни сорочку. Я сьогодні пильнуватиму тебе, наче малого з кольками — а такий ти, по суті, і є, — але не збираюся це робити, якщо ти твердо вирішиш спати голяка.

* * *

Коли Віл і Сім пішли, я вибрався з вікна на дахи. Сорочку залишив у кімнаті, бо був весь у крові й не хотів її псувати. Я вірив у нічну темряву й пізню годину, сподіваючись, що ніхто не помітить, як я, напівголий і закривавлений, біжу дахами Університету.

Захищатися від симпатії відносно просто, якщо знаєш, що робиш. Якщо хтось намагався мене спалити чи зарізати або ж довести моє тіло до переохолодження, забравши в нього тепло, то це було простим, безпосереднім застосуванням сили, а такому легко протистояти. Тепер, знаючи, що відбувається, й не втрачаючи пильності, я був у безпеці.

У мене з'явилася нова проблема: той, хто на мене нападав, міг розчаруватись і спробувати щось інше. Наприклад, з'ясувати моє місцеперебування, а тоді напасти у прозаїчніший спосіб, щоб я не зміг оборонитися зусиллям волі.

Зловживання — річ страшна, зате харциз із гострим ножем уб'є вдєсятеро швидше, якщо спіймає жертву в темному провулку. А заскочити когось зненацька надзвичайно просто, якщо є змога відстежувати кожен його порух за допомогою його крові.

Тож я покрокував дахами. Мій план був такий: узяти пригорщу осіннього листя, позначити його своєю кров'ю й кинути його — хай нескінченно котиться Домом Вітру. Я вже вдавався до такого трюку.

Але, перескочивши вузький провулок, я побачив, як у хмарах блигнула блискавка, й відчув у повітрі запах дощу. Насувалася буря. Дощ не лише зімне листя так, що воно не ворухитиметься, а й змиє мою кров.

Стоячи там, на даху, та почувуючись так, ніби з мене вибивають дванадцять барв пекла, я мимоволі почув неприємний відгомін життя в Тарбієні. Якусь мить споглядав далеку блискавку й намагався не дати цьому відчуттю себе пересилити. Змусив себе згадати, що я вже не та безпорадна, виголодніла дитина, якою був тоді.

Я почув ледь помітний звук, схожий на бій барабана, а позаду мене зігнувся шматок бляшаної покрівлі. Я заціпенів, а тоді розслабився, почувши голос Арі.

— Квоуте!

Поглянув праворуч і зобачив її маленький силует за десяток футів від себе. Місяць затуляли хмари, але я почув у голосі Арі усмішку, коли вона сказала:

— Я бачила, як ти біг по всякому згори.

Я остаточно повернувся обличчям до неї, радіючи, що світла обмаль. Не хотілося думати, як Арі може відреагувати, побачивши мене напівголим і залитим кров'ю.

— Привіт, Арі, — озвався я. — Насувається буря. Тобі сьогодні не варто ходити по всякому згори.

Вона схилила голову набік і просто сказала:

— А ти це робиш.

Я зітхнув.

— Так. Але лише...

Небом розповзлася блискавка, схожа на великого павука, й на одну довгу мить освітила все. Тоді вона зникла, а я осліп від її яскравості.

— Арі? — гукнув я, побоюючись, що вона злякалася мого вигляду.

Знову блимнула блискавиця, і я побачив, що Арі вже стоїть ближче. Вона показала на мене з радісною усмішкою.

— Ти схожий на аміра, — заявила Арі. — Квоут — один із сірідів.

Я поглянув на самого себе і з наступною блискавицею зрозумів, що вона має на увазі. На моїх долонях із тильного боку виднілися засохлі потоки крові, що залишилися там, коли я намагався затиснути свої рани. Це скидалося на старовинні татування, якими аміри позначали найвищих за званням поміж себе.

Її згадка про це так мене здивувала, що я забув перше з вивченого про Арі. Забув про обережність і поставив їй запитання.

— Арі, звідки ти знаєш про сірідів?

Відповіді не було. З наступним спалахом блискавки я не побачив нічого, крім порожнього даху та безжального неба.

Розділ двадцять четвертий

Дзенькіт

Я стояв на даху, поки вгорі миготіла буря. Серце обтяжувало груди. Мені хотілося піти за Арі й перепросити, але я знав, що

це безнадійна затія. Вона тікала від неправильних запитань, а бігла Арі зі швидкістю кролика в нірці. У Піднізі була тисяча місць, у яких вона могла сховатися. Знайти її в мене не було жодних шансів.

До того ж мені слід було дати раду надзвичайно важливим справам. Просто зараз хтось міг з'ясувати моє місцеперебування. Я просто не мав стільки часу.

Я майже годину крокував дахами. Мерехтіння грози не полегшувало, а ускладнювало ситуацію, бо кожен спалах надовго мене осліплював. І все ж я врешті дошкандибав до даху Основи, на якому зазвичай зустрічався з Арі.

Я зліз негнучкими кінцівками з яблуні на замкнений дворик. Уже зібрався гукнути у важку металеву решітку, що вела до Піднізу, але тут побачив, як щось ворухнулося в тіні кущів неподалік.

Я вдивився в темряву й не зміг роздивитися нічого, крім нечіткого силуету.

— Арі? — лагідно спитав я.

— Не люблю говорити, — тихо сказала вона. Її голос захрип від сліз.

За останні кілька днів я був причетний до багатьох жахливих речей, але ця, поза сумнівом, була найстрашніша.

— Арі, дуже прошу, вибач, — мовив я. — Я більше не питатиму. Обіцяю.

Із тіні долинув тоненький схлип, від якого моє серце заціпеніло й надщербилося.

— Що ти сьогодні робила згори? — запитав я. Знав, що це запитання безпечне. Вже багато разів його ставив.

— Я дивилася на блискавку, — відповіла Арі та шморгнула носом. А тоді: — Бачила одну схожу на дерево.

— Що було у блискавці? — тихо запитав я.

— Гальванічна іонізація, — відповіла Арі. Затим, після паузи, додала: — І річкова крига. І гойдання очерету.

— Якби ж то я це побачив... — промовив я.

— А що ти робив згори? — вона зупинилася й ледь чутно реготнула, наче гикнула. — Геть божевільний і майже голий.

Моє серце почало потроху танути.

— Шукав місця для своєї крові, — сказав.

— Більшість людей тримає її в собі, — зауважила Арі. — Так простіше.

— Я хочу втримати решту в собі, — пояснив я. — Але побоююся, що мене хтось може шукати.

— Ой, — сказала вона так, ніби бездоганно все зрозуміла. Я побачив, як її тінь, трохи темніша, промайнула в темряві й підвелася. — Іди зі мною до Дзенькоту.

— Здається, я ще не бачив Дзенькоту, — зауважив я. — Ти вже водила мене туди?

Рух, схожий на хитання головою.

— Він захований.

Я почув брязкіт металу, потім — шурхіт, а відтак побачив, як із відчиненої решітки виходить блакитно-зелене світло. Я поліз униз і зустрів у тунелі внизу Арі.

Завдяки світлу в її руці стало видно розмазані плями в неї на личку — мабуть, zostалися після того, як вона витирала сльози. Так я вперше побачив Арі замурзаною. Очі в неї були темніші, ніж зазвичай, а ніс червоний.

Арі шморгнула носом і потерла плямисте личко.

— Ти, — серйозно промовила вона, — жадливе нікудишко.

Я опустив погляд на закривавлені руки та груди й погодився:

— Так.

Тоді Арі ледь помітно сміливо всміхнулася.

— Цього разу я забігла не так далеко, — зауважила вона, гордо задерши підборіддя.

— Я радий, — сказав я. — І хотів би перепросити.

— Ні, — вона ледь помітно, але твердо хитнула головою. — Ти мій сірід, а тому бездоганний, — вона простягнула руку, щоб торкнутися пальцем середини моїх закривавлених грудей. — *Ivare enim euge.*

* * *

Арі провела мене лабіринтом тунелів, із яких складався Підниз. Ми заглибилися всередину, подолали Скакалки, проми-

нули Цвірінчика. Відтак пройшли крізь декілька закручених коридорів і знову спустилися, скориставшись кам'яними гвинтовими сходами, яких я ще ніколи не бачив.

Спускаючись, я занюхав вологий камінь і почув тихий плавний звук, із яким тече вода. Раз у раз якесь скло черкало об камінь або скло вже веселіше дзенькало об інше скло.

Десь за п'ятдесят кроків широкі гвинтові сходи зникли у величезній неспокійній калюжі з чорною водою. Я замислився, як далеко сходи тягнуться під її поверхнею.

Не було чути жодної гнилі чи смороду. Вода була свіжа, і я бачив на ній брижі, поки вона закручувалася на сходах і розходилася в п'тьму, до якої нашим вогням було не дотягнутися. Знову почув дзенькіт скла й помітив, як на поверхні крутяться й гойдаються дві пляшки, спершу плинучи в один бік, а потім — у другий. Одна пірнула під поверхню й не спливла.

Із латунного держака для смолоскипа, вставленого у стіну, звисав лантух із мішковини. Арі сягнула в торбу й витягнула важку пляшку з корком — колись у ній могло бути бредонське пиво.

Арі передала пляшку мені.

— Вони зникають на годину. Або хвилину. Іноді — на кілька днів. Іноді взагалі не повертаються, — вона дістала з лантуха ще одну пляшку. — Найкраще одночасно пускати щонайменше чотири. Так із погляду статистики в тебе завжди мають бути дві.

Я кивнув, висмикнув мішковинну шворку з побитого лантуха та обмазав її кров'ю, що вкривала мою руку. Відкоркував пляшку й закинув шворку всередину.

— Волосся теж, — наказала Арі.

Я висмикнув із голови кілька волосин і просунув їх у горло пляшки. А тоді жорстко ввігнав корок усередину й відправив пляшку за течією. Вона пливла у воді низько, безладно кружляючи.

Арі передала мені ще одну пляшку, і ми повторили зроблене. Коли бурхлива вода підхопила четверту пляшку, Арі кивнула й хутко обтерла руку об руку.

— Ось так, — сказала вона з неймовірним задоволенням у голосі. — Це добре. Ми в безпеці.

Кілька годин по тому, помитий, забинтований і значно менш голий, я попрямував до кімнати Вілема у Стайнях. Тієї ночі й ще багато ночей опісля Віл і Сім по черзі пильнували мене вві сні, оберігаючи своїм аларом. Вони були найкращими друзями. Такими, на яких усі сподіваються, та на яких ніхто не заслуговує. Тим паче я.

Розділ двадцять п'ятий

Неправомірне здобуття

Хай у що там вірили Віл і Сім, мені не вірилося, буцімто Деві винна у зловживанні проти мене. Хоч я й із болем усвідомлював, що практично нічого не знаю про жінок, вона завжди була зі мною привітна. Часом навіть мила.

Ніде правди діти, у неї була зловісна репутація. Проте я краще за всіх розумів, як швидко кілька чуток можуть обернутися на повноцінні казки.

Я вважав набагато ймовірнішим, що мій невідомий нападник — це просто ображений студент, якому не сподобалося моє просування в Арканумі. Більшість студентів навчалися роками, перш ніж стати ре'ларами, а мені це вдалося менш ніж за три семестри. Це могла бути навіть людина, що просто ненавиділа едема ру. Я вже не вперше в житті напорівся б так на побиття.

У певному розумінні насправді було байдуже, хто стоїть за атаками. Мені був потрібен спосіб їх зупинити. Я не міг сподіватися, що Віл і Сім стежитимуть за мною до кінця життя.

Мені було потрібне якесь довговічніше рішення. Був потрібен грам.

Грам — це цікавий витвір рукотворства, вигаданий саме для таких проблем. Це своєрідна симпатична броня, що заважає будь-кому створити зв'язування проти тіла носія. Я не знав, як вони працюють, але знав, що вони існують. А ще знав, де можна з'ясувати, як їх створювати.

Коли я підійшов до Кілвінового кабінету, Кілвін підвів погляд. Я побачив, що його скляна піч холодна й темна, і на душі стало легше.

— У тебе, сподіваюся, все гаразд, ре'ларе Квоуте? — запитав він, не підводячись із-за робочого столу. В одній руці він тримав велику скляну півкулю, а в другій — діамантовий стилос.

— Так, майстре Кілвін, — збрехав я.

— Ти думав, що робитимеш наступним? — запитав він. — Бачив розумні сни?

— Я насправді шукав схему грама, майстре Кілвін. Але не можу знайти її в жодному закутку та в жодному довіднику.

Кілвін із цікавістю поглянув на мене.

— А навіщо тобі грам, ре'ларе Квоуте? Таке бажання свідчить аж ніяк не про довіру до колег-арканістів.

Не знаючи, жартує він чи ні, я вирішив діяти прямо.

— Ми вивчали ковзання на просунутій симпатії. Я тут думав, що, якщо грам заперечує зовнішні подібності...

Кілвін тихенько реготнув.

— Дал наганяв на вас страху. Добре. І ти правильно думаєш: грам допоміг би захиститися від ковзання... — його темні шалдійські очі серйозно поглянули на мене. — До певної міри. Однак розумний студент мав би просто вивчити урок й уникати ковзання, вживаючи належних запобіжних заходів.

— Я так і збираюся робити, майстре Кілвін, — запевнив я. — Та все ж мені видається, що мати грам корисно.

— Це по-своєму так, — визнав Кілвін, кивнувши закудланою головою. — Одначе у зв'язку з ремонтними роботами й виконанням осінніх замовлень нам бракує робочих рук, — він махнув рукою на вікно, з якого виднілася майстерня. — Я не можу виділити на таке жодного працівника. А якби й міг, то є ще проблема вартості. Для грамів необхідна тонка робота, а для інкрустації потрібне золото.

— Майстре Кілвін, я волів би зробити грам самотужки.

Кілвін хитнув головою.

— Цієї схеми не просто так немає в довідниках. Ти недостатньо далеко просунувся, щоб виготовити його самотужки. Працюючи із сигалдрією та власною кров'ю, слід бути обережним.

Я відкрив рота, щоб щось сказати, але він перебив мене.

— А ще важливіше те, що потрібну для такого пристрою сигалдрію довіряють лише тим, хто досяг звання ел'те. Руни крові та кістки надто легко застосувати неналежним чином.

Із його тону я здогадався, що суперечками тут нічого не досягнеш, тож махнув на це рукою так, ніби мені було бай-дужісінько.

— Нічого страшного, майстре Кілвін. Я можу скоротати час за іншими роботами.

Кілвін широко всміхнувся мені.

— Не сумніваюся, ре'ларе Квоуте. Із великим нетерпінням чекаю на можливість побачити, що ти для мене виготовиш.

Мені блиснула думка.

— Майстре Кілвін, можна мені з цією метою скористатись однією з окремих робочих кімнат? Я не хотів би, щоб усі й кожний зазирали мені через плече, поки я майструватиму.

Тут Кілвін здійняв брови.

— А тепер мені стало вдвічі цікавіше, — він поставив скляну півкулю, звівся на ноги й відсунув шухляду в письмовому столі. — Тобі підійде кімната на першому поверсі? Чи в тебе щось може вибухнути? Якщо так, я віддам тобі кімнату на третьому. Там холодніше, але дах краще підходить для такого.

Я на мить поглянув на Кілвіна, намагаючись вирішити, чи не жартує він.

— Майстре Кілвін, кімната на першому поверсі цілком підійде. Але мені знадобиться маленька плавильна піч і трохи вільного місця для дихання.

Кілвін забурмотів собі під носа, а тоді витягнув ключ.

— Як багато ти дихатимеш? Площа двадцять сьомої кімнати — п'ятсот квадратних футів.

— Цього має бути вдосталь, — запевнив я. — Також мені може знадобитися дозвіл на одержання коштовних металів у Запасах.

Тут Кілвін хихотнув і кивнув, віддаючи мені ключ.

— Я подбаю про це, ре'ларе Квоуте. Із нетерпінням чекаю на те, що ти для мене виготовиш.

* * *

Те, що доступ до потрібної мені схеми був обмежений, дратувало. Однак завжди є якісь інші способи знайти інформацію, і завжди є люди, які знають більше, ніж мають знати.

Наприклад, я не сумнівався, що виготовляти грами вміє Манет. Усі знали, що він е'лір суто номінально. Однак він аж ніяк не міг поділитися цією інформацією зі мною всупереч бажанням Кілвіна. Університет був домівкою Манета тридцять років, і він, напевно, був єдиним студентом, який боявся відрахування більше, ніж я.

Тож мій вибір був обмежений. Я не міг уявити жодного іншого способу роздобути схему самотужки, крім тривалого пошуку в Архівах. Тож, поламавши кілька хвилин мізки в пошуках кращого варіанта, я подався до «Стогу та ячменю».

«Стіг» був не надто поважною корчмою по наш бік річки. Заклад Анкера не був сумнівний у найстрогішому розумінні цього слова — йому просто бракувало пафосу. Він був чистий, але не пахнув квітами, і недорогий, але не дешевий. До Анкера ходили поїсти, випити, послухати музику та іноді — на товариські бійки.

«Стіг» стояв на кілька щаблів нижче. Він був брудніший, музика там не була пріоритетом, а бійки в ньому зазвичай були розвагою лише для одного з учасників.

Прошу зауважити: «Стіг» був не такий страшний, як половина тарбієнських закладів. Але так близько до Університету, мабуть, годі було знайти щось гірше. Тож корчма, хоч і була сумнівною, мала дерев'яну долівку та скляні шибки у вікнах. А відключившись сп'яну та пробудившись без гаманця, можна було задовольнитися тим, що ніхто вас не прирізав і не вкрав разом ваших черевиків.

Позаяк час іще був ранній, у загальній залі було розсіяно всього кілька людей. Я зрадів, побачивши, що у віддаленому кінці сидить Сліт. Насправді я з ним іще не зустрічався, але знав, хто він такий. Чув історії.

Сліт був одним із тих рідкісних незамінних людей, які мають хист до організації. Судячи з того, що я чув, він періодично ставав студентом останні десять років.

Поки що він розмовляв із якимось знервованим чоловіком, і я розумів, що їх краще не перебивати. Тож замовив два маленькі кухлі пива і вдавав, що п'ю одне, чекаючи.

Сліт був гарний на вроду, темноволосий і темноокий. Хоча в нього й не було характерної бороди, я гадав, що він щонайменше наполовину шалдієць. Його міміка й жести всіляко вказували на владу. Він рухався так, ніби контролював усе довкола себе.

А я, правду кажучи, не здивувався б цьому. Судячи з того, що я знав, він узагалі міг володіти «Стогом». У таких, як Сліт, гроші водяться.

Сліт і стривожений молодик урешті досягли якоїсь згоди. Сліт тепло всміхнувся, поки вони тиснули один одному руки, а коли той молодик зібрався йти геть, поплескав його по плечу.

Я зачекав якусь хвилю, а тоді попрямував до його столика. Підійшовши ближче, зауважив, що між його столиком та іншими столиками в загальній залі є вільний простір. Невеликий, зате якраз достатній, щоб його важко було підслухати.

Коли я наблизився, Сліт підвів погляд.

— Я тут думав, чи не можемо ми поговорити, — сказав я.

Він привітно показав рукою на порожній стілець і сказав:

— Це трохи несподівано.

— Чому ж?

— До мене рідко коли приходять розумні люди. До мене ходять люди у відчаї, — він поглянув на кухлі. — Вони обидва для тебе?

— Можеш узяти будь-який або обидва, — я кивнув на кухоль праворуч. — Але той я вже надпив.

Сліт на частку секунди насторожено поглянув на кухлі, а тоді широко, білозубо всміхнувся й випив із лівого.

— Судячи з того, що я чув, ти не схильний труїти людей.

— А ти, схоже, багато про мене знаєш, — зауважив я.

Він так невимушено знизав плечима, що я здогадався: цей рух відпрацьований.

— Я багато знаю про всіх, — виправив Сліт. — Але більше знаю про тебе.

— Чому?

Сліт зігнувся, схилившись на стіл і заговоривши довірчим тоном:

— Ти хоч уявляєш, які нудні зазвичай студенти? Половина з них — це багаті туристи, яким начхати на заняття, — він закотив очі й махнув рукою так, ніби кинув щось через плече. — Друга половина — це книжкові черви, які так довго мріяли про це місце, що опинившись тут, ледве дихають. Ходять навшпиньки, смиренні, мов священники. Бояться, щоб майстри, бува, не поглянули в їхній бік несхвально.

Він зневажливо пирхнув і відкинувся на спинку стільця.

— Просто скажу так: ти — це ковток свіжого повітря. Усі кажуть... — він зупинився і знову відпрацьованим жестом зни-
зав плечима. — Ну, сам знаєш.

— Насправді ні, — зізнався я. — А що кажуть люди?

Сліт відповів мені гарною, енергійною усмішкою.

— Ах, у цьому й заковика. Чи не так? Репутацію певної людини знають усі, крім цієї людини. Для більшості це не проблема. Але деякі з нас працюють над своєю репутацією. Я будував свою цеглинка за цеглинкою. Це корисне знаряддя, — він хитро позирнув на мене. — Сподіваюся, ти розумієш, що я маю на увазі.

Я дозволив собі всміхнутися.

— Можливо.

— То що кажуть про мене? Розкажи — і я тобі віддячу.

— Ну... — заговорив я. — Ти добре вмієш щось знаходити. Обережний, але дорого коштуєш.

Він роздратовано замахав руками.

— Дурниці. Деталі — ось кістяк історії. Неси мені кістяк.

Я замислився.

— Чув, тобі вдалося минулого семестру продати кілька флаконів «Регім Ігнаул Нератум». Після пожежі в майстерні Кілвіна, під час якої його все нібито було знищено.

Сліт кивнув, нічого не виказуючи обличчям.

— Чув, тобі вдалося передати звістку батькові Веяна в Емлін, попри облогу. — Знову кивок. — Ти роздобув молодій повії, що працювала в «Гудзиках», низку документів, які доводили, що вона далека кровна родичка баронета Гамре, і це дозволило їй вийти за певного молодого пана з мінімумом клопотів.

Сліт усміхнувся.

— Я пишався тією справою.

— Е'ліром, — продовжив я, — тебе відсторонили від занять на два семестри за звинуваченням у неправомірному здобутті. Два роки по тому тебе оштрафували та знову відсторонили від занять за неналежне використання університетського обладнання в Тиглі. Я чув, буцімто Джемісон знає, якими справами ти займаєшся, та йому платять за байдужість. До речі, в останнє я не вірю.

— Розумно, — невимушено сказав Сліт. — Я теж не вірю.

— Попри активну діяльність, проти тебе лиш один раз застосовували залізний закон, — вів я далі. — Перевезення контрабандних речовин, правильно?

Він закотив очі.

— А знаєш, що найгірше? Тоді я насправді був невинуватий. Хлопці Геффона заплатили одному констеблеві за підробку доказів. Обвинувачення було знято всього за два дні, — він насупився. — Щоправда, майстрам було байдуже. Їм усім було не начхати лише на те, що я паплюжу добре ім'я Університету, — говорив Сліт із гіркотою. — Після того плата за моє навчання зросла втричі.

Я вирішив трохи прискорити справу.

— Кілька місяців тому ти отруїв юну доньку одного графа венітасином і дав їй протиотруту лише тоді, коли вона відписала найбільше володіння, яке мала успадкувати. А тоді зобразив усе так, ніби вона програла його, граючи у фаро з високими ставками.

Тут він здійняв брову.

— А люди кажуть чому?

— Ні, — відповів я. — Я гадав, що вона спробувала не виплатити тобі борг.

— У цьому є частка правди, — зауважив Сліт. — Хоча все було трохи складніше. І там був не венітасин. Це було б надзвичайно необачно, — він набув ображеного вигляду і з явним роздратуванням пригладив рукав. — Щось іще?

Я трохи помовчав, намагаючись вирішити, чи хочу дістати підтвердження того, що вже доволі давно підозрював.

— Лише минулого семестру ти звів Емброуза Оссела з двома людьми, відомими вбивствами за гроші.

Слітове лице залишалося беземоційним, а тіло — вільним і розслабленим. Однак я помітив легке напруження у його плечах. Уважно стежачи, я не пропускаю майже нічого.

— Так справді кажуть?

Я знизав плечима так, що йому й не снилося. Я зробив це так безтурботно, що мені позаздрив би й кіт.

— Я музикант. Три вечори на виток граю у велелюдній корчмі. І чую багато всякого, — я потягнувся до свого кухля. — А що ти чув про мене?

— Звісно ж, ті самі оповідки, які знають усі інші. Ти вмовив майстрів прийняти тебе до Університету, хоча ти ще шмаркач — не ображайся. А тоді, два дні по тому, осоромив майстра Гемма в його ж аудиторії й залишився геть безкарним.

— Щоправда, мене відшмагали.

— Щоправда, тебе відшмагали, — визнав Сліт. — Під час шмагання ти не кричав і не стікав кров'ю, нітрішечки. Я в це не повірив би, якби не кількасот свідків.

— Ми привабили чимало глядачів, — сказав я. — Стояла гарна погода для шмагання.

— Я чув, як деякі люди, надміру схильні до драматизму, звать тебе через це Квоутом Безкровним, — додав він. — Хоча, гадаю, почасти це пов'язано з тим, що ти едема ру, а це означає, що ти максимально далекий від чистої шляхетної крові.

Я всміхнувся.

— Мабуть, по-своєму справедливо і те, й те.

Він явно замислився.

— Чув, що ви з майстром Елодіном побились у Гавані. Виринули на волю колосальні та страшні чари, і врешті Елодін

переміг, пожбуривши тебе крізь кам'яну стіну, а потім скинувши тебе з даху будівлі.

— А чи розповідають, через що ми побилися? — запитав я.

— Через усяке, — зневажливо відповів Сліт. — Образу. Непорозуміння. Ти спробував украсти в нього магію. Він спробував украсти в тебе дівчину. Типова маячня.

Сліт потер обличчя.

— Дай-но подумати... Ти дуже гарно граєш на лютні й гордий, наче кіт, якого кокнули. Ти невихований, гострий на язик і не виказуєш поваги до вищих за себе — тобто практично до всіх, зважаючи на те що ти нікчемний дранець із походження.

Я відчув, як на моєму обличчі з'явився гнівний рум'янець, гарячий і колючий, а тоді він хутко охопив усе моє тіло.

— Я найкращий музикант, якого ти коли-небудь зустрінеш чи побачиш іздалеку, — проказав я, силкуючись зберегти спокій. — А ще я едема ру до нутра кісток. Це означає, що кров у мене червона. Це означає, що я дихаю вільним повітрям і ходжу туди, куди ведуть ноги. Я не падаю ниць і не млію, мов пес, почувши чийсь титул. Люди, які все життя працювали над гнучкістю хребта, вважають це гордотою.

Сліт ліниво всміхнувся, і я здогадався, що він мене під'юджував.

— Також ти, як я чув, маєш норів. І про тебе ходить іще ціла купа різної іншої маячні. Ти спиш лише годину на добу. В тобі тече кров демонів. Ти можеш розмовляти з мертвими...

Я, зацікавившись, нахилився вперед. Я такої чутки не пускав.

— Справді? Я розмовляю з духами чи люди стверджують, що я відкопую тіла?

— Гадаю, з духами, — відповів Сліт. — Не чув, щоби хтось згадував про грабунок могил.

Я кивнув.

— Щось іще?

— Лише те, що минулого семестру тебе загнали в глухий кут у завулку двоє людей, які вбивають за гроші. І хоча вони мали

ножі й заскочили тебе зненацька, ти осліпив одного й побив другого до неприємності, прикликавши вогонь і блискавку, наче Таборлін Великий.

Одну довгу мить ми глипали один на одного. Наше мовчання не було комфортним.

— Це ти звів із ними Емброуза? — врешті спитав я.

— Це, — відверто сказав Сліт, — погане запитання. Воно натякає на те, що я обговорюю особисті справи заднім числом, — він беземоційно поглянув на мене. Ні на вустах, ні в очах у нього не було й натяку на усмішку. — До того ж ти повірив би, що я відповім чесно?

Я нахмурився.

— Одначе можу сказати, що завдяки цим історіям уже нікому не хочеться братися за цю роботу знову, — невимушено повідомив Сліт. — А втім, тут на таку роботу взагалі немає великого попиту. Ми всі люди страшенно цивілізовані.

— А втім, ти й не знав би про це, навіть якби так тривало далі.

Він знов усміхнувся.

— Точно, — нахилився вперед. — Отже, досить теревень. Чого ти шукаєш?

— Мені потрібна схема певного витвору рукотворства.

Сліт поставив лікті на стіл.

— І...

— Він містить сигалдрію, яку Кілвін дозволяє вивчати лише тим, хто має звання не нижче за ел'те.

Сліт спокійно кивнув.

— І як швидко вона тобі потрібна? За кілька годин? Днів?

Я уявив, як Віл і Сім не сплять ночами, пильнуючи мене.

— Що швидше, то краще.

Сліт замислився. Його погляд став розфокусованим.

— Це коштуватиме грошей, і немає жодної гарантії, що я зможу надати схему в чітко визначений термін, — він зосередився на мені. — Також, якщо тебе спіймають, тобі висунуть звинувачення щонайменше в неправомірному здобутті.

Я кивнув.

— А знаєш, яке за це покарання?

— «Неправомірне здобуття студентами таємних знань, що не призводить до тілесних ушкоджень інших осіб, — процитував я, — карається штрафом до двадцяти талантів, шмаганням до десяти ударів батогом, тимчасовим відстороненням від Аркануму або відрахуванням з Університету».

— Мене оштрафували на всі двадцять талантів і відсторонили на два семестри, — похмуро сказав Сліт. — А то ж була лише алхімія рівня ре'ларів. Якщо це для ел'те, тобі буде гірше.

— Скільки? — запитав я.

— Щоб заволодіти схемою за кілька днів... — він на мить вдивився у стелю. — Тридцять талантів.

Я відчув, як у мене обірвалися нутрощі, проте зберіг спокійний вираз обличчя.

— Торг можливий?

Сліт знову яскраво всміхнувся. Зуби в нього були дуже білі.

— Також я приймаю послуги, — зауважив він. — Але послуга на тридцять талантів має бути великою, — він задумливо поглянув на мене. — Можливо, ми зуміли б вигадати щось у цьому дусі. Але, мабуть, необхідно згадати, що, коли я вимагаю надання послуги, її необхідно надати. На цьому етапі торг неможливий.

Я спокійно кивнув, показуючи йому, що зрозумів. Але відчув, як у мене в животі зав'язується холодний вузол. Це була кепська ідея. Я відчував це нутром.

— А ти винен комусь іншому? — запитав Сліт. — І не бреш, бо я дізнаюся.

— Шість талантів, — невимушено сказав я. — Віддати слід наприкінці семестру.

Він кивнув.

— Певно, не зміг узяти цю суму в якогось лихваря. Ти ходив до Геффона?

Я хитнув головою.

— Деві.

Сліт уперше від початку нашої розмови втратив самовладання. Його чарівлива усмішка начисто зникла.

— Деві? — він піднявся на стільці, раптом напружившись усім тілом. — Ні. Гадаю, ми не зможемо дійти згоди. Якби ти мав готівку, це було б інше діло, — Сліт похитав головою. — Але ні. Якщо Деві вже володіє часткою тебе...

Від його реакції мене кинуло в холод, а тоді я усвідомив, що він просто намагається видурити більше грошей.

— А якби мені довелося позичити в тебе грошей, щоб розрахуватися з нею?

Сліт похитав головою й частково повернув собі втрачену безтурботність.

— Це ж еталон браконьєрства, — проказав він. — Деві досі цікавиться тобою. Вклалася в тебе, — він випив і багатозначно прокашлявся. — Їй не до вподоби, коли інші лізуть туди, де вона вже заявила свої права.

Я здійняв брову і сказав:

— Мабуть, мене зачарувала твоя репутація. Ніде правди діти, дурний я був.

Його лице нахмурилося.

— Що ти хочеш цим сказати?

Я заспокійливо замахав руками.

— Прошу, сприймай мене бодай наполовину таким розумним, як у чутках, — сказав я. — Якщо не можеш дістати те, чого я хочу, просто визнай це. Не марнуй мій час, призначаючи недоступні мені ціни чи вигадуючи складні виправдання.

Сліт, здавалося, не міг зрозуміти, чи варто йому образитися.

— Де ти тут побачив складність?

— Та ну! — заговорив я. — Ти ладен піти проти законів Університету, ризикнути прогнвати майстрів, констеблів і залізний закон Атуру. Але через дрібне дівча в тебе тремтять коліна? — я шморгнув носом і повторив жест, який Сліт робив раніше: вдав, ніби зіжмакую щось і кидаю через плече.

Якусь мить він дивився на мене, а тоді розреготався.

— Так, саме так, — визнав Сліт, витираючи з очей по-справжньому веселі сльози. — Вочевидячки, твоя репутація теж мене обманула. Якщо ти гадаєш, ніби Деві — це дрібне дівча, то ти й близько не такий розумний, як я думав.

Поглянувши за моє плече, Сліт кивнув невидимій мені людині та зневажливо махнув рукою.

— Іди собі, — промовив він. — Мені треба вести справи з розважливими людьми, що знають, як насправді влаштований світ. Ти марнуєш мій час.

Я відчув, що найжачуюся від роздратування, та постарався не виказувати його обличчям.

— А ще мені потрібен арбалет, — заявив я.

Сліт хитнув головою.

— Ні. Сказано ж тобі. Жодних позик чи послуг.

— Я можу заплатити натурою.

Він скептично поглянув на мене.

— Який арбалет?

— Будь-який, — відповів я. — Він не конче має бути розцяцькованим. Аби тільки працював.

— Вісім талантів, — заявив Сліт.

Я суворо поглянув на нього.

— Не ображай мене. Це банальна контрабанда. Я поставлю десятку проти гроша на те, що ти можеш роздобути арбалет за дві години. Спробуєш мене надурити — я просто піду за річку й візьму арбалет у Геффрона.

— Бери арбалет у Геффрона, та й тягни його аж з Імрі, — погодився Сліт. — Констебль був би дуже радий це побачити.

Я знизав плечима й почав спинатися на ноги.

— Три таланти і п'ять, — сказав він. — Прошу зауважити, що він буде вживаний. І зі скобою, а не з ручкою.

Я підрахував подумки й запитав:

— А ти приймеш унцію срібла й катушку тонкого золотого дроту? — а тоді вийняв їх із кишень плаща.

Поки Сліт сам подумки рахував, його темні очі дещо розфокусувалися.

— Ти жорстко торгуєшся, — він узяв катушку з яскравим дротом і маленький срібний зливочок. — За чинбарнею Грімсома є дощова бочка. Арбалет буде там за п'ятнадцять хвилин, — він ображено поглянув на мене. — Дві години? Ти нічоґісінько про мене не знаєш.

Кілька годин по тому з-поміж стелажів у Архівах з'явилася Фела і побачила, що я приклав одну руку до дверей із чотирма пластинами. Не можна сказати, ніби я їх штовхав. Я просто на них тиснув. Просто перевіряв, чи міцно вони зачине-ні. Так і було.

— Канцелярам, мабуть, не кажуть, що за цими дверима? — запитав я Фелу без жодної надії.

— Якщо й кажуть, то мені ще не казали, — відповіла Фела, підступила поближче та простягнула руку, щоб провести пальцями по борознах, які утворювали літери в камені: «Валарі-тас». — Яюсь ці двері мені наснилися, — сказала вона. — Валарітас — то було ім'я давнього мертвого короля. За дверима була його гробниця.

— Ого, — сказав я. — Це краще, ніж ті сни, в яких вони снять-ся мені.

— А які сни в тебе? — запитала вона.

— Яюсь я побачив уві сні світло в замкових шпаринах, — відповів я. — Але здебільшого я просто стою тут, витріщаюся на них і намагаюся пробратися всередину, — я насупився на двері. — Можна подумати, ніби стояння за ними наяву недо-статньо бісить, — я роблю це ще й уві сні.

Тут Фела м'яко розсміялася, а тоді відвернулася від дверей до мене.

— Отримала твою записку, — сказала вона. — Про який до-слідницький проєкт ти висловлювався так туманно?

— Пропоную піти в яесь ізольоване місце й поговорити, — сказав я. — Історія там непростя.

Ми попрямували до однієї з читацьких нір, а коли двері за-чинились, я розповів Фелі всю історію разом із ганебними де-талями. Хтось практикує зловживання проти мене. Я не можу піти до майстрів, бо боюся показати, що саме я вдерся в кім-нати Емброуза. Мені потрібен грам для захисту, та я знаю над-то мало сигалдрії для цього.

— Зловживання, — тихо вимовила вона, повільно і скруш-но хитаючи головою. — Ти певен?

Я розстебнув сорочку та зняв її з плеча, відкривши темний си-
нець на плечі від нападу, який спромігся зупинити лише частково.

Вона нахилилася, щоб на нього поглянути.

— І ти справді не знаєш, хто це може бути?

— Та ні, — відповів я, намагаючись не думати про Деві. Кон-
кретно це невдале рішення поки що хотілося тримати при со-
бі. — Вибач, що втягую тебе в це, але лише ти...

Фела заперечно махнула руками.

— Не треба. Я ж казала тобі просити, якщо раптом знадобить-
ся послуга, і я рада, що ти попросив.

— Я радий, що ти рада, — відповів я. — Якщо зможеш витяг-
нути мене з цього, то вже я буду твоїм боржником. Мені дедалі
краще вдається знаходити тут бажане, та я досі новачок.

Фела кивнула.

— Щоб навчитись орієнтуватися у Сховищі, потрібні роки.
Воно наче місто.

Я всміхнувся.

— Теж про нього так думаю. Я жив тут недостатньо довго, щоб
вивчити всі шляхи навпростець.

Фела трохи скривилася.

— А вони, мабуть, тобі знадобляться. Якщо Кілвін справді
вважає, що ця сигалдрія небезпечна, то більшість потрібних то-
бі книжок у його особистій бібліотеці.

Я відчув, як у мене обірвалися нутрощі.

— Особистій бібліотеці?

— Усі майстри мають особисті бібліотеки, — буденним тоном
казала Фела. — Я трохи знаю алхімію, тож допомагаю знахо-
дити книжки з формулами, які, на думку Мандрага, не мали б
опинитися не в тих руках. Канцеляри, які знають сигалдрію,
роблять те саме для Кілвіна.

— Але ж тоді це безглуздо, — зауважив я. — Якщо Кілвін тримає
всі ці книжки під замком, то знайти те, чого я шукаю, неможливо.

Фела всміхнулася й захитала головою.

— Система недосконала. Належним чином каталогізована
лише третина Архівів. Те, чого ти шукаєш, імовірно, досі десь
у Сховищі. Треба просто знайти це.

— Та мені навіть ціла схема не знадобилася б, — сказав я. — Достатньо знати всього кілька потрібних рун, а решту, мабуть, можна було б підробити.

Вона стурбовано поглянула на мене.

— А це справді розважливо?

— Розважливість — це недоступна мені розкіш, — відповів я. — Віл і Сім уже й так гляділи мене дві ночі. Не можуть же вони спати позмінно наступні десять років.

Фела глибоко вдихнула, а тоді поволі випустила повітря.

— Авжеж. Можна почати з каталогізованих книжок. Можливо, те, що тобі треба, прослизнуло повз канцелярів.

Ми зібрали кількадесят книжок про сигалдрію та усамітнілись у віддаленій читацькій норі на четвертому поверсі. А тоді почали прочісувати їх по черзі.

Попервах ми сподівалися відшукати повноцінну схему грама, та коли минула вже не одна година, знизили очікування. Якщо не можна знайти цілу схему, то, може, опис такої. Можливо, згадку про послідовність рун, яка використовується. Назву однієї руни. Натяк. Підказку. Дрібницю. Якусь деталь головоломки.

Я згорнув останню з книжок, які ми принесли до читацької норі. Коли її сторінки зімкнулися, вона глухо гупнула.

— Нічого? — втомлено спитала Фела.

— Нічого, — я потер лице обома руками. — Ось тобі й талан.

Фела знизала плечима, одночасно скривившись, а тоді схилила голову набік, витягаючи шию, щоби зняти судому.

— Логічно було починати в найочевидніших місцях, — зауважила вона. — Але ті самі місця канцеляри прочісували для Кілвіна. Нам просто доведеться копати глибше.

Я почув сигнал із далекої дзвіниці та здивувався тому, скільки разів він прозвучав. Ми шукали відомостей понад чотири години.

— Ти пропустила заняття, — збагнув я.

— Та то просто геометрія, — сказала Фела.

— Ти чудова людина, — промовив я. — Який тепер найкращий варіант для нас?

— Довгий, повільний пошук у Сховищі, — відповіла вона. — Але це буде схоже на намівання золота. І триватиме десятки годин, хоча ми працюватимемо разом, щоб не дублювати своєї роботи.

— Я можу покликати на допомогу Віла й Сіма, — запропонував я.

— Вілем тут працює, — нагадала Фела. — Але Сіммон ніколи не був канцеляром — він, мабуть, просто плутатиметься під ногами.

Я кинув на неї дивний погляд.

— Ти дуже добре знаєш Сіма?

— Не дуже, — визнала вона. — Бачила його тут і там.

— Ти його недооцінюєш, — пояснив я. — Люди постійно це роблять. Сім розумний.

— Тут усі розумні, — відказала Фела. — А Сім милий, але...

— У цьому й заковика, — визнав я. — Він милий. Він лагідний, а люди вважають це за слабкість. А ще він щасливий, тоді як люди вважають це за дурість.

— Я не це хотіла сказати, — заперечила Фела.

— Знаю, — промовив я й потер обличчя. — Вибач. Останні кілька днів були кепськими. Я думав, що в Університеті буде не так, як у решті світу, але тут достоту так само, як і всюди: люди лижуть п'яти пафосним, грубим покидькам на кшталт Емброуза, а такі добрі душі, як Сіммона, зневажають як дурнів.

— А хто ти? — спитала з усмішкою Фела, заходившись складати книжки. — Пафосний покидьок чи добра душа?

— Над цим я помізкую згодом, — сказав я. — Зараз маю нагальніші проблеми.

Розділ двадцять шостий

Довіра

Хоч я й майже не сумнівався, що за тим зловживанням не стояла Деві, я був би дурнем, якби не зважав на те, що в неї є моя кров. Тож, коли стало очевидно, що для виготовлення грама

знадобиться чимало часу й сил, я збагнув, що настав час завітати до неї й пересвідчитись у тому, що вона в цьому не винна.

День був жалюгідний: холодний і з вологим вітром, який проникав під одяг. У мене не було ні рукавичок, ні капелюха, і довелося просто надіти каптур і сховати долоні у тканині плаща, в який я щільніше закутав плечі.

Коли я перетнув Кам'яний міст, мені блиснула нова думка: можливо, хтось украв мою кров у Деві. Це було найлогічніше. Треба було пересвідчитися, що пляшечка з моєю кров'ю в безпеці. Якщо вона досі в Деві та її ніхто не чіпав, я знатиму, що Деві до цього непричетна.

Я попрямував до західного кінця Імрі, а там зупинився в корчмі, щоб замовити маленьке пиво й зігрітися біля вогню. Тоді пройшов уже знайомим провулком і подолав вузькі сходи за крамницею різника. Попри холод і недавній дощ, у повітрі досі висів запах згірлого жиру.

Я глибоко вдихнув і постукав у двері.

За хвилину вони відчинились, а тоді з вузької щілини між дверима й одвірком визирнуло личко Деві.

— Ну, привіт, — сказала вона. — Ти у справах чи для задоволення?

— Головно у справах, — зізнався я.

— Шкода.

Деві відчинила двері ширше.

Входячи, я спіткнувся об поріг, незграбно вривався в Деві й ненадовго поклав одну руку їй на плече в намаганні вирівнятися.

— Вибач, — знічено промовив я.

— Вигляд у тебе — капець, — сказала вона, замикаючи двері на засув. — Сподіваюся, ти не хочеш іще грошей. Я не позичаю людям, які мають такий вигляд, ніби прийшли після триденної п'ятики.

Я втомлено сів на крісло.

— Приніс твою книжку, — пояснив я, витягнув її з-під плаща й поклав на письмовий стіл Деві.

Вона кивнула на книжку, злегка всміхнувшись.

— Як тобі старий добрий Малкаф?
— Сухий. Багатослівний. Нудний.
— І малюнків там не знайшлося, — іронічно додала Деві. — Але це не стосується справи.

— Його теорії стосовно сприйняття як активної сили були цікаві, — визнав я. — Але пише він так, ніби боїться, що хтось може по-справжньому його зрозуміти.

Деві кивнула, міцно стуливши рота.

— Я теж так подумала, — потягнулася на протилежний бік столу й підсунула книжку до себе. — А як тобі розділ про пропріоцепцію?

— Схоже, він висловлювався з глибокого колодязя невігластва, — відповів я. — Я зустрічав у Медиці людей з ампутованими кінцівками. Малкаф — навряд.

Я придивився до Деві, шукаючи якихось ознак почуття провини, якоїсь указівки на те, що вона застосовувала до мене зловживання. Але нічого не знайшлося. Вона здавалася цілковито нормальною, як завжди бадьорою й гострою на язик. Але я виріс поміж акторів. Я знаю, скільки існує способів приховати свої справжні почуття.

Деві утрировано насупилася.

— Ти такий серйозний. Що думаєш?

— У мене з'явилося кілька запитань, — розпливчасто відповів я. Переходити до цього не надто хотілося. — Не про Малкафа.

— Як же набридло, що мене цінують за інтелект! — Деві відкинулася назад і витягнула руки над головою. — Коли вже я зможу відшукати гарного хлопця, якому буде потрібне лише моє тіло? — вона хтиво потягнулася, та зупинилася, не розтягнувшись до кінця, і спантеличено поглянула на мене. — Як на мене, зараз має бути якийсь жарт. Ти зазвичай дієш швидше.

Я кволо їй усміхнувся.

— У мене багато всякого на думці. Здається, сьогодні мені не дорівнятися до тебе дотепністю.

— Ніколи не підозрювала, що ти можеш дорівнятися до мене дотепністю, — відповіла вона. — Але я справді люблю час

від часу перекинутися жартами, — Деві нахилилася вперед і склала руки на столі. — То які там у тебе запитання?

— В Університеті ти багато займалася сигалдрією?

— Особисті запитання, — Деві здійняла брову. — Ні. Вона мені не подобалася. Забагато метушні, як на мій смак.

— Ти начебто не з тих жінок, які не бажають метушитися, — зауважив я й видушив із себе кволу усмішку.

— Оце вже на щось схоже, — схвально промовила Деві. — Я знала, що ти можеш.

— У тебе часом немає книжок із вищої сигалдрії? — запитав я. — Про таке, до чого ре'ларів не підпускають?

Деві хитнула головою.

— Ні. Зате є непогані тексти з алхімії. Те, чого ти ніколи не знайшов би у своїх безцінних Архівах, — на останньому слові в її голосі з'явилася відверта гіркота.

Тут у мене й склалося все в голові. Деві нізачо не допустила б такої необережності, не дозволила б комусь украсти мою кров. І не продала б її заради швидкого прибутку. Такі гроші їй були не потрібні. Вона не була на мене ображена.

Зате Деві готова продати власні різці, щоб потрапити до Архівів.

— Кумедно, що ти згадала саме алхімію, — якомога спокійніше зауважив я. — Чула коли-небудь про такий собі сливовий вузол?

— Чула, — спокійно відповіла Деві. — Ще та гидота. Здається, в мене є формула, — вона трохи повернулася до полиці, не встаючи з крісла. — Хочеш її побачити?

Лице її не зраджувало, та всякий може опанувати своє обличчя, достатньо попрактикувавшись. Мова тіла теж її не виказувала. Видно було тільки ледь помітне напруження у плечах, натяк на невпевненість.

Річ була в її очах. Згадавши сливовий вузол, я побачив, як у них щось промайнуло. Не просто впізнавання. Почуття провини. Ну звісно. Вона продала формулу Емброузу.

А чому вона не мала її продавати? Емброуз — канцеляр високого рангу. Він міг би нишком провести її до Архівів. Трясця,

та зі своїми ресурсами він навіть не конче мусив би це робити. Всі знали, що Лоррен раз у раз надає доступ до Архівів науковцям, які не належать до Аркануму, особливо якщо їхні покровителі готові сплатити щедру пожертву. Емброуз якось купив цілий шинок, аби просто поглумитися з мене. Скільки ще він ладен заплатити, щоб заволодіти моєю кров'ю?

Ні. Тут Віл і Сім мали рацію. Емброуз не з тих, хто бруднить руки, якщо цього можна уникнути. Йому набагато простіше найняти Деві, щоб та виконала брудну роботу за нього. Її вже відраховано. Їй нема чого втратити, а здобути вона може всі таємниці Архівів.

— Ні, дякую, — відказав я. — Я небагато займаюсь алхімією, — глибоко вдихнув і вирішив одразу перескочити до суті. — Але мені дуже треба побачити свою кров.

Бадьоре личко Деві застигло. Її уста ще всміхалися, та очі стали холодними.

— Прошу? — прозвучало це як запитання, та запитанням насправді не було.

— Мені треба побачити кров, яку я залишив тут, у тебе, — пояснив я. — Треба пересвідчитися, що вона в безпеці.

— На жаль, це неможливо, — її усмішка начисто зникла, а уста стиснулись у тонку пряму риску. — Я так не працюю. Та й, гадаєш, мені стало б дурості тримати такі речі тут?

Я відчув, як у мене обриваються нутрощі. Вірити в це досі не хотілося.

— Можемо піти туди, де ти її зберігаєш, — спокійно запропонував я. — Хтось застосовував проти мене зловживання. Мені треба пересвідчитись у тому, що з кров'ю нічого не зробили. От і все.

— Хіба я можу просто взяти й показати тобі, де таке зберігаю? — сказала Деві з нищівним сарказмом. — Чи тебе по голові стукнули?

— На жаль, я мушу на цьому наполягти.

— І жалкуй собі, — гнівно зиркнула Деві. — І наполягай собі. Це нічого не змінить.

Це зробила вона. Інших причин ховати кров від мене в неї не було.

— Якщо ти не хочеш показувати, — продовжив я, намагаючись зберегти рівний і спокійний голос, — то я змушений припустити, що ти продала мою кров або з якоїсь причини зробила мою ляльку.

Деві відкинулася на спинку крісла і з демонстративною безтурботністю схрестила руки на грудях.

— Можеш припускати будь-які дурниці. Ти побачиш свою кров, коли виплатиш мені свій борг, але не раніше.

Я дістав із-під плаща воскову ляльку й поклав руку на стіл, щоб Деві було видно.

— Це що, я? — запитала вона. — З такими стегнами?

Однак у її словах від жарту була лиш оболонка, вони були сказані рефлексивно. Голос у неї був категоричний і сердитий. Очі — суворі.

Другою рукою я дістав коротку солом'яну волосину та прикріпив її до голови ляльки. Деві несвідомо піднесла руку до свого волосся. На її обличчі відобразився шок.

— На мене хтось нападав, — пояснив я. — Мені треба пересвідчитись у тому, що моя кров...

Коли я згадав про свою кров, погляд Деві метнувся до однієї із шухляд письмового столу. Її пальці злегка сіпнулися.

Я зазирнув їй у вічі й похмуро сказав:

— Не треба.

Рука Деві метнулася до шухляди й різко її висунула.

Я ні на мить не засумнівався в тому, що в тій шухляді лежить моя лялька, яку вона виготовила. Я не міг допустити, щоб Деві її взяла. Зосередився та пробурмотів зв'язування.

Девіна рука різко спинилася на півдорозі до висунутої шухляди.

Я нічим їй не нашкодів. Жодного вогню, жодного болю, нічого схожого на те, що вона скоїла зі мною за останні кілька днів. То було просто зв'язування, щоб вона не рухалася. Зупинившись у корчмі, щоб зігрітись, я взяв із тамтешнього каміна дрібку попелу. Джерело було не бозна-яке, ще й було далі, ніж мені хотілося б, але це було краще ніж нічого.

І все ж я, либонь, міг утримувати її так лише кілька хвилин, перш ніж витягнув би з вогню достатньо тепла, щоб його

загасити. Але цього часу мені мало вистачити, щоб витягнути з Деві правду й забрати ляльку, яку вона виготовила.

Деві заборсалася, її погляд ошалів.

— Як ти смієш?! — вигукнула вона. — Як ти смієш?!

— А як *ти* смієш?! — сердито відповів я. — Аж не віриться, що я тобі довіряв! Я виправдовував тебе перед своїми друзями... — тут сталося немислиме, і я замовк. Деві, попри мої пута, почала рухатись, її рука поволі посунулася до висунутої шухляди.

Я зосередився сильніше, і Девіна рука зупинилася. А тоді знову поволі поповзла вперед і зникла в шухляді. Мені аж не вірилося.

— Думаєш, ти можеш прийти сюди та пригрозити мені? — прошипіла Деві. Її личко виражало страшну лютю. — Думаєш, я нездатна подбати про себе? Шмаркле мала, мене, перш ніж витурити, зробили ре'ларом. Я на це заслужила. Мій алар — наче океан під час бурі, — її рука вже майже повністю опинилась у шухляді.

Я відчув, як моє чоло вкривається холодним потом, і розщепив розум іще тричі. Знову забурмотів, і кожна частка мого розуму утворила окреме зв'язування, щоб утримати Деві. Я витягнув тепло із власного тіла й, напосівшись на Деві, відчув, як по моїх передпліччях повзе холод. Загалом вийшло п'ять зв'язувань. Мій максимум.

Деві стала нерухомою, мов камінь, і гортанно захихотіла, а тоді всміхнулася.

— О, ти *великий* молодець. Тепер я майже вірю історіям про тебе. Але чому ти думаєш, ніби здатен на те, чого не зміг навіть Елкса Дал? Як гадаєш, чому мене відрахували? Злякалися жінки, яка до другого року навчання змогла дорівнятися до майстра.

Від поту її світле волосся прилипло до чола. Вона зіпіла зуби, її загострене личко стало несамовито рішучим. Рука Деві заворушилася знов.

А тоді вона несподівано висмикнула руку із шухляди, неначе звільнила її з густої грязюки. Гепнула по столу чимось круглим і металевим — так, що полум'я лампи підскочило й мало не згасло. То була не лялька. Не пляшечка моєї крові.

— Ах ти покидьок, — мало не проспівала Деві. — Думаєш, я до такого не готова? Думаєш, ти перший спробував мною скористатися? — вона крутнула верхню частину сірої металеві сфери. Та характерно клацнула, і Деві поволі відвела руку. Я не зміг її втримати, хай як старався.

Тоді я й упізнав пристрій, який Деві дістала із шухляди. Я вивчав їх попереднього семестру з Манетом. Кілівін називав їх «автономними екзотермічними прискорювачами», але всі інші називали їх кишеньковими нагрівачами чи бідаками.

У них містився керосин, земляна олія чи цукор. Після активації бідак спалював паливо всередині, близько п'яти хвилин випускаючи полум'я, наче з горна. Відтак його треба було розібрати, почистити й наповнити заново. Вони були клопітні й небезпечні, а також легко ламалися від швидкого нагрівання та охолодження. Але на короткий час надавали симпатикові стільки енергії, скільки давало б ціле багаття.

Я занурився в Кам'яне Серце й відколов іще один шматочок свого розуму, бурмочучи зв'язування. Тоді спробував відділити сьомий — не вийшло. Я був стомлений, і мені боліло. Холод розтікався моїми руками, а за останні кілька днів я пережив дуже багато. Однак я зціпив зуби та змусив себе пробурмотіти ті слова собі під носа.

Шостого зв'язування Деві наче й не помітила. Рухаючись повільно, наче годинникова стрілка, вона висмикнула з рукава нитку.

Бідак різко, металічно зарипів, і від нього мерехтливими хвилями пішло тепло.

— Зараз я не маю годящого зв'язку з тобою, — сказала Деві, тимчасом як рука, що тримала нитку, поволі сунула назад до бідака. — Та якщо ти не розпустиш свого зв'язування, я спалю оцим геть увесь одяг на тобі, ще й усміхатимуся, поки ти волатимеш.

Просто вражає, які думки лізуть у голову в таких ситуаціях. Найперше я подумав не про жажливі опіки. Я подумав, що плащ, подарований Фелою, буде зіпсовано і в мене зостанеться лише дві сорочки.

Мій погляд метнувся до поверхні столу Деві, де на лаку докола бідака вже почало утворюватися кільце з пухирів. Я відчував, як жар торкається мого обличчя.

Я розумію, коли програю. Я розірвав зв'язування. Поки частки мого розуму склалися назад, голова йшла обертом.

Деві покрутила плечима і сказала:

— Відпусти.

Я розімкнув долоню, і воскова лялька п'яно повалилася на стіл. Я сидів, поклавши руки на коліна, й геть не рухався: не хотілось якось налякати Деві чи пригрозити їй.

Деві підвелася й перехилилася через стіл. Простягнула руку і провела нею крізь моє волосся, а тоді стиснула кулак і вирвала трохи волосин. Я мимоволі зойкнув.

Сівши назад, вона взяла ляльку й замість свого волосся прикріпила кілька моїх волосин. Пробурмотіла зв'язування.

— Деві, ти не розумієш, — заговорив я. — Мені просто треба було...

Зв'язавши Деві, я зосередився на її руках і ногах. Це найефективніший спосіб обмежити рухи людини. Тепла для роботи в мене було небагато, і я не міг марнувати енергію на щось інше.

Зате у Деві тепер було більш ніж удосталь тепла, і її зв'язування було схоже на залізні лещата. Я не міг ворухити ні руками, ні ногами, ні щелепою, ні язиком. Дихав ледь-ледь, вдихаючи зовсім трохи, неглибоко — для цього не треба було ворухити грудьми. Це було страшно, неначе хтось стиснув рукою моє серце.

— Я тобі довіряла, — голос Деві став низьким і різким, неначе то хірургічна пила з тонкими зубцями ампутувала ногу. — Я тобі *довіряла*, — вона поглянула на мене з відвертою люттю й ненавистю. — Насправді до мене сюди приходила одна людина, що хотіла купити твою кров. П'ятдесят п'ять талантів. Я йому відмовила. Навіть заперечила, що тебе знаю, бо в нас із тобою були ділові відносини. Я тримаюся за свої угоди.

«Хто?» — хотів крикнути я. Але виходило в мене хіба що невиразне «хо-о-о-хо-о-о».

Деві поглянула на воскову ляльку, яку тримала в руці, а тоді — на бідака, що випалював у поверхні її столу темне кільце.

— Тепер наші ділові відносини скінчилися, — напружено промовила вона. — Я вимагаю сплати твого боргу. Ти маєш повернути мені гроші до кінця семестру. Дев'ять талантів. Якщо спізнишся на пів секунди, я продам твою кров, щоб відбити вкладення й позбутися тебе.

Деві холодно поглянула на мене.

— Це краще, ніж те, на що ти заслуговуєш. У мене досі є твоя кров. Якщо підеш до майстрів в Університеті чи до констебля в Імрі, це кепсько для тебе закінчиться.

Тепер стіл курився, і Деві перенесла руку, занісши ляльку над металом бідака, який уже рипів. Вона забурмотіла, і я відчув, як усе моє тіло поколює від жару. Це нічим не відрізнялося від раптової лихоманки, що мучила мене не один день.

— Коли я відпущу це зв'язування, ти скажеш: «Зрозумів, Деві». А тоді підеш. Наприкінці семестру пошли когось із грішми, які завинив. Сам не приходь. Більше не хочу тебе бачити.

Деві глипала на мене з такою зневагою, що мені й згадувати про це страшно. А тоді плюнула на мене. Крихітні бризки слини торкнулися бідака й, зашипівши, випарувалися.

— Побачу тебе знову хоч мигцем, хоч краєчком ока — це кепсько для тебе скінчиться.

Вона занесла воскову ляльку над головою, а тоді різко опустила її на стіл, міцно притиснувши рукою. Якби я мав змогу здригнутись або скрикнути від панічного жаху, то так і зробив би.

Лялька розтрошилася, від неї відпали руки й ноги, а голова стрімко покотилася столом і впала на підлогу. Я відчув раптовий, різкий удар, неначе впав із висоти в кілька футів і приземлився просто на кам'яну підлогу. Це вражало, але й близько не було так кепсько, як могло би бути. Попри жах, я все-таки дещо чудувався точності й самовладанню Деві.

Зв'язування, що тримало мене, зникло, і я глибоко вдихнув.

— Зрозумів, Деві, — промовив я. — Але...

— ГЕТЬ! — крикнула вона.

Я вийшов. Хотів би сказати, що вийшов із гідністю, та це було б неправдою.

Розділ двадцять сьомий

Тиск

Віл і Сім чекали на мене у віддаленому кутку закладу Анкера. Я приніс туди два кухлі пива й тацю, навантажену свіжим хлібом із маслом, сиром і фруктами, а також мисками гарячого супу зі щедрими порціями яловичини й ріпи.

Вілем потер долонею одне око. Попри шалдійську смаглявість, було трохи видно, що він виснажений, однак поза тим не здавалося, ніби три практично безсонні ночі подіяли на нього зле.

— У чім річ?

— Просто хочу допомогти вам зберегти сили, — відповів я.

— Я тебе вже давно випередив, — сказав Сім. — Освіжився, поспавши на лекції із сублімації.

Під очима в нього були невеликі темні кола, та він теж не здавався дуже змореним.

Вілем заходився накладати харчів собі на тарілку.

— Ти казав, що маєш новини. Які новини?

— Різні, — сказав я. — Які хочете почути першими — добрі чи погані?

— Спершу погані, — відповів Сіммон.

— Кілвін не дає мені планів, потрібних для виготовлення власного грама. Річ у необхідній для цього сигалдрії. Рунах крові, кістки й такого іншого. Йому здається, що навчати їх ре'ла-ра занадто небезпечно.

Сіммон зацікавився.

— А він казав чому?

— Ні, — зізнався я. — Але можу здогадатися. Я міг би зробити з ними багато чого неприємного. Скажімо, маленький металевий диск із дірочкою. Потім, крапнувши туди чиеїсь крові, ту людину можна було би спалити живцем.

— Боже, це жах, — вимовив Сім і відклав ложку. — У тебе хоч коли-небудь трапляються добрі думки?

— Усякий в Арканумі міг би зробити таке, скориставшись найпростішою симпатією, — зауважив Вілем.

— Є велика відмінність, — сказав я. — Якби я виготовив цей пристрій, ним міг би користуватися *всякий*. Знов і знов.

— Якесь божевілля, — промовив Сіммон. — Нащо щось таке робити?

— Гроші, — похмуро сказав Вілем. — Люди постійно роблять дурниці заради грошей, — він багатозначно поглянув на мене. — Скажімо, позичають у кровожерливих *гамесорів*.

— І тут можна перейти до другої моєї новини, — збентежено промовив я. — Я пішов проти Деві.

— Сам? — запитав Сіммон. — Ти що, дурний?

— Так, — визнав я. — Але не з тих причин, про які ви думаєте. Ситуація вийшла неприємною, та тепер я знаю, що вона не винна в тих нападах.

Вілем нахмурився.

— Якщо не вона, то хто?

— Є лиш один логічний варіант, — сказав я. — Емброуз.

Віл похитав головою.

— Ми це вже розібрали. Емброуз нізащо так не ризикнув би. Він...

Я підняв руку, зупиняючи його.

— Він нізащо не ризикнув би застосувати зловживання проти *мене*, — погодився я. — Але не думаю, що він знає, на кого нападає.

Вілем стулив рота і явно замислився.

Я продовжив.

— Подумайте. Якби Емброуз запідозрив, що це я, він висунув би мені звинувачення перед майстрами. Він уже робив це, — я потер зранену руку. — Вони виявили б мої ушкодження, і мене спіймали б.

Віл опустил погляд на стільницю і сказав:

— *Краєм*. Логічно. Можливо, він запідозрив, що ти найняв злодія, та геть не думав, що ти полізеш сам. Він нізащо не вчинив би так.

Я кивнув.

— Він, мабуть, намагається знайти людину, що вдерлася до його кімнат. Або просто добути маленької легкої помсти. Це

пояснює, чому напади посилювалися. Він, напевно, вважає, що злодій утік до Імрі чи Тарбієна.

— Із цим треба йти до майстрів, — сказав Сіммон. — Вони можуть обшукати його кімнати цього вечора. За це його відрахують і відшмагають, — на його обличчі з'явилася широка лиха усмішка. — Боже, я заплатив би десять талантів, аби тільки потримати батіг.

Почувши кровожерливість у його голосі, я захихотів. Сіма важко було розіслити, та коли він починав злитися, вороття вже не було.

— Так не можна, Сіме.

Сім поглянув на мене з відвертою недовірою.

— Ти серйозно? Не може ж це просто зійти йому з рук.

— Мене відрахували б за те, що я взагалі вдерся до його кімнат. Негідна поведінка.

— За це тебе не відрахували б, — заперечив Сім, але голос у нього був аж ніяк не впевнений.

— Я не готовий іти на ризик, — зізнався я. — Гемм мене ненавидить. Брандер іде за Геммом. Лоррен як записав мене до поганих діточок, так і не виписав.

— А він досі не знати звідки бере сили на дотепи, — пробурмотів Вілем.

— Це вже три голоси проти мене.

— На мою думку, ти недостатньо високої думки про Лоррена, — сказав Вілем. — Але маєш рацію. Тебе відрахували б. Як мінімум заради того, щоб налагодити стосунки з бароном Осселом.

Сім поглянув на Вілема.

— Ти справді так думаєш?

Той кивнув.

— Можливо, Емброуза взагалі не відрахували б, — похмуро заявив Віл. — Він улюбленець Гемма, і майстри знають, як його батько міг би ускладнити життя Університету, — він пирхнув. — Уяви, скільки лиха міг би накоїти Емброуз, діставши свою спадщину, — Вілем опустил погляд і захитав головою. — Сіме, тут я згоден із Квоутом.

Сіммон протяжно, стомлено зітхнув.

— Чудово, — сказав він. А тоді примружено поглянув на мене й заявив: — Я ж тобі казав. Казав від початку: облиш Емброуза. Лізти в суперечку з ним — це все одно що ступати в пастку на ведмедів.

— Пастку на ведмедів? — задумливо проказав я.

Він завзято кивнув.

— Нога проникає туди доволі легко, та витягнути її вже не можна.

— Пастка на ведмедів, — повторив я. — Вона мені й потрібна.

Вілем похмуро реготнув.

— Серйозно, — сказав я. — Де можна роздобути пастку на ведмедів?

Віл і Сім якимось дивно на мене поглянули, і я вирішив не випробувати удачу.

— Жартую, — збрехав я, не бажаючи ще більше все ускладнювати. Пастку можна було знайти й самотужки.

— Нам треба впевнитися в тому, що це Емброуз, — сказав Вілем.

Я кивнув.

— Якщо під час кількох наступних нападів на мене він буде під замком у своїх кімнатах, це має стати достатнім доказом.

Розмова трохи стихла, і кілька хвилин ми їли мовчки, занурившись кожен у свої думки.

— Гарзд, — мовив Сіммон — либонь, дійшов якогось висновку. — Насправді нічого не змінилося. Тобі досі потрібен грам. Так? — він поглянув на Віла (той кивнув), а тоді — знову на мене. — А тепер поквася з гарними новинами, поки я не вкоротив собі віку.

Я всміхнувся.

— Фела погодилася допомогти мені пошукати в Архівах схему, — я показав на них обох. — Якщо захочете до нас долучитися, будете змушені довго й нудно спілкуватися з найпрекраснішою жінкою по цей бік річки Ометі.

— Можливо, я зумію викроїти трохи часу, — невимушено сказав Вілем.

Сіммон усміхнувся.

Так розпочався наш пошук у Архівах.

Як не дивно, попервах він був цікавий, майже як гра. Ми розбігалися по різних частинах Архівів, а тоді поверталися та прочісували книжки гуртом. Годинами теревенили й жартували, насолоджуючись цим викликом і товариством одне одного.

Але години безплідних пошуків складались у дні, і наш захват ущух, залишивши по собі тільки похмуру рішучість. Віл і Сім продовжували глядіти мене вночі, захищаючи своїм аларом. Ніч за нічю вони не спали й через це ставали понурими та дратівливими. Я почав спати лише по п'ять годин на добу, щоб полегшити їм життя.

За звичайних обставин п'яти годин сну мені було б задосить, але я досі відновлювався після травм. А ще мені треба було постійно підтримувати алар, який мене оберігав. Це психічно виснажувало.

На третій день наших пошуків я закуняв, вивчаючи металургію. Проспав усього пів хвилини — відтак моя голова гойднулась і я різко прокинувся. Одначе мене до кінця дня не полишав крижаний страх. Якби Емброуз напав тієї миті, я міг би загинути.

Тож я, хоч і не міг собі цього дозволити, почав спустошувати свій дедалі тонший гаманець, купуючи каву. Чимало шинків і кафе поряд з Університетом обслуговували смаки шляхти, тож кава була легкодоступна, але вона не буває дешевою. Налрут обходився б не так дорого, та він мав сильніші побічні ефекти, через які я не хотів ризикувати.

Між годинами пошуків ми намагалися підтвердити мої підозри щодо Емброузової провини в нападах. У цьому нам таки поталанило. Віл бачив, як Емброуз повернувся до своєї кімнати після лекції з риторики, а я в той самий час мусив боротися з ознобом зв'язувача. Фела бачила, як Емброуз доїв пізній обід і повернувся до своїх кімнат, а я чверть години по тому відчув, як спину та руки обдає потом і пощипує від жару.

Того ж вечора я бачив, як Емброуз попрямував до своїх кімнат у «Золотому поні» після зміни в Архівах. Невдовзі після

того відчув легкий тиск у обох плечах, який підказував, що Емброуз намагається мене штрикнути. Після пліч мене кілька разів тицьнуло в більш інтимне місце.

Віл і Сім погодилися, що це не може бути збігом: це Емброуз. І це, що найкраще, підказувало нам: те, що Емброуз використовує проти мене, зберігається в його кімнатах.

Розділ двадцять восьмий

Запалювання

Напади були не надто часті, але починалися несподівано.

На п'ятий день після початку наших пошуків схеми, коли Емброузу, напевно, було особливо паршиво на душі чи нудно, їх було вісім: один — коли я прокидався у Вілемовій кімнаті, два — під час обіду, два — поки я вивчав фізіогноміку в Медици, а ще три відбулися один за одним, поки я займався холодним куванням заліза у Промислі.

Наступного дня нападів узагалі не було. У певному розумінні це було ще гірше. Я годинами тільки те й робив, що чекав, коли все почнеться.

Тож я навчився підтримувати залізний алар під час їди й купання, на заняттях і під час розмов із викладачами та друзями. Підтримував його навіть під час дуелей на просунутій симпатії. На сьомий день нашого пошуку це розпорошення уваги й моє загальне виснаження призвели до того, що я вперше зазнав поразки від рук двох співучнів. Так закінчилася суцільна смуга моїх дуельних перемог.

Я міг би сказати, що був занадто втомлений, щоб цим перематись, але це було б не зовсім правдою.

* * *

На дев'ятий день наших пошуків, коли ми з Вілемом і Сіммонном прочісували книжки у своїй читацькій норі, її двері відчинились і всередину прослизнула Фела. Вона несла в руках лиш одну книжку, а не цілий оберемок, як зазвичай, і важко дихала.

— Знайшла, — сказала вона з блиском у очах. Від захвату її голос прозвучав майже різко. — Знайшла один примірник.

Вона тицьнула книжку нам, щоб ми прочитали золоте тиснення на товстому шкіряному корінці: «Фассі-Моен ве Скрівані».

Про «Скрівані» ми дізналися ще на початку своїх пошуків. То була чимала збірка схем, укладена давно померлим рукотворцем, на ім'я Суртур. Дванадцять грубих томів детальних схем і описів. Знайшовши покажчик, ми вирішили, що наш пошук майже завершено, позаяк у ньому згадувалися «Схеми побудови чудовного п'ятиграма, котрий показав надзвичайну дієвність у запобіганні лихій симпатії». Том дев'ятий, сторінка вісімдесят друга.

Ми з'ясували, що в Архівах є вісім версій «Скрівані», та так і не знайшли їх у повному обсязі. Завжди бракувало сьомого, дев'ятого й одинадцятого томів, які, поза сумнівом, ховалися в особистій бібліотеці Кілвіна.

Ми витратили на пошуки цілих два дні та врешті махнули рукою на «Скрівані». Але тепер Фела його знайшла — не просто деталь головоломки, а всю головоломку.

— Те, що треба? — запитав Сіммон. У його голосі захват змішувався з недовірою.

Фела поволі прибрала руку з нижньої частини палітурки. За нею показалося яскраво-золоте число 9.

Я зірвався зі стільця й мало не перекинув його, рвонувши до Фели. Однак вона всміхнулася й високо занесла книжку над головою.

— Спершу пообіцяй мені вечерю, — промовила.

Я засміявся й потягнувся до книжки.

— Коли це скінчиться, я поведу вечеряти всіх.

Вона зітхнула.

— І скажи мені, що я найкращий канцеляр усіх часів.

— Ти найкращий канцеляр усіх часів, — мовив я. — Удвічі краща, ніж найкраще, на що був би здатен Віл, навіть маючи десяток рук і сотню зайвих очей.

— Фу, — вона передала мені книжку. — Вперед.

Я побіг до столу й розгорнув книжку.

— Там будуть відсутні сторінки абошо, — стиха звернувся до Віла Сіммон. — Не може все бути аж так просто, коли минуло стільки часу. Я знаю, що щось та й стане нам на заваді.

Я припинив гортати сторінки й потер очі. Примружився на літери.

— Я знав, — промовив Сім і хитнувся назад на стільці, прикривши руками стомлені очі. — Дай-но вгадаю: там сіра гниль. Або книжковий черв. Або і те, й те.

Фела наблизилась і зазирнула мені за плече.

— О ні! — смутно промовила вона. — Я навіть не поглянула. Так зраділа, — подивилася на нас. — Хтось із вас читає старовінтською?

— Я читаю тією різкою тарабарщиною, яку ви звете атурською, — кисло заявив Вілем. — І вважаю себе достатньо поліглотом.

— Лише трохи, — зізнався я. — Знаю кількадесят слів.

— Я можу, — сказав Сім.

— Та невже? — у моїх грудях ізнову почала зростати надія. — Коли це ти встиг навчитися?

Сім посунув стілець по підлозі так, щоб поглянути на книжку.

— Почув старовінтську поезію в перший семестр у званні е'ліра. Вивчав її три семестри разом із Ректором.

— Ніколи не любив поезію, — зізнався я.

— А дарма, — байдужливо мовив Сім, перегорнувши кілька сторінок. — Старовінтська поезія — це неймовірно. Вона вражає.

— Який там розмір? — запитав я, мимоволі зацікавившись.

— Про розмір у віршах я нічого не знаю, — відсторонено сказав Сіммон, водячи пальцем по сторінці знизу вгору. — Там отаке:

Де ж те «Скрівані», Суртура слово?
Не сподівались його знайти ми.
Аж ось примчала до нас книгоноша,
Фела-мисливиця — уся червона,
Груди задихані, кров схвилювалась,
Личко рум'яне квітне красою.

— Якось так, — сказав із відсутнім виглядом Сіммон, не припиняючи проглядати сторінки перед собою.

Я побачив, як Фела повернула до нього голову. Можна було подумати, ніби її дивує Сіммонова присутність.

Ні, можна було подумати, ніби досі він просто займав простір поряд із нею, наче меблі. Але цього разу вона, поглянувши на нього, оцінила його вповні. Його пісочне волосся, обриси його підборіддя, ширину його пліч під сорочкою. Поглянувши на Сіма цього разу, вона дійсно його *побачила*.

Скажу ось що. Те, що ми стали свідками цієї миті, було варте всього того часу — жахливого, дратівного, — який ми втратили на пошуки в Архівах. І кров, і страх смерті виправдовувало те, що ми побачили, як вона закохується в нього. Зовсім трохи. То був лише ледь помітний перший вдих кохання, такий легкий, що вона, либонь, і не помітила його сама. То було не драматично, не скидалося на якусь блискавку, після якої загуркотів грім. Це було більше схоже на дотик кременя до сталі, коли іскра меркне так швидко, що її можна й не помітити. Та все ж ясно, що вона є й запалює вогонь там, де цього не видно.

— Хто читав тобі старовітську поезію? — запитав Віл. Фела кліпнула і знову повернулася до книжки.

— Маріонетка, — відповів Сім. — Коли я вперше його зустрів.

— Маріонетка! — Віл, здавалося, був готовий рвати на собі волосся. — Побий мене Бог, чому ми не пішли із цим до нього?! Якщо в цієї книжки є переклад атурською, Маріонетка точно знає, де він!

— Я за останні кілька днів подумав про це вже сто разів, — зізнався Сіммон. — Але йому останнім часом велося недобре. З нього великої користі не було б.

— І Маріонетка знає перелік обмеженої літератури, — додала Фела. — Сумніваюся, що він став би просто так передавати щось подібне.

— Невже цього Маріонетку знають усі, крім мене? — запитав я.

— Канцеляри знають, — сказав Вілем.

— Здається, я можу зрозуміти більшу частину тексту, — промовив Сіммон і повернувся в мій бік. — Ця схема тобі хоч трохи зрозуміла? Як на мене, цілковита маячня.

— Це руни, — показав я. — Ясно як день. А це — металургічні символи, — придивився уважніше. — Решта... не знаю. Може, скорочення. Їх, мабуть, можна буде розшифрувати на ходу.

Я всміхнувся й повернувся до Фели.

— Вітаю, ти й далі найкращий канцеляр усіх часів.

* * *

Із допомогою Сіммона я зміг за два дні розшифрувати схеми у «Скривані». Власне, один день у нас пішов на розшифрування, а ще один — на перевірку й переперевірку виконаної роботи.

Зрозумівши, як створити для себе грам, я почав гратися з Емброузом у якісь дивні піжмурки. Під час роботи над сигалдрією для грама мені було потрібно концентруватися повністю. Для цього треба було припинити стерегтися. Тож працювати над грамом я міг, лише впевнившись, що Емброуз зайнятий чимось іншим.

Грама був делікатною роботою, дрібним гравіруванням без місця для похибки. Все ускладнювалося ще й тим, що я був змушений працювати нишком і уривками. Пів години, поки Емброуз пив каву з дівчиною в публічному кафе. Сорок хвилин, поки він сидів на лекції із символічної логіки. Цілих півтори години, поки він працював у абонементі Архівів.

Не маючи змоги працювати над грамом, я віддавався улюбленій роботі. У певному розумінні мені пощастило, що Кілвін загадав мені виготовити щось гідне ре'лара. Так у мене з'явилося ідеальне виправдання тривалому перебуванню у Промислі.

Решту часу я розслаблявся в загальній залі «Золотого поні». Там мені потрібно було утвердитись як постійному клієнтові. Так я здавався б менш підозрілим.

Розділ двадцять дев'ятий

Крадіжка

Я щоночі повертався до своєї крихітної кімнатки на горищі в Анкера. Тоді замикав двері, вилазив із вікна та прослизав у кімнату до Віла чи Сіма — залежно від того, хто мав першим стерегти мене тієї ночі.

Хай як кепсько все було, я знав: якщо Емброуз збагне, що саме я вдерся до його апартаментів, стане незмірно гірше. Хоча мої ушкодження гоїлися, їх і досі було задосить, щоб мене виказати. Тож я старанно підтримував видимість звичного стану справ.

Якось пізно ввечері я припхався до закладу Анкера зі спиритним зав'язанням блукальця. Кволо спробував потеревенити ні про що і про все водночас із новою служницею Анкера, а тоді взяв пів буханця хліба і зник, піднявшись сходами.

За хвилину повернувся до пивниці. Мое тіло вкрилося потом від панічного жаху, а серце стугоніло у вухах.

Дівчина підвела погляд.

— Невже передумав щодо тієї випивки? — всміхнулася вона.

Я так швидко замотав головою, що аж волосся заметлялося довкола обличчя.

— Я часом не лишив своєї лютні тут увечері, як закінчив гра-ти? — відчайдушно поцікавився я.

Вона хитнула головою.

— Ти поніс її геть, як і завжди. Пам'ятаєш, я ще питала, чи не треба тобі шпагату, щоб футляр не розвалився?

Я знову дременув угору сходами, прудкий, як та риба. А тоді, менш ніж за хвилину, повернувся.

— Ти впевнена? — запитав я, важко дихаючи. — Не можеш зазирнути за шинквас просто для певності?

Вона зазирнула, та лютні там не було. І в коморі не було. І на кухні.

Я піднявся сходами й відчинив двері до своєї малесенької кімнатки. Футляр для лютні мало де міг поміститись у при-

міщенні такого розміру. Під ліжком його не було. Він не стояв попід стіною біля мого письмового столика. Його не було за дверима.

Футляр для лютні був завеликий, щоб уміститись у стару скриню в ногах ліжка, та я все одно туди зазирнув. У скрині його не було. Знову зазирнув під ліжко — просто для певності. Під ліжком футляра не було.

Тоді я поглянув на вікно. На простий засув, який добре й регулярно змашував, щоб пересувати його, стоячи на даху за вікном.

Ще раз поглянув за двері. За дверима лютні не було. Тоді сів на ліжко. Якщо раніше я був стомлений, то тепер обернувся на щось геть інше. Я неначе перетворився на мокрий папір. Мені навіть дихати ледве вдавалося — наче хтось ви-крав із моїх грудей серце.

Розділ тридцятий

Дорожка за сіль

— Сьогодні, — радісно проголосив Елодін, — ми поговоримо про те, про що говорити не можна. А саме — подискутуємо про те, чому деякі теми не є дискусійними.

Я зітхнув і поклав олівець. Щодня я сподівався, що вже на цьому занятті Елодін дійсно чогось нас навчить. Щодня приносив підставку та один із дорогоцінних аркушів паперу, готовий скористатися миттю ясності. Щодня почасти очікував, коли Елодін засміється й визнає, що своєю нескінченною маячнею просто випробовував нашу рішучість.

І щодня залишався розчарований.

— Більшість важливих речей не можна говорити прямо, — заявив Елодін. — Не можна оприявнювати. На них можна лише натякати, — він поглянув на своїх нечисленних студентів у майже безлюдній лекційній залі. — Назвіть те, чого не можна пояснити, — показав на Уреша. — Вперед.

Уреш на мить замислився.

— Гумор. Якщо жарт пояснюють, то це вже не жарт.

Елодін кивнув, а тоді показав на Фентона.

— Іменування? — зронив той.

— Дешева відповідь, ре'ларе, — сказав Елодін із докірливою ноткою в голосі. — Але ти правильно вгадав тему моєї лекції, тож не будемо на це зважати.

Він показав на мене.

— Немає нічого такого, чого не можна було б пояснити, — твердо заявив я. — Якщо щось можна зрозуміти, то можна й пояснити. Можливо, пояснення не вдасться зробити гарним. Але це просто означає, що це складно, а не неможливо.

Елодін підняв один палець.

— Не складно чи неможливо. Просто безглуздо. Дещо можна лише висновувати, — він обурливо мені всміхнувся. — До речі, ти мав відповісти «музика».

— Музика пояснює сама себе, — сказав я. — Вона — це шлях, і вона — це мапа, що показує шлях. І те, й те водночас.

— Але ти можеш пояснити, як працює музика? — запитав Елодін.

— Звісно, — сказав я. Хоч і зовсім не був певен у цьому.

— Можеш пояснити, як працює музика, не вдаючись до музики?

Тут мені заціпило. Поки я намагався придумати якусь відповідь, Елодін повернувся до Фели.

— Кохання? — мовила вона.

Елодін здійняв брову так, ніби це трохи його обурило, а тоді схвально кивнув.

— Секунду, — промовив я. — Ми не закінчили. Не знаю, чи можу пояснити музику, не вдаючись до неї, та це не стосується справи. Це не пояснення, це — переклад.

Елодін просявав.

— Саме так! — погодився він. — Переклад. Усе явне знання — це перекладене знання, а всякий переклад недосконалий.

— Отже, все явне знання недосконале? — запитав я. — Скажіть майстрові Брандеру, що геометрія суб'єктивна. Був би радий подивитися на вашу дискусію.

— Не все знання, — визнав Елодін. — Але більшість.

— Доведіть, — відказав я.

— Довести неіснування чогось неможливо, — буденним тоном втрутився Уреш. У його голосі відчувалася досада. — Це хибна логіка.

Тут я заскреготів зубами. Логіка таки була хибна. Я нізачо не припустився б цієї помилки, якби перед цим краще відпочив.

— То продемонструйте це, — відказав я.

— Гаразд, гаразд, — Елодін підійшов до Фели. — Візьмемо Фелин приклад.

Він узяв її за руку, зіп'яв на ноги й жестом наказав підвестися мені.

Я теж із неохотою звівся на ноги, і Елодін поставив нас навпроти одне одного так, щоб ми стояли до інших студентів у профіль.

— Ось двоє прекрасних молодих людей, — промовив він. — Вони зустрічаються поглядами через усе приміщення.

Елодін штовхнув мене у плече, і я хитнувся вперед на пів кроку.

— Він каже «привіт». Вона каже «привіт». Вона всміхається. Він збентежено переступає з ноги на ногу, — я припинив це робити, і всі інші стиха засміялися.

— У повітрі витає щось ефемерне, — проказав Елодін і став позаду Фели. Поклав руки їй на плечі та прихилився до її вуха. — Вона в захваті від його обрисів, — тихо додав він. — Їй цікаво, які в нього вуста. Вона думає, чи не її це суджений, чи не можна явити йому таємні куточки свого серця.

Фела опустила погляд, а її щоки спалахнули яскравим шарлатом.

Елодін неквапом обійшов нас і став позаду мене.

— Квоут дивиться на неї й нарешті розуміє, що вперше спонукало людей малювати. Різьбити. Співати.

Він обігнув нас ізнов і врешті став між нами, наче священник перед таїнством шлюбу.

— Між ними є щось тонке й тендітне. Вони обоє це відчувають. Наче електричний розряд у повітрі. Майже непомітне, як іній.

Елодін поглянув мені просто в обличчя. Його темні очі були серйозними.

— Отже... Що ви робитимете?

Я поглянув на нього, геть розгубившись. Єдиним, про що я міг знати менше, ніж про іменування, було залицяння до жінок.

— Тут є три шляхи, — сказав іншим студентам Елодін і підняв один палець. — Перший. Наші юні закохані можуть спробувати висловити свої почуття. Можуть спробувати зіграти ледь чутну пісню, яку співають їхні серця.

Елодін зупинився задля ефекту.

— Це — шлях чесного дурня, і він не закінчиться добром. Те, що існує між вами, занадто трепетне для розмов. Це така легка іскорка, що загасити її можна навіть найлегшим подихом.

Майстер-Іменувач похитав головою.

— Навіть якщо ви розумні й умієте говорити, ви приречені на цьому шляху. Бо, хоча ваші вуста й можуть говорити однією мовою, ваші серця — ні, — він напружено поглянув на мене. — Це — проблема перекладу.

Елодін підніс два пальці.

— Другий шлях обачніший. Ви розмовляєте про дрібниці. Про погоду. Знайому п'єсу. Проводите час у товаристві. Тримаетесь за руки. І при цьому поволі вивчаєте таємні сенси слів одне одного. Так, коли настає час, можна говорити, надаючи своїм словам підтексту задля взаємного розуміння.

Елодін змахнув рукою в мій бік.

— А ще є третій шлях. Шлях Квоута, — він став пліч-о-пліч зі мною, навпроти Фели. — Ти відчуваєш, що між вами щось є. Щось чудове й тендітне.

Він романтично зітхнув, наче закоханий.

— І ти, бажаючи певності в усьому, вирішуєш форсувати питання. Йдеш найкоротшим шляхом. Думаєш, що найпростіше — це найкраще, — Елодін простягнув руки й несамовито потягнувся ними до Фели, неначе хапаючись за неї. — Тож ти тягнешся й хапаєш цю дівчину за груди.

Усі, крім Фели й мене, приголомшено зареготали. Я набурмосився. Вона схрестила руки на грудях. У неї почервоніли лице й шия аж до сорочки.

Елодін повернувся до Фели спиною й поглянув мені в очі.
— Ре'ларе Квоуте, — серйозно проказав він. — Я намагаюся показати твоєму сонному розуму витончену мову, якою шепоче світ. Намагаюся звабити тебе розумінням. Намагаюся тебе *навчити*, — він нахилився вперед так, що його обличчя мало не торкнулося мого. — Годі хапати мене за цицьки.

* * *

Із заняття Елодіна я пішов у кепському настрої.

Хоча, правду кажучи, останні кілька днів мій настрій і так був кепським, просто по-різному. Я намагався приховувати це від друзів, але почав ламатися від свого тягаря.

Добила мене втрата лютні. Все інше я міг спокійно витерпіти — і пощипування від опіку на грудях, і постійний біль, що нив у колінах, і недосипання. Невідступний страх, що я втрачу алар не в той час і раптом заблюю кров'ю.

Я давав раду всьому: відчайдушній нужді, досаді на уроки Елодіна. Навіть новій тривозі, викликаній тим, що я знав: по той бік річки чекає Деві зі сповненим люті серцем, трьома краплинами моєї крові та аларом, подібним до океану під час бурі.

Однак утратити лютню — це вже було занадто. Річ була не лише в тому, що я потребував її, щоб заробляти на кімнату й харчі в Анкера. Не лише в тому, що від лютні залежала моя здатність заробляти на прожиток у разі вигнання з Університету.

Ні. Просто з музикою я міг упоратися з усім іншим. Музика була тим клеєм, що тримав мене вкупі. Всього два дні без неї — і я вже розпадався.

Після заняття з Елодіном мені була нестерпна думка про те, щоб іще кілька годин горбитися за робочим столом у Промислі. Руки боліли від самої думки про це, а в очах від недосипання наче пісок з'явився.

Тож натомість я повернувся до закладу Анкера на ранній обід. Вигляд у мене, напевно, був доста жалюгідний, бо Анкер приніс мені до супу подвійну порцію бекону й маленьке пиво на додачу.

— Як минула вечеря, якщо не секрет? — запитав Анкер, спершись на шинквас.

Я поглянув на нього.

— Прошу?

— Та з твоєю юною дамою, — сказав він. — Я не надто допитливий, але гонець саме приніс її. Довелося її прочитати, щоб дізнатися, для кого вона.

Я оторопіло витріщився на Анкера.

Він спантеличено поглянув на мене, а тоді насупився.

— Хіба Лорел не віддала тобі твоєї записки?

Я мотнув головою. Анкер гірко вилаявся.

— Присягаюся, у цієї дівки в голові часом так порожньо, що крізь неї сонце має світити, — він почав порпатися за шинквасом. — Позавчора гонець лишив для тебе записку. Я сказав їй віддати записку тобі, коли ти прийдеш. Ось вона.

Він продемонстрував вологий і доволі зачуханий папірець, а тоді передав його мені.

Там було написано:

Квоуте,

Я знову в місті й була б дуже рада товариству одного чарівного пана за вечерю сьогодні. На жаль, вільних кандидатів немає. Не хотів би долучитися до мене в «Розколотому кілку»?

*Чекаю,
Д.*

Мій настрій трохи покращився. Записки від Денни були рідкісним задоволенням, а на вечерю вона мене ще не запрошувала. Хоч я й розсердився через те, що прогавив Денну, від думки про те, що вона повернулася й дуже хоче мене побачити, мій настрій суттєво покращився.

Я зжер обід і вирішив пропустити лекцію із сіаруської, щоб натомість піти до Імрі. Я не бачив Денни понад виток,

і здавалося, що покращити мені настрої не може нічого, крім зустрічі з нею.

Мій ентузіазм трохи вщух, коли я перетнув річку. Шлях був довгий, і коліна занили, перш ніж я бодай дістався Кам'яного мосту. Сонце сяяло пронизливо яскраво, та гріло недостатньо, щоб побороти холод раннього зимового вітру. Від дорожньої куряви, що летіла в очі, я почав задихатися.

Денни не було в жодному із шинків, у яких вона зазвичай бувала. Вона не слухала музику в «Кранах» чи в «Козлі у дверях». Її не бачили ні Деох, ні Станціон. Я вже побоювався, що вона могла зовсім піти з міста, поки я був зайнятий. Вона могла піти на кілька місяців. Могла піти назавжди.

А тоді я завернув за ріг і побачив, що Денна сидить під деревом у невеликому громадському саду. В одній руці вона тримала листа, а в другій — з'їдену до половини грушу. Де вона роздобула грушу в таку пізню пору року?

Коли я опинився на середині саду, до мене дійшло, що вона плаче. Я зупинився на місці, не відаючи, що робити. Хотілося допомогти, але не хотілося заважати. Можливо, найкраще було б...

— Квоуте!

Денна відкинула залишки груші, скочила на ноги й помчала моріжком до мене. Вона всміхалася, та очі в неї були червоні. Денна витерла щоки однією рукою.

— У тебе все гаразд? — запитав я.

У неї в очах забриніли нові сльози, та впасти вони не встигли: Денна замружила очі й різко замотала головою.

— Ні, — відповіла. — Не зовсім.

— Можна чимось допомогти? — запитав я.

Денна витерла очі рукавом сорочки.

— Ти допомагаєш уже тим, що стоїш тут.

Вона склала листа маленьким квадратиком і запхала його в кишеню. А тоді всміхнулася ще раз. Усмішка була не натужна, не з тих, які носять, наче маски. Вона всміхалася по-справжньому, гарно, попри сльози.

Затим Денна схилила голову набік і придивилася до мене. Її усмішка померкла, і на її обличчі відбилася тривога.

— А ти що? — запитала вона. — Здається, ти трохи змарнів. Я кволо всміхнувся. Моя усмішка була натужна, і я це знав. — Останнім часом мені кепсько велося.

— Сподіваюся, ти почувашся не так кепсько, як виглядаєш, — лагідно сказала вона. — Ти висипаєшся?

— Ні, — зізнався я.

Денна вдихнула, щоб заговорити, а тоді спинилася й закусила губу.

— Хотів би про щось поговорити? — спитала. — Не знаю, чи могла б якимось допомогти, але... — знизала плечима і трохи перенесла вагу з ноги на ногу. — Я й сама не сплю добре. Знаю, як воно.

До пропозиції допомоги від неї я був не готовий. Тут я відчув себе... Не можу сказати точно, що тоді відчув. Це непросто виразити словами.

Річ була не в самій пропозиції допомоги. Друзі ненастанно допомагали мені вже не один день. Але Сімова готовність допомогти відрізнялася від цього. Його поміч була надійна, як хліб. Але знати, що Денні не байдуже, було все одно що ковтнути теплої вина в зимову ніч. Я відчував, як це солодко гріє мені зсередини груди.

Я всміхнувся Денні. По-справжньому. Відчувати цю усмішку на обличчі було дивно, і я замислився, як довго супився, сам того не знаючи.

— Ти допомагаєш уже тим, що стоїш тут, — чесно сказав я. — Варто лише поглянути на тебе — і мій настрій уже дивовижно змінюється.

Вона закотила очі.

— Ну звісно! Вигляд моєї заплаканої пики — це панацея.

— Говорити майже нема про що, — сказав я. — Моє безталання поєдналося з моїми ж кепськими рішеннями, і я за це розплачуюся.

У Денни вирвався смішок, дуже схожий на схлип.

— Звідки мені про таке знати? — мовила вона, і її уста іронічно скривилися. — Найгірше, коли в усьому винна твоя ж дурість, чи не так?

Я відчув, як мої вуста вигинаються так само, як у неї.

— Так, — підтвердив я. — Правду кажучи, волів би знайти не співчутливе вухо, а невеличку віддушину.

— Це я можу забезпечити, — сказала Денна й узяла мене за передпліччя. — Господь свідок, що ти раніше частенько робив те саме для мене.

Я пішов поряд із нею.

— Справді?

— Постійно, — запевнила вона. — Про це легко забути, коли ти поряд, — Денна на мить зупинилася. Мені теж довелося зупинитися, бо вона тримала мене попід руку. — Це неправильно. Я хочу сказати, що, коли ти поряд, це легко забути.

— Що забути?

— Все, — сказала Денна. На мить її голос перестав бути таким грайливим. — Усе погане в моєму житті. Хто я. Приємно мати змогу час від часу брати відпустку від самої себе. А ти з цим допомагаєш. Ти моя тиха гавань у нескінченному буремному морі.

Я реготнув.

— Справді?

— Так, — невимушено сказала Денна. — Ти моя тіниста верба в сонячний день.

— А ти, — відповів я, — солодка музика в далекій кімнаті.

— Це добре, — промовила Денна. — Ти несподіваний торт у дощовий день.

— Ти припарка, що витягає отруту з мого серця, — заявив я.

— Гм-м, — Денна завагалася. — Щодо цього не певна. Серце, повне отрути, — образ не з привабливих.

— Авжеж, — визнав я. — Це звучало краще, доки я не сказав цього вголос.

— Ось що буває, коли змішуєш метафори, — відповіла Денна. Пауза. — Одержав мою записку?

— Одержав сьогодні, — сказав я з усім жалем, який тільки міг виразити голосом. — Усього кілька годин тому.

— А... — промовила Денна. — Шкода, вечеря була гарна. Твою порцію я теж з'їла.

Я спробував вигадати, що сказати, та вона просто всміхнулася й похитала головою.

— Я дражнюся. Насправді вечеря була лише приводом. Я маю дещо тобі показати. Тебе важко знайти. Я вже подумала, що цьому доведеться зачекати до завтра, коли ти співатимеш у Анкера.

Я відчув гострий біль у грудях — такий сильний, що його не перекривала вповні навіть присутність Денни.

— Пощастило, що ти впіймала мене сьогодні, — сказав я. — Не впевнений, що гратиму завтра.

Вона схилила голову набік.

— Ти завжди співаєш увечері в повалок. Не змінюй цього часу. Мені вже й так досить важко тебе знайти.

— Хто б казав! — відповів я. — Я ніколи не можу спіймати тебе двічі в одному місці.

— О так, певна, що ти *весь час* мене шукаєш, — зневажливо промовила вона, а тоді захоплено всміхнулася. — Але це не стосується справи. Ходімо. Я впевнена, що це тебе розважить.

Денна пішла швидше, потягнувши мене за руку.

Її ентузіазм був заразливим, і я, йдучи за нею звивистими вулицями Імрі, зрозумів, що всміхаюся.

Урешті ми прийшли до маленької вітрини. Денна стала переді мною й мало не заскакала від захвату. Де й поділися сліди її ридань! Очі стали ясними. Вона приклала холодні руки до мого обличчя.

— Заплющ очі, — попросила Денна. — Це сюрприз!

Я заплющив очі, і вона провела мене кілька кроків за руку. Усередині крамниці було напівтемно й пахло вичиненою шкірою. Я почув чоловічий голос: «То це він?» — а тоді шум пересування різних речей.

— Готовий? — сказала мені на вухо Денна. У її голосі мені вчувалась усмішка. Її дихання лоскотало мені волосинки на карку.

— Гадки не маю, — чесно відповів я.

І відчув у себе на вусі її дихання: вона притлумила смішок.

— Гаразд. Розплющ очі.

Я розплющив їх і побачив худорлявого немолодого чоловіка, що стояв за довгим дерев'яним прилавком. Перед ним лежав порожній футляр для лютні, розкритий, наче книга. Денна купила мені подарунок. Футляр для лютні. Футляр для моєї вкраденої лютні.

Я підступив на крок. Порожній футляр був довгий і стрункий, укритий гладенькою чорною шкірою. Жодної петлі. На краю виднілися сім яскравих сталевих застібок, завдяки яким верх підіймався, наче кришка коробки.

Усередині був м'який оксамит. Я простягнув руку до нього і зрозумів, що оббивка м'яка, але пружна, як губка. Ворса на оксамиті була майже пів дюйма завтовшки й мала темно-багряний колір.

Чоловік за прилавком нещиро всміхнувся.

— Ваша дама має гарний смак, — зауважив він. — І серйозно ставиться до своїх бажань.

Він підняв кришку.

— Шкіра змащена й навощена. Два шари з дугами із цукрового клену внизу, — провів пальцем уздовж нижньої половини футляра, а тоді показав на відповідну борозну на кришці. — Вона лягає досить щільно, щоб там не циркулювало повітря. Тож не треба боятися переходів із теплого вогкого приміщення у крижану ніч.

Чоловік почав різко застібати застібки на краю футляра.

— Дама була проти латуні. Тож вони з тонкої сталі. А коли вони на місці, кришка притискається до прокладки. Його можна занурити в річку — і оксамит усередині залишиться сухим, — він знизав плечима. — Урешті вода, звісно, просочила би шкіру. Але люди не всемогутні.

Перекинувши футляр, він сильно постукав кісточкою пальця по округлому дну.

— Я зробив клен тонким, щоб футляр не був громіздкий чи важкий, і зміцнив його смугами із гланцівської сталі, — чоловік показав на Денну, яка стояла й усміхалася. — Ця дама хотіла рамстонську сталь, але я пояснив, що Рамстон міцний і водночас доволі крихкий. Гланцівська сталь легша та зберігає форму.

Він змірив мене поглядом.

— Молодий пан може за бажання стати на заглибину футляра й не роздушити її, — його вуста злегка стиснулись, і він поглянув на мої ноги. — Хоча волів би, щоб ви цього не робили.

Він знову повернув футляр правильним боком угору.

— Мушу сказати, що це, либонь, найчудовіший футляр, який я виготовив за двадцять років, — посунув його через прилавок до мене. — Сподіваюся, він вас задовольнить.

Мені відібрало мову. Рідкість. Я простягнув руку і провів нею по шкірі. Вона була тепла і гладенька. Я торкнувся сталевого кільця, до якого слід було прикріпити ремінець для плеча. Поглянув на Денну, яка ледь не танцювала від задоволення.

Денна радо ступила вперед.

— Оце найкраще, — сказала вона й розстебнула застібки з такою знайомою легкістю, що було зрозуміло: вона вже таке робила. Вона зняла кришку й потицяла всередину пальчиком. — Оббивка влаштована так, щоб її можна було виймати і ставити наново. Тож хай яка лютня в тебе буде в майбутньому, футляр однаково підходить.

— А ще поглянь! — вона натиснула на оксамит там, де було місце для грифа, крутнула пальцями, а тоді різко відкрилася кришка, під якою виявилася схованка. Денна всміхнулася знову. — Це теж була моя ідея. Наче таємна кишенька.

— Тіло Господнє, Денно, — проказав я. — Це ж, певно, обійшлося тобі в цілий статок.

— Ну, знаєш, — мовила вона з демонстративною скромністю, — я мала невеличкі заощадження.

Я провів рукою зсередини, торкаючись оксамиту.

— Денно, я серйозно. Цей футляр, напевно, коштує стільки ж, скільки й моя лютня... — я поступово замовк, а мій шлунок нудотно скрутився. Лютня, якої я вже навіть не маю.

— Дозвольте зауважити, пане, — сказав чоловік за прилавком. — Якщо лютня у вас не зі широкого срібла, цей футляр, мабуть, коштує набагато більше.

Я знову провів руками по кришці. Мені ставало дедалі гірше. Я не міг вигадати, що сказати, — ні словечка. Як я міг сказати

Денні, що хтось украв мою лютню, після того як вона так поморочилася з цим прекрасним дарунком для мене?

Денна захоплено всміхнулася.

— Перевірмо, як туди ляже твоя лютня!

Вона зробила знак рукою, і чоловік за прилавком дістав мою лютню й поклав її у футляр. Той сів на неї впритул, як рукавичка. Я заплакав.

* * *

— Боже, мені аж соромно, — сказав я й висякався.

Денна злегка торкнулася моєї руки та вже втретє повторила:

— Дуже прошу, вибач.

Ми сиділи на узбіччі поряд із маленькою майстернею. Розплакатися перед Денною — це вже було кепсько. Я хотів опанувати себе так, щоб на мене не витріщався ще й майстер.

— Я просто хотіла, щоб футляр нормально підійшов, — сказала Денна. Личко в неї було вражене. — Лишила записку. Ти мав прийти на вечерю, щоб я могла тебе здивувати. Ти навіть не мав знати, що лютня зникла.

— То пусте, — запевнив я.

— Та явно ж не пусте, — заперечила Денна. В очах у неї забриніли сльози. — Коли ти не прийшов, я не знала, що й робити. Учора шукала тебе повсюди. Стукала у двері до тебе, але ти не відповідав, — вона опустила погляд на свої ноги. — Вічно не можу знайти тебе, коли йду шукати.

— Денно, — проказав я, — все гаразд.

Вона енергійно замотала головою, вперто не дивлячись на мене, а по її щоках полилися сльози.

— Не гаразд. Я мала знати. Ти ж обіймаєш її, наче свою маленьку дитину. Якби хтось у моєму житті дивився на мене так, як ти на цю лютню, я...

У Денни урвався голос, і вона важко ковтнула, а тоді з неї знову полилися слова.

— Я знала, що вона — найважливіше у твоєму житті. Тому й хотіла роздобути тобі безпечне вмістилище для неї. Просто не думала, що це буде так... — Денна ще раз ковтнула і стиснула

кулаки. Її тіло було таке напружене, що вона мало не тремтіла. — Боже. Я така дурна! Ніколи не думаю. Вічно таке роблю. Все псую.

Волосся в Денни попадало обабіч обличчя, тож я не бачив його виразу.

— Що зі мною таке?! — тихим сердитим голосом запитала вона. — Чому я така ідіотка? Чому не можу за все життя хоч щось зробити правильно?

— Денно, — вимушено урвав її я, бо вона майже не давала собі відсапатися. Поклав долоню їй на руку, і вона заціпеніла. — Денно, ти просто не могла знати, — втрутився я. — Як давно ти граєш? Місяць? Ти коли-небудь узагалі мала власний інструмент?

Вона хитнула головою. Її лице досі ховалося за волоссям.

— У мене була та ліра, — тихо промовила Денна. — Але всього кілька днів, до пожежі, — вона нарешті підвела погляд. Її лице виражало відверте горе. Очі й ніс були червоними. — Це відбувається постійно. Я намагаюся зробити щось хороше, але все плутається, — вона кинула на мене страдницький погляд. — Ти не знаєш, як воно.

Я розсміявся. Посміятися знову було надзвичайно приємно. Сміх виринув із глибини моїх нутрощів і вирвався з горла, наче ноти із золотого рога. Уже цей сміх був вартий трьох гарячих обідів і двадцяти годин сну.

— Я чудово знаю, як воно, — запевнив я, відчуваючи синці на колінах і не загоєні до кінця шрами, що тягнулися на спині. Замислився, чи не розповісти Денні, яку катавасію я влаштував, повертаючи її перстень. А тоді вирішив, що моя оповідь про те, як Емброуз намагається мене вбити, навряд чи покращить її настрої. — Денно, я король добрих ідей, які йдуть шкереберть.

Тут вона всміхнулася, шморгнула носом і потерла очі рукавом.

— Ми чудова парочка плаксивих ідіотів, авжеж?

— Так, — погодився я.

— Вибач, — повторила вона, і її усмішка померкла. — Я просто хотіла зробити для тебе щось добре. Але в мене таке не виходить.

Я взявся обома руками за руку Денни й поцілував її.

— Денно, — абсолютно чесно сказав я, — це — найбільше добро, яке хто-небудь зробив мені за все життя.

Вона неделікатно пирхнула.

— Щира правда, — запевнив я. — Ти мій блискучий гріш на узбіччі. Ти дорожча за сіль чи місяць під час тривалого нічного переходу. Ти солодке вино у мене в роті, пісня в моїй горлянці та сміх у моєму серці.

У Денни зарум'янилися щоки, та я, геть не збентежившись, продовжував.

— Ти надто хороша для мене, — сказав я. — Ти розкіш, якої я не можу собі дозволити. І попри це наполягаю: піді сьогодні зі мною. Я замовлю тобі вечерю й годинами розводитимуся про те, який ти безмежний і чудовий пейзаж.

Я підвівся й зіп'яв її на ноги.

— Я гратиму тобі. Співатиму тобі пісень. Хай решта світу не торкається нас до вечора, — і схилив голову, показуючи, що це — запитання.

Денна скривила рота.

— Звучить гарно, — визнала вона. — Я хотіла б утекти від світу до вечора.

* * *

Кілька годин по тому я бадьорим кроком ішов назад до Університету. Насвистував. Співав. Лютня в мене на плечі була легка, як поцілунок. Сонце було тепле й заспокійливе. Вітерець — прохолодний.

Життя починало налагоджуватися.

Розділ тридцять перший

Тигель

Коли в моїх руках ізнову з'явилася лютня, решта мого життя з легкістю повернулася до рівноваги. Робота у Промислі стала простішою. Заняття пролітали непомітно. Навіть Елодін неначе говорив зрозуміліше.

Я з легким серцем навідався в алхімічний комплекс до Сімона. Він відчинив двері, почувши мій стукіт, і жестом запросив усередину.

— Вийшло, — із захватом повідомив Сім.

Я зачинив двері, і він повів мене до столу, на якому була розставлена низка пляшок, пробірок і вугільно-газових пальників. Сім гордо всміхнувся й підняв низеньку неглибоку баночку з тих, що в них зберігають фарбу для обличчя або рум'яна.

— Можеш показати? — запитав я.

Сім запалив маленький вугільно-газовий пальник, і полум'я охопив дно мілкої залізної миски. Якусь мить ми постояли тихо, слухаючи, як він шипить.

— Я роздобув нові чоботи, — невимушено заявив Сім і підняв одну стопу, щоб я побачив.

— Гарні, — машинально відповів я, а тоді трохи помовчав і придивився. — Це що, чоботарські цвяхи? — запитав я, не вірячи власним очам.

Сім по-хуліганськи всміхнувся. Я засміявся.

Залізна миска нагрілась, і Сім відкрутив кришку банки та втиснув подушечку вказівного пальця у прозору речовину всередині. А тоді, зробивши маленький театральний жест, підняв руку та притиснув кінчик пальця до поверхні розпеченої миски.

Я скривився. Сім самовдоволено всміхнувся, постояв нерухомо один довгий вдих і видих, а тоді прибрав палець.

— Неймовірно, — сказав я. — Ви тут робите дещо дивовижне. Тепловий щит.

— Ні, — серйозно заперечив Сім. — Це однозначно неправильний хід думок. Це не щит. І навіть не ізолятор. Це схоже на додатковий шар шкіри, який згоряє, перш ніж твоїй справжній шкірі стає гаряче.

— Усе одно що змочити руки водою, — сказав я.

Сім знову похитав головою.

— Ні, вода проводить тепло. Це — ні.

— Отже, це *дійсно* ізолятор.

— Гарзд, — роздратовано промовив Сім. — Стулися й послухай. Це — алхімія. Ти нічого не тямиш в алхімії.

Я заспокійливо махнув рукою.

— Знаю, знаю...

— То скажи це. Скажи: «Я нічого не тямлю в алхімії».

Я гнівно зиркнув на нього.

— Алхімія — це не просто хімія з певними доповненнями, — мовив він. — Це означає, що якщо ти не слухатимешся мене, то дійдеш поспішних висновків і припустишся якоїсь смертельної помилки. *Буквально смертельної.*

Я глибоко вдихнув і випустив повітря.

— Добре. Розкажуй.

— Це треба буде нанести швидко, — заговорив Сіммон. — У тебе буде всього секунд із десять, щоб рівномірно нанести речовину на долоні й нижню частину передпліч, — він показав на середину свого передпліччя.

— Воно не стирається, але трохи ти таки зітреш, якщо занадто тертимеш руки. У жодному разі не мацай обличчя. Не три очей. Не колупайся в носі. Не гризи нігтів. Це ніби як отрута.

— Ніби як? — перепитав я.

Він зігнував мене, продемонструвавши палець, який притискав до розпеченої залізної миски.

— Це не схоже на латні рукавиці. Під дією тепла воно відразу починає згоряти.

— А запах буде? — запитав я. — І взагалі якісь ознаки?

— Ні. Насправді воно формально й не *горить*. А просто розпадається.

— На що це розпадається?

— На різне, — сердито відповів Сіммон. — На складні сполуки, яких ти не можеш зрозуміти, бо нічого не тямиш в алхімії.

— Це можна вдихати? — виправився я.

— Так. Інакше я тобі цього й не давав би. Це стара формула. Випробувана й надійна. Але позаяк воно не проводить тепла, твої руки, яким спершу буде прохолодно, раптом почне

пекти так, ніби ти шосили притиснув їх до чогось розпеченого, — Сім багатозначно поглянув на мене. — Тому раджу припинити мацати гарячі предмети, *перш ніж* це буде використано повністю.

— А як мені здогадатися, коли це буде використано майже повністю?

— Ніяк, — просто сказав Сім. — Тому й раджу не користуватися голими руками.

— Чудово.

— У разі змішування зі спиртом воно стане кислотним. Але лише слабко. Ти цілком устигнув би це змити. Змішування з невеликою кількістю води — скажімо, твоїм потом — це нічого. Та в разі змішування з великою кількістю води, скажімо, у пропорції сто до одного, воно стане легкозаймистим.

— А якщо змішати це із сечею, воно перетвориться на смачні солодоші, так? — засміявся я. — Ти побився об заклад із Вілемом на те, скільки цього я проковтну? Ніщо не стає легкозаймистим від змішування з водою.

Сім примружився і взяв порожній тигель.

— Гаразд, — сказав він. — Тоді наповни оце.

Не припиняючи всміхатись, я підійшов до каністри з водою в кутку приміщення. У Промислі стояли такі самі. Чиста вода також важлива для рукотворства, особливо під час змішування глин і загартовування металів, які не варто забруднювати.

Я хлюпнув води в тигель і повернув його Сімові. Він занурив туди кінчик пальця, покрутив ним і вилив рідину в розпечену залізну миску.

Потужне жовтогаряче полум'я з ревом здійнялося на три фути, а тоді замерехтіло і зникло. Сім поставив порожній тигель, легенько цокнувши, і серйозно поглянув на мене.

— Скажи це.

Я опустив погляд на ноги.

— Я нічого не тямлю в алхімії.

Сім кивнув із задоволеним виглядом.

— Так, — сказав він і знову повернувся до робочого столу. — Повторімо це.

Розділ тридцять другий

Кров і попіл

Я йшов лісом на північ від Університету, і під моїми ногами хрускотіло листя. Блідого місячного сяйва, що проникало крізь голі дерева, було недостатньо, щоб чітко все бачити, але я ходив цим шляхом уже кілька разів за останній виток і знав дорогу напам'ять. Спершу я занюхав деревний дим, а тоді, значно пізніше, почув голоси й угледів між дерев світло від вогню.

Насправді це була не галявина — просто тихе місце, сховане за скельним виступом. На кількох брилах і стовбурі впалого дерева можна було сидіти. Кострище я викопав сам кілька днів тому. Воно було понад фут завглибшки й шість футів у поперечнику, викладене камінням. Маленька ватра, що наразі там палала, на його тлі здавалася крихітною.

Усі інші вже були на місці. Мола й Фела сіли на «лаву» з колоди. Вілем уместився навпочіпки на каменюці. Сім сидів, схрестивши ноги, на землі й тицяв у вогонь сучком.

Коли я вийшов із-поміж дерев, Віл підвів погляд. У мерехтливому світлі вогню його очі здавалися темними й запалими. Вони із Сімом пильнували мене майже цілих два витки.

— Ти спізнився, — промовив він.

Сім підвів на мене погляд — як завжди бадьорий, хоча на його обличчі також виднілись ознаки виснаження.

— Готово? — із захватом спитав він.

Я кивнув. Розстебнувши манжет, закасав рукав сорочки й показав залізний диск, трохи більший за союзний гріш. Він був укритий витонченою сигалдрією та інкрустований золотом. Мій новенький грам. Він був прикріплений упритул до внутрішнього боку мого передпліччя двома шкіряними шнурами.

Усі присутні радісно гукнули.

— Цікавий спосіб його носити, — зауважила Мола. — Мод-но, хоч і в манері розбійників-варварів.

— Найкраще він працює, торкаючись шкіри, — пояснив я. — А ще його треба ховати від чужих очей, адже я не маю знати, як вони виготовляються.

— Практично і стильно, — промовила Мола.

Сіммон підійшов до мене і придивився до грама, простягнув руку, щоб торкнутись його пальцем.

— Він здається таким маленьким... а-а-а-а! — крикнув Сім, відскочивши назад і міцно стиснувши долоню. — Чорна зараза, — знічено лайнувся він. — Вибачте. Він просто заскочив мене зненацька.

— Кіст і крайле, — додав я. У мене самого шалено калатало серце. — У чім річ?

— Ти коли-небудь торкався одного з гілдерів Аркануму? — запитав він. — Тих, які видають тим, хто став повноправним арканістом?

Я кивнув.

— Він якось дзижчав. А рука в мене занімала, неначе затерпла. Сім кивнув на мій грам і похитав головою.

— Щось таке й тут виходить. Для мене вийшло несподівано.

— Я не знав, що гілдери також правлять за грами, — сказав я. — А втім, воно й логічно.

— Випробовував його? — запитав Вілем.

Я хитнув головою й визнав:

— Випробовувати його самотужки здавалося трохи дивно.

— Хочеш, щоб це зробив хтось із нас? — засміявся Сіммон. — Маєш рацію, це цілком нормально.

— Також я подумав, що було би зручно мати поряд зцілювача, — кивнув я на Мола. — Про всякий випадок.

— Я не знала, що сьогодні знадоблюся як професіоналка, — заперечила Мола. — Не принесла із собою аптечки.

— У цьому не має бути потреби, — запевнив я, витягнувши з-під плаща шматок симпатичного воску і продемонструвавши його. — Хто хоче діяти?

На мить запала тиша, а тоді Фела простягнула руку.

— Я виготовлю ляльку, але штрикати її шпилькою не буду.

— *Вената*, — сказав Вілем.

Сіммон знизав плечима.

— Гаразд, я буду. Мабуть.

Я вручив шматок воску Фелі, і вона заходилася розігрівати його руками.

— Мені скористатися волоссям чи кров'ю? — тихо спитала вона.

— І тим, і тим, — відповів я, намагаючись не показувати, як зростає моя тривога. — Мені треба бути цілковито впевненим у цьому, щоб мати змогу спати ночами.

Я витягнув капелюшну шпильку, кольнув долоню з тильного боку й побачив, як на ній виступила яскрава краплина крові.

— Це не спрацює, — промовила Фела, не припиняючи розминати віск руками. — Кров не змішається з воском. Вона просто сяде краплинами й вичавиться.

— І як ти дістала цю цінну інформацію? — ніяково пожартував Сіммон.

Фела зашарілася, трохи нахиливши голову, і її довге волосся спало з плеча.

— Свічки. Виготовляючи кольорові свічки, не можна користуватися водоосновною фарбою. Потрібна порошкова чи олійна. Проблема в розчинності. Полярне та неполярне вивільнювання.

— Обожнюю Університет, — сказав Сім Вілемові по той бік вогню. — Освічені жінки незмірно привабливіші.

— Хотіла би сказати те саме, — іронічно промовила Мола. — Але ніколи не знала освічених чоловіків.

Я нагнувся і взяв із кострища дрібку попелу, а відтак розпоширив його по тильному боку долоні. Там він усотав кров.

— Має спрацювати, — зауважила Фела.

— Хай палає тіло се. Стане попелом усе, — похмуро й наспівно вимовив Вілем, а тоді повернувся до Сіммона. — Хіба не так сказано у вашій священній книзі?

— Це не *моя* священна книга, — заперечив Сіммон. — Але близько. «Стане попелом усе, тож згорить і тіло се».

— Вам явно весело, — іронічно зауважила Мола.

— Мені голова обертом іде від думки про цілу ніч сну, — відповів Вілем. — Вечір розваг — це кава після тортика.

Фела простягнула грудку м'якого воску, і я втиснув у неї вологий попіл. Вона знову розім'яла віск, а тоді заходилася ліпити й кількома легкими, вправними порухами пальців виготовила з нього ляльку у вигляді людини. А тоді продемонструвала її всім присутнім.

— У Квоута голова набагато більша, — сказав із хлоп'якуватою усмішкою Сіммон.

— А ще в мене є статеві органи, — додав я, забравши ляльку у Фели та приліпивши до її маківки волосину. — Але на певному етапі реалізм стає непродуктивним.

Я підійшов до Сіма та вручив йому і модель, і довгу капелюшну шпильку.

Він узяв кожну річ в окрему руку і збентежено глянув на них по черзі.

— Ти впевнений?

Я кивнув.

— Ну гаразд, — Сім глибоко вдихнув і розправив плечі. Коли він придивився до ляльки, його чоло зосереджено наморщилося.

Я зігнувся, заверещав і схопився за ногу.

Фела охнула. Вілем підскочив на ноги. Сіммон вирячив очі від жаху й задерев'янілими руками розвів ляльку і шпильку. Ошаліло поглянув на всіх.

— Я... Я не...

Я випростався та обтер сорочку.

— Просто тренуюся, — пояснив. — Крик вийшов надто дівчачим?

Сіммон аж обм'як від полегшення.

— А щоб тебе, — кволо промовив він і засміявся. — Не смішно, заразо.

Продовжуючи безпорадно сміятися, він витер із лоба шар поту.

Вілем пробурмотів щось сіаруською й повернувся на своє місце.

— Ваша трійця не гірша за мандрівну трупу, — сказала Мола. Сіммон глибоко вдихнув і поволі випустив із себе повітря. Знову розправив плечі й підніс ляльку та шпильку перед собою. Одна рука в нього трусилася.

— Та на Тейлу, — промовив він. — Ти мене до смерті налякав. Тепер я так не можу.

— Ради всього святого, — Мола підвелася та, обійшовши вогонь, стала над Сіммоном. Протягнула обидві руки. — Давай мені, — забрала ляльку та шпильку й повернулася до мене, щоб зазирнути мені в очі. — Готовий?

— Секунду, — після двох витків постійної пильності відпустити алар, який мене захищав, було все одно що розтиснути кулак, який заціпенів, надто довго щось тримаючи.

За мить я похитав головою. Без алару було якось дивно. Я почувався майже голим.

— Не стримуйся, але про всякий випадок коли в ногу.

Мола трохи завагалася, пробурмотіла зв'язування і проштрикнула шпилькою ногу ляльці.

Тиша. Усі нерухомо стежили за мною.

Я не відчув нічогісінько.

— У мене все гаразд, — оголосив я та з цікавістю поглянув на Мола, тимчасом як усі знову почали дихати. — Це справді був твій максимум?

— Ні, — відверто сказала Мола, витягнувши шпильку з ноги ляльки та ставши на коліна, щоб потримати її над вогнем. — Це було обережне випробування. Я не хотіла знову чути твої дівчачі крики, — вона прибрала шпильку з вогню й підвелася. — Зараз уже атакую по-справжньому, — Мола занесла шпильку над лялькою й поглянула на мене. — Готовий?

Я кивнув. Вона на мить заплющила очі, а тоді пробурмотіла зв'язування і проштрикнула ляльці ногу розпеченою шпилькою. Метал грама почав холодити мені внутрішній бік руки, а ще я відчув, як щось ненадовго натиснуло мені на м'яз литки, неначе хтось тицьнув мене пальцем. Я опустив погляд, пересвідчуючись у тому, що то не Сіммон мені мстить, тицяючи сучком.

Відвівши погляд, я не побачив того, що Мола зробила далі, але відчув іще три тупі уколи — по одному в кожную руку та ще один у щільний м'яз просто над коліном. Грам став холоднішим.

Я почув, як Фела охнула, й, підвівши погляд, побачив, як Мола, спохмурніла й рішуча, кинула ляльку просто у ватру, бурмочучи ще одне зв'язування.

Коли воскова лялька пролетіла дугою в повітрі, Сіммон здивовано зойкнув. Вілем знову підскочив на ноги й мало не кинувся на Мола, та не встиг її зупинити.

Лялька впала поміж розжареного вугілля, вибухнувши іскрами. Мій грам почав холодити руку мало не до болю, і я божевільно розсміявся. Всі повернулися в мій бік. Їхні обличчя виражали різні відтінки жаху та недовіри.

— У мене все гаразд, — запевнив я. — Однак це по-справжньому дивне відчуття. Якесь тремке. Наче я стою на теплому сильному вітрі.

Грам уже холодив мені руку, наче крижинка. Тоді дивне відчуття зникло, бо лялька розтанула, знищивши симпатичний зв'язок. Коли віск запалав, вогонь підскочив.

— Боляче було? — стривожено запитав Сіммон.

— Анітрохи, — відповів я.

— І це було все, на що я була здатна, — зауважила Мола. — Щоби зробити більше, мені знадобився б доступ до ковальського горна.

— А вона ел'те, — самовдоволено докинув Сіммон. — Закладаюся, що вона втричі кращий симпатик, аніж Емброуз.

— Щонайменше втричі, — виправив я. — Але вже хто-хто всіма правдами й неправдами відшукав би ковальське горно, так це Емброуз. Грам можна пересилити, атакувавши його досить сильно.

— То завтра ми продовжимо? — запитала Мола.

Я кивнув.

— Краще поберегтися, ніж потерпіти.

Сіммон тицьнув сучком у те місце серед багаття, куди впала лялька.

— Якщо Мола може діяти геть не стримуючись, а це ніяк на тебе не впливає, то, може, ти й від Деві вбережешся. Дай собі час відсапатися.

На мить запала тиша. Я затамував подих, сподіваючись, що Фела й Мола не надто зважать на його слова.

Мола поглянула на мене, здійнявши брову.

— Деві?

Я гнівно зиркнув на Сіммона, а він жалісно поглянув на мене, наче пес, який знає, що його зараз копнуть.

— Я позичив грошей у гелета, на ім'я Деві, — пояснив я, сподіваючись, що Мола цим задовольниться.

Та вона не зводила з мене погляду.

— І?

Я зітхнув. За звичайних обставин я уникнув би цієї теми, але Мола часто була наполегливою в таких питаннях, а я відчайдушно потребував її допомоги у здійсненні завтрашнього плану.

— Колись Деві була членкинею Аркануму, — пояснив я. — Я дав їй трохи своєї крові в заставу за позику на початку семестру. Коли Емброуз почав на мене нападати, я дійшов хибного висновку і звинуватив її у зловживанні. Після цього наші стосунки зіпсувалися.

Мола й Фела презирнулися.

— Ти справді робиш усе можливе, щоб зробити життя цікавим, — сказала Мола.

— Я вже визнав, що це була помилка, — роздратовано відповів я. — Чого ще ти від мене хочеш?

— Ти зможеш повернути їй гроші? — втрутилася в розмову Фела, поки ми з Молою не посварилися.

— Чесно? Гадки не маю, — зізнався я. — Якщо мені кілька разів поталанить і якщо кілька разів затриматися допізна у Промислі, то, може, й удасться нашкребти достатньо до кінця семестру.

Я не став розповідати всю правду. Хоча я таки міг дістати шанс заробити достатньо, щоб повернути гроші Деві, у мене не буде жодного шансу разом оплатити навчання. Не хотілося

псувати всім вечір тим, що Емброуз переміг. Змусивши мене витратити стільки часу на полювання за грамом, він фактично вижив мене з Університету.

Фела схилила голову набік.

— Що буде, якщо ти не зможеш їй заплатити?

— Нічого хорошого, — похмуро озвався Вілем. — Не просто так її звуть Деві-Демоницею.

— Точно не знаю, — відповів я. — Вона могла би продати мою кров. Казала, що знає людину, готову її купити.

— Я впевнена, що вона так не вчинила б, — зауважила Фела.

— Я не ставив би їй цього на карб, — сказав я. — Сам знав, у що встряю, коли укладав угоду.

— Але ж во...

— Так уже влаштований світ, — твердо промовив я, не бажаючи думати про це більше, ніж необхідно. Хотілося, щоб вечір завершився на позитивній ноті. — Особисто я не дочекаюся можливості добре поспати у власному ліжку, — роззирнувшись, я побачив, як Віл і Сім утомлено кивають на знак згоди. — Побачуся з вами завтра. Не спізнуйтеся.

* * *

Тієї ночі я заснув у розкошах — у своєму вузькому ліжку, що стояло в моїй крихітній кімнатці. Одного разу прокинувся: мене привів до тями дотик холодного металу до шкіри. Я всміхнувся, перекотився й повернувся до блаженного сну.

Розділ тридцять третій

Вогонь

Наступного вечора я ретельно зібрав дорожню торбу, побоюючись забути якимсь дуже важливе обладнання. Коли перевіряв усе втретє, у двері постукали.

Відчинивши, я побачив на порозі засапаного хлопчину років десяти. Його очі метнулися до мого волосся, і йому явно відлягло від серця.

— Коат — це ви?

— Квоут, — виправив я. — І так, це я.

— Тута послання для вас, — він сягнув у кишеню й витягнув пошарпаний папірець.

Я простягнув руку, і хлопчик відступив на крок, хитаючи головою.

— Пані сказала, що за доставку ви дасте мені йот.

— Сумніваюся, — відповів я та простягнув руку. — Покажи записку. Якщо вона справді для мене, я дам тобі пів гроша.

Хлопчик набурмосився й неохоче передав її.

Вона навіть не була запечатана — лише двічі складена. А ще була якась вогка. Дивлячись на спітнілого хлопчину, я здогадувався чому.

Там було написано:

Квоуте!

Сердечно прошу тебе прийти сьогодні на вечерю. Я за тобою скупчила. Маю захопливі новини. Прошу, зустрінься зі мною у «Бочці й кабані» на п'ятий дзвін.

*Твоя
Денна*

Постскриптум: Я обіцяла хлопчикові пів гроша.

— П'ятий дзвін? — перепитав я. — Чорні руки Господні! Як довго ти сюди йшов? Уже шостий минув.

— То всьо не я, — заявив хлопчина, несамовито суплячись. — Я годинами шукав по всіх усядах. Вона сказала «Якір». Віднести це Коатові в «Якорі» по той бік річки. Але цей заклад вопше не біля доків. І якорів на вивісці нема. Як його мона знайти?

— Спитай когось! — вигукнув я. — Зараза чорна, хлопче, що ти за дурбецало?! — я притлумив дуже сильне бажання задушити його і глибоко вдихнув.

Визирнувши з вікна, я побачив, як меркне світло. Менш ніж за пів години мої друзі збиратимуться довкола кострища в лісі. Часу на похід до Імрі в мене не було.

— Так, — якомога спокійніше вимовив я. Витягнув огризок олівця й нашкрябав записку по інший бік папірця.

Денно!

Дуже прошу, вибач. Твій гонець відшукав мене лише після шостого дзвона. Він невимовно тупий.

Я теж за тобою скучив і готовий цілковито віддатися тобі в будь-яку годину дня чи ночі завтра. Щоб дати мені знати, коли й де, відправ хлопця назад із відповіддю.

*З любов'ю
Квоут*

Постскриптум: Якщо хлопець спробує взяти з тебе гроші, дай йому гарного потиличника. Він дістане плату, коли поверне твою записку до шинку «В Анкера», якщо, звісно, не заплутається й не з'їсть її дорогою.

Я знову склав її та притиснув до місця згину грудку м'якого свічкового воску.

Я обмацав гаманець. За останній місяць я поступово витратив зайві два таланти, позичені в Деві. Проциндривав на такі розкоші, як бинти, кава та матеріали для здійснення сьогоднішнього плану.

У результаті в мене за душею не зосталося нічого, крім чотирьох грошів і однього шима. Я завдав дорожню торбу на плечі й жестом покликав хлопця за собою донизу.

Я кивнув Анкерові, що стояв за шинквасом, а тоді повернувся до хлопчини.

— Гарзд, — мовив я. — Дорогою сюди ти напартачив, але я дам тобі шанс виправитися, — дістав три гроші та продемонстрував йому. — Вертай до «Бочки й кабана», знайди дівчину, яка тебе послала, й віддай їй оце, — показав записку. — Вона пошле назад відповідь. Принеси її сюди й віддай йому, — показав на Анкера. — А він віддасть тобі гроші.

— Я не ідіот, — сказав малий. — Спершу пів гроша.

— Я теж не ідіот, — відповів я. — Як повернеш її записку, дістанеш аж три гроші.

Він сердито зиркнув на мене, а тоді понуро кивнув. Я вручив йому записку, і він вибіг за двері.

— Малий, як прийшов сюди, здався трохи розгубленим, — зауважив Анкер.

Я хитнув головою й відповів:

— Він дурний, як баран. Узагалі не звертався б до нього, та він знає, яка вона із себе, — зітхнув і поклав три гроші на шинквас. — Ти зробив би мені ласку, якби прочитав записку, щоб пересвідчитися, що хлопець не обманює.

Анкер трохи ніяково поглянув на мене.

— А раптом вона, гм, має особистий характер?

— Тоді я станцюю веселу джигу, — відповів я. — Але, між нами кажучи, дуже сумніваюся, що це можливо.

* * *

Коли я опинився в лісі, сонце вже сіло. Вілем уже був на місці й розпалював вогонь у широкому кострищі. Ми попрацювали разом чверть години й зібрали достатньо хмизу, щоб підтримувати багаття кілька годин.

Кілька хвилин по тому прийшов Сіммон, тягнучи довгий шмат мертвої гілки. Ми розламали її разом і нервово теревенили ні про що, доки з-поміж дерев не вийшла Фела.

Її довге волосся було заколите на потилиці, відкриваючи елегантну шию та плечі. Очі в неї були темні, а уста — трохи червоніше, ніж зазвичай. Довга чорна сукня щільно облягала вузьку талію та округлі стегна. Також Фела демонструвала найприголомшливіші груди, які я доти бачив за своє коротке життя.

Ми всі пороззявляли роти, але Сіммон цього навіть не соромився.

— Ого, — сказав він. — Тобто ти й до цього була найгарнішою жінкою, яку я коли-небудь бачив. Не думав, що ти можеш піти ще далі, — він хлоп'якувато засміявся й показав на неї обома руками. — Поглянь на себе. Ти неймовірна!

Фела зашарілася й відвела погляд. Їй явно було приємно.

— У тебе сьогодні найважча роль, — сказав їй я. — Дуже неприємно про це просити, але...

— Але ти — єдина непереборно приваблива жінка, яку ми знаємо, — докинув Сіммон. — Наш запасний план був такий: запхати у сукню Вілема. Це не потрібно нікому.

Вілем кивнув.

— Згода.

— Лише для вас, — Фела вигнула уста в іронічній усмішці. — Сказавши, що завинила тобі, я й гадки не мала, що ти попросиш мене піти на побачення з іншим, — її усмішка трохи скисла. — Тим паче з Емброузом.

— Тобі доведеться його потерпіти всього годину-дві. Спробуй завести його до Імрі, якщо зможеш, але достатньо, щоб він опинився бодай за сотню ярдів від «Поні».

Фела зітхнула.

— Принаймні мені за це буде вечеря, — вона поглянула на Сіммона. — Мені подобаються твої чоботи.

Він усміхнувся.

— Вони нові.

Почувши, як до нас наближаються чийсь кроки, я повернувся. З усіх нас не була там присутньою лише Мола, та я почув, як зі звуками кроків змішуються стихнені голоси, і зціпив зуби. Либонь, парочка юних закоханих, що насолоджувалася несподівано теплою погодою.

Нас ніхто не мав бачити разом, принаймні цього вечора. Надто вже багато запитань це викликало б. Я вже зібрався вибігти, щоб їх перехопити, але тут упізнав Молин голос.

— Просто зачекай тут, поки я все поясню, — сказала вона. — Будь ласка. Просто зачекай. Так буде простіше.

— Та хай у нього буде істерика на дванадцять ладів, — долинув із темряви знайомий жіночий голос. — Та хай він хоч пачку висере — мені начхати.

Я різко зупинився. Другий голос був мені знайомий, але кому саме він належить, я сказати не міг.

Із-поміж темних дерев вийшла Мола. Поряд із нею була маленька постать із коротким солом'яним волоссям. Деві.

Поки я стояв отетерілий, Мола підійшла ближче, простягнула руки в заспокійливому жесті та швидко заговорила:

— Квоуте, я здавна знаю Деві. Вона показала мені, що до чо-го, як я була тут новенькою. До свого... відходу.

— Відрахування, — гордо сказала Деві. — Я цього не со-ромлюся.

Мола квапливо продовжила:

— Після того, що ти сказав учора. Скидалося на те, що ста-лося якесь непорозуміння. Коли я зайшла спитати її про це... — вона знизала плечима. — Все якось виринуло саме собою. Во-на хотіла допомогти.

— Я хочу помститись Емброузу, — сказала Деві. На його іме-ні її голос обважнів від холодної люті. — Моя допомога — річ майже другорядна.

Вілем прокашлявся.

— Чи правильно було би припустити...

— Він б'є своїх дівок, — сказала Деві, різко його урвавши. — І якби я могла вбити цього нахабного покидька безкарно, то зробила б це кілька років тому, — вона беземоційно поглянула на Вілема. — І так, у нас було дещо в минулому. І ні, це не твоє діло. Цього тобі досить?

Запала напружена тиша. Вілем кивнув, старанно не виража-ючи обличчям нічого.

Деві повернулася до мене.

— Деві, — я неглибоко вклонився їй, — вибач.

Вона здивовано кліпнула.

— Ну, щоб я так жила... — проказала вона різким від сарказ-му голосом. — Може, у тебе в голові таки є трохі мізків.

— Не думав, що можу тобі довіряти, — сказав я. — Я поми-лявся і шкодую про це. Можна було б і краще подумати.

Деві придивилася до мене.

— Ми не друзі, — коротко сказала вона. Її лице залишалося крижаним. — Та якщо ти наприкінці всього цього залишиш-ся живим, поговоримо.

Деві поглянула за мене, і її лице злагідніло.

— Крихітко Фело! — вона пробігла повз мене та обняла Фе-лу. — Які ми дорослі! — відступила і стала на відстані витягну-тої руки від Фели, із задоволенням оглядаючи її. — Боже мій

милий, ти схожа на десятисмугову модеганську повію! Він буде в захваті.

Фела всміхнулася й трохи покрутилася, щоб розійшовся поділ сукні.

— Приємно мати привід раз у раз гарно вдягатися.

— Тобі слід гарно вдягатися для себе, — промовила Деві. — І для чоловіків, кращих за Емброуза.

— Я була заклопотана. Підзабула, як треба чистити пір'ячко. Годину згадувала, як зачесати волосся. Маєш якісь поради? — вона витягнула руки з боків і поволі крутнулася.

Деві розважливо оглянула її з ніг до голови.

— Ти вже й так краща, ніж він заслуговує. Тільки ти вся гола. Чому без блискіток?

Фела опустила погляд на руки.

— Персні не пасують до рукавичок, — пояснила вона. — І в мене не було нічого досить гарного до сукні.

— Тоді ось, — Деві схилила голову набік і сягнула собі під волосся — спершу з одного боку, тоді з другого. А тоді підступила до Фели. — Господи, яка ж ти висока, нагнися.

Коли Фела знову випрямилася, на ній гойдалася й перехоплювала сяйво вогню пара сережок.

Деві відступила й зітхнула з досадою.

— І на тобі вони, звісно, гарніші, — роздратовано похитала головою. — Боже милостивий, жінко. Якби в мене були такі цицьки, як у тебе, пів світу вже належало б мені.

— Те саме, — енергійно сказав Сім.

Вілем розреготався, а тоді прикрив обличчя й відійшов від Сіма, хитаючи головою та всіляко стараючись удати, ніби поняття зеленого не має, хто стоїть поряд із ним.

Деві поглянула на Сімову хлоп'якувату усмішку без тіні сорому, а тоді — знову на Фелу.

— Хто цей ідіот?

Я перехопив погляд Моли й жестом підкликав її до себе для розмови.

— Не треба було, але дякую. Приємно знати, що вона не замишляє нічого проти мене.

— Не роби пустих припущень, — похмуро відповіла Мола. — Я ще ніколи не бачила її такою сердитою. Просто шкода було, що ви побили горшки. Ви дуже схожі.

Я кинув погляд на протилежний бік кострища, де Віл і Сім сторожко наближалися до Деві з Фелою.

— Багато чув про тебе, — сказав Вілем, глипаючи на Деві. — Думав, ти вища на зріст.

— І як це в тебе виходить? — сухо запитала та. — Ну, думати.

Я замахав руками, щоби привернути увагу всіх присутніх.

— Уже пізно, — оголосив я. — Треба ставати на позиції.

Фела кивнула.

— Хочу про всякий випадок прийти заздалегідь, — вона нервово розправила рукавички. — Побажайте мені удачі.

Мола підійшла до неї та швидко її обняла.

— Усе буде гаразд. Залишайся з ним десь на людях. Якщо на вас дивитимуться, він буде поводитися краще.

— Розпитуй його про його вірші, — порадила Деві. — Він протеревенить увесь час.

— Якщо його візьме нетерплячка, похвали вино, — додала Мола. — Кажі щось на кшталт: «О, мені б іще келишок, але боюся, що воно вдарить у голову». Він купить цілу пляшку і спробує влити її в тебе.

Деві кивнула.

— Так він не чіплятиметься до тебе ще щонайменше пів години, — вона потягнулась і трохи підтягнула верх Фелиної сукні. — Почни зі строгості, а згодом, ближче до кінця вечері, трішки відкрийся. Нахиляйся. Воруши плечима. Якщо він постійно бачитиме дедалі більше, то подумає, що до чогось наближається. Так у нього не виникатиме бажання розпускати руки.

— Це найстрашніше, що я коли-небудь бачив, — тихо зауважив Вілем.

— Невже всі жінки на світі таємно знають одна одну? — запитав Сім. — Це багато що пояснило б.

— Нас в Арканумі заледве сотня, — єхидно сказала Деві. — Нас запроторюють до одного крила у Стайнях, хочемо ми насправді там жити чи ні. Як ми можемо *не* знати одна одну?

Я підійшов до Фели й віддав їй тонку дубову гілочку.

— Коли ми закінчимо, я подам тобі сигнал. Якщо він утече від тебе, сигналізуй мені.

Фела вигнула брову.

— Жінка може сприйняти це несхвально, — сказала вона, а тоді всміхнулася й заховала гілку в своїй довгій чорній рукавичці. Її сережки гойднулись і знову відбили світло. Вони були смарагдові. Гладенькі смарагдові краплі.

— Гарні сережки, — сказав я Деві. — Де ти їх здибала?

Вона примружила очі, неначе намагаючись вирішити, образитись їй чи ні.

— Ними погасив борг один гарненький хлопчина, — відповіла. — Щоправда, це не твоє діло.

Я знизав плечима.

— Мені просто цікаво.

Фела помахала рукою й пішла геть, але перш ніж вона віддалилася бодай на десять футів, її наздогнав Сіммон. Він зніяковіло всміхнувся, заговорив і кілька разів емоційно змахнув руками, а тоді віддав їй щось. Вона всміхнулася й заховала це в довгій чорній рукавичці.

Я повернувся до Деві.

— Ти, як я розумію, знаєш план?

Вона кивнула.

— Як далеко його кімната?

— Трохи більше ніж за пів милі, — винувато сказав я. — Ковзання...

Деві урвала мене жестом і різко сказала:

— Я займаюся розрахунками сама.

— Атож, — я показав на свою дорожню торбу, що лежала край кострища. — Там віск і глина, — передав Деві тоненьку березову гілочку. — Я подам тобі сигнал, коли ми станемо на позиції. Почни з воску. Добряче розминай його пів години, а тоді подай сигнал і перейди до глини. Глині приділи не менш як годину.

Деві пирхнула.

— Із ватрою за спиною? Мені знадобиться максимум п'ятнадцять хвилин.

— Ти ж розумієш, що вона не конче має ховатись у його шухляді для шкарпеток. Може, вона під замком там, де мало повітря.

Деві відмахнулася від мене.

— Я своє діло знаю.

Я відповів напівпоклоном.

— Залишаю це у твоїх умілих руках.

— І це все? — обурено запитала Мола. — Мені ти годину читав лекції! Мене ти *опитував!*

— Зараз ніколи, — просто сказав я. — А ти будеш тут і в разі потреби зможеш її проінструкувати. До того ж так уже сталося, що Деві — одна з небагатьох людей, що, як я підозрюю, можуть бути кращими симпатиками, ніж я.

Деві похмуро зиркнула на мене.

— Підозрюєш? Та я побила тебе, наче руду дитину. Ти був моєю маленькою симпатичною маріонеткою.

— То було два витки тому, — відказав я. — Відтоді я багато чого навчився.

— Маріонеткою? — запитав Вілема Сім. Віл пояснив йому на мигах, і вони обидва розреготалися.

Я покликав Вілема жестом.

— Ходімо.

Перш ніж ми пішли, Сім вручив мені маленьку баночку.

Я кинув на неї дивний погляд. Алхімічний засіб від Сіма вже був захований у мене під плащем.

— Що це?

— Просто мазь на той випадок, якщо ти обпечешся, — пояснив він. — Але якщо її змішати із сечею, вона перетвориться на солодоші, — повідомив Сім із кам'яним обличчям. — Смачні солодоші.

Я серйозно кивнув.

— Так, пане.

Мола спантеличено витріщилася на нас. Деві, демонстративно нас ігноруючи, заходила підкидати до вогню хмиз.

* * *

Годину по тому ми з Вілемом грали в карти в «Золотому поні». Загальна зала була майже повна. Арфіст у ній непогано грав

«Миле озиме жито». У залі було чути чимало стишених розмов: заможні клієнти грали в азартні ігри, пили й розмовляли про... ну, про що там зазвичай розмовляють багаті люди? Мабуть, про те, як правильно бити підручного конюха. Або як гаятися маєтком за покоївкою.

«Золотий поні» був закладом не для мене. Клієнтура там була надто аристократична, випивка — надто дорога, а музиканти — приємніші оку, ніж вуху. Але я, попри все це, ходив туди майже два витки, демонстративно намагаючись піднятися соціальною драбиною. Так ніхто не міг сказати, що моя присутність там саме цього вечора дивує.

Вілем випив і перетасував карти. Моя випивка стояла наполовину недопита й тепла. То був лише простенький ель, але через ціни в «Поні» я вже буквально залишився без гроша.

Віл знову здав карти для гри в дихання. Я взяв карти обережно, бо від алхімічного засобу Сіммона пальці в мене стали трішки липкі. Це було все одно що грати порожніми картами. Я витягав карти й ходив навмання, вдаючи, ніби зосередився на грі, хоча насправді чекав і слухав.

Відчувши легкий лоскіт у кутику ока, я потягнувся почухати його пальцями, та в останню мить спохопився. Рука так і лишилася піднятою. На мене з протилежного боку столика трикратно витріщився Вілем і злегка, але твердо хитнув головою. Я застиг на мить, а тоді поволі опустив руку.

Я так старався видатися безтурботним, що, коли знадвору долинув крик, по-справжньому сполошився. Крик перекрив стишене бурмотіння розмов так, як це може лише пронизливий голос, сповнений панічного жаху.

— Пожежа! Пожежа!

Усі присутні в «Поні» на мить заціпеніли. Так завжди буває, коли люди заскочені зненацька та спантеличені. Якусь мить вони роззираються, нюхають повітря й думають щось на кшталт: «Хтось сказав “пожежа”?» — або: «Пожежа? Де? Тут?»

Я не став вагатися. Скочив на ноги й демонстративно ошаліло роззирнувся довкола, явно намагаючись відшукати вогонь. Коли заворушилися всі інші в загальній залі, я вже мчав до сходів.

— Пожежа! — лунали далі крики знадвору. — О Боже! Пожежа!

Слухаючи, як Безіл грає свою маленьку роль і переграє, я всміхнувся. Я знав Безіла недостатньо добре, щоб поділитися з ним усім планом, але хтось конче мусив помітити вогонь швидко, щоб я мав змогу взятися до дій. Мені аж ніяк не хотілося ненароком спалити пів шинку.

Досягши вершини сходів, я оглянув горішній поверх «Золотого поні». За мною сходами вже тупали важкі кроки. Кілька заможних пожилців відчинили свої двері та вдивлялися в коридор.

Під дверима до кімнат Емброуза звивалися ледь помітні струмені диму. Ідеально.

— Здається, тут! — крикнув я й побіг до дверей, заховавши руку в одній із кишень плаща.

За ті довгі дні, впродовж яких ми обшукували Архіви, я відшукав згадки про безліч цікавих витворів рукотворства. Одним із них був елегантний виріб під назвою «облоговий камінь».

Він працював на найелементарніших засадах симпатії. Арбалет зберігає енергію й за допомогою неї метає стріли на велику відстань і з високою швидкістю. Облоговий камінь — це надписаний шматок свинцю, що зберігає енергію й за допомогою неї пересувається приблизно на шість дюймів із силою тарана.

Діставшись середини коридору, я опанував себе й атакував двері Емброуза плечем. А ще вдарив по них облоговим каменем, який ховав за долонею.

Товсті дерев'яні двері розкололися, наче бочка, по якій ударили ковальським молотом. Усі в коридорі здивовано заохали й загукали. Я кинувся всередину, відчайдушно намагаючись не всміхатися, мов дурний.

У вітальні Емброуза взагалі було темно, а через дим у повітрі стало ще темніше. Я побачив, що всередині, з лівого боку, мерехтить вогонь. Завдяки попередньому візиту сюди я знав, що там Емброузова спальня.

— Агов! — крикнув я. — У всіх усе гаразд?

Я ретельно стежив за тональністю голосу: хай буде сміливий, але стурбований. І звісно, жодної паніки. Я ж, як-не-як, герой цієї сцени.

Дим у спальні був густий — аж потьмяніло жовтогаряче світло від вогню, а в очах защипало. Попід стіною стояв масивний дерев'яний комод завбільшки з верстат у Промислі. Полум'я лизало шухляди по краях і мерехтіло довкола них. Вочевидь, Емброуз і *справді* зберігав ляльку у своїй шухляді для шарпеток.

Я підхопив стілець неподалік і розбив ним вікно, крізь яке проліз за кілька ночей до цього.

— Звільніть вулицю! — крикнув я донизу.

Найнижча шухляда зліва, схоже, палала найгарячіше. Коли я висунув її, одяг, що тлів усередині, спрагло підхопив повітря і спалахнув. Я занюхав підпалене волосся й понадіявся, що не зостався без брів. Не хотілося наступний місяць мати вічно здивований вигляд.

Після першого спалаху глибоко вдихнув, ступив уперед і голіруч звільнив важку дерев'яну шухляду з бюро. Там тліла ціла купа почорнілої тканини, але, побігши до вікна, я зачув, як на дні шухляди торохтить об дерево щось тверде. Коли я викинув її з вікна, шухляда перевернулася, й одяг спалахнув, підхоплений вітром.

Далі я висмикнув верхню шухляду праворуч. Щойно я звільнив її, з бюро майже суцільною масою повалили дим і полум'я. Без цих двох шухляд порожнеча в шафі утворювала примітивний димар, надаючи вогню стільки повітря, скільки йому було потрібно. Виваливши з вікна другу шухляду, я навіть почув лункий звук, із яким вогонь ширився серед лачованого дерева й одягу всередині.

На вулиці люди, що зібралися на гамір, усіляко старалися загасити охоплене полум'ям сміття. Посеред невеличкої юрби тупав у нових чоботях із великими цвяхами Сіммон, трощачи все на друзки так, як хлюпається в калюжах хлопчисько після першого весняного дощу. Якщо лялька й пережила падіння, то цього їй точно було не пережити.

Це була не просто дріб'язковість. За двадцять хвилин до цього Деві подала мені сигнал, даючи знати, що вже спробувала воскову ляльку. Результату не було, а це означало, що Емброуз, поза сумнівом, зробив мою ляльку з глини, скориставшись моєю кров'ю. Простим вогнем її було не знищити.

Я хапав одну за одною інші шухляди й так само викидав на вулицю їх, але зупинився, щоб зірвати товсті оксамитові завіси довкола Емброузового ліжка й ними захистити руки від жару вогню. Це також може видатися дріб'язковим, але дарма. Я панічно боявся обпекти руки. На них ґрунтувалися всі мої таланти.

Дріб'язково з мого боку було дорогою назад до бюро копнути нічну вазу. Вона була з дорогих — витончена, полив'яна. Ваза перекинулася й покотилася по підлозі, мов дурна, доки не врізалася в камін і не розбилася. Достатньо сказати, що на килимах Емброуза розлились аж ніяк не смачні солодоші.

Там, де раніше були шухляди, відкрито мерехтіло полум'я, освітлюючи кімнату, тимчасом як крізь розбите вікно проникало трохи чистого повітря. Врешті знайшовся ще один сміливець, який проникнув до кімнати. Він захистив руки однією з ковдр Емброуза й допоміг мені викинути з вікна останні кілька підпалених шухляд. Робота була гаряча, брудна через сажу, і коли на вулицю вивалилась остання шухляда, я вже кашляв, попри одержану допомогу.

Це скінчилося менш ніж за три хвилини. Кілька метикуватих відвідувачів шинку принесли глеки з водою та облили каркас порожнього бюро, який ще палав. Я викинув оксамитові завіси, що досі тліли, з вікна, крикнувши: «Обережно вниз!» — щоб Сіммон знав: час дістати з безладної купи тканини мій облоговий камінь.

Поки в розбите вікно віяло холодним нічним повітрям, спалахували лампи, а дим розсіювався. Люди потихеньку заходили до кімнати, щоб допомогти, повітрішатися чи попліткувати. Довкола проломлених дверей Емброуза зібралася купка вражених витріщак, і я знічев'я замислився, які чутки може породити сьогоднішня вистава.

Коли в кімнаті з'явилося голяще освітлення, я зачудувався тим, що накоїв вогонь. Комод перетворився на якусь купу обвуглених сучків, а гіпсова стіна позаду нього була потріскана й укрита пухирями від жару. На білій стелі з'явилося широке віяло з чорної сажі.

Я помітив своє відображення в гардеробному дзеркалі та із задоволенням побачив, що брови в мене більш-менш цілі. Я був страшенно розтріпаний: волосся скуйовдилось, а лице було забруднене потом і темним попелом. Білки очей дуже яскраво виділялися на тлі чорного обличчя.

До мене підійшов Вілем і допоміг мені забинтувати ліву руку. Насправді вона не була обпечена, проте я знав: якось дивно буде, якщо я піду звідси цілковито неушкодженим. Якщо не брати до уваги легкого облісіння, моїм найбільшим ушкодженням насправді були дірки, пропалені в довгих рукавах. Ще одна зіпсована сорочка. Якщо так триватиме далі, я до кінця семестру залишуся голий.

Я сидів на краю ліжка й дивився, як люди несуть іще води, щоб облили бюро. Я вказав на обвуглену балку попід стелею, і її теж облили, здійнявши різке шипіння та хмару пари з димом. Люди продовжували то заходити, то виходити, глипаючи на руйнацію, стиха перемовляючись і хитаючи головами.

Коли Віл саме закінчував мене бинтувати, у розбите вікно проникнув стукіт копит, що чвалували бруківкою. Він тимчасово перекрив несамопитий тупіт чобіт із великими цвяхами.

Менш як хвилину по тому я почув у коридорі голос Емброуза.

— На Бога, що тут відбувається? Геть звідси! *Геть!*

Емброуз увійшов досередини, лаючись і відпихаючи людей. Побачивши, що я сиджу на його ліжку, він різко зупинився й поцікавився:

— Що ти робиш у моїх кімнатах?

— Що? — запитав я, а тоді роззирнувся. — Це *твої* кімнати?! — зберігати досить засмучений тон було непросто, бо голос у мене загубив від диму. — Я щойно обпікся, рятуючи *твої* речі?

Емброуз примружився, а тоді підійшов до обвуглених решток бюро. Знову кинув погляд на мене, а відтак вирячив очі: до нього раптом дійшло. Мені закортіло всміхнутися.

— Паняй звідси, брудний злодійкуватий ру, — плюнув отрутою він. — Присягаюсь: якщо щось зникло, я нацькую на тебе констебля. Доведу тебе до залізного закону й шибениці.

Я вдихнув, щоб відповісти, а тоді несамовито закашлявся. Довелося обмежитися лютим поглядом на нього.

— Гарна робота, Емброузе, — саркастично промовив Вілем. — Ти спіймав його. Він украв твій вогонь.

Один із витріщак докинув:

— Ага, хай поверне!

— Геть! — заволав Емброуз, червоний на виду й розлючений. — І забери із собою цього зачуханого шима, бо ви обидва дістанете від мене по заслусі.

Я подивився, як витріщаки глипають на Емброуза, вражені його поведінкою.

Уважно й гордо поглянув на нього, щосили відіграючи цю сцену.

— На здоров'я, — промовив я з відчуттям ображеної гідності та пройшов повз Емброуза, грубо зіштовхнувши його з дороги.

Поки я йшов геть, одягнений у жилет товстун із червоними плямами на шкірі невпевнено зайшов крізь розбиті двері до кімнат Емброуза. Я впізнав у чоловікові власника «Золотого поні».

— Що тут у біса відбувається? — поцікавився він.

— Свічки — штука небезпечна, — відповів я. Озирнувся через плече й перехопив Емброузів погляд. — Чесно кажучи, хлопче, — звернувся я до нього, — я не знаю, що ти там собі думав. У члена Аркануму наче ж мало б бути більше розуму.

* * *

Ми з Вілом, Молою й Деві, сидячи довкола залишків ватри, почули, як між деревами тріщать чийсь кроки. Фела досі була вбрана елегантно, та волосся в неї вже не було заколото. Сім

обережно крокував поряд із нею, розгублено притримуючи перед нею гілля, щоб не заважало, доки вони вдвох просувалися крізь підлісок.

— І де це ви були? — запитала Деві.

— Мені довелося піти з Імрі пішки, — пояснила Фела. — Сім зустрів мене на півдорозі. Не хвилюйся, мамо, він був ідеально шляхетним.

— Сподіваюся, для тебе все минуло не надто кепсько, — сказав я.

— Вечеря була приблизно така, як і можна було очікувати, — визнала Фела. — Зате друга частина виправдала все.

— Друга частина? — перепитала Мола.

— Дорогою назад Сім повів мене подивитися на руйнацію в «Поні». Я зупинилася поговорити з Емброузом. Ще ніколи так не веселилася, — Фела по-хуліганськи всміхнулася. — Я була ідеально сердита.

— Так, — докинув Сіммон. — Це було блискучо.

Фела повернулася до Сіма і вперла руки в боки.

— Будь ласкавий, відчепися від мене!

Сім скривився, утрирувано набурмосившись, і несамовито замахав руками.

— Слухай сюди, дурна ти бабо! — заговорив він, незле імітуючи вінтський акцент Емброуза. — У мене кімнати горіли!

Фела відвернулася і здійняла руки вгору.

— Не брешти мені! Ти втік до якоїсь курви. Мене ще ніколи так не принижували! *Бачити тебе більше не хочу!*

Ми заплодували. Фела й Сім узялися попід руки й уклонилися.

— Заради цілковитої точності, — невимушено сказала Фела, — зауважу, що Емброуз сказав не «дурна бабо».

Вона не відпустила Сімової руки.

Сіммон явно трохи зніжковів.

— Ну, так... Є такі слова, якими дам не називають навіть задля сміху.

Він неохоче відпустив Фелу й сів на стовбур упалого дерева. Вона сіла поряд із ним.

Прихилилася до нього і прошепотіла щось. Сім засміявся, хитаючи головою.

— Ти ж можеш? — запитала Фела, поклавши долоню йому на руку. — Квоут без лютні. А хтось має нас розважити.

— Гаразд. Гаразд, — відповів Сіммон, явно трохи зніяковівши. Заплющив на мить очі, а тоді заговорив звучним голосом:

Ось наша Фела,	погляд вогненний,
До цілі прямує,	карбуючи крок.
Посеред згарища	стрів її Емброуз:
Очі згорьовані,	лик спохмурнів.
Серце ж хоробре	у Фелиних гру...

Сіммон різко спинився, так і не вимовивши слова «груди», й став червоний, як буряк. Деві, що сиділа по той бік вогню, добряче реготнула.

Вілем, як справді добрий товариш, устряв із запитанням, аби відвернути увагу.

— Чому ти постійно робиш паузу? — спитав він. — Наче відсапатися не можеш.

— Я теж про це питала, — всміхнулася Фела.

— Таке використовується в старовітській поезії, — пояснив Сім. — Це пауза посеред рядка, що називається «цезура».

— Сіме, ти небезпечно добре знайомий із поезією, — зауважив я. — Ще трохи — і я втрачу повагу до тебе.

— Тихо, — сказала Фела. — На мою думку, це прекрасно. Ти просто заздриш його вмінню робити так експромтом.

— Поезія — це пісня без музики, — зарозуміло промовив я. — Пісня без музики — наче тіло без душі.

Вілем підняв руку, перш ніж Сіммон устиг відповісти.

— Поки ми не загрузли в розмовах на філософські теми, я мушу де в чому зізнатися, — похмуро сказав Вілем. — У коридорі біля кімнат Емброуза я загубив вірша. Акростих про його сильні ніжні почуття до майстра Гемма.

Ми всі засміялися, хоча Сіммонові це, вочевидячки, здалося особливо кумедним. Він іще довго не міг відсапатися.

— Це неможливо було спланувати краще, — сказав він. — Я купив кілька предметів жіночого одягу й розкидав їх серед того, що було на вулиці. Червоний атлас. Трохи мережива. Корсет на китовому вусі.

Знову сміх. А тоді всі перевели погляди на мене.

— А що зробив ти? — поцікавилася Деві.

— Лише те, що збирався, — похмуро відповів я. — Лише те, що було необхідно для знищення ляльки, щоб мені можна було спокійно спати вночі.

— Ти перекинув його нічну вазу, — сказав Вілем.

— Це правда, — зізнався я. — А ще знайшов оце, — продемонстрував папірець.

— Якщо це один із його віршів, — сказала Деві, — рекомендую хутко його спалити й помити руки.

Я розгорнув папірець і зачитав його вголос:

— Облікова мітка 4535: Перстень. Біле золото. Блакитний димовик. Ремонт оправ та полірування, — я обережно склав його й запхав у кишеню, а тоді додав: — Це, як на мене, краще за вірш.

Сім випрямився.

— Це квитанція з ломбарду на перстень твоєї коханої?

— Це, якщо я не помиляюся, квитанція на повернення з ювелірної майстерні. Але так, вона на її перстень, — відповів я. — І, до речі, вона мені не кохана.

— Нічого не розумію, — сказала Деві.

— Із цього все й почалося, — втрутився Вілем. — Квоут намагався повернути одну річ для дівчини, до якої небайдужий.

— Хтось має мене втаємничити, — мовила Деві. — Схоже, я вступила в дію посеред історії.

Я відкинувся назад на брилу, спокійно дозволяючи своїм друзям розповісти цю історію.

Папірець не лежав у комоді Емброуза. Його не було на його каміні чи тумбочці. Не було на його підставці для прикрас чи письмовому столі.

Насправді цей папірець лежав у нього в гаманці. Я вкрав його в Емброуза, несподівано осмілівши за пів хвилини після

того, як він обізвав мене брудним злодійкуватим ру. Це сталося майже рефлекторно, коли я проминув його на виході з кімнат у «Поні».

За дивним збігом обставин у гаманці також лежали гроші. Майже шість талантів. Для Емброуза — невелика сума. Достатня для вечора на широку ногу з дамою. Зате для мене це були великі гроші, такі великі, що мені майже стало соромно за крадіжку. Майже.

Розділ тридцять четвертий

Брязкальця

Коли я того вечора повернувся до Анкера, записки для мене від Денни не знайшлося. І жодна записка не чекала на мене вранці. Я замислився, чи знайшов її таки хлопчина з моїм посланням — чи, може, він просто махнув рукою, кинув послання в річку або з'їв його.

Наступного ранку я вирішив, що в мене надто добрий настрій, щоби псувати його неминуче божевільним заняттям з Елодіном. Тож я завдав на плечі лютню й попрямував за річку шукати Денну. Часу на це пішло більше, ніж я планував, але мені кортіло побачити її обличчя, коли я нарешті поверну їй перстень.

* * *

Я зайшов до ювелірної майстерні й усміхнувся маленькому чоловічкові, що стояв за низенькою вітриною.

— Ви закінчили з перснем?

Він наморщив лоба.

— Пере... перепрошую, пане...

Я зітхнув і, попорпавшись у кишені, видобув папірець.

Чоловічок придивився до нього, а тоді просяяв: до нього дійшло.

— А, так. Звісно. Секунду.

Він пройшов за двері у підсобне приміщення майстерні.

Я трохи розслабився. То був уже третій заклад, до якого я прийшов. Інші розмови склались і близько не так добре.

Крихітний чоловічок вибіг із підсобки.

— Ось, пане, — продемонстрував перстень. — Знову як новенький. І дозвольте зауважити, що камінчик прекрасний.

Я підніс його до світла. Перстень був Деннин.

— Ви добре працюєте, — сказав я.

Тут чоловічок усміхнувся.

— Дякую, пане. Загалом робота обійшлася в сорок п'ять грошів.

Я ледь помітно, нечутно зітхнув. Сподіватися, що Емброуз оплатив роботу заздалегідь, було занадто. Я порахував у голові й виклав на скляну вітрину один талант і шість йотів. При цьому я помітив, що вітрина видається трохи масною, як це буває з двічі зміцненим склом. Провів по ній рукою, знічев'я замислившись, чи не належить вона до тих речей, які я виготовив у Промислі.

Коли ювелір зібрав монети, я помітив дещо ще. Те, що лежало у вітрині.

— Вам упало в око якесь брязкальце? — поштиво запитав ювелір.

Я показав на кільце посередині вітрини.

— Ви маєте чудовий смак, — сказав він, витягнув ключ і відімкнув панель у задній частині вітрини. — Це просто виняткова річ. Тут не лише елегантна оправа — сам по собі камінчик надзвичайно витончений. Такі якісні смарагди у формі видовженої краплі трапляються нечасто.

— Ваша робота? — запитав я.

Ювелір театральньо зітхнув.

— На жаль, не могу похвалитися таким досягненням. Його принесла кілька витків тому одна дівчина. Вона, схоже, більше потребувала грошей, аніж оздоб, і ми уклали домовленість.

— Скільки за нього хотіли б? — максимально невимушено запитав я.

Ювелір сказав. Сума була приголомшлива. Я ніколи не бачив стільки грошей одразу. На ці гроші жінка могла би з комфортом

жити в Імрі кілька років. Цих грошей стало б на чудову нову арфу. Стало б на лютню зі щирого срібла або, якби вона забажала, на футляр для такої лютні.

Ювелір іще раз зітхнув і похитав головою: мовляв, який недосконалий світ.

— Прикро, — сказав він. — Хто його знає, що штовхає молодих жінок на таке, — відтак він підвів погляд і всміхнувся, піднісши смарагдову краплю до світла. На його обличчі відбилася надія. — Та все ж її втрата — ваша знахідка.

* * *

Позаяк Денна згадувала у своїй записці «Бочку й кабана», я вирішив шукати її там. Тепер, коли я знав, від чого вона відмовилася, щоб заплатити за футляр для моєї лютні, він іще сильніше обтяжував мені плече. Та все ж що посієш, те й пожнеш, і я сподівався, що після повернення її персня ми будемо квити.

Одначе «Бочка й кабан» виявився не шинком, а просто рестораном. Я, ні на що насправді не сподіваючись, запитав господаря, чи не міг, бува, хтось залишити для мене послання. Ніхто не залишив. Я запитав, чи не пам'ятає він, щоб тут напередодні ввечері була жінка. Темноволоса. Вродлива.

Тут чоловік кивнув.

— Вона довго чекала, — сказав він. — Пам'ятаю, як думав: «І хто змусив би таку жінку чекати?»

Вас дуже здивувало би, скільки є шинків і пансіонів, навіть у такому невеликому місті, як Імрі.

Розділ тридцять п'ятий

Таємниці

Два дні по тому я прямував до Промислу, сподіваючись, що від чесної праці у мене проясниться в голові, а витерпіти дві години Елодінових фанаберій стане легше. Опинившись за три кроки від дверей, я побачив, як подвір'ям до мене біжить

дівчинка у блакитному плащі. Її личко під каптуром виражало приголомшливу суміш захвату з тривогою.

Наші погляди зустрілись, і вона припинила бігти до мене. А тоді, не зводячи з мене погляду, ворухнулася так обережно й неприродно, що я не розумів, чого вона хоче, доки вона не повторила. Вона кликала мене за собою.

Спантеличившись, я кивнув. Дівчинка повернулася й пішла з подвір'я, рухаючись із ніяковою напруженістю людини, що відчайдушно намагається бути безтурботною.

Я пішов за нею. За інших обставин подумав би, що вона аферистка й заманює мене до темного провулка, де харцизи виб'ють мені зуби ногами й заберуть у мене гаманець. Але так близько до Університету не було жодного досить небезпечного провулка, та й надворі стояв погожий день.

Урешті дівчинка вийшла на безлюдну частину дороги за складувною та годинниковою майстернями. Нервово роззирнулася довкола, а тоді повернулася. Її личко, прикрите каптуром, ясно всміхнулося.

— Нарешті я тебе знайшла! — ледве видихнула вона.

Вона була молодша, ніж я думав, щонайбільше чотирнадцятирічна. Її бліде личко обрамляли мишасто-каштанові кучері, що норовили вилізти з-під каптура. І все ж я не міг пригадати, звідки її знаю...

— Ох і важко ж було тебе відстежити! — сказала вона. — Я тиняюся тут стіки, що моя мамця гадає, ніби в мене коханий в Університеті, — майже сором'язливо промовила вона, і її уста ледь-ледь вигнулися.

Я відкрив рота, щоб зізнатися, що геть не уявляю, хто вона така. Але перш ніж я встиг вимовити бодай слово, дівчинка заговорила знов.

— Не хвилюйся, — продовжила вона. — Я нікому не сказала, що йду до тебе, — її ясні очі потемніли від тривоги, наче ставок, коли сонце ховається за хмарою. — Знаю, що так безпечніше.

Я впізнав її лише тоді, коли її обличчя потемніло від тривоги. Вона була дівчинкою, яку я зустрів у Требоні, пішовши розслідувати чутки про чандріян.

— Ніно, — промовив я, — що ти тут робиш?

— Шукаю тебе, — вона гордо випнула підборіддя. — Я знала, що ти, либонь, звідси, бо ти знаєш усякі чари, — Ніна роззирнулася довкола. — Але він більший, ніж я думала. Знаю, що ти нікому в Требоні не назвав свого імені, бо тоді над тобою мали би владу, але мушу сказати, що через це тебе капець як важко знайти.

Я справді не називав свого імені нікому в Требоні? Деякі мої спогади про той час були нечіткі, бо я дістав невеличкий струс мозку. Мабуть, воно й на краще, що я зберігав анонімність, оскільки з моєї вини згоріла чимала частина поселення.

— Вибач, що змусив тебе так потрудитися, — сказав я, досі не розуміючи, в чім річ.

Ніна підступила на крок ближче.

— Коли ти пішов, я бачила сни, — промовила вона тихим, довірчим голосом. — Погані сни. Думала, що вони йдуть по мене через те, що я тобі сказала, — Ніна багатозначно поглянула на мене. — Але тоді я почала спати з тим амулетом, який ти мені дав. Молилася щоночі, і сни минули.

Одна її рука неухважно обмацувала шматок яскравого металу, що висів на шкіряному шнурку в неї на шиї.

Я раптом відчув себе винним, усвідомивши, що ненароком збрехав майстрові Кілвіну. Я нікому не продавав оберегів і навіть не виготовляв нічого схожого на них. Одначе я подарував Ніні шматок металу з гравіруванням і сказав їй, що це амулет, від якого їй стане спокійно. До того вона перебувала на межі нервової істерії, боялася, що її вб'ють демони.

— Отже, він спрацював? — запитав я, намагаючись говорити без винуватого тону.

Вона кивнула.

— Поклала його під подушку, помолилась — і проспала, як маля біля цицьки. А тоді до мене прийшов особливий сон, — сказала Ніна й усміхнулася мені. — Мені наснився великий горщик, який показав мені Джиммі, перш ніж перебили тих людей на Мотеновій фермі.

Я відчув, як у мене в грудях зростає надія. Ніна була єдиною людиною з-поміж живих, яка бачила той стародавній гончарний

виріб. Він був укритий зображеннями чандріян, а вони ревно бережуть свої таємниці.

— Ти запам'ятала щось про горщик, на якому були намальовані семеро людей? — із захватом спитав я.

Ніна трохи завагалася, насупившись.

— Їх було восьмеро, — сказала вона. — Не семеро.

— Восьмеро? — перепитав я. — Ти впевнена?

Вона серйозно кивнула.

— Я ж наче вже тобі казала.

Надія, що зростала у мене в грудях, раптом пішла у п'яти й залягла там, важка й гірка. Чандріян було семеро. Це було чи не єдине, що я знав про них напевне. Якщо на розмальованій вазі, яку бачила Ніна, було восьмеро людей...

Ніна щebetала далі, не помічаючи мого розчарування.

— Горщик снився мені три ночі поспіль, — сказала вона. — І сон був аж ніяк не поганий. Я щоночі прокидалася відпочилою та щасливою. Тоді до мене й дійшло, що Бог мені наказує.

Вона попорпалася в кишенях і дістала шматок відшліфованого рогу понад п'ядь завдовжки, округлістю як мій великий палець.

— Я згадала, як ти цікавився тим горщиком. Але нічого не могла тобі сказати, бо бачила його зовсім трохи.

Ніна з гордістю вручила мені свій ріг.

Я поглянув на циліндричний шмат рога, який тримав у руках, не знаючи напевне, що з ним робити. Спонтелічено поглянув на Ніну.

Ніна нетерпляче зітхнула й забрала ріг. Крутнула його та зняла кінець, наче кришечку.

— Це мені брат зробив, — пояснила вона, обережно витягаючи з рога скручений пергамент. — Не турбуйся. Він не знає, для чого це було.

Вона передала пергамент мені і знервовано пояснила:

— Він не дуже хороший. Мамця дозволяє мені трохи малювати на горщиках, але це дещо інше. Людей малювати важче, ніж квіти й візерунки. І важко правильно намалювати те, що бачиш тіки в голові.

Я був вражений, що в мене не трюсять руки.

— Це було намальовано на вазі? — запитав я.

— На одному боці, — відповіла Ніна. — Коли шось таке кругле, з одного боку його видно тіки на третину.

— Отже, тобі щоночі снівся інший бік? — запитав я.

Ніна мотнула головою.

— Тіки цей. Три ночі поспіль.

Я поволі розгорнув папір і вмить упізнав чоловіка, якого вона намальовала. Очі в нього були повністю чорні. На задньому плані виднілося голе дерево, а він стояв на блакитному колі з кількома хвилястими лініями.

— То ніби вода, — показала Ніна. — Тіки воду малювати важко. І він має стояти на ній. Ше довкола нього були снігові замети, а волосся в нього було біле. Але я не змогла дістати білу фарбу для роботи. Змішувати фарби для паперу важче, ніж поливу для горщиків.

Я кивнув, не наважуючись говорити. То був Попіл, той, хто вбив моїх батьків. Я уявляв його обличчя, навіть не стараючись. Навіть не заплющуючи очей.

Я розгорнув папір далі. Знайшовся ще один чоловік — чи радше силует чоловіка у великій мантиї з каптуром. Під каптуром мантиї не було нічого, крім чорноти. Над головою в нього були три місяці: повний, півмісяць і такий, від якого лишився тільки серпик. Поряд із чоловіком стояли дві свічки. Одна — жовта з яскравим помаранчевим полум'ям. Друга свічка стояла під його витягнутою рукою — сіра з чорним полум'ям. Простір довкола неї був розмазаний і затемнений.

— То, здається, ніби тінь, — сказала Ніна, показуючи на простір під його рукою. — На горщику було видно краще. Тут я мусила взяти вуглинку. Із фарбою не виходило як годиться.

Я знову кивнув. Це був Галіакс. Ватажок чандріян. Коли я бачив його, він був оточений неприродною тінню. Вогонь поряд із ним дивним чином пригаснув, а каптур його плаща був чорний, як дно колодязя.

Я остаточно розгорнув папір і відкрив третю постать, більшу за решту двох. Той чоловік був у обладунку й шоломі

з відкритим обличчям. На грудях у нього була яскрава емблема, схожа на осінній листок: червона ззовні, жовтогаряча ближче до середини і з прямим чорним стеблом.

Шкіра в нього на обличчі була засмагла, та рука, яку він тримав піднятою, була яскраво-червона. Друга його рука ховалася за великим круглим предметом, який Ніна примудрилася пофарбувати в металічно-бронзовий колір. Я здогадався, що то його щит.

— Він найгірший, — сказала стисненим голосом дівчинка.

Я опустил погляд на неї. Її личко здавалося похмурим, і я запідозрив, що вона неправильно зрозуміла моє мовчання.

— Не треба так казати, — попросив я. — Ти чудово впоралася.

Ніна ледь усміхнулася.

— Я не це хотіла сказати, — пояснила вона. — Його було важко малювати. Мідь тут вийшла непогано, — Ніна торкнулася його щита. — Але ця червона фарба, — її палець легенько торкнувся його піднятої руки, — то ніби кров. У нього рука залита кров'ю, — вона тицьнула його у груди. — А тут фарба була яскравіша, ніби там шось горіло.

Тут я впізнав його. На грудях у нього був не листок. Там була вежа, охоплена полум'ям. Його закривавлена простягнута рука нічого не демонструвала. Вона тягнулася в докірливому жесті до Галіакса та всіх інших.

Він підніс руку, щоб їх зупинити. Цей чоловік був аміром. Одним із сірідів.

Дівчинка здригнулася й щільніше закуталася в плащ.

— Мені навіть зараз неприємно на нього дивитися, — сказала вона. — На них усіх було страшно поглянути. Але він був гірший за всіх. Я не можу намалювати їхні обличчя, та в нього воно було страшенно похмуре. Він здавався дуже сердитим. Ніби весь світ був ладен спалити.

— Якщо це — один бік, — запитав я, — ти пам'ятаєш решту?

— Не так. Пам'ятаю, там була жінка без одягу, та ще зламаний меч, та ще вогонь... — Ніна явно замислилась, а тоді знову хитнула головою. — Я ж уже казала: бачила горщик зовсім недовго, секунду, коли мені Джиммі показав. Гадаю, якийсь

ангел поміг мені згадати цю частину вві сні, щоб я її намалювала і принесла тобі.

— Ніно, — промовив я, — це справді чудово. Ти дійсно не уявляєш, як це неймовірно.

Її личко знову засвітилось усмішкою.

— Рада, що так. Мені страх як клопітно було це робити.

— Де ти взяла пергамент? — запитав я, вперше зауваживши його. То був справжній велум, високоякісний. Набагато кращий за все, що міг собі дозволити я.

— Я спершу потренувалася на дошках, — відповіла Ніна. — Та я знала, що так нічого не вийде. І знала, що це доведеться сховати. То я прокралася до церкви й вирізала кілька сторінок із книги, яка там була, — останнє вона сказала без найменшого натяку на сором.

— Ти вирізала це з «Книги Шляху»? — перепитав я, трохи злякавшись. Я не надто богомільний, але таки маю якісь залишки відчуття пристойності. Та й після стількох годин у Архівах думка про вирізання сторінок із книжки жахала.

Ніна легко закивала.

— Так здавалося найкраще, бо той сон послав мені ангел. А церкву не можна замкнути на ніч як годиться, бо ти зніс фасад і вбив того демона, — Ніна простягнула руку й легенько торкнулася пальцем паперу. — Це не так уже й важко. Треба просто взяти ніж, трохи пошкребти — і слова відходять, — вона показала. — Тіки я постаралася ніде не зішкрябати ім'я Тейлу. Або Андана чи якогось іншого ангела, — благочестиво додала вона.

Я придивився до пергаменту й побачив, що це правда. Вона намалювала аміра так, що слова «Андан» і «Ордал» опинилися в нього просто на плечах, по одному з кожного боку. Можна було подумати, ніби вона сподівалася, що ці імена його обтяжать або стануть для нього пасткою.

— А ще ти сказав мені нікому не розказувати, що я бачила, — додала Ніна. — А малювати — це все одно що розказувати, тільки картинками, а не словами. То я й подумала, що спокійніше буде взяти сторінки з книги Тейлу, бо ніякий демон ніколи

не подивиться на сторінку з цієї книжки. Тим паче таку, на якій досі написано ім'я Тейлу, — вона з гордістю поглянула на мене.

— Розумно, — схвально відповів я.

На дзвіниці почали вибивати годину, і на обличчі Ніни раптом відбився панічний жах.

— О ні! — з жалем мовила вона. — Мені вже пора бути в доках. Мамця мене відшмагає!

Я засміявся. Почасти тому, що мене просто вразила ця несподівана удача. А почасти — від думки про те, що дівчинці стало відваги опиратися чандріянам, але все одно було страшно прогнівати матір. Так уже влаштований світ.

— Ніно, ти зробила мені чудову послугу. Якщо тобі раптом щось знадобиться чи наснитися інший сон, можеш відшукати мене в шинку, що зветься «У Анкера». Я там музикую.

Вона вирячила очі.

— А музика в тебе чарівна?

Я знову розсміявся.

— Дехто вважає, що так.

Ніна нервово роззирнулася довкола.

— Я справді мушу йти! — сказала вона, а тоді помахала рукою й побігла до річки. Вітер зірвав каптур із її голови.

Я обережно згорнув папір назад і знову сховав його в порожнині рога. Від нового знання голова в мене закрутилася. Я згадав, що Галіакс сказав Попелові багато років тому: «Хто оберегає тебе від амірів? Співців? Сітів?»

Після багатомісячних пошуків я був цілком певен, що в Архівах про чандріян немає нічого, крім казок. Ніхто не вважав їх реальнішими за блукальців або фей.

Але про амірів знали всі. То були ясні лицарі Атурської імперії. Вони двісті років були сильною рукою церкви. Вони були героями сотні оповідок і пісень.

Я знав історію. Амірів заснувала тейлінська церква на початку існування Атурської імперії.

Проте горщик, який бачила Ніна, був набагато старший.

Я знав історію. Церква засудила й розпустила амірів ще до падіння імперії.

Проте я знав, що чандріяни бояться їх дотепер.
Схоже, в цій історії було дещо більше.

Розділ тридцять шостий

Усі ці знання

Минали дні. Я запросив Віла й Сіма за річку відсвяткувати успіх нашої кампанії проти Емброуза.

Зважаючи на любов до саунтену, я пив небагато, зате Віл і Сім люб'язно продемонстрували витончені грані цього мистецтва. Ми відвідали кілька різних корчем просто для розмаїття, та врешті повернулися до «Еоліяна». Я віддавав йому перевагу через музику, Сіммон — через жінок, а Вілем — через те, що там подавали скатен.

Коли мене покликали на сцену, я був помірно напідпитку, але для втрати контролю над пальцями мені треба випити чимало. Просто бажаючи довести, що не п'яний, я виконав «Чорний баран, рябе ярча», пісню, яку і в абсолютно тверезому стані заспівати непросто.

Слухачам дуже сподобалось, і вони виказали свою симпатію як годиться. А позаяк я того вечора не пив саунтену, значна його частина зникла з пам'яті живих.

* * *

Наша трійця пішла з «Еоліяна» назад довгим шляхом. У повітрі відчувалася свіжість, яка говорила про зиму, але ми були юні й розігріті зсередини великою кількістю випивки. Легкий вітерець відхилив мій плащ назад, і я щасливо вдихнув на повні груди.

А тоді мене раптом охопила паніка.

— Де моя лютня? — запитав я — голосніше, ніж хотів.

— Ти залишив її у Станчіона в «Еоліяні», — сказав Вілем. — Він боявся, що ти перечепишся через неї та зламаєш шию.

Сіммон тим часом зупинився посеред дороги. Я вривався в нього, втратив рівновагу й повалився на землю. Він цього наче й не помітив.

— Що ж, — серйозно проказав він, — мені цього зараз точно не хочеться.

Попереду нас виднівся Кам'яний міст: двісті футів від одного кінця до другого, висока арка, що здіймалася над річкою на висоту п'яти поверхів. Він був частиною Великого кам'яного шляху, прямого, мов цвях, плаского, мов стіл, і старішого за Бога. Я знав, що міст важить більше, ніж гора. Знав, що вздовж обох його країв тягнуться трифутові парапети.

І попри всі ці знання мені ставало відверто незатишно від думки про спробу його перетнути. Я невпевнено зіп'явся на ноги.

Поки ми разом оглядали міст, Вілем почав мало-помалу хилитися вбік. Я простягнув руку, щоб його зупинити, а Сіммон тим часом узявся за моє передпліччя — щоправда, я не знав напевне, хотів він мені допомогти чи втриматися сам.

— Мені цього зараз точно не хочеться, — повторив він.

— Можна посидіти отут, — сказав Вілем. — *Кела треле турен навор ка.*

Ми із Сіммоном притлумили сміх, а Вілем провів нас поміж дерев до маленької галявинки менш ніж за п'ятдесят футів від підніжжя мосту. На мій подив, посеред галявинки стояв високий сірокамінь, що здіймався в небо.

Віл вийшов на галявину зі спокійною впевненістю. Я вийшов повільніше, з цікавістю роззираючись навкруги. Сірокамені мають для мандрівних артистів особливе значення, і коли я його побачив, мене охопили суперечливі почуття.

Сіммон гепнувся на густу траву, тоді як Вілем притулився спиною до стовбура похилої берези. Я підійшов до сірокамня й торкнувся його кінчиками пальців. Він був теплий і знайомий.

— Не штовхай отієї штуки, — стурбовано промовив Сіммон. — Перекинеш.

Я засміявся.

— Сіме, цей камінь простояв тут тисячу років. Не думаю, що йому стане гірше, якщо я на нього подихаю.

— Просто відійди. Вони погані.

— Це сірокамінь, — сказав я й товариськи погладив брилу. — Вони позначають старі дороги. Якщо вже на те пішло,

то поряд із ним безпечніше. Сірокамелі позначають безпечні місця. Це знають усі.

Сім уперто захитав головою.

— Це пережитки язичництва.

— Ставлю йот на те, що я маю рацію, — подражнився я.

— Ха! — Сім, іще лежачи на спині, підняв руку. Я підійшов до нього, щоб ударити по ній і укласти парі.

— Можна піти до Архівів і вирішити все завтра, — запропонував Сім.

Я сів поряд із сірокамелю і вже почав розслаблятися, але тут мене раптом охопила паніка.

— Тіло Господнє! — сказав я. — Лютня!

Я спробував скочити на ноги, але не зміг — іще й мало не вибив собі мізки об сірокамелю.

Сіммон спробував сісти й заспокоїти мене, але раптовий рух виявився засильним для нього, і він незграбно гепнувся на бік і безпорадно засміявся.

— Не смішно! — крикнув я.

— Вона в «Еоліяні», — сказав Вілем. — Ти вже чотири рази питав про неї, відколи ми пішли.

— Ні, — заперечив я — щоправда, впевненіше, ніж почувався насправді. Я почухав голову в тому місці, яким ударився об сірокамелю.

— Нема чого соромитися, — зневажливо махнув рукою Вілем. — Замислюватися про те, що лежить на серці, — це в людській природі.

— Я чув, Кілвін декілька місяців тому добряче випив у «Кранах» і без упину торочив про свою нову холодносірчану лампу, — промовив Сіммон.

Віл пирхнув.

— Лоррен без кінця торочить про належне розкладання книжок по полицях. «Беріть за корінець. Беріть за корінець», — він загарчав і вдавав, ніби хапається за щось обома руками. — Ще раз почую це з його вуст — і візьму його за корінець.

До мене раптом прийшов спогад.

— Тейлу милосердний! — ураз жажнувся я. — Невже я сьогодні заспівав у «Еоліяні» «Мідника-гарбаря»?

— Так, — підтвердив Сіммон. — Не знав, що там стільки куплетів.

Я наморщив лоба, відчайдушно намагаючись пригадати.

— А я співав куплет про тейлінця й вівцю?

Для пристойної компанії цей куплет не годився.

— Не-а, — сказав Вілем.

— Дякувати Богові, — промовив я.

— Там була коза, — серйозно заявив Вілем, а тоді захихотів.

— «...у тейлінській рясі!» — проспівав Сіммон, а тоді засміявся слідом за Вілемом.

— Ні, ні, — нещасним тоном проказав я й опустив голову на руки. — Мати змушувала мого тата спати під фургонем, коли він співав це на людях. Станчіон поб'є мене дрючком і забере в мене свиріль, коли я побачу його знову.

— Їм дуже сподобалося, — заспокоїв мене Сіммон.

— Я бачив, як Станчіон підспівував, — додав Вілем. — У нього тоді теж уже був червонястий ніс.

Запало довге затишне мовчання.

— Квоуте! — озвався Сіммон.

— Так?

— Ти справді едема ру?

Запитання заскочило мене зненацька. За звичайних обставин воно підштовхнуло б мене до межі, але тепер я не знав, як до нього ставлюся.

— А це має значення?

— Ні. Мені просто було цікаво.

— А... — якийсь час я й далі стежив за зорями. — А що тобі цікаво?

— Нічого конкретного, — сказав він. — Емброуз кілька разів назвав тебе ру, але він раніше вже обзивав тебе іншими образливими прізвиськами.

— Це не образа, — зауважив я.

— Ну, тобто він називав тебе по-всякому, але неправдиво, — швидко виправився Сім. — Ти не говориш про свою родину,

але казав дещо таке, що мені стало цікаво, — він знизав плечима, не встаючи зі спини й дивлячись на зорі вгорі. — Я ніколи не знав нікого з едема. Принаймні не знав добре.

— Чутки, які до тебе доходили, неправдиві, — пояснив я. — Ми не крадемо дітей, не поклоняємося темним богам, нічого такого.

— Я в таке ніколи не вірив, — зневажливо сказав він, а тоді додав: — Але дещо з того, що кажуть, має бути правдою. Я ще ніколи не чув, щоби хтось грав так, як ти.

— Це ніяк не стосується того, що я едема ру, — відповів я, а тоді передумав. — Ну, хіба що трішки.

— А ти танцюєш? — запитав начебто знічев'я Вілем.

Якби ці слова вимовив хтось інший і в інший час, із них, либонь, почалася б суперечка.

— Нас просто уявляють такими. Людьми, що грають на свирілях і скрипках. Танцюють довкола своїх ватр. Це, звісно, тоді, коли ми не крадемо всього, що не прикуте цвяхами, — на останніх словах у моєму тоні з'явилося трохи гіркоти. — Це не головне в житті едема ру.

— А що головне? — запитав Сіммон.

Я на мить замислився над цим, але моєму отупілому мозку це завдання було не до снаги.

— Насправді ми просто люди, — врешті сказав я. — От тільки ми не лишаємося на місці надто довго, і нас усі ненавидять.

Ми тихо подивилися на зорі.

— Вона справді змушувала його спати під фургоном? — запитав Сіммон.

— Що?

— Ти сказав, що твоя мама змушувала твого тата спати під фургоном за те, що він співав куплет про вівцю. Що, справді?

— Це передусім фігура мовлення, — сказав я. — Але одного разу так і сталося.

Я нечасто думав про своє дитинство у трупі, коли мої батьки ще були живі. Я уникав цієї теми так само, як каліка навчається не навантажувати травмовану ногу. Але від Сімового запитання на поверхню мого розуму виринув один яскравий спогад.

— Не через «Мідника-гарбаря», — несподівано для самого себе промовив я. — А через пісню, яку він написав про неї...

Одну довгу мить я мовчав, а тоді заговорив:

— Лоріан.

Так я вперше за багато років вимовив материне ім'я. Вперше, відколи її було вбито. У моєму виконанні воно було якесь дивне.

А тоді я, хоч і не збирався цього робити, заспівав:

Жінка Арлідена, темна Лоріан:
Гляньте раз, і стане дуже страшно вам!
Голос її коле, як той чагарник,
Зате в неї марно жоден гріш не зник.
Моя Теллі не готує,
Зате грошики добре рахує.
Ні талії, ні личка, як у феї,
Та все ж я скрізь
І луку, й ліс
Пройду заради неї...

Я відчув себе дивовижно здерев'янілим, від'єднаним від власного тіла. Як не дивно, спогад був яскравий, але не болючий.

— Я розумію, як чоловіка за таке могли загнати під фургон, — серйозно промовив Вілем.

— Та не в тім річ, — несподівано для самого себе сказав я. — Вона була прекрасна, і вони обоє це знали. Вони постійно дражнилися. Річ була в розмірі. Той жажливий розмір був їй осоружний.

Я ніколи не розповідав про своїх батьків, і згадувати про них у минулому часі було якось незручно. Нечесно. Віла із Сімом моє одкровення не здивувало. Усякий, хто знав мене, міг зрозуміти, що я не маю сім'ї. Я ніколи нічого не казав, але вони були добрими друзями. Вони знали.

— У нас в Атурі сплять у псарнях, поки дружини сердяться, — мовив Сіммон, повертаючи розмову в безпечніше русло.

— *Мелосі регу еда Стімі*, — пробурмотів Вілем.

— Атурською! — вигукнув Сіммон. У його голосі вирувала веселість. — Досить твоїх ослячих балачок!

— *Еда Стімі?* — повторив я. — Ви спите біля вогню?

Вілем кивнув.

— Я офіційно обурений тим, як швидко ти навчився сіаруської, — промовив Сім, демонструючи один палець. — Я провчився рік, перш ніж щось зятимити. Рік! А ти все проковтуєш за один семестр.

— Я багато чого навчився в дитинстві, — відповів я. — Цього семестру просто вивчав тонкощі.

— У тебе кращий акцент, — сказав Сімові Віл. — Квоут говорить наче якийсь південний торгівець. Дуже просто. Ти говориш набагато вишуканіше.

Сіма це, схоже, влестило.

— Біля вогню, — повторив він. — Чи не здається дивним, що саме чоловікам завжди доводиться спати деінде?

— Цілком очевидно, що влада над ліжком належить жінкам, — відповів я.

— Доволі приємна думка, — зауважив Сім. — Залежно від жінки.

— Дістрел гарна, — додав він.

— *Ке*, — відповів Віл. — Надто бліда. *Фела*.

Сіммон тужливо похитав головою.

— Ми їй не рівня.

— Вона модеганка, — сказав Вілем. Його усмішка була така широка, що здавалася майже демонічною.

— Справді? — перепитав Сім. Віл кивнув із найширшою усмішкою, яку я коли-небудь бачив на його обличчі. Сім нещасно зітхнув. — Воно й зрозуміло. Те, що вона найгарніша дівчина в Союзі, — це вже кепсько. А я й не знав, що вона ще й модеганка.

— Я погоджуся з тим, що вона найгарніша зі свого боку річки, — виправив я. — Із цього боку є...

— Ти вже розводився про свою Денну, — перебив Віл. — П'ять разів.

— Послухай, — несподівано серйозно промовив Сіммон. — Тобі просто треба зробити перший крок. Ця Денна явно тобою зацікавилася.

— Вона нічого такого не казала.

— Вони ніколи не *кажуть*, що зацікавилися, — Сіммон засміявся: так абсурдно це звучало. — Зате є маленькі ігри. Це схоже на танець, — він підняв обидві руки й удав, ніби вони розмовляють між собою. — «Ой, як несподівано зустрітися тут із тобою!»

«Ну привіт! А я просто йшов пообідати». «Який щасливий збіг: я теж! Можна я понесу твої книжки?»

Я підняв руку, щоб його зупинити.

— Можна перескочити до кінця цієї лялькової вистави, де ти цілий виток хлипатимеш у своє пиво?

Сіммон набурмосився на мене. Вілем розсміявся.

— За нею й так умліває вдосталь чоловіків, — запевнив я. — Вони приходять і зникають, наче... — я постарався знайти аналогію й не зміг. — Я краще буду їй другом.

— Ти краще будеш близький до її серця, — промовив Вілем, не роблячи наголосу ні на чому. — Ти краще будеш радіти її обіймам. Але ти боїшся, що вона тобою знехтує. Боїшся, що вона посміється, а ти виставиш себе дурнем, — Вілем невимушено знизав плечима. — Ти аж ніяк не перший, хто так почувается. Це не соромно.

Це здавалося неприємно близьким до істини. Якийсь час я не знав, що на це відповісти.

— Сподіваюся на те, — тихо визнав я. — Але я не хочу просто гадати. Я бачив, що відбувається з чоловіками, які забагато на себе беруть і прив'язуються до неї.

Вілем серйозно кивнув.

— Вона купила тобі той футляр для лютні, — підказав Сім. — Це щось та й має означати.

— Але що це означає? — запитав я. — Схоже, я їй цікавий, але що, як я просто видаю бажане за дійсне? Усі ті чоловіки, напевно, теж гадають, що їй цікаві. Але вони явно помиляються. Що, як я теж помиляюся?

— Ти ніколи не дізнаєшся, якщо не спробуєш, — заявив Сім із гіркотою в голосі. — Так я сказав би за звичайних обставин. Але знаєш що? Це ні хріна доброго не дає. Я ганяюся за ними, а вони копають мене, наче собаку за обіднім столом. Мені набридло так старатися, — він утомлено зітхнув, не встаючи зі спини. — Я просто хочу людину, якій буду подобатися.

— А я просто хочу чіткий знак, — докинув я.

— Я хочу чарівного коника, який поміститься мені в кишеню, — сказав Віл. — І перстень із червоного бурштину, який дасть мені владу над демонами. І нескінченний запас торта.

На мить знову запало затишне мовчання. Поміж дерев лагідно віяв вітер.

— Кажуть, ру знають усі історії на світі, — сказав за якийсь час Сіммон.

— Мабуть, так, — визнав я.

— Розкажи якусь, — попросив він.

Я примружився на нього.

— Не дивися на мене так, — обурився він. — Я просто налаштований почути історію.

— Нам трохи бракує розваг, — додав Вілем.

— Добре, добре. Дай-но подумати, — я заплющив очі, і на поверхню виринула історія про амірів. У принципі, не дивно. Вони постійно були в мене на думці, відколи мене знайшла Ніна.

Я сів прямо.

— Гаразд, — я вдихнув, а тоді зупинився. — Якщо комусь із вас треба до вітру, зробіть це зараз. Я не люблю зупинятися на середині.

Мовчання.

— Чудово, — я прокашлявся. — Є таке місце, яке мало хто бачив. Дивне місце, що зветься Фейрініель. Якщо вірити переказам, Фейрініель роблять незвичайним дві речі. По-перше, там сходяться всі дороги на світі. По-друге, жодна людина не знайшла цього місця, шукаючи. До цього місця не мандрують, це місце проходять дорогою до чогось іншого.

— Кажуть, туди прийде всякий, хто подорожуватиме досить довго. Це — історія про те місце, про старого в довгій дорозі та про довгу самотню ніч без місяця...

Розділ тридцять сьомий

Часточка вогню

Фейрініель був великим перехрестям, але там, де сходилися дороги, не було жодного шинку. Натомість були галявини між дерев, де мандрівники розбивали табори й коротали ніч.

Якось багато років тому й за багато миль звідси до Фейрінієлю прибули п'ять компаній мандрівників. Зупинившись дорогою з одного місця до іншого, вони обрали собі галявини й розвели багаття, коли сонце почало сідати.

Згодом, коли сонце вже сіло й ніч утвердилася в небі, дорогою надійшов старий жебрак у пошарпаній мантиї. Він рухався поволі, обережно і спирався на ціпок.

Старий ішов нізвідки в нікуди. Він не мав ані капелюха на вухах, ані торби на горбі. Не мав ані гроша й не мав гаманця для грошей. Навіть власне ім'я ледве йому належало, та й воно за багато років затерлося мало не до дір.

Якби ви спитали його, хто він такий, він сказав би: «Ніхто». Але він помилився б.

Старий дістався Фейрінієлю. Він був голодний, як сухий вогонь, і стомлений до краю. Рухала ним лише надія на те, що хтось вділить йому трохи вечері та часточку свого вогню.

Тож побачивши мерехтливе сяйво вогню, старий покинув дорогу та стомлено пішов до нього. Невдовзі він побачив крізь дерева чотирьох високих коней. Їхня збруя була прикрашена сріблом, а в їхніх підковах срібло змішувалося з залізом. Неподалік жебрак побачив десяток мулів, навантажених добром: вовняною тканиною, вигадливими прикрасами й витонченими сталевими клинками.

Але увагу жебрака привернуло м'ясо — половина туші над вогнем, що парувала і крапала жиром на вугілля. Занюхавши її солодкі пахощі, він мало не зомлів, адже йшов увесь день, не маючи чого поїсти, крім жменьки жолудів і пом'ятого яблука, знайденого край дороги.

Вийшовши на галявину, старий жебрак звернувся до трьох чоловіків із темними бородами, що сиділи довкола вогню.

— Вітаю, — сказав він. — Не вділите трохи м'яса та часточку вогню?

Вони повернулись, і їхні золоті ланцюги заблищали на світлі багаття.

— Звісно, — відповів їхній ватажок. — А що ти маєш при собі? Біти чи гроші? Персні чи стрелауми? Чи в тебе є щирі шалдійські монети, які ми цінуємо понад усі інші?

— Нічого такого я не маю, — сказав старий жебрак і розкрив долоні, показуючи, що вони порожні.

— Тоді тобі тут не буде втіхи, — сказали чоловіки, і в нього на очах заходилися вирізати товсті кусні з туші, що висіла біля вогню.

— *Не ображайся, Вілеме. Така вже просто історія.*

— *Я нічого не казав.*

— *А здавалося, ніби зібрався сказати.*

— *Може, й так. Але це потерпить до кінця.*

Старий пішов собі далі на світло іншого багаття за деревами.

— Вітаю! — озвався старий жебрак, вийшовши на другу галювину. Він спробував заговорити бадьоро, попри втому й біль. — Не вділите трохи м'яса та часточку вогню?

Там було четверо подорожніх, двоє чоловіків і двоє жінок. Почувши його голос, вони звелися на ноги, та ніхто з них не заговорив. Старий гречно зачекав, намагаючись видатися приємним і нешкідливим. Але тиша все тягнулася, довго-предовго, і все одно ніхто не казав ані слова.

Ясна річ, старий роздратувався. Він звик до того, що його уникали, ним нехтували, та ці люди просто стояли. Вони були тихі й неспокійні, переминалися з ноги на ногу, поки їхні руки нервово сіпалися.

Коли він уже зібрався ображено піти геть, вогонь розпалився, і жебрак побачив, що та четвірка вбрана у криваво-червоний одяг — знак того, що вони адемські найманці. Тоді до старого дійшло. Адемів називають мовчазним народом, і говорять вони лише зрідка.

Старий знав чимало історій про адемів. Він чув, що вони володіють таємним мистецтвом, яке зветься летані. Воно дозволяє їм носити тишу, наче броню, що відвертає клинок чи зупиняє стрілу в повітрі. Тому вони й говорять нечасто. Приберігають слова, тримають їх у собі, наче вуглинки в череві печі.

Ці накопичені слова наповнюють їх такою неспокійною енергією, що вони ніколи не можуть усидіти геть нерухомо. Саме тому вони постійно сіпаються й метушаться. А потім, у бою, вони користуються своїм давнім мистецтвом спалювати

ці слова, як паливо, в собі. Це надає їм силу ведмедя та швидкість змії.

Уперше зіткнувшись із цими чутками, жебрак подумав, бучімто це дурнуваті табірні баєчки. Але багато років тому він бачив у Модегу, як адемська жінка б'ється з міською вартою. Бійці були озброєні та в обладунках, із товстими руками й широкими грудьми. Вони ім'ям короля вимогли в жінки показати меч, і вона, хоч і завагалася, передала його їм. Щойно він опинився в їхніх руках, вони заходились оглядати та обмацувати жінку із сороміцькими натяками на те, як вона може повернути меча собі.

Бійці були високі, в яскравих обладунках, із гострими мечами. Вони падали перед нею, наче осіння пшениця. Жінка вбила трьох із них, голіруч поламавши їм кістки.

Її рани порівняно з їхніми були незначні: темний видовжений синець на одній щоці, легка кульгавість, неглибокий поріз на одній долоні. Минуло вже стільки довгих років, а старий пам'ятав, як вона по-котячому злизувала кров із тильного боку долоні.

Ось про що згадав старий жебрак, побачивши адемів, які там стояли. Його начисто покинули думки про харч і вогонь, і він поволі позадкував до навколишніх дерев, щоб шезнути.

А тоді рушив до наступного багаття, сподіваючись, що на третій раз йому пощастить.

На цій галявині кілька атуран стояли довкола мертвого віслюка, що лежав біля воза. Один із них помітив старого.

— Дивіться! — показав він. — Хапайте його! Запряжемо його у воза і змусимо тягти!

Старий дременув назад, до дерев, і, попобігавши, відірвався від атуран, бо сховався під купою гнилого листа.

Коли атуран стало не чути, старий вибрався з-під листа і знайшов свій ціпок. А тоді з відвагою людини вбогої й голодної покрокував до четвертого багаття, яке бачив на віддалі.

Там він і міг знайти те, чого шукав, адже довкола вогню були торгівці з Вінтасу. Якби все було інакше, то вони, може,

радо пустили б його вечеряти, сказавши: «Де можуть поїсти шестеро, можуть поїсти й семеро».

Але старий уже набув неабиякого вигляду. Волосся в нього на голові стирчало навсібіч, жакливо скуйовджене. Його мантія, раніше пошарпана, тепер була подерта і брудна. Лице в нього зблідло від страху, а дихання рипіло та хрипіло у грудях.

Через це вінтасці захопали й замахали руками перед обличчями. Вони ж бо подумали, що то курганний драуг, один із неспокійних мерців, що, як вірять забобонні вінтасці, ходять ночами.

Кожен із вінтасців мав свою думку щодо того, як його зупинити. Хтось гадав, що його відлякає вогонь, хтось — що його віднадить сіль, розсипана по траві, хтось — що залізо розітне нитки, які з'єднують його душу з мертвим тілом.

Слухаючи їхню суперечку, старий жебрак збагнув: хай до чого вони договоряться, йому від цього краще не стане. Тож він побіг назад, ховатися поміж дерев.

Старий відшукав камінь, на який можна було сісти, змахнув із нього як міг мертве листя й землю. Посидівши, вирішив зазирнути ще до одного, останнього табору, бо знав: щоб наповнити шлунок, достатньо одного щедрого мандрівника.

Він утішився, побачивши, що біля останнього багаття сидить самотній чоловік. Наблизившись, він помітив таке, що одночасно зрадів і злякався: жебрак, хоч і прожив багато років, іще ніколи не розмовляв з аміром.

Однак він знав, що аміри — частина церкви Тейлу, і...

— Вони не були частиною церкви, — сказав Вілем.

— Що? Та ні, звісно, були.

— Ні, вони належали до атурського чиновництва. Вони мали... Векарум — суддівські повноваження.

— Їх називали Святим орденем амірів. Вони були сильною правою рукою церкви.

— Закладемося на йот?

— Гарзд. Якщо ти мовчатимеш до кінця оповідки.

Старий жебрак зрадів, адже знав, що аміри — частина церкви Тейлу, а церква іноді щедра з бідними.

Коли старий підійшов ближче, амір зіп'явся на ноги.

— Хто це йде? — запитав він. Голос у нього був гордий і сильний, але водночас стомлений. — Знай, що я з Ордену амірів. Ніхто не має стояти між мною й моїми завданнями. Я діятиму ради загального добра, хоч мені й можуть заступати шлях боги та люди.

— Пане, — мовив жебрак, — я просто сподіваюся на часточку вогню та трохи милосердя на довгому шляху.

Амір жестом покликав старого вперед. На ньому була яскрава сталева кольчуга, а його меч був завдовжки з людський зріст. Табард на ньому був блискучо-білий, але від ліктів він темнішав, ставав багряним, неначе його занурили у кров. Посередині грудей у чоловіка був символ амірів: чорна вежа, оповита багряним полум'ям.

Старий сів біля вогню й зітхнув: тепло проникло в його кістки.

За мить амір заговорив:

— На жаль, не могу запропонувати жодних харчів. Мій кінь сьогодні їсть краще за мене, та це не означає, що він їсть добре.

— Зараз було б чудово що завгодно, — сказав старий. — Не доїдки — це вже більше, ніж я маю. Я не гордий.

Амір зітхнув.

— Завтра я мушу проїхати п'ятдесят миль, аби зупинити суд. Якщо я зазнаю невдачі чи завагаюся, загине невинна жінка. Це — все, що я маю, — амір показав на шматок тканини з хлібною скоринкою й кавалком сиру. Загалом їх навряд чи було досить, щоб хоч трохи втамувати голод старого. А для такого здоров'я, як той амір, це була кепська вечеря.

— Завтра я мушу їхати й битися, — пояснив чоловік у броні. — Мені потрібна сила. Тож я мушу порівняти твою голодну ніч із життям цієї жінки, — говорячи, амір підняв руки й потримав їх долонями вгору, неначе шальки терезів.

Коли він зробив цей жест, старий жебрак побачив тильний бік долонь аміра, і на мить йому здалося, ніби амір порізався й тепер між його пальцями та на його передпліччях тече кров. Відтак вогонь змінився, і жебрак побачив, що то лише татуювання, хоча криваві позначки на долонях і передпліччях аміра все одно викликали в нього дрож.

Якби він знав, що означають усі ці позначки, то не просто затремтів би. Вони показували, що Орден так сильно довіряє цьому амірові, що його дій ніколи не поставлять під сумнів. А позаяк за ним стояв Орден, проти нього не могли піти жодна церква, жоден суд і жоден король. Адже він був одним із сірідів, найвищих поміж амірів.

Якби він убив беззбройного, для Ордену це не було б убивством. Якби він задушив посеред вулиці вагітну жінку, ніхто не висловився би проти нього. Якби він раптом спалив церкву чи розбив старий кам'яний міст, імперія вважала б його безвинним, гадаючи, що він усіма своїми діями служить вищому благу.

Але жebraк нічого такого не знав, тож спробував іще раз.

— Якщо ви не маєте зайвих харчів, то можна мені гріш чи два? — він згадав шалдійський табір і подумав: може, й удасться купити шматочок м'яса чи хліба.

Амір хитнув головою.

— Якби я їх мав, то з радістю дав би. Але три дні тому я віддав останні гроші недавно овдовілому чоловікові з голодною дитиною. І відтоді ходив без гроша так само, як ти, — він похитав головою. Лице в нього було стомлене та сповнене жалю. — Якби ж то обставини були інакші... Але тепер я мушу поспати, тож іди собі.

Старому це аж ніяк не сподобалося, та щось у голосі аміра його насторожило. Тож він зі скреготом ізнову зіп'явся на ноги й покинув багаття.

Коли його ще не встигло покинути тепло вогню аміра, старий затягнув пасок і вирішив просто йти далі до рання. І сподіватися, що кінець шляху принесе йому щось краще чи принаймні зустріч із добрішими людьми.

Тож він пройшов центром Фейрініелю й тоді побачив коло з великих сірих каменів. Усередині того кола ледь помітно сявав вогонь, захований у гарно викопаній ямі. Старий помітив, що також геть не занюхав диму, і зрозумів: ці люди палять дерево ренел, яке палає жарко й завзято, та не димить і не смердить.

Відтак старий побачив, що два з великих силуетів — то взагалі не камені. То були фургони. У скупому світлі вогню зібралися довкола казанка кілька людей.

Однак старий уже не мав ані крихти надії, тож пішов собі далі. Коли він майже проминув камені, один голос гукнув:

— Агов! Хто ти й чому йдеш серед ночі так тихо?

— Я ніхто, — відповів старий. — Просто старий жебрак, який іде своєю дорогою до кінця.

— Чому ти ходиш замість лягти спати? На цих дорогах уночі небезпечно, — відповів голос.

— Я не маю ліжка, — сказав старий. — А сьогодні ніяк не можу ні випросити його, ні позичити.

— Тут є для тебе ліжко, якщо ти захочеш його прийняти. І трохи їжі на вечерю, якщо ти не проти поділитися. Ніхто не має ходити цілий день і цілу ніч на додачу, — зі схованки під високим сірим камінням вийшов гарний бородатий чоловік. Він узяв старого за лікоть і повів його до вогню, гукнувши вперед: — У нас сьогодні гість!

Попереду них щось трохи заворушилось, але ніч була безмісячна, а їхнє багаття ховалося глибоко в ямі, тож жебрак мало що бачив із того, що діялося. Йому стало цікаво, і він запитав:

— Чому ви ховаєте свій вогонь?

Чоловік, що прийняв його, зітхнув.

— Не всі люди палають любов'ю до нас. Найбезпечніше нам сидіти від гріха подалі. До того ж сьогодні наш вогонь малий.

— Чому? — запитав жебрак. — Дерев стільки, що знайти хмиз має бути просто.

— Ми вже ходили його збирати, — пояснив бородань. — Але люди обзивали нас злодіями та стріляли в нас із луків, — він знизав плечима. — Тож ми обходимося тим, що є, а про застрашний день не думаємо, — чоловік похитав головою. — Одначе я забагато говорю. Не бажаєш випити, батьку?

— Трохи води, якщо можна.

— Дурниці! Ти питимеш вино.

Жебрак уже давно не куштував вина, і від самої думки про вино його рот переповнився слиною. Проте він знав, що пити

вино натщесерце після цілого дня ходіння — не найкраща думка, тож відповів:

— Ви добрі, щиро дякую. Та мені й води досить.

Чоловік, який узяв його попід лікоть, усміхнувся.

— Тоді пий воду й вино скільки забажаєш.

А тоді він підвів жебрака до їхньої бочки з водою.

Старий жебрак нагнувся й набрав у черпак води. Вода, що торкнулася його вуст, була холодна й чиста, але, піднявши черпак, старий мимоволі помітив, що бочка вже майже порожня.

І все ж той, хто його прийняв, наполіг:

— Набери ще та змий порох із рук і обличчя. Я ж бачу, що ти довго був у дорозі та стомився.

Тож старий жебрак удруге набрав води черпаком. Коли його руки й лице стали чистими, він відчув, що добряче освіжився.

Відтак чоловік, який його прийняв, ізнов узяв його попід лікоть і повів до вогню.

— Як тебе звати, батьку?

І знову жебрак здивувався. Вже багато років його ім'я не цікавило нікого. Так давно, що йому довелося зупинитись і пригадати його.

— Скеоп, — урешті сказав він. — Мене звати Скеоп, а вас?

— Мене звати Терріс, — відповів господар, зручно вмовивши старого біля вогню. — Це Сілла, моя дружина, а це Вінт, наш син. Це Шарі, Бентум, Ліл, Пітер, Фент.

Відтак Терріс приніс Скеопові вина. Сілла передала йому важкий ківш із картопляним супом, скибку теплого хліба й половинку золотого літнього гарбуза із солодким маслом у серединці. Їжа була проста, було її небагато, але Скеопові вона здавалася бенкетом. А поки він їв, Вінт увесь час підливав йому вина, всміхався йому, сидів поряд із ним і кликав його дідусем.

Останнє розчулило старого жебрака, і він тихо заплакав. Можливо, річ була в його старості та в тому, що він зрання був на ногах. Можливо, в тому, що він не звик до доброти. А може, у вині. Хай яка була причина, по його обличчю потекли сльози, зникаючи в його густій білій бороді.

Терріс побачив це й хутко запитав:

— Батьку, в чім річ?

— Я дурний старигань, — відповів Скеоп, звертаючись більше до себе, ніж до решти присутніх. — Багато років ніхто не був таким добрим до мене, як ви, і мені шкода, що я не можу вам відплатити.

Терріс усміхнувся та приклав руку старому до спини.

— Ти справді хотів би заплатити?

— Не можу. Не маю чого вам дати.

Терріс усміхнувся ще ширше.

— Скеопе, ми едема ру. Понад усе цінуємо те, чим володіють усі. — Скеоп побачив, як обличчя довкола багаття одне за одним вичікувально повернулися до нього. Терріс сказав: — Ти міг би розповісти нам свою історію.

Не знаючи, що ще зробити, Скеоп заговорив. Він розповів, як прийшов до Фейрінієлю. Як ходив від багаття до багаття, надіючись на милосердя. Спершу голос у нього тремтів, а його оповідь звучала невпевнено, бо він довго був сам і не звик говорити. Та невдовзі його голос став сильнішим, мовлення — сміливішим, і поки вогонь мерехтів і відбивався в його ясних блакитних очах, його руки танцювали разом із його старечим висхлим голосом. Навіть едема ру, які знають усі оповідки на світі, могли хіба що зачудовано його слухати.

Коли ж його оповідь добігла кінця, артисти заврушилися, неначе пробуджуючись від глибокого сну. Якусь мить вони просто глипали одне на одного, а тоді поглянули на Скеопа.

Терріс знав, що вони думають.

— Скеопе, — лагідно запитав він, — куди ти прямував, коли я сьогодні тебе зупинив?

— Я йшов до Тінуе, — відповів Скеоп, трохи засоромившись через те, як занурився в оповідь. Лице в нього було червоне й розпашіле, а почувався він дурнувато.

— А ми прямуємо до Беленая, — сказав Терріс. — Не бажаєш замість цього піти з нами?

Обличчя Скеопа на мить просяяло від надії, та відтак ви-тягнулося.

— Я вас лиш обтяжуватиму. Гордість є навіть у жебрака.

Терріс засміявся.

— І ти говориш едема про гордість? Ми ж не з жалощів просимо. Ми просимо тому, що для тебе є місце в нашій родині й за прийдешні роки ти розказав би нам дюжину дюжин історій.

Жебрак похитав головою.

— Моя кров — не ваша. Я не з вашої родини.

— Як це стосується цін на масло? — запитав Терріс. — Ми, ру, самі вирішуємо, хто належить до нашої родини, а хто — ні. Для тебе є місце серед нас. Роззирнияся довкола й подивися, чи брешу я.

Скеоп оглянув коло їхніх облич і побачив, що Терріс каже правду.

Тож старий залишився й багато років жив із ними, доки вони не розлучилися. Він багато чого бачив, розказав багато оповідок, і це врешті додало мудрості всім.

Це було насправді, хоч і сталося багато років тому й за багато миль звідси. Я чув слова ці з вуст едема ру, тож як збрехав, нехай помру.

Розділ тридцять восьмий

Зернятка правди

— Це кінець? — запитав Сіммон, витримавши гречну паузу. Він лежав на спині й дивився на зорі.

— Так.

— Це закінчилося не так, як я думав, — сказав він.

— А чого ти очікував?

— Я чекав, коли почую, ким насправді був жебрак. Думав, щойно хтось виявить до нього ласку, виявиться, що він Таборлін Великий. А тоді віддасть цій людині свій ціпок, мішок грошей і... Не знаю. Зробить щось чарівне.

Заговорив Вілем:

— Він сказав би: «Як будеш у небезпеці, постукай цим ціпком об землю та скажи: “Ціпок, будь як молоток”», — а тоді ціпок закрутився б і захистив би його від усякого нападника, —

Вілем також лежав на спині серед високої трави. — Не думаю, що то насправді був старий жебрак.

— Старі жебраки в оповідках ніколи не бувають старими жебраками *насправді*, — промовив Сіммон зі звинувачувальною ноткою в голосі. — Вони завжди відьми, принци, янголи абощо.

— У реальному житті старі жебраки — це майже завжди старі жебраки, — зауважив я. — Проте я знаю, про які оповідки ви зараз думаєте. Такі оповідки ми розказуємо іншим задля розваги. Ця оповідка інакша. Її ми розповідаємо одне одному.

— Нащо розказувати оповідку, якщо вона не розважає?

— Щоб краще пам'ятати. Вона вчить... — я невизначено змахнув рукою. — Усякого.

— Наприклад, перебільшених стереотипів? — запитав Сіммон.

— Що ти маєш на увазі? — ображено запитав я.

— «Прив'яжемо його до фургона і змусимо тягти»? — Сіммон гмикнув з огидою. — Якби я не знав тебе, то образився б.

— А якби я не знав *тебе*, — палко відказав я, — то образився б *сам*. Ти знаєш, що колись атурани вбивали людей, якщо дізнавалися, що ті живуть у мандрах? Один із ваших імператорів оголосив, що вони згубно діють на імперію. Більшість із них були звичайними жебраками, що втратили домівки через війни та податки. Більшість просто силоміць зтягнули на військову службу.

Я смикнув себе за сорочку спереду.

— Але особливо цінувались едема. На нас полювали, мов на лисів. Сотню років полювання на ру було однією з улюблених розваг атурської еліти.

Запала цілковита тиша. Горло в мене боліло, і я зрозумів, що кричав.

Сіммонів голос став приглушеним:

— Я не знав.

Я подумки копнув сам себе й зітхнув.

— Вибач, Сіммене. Це... Це було давно. І ти в цьому не винен. Це стара оповідка.

— Ще б пак: там же згадуються аміри, — сказав Вілем, явно намагаючись змінити тему. — Коли їх там розпустили? Триста років тому?

— І все-таки... — мовив я. — У більшості стереотипів є частка правди. Зерно, з якого вони зросли.

— Безіл із Вінтасу, — сказав Віл. — І він має свої дивацтва. Спить, поклавши під подушку гріш, і таке інше.

— Дорогою до Університету я подорожував із парою адемських найманців, — розповів Сіммон. — Вони ні з ким не розмовляли — тільки між собою. І вони *справді* були неспокійні й вовтузилися.

Вілем невпевнено заговорив:

— Визнаю, знайомий із багатьма шалдим, які старанно напихають чоботи сріблом.

— Гаманці, — виправив його Сіммон. — У чоботи вставляють ноги.

Він поворушив однією ногою для наочності.

— Я знаю, що таке чобіт, — сердито відказав Вілем. — Я розмовляю цією вульгарною мовою краще за тебе. Чобіт — це те, що ми називаємо «пату». Гроші у гаманці для того, щоб їх витратити. А гроші, які хочуть залишити при собі, лежать у чоботі.

— А... — задумливо промовив Сіммон. — Розумію. Мабуть, це все одно що відкласти їх на чорний день.

— А який це день — чорний? І як тоді допоможуть гроші? — запитав Вілем, щиро спантеличившись.

— І в оповідці є більше, ніж ви думаєте, — швидко вставив я, доки ми не відійшли від теми ще далі. — В ній є зернятко правди. Якщо пообіцяєте тримати його при собі, я розповім вам таємницю.

Я відчув, як вони зосередили увагу на мені.

— Якщо ви хоч раз скористаєтеся гостинністю мандрівної трупи, а її артисти найперше запропонують вам вина, це — едема ру. Ця частина оповідки правдива, — я підняв один палець, застерігаючи їх. — Тільки не беріть вина.

— Але ж я люблю вино, — жалісно промовив Сіммон.

— Байдуже, — сказав я. — Людина, що прийняла вас, пропонує вам вина, а ви наполягайте на воді. Це може навіть перетворитися на своєрідне змагання: ця людина дедалі пафосніше

його пропонує, а гість дедалі ввічливіше відмовляється. Тоді вона зрозуміє, що ви друг едема, що ви знаєте наші звичаї. Того вечора з вами будуть поводитись як із рідним, а не як зі звичайним гостем.

Розмова затихла: Вілем і Сіммон перетравлювали почуту інформацію. Я підвів погляд на зорі, подумки окреслюючи знайомі сузір'я. Юен-мисливець, тигель, мати з другою юністю, вогнеязикий лис, розбита вежа...

— Куди ти подався б, якби міг податися куди завгодно? — несподівано запитав Сіммон.

— За річку, — сказав я. — Спати.

— Ні, ні! — заперечив він. — Куди завгодно на світі.

— Відповідь така сама, — промовив я. — Я багато де побував. І завжди хотів опинитися тут.

— Але ж не назавжди, — втрутився Вілем. — Ти ж не хочеш бути тут вічно?

— Оце я й маю на увазі, — докинув Сіммон. — Ми всі хочемо бути тут. Але ніхто з нас не хоче бути тут вічно.

— Окрім Манета, — сказав Віл.

— Куди ти подався б? — уперто допитувався Сіммон. — Заради пригод?

Я тихенько замислився на мить і сказав:

— Мабуть, подався б до Таленвальду.

— До талів? — перепитав Вілем. — Я чув, що це примітивний кочовий народ.

— Формально едема ру — кочовий народ, — іронічно зауважив я. — Якось я чув оповідку, в якій згадувалося, що ватажки їхніх племен — не видатні воїни, а співці. Їхні пісні можуть зцілювати недужих і спонукати до танцю дерева, — я знизав плечима. — Я подався б туди та з'ясував би, чи правда це.

— Я пішов би до двору фейрі, — сказав Вілем.

Сіммон засміявся.

— Його обирати не можна.

— Чому? — хутко розсердився Вілем. — Якщо Квоут може піти до співучого дерева, то я можу піти до фейрі й потанцювати з ембрула... жінками-фейрі.

— Талі реальні, — заперечив Сіммон. — Історії про фей — для п'яних, недоумків і діточок.

— А куди подався б ти? — запитав я Сіммона, щоб він не сварився з Вілемом і далі.

Запала довга тиша.

— Не знаю, — відповів він. Його голос чомусь не мав жодної інтонації. — Взагалі-то, я ніде не бував. До Університету приїхав лише тому, що, коли мої брати отримують спадок, а сестра дістане посаг, мені мало що залишиться, крім прізвища.

— Ти не хотів сюди? — перепитав я з подивом у голосі.

Сім невизначено знизав плечима, і я вже зібрався було спитати в нього щось інше, але тут мені завадив шум, із яким Вілем звівся на ноги.

— Ми зараз готові до мосту?

В голові у мене було напрочуд ясно. Я зіп'явся на ноги, захитавшись лише ледь-ледь.

— Як на мене, можна й до нього.

— Секунду! — Сіммон, попрямувавши до дерев, заходився розстібати штани.

Щойно він зник із поля зору, Вілем прихилився до мене.

— Не питай його про рідних, — тихо порадив він. — Йому непросто про них говорити. А коли він п'яний, стає ще гірше.

— Що...

Вілем різко махнув рукою й хитнув головою.

— Пізніше.

Сіммон незграбно повернувся на галявину, і ми втрьох мовчки пішли назад до дороги, а тоді подолали Кам'яний міст і прийшли до Університету.

Розділ тридцять дев'ятий

Суперечності

Наступного ранку ближче до обіду ми з Вілом попрямували до Архівів, щоб зустрітися з Сімом і завершити парі, укладені напередодні.

— Проблема в його батькові, — стишеним голосом пояснив Вілем, поки ми крокували між сірих будівель. — Сімів батько править герцогством в Атурі. Земля там гарна, але...

— Стривай, — перебив я. — Батько нашого маленького Сіма — герцог?

— Маленький Сім, — іронічно промовив Вілем, — на три роки старший за тебе і на два дюйми вищий.

— Яким герцогством? — запитав я. — І він ненабагато вищий за мене.

— Далонір, — відповів Вілем. — Але ж ти сам знаєш, як воно буває. Шляхетна кров з Атуру. Не дивно, що він про це не говорить.

— Ой, та ну тебе! — насварився я, показуючи на студентів, які наводнили вулицю довкола нас. — В Університеті панує найвільніша атмосфера, відколи церква спалила дощенту Калуптену.

— А я помітив, що ти не робиш гучних заяв про свою приналежність до едема ру.

Я наїжачився.

— Ти натякаєш, що я соромлюся?

— Я хочу сказати, що ти не робиш гучних заяв, — спокійно промовив Віл і уважно поглянув на мене. — Сіммон теж. Гадаю, ви обидва маєте свої причини.

Притлумивши роздратування, я кивнув.

Вілем продовжив.

— Далонір розташований на півночі Атурни, тож вони більш-менш заможні. Але він має трьох старших братів і двох сестер. Перший син успадковує все. Другому батько купив військовоє звання. Третього відправили до церкви. Сіммон... — Вілем багатозначно затих.

— Мені важко уявити Сіммона священником, — зізнався я. — Та й вояком, якщо вже на те пішло.

— І так Сім опиняється в Університеті, — закінчив Вілем. — Його батько сподівався, що він стане дипломатом. А тоді Сім виявив, що любить алхімію та поезію, і вступив до Аркануму. Його батько був не надто задоволений, — Вілем кинув на мене

багатозначний погляд, і я здогадався, що він серйозно пом'якшує реальність.

— Бути арканістом — це надзвичайно! — обурився я. — Це вражає набагато більше, ніж якийсь напарфумлений лакиза при якомусь дворі.

Вілем знизав плечима.

— Навчання йому оплачують. Йому й далі надходить утримання, — він зупинився, щоб помахати комусь по інший бік подвір'я. — Але додому Сіммон не їде. Навіть ненадовго. Сімів батько любить полювати, битися, пити й гуляти з дівками. Підозрюю, що наш лагідний, начитаний Сім навряд чи діставав ту любов, на яку заслуговує розумний син.

* * *

Ми з Вілом зустрілись із Сімом у своїй звичній читацькій норі й уточнили деталі наших п'яних парі. А тоді розійшлися хто куди.

За годину я повернувся з невеликим оберемком книжок. Мені суттєво спростило пошук те, що я шукав інформацію про амірів, відколи прийшла Ніна й віддала мені свій сувій.

Я тихенько постукав у двері читацької норі, а тоді ввійшов туди сам. Віл і Сім уже сиділи за столом.

— Я перший, — радісно промовив Сіммон. Зазирнув у список, а тоді витягнув зі свого стосу книжку. — Сторінка сто п'ятдесят друга, — він гортав сторінки, доки не знайшов потрібну, а тоді заходився її проглядати. — Ага! «Відтак дівчина розповіла про все... бла-бла-бла... І провела їх туди, де ненароком уздірла язичницьке гуляння», — Сім підвів погляд і тицьнув на сторінку. — Бачиш? Отут-от так і написано: «язичницьке».

Я сів.

— Погляньмо на решту.

Друга книжка Сіма була така сама. Зате у третій містилася своєрідна несподіванка.

— «Велика сила межових каменів неподалік, що вказує на те, що цей район у якомусь далекому минулому міг бути помережаний торговельними шляхами...» — він затих, а тоді стеновав плечима й передав книжку мені. — Ця, схоже, на твоєму боці.

Я мимоволі розсміявся.

— А хіба ти не читав їх, перш ніж принести сюди?

— За одну годину? — він розсміявся й собі. — Сумнівно.

Я просто залучив канцеляра.

Вілем похмуро зиркнув на нього.

— Ні. Ти попросив Маріонетку, чи не так?

Сіммон зобразив обличчям святу невинність, а позаяк личко в нього взагалі було невинне, це лише надало йому відверто винуватого вигляду.

— Можливо, я зазирнув до нього, — оборонився він. — А він, можливо, несподівано запропонував кілька книжечок, у яких є відомості про сірокамені, — помітивши вираз Вілемового обличчя, він підняв руку. — Не сердься на мене! Це все одно вилізло боком.

— Знову Маріонетка, — буркнув я. — Ви хоч колись мене познайомите? Ви обидва так про нього мовчите...

Вілем знизав плечима.

— Побачиш його — зрозумієш.

Сімові книжки поділялися на три категорії. Одна підтримувала його версію, розповідаючи про язичницькі ритуали та принесення в жертву тварин. Друга розмірковувала про стародавню цивілізацію, що використовувала сірокамені як позначки для доріг, попри те що деякі з них стояли на прямовисних гірських схилах чи на дні річок, де доріг бути не могло.

Остання ж його книжка була цікавою з інших причин:

— «...два однакові кам'яні моноліти та третій угорі, — прочитав Сіммон. — Місцеві мешканці називають його одвірком. Якщо весняні та літні свята передбачають прикрашання каменя й танці довкола нього, то під час повні батьки забороняють дітям перебувати поряд із ним. Один поважний і загалом розважливий старий заявляв...»

Сім припинив читати.

— Байдуже, — з огидою промовив він і спробував згорнути книжку.

— Що заявляв? — спитав Вілем: у ньому пробудилася цікавість.

Сіммон закотив очі та продовжив читати.

— Заявляв, нібито в деяких випадках крізь кам'яні двері можна пройти до прекрасного краю, в якому мешкає сама Фелурія, що кохає й нищить чоловіків своїми обіймами.

— Цікаво, — стиха зауважив Вілем.

— Ні, не цікаво. Це дитяча забобонна маячня, — сердито промовив Сіммон. — І ніщо з цього не наближає нас до визначення, хто має рацію.

— Який рахунок, Вілеме? — запитав я. — Ти наш безсторонній суддя.

Вілем підійшов до столу і проглянув книжки. Замислився, ворущачи темними бровами.

— Сіммон — сім. Квоут — шість. Три суперечать.

Ми хутко прогортали чотири книжки, які приніс я. Вілем виключив одну з них, тож у результаті в Сіммона вийшло сім, а в мене — дев'ять.

— Не дуже-то й однозначно, — задумливо сказав Вілем.

— Можна було б оголосити про нічию, — великодушно запропонував я.

Сіммон набурмосився. Добродушність добродушністю, а прогавати парі він ненавидів.

— Згода, — промовив він.

Я повернувся до Вілема й багатозначно поглянув на двійку книжок, які досі стояли на столі неторкані.

— Схоже, наше парі буде завершено трішки швидше, *нья?*

Вілем по-хижацьки всміхнувся.

— Дуже швидко, — підняв одну книжку. — Тут є копія прокламації про розпуск амівів, — він розгорнув книжку на позначеній сторінці й почав читати: — «Віднині й надалі їхні дії підпорядковуватимуться законам імперії. Жоден член Ордену не має права самовільно заслухати справу або винести вирок у суді».

Він самовдоволено підвів погляд.

— Бачиш? Якщо їх позбавили суддівських повноважень, то це означає, що такі в них були. Отже, логічно вважати, що вони належали до атурської бюрократії.

— Насправді, — винувато промовив я, — церква в Атурі завжди мала суддівські повноваження, — підняв і продемонстрував одну з двох своїх книжок. — Кумедно, що ти приніс саме «Альпура Проліція Амір». Я теж її приніс. Сам указ було видано церквою.

Вілем спохмурнів.

— Ні. Його було зазначено тут як шістдесят третій указ імператора Налто.

Спантеличені, ми порівняли свої книжки та зрозуміли, що вони прямо суперечать одна одній.

— Що ж, гадаю, вони врівноважують одна одну, — промовив Сім. — Що ще там у вас?

— Це Фелтемі Рейс. «Вогні історії», — пробурчав Вілем. — Класика. Не думаю, що мені знадобляться якісь інші докази.

— А хіба це вас не бентежить? — Я постукав кісточкою пальця по книжках, що суперечили одна одній. — У них не має бути написано по-різному.

— Ми щойно прочитали двадцять книжок, у яких було написано по-різному, — нагадав Сіммон. — Чому мене мають бентежити ще дві?

— Призначення сірокаменів — річ гіпотетична. Тут не можна обійтися без низки різних думок. Зате «Альпура Проліція Амір» був відкритим указом. Він перетворив тисячі наймогутніших чоловіків і жінок в Атурській імперії на розбійників. Це було однією з основних причин падіння імперії. Тут не може бути суперечливої інформації.

— Орден *справді* розпустили триста з лишком років тому, — промовив Сіммон. — Цього часу достатньо, щоб з'явилися якісь суперечності.

Я похитав головою, гортаючи обидві книжки.

— Суперечливі думки — це одне. Суперечливі факти — це інше, — продемонстрував свій томик. — Це — «Падіння імперії» Греггора Малого. Він базікало та мракобіс, але є найкращим істориком своєї доби, — продемонстрував Вілемову книжку. — Фелтемі Рейс і близько не такий добрий історик, зате він удвічі кращий науковець за Греггора, а до фактів ставиться

сумлінно, — я, насупившись, кілька разів поглянув то на одну книжку, то на другу. — Якесь безглуздя.

— То що тепер? — запитав Сім. — Знову нічія? Це засмучує.

— Нам треба суддю, — промовив Вілем. — Якийсь вищий авторитет.

— Вищий за Фелтемі Рейса? — запитав я. — Сумніваюся, що Лоррен може завдати собі клопоту завершити наше парі.

Віл похитав головою, а тоді підвівся й розгладив складки на сорочці.

— Отже, ти нарешті зустрінешся з Маріонеткою.

Розділ сороковий

Маріонетка

— Найважливіше — будь чемним, — стишеним голосом промовив Сіммон, поки ми йшли вузьким коридором, з обох боків заставленим книжками. Наші симпатичні лампи відкидали світні смуги між полиць і змушували тіні нервово витанцювувати. — Але не будь із ним зверхнім. Він трохи... дивний, але не ідіот. Просто стався до нього, як поставився б до будь-кого іншого.

— Але будь чемним, — саркастично озвався я. Ці нескінченні поради мені набридли.

— Саме так, — серйозно підтвердив Сіммон.

— А куди ми, власне, йдемо? — запитав я, передусім для того, щоб зупинити лекцію від нього.

— Трійка-мінус, — сказав Вілем, повернувши до довгих кам'яних сходів, що вели вниз. Їхній камінь стерся за багато століть ходіння, тож сходинки здавалися зігнутими, наче навантажені полиці. Коли ми пішли донизу, сходинки через тіні почали здаватися гладенькими, темними й нескінченними, нагадувати покинуте річище у скельній породі.

— Ти певен, що він буде на місці?

Віл кивнув.

— На мою думку, він не надто багато буває за межами своїх кімнат.

— Кімнат? — перепитав я. — Він тут *живе*?

Вони обидва змовчали, а тим часом Вілем першим почав спускатися з чергових сходів. Відтак він подолав довгий широкий коридор із низькою стелею. Врешті ми дісталися нічим не примітних дверей, що заховалися в кутку. Якби я не знав правди, то вирішив би, що це — одна з незчисленних читацьких нір, розкиданих по всьому Сховищу.

— Просто нічим його не засмучуй, — нервово порадив Сіммон.

Я зробив максимально ввічливе обличчя, а Вілем постукав у двері. Ручка почала повертатися майже миттєво. Двері трішки прочинились, а тоді розчахнулися. У дверях стояв Маріонетка, вищий за нас усіх. Рукави його чорної мантиї ефектно розвівалися на вітрі, що повіяв крізь двері.

Маріонетка якусь мить зверхньо дивився на нас, а тоді зі спантеличеним виглядом підніс руку до скроні.

— Стривайте, я каптур забув, — промовив він і ногою зачинив двері.

Хай якою дивною була його коротка поява, я зауважив де-що більш підозріле.

— Спалене тіло Господнє, — прошепотів я. — У нього там свічки. Лоррен знає?

Сіммон відкрив рота для відповіді, але тут двері знову широко розчахнулися. Маріонетка став у дверях. Його темна мантия добре виділялася на тлі теплого сяйва свічок позаду. Тепер він був у каптурі й підняв руки. Довгі рукави його шат перехоплювали повітря, що віяло всередину, та ефектно розвівалися. Той самий потік повітря підхопив його каптур і частково скинув із голови.

— Трясця, — розгублено промовив Маріонетка. Каптур наполовину спав із його голови, прикривши одне око. Він іще раз зачинив двері ногою.

Вілем і Сіммон зберігали серйозні обличчя. Я утримався від коментарів.

На мить запала тиша. Врешті з того боку дверей долинув приглушений голос:

— Може, постукаєте знову? Інакше воно якось неправильно.

Вілем покірно підступив до дверей знов і постукав. Раз, двічі, а тоді двері розчахнулись і перед нами постала висока по-стать у темній мантії. Каптур чоловіка затіняв обличчя, а довгі рукави його мантії ворушилися на вітрі.

— Хто кличе Таборліна Великого? — наспівно проказав Маріонетка. Голос у нього був звучний, але трохи приглушений глибоким каптуром. Він театральньо показав однією рукою. — Ти! Сіммон! — запала тиша, і його голос утратив драматичну звучність. — Я вже бачив тебе сьогодні, так?

Сіммон кивнув. Я відчував, як у ньому бовтається сміх у пошуках виходу.

— Як давно?

— Десь із годинку тому.

— Гм-м... — каптур кивнув. — Цього разу вийшло краще? — він потягнувся вгору, щоб відкинути каптур, і я помітив, що мантія на нього завелика і її рукави звисають до кінчиків його пальців. Коли з каптура виринуло лице Маріонетки, він усміхався, наче дитина, що ради забави перевдягається у вбрання батьків.

— Раніше ти Таборліна не зображав, — визнав Сіммон.

— А... — Маріонетка якось трохи стух. — І як вийшло цього разу? Ну, тобто крайнього разу. Добрий із мене був Таборлін?

— Непоганий, — відповів Сіммон.

Маріонетка поглянув на Вілема.

— Мені сподобалася мантія, — сказав Віл. — Але я завжди уявляв Таборліна з лагідним голосом.

— О... — він нарешті поглянув на мене. — Привіт.

— Привіт, — озвався я максимально ввічливим тоном.

— Я тебе не знаю, — пауза. — Хто ти?

— Я Квоут.

— Ти, здається, щиро в цьому впевнений, — промовив він, уважно глипаючи на мене. Знову пауза. — Мене звать Маріонеткою.

— Хто звать?

— Хто *зве*? — виправив він, піднявши палець.

Я всміхнувся.

— І хто тебе нею зве?

— І хто мене *так* зве?

— І хто зве тебе *Маріонеткою*? — уточнив я. Моя усмішка поширшала.

Маріонетка неуважно всміхнувся мені у відповідь і невизначено змахнув однією рукою.

— Ну, знаєш... Люди, — а тоді продовжив дивитися на мене так, як я міг би оглядати цікавий камінь чи листок, подібних до якого ще ніколи не бачив.

— А як ти звеш себе? — запитав я.

Він явно трохи здивувався, а його погляд зосередився на мені вже буденніше.

— Підозрюю, це багато про що сказало б, — промовив він із докірливою ноткою в голосі й позирнув на мовчазних Вілема й Сіммона. — Негайно заходьте, — повернувся й пішов усередину.

Кімната була не надто велика. Однак вона здавалася напрочуд недоречною в череві Архівів. Там стояли глибоке набивне крісло, великий дерев'яний стіл, а два дверних прорізи вели до інших кімнат.

Книжки були повсюди, переповнювали полиці й шафи. Вони стояли купами на підлозі, були розкидані по столах і стояли стосами на стільцях. Мене здивували дві засмикнуті фіранки на одній стіні. Важко було позбутися враження, що за ними має бути вікно, хоч я і знав, що ми перебуваємо глибоко під землею.

Кімната була освітлена лампами та свічками, як довгими й тонкими, так і товстими свічками-колонами, з яких крапав віск. Кожен язик полум'я сповнював мене неясною тривогою від думки про відкритий вогонь у будівлі, наповненій сотнями тисяч дорогоцінних книжок.

А ще були маріонетки. Вони звисали з полиць і кілків на стінах. Лежали жужмом у кутках і під стільцями. Деякі перебували у процесі створення чи ремонту, розкидані серед інструментів на столі. Цілі полиці займали фігурки, кожна з яких була вигадливо вирізьблена й розфарбована у вигляді людини.

Дорогою до столу Маріонетка скинув із себе чорну мантію й недбало покинув її на підлозі. Під мантією на ньому був простий одяг: пом'ята біла сорочка, пом'яті темні штани та різні шкарпетки, добряче полатані на п'ятах. Я усвідомив, що Маріонетка старший, ніж мені думалося. Лице в нього було гладеньке, без зморшок, але волосся було геть сиве, а тім'я починало лисіти.

Маріонетка звільнив для мене стілець, обережно прибравши звідти маленьку маріонетку на ниточках і знайшовши їй місце на полиці неподалік. Відтак він зайняв місце за столом, тоді як Вілем і Сіммон залишилися стояти. Слід віддати їм належне: їх це начебто не дуже збентежило.

Трохи попорпавшись у безладній купі на столі, він витягнув цурпалок неправильної форми й маленький ніжик. Ще раз поглянув на моє обличчя — довго, уважно, — а тоді заходився методично стругати дерево. На стіл посипалася стружка.

Як не дивно, в мене не виникло бажання спитати в когось, що відбувається. Ставлячи стільки запитань, скільки ставлю я, мимоволі починаєш розуміти, коли вони доречні.

До того ж я знав, якими будуть відповіді. Маріонетка належав до тих талановитих і не зовсім адекватних людей, які знайшли собі нішу в Університеті.

Підготовка в Арканумі справляє неприродний вплив на розум студентів. Найприкметнішим виявом цього неприродного впливу є здатність займатися тим, що більшість людей звать магією, а ми зємо симпатією, сигалдрією, алхімією, іменуванням тощо.

У деяких людей розум при звичається до цього легко, іншим доводиться непросто. Ті, кому найгірше, божеволіють і опиняються в Гавані. Але в більшості людей розум не ламається від звичного для Аркануму стресу, а лише трохи тріскається. Іноді ці тріщини проявляються в дрібницях: нервовий тик, заїкання. Інші студенти чують голоси, стають забудькуватими, сліпнуть, німіють... Іноді це лише на годину чи на день. Іноді — назавжди.

Я запідозрив, що Маріонетка — це студент, який тріснув багато років тому. Подібно до Арі, він, вочевидь, знайшов собі місце, хоча мене вразило, що Лоррен дозволив йому тут жити.

— У нього завжди такий вигляд? — запитав Маріонетка Вілема й Сіммона. Довкола його рук зібралася невеличка кучугура зі світлої дерев'яної стружки.

— Здебільшого — так, — відповів Вілем.

— Який? — уточнив Сіммон.

— Ніби він шойно продумав наступні три ходи у грі в тирані й визначив, яким чином переможе, — Маріонетка знову придивився до мого обличчя й зістругав іще одну тоненьку смужку деревини. — Правду кажучи, це доволі неприємно.

Вілем різко реготнув.

— Маріонетко, це його думальне обличчя. Він часто з таким ходить, але не завжди.

— А що таке тирані? — запитав Сіммон.

— Мислитель, — задумався Маріонетка. — І що ти думаєш зараз?

— Думаю, що ти, Маріонетко, либонь, дуже уважно стежиш за людьми, — гречно озвався я.

Маріонетка пирхнув, не підводячи погляду.

— Яка користь від *уваги*? І, якщо вже на те пішло, яка користь від стеження? Люди завжди за чимось стежать. А мають *бачити*. Я бачу те, на що дивлюся. Я видець.

Він поглянув на шматок деревини у себе в руці, а тоді — на моє лице. Вочевидячки задоволений, він склав руки на своєму творінні, але я все-таки встиг розгледіти свій профіль, ретельно вирізьблений по дереву.

— Знаєш, ким ти був, ким ти не є й ким будеш? — запитав Маріонетка.

Звучало це схоже на загадку.

— Ні.

— Видцем, — мовив він з упевненістю. — Тому що саме це означає «е'лір».

— Насправді Квоут — ре'лар, — шанобливо вставив Сіммон. Маріонетка зневажливо пирхнув.

— Аж ніяк, — заявив він, уважно дивлячись на мене. — Можливо, колись ти таки станеш видцем, але поки що ти не він. Зараз ти дивець. Колись станеш справжнім е'ліром. Якщо

навчишся розслаблятися, — він продемонстрував вирізьблене по дереву обличчя. — Що ти бачиш тут?

Це вже не був цурпалок неправильної форми. З візерунка дерева виступили риси мого обличчя, застиглого в серйозній задумі. Я нахилився вперед, щоб поглянути ближче.

Маріонетка засміявся й різко підняв руки.

— Пізно! — вигукнув він, на мить ставши схожим на дитину. — Ти дивився надто уважно й побачив недостатньо. Якщо дивитися забагато, це може заважати баченню, розумієш?

Маріонетка поклав вирізьблене обличчя на стіл, і тепер воно неначе дивилося на одну з лежачих маріонеток.

— Бачиш маленького дерев'яного Квоута? Бачиш, як він дивиться? Так уважно. Так сумлінно. Він дивитиметься сто років, але чи *побачить* хоч колись, що перед ним? — Маріонетка відкинувся на спинку стільця й задоволено окинув поглядом кімнату.

— Е'лір означає «видець»? — перепитав Сіммон. — А інші звання теж мають якісь значення?

— Гадаю, ти, як студент із повним доступом до Архівів, можеш і сам це з'ясувати, — відповів Маріонетка.

Його увага зосередилася на маріонетці на столі перед ним. Він обережно поставив її на підлогу, щоб не переплутати ниточки. То була бездоганна мініатюра тейлінського священника в сірому облаченні.

— У вас немає порад щодо того, куди йому можна почати дивитися? — запитав я, послухавшись інтуїції.

— «Диктум» Ренфалька, — маріонетка-тейлінець під проводом Маріонетки підвелася з підлоги й заворушила кожною кінцівкою так, неначе потягувалася після тривалого сну.

— Ця книжка мені не знайома.

Маріонетка байдужливим голосом відповів:

— Вона на другому поверсі, в південно-східному кутку. Другий ряд, другий стелаж, третя полиця, праворуч, червона шкіряна палітурка, — мініатюрний тейлінський священник поволі заходив довкола ніг Маріонетки. Він міцно тримав у одній

руці крихітну копію «Книги Шляху», виконану бездоганно, аж до малесенького колеса зі шпичцями на обкладинці.

Ми втрюх подивились, як Маріонетка смикає за ниточки маленького священника, змушуючи його ходити туди-сюди, аж доки він не сів на одну з панчіх на ногах Маріонетки.

Вілем шанобливо прокашлявся.

— Маріонетко!

— Так? — озвався Маріонетка, не підводячи погляду від своїх ніг. — Ти маєш запитання. Чи радше Квоут має запитання, а ти думаєш, чи не поставити його за Квоута. Він трохи нахилився на стільці. Він нахмурився, у нього зморшка між бровами та стиснені губи, що його й виказує. Хай він запитає мене. Це може піти йому на користь.

Я застиг на місці, усвідомивши, що роблю все, про що він сказав. Маріонетка продовжив смикати за ниточки свого малого тейлінця. Той обережно, з острахом обшукав місцину довкола ніг Маріонетки, розмахуючи перед собою книгою, а тоді обійшов ніжки столу й зазирнув у покинуті черевики Маріонетки. Рухався він моторошно, і це так відвернуло мою увагу, що я забув про свій дискомфорт і відчув, що розслабився.

— Насправді я думав про амірив, — мій погляд не відривався від сцени, що розгорталася біля ніг Маріонетки. До спектаклю долучилася ще одна маріонетка, юна дівчина в селянській сукенці. Вона підійшла до тейлінця та простягнула одну руку, неначе намагаючись щось йому дати. Ні, вона ставила йому запитання. Тейлінець повернувся до неї спиною. Вона боязко поклала долоньку йому на руку. Він зверхньо відступив. — Я думав про те, хто їх розпустив. Імператор Налто чи церква.

— Досі дивишся, — насварився Маріонетка — вже лагідніше, ніж до цього. — Піді поганяйся за вітром, ти надто серйозний. Це доведе тебе до біди, — раптом тейлінець кинувся на дівчину. Затремтівши від люті, пригрозив їй книгою. Вона ошелешено відступила й незграбно повалилася на коліна. — Звісно ж, їх розпустила церква. На них міг вплинути

лише едикт понтифіка, — тейлінець ударив дівчину книгою. Раз, іще один раз, і вона впала на землю та жахливо заціпеніла. — За наказом Налто вони й вулиці не перетнули б.

Маріонетці впав в око якийсь легкий рух.

— Ой божечки, — проказав він і схилив голову набік, до Вілема. — Побачте те, що бачу я. Голова трохи схиляється. Зуби стискаються, та погляд ні на чому не зосереджений, роздратування направлене всередину. Якби я був із тих, хто судить, лише подивившись, я припустив би, що Вілем саме програв парі. Хіба ти не знаєш, що церква не схвалює азартних ігор? — священник біля ніг Маріонетки замахнувся книгою вгору, на Вілема.

Тейлінець склав руки докупи й відвернувся від дівчини, що лежала в незграбній позі. Велично ступив один чи два кроки вбік і схилив голову, неначе в молитві.

Я спромігся відвернути свою увагу від цієї картини й підвести погляд на нашого господаря.

— Маріонетко, — спитав я, — ти читав «Вогні історії» Фелтемі Рейса?

Я помітив, як Сіммон тривожно позирнув на Вілема, та Маріонетка, схоже, не побачив у цьому запитанні нічого дивного. Тейлінець біля його ніг підвівся, затанцював і запустував.

— Так.

— Нащо Рейсові казати, буцімто «Апура Проліція Амір» був шістдесят третім указом імператора Налто?

— Рейс такого не сказав би, — відповів Маріонетка, не відриваючи погляду від маріонетки біля своїх ніг. — Це ж цілковита маячня.

— Але ми знайшли примірник «Вогнів», у якому так і було написано, — відзначив я.

Маріонетка знизав плечима, дивлячись, як тейлінець танцює біля його ніг.

— Це може бути помилкою запису, — проказав задумливо Вілем. — Це залежить від видання книжки, але змінити ці відомості могла сама церква. Імператор Налто — улюблений хлопчик для биття історії. Можливо, церква спробувала

віддалитися від амірів. Ближче до кінця вони вчинили дещо жахливе.

— Розумно, розумно, — озвався Маріонетка. Тейлінець біля його ніг хвацько вклонився Вілемові.

Мені блиснула несподівана думка.

— Маріонетко, — запитав я, — ти знаєш, що ховається за замкненими дверима на поверх вище? Великими, кам'яними?

Тейлінець припинив танцювати, а Маріонетка підвів погляд і уважно, суворо подивився на мене. Очі в нього були серйозні та ясні.

— Не думаю, що двері з чотирма пластинами мають хвилювати студента. А ти думаєш?

Я відчув, що зашарівся.

— Ні, пане.

І відвів погляд від його очей.

Напруження, що виникло, було знищене далеким бомканням із дзвіниці. Сіммон тихенько лайнувся.

— Я спізнююся, — пояснив він. — Вибач, Маріонетко, мушу йти.

Маріонетка підвівся й повісив тейлінця на стіну.

— Так чи інакше, мені час вертатися до свого читання, — заявив він. Підійшов до набивного крісла, сів і розгорнув книжку. — А цього якось приведіть, — він показав на мене, не відриваючи погляду від своєї книжки. — Мені ще треба з ним попрацювати.

Розділ сорок перший

Вище благо

Я підвів погляд на Сіммона і прошепотів:

— *Іваре енім еуге.*

Сім зітхнув із відчаєм.

— Ти *маєш* зараз вивчати фізіогноміку.

Відколи ми підпалили кімнати Емброуза, минув цілий виток, і зима нарешті показувала зуби, засипаючи Університет

снігом, що складався в кучугури по коліно. Як бувало завжди, коли погода ставала немилосердною, Архіви вщерть наповнилися сумлінними студентами.

Позаяк усі читацькі нори були зайняті, ми із Сіммоном були змушені перенести свої книжки до Фоліантів. Ця зала з високою стелею й без вікон того дня була повна більш ніж наполовину, але там однаково було тихо, мов у склепі. Через темний камінь і приглушений шепіт вона здавалася дещо моторошною, тож було очевидно, чому студенти називають її Гробницями.

— Та вчу я фізіогноміку, — тихо запротестував я. — Я дивився на деякі схеми Гібеа. Поглянь, що знайшов, — показав йому книжку.

— Гібеа? — прошепотів із жахом Сіммон. — Присягаюся, ти вчишся разом зі мною лише для того, щоб заважати, — він сахнувся від книжки, яку я йому простягнув.

— Та тут ніяких жахів, — заперечив я. — Просто... ось. Просто поглянь, що тут написано, — Сіммон відштовхнув книжку, і я спалахнув і процідив: — Обережно! Це один із його оригіналів. Я знайшов його за іншими книжками, похованими у Мертвих Книгах. Лоррен відрубає мені великі пальці, якщо з нею щось трапиться.

Сім відсахнувся від книжки, наче вона була розпечена.

— Оригінал? Тейлу милосердний, таж вона, певно, написана на людській шкірі. Прибери її від мене!

Я мало не пожартував, що чорнило, ймовірно, не втримається на людській шкірі, але побачивши Сімове обличчя, вирішив цього не робити. І все ж мене, напевно, виказав вираз обличчя.

— Ти збоченець, — сплюнув він, підвищивши голос до майже неприйнятної гучності. — Матінко Божа, хіба ти не знаєш, що він розтинав живих людей, аби подивитись, як працюють їхні органи? Я не бажаю дивитися ні на що з діянь цього чудовиська.

Я поклав книжку та якомога лагідніше промовив:

— Тоді можеш зав'язати з вивченням медицини. Дослідження людського організму, проведені Гібеа, стали найґрунтов-

нішими в історії. Його щоденники — це основа сучасної медицини.

Лице Сіммона залишилося суворим. Він нахилився вперед, щоб говорити тихо, але все одно бути почутим.

— Пішовши проти герцога Гібеанського, аміри знайшли кістки двадцяти тисяч людей. Величезні ями з кістками й попелом. Жінок і дітей. Двадцять тисяч! — перш ніж продовжити, Сіммон трішки захлинувся. — І це лише ті, кого вони знайшли.

Я дозволив йому трохи заспокоїтись, а тоді заговорив:

— Гібеа написав двадцять три томи на тему роботи тіла, — якомога лагідніше зауважив я. — Коли аміри пішли проти нього, частина його маєтку згоріла, чотири з тих томів і всі його нотатки було втрачено. Запитай майстра Арвіла, що він віддав би, аби тільки ці томи відновилися.

Сіммон різко вдарив рукою по столу, і кілька студентів поглянули на нас.

— Трясця! — процідив він. — Я виріс за тридцять миль від Гібеа! У безхмарний день руїни було видно з пагорбів мого батька!

Тут я й застиг. Якщо родинні землі Сіма були розташовані так близько, то його прашури, найпевніше, присягали на вірність Гібеа. Це означало, що їх, можливо, змушували допомагати йому збирати піддослідних. А може, хтось із його рідних сам опинився в ямах із кістками й попелом.

Я добре зачекав, перш ніж зашепотіти знову.

— Я не знав.

Сіммон майже повністю повернув собі самовладання.

— Ми про це не говоримо, — напружено проказав він і прибрав з очей волосся.

Ми схилилися над своїми книжками, а за годину Сіммон знову заговорив.

— Що ти знайшов? — якимось аж надто невимушено спитав він, наче не бажав визнавати, що йому цікаво.

— Отут, зі внутрішнього боку, — із захватом прошепотів я. Розгорнув обкладинку — і Сім, поглянувши на сторінку, мимоволі скривився так, ніби від книги відгонило смерть.

— ...розлив повсюди, — почув я голос: до зали ввійшли двоє старших студентів. Із їхнього багатого одягу я здогадався, що обидва належать до шляхти. Вони не кричали, проте й не намагалися поводитися тихо. — Анісат змусив його прибрати й лише після цього дозволив йому помитися. Він іще виток смердітиме сечовиною.

— Що тут можна побачити? — запитав Сіммон, дивлячись на сторінку. — Тут лише його ім'я та дати.

— Не посередині — дивися вгору. Ближче до країв сторінки, — я показав на декоративні завитки. — Отам.

— Я поставив би драб на те, що ця мала шмаркля отруїть сама себе до кінця семестру, — сказав другий студент. — Хіба ми колись були такими йолопами?

— Все одно нічого не бачу, — тихо промовив Сіммон і спантеличено розвів руками, не підіймаючи ліктів зі столу. — Доволі симпатично, якщо тобі таке подобається, та я ніколи не був великим шанувальником ілюмінованих текстів.

— Можна було б податися до «Двох грошів», — розмова продовжилася за кілька столиків від нас, приваблюючи роздратовані погляди студентів довкола. — Там є дівка, яка грає на свирілі. Присягаюся, ти ще нічого подібного не бачив. А Лінтен каже, що тим, хто має трохи срібла, вона... — він змовницьки стишив голос.

— Вона що? — запитав я, максимально нечемно втручаючись у їхню розмову. Кричати було не потрібно. У Фоліантах нормальний голос, яким зазвичай розмовляють, заповнює все приміщення. — На жаль, я не зовсім розчув останнього.

Парочка ображено зиркнула на мене, але не відповіла.

— Що ти робиш? — процідив мені крізь зуби знічений Сім.

— Намагаюся заткнути їм роти, — пояснив я.

— Просто не зважай на них, — сказав він. — Ось, я дивлюся на твою клятву книжку. Покажи, що ти хочеш, щоб я побачив.

— Гібеа сам малював у всіх своїх щоденниках, — продовжив я. — Це його оригінал, тож логічно, що він також малював тут завитки, так? — Сім кивнув і прибрав з очей волосся. — Що

ти бачиш отут? — я поволі перетягнув палець з одного завитка до іншого. — Бачиш?

Сім хитнув головою.

Я показав іще раз, точніше.

— Ось, — сказав я, — і ось, у кутку.

Він вирячив очі.

— Літери! «І»... «в»... — Сіммон зупинився, щоб розібрати написане, — «Іваре енім еуге». Це те, що ти бубонів, — він відштовхнув книжку. — То в чому сенс, окрім того, що він практично не володів темічною?

— Це не темічна, — зауважив я. — Це темська. Архаїчне слововживання.

— Що це взагалі має означати? — Сіммон підвів погляд від книжки й наморщив лоба. — До високого блага?

Я хитнув головою й виправив:

— Для *вищого* блага. Звучить знайомо?

— Не знаю, як довго вона буде там, — продовжував один із галасливої парочки. — Якщо пропустиш її, пошкодуєш.

— Я ж казав тобі: сьогодні не можу. Може, в повалок. У повалок я буду вільний.

— Треба піти раніше, — сказав йому я. — Увечері в повалок у «Двох грошах» людно.

Вони роздратовано зиркнули на мене.

— Не пхай свого носа до чужого проса, людино-лінійко, — сказав той, що був вищий.

Це роздратовало мене ще сильніше.

— Перепрошую, а хіба ви не до мене зверталися?

— А було *схоже* на те, що я звертаюся до тебе? — вщипливо відказав він.

— Так воно *звучало*, — промовив я. — Якщо я чую вас за три столики, то ви, певно, хочете залучити мене до своєї розмови, — прокашлявся. — Єдиний інший можливий варіант — що ви занадто тупі, щоб не галасувати у Фоліантах.

Він почервонів на виду й, напевно, відповів би, але його товариш сказав йому щось на вухо, і вони обидва зібрали книжки та пішли. Коли за ними зачинилися двері, залунали

ріденькі, тихенькі оплески. Я всміхнувся й помахав рукою слухачам.

— Цьому могли б дати раду канцеляри, — тихо насварився Сім, коли ми знову схилилися над столом, щоб поговорити.

— Канцеляри не давали цьому ради, — зауважив я. — До того ж тиша повернулася, і важливо саме це. То про що тобі нагадує фраза «для вищого блага»?

— Звісно, про амірів, — сказав він. — Останнім часом ти тільки про амірів і торочиш. А що ти хочеш сказати?

— Хочу сказати, — захоплено прошепотів я, — що Гібеа був таємним членом ордену амірів.

Сім кинув на мене скептичний погляд.

— Це трохи натягнуто, але, гадаю, можливо. Це було років за п'ятдесят до їхнього засудження церквою. На той час вони вже були доволі розтлінні.

Я хотів зауважити, що Гібеа не конче мав бути розтлінним. Він прагнув до мети амірів, вищого блага. Хоча його експерименти були страхотливі, його робота просунула медицину вперед на майже немислимому рівні. За сотні років, що минули відтоді, його робота, напевно, врятувала вдесятеро більше життів.

Однак я сумнівався, що Сім оцінить мою думку.

— Розтлінний чи ні, він був таємним членом амірів. Навіщо ще йому ховати їхнє кредо на передній обкладинці свого щоденника?

Сіммон знизав плечима.

— Гаразд, він був одним з амірів. Як це стосується цін на масло?

Я роздратовано здійняв руки й ледве стримався, щоб не підвищити голосу.

— Це означає, що орден мав таємних членів *раніше*, ніж його засудила церква! Це означає, що, коли понтифік розпустив амірів, вони мали прихованих союзників. Союзників, які могли їх уберегти. Отже, аміри могли б існувати й зараз — таємно, непомітно займаючись своєю роботою.

Я помітив, як Сіммон змінився на лиці. Спершу мені здалося, що він зараз зі мною погодиться. А тоді я відчув поколювання на карку і збагнув правду.

— Вітаю, майстре Лоррен, — шанобливо привітався я, не розвертаючись.

— Розмови зі студентами за іншими столами не дозволяються, — промовив він позаду мене. — Тебе позбавлено доступу на п'ять днів.

Я кивнув, і ми обидва зіп'ялися на ноги й зібрали речі. Майстер Лоррен із непроникним обличчям простягнув до мене довгу руку.

Я, нічого не кажучи, здав щоденник Гібеа, і за мить ми вже кліпали на студеному зимовому сонці за дверима Архівів. Я закутався у плащ і потупав, щоб позбутися снігу на ногах.

— Позбавлено доступу, — проказав Сіммон. — Ловко.

Я знизав плечима, знітившись сильніше, ніж був готовий визнати. Я сподівався, що хтось із інших студентів пояснить: насправді я намагався зберегти тишу, а не навпаки.

— Я просто намагався вчинити правильно.

Сіммон засміявся, і ми поволи попрямували в бік закладу Анкера. Сім грайливо штурхнув ногою невеличкий сніговий замет.

— Світ потребує таких людей, як ти, — промовив він голосом, який підказав мені, що його зараз понесе у філософію. — Ти щось робиш. Не завжди найкраще, не завжди найрозважливіше, та все-таки щось робиш. Ти рідкісна птиця.

— Що ти маєш на увазі? — спитав я. В мені пробудилася цікавість.

Сім знизав плечима.

— Як-от сьогодні. Тебе щось турбує, тебе хтось ображає, і раптом ти спалахуєш, — він швидко махнув долонею. — Ти чудово знаєш, що робити. Ніколи не вагаєшся — просто бачиш і реагуєш, — на якусь мить він замислився. — Гадаю, саме такими були аміри. Не дивно, що народ їх боявся.

— Я не завжди аж такий упевнений у собі, — визнав я.

Сіммон усміхнувся.

— Як не дивно, мене це заспокоює.

Розділ сорок другий

Покаяння

Позаяк навчатися було неможливо, а зима вкривала все сніговими заметами, я вирішив, що настав ідеальний час, щоб надолужити кілька речей, якими я досі нехтував.

Я спробував завітати до Арі, та дахи були вкриті льодом, а подвір'я, на якому ми зазвичай зустрічалися, замело снігом. Я був радий, що не бачив жодних слідів, оскільки не думав, що Арі має черевики, а тим паче — верхній одяг або шапку. Я пішов би шукати її в Піднизі, та залізна решітка на подвір'ї була замкнена й заледеніла.

Я відбув кілька подвійних змін у Медиці й пограв іще один вечір у Анкера, щоб вибачитися за той день, коли довелося піти завчасно. Я працював допізна у Промислі, обчислюючи, проводячи випробування та відливаючи сплави для своєї роботи. А також постарався надолужити місяць безсоння.

От тільки одна людина спить не так і багато, і до четвертого дня відсторонення в мене закінчилися виправдання. Хай як мені цього не хотілося, треба було поговорити з Деві.

Поки я намірився йти, погода встигла потепліти якраз достатньо, щоб сніг, падаючи, обертався на сльоту, що повсюди замерзала.

Похід до Імрі минув паскудно. Я не мав шапки чи рукавичок, а мій плащ за п'ять хвилин був просякнутий сльотою, яку несло вітром. За десять хвилин я змок до нитки і шкодував, що не зачекав або не витратився на карету. Через сльоту сніг на дорозі розтанув, і на ній лежало кілька дюймів вологої снігової каші.

Я зупинився біля «Еоліяна», щоби трохи зігрітися, перш ніж податися до Деві. Але там уперше, відколи я бачив цю будівлю, було замкнено й нічого не світилося. Воно й не дивно. Який шляхтич виходитиме надвір за такої погоди? Який музикант піддаватиме свій інструмент дії страшенно холодної вологи?

Тож я поплентався знелюднілими вулицями та врешті дійшов до провулка позаду різницької крамниці. Сходи вперше на моїй пам'яті не смерділи згірклим жиром.

Я постукав у двері Деві, стривожившись через те, як заніміла моя рука. Я ледве відчув, як кісточки моїх пальців торкнулися дверей. Зачекав одну довгу мить, а тоді постукав знову, побоюючись, що її може не бути всередині і я дарма пройшов так далеко.

Двері трішечки прочинилися. У шпаринці показалися тепле світло лампи та одне світло-блакитне око. Відтак двері розчахнулися.

— Губи й зуби Тейлу, — промовила Деві. — Що ти робиш надворі в цьому?

— Я подумав...

— Ні, ти не подумав, — несхвально сказала вона. — Лізь сюди.

Я ввійшов усередину. З мене крапало, а каптур мого плаща прилип до голови. Деві зачинила за мною двері, а тоді замкнула їх на замок і засув. Роззирнувшись довкола, я помітив, що вона розжилася ще однією книжковою полицею — щоправда, та ще була майже гола. Я переступив із ноги на ногу, і велика порція мокрої снігової каші зійшла з мого плаща та мокро розбризкала по підлозі.

Деві уважно, але байдужливо оглянула мене. Я помітив, що в каміні по той бік кімнати, біля її письмового столу, потріскує вогонь, але вона нічим не показувала, що мені варто зайти далі вглиб кімнати. Тож я залишився на місці, крапаючи та трусячись.

— Ти ніколи не обираєш легких шляхів, так? — сказала вона.

— А тут бувають легкі шляхи? — відказав я.

Вона не засміялася.

— Якщо ти гадаєш, ніби я почну ставитися до тебе краще, бо ти приперся сюди напівзамерзлий і схожий на побитого пса, то ти жахливо... — Деві затихла й іще раз задумливо поглянула на мене на одну довгу мить. — Щоб я так жила! — промовила вона здивованим тоном. — Насправді мені таки подобається

бачити тебе таким. Це покращує мені настрій, і так, що це мало не бісить.

— Насправді я так не хотів, — запевнив я. — Але похвалу прийму. Якби я жакливо застудився, було би краще?

Деві замислилася.

— Може, й так, — відповіла. — Покаяння все ж вимагає певних страждань.

Я кивнув. Мені не довелося зображати нещасний вигляд. Запустив незграбні пальці в гаманець і дістав маленьку бронзову монетку, яку виграв у Сіма кілька вечорів тому, граючи в дихання з низькими ставками.

Деві взяла її.

— Покаянна монета, — сказала вона, нітрохи не вражена. — Це має щось символізувати?

Я знизав плечима, і на підлогу знову впала снігова каша.

— До певної міри, — промовив я. — Я думав піти до мініяйла й закрити весь свій борг тобі покаянними монетами.

— Що тебе зупинило? — спитала вона.

— Я зрозумів, що це тебе лише роздратує, — відповів я. — І не надто хотілося платити мініяйлові, — я поборов сильне бажання тужливо поглянути на камін. — Я довго намагався вигадати якийсь жест, що може стати годящим вибаченням перед тобою.

— І вирішив, що найкраще буде прийти сюди в найгіршу погоду за рік?

— Я вирішив, що найкраще буде поговорити, — сказав я. — Погода була лише щасливою випадковістю.

Деві насупилася й повернулася до каміна.

— Годі заходь, — вона підійшла до комода біля свого ліжка й витягнула товстий вовняний халат блакитного кольору. Передала його мені й показала жестом на зачинені двері. — Іди перевдягнися, в тебе мокрий одяг. Витисни його в ночви, бо інакше він сушитиметься цілу вічність.

Я зробив так, як вона сказала, а тоді взяв одяг і розвішав його на кілках перед вогнем. Стояти так близько до каміна було чудово. У світлі вогню я побачив, що у мене аж трохи посиніла шкіра під нігтями.

Хай як сильно хотілося затриматися й зігрітися, я підсів за стіл до Деві. Зауважив, що зверху стіл відшліфований і заново вкритий лаком, хоча на ньому досі залишалося вугільно-чорне кільце там, де бідак обпалив деревину.

Сидячи там лише в халаті, який дала мені Деві, я почувався доволі вразливим, але цьому ніяк не можна було зарадити.

— Після нашої попередньої... зустрічі, — я ледве втримався, щоб не поглянути на обвуглене кільце на її письмовому столі. — Ти повідомила мене, що позику слід буде віддати в повному обсязі до кінця семестру. Ти не хотіла би переглянути умови для неї?

— Сумнівно, — холодно відповіла Деві. — Але будь певен, що, якщо ти не зможеш розрахуватися грішми, я досі готова придбати певні відомості, — вона різко, спрагло всмінулася.

Я кивнув. Вона досі хотіла доступу до Архівів.

— Я сподівався, що ти можеш захотіти передумати, бо тепер знаєш усю історію, — промовив я. — Хтось застосовував до мене зловживання. Мені потрібно було знати, що моя кров у безпеці.

Я запитливо поглянув на Деві. Вона знизала плечима, не прибираючи ліктів зі столу. Її личко виражало безмежну байдужість.

— Навіть більше, — промовив я, дивлячись їй у вічі. — Цілком можливо, що моя ірраціональна поведінка була частково спричинена залишковим впливом алхімічної отрути, якою мене отруїли цього ж семестру.

Лице Деві застигло.

— Що?

Тоді вона не знала. Від цього на душі трохи полегшало.

— Емброуз домовився, щоб мені підмішали сливовий вузол десь за годину до вступної співбесіди, — сказав я. — А ти продала йому формулу.

— Ну ти й нахаба! — Девіне загострене личко було одночасно розгніване та обурене, але воно було непереконливе. Вона втратила рівновагу й занадто старалася.

— Ні, — спокійно промовив я, — я людина, у якої тримається в роті присмак сливи та мускатного горіха й часом виникає ірраціональне бажання душити людей, які завинили лише тим, що штовхнули мене на вулиці.

Де й поділося її фальшиве обурення!

— Ти нічого не можеш довести, — сказала вона.

— А мені нічого не треба доводити, — відповів я. — Я не маю бажання довести тебе до конфлікту з майстрами чи із залізним законом, — поглянув на неї. — Просто подумав, що моє отруєння може тебе зацікавити.

Деві заціпеніла. Вона ледве зберігала самовладання, але на її обличчі починало відображатися почуття провини.

— Кепсько було?

— Так, — тихо промовив я.

Деві відвела погляд і схрестила руки на грудях.

— Я не знала, що це для Емброуза, — виправдалася вона. — Прийшов якийсь багатий жевжик. Висунув неймовірно гарну пропозицію...

Вона знову поглянула на мене. Тепер, коли холодний гнів її покинув, Деві здавалася дивовижно маленькою.

— Я нізачо не вела би справ з Емброузом, — сказала вона. — І не знала, що це для тебе. Присягаюся.

— Ти знала, що це для когось, — зауважив я.

Запала довга тиша, яку порушувало лише методичне потріскування вогню.

— Ось як я це бачу, — сказав я. — Нещодавно ми обоє втнули дещо вельми дурнувате. Щось таке, про що ми шкодуємо, — я щільніше закутав плечі в халат. — І хоча ці дві дурості, безумовно, не компенсують одна одної, мені справді здається, що вони встановлюють якусь рівновагу, — я простягнув долоні так, ніби вони були шальками терезів.

Деві ледь помітно, зніяковіло мені всміхнулася.

— Може, я поквапилася, вимігши повернення в повному обсязі.

Я відповів на усмішку й відчув, що розслабляюся.

— Як тобі ідея залишити чинними початкові умови нашої позики?

— Непогана, — Деві простягнула руку над столом, і я її потиснув. Напруження в кімнаті остаточно зникло, і я відчув, як у грудях розв'язався за давнього вузол тривоги.

— У тебе крижана рука, — зауважила Деві. — Ходімо посидимо біля вогню.

Ми перемістилися й кілька хвилин посиділи тихо.

— Сили підземні, — промовила Деві, оглушливо зітхнувши. — Я була така сердита на тебе... — похитала головою. — Не знаю, чи сердилася так на когось хоч раз у житті.

Я кивнув і сказав:

— Насправді я не вірив, що ти можеш опуститися до зловживання. Був цілком певен, що це не можеш бути ти. Але всі торочили про те, яка ти небезпечна. Історії розповідали. А тоді ти не дозволила мені побачити мою кров... — я замовк і стемнів плечима.

— Ти справді досі відчуваєш відлуння від сливового вузла? — запитала вона.

— Невеличкі спалахи, — сказав я. — І, здається, легше втрачаю терпіння. Але це може бути просто від стресу. Сіммон каже, що в мене в організмі, ймовірно, є незв'язані начала. Хай що це означає.

Деві набурмосилася.

— Обладнання в мене тут неідеальне, — зізналася вона, показавши на зачинені двері. — І вибач. Але той хлопака запропонував мені повний «Ваутіум Тегносте», — махнула рукою на книжкові полиці. — За звичайних обставин я нізащо не зробила б такого, але примірники без цензури просто нереально знайти.

Я здивовано повернувся до Деві.

— Це ти для нього зробила?

— Це краще, ніж передати формулу, — виправдалася вона.

Почасті мені здавалося, ніби слід розсердитись, але передусім я був просто радий, що перебуваю в теплі й сухості, а наді мною не нависає загроза смерті. Я відмахнувся від цього й невимушеним тоном сказав:

— Сіммон каже, що ти ні хріна не вмієш витворювати.

Деві опустила погляд на свої руки.

— Я не пишаюся тим, що його продала, — визнала вона. А тоді, за мить, із усмішкою підвела погляд. — Але в «Тегносте» є шикарні ілюстрації.

Я розсміявся.

— Ану покажи.

* * *

Кілька годин по тому мій одяг був сухий, а на зміну сльоті прийшов легенький сніжок. Кам'яний міст обернувся на суцільне крижане полотно, але поза тим дорога додому мала бути набагато приємнішою.

Вийшовши з убиральні, я побачив, що Деві сидить за письмовим столом, відкинувшись назад. Я підійшов до неї й передав їй халат.

— Не буду кидати тінь на твою честь, питаючи, чому в тебе є халат, значно довший і ширший у плечах, ніж той, який може вдягнути тендітна юна панянка твоєї статури.

Деві неделікатно пирхнула й закотила очі.

Я сів і натягнув черевики. Вони чудово нагрілися від вогню, що палав поруч. Відтак я витягнув гаманець, поклав на стіл три важкі срібні таланти й підсунув до Деві. Вона з цікавістю поглянула на них.

— Нещодавно мені перепало трохи грошеньят, — пояснив я. — Замало, щоб погасити весь борг. Але відсотки за цей семестр я можу сплатити заздалегідь, — махнув рукою на монети. — На знак довіри.

Деві всміхнулася й пересунула монети назад по столу.

— У тебе ще є два витки до кінця семестру, — промовила вона. — Як я вже казала, тримаймося початкової угоди. Мені було б неприємно брати в тебе гроші завчасно.

* * *

Я, хоч і запропонував Деві гроші на знак щирого замирення, був радий поки що мати свої три таланти при собі. Між наявністю й відсутністю грошей є величезна різниця. Порожній гаманець приносить відчуття безпорадності.

Це як посівне зерно. Наприкінці тривалої зими людина, що має трохи зерна, може його посіяти. Вона має владу над власним життям. Може використовувати це зерно та снувати плани на майбутнє. Але якщо людина не має зерна на посів навесні, вона безпорадна. Ніякі старання чи добрі наміри не змусять посіви рости, якщо сіяти нема чого.

Тож я купив одягу: три сорочки, нові штани й товсті вовняні шкарпетки. Купив шапку, рукавички й шалик, щоб уберегтися від зимового холоду. Для Арі купив мішечок морської солі, торбинку сушеного гороху, два слоїки консервованих персиків і пару теплих пантофель. Ще купив набір струн для лютні, чорнило й пів дюжини аркушів паперу.

Також я купив міцний латунний засув і прикрутив його до віконної рами у своїй крихітній кімнатці на горищі. Мені було доволі просто його обійти, але він міг уберегти мої нехитрі пожитки навіть від найдоброзичливіших злодіїв.

Розділ сорок третій

Без жодного попередження

Я визирав із вікна на фасаді закладу Анкера, дивлячись на снігопад і знічев'я крутячи між пальцями Деннин перстень. Зима важко опустилася на Університет, а Денни не було вже більш як місяць. У мене залишалося три години до заняття з Елдіном, і я намагався вирішити, чи вартий скромний шанс відшукати Денну того, щоб довго йти на холоді до Імрі.

Поки я стояв під вікном, у двері пройшов шалдієць, потупав, аби позбутися розсипчастого снігу на чоботях, і з цікавістю роззирнувся довкола. Година ще була рання, і я був єдиною людиною в загальній залі.

Він підійшов до мене. У його бороді танули сніжинки, обертаючись на яскраві краплі води.

— Вибачте, що турбую. Шукаю одного хлопаку, — сказав він, здивувавши мене цілковитою відсутністю чогось схожого

на шалдійський акцент. Чоловік сягнув під довгий плащ і витягнув грубий конверт із криваво-червоною печаткою.

— Ка-во-те, — поволі прочитав він, а тоді перевернув конверт лицьовим боком до мене.

*Квоут
Шинок «У Анкера»
Університет (дві милі на захід від Імрі)
Беленай-Баррен
Центр Союзу*

Почерк був Деннин.

— Узагалі-то, «Квоут», — байдужливо промовив я. — «Е» наприкінці німе.

Шалдієць знизав плечима.

— Ти — це він?

— Я, — сказав я.

Він задоволено кивнув.

— Що ж, я отримав оце в Тарбієні десь із виток тому. Купив у одного хлопаки за твердий гріш. Він сказав, що купив це в одного моряка в Юнпуї за вінтський срібний біт. Назву міста, в якому моряк казав, ніби дістав оце, він згадати не міг, але то було десь углиб суходолу.

Чоловік перехопив мій погляд.

— Кажу це тобі, щоб ти не думав, ніби я намагаюся тебе ошукати. Я заплатив цілий твердий гріш, а тоді сам прийшов з Імрі, хоч мені це й було не по дорозі, — він оглянув загальну залу. — Хоча, мабуть, хлопака, який має такий гарний шинок, не буде бурчати через те, що мусить віддати комусь належне.

Я засміявся й пояснив:

— Шинок не мій. У мене просто є тут кімната.

— А... — вимовив він, явно трохи розчарований. — Ти тут так стояв, що був трохи схожий на власника. І все ж певен, що ти розумієш: мені на цьому треба заробити.

— Розумію, — сказав я. — Яку ціну ти вважаєш справедливою?

Він окинув мене поглядом із голови до ніг, придивившись до одягу.

— Гадаю, був би радий відробити свій твердий гріш і ще дістати м'який на додачу.

Я дістав гаманець і порибалив у ньому. На щастя, за кілька днів до цього я пограв увечері в карти і в мене було трохи атурської валюти.

— Начебто справедливо, — промовив я, передаючи гроші. Шалдієць зібрався піти, але відтак розвернувся назад.

— Просто цікаво, — сказав він, — ти заплатив би за нього два тверді гроші?

— Мабуть, — визнав я.

— *Кіст*, — лайнувся він, а тоді знову пішов надвір, гримнувши дверима.

Конверт був із важкого пергаменту, зморшкуватий і брудний від тривалого носіння. На печатці олень стояв дибки перед бочкою й арфою. Я міцно затиснув конверт між пальцями та зламав печатку, сідаючи.

Лист був такий:

Квоуте!

Вибач, що покинула Імрі без жодного попередження. Я відправила Тобі послання того вечора, коли від'їздила, та гадаю, що ти його так і не отримав.

Я подалася у світи в пошуках кращої долі та кращих Можливостей. Я люблю Імрі й люблю раз-у-раз насолоджуватися твоїм товариством, хай і Нерегулярно, але жити в цьому місті дорого, а мої перспективи останнім часом звузилися.

В Іллі чудово, всюди положисті пагорби. Погода мені вельми до вподоби, тут тепліше, а повітря пахне морем. Здається, я могла б перебути цілу зиму, не злігши через легені. Вперше за багато років.

Я провела певний час у Малих королівствах і бачила сутичку між двома гуртами вершників. Ти й не чув такого грюкоту та Іржання Коней. Ще я провела якийсь час у плаванні, навчилася всіляких морських вузлів, а також правильно плюватися. До того ж у мене неабияк поповнився Ненормативний Вокабуляр.

Якщо ти гарненько попросиш, коли ми зустрінемося наступного разу, я можу продемонструвати свої новоздобуті навички.

Я вперше побачила Найманку з Адемів. (Тут їх називають кривавими сорочками.) Вона навряд чи більша за мене й має просто надзвичайні сірі очі. Гарна із себе, але дивна й тиха, безупинно сіпається. Я не бачила, як вона б'ється, і не впевнена, що бажано побачити. Хоча відчуваю цікавість.

Я досі залюблена в арфу. І наразі живу з одним вправним паном (не називатиму його на ім'я) задля підвищення кваліфікації в цій справі.

Пишучи Цього листа, я випила вина. Згадую про це, щоб виправдатися за те, як вище написала слово «Кваліфікації». Кваліфікації. Кіст. Ти розумієш, про що я.

Прошу пробачення за те, що не написала швидше, та я чимало подорожувала й досі не мала Чим написати Листа. Тепер, зробивши це, я думаю, що ще довгенько не знайду подорожнього, якому довірю відправити цю епістолу в довгий шлях до тебе.

Думаю про тебе часто і з любов'ю.

*Твоя
Д.*

Постскриптум: Сподіваюся, футляр для лютні служить тобі добре.

* * *

Того дня заняття в Елодіна почалося дивно.

По-перше, Елодін таки прийшов вчасно. Це заскочило нас зненацька, позаяк шестеро студентів, які залишилися, вже звикли проводити перші двадцять-тридцять хвилин заняття за плітками, грою в карти й бурчанням про те, як мало ми дізнаємося. Ми навіть не помітили Майстра-Іменувача, доки він не опинився на середині сходів у лекційній залі й не плеснув у долоні, щоби привернути нашу увагу.

Другою дивовижею було те, що Елодін убрався у свій офіційний одяг. Я бачив його в ньому раніше, коли цього вимагала ситуація, та він завжди носив його неохоче. Навіть на

вступних співбесідах цей одяг зазвичай був пом'ятий і за-недбаний.

Сьогодні ж він убрався так, ніби був налаштований серйозно. Одяг видавався гарним і нещодавно випраним. Волосся в Елодіна теж було не таке скуйовджене, як зазвичай. Воно не-наче було підрівняне й зачесане.

Діставшись передньої частини лекційної зали, Елодін ви-брався на поміст і зайшов за кафедру. Тут уже всі посідали й нашорошили вуха. Елодін ніколи не послуговувався ка-федрою.

— Колись давно, — заговорив він без преамбул, — це було місце, до якого приходили навчитися таємного. Чоловіки й жін-ки приходили до Університету дізнатись, як влаштовано світ.

Елодін поглянув на нас.

— У цьому давньому Університеті найжаданішим умінням було іменування. Все інше було неблагородним металом. Іме-нувачі ходили цими вулицями, наче крихитні боги. Вони роби-ли дещо страхітливе й чудове, а всі інші їм заздрили.

Студенти йшли на підвищення лише завдяки майстерності іменування. Алхімік, що не знав іменування, вважався нещас-ною істоткою, не поважнішою за кухаря. Тут винайшли сим-патію, проте симпатик без знання іменування був усе одно що кучер. Рукотворець, який не застосовував імен у своїй роботі, був ненабагато кращий за шевця чи коваля.

Усі вони приходили дізнатись імена речей, — проказав Ело-дін. Його темні очі були напруженими, а голос — звучним і зворушливим. — Але іменування неможливо вчити за пра-вилами чи за допомогою зубріння. Вчити когось бути імену-вачем — це все одно що вчити когось закохуватися. Це безна-дійно. Це неможливо.

Тут Майстер-Іменувач легенько всміхнувся, вперше ставши схожим на себе звичного.

— І все-таки студенти намагалися вчитись. А викладачі на-магалися навчати. І часом досягали успіху.

Елодін тицьнув пальцем.

— Фело! — жестом попросив її наблизитися. — Ходи сюди.

Фела підвелася і з нервовим виглядом піднялася на поміст, щоб підійти до його викладацької кафедри.

— Ви всі обрали імена, які сподівається вивчити, — сказав Елодін і окинув нас поглядом. — І всі ви займалися своїми штуками з різними сумлінністю та успіхом.

Я поборов у собі сильне бажання присоромлено відвести погляд, оскільки знав, що сам працював щонайбільше впівсили.

— Там, де ви зазнали невдачі, Фела мала успіх, — заявив Елодін. — Вона знайшла ім'я каменю... — він повернувся вбік, аби поглянути на неї. — Скільки разів?

— Вісім, — промовила вона, опустивши погляд і нервово заломивши руки перед собою.

Усі ми забурмотіли зі щирим зачудуванням. Вона ніколи не згадувала про це під час наших частих бурчань.

Елодін кивнув, неначе схвалюючи нашу реакцію.

— Коли іменування ще навчали, ми, іменувачі, з гордістю заявляли про свою могутність. Студент, який опановував якийсь ім'я, надівав перстень, що сповіщав про його майстерність, — Елодін простягнув руку перед Фелою й розтиснув долоню, показуючи річковий камінець, гладенький і темний. — І саме це Фела зробить зараз, аби довести своє вміння.

Фела ошелешено поглянула на Елодіна. Вона позирала то на нього, то на камінь, а її лице стало здивованим і блідим.

Елодін заспокійливо їй усміхнувся.

— Ну ж бо, — лагідно сказав він. — Ти потай, серцем розумієш, що здатна на це. І навіть на більше.

Фела закусила губи й узялася за камінець. У її руках він здався більшим, ніж у Елодінових. Вона на мить заплющила очі, а тоді повільно, глибоко вдихнула. Поволі видихнула, підняла камінець і розплющила очі. Найперше вона побачила саме його.

Фела пильно поглянула на камінець. На одну довгу мить запала тиша. Напруження в залі наростало, доки атмосфера не стала натягнутою, мов струна арфи. Повітря аж завібривало від нього.

Минула одна довга хвилинка. Дві довгі хвилини. Три жахливо довгі хвилини.

Елодін шумно зітхнув і розвіяв напруження.

— Ні, ні, ні, — проказав він і поклацав пальцями у Фели перед носом, привертаючи її увагу. Затулив їй очі рукою, наче пов'язкою. — Ти на нього дивишся. Не дивися на нього. *Дивися* на нього! — він прибрав руку.

Фела підняла камінець і розплющила очі. Тієї ж миті Елодін різко ляснув її по потилиці розтиснутою долонею.

Вона повернулася до нього з обуреним обличчям. Але Елодін просто показав на камінець, який Фела досі тримала в руці.

— Дивися! — із захватом промовив він.

Фелин погляд перейшов до камінця, і вона всміхнулася так, ніби побачила давнього друга. Накрила камінець долонею й піднесла до рота. Її губи заворушилися.

Раптом пролунав різкий тріск, неначе на пательню з гарячим жиром крапнуло трохи води. А тоді він пролунав ще кількадесят разів, так різко і швидко, що здавалося, ніби то якийсь старий тріщить пальцями чи град б'є по твердому шиферному даху.

Фела розтиснула долоню, і звідти посипався пісок із гравієм. Вона двома пальцями сягнула в купу розсипчастих камінців і витягнула перстень із чисто чорного каменю. Він був округлий, наче чаша, і гладенький, наче відшліфоване скло.

Елодін переможно засміявся, а тоді палко обійняв Фелу. Фела у відповідь несамовито обхопила його руками. Вони швидко ступили кілька кроків разом — чи то захитавшись, чи то затанцювавши.

Елодін, не припиняючи всміхатися, простягнув руку. Фела віддала перстень йому, і він уважно його оглянув, а тоді кивнув.

— Фело, — серйозно промовив Елодін. — Я підвищую тебе до звання ре'лара, — він підняв перстень. — Твою ручку.

Фела майже сором'язливо простягнула руку. Але Елодін похитав головою.

— Ліву, — твердо сказав він. — Права означає дещо геть інше. Ніхто з вас і близько до того не готовий.

Фела простягнула другу руку, і Елодін із легкістю надів кам'яний перстень їй на палець. Решта студентів заплодували й помчали до них, аби подивитися на її творіння.

Фела променисто всміхнулася та продемонструвала руку нам усім. Перстень не був гладенький, як я спершу подумав. На ньому була тисяча крихітних пласких граней. Вони огинали одна одну, утворюючи ледь помітний звивистий візерунок, не схожий ні на що з того, що я бачив досі.

Розділ сорок четвертий

Стрілолов

Попри халепу з Емброузом, одержимість Архівами й незліченні та безплідні мандрівки до Імрі в гонитві за Денною, мені вдалося здійснити свій задум у Промислі.

Я був би радий мати ще один виток, аби провести ще кілька випробувань і пововтузитися з ним. Але в мене просто закінчився час. Невдовзі мало відбутися вступне жеребкування, і незабаром після того слід було сплатити за навчання. А перш ніж виставити свій витвір на продаж, мені було потрібно дістати схвалення конструкторії від Кілвіна.

Тож я постукав у двері Кілвінового кабінету з неабияким острахом.

Майстер-Рукотворець зігнувся над особистим робочим столом і обережно знімав гвинти з бронзового корпусу компресійного насоса. Заговорив, не підводячи погляду:

— Так, ре'ларе Квоуте?

— Я закінчив, майстре Кілвін, — просто сказав я.

Він підвів погляд на мене й закліпав.

— Справді?

— Так, я сподівався домовитися про зустріч, аби продемонструвати це вам.

Кілвін поклав гвинти на тацю й потер руками.

— Для цього я вільний уже зараз.

Я кивнув і повів його людною майстернею, повз Запаси, до окремої робочої кімнати, яку мені сам Кілвін і відвів. Дістав ключ і відімкнув важкі дерев'яні двері.

Робоча кімната була чимала, зі власними вогняним колодязем, ковадлом, витяжкою, дозатором для рідини та різними іншими типовими знаряддями рукотворського ремесла. Робочий стіл я відсунув убік, звільняючи половину кімнати від усього, крім кількох товстих тюків соломи, що стояли по-під стіною.

Перед тюками звисало зі стелі незугарне опудало. Я вдягнув його у свою обпалену сорочку та штани з мішковини. Почасти я шкодував, що не провів іще кілька випробувань за час, який пішов на пошиття штанів і напихання опудала соломною. Але я все ж таки передусім мандрівний артист, а вже потім — хто завгодно інший. І тому не зміг прогавити можливість для маленького спектаклю.

Я зачинив за нами двері, поки Кілвін із цікавістю оглядав кімнату. Вирішивши, що моя робота має говорити за себе сама, я дістав арбалет і вручив Кілвінові.

Здоровезний майстер спохмурнів.

— Ре'ларе Квоуте, — вимовив він із відвертим несхваленням у голосі. — Скажи мені, що не змарнував свого труду на вдосконалення такої страшної речі.

— Довіртеся мені, майстре Кілвін, — попросив я, простягнувши йому арбалет.

Він добре придивився до мене, а тоді взяв арбалет і заходився оглядати його із прискіпливою уважністю людини, яка щодня працює зі смертельно небезпечним обладнанням. Помацав туго сплетений шпагат і оглянув вигнуте металеве плече арбалета.

За кілька довгих хвилин Кілвін кивнув, поставив одну ногу в стремено та звів арбалет без помітних зусиль. Я мляво замислився, наскільки Кілвін сильний. Я ж за попередні кілька днів намучився з цією громіздкою штукою до болю в плечах і м'язів на долонях.

Я передав Кілвінові важку стрілу, і він також оглянув її. Я бачив, що він явно дедалі сильніше спантеличується. І знав чому. Арбалет не мав жодних явних модифікацій чи сигалдрії. Як і стріла.

Кілвін вставив стрілу в арбалет і здійняв брову, поглянувши на мене.

Я широко змахнув рукою, показуючи на опудало, і спробував видатися впевненішим, аніж насправді. Руки вкривалися потом, а в животі знялася зграя голубів. Випробування — це, звісно, добре. Випробування — це важливо. Випробування — це наче репетиція. Тільки насправді має значення лише те, що відбувається при глядачах. Ця істина відома всім артистам.

Кілвін знизав плечима й підняв арбалет. Притиснута до його широкого плеча, зброя здавалася дрібною, і він трохи повагався, обережно прицілюючись із неї. Я з подивом зауважив, як Кілвін спокійно вдихнув на пів сили, а тоді поволі видихнув, натиснувши на спусковий гачок.

Арбалет смикнувся, тенькнув шпагатом, і стріла втратила чіткість.

Пролунало різке металічне «дзень», і стріла зупинилася в повітрі, неначе влучивши в невидиму стіну. Впала й заторохтіла об кам'яну підлогу посередині кімнати, за п'ятнадцять футів від опудала.

Не в змозі стриматись, я розсміявся й переможно підкинув руки в повітря.

Кілвін здійняв брови й поглянув на мене. Я божевільно всміхнувся.

Майстер підібрав стрілу з підлоги й іще раз її оглянув. Тоді знову звів арбалет, прицілився й натиснув на спусковий гачок.

«Дзень». Стріла впала на підлогу вдруге, відкотившись трохи вбік.

Цього разу Кілвін зауважив джерело звуку. Зі стелі у віддаленому кутку кімнати звисав металевий предмет завбільшки з великий ліхтар. Він гойдався вперед-назад і трохи крутився, неначе хтось щойно злегка вдарив по ньому.

Я зняв його з гачка і приніс до робочого столу, за яким чекав майстер Кілвін.

— Що це за штука, ре'ларе Квоуте? — із цікавістю спитав він.

Я поставив її на стіл із важким глухим звуком.

— Загалом, майстре Кілвін, можна сказати, що це пристрій кінетичного опору з автоматичним зведенням, — я гордо всміхнувся. — Якщо конкретніше, він зупиняє стріли.

Кілвін нахилився до нього, але там не було на що дивитися, крім безликих пластин із темного заліза. Мое творіння було найбільше схоже на великий восьмигранний ліхтар, повністю виготовлений із металу.

— І як ти його називаєш?

Цього у своєму винаході я й не додумав. Мені спала на гадку сотня назв, але жодна чомусь не підходила. «Пастка для стріл» — якось банально. «Друг мандрівника» — прозаїчно. «Бандитська згуба» — якась абсурдна мелодрама. Я нізачо більше не зміг би поглянути в очі Кілвінові, якби спробував так назвати пристрій.

— Із назвою в мене проблеми, — зізнався я. — Але наразі я зву його стрілоловом.

— Гм-м-м, — видихнув Кілвін. — Якщо бути точним, він не ловить стріл.

— Знаю, — з досадою відповів я. — Але вибір був між цим і «дзень».

Кілвін скося глянув на мене, злегка всміхнувшись очима.

— А здавалося б, учень Елодіна має бути вправнішим іменуванням, ре'ларе Квоуте...

— Майстре Кілвін, Деліварі було просто, — сказав я. — Він просто зробив кращу вісь і дав їй своє ім'я. Я ж не можу просто взяти й назвати цю штуку «Квоут».

Кілвін реготнув.

— А й справді, — він знову повернувся до стрілолова, з цікавістю придивляючись до нього. — Як він працює?

Я всміхнувся й дістав великий згорток паперу, вкритий схемами, складною сигалдрією, металургічними символами й ретельно виписаними формулами кінетичного перетворення.

— Є дві основні частини, — пояснив я. — Перша — сигалдрія, що автоматично утворює симпатичний зв'язок із будь-яким тонким шматком металу, що швидко рухається, в радіусі двадцяти футів. Можу вам сказати, що витратив два довгі дні, перш ніж додумався до цього.

Я потицяв у потрібні руни на папері.

— Спершу я гадав, що цього має вистачити самого по собі. Сподівався, що, якщо прив'язати наконечник стріли на підльоті до нерухомого шматка заліза, той поглине кінетичну енергію стріли та знешкодить її.

Кілвін похитав головою.

— Таке вже пробували.

— Я мав би це усвідомити, ще навіть не спробувавши, — сказав я. — У найкращому разі залізо поглинає третину кінетичної енергії стріли, а якщо в людину на дві третини поцілила стріла, їй однаково буде непереливки.

Я показав на іншу схему.

— Насправді мені було потрібне щось здатне протидіяти стрілі. А протидіяти воно мало дуже швидко й дуже сильно. Врешті я скористався пружинною сталлю з пастки на ведмедів. Ясна річ, зміненою.

Я взяв із робочого столу вільний наконечник для стріли й удав, ніби той наближається до стрілолова.

— По-перше, стріла надходить близько й устанавлює зв'язок. По-друге, кінетична енергія стріли, що надходить, змушує спрацювати спуск; це все одно що пастка, на яку хтось наступив, — я різко клацнув пальцями. — А тоді енергія, збережена у пружині, протидіє стрілі, зупиняючи її чи навіть відштовхуючи назад.

Кілвін тим часом кивав мені.

— Якщо його треба перезавантажувати після кожного використання, то як він зупинив мою другу стрілу?

Я показав на центральну схему.

— Від нього не було б великої користі, якби він зупиняв лиш одну стрілу, — зауважив я. — Чи якби він зупиняв стріли лише з одного боку. Я сконструював його з вісьмома пружинами, встановленими колом. Він має бути здатен спиняти стріли з кількох боків одночасно, — винувато знизав плечима. — Теоретично. Перевірити це я не мав змоги.

Кілвін озирнувся на опудало.

— Обидва мої постріли були з одного боку, — нагадав він. — Як було зупинено другий, якщо ту пружину вже було запущено?

Я взяв стрілолов за кільце, яке вставив угорі, й показав, як він може вільно обертатися.

— Він висить на напрямному кільці, — пояснив я. — Від удару першої стріли воно трохи закрутилося, тож це вирівняло нову пружину. Та й якби цього не сталося, енергія стріли, що надходить, як правило, розвертає його до найближчої незапущеної пружини, подібно до того, як флюгер показує напрям вітру.

Останнього я насправді не планував. Це була щаслива випадковість, але я не бачив причин казати про це Кілвінові.

Я торкнувся червоних цяток, помітних на двох із восьми залізних граней стрілолова.

— Це показує, які пружини було запущено.

Кілвін забрав його в мене й покрутив у руках.

— І як перезапустити пружини?

Я витягнув із-під робочого столу металевий пристрій, звичайну залізяку, до якої був прикріплений довгий важіль. Відтак показав Кілвінові восьмибічний отвір унизу стрілолова. Поставив стрілолов на пристрій і натиснув ногою на важіль, доки не почув різкого «клац». Тоді повернув стрілолов і повторив зроблене.

Кілвін нагнувся, щоб його взяти, й покрутив у величезних руках.

— Важкий, — зауважив він.

— Він мусив бути надійним, — пояснив я. — Арбалетна стріла може пробивати дубову дошку завтовшки два дюйми. А ще мені для зупинки стріли було потрібно, щоб пружина випрямлялася щонайменше з утричі більшою силою.

Кілвін знічев'я потрусив стрілоловом і підніс його до голови збоку. Стрілолов не видавав ані звуку.

— А що, як стріли не з металевими наконечниками? — запитав він. — Кажуть, розбійники Ві Сембі користуються стрілами з кременю чи обсидіану.

Я опустил погляд на свої руки й зітхнув.

— Ну... — поволі проказав я. — Якщо наконечники не з якогось заліза, то стрілолов не запустився б, навіть якби вони опинилися менш ніж за двадцять футів.

Кілвін невизначено гмикнув і з глухим звуком опустив стрілолов назад, на стіл.

— Але, — жваво промовив я, — на відстані менш ніж п'ятнадцять футів будь-який шматок загостреного каменю чи скла приводив би в дію інші зв'язування, — я потицвав у свою схему. Я пишався нею, бо також додумався надписати інкрустовані шматки обсидіану із сигалдрією для двічі зміцненого скла. Так вони не розтрощаться під ударом.

Кілвін поглянув на схему, а тоді гордо всміхнувся й розсміявся глибоким грудним сміхом.

— Добре. Добре. А якщо у стріли наконечник зі звичайної чи слонової кістки?

— Рун для кістки не довіряють такому скромному ре'лару, як я, — пояснив я.

— А якби довіряли? — запитав Кілвін.

— Тоді я все одно ними не послуговувався б, — відповів я. — Щоб ніяка дитина, що робить колесо, не запустила стрілолова тонким і дуже рухливим шматком свого черепа.

Кілвін кивнув на знак схвалення.

— Я подумав про коня, що чвалує, — сказав він. — Але так ти показуєш свою мудрість. Показуєш, що маєш обережний розум рукотворця.

Я знову повернувся до схеми й показав.

— При цьому, майстре Кілвін, на відстані десятих футів циліндричний шматок дерева, що швидко рухається, таки запустить стрілолов, — я зітхнув. — Зв'язок поганенький, але цього досить, щоб зупинити стрілу чи принаймні її відбити.

Кілвін нагнувся, щоб оглянути схему зблизька; його очі кілька довгих хвилин ковзали по щільно обписаній сторінці.

— Усе залізо? — спитав він.

— Радше вже сталь, майстре Кілвін. Я побоювався, що залізо може виявитися надто крихким у віддаленій перспективі.

— І кожне з оцих вісімнадцяти зв'язувань надписане на кожній із пружин? — запитав він і показав рукою.

Я кивнув.

— Це велика подвійна робота, — сказав Кілвін. Тон у нього був радше товариський, аніж звинувачувальний. — Дехто міг би сказати, що таке — це вже занадто.

— Мене практично не обходить чужа думка, майстре Кілвін, — відповів я. — Лише ваша.

Він гмикнув, а тоді відірвав погляд від паперу й повернувся до мене.

— Я маю чотири запитання.

Я вичікувально кивнув.

— По-перше, нащо це взагалі робити? — спитав він.

— Ніхто й ніколи не має гинути від нападу із засідки на дорозі, — твердо промовив я.

Кілвін зачекав, але я більше нічого не мав сказати на цю тему. За мить він знизав плечима й показав на інший бік кімнати.

— По-друге, звідки в тебе... — трохи наморщив лоба. — *Теветбем*. Арбалет?

Від цього запитання у мене стиснувся шлунок. Я тишив себе марною надією, що Кілвін, як шалдієць, не знатиме, що тут, у Союзі, таке незаконно. А якщо знає, то просто не питатиме.

— Я... роздобув його, майстре Кілвін, — ухильно промовив я. — Він був потрібен мені, щоб випробувати стрілолов.

— Чому б не скористатися простим мисливським луком? — строго запитав Кілвін. — І таким чином уникнути необхідності в незаконній закупівлі?

— Він був би занадто слабкий, майстре Кілвін. Мені потрібна була впевненість у тому, що моя розробка зупинить будь-яку стрілу, а арбалет метає стріли сильніше, ніж будь-яка інша зброя.

— Модеганський довгий лук рівний арбалету, — зауважив Кілвін.

— Але орудувати ним мені не до снаги, — відповів я. — І купити модеганський лук мені аж ніяк не по кишені.

Кілвін тяжко зітхнув.

— Раніше, виготовивши злодійську лампу, ти зробив дещо погане по-хорошому. Таке мені не подобається, — він опустив погляд на схеми. — Цього разу ти зробив дещо добре

по-поганому. Це вже краще, але не зовсім. Найкраще зробити дещо добре по-доброму. Згода?

Я кивнув.

Він поклав одну величезну руку на арбалет.

— Хтось бачив тебе з цим?

Я хитнув головою.

— Тоді ми скажемо, що він мій, а ти роздобув його під моїм керівництвом. Він опиниться серед обладнання в Запасах, — Кілвін суворо поглянув на мене. — А в майбутньому, якщо тобі знадобиться щось таке, ти приходитимеш до мене.

Це було трохи боляче, позаяк я планував перепродати арбалет Слітові. Та все ж могло бути й гірше. Мені аж ніяк не хотілося проблем із залізним законом.

— По-третє, я геть не бачу на твоїх схемах згадок про золотий дріт чи срібло, — додав Кілвін. — А також не можу уявити, яким чином їх можна застосувати в такому пристрої, як твій. Поясни, чому виписав у Запасах ці матеріали.

Раптом я гостро усвідомив, як мою руку зі внутрішнього боку холодить метал грама. Він був інкрустований золотом, але я навряд чи міг розповісти про це Кілвінові.

— Майстре Кілвін, я мав обмаль грошей. І потребував матеріалів, яких не міг дістати в Запасах.

— Як-от арбалета.

Я кивнув.

— А також соломи й пасток на ведмедів.

— Переступ породжує переступ, — несхвально мовив Кілвін. — Запаси — це не ятка лихваря, і ними не треба користуватися в такий спосіб. Я відкликаю твій дозвіл на дорогі цінні метали.

Я схилив голову, сподіваючись, що видаюся належно присоромленим.

— Також призначаю тобі як покарання двадцять годин роботи в Запасах. Якщо хтось питає, розкажеш, що накоїв. І поясниш, що в покарання тебе змусили сплатити вартість металів плюс двадцять відсотків. Якщо вже ти ходиш до Запасів, як до лихваря, то з тебе братимуть відсотки як у лихваря.

Тут я скривився.

— Так, майстре Кілвін.

— І останнє, — промовив той і, повернувшись, поклав одну величезну руку на стрілолов. — Ре'ларе Квоуте, як гадаєш, за яку ціну продася б така річ?

У мене підскочило серце.

— Майстре Кілвін, це означає, що ви схвалюєте її для продажу?

Схожий на ведмедя здоровань-рукотворець кинув на мене спантеличений погляд.

— Звісно, схвалюю, ре'ларе Квоуте. Це дивовижна річ. Вони робить світ кращим. Побачивши таку річ, людина неодмінно розумітиме, як рукотворство береже людей. І думатиме добре про всіх рукотворців, бо вони створили таку річ.

Він опустил погляд на стрілолов, задумливо насупившись.

— Але, якщо вже її продавати, в нас має бути якась ціна. Що пропонуєш?

Я роздумував над цим питанням шість витків. Насправді я просто сподівався, що стрілолов принесе мені достатньо грошей, щоб оплатити навчання та сплатити відсотки за позикою в Деві. Достатньо, щоб залишитися в Університеті ще один семестр.

— Майстре Кілвін, я чесно не знаю, — відповів я. — А скільки ви заплатили б за те, щоб не дістати в легеню ясеневої стріли завдовжки аж в один ярд?

Він реготнув і відповів:

— Моя легеня доволі цінна. Але пропоную подумати в інших категоріях. Матеріали обійшлися в... — поглянув на схеми. — Приблизно в дев'ять йотів, правильно?

Дивовижно правильно. Я кивнув.

— Скільки годин у тебе пішло на його створення?

— Близько сотні, — відповів я. — Можливо, сто двадцять. Але значна частина цього часу пішла на експерименти та випробування. Ще один я, ймовірно, встиг би зробити за п'ятдесят-шістдесят годин. Якщо зробити форми, то менше.

Кілвін кивнув.

— Пропоную двадцять п'ять талантів. Як тобі, розважливо?

Від цієї суми мені перехопило подих. Навіть після повернення Запасам коштів за матеріали й після того, як майстерня забере свою комісію в сорок відсотків, залишиться вшестеро більше, ніж я заробив би, працюючи над палубними лампами. Майже шалені гроші.

Я вже зібрався завзято погодитись, але тут мені блиснула думка. Хоча це й було боляче, я поволі хитнув головою на знак заперечення.

— Чесно кажучи, майстре Кілвін, я волів би продавати їх дешевше.

Він здійняв брову.

— Тобі платитимуть такі гроші, — запевнив мене Кілвін. — Я бачив, як люди платили більше за дещо менш корисне.

Я знизав плечима й відповів:

— Двадцять п'ять талантів — це великі гроші. Безпека й душевний спокій мають бути доступні не лише тим, хто має грубий гаманець. Гадаю, вісім — це було б більш ніж досить.

Кілвін подивився на мене одну довгу мить, а тоді кивнув.

— Як скажеш. Вісім талантів, — він провів рукою згори по стрілолову — мало не погладив його. — Одначе, позаяк він перший і єдиний на світі, я заплачу тобі за нього двадцять п'ять. Він опиниться в моїй особистій колекції, — Кілвін поглянув на мене, схиливши голову набік. — *Льїнсатва?*

— *Льїн*, — вдячно відповів я й відчув, як із моїх пліч шез великий тягар тривоги.

Кілвін усміхнувся й кивнув на стіл.

— А ще хотів би вивчити схеми на дозвіллі. Не проти зробити мені копію?

— За двадцять п'ять талантів, — усміхнувся я, пересунувши папір через стіл, — можете взяти оригінал.

* * *

Кілвін виписав мені квитанцію й пішов, тримаючи стрілолов, наче дитина — нову улюблену іграшку.

Я поквапився зі своїм папірцем до Запасів. Треба було погасити борг за матеріали, зокрема за золотий дріт і срібні зливки. Але навіть після того, як майстерня забрала свою комісію, в мене залишилося майже одинадцять талантів.

Решту дня я всміхався та свистав, мов дурний. Як то кажуть, важкий гаманець — легке серце.

Розділ сорок п'ятий

Зв'язкування

Я сидів на каміні в закладі Анкера, тримаючи на колінах лютню. В залі було тепло й тихо, багато людей прийшли послухати, як я граю.

Увечері в повалок я регулярно грав у Анкера, і тоді людей завжди було багато. Навіть за найгіршої погоди стільців бракувало, і ті, хто приходив пізно, мусили скупчуватися довкола шинкваса й тулитися до стін. Останнім часом Анкерові доводилося залучати на вечір повалка ще одну дівчину, просто щоб хутко розносити випивку залюю.

За стінами шинку зима досі тримала Університет у своїх лапах, зате всередині повітря було тепле й солодке від пахошів пива, хліба й бульйону. За минулі місяці я мало-помалу привчив своїх слухачів бути досить уважними, поки я граю, тож коли я зіграв другий куплет «Вайолет тут», зала принишкла.

Того вечора я був у чудовій формі. Слухачі купили мені з пів десятка келихів випивки, а один канцеляр напідпитку, якого спіткав напад щедрості, кинув твердий гріш у мій футляр для лютні. Так він і виблискував там серед тьмяного заліза й міді. Я двічі викликав сльози в Сіммона, а нова служниця Анкера так часто всміхалася й шарілася, дивлячись на мене, що навіть я не міг упустити цей сигнал. Вона мала прекрасні очі.

Я вперше на своїй пам'яті дійсно відчував, що маю певну владу над власним життям. У гаманці в мене були гроші. Наука йшла добре. Я мав доступ до Архівів, і, хоч мені й доводилося

працювати в Запасах, усі знали, що Кілвін страшенно мною задоволений.

Не вистачало одного — Денни.

Узявшись за останній приспів «Вайолет тут», я опустил погляд на свої руки. Я вже випив на кілька келихів більше, ніж звик випивати, і не хотів налажати. Стежачи за пальцями, я почув, як відчинилися двері пивниці, й відчув, як у залі закрутився студений вітер. Вогонь гойднувся й затанцював поряд зі мною, шойно я почув тупіт чобіт по дерев'яній підлозі.

У залі було тихо — тільки я співав:

Сидить під віконцем
І чай собі п'є,
Чекає коханого,
Що в морі десь є.
Кавалери — як хвилі,
То є, то нема,
А Вайолет тут чекає сама.

Я зіграв останній акорд, але замість оглушливих оплесків, яких я очікував, було чути лише лунку тишу. Підвівши погляд, я зобачив, що перед каміном стоять четверо високих чоловіків. Плечі їхніх важких плащів були мокрі від талого снігу. Обличчя — похмурі.

На трьох із них були темні круглі шапки, що означали: це констеблі. А якщо це недостатньо чітко вказувало на їхнє заняття, то кожен із них ніс довгий дубовий кийок, окутий залізом. Вони споглядали мене, наче яструби із суворими очима.

Четвертий стояв обіч інших. Він не мав на собі шапки констебля й був далеко не такий високий чи широкий у плечах. Попри це, він тримався однозначно владно. Його худе обличчя хмурилося. Він дістав шматок важкого пергаменту, прикрашений кількома чорними печатками, що мали офіційний вигляд.

— Квоут, син Арлідена, — зачитав він уголос присутнім у залі. Голос у нього був чистий і сильний. — При свідках зобов'язую тебе особисто відповісти перед залізним законом. Тебе

звинувачено у зв'язкуванні з демонічними силами, зловмисному застосуванні неприродних мистецтв, самовільному завданні тілесних ушкоджень і зловживанні.

Зайве й казати, що я був заскочений відверто зненацька.

— Що? — дурнувато запитав я. Я вже казав, що тоді встиг чимало випити.

Похмурий чолов'яга не став на мене зважати й повернувся до одного з констеблів.

— Закуйте його.

Один із констеблів витягнув залізний ланцюг, і той забряжчав. Досі я був занадто ошелешений, щоб боятись як годиться, та побачивши, як цей похмурий чоловік витягає з мішка пару темних залізних кайданків, сповнився такого страху, що аж кістки розм'якли.

Поряд із каміном показався Сіммон, проштовхнувшись повз констеблів і ставши перед четвертим чоловіком.

— Що тут відбувається? — поцікавився Сім суворим і гнівним голосом. То був єдиний раз, коли він при мені розмовляв як син герцога. — Поясніть свої дії.

Чоловік, що тримав пергамент, спокійно оглянув Сіммона, а тоді сягнув під плащ і витягнув товстий залізний стрижень із золотими обручами на кінцях. Коли похмурий чоловік продемонстрував його всім присутнім у залі, Сім трохи поблід. Стрижень не лише був таким самим загрозливим, як кийки констеблів, а й являв собою добре впізнаваний символ їхньої влади. Цей чоловік був возним судів Союзу. І не абияким возним: золоті обручі вказували на те, що він може наказати кому завгодно — священникові, чиновникові, навіть представникові шляхти, аж до барона, — постати перед залізним законом.

Тут уже й Анкер пробрався крізь натовп. Вони із Сімом проглянули документ, наданий возним, і зрозуміли, що він цілком справжній і офіційний. Його підписала та скріпила печатками ціла купа різних важливих людей з Імрі. Нічого не вдієш. Мене змусять постати перед залізним законом.

Усі присутні в закладі Анкера дивились, як мої руки й ноги заковують у кайдани. Одні здавалися шокованими, інші —

спантеличеними, але більшість людей просто здавалися наляканими. Коли констеблі потягнули мене крізь юрбу до дверей, лише кілька з моїх слухачів охоче зазирали мені в очі.

Мене повели довгим шляхом до Імрі. Через Кам'яний міст, широким і пласким Великим кам'яним шляхом. Усю дорогу зимовий вітер студив залізо, що торкалося моїх рук і ніг, так, що воно врешті почало пекти, кусати й морозити шкіру.

* * *

Наступного ранку Сім прибув разом із Елксою Далом, і все поволі прояснилося. Минув не один місяць, відколи Емброуз розбив мені лютню в Імрі і я назвав ім'я вітру. Майстри висунули проти мене звинувачення у зловживанні й наказали публічно відшмагати мене в Університеті. Це було так давно, що сліди від батога в мене на спині перетворилися на звичайні блідо-сріблясті шрами. Я гадав, що питання вичерпано.

Вочевидь ні. Оскільки ця пригода трапилася в Імрі, вона підпадала під юрисдикцію судів Союзу.

Ми живемо в цивілізовані часи, а на світі небагато місць, більш цивілізованих, аніж Університет і його найближчі околиці. Однак тут ще zostалися від похмуріших часів елементи залізного закону. Минуло сто років, відколи когось спалили за зв'язкування чи неприродні мистецтва, та закони нікуди не поділися. Чорнило вицвіло, проте слова були чітко зрозумілі.

Емброуз, ясна річ, не був задіяний безпосередньо. Надто вже розумний він був для цього. Такий суд кепсько впливав на репутацію Університету. Якби цю справу проти мене порушив Емброуз, це розлютило б майстрів. Вони завзято боронили добре ім'я Університету загалом і Аркануму зокрема.

Тож Емброуз жодним чином не був пов'язаний зі звинуваченнями. Натомість справу довели до судів Імрі кілька тамтешніх впливових шляхтичів. О, вони, звісно, *знали* Емброуза, та це не вказувало на його провину. Як-не-як, Емброуз знав усіх, хто мав владу, шляхетну кров чи гроші, по обидва боки річки.

Тож мене змусили постати перед залізним законом. Упродовж шести днів це викликало в мене надзвичайне роздратування

і тривогу. Це заважало моєму навчанню, зупинило мою роботу у Промислі й забило останній цвях у труну, в якій я поховав свої надії хоч колись відшукати покровителя на місці.

Те, що почалося як страхіття, хутко перетворилося на нудний процес, сповнений пафосу та ритуалів. Було зачитано, підтверджено та скопійовано для додання до офіційної документації понад сорок листів зі свідченнями. В окремі дні не залишалося нічого, крім довгих промов. Цитат із залізного закону. Процедурних питань. Офіційних звертань. Стариганів, що зачитували старі книги.

Я захищався як міг, спершу в суді Союзу, а відтак — іще й у церковних судах. На мій захист висловились Арвіл і Елкса Дал. Чи радше написали листи, а тоді зачитали їх уголос у суді.

Урешті мене звільнили від звинувачень у будь-яких правопорушеннях. Я гадав, що мене виправдано. Гадав, що переміг...

Але я ще багато в чому був жахливо наївний.

Розділ сорок шостий

Інтерлюдія: Трохи скрипки

Квоут поволі звівся на ноги та швидко потягнувся.

— Пропоную наразі зупинитися на цьому, — сказав він. — Здається, сьогодні до нас на обід завітає більше людей, ніж зазвичай. Мені треба поглянути, як там суп, і дещо підготувати, — Квоут кивнув Хроністові. — Можливо, вам варто зробити те саме.

Хроніст не встав.

— Хвилиночку, — промовив він. — То це й був той самий суд над вами в Імрі? — сумовито поглянув на сторінку. — Оце і все?

— Оце і все, — підтвердив Квоут. — Насправді було не бозна-що.

— Але ж це перша історія про вас, яку я почув, коли прибув до Університету, — заперечив Хроніст. — Як ви за один день вивчили темську. Як ви виголосили повністю віршовану промову на свій захист і вам опісля аплодували. Як ви...

— Гадаю, там багато дурні, — зневажливо мовив Квоут, пішовши назад до шинкваса. — Головне ви дізналися.

Хроніст опустив погляд на сторінку.

— Здається, ви обділяєте ті події увагою.

— Якщо вам конче треба дізнатися всю історію, можете знайти її деінде, — сказав Квоут. — Суд бачили десятки людей. Уже існують дві повні письмові розповіді. Не бачу потреби у третій.

Хроніст був вражений.

— Ви вже розмовляли про це з істориком?

Квоут гортанно реготнув.

— Ви говорите, наче покинутий коханець, — він заходився витягати з-під шинкваса стоси мисок і тарілок. — Будьте певні, що ви перший, хто чує мою історію.

— Ви згадували, що є письмові розповіді, — нагадав Хроніст, а тоді вирячив очі. — Хочете сказати, що написали мемуари? — у голосі писаря вчувалася дивна, майже голодна нотка.

Квоут нахмурився.

— Та ні, — і шумно зітхнув. — Я брався за щось подібне, та відмовився від цього, бо ідея кепська.

— Ви дописали аж до суду над собою в Імрі? — запитав Хроніст, глипаючи на папір перед собою. Лише тоді до нього дійшло, що він досі тримає перо над сторінкою. Заходився відкривати й чистити латунний кінчик пера ганчіркою, виражаючи своїми рухами безмежне роздратування. — Якщо ви вже записали все це, то могли б і не допустити, щоб я останні півтора дня мордував собі руку.

Квоут спантеличено наморщив чоло.

— Що?

Хроніст енергійно потер перо ганчіркою. У кожному його поруху добре відчувалася ображена гідність.

— Я мав знати, — промовив він. — Усе аж надто добре сходилося, — він гнівно зиркнув угору. — Ви знаєте, у скільки мені обійшовся цей папір? — Хроніст сердито показав на сумку, в якій лежали заповнені аркуші.

Квоут просто витріщився на мить на Хроніста, а тоді засміявся: до нього раптом дійшло.

— Ви неправильно мене розумієте. Я закинув мемуари десь за день. Написав кілька сторінок. Та навіть менше.

З обличчя Хроніста зникло роздратування, і воно стало присоромленим.

— О...

— Ви *дійсно* схожі на ображеного коханця, — весело промовив Квоут. — Господи милостивий, заспокойтеся. Моя історія незаймана. Ваші руки торкаються її першими, — він похитав головою. — В записуванні історії є щось особливе. Я, здається, не маю до цього хисту. Вийшло зовсім не так, як треба.

— Був би дуже радий побачити, що ви написали, — сказав Хроніст, нахилившись уперед. — Навіть якщо це всього кілька сторінок.

— Це було доволі давно, — відповів Квоут. — Я, може, вже й не згадаю, де ті аркуші.

— Вони у вашій кімнаті, Реші, — радісно озвався Баст. — На письмовому столі.

Квоут тяжко зітхнув.

— Басте, я намагався проявити люб'язність. Насправді там немає нічого такого, що варто було б комусь показувати. Якби я написав щось варте прочитання, то писав би далі.

Він зайшов на кухню, і з підсобки залунали приглушені звуки метушні.

— Гарна спроба, — тихо мовив Баст. — Але це безнадійно. Я намагався.

— Не вчи мене, — сердито відповів Хроніст. — Я знаю, як витягнути з людини історію.

Із підсобки долинули нові звуки ударів, сплеск води, грюкіт дверей, що зачинилися.

Хроніст поглянув на Баста.

— А хіба ти не мусиш піти допомагати йому?

Той стеноу плечима й іще більше відкинувся на спинку стільця.

За мить Квоут вийшов із підсобки, несучи обробну дошку й миску, повну щойно вимитих овочів.

— На жаль, я досі не розумію, — промовив Хроніст. — Як може існувати вже дві записані оповіді, якщо ви ніколи не записували цього самі й не розмовляли з істориком?

— А вас ніколи не притягали до суду? — весело сказав Квоут. — У судах Союзу ретельно ведуть записи, а церква одержима цим іще більше. Якщо ви відчайдушно бажаєте деталей, можете попорпатися в їхніх книгах письмових свідчень і протоколах відповідно.

— Може, й так, — погодився Хроніст. — Але ваша розповідь про суд...

— Була б нудна, — перебив Квоут. Він закінчив чистити моркву й почав її різати. — Нескінченні офіційні промови й читання «Книги Шляху». Це було нудно переживати й було б нудно повторювати.

Він висипав нарізану моркву з дошки до миски, що стояла поряд.

— Та я, напевно, все одно надто затримав нас в Університеті, — додав Квоут. — Нам знадобиться час на дещо інше. Дещо таке, чого ніхто й ніколи не бачив і не чув.

— Реші, ні! — стривожено вигукнув Баст, різко випрямившись на стільці. З благальним виразом обличчя показав на шинквас. — Буряк?

Квоут опустил погляд на темно-червоний коренеплід на обробній дошці так, ніби здивувався, побачивши його там.

— Реші, не кладіть буряку в суп, — попросив Баст. — Він огидний.

— Басте, багато хто любить буряк, — сказав Квоут. — А ще це здорова їжа. Корисна для крові.

— Ненавиджу буряк, — жалісно промовив Баст.

— Що ж, — спокійно відповів Квоут, — оскільки я закінчую готувати суп, мені й обирати, що в нього піде.

Баст зіп'явся на ноги й потупав до шинкваса.

— Тоді про це подбаю я, — нетерпляче сказав він і зробив такий жест, ніби когось відганяв. — Ідіть принесіть ковбасу та якийсь із отих жилавих сирів, — підштовхнув Квоута до сходів, що вели до підвалу, а тоді з бурмотінням

увірвався на кухню. Невдовзі з підсобки залунали торохтіння й гупання.

Квоут поглянув на Хроніста й широко, ліниво всміхнувся.

* * *

До шинку «Путь-камінь» почали стікатися люди. Вони надходили по двоє й по троє, пахнучи потом, кіньми та свіжо-скошеною пшеницею. Сміялися, розмовляли й засипали чисту дерев'яну долівку січкою.

Хроніст не сидів без діла. Люди нахилялися вперед, не встаючи зі стільців, часом розмахуючи руками, а часом говорячи з неквапливим завзяттям. Писар із беземоційним обличчям шкрябав пером по сторінці, раз у раз сягаючи до чорнила.

Баст і чоловік, який звав себе Коутом, спокійно працювали разом, як команда. Подавали суп і хліб. Яблука, сир і ковбасу. Пиво, ель, холодну воду з насоса на задньому подвір'ї. Була й смажена баранина для охочих, а також свіжий яблучний піріг.

Чоловіки й жінки всміхалися й розслаблялися, раді дати відпочинок ногам і посидіти в затінку. Зала наповнилася легким гудінням розмов: люди пліткували із сусідами, яких знали все життя. Летіли на всі боки знайомі образи, м'які й нешкідливі, наче масло; друзі спокійно сперечалися про те, чия черга замовляти пиво.

Але за всім цим у залі ховалося напруження. Чужинець його нізачо не помітив би, але воно там було, похмуре й мовчазне, наче підводна течія.

Ніхто не говорив про податки, війська чи про те, як почав замикати двері на ніч. Ніхто не говорив про те, що сталося в шинку напередодні ввечері. Ніхто не придивлявся до ділянки добре начищеної дерев'яної підлоги, де від крові не зосталося й сліду.

Натомість лунали жарти й оповідки. Молода дружина цілувала чоловіка, а решта зали свистіла й гукала їй. Старий Бентон спробував задерти ціпком поділ спідниці вдови Кріл

і захихотів, коли вона його ляснула. Двійко малих дівчаток із вереском і сміхом ганялись одна за одною довкола столиків, тимчасом як усі дивилися на них і всміхалися з любов'ю. Від цього ставало трохи легше. А більше нічого й не можна було зробити.

* * *

Двері шинку різко розчахнулися. В середину з яскравого полуденного сонця посунули Старий Коб, Грем і Джейк.

— Здоров був, Коуте! — озвався Старий Коб і оглянув нечисленних людей, що розійшлися шинком. — У тебе тут сьогодні трохи людно!

— Більшу частину ти пропустив, — зауважив Баст. — Якийсь час у нас була справжня божевільня.

— Шось зосталося для тих, хто спізнився? — запитав Грем, опустившись на табурет.

Відповісти Баст не встиг: чолов'яга з бичачими плечима грюкнув об шинквас порожньою тарілкою та обережно поклав біля неї виделку.

— Пиріг, — оголосив він потужним голосом, — збіса гарно вийшов.

Поряд із ним стояла худа жінка з тонким обличчям.

— Не лайся, Еліасе, — різко сказала вона. — У цьому немає потреби.

— Ох, дороженька, — озвався здоровань, — не лютуй. Біс — це ж такий сорт яблук, не хіба? — він усміхнувся, оглядаючи людей, що розсілися за шинквасом. — Наче якийсь чужинецький, з Атуру? Названий на честь барона Біса, якщо я правильно пам'ятаю.

Грем усміхнувся йому.

— Здається, я чув про таке.

Жінка гнівно поглянула на них усіх.

— Це я в Бентонів узяв, — м'яко зізнався шинкар.

— О, — усміхнувся здоровань фермер. — Тоді я помилився, — підібрав із тарілки крихту кірки від пирога й задумливо

пожував. — Я заприсягнувся б, що яблука в пирогу саме Бісового сорту. Може, Бентони роздобули Бісові яблука й самі про це не знають.

Його дружина пирхнула, а тоді побачила, що Хроніст сидить за столиком без діла, й потягнула чоловіка геть.

Старий Коб провів їх поглядом, хитаючи головою.

— Не знаю, що цій бабі треба, щоб вона хоч трохи зраділа, — зауважив він. — Тільки сподіваюся, що вона це знайде, перш ніж заклює старого Елі до крові.

Джейк і Грем невиразно забурмотіли на знак згоди.

— Приємно бачити, як сюди стікаються люди, — Старий Коб поглянув на рудого за шинквасом. — Чудовий ти кухар, Коуте. І пиво в тебе найкраще на двадцять миль довкола. Тре лиш якоїсь причини зайти до тебе.

Старий Коб задумливо постукав збоку по перенісцю.

— А знаєш, — сказав він шинкареві, — тобі треба вечорами пускати сюди якогось співця абощо. Трясця, та навіть оррісо-нівський хлопчина трохи вміє грати на татковій скрипці. Б'юсь об заклад, що він був би радий приходити сюди за кілька келихів випивки, — він оглянув шинок. — Трохи музики — саме те, що треба цьому закладу.

Шинкар кивнув. Обличчя в нього було таке невимушене й товариське, що здавалося майже невиразним.

— Гадаю, ти маєш рацію, — погодився Коут. Голос у нього був цілковито спокійний. Цей голос був цілковито нормальний. Безбарвний і чистий, як віконна шибка.

Старий Коб розтулив рота, але сказати нічого не встиг: Баст сильно постукав кісточкою пальця по шинквасу.

— Вип'єте? — запитав він чоловіків, що сиділи за шинквасом. — Гадаю, ви всі були б раді трішки хильнути, перш ніж ми винесемо вам чогось поїсти.

Так і було, і Баст заметушився позаду шинкваса, наливаючи пиво в гальби та штовхаючи їх у простягнуті руки. Шинкар, трохи загальмувавши, мовчки заворушився разом зі своїм помічником і подався на кухню по суп. А також хліб із маслом. А ще сир. І яблука.

Розділ сорок сьомий

Интерлюдія: Конопляний вірш

Хроніст із усмішкою попрямував до шинкваса.

— Незле попрацювали цю годинку, — з гордістю промовив він, сівши. — А для мене на кухні, либонь, нічого не зосталося?

— Може, трохи того пирога, про який казав Елі? — запитав із надією Джейк.

— Я теж хочу пирога, — озвався Баст, сидячи поряд із Джейком і теж тримаючи в руках випивку.

Шинкар усміхнувся й витер руки об фартух.

— Гадаю, мені могло спасти на думку відставити один на той випадок, якщо ваша трійця прийде пізніше за інших.

Старий Коб потер руки та сказав:

— Навіть не згадаю, коли востаннє їв теплий яблучний пиріг.

Шинкар повернувся до кухні. Витягнув пиріг із пічки, розрізав його й акуратно розклав шматочки по тарілках. Відтак виніс їх до пивниці, почувши в іншому приміщенні підвищені голоси.

— Це теж був демон, Джейку, — сердито провадив Старий Коб. — Я ж казав тобі вчора і скажу тобі ще сто разів. Я не звик міняти думку, як інші міняють шкарпетки, — він підняв один палець. — Він прикликав демона, а той укусив цього хлопаку й висмоктав із нього всі соки, наче зі сливки. Я чув це від хлопака, який знав жінку, яка сама то бачила. Тим-то констебль і його заступники його забрали! Лигатися з темними силами в Амарі незаконно.

— А я все одно кажу: люди просто думали, що то демон, — не вгавав Джейк. — Ти ж знаєш, які вони.

— Я знаю людей, — Старий Коб набурмосився. — Прожив довше за тебе, Джейкобе. І свою історію теж знаю.

За шинквасом на одну довгу мить запала напружена тиша, а тоді Джейк відвів погляд.

— Та я просто казав, — пробурмотів він.

Шинкар посунув до Хроніста миску із супом.

— То що тут таке?

Писар хитрувато позирнув на шинкаря.

— Коб розповідає нам про суд над Квоутом в Імрі, — пояснив він із самовдоволеною ноткою в голосі. — А ви хіба не пам'ятаєте? Він почав розповідати про це вчора ввечері, та дійшов лише до половини.

— Отже, — Коб сердито оглянув усіх довкола — мовляв, хай тільки спробують перебити, — діло пахло кепсько. Квоут знав: якщо його визнають винним, то повісять та й не знімуть уже ніколи, — Коб зробив такий жест ізбоку біля шиї, неначе тримав зашморг, і схилив голову набік.

— Але Квоут в Університеті читав багацько книжок, і він знав, як перехитрити людей, — Старий Коб зупинився, щоб з'їсти шматочок пирога з виделки, й на мить заплющив очі, пережовуючи. — Ох, пане й пані, — сказав він собі під носа. — Оце я розумію — пиріг. Присягаюся, кращий, ніж моя мамця готувала. Вона завше шкодувала цукру.

Він узяв іще шматочок, і його обвітрене лице набуло блаженного виразу.

— Отже, Квоут умів перехитрити людей? — підказав Хроніст.

— Шо? А... — Коб неначе опам'ятався. — Так. Бачте, є такі собі два рядки у «Книзі Шляху», і якщо ви можете зачитати їх уголос давньою темською, яку знають тільки священники, то з вами й треба поводитись як зі священником — так каже залізний закон. Тобто суддя Союзу ні хріна вам не зробить. Якщо зачитати ці рядки, виносити рішення у вашій справі мусять церковні суди.

Старий Коб узяв іще шматочок пирога й поволі прожував його, а тоді проковтнув.

— Ці два рядки звуться конопляним віршем, бо той, хто їх знає, може вберегтися від зашморгу. Церковні ж суди не можуть нікого вішати!

— А що то за рядки? — спитав Баст.

— От якби ж то я знав, — скрушно відказав Старий Коб. — Але я темською не балакаю. Квоут і сам її не знав. Але завчив отой вірш задалегідь. А тоді вдав, ніби його зачитує, і суд Союзу мусив його відпустити.

Квоут знав: у нього два дні, перш ніж тейлінський суддя зможе добратись аж до Амарі. Тож він заходився вивчати темську. Читав книжки та вправлявся цілий день і цілу ніч. І він був такий головатий, що під кінець своєї науки шпарив по-темськи ліпше за більшість людей, які займалися цим усеньке життя.

А тоді, на другий день перед появою судді, Квоут зробив собі зілля. Воно було з меду й особливого каменя, який можна знайти в мозку змії, та ще з рослинки, яка росте тільки на дні моря. Коли він випив це зілля, воно зробило його голос таким солодким, що всякий, хто його слухав, не міг не погодитися з жодним його словом.

Тож коли суддя таки нагодився, суд закінчився за п'ятнадцять хвилин, — сказав Коб і захихотів. — Квоут виголосив розкішну промову бездоганною темською, з ним усі погодились, і всі розійшлися по домівках.

— І жив він довго та щасливо, — тихо промовив рудоволосий чоловік за шинквасом.

* * *

Біля шинкваса було тихо. Надворі повітря було сухе й гаряче, запорошене та пропахле половою. Сонячне світло було жорстке та яскраве, наче золотий зливоч.

У «Путь-камені» було напівтемно та прохолодно. Чоловіки щойно без поспіху доїли свій пиріг, а в їхніх кухлях іще лишалося потроху пива. Тож вони посиділи ще трішки, зігнувшись біля шинкваса з винуватим виглядом тих, кому гордість заважає лінуватися по-справжньому.

— Сам я ніколи не полюбляв історій про Квоута, — буденним тоном зізнався шинкар, збираючи тарілки відвідувачів. Старий Коб відірвав погляд від свого пива.

— Шо, справді?

Шинкар знизав плечима.

— Якщо вже обирати історію з чарами, то хай там буде справжній чаклун. Як-от Таборлін Великий, Серафа чи Хроніст.

Писар у кінці шинкваса не захлинувся й не перелякався. Одначе він таки зупинився на пів секунди, а тоді знов опустив ложку в свою другу миску супу.

Коли шинкар зібрав останні порожні тарілки й розвернувся до кухні, до зали повернулася приємна тиша. Одначе пройти у двері він не встиг, бо заговорив Грем.

— Хроніст? — перепитав він. — Ніколи про нього не чув. Шинкар, здивувавшись, повернувся назад.

— Не чув?

Грем хитнув головою.

— Та точно чув, — запевнив шинкар. — Він носить із собою велику книгу, і все, що він у тій книзі записує, збувається, — він вичікувально поглянув на всіх присутніх. Джейк також похитав головою.

Шинкар повернувся до писаря в кінці шинкваса, який досі був зосереджений на своєму харчі.

— А ви про нього чули, я певен, — сказав Коут. — Його звуть Володарем Історій, і якщо він дізнається один із ваших секретів, то може написати про вас у своїй книзі що заманеться, — він поглянув на писаря. — Невже ніколи про нього не чули?

Хроніст опустив погляд і хитнув головою. Макнув хлібну скоринку в суп і з'їв, нічого не сказавши.

Шинкар набув здивованого вигляду.

— А я, як був малий, любив Хроніста більше, ніж Таборліна чи будь-кого іншого. У нього було трохи крові фей, і це зробило його метикуватішим за звичайну людину. Він може бачити на сто миль уперед у хмарний день і чути шепіт крізь товсті дубові двері. Може знайти мишу в лісі безмісячної ночі.

— Я про нього чув, — завзято сказав Баст. — Його меч зветься Стос, а його клинок виготовлено з одного шматка паперу. Він легенький, наче пір'їнка, але такий гострий, що кров у порізі стає видно раніше, ніж відчувається сам поріз.

Шинкар кивнув.

— А якщо Хроніст дізнається ваше ім'я, то може записати його на клинку меча й убити ним вас із відстані в тисячу миль.

— Але записати його він має власною кров'ю, — додав Баст. — А місце на мечі не нескінченне. Він уже записав там сімнадцять імен, тож місця лишилося не так і багато.

— Раніше він належав до двору верховного короля в Модегу, — сказав Коут. — Але закохався в королівську доньку.

Грем і Старий Коб уже закивали. Це було їм знайомо.

Коут продовжив:

— Коли Хроніст попросив її руки, верховний король розсердився. Тому й дав Хроністові завдання, аби той довів, що гідний... — шинкар зробив драматичну паузу. — Хроніст може одружитися з нею, лише якщо знайде щось дорогоцінніше за принцесу й принесе це верховному королю.

Грем схвально гмикнув.

— Не завдання, а капець. І що йому робити? Не можна ж принести щось і сказати: «Ось, це варте більшого, ніж ваша крихітка...»

Шинкар серйозно кивнув.

— Тож Хроніст ходить світом у пошуках давніх скарбів і старих чарів, сподіваючись відшукати те, що можна принести королю.

— Чому би просто не написати про короля в магічній книзі? — запитав Джейк. — Чому б не написати: «А тоді король перестав бути падлом і нарешті дозволив нам побратися?»

— Він не знає жодної таємниці короля, — пояснив шинкар. — А верховний король Модегу знає трохи чарів і вміє захищати себе. Найважливіше ж — те, що він знає слабкі сторони Хроніста. Знає, що, якщо обманом змусити Хроніста випити чорнила, той муситиме виконати три ваші наступні прохання. А ще важливіше те, що він знає: Хроніст не має над вами влади, якщо ваше ім'я заховане деінде. Ім'я верховного короля записане у книзі зі скла, захованій у скриньці з міді. А та скринька замкнена у великій залізній скрині там, де ніхто не може її торкнутися.

На мить запала тиша: всі замислилися над почутим. Відтак Старий Коб глибокодумно закивав.

— Оце останнє збудило мою пам'ять, — поволі вимовив він. — Здається, я пригадую історію про те, як цей Хроніст пішов

шукати магичний плід. Усякий, хто їв цей плід, раптом дізнавався імена всіх речей і діставав сили як у Таборліна Великого.

Шинкар потер підборіддя й поволі кивнув.

— Здається, я теж її чув, — мовив він. — Але це було давно, і я не можу сказати, що пам'ятаю всі деталі...

— Та ну, — промовив Старий Коб, допивши пиво й перекинувши свій кухоль, — такого соромитися не тре, Коуте. Хтось уміє пам'ятати добре, а хтось — не. Ти гарно готуєш пироги, зате ми всі знаємо, хто тут справжній оповідач.

Старий Коб незграбно зліз із табурета й жестом показав на Грема та Джейка.

— Ну, ходімо, разом можна буде дійти аж до Байрів. Я розповім вам про це все. Отже, цей Хроніст — він високий і блідий, ше й худий, мов жердина, із чорнильно-чорним волоссям...

Двері «Путь-каменя» гучно зачинилися.

— На Бога, що це було? — поцікавився Хроніст.

Квоут скоса поглянув на нього. Всміхнувся — легко, але помітно.

— І як воно, — запитав, — знати, що є люди, які розповідають про вас історії?

— Та не розповідають про мене історій! — відповів Хроніст. — Це просто якісь нісенітниці.

— Не нісенітниці, — заперечив Квоут із дещо ображеним виглядом. — Може, це й неправда, та це не означає, що це нісенітниці, — він поглянув на Баста. — Паперовий меч мені сподобався.

Баст радісно всміхнувся.

— Завдання від короля було гарним ходом, Реші. Одначе щодо крові фейрі я не впевнений.

— Кров демонів — це було б занадто лиховісно, — пояснив Квоут. — А йому була потрібна родзинка.

— Принаймні я не муситиму слухати про це від нього, — по-нуро мовив Хроніст і тицьнув ложкою у шматок картоплі.

Квоут підвів погляд, а тоді похмуро реготнув.

— Ви не розумієте, так? Така свіжа історія в день збору врожаю? Та вони накинуться на неї, мов дитина на нову іграшку.

Старий Коб розкаже про Хроніста десятку людей, поки вони збиратимуть сіно й питимуть воду в затінку. Сьогодні ввечері, на поминках за Шепом, про Володаря Історій почують люди з десяти містечок. Історія пошириться, наче пожежа в полі.

Хроніст по черзі поглянув на кожного з них. Його лице здавалося дещо наляканим.

— Чому?

— Це подарунок, — сказав Квоут.

— Думаєте, я цього хочу? — вражено запитав Хроніст. — Слави?

— Не слави, — похмуро відповів Квоут. — Кругозору. Ви ходите й порпаєтеся в чужих життях. Наслухаєте чутки та йдете розкопувати болючу правду, що ховається за прекрасною брехнею. Ви вважаєте, що маєте на таке право. Але ви його не маєте, — він суворо поглянув на писаря. — Коли хтось розповідає вам часточку свого життя, то підносить вам дарунок, а не віддає належне.

Квоут обтер руки об чисту лляну ганчірку.

— Я відаю вам свою історію, не порушивши в ній жодної брудної істини. Всі мої помилки й дурощі викладено на світ Божий як є. Якщо я вирішу змовчати про якусь дрібницю, бо вона мене знуджує, то я цілком у своєму праві. Мене не змусить передумати оповідь якогось фермера. Я не ідіот.

Хроніст опустил погляд на свій суп.

— Яюсь грубувато вийшло, авжеж?

— Так, — погодився Квоут.

Хроніст підвів погляд, зітхнувши, й легко, зніяковіло всміхнувся.

— Що ж... Мені не можна ставити на карб, що я спробував.

— Насправді я можу, — зауважив Квоут. — Але вважаю, що свою думку висловив. І, якщо вже на те пішло, перепрошую за біль, якого це могло вам завдати, — він показав на двері й фермерів, що пішли. — Можливо, я відреагував аж надто бурхливо. Ніколи не реагував на маніпуляції добре.

Квоут вийшов із-за шинкваса й попрямував до столу біля каміна.

— Ворушіться, обидва. Сам процес був нудний. Однак він мав важливі наслідки.

Розділ сорок восьмий

Значуща прогалина

Я пройшов вступне жеребкування, і мені поталанило витягнути пізній час. Додатковий час мене тішив, адже через суд я мав небагато можливостей підготуватися до іспитів.

І все ж я не надто тривожився. У мене був час на підготовку та вільний доступ до Архівів. Ба більше, я вперше, відколи прийшов до Університету, не був жебраком. У мене в гаманці було тринадцять талантів. І навіть після сплати відсотків за позикою Деві мені цілком мало вистачити грошей на оплату навчання.

Найкраще ж було те, що довгі години пошуків на шляху до грама навчили мене багато чого про Архіви. Я знав не так багато, як досвідчений канцеляр, але вже був знайомий із багатьма їхніми потаємними куточками й мовчазними таємницями. Тож, навчаючись і готуючись до вступу, я також дозволяв собі читати дещо інше.

* * *

Я згорнув книжку, над якою сидів. Гарно написану, всеохопну історію атурської церкви. Користі з неї не було жодної, як і від усього іншого.

Коли моя книжка гучно згорнулася, Вілем підвів погляд і запитав:

— Нічого?

— Менш ніж нічого, — сказав я.

Ми готувалися вдвох у одній із читацьких нір на четвертому поверсі, значно меншій за наше звичне місце на третьому. Одначе, зважаючи на те, як мало часу лишалося до вступу, нам пощастило, що ми взагалі знайшли усамітнене приміщення.

— Може, покинеш це? — запропонував Віл. — Скільки ти вже морочишся з цією юриндою про амірів — два витки?

Я кивнув, не бажаючи зізнаватися, що насправді мій пошук інформації про амірів розпочався задовго до того, як парі привело нас до Маріонетки.

— І що ти вже знайшов?

— Цілі полиці книжок, — відповів я. — Десятки оповідок. Згадки в сотні історичних праць.

Він уважно поглянув на мене.

— І ця купа інформації тебе дратує.

— Ні, — мовив я. — Мене бентежить *брак* інформації. В жодній із цих книжок немає достовірних відомостей про амівів.

— У жодній? — скептично перепитав Вілем.

— О, про них *говорить* кожен історик за останні триста років, — сказав я. — Вони розмірковують про те, як аміві вплинули на занепад імперії. Філософи говорять про етичні наслідки їхніх дій, — я вказав на книжки. — Це показує мені, що люди думають про амівів. І нічого не каже про самих амівів.

Вілем насупився на мій стос книжок.

— Не можуть же там бути самі історики й філософи.

— Є й перекази, — промовив я. — Спершу перекази про великі несправедливості, які вони виправили. Згодом з'являються перекази про їхні жажливі діяння. Один амів у Ренірі вбиває нечистого на руку суддю. Інший у Юнпуї придушує селянське повстання. Ще один у Меліті отруєє половину тамтешньої шляхти.

— І це не достовірна інформація? — запитав Вілем.

— Це сумнівні історії, — відповів я. — З других чи третіх вуст. Три чверті з них — це просто переказані чутки. Я ніде не можу знайти доказів на їх підтвердження. Чому я не можу знайти жодної згадки про нечистого на руку суддю в церковних документах? Його ім'я має бути зафіксовано в кожній справі, яку він вів. Коли відбулося це селянське повстання й чому я не можу знайти згадку про нього в жодній іншій історичній праці?

— Це було триста років тому, — докірливо сказав Вілем. — Не можна очікувати, що всі ці дрібні деталі зберуться.

— Я очікую, що *деякі* з дрібних деталей зберуться. Ти знаєш, як одержимо тейлінці ведуть записи, — пояснив я. — У нас у двійці-мінус захована судова документація за тисячу років із сотні різних міст. Є цілі зали...

Я зневажливо махнув руками.

— Але гаразд, обличмо дрібні деталі. Є дуже великі запитання, на які я не можу знайти відповіді. Коли було засновано орден амірів? Скільки там було амірів? Хто платив їм і скільки? Звідки бралися ті гроші? Де їх навчали? Як вони стали частиною тейлінської церкви?

— На це відповів Фелтемі Рейс, — зауважив Вілем. — Вони виростили з традиції злиденних суддів.

Я взяв навмання одну книжку й гупнув нею по столу перед ним.

— Знайди мені хоч якийсь доказ на підтримку цієї гіпотези. Знайди мені один запис, у якому злиденного суддю підвищують до аміра. Покажи один запис про те, що якогось аміра залучив до своєї роботи суд. Знайди мені один церковний документ, у якому згадується, що амір судив якусь справу, — я войовничо схрестив руки на грудях. — Уперед, я зачекаю.

Вілем не став зважати на книжку.

— Можливо, амірів було не так багато, як вважають люди. Можливо, їх було всього кілька, а їхня слава некеровано розросталася, — він уважно поглянув на мене. — Ти маєш розуміти, як це відбувається.

— Ні, — сказав я. — Це значуща прогалина. Іноді не знайти нічого означає дещо знайти.

— Ти починаєш говорити як Елодін, — зауважив Вілем.

Я набурмосився на нього, але вирішив не клювати на цю наживку.

— А тепер послухай одну хвилю. Чому про амірів так мало фактичної інформації? Є всього три можливі варіанти.

Я показав три пальці, щоб рахувати.

— Перший: нічого не було записано. Гадаю, це можна спокійно відкинути. Вони були надто важливі, щоб ними так відверто знехтували історики, клерки та церква, що веде документацію, мов одержима, — я загнув палець.

— Другий: дивовижно, але примірники книжок, у яких ця інформація таки міститься, просто не добралися сюди, до Архівів. Однак це абсурдно. Навіть помислити неможливо,

що за багато років нічого на цю тему не потрапило до найбільшої бібліотеки світу, — я зігнув другий палець.

— Третій, — показав я останнім пальцем. — Хтось прибрав цю інформацію, змінив її чи знищив.

Вілем нахмурився.

— І хто так учинив би?

— А й справді, хто? — сказав я. — Кому знищення інформації про амірів було б найвигідніше? — я завагався й зачекав, поки напруження зростало. — Кому, крім самих амірів?

Я очікував, що Вілем відкине мою ідею, та він цього не зробив.

— Цікава думка, — промовив Вілем. — Але нащо вважати, ніби за цим стоять аміри? Набагато розважливіше думати, що винна сама церква. Вже хто-хто, а тейлінці понад усе захотіли б тихенько стерти звірства амірів.

— Це правда, — визнав я. — Але тут, у Союзі, церква не дуже сильна. А ці книжки надходять з усього світу. Шалдійському історикові ніщо не заважало б написати історію амірів.

— Шалдійському історикові було б нецікаво писати історію еретичного відгалуження язичницької церкви, — зауважив Вілем. — До того ж як нечисленні дискредитовані аміри могли зробити те, чого не могла досягти сама церква?

Я нахилився вперед і сказав:

— На мою думку, аміри набагато старші за тейлінську церкву. За часів Атурської імперії значна частина їхнього публічного контингенту була пов'язана з церквою, та вони були не просто групою мандрівних суддів.

— І що підштовхує тебе до цієї думки? — запитав Віл. Із виразу його обличчя я здогадався, що втрачаю підтримку Вілема, а не набуваю її.

«Стародавній гончарний виріб, — подумав я. — Історія, почута від старого в Тарбієні. Я знаю це завдяки обмовці, яку допустили чандріяни, повбивавши всіх, кого я знав».

Я зітхнув і похитав головою: знав, як божевільно прозвучить правда, якщо я її скажу. Тому я і прочісував Архіви. Мені були потрібні реальні докази на користь своєї гіпотези, такі, щоб не стати посміховиськом.

— Я знайшов копії судових документів із тих часів, коли засудили амірів, — сказав я. — Знаєш, скількох амірів відправили під суд у Тарбієні?

Віл знизав плечима.

Я підняв один палець.

— Одного. Одного аміра на весь Тарбієн. А клерк, який записував події на суді, чітко дав зрозуміти, що людина, яку відправили під суд, — дурник, який не розумів, що відбувається.

Сумнів на обличчі Вілема нікуди не подівся.

— Просто подумай над цим, — заблагав я. — Той мізер, який я знайшов, указує на те, що в імперії до розпуску амірів їх було щонайменше три тисячі. Три тисячі добре підготовлених, важкоозброєних багатих чоловіків і жінок, *цілковито* відданих ідеї вищого блага.

— А тоді церква раптом бере й засуджує їх, повністю розпускає їхній орден і конфіскує їхнє майно, — я клацнув пальцями. — І три тисячі смертоносних фанатиків, одержимих правосуддям, просто щезають? Махають на все рукою й вирішують: хай поки що хтось інший дбає про вище благо? Без обурення? Без опору? Без нічого?

Я уважно поглянув на Віла і твердо хитнув головою.

— Ні. Це суперечить людській природі. До того ж я не знайшов жодного запису про притягнення котрогось із амірів до церковного правосуддя. Жодного. Невже думка про те, що вони могли вирішити піти в підпілля, продовжити свою роботу в більш таємничий спосіб, така вже обурлива?

— А якщо це розважливо, — продовжив я, поки він не надумав мене перебити, — хіба не логічно також подумати, що вони могли спробувати залишитися в таємниці, ретельно вичистивши історичні праці за останні триста років?

Запала довга тиша.

Вілем не став відкидати це одразу.

— Цікаве припущення, — поволі проказав він. — Але це підводить мене до ще одного запитання, останнього, — серйозно поглянув на мене. — Ти, бува, не пив?

Я зігнувся на стільці.

— Ні.

Він звівся на ноги.

— Тоді тобі варто почати. Ти забагато сидів з усіма цими книжками. Тобі треба змити пил із мізків.

Тож ми пішли випити, та я все одно не позбувся підозр. Коли мені знову випала нагода, я випробував ідею на Сіммонові. Він прийняв її легше, ніж Вілем. Не можна сказати, ніби він мені повірив, — він просто погодився, що таке можливо. Сказав, що про це слід поговорити з Лорреном.

Я цього не зробив. Майстер-Архівіст із невиразним обличчям досі діяв мені на нерви, і я уникав його по змозі, бо боявся, що можу дати йому привід вигнати себе з Архівів. І мені аж ніяк не хотілося натякати, що його дорогоцінні Архіви останні триста років потихеньку вичищали.

Розділ сорок дев'ятий

Едема-невіглас

Я побачив, як на протилежному кінці подвір'я підняв руку в привітанні Елкса Дал.

— Квоуте! — тепло всміхнувся він. — Саме той, кого я сподівався побачити! Можна тебе на хвилинку?

— Звісно, — сказав я. Хоча майстер Дал мені подобався, ми небагато контактували поза лекційною залою. — Можна замовити вам випивку чи чогось на обід? Я хотів краще подякувати вам за те, що закинули за мене слівце на суді, але був заклопотаний...

— Як і я, — відповів Дал. — Насправді я вже не один день хотів поговорити з тобою, та час постійно вислизає в мене з рук, — він роззирнувся довкола. — Був би не проти пообідати, але від випивки мені, напевно, слід відмовитися. Менш ніж за годину треба буде наглядати за вступом.

Ми ввійшли до «Білого оленя». Я досі майже не бачив цього закладу зсередини: надто вже розкішний він був для таких, як я.

Елкса Дал мав упізнаваний вигляд у темних шатах майстра, і господар не без захвату провів нас до усамітненого столика.

Дал сів так, ніби його геть нічого не бентежило, зате я дедалі сильніше нервувался. Я навіть уявити не міг, чому Майстер-Симпатик прагнув поговорити зі мною.

— Чого вам принести? — запитав високий худий чоловік, щойно ми посідали. — Випивки? Сирне асорті? А ще в нас є чудова горбуша з лимоном.

— Горбуша й сири — це було б незле, — сказав Дал.

Господар повернувся до мене.

— А вам?

— Я теж скуштую горбуші, — відповів я.

— Чудово, — промовив він і потер руками в передчутті. — А випити?

— Сидру, — відповів я.

— Фолловське червоне маєте? — невпевнено спитав Дал.

— Так, — сказав господар. — І гарного врожаю, якщо вам цікава моя думка.

— Я візьму келишок, — сказав Дал і позирнув на мене. — Один келих не має надто сильно вплинути на мій розум.

Господар побіг геть, тож я залишився за столиком сам на сам із Елксою Далом. Дивно було сидіти за столиком навпроти нього. Я нервово засовався на стільці.

— То як справи? — невимушено спитав Дал.

— Незле, — відповів я. — Семестр минув добре, якщо не брати до уваги... — показав рукою в бік Імрі.

Дал невесело реготнув.

— Нагадування про старі часи, так? — він похитав головою. — Зв'язкування з демонами. Боже милостивий.

Господар повернувся з нашою випивкою й пішов, не сказавши ні слова.

Майстер Дал узяв широкий глиняний келих і підніс його в повітря.

— За те, що тебе не спалив забобонний народ, — промовив він.

Я всміхнувся, попри збентеження, і підняв свій дерев'яний кухоль.

— Чудова традиція.

Ми обидва випили. Дал, скуштувавши вина, вдоволено зітхнув. Він поглянув на мене через столик і сказав:

— То розкажи, ти не думав, чим займатимешся, коли закінчиш тут? Ну, тобто, коли дістанеш гілдер.

— Я мало про це замислювався, — чесно зізнався я. — Здається, ніби до цього ще дуже далеко.

— Із такою швидкістю, з якою ти йдеш на підвищення, може бути й не так далеко. Ти вже ре'лар, а тобі... нагадай-но: скільки тобі років?

— Сімнадцять, — спокійно збрехав я. Вік був для мене дразливою темою. Чимало студентів вступали до Університету, а тим паче входили до Аркануму, майже у двадцять.

— Сімнадцять, — тихо й задумливо повторив Дал. — Це так легко забувається... Ти так гордовито тримаєшся, — його погляд став відстороненим. — Пане й пані, я в сімнадцять був казна-чим. Навчався, намагався знайти своє місце у світі. Жінки... — він поволі захитав головою. — Знаєш, далі буде краше. Зачекай три-чотири роки — і все трохи владнається.

Він ненадовго підніс свій глиняний келих до мене, а тоді випив іще.

— А втім, у тебе начебто небагато проблем. Ре'лар у сімнадцять. Неабияка відзнака.

Я трохи зашарівся, не знаючи, що сказати.

Повернувся господар і заходився розставляти тарілки на столику. Маленька дошка з нарізкою різних сирів. Миска з маленькими підсмаженими скибочками хліба. Миска з консервованими полуницями. Миска з лохиновим варенням. Маленька тарілочка з лущеними волоськими горіхами.

Дал узяв маленький шматочок хліба та шматочок білого сиру, що кришився.

— Ти неабиякий симпатик, — зауважив він. — Для такої вправної людини, як ти, можливостей безліч.

Я розмазав по шматочку сиру зі смаженим хлібом трохи полуниці, а тоді поклав усе це до рота, щоб дати собі час на роздуми. Дал натякає, що хоче, щоб я більше зосередився на вивченні симпатії? Натякає, що хоче підтримати моє підвищення до ел'те?

Моє підвищення до ре'лара підтримував Елодін, але я знав, що таке змінюється. Майстри іноді чубилися через особливо перспективних студентів. Наприклад, Мола була канцеляркою, перш ніж Арвіл затягнув її до Медики.

— Я справді серйозно насолоджуюся вивченням симпатії, — обережно проказав я.

— Це чудово зрозуміло, — всміхнувся Дал. — Деякі твої однокласники були б раді, якби ти насолоджувався ним трохи менше. Можу тебе в цьому запевнити, — він з'їв ще один шматочок сиру, а тоді продовжив: — Водночас із цим можна й переборщити. Хіба Теккам не казав: «Забагато навчання — шкода для учня»?

— Узагалі-то, це Ертрам Мудрий, — зауважив я. Це було в одній із книжок, які майстер Лоррен відклав для ре'ларів на той семестр.

— Так чи інакше, це правда, — сказав він. — Можливо, тобі варто подумати: чи не відпочити один семестр, аби трохи розслабитися? Трішки помандрувати, побути під сонечком, — він випив іще. — Недобре, коли едема ру ходить без засмаги.

Я не знав, що на це сказати. Мені ніколи не спадало на думку взяти відпустку від Університету. І куди я тільки подамся?

Надійшов господар із тарелями, на яких парувала риба, пахнучи лимоном і маслом. На якийсь час ми обидва зосередилися на їжі. Я зрадів приводу помовчати. Чому Дал хвалить мене за навчання, а тоді заохочує мене піти?

За якийсь час Елкса Дал вдоволено зітхнув і відсунув свою тарілку.

— Дозволь розповісти тобі маленьку історію, — промовив він. — Мені подобається називати її «Едема-невіглас».

Тут я підвів погляд, поволі жуючи рибу, якою напхав рота. Вираз мого обличчя завдяки зусиллю волі залишився стриманим.

Елкса Дал вигнув брову, неначе сподіваючись побачити, чи є мені щось сказати.

Я не сказав нічого, і він продовжив:

— Був собі вчений арканіст. Він знав усе про симпатію, сигалдрію та алхімію. В голові у нього міцно вкорінилися десять

дюжин імен, він розмовляв вісьмома мовами й мав зразкові навички каліграфії. Правду кажучи, майстром він не став лиш через те, що опинився не там не в той час і не дуже добре вмів спілкуватися.

Дал ковтнув трохи вина.

— Отож цей хлопака якийсь час ганявся за вітром, надіючись відшукати долі в широкому світі. І дорогою до Тінуе дістався озера, яке треба було перетнути.

Дал широко всміхнувся.

— На щастя, там був човняр-едема, який запропонував перевезти його на той бік. Арканіст, який збагнув, що шлях займе кілька годин, спробував зав'язати розмову.

«Що ви думаєте, — спитав він човняра, — про теорію Теккама, буцімто енергія — це початкова речовина, а не властивість матерії?»

Човняр відповів, що взагалі ніколи про неї не замислювався. І навіть не збирається.

«Ви ж, певно, стикалися з “Богоявленням” Теккама, коли здобували освіту?» — запитав арканіст.

«Мосьпане, я нігди не мав того, що можна назвати освітою, — відповів човняр. — І не впізнав би сього вашого Теккама, якби він прийшов продавати голки моїй жінці».

Арканіст, зацікавившись, поставив кілька запитань, і едема визнав, що не знає, хто такий Фелтемі Рейс і як працює гвинтокрут. Арканіст продовжував цілу годину — спершу з цікавості, потім із сумом. Остання крапля надійшла тоді, коли він довідався, що човняр узагалі не вміє ні читати, ні писати.

«От справді, пане, — сказав шокований арканіст. — Кожна людина мусить удосконалюватися. Людина без благ освіти — це майже тварина».

Дал усміхнувся.

— Що ж, як ти можеш здогадатися, після цього розмова просунулася не надто далеко. Наступну годину вони пливли в напруженому мовчанні, та щойно на обрії показався віддалений берег, здійнялася буря. Об маленький човник забили хвилі — так, що його дошки зарипіли й застогнали.

Едема добре придивився до хмар і сказав: «П'ять хвилин — і геть паршиво буде, а доки розвидниться, стане ще троха гірше. Сей мій човник до кінця не доживе. Доведеться нам плисти до кінця самим». І тут поромник знімає сорочку й починає зав'язувати її на талії.

«Але ж я не вмію плавати!» — каже арканіст.

Дал допив вино, перевернув келих догори дригом і твердо поставив його на столик. На мить запала вичікувальна тиша. Він дивився на мене, а його лице виражало щось віддалено схоже на самовдоволеність.

— Непогана історія, — визнав я. — Тільки акцент у ру був трохи утрируваний.

Дал зігнувся в поясі, швидко і глузливо вклонившись.

— Візьму це до уваги, — промовив він, а тоді підняв палець і змовницьки поглянув на мене. — Моя історія має не лише захоплювати й розважати: в ній також криється зернятко правди, а знайти його може лише найрозумніший студент, — його обличчя набуло таємничого виразу. — Знаєш, уся правда на світі міститься в історіях.

* * *

Того ж вечора я розповів про цю зустріч друзям за картами в «У Анкера».

— Він натякає тобі, бовдуре, — роздратовано сказав Манет. Карти весь вечір були проти нас, і ми відстали на п'ять рук. — Ти просто не бажаєш почути його натяк.

— Він натякає, що мені слід на семестр покинути вивчення симпатії? — запитав я.

— Ні, — різко промовив Манет. — Він каже тобі те, що я вже казав тобі двічі. Якщо ти підеш вступати цього семестру, то ти король ідіотів.

— Що? — перепитав я. — Чому?

Манет із цілковитим спокоєм поклав карти на стіл.

— Квоуте. Ти розумний хлопець, але тобі страшенно важко слухати те, чого ти не хочеш чути, — він поглянув ліворуч, а тоді

праворуч, на Вілема й Сіммона. — Може, ви спробуєте йому сказати?

— Відпочинь один семестр, — озвався Вілем, не відриваючи погляду від карт. А тоді додав: — Бовдуре.

— Тобі справді це треба, — серйозно промовив Сім. — Про суд досі всі говорять. Та всі тільки про нього й говорять...

— Суд? — я розсміявся. — Він був більш як виток тому. Зараз говорять про те, як мене визнали цілковито невинуватим. Ви правдали перед залізним законом і самим милосердним Тейлу.

Манет гучно пирхнув і опустив карти.

— Було би краще, якби ти був винен, але по-тихому, ніж був невинуватий, але так голосно, — він поглянув на мене. — Знаєш, коли востаннє арканістові висували звинувачення у зв'язкуванні?

— Ні, — визнав я.

— І я не знаю, — заявив він. — Отже, це було дуже, дуже давно. Ти невинуватий. Ти великий молодець. Але суд став великою блискучою чорною плямою на репутації Університету. Він нагадав людям, що, хоча *ти* не заслуговуєш на вогнище, на нього можуть заслуговувати деякі арканісти, — він похитав головою. — Можеш бути певен, що через це всі до одного майстри люті, як мокрі коти.

— І деякі студенти також не надто задоволені, — похмуро докинув Віл.

— Не я винен у тому, що відбувся суд! — обурився я, а тоді трохи відступив. — Ну, не зовсім. Роздмухав це Емброуз. Увесь цей час він стояв за лаштунками й посміювався в рукав.

— І все одно, — сказав Віл. — Емброуз досить розважливий, щоб цього семестру утриматися від вступу.

— Що? — здивовано перепитав я. — Він не піде вступати?

— Ні, — сказав Вілем. — Він два дні тому поїхав додому.

— Але його ніщо не пов'язувало із судом, — заявив я. — Нащо йому було їхати?

— Майстри ж не ідіоти, — промовив Манет. — Ви двоє намагалися покусати один одного, наче скажені пси, відколи вперше зустрілися, — він задумливо постукав пальцем по губах із утрировано безневинним обличчям. — До речі, я тут згадав...

Чим ти займався в «Золотому поні» того вечора, коли загорілася кімната Емброуза?

— Грав у карти, — відповів я.

— Ну звісно, — промовив Манет із відвертим сарказмом у голосі. — Ви цілий рік жбурлялися камінням один в одного, і врешті один камінь влучив у осине гніздо. Єдиний розважливий варіант дій — відбігти на безпечну відстань і зачекати, доки не вшухне дзижчання.

Сіммон боязко прокашлявся.

— Дуже неприємно долучатися до натовпу, — винувато проказав він, — але пішла чутка, буцімто хтось бачив, як ти обідав зі Слітом, — він скривився. — А Фела розповідала мені, що чула, буцімто ти... гм... залицявся до Деві.

— Про Деві це неправда, сам знаєш, — відповів я. — Я просто ходив до неї, щоби зберегти мир. Якийсь час вона мало не хотіла зжерти мою печінку. А зі Слітом у мене була всього одна розмова. Максимум п'ятнадцять хвилин.

— Деві? — вигукнув із жахом Манет. — Деві та Сліт? Одну відрахували, а іншого майже відрахували? — він кинув карти. — І чого це тебе могли побачити з цими людьми? Чому мене взагалі бачать із тобою?

— Ой, та ну вас, — я по черзі глянув на Віла й Сіма. — Це аж так погано?

Вілем відклав карти.

— Я прогноую, — спокійно промовив він, — що якщо ти підеш на вступ, то твоя плата за навчання буде не меншою за тридцять п'ять талантів, — він по черзі глянув на Сіма й Манета. — Щодо цього готовий побитись об заклад на цілу золоту марку. Хтось хоче укласти парі?

Ніхто з них не скористався його пропозицією.

Я відчув, як від відчаю в мене обірвалися нутрощі.

— Але ж не може... — вирвалось у мене. — Це...

Сім також поклав карти. Його привітне лице набуло несподівано похмурого виразу.

— Квоуте, — офіційним тоном промовив він. — Кажу тобі тричі. Відпочинь один семестр.

Урешті до мене дійшло, що друзі кажуть мені правду. На жаль, після цього я геть не уявляв, що робити. Не треба було готуватися до жодних іспитів, а взятися за нову роботу в Промислі було би справжньою дурістю. Навіть думка про пошуки інформації про чандріян або амірів у Архівах видавалася непривабливою. Я так довго шукав і так мало знайшов...

Я замислився, чи не пошукати деінде. Звісно, на світі є інші книгозбірні. Кожен шляхетний дім має принаймні скромну колекцію книг із домашньою бухгалтерією та історією своїх земель і родини. Більшість церков має детальні записи за кількасот років, що розповідають про суди, шлюби та розпорядження майном. Те саме стосується кожного більш-менш великого міста. Не могли ж аміри знищити всі до одного сліди свого існування!

Самі дослідження будуть неважкими. Важко буде дістати доступ до самих книгозбірень. Я аж ніяк не міг прийти до Реніра в ганчір'ї й дорожній куряві та попросити дозволу попорпатися в палацових архівах.

Ось іще одна ситуація, в якій покровитель був би неоціненний. Покровитель міг би написати рекомендаційного листа, що відчиняв би для мене безліч різних дверей. Ба більше, за підтримки покровителя в мандрах можна було б незле заробляти на прожиток. У багатьох малих містечках без документа про покровительство навіть не дозволяли грати в місцевому шинку.

Університет щонайменше рік був центром мого життя. А тепер, коли виникла необхідність піти, я був геть розгублений, гадки не мав, куди себе подіти.

Розділ п'ятдесятий

Гонитва за вітром

Я віддав свій вступний жетон Фелі та сказав їй, що сподіваюся, що він принесе їй удачу. І так зимовий семестр добіг кінця.

Раптом три чверті мого життя просто зникли. Я не міг заповнити свій час заняттями, не мусив відпрацьовувати зміни

в Медиці. Більше не міг виписувати матеріали в Записах, користуватись інструментами у Промислі чи заходити до Архівів.

Попервах було не так уже й погано. Маскарад Середзим'я чудово відвернув мою увагу, і я, не тривожачись через роботу й навчання, зміг спокійно повеселитись і побути в товаристві друзів.

А тоді почався весняний семестр. Мої друзі нікуди не поділились, та були зайняті власним навчанням. Я зрозумів, що дедали більше перетинаю річку. Денни досі ніде не було, зате Деох і Станчіон завше були готові випити зі мною і трохи попліткувати знічев'я.

Треп також був поряд, і хоча він раз у раз умовляв мене прийти на вечерю до себе, я здогадувався, що це він не від широкого серця. Суд наді мною також був не до душі людям по цей бік річки, і вони досі розповідали про нього історії. Мені ще довго, а може, і завжди, не будуть раді в жодному пристойному товаристві.

Я замислився, чи не покинути Університет. Я знав, що про суд забудуть швидше, якщо мене не буде поряд. Але куди мені піти? Єдине, що спадало на думку, — податися до Іллу зі слабенькою надією відшукати Денну. Але я знав, що це — звичайна дурість.

Оскільки відкладати гроші на оплату навчання мені було не потрібно, я пішов сплатити борг Деві. Але вперше не зумів її відшукати. Кілька днів я нервував дедали сильніше. Навіть підсунув їй під двері кілька записок із вибаченнями. Але врешті почув від Моли, що вона пішла у відпустку й невдовзі повернеться.

* * *

Минали дні. А я сидів без діла, поки з Університету поволі відступала зима. По кутках шибок уже не було інію, снігові замети зменшувались, а на деревах зазеленіли перші бруньки. Врешті Сіммон уперше помітив оголену ногу під вільною сукнею й оголосив, що офіційно прийшла весна.

Якось по обіді, поки я сидів і пив метеглін зі Станчіоном, у двері зайшов Треп, ледь не булькаючи від захвату. Він затягнув мене до усамітненого столика на другому ярусі, явно готовий вибухнути від новин, які ніс.

Треп склав руки на столі.

— Позаяк відшукати тобі місцевого покровителя в нас не вийшло, я почав закидати сіті подалі. Мати місцевого покровителя незле. Та якщо користуватися підтримкою досить впливового пана, не так уже й важить, де він мешкає.

Я кивнув. Моя трупа зібралася під захист імені лорда Грейфоллов з усіх усюд.

Треп усміхнувся.

— Бував у Вінтасі?

— Можливо, — сказав я. А тоді, зауваживши його спантеличений погляд, пояснив: — Я чимало подорожував малим. Не можу згадати, чи діставалися ми так далеко на схід.

Він кивнув.

— Знаєш, хто такий мейр Алверон?

Я знав, але здогадувався, що Трепу до смерті хочеться розповісти мені самому.

— Наче щось пригадую... — невизначено сказав я.

Треп усміхнувся.

— Знаєш вислів «багатий, як вінтський король»?

Я кивнув.

— Ну, оце про нього. Його прапрадіди *були* вінтськими королями, перш ніж приперлась імперія й навернула всіх у віру в залізний закон і «Книгу Шляху». Якби не кілька вивертів долі десятків поколінь тому, королівською родиною Вінтасу були б Алверони, а не Калантиси, а мій друг мейр був би королем.

— Ваш друг? — із цікавістю перепитав я. — Ви знаєте мейра Алверона?

Треп невпевнено помахав рукою.

— Можливо, «друг» — це таки трохи з натяжкою, — визнав він. — Ми листувалися кілька років, обмінювалися новинами з різних куточків світу, в яких мешкаємо, раз чи два робили послуги один одному. Було б доречніше сказати, що ми *знайомі*.

— Таке знайомство вражає. Який він?

— Листи в нього доволі гречні. Ані крихти снобізму, хоч його становище і значно вище за моє, — скромно відповів Треп. — Він справжнісінький король, ну, тільки без титулу й корони.

Коли утворився Вінтас, його родина відмовилася поступати-ся хоч чимось зі своїх необмежених повноважень. Це означає, що мейр має право робити практично все, що може сам король Родерік: жалувати титули, збирати військо, випускати гроші, стягувати податки...

Треп різко хитнув головою.

— Ах, забув, чим займаюся, — промовив він, заходившись порпатися в кишнях. — Лише вчора одержав від нього листа.

Він дістав аркуш папери, розгорнув його, а тоді прокашлявся й зачитав:

Я знаю, що у вас там поети й музиканти на кожному кроці, а мені саме потрібен молодик, який добре вправляється зі словом. Тут, у Северені, не можу знайти нікого годящого для себе. А я все-таки віддав би перевагу найкращому.

Передусім він має добре вправлятися зі словами; можливо, підійде якийсь музикант. На додачу я бажав би, щоб він був розумний, красиво говорив, був гречний, освічений і обачний. Прочитавши цей список, ти, можливо, збагнеш, чому мені не поталанило знайти такого для себе. Якщо таки знаєш представника цієї рідкісної породи, порадь йому завітати до мене.

Я сказав би тобі, до якої роботи збираюся його приставити, але це питання особисте...

Треп придивився до листа на секунду-дві.

— Там іще дещо. Далі він каже: «Що ж до питання, про яке я згадав вище, то я поспішаю. Якщо в Імрі немає жодної підхожої людини, прошу надіслати мені листа поштою. Якщо ж ти раптом пошлеш когось до мене, спонукай його поквартитися», — Треп іще якусь мить пробігав аркуш очима, беззвучно ворущачи губами. — Це все, — врешті промовив він і запхав аркуш назад у кишню. — Що думаєш?

— Ви робите мені велику...

— Так, так, — нетерпляче махнув він рукою. — Тобі це лестить. Опустити все це, — він серйозно нахилився вперед. — Ти підеш на це? Чи дозволить твоя наука, — зневажливо

махнув рукою на захід, у бік Університету, — відлучитися десь на сезон?

Я прокашлявся.

— Насправді я саме думав, чи не податися тимчасово зі своєю наукою деінде.

Граф широко всміхнувся й ударив по бильцю.

— Добре! — засміявся він. — Я гадав, що тебе доведеться видирати з твого дорогоцінного Університету, наче гріш із кулака мертвого шима! Ти усвідомлюєш, що це — чудова можливість. Такі, правду кажучи, трапляються раз у житті, — Треп хитро підморгнув мені. — До того ж такому молодикові, як ти, важко було б відшукати кращого покровителя, ніж чоловік, багатший за вінтського короля.

— У цьому є певна частка правди, — визнав я вголос. А про себе подумав: «Чи можна сподіватися на кращу допомогу в пошуку амірів?»

— У цьому є *велика* частка правди, — реготнув він. — Як скоро ти можеш приготуватися до від'їзду?

Я знизав плечима.

— Завтра?

Треп здійняв брову.

— Ти недовго чекаєш, коли курява вляжеться, так?

— Він сказав, що поспішає, а як на мене, краще прибути зарано, ніж запізно.

— Це правда. Правда, — він витягнув із кишені срібний механічний годинник, поглянув на нього, а тоді клацнув, закриваючи його, й зітхнув. — Доведеться сьогодні поспати менше — начеркати для тебе рекомендаційного листа.

Я позирнув на вікно й зауважив:

— Ще навіть не стемніло. Скільки часу це, на вашу думку, займе?

— Тихо! — сердито промовив Треп. — Я пишу повільно, особливо тоді, коли шлю листа такій важливій людині, як мейр. До того ж я мушу описати тебе, а це вже завдання не з простих.

— Тоді дозвольте вам допомогти, — сказав я. — Не спати через мене безглуздо, — всміхнувся. — До того ж, уже в чому-чому я обізнаний добре, так це у власних позитивних рисах.

Наступного дня я квапливо попрощався з усіма, кого знав в Університеті. Мені широко потиснули руки Вілем і Сіммон, а також весело помахала ручкою Арі.

Кілвін буркнув, не відриваючись від свого гравірування, і сказав мені записувати у від'їзді будь-які ідеї вічної лампи, які спадуть на думку. Арвіл уважно, проникливо поглянув на мене крізь окуляри й пообіцяв, що після повернення для мене знайдеться місце в Медиці.

Елкса Дал після стриманих відповідей інших майстрів діяв освіжаюче. Він засміявся й визнав, що трохи заздрить моїй свободі. Порадив мені сповна користатися будь-якою запаморочливою можливістю, яка трапиться на моєму шляху. Якщо тисячі миль буде замало, щоби зберегти мої витівки в таємниці, сказав він, то цього вже не зробить ніщо.

Знайти Елодіна мені не пощастило, і я вирішив підсунути під двері його кабінету записку. Хоча він, судячи з усього, ніколи не послуговувався цим приміщенням, тож відшукати її міг і багато місяців по тому.

Я купив нову дорожню торбу й кілька інших речей, без яких ніколи не має ходити симпатик: віск, нитку та дріт, гачкову голку та кишку. Мій одяг було легко спакувати, бо його в мене було небагато.

Навантаживши свою торбу, я поволі усвідомив, що не можу взяти із собою все. Це було своєрідним шоком. Стільки років я мав змогу носити із собою все, що мав, зазвичай тримаючи одну руку вільною.

Але після переїзду до цієї маленької кімнатки на горищі я почав збирати різні речі й незавершені роботи. Тепер у мене була така розкіш, як дві ковдри. Були аркуші з нотатками, круглий шматок наполовину надписаної бляхи із Промислу, зламаний механічний годинник, який я розібрав на частини, щоб побачити, чи зможу зібрати його знову.

Я завершив навантажувати свою дорожню торбу, а тоді спакував усе інше у скриню, що стояла в ногах мого ліжка. Кілька потертих інструментів, уламок шиферу для шифрування,

маленька дерев'яна скринька з нечисленними дрібними скарбами, які подарувала мені Арі...

А тоді я спустився й запитав Анкера, чи не проти він притримати мої речі в підвалі до мого повернення. Він дещо винувато зізнався, що, перш ніж я почав там спати, крихітна кімнатка зі скісною стелею роками лишалася порожня, а послуговувалися нею лише для зберігання речей. Він був готовий не здавати її нікому, якщо я пообіцяю після повернення продовжити нинішню домовленість «кімната за музику». Я радо погодився й, закинувши футляр для лютні на плече, попрямував за двері.

* * *

Я не надто здивувався, знайшовши Елодіна на Кам'яному мості. Останнім часом мене не дивувало майже ніщо в Майстрові-Іменувачу. Він сидів на високому, по пояс, кам'яному краю мосту, й гойдав оголеними ногами над річкою, що текла за сто футів унизу.

— Привіт, Квоуте! — сказав він, не відриваючи погляду від бистої води.

— Вітаю, майстре Елодін, — відказав я. — Боюсь, я покину Університет на семестр або два.

— Що, справді боїшся? — я помітив у його тихому звучному голосі натяк на веселість.

Лише за мить до мене дійшло, що він має на увазі.

— Це просто фігура мовлення.

— Фігури нашого мовлення — це наче картинки з іменами. Невизначеними, слабкими іменами, та все ж таки іменами. Зважай на них, — він підвів погляд на мене. — Посидь хвильку зі мною.

Я вже почав виправдовуватись, але відтак завагався. Він же, як-не-як, мене підтримав. Я поставив свою лютню й дорожню торбу на плаский камінь мосту. На хлопчачому обличчі Елодіна розтягнулася любляча усмішка, і він ляснув рукою по кам'яному парапету поряд із собою лицьовим боком долоні, щоб підказати мені, де сідати.

Я не без тривоги зазирнув за край.

— Я радше пас, майстре Елодін.

Він докірливо поглянув на мене.

— Обачність личить арканістові. Впевненість личить іменувачеві. Страх не личить ані тому, ані тому. І тобі не личить, — він знову ляснув по каменю, цього разу вже впевненіше.

Я обережно вибрався на парапет і звів ноги через край. Краєвид був дивовижний, наснажливий.

— Ти бачиш вітер?

Я спробував. Якусь мить здавалося, ніби... Ні. Нічого. Я похитав головою.

Елодін безжурно знизав плечима, хоч я й відчув у ньому дрібку розчарування.

— Це гарне місце для іменувача. Скажи мені чому.

Я роззирнувся.

— Широкий вітер, сильні води, давній камінь.

— Гарна відповідь, — у його голосі я почув справжнє задоволення. — Але є ще одна причина. Камінь, вода й вітер є й деінде. Чим це місце відрізняється?

Я замислився на мить, роззирнувся, похитав головою.

— Не знаю.

— Ще одна добра відповідь. Запам'ятай її.

Я зачекав, коли він продовжить. Він не продовжив, і я запитав:

— А чому це місце добре?

Елодін довго дивився на воду, а тоді нарешті відповів, сказавши:

— Це — край. Це високе місце, звідки можна впасти. Із країв усе краще видно. Небезпека збуджує сонний розум. Дещо від цього стає ясним. Бачити речі необхідно іменувачеві.

— А як щодо падіння? — запитав я.

— Якщо ти падаєш, то падаєш, — стеноу плечима Елодін. — Іноді падіння теж дечого навчає. Вві сні люди часто падають, перш ніж прокинутися.

Якийсь час ми задумливо мовчали. Я заплющив очі та спробував наслухати ім'я вітру. Почув воду внизу, відчув камінь мосту під долонями. Нічого.

— Знаєш, як раніше казали, коли якийсь студент покидав Університет на семестр? — запитав Елодін.

Я хитнув головою.

— Казали, що він ганяється за вітром, — реготнув він.

— Я чув цей вислів.

— Справді? І яким здавалося його значення?

Я трохи повагався, добираючи слова.

— Щось із несерйозним відтінком. Неначе студенти бігають туди-сюди без гарної мети.

Елодін кивнув.

— Більшість студентів ідуть із несерйозних причин або в гонитві за чимось несерйозним, — він нахилився вперед, дивлячись просто вниз, на річку. — Але таке значення він мав не завжди.

— Не завжди?

— Не завжди, — він знову випростався. — Колись давно, ще як усі студенти прагнули бути іменувачами, все було інакше, — облизав палець і підніс його до вітру. — Найбільше майбутніх іменувачів заохочували знайти саме ім'я вітру. Коли вони знаходили це ім'я, у них збуджувався сонний розум і знаходити інші імена ставало легше.

Але деяким студентам було важко знайти ім'я вітру. Тут було замало країв, замало ризику. Тож вони йшли геть, до диких, неосвічених земель. Шукали кращої долі, переживали пригоди, полювали на таємниці та скарби... — Елодін поглянув на мене. — Але насправді вони шукали ім'я вітру.

Наша розмова зупинилася: хтось зайшов на міст. То був чоловік із темним волоссям і худим обличчям. Він подивився на нас краєчком ока, не повертаючи голови; поки він ішов позаду нас, я постарався не думати про те, як легко йому буде зіштовхнути мене з мосту.

А тоді він нас проминув. Елодін стомлено зітхнув і продовжив:

— Часи змінилися. Тепер країв навіть менше, ніж було раніше. Світ не такий дикий. Чарів менше, таємниць більше, а ім'я вітру знає всього кілька людей.

— Ви знаєте його, так? — запитав я.

Елодін кивнув.

— Воно змінюється залежно від місця, та я вмю слухати його мінливу форму, — він засміявся і плеснув мене по плечу. — Тобі треба йти. Поганятися за вітром. Не бійся окремих ризиків, — усміхнувся. — У помірних дозах.

Я розвернув ноги, зіскочив зі щільної стіни та знову завдав на плече лютню й дорожню торбу. Але щойно я подався до Імрі, мене зупинив Елодінів голос:

— Квоуте.

Я повернувся й побачив, як Елодін нахилиється вперед, через бік мосту. Він усміхнувся, наче школярик.

— Плюнь, щоб щастило.

* * *

Деві відчинила мені двері та вражено вирячила очі.

— Боже праведний, — вимовила вона й театральню притиснула до грудей папірець. Я впізнав у ньому одну із записок, які залишив у неї під дверима. — Це ж мій таємний шанувальник!

— Я намагався погасити позику, — сказав я. — Приходив чотири рази.

— Прогулянка сюди тобі на користь, — мовила вона веселим тоном без крихти співчуття й жестом покликала мене всередину, а тоді замкнула за мною двері на засув. У кімнаті пахло...

Я понюхав і запитав:

— Що це?

Її лице стало сумним.

— Мала бути груша.

Я поклав футляр із лютнею й дорожню торбу та сів за письмовий стіл Деві. Хай як я старався втриматися, погляд сам собою потягнувся до обвугленого чорного кільця.

Деві труснула солом'яним волоссям і зазирнула мені в очі.

— Не хочеш повторного двобою? — запитала вона, вигнувши уста. — Я все одно можу помірятися з тобою силами, хоч із грамом, хоч без. Можу помірятися з тобою силами навіть глибоко вві сні.

— Визнаю, що зацікавився, — сказав я. — Але замість цього маю займатися справами.

— Чудово, — промовила вона. — Ти справді збираєшся сплатити мені все? Нарешті знайшов собі покровителя?

Я хитнув головою.

— Однак у мене з'явилася надзвичайна можливість. Шанс дістати справді гарного покровителя, — трохи помовчав. — У Вінтасі.

Вона здійняла брову.

— Далеченько, — з наголосом вимовила Деві. — Я рада, що ти зайшов сплатити свій борг, перш ніж поскакати на інший бік світу. Хто його знає, коли ти вернешся.

— Це точно, — погодився я. — Однак у фінансовому плані я опинився в дещо дивному становищі.

Деві захитала головою, перш ніж я договорив.

— Однозначно ні. Ти вже завинив мені дев'ять талантів. Я не позичатиму тобі ще грошей у день твого від'їзду.

Я підняв руки, неначе захищаючись.

— Ти неправильно зрозуміла! — запевнив я, відкрив гаманець і висипав на стіл таланти та йоти. Вивалився й перстень Денни, і я зупинив його, перш ніж він скотився з краю столу.

Я показав на купку монет перед собою — трохи більше, ніж тринадцять талантів.

— Це всі гроші, які в мене є, — пояснив я. — На них мені треба доволі швидко дістатися Северена. Подолати тисячу миль із гаком. А це проїзд щонайменше на одному кораблі. Харчі. Проживання. Гроші на карети чи користування поштою.

Називаючи кожен пункт із цього переліку, я пересував відповідну суму з одного боку столу до іншого.

— Нарешті прибувши до Северена, я муситиму купити собі одяг, який дасть мені змогу перебувати при дворі, не скидаючись на музиканта-обірванця, яким я насправді є, — пересував ще трохи монет.

І показав на нечисленні монетки, які залишилися.

— Отже, у мене замало грошей, щоб погасити борг перед тобою.

Деві дивилася на мене з-за складених драбинкою пальців.
— Розумію, — серйозно промовила вона. — Треба знайти якийсь альтернативний спосіб погашення боргу для тебе.

— Я думаю ось що, — заговорив. — Я можу лишити тобі заставу до свого повернення.

Її погляд ковзнув униз, до стрункого темного силуету мого футляра з лютнею.

— Не лютню! — швидко сказав я. — Вона мені потрібна.

— А що тоді? — запитала Деві. — Ти завжди казав, що не маєш чого заставити.

— Маю дещицю, — сказав я, попорпався в дорожній торбі й дістав книжку.

У Деві спалахнули очі. А тоді вона прочитала напис на корінці.

— «Риторика і логіка»? — скривилася.

— Те саме, — запевнив я. — Але вона вартісна. Особливо для мене. А ще... — я сягнув у кишеню плаща й дістав ручну лампу. — У мене є це. Симпатична лампа моєї власної конструкції. У неї сфокусований промінь і градуйований перемикач.

Деві взяла її зі столу й покивала самій собі.

— Пам'ятаю цю штуку, — сказала вона. — Раніше ти казав, що не можеш із нею розлучитися через обіцянку, дану Кілвінові. Ситуація змінилася?

Я ясно всміхнувся їй — на дві третини неширо.

— Насправді саме ця обіцянка робить цю лампу ідеальною заставою, — пояснив я. — Я цілком певен: якщо ти віднесеш цю лампу Кілвінові, він щедро заплатить, просто щоб забрати її з... — я прокашлявся. — Недобрих рук.

Деві знічев'я порухала перемикач великим пальцем — від тьмяного світла до яскравого й назад.

— І це, певно, було б необхідною умовою? Повернути її Кілвіну?

— Ти чудово мене знаєш, — відповів я. — Мені аж майже ніяково.

Деві знову поставила лампу на стіл поряд із моєю книжкою й поволі вдихнула через ніс.

— Книжка, цінна лише для тебе, — проказала вона. — І лампа, цінна лише для Кілівіна, — Деві похитала головою. — Неприваблива пропозиція.

Я з різким болем потягнувся до плеча, відчепив свиріль таланту й пересунув на стіл і її.

— Це срібло, — пояснив я. — А ще рідкісна штука. Вона забезпечить тобі безкоштовний вхід до «Еоліяна».

— Я знаю, що це таке, — Деві взяла свиріль і уважно її оглянула. А тоді показала пальцем. — Ти мав перстень.

Я заціпенів.

— Не мені його віддавати.

Деві засміялася.

— Він у тебе в кишені, хіба ні? — клацнула пальцями. — Ну ж бо. Покажи його мені.

Я дістав його з кишені, та не передав Деві.

— Я чимало потерпів за нього, — зауважив я. — Цей перстень Емброуз забрав у одного мого друга. Я просто чекаю, коли зможу повернути перстень їй.

Деві сиділа мовчки, простягнувши руку. За мить я поклав перстень їй на долоню.

Вона піднесла її до лампи й нахилилася вперед, замруживши одне око на загостреному личку.

— Гарний камінець, — схвально мовила Деві.

— Оправа нова, — нещасним голосом зауважив я.

Деві обережно поклала перстень на книжку поряд із моєю свиріллю та ручною лампою.

— Ось які умови, — проказала вона. — Я залишу ці речі собі як заставу на твій поточний борг у дев'ять талантів. Цього вистачить на один рік.

— Один рік і один день, — уточнив я.

Вона вигнула кутик рота в усмішці.

— Як казково! Дуже добре. Це відкладе термін сплати боргу на один рік і один день. Якщо ти не встигнеш відплатити мені до завершення цього терміну, ці речі буде втрачено, а наш борг — погашено, — її усмішка стала лихою. — Хоча мене можна вмовити повернути їх в обмін на певну інформацію.

Я зачув подзвін із дзвіниці вдалині й тяжко зітхнув. Часу на торг було обмаль, адже я вже й так запізнювався на зустріч із Трепом.

— Гаразд, — погодився я роздратованим тоном. — Але перстень буде зберігатися в якомусь безпечному місці. Тобі не можна буде його надівати, доки не станеться невиконання зобов'язань із мого боку.

Деві нахмурилася.

— Не...

— За цим пунктом я не зрушу з місця, — серйозно промовив я. — Він належить моему другові. Дуже цінний для неї. Не хотів би, щоб вона побачила цей перстень на чужій руці. Тим паче після всього того, що я зробив, аби забрати його в Емброуза.

Деві змовчала. Її загострене личко набуло похмурого виразу. Я сам зробив похмуре обличчя й перехопив її погляд. Я гарно роблю похмуре обличчя в разі потреби.

Між нами на одну довгу мить розтягнулася тиша.

— Гаразд! — урешті сказала Деві.

Ми потиснули одне одному руки.

— Один рік і один день, — нагадав я.

Розділ п'ятдесят перший

Усі мудреці бояться

Я зайшов до «Еоліяна», де на мене вже чекав Треп, мало не пританцьовуючи з нетерплячки. Він сказав мені, що знайшов човен, який має менш ніж за годину вирушити вниз за течією річки. Ба більше, Треп уже оплатив мені дорогу до Тарбієна, а там я маю легко відшукати транспорт на схід.

Ми вдвох поквапилися до доків і прийшли саме тоді, коли на судні відбувались останні приготування. Треп, червоний на виду й засапаний після швидкого ходіння, поквапився надавати мені порад на все життя за три хвилини.

— Мейр має дуже давній родовід, — зауважив він. — Не те що більшість дрібної шляхти в цих місцях, яка не може розказати, хто в неї був прадідусями. Тож стався до нього з повагою.

Я закотив очі. І чому всі постійно очікують від мене такої жахливої поведінки?

— І пам'ятай, — додав він. — Якщо здаватиметься, ніби ти женешся за грішми, в тобі побачать провінціала. Щойно це станеться, ніхто більше не сприйматиме тебе всерйоз. Ти прийдеш туди запобігати ласки. Це гра з високими ставками. До того ж за ласкою, як то кажуть, приходять статки. Дістанеш одне — матимеш і друге. Як писав Теккам: «Ціна однієї хлібини — це просто, тож хлібини частенько й шукають...»

— «...але дещо ніхто не купує: сміх, земля і любов цін не мають», — закінчив я. Насправді це була цитата із Грегана Малоґо, та я не став його виправляти.

— Агов! — гукнув нам із палуби корабля засмаглий бородань. — Ми тут чекаємо на одного горопаху, що запізнюється, і капітан сердиться, як потворна курва. Клянеться, що відчалить, якщо той не припреться за дві хвилини. Вам варто зайти на борт до того, — він побрів геть, не чекаючи на відповідь.

— Звертайся до нього «ваша милість», — продовжив Треп так, ніби нас ніхто не перебивав. — І пам'ятай: якщо хочеш, щоб тебе дуже часто чули, говори поменше. Ой! — він дістав із нагрудної кишені запечатаного листа. — Ось твій рекомендаційний лист. Можливо, я надішлю ще один примірник поштою, щоб він знав, що тебе треба очікувати.

Я широко всміхнувся Трепові й узяв його за передпліччя.

— Дякую, Денне, — серйозно промовив я. — За все. Ви навіть не уявляєте, як високо я все це ціную.

Треп відмахнувся.

— Я знаю, що ти чудово впораєшся. Ти розумний хлопчина. Неодмінно знайди доброго кравця, як прибудеш туди. Мода там інакша. Як то кажуть, даму пізнають по манерах, а чоловіка — по одягу.

Я став на коліна й відкрив футляр із лютнею. Відсунувши лютню вбік, натиснув на кришку потайного відділення й відкрив її. Просунув туди запечатаний лист від Трепа. Там уже лежав пустотілий ріг із малюнком Ніни, а також маленький мішечок із сушеними яблуками, який я туди заховав. У сушених яблуках нічого особливого не було, та я вважаю, що якщо у вашому футлярі для лютні є потайне відділення, а ви там нічого не ховаєте, із вами щось просто страшенно не так.

Я різко застібнув пряжки, повернувши на місце кришку, а тоді підвівся й зібрав свої пожитки, готовий піти на корабель.

Треп раптом узяв мене за плече.

— Мало не забув! У одному зі своїх листів Алверон згадував, що молодь при його дворі грає в азартні ігри. Він вважає це огидною звичкою, тож тримайся від цього подалі. І пам'ятай: мала відлига — велика повинь, тож удвічі більше остерігайся повільної зміни сезонів.

Я побачив, що доком хтось біжить, до того ж у наш бік. То був чоловік із худим обличчям, який раніше проминув мене з Елодіном на Кам'яному мості. Він затиснув під пахвою якийсь пакунок, загорнутий у ганчірку.

— Здається, це їхній зниклий матрос, — хутко сказав я. — Варто йти на борт.

Я швидко обійняв Трепа й постарався втекти, поки він не дав мені ще якоїсь поради.

Однак він перехопив мій рукав, коли я повернувся.

— Будь обережний дорогою туди, — попросив Треп зі стривоженим обличчям. — Пам'ятай. Є три речі, яких бояться всі мудреці: море під час бурі, ніч без місяця та гнів лагідної людини.

Матрос проминув нас і побіг сходнем, не зважаючи на те, як дошка підскакувала й торохтіла в нього під ногами. Я заспокійливо всміхнувся Трепові й пішов слідом за матросом. Двоє жилих чоловіків підняли сходень, і я помахав Трепові рукою на прощання.

Лунали гучні накази, метушилися люди, і корабель заворушився. Я повернувся обличчям туди, куди текла річка, до Тарбієна, до моря.

Розділ п'ятдесят другий

Коротка подорож

Маршрут у мене був простий. Униз річкою до Тарбієна, перетнути Розширний пролив, спуститись узбережжям до Юнпуя, а тоді піднятися річкою Арранд. Шлях вийшов більш кружним за суходільний, але у віддаленій перспективі він був кращий. Навіть якби я придбав дозвільний лист та змінював коней за кожної нагоди, суходолом я все одно дістався б Северена майже за три витки. І більшу частину цього часу провів би на півдні Атуру та в Малих королівствах. У цій частині світу безпечних доріг очікують лише священники й дурні.

Водний маршрут додавав до відстані кількасот миль, однак кораблям у морі не треба зважати на виверти доріг. І хоча добрий кінь може бути швидшим за корабель, не можна день і ніч їхати конем, не спиняючись задля відпочинку. На водний шлях піде з десяток днів залежно від погоди.

Також я був радий вирушити морем через цікавість. Я ще ніколи не бував на водоймі, більшій за річку. По-справжньому мене тривожило лиш одне: що в товаристві самих лише хвиль, вітру й моряків може стати нудно.

* * *

Під час мандрівки виникло кілька неприємних складнощів.

Коротко кажучи, мене спіткали буря, напад піратів, зрада й кораблетроща — щоправда, не в цьому порядку. Також зайве й казати, що я багато дечого зробив, часом героїчного, часом дурнуватоного, часом розумного й відважного.

Упродовж мандрівки мене грабували, топили й залишали без гроша на вулицях Юнпуя. Щоб вижити, я жебрав, випрохуючи крихти, вкрав у одного чоловіка взуття й декламував поезію. Останнє має краще за все інше показувати критичність мого становища.

Одначе, зважаючи на те що ці події мало стосуються суті оповіді, я мушу обійти їх увагою заради більш важливих речей.

Простіше кажучи, я дістався Северена за шістнадцять днів. Трохи пізніше, ніж я планував, зате під час подорожі мені ніколи не бувало нудно.

Розділ п'ятдесят третій

Прямовис

Я прокульгав у ворота Северена обірваний, без гроша й голодний.

Голод мені добре знайомий. Я знаю, що він може утворювати в людині безліч різних порожнин. Конкретно цей голод не був жахливим. За день до того я з'їв два яблука і трохи солоної свинини, тож цей голод був просто болючим. Це не був поганий голод, від якого людина слабшає та тремтить. Від цього я був забезпечений іще годин на вісім, не менше.

За останні два витки все, що я мав, було втрачено, знищено, вкрадено чи покинуто. Єдиним винятком була моя лютня. Чудесний футляр Денни під час моєї мандрівки окупився вдесятеро. Він не лише одного разу врятував життя мені, а й захищав мою лютню, рекомендаційний лист від Трепа й безцінний малюнок чандріян за авторством Ніни.

Ви, можливо, помітили, що я не згадую в переліку своїх пожитків одягу. На те є дві добрі причини. Перша: те зачухане ганчір'я, що було на мені, насправді не можна назвати одягом, не перекрутивши істину, наче білизну після прання. По-друге, я вкрав його, тож якось неправильно називати його моїм.

Найбільше ж дратувала втрата Фелиного плаща. Я був змушений порвати його й пустити на пов'язки в Юнпуї. Майже так само кепсько було те, що грам, який тяжко мені дістався, тепер лежав десь під глибокими, холодними, темними водами Сентського моря.

* * *

Місто Северен було розділене високою білою кручею на дві нерівні частини. Основна частина міського життя відбувалася

в більшій частині міста, розташованій біля підніжжя цієї кручі, що мала влучну назву Прямовис.

На Прямовисі стояла значно менша частина міста. Вона здебільшого складалася з маєтків і особняків, що належали аристократії й багатим купцям. Також там була відповідна кількість кравецьких ательє, платних стаєнь, театрів і борделів, необхідних для забезпечення потреб вищого класу.

Прямовисна круча з білого каменю мала такий вигляд, ніби її виставили до небес, щоби шляхті краще було видно сільську місцевість. Витягуючись на північний схід і південь, вона знижувалася і ставала менш показною, зате там, де вона розсікала Северен, вона була двісті футів заввишки та здавалася крутою, наче садовий мур.

У центрі міста із Прямовису стирчав широкий кам'яний півострів. На цьому скельному виступі вмонтований маєток мейра Алверона. Його бліді кам'яні стіни було видно з будь-якої точки міста внизу. Ефект був приголомшливий, неначе родове гніздо мейра дивилося на вас згори вниз.

Побачивши його без монетки в кишені й без пристойного одягу, я відчув неабиякий страх. Я планував одразу віднести Трепового листа мейрові, попри свій розхристаний вигляд, але, поглянувши на високі кам'яні стіни, усвідомив, що мене, певно, не пустять у двері. Я був схожий на задрипаного жебрака.

Ресурсів у мене було мало, а вибору — ще менше. За винятком Емброуза, що перебував у батьковому баронстві за кілька миль на південь, я не знав жодної душі в усенькому Вінтасі.

Я вже жебрав і крав раніше. Однак лише тоді, коли інші варіанти були мені недоступні. Це небезпечні заняття, і лише цілковитий дурень пробує себе в них у незнайомому місті, а тим паче — в геть новій для себе країні. Тут, у Вінтасі, я навіть не знав, які закони можу цим порушити.

Тож я зціпив зуби та скористався єдиним доступним варіантом. Побрів босоніж мощеними вулицями Нижнього Северена, доки не натрапив на ломбард у одній із кращих частин міста.

Я майже годину простояв через дорогу, споглядаючи, як люди приходять туди та йдуть звідси, й намагаючись відшукати

кращий варіант. Але такого в мене просто не було. Тож я дістав із потайного відділення свого футляра з лютнею лист від Трепа й малюнок Ніни, перейшов вулицю й заставив свою лютню разом із футляром за вісім срібних ноблів і розписку на виток.

Якщо ви вели таке легке життя, що ніколи не зверталися до ломбардів, дозвольте пояснити. Ця розписка була своєрідною квитанцією, а я, маючи її, міг викупити свою лютню за ті самі гроші за умови, що встигну це зробити за одинадцять днів. На дванадцятий день вона ставала власністю господаря ломбарду, який, поза сумнівом, узяв би і продав би її вдесьте-ро дорожче.

Повернувшись на вулицю, я зважив монети. Вони здавалися тонкими й безплотними порівняно із шалдійською валютою чи важкими союзними грошами, що з ними я був знайомий. І все ж гроші повсюди витрачаються однаково, і за сім ноблів я дістав гарний комплект одягу, такий, у який може вбиратися шляхетний панич, а також пару м'яких шкіряних черевиків. На решту постригся, поголився, скупався, а також уперше за три дні гарно поїв. Опісля я знову залишився бідним, але почувався набагато впевненішим.

І все ж я знав, що добратися до мейра буде важко. Люди, наділені такою владою, як він, живуть під захистом багатьох різних речей. Є узвичаєні, куртуазні способи пробратися крізь цей захист: знайомства та аудієнції, послання й персні, візитівки й лизання дуп.

Але оскільки в мене було всього одинадцять днів на повернення лютні з ломбарду, мій час був занадто дорогоцінний для такого. Я мусив зв'язатися з Алвероном хутко.

Тож я подався до підніжжя Прямовису й відшукав маленьку кав'яреньку, що обслуговувала шляхетну клієнтуру. На одну з нечисленних дорогоцінних монет, що залишилися, купив кухлик шоколаду й сів на місце, з якого було видно галантейну майстерню через дорогу.

Наступні кілька годин я слухав плітки, що крутяться в таких закладах. Навіть краще, завоював довіру розумного хлопчини, який працював у кав'ярні й чекав на можливість повторити мій

шоколад за бажання. Skorиставшись його допомогою та трішки послухавши чужі розмови, я чимало дізнався про двір мейра за короткий час.

Урешті тіні видовжились, і я вирішив, що настав час діяти. Покликав хлопчика до себе й показав через дорогу.

— Бачиш отого пана? В червоному жилеті.

— Так, пане.

— Знаєш, хто це?

— Есквайр Бергон, якщо ваша ласка.

«Треба когось важливішого».

— А того сердитого хлопаку в жахливому жовтому капелюсі? Хлопчина приховав усмішку.

— То баронет Петтур.

«Ідеально». Я підвівся й поплескав Джима по спині.

— Із такою пам'яттю ти далеко підеш. Бережи себе, — дав йому півгірш і покрокував туди, де стояв баронет, мацаючи моток темно-зеленого оксамиту.

Зайве й казати, що на соціальній драбині ніхто не стоїть нижче за едема ру. Та й якщо забути про моє походження, я був безземельним простолюдином. Це означало, що за соціальним становищем баронет настільки вищий за мене, що, якби він був зіркою, я не міг би розгледіти його неозброєним оком. Людина з моїм статусом мала би звертатися до нього «мій пане», уникати зорового контакту, а також низенько та скромно кланятися.

Правду кажучи, людина з моїм становищем у суспільстві взагалі не мала б із ним розмовляти.

У Союзі все, звісно, було інакше. А сам Університет був особливо схильний до рівності. Але навіть там шляхта залишалася багатою, могутньою, зі зв'язками. Такі люди, як Емброуз, завжди топтали по таких людях, як я. А якщо виникали труднощі, він завжди міг зам'яти справу чи підкупити суддю, щоб урятуватися від біди.

Але тепер я був у Вінтасі. Тут Емброузу не треба було підкупати суддю. Якби я ненароком штовхнув баронета Петтура на вулиці, ще будши босим і забр'юханим, він міг би відшмагати

мене кінським батогом до крові, а тоді викликати констебля: хай заарештує мене за порушення громадського спокою. І констебль зробив би це, всміхнувшись і кивнувши.

Спробую висловитися більш стисло. У Союзі пани — це люди зі владою та грішми. У Вінтасі пани мають владу, гроші та *привілеї*. Багато правил їх просто не стосуються.

Тож у Вінтасі соціальне становище було вкрай важливе.

Тож, якби баронет дізнався, що я нижчий за нього, то бумовально попихав би мною.

З іншого боку...

Пішовши на той бік вулиці до баронета, я розправив плечі й трохи підняв підборіддя. Напружив шию та трішки примружив очі. Роззирнувся так, ніби вся вулиця належала мені й наразі трохи мене засмучувала.

— Баронет Петтур? — швидко вимовив я.

Чоловік підвів погляд, невизначено всміхнувшись так, ніби не міг зрозуміти, впізнає мене чи ні.

— Так?

Я коротко махнув рукою в бік Прямовису.

— Ви зробили б велику послугу мейрові, якби якомога швидше провели мене до його маєтку.

Я зобразив суворе, майже сердите обличчя.

— Ну, я певен... — судячи з тону, він був аж ніяк не певен. Я відчував, як у ньому починають нуртувати запитання, виправдання. — Щ...

Я вп'явся в баронета своїм найпихатішим поглядом. Едема, може, й перебувають на найнижчому щаблі соціальної драбини, та на світі немає кращих акторів. Я виховувався на сцені, а мій батько вмів зіграти такого величного короля, що я бачив, як глядачі скидали капелюхи, коли він виходив на сцену.

Я зробив свій погляд жорстким, як агат, і оглянув рум'яного чоловіка згори донизу, наче він був конем, а я не був певен, чи варто на нього ставити.

— Якби питання не було нагальне, я нізащо не став би так вам нав'язуватись, — я завагався, а тоді напружено, неохоче додав: — Пане.

Баронет Петтур зазирнув мені в очі. Він трохи вийшов із рівноваги, але й близько не так сильно, як я сподівався. Як і більша частина шляхти, він був зациклений на собі, наче гіроскоп, що обертається навколо своєї осі, і тоді він не пирхав і не дивився на мене зверхньо лише через невпевненість. Він придивився до мене в намаганні вирішити, чи можна ризикнути образити мене, запитавши, як мене звати та звідки ми знайомі.

Однак у мене ще залишалась одна хитрість у запасі. Я пустив у хід нещирю, насторожену усмішку, якою послуговувався швейцар у «Сірому чоловікові», коли я багато місяців тому приходив до Денни. Як я вже казав, усмішка була гарна: люб'язна, ввічлива й більш зверхня, ніж якби я простягнув руку й погладив чолов'ягу по голові, наче пса.

Баронет Петтур витримав під вагою цієї усмішки майже цілу секунду. А тоді тріснув, наче яйце, трохи зігнувши плечі, і його поведінка стала трішечки улесливою.

— Я з радістю надам мейрові будь-яку послугу, яку тільки можу, — проказав він. — Будь ласка, дозвольте.

Він першим попрямував до підніжжя кручі.

Я, пішовши слідом, усміхнувся.

Розділ п'ятдесят четвертий

Гонець

За допомогою блефу та красивих слів я зумів подолати більшу частину захисту мейра. Баронет Петтур допоміг мені самою своєю присутністю. Супроводу впізнаваного представника шляхти було достатньо, щоб я опинився в глибині маєтку Алверона. Невдовзі після того він перестав бути корисним, і я його покинув.

Коли він опинився за межами поля зору, я зробив максимально нетерпляче обличчя, розпитав заклопотаного слугу, куди йти, і дійшов аж до зовнішніх дверей приймальної зали мейра, де мене зупинив непримітний чоловік середнього віку.

Він був огрядний, кругловидий і, попри вишуканий одяг, видався мені схожим на бакалійника.

Якби не кілька годин збирання інформації в Нижньому Северені, я, можливо, припустився б жахливої помилки та спробував би за допомогою блефу прорватися повз цього чоловіка, бо подумав би, що він просто гарно вбраний служник.

Але це насправді була та людина, яку я шукав: мейрів лакей Стейпс. Він, хоч і був схожий на бакалійника, випромінював справжню владу. Поводився він тихо й упевнено, а не так, як я, коли підім'яв під себе баронета, — самовпевнено, безцеремонно.

— Чим могу допомогти? — запитав Стейпс. Тон у нього був цілком увічливий, але за його словами крилися інші запитання. «Хто ви? Що тут робите?»

Я дістав лист від графа Трепа й передав його з легким поклоном.

— Ви зробили б мені велику послугу, якби передали це мейрові, — пояснив я. — Він мене очікує.

Стейпс холодно позирнув на мене, чудово даючи зрозуміти: якби мейр мене очікував, то він знав би про це десять днів тому. Стейпс, оглядаючи мене, потер підборіддя, і я побачив у нього на руці тьмянний залізний перстень із рядком золотих літер на поверхні.

Стейпс, попри очевидні побоювання, взяв листа і зник за подвійними дверима. Я хвилину нервово простояв у коридорі, а тоді він повернувся і провів мене всередину. В ньому досі відчувалося легке несхвалення.

Ми пройшли коротеньким коридором, а тоді дісталися ще одних дверей, обабіч яких стояли вартові в обладунках. Це була не церемоніальна варта, яку часом можна побачити на людях, коли вона стоїть, напружено виструнчившись і тримаючи алебарди. Вартові були вбрані в кольори мейра, та під їхніми шатами кольору сапфірів і слонової кістки були робочі латні нагрудники зі сталевих кілець і вичиненої шкіри. Кожен мав при собі довгий меч і довгий ніж. Коли я підійшов ближче, вони серйозно поглянули на мене.

Лакей мейра кивнув мені, і один із вартових хутко, вміло обмацав мене, провівши руками вздовж моїх рук і ніг, а також довкола грудей у пошуках прихованої зброї. Раптом я щиро зрадів деяким негараздам, пережитим у дорозі, а саме тим, через які втратив пару тонких ножів, які звик носити під одягом.

Вартовий відступив і кивнув. Тоді Стейпс кинув на мене ще один роздратований погляд і відчинив внутрішні двері.

Усередині за заваленим мапами столом сиділи двоє чоловіків. Один — високий і лисий, суворий і бувалий на вигляд, наче вояк-ветеран. А поряд із ним сидів мейр.

Алверон був старший, аніж я очікував. Він мав серйозне обличчя, в його вустах і очах відбивалася гордість. У його гарно підстриженій шпакуватій бороді було дуже мало чорного волосся, але шевелюра в нього досі була пишна та густа. Очі також не пасували до його віку. Вони були світло-сірі, розумні та проникливі. Не старечі.

Коли я ввійшов до кімнати, мейр перевів погляд цих очей на мене. В одній руці він тримав листа від Трепа.

Я зробив стандартний поклон номер три. Як називав його мій батько, «Гонець». Уклонився низько й офіційно, як і годилося з огляду на високе становище мейра. Шанобливо, проте не улесливо. Те, що я грубо порушую правила пристойності, ще не означає, що я не можу грати в цю гру, коли вона мені корисна.

Мейр хутко перевів погляд униз, на листа, а тоді знову підняв його.

— Квоут, так? Ти швидко пересуваєшся, якщо так прудко прибув. Я навіть відповіді від графа не очікував так скоро.

— Ваша милосте, я поспішав як міг, аби опинитись у вашому розпорядженні.

— А й справді, — він уважно оглянув мене. — І ти, схоже, підтвердив графову думку про твій розум, адже дістався аж до моїх дверей, не маючи нічого, крім запечатаного листа в руці.

— Ваша милосте, я подумав, що найкраще буде з'явитись якнайшвидше, — безстороннім тоном промовив я. — Ваш лист указував на те, що ви до певної міри поспішаєте.

— І те, як ти це зробив, вражає, — сказав Алверон і позирнув на високого чоловіка, що сидів за столом поряд із ним. — Чи не так, Дагоне?

— Так, ваша милосте, — Дагон поглянув на мене темними байдужими очима. Лице в нього було суворе, загострене й беземоційне. Я притлумив у собі дроз.

Алверон знову позирнув на листа.

— Треп, безумовно, трохи полестив тобі тут, — зауважив він. — Красиво говорить. Харизматичний. Найталановитіший музикант, якого він бачив за останні десять років...

Мейр продовжив читати, а тоді знову підвів погляд. Очі в нього були уважні.

— Ти наче трохи замолодий, — невпевнено промовив він. — Тобі ледь за двадцять, правильно?

Від мого шістнадцятиліття саме минув місяць. У листі я навмисне не став цього згадувати.

— Я молодий, ваша милосте, — визнав я, постаравшись не брехати по-справжньому. — Але музикую з чотирьох років, — говорив я з тихою впевненістю, вдвічі сильніше радіючи своєму новому одягу. В лахмітті я неодмінно був би схожий на голодного босняка. А тепер був гарно вбраний і засмаглий після днів, проведених у морі, завдяки худорлявому обличчю здаючись старшим на кілька років.

Алверон довго, задумливо дивився на мене, а тоді кивнув, вочевидь, задоволений.

— Чудово, — промовив він. — На жаль, я наразі серйозно заклопотаний. Чи буде тобі зручно зустрітися завтра? — насправді це було не запитання. — Ти знайшов житло в місті?

— Ваша милосте, я ще не укладав жодних домовленостей.

— Ти залишишся тут, — спокійно мовив він. — Стейпсе! — гукнув він, лише трохи підвищивши голос, і огрядний чолов'яга, схожий на бакалійника, майже миттєво опинився поряд. — Прилаштуй нашого нового гостя десь у південному крилі, поблизу садів, — Алверон знову повернувся до мене. — Твій багаж прибуде згодом?

— На жаль, увесь мій багаж було втрачено дорогою, ваша милосте. Кораблетроща.

Мейр на мить здійняв брову.

— Стейпс надасть тобі потрібні речі, — він склав листа від Трепа й жестом наказав нам піти. — Гарного вечора.

Я швидко вклонився і слідом за Стейпсом покинув кімнату.

* * *

Розкішніших апартаментів я ще не бачив, уже не кажучи про те, щоб у них жити; в них було повно старої деревини та відшліфованого каменю. На ліжку лежала перина завтовшки у фут, а коли я відсунув завісу на ліжку й ліг усередині, мені здалося, що воно завбільшки з усю мою кімнату в Анкера.

Мої кімнати були такі приємні, що минув майже цілий день, перш ніж до мене дійшло, як я їх ненавиджу.

Тут також доречна аналогія зі взуттям. Не треба шукати найбільшу пару. Треба шукати пару, що підходить. Якщо у вас завелике взуття, то ноги натираються та вкриваються пухирями.

Так само мені муляли кімнати. Там були величезний порожній гардероб, кілька порожніх комодів і голі книжкові полиці. Моя кімнатка в Анкера була крихітна, але тут я почувався висхлою горошиною, що торохтить усередині порожньої скриньки для коштовностей.

Але ці апартаменти, хоч і були завеликі для моїх відсутніх пожитків, виявилися замалими для мене. Я був зобов'язаний лишатися там і чекати, коли мейр мене викличе. Позаяк я гадки не мав, коли це може статися, я був усе одно що в пастці.

Щоб віддати належне гостинності мейра, я мушу згадати й дещо позитивне. Їжа була прекрасна, хоч і дещо охолочла, доки прибула з кухонь. Також знайшлася чудова мідна ванна. Гарячу воду занесли слуги, але витікала вона звідти по трубах. Я не очікував відшукати такі зручності так далеко від цивілізаторського впливу Університету.

До мене навідався один із кравців мейра, запальний маленький чоловічок, який обміряв мене шістдесятьма різними способами, теревенячи про придворні плітки. Наступного дня хлопчик-кур'єр доставив два комплекти вишуканого одягу кольорів, які мені пасували.

У певному розумінні мені пощастило, що в морі мене спіткала лиха година. Одяг, наданий кравцями Алверона, був значно кращий за все, що я міг собі дозволити навіть із Треповою допомогою. Завдяки цьому в Северені я мав вельми ефектний вигляд.

А найкраще було те, що, перевіряючи, як на мені сидить одяг, балакучий кравець зауважив, що зараз у моді плащі. Я скористався нагодою й дещо перебільшено розповів про плащ, який подарувала мені Фела, оплакавши його втрату.

Результатом став плащ насиченого багряного кольору. Такий геть не вбереже від дощу, та мені він вельми сподобався. У ньому я не просто мав доволі ефектний вигляд: ясна річ, він також мав купу вдалих кишеньок.

Отож я був одягнений, нагодований і оселився серед розкошів. Але, попри ці щедроти, вже наступного дня до опівдня крутився у своїх апартаментах, наче кіт у ящику. Мені аж свербіло вийти надвір, забрати лютню з ломбарду, довідатися, нащо мейрові знадобилася служба якоїсь розумної, красномовної, а головне — обачної людини.

Розділ п'ятдесят п'ятий

Люб'язність

Я придивився до мейра крізь прогалину в живоплоті. Він сидів на кам'яній лаві під тінистим деревом у своїх садах і завдяки вільним рукавам та жилету видавався справжнісіньким шляхетним паном. Він був убраний у кольори дому Алверонів: сапфіровий і жовтувато-білий, барву слонової кістки. Але його одяг, хоч і вишуканий, не був демонстративно розкішний. На мейрові був золотий перстень із печаткою, та інших прикрас не було. Порівняно з багатьма іншими людьми при його дворі мейр був одягнений майже просто.

Попервах через це видавалося, ніби Алверон зневажає придворну моду. Але невдовзі я зрозумів, у чому річ насправді. Його жовтувато-біла сорочка була кремова й бездоганна,

а сапфіровий жилет — дуже яскравий. Я побився б об заклад, поставивши власні великі пальці, що їх надягали не більш як пів десятка разів.

Це було елегантною й дуже ефектною демонстрацією багатства. Мати змогу дозволити собі вишуканий одяг — це одне, але скільки коштує утримання гардероба, в якому геть ніщо не буває хоч трішечки зношеним? Я згадав слова графа Трепа про Алверона: «Багатий, як вінтський король».

Сам мейр мав практично такий самий вигляд, як раніше. Високий і худий. Частково сивий і бездоганно доглянутий. Я помітив, яке в нього стомлене обличчя, як у нього злегка тремтять руки, яка в нього поза. «Він здається старим, — мовчки подумав я, — але він не старий».

На дзвіниці почали вибивати годину. Я відступив від живоплоту й неспішно зайшов за поворот, щоб зустрітися з мейром.

Алверон кивнув, уважно оглядаючи мене холодними очима.

— Квоуте, я щиро сподівався, що ти прийдеш.

Я напівофіційно вклонився.

— Мені було приємно дістати від вас запрошення, ваша милосте.

Алверон жодним жестом не наказував мені сідати, тож я стояв собі далі. Підозрював, що він оцінює мої манери.

— Сподіваюся, ти не проти зустрічі надворі. Уже бачив сади?

— Ще не мав змоги, ваша милосте, — я вимушено сидів у своїх клятих кімнатах, доки він не послав по мене.

— Прошу, дозволь мені тут усе тобі показати, — він узявся за відполірований ціпок, що стояв притулений до тінистого дерева. — Я завжди вважав, що перебування на свіжому повітрі позитивно впливає на будь-які недуги, що мучать тіло, хоча інші з цим не згодні, — нахилився вперед, неначе зібравшись підвестись, але по його обличчю промайнула тінь болю і він із болем втягнув крізь зуби трохи повітря. «Хворий, — дійшло до мене. — Не старий, а хворий».

Я за мить опинився поряд із мейром і простягнув йому руку.

— Дозвольте, ваша милосте.

Мейр натягнуто всміхнувся.

— Якби я був молодший, то посміявся б із твоєї пропозиції, — зітхнув він. — Але гордість — це привілей сильних, — поклав на моє передпліччя худу долоню й зіп'явся на ноги, спершись на мене. — Натомість я маю задовольнитися люб'язністю.

— Люб'язність — це привілей мудрих, — невимушено відповів я. — Тож можна зауважити, що мудрість робить вас любим.

Алверон сухо реготнув і поплескав мене по передпліччю.

— Гадаю, так це буде трохи легше терпіти.

— Не хочете взяти ціпок, ваша милосте? — запитав я. — Чи ми підемо разом?

У нього вирвався такий самий сухий смішок.

— «Підемо разом». Делікатно сказано, — мейр узявся правою рукою за ціпок, тимчасом як його лівиця несподівано сильно схопилася за моє передпліччя.

— Пане й пані, — лайнувся він собі під носа. — Ненавиджу, коли хтось бачить, як я дибуляю. Але не так страшно спиратися на руку юнака, як кульгати самотужки. Жахливо, коли власне тіло підводить. Замолоду про таке не думається ніколи.

Ми пішли, і наша розмова затихла, поки ми прислухалися до плюскоту води у фонтанах і співу пташок у живоплотах. Раз у раз мейр звертав увагу на якусь статую й розповідав, котрий із його предків її замовив, створив чи (про це він розповідав уже тихішим, винуватим голосом) поцупив у чужих краях під час війни.

Ми проходіли садами майже годину. Алверон поступово став менше обтяжувати мені руку, а невдовзі вже спирався на мене більше для рівноваги, ніж заради опори. Ми проминули кількох шляхетних панів і пані, які кланялися чи кивали мейрові. Коли вони вже не могли нас почути, він розповідав, хто це, яке становище вони посідають при дворі, й долучав до цього одну-дві кумедні пліточки.

— Вони хочуть знати, хто ти, — промовив він, коли одна така парочка пройшла за живоплотом. — До вечора це стане єдиною темою для розмов. Ти посол із Реніру? Юний шляхтич, який прагне багатих володінь із дружиною на додачу? А може, ти мій давно загублений син, привіт із моєї шаленої молодості? — він тихенько захихотів і поплескав мене по руці. Можливо,

Алверон вів би й далі, та він перечебився об кам'яну плиту, що стирчала, й мало не впав. Я хутко його спинив і посадовив на кам'яну лаву біля стежки.

— От напасть, — лайнувся він, явно знічений. — І на що це було би схоже: мейр борсається на спині, як той жук? — він сердито роззирнувся довкола, та ми, схоже, були самі. — Не зробиш послугу старому?

— Я у вашому розпорядженні, ваша милосте.

Алверон проникливо глянув на мене.

— Справді? Що ж, це дрібничка. Помовкуй про те, хто ти такий і які в тебе справи. Це дивовижно подіє на твою репутацію. Що менше ти їм розповідатимеш, то більшого всі від тебе хотітимуть.

— Я не розводитимуся про себе, ваша милосте. Але мені було б легше не розповідати про причину свого перебування тут, якби я знав, яка вона...

Лице Алверона набуло лукавого виразу.

— А й справді. Але це місце занадто публічне. Досі ти демонстрував гарне терпіння. Скористайся ним іще трішки, — він поглянув на мене. — Не зволиш провести мене до моїх апартаментів?

Я простягнув руку.

— Звісно, ваша милосте.

* * *

Повернувшись до своїх кімнат, я зняв із себе вишиту куртку й повісив її в різьбленому паліандровому гардеробі. Ці величезні меблі були оздоблені кедром і сандаловим деревом, пахощі яких витали в повітрі. Зі внутрішнього боку дверцят висіли великі бездоганні дзеркала.

Я пройшов підлогою з відшліфованого мармуру й сів на червону оксамитову канапу для відпочинку. Знічев'я замислився, як саме слід відпочивати на канапі. Не пригадував, щоб колись таким займався. Трохи помисливши, вирішив, що відпочивати на канапі — це, мабуть, майже як розслаблятися, але тоді, коли в кишені більше грошей.

Занепокоївшись, я зіп'явся на ноги й заходив кімнатою. На стінах висіли картини — майстерно виконані олійні портрети

й пасторальні сценки. На одній стіні був величезний гобелен із дуже деталізованим зображенням масштабної морської битви. Він заволодів моєю увагою майже на пів години.

Я сумував за лютнею.

Заставити її було страшенно важко, все одно що відтяти собі руку. Я не сумнівався, що наступні десять днів буду сам не свій від тривоги, побоюючись, що не зможу її викупити.

Але мене ненароком заспокоїв сам мейр. У моєму гардеробі висіли шість комплектів одягу, досить вишуканого для будь-якого лорда. Коли його доставили до моєї кімнати, я відчув, що розслабляюся. Побачивши його, я найперше подумав не про те, що тепер можна спокійно спілкуватися з придворним товариством. Я подумав, що в найгіршому разі можна вкрасти його, продати лахмітникові й дістати більш ніж удосталь грошей, щоб повернути лютню.

Звичайно ж, утнувши таке, я розірвав би всі зв'язки з мейром. Тоді вся моя мандрівка до Северена стала б безглуздою, а ще я так осоромив би Трепа, що той, можливо, більше зі мною не говорив би. Тим не менше, усвідомлення, що в мене є такий варіант, дало мені якусь дрібку влади над ситуацією. Цього було достатньо, щоб я не збожеволів від тривоги остаточно.

Я сумував за лютнею, та якби я дістав покровительство мейра, мій життєвий шлях ураз став би рівним і прямим. У мейра було достатньо грошей, щоб я продовжив навчання в Університеті. Його зв'язки могли допомогти мені з пошуком інформації про амірів.

А важливішою за все, ймовірно, була сила його імені. Якби мейр був моїм покровителем, я опинився б під його захистом. Батько Емброуза — наймогутніший барон у всьому Вінтасі, за дюжину кроків від корони. Зате Алверон — сам практично король. Наскільки спростилося б моє життя, якби Емброуз перестав невпинно вставляти мені палиці в колеса? Від такої думки паморочилося в голові.

Я сумував за лютнею, але все на світі має свою ціну. За можливість дістати покровительство мейра я був готовий зціпити зуби та просидіти один виток у нудззі та тривозі, без музики.

Як виявилось, Алверон мав рацію щодо цікавості своїх придворних. Після того як він того вечора викликав мене до свого кабінету, чутки довкола мене спалахнули, наче пожежа в сухих кущах. Я міг зрозуміти, чому мейрові таке подобається. Це було все одно що спостерігати за народженням історій.

Розділ п'ятдесят шостий

Влада

Наступного дня Алверон послав по мене знов, і невдовзі ми вдвох уже знову шпацірували садовими стежками. Його рука легко вляглася мені на передпліччя.

— Ходімо на південь, — мейр показав ціпком. — Я чув, невдовзі селас остаточно розквітне.

Ми звернули на стежці ліворуч, і він вдихнув.

— На світі є два різновиди влади: природжена й надана, — промовив Алверон, підказуючи мені тему сьогоднішньої розмови. — Природжена влада — це частина тебе самого. Надану владу жалують чи дарують інші люди, — він скося поглянув на мене. Я кивнув.

Побачивши мою згоду, мейр повів далі:

— Природжена влада — річ очевидна. Фізична сила, — він поплескав мене по руці, на яку спирався. — Сила ума. Сила характеру. Все це ховається в людині. Це визначає нас. Визначає наші обмеження.

— Не зовсім, ваша милосте, — несміло заперечив я. — Людина завжди може вдосконалитися.

— Це нас обмежує, — твердо проказав мейр. — Однорукий чоловік ніколи не піде борюкатися на арені. Одноногий ніколи не побіжить так швидко, як людина з двома ногами.

— Адемський воїн, що має лиш одну руку, може бути смертоноснішим, аніж пересічний воїн, що має дві, ваша милосте, — відзначив я. — Попри свою ваду.

— Так, так, — сердито промовив мейр. — Ми можемо вдосконалюватися, тренувати тіло, навчати розум, ретельно чепу-

ритися, — він провів рукою по бездоганній шпакуватій бороді. — Адже навіть зовнішність — це своєрідна влада. Проте обмеження є завжди. Однорукий чоловік може стати таким-сяким воїном, але не може грати на лютні.

Я повільно кивнув.

— Гарна заувага, ваша милосте. Наша влада має межі, які можна розширювати, але не нескінченно.

Алверон підняв один палець.

— Але це — лише перший різновид влади. Ми обмежені, лише якщо покладаємося на владу, яку маємо самі. Ще є та влада, яку дарують. Ти розумієш, що я маю на увазі під наданою владою?

Я на мить замислився.

— Податки?

— Гм-м, — здивовано вимовив мейр. — А це таки непоганий приклад. Ти вже багато замислювався про таке?

— Трішки, — зізнався я. — Але в такому ключі — ніколи.

— Це складно, — відповів він. Судячи з тону, моя відповідь його задовольнила. — А яка влада, на твою думку, більша?

Я думав усього секунду.

— Природжена, ваша милосте.

— Цікаво. Чому ти так стверджуєш?

— Тому що владу, яку маєте ви самі, неможливо забрати, ваша милосте.

— А... — він підняв довгий палець, неначе зібрався мене застерегти. — Але ж ми вже зійшлися на тому, що така влада надзвичайно обмежена. Надана влада не має меж.

— *Не має меж*, ваша милосте?

Алверон згідливо кивнув.

— Ну, має дуже мало меж.

Я все одно був незгоден. Мейр, напевно, помітив, як це відбилося на моєму обличчі, бо він нахилився до мене, щоб пояснити:

— Припустімо, що я маю ворога, молодого й сильного. Припустімо, що він украв у мене дещо — трохи грошей. Ти встигаєш за мною?

Я кивнув.

— Я, хай скільки тренуватимуся, не дорівняюся до задиристого двадцятирічного юнака. То що мені робити? Я намовляю одного зі своїх молодих і сильних друзів піти нам'яти йому вуха. З такою силою я можу досягти того, що інакше було б неможливо.

— Але замість цього ваш ворог міг би нам'яти вуха вашому другові, — відзначив я, коли ми завернули за ріг. Стежка перед нами завдяки трельяжу у формі арки перетворилася на затінений тунель із густим темно-зеленим листям.

— Припустімо, що в мене аж троє друзів, — виправився мейр. — Я раптом узяв і набув сили трьох людей! Мій ворог, навіть будучи дуже сильним, ніколи не зміг би стати аж таким сильним. Поглянь на селас. Мені кажуть, що його страшенно важко вирощувати.

Ми опинилися в затінку трельяжного тунелю, де під листям і аркою розквітали сотні темно-червоних пелюсток. Від них ішов солодкий, тремкий запах. Я легенько ковзнув рукою по одній із темно-червоних квіток. Вона була несказанно м'яка. Мені згадалася Денна.

Мейр повернувся до нашої теми.

— Хай там як, ти не вловлюєш суті. Надання сили — це лише один дрібний приклад. Є така влада, яка може бути *лише* подарованою.

Він ледь помітно показав на куточок саду.

— Бачиш отам компта Фарленда? Якби його спитали про його титул, він сказав би, що володіє ним. Заявив би, що це — така сама його частина, як його власна кров. Ба більше, *частина* його крові. Майже всякий шляхтич відповів би так само. Вони стверджували б, що родовід наділяє їх правом верховодити.

Мейр поглянув на мене з веселим блиском у очах.

— Але вони помиляються. Це не природжена влада, а надана. Я міг би забрати в нього землі та зробити його вуличним жебраком.

Алверон жестом підкликав мене ближче до себе, і я трохи нахилився.

— Ось тобі велика таємниця. Навіть *мій* титул, мої багатства, моя влада над людьми й землею. Це лише надана влада. Вона належить мені не більше, ніж сила твоєї руки, — він поплескав мене по долоні й усміхнувся мені. — Але я знаю цю відмінність і саме тому завжди на коні.

Він випрямився й заговорив нормальним голосом:

— Добрий день, компте. Чудовий день, щоб погрітися на сонечку, чи не так?

— Справді так, ваша милосте. Селас просто приголомшливий, — компт був кремезним чоловіком із жовнами й густими вусами. — Мої компліменти.

Коли компт остаточно проминув нас, Алверон продовжив:

— Ти помітив, як він похвалив *мене* за селас? А я ж за все життя навіть садової лопатки не торкнувся, — він скося поглянув на мене. Його обличчя стало дещо самовдоволенням. — Досі вважаєш, що природжена влада краща?

— У вас переконливі аргументи, ваша милосте, — відповів я. — Однак...

— Тебе важко переконати. Тоді ще один, останній приклад. Ми можемо погодитися з тим, що я ніколи не зможу народити дитину?

— Гадаю, так цілком можна сказати, ваша милосте.

— Однак якщо певна жінка надасть мені право одружитися з нею, я можу народити сина. За допомогою наданої влади людина може зробитися швидкою, як кінь, сильною, як віл. Чи може так допомогти вроджена влада?

Тут я вже не міг сперечатися.

— Схиляюся перед вашою аргументацією, ваша милосте.

— Схиляюся перед твоєю мудрістю, що спонукала тебе її прийняти, — реготнув він. Тут садом розійшовся ледь чутний дзвін: вибило нову годину. — Ох, трясця, — промовив мейр, і його обличчя спохмурніло. — Треба піти прийняти ту жахливу мікстуру, бо інакше на Кодікуса цілий виток не буде управи, — я запитливо поглянув на нього, і він пояснив: — Він якимось робом довідався, що вчорашню дозу я вилив у нічну вазу.

— Ваша милосте, вам слід дбати про своє здоров'я.

Алверон набурмосився.

— Ти забагато на себе береш, — різко сказав він.

Я зашарівся від зніяковіння, та перепросити не встиг: він жестом наказав мені мовчати.

— Звісно, ти маєш рацію. Я знаю свої обов'язки. Але ти говориш достоту як він. Одного Кодікуса з мене досить.

Він зупинився й кивнув парі, що наближалася до нас. Чоловік був високий і гарний із себе, на кілька років старший за мене. Жінка була десь тридцятирічна, мала темні очі й витончені пустотливі уста.

— Добрий вечір, леді Гесуа. Ваш батько, як я розумію, поправляється далі?

— О так, — відповіла вона. — Хірург каже, що він має встати до кінця витка, — вона перехопила мій погляд і ненадовго зазирнула мені в очі. Її червоні уста вигнулися в багатозначній усмішці.

А тоді вона проминула нас. Я зрозумів, що трохи спітнів.

Якщо мейр і помітив це, то не став на це зважати.

— Жахлива жінка. Щовитка заводить нового чоловіка. Її батька було поранено на дуелі з есквайром Гігтоном через «непристойну» заяву. Заява була правдива, та це мало що значить, коли шпаги вже оголено.

— А що сквайр?

— Помер наступного дня. Теж прикро. Він був хороший, просто не вмів притримати язика, — мейр зітхнув і підвів погляд на дзвіницю. — Як я вже казав... Одного лікаря мені цілком достатньо. Кодікус квокче наді мною, наче квочка. Ненавиджу вживати ліки, коли вже йду на поправку.

Мейрові того дня, схоже, і справді було краще. Під час прогулянки він, по суті, й не мусив спиратися на мою руку. Я відчував, що він спирається на мене лише для того, щоб ми мали змогу поговорити, перебуваючи так близько один до одного.

— Покращення вашого стану начебто незле доводить, що його допомога вас зцілює, — зауважив я.

— Так, так. Його зілля відганяють від мене хворобу на цілий виток. А часом — на кілька місяців, — він гірко зітхнув. — Але вони завжди повертаються. То що, мені пити зілля до скону?

— Можливо, потреба в них відпаде, ваша милосте.

— Я сам на це сподівався. Під час своїх нещодавніх мандрів Кодікус зібрав певні трави, що діяли просто чудово. Після останньої його процедури я залишався здоровим майже рік. І думав, що нарешті звільнився від недуги, — мейр набурмосився, опустивши погляд на свій ціпок. — І все ж я такий.

— Якби я міг хоч якось вам допомогти, ваша милосте, то допоміг би.

Алверон повернув голову, щоб зазирнути мені в очі. А за мить кивнув самому собі.

— Широ в це вірю, — проказав він. — Просто надзвичайно.

* * *

Далі було ще кілька подібних розмов. Я здогадувався, що мейр намагається мене оцінити. Він із майстерністю, набутою за сорок років придворних інтриг, непомітно керував розмовою, дізнавався мої думки, визначав, вартий я його довіри чи ні.

Я, хоч і не мав такого досвіду, як мейр, також незле вмів поговорити. Я завжди відповідав на запитання обережно, незмінно залишався ввічливим. За кілька днів між нами почала зростати взаємна повага. Не дружба, як у мене із графом Трепом. Мейр ніколи не заохочував мене забути про його титул чи сидіти в його присутності, але ми зближувалися. Якщо Треп був другом, то мейр скидався на відстороненого діда: добрий, але немолодий, серйозний і стриманий.

У мене склалося враження, що мейр — людина самотня, змушена триматися на віддалі від підданців і придворних. Я мало не запідозрив, що він міг попросити у Трепа компаньйона. Людину розумну, але віддалену від придворних інтриг, щоб із нею можна було час від часу говорити чесно.

Попервах я відкидав таку думку як малоймовірну, але минали дні, а мейр ніяк не згадував, яким чином планує мене використати.

Якби в мене була лютня, я міг би коротати час із приємністю, та вона досі лежала в Нижньому Северені. Сім днів —

і вона стане власністю ломбарду. Тож музики не було — були лише мої лунки кімнати та моє кляте безглузде неробство.

Чутки про мене ширились, і до мене заходили різні придворні. Одні вдавали, ніби радо мене вітають. Інші демонстративно хотіли попліткувати. Я навіть запідозрив кілька спроб зваблення, але на тому етапі свого життя так мало знав про жінок, що був невразливим для цих ігор. Один пан навіть спробував позичити в мене грошей, і я ледве втримався, щоб не розсміятися йому в обличчя.

Вони розповідали різні історії, в різній мірі виявляли хитрість, але всі вони приходили з однієї причини: добути в мене відомостей. Але оскільки мейр наказав мені нічого не розповідати про себе, всі розмови були короткими й незадовільними.

Гаразд, усі, крім однієї. Виняток лише підтверджує правило.

Розділ п'ятдесят сьомий

Пригорща заліза

Я зустрів Бредона на четвертий день перебування в Северені. Година була рання, та я вже ходив туди-сюди по кімнатах, ледь не божеволіючи з нудьги. Я вже поснідав, а до обіду залишалася не одна година.

За той день я вже зіткнувся з трьома придворними, що приходили мене розвідати. Я вправно розбирався з ними, за будь-якої нагоди завершуючи розмови. «То звідки ти, мій хлопчику?» Ой, самі знаєте, як воно буває. Мандрі — така штука... «А батьки?» Власне кажучи, так. Вони в мене були. Навіть двоє. «Що привело тебе до Северена?» Передусім карета й четверо коней. Хоча мені довелося й походити на своїх двох. Це, знаєте, корисно для легень. «А що ти тут робиш?» Ясна річ, насолоджуюся приємними розмовами. Зустрічаюся з цікавими людьми. «Справді? А з ким?» Ну, з усякими людьми. Зокрема вами, лорде Превек. Ви просто неймовірна людина...

І так далі. Невдовзі навіть найсміливіші любителі чуток натомилися й пішли.

Найгірше ж було те, що ці короткі діалоги були б найцікавішою частиною мого дня, якби мене не викликав мейр. На той час ми вже розмовляли за легким обідом, тричі — під час коротких прогулянок у саду та один раз — уночі, коли більшість нормальних людей уже лежала б у ліжку. Двічі мене будив від міцного сну кур'єр від Алверона, коли небо починало забарвлюватися в досвітню блакить.

Я розумію, коли мене випробовують. Алверон хотів побачити, чи дійсно я готовий прибути до нього в будь-який несподіваний час, денний чи нічний. Він стежив за мною, щоб побачити, чи урветься мені терпець, чи роздратуюсь я через те, що він крутить мною як хоче.

Тож я грав у його гру. Був чарівливим і незмінно ввічливим. Приходив, коли він кликав, і йшов геть, щойно він закінчував зі мною говорити. Не ставив безпардонних запитань, не висував йому вимог, а решту дня скреготів зубами, ходив своїми занадто великими кімнатами та старався не думати про те, скільки ще днів є в мене, перш ніж виткова розписка на лютню втратить чинність.

Не дивно, що, почувши стукіт у двері на четвертий день, я кинувся до них. Я сподівався, що це — виклик від мейра, та тепер зрадів би чому завгодно, що могло б відвернути увагу.

Відчинивши двері, я побачив немолодого чоловіка, шляхетного до нутра кісток. Його, звісно, виказував одяг, але ще важливіше було те, що він носив своє багатство зі спокійною байдужістю людини, яка володіє ним від народження. Нові шляхтичі, ошуканці й багаті купці так просто не поводяться.

Наприклад, у лакея Алверона одяг був вишуканіший, аніж у половини панів, але Стейпс, попри всю свою самовпевненість, був схожий на пекаря, що вдягнувся у своє найкраще святкове вбрання.

Завдяки кравцям Алверона я був одягнений не гірше за інших. Кольори мені личили: трав'яна зелень, чернь, багрянець, а також срібні оздоби на манжетах і комірці. Однак я, на відміну від Стейпса, носив цей одяг із невимушеною легкістю шляхти. Ніде правди діти, від парчі свербіло. Ніде правди

діти, через ті гудзики, пряжки й нескінченні шари тканини кожен костюм був жорсткий і незручний, як шкіряна броня найманця. Але в ньому я будь-де спочивав, наче у другій шкірі. Просто це був костюм, а я грав свою роль так, як це може лише артист.

Як я вже сказав, я відчинив двері й побачив, що в коридорі стоїть немолодий пан.

— То це ти Квоут, так? — запитав він.

Я кивнув, дещо заскочений зненацька. Звичай на півночі Вінтасу вимагав послати поперед себе слугу, щоб попросити про зустріч. Кур'єр приносив записку та перстень з іменем шляхтича. Щоб попросити про зустріч зі шляхтичем, вищим за себе, треба було послати золотий перстень, людині приблизно рівній за рангом — срібний, а комусь нижчому за себе — залізний.

Я, звісно ж, не мав жодного рангу. Жодного титулу, жодних земель, жодних рідних і жодного родоводу. Я був справжнісінькою голотою, але тут цього не знав ніхто. Всі вважали, що таємничий рудько, який проводить час із Алвероном — це якийсь шляхтич, і моє походження та становище були темою багатьох дискусій.

Важливо ж було те, що мене ще не відрекомендували двору офіційно. Тому я не мав *офіційного* рангу. Тож мені завжди надсилали залізні персні. А проханням, які надсилають разом із залізним перснем, зазвичай не відмовляють, щоб, бува, не образити вищого за себе.

Тож побачити цього немолодого пана, що стояв за дверима, було доволі дивно. Він явно був шляхтичем, але прийшов нежданий і непроханий.

— Можеш звати мене Бредон, — сказав він, дивлячись мені в очі. — Умієш грати в так?

Я хитнув головою, не знаючи, як це сприймати.

Він тихенько, розчаровано зітхнув.

— Ах, гаразд, я можу тебе навчити.

Він тицьнув мені чорну оксамитову торбинку, і я взявся за неї обома руками. Вона здавалася повною дрібних гладеньких камінців.

Бредон зробив жест у себе за спиною, і в мою кімнату забігли двоє молодиків, які несли маленький столик. Я відійшов, щоб не потрапити їм під ноги, а Бредон слідом за ними чкурнув у двері.

— Поставте біля вікна, — наказав він їм, показуючи ціпком. — І принесіть стільці... Ні, стільці з перекладинами на спинках.

Одна коротка мить — і все було розставлено так, як йому подобалося. Двоє служників пішли, і Бредон повернувся до мене з винуватим обличчям.

— Сподіваюся, ти простиш стариганеві драматичне прибуття?

— Звісно, — люб'язно відповів я. — Будь ласка, сідайте.

Показав жестом на новий стіл біля вікна.

— Яка самовпевненість, — реготнув він і притулив свій ціпок до підвіконня. Сонячне світло відбилося від шліфованого срібного руків'я, виготовленого у формі вискаленої вовчої голови.

Бредон був немолодий. Аж ніяк не похилого віку, але, як на мене, вже міг бути дідусем. Його кольори взагалі не були кольорами: просто попелясто-сірий і вугільно-темний. Волосся й борода в нього були чисто білі й повсюди підстрижені до однакової довжини, тож утворювали рамку для його обличчя. Сидячи на місці та глипаючи на мене своїми жвавими карими очима, він нагадував мені сову.

Я сів навпроти нього та знічев'я замислився, як він намагатиметься виманити в мене інформацію. Він явно приніс якусь гру. Можливо, спробує виграти інформацію в мене. Принаймні це буде новим підходом...

Бредон усміхнувся мені. Усмішка була чесна, і я зрозумів, що відповідаю на неї, а тоді збагнув, що роблю.

— У тебе вже, напевно, зібралася чимала колекція перснів, — сказав він.

Я кивнув.

Він із цікавістю нахилився вперед.

— Ти не дуже був би проти, якби я їх оглянув?

— Аж ніяк, — я пішов до іншої кімнати й виніс пригорщу перснів, які висипав на стіл.

Він оглянув їх, киваючи самому собі.

— На тебе напосілися всі наші найкращі пліткарі. Вестон, Превек і Теменлові — поспитали щастя всі, — коли він побачив ім'я на іншому персні, його брови підскочили вгору. — Превек — двічі. І нікому з них не вдалося витягнути з тебе й дрібки чогось. Навіть сякого-такого натяку.

Бредон позирнув на мене.

— Це показує мені, що ти міцно тримаєш язика за зубами й до того ж добре вмієш це робити. Будь певен: я прийшов сюди не в якійсь марнославної спробі розвідати твої таємниці.

Я не зовсім йому вірив, але це приємно було чути.

— Визнаю, приємно це чути.

— Ненадовго відступлю від теми, — невимушено сказав він, — і зауважу, що персні заведено лишати у вітальні, біля дверей. Їх демонструють як прикмету статусу.

Цього я не знав, але зізнаватися в цьому не бажав. Моє незнання звичаїв місцевого двору показало б їм, що я або іноземець, або не належу до панства.

— Насправді пригорща заліза не свідчить про жоден статус, — зневажливо мовив я.

Граф Треп пояснив мені основні звичаї, що стосувалися перснів, до мого від'їзду з Імрі. Але він був не з Вінтасу і, ясна річ, не знав тонкощів.

— Частка правди в цьому є, — спокійно мовив Бредон. — Але це не вся правда. Золоті персні вказують на те, що нижчі за тебе стараються добути твоєї ласки. Срібло вказує на здорові робочі відносини з рівними, — він розклав персні рядком на столі. — Зате залізо означає, що ти привернув увагу вищих за себе. Воно вказує на те, що ти бажаний.

Я повільно кивнув і сказав:

— Ну звісно. Будь-який перстень від мейра буде залізним.

— Саме так, — кивнув Бредон. — Мати перстень від мейра — ознака великої ласки, — він посунув персні до мене по гладенькому мармуровому столу. — Але тут такого персня нема, і це вже дещо означає.

— Схоже, ви самі знайомі з придворними інтригами, — відзначив я.

Бредон заплющив очі та стомлено кивнув на знак згоди.

— Полюбляв їх замолоду. Навіть мав своєрідну владу в таких речах. Але тепер не мушу плести жодні інтриги. Це робить такі маневри нецікавими, — він іще раз поглянув на мене, зазирнувши просто в очі. — Зараз мої смаки простіші. Я подорожую. Насолоджуюся винами й розмовами з цікавими людьми. Навіть почав учитися танців.

Бредон іще раз усміхнувся — тепло — й постукав кісточкою пальця по дошці.

— Однак понад усе я люблю грати в так. Щоправда, знаю небагато людей, яким вистачає часу чи розуму, щоб грати в цю гру як годиться, — він поглянув на мене, здійнявши брову.

Я завагався.

— Здавалося б, людина, що добре знається на витонченому мистецтві ведення розмови, могла б нишком витягувати інформацію зі своєї жертви під час тривалих теревенів знічев'я.

Бредон усміхнувся.

— Завдяки іменам на цих перснях я здогадуюся, що ти бачив лише найкрикливіших і найхапкіших із-поміж нас. Ти ревно оберігаєш свої таємниці, хай які вони, і тебе можна зрозуміти, — він нахилився вперед. — А натомість подумай ось про що. Ті, хто звертався до тебе, подібні до сорок. Вони скрекочать і вимахують крилами довкола тебе, сподіваючись ухопити щось яскраве й віднести це додому, — зневажливо закотив очі. — Який із цього зиск? Мабуть, трохи скандальної слави у вузьких колах. Нетривале вивищення перед такими, як вони самі, крикливими пліткарями.

Бредон провів рукою по сивій бороді.

— Я не сорока. Я не потребую нічого блискучого й не цікавлюся думкою пліткарів. Я граю менш помітно й на більш віддалену перспективу, — він заходився розв'язувати шворку на чорному оксамитовому мішечку. — Ти людина недурна. Я знаю це, бо мейр не марнує часу на дурнів. Знаю, що ти або добувся в мейра ласки, або маєш шанс добутися цієї ласки. Тож ось мій план, — він знову тепло всміхнувся. — Хочеш почути мій план?

Я зрозумів, що несвідомо сам почав усміхатись, як і раніше.

— Це було б надзвичайно люб'язно з вашого боку.

— Мій план такий: підлеститися до тебе зараз. Я стану корисним і цікавим. Надаватиму можливість поговорити та скоротати час, — він висипав на мармуровий стіл купку округлих камінців. — А тоді, коли твоя зоря зійде на небосхилі мейра, в мене може з'явитися несподівано корисний друг, — Бредон заходився сортувати камінці за кольором. — А якщо твоя зоря все ж не зійде, я однаково матиму з цього кілька партій у так.

— Також вашій репутації, гадаю, не нашкодять кілька годин, проведених наодинці зі мною, — зауважив я. — Річ у тім, що всі інші мої розмови були безплідні й навряд чи могли протривати довше за чверть години.

— І в цьому теж є частка правди, — сказав він, почавши розставляти камінці. Його допитливі карі очі знову мені всміхнулись. — О так, гадаю, грати з тобою буде доволі весело.

* * *

Наступні кілька годин я вчився грати в так. Це сподобалося б мені, навіть якби я не божеволів від неробства. Так — це одна з найкращих ігор: правила прості, стратегія складна. Бредон спритно здолав мене в усіх п'яти партіях, які ми зіграли, але я можу з гордістю сказати, що він жодного разу не здолав мене двічі в один спосіб.

Закінчивши п'яту партію, він відкинувся назад і вдоволено зітхнув.

— Ця партія вже була непогана. Ось у цьому кутику ти вчинив розумно, — Бредон поворошив пальцями, показуючи на край дошки.

— Недостатньо розумно.

— І все-таки розумно. Просто знай: те, що ти спробував зробити, називається «падіння струмочника».

— А як називається прийом, завдяки якому ви від цього ухилилися?

— Я називаю його «захист Бредона», — відповів він і по-молодецьки всміхнувся. — Але так я називаю будь-який маневр,

у ході якого виплутуюся зі скрутного становища, проявляючи надзвичайну тямущість.

Я засміявся і знову заходився розділяти камінці.

— Ще раз?

Бредон зітхнув.

— На жаль, у мене призначена зустріч, якої не можна уникнути. Мені не треба мчати за двері, але часу ще на одну партію в мене немає. Принаймні годящу.

Заходившись збирати камінці в оксамитову торбинку, він окинув мене поглядом карих очей.

— Не буду ображати тебе, питаючи, чи знайомий ти з місцевими звичаями, — сказав Бредон. — Однак я подумав, що можу дати тобі кілька загальних порад: а ну ж як вони стануть тобі у пригоді? — він усміхнувся мені. — Звісно, найкраще буде їх послухати. Відмовившись, ти покажеш, що знаєш про таке.

— Звісно, — промовив я з незворушним обличчям.

Бредон висунув шухляду в столі й витягнув пригорщу залізних перснів, які ми прибрали, щоб звільнити дошку для своєї гри.

— Представлення перснів має глибоке значення. Скажімо, якщо вони безладно накидані в миску, це вказує на відсутність інтересу до соціальних аспектів двору.

Він розклав персні так, щоб мені було видно вигравірувані на них імена.

— Якщо вони дбайливо розкладені, це показує, що ти пишаєшся своїми зв'язками, — Бредон підвів погляд і всміхнувся. — Так чи інакше, новоприбулих зазвичай лишаять наодинці у вітальні, користуючись якимось приводом. Це дає їм змогу перебирати твою колекцію, щоб задовольнити цікавість.

Знизавши плечима, Бредон підсунув персні до мене.

— Ти, звісно, завжди пропонував повернути ці персні власникам, — вимовив він так, щоб це не прозвучало як запитання.

— Звісно, — чесно сказав я. Треп знав про це.

— Так найввічливіше, — Бредон підвів погляд на мене. Його карі очі, що визирали з ореолу білого волосся й бороди, скидалися на совині. — Ти носив якісь із них на людях?

Я продемонстрував оголені руки.

— Носіння персня може вказувати на борг або на намагання добутися ласки, — він подивився на мене. — Якщо мейр раптом відмовиться забрати в тебе свій перстень, це вказуватиме на те, що він бажає зробити зв'язок із тобою дещо більш офіційним.

— А якщо я не носитиму персня, це вважатиметься за образу, — сказав я.

Бредон усміхнувся.

— Може, й так. Демонструвати перстень у вітальні — це одне, а демонструвати його на руці — зовсім інше. Якщо людина носить перстень від вищого за себе, це може видатися доволі безцеремонним. Також, якби ти прийшов до мейра, надівши перстень від іншого шляхтича, він міг би на це образитися. Неначе хтось уполював тебе без дозволу в його лісі.

Бредон відкинувся на спинку стільця.

— Я говорю про все це узагальнено, — додав він, — бо підозрюю, що ця інформація вже добре тобі відома, а ти гречно дозволяєш старій людині поплескати язиком.

— А може, я досі оговтуюся після низки приголомшливих поразок у так, — відповів я.

Він відмахнувся від моїх слів, і я помітив, що на його пальцях немає жоднісінького персня.

— Ти швидко до нього призвичаївся — як то кажуть, наче барон до борделю. Гадаю, десь за місяць тебе стане непросто побити.

— От тільки зачекайте, — промовив я. — Я здолаю вас уже в наступній партії.

Бредон реготнув.

— Приємно це чути, — він сягнув у кишеню й витягнув іще одну, меншу торбинку з оксамиту. — Також я приніс тобі маленький даруночок.

— Та не варто... — задумливо відповів я. — Ви вже й так пів дня мене розважали.

— Будь ласка, — промовив він і пересунув торбинку через стіл. — Я мушу наполягти. Вони твої без зобов'язань, оренди чи застави. Я роблю цей подарунок із власного вибору.

Я перевернув торбинку, і на мою долоню з дзенькотом висипалися три персні. Золотий, срібний і залізний. На кожному було витравлене моє ім'я: «Квоут».

— До мене дійшла чутка, що твій багаж утрачено, — додав Бредон. — І я подумав, що вони можуть стати у пригоді, — він усміхнувся. — Особливо якщо ти бажаєш іще раз зіграти в так.

Я покрутив персні на долоні, знічев'я замислившись, який золотий перстень насправді: повністю із золота чи просто оздоблений ним.

— А який перстень я мав би послати своєму новому знайомому, якби забажав його товариства?

— Ну... — поволі заговорив Бредон. — Це дійсно складно. Стрімко й негречно вломившись до твоїх кімнат, я злегковажив належним знайомством і не повідомив тобі про свої титул і ранг, — його карі очі серйозно вдивилися в мої.

— А з мого боку питати про таке було би страшенно неввічливо, — поволі додав я, не зовсім розуміючи, до чого він веде. Бредон кивнув.

— Тож поки що ти маєш уважати, буцімто я не маю чи то титулу, чи то рангу. Це ставить нас у цікаве становище: тебе не представлено двору, а мене не представлено тобі. Через це з твого боку було б доречно послати мені срібний перстень, якби ти колись у майбутньому захотів пообідати зі мною чи милостииво програти ще одну партію в так.

Я покрутив срібний перстень між пальцями. Якщо я пошлю його Бредонові, піде поголос, буцімто я вважаю себе приблизно рівним йому за рангом, а що в нього за ранг, я гадки не мав.

— Що скажуть люди?

Його очі трохи заіскрилися.

— А й справді, що?

* * *

Тож дні минали далі. Мейр викликав мене до себе заради вишуканих бесід. Шляхтичі-сороки надсилали свої візитівки й персні, а за це діставали гречну відсіч у розмовах.

Я не божеволів від нудьги в чотирьох стінах лише завдяки Бредонові. Наступного дня я послав йому свій новий срібний перстень із візитівкою, на якій було написано: «До ваших послуг. Мої кімнати». П'ять хвилин по тому він прибув зі своїм столом для гри в так і торбинкою камінців. Запропонував повернути мені перстень, і я якомога люб'язніше його прийняв. Був би не проти, якби Бредон залишив його собі. Але він знав, що такий у мене лиш один.

Наша п'ята партія урвалася, коли мене викликав мейр. На відшліфованій срібній таці кур'єра темнів його залізний перстень. Я перепросив Бредона й помчав до садів.

Того ж вечора Бредон послав мені свій срібний перстень і візитівку зі словами: «Після вечері. Твої кімнати». Я написав на візитівці: «З радістю», — і відіслав її назад.

Коли Бредон прийшов, я запропонував повернути йому перстень. Він гречно відмовився, і перстень приєднався до решти викладених у мисці біля моїх дверей. Там усім було видно, як він виблискує ясним сріблом серед пригорщі заліза.

Розділ п'ятдесят восьмий

Залицяння

Мейр не викликав мене вже два дні.

Я застряг у своїх кімнатах і мало не ошалів від нудьги й роздратування. Найгірше було те, що я не знав, чому мейр мене не викликає. Він заклопотаний? Я його образив? Я міркував, чи не послати йому візитівку разом із золотим перснем, отриманим від Бредона. Але якщо Алверон випробовував моє терпіння, це могло бути тяжкою помилкою.

Однак мені *урвався* терпець. Я приїхав сюди, щоби здобути покровителя чи бодай якусь допомогу в гонитві за амірами. А наразі за всю службу в мейра спромігся лише остаточно сплющити дупу. Якби не Бредон, то присягаюся, мені вже піна з рота йшла б.

Навіть гірше: всього два дні — і моя лютня та чудовий футляр від Денни стали би власністю іншої людини. Я сподівався, що

до цього часу добудуся достатньої ласки від мейра, аби мати змогу попросити в нього гроші, потрібні, щоб викупити їх у ломбарді. Я хотів, щоб мейр був моїм боржником, а не навпаки. Коли стаєш боржником комусь зі шляхти, звільнитися від цього боргу надзвичайно важко.

Але якщо відсутність виклику від Алверона на щось указувала, то я, вочевидь, аж ніяк не добувся його ласки. Я перебирав спогади, намагаючись зрозуміти, що такого міг бовкнути під час нашої останньої розмови, щоб його образити.

Я витягнув із шухляди візитівку й тепер намагався вигадати гречний спосіб попросити в мейра грошей. Однак тут у двері постукали. Вирішивши, що це мені зарано принесли обід, я попросив служника залишити його на столі.

Запала багатозначна тиша, що вирвала мене з задуми. Я помчав до дверей і з величезним подивом уздрів, що за порогом стоїть мейрів лакей, Стейпс. Раніше запрошення від Алверона завжди доставляв кур'єр.

— Мейр бажає вас бачити, — промовив він.

Я помітив, що лакей якийсь замучений. Очі в нього були втомлені, наче він недосипав.

— У саду?

— У своїх кімнатах, — відповів Стейпс. — Я проведу вас туди.

Якщо вірити придворним пліткарям, Алверон рідко приймав відвідувачів у своїх кімнатах. Пішовши слідом за Стейпсом, я мимоволі відчув полегшення. Немає нічого гіршого за чекання.

* * *

Алверон сидів на великій перині, зіпершись на подушки. Він здавався блідішим і худішим, аніж тоді, коли я бачив його минулого разу. Очі в нього залишалися ясними та проникливими, але того дня в них було й дещо інше, якесь тяжке почуття.

Він показав жестом на стілець неподалік.

— Квоуте! Заходь. Сідай, — голос у нього теж ослаб, але в ньому все одно відчувалася владність. Я сів біля ліжка Алверона й відчув, що зараз недоречно дякувати йому за честь.

— Квоуте, знаєш, скільки мені років? — запитав він без передмов.

— Ні, ваша милосте.

— А яким був би твій здогад? Наскільки старим я здаюся? — я знову вловив тяжке почуття в його очах: гнів. Гнів, який тлів, подібно до розпеченого вугілля під тонким шаром попелу.

Мій розум завзято запрацював, намагаючись вирішити, як відповісти найкраще. Я не хотів ризикувати образити мейра, та лестоші, позбавлені надзвичайної витонченості і вправності, його дратували.

Отже, залишається останній варіант. Чесність.

— П'ятдесят один рік, ваша милосте. Можливо, п'ятдесят два.

Він повільно кивнув. Його гнів начебто вщух, як далекий грім.

— Не треба питати про свій вік молодих. Мені сорок, і наступного витка в мене день народження. Однак ти маєш рацію: вигляд у мене на всі п'ятдесят. Дехто навіть міг би сказати, що ти ще великодушно висловився, — він із відсутнім виглядом пригладив долонями ковдри. — Старіти дочасно — це жахливо.

Алверон заціпенів від болю та скривився. За мить біль минувся, і він глибоко вдихнув. Його лице вкрилося ледь помітним шаром поту.

— Не знаю, як довго зможу з тобою говорити. Здається, мені сьогодні ведеться не надто добре.

Я підвівся.

— Привести Кодікуса, ваша милосте?

— Ні, — різко сказав він. — Сядь.

Я сів.

— Ця клята хвороба підкралася до мене минулого місяця, зістаривши мене на кілька років і змусивши мене це відчутти. Я все життя дбав про свої землі, та одним знехтував. Я не маю сім'ї, не маю спадкоємця.

— Ви збираєтеся знайти дружину, ваша милосте?

Алверон безвільно опустився на подушки.

— Чутка нарешті розійшлася, так?

— Ні, ваша милосте. Я здогадався про це з того, що ви казали під час деяких розмов.

Він проникливо поглянув на мене.

— Чесно? Здогадався, а не дізнався з чуток?

— Чесно, ваша милосте. Чутки існують — їх повен двір, вибачте за вислів.

— «Повен двір». Гарно сказано, — він усміхнувся — кволо, ледь помітно.

— Але здебільшого вони стосуються якогось таємничого гостя із заходу, — я злегка вклонився, не встаючи зі стільця. — Про шлюб — нічого. Усі вважають вас першим парубком світу.

— А... — вимовив Алверон, і на його обличчі відбилосся полегшення. — Колись це було так. Батько спробував одружити мене, коли я був молодшим. Тоді я доволі вперто не бажав одружуватися. Ось іще одна проблема зі владою. Якщо її в тебе багато, люди не наважуються вказувати на твої помилки. Влада може бути жахливою.

— Мабуть, так, ваша милосте.

— Вона позбавляє людину вибору, — додав він. — Надає певні можливості, та водночас забирає інші. Моє становище, м'яко кажучи, непросте.

Я за своє життя надто часто ходив голодним, щоб дуже співпереживати шляхті. Однак мейр лежав такий блідий і кволий, що я відчув, як у мені спалахнуло співчуття.

— І що ж це за становище, ваша милосте?

Алверон не без зусиль сів прямо, спершись на подушки.

— Якщо вже одружуватися, то з годящою кандидаткою. Людиною з гарної сім'ї, як у мене. Ба більше, цей шлюб не може бути взятो з розрахунку. Дівчина повинна бути досить молодою, щоб... — він прокашлявся. Звук вийшов тихим і глухим. — Народити спадкоємця. Якщо буде змога, то кількох, — Алверон підвів погляд на мене. — Вже розумієш, у чому моя проблема?

Я поволі кивнув.

— Лише в загальних рисах, ваша милосте. Скільки таких доньок є?

— Заледве кілька, — відповів Алверон. У його голосі з'явилося щось подібне до давнього вогню. — Але це не може бути одна з тих дівчат, що перебувають під владою короля. Пішаків

у переговорах і додатків до угод. Моя родина боролася за збереження своїх необмежених повноважень від заснування Вінтасу. Я не вестиму перемовин із тим негідником Родеріком заради дружини. Не віддам йому ні крихти влади.

— І скільки жінок не перебуває під владою короля, ваша милосте?

— Одна, — це слово нагадувало свинцеву гирку. — І це ще не найгірше. Ця жінка ідеальна в усьому. Сім'я в неї поважна. Сама вона освічена. Молода. Вродлива, — останнє слово, схоже, діалогу йому важко.

— За нею упадає ціла зграя закоханих придворних, дужих молодих чоловіків із медовими язиками. Вони жадають її з усіх можливих причин: через ім'я, через землі, через розум, — він зробив чималу паузу. — І як вона має відреагувати на залицяння хворого стариганя, який ходить із ціпком — якщо, звісно, взагалі ходить? — він скривив уста так, наче ці слова були гіркі.

— Але ж ваше становище неодмінно... — заговорив я.

Алверон підняв руку й поглянув мені просто в очі.

— Ти одружився б із жінкою, яку купив?

Я опустив погляд.

— Ні, ваша милосте.

— Я теж ні. Думка про те, щоб умовити цю дівчину на одруження, скориставшись становищем... огидна.

Ми трохи помовчали. Я дивився, як за вікном двоє вивірок ганяються одна за одною довкола високого стовбура ясена.

— Ваша милосте, якщо я допомагатиму вам залицятися до цієї дами... — я відчув жар мейрового гніву, ще навіть не повернувшись до нього. — Перепрошую, ваша милосте. Я забгато на себе взяв.

— Отже, це знову твій здогад?

— Так, ваша милосте.

Якусь мить він неначе борюся із самим собою. А тоді зітхнув, і напруження в кімнаті спало.

— Це я мушу тебе перепрошувати. Від цього дряпучого болю мені уривається терпець, а ще я не звик обговорювати особисті питання з незнайомцями, тим паче тоді, коли вони вгадують

їх потай від мене. Розкажи мені про решту своїх здогадів. Якщо потрібно, будь зухвалим.

Мені стало трохи легше дихати.

— Я здогадуюся, що ви хочете побратися з цією жінкою. Передусім для того, щоб виконати свій обов'язок, але також і з кохання до неї.

Знову запала тиша — не така страшна, як попереднього разу, та все-таки напружена.

— Кохання, — поволі проказав мейр, — це слово, яким зловживають дурні. Вона, безумовно, варта кохання. А я відчуваю симпатію до неї, — він зніяковів. — Більше нічого я не скажу, — повернувся в мій бік. — Я можу розраховувати на твою обачність?

— Звісно, ваша милосте. Але нащо так це приховувати?

— Я волію діяти, коли забажаю сам. Чутки спонукають нас до дій тоді, коли ми ще не готові, або псують ситуацію тоді, коли вона ще не зовсім доречна.

— Розумію. Як звати цю даму?

— Мелуан Леклесс, — обережно вимовив мейр. — Отож я особисто дізнався, що ти харизматичний і маєш гарні манери. Ба більше, граф Треп запевняє мене, що ти чудово вигадуєш і граєш пісні. А саме це мені й потрібно. Чи підеш ти до мене на таку службу?

Я завагався.

— І як саме ваша милість користуватиметься моїми послугами?

Він скептично поглянув на мене.

— Як на мене, це мало би бути цілком очевидно для людини, що так гарно про все здогадується.

— Я знаю, що ви, ваша милосте, сподіваєтеся позалицятися до дами. Але не знаю як. Хочете, щоб я склав один-два листи? Писав їй пісні? Чи я лізтиму на балкони при світлі місяця, щоб залишати квіти в неї на підвіконні? Танцюватиму з нею в масці, називаючись вашим іменем? — я слабко йому всміхнувся. — Ваша милосте, з мене не бозна-який танцюрист.

Алверон розсміявся глибоким щирим сміхом, але хоч він і прозвучав радісно, я здогадався, що сміятися мейрові боляче.

— Я більше думав про перші два пункти, — зізнався він і з важкими повіками знов опустився на подушки.

Я кивнув.

— Ваша милосте, мені знадобиться дізнатися про неї більше. Намагатися залицятися до жінки, не знаючи її, було б гірше ніж дурістю.

Алверон стомлено кивнув.

— Елементарне тобі може пояснити Кодікус. Він чимало знає про історію родин. Родина — це фундамент, на якому стоїть людина. Якщо ти залицятимешся до неї, тобі потрібно буде знати її походження, — він жестом підкликав мене до себе та простягнув залізний перстень. Затримавшись у повітрі, його рука затремтіла від натуги. — Покажи оце Кодікусу, і він здогадається, що ти від мене.

Я швидко взяв перстень.

— Він знає, що ви плануєте одружитися?

— Ні! — Алверон різко розплющив очі. — Нікому про це не кажи! Вигадай якусь причину для своїх запитань. Піди та принеси мої ліки.

Він відкинувся назад і заплющив очі. Йдучи, я почув, як він кволо промовляє:

— Іноді її не надають свідомо, іноді її не надають добровільно. Тим не менше... вся влада.

— Так, ваша милосте, — відповів я, та він поринув у неспокійний сон іще до того, як я вийшов із кімнати.

Розділ п'ятдесят дев'ятий

Мета

Покинувши мейрові кімнати, я замислився, чи не послати поперед себе до Кодікуса кур'єра зі своєю візитівкою та перснем. А тоді відмовився від цієї думки. Я ж виконую доручення для мейра. Це вже точно має виправдати незначне порушення етикету.

Завдяки численним чуткам я знав, що арканіст Алверона постійно перебуває при дворі мейра вже понад десятиліття.

Але я гадки не мав, чого від цієї людини чекати, — тільки знав, що він живе в одній із південних веж маєтку.

Я постукав у товсті дерев'яні двері.

— Стривайте, — долинув тихий голос. Стало чути, як хтось відсуває засув, двері відчинились, і за ними показався худий чолові'яга з довгим яструбиним носом і кучерявим чорним волоссям. Він був убраний у довгий темний одяг, який чимось нагадував мантию майстра. — Так?

— Я тут замислився, чи не можна забрати у вас трохи часу, пане, — проказав я. Моє збентеження було вдаваним лише наполовину.

Він окинув мене поглядом і зауважив мій вишуканий одяг.

— Приворотними зіллями не займаюся. Таке можна знайти в Нижньому Северені, — важкі двері почали мало-помалу зачинятися. — Хоча вам, на мою думку, краще підійшли би трохи танців і кілька троянд.

— Я тут з іншої причини, — швидко відповів я. — Власне кажучи, з двох причин. По-перше, заради мейра, по-друге, заради себе.

Я підняв руку, показуючи залізний перстень на долоні. З лицьового боку персня було нанесено ясним золотом ім'я Алверона.

Двері припинили зачинятися.

— Тоді заходьте, — промовив Кодікус.

Кімната скидалася на маленький Університет в одному приміщенні. У знайомому червоному світлі симпатичних ламп виднілися полиці з книжками, столи, заставлені крученим скляним посудом, а у віддаленому кінці я розгледів щось схоже на маленьку пічку чи тигель, наполовину заховане за вигнутою стіною вежі.

— Боже милостивий! — вигукнув я та прикрив рота однією рукою. — Це дракон? — показав на величезне опудало крокодила, що звисало з однієї з балок попід стелею.

Майте на увазі: деякі арканісти стережуть свою територію ревніше за акул, особливо ті, кому вдалося добутися таких розкішних придворних посад. Я гадки не мав, як Кодікус може відреагувати на юного студента-арканіста на своїй території,

тож вирішив, що безпечніше зіграти роль приємно дурнувато-го, нешкідливого панича.

Кодікус зачинив за мною двері й захихотів.

— Ні. Це алігатор. Запевняю, цілком безпечний.

— Він мене трохи наполохав, — сказав я. — Яка користь від такої штуки?

— Чесно? — він підвів погляд на опудало. — Насправді я не знаю. Воно належало арканістові, який жив тут до мене. Викидати його було якось шкода. Цей екземпляр вражає, чи не так?

Я нервово зиркнув на опудало.

— Авжеж.

— І що ж то за справи, про які ви казали? — Кодікус показав жестом на велике крісло з подушками й умостився у схожому кріслі навпроти мене. — На жаль, у мене всього кілька хвилин перед іншими клопотами. А доти мій час належить вам... — він запитливо стих.

Я бачив, що Кодікус чудово знає, хто я такий: таємничий молодик, із яким зустрічався мейр. Я здогадувався, що йому не менше за інших кортить довідатися, чому я в Северені.

— Квоут, — відрекомендувався я. — Власне кажучи, половина моїх справ — це ліки для мейра, — я помітив між його бровами невелику роздратовану складку й поквапився заперечити його думки. — Я перед цим розмовляв із мейром, — тут я зовсім ненадовго замовк, неначе дурнувато пишався цим. — А він попросив мене принести йому ліки, коли я поговорю з вами.

Складка зникла.

— Звісно, — невимушено промовив Кодікус. — Тоді я не муситиму йти до його кімнат. Але яке питання ви бажали обговорити?

— Ну, — я захоплено нахилився вперед, — я цікавлюсь історією шляхетних родин Вінтасу. Розумієте, я думаю про написання книжки.

— Генеалогії? — я помітив, як його очі затуманилися від нудьги.

— О ні! Генеалогій уже задосить. Я думав про збірку оповідей, пов'язаних із видатними родинами, — я неабияк пишався цією

брехнею. Вона не лише пояснювала, чому мене цікавить родина Мелуан, а й давала мені привід проводити стільки часу з мейром. — Історія часто буває вельми сухою, зате оповіді подобаються всім.

Кодікус кивнув сам собі.

— Розумна думка. Книжка могла б вийти цікавою.

— Я писатиму короткі історичні довідки для кожної родини в якості вступу до оповідок. Мейр згадував, що ви неабиякий авторитет у тому, що стосується давніх родин, і сказав, що зрадіє, якщо я до вас завітаю.

Цей комплімент справив бажаний ефект, і Кодікус трішечки надувся від гордощів.

— Не знаю, чи вважав би себе *авторитетом*, — мовив він із фальшивою скромністю, — але я таки трохи історик, — поглянув на мене, здійнявши брову. — Ви маєте розуміти, що самі родини, напевно, були б кращим джерелом інформації.

— *Начебто* так, — відповів я, позирнувши скося, — але найцікавішими історіями про себе родини часто діляться неохоче.

Кодікус широко всміхнувся.

— Гадаю, що так, — його усмішка так само швидко померкла. — Але я певен, що не знаю жодної такої оповідки про родину мейра, — серйозно додав він.

— О ні, ні, ні! — я замахав руками в завзятому запереченні. — Мейр — це особливий випадок. Я й не мріяв би... — я замовк і помітно глитнув. — Я сподівався, що ви, можливо, зумієте просвітити мене стосовно родини Леклессів. Про них я нічого не відаю.

— Справді? — здивовано сказав Кодікус. — Вони втратили колишні позиції, зате є справжньою скарбницею історій, — його погляд зосередився на чомусь далекому, і він розгублено застукав пальцями по губах. — Як щодо такого? Я підчитаю їхню історію, а ви приходьте завтра, щоб поговорити довше. Мейрові вже майже час приймати ліки, і відкладати це не варто.

Він зіп'явся на ноги й почав заковувати рукави.

— Є одна річ, яку я можу згадати відразу, якщо ви не проти, щоб я теревенив, готуючи мейрові ліки.

— Я ніколи не бачив, як створюють зілля, — завзято промовив я. — Якщо це не надто відвертатиме вашу увагу...

— В жодному разі. Я міг би приготувати його хоч уві сні, — Кодікус зайшов за робочий стіл і запалив дві свічки з блакитним полум'ям. Я постарався вдати, ніби досить вражений, хоч і знав, що вони лише для краси.

Кодікус витрусив трохи сушеного листа на маленькі ручні терези та зважив.

— Ви не проти додавати до своїх досліджень чутки?

— Якщо вони цікаві, то ні.

Затихши, він обережно відміряв трохи прозорої рідини з пляшки зі скляним корком.

— Як я розумію, родина Леклессів має фамільну реліквію. Ну, не *зовсім* фамільну реліквію, але певну дуже давню річ часів початку їхнього родоводу.

— Це не велика дивовижа. У старих родин повно фамільних реліквій.

— Цить! — сердито промовив він. — Тут усе не так просто.

Він вилив рідину на пласку свинцеву миску, ззовні прикрашену якимись неоковирними витисненими символами. Рідина забублькала й зашипіла, наповнюючи повітря легким, але їдким запахом.

Кодікус перелив рідину в металеву миску над свічками. Далі додав сухий лист, дрібку чогось і мірку білого порошку. Плюснув трохи рідини (як я вирішив, просто води), перемішав і вилив те, що вийшло, крізь фільтр у прозору скляну пляшечку, а тоді закрити її корком.

Кодікус продемонстрував мені результат: прозору рідину бурштинового кольору з легким зеленкуватим відтінком.

— Ось. Нагадайте йому, що це треба випити повністю.

Я взяв теплу пляшечку.

— Що це за фамільна реліквія?

Кодікус сполоснув руки в порцеляновій мисці й потрусив ними, щоб висушити.

— Я чув, що в найдавнішій частині земель Леклессів, у найдавнішій частині маєтку їхніх пращурів є таємні двері. Двері

без ручки й без петель, — він придивився до мене, пересвідчуючись у тому, що я уважно слухаю. — Відчинити їх неможливо. Вони замкнені, та при цьому не мають замка. Що ховається по той бік, не знає ніхто.

Він кивнув на пляшечку в моїй руці.

— А тепер віднесіть це мейрові. Найкраще вийде, якщо він вип'є це теплим, — Кодікус провів мене до дверей. — Неодмінно приходьте завтра, — злегка всміхнувся. — Я знаю історію про сімейство Менебра, від якої ваше руде волосся посивіє.

— О, я працюю з родинами по черзі, — відповів я: не хотілося ризикувати загрузнути в нескінченних придворних плітках. — Максимум — із двома водночас. Просто зараз я працюю над Алверонами й Леклессами. Нізачо не змусив би себе взятися ще за одну родину, — я дурнувато всміхнувся. — Уже й так добряче заплутав сам себе.

— Прикро, — сказав Кодікус. — Розумієте, я чимало подорожую. Багато шляхетних домів охоче приймає арканіста самого мейра, — він хитрувато позирнув на мене. — Так я дізнаюся доволі цікаві факти, — відчинив двері. — Подумайте над цим. І неодмінно зазирніть завтра. Я точно знатиму більше про Леклессів.

Я опинився біля дверей до мейрових кімнат, ще як пляшечка не встигла охолонути. Стейпс відчинив двері, коли я в них постукав, і провів мене до внутрішніх кімнат мейра.

Мейр Алверон спав у тій самій позі, в якій я його покинув. Коли Стейпс зачинив за мною двері, мейр розплющив одне око і кволо покликав мене жестом до себе.

— А ти не квапився.

— Ваша милосте, я...

Він знову покликав мене вперед, тепер уже різкіше.

— Давай мені мої ліки, — через силу вимовив Алверон. — А тоді йди. Я втомився.

— На жаль, це доволі важливо, ваша милосте.

Він розплющив обидва ока. В його погляді знову затлів гнів.

— Що? — різко вимовив Алверон.

Я підійшов до ліжка збоку та прихилився до нього. Перш ніж він обурився через непристойність, я прошепотів:

— Ваша милосте, Кодікус вас отрує.

Розділ шістдесятий

Знаряддя мудрості

Почувши мої слова, мейр вирячив очі, а тоді знову примружився. Навіть недужим Алверон зберігав гострий розум.

— Правильно ти зробив, що заговорив так близько й тихо, — сказав він. — Ти ступив на небезпечну територію. Але говори, я тебе послухаю.

— Ваша милосте, підозрюю, що Треп не згадував про це у своєму листі, але я не лише музикант, а й студент Університету.

Судячи з погляду мейра, це ні про що йому не говорило.

— Якого університету? — запитав він.

— *Того* Університету, ваша милосте, — відповів я. — Я член Аркануму.

Алверон нахмурився.

— Ти замолодий, щоб таке казати. І нащо Трепові про це не згадувати?

— Ви не шукали арканіста, ваша милосте. Та й так далеко на схід із такими штудіями пов'язані певні негативні стереотипи, — так я найближче підійшов до правди: вінтасці забобонні до дурошів.

Мейр повільно кліпнув. Його лице посуворішало.

— Чудово, — сказав він. — Якщо ти той, ким називаєшся, зверши якесь магічне діяння.

— Я лише проходжу підготовку арканіста, ваша милосте. Але якщо ви бажаєте побачити трохи чарів... — я поглянув на три лампи на стінах, облизав пальці, зосередився й ущипнув гніт свічки, що стояла на тумбочці біля мейрового ліжка.

У кімнаті стало темно, і я почув, як мейр налякано втягнув у себе повітря.

Дістав срібний перстень, і за мить він засяяв сріблясто-блакитним світлом. У мене захолили долоні, бо я не мав жодного джерела тепла, крім власного тіла.

— Досить, — сказав мейр. Якщо він і занервував, то в його голосі на це не було й натяку.

Я перейшов на той бік кімнати й відчинив затулені віконницями вікна. Кімнату залило сонячне світло. Трохи пахло квітами селасу, було чути пташину трель.

— Я завжди вважав, що перебування на свіжому повітрі позитивно впливає на будь-які недуги, що мучать тіло, хоча інші з цим не згодні, — я усміхнувся йому.

Алверон не усміхнувся у відповідь.

— Так, так. Ти дуже розумний. Підходь, сідай.

Я так і зробив, опустившись на стілець біля його ліжка.

— А тепер усе поясни.

— Я сказав Кодікусу, що укладаю збірку оповідок зі шляхетних домів, — сказав я. — Зручне виправдання, бо це також пояснює, чому я проводив час із вами.

Обличчя мейра залишалося похмурим. Я помітив, як біль затуманив йому очі — наче хмара насунула на сонце.

— Доказ, що ти вправно брешеш, навряд чи принесе тобі мою довіру.

У мене в животі почав затягуватися холодний вузол. Я вважав, що мейр прийме істину легше.

— Однозначно, ваша милосте. Я збрехав *йому*, а *вам* кажу правду. Вважаючи мене звичайним паничем-неробою, він дозволив мені дивитись, як він готує ваші ліки, — я підняв бурштиновий флакон. Сонячне світло заломлювалось у склі, перетворюючись на веселки.

Алверон залишався незворушним. Його зазвичай ясні очі затуманилися від спантеличення й болю.

— Я прошу доказів, а ти розповідаєш мені історію. Кодікус понад десять років був мені відданим слугою. А втім, я подумаю над тим, що ти сказав, — його тон підказував, що роздум цей буде коротким і недобрим. Алверон простягнув руку, чекаючи на пляшечку.

Я відчув, як у мені спалахнув маленький вогник гніву. Він приборкав холодний страх, що намагався засісти в моїх нутрошах.

— Ваша милість бажає доказів?

— Я бажаю ліків! — різко відповів він. — І поспати. Прошу...

— Ваша милосте, я можу...

— Як ти *смієш* мене перебивати?! — Алверон відчайдушно намагався сісти на ліжку прямо. Його голос став лютим. — Ти зайшов надто далеко! Негайно йди, а я, можливо, ще подумаю, чи користуватися твоїми послугами далі, — він тремтів від гніву, а його рука досі тягнулася до пляшечки.

На мить запала тиша. Я простягнув пляшечку, та сказав, перш ніж Алверон за неї взявся:

— Ви нещодавно блювали. Блювотиння було молочно-біле.

Напруження в кімнаті стрімко зросло, але мейр, почувши мої слова, застиг.

— Ваш язик видається товстим і важким. У роті сухо, відчувається дивний, різкий смак. Вам кортіло солодоців, цукру. Ви прокидаєтеся серед ночі й розумієте, що не можете ворушитися, не можете говорити. Вас уражає параліч, уражають кольки й бездумна паніка.

Поки я говорив, рука мейра поволі віддалилася від пляшечки. Його обличчя вже не було ані лютим, ані сердитим. Очі здавалися невпевненими, майже наляканими, але знову стали ясними, неначе страх частково пробудив обережність, яка спала в ньому.

— Кодікус розповів тобі, — сказав мейр, але тон у нього був геть не впевнений.

— Чи став би Кодікус детально обговорювати вашу хворобу з незнайомцем? — із притиском запитав я. — Мене турбує ваше життя, ваша милосте. Якщо для його порятунку доведеться діяти на шкоду пристойності, я так і зроблю. Дайте мені дві хвилини, щоб висловитись, і я надам вам докази.

Алверон повільно кивнув.

— Я не стверджуватиму, буцімто знаю, що саме так діє, — я помахав пляшечкою. — Але те, що вас отруює, здебільшого

складається зі свинцю. Це пояснює параліч, біль у м'язах і внутрішніх органах. Блювоту й заціпеніння.

— Заціпеніння в мене не було.

— Гм-м-м... — я окинув його критичним поглядом. — Це добре. Але тут є не лише свинець. Гадаю, тут міститься чимала доза офалуму, а він речовина не зовсім отруйна.

— І що ж це таке?

— Це радше лікарський або наркотичний засіб.

— То що це? — різко запитав мейр. — Отрута чи ліки?

— Ваша милість коли-небудь вживала лауданум?

— Одного разу, коли я був молодшим, щоб поспати, попри біль у зламаній нозі.

— Офалум схожий на нього, але його зазвичай уникають, оскільки він викликає сильну залежність, — я трохи помовчав. — Також його називають глеєм дерева денер.

Тут мейр поблід, і цієї миті його очі стали майже цілковито ясними. Про солодкожерів знали всі.

— Підозрюю, що він додав його, бо ви вживали ліки нерегулярно, — продовжив я. — Від офалуму вам почало б їх кортіти, і водночас він полегшував би ваш біль. Також це пояснювало б, чому вам кортить солодкого, вас кидає в піт і ви бачили дивні сни. Що ще він туди додав? — замислився я. — Мабуть, шворкорінь або манум, щоб ви не блювали забагато. Розумно. Жахливо й розумно.

— Не так уже й розумно, — неприродно всміхнувся мейр. — Убити мене йому не вдалося.

Я завагався, а тоді вирішив сказати йому правду.

— Убити вас було би просто, ваша милосте. Він із легкістю міг би розчинити в цій пляшечці достатньо свинцю, щоб вас убити, — я підніс пляшечку до світла. — Використати достатньо, щоб зробити вас хворим, але не вбити й не паралізувати, — ось що важко.

— Чому? Навіщо мене труїти, якщо не заради вбивства?

— Цю загадку було б легше розгадати вашій милості. Ви більше знаєте про відповідні політичні перипетії.

— Нащо мене взагалі труїти? — у голосі мейра відчувалося щире спантеличення. — Я щедро йому плачу. Він шанований

придворний. Має право займатися власною роботою й подорожувати, коли забажає. Прожив тут понад десять років. Чому зараз? — він похитав головою. — Кажу ж тобі: це безглуздо.

— Гроші? — припустив я. — Як то кажуть, кожна людина має ціну.

Мейр продовжив хитати головою. А тоді раптом підвів погляд.

— Ні. Я щойно згадав. Я захворів задовго до того, як мене почав лікувати Кодікус, — він зупинився, щоб подумати. — Так, правильно. Я звернувся до нього, щоб дізнатися, чи може він допомогти мені в боротьбі із захворюванням. Симптоми, які ти згадав, з'явилися лише за кілька місяців після того, як він почав мене лікувати. Це *не міг* бути він.

— Ваша милосте, у малих дозах свинець діє повільно. Якби Кодікус збирався вас отруїти, то аж ніяк не хотів би, щоб ви заблювали кров'ю за десять хвилин після його ліків, — раптом я згадав, із ким розмовляю. — Я невдало висловився, ваша милосте. Перепрошую.

Він напружено кивнув, показуючи, що приймає вибачення.

— Надто багато з того, що ти кажеш, надто близько підходить до істини, щоб я на це не зважав. І все ж мені не віриться, що Кодікус на таке здатен.

— Ми можемо це перевірити, ваша милосте.

Алверон підвів погляд на мене.

— Як?

— Наказати принести до вашої кімнати пів дюжини птахів. Ідеально підійшли би швидкопії.

— Швидкопії?

— Крихітні, яскраві, жовто-червоні, — я підняв пальці, розвівши їх дюйми на два. — У ваших садах їх повно. Вони п'ють нектар із ваших квітів селасу.

— А... Ми звемо їх пурхалами.

— Ми змішаємо ваші ліки з їхнім нектаром і подивимося, що вийде.

Мейрове лице спохмурніло.

— Якщо свинець, як ти кажеш, діє повільно, на це пішли б місяці. Я не терпітиму місяцями без ліків через якусь твою кепсько обгрунтовану фантазію, — я помітив, як у голосі мейра яскраво відбився гнів.

— Вони важать значно менше за вас, ваша милосте, а метаболізм у них набагато швидший. Ми маємо побачити результати щонайбільше за день-два.

Я на це сподівався.

Він неначе замислився над почутим.

— Гаразд, — сказав мейр і взяв із тумбочки дзвоник.

Я швидко заговорив, поки він не подзвонив.

— Одне прохання, ваша милосте: чи не могли б ви вигадати якусь причину, з якої вам можуть знадобитися ці птахи? Нам стала б у пригоді певна обережність.

— Я знаю Стейпса цілу вічність, — твердо сказав мейр. Я ще ніколи не бачив, щоб його очі були такі ясні та проникливі. — Я довіряю йому свої землі, свій сейф і своє життя. Навіть чути не хочу від тебе натяків, що він не ідеально надійний, — у його голосі відчувалася непохитна віра.

Я опустил погляд.

— Так, ваша милосте.

Він подзвонив у дзвоник, і щонайбільше за дві секунди огрядний лакей відчинив двері.

— Так, пане!

— Стейпсе, я скучив за прогулянками в садах. Чи не міг би ти принести мені пів дюжини пурхал?

— Пурхал, пане?

— Авжеж, — відповів мейр так, ніби замовляв обід. — Вони гарні. Гадаю, їхній спів допоможе мені заснути.

— Подивлюся, що можна зробити, пане.

Перш ніж зачинити двері, Стейпс набурмосився на мене.

Коли двері зачинились, я поглянув на мейра.

— Ваша милосте, дозвольте запитати: чому?

— Щоб йому не довелося брехати. Він не має до цього хисту. А в тому, що ти сказав, є мудрість. Обережність — це завжди знаряддя мудрості, — я побачив, як його обличчя вкрилося тонким шаром поту.

— Якщо я не помиляюся, ваша милосте, сьогодні вночі вам буде непереливки.

— Останнім часом мені щоночі буває непереливки, — гірко відказав він. — Чому сьогодні стане гірше, ніж учора?

— Офалум, ваша милосте. Ваше тіло жадає його. За два дні ви маєте пройти найгірше, але доти вам буде доволі... дискомфортно.

— Говори просто.

— У вас нитимуть щелепи й голова, ви пітнігимете, вас нудитиме, будуть судоми та спазми, особливо в ногах і попереку. Ви можете втратити контроль над кишківником, а також то відчуватимете сильну спрагу, то блюватимете, — я опустив погляд на свої руки. — Вибачте, ваша милосте.

До кінця мого опису обличчя Алверона стало доволі сердитим, але він люб'язно кивнув.

— На мою думку, краще знати.

— Ваша милосте, є кілька речей, які зроблять це трохи стерпнішим.

Він трохи прояснів.

— Наприклад?

— Приміром, лауданум. Зовсім трохи, щоб послабити бажання тіла. І ще кілька засобів. Як вони зветься, неважливо. Я можу змішати їх для вас у чаї. Ще одна проблема полягає в тому, що у вашому організмі досі міститься чимало свинцю й він не зникне сам собою.

Це, схоже, збентежило його сильніше за всі інші мої слова.

— А хіба він не просто вийде з мене?

Я мотнув головою.

— Метали — це підступні отрути. Вони застрягають в організмі. Ми зможемо викачати свинець, лише свідомо доклавши до цього зусиль.

Мейр нахмурився.

— От нападсть. Ненавиджу, коли з тіла щось викачують.

— Це фігура мовлення, ваша милосте. В наш час викачують щось із тіла лише ідіоти та шарлатани. Свинець треба *виводити*.

Я замислився, чи не сказати йому правду — що він, найпевніше, ніколи не позбудеться свинцю повністю, — але вирішив притримати цю інформацію при собі.

— А ти так можеш?

Я замислився на одну довгу мить.

— Ваша милосте, ймовірно, я ваш найкращий варіант. До Університету звідси далеко. Б'юсь об заклад, що тут навіть не кожний десятий лікар має пристойну підготовку, і не знаю, хто з них може знати Кодікуса, — я подумав іще трохи, а тоді хитнув головою. — Мені спадає на думку п'ятдесят людей, які краще підходять для цієї роботи, та вони перебувають за тисячу миль звідси.

— Я ціную твою чесність.

— Більшість із того, що мені потрібно, можна знайти в Нижньому Северені. Однак... — я поступово замовк у надії, що мейр зрозуміє, до чого я хилю, й не дозволить мені принижуватися, прохаючи грошей.

Він отетеріло витріщився на мене.

— Однак?

— Ваша милосте, мені знадобляться гроші. Те, що вам знадобиться, не просто роздобути.

— О, звісно! — він витягнув гаманець і передав його мені. Мене трохи здивувало, що мейр зберігає в місці, до якого легко дотягнутися з його ліжка, щонайменше один гаманець із чималою сумою. Я мимоволі згадав своє звернення до кравця кілька років тому в Тарбієні. Що я йому сказав? «Рука джентльмена ніколи не віддаляється від гаманця»? Я притлумив недоречний напад сміху.

Невдовзі повернувся Стейпс. Він продемонстрував несподівану винахідливість і привіз дюжину швидкокопіїв у клітці на коліщатках, яка була завбільшки з гардероб.

— Оце так, Стейпсе! — вигукнув мейр, коли його лакей викотив у двері клітку з тонкої сітки. — Ти перевершив самого себе.

— Де її краще поставити, пане?

— Поки що просто залиш її тут. Квоут пересуне її для мене. Стейпс набув дещо ображеного вигляду.

— Та це не клопітно.

— Стейпсе, я знаю, що ти був би радий це зробити. Але я сподівався, що ти замість цього принесеш мені графин свіжого яблучного зілля. Здається, воно може заспокоїти мені шлунок.

— Звісно, — той знову вибіг за поріг і зачинив за собою двері.

Щойно двері зачинились, я підійшов до клітки. Маленькі пташки, схожі на самоцвіти, так швидко пурхали з насісту на насіст, що їх важко було розгледіти.

— Гарненькі, — почув я задумливий голос мейра. — У дитинстві вони мене зачаровували. Пам'ятаю, як думав: як же це, напевно, чудово — цілий день не їсти нічого, крім цукру.

Ззовні на клітці були прикріплені три годівнички: скляні трубки, наповнені солодкою водою. Дві з них мали носики у формі крихітних квіточок селасу, тоді як на третій був стилізований ірис. Ідеальний хатній улюбленець для шляхти. Хто ще міг би дозволити собі щодня годувати свого улюбленця цукром?

Я відкрутив кришечки на годівницях і вилив у кожную по третині мейрових ліків. Простягнув порожню пляшечку Алверонові.

— Що ви зазвичай робите з ними?

Він поставив пляшечку на стіл біля ліжка.

Я дивився на клітку, доки не побачив, як одна із пташок підлетіла до годівнички й почала пити.

— Якщо ви скажете Стейпсові, що хочете годувати їх самостійно, він не чіпатиме їхньої їжі?

— Так. Він завжди чинить саме так, як я йому кажу.

— Добре. Хай вони вип'ють із годівничок усе, а вже тоді їх можна буде наповнити знову. Так вони дістануть кращу дозу, а ми швидше побачимо результати. Де поставити клітку?

Мейр оглянув кімнату, мляво ворухачи очима.

— Поряд із комодом у вітальні, — врешті сказав він. — Звідти мені має бути видно клітку.

Я обережно вкотив клітку до сусідньої кімнати. Повернувшись, я побачив, як Стейпс наливає мейрові склянку яблучного зілля.

Я вклонився Алверонові.

— З вашого дозволу, ваша милосте.

Він махнув рукою, показуючи, що відпускає мене.

— Стейпсе, Квоут повернеться сюди до вечора. Впусти його, навіть якщо я тоді спатиму.

Стейпс напружено кивнув і знову кинув на мене несхвальний погляд.

— Можливо, він також дещо мені принесе. Будь ласка, нікому про це не розповідай.

— Якщо вам щось знадобиться...

Алверон стомлено всміхнувся.

— Стейпсе, я знаю, що ти це й зробив би. Я просто користуюся хлопцем. Як на мене, краще мати тебе на підхваті, — Алверон поплескав лакея по передпліччю, і Стейпс начебто заспокоївся. А я пішов собі.

* * *

Мій похід до Нижнього Северена вийшов на кілька годин довшим, аніж було потрібно. Хоча це зволікання мені не подобалося, без нього було ніяк. Ходячи тамтешніми вулицями, я раз у раз помічав людей, що тягнулися слідом за мною.

Я не був здивований. Після побаченого при дворі мейра з його чутками я очікував, що за моїми справами в Нижньому Северені спостерігатиме один служник, а може, й двоє. Як я вже казав, я на той час серйозно цікавив двір мейра, а ви навіть не уявляєте, на що можуть піти знуджені шляхтичі, щоб запхати носа до чужого проса.

Хоча самі чутки мене не бентежили, їхній вплив міг бути катастрофічним. Якщо Кодікус почує, що я після візиту до мейра пішов по аптеках, яких заходів він уживе? Той, хто готовий отруїти мейра, без вагань загасить мене, наче свічку.

Тож я, щоб уникнути підозри, найперше після прибуття до Северена замовив собі вечерю. Гарну, гарячу печеню й жорсткий хліб. Мені до смерті набридла вишукана їжа, що діставалася моїх кімнат теплою, мов молоко.

Опісля я купив дві фляги для напоїв, із тих, що в них зазвичай наливають бренді. Відтак розслабився на пів годинки, дивлячись, як маленька мандрівна трупа грає кінець «Привида

й панни Гуски» на розі вулиці. То були не едема ру, але впоралися вони добре. Коли вони почали збирати гроші на шапку, гаманець мейра щедро їх обдарував.

Урешті я дістався аптеки з гарним асортиментом. Нервово, безсистемно купив дешицю. Зібравши все потрібне, а також де-що непотрібне, я незграбно поцікавився у власника, що можна вживати, якщо... є певні проблеми... у спальні.

Аптекарь серйозно кивнув і з абсолютно спокійним обличчям порекомендував кілька засобів. Я купив потроху кожного, а тоді зробив недолугу спробу зацитьнути його погрозами й підкупом. Коли я нарешті пішов, він почувався ображеним і відверто роздратованим. Він залюбки розкаже всякому історію про негречного панича, що зацікавився ліками від імпотенції. Я не палав бажанням заробити таку репутацію, та принаймні до Кодікуса не дійдуть оповідки про те, як я купував лауданум, глуху кропиву, малокус та інші такі ж підозрілі лікарські засоби.

Наостанок я викупив у ломбарді свою лютню, встигнувши на цілий день до крайнього терміну. Тоді гаманець мейра майже спорожнів, але це була моя остання справа. Коли я повернувся до підніжжя Прямовису, сонце вже сідало.

Способів дістатися з Нижнього Северена до Верхнього чи навпаки було всього кілька. Найбільш пересічним були двоє вузьких сходів, що тягнулися вгору та вниз на поверхні Прямовису. Вони були старі, кришилися й подекуди сильно звужувалися, зате вони були безкоштовні, а тому саме їх зазвичай обирали посполиті, що жили в Нижньому Северені.

Для тих, кого не тішила думка про те, щоб видиратися на двісті футів угору вузькими сходами, існували інші варіанти. Вантажний підйомник, яким керувала парочка колишніх студентів Університету. Не повноправні арканісти, а розумники, які досить добре знали симпатію та інженерну справу, щоб керувати доволі рутинною роботою — підйомом і спуском возів і коней на Прямовисі за допомогою великої дерев'яної платформи.

Для пасажирів підйом коштував один гріш, а спуск — півгріш, хоча іноді доводилося чекати, коли якийсь купець закінчить

вантажити чи розвантажувати свої товари, перш ніж підйомник міг поїхати.

Шляхта вантажним підйомником не користувалася. При-таманна вінтасцям підозріливість до всього хоч трохи таємничого спонукала її звертатися до кінного підйомника. Його тягнула упряж із двадцятьох коней, пристебнутих до складної конструкції з блоків. Тож кінний підйомник працював трохи швидше, а проїзд на ньому коштував аж один срібний восьмибіт. Найкраще ж було те, що десь раз на місяць якийсь п'яний панич гепався звідти й розбивався на смерть. Це збільшувало популярність кінного підйомника, демонструючи походження його клієнтури.

Позаяк гроші в моєму гаманці мені не належали, я вирішив скористатися кінним підйомником.

Я долучився до чотирьох панів і однієї пані, що вже стали в чергу, зачекав, коли підйомник опуститься, а тоді віддав свій тоненький срібний біт і зайшов на борт.

То був звичайний ящик із відкритими боками та латунним поруччям скраю. До його кутів були приєднані товсті конопляні канати, що надавало ящику певної стабільності, але від будь-якого різкого руху ця конструкція вкрай підозріло хиталася. Разом із кожною групою пасажирів підіймався та спускався гарно вбраний хлопчина, що відчиняв ворота й сигналізував погоничам коней, коли треба починати тягнути.

У шляхти побутує звичай їхати на підйомнику спиною до Северена. Витріщання — це для простолюду. Я не надто переймався тим, що про мене думає шляхта, і стояв біля поруччя спереду. Коли ми відірвалися від землі, мій шлунок почав робити дивні викрутаси.

Я дивився, як унизу простягається Северен. То було старе й горде місто. Високий кам'яний мур, що його оточував, говорив про неспокійні часи, які вже давно минули. Мейра яскраво характеризувало те, що навіть у ці мирні часи фортифікаційні споруди залишалися в чудовому стані. Усі троє воріт охоронялися, а ще їх щовечора замикали із заходом сонця.

Ми підіймалися дедалі вище, і я бачив різні частини Северена так чітко, ніби дивився на мапу. Он багатий район, помережаний садами й парками, будівлі — лише з цегли та старого каменю. Он бідний квартал: вулички вузькі та звивисті, всі дахи з дьогтю й тонких дощок. Біля підніжжя кручі виднівся чорний шрам там, де в місті колись у минулому спалахнула пожежа, не залишивши по собі майже нічого, крім обвуглених кістяків будівель.

Поїздка завершилась аж надто швидко. Я пропустив поперед себе інших панів, а сам сперся на поруччя й поглянув на місто далеко вниз.

— Пане! — стомлено озвався хлопчина, що їхав на підйомнику. — Всі зійшли.

Я повернувся, зійшов із підйомника й побачив, що попереду черги стоїть Денна.

Я здивовано витріщився на неї, та більше нічого не встиг: тут вона повернулася й перехопила мій погляд. Її личко засвітилося. Вона вигукнула моє ім'я, побігла до мене й, перш ніж я збагнув, що відбувається, опинилася в моїх обіймах. Я обійняв її обома руками та притулився щокою до її вуха. Ми зійшлися легко, наче танцюристи. Наче відпрацьовували це тисячу разів. Вона була тепла і м'яка.

— Що ти тут робиш? — запитала Денна. Її серце швидко калатало, і я відчував, як воно захопливо б'ється об мої груди.

Я стояв стуманілий, а вона відступила від мене. Лише тоді я помітив у неї на щоці старий, уже пожовтілий синець. І навіть попри це вона була найпрекраснішим із усього, що я побачив за два місяці, подолавши тисячу миль.

— А ти що тут робиш? — запитав я.

Денна засміялася своїм срібним сміхом і потягнулася до мого передпліччя. Відтак її очі ковзнули по моєму плечу, і в неї витягнулось обличчя.

— Стривай! — гукнула вона хлопцеві, який саме зачиняв ворота підйомника. — Я мушу встигнути на цей, бо спізнюся, — пояснила вона і з болісно-винуватим обличчям пройшла повз мене до підйомника. — Розшукай мене.

Хлопчина зачинив ворота за нею. Коли підйомник почав віддалятися, в мене обірвалося серце.

— І де ж мені шукати? — я підступив до краю Прямовису, споглядаючи, як Денна віддаляється.

Вона дивилася вгору. Її лице на тлі темряви здавалося білим, а волосся було тінню серед ночі.

— На Олов'яній вулиці, другій на північ від Головної!

Тінь забрала Денну, і раптом я залишився сам. Я стояв, у повітрі довкола мене ще відчувався її запах, а її тепло лише почало зникати з моїх долонь. Я досі відчував, як трепетало її серце, б'ючись об мої груди, наче пташка у клітці.

Розділ шістдесят перший

Кропива

Після мандрівки до Северена я розмістив футляр із лютнею у себе в кімнаті й без зволікань подався до особистих покоїв Алверона. Стейпс не був радий мене бачити, але провів досередини з тією ж метушливою діловитістю, що й завжди.

Алверон лежав спітнілий і оторопілий. Довкола нього перекрутилася постільна білизна. Лише тоді я помітив, як сильно він схуд. Руки й ноги в нього були тонкі, а лице з блілого стало сірим. Коли я ввійшов до кімнати, він сердито зиркнув на мене.

Стейпс пересунув покривала так, щоб краще прикрити мейра, і допоміг йому сісти, підмостивши під спину подушки. Мейр стійко витерпів ці маніпуляції, а тоді сказав тоном, який підказував, що лакей вільний:

— Дякую, Стейпсе.

Той поволі пішов, відверто негречно зиркнувши на мене.

Я підійшов до ліжка мейра й дістав із кишень плаща кілька різних предметів.

— Я знайшов усе потрібне, ваша милосте. Щоправда, не все, на що сподівався. Як ви почуваетесь?

Він кинув на мене вельми промовистий погляд.

— А ти збіса довго не вертався. Поки тебе не було, приходив Кодікус.

Я притлумив у собі хвилю тривоги.

— Що сталося?

— Він спитав мене, як я почуваюся, і я сказав йому правду. Він подивився мені очі й горло, а також запитав, чи не блював я. Я сказав йому, що блював, і що хочу ще ліків і спокою. Він пішов і передав їх.

Я відчув, як у мені зростає панічний жах.

— Ви їх пили?

— Якби тебе не було ще якийсь час, я випив би, пославши до біса твої казочки, — мейр витягнув із-під подушки ще одну пляшечку. — Не бачу, яка від цього може бути шкода. Вже й без того почуваюся так, ніби вмираю, — він сердито пхнув пляшечку мені.

— Ваша милосте, я маю покращити ситуацію. Пам'ятайте: сьогодні буде найскладніше. Завтра буде кепсько. Опісля все має бути гаразд.

— Якщо я до цього доживу, — буркнув він.

Це було просто невдоволене бурчання хворого, та воно було таке суголосне моїм думкам, що в мене по спині пробіг холодок. Раніше я й не думав, що мейр може померти, попри моє втручання. Але поглянувши на нього тепер, кволого, сірого, охопленого дрожем, я усвідомив правду: можливо, він не доживе до кінця ночі.

— По-перше, оце, ваша милосте, — я дістав флягу.

— Бренді? — запитав він із притлумленим передчуттям приємного. Я хитнув головою й відкрив її. Мейр наморщив носа через запах і відкинувся на подушки. — Зуби Господні. Наче мало того, що я помираю... Риб'ячий жир?

Я серйозно кивнув.

— Зробіть два добрі ковтки, ваша милосте. Це — частина вашого лікування.

Він навіть не спробував його прийняти.

— Ніколи не міг витерпіти цю штуку, а останнім часом виблювую навіть чай. Не буду проходити через це пекло й пити його, щоб потім його виблювати.

Я кивнув і повернув у флягу корок.

— Дам вам один засіб, який це зупинить.

На тумбочці біля ліжка стояв горщик із водою, і я заходився готувати мейрові чашечку чаю.

Він кволо витягнув шию, щоб побачити, що я роблю.

— Що ти туди додаєш?

— Те, що вбереже вас від нудоти, а також те, що допоможе вам вивести отруту з організму. Трохи лаудануму для послаблення ломки. І чай. Ваша милість п'є із цукром?

— Зазвичай — ні. Але, гадаю, без нього це буде на смак як вода з пенька.

Я додав ложку цукру, перемішав і віддав чашку йому.

— Ти перший, — наказав Алверон. Блідий і похмурий, він спостерігав за мною пронизливими сірими очима і страхотливо всміхнувся.

Я завагався, але всього на мить.

— Будьте здорові, ваша милосте, — проказав і зробив добрячий ковток. Скривився й додав ще ложку цукру. — Ваша милість непогано вгадали. Таки вода з пенька.

Він узявся за чашку обома руками й випив усе за кілька швидких, рішучих ковтків.

— Жах, — просто сказав мейр. — Але краще, ніж нічого. Знаєш, яке це пекло, коли хочеш пити, але не можеш, бо боїшся, що знудить? Я й собаці такого не побажав би.

— Не допивайте відразу, — застеріг я. — Так ваш шлунок має заспокоїтися за кілька хвилин.

Я пішов до іншої кімнати й вилив до годівничок пурхал ліки з нової пляшечки. Коли я побачив, що вони досі п'ють нектар із ліками, мені відлягло від серця. Я ж побоювався, що вони можуть його уникати через зміну смаку або якийсь природний інстинкт самозбереження.

Також я побоювався, що свинець може й не бути отруйним для швидкопіїв. Побоювався, що якісь негативні наслідки в них можуть з'явитись аж за виток, а не за кілька днів. Побоювався, що мейрові урветься терпець. Побоювався його хвороби. Побоювався, що можу помилятися в усіх своїх здогадах.

Я повернувся до ліжка мейра й побачив, що він тримає порожню чашку на колінах. Змішав іще одну чашку подібно до першої. Він швидко її випив. Відтак ми посиділи мовчки хвилин із п'ятнадцять.

— Як почуваетесь, ваша милосте?

— Вже краще, — неохоче визнав він. Я помітив, що його голос звучить якось глухо. — Набагато краще.

— Це, мабуть, лауданум, — зауважив я. — Але шлунок у вас уже має заспокоїтись, — я взяв флягу з риб'ячим жиром. — Два добрі ковтки, ваша милосте.

— Це справді єдиний підхожий засіб? — з огидою перепитав він.

— Якби я мав доступ до аптек поряд з Університетом, то міг би знайти щось смачніше, але наразі це — єдине, що можна зробити.

— Зроби мені ще одну чашку чаю, щоб це запити, — він узяв флягу, зробив два ковточки й віддав її назад, страхітливо скрививши рота.

Я подумки зітхнув.

— Якщо ви питимете це потроху, ми просидимо так цілий вечір. Два гарні ковтки, такі, якими моряки п'ють дешевий віскі. Алверон набурмосився.

— Не розмовляй зі мною як із дитиною.

— Тоді поведітьесь як чоловік, — суворо промовив я, і він приголомшено замовк. — Два ковтки раз на чотири години. Цю флягу слід повністю випити до завтра.

Його сірі очі загрозливо примружилися.

— Хотів би нагадати, з ким ти зараз розмовляєш...

— Я розмовляю зі хворим, який не бажає пити ліки, — спокійно відказав я.

В його потьмянілих від лаудануму очах тлів гнів.

— Пінта риб'ячого жиру — це не ліки, — процідив мейр. — Це прохання лихе й безглузде. Це неможливо.

Я вп'явся в нього максимально нищівним поглядом і забрав флягу з його руки. Не відводячи погляду, випив геть усе. Мені в горлянку ковток за ковтком лився отой жир, а я все дивився

мейрові в очі. Я побачив, як гнів на його обличчі змінився огидою, а тоді на ньому врешті відбилося притлумлене, хворобливе благоговіння. Я перекинув флягу, провів по ній ізсередини пальцем і вилизав дочиста.

Я дістав із кишені плаща ще одну флягу.

— Це мало бути вашою дозою на завтра, але вам доведеться випити її сьогодні. Якщо вам так буде легше, має вистачити одного ковтка раз на дві години, — я простягнув флягу мейрові, не відводячи погляду від його очей.

Він мовчки забрав флягу, випив два гарні ковтки та з похмурою рішучістю закрив флягу. Гордість завжди діє на шляхту краще, ніж здоровий глузд.

Я попорпався в одній із кишень свого насичено-багряного плаща й дістав мейрів перстень.

— Забув повернути вам раніше, ваша милосте, — і простягнув перстень йому.

Мейр потягнувся до нього, але відтак зупинився і сказав:

— Поки що залиш його собі. Гадаю, ти його заслужив.

— Дякую, ваша милосте, — промовив я, старанно зберігаючи стримане обличчя. Він не спонукав мене носити перстень, але дозвіл залишити його собі був помітним кроком уперед у наших стосунках. Хай як мине його залицання до леді Леклесс, того дня я справив на нього враження.

Я налив йому ще чаю й вирішив дати останні вказівки, поки його увага ще була зосереджена на мені.

— Решту з цього горщика треба випити за ніч, ваша милосте. Але пам'ятайте: до завтра ви більш нічого не споживатимете. Коли пошлете по мене, я заварю вам іще. І постарайтеся випити якомога більше рідини вночі. Найкраще підійде молоко. Якщо додавати до нього трохи меду, пити його буде легше.

Він погодився. Його, схоже, почало хилити в сон. Знаючи, якою важкою для нього буде ніч, я дозволив йому задрімати. Зібрав речі й пішов.

У зовнішніх кімнатах чекав Стейпс. Я сказав йому, що мейр спить, і попросив не виливати чаю з горщика, бо він знадобиться його милості після пробудження.

Стейпс провів мене поглядом, який уже був не просто холодним, як раніше. У ньому відчувалася ненависть, майже отруйна ненависть. Лише тоді, коли він зачинив за мною двері, до мене дійшло, як це має сприйматись його очима. Він же вважає, що я користаюся з мейра, поки той слабкий.

На світі багатько таких людей — мандрівних лікарів, які спокійно користуються страхами безнадійно хворих. Найкращий приклад — Кропива, продавець зіль у «Трьох грошах за бажання». Його, безумовно, зневажають чи не найбільше в усій драмі: немає глядачів, які не раділи б, коли Кропиву в четвертій дії прив'язують до ганебного стовпа.

Згадавши про це, я замислився над тим, яким слабким і сірим видавався мейр. Живучи в Тарбієні, я бачив, як ломка від офалуму вбивала здорових молодих чоловіків, а мейр не був ані молодим, ані здоровим.

Кого звинуватять, якщо він дійсно помре? Вже точно не Кодікуса, радника, якому довіряють. І вже точно не Стейпса, любого лакея...

Мене. Звинуватять мене. Його стан *дійсно* погіршився після мого прибуття. Я не сумнівався, що Стейпс хутко розповість, що я бував із мейром наодинці в його кімнатах. Що я заварив йому чаю, а невдовзі після того він пережив дуже тяжку ніч.

У найкращому разі я буду схожий на юного Кропиву. У найгіршому — на найманого вбивцю.

Ось про що я думав, ідучи маєтком мейра до своїх кімнат. Дорогою я зупинився лиш один раз — щоб висунутися з одного вікна із краєвидом на Нижній Северен і виблювати пінту риб'ячого жиру.

Розділ шістдесят другий

Криза

Наступного ранку я подався до Нижнього Северена задовго до сходу сонця. З'їв гарячий сніданок — яєшню з картоплею, — поки чекав на відкриття аптеки. Доївши, купив іще дві пінти

риб'ячого жиру та кілька інших дрібничок, про які не подумав напередодні.

Відтак я пройшов уздовж усієї Олов'яної вулиці, сподіваючись натрапити на Денну, хоча година була відверто зарання для того, щоб вона вже була на ногах. На брукованих вулицях змагалися за простір фургони й фермерські вози. Зухвалі жебраки заявляли права на роги найжвавіших вулиць, тимчасом як крамарі вивішували свої таблички й розчахували віконниці.

На Олов'яній вулиці я нарахував двадцять три шинки й пансіони. Зауваживши ті, які могли привабити Денну, я змусив себе повернутися до маєтностей мейра. Цього разу я скористався вантажним підйомником — почасти для того, щоби збити з пантелику тих, хто міг іти за мною, а почасти тому, що гаманець, який дав мені мейр, уже майже спорожнів.

Я мусив зберігати видимість звичного стану справ, тож залишався у своїх кімнатах і чекав, коли по мене пошле мейр. Надіслав свою візитівку й перстень Бредонові. Невдовзі він уже сидів навпроти мене, громив мене за грою в так і розповідав байки.

— ...отож мейр повісив його на шибениці. Зовсім поряд зі східними воротами. Він висів там кілька днів, завивав і лаявся. Казав, що невинуватий. Казав, що це неправильно і він хоче суду.

Мені в це не вірилося.

— На шибениці?

Бредон серйозно кивнув.

— Справжнісінькій, залізній. Хто його знає, де він роздобув таку в наш час. Вона наче з п'єси прийшла.

Я подумав, що тут можна сказати відносно нейтрального. Хоча це дійсно звучало гротесково, я все-таки розумів, що не варто відкрито критикувати мейра.

— Що ж, — мовив я, — бандитизм — це *справді* жахливе явище.

Бредон уже зібрався поставити на дошку камінець, але передумав.

— Чимало людей думали, що все це було неабияким... — він прокашлявся. — Несмаком. Але дуже голосно про це ніхто не

заявляв — якщо ти розумієш, про що я. Страшне було діло. Зате до людей дійшло.

Урешті він визначився, куди поставити камінець, і ми трохи пограли мовчки.

— Дивно, — проказав я. — Днями я натрапив на людину, яка не знала, яке становище загалом посідає Кодікус.

— Це не велика чудасія, — Бредон показав рукою на дошку. — Дарування й отримання перснів — це дуже схоже на гру в так. На перший погляд правила нескладні. А на практиці вони виявляються доволі заплутаними, — він клацнув камінцем по дошці, і довкола його темних очей з'явилися веселі зморшки. — Ба більше, днями я пояснював тонкощі цього звичаю іноземцеві, незнайомому з такими речами.

— Мило з вашого боку, — сказав я.

Бредон люб'язно кивнув.

— На перший погляд здається, ніби це просто, — повторив він. — Барон вищий за баронета. Але іноді нові гроші варті більшого, ніж стара кров. Іноді влада над річкою важливіша за кількість вояків, яких ти можеш відправити на поле бою. Іноді одна особа виявляється більш ніж однією особою — із формальної точки зору. Через дивний порядок спадкоємства граф Сваніський також є віконтом Тевнським. Одна людина, дві різні політичні одиниці.

Я всміхнувся.

— Мати якось казала мені, що знала чоловіка, який був васалом самому собі, — згадав я. — Щороку мусив платити собі частку власних податків, а на випадок загрози для нього існували договори, за якими він мусив надавати самому собі швидку та віддану військову підтримку.

Бредон кивнув.

— Таке буває частіше, ніж люди думають, — зауважив він. — Особливо з давнішими родинами. От, наприклад, Стейпс існує в кількох окремих іпостасях.

— Стейпс? — перепитав я. — Але ж він просто лакей, хіба ні?

— Ну, — поволі проказав Бредон, — він лакей. Але не можна сказати, що він *просто* лакей. Родина в нього доволі давня,

проте власного титулу він не має. Формально він не вищий за кухаря. Але володіє чималими землями. Має гроші. А ще він лакей *мейра*. Вони знають один одного з дитинства. Всім відомо, що Алверон до нього дослухається.

Темні очі Бредона придивилися до мене.

— Хто посмів би образити таку людину залізним перснем? Піди до його кімнати й побачиш правду: в його місці немає нічого, крім золота.

* * *

Невдовзі після нашої партії Бредон відкланявся, пославшись на якусь попередню домовленість. На щастя, тепер я міг зайняти час лютнею. Я заходився настроювати її заново, перевірив лади й заметушився над настроювальним кілком, який постійно розхитувався. Ми довго були нарізно, а повторне знайомство вимагає часу.

Минуло кілька годин. Я зрозумів, що розсіяно граю «Плач Кропиви», і змусив себе зупинитися. Прийшов і пішов полудень. Доставили та прибрали обід. Я заново настроїв лютню й зіграв кілька гам. Незчувся, як почав грати «Йди з міста, міднику». І лише тоді до мене дійшло, що мені намагаються сказати власні руки. Якщо мейр досі живий, то він уже покликав би мене.

Я дозволив лютні замовкнути й почав дуже швидко мізкувати. Треба було зникнути. Негайно. Стейпс бачив, як я приносив ліки мейрові. Мене навіть можна було звинуватити в порушенні цілісності пляшечки, яку я приніс із апартаментів Кодікуса.

Коли я усвідомив безпорадність свого становища, мої нутрощі почали поволі зав'язуватися вузлом від страху. Я знав маєтності мейра недостатньо добре, щоби спробувати втекти з розумом. Дорогою до Нижнього Северена вранці я розвернувся не з власної волі й мусив зупинитися, щоб запитати в когось маршрут.

Стукіт у двері був гучніший, аніж зазвичай, і сильніший, аніж стукіт хлопчини-побігача, який зазвичай приходив до мене із запрошенням від мейра. Вартові. Я застиг на місці.

Може, найкраще буде відчинити двері й розповісти правду? Або вийти з вікна в сад і якось спробувати накивати п'ятами?

Знову пролунав стукіт, уже гучніший.

— Пане! Пане!

Голос був приглушений дверима, та цей голос належав не вартовому. Я відчинив двері і побачив хлопчика, який ніс тацю із залізним перснем і візитівкою мейра.

Я взяв їх. На візитівці тремтливою рукою було написано одне слово: «Негайно».

* * *

Стейпс, який мав незвично змучений вигляд, привітав мене крижаним поглядом. Напередодні він виглядав так, ніби бажав мені смерті. Сьогодні ж його вигляд указував на те, що провалитися під землю живцем мені теж непогано.

Спальня мейра була щедро прикрашена квітами селасу. Їхній ніжний запах мало не перекривав неприємні запахи, через які їх туди й занесли. У поєднанні із зовнішнім виглядом Стейпса я здогадався, що мої прогнози щодо того, наскільки неприємною стане ніч, були близькі до істини.

Алверон сидів у ліжку, зіпершись на подушки. Вигляд у нього був саме такий, як можна було очікувати, себто виснажений, але він уже не пітнів і не мучився від болю. Ба більше, вигляд у нього був майже янгольський. На нього падав прямокутник сонячного світла, в якому його шкіра здавалася дуже тонкою, напівпрозорою, а скуйовжене волосся в нього на голові сяло, наче срібна корона.

Коли я підступив ближче, мейр розплющив очі й розвіяв блаженну ілюзію. Жоден янгол на світі не мав таких розумних очей, як Алверон.

— Ваша милість, як я розумію, в гарному стані? — гречно запитав я.

— Надзвичайно доброму, — відповів він. Але це був звичайний шум для підтримання розмови, який ні про що мені не говорив.

— Як *почувається*? — запитав я вже серйознішим тоном.

Він зміряв мене довгим поглядом, із якого я здогадався, що Алверон не схвалює таких невимушених звертань від мене, а тоді сказав:

— Старим. Почуваюся старим і кволим, — глибоко вдихнув. — Але, попри все це, почуваюся краще, ніж будь-коли за останні кілька днів. Трохи болить, а ще я страшенно втомлений. Але почуваюся... чистим. Здається, пройшов кризу.

Про минулу ніч я питати не став.

— Хочете заварю вам іще чаю?

— Будь ласка, — стримано і гречно промовив мейр. Не в змозі здогадатись, у якому він настрої, я квапливо виконав усі приготування й передав йому чашку.

Скуштувавши напій, він підвів погляд на мене.

— Смак інакший.

— Там менше лаудануму, — пояснив я. — Завелика доза була би шкідливою для вашої милості. У вашого організму почалася б залежність — така ж невідворотна, як бажання офалуму.

Він кивнув.

— У моїх птахів, як ти помітиш, усе добре, — промовив він якось аж надто невимушено.

Я зазирнув у двері й побачив, що швидкокопії гасають у своїй позолоченій клітці, як завжди жваві. Коли я збагнув, на що вказує мейрова заувага, мене кинуло в холод. Він і досі не вірив, що Кодікус його отрує.

Я був занадто приголомшений, щоб відповісти швидко, але за один чи два вдихи зумів сказати:

— Їхнє здоров'я і близько не тривожить мене так, як ваше. Ви ж *дійсно* почуваєтеся краще, ваша милосте?

— Такий уже характер моєї хвороби. Вона то приходиться, то відступає, — мейр поставив свою чашку з чаєм, досі на три чверті повну. — Урешті вона зникає повністю, і Кодікус має змогу податися куди завгодно на кілька місяців поспіль, збираючи складники для своїх амулетів і зіль. До речі, про це, — сказав він і склав руки на колінах. — Чи не міг би ти принести ліки від Кодікуса?

— Звісно, ваша милосте.

Я розтягнув на обличчі усмішку, намагаючись не зважати на бентегу, що з'явилась у грудях. Прибрав гармидер, який влаштував, готуючи чай, і знову поховав пакунки та зв'язки трав у кишенях свого багряного плаща.

Мейр люб'язно кивнув, а тоді заплющив очі й неначе знову поринув у свій безжурний сонячний сон.

* * *

— Наш юний історик! — сказав Кодікус, жестом запросивши мене ввійти й запропонувавши сісти. — Перепрощую, та я відлучуся на секунду. Зараз повернуся.

Я опустився на м'який стілець, а тоді нарешті зауважив різні персні на столику неподалік. Кодікус навіть замовив для них підставку. Кожен перстень був виставлений іменем назовні. Їх було багато — срібних, залізних і золотих.

Як мій золотий перстень, так і Алверонів залізний лежали на маленькій таці на столі. Я забрав їх і запам'ятав цей вельми граційний спосіб запропонувати повернути перстень, не вимовивши ні слова.

Я з притлумленою цікавістю оглянув велику кімнату в башті. Який у Кодікуса міг бути мотив отруїти мейра? Це місце було мрією будь-якого арканіста за відсутності доступу до самого Університету.

Зацікавившись, я став на ноги й побрів до його книжкових полиць. Кодікус мав пристойну бібліотеку, де ледве вміщалася майже сотня книжок. Чимало заголовків я впізнав. Хімічні довідники. Алхімічні. Книжки про природничі науки, гербологію, фізіологію, бестіологію. Переважна більшість, схоже, мала історичний характер.

Мені блиснула думка. Можливо, я зумію обернути притаманну вінтасцям заботонність собі на користь. Якщо Кодікус — серйозний науковець і бодай наполовину такий заботонний, як справжній вінтасець, то ймовірно, що він також знає дещо про чандріян. А найкраще було те, що, позаяк я грав придуркуватого панича, мені не треба було боятися зіпсувати собі репутацію.

Кодікус зайшов за ріг і, схоже, дещо здивувався, побачивши, як я стою біля книжкових полиць. Однак він швидко опанував себе і гречно мені всміхнувся.

— Бачите щось цікаве для себе?

Я повернувся й хитнув головою.

— Не надто цікаве, — сказав я. — Ви знаєте щось про чандріян?

Кодікус на мить отетеріло витріщився на мене, а тоді вибухнув сміхом.

— Я знаю, що вони не прийдуть до вашої кімнати вночі й не викрадуть вас із ліжка, — пояснив він, вимахуючи мені пальцями так, як зазвичай дражнять дитину.

— Отже, міфології ви не вивчаєте? — запитав я, притлумлюючи хвилю незадоволення його реакцією. Постарався втішитися тим, що це остаточно закріпить у нього в голові образ мене як придуркуватого панича.

Кодікус шморгнув носом.

— Це аж ніяк не *міфологія*, — зневажливо промовив він. — Навіть фольклором це дуже важко було б назвати. Це забобонна маячня, а я на неї часу не марную. Як не марнував би жоден серйозний науковець.

Він заходився поратися по хаті: заново закривав пляшки й ховав їх по шафках, вирівнював стоси паперів і повертав книжки на полиці.

— До речі, про серйозну наукову діяльність. Якщо я правильно пам'ятаю, вас цікавило сімейство Леклесс?

Я на мить стуманіло витріщився на нього. Відтоді вже стільки всього сталося, що я практично забув, як напередодні прикривався усною генеалогією.

— Якщо це вас не обтяжить, — хутко сказав я. — Як я вже казав, не знаю про них практично нічого.

Кодікус серйозно кивнув.

— У такому разі вам може бути корисно взяти до уваги їхнє ім'я, — він посунув спиртову лампу під скляним дистилятором, що повільно закипав серед вражаючого плетива мідних трубок. Я здогадувався, що дистилює він там аж ніяк не персикове

бренді. — Розумієте, імена можуть багато чого розповісти про певну річ.

Тут я всміхнувся, а тоді постарався придушити усмішку.

— Та невже?

Кодікус повернувся до мене, щойно я опанував уста.

— О так, — проказав він. — Розумієте, імена іноді ґрунтуються на інших, давніших іменах. Що давніше ім'я, то ближче воно до правди. «Леклесс» — це відносно нове ім'я родини, йому трохи більше шестисот років.

Тут мені нарешті не довелося вдавати великий подив.

— Шістсот років — це нове?

— Рід Леклессів *давній*, — Кодікус припинив ходити з боку в бік і вмовстився на потертому кріслі. — Набагато давніший за дім Алверонів. Тисячу років тому родина Леклессів точно мала не менше влади, ніж Алверони. До земель Леклессів свого часу належали окремі куточки нинішнього Вінтасу, Модегу та значна частина Малих королівств.

— Як вони звалися до того? — поцікавився я.

Він узяв грубу книжку й заходився нетерпляче гортати її сторінки.

— Ось. Це сімейство звалося чи то Лоуклос, чи то Локлос, чи то Лолос. Перекладається все це однаково — «Локлесс», «без замка». У ті часи правопис був не такий важливий.

— А що то були за часи? — запитав я.

Він знову зазирнув до книжки.

— Близько дев'ятисот років тому, але я бачив інші історичні тексти, які згадують про Лоуклосів за тисячу років до падіння Атуру.

У мене в голові не вкладалася думка про рід, давніший за імперії.

— Отже, родина Локлессів стала родиною Леклессів? І з якої причини родина могла змінити прізвище?

— На світі є історики, які відтяли б самі собі правницю заради відповіді на це запитання, — сказав Кодікус. — Заведено вважати, що сім'я розкололася через якусь незгоду. Кожна її частина взяла інше прізвище. В Атурі вони стали родиною

Лек-кей. Вона була численна, та її спіткали тяжкі часи. Звідси, власне, й пішло слово «лакей». Купа зубожілих шляхтичів, змушена розшаркуватись і кланятись, аби звести кінці з кінцями.

На півдні вони стали Лаклітами й поступово впали в невідомість. Те саме стосується Кепкенів у Модегу. Найбільша частина родини залишилася тут, у Вінтасі — щоправда, Вінтасу тоді не існувало, — він згорнув книжку і простягнув її мені. — Можете взяти почитати, якщо хочете.

— Дякую, — я забрав книжку. — Ви аж надто добрі.

Десь на віддалі пролунав сигнал із дзвіниці.

— Я надто багатослівний, — сказав Кодікус. — Протереверив увесь час і не повідомив вам нічого корисного.

— Сама по собі історія — це вже дуже важливо, — вдячно запевнив я.

— Ви впевнені, що я не можу зацікавити вас кількома історіями від інших родин? — запитав він і підійшов до робочого столу. — Не так давно я перезимував із родиною Осселів. Барон — він, знаєте, вдовець. Вельми заможний і дещо ексцентричний, — він поглянув на мене, здійнявши обидві брови, й вирячив очі, натякаючи на щось обурливе. — Певен, що міг би згадати кілька цікавих деталей, якби мені було гарантовано анонімність.

Тут я відчув спокусу вийти з образу, та замість цього хитнув головою.

— Можливо, тоді, коли я завершу роботу над розділом про Леклессів, — відказав я з зарозумілістю людини, відданої по-справжньому безглуздій роботі. — Мої дослідження — вельми делікатна штука. Не хочу заплутатись у власних думках.

Кодікус трохи нахмурився, а тоді забув про це, закотивши рукави й розпочавши готувати ліки для мейра.

Я знову подивився, як він займається своїми приготуваннями. Це була не алхімія. Я здогадався про це, бо спостерігав за роботою Сіммона. Це навіть хімією важко було назвати. Змішування таких ліків було найближче до роботи за рецептом. Але які там складники?

Я дивився, як Кодікус працює крок за кроком. Сушений листок, імовірно, був малокусом. Рідина зі слоїка з корком, поза сумнівом, була муратумом або азотною кислотою — точно якоюсь кислотою. Булькаючи й паруючи у свинцевій мисці, вона розчинила в собі невелику кількість свинцю, можливо, всього чверть скрупулу. Білий порошок, напевно, був офалумом.

Кодікус додав дрібку останнього складника. Що то таке, я навіть не здогадувався. Він був схожий на сіль, але на сіль схоже майже все на світі.

Машиналино працюючи, Кодікус теревенив про придворні плітки. Найстарший син Деферра зламав ногу, вистрибнувши з вікна борделю. Новий коханець леді Гесуа — іллієць і не знає ні словечка атурською. Ходить чутка про розбійників на королівській дорозі на півночі, але чутки про бандитів ходять завжди, тож це не дивина.

Плітки мене ніскілечки не цікавили, проте я вмію вдати інтерес, коли мушу. Тим часом я стежив за Кодікусом, шукаючи якоїсь характерної ознаки. Якоїсь нотки збентеження, краплинки поту, секундного вагання. Але нічого не було. Ні найменшої вказівки на те, що він готує для мейра отруту. Він почувався цілком комфортно, йому нічогісінько не заважало.

Чи може бути так, що він отрує мейра ненавмисне? В жодному разі. Всякий арканіст, який не дарма носить свій гілдер, досить добре знає хімію, щоб...

А тоді мене осінило. Може, Кодікус — узагалі не арканіст. Може, він просто людина в темній мантиї, що не відрізняє алігатора від крокодила. Може, він просто розумний ошуканець, який отрує мейра ненароком, суто з невігластва.

Може, в його дистиляторі *справді* персикове бренді.

Він засунув корок у пляшечку з бурштиною рідиною й передав її мені.

— Ось, — сказав. — Негайно віднесіть це йому. Найкраще буде, якщо він отримає засіб, поки той іще теплий.

Температура лікарського засобу геть ні на що не впливає. Це знає всякий зцілювач.

Я забрав пляшечку й показав на його груди так, ніби саме щось помітив.

— Отакої! Це що, амулет?

Спершу Кодікус начебто спантеличився, а тоді витягнув із-під одягу шкіряний шнурок.

— Можна й так сказати, — промовив Кодікус із поблажливою усмішкою. На перший погляд шматок свинцю, який він носив на шиї, дуже нагадував гілдер Аркануму.

— Він захищає вас від духів? — запитав я стишеним голосом.

— О так, — легковажно відповів він. — Усяких.

Я нервово ковтнув.

— Можна торкнутися?

Кодікус знизав плечима, нахилився вперед і простягнув його до мене.

Я боязко взявся за нього великим і вказівним пальцями, а тоді відскочив на крок.

— Він мене вкусив! — вигукнув я, викручуючи долоню й зображаючи голосом щось середнє між обуренням і тривогою.

Я помітив, як Кодікус ледве втримався від усмішки.

— А, так. Мабуть, його треба погодувати, — він знову заховав амулет під одягом. — А тепер ідіть собі, — він махнув рукою на двері, проганяючи мене.

Я подався назад до кімнат мейра, розтираючи занімілі пальці в намаганні трохи їх оживити. То був справжній гілдер Аркануму. Кодікус був справжнім арканістом. І чудово знав, що робить.

* * *

Повернувшись до мейрових кімнат, я провів п'ять хвилин за болісно офіційною розмовою ні про що, поки заливав у гординички пурхал ліки, досі теплі. Птахи аж бісили своєю енергійністю, дзижчали й мило цвірінькали.

Мейр попивав чай із чашки, поки ми говорили, й тихо стежив за мною з ліжка. Завершивши роботу із птахами, я попросився й пішов так швидко, як тільки дозволяли правила пристойності.

Хоча наша розмова не торкалася нічого серйознішого за роботу, я зміг уловити прихований зміст слів мейра так добре, ніби він записав його для мене. Він тут головний. Він не обмежує себе у виборі. Він мені не довіряє.

Розділ шістдесят третій

Позолочена клітка

Трохи скуштувавши свободи, я знову застряг у своїх кімнатах. Хоч я і сподівався, що найстрашніше у процесі одужання для мейра вже минуло, мені ще треба було залишатися на підхваті на той випадок, якщо його стан погіршиться й він мене викличе. Я не міг знайти виправдання навіть короткому походу до Нижнього Северена, хай як відчайдушно хотілося знову податися на Олов'яну вулицю в надії зустрітися з Денною.

Тож я викликав Бредона і приємно провів другу половину дня за грою в так. Ми грали партію за партією, і я програвав кожну в якийсь новий і захопливий спосіб. Цього разу, коли ми прощалися, він залишив столик для гри в мене, заявивши, що його слуги втомилися переносити столик між нашими кімнатами.

Окрім гри в так із Бредоном і музики, мою увагу відвертало й дещо нове — щоправда, це мене таки бісило. Кодікус недарма здавався пліткарем, і пішов поголос про мою генеалогію з оповідками. Тож тепер, на додачу до придворних, які намагалися витягнути з мене інформацію, до мене линув невпинний потік людей, яким кортіло продемонструвати чужу брудну білизну.

Я відмовляв усіх, кого міг, а особливо шалених спонукав записувати свої оповідки й надсилати мені. Напрочуд багато з них знайшли на це час, і на письмовому столі в одній із кімнат, якими я не користувався, почав збиратися стос наклепницьких історій.

* * *

Коли мейр викликав мене наступного дня, я побачив, що Алверон сидить у кріслі біля свого ліжка й читає «Вимогу королів»

Фіорена в оригіналі, старовінтською. Колір обличчя в нього був напрочуд гарний, а коли він перегорнув сторінку, я не помітив у його руках дрожу. Коли я ввійшов до кімнати, мейр не підвів погляду.

Я мовчки приготував новий чай, скориставшись гарячою водою, що чекала на столику біля ліжка мейра. Налив одну чашку й поставив її на столик, біля його ліктя.

Перевірив позолочену клітку у вітальні. Пурхала стрімко літали туди-сюди, навідуючись до годівничок, і гралися в запаморочливі повітряні ігри, через які їх було важко полічити. Та все ж я був більш-менш упевнений, що їх було дванадцять. Їм, здавалося, геть не стало гірше, попри три дні отруйних харчів. Я притлумив у собі сильне бажання трохи погрюкати кліткою.

Урешті я поставив мейрові нову флягу з риб'ячим жиром і виявив, що стара досі на три чверті повна. Чергова ознака того, що мені довіряють дедалі менше.

Я без жодного слова зібрав речі та приготувався піти, але до дверей дійти не встиг: мейр підвів погляд від книжки.

— Квоуте!

— Так, ваша милосте?

— Здається, мені не так сильно хочеться пити, як я думав. Ти не проти допити це за мене? — він показав на чашку з чаєм, що стояла неторкана на столику.

— За здоров'я вашої милості, — промовив я та трохи надпив. Скривився й додав ложку цукру, перемішав і видудлив решту на очах у мейра. Очі в нього були спокійні, розумні, і з його погляду відчувалося: він знає надто багато, щоб бути цілком невинним.

* * *

Кодікус пустив мене всередину та провів до того ж стільця, що й раніше.

— Секунду, — промовив він. — Я мушу приділити увагу одному експерименту, бо боюся, щоб він не провалився.

Він помчав угору сходами, що вели до іншої частини вежі.

Оскільки зосередитися більше не було на чому, я знов оглянув його експозицію з перснями й усвідомив, що можна непо-

гано вгадати його становище при дворі, скориставшись самими перснями як точками триангуляції.

Кодікус повернувся, коли я саме мляво роздумував, чи не вкрасти в нього один золотий перстень.

— Я не знав, чи хочете ви повернути собі персні, — сказав Кодікус і показав рукою.

Я знову поглянув на столик і побачив, що вони лежать на таці. Те, що я не помітив їх раніше, здавалося дивним. Я взяв їх і засунув у внутрішню кишеню плаща.

— Красно дякую, — мовив я.

— І ви сьогодні знову віднесете ліки мейрові? — запитав він.

Я кивнув і гордо надувся.

Від кивка в мене почалося запаморочення. Лише тоді до мене дійшло, в чому проблема: я випив цілу чашку мейрового чаю. Лаудануму в ньому було небагато. Точніше, небагато для людини, якій болить і яку поволі рятують від виникнення офалумової залежності.

Зате для такої людини, як я, лаудануму там було чимало. Я відчував, як його вплив поволі оволодіває мною, як мої кістки охоплює тепла млявість. Видавалося, ніби все рухається трохи повільніше, ніж зазвичай.

— Мейр сьогодні явно дуже хотів прийняти ліки, — сказав я, стараючись говорити чітко. — На жаль, у мене небагато часу на бесіди.

Я був не в тому стані, щоб хоч трохи пограти роль придуркуватого панича.

Кодікус серйозно кивнув і відступив до свого робочого столу. Я, як завжди, пішов за ним, старанно зображаючи обличчям цікавість.

Я впівока стежив за Кодікусом, поки він змішував ліки. Однак мій розум скаламутився від лаудануму, а та його частина, що залишилася неушкодженою, зосередилася на дечому іншому. Мейр майже не розмовляє зі мною. Стейпс не довіряв мені від початку, а пурхала як завжди здорові. Гірше ж за все те, що я застряг у своїх кімнатах, поки Денна чекає на Олов'яній вулиці й, поза сумнівом, роздумує, чому я не завітав до неї.

Я підвів погляд, усвідомивши, що Кодікус поставив мені запитання.

— Перепрошую?

— Ви не могли б передати мені кислоту? — повторив Кодікус, закінчивши відміряти частину листка для ступки з товкачем.

Я взяв скляний графин і вже зібрався передати його Кодікусу, а тоді згадав: я ж просто юний шляхетний невіглас. Я не відрізняю сіль від сірки. І навіть не знаю, що таке кислота.

Я не зашарівся й не завагався. Не спітнів і не затнувся. Я ж едема ру з походження й залишаюся артистом до нутра кісток, навіть одурманений і сп'янілий. Я перехопив його погляд і запитав:

— Оце, так? Далі буде прозора пляшечка.

Кодікус придивився до мене довгим задумливим поглядом.

Я обдарував його блискучою усмішкою й самовдоволено зазирнув:

— Я добре помічаю деталі. Вже двічі дивився, як ви це робите. Закладаюся, що міг би й сам змішати мейрові ліки, якби захотів.

Я говорив із усією нетямущою самовпевненістю, на яку тільки був здатен. Ось вона, істинна ознака шляхти. Непохитна віра в те, що ви можете все: дубити шкіру, підковувати коней, ліпити глечики, орати поля... якщо дуже захочеться.

Кодікус подивився на мене ще секунду, а тоді заходився відміряти кислоту.

— Насмілюся сказати, що це можливо, паничу.

Три хвилини по тому я йшов коридором, тримаючи у спітнілих долонях теплу пляшечку з ліками. Обдурив я Кодікуса чи ні, майже не мало значення. Мало значення те, що Кодікус із якоїсь причини ставиться до мене з підозрою.

Стейпс пустив мене назад до кімнат мейра, кинувши на мене нищівний погляд, а Алверон не став на мене зважати, поки я заливав у годівнички пурхал нову дозу отрути. Гарненькі пташки літали у клітці та дзижчали з обурливим завзяттям.

До своїх кімнат я повернувся довгою дорогою, намагаючись краще осмислити планування мейрового маєтку. Я вже наполовину спланував шлях для втечі, але підозра Кодікуса спонукала мене внести останні штрихи. Якщо пурхала не почнуть гинути

завтра, мені, мабуть, варто буде якомога швидше й тихіше зникнути із Северена.

* * *

Тієї ночі, будучи більш-менш упевненим, що мейр мене не викличе, я вислизнув крізь вікно своєї кімнати і здійснив ретельне дослідження садів. Вартових у таку пізню годину не було, зате мені довелося ховатися від пів десятка парочок, що гуляли під місяцем. Ще дві пари сиділи за інтимними, романтичними розмовами: одна в альтанці, інша в павільйоні. Останню парочку я мало не затоптав, коли пробирався крізь живопліт. Ті двоє не прогулювалися й не спілкувалися в загальноприйнятому розумінні слова, однак займалися дечим романтичним. Вони мене не помітили.

Урешті я вибрався на дах. Звідти було видно землі, що оточували маєток. Про західний край, ясна річ, навіть не йшлося, бо він тулився до краю Прямовису, але я знав, що мають бути й інші можливості для втечі.

Досліджуючи південний кінець маєтку, я побачив в одній із веж яскраві вогні. Ба більше, вони мали характерний червоний колір симпатичного освітлення. Кодікус досі не спав.

Я підійшов туди й ризикнув зазирнути всередину, у вежу. Кодікус не просто працював допізна. Він із кимось розмовляв. Я витягнув шию, та не зміг розгледіти, з ким він говорить. До того ж вікно було запечатане свинцем, і я нічого не чув.

Я вже зібрався перейти до іншого вікна, але тут Кодікус підвівся й пішов до дверей. Стало видно іншу людину, і навіть під таким крутим кутом я зміг упізнати огрядну й непоказну поstatь Стейпса.

Стейпс явно через щось нервувався. Він емоційно змахнув однією рукою, а його лице було до смерті серйозним. Кодікус кілька разів кивнув на знак згоди, а тоді відчинив двері, випускаючи лакея.

Я помітив, що той вийшов із порожніми руками. Він приходив не по ліки. Не для того, щоб позичити книжку. Стейпс зайшов серед ночі поговорити віч-на-віч із людиною, що намагалася вбити мейра.

Розділ шістдесят четвертий

Утеча

Хоча жодна родина не може похвалитися дійсно спокійним минулим, Леклессів спіткало особливо багато нещасть. Нещасть зовнішніх — замовних убивств, вторгнень, селянських бунтів і крадіжок. А ще більш промовиста біда, що надходить ізсередини: як родина може процвітати, коли її найстарший спадкоємець ухиляється від усіх обов'язків перед нею? Не дивно, що ганьбителі часто називають їх «Леклессами Горопашними».

Те, що вони так добре й так довго виживали, вочевидь, свідчить про силу їхньої крові. Ба більше, якби не спалення Калуптени, ми, можливо, мали б документи зі згадками про родину Леклессів у такому далекому минулому, що вони могли б позмагатися давністю з королівською династією Модегу...

Я пожбурих книжку на стіл так, що майстер Лоррен від цього заплювався би кров'ю. Якщо мейр вірив, що таких відомостей достатньо, щоб залицятися до жінки, то він потребував моєї допомоги більше, ніж йому здавалося.

Однак наразі я сумнівався, що мейр проситиме мене про допомогу хоч у чомусь, а тим паче — в такій делікатній справі, як залицання. Напередодні він узагалі не викликав мене до своїх кімнат.

Я явно впав у неласку й відчував, що до цього доклався Стейпс. А зважаючи на те, що я бачив уночі два дні тому у вежі Кодікуса, було цілком очевидно, що Стейпс бере участь у змові з метою отруєння мейра.

Хоча це означало, що доведеться цілий день сидіти у своїх кімнатах, я залишався на місці. Розумів, що не варто ставити під загрозу думку Алверона про мене, вже й так невисоку, звертаючись до нього без виклику.

За годину до обіду до моїх кімнат навідався віконт Джермен із кількома сторінками записаних від руки пліток. Також він приніс колоду карт, очевидно, вирішивши наслідувати

Бредона. Він запропонував мені навчитися грати у дрозда і, поки я ще навчався, погодився грати на смішні гроші — оденський срібний біт за руку.

Віконт здуру дозволив мені здавати карти й пішов трохи недоволений, коли я виграв вісімнадцять рук поспіль. Гадаю, можна було повестися й делікатніше. Можна було пограти з ним, наче з рибиною на гачку, й видурити в нього половину маєтностей, але я не був на це налаштований. Думи мої були не з приємних, і я волів побути з ними на самоті.

* * *

За годину після обіду я вирішив, що мені вже не треба добуватися ласки в мейра. Якщо Алверон бажає довіряти своєму зрадливому лакею, це його справа. Я ж тепер ні за які гроші ні хвилини більше не сидітиму в кімнаті без діла, чекаючи під дверима, наче побитий пес.

Я накинув плащ, узяв футляр для лютні й вирішив прогулятися Олов'яною вулицею. Якщо я знадоблюся мейрові, поки мене не буде, він, хай йому грець, може й лишити записку.

Уже майже вийшовши в коридор, я побачив вартового, що виструнчився під моїми дверима. Він був із варті самого Алверона, вбраний у його кольори: сапфір та слонова кістка.

Якусь мить ми стояли нерухомо. Питати, чи через мене він сюди прийшов, було безглуздо. На двадцять футів довкола не було жодних інших дверей, окрім моїх. Я зазирнув йому в очі.

— А ви...

— Джейс, пане.

Принаймні мене досі називають «паном». Це чогось та й варте.

— І ви тут через?..

— Я прийшов супроводити вас, якщо ви вийдете з кімнати, пане.

— Авжеж.

Я знову зайшов до кімнати й зачинив за собою двері.

Він дістав наказ від Алверона чи від Стейпса? У принципі, байдуже.

Я вийшов через вікно, в сад, подолав маленький струмочок, пройшов за живоплотом і видерся на частину декоративної кам'яної стіни. Багрянець мого плаща не найкраще підходив для скрадання в садку, зате непогано зливався з червоною черпицею дахів.

Опісля я вибрався на дах стаєнь, подолав сінник і вийшов через задній хід покинутої повітки. Далі просто перескочив огорожу й покинув маєток мейра. Просто!

Я зазирнув до дванадцяти шинків на Олов'яній вулиці, перш ніж відшукав той, у якому зупинилася Денна. Її там не було, тож я пішов вулицею далі, тримаючи очі розплющеними й довірившись своєму талану.

Я помітив Денну годину по тому. Вона стояла на краю на-товпу й дивилася виставу на розі вулиці. Хочете — вірте, хочете — ні, але показували «Три гроші за бажання».

Шкіра в Денни була темніша, ніж коли я востаннє бачив її в Університеті, засмагла від мандрів. Вона була вбрана в сукню з високим комірцем, відповідно до місцевої моди. Її темне волосся падало прямою копицею на спину — тільки одна тоненька кіска трималася поближче до обличчя.

Я привернув її увагу тієї ж миті, коли Кропива прокричав свою першу репліку у п'єсі:

Я зцілю всяку напасть!
Це рятунок, не капость!
Мої зілля дешеві, та допоможуть за мить!
Серце якось здає
Чи вона не дає?
То ходіть сюди й засіб
Для себе знайдіть!

Побачивши мене, Денна всміхнулася. Ми могли б залишитися там, щоб подивитися виставу, та я вже знав, чим вона закінчиться.

* * *

Кілька годин по тому ми з Денною їли солодкий вінтський виноград у затінку Прямовису. Якийсь працьовитий каменяр

витесав у білому камені кручі неглибоку нішу й вирізьбив гладенькі кам'яні сидіння. Це затишне місце ми знайшли, безцільно вештаючись містом. Ми були самі, і я почувався найбільшим щасливчиком на світі.

Шкодував я лише про те, що не маю при собі Денниного персня. Цей несподіваний подарунок ідеально пасував би до нашої несподіваної зустрічі. Ба більше, я навіть розповісти про нього не міг. Інакше був би змушений зізнатися, що скористався ним як заставою для позики в Деві.

— Здається, ти живеш непогано, — зауважила Денна, потираючи пальцями край мого багряного плаща. — Покинув книжне життя?

— Пішов у відпустку, — виправдався я. — Зараз я допомагаю з дечим мейрові Алверону.

Вона округлила очі від захвату.

— Ану розкажуй.

Я зняковіло відвів погляд.

— На жаль, не можу. Делікатні питання і все таке, — прокашлявся і спробував змінити тему. — А в тебе що? Ти, здається, теж живеш непогано, — легенько провів двома пальцями по вишивці, що прикрашала високий комір її сукні.

— Ну, з мейром я не знаюся, — сказала Денна, з утрируваною шанобливістю махнувши рукою в мій бік. — Але як я писала у своїх листах...

— Листах? — перепитав я. — Ти надіслала не одного листа?

Денна кивнула.

— Три з моменту від'їзду, — відповіла. — Вже була готова сісти за четвертий, але ти врятував мене від цього клопоту.

— Я отримав лиш один, — зізнався я.

Денна знизала плечима.

— Все одно мені більше хотілося б розповісти тобі особисто, — вона зробила драматичну паузу. — Нарешті дістала покровителя офіційно.

— Справді? — із захватом перепитав я. — Денно, це ж чудова новина!

Денна гордо всміхнулася. Її зуби здавалися білими на тлі світло-горіхового обличчя, що засмагло в дорозі. Губи в неї, як завжди, були червоні без жодної фарби.

— Він придворний тут, у Северені? — запитав я. — Як його звати?

Деннине усмінене личко стало серйозним, а усмішка, що грала на її вустах, — спантеличеною.

— Сам знаєш, що я не можу тобі сказати, — насварилася вона. — Знаєш, як ревно він оберігає свій особистий простір. Мій захват зник, і я похолов.

— О ні! Денно! Це ж не той самий хлопака, що раніше? Той, хто відправив тебе грати на тому весіллі у Требоні?

Денна спантеличилася.

— Звісно, він. Назвати тобі його справжнє ім'я я не можу. Як ти там звав його раніше? Пан Ільма?

— Пан Ясен, — виправив я, і з цими словами мій рот неначе наповнився попелом. — А *ти* принаймні знаєш його справжнє ім'я? Він назвав його тобі, перш ніж ти зголосилася?

— Я гадаю, що знаю його справжнє ім'я, — знизала вона плечима і провела рукою крізь волосся. Коли її пальці торкнулися кіски, вона неначе здивувалася, що намацала її, та швидко заходила розплітати. Її спритні пальці розгладили волосся. — А якщо й ні, то яке це має значення? Квоуте, таємниці є в усіх. Мене не надто цікавить, які таємниці в нього: головне, щоб він залишався чесним зі мною. Досі він був дуже щедрим.

— Денно, він не просто потайний, — заперечив я. — Ти так його описуєш, що мені здається: він або параноїк, або вп्लутався в якісь небезпечні справи.

— Не знаю, чому ти так налаштований проти нього.

Мені не вірилося, що вона може таке сказати.

— Денно, він же бив тебе до непритомності.

Вона заціпеніла.

— Ні, — її рука потягнулася до синця, що загоювався в неї на щоці. — Ні, не бив. Я ж тобі казала. Я впала під час прогулянки верхи. Той дурний кінь не міг відрізнити сучок від змії.

Я похитав головою.

— Я про минулу осінь у Требоні.

Денна опустила руку назад, на коліно, а там розгублено заворушила нею, намагаючись покрутити відсутній перстень. Поглянула на мене. Її лице не виражало нічого.

— Звідки ти про це дізнався?

— Ти сама мені розповіла. Тієї ночі на пагорбі, коли ми чекали на дракуса.

Вона опустила погляд і кліпнула.

— Не... не пам'ятаю, щоб таке казала.

— Ти тоді була трохи не при тямі, — лагідно пояснив я. — Але ти казала. Розповіла мені все про це. Денно, тобі не конче потрібно залишатися з такою людиною. Всякий, хто може так учинити з тобою...

— Це він задля мого ж добра, — відповіла вона, і в її темних очах замерехтів гнів. — Це я тобі казала? Ось я стою без подряпини, а всі інші, хто був на весіллі, мертві, як вичинені шкури. А ти знаєш, як воно буває в малих містечках. Мене знайшли непритомною, та все одно думали, що я могла бути якось до цього причетна. Ти ж пам'ятаєш.

Я опустив голову й замотав нею, наче віл у ярмі.

— Не вірю. Мав бути якийсь інший вихід із цієї ситуації. Я знайшов би інший вихід.

— Ну, гадаю, не всі можуть бути такими розумними, як ти, — відповіла Денна.

— Розум тут ні до чого! — мало не закричав я. — Він міг забрати тебе із собою! Міг утрутитися й поручитися за тебе!

— Він нікому не міг повідомити, що він там, — заперечила Денна. — Він казав...

— Він тебе побив.

Вимовивши ці слова, я відчув, як у мені виріс жакливий гнів. Не палкий і несамовитий, як бувало під час деяких моїх зривів. Він був інакший, неспішний і холодний. І я, відчувши його, вмить усвідомив, що цей гнів жив у мені вже давно й набував чіткої форми — повільно, як замерзає ставок довгої зимової ночі.

— Він тебе побив, — повторив я, відчуваючи в собі цільну брилу крижаного гніву. — Жодні твої слова цього не змінять.

А якщо я таки його побачу, то, мабуть, радше встромлю в нього ножа, ніж потисну йому руку.

Тут Денна підвела на мене очі, і з її обличчя зникло роздратування. Вона кинула на мене погляд, сповнений солодкої ніжності впереміш із жалем. Так дивляться на цуценя, коли воно гарчить, уважаючи себе страшенно шаленим. Вона лагідно приклала долоню до мого обличчя, і я відчув, що зашарівся — гаряче, сильно, раптом знітився через мелодраму, яку сам і влаштував.

— А можна про це не сперечатися? — запитала вона. — Будь ласочка! Не сьогодні. Я так давно тебе не бачила...

Я вирішив, що краще це облишити, ніж ризикувати її відлякати. Я знав, що буває, коли чоловіки занадто на неї тиснуть.

— Добре, — промовив я. — Не сьогодні. Але ти можеш бодай сказати мені, для чого тебе витягнув сюди покровитель? Денна відкинулася назад і широко всміхнулася.

— Вибач, делікатні питання і все таке, — перекинула вона.

— Не треба так! — обурилася я. — Я розповів би тобі, якби міг, але мейр дуже високо цінує свій особистий простір.

Денна знову нахилилася вперед і накрила мою долоню своєю.

— Бідолашний Квоуте, це ж не насмішка. Мій покровитель *не менш* потайний, аніж мейр. Він дуже чітко дав зрозуміти, що якщо я піддам наші стосунки розголосу, стане непереливки. Він неабияк це підкреслював, — її личко вже стало серйозним. — Він людина могутня, — Денна неначе хотіла сказати більше, та відтак зупинилася.

Я мимохить усе зрозумів. Нещодавнє зіткнення з гнівом мейра навчило мене обережності.

— А що ти *можеш* розповісти мені про нього?

Денна задумливо постукала пальцем по губах.

— Він напрочуд гарно танцює. Гадаю, цим я нічого не викажу. Він доволі граційний, — додала вона, а тоді засміялася, побачивши вираз мого обличчя. — Я збираю відомості для нього, шукаю у старих генеалогіях та історичних творах. Він допомагає мені написати кілька пісень, щоб я змогла заявити про себе... — завагалася, а тоді похитала головою. — І, мабуть, це все, що я можу сказати.

— А я зможу почути ці пісні, коли ти закінчиш?

Вона сором'язливо всміхнулася.

— Гадаю, це можна влаштувати, — скочила на ноги й зіп'яла на ноги мене, взявши за передпліччя. — Досить балачок. Прогуляйся зі мною!

Я всміхнувся. Її ентузіазм був по-дитячому заразливий. Однак, потягнувши мене за руку, вона тихенько зойкнула, здригнулася та притиснула одну долоню до боку.

За мить я опинився поряд із нею.

— Що трапилось?

Денна знизала плечима й неширо мені всміхнулася, приклавши руку до ребер.

— Це через падіння, — пояснила вона. — Той дурнуватий кінь. Коли я забуваюся й рухаюся надто швидко, з'являється різкий біль.

— Хтось дивився, що там таке?

— Це просто синець, — відповіла Денна. — А такому лікареві, який мені по кишені, я й торкнутися себе не дозволила б.

— А як щодо твого покровителя? — запитав я. — Він же точно може щось улаштувати.

Вона поволі випрямилася.

— Насправді це не проблема, — підняла руки вище голови й зобразила швидке, хвацьке танцювальне па, а тоді роземіялася, побачивши моє серйозне обличчя. — Поки що досить балачок про таємне. Прогуляйся зі мною. Розкажи мені похмури та скандальні плітки з двору мейра.

— Гарзд, — мовив я, коли ми рушили. — Я чув, що мейр дивом одужав від тривалої хвороби.

— Ти кепсько розумієшся на чутках, — сказала Денна. — Це знають усі.

— Учора ввечері баронет Бремстон катастрофічно погано зіграв у фаро.

Денна закотила очі.

— Нудно!

— Комптеса Деферр утратила незайманість на постановці «Деоніки».

— О! — Денна піднесла долоньку до рота і притлумила смішок. — Справді?

— Після антракту незайманості при ній точно не було, — стишеним голосом промовив я. — Одначе, як виявилось, вона просто покинула її у своїх кімнатах. Отже, незайманість просто загубилася, а не була втрачена. Слуги знайшли її два дні по тому під час прибирання. Виявляється, вона закотилася під комод.

На Денниному личку відбилось обурення.

— Повірити не можу, що я тобі повірила! — вона замахнулася на мене, а тоді знову скривилася й різко втягнула повітря крізь зуби.

— Знаєш, — тихо сказав я, — я ж проходив підготовку в Університеті. Я не зцілювач, але маю добрі знання з медицини. Міг би подивитися, що там у тебе.

Денна придивилася до мене так, ніби не знала напевне, як сприймати мою пропозицію.

— Гадаю, — сказала врешті вона, — це чи не найбільш кружний шлях, яким мене намагалися звільнити від одягу.

— Я... — я відчув, що несамовито червонію. — Я не хотів сказати...

Побачивши моє зняковіння, Денна розсміялася.

— Якщо вже дозволити комусь погратися зі мною в лікаря, то лише тобі, мій Квоуте, — сказала вона. — Але поки що цим займатимусь я, — вона взяла мене попід руку, і ми продовжили йти вздовж вулиці. — Я знаю достатньо, щоб подбати про себе.

* * *

Я повернувся до маєтку мейра кілька годин по тому, пішовши навпростець, а не дахами. Прийшовши до коридору, що вів до моїх кімнат, я побачив, що там стоять двоє вартових, а не один, як раніше. Я здогадався, що мою втечу виявили.

Та навіть це не надто змогло притлумити мою веселість, оскільки після часу, проведеного з Денною, я почувався так, ніби витягнувся до дванадцяти футів. Навіть краще: наступного

дня я мав зустрітися з нею та прогулятися верхи. Знати конкретний час і місце зустрічі з Денною — це було несподіваною приємністю.

— Добрий вечір, панове, — сказав я, пішовши вздовж коридору. — Чи сталося щось цікаве, поки я був надворі?

— Ви маєте сидіти у своїх кімнатах, — похмуро заявив Джейс. Я зауважив, що цього разу він опустил звертання «пане».

Я зупинився, поклавши долоню на дверну ручку.

— Прошу?

— Ви маєте залишатись у своїх кімнатах, доки ми не одержимо подальших наказів, — пояснив він. — І один із нас має залишатися з вами постійно.

Я відчув, як у мені спалахнув гнів.

— А чи знає про це Алверон? — різко спитав я.

Вони невпевнено перезирнулися.

Отже, накази *дійсно* віддавав Стейпс. Такої невпевненості буде достатньо, щоб вони не чіпали мене фізично.

— Пропоную розібратися з цим одразу, — сказав я та швидким кроком пішов уздовж коридору, змушуючи вартових наздоганяти себе й торохтіти бронєю.

Поки я йшов коридорами, мій гнів розгорівся ще сильніше. Якщо вже довіра мейра до мене по-справжньому зникла, то я волів покінчити з цим негайно. Як немає змоги добутися доброї волі в мейра, то я принаймні дістану свободу та змогу бачити Денну коли забажаю.

Ледве завернувши за ріг, я побачив, як мейр виходить зі своїх кімнат. Вигляд у нього, як на мене, був цілком здоровий, і він ніс під пахвою купу паперів.

Коли я підійшов ближче, на його обличчі спалахнуло роздратування, і я подумав, що він може просто наказати вартовим потягнути мене геть. Тим не менше, я підійшов до нього сміливо, неначе дістав письмове запрошення.

— Ваша милосте, — промовив я з бадьорою сердечністю. — Можна трохи поговорити?

— Звісно, — відповів він подібним тоном, розчахнувши двері, які вже збирався зачинити за собою. — Прошу, заходь.

Я придивився до його очей і побачив, що в них палає гнів, не менший за мій. Якесь дрібна розважлива часточка мого «я» злякалася, однак мій норів закусив вудила й шалено чвалував уперед.

Ми покинули замислених вартових у передпокої, а тоді Алверон провів мене за другі двері, до своїх особистих кімнат. У повітрі небезпечно повисло мовчання, схоже на затишшя перед раптовою літньою бурею.

— Аж не віриться, що ти такий нахаба, — процідив мейр, шойно двері зачинилися. — Твої божевільні звинувачення. Твої сміховинні заяви. Я не люблю неприємних сцен на людях, тож із цим ми розберемося згодом, — він владно змахнув рукою. — Вертайся до своїх кімнат і не виходь, доки я не визначусь, як із тобою бути.

— Ваша милосте...

Із того, як він розправив плечі, я здогадався, що мейр готовий викликати вартових.

— Я тебе не чую, — беземоційно сказав він.

А тоді перехопив мій погляд. Його очі були тверді, як креміль, і я побачив, який він сердитий насправді. Це не був гнів покровителя чи замовника. Це була не людина, роздратована моєю неповагою до суспільного ладу. Це була людина, що правила всім довкола себе від шістнадцяти років. Цій людині нічого не вартувало повісити когось на залізній шибениці, щоб щось комусь довести. Якби не один виверт історії, ця людина вже була б королем усього Вінтасу.

Мій норів зашипів і стух, наче загашена свічка. Після цього мені стало зимно. Тут до мене дійшло, що я страшенно неправильно оцінив своє становище.

Живучи в дитинстві безхатком на вулицях Гарбієна, я навчився спілкуватися з небезпечними людьми: там вас можуть убити п'яні робітники в доках, вартові чи навіть безхатня дитина з ножем із пляшкового скла.

Ключем до безпеки було знання правил ситуації. Вартовий не битиме вас посеред вулиці. Портовий робітник не гнати-меться за вами, якщо ви побіжите.

А тепер я несподівано чітко усвідомив свою помилку. Мейр не був зв'язаний жодними правилами. Він міг наказати мене вбити, а тоді повісити моє тіло на воротах міста. Він міг закинути мене до в'язниці й забути про мене. Міг покинути мене там голодним і недужим. Я не мав жодної посади, жодного друга, який закинув би слівце за мене. Я був безпорадний, як дитина з мечем із вербової лозини.

Я раптом збагнув це й відчув, як у животі заліг гризучий страх. Треба було залишатися в Нижньому Северені, поки ще була можливість. Та взагалі не треба було прибувати сюди та втручатись у справи таких могутніх людей.

Але тут із гардеробної мейра вилетів Стейпс. Коли він побачив нас, на його обличчі, зазвичай спокійному, ненадовго відбилися жах і подив. Він хутко оговтвся.

— Перепрошую, панове, — заговорив він і помчав туди, звідки прийшов.

— Стейпсе, — озвався мейр, коли він ще не встиг піти. — Ходи сюди.

Стейпс кинувся назад до кімнати. Він нервово заламував руки. Лице в нього було оторопіле, як у винуватого, в людини, застуканої на чомусь нечесному.

Голос Алверона звучав суворо.

— Стейпсе, що там у тебе? — придивившись, я побачив, що лакей не заломлює рук: він міцно щось тримає.

— Та то дрібниці...

— Стейпсе! — гарикнув мейр. — Як ти *смієш* мені брехати?! Негайно покажи!

Огрядний лакей оторопіло розтиснув долоні. На одній безживно лежала крихітна пташка, яскрава, мов самоцвіт. Він геть пополотнів на виду.

Ще ніколи в історії світу смерть прекрасної істоти не приносила такого полегшення й радості. Я вже не один день був певен, що Стейпс — зрадник, а тут знайшовся беззаперечний доказ на користь цього.

Тим не менше, я тримав язика за зубами. Мейр мав побачити це на власні очі.

— Що це означає? — поволі запитав мейр.

— Пане, думати про таке недобре, — швидко сказав лакей, — а замислюватися — ще гірше. Я просто принесу іншого. Він співатиме так само солодко.

Запала довга тиша. Я бачив, що Алверонові важко стримати лють, із якою він був готовий накинутися на мене. Мовчання все розтягувалося й розтягувалося.

— Стейпсе, — поволі проказав я, — скільки пташок ви замінили за останні кілька днів?

Стейпс повернувся до мене з обуреним виразом обличчя.

Заговорити він не встиг: утрутився мейр.

— Відповідай йому, Стейпсе, — його голос звучав майже здушено. — Були ще якісь, окрім цього?

Стейпс вражено поглянув на мейра.

— Ох, Ранде, я не хотів тебе бентежити. Якийсь час тобі було дуже погано. А тоді ти попросив у мене птахів і пережив оту жахливу ніч. А потім, наступного дня, один із них помер.

Опустивши погляд на крихітну пташку в руці, лакей почав говорити дедалі швидше; його слова мало не зіштовхувались одне з одним. Вони звучали занадто незграбно, щоб бути нещирими.

— Я не хотів забивати тобі голову балачками про смерть. Тож я нишком виніс його й заніс нового. Потім тобі ставало дедалі краще, а вони почали гинути по чотири-п'ять штук на день. Щоразу, коли я дивився на клітку, на її дні лежав іще один, схожий на маленьку зрізану квітку. Але ж у тебе все було так добре... Я не хотів про це говорити.

Стейпс накрив мертвого швидкокопця зігнутою долонею.

— Вони неначе віддавали свої маленькі душі, щоб ти видужав, — раптом у чоловікові щось зламалось, і він розплакався. Залунали глибокі, відчайдушні схлипи чесної людини, яка тривалий час споглядала повільну смерть любого друга, налякана й безпорадна.

Ошелешений Алверон якусь мить постояв нерухомо. Гнів начисто його покинув. А тоді він лагідно обійняв свого лакея.

— Ох, Стейпсе, — тихо проказав він. — У певному розумінні так і було. Ти не зробив нічого такого, що можна було б поставити тобі на карб.

Я тихо покинув кімнату й заходився прибирати годиннички з позолоченої клітки.

* * *

Годину по тому ми втрюх тихо вечеряли в апартаментах мейра. Ми з Алвероном розповіли Стейпсові, що відбувалось останні кілька днів. У того мало голова не пішла обертом — як від стану здоров'я його господаря, так і від думки про те, що воно покращуватиметься далі.

Що ж до мене, то так раптово повернути ласку Алверона після кількох днів його невдоволення було приємно. Тим не менше, мене вразило те, як близько я підійшов до катастрофи.

Я чесно розповів мейрові про свої хибні підозри щодо Стейпса і звернувся до лакея зі щирим вибаченням. Стейпс, своєю чергою, зізнався в сумнівах щодо мене. Урешті ми потиснули один одному руки й почали набагато краще думати один про одного.

Поки ми теревенили за останніми шматочками вечері, Стейпс пожвавився, попросив дозволу піти та квапливо вийшов.

— Мої зовнішні двері, — пояснив мейр. — У нього вуха, наче в собаки. Це щось надприродне.

Стейпс відчинив двері, впускаючи високого чоловіка з поголеною головою, який оглядав мапи разом з Алвероном, коли я вперше прийшов до нього, — командувача Дагона.

Коли Дагон увійшов до приміщення, його погляд ковзнув до кожного з кутів, до вікна, до інших дверей, хутко зміряв мене, а тоді повернувся до мейра. Коли його погляд торкнувся мене, всі глибинні дикі інстинкти, що зберігали мені життя на вулицях Гарбієна, закликали мене тікати. Ховатися. Робити що завгодно, аби тільки опинитися подалі від цього чоловіка.

— А, Дагон! — весело промовив мейр. — Ви добре почуваетесь цієї чудової днини?

— Так, ваша милосте, — він стояв виструнчившись і не дивлячись мейрові в очі.

— Будьте ласкаві, заарештуйте Кодікуса за зраду.

На пів секунди запала тиша.

— Так, ваша милосте.

— Вісьмох людей має бути достатньо, якщо вони не схильні до паніки у складних ситуаціях.

— Так, ваша милосте, — я почав відчувати у Дагонових відповідях незначні відмінності.

— Живим, — сказав Алверон так, ніби відповідав на запитання. — Але не конче бути з ним лагідним.

— Так, ваша милосте.

Із цими словами Дагон повернувся до виходу.

Я швидко подав голос:

— Ваша милосте, якщо він дійсно арканіст, потрібно вжити певних заходів безпеки, — я пошкодував про слово «потрібно», щойно його вимовив: «потрібно» звучало безцеремонно. Треба було сказати: «Вам, можливо, варто вжити певних заходів безпеки».

Алверон, схоже, не помітив мого огріху.

— Так, звісно. Хай злодія ловить злодій. Дагоне, перш ніж відправити його донизу, надіньте йому гарні залізні ланцюги на руки й на ноги. Тільки з чистого заліза. Заткніть йому рота й зав'яжіть очі... — він замислився на якусь коротку мить, постукуючи пальцем по губах. — І відріжте йому великі пальці.

— Так, ваша милосте.

Алверон поглянув на мене.

— Як гадаєш, цього має бути достатньо?

Я притлумив хвилю нудоти і змусив себе не заламувати рук, що лежали на колінах. Я не знав, що бентежить більше: веселий тон, яким Алверон віддавав накази, чи категоричний, беземоційний тон, яким Дагон їх приймав. Повноправний арканіст — це вам не жарти, але думка про те, щоб покалічити йому руки, жажала мене більше, ніж думка про те, щоб одразу його вбити.

Дагон пішов. Коли двері зачинилися, Стейпс здригнувся.

— Боже милостивий, Ранде, від нього таке відчуття, ніби холодну воду за шкірку заливають. Хотів би я, щоб ти його позбувся.

Мейр засміявся.

— Щоб він дістався комусь іншому? Ні, Стейпсе. Я хочу, щоб він був тут. Був моїм сказаним псом на короткому повідці.

Стейпс нахмурився. Але подумати про це ще не встиг: мимоволі зазирнув у відчинені двері, до вітальні.

— О, ще один, — він підійшов до клітки й повернувся зі ще одним мертвим пурхалом, ніжно винісши його крихітне тільце з покоїв.

— Знаю, вам потрібно було випробувати на комусь ліки, — промовив він з іншої кімнати. — Але це трохи жорстоко для нещасного малого калантиса.

— Прошу? — перепитав я.

— Наш Стейпс старомодний, — з усмішкою пояснив Алверон. — А також освіченіший, аніж готовий визнати. «Калантис» — це їхня старовітська назва.

— Я міг би заприсягтися, що чув це слово деінде.

— Також це прізвище королівського роду Вінтасу, — докірливо сказав Алверон. — Подекуди ти дивовижно сліпий як на людину, що знає так багато.

Стейпс витягнув шию, щоб іще раз поглянути на клітку.

— Я знаю, що ви мусили, — проказав він. — Але чому не миші й не противний малий песик комптеси Деферр?

Відповісти я не встиг, бо в зовнішніх кімнатах щось гупнуло і, перш ніж Стейпс звівся на ноги, у внутрішні двері ввірвався вартовий.

— Ваша милосте, — засапано вимовив чоловік, підскочивши до єдиного вікна в кімнаті й різко зачинивши віконниці. Опісля він побіг до вітальні та зробив те саме з її вікном. Інші подібні звуки залунали у віддаленіших кімнатах, яких я ніколи не бачив. Було нечітко чути, як пересувають меблі.

Стейпс зі спантеличеним виглядом мало не зіп'явся на ноги, але мейр хитнув головою й жестом наказав йому сісти.

— Лейтенанте! — гукнув він із роздратованою ноткою в голосі.

— Перепрошую, ваша милосте, — сказав вартовий, ізнову ввійшовши до кімнати. При цьому він важко дихав. — Наказ від Дагона. Я мав негайно забезпечити ваші кімнати.

— Як я розумію, зараз не все добре, — сухо промовив Алверон.

— Коли ми постукали, відповіді з вежі не було. Дагон наказав нам виламати двері. А там... Ваша милосте, я не знаю, що то було. Якийсь лихий дух. Ваша милосте, Андерс мертвий. Кодікус не у своїх кімнатах, але Дагон його шукає.

Алверон спохмурнів.

— Трясця! — прогримів він і вдарив кулаком по бильцю свого крісла. Наморщив лоба й потужно зітхнув. — Чудово.

Він змахом руки відіслав вартового геть.

Той напружено стояв на місці.

— Пане! Дагон сказав, що я не маю залишати вас без охорони.

Алверон кинув на нього загрозливий погляд.

— Чудово, але стій отам, — показав на куток кімнати.

Вартовий, схоже, був цілком радий злитися з оточенням. Алверон нахилився вперед і притиснув кінчики пальців до лоба.

— На Бога, як він тільки запідозрив?

Запитання видавалося риторичним, але таки змусило коліщатка у мене в голові закрутитися.

— Ваша милість узяли вчора свої ліки?

— Так, так. Я зробив усе те саме, що і в минулі дні.

«От тільки не послали по свої ліки мене», — подумав я, але не сказав цього.

— Пляшечка досі у вас? — запитав.

Так і було. Стейпс приніс її мені. Я відкоркував пляшечку та провів пальцем по склу зсередини.

— Який смак мають ліки вашої милості?

— Я ж уже казав. Солонуватий, гіркий, — піднісши палець до рота й легенько торкнувшись ним кінчика язика, я побачив, як мейр вирячив очі. — Чи ти з глузду з'їхав? — вражено вигукнув Алверон.

— Солодкий, — просто сказав я. А тоді прополоскав рота водою і якомога обережніше виплюнув її в порожню склянку. Дістав із кишені жилета маленький складений пакуночок із паперу, витрусив трохи собі на долоню та з'їв, скривившись.

— Що то таке? — запитав Стейпс.

— Лігелен, — збрехав я, знаючи, що правдива відповідь («деревне вугілля») лише викличе нові запитання. Набрал повний рот води та знову сплюнув. Цього разу вода була чорна, і Алверон зі Стейпсом вражено витріщилися на неї.

Я не став зупинятися.

— Напевно, він чомусь запідозрив, що ви не вживаєте ліків, ваша милосте. Якби вони раптом набули іншого смаку, ви запитали б його про це.

Мейр кивнув.

— Я бачив його вчора ввечері. Він питав мене про здоров'я, — він легенько вдарив кулаком по бильцю свого крісла. — Щастить як проклятому. Якщо він має хоч якусь клепку в голові, то його вже пів дня як нема. Ми ніколи його не спіймаємо.

Я замислився, чи не нагадати йому, що якби він одразу мені повірив, то нічого з цього не сталося б, але тоді передумав.

— Радив би вашим людям не заходити до його вежі, ваша милосте. Він мав час, щоб підготувати там багато різних капостей — пасток і такого іншого.

Мейр кивнув і провів рукою перед очима.

— Так. Звісно. Подбай про це, Стейпсе. А я, мабуть, трохи відпочину. Можливо, ця справа владнається не одразу.

Я зібрався, щоб піти. Але тут мейр жестом наказав мені сісти назад.

— Квоуте, залишися на хвильку та зроби мені чаю, перш ніж піти.

Стейпс подзвонив у дзвоник, викликаючи слуг. Прибираючи те, що зосталося від нашого обіду, вони з цікавістю позирали на мене. Я не просто сидів у присутності мейра, а ділив із ним трапезу в його особистих покоях. Менш як за десять хвилин це стане предметом чуток у маєтку.

Коли слуги пішли, я зробив мейрові ще чаю. Я вже готувався піти, але тут він заговорив із-за вінця чашки — надто тихо, щоб вартовий його підслухав.

— Квоуте, ти виявився бездоганно надійним, і я шкодую про те, що ненадовго почав у тобі сумніватися, — він випив

іще трохи й ковтнув, а тоді продовжив. — На жаль, я не можу допустити поширення новин про отруєння. Особливо тоді, коли отруювач утік, — він багатозначно поглянув на мене. — Це стало б на заваді справі, яку ми обговорювали раніше.

Я кивнув. Якби стало широко відомо, що Алверона мало не вбив власний арканіст, йому навряд чи стало б легше завоювати руку жінки, з якою він сподівався одружитися.

Він повів далі.

— На жаль, ця потреба в мовчанні також заважає мені нагородити тебе так, як ти, безумовно, заслуговуєш. Якби ситуація була інакша, я вважав би дарування земель простим знаком подяки. А ще пожалував би тобі титул. Моя родина ще зберігає ці повноваження, незалежні від контролю короля.

Мені голова пішла обертом від того, що означали слова мейра. А він усе продовжував.

— Однак якби я вчинив так, це довелось б пояснювати. А пояснень я собі дозволити не можу.

Алверон простягнув руку, і за мить до мене дійшло: він хоче, щоб я її потиснув. Мейрові Алверону руки зазвичай не тиснуть. Я негайно пошкодував, що це бачить лиш одна людина — вартовий. Залишалось сподіватися, що він пліткар.

Я врочисто прийняв руку Алверона, і він повів далі:

— Я твій великий боржник. Якщо раптом опинишся у скруті, можеш скористатися будь-якою допомогою, що її може надати вдячний лорд.

Я люб'язно кивнув, намагаючись поводитися спокійно, попри захват. Саме на це я й сподівався. З мейровими ресурсами відомості про амірів можна було шукати організовано. Він міг надати мені доступ до монастирських архівів, приватних бібліотек, місць, у яких важливі документи не було вичищено й відредаговано, як в Університеті.

Однак я знав, що зараз про це просити недоречно. Алверон обіцяв мені допомогу. Я ж міг просто почекати та обрати ту допомогу, якої хотів найбільше.

Коли я вийшов із мейрових кімнат, Стейпс здивував мене раптовими мовчазними обіймами. Вираз його обличчя не міг

би стати більш вдячним, навіть якби я витягнув його рідних з охопленої вогнем будівлі.

— Паничу, ви навряд чи розумієте, як сильно я вам завинив. Якщо вам коли-небудь щось знадобиться, просто сповістіть мене про це.

Він ухопив мене за руку й енергійно затрусив нею вгору-вниз. Водночас я відчув, як він втиснув щось мені в долоню.

А тоді я опинився в коридорі. Розтиснув долоню й побачив чудовий срібний перстень із витравленим іззовні іменем Стейпса. Поряд із ним був іще один перстень, узагалі не металевий. Він був гладенький і білий. На його поверхні також було неоковирно вирізьблено ім'я лакея. Я гадки не мав, що може означати така річ.

Коли я повернувся до своїх кімнат, голова мені мало не йшла обертом від раптового щастя.

Розділ шістдесят п'ятий

Прекрасна гра

Наступного дня мої мізерні пожитки було перенесено до кімнат, які мейр уважав більш підходящими для людини, що однозначно була у нього у фаворі. Загалом їх було п'ять, і в трьох вікна виходили на сад.

Це був гарний жест, але я не зміг не подумати, що ці кімнати розташовані ще далі від кухонь. Їжа доходитиме до мене холодною, мов камінь.

Коли я пробув там щонайбільше годину, прибув гонець зі срібним перснем Бредона й візитівкою з написом: «Твої розкішні нові кімнати. Коли?»

Я перевернув візитівку, написав: «Коли захочете», — і вивісив хлопчину.

Срібний перстень Бредона я поклав на тацю у своїй вітальні. У місці поряд із нею тепер виблискували серед заліза два срібні персні.

Відчинивши двері, я побачив, як на мене з ореолу, утвореного білим волоссям і бородою, по-совиному визирають темні очі Бредона. Він усміхнувся й уклонився, затиснувши під пахвою ціпок. Я запропонував йому сісти, а тоді чемно відпросився й залишив його на хвильку самого у вітальні, як того вимагала люб'язність.

Не встиг я увійти у двері, як почув з іншої кімнати його насичений сміх.

— Хо-хо! — сказав він. — Оце так!

Коли я повернувся, Бредон сидів біля дошки для гри в так і тримав два персні, які я нещодавно дістав від Стейпса.

— Безумовно, навмисне не придумаєш, — мовив він. — Вочевидь, я вчора неправильно все зрозумів, коли мого кур'єра спровадив від твоїх дверей відверто набурмосений вартовий.

Я всміхнувся йому і сказав:

— Останні кілька днів минули захопливо.

Бредон узявся за підборіддя й реготнув, ставши ще подібнішим до сови, ніж зазвичай.

— Насмілюся сказати, — промовив він, демонструючи срібний перстень, — це свідчить про неабияку історію. Але це... — він показав ціпком на білий перстень. — Це вже щось абсолютно інше...

Я підтягнув стілець навпроти нього й заговорив:

— Буду з вами відвертим. Можу лише здогадуватися, з чого він виготовлений, а тим паче — що він означає.

Бредон здійняв брову.

— Надзвичайно чесно сказано.

Я знизав плечима й зізнався:

— Я відчуваюся трохи впевненішим у своєму становищі тут. Досить впевненим, щоб бути дещо менш настороженим із людьми, які виявили до мене доброту.

Він знову реготнув, поклавши срібний перстень на дошку, і сказав:

— Упевненим. Насмілюся сказати, що недарма, — узяв білий перстень. — І все ж не дивно, що ти про це не в курсі.

— Я гадав, що існують усього три види перснів, — зауважив я.

— Здебільшого це правильно, — сказав Бредон. — Але дарування перснів — звичай вельми давній. Простолюд дотримувався його задовго до того, як це стало грою для панів. І хоча Стейпс дихає розрідженим повітрям разом із нами всіма, родина в нього, безумовно, проста.

Бредон поклав білий перстень назад на дошку й накрив його обома руками.

— Ті персні виготовлялися з матеріалів, які легко можуть відшукати прості люди. Юний закоханий міг подарувати тій, до кого залицявся, перстень із молоді зеленої трави. Перстень із вичиненої шкіри обіцяє службу. І таке інше.

— А роговий перстень?

— Роговий перстень — ознака ворожості, — сказав Бредон. — Сильної та тривалої ворожості.

— А... — вимовив я, трохи шокований. — Зрозуміло.

Бредон усміхнувся й підніс білий перстень на світло.

— Але це, — зауважив він, — не ріг. Структура не та, та й Стейпс нізачо не подарував би рогового персня разом зі срібним, — похитав головою. — Ні. Якщо мій здогад правильний, цей перстень кістяний.

Він передав перстень мені.

— Чудово, — похмуро вимовив я, крутячи його в руках. — І що це означає? Що він штрикне мене в печінку й зіштовхне в сухий колодязь?

Бредон усміхнувся мені широкою теплою усмішкою.

— Перстень із кістки вказує на великий і тривалий борг.

— Зрозуміло, — я потер його пальцями. — Мушу сказати, що мені більше до вподоби, коли мені винні послугу.

— Не просто послугу, — сказав Бредон. — Традиційно такі персні вирізьблюють із кісток померлих членів родини, — він здійняв брову. — І хоча я сумніваюся, що так воно є в цьому випадку, це справді передає думку.

Я підвів погляд, досі трохи ошелешений усім почутим.

— Яку саме?..

— Що такі дарунки не підносять просто так. Це не частина тих ігор, у які грають пани, і такі персні не слід демонструвати, — він

позирнув на мене. — Бувши тобою, я сховав би його в безпечне місце.

Я обережно поклав перстень у кишеню і сказав:

— Ви мені дуже допомогли. Якби ж то я міг відплатити...

Бредон підняв руку, урвавши мене на середині речення. А тоді з серйозною обережністю показав одним пальцем униз, стиснув кулак і постукав кісточкою пальця по поверхні дошки для гри в так.

Я всміхнувся й дістав камінці.

* * *

— Здається, я нарешті починаю опановувати цю гру, — сказав я за годину після поразки з мінімальним відривом.

Бредон із відразою на обличчі відштовхнув свій стілець від столу і сказав:

— Ні. Навпаки. Ти знаєш основи, та геть не розумієш суті.

Я заходився сортувати камінці.

— Суть у тому, що я нарешті близький до того, щоб уперше вас перемогти.

— Ні, — заперечив Бредон. — Аж ніяк. Так — це хитроумдра гра. Саме тому мені так важко знайти людей, які вміють у неї грати. Просто зараз ти незграбний, як харцизяка. Власне, граєш гірше, ніж два дні тому.

— Визнайте, — сказав я. — Крайнього разу я майже вас здолав.

Він лиш набурмосився і владно показав на стіл.

Я енергійно взявся за гру, всміхаючись і мугикаючи собі під носа, впевнений, що сьогодні таки здолаю Бредона.

Але я був максимально далекий від істини. Бредон ставив свої камінці безжально, жодної миті не вагаючись між ходами. Він розправився зі мною легко, наче розірвав навіл аркуш паперу.

Партія скінчилася так швидко, що мені аж подих перехопило.

— Ще раз, — сказав Бредон із наказовою ноткою в голосі, якої я досі не чув.

Я спробував опанувати себе, та наступна партія минула гірше. Я почувався цуцням, що б'ється з вовком. Ні. Я був мишею

в лапах сови. Навіть якоїсь подоби бою не було. Я міг хіба що тікати.

Але біг я недостатньо швидко. Ця партія закінчилася швидше за попередню.

— Ще раз, — виміг він.

І ми зіграли знову. Цього разу я взагалі був неживий. Бредон був спокійним і безстороннім, наче різник із ножем для обвалування. Партія тривала стільки, що за цей час можна було б випатрати та обвалувати курча.

Наприкінці Бредон насупився й енергійно потрусив руками обабіч дошки, неначе щойно помив їх і намагався струсити з них вологу.

— Гарзд, — мовив я, відкинувшись на спинку стільця. — Я зрозумів, що ви маєте на увазі. Ви були зі мною поблажливі.

— Ні, — сказав із похмурим виглядом Бредон. — Це далеко від тієї думки, яку я намагаюся озвучити.

— А що тоді?

— Я намагаюся змусити тебе зрозуміти гру, — промовив він. — Усю гру, а не лише вовтузню з камінцями. Суть не в тому, щоб грати якомога спритніше. Суть у тому, щоб бути сміливим. Бути небезпечним. Бути елегантним.

Він постукав по дошці двома пальцями.

— Усякий, хто не спить, може помітити поставлену на нього пастку. Але сміливо ввійти з планом, що дозволяє перевернути все догори дригом, — це дивовижно, — він усміхнувся, хоча його обличчя залишалося таким самим похмурим. — А поставити пастку та знати, що хтось прийде насторожений, приготувавши якийсь трюк і собі, а тоді перемогти цю людину... Це вдвічі дивовижніше.

Бредонове лице пом'якшало, а його голос зазвучав майже як моління:

— Так відображає малопомітні механізми світу. Він — це дзеркало, яке ми підносимо життю. Хлопче, в танцях ніхто не перемагає. Суть танцю в рухах тіла. Гарно зіграна партія в так показує роботу розуму. Ці речі відзначаються своєю красою для тих, хто має очі, щоб її розгледіти.

Він показав на камінці, швидко й безжально розкладені між нами.

— Поглянь на це. Нащо мені хотіти виграти в таку гру?

Я опустил погляд на дошку й запитав:

— Суть не у виграші?

— Суть, — пафосно мовив Бредон, — у тому, щоб зіграти у прекрасну гру, — він підняв руки та знизав плечима, і його лице розтягнулося в блаженній усмішці. — Нащо мені хотіти перемогти в чомусь, окрім прекрасної гри?

Розділ шістдесят шостий

Легкий доступ

Того ж вечора я сидів сам у кімнаті, яка могла бути моїм салоном. Чи, може, моєю вітальнею. Чесно кажучи, я не знав напевне, в чому полягає різниця між ними.

Я з подивом виявив, що нові кімнати мені вельми до вподоби. Не тому, що вони були просторіші. Не тому, що з них краще було видно сад. Не тому, що інкрустація в мармуровій підлозі була приємніша оку. І навіть не тому, що в кімнаті стояла шафка для вина з надзвичайно гарними запасами — щоправда, це було доволі приємно.

Ні. Мої нові кімнати підходили більше, бо там стояло кілька крісел із подушками й без билець, що ідеально підходили для гри на лютні. Грати на кріслі з бильцями завжди незручно. У своїй попередній кімнаті я зазвичай рано чи пізно сідав на підлогу.

Я вирішив прозвати кімнату з гарними кріслами своєю лютнарнею. Чи, може, виступовою залом. На те, щоб вигадати щось досить пафосне, мені був потрібен час.

Зайве й казати, що останні події мене втішили. Щоб відсвяткувати, я відкоркував пляшку чудового темного фелоранського вина, розслабився й дістав лютню.

Розпочав я швидко, жваво — зіграв «Тінтаторнін», аби розім'яти пальці. Відтак якийсь час грав щось миле та простеньке, поступово знайомлячись зі своєю лютнею заново. Програвши

десь із пів пляшки, я дав собі відпочити. Моя музика стала м'якою й задоволеною, наче котик на сонечку.

Тоді я й почув шум позаду себе. Зупинився серед розсипу нот і зіп'явся на ноги, очікуючи зустріти Кодікуса, вартових чи якусь іншу смертельну напасть.

А знайшов мейра, який зніяковіло всміхався, наче дитина, яка щойно когось розіграла.

— Як я розумію, нові кімнати тебе задовольняють?

Я опанував себе й злегка вклонився.

— Ваша милосте, це чимало для таких, як я.

— Це доволі мало, зважаючи на те, як я тобі завинив, — сказав Алверон. Він сів на дивані неподалік і люб'язно змахнув рукою, показуючи, що я можу спокійно сісти й собі. — А що ти там зараз грав?

Я повернувся до свого крісла.

— Ваша милосте, це насправді не було повноцінною піснею. Я просто грав.

Мейр здійняв брову.

— Це ти сам вигадав? — я кивнув, і він жестом показав на мене. — Вибач, що перебив. Будь ласка, продовжуй.

— А що ви хотіли б почути, ваша милосте?

— Я чув із надійних джерел, що Мелуан Леклесс полюбляє музику й солодкі слова, — промовив він. — Щось таке.

— Солодкість буває різна, ваша милосте, — сказав я й зіграв вступ до «Вайолет тут». Ноти здавалися легкими, солодкими та сумними. Тоді перейшов до «Пісні про Сав'єна». Мої пальці швидко долали складні акорди. Зі звучання пісні було добре зрозуміло, як важко її зіграти.

Алверон кивнув самому собі та прислухався, і його лице стало ще вдоволенішим.

— А ти ще й пісні складати вмієш?

Я невимушено кивнув.

— Умію, ваша милосте. Хоча на те, щоб зробити щось таке як годиться, потрібен час.

— Скільки часу?

Я знизав плечима.

— День, два, три... Залежить від того, якої пісні ви бажаєте. З листами простіше.

Мейр нахилився вперед.

— Мені приємно знати, що Трепові похвали не були перебільшеними, — сказав він. — Визнаю, що перевів тебе до цих кімнат не лише з міркувань удячності. Вони з'єднані проходом із моїми власними. Нам знадобиться часто зустрічатися, щоб обговорювати моє залицання.

— Ваша милосте, це має бути надзвичайно зручно, — сказав я, а тоді продовжив, добираючи слова: — Я дізнався історію її сім'ї, та це слабко допоможе у залицанні до жінки.

Алверон захихотів і лагідно промовив:

— Ти, напевно, маєш мене за дурня. Я знаю, що тобі знадобиться з нею зустрітися. Вона буде тут за два дні, приїде з купою іншої шляхти. Я оголосив місяць святкувань на честь завершення своєї тривалої хвороби.

— Розумно, — похвалив я його.

Він знизав плечима.

— Я організую щось таке, щоб ви зустрілися швидко. Тобі потрібно що-небудь для занять своїм мистецтвом?

— Ваша милосте, має вистачити непоганого запасу паперу. Чорнила й ручок.

— І більше нічого? Я чув про поетів, яким мають допомагати у віршуванні певні розкоші, — мейр невизначено махнув рукою. — Певний напій чи пейзаж? Я чув про поета, доволі славетного в Ренірі, який тримає під рукою скриню з гнилими яблуками. Щоразу, коли його підводить натхнення, він відкриває її й дихає випарами, що від них ідуть.

Я засміявся.

— Я *музикант*, ваша милосте. А поети хай займаються забобонним торохтінням кістками. Мені потрібні лише інструмент, дві здорові руки, а також знання теми.

Ця думка, схоже, збентежила Алверона.

— Ніякої допомоги натхненню?

— Ваша милосте, я був би радий дозволу вільно блукати матками й Нижнім Севереном коли заманеться.

— А, звісно.

Я невимушено знизав плечима.

— У такому разі я маю легкий доступ до всього потрібного для натхнення.

* * *

Не встиг я ступити на Олов'яну вулицю, як побачив її. Після численних безплідних пошуків за останні кілька місяців видавалося дивним, що тепер вона так легко знайшлася.

Денна поволі, граційно йшла серед натовпу. Не з бундючністю, яку при дворах плутають із грацією, а з природною невимушеністю в рухах. Кіт не думає про потягування, а потягується. Але дерево не робить навіть цього. Дерево просто гойдається, не намагаючись рухатися самé. Отак рухалася й вона.

Я наздогнав її так швидко, як тільки міг наздогнати, не повертаючи її уваги.

— Перепрошую, панно.

Вона повернулася. Від погляду на мене її личко просіяло.

— Так?

— За звичайних обставин я нізащо не звернувся б так до жінки, але не можу не помітити, що у вас очі як у дами, в яку я одного разу відчайдушно закохався.

— Яка ж це прикрість — кохати лиш один раз, — відповіла вона, показуючи білі зуби в пустотливій усмішці. — Я чула, що деякі чоловіки спроможні кохати двічі чи навіть більше.

Я зігнував її шпильку.

— Я роблю щось дурне лиш один раз. Більше ніколи не кохатиму.

Деннине личко злагідніло, і вона легко опустила долоню мені на передпліччя.

— От сердега! Напевно, вона завдала тобі страшного болю.

— Є таке, вона ранила мене, і не раз.

— Але цього ж і слід очікувати, — буденним тоном сказала вона. — Як жінка не може не кохати такого блискучого чоловіка, як ти?

— Не знаю, — скромно відповів я. — Але гадаю, що вона мене, напевно, не кохала, бо зловила мене легким усміхом, а тоді зникла без жодного слова. Наче роса у блідому промінні світанку.

— Наче сон після пробудження, — з усмішкою додала Денна.

— Наче діва-фейрі, що мчить між деревами.

Якусь мить Денна мовчала.

— Напевно, вона була воістину дивовижна, якщо спіймала тебе так надійно, — зауважила вона, серйозно дивлячись на мене.

— Вона була незрівнянна.

— Ой, та ну! — Денна знову повеселішала. — Ми всі знаємо, що в темряві всі жінки однакові! — вона різко реготнула й багатозначно штурхнула мене ліктем у ребра.

— Неправда, — промовив я з непохитною впевненістю.

— Що ж, — поволі проказала Денна, — гадаю, тут мені доведеться повірити тобі на слово, — і знову поглянула на мене. — Можливо, з плином часу тобі вдасться мене переконати.

Я зазирнув у її темно-карі очі.

— Завше на це надіявся.

Денна всміхнулась, і моє серце здригнулося.

— Надійся й далі, — вона взяла мене попід руку й пішла зі мною в ногу. — Адже що нам залишається, коли немає надії?

Розділ шістдесят сьомий

Промовисті обличчя

Значну частину наступних двох днів я провів під опікою Стейпса, який перевіряв, чи знаю я правила етикету, прийняті на офіційних вечерях. Багато з них я вже знав із раннього дитинства, але був радий повторенню. Звичай змінюються від місця до місця та з року в рік, а навіть дрібні огріхи можуть призводити до великого сорому.

Тож Стейпс улаштував вечерю лише для нас двох, а відтак указав мені на десяток дрібних, але важливих помилок, яких

я припустився. Наприклад, відкласти брудне столове начиння вважається грубістю. Отже, облизувати ніж дочиста — це цілком прийнятно. Ба більше, якщо ви не хочете забруднити серветку, це — єдиний пристойний варіант поведінки.

Нечемно з'їдати шматок хліба повністю. Завжди слід лишати якусь частину на тарілці, бажано не лише скоринку. Те саме стосується молока: останній ковток неодмінно має лишатись у склянці.

Наступного дня Стейпс інсценізував іще одну вечерю, і я знову наробив помилок. Коментувати їжу під час вечері не геть нечемно, але це — ознака неотесаності. Те саме стосується нюхання вина. А ще, вочевидячки, маленький м'який сир, який мені подали, має шкірку. Шкірку, яку всяка цивілізована людина вважала б неїстівною та яку слід зрізати.

Я, як порядний варвар, з'їв його повністю. І смак виявився нічогенький. Та все ж я запам'ятав цей факт і змірився з тим, що доведеться викинути половину цілком доброго сиру, якщо його поставлять переді мною. Така вже ціна цивілізованості.

* * *

Я прибув на бенкет у вбранні, пошитому спеціально для цього приводу. Його кольори, трав'янисто-зелений і чорний, мені личили. Парчі було забагато як на мій смак, але того вечора я нехотячи скорився велінням моди, позаяк мав сидіти ліворуч від Мелуан Леклесс.

За останні три дні Стейпс інсценізував для мене шість офіційних вечер, і я почувався готовим до чого завгодно. Опинившись під дверима бенкетної зали, я гадав, що найважче цього вечора буде вдавати інтерес до їжі.

Однак я, хоч і був готовий до трапези, не був готовий побачити саму Мелуан Леклесс. На щастя, моя сценічна підготовка взяла своє, і я спокійно повторив належний ритуал, усміхнувшись і простягнувши їй руку. Вона гречно кивнула, і ми разом покрокували до столу.

У високих канделябрах горіли десятки свічок. Стояли прикрашені гравіруванням срібні графіни, повні гарячої води для

миття рук у мисках і холодної води для пиття зі склянок. Повітря підсолоджували старовинні вази з вигадливими квітковими композиціями. З рогів достатку так і висипалися блискучі фрукти. Особисто мені це здавалося кричущим несмаком. Але це було виявом традиції, демонстрацією багатства господаря.

Я провів леді Леклесс до столу й відсунув для неї стілець. Поки ми йшли вздовж зали, я старався не дивитися в її бік, але коли я допоміг їй сісти, її профіль так сильно нагадав мені когось, що я мимоволі витріщив очі. Я був певен, що знаю її. Тільки нізачо не міг пригадати, де ми зустрічалися...

Сівши, я спробував здогадатися, де міг бачити її раніше. Якби землі Леклессів не були розташовані за тисячу миль звідти, подумав би, що знаю її з Університету. Але це було абсурдно. Спадкоємиця Леклессів не стала б навчатися так далеко від дому.

Мій погляд неспішно заковзав по знайомих до сказу рисах. Може, я зустрічав її в «Еоляні»? Малоймовірно. Інакше я пам'ятав би. Вона була приголомшливо вродлива, мала вольове підборіддя й темно-карі очі. Безумовно, якби я побачив її там...

— Ви побачили щось цікаве для себе? — запитала вона, не повертаючись у мій бік. Голос у неї був приємний, але в ньому легко було почути звинувачувальну нотку.

Я ж витріщився на неї! Провів за столом не більш як хвилину, а вже сую лікоть у масло.

— Перепрошую. Але я люблю спостерігати за чужими обличчями, а ваше мене вразило.

Мелуан повернулася до мене. Її роздратування трохи вщухло.

— Ви турагіор?

Турагіори стверджують, буцімто вміють визначити характер або майбутнє людини за її обличчям, очима й формою її голови. Справжнісінькі вінтські забобони.

— Трохи цим займаюся, моя пані.

— Справді? То що вам каже моє лице? — вона підвела погляд, відвівши його від мене.

Я демонстративно оглянув личко Мелуан, зауваживши її бліду шкіру та вправно накручене каштанове волосся. Вуста в неї

були повні й червоні, але не від якоїсь фарби. Обриси шиї — горді та граційні.

Я кивнув.

— Я бачу на ньому частку вашого майбутнього, моя пані.

Вона трохи здійняла одну брову.

— То розкажіть про неї.

— Невдовзі перед вами вибачатимуться. Простіть, мій погляд як калантис — легкий його політ. Тож пурхнув він до вас, бо личко ваше — ніжний квіт.

Мелуан усміхнулася, проте не зашарілася. Вразлива для лестоців, але все-таки звикла до них. Я запам'ятав цей факт на майбутнє.

— Це було доволі легко визначити, — зауважила вона. — Чи бачите ви щось інше?

Я знову на мить придивився до її обличчя.

— Ще два факти, моя пані. Воно підказує мені, що ви Мелуан Леклесс і що я до ваших послуг.

Вона всміхнулася й подала мені руку для поцілунку. Я взявся за цю руку та схилив над нею голову. Цілувати її по-справжньому, як вимагали правила пристойності в Союзі, не став. Натомість ненадовго притиснув губи до власного великого пальця, що тримав її за руку. Справді поцілувати їй руку в цій частині світу було б жахливим нахабством.

Наша легка бесіда зупинилася, бо принесли супи: сорок слуг одночасно поставили тарілки перед сорока гостями. Я скуштував. На Бога, і нащо тільки готувати солодкий суп?!

Я з'їв іще ложку і вдав, ніби мені подобається. Краєчком ока придивився до свого сусіда, крихітного немолодого чоловіка — як я знав, віцекороля Банніса. Обличчя й руки в нього були зморшкуваті, у плямах, замість волосся — закудлані сиві патли. Я побачив, як він без тіні сорому встромив у суп палець, скуштував, а тоді відсунув миску.

Чоловік попорпався в кишнях і розтиснув долоню, показуючи мені, що знайшов.

— На такий випадок я завжди беру із собою повну кишеньку зацукрованого мигдалю, — змовницьки прошепотів він.

Погляд у нього був хитрий, наче в дитини. — Ніколи не знаєш, що тобі спробують згодувати, — він простягнув руку. — Можете пригоститись, якщо хочете.

Я взяв один горішок, подякував чоловікові й перестав привертати його увагу до кінця вечора. Коли я кілька хвилин по тому глянув на нього знову, він без сорому їв мигдаль із кишені й чубився з дружиною через те, можуть чи не можуть селяни пекти хліб із жолудів. Судячи з усього, це була невеличка частка більш масштабної суперечки, яку вони вели ціле своє життя.

Праворуч від Мелуан сиділа іллійська пара, що бесідувала своєю мелодійною мовою. В поєднанні зі вправно розміщеними оздобами, через які важко було розгледіти гостей по той бік столу, це означало, що ми з Мелуан були більш самотні, ніж якби прогулювалися разом у садах. Мейр гарно розсадив гостей.

Суп забрали, а на зміну йому принесли м'ясо — як я вирішив, фазана під густим вершковим соусом. Зрозумівши, що він цілком мені смакує, я здивувався.

— То як, на вашу думку, нас зробили парою? — невимушено запитала Мелуан. — Пане...

— Квоут, — я легенько вклонився, не встаючи зі стільця. — Можливо, річ у тім, що мейр побажав вас розважити, а я трохи вмію розважати.

— Безумовно.

— А може, я просто заплатив розпорядникові неймовірну суму. — Вона знову зблиснула усмішкою, випивши трохи води. «Любить зухвалість», — подумав я.

Я витер пальці й мало не поклав серветку на стіл, а це було б жахливою помилкою. Це був сигнал про те, що останню подану страву треба прибрати. Якщо це відбувалося надто швидко, це натякало на мовчазну, але нищівну критику гостинності господаря. Демонстративно склавши серветку та поклавши її на коліна, я відчув, як по моїй спині між лопатками тече краплинка поту.

— То чим ви займаєте свій час, пане Квоуте?

Про роботу вона мене не спитала — отже, вирішила, що я належу до шляхти. На щастя, я вже заклав для цього підвалини.

— Трохи пописую. Генеалогії. Іноді — п'єски. Ви любите театр?

— Іноді. Залежно від обставин.

— Залежно від п'єси?

— Залежно від артистів, — відповіла Мелуан. У її голосі з'явилося дивне напруження.

Я не помітив би його, якби не стежив за нею так уважно. Вирішив змінити тему на якусь безпечнішу.

— Як вам дороги на шляху до Северена? — запитав я. Скаржитися на дороги обожують усі. Це така сама безпечна тема, як погода. — Чув, виникли якісь проблеми з бандитами на півночі.

Я сподівався трохи пожвавити розмову. Що більше Мелуан говоритиме, то краще її можна буде пізнати.

— У цю пору року на дорогах завжди повно бандитів із ру, — холодно сказала Мелуан.

Не просто бандитів. Бандитів *із ру*. Це слово вона вимовила з такою холодною ненавистю в голосі, що мені від нього стало лячно. Вона ненавиділа ру. Відчувала не звичайну огиду, яку плекає до нас більшість людей, а правдиву, гостру, зубату ненависть.

Від необхідності відповідати мене врятувала поява охолодженої фруктової випічки. Ліворуч від мене віцекороль сперечався з дружиною про жолуді. Праворуч Мелуан поволі розтинала навіпіл полуничне тістечко. Личко в неї було бліде, наче маска зі слонової кістки. Спостерігаючи, як її бездоганні лаковані нігтики шматують випічку, я здогадався, що вона думає про ру.

* * *

Якщо не брати до уваги її побіжної згадки про едема ру, вечір минув доволі добре. Я поступово змусив Мелуан розслабитися, невимушено розмовляючи про дрібниці. Вишукана вечеря тривала дві години, тож часу на обговорення в нас було задовольно. Я побачив, що вона саме така, як указував Алверон: розумна, приваблива, красиво говорить. Навіть знання про її ненависть до ру не заважало мені хоч трохи насолоджуватися її товариством.

Одразу після вечері я повернувся до себе в кімнату й заходився писати. Коли прийшов мейр, у мене вже були три чернетки

листа, начерк для пісні та п'ять аркушів, обписаних нотатками та фразами, які я сподівався використати згодом.

— Заходьте, ваша милосте, — коли він увійшов, я підвів погляд. Мейр був мало схожий на того хворобливого, кволоного чоловіка, якого я виходив. Він набрав трохи ваги та здався на п'ять років молодшим.

— Яка твоя думка про неї? — запитав Алверон. — Вона згадувала якихось залицяльників під час вашої розмови?

— Ні, ваша милосте, — відповів я й передав йому складений папірець. — Ось перший лист, який слід їй послати. Ви ж, певно, можете знайти спосіб доставити його їй таємно?

Мейр розгорнув його й почав читати, беззвучно ворушачи губами. Я насилу вигадав ще один рядок для пісні й нашкрябав поряд зі словами акорди.

Урешті мейр підвів погляд.

— А тобі не здається, що це вже трохи занадто? — збентежено поцікавився він.

— Ні, — я відірвався від писання, щоб показати пером на інший папірець. — *Оце* вже занадто. А лист, який ви тримаєте в руці, саме такий, як треба. Вона має певну схильність до романтики. Хоче, щоб її вразили, хоча, певно, сама це заперечувала б.

На мейровому обличчі все одно відбивався сумнів, тож я відштовхнувся від столу й відклав перо.

— Ваша милосте, ви мали рацію. За такою жінкою, як вона, цілком варто упадати. За кілька днів у маєтках знайдеться десяток чоловіків, які були б раді взяти її за дружину. Чи не так?

— Тут уже набереться десяток, — похмуро сказав він. — А невдовзі буде три десятки.

— Додайте ще десяток із тих, кого вона зустріне під час вечері чи прогулянки в саду. І ще десяток тих, хто залицятиметься до неї просто заради процесу. А скільки з цих десятків писатиме їй листи й вірші? Вони надсилатимуть їй квіти, милі дрібнички, щось на знак ніжних почуттів. Невдовзі її завалять увагою. У вас лиш одна, найбільша надія.

Я показав на листа.

— Дійте швидко. Цей лист збудить її увагу, її цікавість. За день чи два, коли на її столі збереться безліч інших записок, вона вже чекатиме другого листа від нас.

Мейр неначе трохи повагався, а тоді зігнув плечі.

— Ти певен?

Я хитнув головою.

— Тут немає нічого однозначного, ваша милосте. Лише надії. А ця — найкраща, яку я можу вам дати.

Алверон завагався.

— Нічого про це не знаю, — зізнався він із ноткою роздратування. — Якби ж то існувала якась книжка, якийсь звід правил, за якими можна було б діяти... — на мить він став неймовірно схожий на пересічну людину й майже не схожий на мейра Алверона.

Правду кажучи, я й сам був серйозно стурбований. Мої власні знання про залицання до жінок могли спокійно вміститися в наперсток на чіємусь пальці.

З іншого боку, я мав величезний обсяг знань із чужого досвіду. Певно ж, десять тисяч романтичних пісень, п'єс і оповідок, разом узяті, чогось та й варті. Що ж до негативу, то я бачив, як Сіммон упадав майже за кожною жінкою в радіусі трьох миль від Університету з приреченим ентузіазмом дитини, що намагається злетіти. Ба більше, я бачив, як сотня чоловіків розбилися на друзки об Денну, наче кораблі, що намагалися не зважати на приплив.

Алверон поглянув на мене. На його обличчі досі відбивалася щира стурбованість.

— Як гадаєш, одного місяця вистачить?

Заговоривши, я здивувався впевненості у власному голосі.

— Ваша милосте, якщо я не зумію допомогти вам упіймати її за один місяць, то це неможливо.

Розділ шістдесят восьмий

Почім буханець

Наступні дні минули приємно. Світлий час доби я проводив із Денною в Нижньому Северені, досліджуючи місто й довколишню

сільську місцевість. Ми їздили верхи, плавали, співали чи просто цілоденно балакали. Я лестив їй, страшенно й безнадійно, бо сподіватися її впіймати міг лише дурень.

А відтак я вертався до своїх кімнат і писав листа, що зростав у мені весь день. Або вивергав із себе пісню для неї. І в цьому листі чи в цій пісні висловлював усе те, чого не наважувався сказати Денні вдень. Те, що, як я знав, лише її відлякає.

Закінчивши листа чи пісню, я переписував створене. Трохи приглушував тональність, викреслював одну-дві щирі заяви. Поволі розгладжував і зшивав усе так, щоб текст сів на Мелуан Леклесс тісно, наче рукавичка з телячої шкіри.

Це була ідилія. Знайти Денну в Северені було набагато легше, ніж в Імрі. Ми сходилися на кілька годин поспіль, часом більш ніж раз на день, часом три чи чотири дні поспіль.

Однак заради справедливості зауважу, що не все було ідеально. У цій ковдрі, як казав мій батько, було кілька колючок.

Першою був молодий панич, на ім'я Джерред, який супроводжував Денну під час однієї з наших перших зустрічей у Нижньому Северені. Він, ясна річ, знав її не як Денну. Він звав її Алорою, тож так до кінця дня її звав і я.

З обличчя Джерреда не сходив приречений вираз, який дуже добре мені запам'ятався. Джерред знав Денну досить довго, щоб у неї закохатись, і саме почав усвідомлювати, що його час спливає.

Я бачив, як він припускається тих самих помилок, які до нього робили інші. Він по-власницьки обіймав її. Подарував їй перстень. Якщо її погляд під час нашої прогулянки містом зупинявся на чомусь більш ніж на три секунди, Джерред пропонував купити це їй. Він намагався витягнути з неї обіцянку зустрітись колись у майбутньому. Потанцювати в маєтку Деферрів? Повечеряти в «Золотій дощі»? Завтра люди графа Абельарда ставлять «Десятигрошового короля»...

Якби це відбувалось окремо, це було б нормально. Можливо, навіть чарівно. Але в сукупності це скидалося на вияв чистого, шаленого відчаю. Джерред хапався за Денну, наче топельник за дерев'яну дошку.

Коли Денна відверталася, він гнівно зиркав на мене, а коли вона того вечора попросилася з нами обома, його лице витягнулося й побіліло так, ніби він уже два дні як помер.

Друга колючка була гостріша. Я вже майже два витки допомагав мейрові залицятися до коханої, і тут Денна зникла. Без сліду, без жодного слова, без попередження. Без прощальної записки чи вибачення. Я три години чекав у платній стайні, в якій ми домовилися зустрітись. Опісля пішов до її шинку, та виявив, що вона покинула його напередодні, забравши всі речі.

Я пішов до парку, де ми обідали напередодні, а тоді — до десятка інших місць, де ми вже бували в товаристві одне одного. Коли я дістався вершини Прямовису, скориставшись підйомником, уже майже настала північ. І все одно щось дурнувате в мені сподівалося, що нагорі мене зустріне Денна та знову з несамовитим завзяттям кинеться в мої обійми.

Але її там не було. Тієї ночі я не написав жодного листа, жодної пісні для Мелуан.

Другого дня я годинами скрадався Нижнім Севереном, наче привид, стурбований і ображений. Того ж вечора у своїх кімнатах я пітнів, лаявся й зіжмакав двадцять аркушів паперу, перш ніж народив три короткі, більш-менш стерпні абзаци, які згодом вручив мейрові: хай робить із ними що забажає.

На третій день серце обтяжувало мені груди каменем. Я спробував дописати пісню, яку писав для мейра, та з моїх зусиль не вийшло нічого гідного. Першу годину ноти, які я грав, були важкі, наче свинець, і безживні. Протягом другої вони стали безладними й невпевненими. Я вперто працював далі, доки кожен звук, який видавала моя лютня, не став подібним до скреготу ножа по зубах.

Урешті я дозволив своїй нещасній змученій лютні замовкнути та згадав, що колись давно сказав мій батько: «Для пісні час підходить не всяк. Як вона не звучить, це не просто так. Всі мелодії завше із серця ідуть, як криниця брудна, в ній нечиста й вода. Зачекай, доки зникне у ній каламуть, щоби пісня не стала нудна і бліда».

Я опустил лютню у футляр, бо знав, що це правда. Треба було зачекати кілька днів, перш ніж ізнову розпочати продуктивне залицяння до Мелуан від імені мейра. Ця справа була надто делікатна, щоби силувати себе чи бути нещирим.

З іншого боку, я знав, що мейр не зрадіє затримці. Мені треба було якось відволіктись, а позаяк мейр був аж надто розумний, треба було відволіктися на щось бодай частково серйозне.

* * *

Повітря характерно зітхнуло — я здогадався, що то відчиняється таємний прохід мейра в моїй гардеробній. Поки він зайшов у двері, я стривожено заходив із боку в бік.

Останні два витки Алверон продовжував набирати вагу, і його лице вже не здавалося схудлим і витягнутим. Він мав вельми ефектний вигляд у своєму пишному вбранні — жовтувато-білій кремовій сорочці та жорсткій куртці темно-сапфірового кольору.

— Дістав звістку від тебе, — різко сказав він. — То ти дописав пісню?

Я повернувся до нього.

— Ні, ваша милосте. Мою увагу привернуло дещо важливіше за пісню.

— Для тебе немає нічого важливішого за пісню, — твердо промовив мейр і смикнув за манжет сорочки, розправляючи його. — Я чув від кількох людей, що перші дві неабияк потішили Мелуан. Тобі варто кинути в цьому напрямку всі свої зусилля.

— Ваша милосте, я добре знаю, що...

— Не петляй, — нетерпляче сказав Алверон і позирнув на циферблат високого механічного годинника, що стояв у кутку кімнати. — У мене ще призначені зустрічі.

— Вашому життю знову загрожує Кодікус.

Мушу віддати мейрові належне: він міг би заробляти на життя на сцені. Він майже не втратив самовладання — лише трохи завагався, смикаючи себе за другий манжет.

— І як саме? — запитав Алверон, вочевидь, геть не збентежившись.

— Він може нашкودити вам не лише отрутою. Зробити де-що на відстані.

— Ти маєш на увазі чари, — вирішив Алверон. — Він збирається начаклувати посилка й відправити його мене мучити?

«На Тейлу, чари й посилки!» Легко було забути, що цей розумний, витончений і загалом освічений чоловік ненабагато кращий за дитину в усьому, що стосується таємного. Він, напевно, вірив у фей і ходячих мерців. Бідолашний дурень.

Однак намагатися його перевиховати було б важко й непродуктивно.

— Може бути й таке, ваша милосте. Як і інші, більш очевидні загрози.

Він частково облишив свою напускну байдужість і зазирнув мені в очі.

— Що може бути очевиднішим за посилка?

Мейр був не з тих людей, яких можна зворушити лише словами, тож я взяв із вази з фруктами яблуко і витер його рукою, а тоді передав Алверонові.

— Потримайте, будь ласка, секунду, ваша милосте.

Він із підозрою взяв яблуко.

— То що це таке?

Я підійшов до свого прекрасного багряного плаща, який висів на стіні, й дістав із однієї з численних кишень голку.

— Я показую вам те, на що здатен Кодікус, ваша милосте, — я простягнув руку, щоб узяти яблуко назад.

Мейр віддав його, і я його оглянув. Піднісши його під кутом до світла, побачив саме те, на що сподівався, — розмазану пляму на блискучій шкірці яблука. Пробурмотів зв'язування, зосередив алар і встромив голку в середину нечіткого сліду, що залишився на шкірці яблука від вказівного пальця мейра.

Алверон сіпнувся й беззв'язно вигукнув від подиву, витріщившись на свою долоню так, ніби її, скажімо, несподівано вкололи шпилькою.

Я мало не очікував, що він мене вилає, та він нічого такого не зробив. Мейр вирячив очі, поблід на виду. А тоді він побачив,

як на подушечці його пальця виросла крапля крові, і його лице стало задумливим.

Мейр облизав губи й поволі засунув пальця до рота.

— Розумію, — тихо сказав він. — Від такого можна вберегтися?

Насправді це було не запитанням.

Я кивнув, зберігаючи серйозне обличчя.

— Частково, ваша милосте. Гадаю, я можу створити певний... певний оберіг для вашого захисту. Тільки шкодую, що не додумався до цього швидше, але то одне, то інше...

— Так, так, — мейр замахав рукою, наказуючи мені мовчати. — І що тобі знадобиться для такого оберега?

Запитання було непросте. На перший погляд він питав, які матеріали мені знадобляться. Але мейр був людиною практичною. Також він питав про мої розцінки.

— Ваша милосте, потрібне обладнання має бути в майстерні, розташованій у вежі Кодікуса. А ті матеріали, яких він не має під рукою, я, певно, знайду в Северені, якщо матиму час.

Відтак я зупинився, замислившись над другою частиною його запитання й перебираючи в голові сотню речей, які міг пожалувати мені мейр. Гроші, в яких можна купатися; новеньку лютню — таку, яку можуть собі дозволити лише королі. Від цієї думки мене пройняв шок. Лютня Антрессора! Я такої ніколи не бачив, зате її бачив мій батько. Він якось зіграв на такій в Аніліні, і часом говорив про це після келиха вина, злегка ворушачи руками в повітрі.

Мейр міг умить таке організувати.

І це, і, звісно, ще більше. Алверон міг домовитися про доступ до сотні приватних бібліотек. Офіційне покровительство з його боку також не було би дрібницею. Ім'я мейра відчиняє двері так само швидко, як ім'я короля.

— Я хотів, — поволі заговорив я, — обговорити дещо з вашою милістю. У мене є задум, для належного виконання якого мені потрібна допомога. А ще я маю друга, талановитого музиканта, якому став би у пригоді заможний покровитель... — тут я багатозначно замовк.

Алверон кивнув. Із його сірих очей було видно, що він зрозумів. Мейр не був дурнем. Він знав, почім буханець хліба.

— Скажу Стейпсові, хай віддасть тобі ключі від вежі Кодікуса, — сказав він. — Як довго треба виготовляти цей оберіг? Я трохи помовчав, неначе замислившись.

— Не менш як чотири дні, ваша милосте, — за цей час каламутні води мого творчого колодязя очистяться. Чи принаймні Денна повернеться з того завдання, що несподівано повело її деінде. — Якби я був упевнений у його обладнанні, могло б вийти і швидше, але мені доведеться діяти обережно. Не знаю, як Кодікус міг щось зіпсувати, перш ніж утекти.

Тут Алверон насупився.

— Ти зможеш одночасно продовжувати поточну роботу?

— Ні, ваша милосте. Це буде доволі виснажливо й забиратиме чимало часу. Тим паче з огляду на те, що ви, певно, воліли б, щоб я збирав матеріали в Нижньому Северені непомітно...

— Так, звісно, — Алверон важко видихнув через ніс. — От клята морока, а все було так добре... Кого б залучити до написання листів, поки ти будеш зайнятий? — останню фразу він вимовив задумливо, передусім звертаючись до себе.

Цю думку треба було придушити в зародку. Я не хотів ділитися з кимось такою заслугою, як залицяння до Мелуан.

— Не думаю, що в цьому виникне потреба, ваша милосте. Сім чи вісім днів тому — можливо. Але тепер ми вже, як ви кажете, зацікавили її. Вона в захваті, жадає наступного звернення. Якщо мине кілька днів без жодної звістки від нас, вона засмутиться. Але важливіше буде те, що вона з нетерпінням чекатиме на нові знаки вашої уваги.

Мейр із задумливим обличчям пригладив бороду однією рукою. Я замислився, чи не вдатися до порівняння зі грою з рибиною на гачку, але сумнівався, що мейр коли-небудь займався такою простою річчю, як риболовля.

— Не вважайте це за зухвальство, ваша милосте, але ви, як були молодші, хоч раз намагалися завоювати прихильність молоді дами?

Почувши мої обережні слова, Алверон усміхнувся.

— Я не вважаю це зухвальством.

— І які видавалися вам цікавішими? Ті, які негайно кидалися вам в обійми, чи ті, з ким було складніше, ті, які не бажали ваших упадань і взагалі на них не реагували? — погляд мейра став відстороненим: він згадував. — Із жінками те саме. Деякі не терплять, коли чоловіки за них чіпляються. І всі вони радіють простору для самостійного вибору. Важко жадати того, що завжди лишається поряд.

Алверон кивнув.

— Частка правди в цьому є. Відсутність підживлює ніжні почуття, — він кивнув іще раз, уже твердіше. — Чудово. Три дні, — знову позирнув на механічний годинник. — А зараз я мушу...

— І останнє, ваша милосте, — швидко сказав я. — Амулет, який я виготовлю, має бути спеціально настроєний на вас. Для цього знадобиться трохи вашої співпраці, — я прокашлявся. — А якщо точніше, то трохи вашої... — ще раз прокашлявся. — Матерії.

— А можна конкретно?

— Трохи крові, слини, шкіри, волосся й сечі, — я подумки зітхнув, бо знав, що для людини, враженої вінтськими забобонами, це має скидатися на рецепт створення посилка чи чогось не менш абсурдного.

Як я й очікував, мейр примружився, вислухавши цей перелік.

— Я, звісно, не фахівець, — поволі проказав він, — але скидається на те, що саме з цими речами мені слід по змозі не розлучатись. Як я можу тобі довіряти?

Я міг би заперечити, запевнити його у відданості, нагадати про свою службу в минулому чи звернути його увагу на те, що вже рятував йому життя. Але за останній місяць я зрозумів, як працює розум мейра.

Я всміхнувся йому найбільш багатозначною усмішкою, на яку був здатен.

— Ви ж розумна людина, ваша милосте. Певен, що ви й без мене знаєте відповідь.

Він усміхнувся у відповідь.

— То підіграй мені трохи.

Я знизав плечима.

— Ваша милосте, від вашої смерті мені жодної користі.

Його сірі очі на мить придивилися до моїх, а тоді мейр задоволено кивнув.

— Щира правда. Коли це все знадобиться, пошли мені звістку, — він повернувся до виходу. — Три дні.

Розділ шістдесят дев'ятий

Великий безум

Я здійснив кілька походів до Нижнього Северена, щоб зібрати матеріали для Алверонового грама. Необроблене золото. Нікель і залізо. Вугілля та травильні кислоти. Гроші на ці покупки я роздобув, продаючи різне обладнання з майстерні Кодікуса. Грошей можна було попросити в мейра, та мені хотілося, щоб він уважав мене за людину самостійну у своїй винахідливості, а не за постійну статтю витрат.

І так уже сталося, що під час цих закупів і продажів я завітав до багатьох із тих місць, де ми з Денною проводили час разом.

Я так звик її знаходити, що тепер помічав Денну там, де її не було. Моє сповнене надій серце щодня тьохкало, коли я бачив, як вона завертає за ріг, заходить до шевця, підіймає руку, щоб помахати нею з протилежного боку подвір'я. Але насправді то ніколи не була вона, і я шовечора повертався до маєтку мейра нещаснішим, аніж напередодні.

Ще гірше було від того, що Бредон за кілька днів до цього покинув Северен, щоби провідати родичів, які жили неподалік. Я й не знав, як сильно почну залежати від нього, доки він не зник.

Як я вже казав, виготовити ґрам не надто складно за наявності потрібного обладнання, схеми й алару, подібного до клинка з рамстонської сталі. Інструменти для обробки металів у вежі Кодікуса були пристойні, хоч і близько не такі добрі, як у Промислі. Зі схемою труднощів також не виникло, позаяк я маю гарну пам'ять на такі речі.

Працюючи над мейровим грамом, я взявся за другий — заміну тому, який утратив сам. На жаль, через те що обладнання, з яким я працював, було доволі грубе, в мене не було часу закінчити його як годиться.

Грам для мейра я закінчив за три дні після розмови з ним і за шість днів після раптового зникнення Денни. Наступного дня я облишив безглузді пошуки й засів у одній із кав'ярень просто неба, п'ючи каву й намагаючись знайти натхнення для пісні, яку мав написати для мейра. Я провів там десять годин, і єдиною творчістю, що мені вдалося, було чарівне перетворення майже цілого галона кави на дивовижну духмяну сечу.

Того вечора я перепив скатену й заснув за письмовим столом. Пісня для Мелуан залишилася незавершеною. Мейр був не радий.

* * *

Денна з'явилася знову на сьомий день моїх блукань нашими звичними місцями в Нижньому Северені. Хай скільки я шукав, вона побачила мене першою й зі сміхом побігла до мене. Їй не терпілося розповісти мені про пісню, яку вона чула напередодні. Ми провели день разом із такою легкістю, ніби вона взагалі не від'їздила.

Я не став питати її про непояснене зникнення. Знав Денну вже понад рік і трохи розумів потайні ходи в її серці. Я знав, що вона цінує свій особистий простір. Знав, що вона має таємниці.

Того вечора ми перебували в маленькому садку, що тягнувся біля самого краю Прямовису. Сиділи на дерев'яній лаві з краєвидом на темне місто внизу — безладну мішанину ламп, ліхтарів, газового освітлення з окремими різкими вкрапленнями симпатичного світла.

— Знаєш, мені шкода, — тихо сказала Денна.

Ми сиділи й майже чверть години мовчки споглядали вогні міста. Якщо вона продовжувала якусь попередню розмову, то я не міг згадати, що то за розмова.

— Прошу?

Денна нічого не сказала відразу, і я повернувся до неї. Місяця в небі не було, і ніч була темна. Її личко тьмяно освітлювала тисяча вогнів знизу.

— Іноді я йду геть, — урешті промовила вона. — Швидко й тихо, серед ночі.

Денна говорила, не дивлячись на мене та вп'явшись темними очима в місто внизу.

— Інакше не можу, — продовжила тихим голосом. — Іду геть. Без жодного слова, без попередження. Без жодного пояснення опісля. Іноді це — єдине, що я можу зробити.

Тут вона повернулася до мене й зазирнула мені в очі. Її лице на тьмяному світлі видавалося серйозним.

— Сподіваюся, ти й без мене знаєш, — мовила вона. — Сподіваюся, мені не треба це казати...

Денна повернулася назад і поглянула на вогники, що мерехтіли внизу.

— Але, хай чого це варте, мені прикро.

Відтак ми посиділи ще трохи, насолоджуючись затишним мовчанням. Мені хотілося щось сказати. Хотілося сказати, що це мене не бентежить, але це було би брехнею. Хотілося сказати, що насправді мені просто хочеться, щоб вона поверталася, та побоювався, що це може бути занадто правдиво.

Тож я не ризикував сказати щось не те й тому не казав нічого. Я знав, що трапляється з чоловіками, які надто міцно за неї тримаються. У цьому й полягала різниця між мною та іншими. Я не чіплявся за неї, не намагався нею завладати. Не обіймав її, не бурмотів їй на вухо й не цілував її несподівано в щоку.

Я, звісно, думав про це. Досі пам'ятав, яка вона була тепла, коли обхопила мене руками біля кінного підйомника. Часом я був ладен віддати правицю, аби тільки знов обійняти Денну.

Але тоді я згадував, які обличчя були в інших чоловіків, коли вони розуміли, що Денна їх покидає. Згадував усіх інших, хто намагався прип'яти її до землі й не зумів. Тож я не показував їй пісень і віршів, які написав, бо знав, що надмір правди може бути руйнівним.

А якщо це означає, що вона не зовсім моя, то й що з того? Я буду тією людиною, до якої вона завжди може повернутися, не боячись ані докорів, ані запитань. Тож я не намагався її завоювати й задовольнявся прекрасною грою.

Однак почасти я завжди сподівався на більше і тому почасти завжди був дурнем.

* * *

Минали дні, а ми з Денною досліджували вулиці Северена. Сиділи в кав'ярнях, ходили на вистави, їздили на прогулянки верхи. Видерлися вгору Прямовисом, скориставшись низькою дорогою, просто щоб казати, що ми це змогли. Ходили до ринків у доках, до мандрівного звіринця й до кількох кабінетів дивовиж.

Іноді ми цілими днями тільки те й робили, що балакали, і в ці дні наші розмови були передусім присвячені музиці.

Ми незліченні години дискутували про музичне мистецтво. Про сумісність пісень. Про те, як сполучаються приспів і куплет, про тональність, лади та розміри.

Про все це я дізнався в ранньому віці й часто думав. І хоча Денна почала вивчати це нещодавно, в певному розумінні це грало їй на руку. Я вивчав музику, відколи навчився говорити. Знав десять тисяч правил мелодики й віршування краще, ніж свої п'ять пальців.

А Денна — ні. Де в чому це їй заважало, зате іноді робило її музику дивною й чудовою...

Я погано це пояснюю. Уявіть собі, що музика — це величезне заплутане місто на кшталт Тарбієна. За роки життя там я пізнав його вулиці. Не лише головні. Не лише завулки. Я знав короткі шляхи, дахи й почасти — каналізацію. Завдяки цьому я міг пересуватися містом, наче кролик чагарником. Я був швидкий, хитрий, розумний.

Зате Денну ніколи не навчали. Вона нічого не знала про короткі шляхи. Здавалося б, їй хоч-не-хоч доводиться вештатися містом, загублений і безпорадний, застряглий у звивистому лабіринті з каменю й будівельного розчину.

Але замість цього вона просто проходила крізь стіни. Інакше не вмiла. Ніхто й ніколи не казав їй, що вона так не може. Завдяки цьому вона пересувалася містом, наче якась фея. Ходила дорогами, не видимими більше нікому, і завдяки цьому її музика стала дикою, дивною й вільною.

* * *

Урешті в мене вийшли двадцять три листи, шість пісень і — соромно казати — один вірш.

Звісно, було не лише це. Самими листами жіночого серця не завоюєш. Алверон і сам чудово залицявся. А відкрившись Мелуан як її анонімний залицяльник, він почав виконувати левову частку роботи й поступово привабив Мелуан до себе тією лагідною пошаною, яку відчував до неї.

Проте мої листи привертали її увагу. Мої пісні приваблювали її достатньо, щоб Алверон починав користуватися своїм неквапливим багатослівним шармом.

І все ж я можу стверджувати, що в цих листах і піснях лише маленька часточка моєї заслуги. А що ж до вірша, то довести мене до такого великого безуму могла лиш одна річ на світі.

Розділ сімдесятий

Чіпляння

Я зустрівся з Денною біля її шинку у Чоботарському провулку, маленького закладу під назвою «Чотири гноти». Завернувши за ріг і побачивши, як вона стоїть у світлі ліхтаря, що висів угорі, над парадними дверима, я відчув, як мене наповнює радість від простого задоволення — можливості знайти її тоді, коли я йду шукати.

— Дістав записку від тебе, — промовив я. — Уяви собі мій захват.

Денна всміхнулася і зробила реверанс, скориставшись однією рукою. Вона була вбрана у спідницю — не складну сукню з тих,

які носять шляхтянки, а простий клопоть тканини, в якому можна складати сіно чи ходити на сільські танці.

— Я не була впевнена, що ти зможеш прийти, — сказала вона. — Адже до цього часу більшість цивілізованих людей уже полягали спати.

— Визнаю, був здивований, — зізнався я. — Якби я був надміру допитливим, то поцікавився б, чим ти займалась аж до такої вкрай непристойної години.

— Справами, — промовила Денна й театральнo зітхнула. — Зустрілася з покровителем.

— Він знову тут? — запитав я.

Вона кивнула.

— І захотів зустрітися з тобою опівночі? — додав я. — Це... дивно.

Денна вийшла з-під вивіски шинку, і ми разом пішли вулицею.

— Рука, що тримає гаманець... — заговорила вона й безпорадно знизала плечима. — Для пана Ясена дивний час і незручне місце зустрічі — це нормально. Почасти я підозрюю, що він може бути просто самотнім шляхтичем, якому набридло звичайне покровительство. Не знаю, можливо, він вважає, ніби це додає пікантності — тобто його вдавання, ніби він причетний до якихось темних інтриг, а не просто потроху замовляє в мене пісні.

— То що ти запланувала на сьогодні? — запитав я.

— Просто провести час у твоїй премилій компанії, — відповіла Денна, потягнулася й узяла мене попід руку.

— Тоді, — промовив я, — мушу дещо тобі показати. Це сюрприз. Довірся мені.

— Я вже чула все це з десятків разів, — пустотливо зблиснула темними очима Денна. — Але ніколи не чула всього цього разом і від тебе, — всміхнулася. — Утримаюся від поспішних висновків і притримаю свої цинічні шпильки на майбутнє. Веди мене куди забажаєш.

Тож ми подалися кінним підйомником до Верхнього Северена, а там повітрялися на вогні нічного міста внизу, як

низькородні йолопи, якими й були. Я влаштував Денні тривалу прогулянку брукованими вулицями, повз крамниці й маленькі садки. Відтак ми проминули будівлі, перелізли через невисокий дерев'яний паркан, а тоді попрямували до темного силуету порожньої повітки.

Тут Денна вже не змогла мовчати.

— Що ж, тобі вдалося, — заявила вона. — Ти мене здивував.

Я всміхнувся їй і продовжив вести її до темної повітки. Там чітко відчувався запах сіна та тварин, яких у повітці вже не було. Я підвів Денну до драбини, що зникала в пільмі над нашими головами.

— Сінник? — запитала вона, не вірячи власним очам. Зупинилася й дивно, з цікавістю позирнула на мене. — Ти явно переплутав мене із чотирнадцятирічним дівчам із ферми, на ім'я... — трохи поворушила ротом, не видаючи ні звуку. — Щось сільське.

— Гретта, — підказав я.

— Так, — погодилася вона. — Ти явно переплутав мене з дівчам, на ім'я Гретта, що живе на фермі й ходить із глибоким викотом на корсажі.

— Будь певна, — промовив я, — якби я намагався тебе звабити, то робив би це не так.

— Справді? — перепитала Денна, провівши рукою крізь волосся. Її пальці заходилися знічев'я сплітати волосся в косу, а тоді вона зупинилася й розгладила його. — Тоді що ми тут робимо?

— Ти згадувала, що дуже любиш сади, — пояснив я. — А в Алверона сади особливо вишукані. Я подумав, що екскурсія ними може тобі сподобатися.

— Серед ночі, — сказала Денна.

— Чарівна прогулянка під місяцем, — виправив я.

— Сьогодні місяця немає, — зауважила вона. — Або є, але лише тонесенький кавалок.

— Хай там як, — відповів я, вперто не бажаючи бентежитися, — скільки місячного саява насправді потрібно, щоб насолодитися пахощами ніжного жасминового квіту?

— У сіннику, — нагадала Денна. З її голосу було чітко зрозуміло: вона мені не вірить.

— Через сінник пролягає найпростіший шлях на дах, — пояснив я. — А звідтіля — до маєтностей мейра. А потім — до саду.

— Якщо ти на службі в мейра, — сказала вона, — то чому не просто попросив його тебе впустити?

— А! — театралью заговорив я, піднявши палець. — У цьому й родзинка. На світі є сотня чоловіків, здатних просто *привести* тебе на прогулянку до садів мейра. І лиш один, який може провести тебе нишком, — я всміхнувся їй. — Денно, я пропоную тобі унікальну можливість.

Вона широко всміхнулася мені у відповідь.

— Ти чудово знаєш таємниці мого серця.

Я простягнув їй руку так, ніби зібрався підсадити її в карету.

— Моя пані.

Денна взяла мене за руку, а тоді зупинилася, щойно поставила ногу на першу сходинку драбини.

— Стривай, ти поводишся некуртуазно! Намагаєшся зазирнути мені під сукню.

Я старанно вдав із себе ображеного, притиснувши руку до грудей.

— Пані, я, як джентльмен, запевняю вас...

Денна замахнулася на мене.

— Ти ж уже казав, що не джентльмен, — нагадала. — Ти злодій і намагаєшся крадькома туди зазирнути, — вона відступила та спародіювала гречний жест, до якого я вдався за мить до цього. — Мій пане...

Ми пробралися через сінник на дах, а далі — у сад. Гострий місячний серпик над нами був тонкий, як лезо, й такий блідий, що нітрохи не затьмарював зоряного сяйва.

У садах було напрочуд тихо, як на таку теплу й гарну ніч. Зазвичай навіть у цю пізню годину якісь парочки прогулювалися їхніми стежками чи стиха перемовлялися на лавах альтанок. Я замислився, чи не пішли вони всі на якийсь бал чи придворний прийом.

Мейрові сади були величезні, а завдяки звивистим стежкам і хитромудро висадженим живоплотам здавалися ще більшими.

Ми з Денною йшли пліч-о-пліч і слухали зітхання вітру в листі. Ми неначе були єдиними людьми на світі.

— Не знаю, чи пам'ятаєш ти, — тихо мовив я, не бажаючи порушувати тишу. — Одна наша минула розмова. Ми говорили про квіти.

— Пам'ятаю, — так само тихо сказала вона.

— Ти сказала, що вважаєш, ніби всі чоловіки навчаються залицяння з однієї й тієї ж заявленої книжки.

Денна тихенько засміялася — так, що руху вийшло більше, ніж звуку, — і приклала долоню до рота.

— О! Я забула. Невже справді таке сказала?

Я кивнув.

— Ти казала, що всі вони приносять тобі троянди.

— І досі приносять, — відповіла вона. — Якби ж то вони знайшли нову книжку...

— Ти спонукала мене обрати квітку, що личила б тобі більше, — сказав я.

Денна сором'язливо всміхнулася мені.

— Я пам'ятаю, що випробувала тебе, — а тоді нахмурилась. — Але ти перехитрив мене, обравши таку, про яку я ніколи не чула і якої тим паче ніколи не бачила.

Ми завернули за ріг. Стежка повела до темно-зеленого тунелю вигнутої альтанки.

— Не знаю, чи бачила ти вже їх, — сказав я. — Але ось твоя квітка селас.

Шлях нам освітлювали лише зорі. Місяця все одно що не було — такий тонкий він був. Простір під трельяжем був темний, як волосся Денни.

Ми вирячили очі, пристосовуючись до темряви. Там, де крізь листя проникало зоряне сяйво, можна було розгледіти сотні квітів селасу, що широко розкрилися серед ночі. Пахощі селасу приголовшували б, якби не були такі ніжні.

— Ох, — зітхнула Денна, роззираючись довкола круглими очима. Під альтанкою її шкіра здавалась яскравішою за місяць. Вона потягнулася руками в обидва боки. — Такі м'які!

Ми пішли мовчки. І повсюди трельяж обвивали лози селасу, тримаючись за дерево та дріт і ховаючи обличчя від нічного

неба. Коли ми врешті вийшли з іншого боку, довкола стало ясно, мов удень.

Мовчання розтягнулося так, що я почав ніяковіти.

— Отже, тепер ти знаєш свою квітку, — промовив я. — Здавалося прикрим, що ти ніколи її не бачила. Судячи з того, що я чув, їх доволі важко вирощувати.

— Тоді, може, вони й справді мені підходять, — тихо сказала Денна й опустила погляд. — Мені непросто пускати коріння.

Ми пішли далі, доки стежка не зробила повороту й не сховала альтанки позаду нас.

— Ти поводишся зі мною краще, ніж я заслуговую, — врешті озвалася Денна.

Я розсміявся — так абсурдно це прозвучало. Перетворитися на потужний лункий регіт цьому сміхові завадила лише повага до тиші в саду. Натомість я як міг притлумив його, хоча від натуги загальмував і зашпортався.

Денна дивилася на мене за крок, і її уста розтягнулися в усмішці.

Урешті я перевів дух.

— Ти, яка співала зі мною того вечора, коли я здобув свиріль. Ти, яка принесла мені найчудовіший дар у моєму житті, — мені блиснула думка. — А ти знаєш, — сказав я, — що твій футляр для лютні врятував мені життя?

Усмішка розтягувалась і зростала, розкриваючись, наче квітка.

— Справді?

— Так, — запевнив я. — Я навіть не сподіваюся, що зможу поводитися з тобою так, як ти заслуговуєш. Я так тобі завинив, що це — дуже, дуже скромна відплата.

— Що ж, гадаю, це чудовий початок, — Денна підвела погляд на небо і глибоко, протяжно вдихнула. — Завжди найбільше любила безмісячні ночі. У темряві легше говорити. Легше бути собою.

Вона знову пішла, а я покрокував слідом за нею. Ми проминули фонтан, басейн, стіну із білого жасмину, відкритого нічній пільмі. Подолали маленький кам'яний місток, що знову привів нас у затінок живоплотів.

— А знаєш, ти міг би обійняти мене рукою, — буденним тоном сказала вона. — Ми ходимо садами самі. У місячному сьайві, хай яке воно, — Денна скоса поглянула на мене, і в неї вигнувся вгору один кутик рота. — Ти ж розумієш, що це дозволено.

Раптова зміна в її поведінці заскочила мене зненацька. Від нашої зустрічі в Северені я залицявся до неї з божевільним, відчайдушним блиском, а вона не відставала від мене, геть не втомлюючись. Відповідала на кожні мої лестощі, кожен мій дотеп, кожну грайливу фразу в бесіді — не відлунням, а гармонією. Наш діалог був схожий на дует.

Але тепер усе було інакше. Тон у неї був не такий грайливий, відвертіший. Ця зміна була така несподівана, що мені відібрало мову.

— Чотири дні тому я підвернула ногу через оту незакріплену плиту на стежці, — тихо сказала вона. — Пам'ятаєш? Ми йшли провулком Мінсет. Я послизнулась, а ти мене спіймав, ледве я зрозуміла, що спіткнулася. Тоді я замислилась, як уважно ти, певно, за мною стежиш, щоб таке уgliedіти.

Ми зайшли за поворот стежки, а Денна продовжила говорити, не дивлячись на мене. Голос у неї був тихий і задумливий — вона неначе говорила до самої себе.

— Тоді ти тримався за мене, дуже впевнено, не даючи мені впасти. Мало не обійняв мене однією рукою. Тоді це було б дуже легко зробити. Кілька дюймів — і готово. Але коли я повернула собі рівновагу, ти прибрав руки. Без вагань. Без затримки. Утримався від усього, що я могла зрозуміти неправильно.

Денна мало не повернула обличчя до мене, а тоді зупинилась і знов опустила погляд.

— Це неабищо, — додала. — Безліч чоловіків нескінченно намагається зробити так, щоб я зомліла від захвату. І лише ти намагаєшся зробити прямо протилежне. Подбати про те, щоб я міцно стояла на ногах, щоб не впала.

Вона майже сором'язливо простягнула руку.

— Коли я хочу взяти тебе під руку, ти з легкістю це приймаєш. Навіть кладеш долоню на мою, ніби хочеш її втримати, —

Денна пояснила, що я роблю, саме тоді, коли я зібрався це зробити, і я постарався, щоб мій жест не став несподівано ніким. — Але на цьому все. Ти ніколи не дозволяєш собі зайвого. Ніколи не тиснеш. А знаєш, як це дивно для мене?

Якусь мить ми дивились одне на одного, зупинившись у сьайві місяця посеред мовчазного саду. Вона стояла так близько, що я відчував її тепло, а її долонька трималася за мою руку.

Цей сигнал міг зчитати навіть я, такий недосвідчений у спілкуванні з жінками. Я спробував вигадати, що сказати, але зміг хіба що зачудуватися губами Денни. Як вони можуть бути такими червоними? У тьмяному сьайві місяця навіть селас видавався темним. І чому її губи такі червоні?

А тоді Денна заціпеніла. Ми взагалі небагато рухались, але вона вмить перетворилася з нерухомої на застиглу, схиливши голову набік, наче олень, що силкується вловити почутий краєм вуха звук.

— Хтось іде, — сказала вона. — *Ходімо*.

Учепившись за мою руку, Денна стягнула мене зі стежки, перетягнула через кам'яну лаву та протягнула крізь вузьку прогалину вниз живоплотів.

Урешті ми зупинилися посеред густих кущів. Там доречно знайшлася заглибина, в якій ми обоє мали змогу сісти навпочіпки. Завдяки роботі садівників довкола не було ні підліску, ні сухого листя чи гілля, що могло затріщати під нашими долонями й колінами. Ба більше, трава в цьому затишному місці була густа і м'яка, наче на моріжку.

— На світі є тисяча дівчат, що могли б гуляти з тобою садовими стежками у сьайві місяця, — засапано вимовила Денна. — Але лиш одна ладна схватися з тобою в кущах, — вона всміхнулася мені. В її голосі нуртувала веселість.

Денна визирнула із живоплоту на стежку, і я поглянув на Денну. Волосся падало їй на скроню, наче завіса, і з нього стирчав кінчик вуха. Тоді це було найпрекраснішим, що я коли-небудь бачив.

А відтак я почув ледь уловимий шурхіт кроків по стежці. Крізь живопліт проникнув тихий звук голосів — чоловічого

й жіночого. За мить чоловік і жінка зайшли за поворот, тримаючись попід руку. Я вмить їх упізнав.

Я повернувся і прихилився до Денни, а тоді тихо видихнув їй у вухо:

— Це мейр. І його юна пасія.

Денна здригнулася, і я скинув із себе багрянний плащ, а тоді закутав у нього її плечі.

Я знову визирнув на ту пару. У мене на очах Мелуан засміялася з якихось слів мейра й поклала долоню на його долоню, що лежала в неї на передпліччі. Я сумнівався, що йому ще довго будуть потрібні мої послуги, якщо вони вже так близько познайомилися.

— Не для вас, моя люба, — чітко почув я голос мейра, коли вони пройшли поряд із нами. — Ви не дістанете нічого, крім троянд.

Денна повернулася до мене, вирячивши очі, та притиснула обидві руки до рота, притлумлюючи сміх.

Мить — і вони вже проминули нас, поволі йдучи в ногу далі. Денна прибрала руки з рота й кілька разів вдихнула — глибоко, судомно.

— Він має примірник тієї ж заяложеної книжки, — пояснила вона з бісиками в очах.

Я мимоволі всміхнувся.

— Напевно.

— Отже, це мейр, — тихо продовжила вона, визируючи темними очима з-поміж листя. — Нижчий на зріст, аніж я думала.

— Хотіла б із ним зустрітись? — спитав я. — Я міг би тебе відрекомендувати.

— О, це було б чудово! — промовила Денна з легкою ноткою насмішки в голосі. Вона захихотіла, та я не засміявся разом із нею, тож вона підвела на мене погляд і зупинилася. — Ти серйозно? — схилила голову набік. Її обличчя виражало щось середнє між веселістю та спантеличенням.

— Нам, мабуть, не варто вискакувати на нього з кущів, — визнав я. — Але можна вийти з іншого боку і зробити гак йому

назустріч, — я показав рукою на шлях, яким ми могли піти. — Не хочу сказати, ніби він запросить нас на вечерю абощо. Але можна гречно йому кивнути, минаючи його на стежці.

Денна продовжила витріщатися на мене, та почала легенько супитися, насурмивши брови.

— Ти серйозно, — повторила вона.

— А що ти... — я зупинився, збагнувши, що означає вираз її обличчя, і сказав: — Ти гадала, що я брехав про роботу на мейра. Гадала, що я брешу, буцімто можу запросити тебе сюди.

— Чоловіки розповідають небилиці, — зневажливо промовила Денна. — Люблять трохи похвалитися. Моя думка про тебе не погіршилася через те, що ти розказав мені своєрідну казочку.

— Я не став би тобі брехати, — запевнив я, а тоді передумав. — Ні, це неправда. Збрехав би. Заради тебе варто брехати. Але я не брехав. Заради тебе варто й говорити правду.

Денна з любов'ю всміхнулася мені.

— Все одно таке трапляється рідше.

— То ти хотіла б? — запитав я. — Ну, зустрітися з ним.

Вона визирнула із живоплоту на доріжку.

— Ні, — Денна замотала головою, і її волосся заворушилося, наче плинна тінь. — Я тобі вірю. Не треба, — вона опустила погляд. — До того ж у мене на сукні плями від трави. Що він подумав би?

— А в мене листя у волоссі, — визнав я. — Чудово розумію, що він подумав би.

Ми вийшли із живоплоту. Я витягнув із волосся листя, а Денна потерла руками об передній бік сукні, трохи кривлячись, коли вони торкалися трав'яних плям.

Ми повернулися на стежку та знову пішли. Я замислився, чи не обійняти Денну, але не обійняв. Я погано розумівся на таких речах, але здавалося, що слухна мить уже минула.

Коли ми йшли повз статую жінки, що зривала квітку, Денна підвела погляд і зітхнула.

— Коли я не знала, що маю дозвіл, це було цікавіше, — зізналася вона з ноткою жалю в голосі.

— Воно завжди так, — погодився я.

Розділ сімдесят перший

Интерлюдія: Тричі замкнена скриня

Квоут підняв руку, наказуючи Хроністові зупинитися. Писар обтер кінчик пера об ганчірку, що лежала неподалік, і через силу покрутив плечем. Квоут без жодного слова витягнув портрету колоду карт і заходився здавати їх присутнім за столом. Баст узяв карти та з цікавістю оглянув їх.

Хроніст нахмурився.

— Що...

На дерев'яному помості за порогом залунали чийсь кроки, і двері до «Путь-каменя» відчинились, а за ними показався лисий тлустий чолов'яга у вишитій куртці.

— Бургомістре Лант! — вимовив шинкар, відклав карти, й зіп'явся на ноги. — Чим можу допомогти? Вам випити? Перекусити?

— Був би цілком радий келишку вина, — промовив бургомістр, заходячи до зали. — Маєте червоне гремсбійське?

Шинкар мотнув головою.

— На жаль, ні, — відказав він. — Дороги, самі розумієте. Важко підтримувати запаси.

Бургомістр кивнув і сказав:

— Тоді яке завгодно червоне. Але не платитиму за нього більш як гріш, майте на увазі.

— Звісно, пане, — діловито промовив шинкар і злегка заломив руки. — Чогось поїсти?

— Ні, — відмовився лисий. — Насправді я прийшов до писаря. Подумав, що зачекаю, поки все трохи вляжеться, щоб ми трохи побули віч-на-віч, — він окинув поглядом порожню залу. — Ви ж не будете проти, як я засяду тут на пів годинки?

— Аж ніяк, — шинкар улесливо всміхнувся й помахав рукою на Баста, ніби відганяючи його.

— Але ж у мене були всі карти! — запротестував Баст, розмахуючи своїми картами.

Шинкар нахмурився на помічника, а тоді подався назад, до кухні.

Бургомістр зняв куртку й повісив її на спинку стільця, тимчасом як Баст, забурчавши, зібрав решту карт.

Шинкар виніс келих червоного вина, а відтак замкнув парадні двері великим латунним ключем.

— Відведу хлопця нагору, — сказав бургомістрові, — щоб ви посиділи віч-на-віч.

— Надзвичайно люб'язно з вашого боку, — відповів бургомістр, який сів навпроти Хроніста. — Як закінчу, гукну.

Шинкар кивнув і вивів Баста із загальної зали, а тоді повів угору сходами. Квоут відчинив двері до своєї кімнати й жестом покликав Баста всередину.

— Цікаво, що там хоче приховати старий Лант, — сказав Квоут, щойно за ними зачинилися двері. — Сподіваюся, він там не надто надовго.

— У нього двоє дітей від удови Кріл, — буденним тоном відповів Баст.

Тут Квоут здійняв брову.

— Справді?

Баст знизав плечима.

— Все містечко знає.

У відповідь Квоут гмикнув, опустившись на велике набивне крісло.

— І куди ми себе подінемо на пів години? — запитав він.

— У нас уже цілу вічність не було уроків, — Баст відтягнув від маленького письмового столу дерев'яний стілець і сів на краєчок. — Ви могли б чогось мене навчити.

— Уроки... — замислився Квоут. — Ти міг би почитати «Целум Тінтуре».

— Реші, — благальним тоном сказав Баст, — вона ж *нуднюща*. Я не проти уроків, але чи конче вони мають бути книжними?

Почувши Бастів тон, Квоут мимоволі всміхнувся.

— Тоді, може, урок-головоломку? — На обличчі Баста розтягнулась усмішка. — Чудово, дай-но трішки подумати, — він постукав пальцями по губах і поволі окинув поглядом кімнату. Невдовзі його погляд зупинився в ногах ліжка, де стояла темна скриня.

Квоут невимушено махнув рукою.

— Як ти відкрив би мою скриню, якби надумав це зробити?
На обличчі Баста відбився легкий острах.

— Вашу тричі замкнену скриню, Реші?

Квоут поглянув на учня, а тоді мимоволі засміявся.

— Мою... що? — перепитав він, не вірячи власним вухам.

Баст зашарівся й опустил погляд.

— Ну, я просто так її називаю подумки, — пробелькотів він.

— Щодо імені... — Квоут завагався. На його устах заграла усмішка. — Що ж, воно трішки казкове, тобі не здається?

— Це ж ви її виготовили, Реші, — понуро зауважив Баст. — Три замки, гарна деревина і все таке. Якщо це звучить казково, то винен у цьому не я.

Квоут нахилився вперед і, неначе вибачаючись, поклав долоню Бастові на коліно.

— Басте, ім'я чудове. Просто заскочило мене зненацька, от і все, — він відхилився назад. — Отже. Як ти спробував би пограбувати тричі замкнену скриню Квоута Безкровного?

Баст усміхнувся.

— Реші, ви схожі на пірата, коли так про це кажете, — він задумливо поглянув на скриню на протилежному боці кімнати. — Попросити у вас ключі, певно, неможливо? — запитав урешті.

— Правильно, — відповів Квоут. — Умовно вважай, що ключі я загубив. А ще краще — вважай, що я помер і ти тепер можеш скільки завгодно пхати носа в усі мої таємниці.

— Якось трохи похмуро, Реші, — лагідно дорікнув Баст.

— Життя трохи похмуре, Басте, — відказав Квоут без тіні сміху в голосі. — Краще починай до цього звикати, — махнув рукою на скриню. — Вперед, мені цікаво побачити, яким чином ти зумієш не поцілувати її замок.

Баст отетеріло поглянув на нього.

— Реші, каламбури — це гірше за книжні уроки, — заявив він і підійшов до скрині. Ліниво поштурхав її ногою, а тоді нагнувся й поглянув на дві окремі замкові пластини: одну — з темного заліза, другу — з ясної міді. Баст потицяв пальцем

в округлу кришку й наморщив носа. — Не можу сказати, бо це дерево мені подобається, Реші. А залізний замок — це вже точно несправедливо.

— Яким корисним уже став цей урок, — іронічно сказав Квоут. — Ти виснував універсальну істину: *світ зазвичай несправедливий*.

— І петель нема! — вигукнув Баст, поглянувши на скриню ззаду. — Як у скрині може бути кришка без петель?

— Над цим я добряче побився, — визнав Квоут із ноткою гордості в голосі.

Баст став накарачки й зазирнув у шпарину мідного замка. Підняв одну руку і притиснув її до мідної пластини. Тоді заплющив очі й заціпенів, неначе щось слухаючи.

За мить нахилився вперед і подихав на замок. Нічого не сталося, і він заворушив вустами. Хоча його слова були нечутні, в них однозначно відчувалося благання.

Минула одна довга мить, і Баст, нахмурившись, сів навпочіпки. Тоді грайливо всміхнувся, простягнув руку й постукав у кришку скрині. Вона не видала майже ні звуку, неначе він постукав кісточкою пальця об камінь.

— Мені просто цікаво... — запитав Квоут. — Що ти зробив би, якби хтось постукав у відповідь?

Баст зіп'явся на ноги, вийшов із кімнати й за мить повернувся з низкою різних інструментів. Став на одне коліно й кілька довгих хвилин пововтузився зігнутою дротиною з мідним замком. Урешті він почав лаятися собі під носа. Змінив положення, щоб попрацювати під іншим кутом, зачепив рукою тям'яну залізну пластину замка й відсахнувся, зашипівши й заплювавшись.

Ізнову зіп'явшись на ноги, Баст кинув дротину й дістав довгий ломик із яскравого металу. Спробував просунути тонкий кінець під кришку, та не зміг закріпитись у тонкому, мов волосина, з'єднанні. За кілька хвилин покинув і це.

Далі Баст спробував поставити скриню на бік, аби оглянути дно, але йому щонайбільше вдавалося посунути її по долівці десь на дюйм.

— Скільки вона важить, Реші?! — вигукнув Баст. Вигляд у нього був вельми роздосадуваний. — Триста фунтів чи що?

— Понад чотириста, коли вона порожня, — відповів Квоут. — Пам'ятаєш, якою морокою було підняти її сходами?

Баст, зітхнувши, із завзяттям на обличчі ще раз гарно оглянув скриню. Відтак витягнув зі свого оберемка інструментів сокиру. То була не груба сокира із клиноподібним обухом, якою вони рубали тріски для вогню за шинком. Вона була тонка й загрозлива, викувана з цільного шматка металу. Форма її леза трохи нагадувала листок.

Баст легенько підкинув зброю на долоні, неначе оцінюючи її вагу.

— Ось що я зробив би далі, Реші. Якби справді хотів залізти всередину, — він із цікавістю поглянув на вчителя. — Але якщо ви не хочете, щоб я...

Квоут безпорадно змахнув рукою.

— Басте, не озирайся на мене. Я мертвий. Роби як хочеш.

Баст усміхнувся й ударив сокирою по округлій вершині скрині. Пролунав дивний звук, тихий і дзвінкий, неначе в якійсь віддаленій кімнаті хтось ударив у оббитий чимось м'яким дзвоник.

Баст зупинився, а тоді обсипав верхню частину скрині градом сердитих ударів. Спершу люто замахувався однією рукою, а потім заходився рубати, широко замахуючись згори обома руками, наче колов дрова.

Яскраве лезо-листок уперто не вгризалось в дерево. Кожен удар з'їжджав убік, неначе Баст намагався розрубати великий цільний кам'яний блок.

Урешті Баст зупинився, важко дихаючи, й нагнувся, щоб поглянути на вершину скрині, а тоді провів рукою по її поверхні й зосередився на лезі сокири. Зітхнув.

— Гарно ви працюєте, Реші.

Квоут усміхнувся й підняв уявного капелюха.

Баст кинув довгий погляд на скриню.

— Я спробував би її підпалити, але знаю, що роа не горить. Ефективніше було б нагріти його достатньо, щоб мідний замок розплавився. Але для цього мені довелося б поставити всю

скриню переднім боком донизу в розпалене горно, — він поглянув на скриню, велику, наче дорожній рундук шляхетного пана. — Тільки горно мало би бути більше, ніж є в цьому містечку. І я навіть не знаю, як сильно треба нагріти мідь, щоб розплавити.

— Така інформація, — зауважив Квоут, — безумовно, стала б темою якогось книжного уроку.

— Та й ви, гадаю, вжили запобіжних заходів на такі випадки.

— Так, — визнав Квоут. — Але ідея гарна. Вона вказує на нестандартне мислення.

— А кислота? — припустив Баст. — Я знаю, що в нас унизу є дещо сильне...

— Мурашина кислота на роа не подіє, — відповів Квоут. — Як і соляна. Із аква-регіус у тебе, може, щось і вийшло б. Але дерево доволі товсте, а її в нас небагато.

— Реші, я не про дерево думав. Я знову думав про замки. Маючи достатньо кислоти, я міг би їх роз'їсти.

— Ти вважаєш, буцімто вони повністю з міді й заліза, — сказав Квоут. — Навіть якби це було так, кислоти знадобилося б багато, а ще тобі довелося би боятися, що сама кислота проллється у скриню й зіпсує те, що лежить усередині. Те саме, звісно, стосується вогню.

Баст іще раз зміряв довгим поглядом скриню, задумливо погладжуючи себе по губах.

— Це все, що я знаю, Реші. Доведеться подумати ще.

Квоут кивнув. Баст, дещо розчарований, зібрав інструменти й поніс їх геть. Повернувшись, він штовхнув скриню з іншого боку й посунув її на частку дюйма — так, що вона знову стала чітко в ногах ліжка.

— Гарна спроба, Басте, — заспокоїв його Квоут. — Дуже методично. Ти повівся з цим так само, як повівся б я сам.

— Агов! — долинув із зали внизу лункий голос бургомистра. — Я все.

Баст підскочив і помчав до дверей, засунувши стілець назад під стіл. Від раптового руху один із зім'ятих аркушів паперу,

що лежав на столі, посунувся й упав на підлогу, а там підско-
чив і закотився під стілець.

Баст зупинився, а тоді нагнувся, щоб його підняти.

— Ні, — похмуро сказав Квоут. — Облиш його.

Баст зупинився із простягнутою рукою, а тоді підвівся й по-
кинув кімнату.

Квоут пішов за ним і зачинив за ними двері.

Розділ сімдесят другий

Кони

За кілька днів після нашої з Денною прогулянки в саду під мі-
сяцем я дописав пісню для Мелуан, що звалася «Тільки тро-
янди». Її спеціально замовив мейр, і я енергійно взявся за цю
роботу, бо знав, що Денна сміятиметься до сліз, коли я заграю
цю пісню їй.

Я сховав пісню для мейра в конверт і поглянув на годинник.
Думав, що дописуватиму всю ніч, але це далось мені напрочуд
легко. Тому решта вечора в мене була вільна. Година була піз-
ня, але не страх яка пізня. Не пізня для вечора запалка в тако-
му жвавому місті, як Северен. А може, й не надто пізня, щоб
відшукати Денну.

Я накинув на себе свіжий одяг і вибіг із маєтку. Позаяк гро-
ші в моєму гаманці були або набуті під час продажу обладнан-
ня Кодікуса, або виграні в карти у шляхтичів, які більше розумі-
лися на моді, ніж на статистиці, я заплатив цілий біт за кінний
підйомник, а тоді підтюпцем пробіг пів милі до вулиці Ньюелл.
Останні кілька кварталів подолав уже повільніше, звичайним
кроком. Ентузіазм — він, звісно, лестить, але я не хотів припхати-
ся до шинку Денни засапанним і спітнілим, наче змилений кінь.

Не знайшовши її в «Чотирьох гнотах», я не здивувався. Ден-
на не звикла сидіти та плювати у стелю просто через те, що
я був заклопотаний. Але ми вже майже місяць досліджували
місто разом, і в мене було кілька гарних здогадів щодо того, де
її можна знайти.

П'ять хвилин по тому я її помітив. Вона йшла велелюдною вулицею, явно з якоюсь метою, крокувала так, ніби їй було треба до якогось важливого місця.

Я попрямував до неї, а тоді завагався. Куди вона може йти так цілеспрямовано, сама і в таку пізню годину?

На зустріч із покровителем.

Хотів би сказати, що дуже мучився, перш ніж вирішив піти за нею, та насправді я не мучився. Надто вже велика була спокуса нарешті дізнатися, хто такий її покровитель.

Тож я підняв каптур плаща і привидом запетляв у юрбі позаду Денни. Це напрочуд легко, якщо трохи попрактикуватися. Раніше я грався так у Тарбієні — перевіряв, як далеко можу зайти за кимось, лишаючись невидимим. Мені допомагало й те, що Денна не була дурна й залишалася в гарних районах міста, де вулиці були людні, а в тьмяному освітленні мій плащ видавався невиразно чорним.

Я йшов за нею пів години. Ми минали вуличних продавців, які торгували з візків каштанами й масними пирогами з м'ясом. Вартові зливалися з натовпом, а вулиці яскраво освітлювали розрізнені ліхтарі на стовпах і біля дверей шинків. То там, то тут грав якийсь обідраний музикант, поставивши перед собою капелюх, а одного разу ми проминули трупу артистів, що влаштували виставу на маленькій брукованій площі.

Відтак Денна розвернулася й покинула гарні вулиці. Невдовзі вогнів і гуляк нападпитку стало менше. Музиканти поступилися місцем жебракам, які гукали до перехожих або хапалися за їхній одяг. Із вікон корчем і шинків неподалік досі лилося світло, та вулиці перестали бути жвавими. Люди — жінки в корсетах, чоловіки із суворими очима — ходили по двоє чи по троє.

Ці вулиці не були небезпечні у строгому розумінні слова. Чи радше були такими ж небезпечними, як бите скло. Бите скло не старається вам нашкодити. Його навіть можна помацати, якщо бути обережним. А деякі вулиці небезпечні, як собаки з піною коло рота: там вас не вбереже ніяка обачність.

Уже трохи занервувавшись, я побачив, як Денна раптом зупинилася на початку затіненого провулка. Вона на мить

витагнула шию, наче щось наслухаючи. А тоді, вдивившись у темряву, чкурнула у провулок.

І *там* вона мала зустрітися з покровителем? Чи вона так зрізала шлях до іншої вулиці? А може, просто виконувала вказівки свого покровителя-параноїка, щоб за нею ніхто не пішов?

Я почав лаятися собі під носа. Якщо я піду за нею у провулок і вона мене побачить, стане очевидно, що я йшов за нею назирці. Та якщо я за нею не піду, то загублю її. І хоча ця частина міста не була по-справжньому небезпечна, мені не хотілося допускати, щоб Денна ходила сама в таку пізню годину.

Тож я оглянув навколишні будівлі й помітив одну з напіврозваленим кам'яним фасадом. Хутко роззирнувшись довкола, я прудко, наче білка, видерся будівлею спереду — ще одна корисна навичка з моєї змарнованої юності.

Коли я опинився на даху, стало легко перебігти дахами кількох інших будівель, а тоді прослизнути в тінь від димаря й позирнути донизу, у провулок. Угорі висів місячний серпик, і я очікував побачити, як Денна швидко йде своєю короткою стежкою чи проводить тихе, секретне побачення зі своїм невловимим покровителем.

Але я не побачив нічого подібного. У тьмяному світлі ламп із вікна нагорі було видно жінку, що розвалилася нерухомо на землі. Моє серце кілька секунд важко билося, а тоді до мене дійшло, що це не Денна. Денна була вдягнена в сорочку та штани. Біла сукня цієї жінки була пом'ята, а її голі ноги здавалися блідими на тлі темного каменю вулиці.

Я блискавично оглянув усе довкола і врешті побачив Денну. На неї не падало світло з вікна. Вона стояла поряд із широкоплечим чоловіком, на лисій голові якого виблискувало місячне саяво. Вона що, його обіймає? Це її покровитель?

Урешті мій погляд достатньо адаптувався, щоб я побачив, як воно насправді: вони стояли дуже близько, та все ж вона його не обіймала. Вона міцно тримала його однією рукою за шию, і я побачив, як там на металі виблискує далекою зорею біле саяво місяця.

Жінка на землі заворушилася, і Денна гукнула до неї. Жінка невпевнено зіп'ялася на ноги, трохи заточившись через те, що наступила на власну сукню, а тоді поволі проминула їх, поплентавшись під стіною до входу в провулок.

Коли жінка опинилася позаду Денни, вона сказала дещо інше. Я був надто далеко, щоб розчути хоч якесь слово, та голос у неї був такий різкий і сердитий, що в мене поставало дибки волосся на руках.

Денна відійшла від чоловіка, а він позадкував, однією рукою потягнувшись до горла збоку. Він заходився жажливо її лаяти, плюючись і неначе намагаючись щось ухопити вільною рукою. Голос у нього був гучніший, аніж у неї, проте такий шепелявий, що я мало що зрозумів із його слів, хоча все-таки кілька разів зауважив слово «шльондра».

Однак він, попри всі свої слова, не підходив до неї навіть на відстань витягнутої руки. Денна просто стояла навпроти нього, міцно впершись ногами в землю. Вона тримала перед собою ніж, нахиливши його під кутом. Поза в неї була майже невимушена. Майже.

Полаявшись десь із хвилину, чоловік підступив до неї вперед, на пів сором'язливого кроку, а тоді потрусив кулаком. Денна сказала щось і швидко, різко піднесла ніж до паху чоловіка. Провулок наповнила тиша, і плечі в того чоловіка трохи посунулися. Денна повторила той жест, і чоловік почав лаятися тихіше, розвернувся й пішов провулком, досі притискаючи долоню до шиї збоку.

Денна провела його поглядом, а тоді розслабилася та обережно просунула ніж у кишеню. Повернулася й пішла до початку провулка.

Я дременував до фасаду будівлі. На вулиці внизу побачив, як Денна та інша жінка стояли під ліхтарем. Тепер, коли освітлення стало кращим, я бачив, що жінка значно молодша, ніж я думав, — власне, просто тендітне дівча, чії плечі здригалися від ридань. Денна потирала їй спинку, описуючи рукою невеличкі кола, і дівчина потихеньку заспокоїлася. За мить вони пішли вулицею.

Я кинувся назад до провулка, де вже помітив стару залізну ринву, якою відносно неважко було злізти назад на вулицю. Але повернення на бруківку все одно обійшлося мені у дві довгі хвилини та більшу частину шкіри на кісточках пальців.

Лише завдяки зусиллю волі я зумів не вибігти з провулка, щоб наздогнати Денну й дівчину. Зовсім не хотілося, щоб Денна дізналася, що я йшов за нею назирці.

На щастя, вони пересувалися не надто швидко, і я з легкістю їх розгледів. Денна повела дівчину назад, до крашої частини міста, а тоді завела її до пристойного на вигляд шинку з намальованим на вивісці півнем.

Я хвилинку постояв надворі, вивчаючи внутрішній простір шинку крізь одне з вікон. Тоді краще насунув каптур на голову, невимушено обійшов задню частину шинку й сів на стілець по інший бік перегородки просто за рогом від Денни та юної дівчини. За бажання я міг би нахилитися вперед і придивитися до їхнього столика, та наразі ми не бачили одне одного.

Людей у залі майже не було, і служниця підійшла до мене невдовзі після того, як я сів. Подивилася на розкішну тканину мого плаща й усміхнулася.

— Що вам принести?

Я оглянув виставлене за шинквасом відшліфоване скло. Асортимент просто вражав. Я жестом підкликав служницю ближче й тихо заговорив, гортанно та хрипкувато, неначе видужував після крупу з кашлем.

— Будь ласка, порцію вашого найкращого віскі, — сказав я. — А також келих гарного фелоранського червоного.

Вона кивнула й пішла.

Я ж нашорошив вуха, гарно настроєні на підслуховування, й зосередився на сусідньому столику.

— ...твій акцент, — долинув Деннин голос. — Звідки ти?

Запала тиша, а тоді дівчина неголосно заговорила. Позаяк вона сиділа обличчям не до мене, я не чув її слів.

— Це в західному фарелі, так? — запитала Денна. — Ти далеко від дому.

Дівчина щось пробурмотіла. Відтак запала довга тиша: я не чув нічого. Було незрозуміло, чи закінчила вона говорити, а чи говорила надто тихо для мене. Я переборював у собі сильне бажання нахилитися вперед і поглянути на їхній столик.

А тоді повернулося бурмотіння, дуже тихе.

— Знаю, він казав, що кохає тебе, — лагідним голосом промовила Денна. — Вони всі так кажуть.

Служниця поставила переді мною високий винний келих і вручила мені чарку.

— Два біти.

Тейлу милосердний. Із такими цінами не дивно, що в закладі майже нікого не знайшлося.

Я вихилив віскі одним ковтком і ледве втримався від того, щоб кашлянути, коли воно обпекло горло. Витягнув із гаманця цілий срібний раунд, поклав важку монету на столик і поставив на неї порожню чарку.

Знову підкликав служницю жестом поближче до себе й тихенько сказав:

— Маю для вас пропозицію. Просто зараз я понад усе хочу посидіти тут тихенько, випити своє вино й подумати свої думки.

Постукав по перевернутій чарці, під якою була монета.

— Якщо мені дозволять зайнятися цим без завад, усе це, крім вартості моїх напоїв, ваше, — тут служниця трохи округлила очі та знову швидко поглянула вниз, на монету. — Та якщо хтось почне мені дошкуляти, навіть із корисною метою, навіть просто питає, чи не хочу я чогось випити, я просто розплачуся й піду, — я підвів погляд на неї. — Допоможете мені сьогодні трохи побути на самоті?

Вона завзято кивнула.

— Дякую, — сказав я.

Служниця помчала геть, негайно пішла до іншої жінки, що стояла за шинквасом, і кілька разів показала рукою на мене. Я трохи розслабився, більш-менш упевнившись у тому, що вони не привертатимуть до мене уваги.

Я попивав своє вино та слухав.

— ...займається твій батько? — запитала Денна.

Я впізнав тональність її голосу. Таким самим низьким, лагідним тоном мій батько звертався до норовливих тварин. Цей тон призначений для того, щоб заспокоювати й розслабляти.

Дівчина забурмотіла, а Денна відповіла:

— Чудова робота. Тоді що ти робиш тут?

Знову бурмотіння.

— Розпустив руки, так? — буденним тоном мовила Денна. — Що ж, такі вони, найстарші сини.

Дівчина знову заговорила — цього разу не без вогню в голосі, хоча я так і не розчув жодного слова.

Я трохи протер поверхню свого келиха краєчком плаща, а тоді злегка нахилив його вниз і від себе. Червоне вино було дуже темне, майже чорне. Завдяки цьому один бік келиха міг правити за дзеркало. Дзеркало не найкраще, проте я зміг побачити тихі крихітні силуети довкола столика за рогом.

Я почув, як Денна зітхнула, урвавши тихе бурмотіння голосу дівчини.

— Дай-но вгадаю, — з досадою в голосі промовила Денна. — Ти вкрала срібло чи щось таке, а тоді втекла до міста.

Маленьке віддзеркалення дівчини не ворухнулося.

— Але все вийшло не так, як ти розраховувала, правильно? — сказала Денна вже лагідніше.

Я побачив, як у дівчини затрусилися плечі, і почув кілька тихих схлипів, від яких краялося серце. Відвів погляд від келиха та знову поставив його на столик.

— Ось, — об інший столик дзенькнув келих. — Випий оце, — сказала Денна. — Трішки допоможе. Не сильно. Але трішки.

Схлипи припинилися. Дівчина здивовано кашлянула, трохи похлинувшись.

— Дурненька бідолашка, — тихо заговорила Денна. — Зустрітись з тобою гірше, ніж поглянути у дзеркало.

Дівчина вперше заговорила досить голосно, щоб я її почув.

— Я думала, якщо вже він однаково мене візьме, ще й задарма, можна вже піти туди, де я зможу обирати сама й мати за це гроші...

Її голос поступово затих так, що я перестав розбирати слова — чув тільки, як він злегка підвищується й понижується.

— «Десятигрошовий король»? — вражено перебила Денна. Ще ніколи не чув від неї такого ядучого тону. — Кіст і крайле. Ненавиджу цю клятву п'єсу. Модеганське казкове сміття. На світі так не буває.

— Але ж... — заговорила дівчина.

Денна урвала її.

— Нема ніякого юного принца, який ходить у лахмітті й чекає, коли тебе можна буде врятувати. А якби й був, де ти була б? Ти була б усе одно що собака, яку він знайшов у канаві. Ти була б його власністю. Хто врятував би тебе від нього, коли він узяв би тебе додому?

Запала тиша. Дівчина знову кашлянула, але лише трохи.

— То що з тобою робити? — запитала Денна.

Дівчина шморгнула носом і щось сказала.

— Якби ти могла подбати про себе, ми тут не сиділи б, — відповіла Денна.

Бурмотіння.

— А це варіант, — сказала Денна. — Вони братимуть собі половину твого заробітку, та це краще, ніж не отримати нічого, крім перерізаного горла. Гадаю, ти й сама сьогодні вже здогадалася.

Тканина зашурхотіла об тканину. Я нахилив келих, щоб подивитись, але не побачив нічого, крім якогось незрозумілого поруху Денни.

— Погляньмо, що тут у нас... — мовила вона. А тоді пролунав характерний стукіт монет об стіл.

Дівчина благоговійно, але нерозбірливо заговорила.

— Ні, — відказала Денна. — Це не так і багато, коли це — всі гроші, які ти маєш. Ти вже повинна знати, як дорого самотійно жити в місті.

Бурмотіння, наприкінці голос підвищився. Запитання.

Я почув, як Денна вдихнула, а тоді поволі видихнула.

— Тому що мені якось допомогла одна людина, коли я цього потребувала, — сказала вона. — І якщо ти не отримаєш допомоги, то загинеш уже за виток. Повір тій, хто сама вже наробила дурниць.

Стало чути, як сунуться по столу монети.

— Гарзд, — мовила Денна. — Перший варіант. Ми запишемо тебе в учениці. Ти вже надто доросла для цього, і це коштуватиме грошей, але це реально. Нічого шикарного. Ткацтво. Шевство. Вимагатимуть із тебе багато, зате ти матимеш свою кімнату й харчування, а ще навчилася б ремесла.

Запитливе бурмотіння.

— Із твоїм акцентом? — хитрувато запитала Денна. — А ти можеш завити волосся шляхетній пані? Нафарбувати їй обличчя? Залатати сукню? Плести мереживо? — пауза. — Ні, ти не підготовлена до роботи служницею, і я не знаю, кого підкупати.

Стало чутно, як хтось збирає монети докупи.

— Варіант другий, — продовжила Денна. — Ми знаходимо тобі кімнату до зникнення того синця, — посунулися монети. — Тоді оплачуємо тобі місце в кареті додому, — знову монети. — Тебе не було місяць. Це — найкращий термін для того, щоб за тебе почали серйозно тривожитися. Коли ти прийдеш додому, там просто радітимуть, що ти жива.

Бурмотіння.

— Кажі їм що хочеш, — відповіла Денна. — Але якщо маєш хоч якусь клепку в голові, кажи щось розумне. Ніхто не повірить, що ти зустріла якогось принца, а той відправив тебе додому.

Бурмотіння — дуже тихе, майже нечутне.

— Звісно, буде важко, дурне ти дівча, — різко сказала Денна. — Тебе попрікатимуть цим до кінця життя. Люди шепотітимуться, коли ти йтимеш повз них на вулиці. Важко буде знайти чоловіка. Ти втратиш друзів. Але таку вже ціну доведеться заплатити, якщо ти хочеш повернутися до якоїсь подоби нормального життя.

Монети зацокотіли так, ніби їх знову почали збирати докупи.

— Третій варіант. Якщо ти впевнена, що хочеш спробувати себе в ролі повії, ми можемо влаштувати це так, щоб ти не опинилася мертва в канаві. Личко в тебе гарне, але знадобиться годящий одяг, — посунулися монети. — І людина, яка повчить тебе манер, — знову монети. — І ще людина, яка позбудеться цього твого акценту, — і знову монети.

Бурмотіння.

— Бо це — єдиний розумний шлях у цьому ділі, — категорично промовила Денна.

Знову бурмотіння.

Денна напружено, роздратовано зітхнула.

— Гаразд. Твій батько стайничий, так? Згадай різних коней, які є в барона: ломових, упряжних, мисливських...

Захоплене бурмотіння.

— Саме так, — відповіла Денна. — Тож, якби тобі довелось обирати, якою конячкою ти хотіла б бути? Ломовик тяжко працює, та чи має він найкраще стійло? Найкращий корм?

Бурмотіння.

— Отож-бо. Це дістається гарним коням. Їх гладять, годують, а працювати вони мусять хіба що на парадах чи коли хтось їде на полювання.

Денна вела далі:

— Тож якщо вже бути повією, то бути нею з розумом. Не треба бути якоюсь дешевою портовою дівкою, треба бути герцогинею. Треба, щоб чоловіки до тебе залицялися. Надсиляли тобі подарунки.

Бурмотіння.

— Так, подарунки. Якщо вони платитимуть, їм здаватиметься, ніби ти їхня власність. Ти бачила, у що це вилилося сьогодні. Можеш так і ходити з акцентом, із глибоким викотом і терпіти, поки моряки мацатимуть тебе за півгриш. А можна повчитися манер, зачесатися й почати приймати шляхетних відвідувачів. Якщо ти будеш цікава, гарна із себе, вмітимеш слухати, чоловіки бажатимуть твого товариства. Однаково сильно хотітимуть зтягти тебе в ліжку й повести тебе на танці. Тоді влада буде *в тебе*. Герцогиню ніхто не змушує авансом платити за житло. Герцогиню ніхто не нагинає над бочкою у провулку, щоб потім, награвшись, вибити їй зуби.

Бурмотіння.

— Ні, — похмуро сказала Денна. Монети з тихеньким дзенькотом посипались у гаманець. — Не брешти собі. Навіть найрозкішніший кінь — це все одно кінь. Тож рано чи пізно на тобі почнуть їздити.

Запитливе бурмотіння.

— Тоді йди геть, — відповіла Денна. — Якщо від тебе хочуть більшого, ніж ти готова дати, це — єдиний шлях. Іди геть серед ночі, швидко й тихо. Тільки якщо ти підеш, то спалиш мости. Така вже ціна цього.

Невпевнене бурмотіння.

— Цього я тобі сказати не можу, — визнала Денна. — Тобі треба визначитися, чого ти собі хочеш. Хочеш додому? Це має свою ціну. Хочеш влади над своїм життям? Це має свою ціну. Хочеш свободи казати «ні»? Це має свою ціну. *Усе* має свою ціну.

Хтось відсунув стілець від столика, і я притулився до стіни, почувши, як вони обидві встали.

— До цього всі мусять приходити самотужки, — заявила Денна. Її голос віддалявся. — Чого ти хочеш понад усе? Чого хочеш так сильно, що ладна заплатити за це скільки завгодно?

Коли вони пішли, я ще довго сидів на місці й намагався пити своє вино.

Розділ сімдесят третій

Кров і чорнило

У «Богоявленні» Теккам пише про таємниці, називаючи їх болючими скарбами розуму. Як він пояснює, те, що більшість людей уважає за таємниці, насправді аж ніяк ними не є. Скажімо, загадки — це не таємниці. Як і маловідомі факти чи забуті істини. Таємниця, пояснює Теккам, — це активно приховане істинне знання.

Філософи століттями сперечалися через його визначення. Вони звертають увагу на його логічні проблеми, на лазівки, на винятки. Але за весь цей час жодному з них не вдалося створити краще визначення. Можливо, це говорить нам більше, ніж усі суперечки разом узяті.

У пізнішому розділі, про який менше сперечаються та знає менше людей, Теккам пояснює, що таємниці бувають двох видів. Є таємниці вуст і таємниці серця.

Більшість таємниць є таємницями вуст. Плітки, які розповідають, і дрібні скандальчики, про які говорять пошепки. Ці таємниці так і чекають на можливість вирватись у світ. Таємниця вуст наче камінчик у взутті. Спершу його практично не помічаєш. Відтак він дратує дедалі сильніше, а потім стає нестерпним. Що довше таємниці вуст тримаєш при собі, то більшими вони стають, роздуваючись так, що врешті починають тиснути на уста. Рвуться на волю.

Інша річ — таємниці серця. Вони особисті й болючі, і їх понад усе хочеться приховати від світу. Вони не розростаються й не тиснуть на уста. Вони живуть у серці, і що довше їх тримаєш при собі, то важчими вони стають.

Теккам стверджує, що краще мати повний рот отрути, ніж таємницю серця. Отруту виплюне будь-який дурень, каже він, але ці болючі скарги ми збираємо й бережемо. Ми щодня важко ковтаємо, зачіпаючи їх, і заганяємо їх углиб себе. А вони засідають там, важчають, гнояться. Коли минає достатньо часу, вони неминуче знищують серце, що їх зберігає.

Сучасні філософи сміються з Теккама, але вони стерв'ятники, що дзьобають кістки велетня. Сперечайтеся скільки влізе, але Теккам розумів, як влаштовано світ.

* * *

Наступного дня після того, як я пройшов містом за Денною, вона надіслала мені записку, і я зустрівся з нею під «Чотирма гнотами». За останні кілька витків ми зустрілися там кількадесят разів, але того дня дещо було не так. Того дня Денна вбралася в довгу елегантну сукню, не багат шарову, з високим коміром, як вимагала мода, а обтислу та з відкритою шиєю. Вона була синя, і коли Денна ступила один крок, я мигцем угледів під сукнею чималу частину її оголеної ноги.

Її футляр для арфи стояв позаду неї, спертий на стіну, а в очах Денни відбивалось очікування. Її темне волосся сяяло на сонячному світлі, не прикрашене нічим, окрім трьох вузьких кісок, перев'язаних блакитною стрічкою. Вона була боса, і стопи в неї були забруднені травою. Вона всміхнулася.

— Готово, — оголосила вона. В її голосі вчувався захват, подібний до далекого грому. — Принаймні достатньо, щоб тобі можна було щось зіграти. Хочеш послухати? — в її голосі я помітив дрібку добре приховуваної сором'язливості.

Позаяк ми обоє працювали на покровителів, які цінували свій особистий простір, ми з Денною нечасто обговорювали свою роботу. Порівнювали свої заляпані чорнилом пальці та скаржилися на труднощі, але завжди без конкретики.

— Понад усе хотів би послухати, — запевнив я, тимчасом як Денна взяла свій футляр з арфою й покрокувала вздовж вулиці. Я пішов поряд із нею. — Але хіба твій покровитель не буде проти?

Денна якось аж надто невимушено знизала плечима.

— Він каже, що хоче, аби мою першу пісню співали ще сто років, тож сумніваюся, що він хотітиме, щоб я вічно тримала її при собі, — вона скоса поглянула на мене. — Підемо в якесь усамітнене місце, і я дам тобі послухати. Якщо не почнеш горлати її на дахах, я маю бути в безпеці.

Ми з обопільної мовчазної згоди пішли до західних воріт.

— Я взяв би із собою лютню, — сказав я, — але нарешті знайшов майстра, якому довіряю. Зараз мені лагодять отой кілок, що хитався.

— Сьогодні ти найкраще допоможеш мені як слухач, — відповіла Денна. — Сиди й захоплюйся, поки я гратиму. А завтра я споглядатиму тебе з мокрими від зачудування очима. Дивуватимуся твоїй майстерності, дотепності й харизмі, — вона перевісила арфу на друге плече й усміхнулася мені. — Якщо ти, звісно, не здав їх у ремонт до майстерні.

— Я завжди готовий до дуету, — запропонував я. — Арфа й лютня — це рідкість, але не щось нечуване.

— Це ще дуже м'яко сказано, — Денна кинула на мене косий погляд. — Я подумаю.

Я, як уже було з десятків разів, притлумив сильне бажання сказати їй, що забрав у Емброуза її перстень. Хотів розповісти їй цю історію, не приховуючи жодної помилки. Проте був цілком певен, що до кінця історії романтичний ефект від мого

жесту зменшиться, бо я фактично заставив перстень, перш ніж покинути Імрі. Краще вже поки що тримати це в таємниці, подумав я, і здивувати її самим перснем.

— А як тобі перспектива, — запитав я, — мати за покровителя мейра Алверона?

Денна зупинилася й повернулася до мене.

— Що?

— Я зараз у нього у фаворі, — пояснив. — А ще він дещо мені завинив. Я ж знаю, що ти шукала покровителя.

— Я маю покровителя, — твердо сказала Денна. — І здобула його самотужки.

— Ти маєш пів покровителя, — заперечив я. — Де твій документ про покровительство? Може, твій пан Ясен і здатен по троху підтримувати тебе фінансово, але важливіша інша половина покровителя — його ім'я. Воно наче броня. Наче ключ, який відчиняє...

— Я знаю, що дає покровительство, — урвала мене Денна.

— Тоді ти знаєш, що твій покровитель тебе обділяє, — відповів я. — Якби мейр був твоїм покровителем тоді, коли сталася біда на тому весіллі, ніхто в отому зачуханому містечку не наважився би здійснити на тебе голос, а тим паче — руку. Ім'я мейра захистило б тебе навіть за тисячу миль. Він оберігав би тебе.

— Покровитель може запропонувати не лише ім'я та гроші, — з надривом у голосі сказала Денна. — Я спокійно живу без захисту, який дає титул, і, чесно кажучи, роздратовалася б, якби якийсь чоловік захотів убрати мене у свої кольори. Мій покровитель дає мені дещо інше. Він знає те, що мені потрібно знати, — вона роздратовано зиркнула на мене, перекинувши волосся через плече. — Я вже казала тобі все це. Наразі він мене задовольняє.

— А чому б не мати і те, й те? — припустив я. — Мейр про людське око, твій пан Ясен — потай. Не може ж він виступати проти такого. Алверон, либонь, навіть зміг би дізнатися для тебе більше про цього другого хлопаку, пересвідчитися в тому, що він не намагається завоювати тебе фальшив...

Денна із жахом витріщилася на мене.

— Ні. Боже, ні, — повернулася до мене із серйозним обличчям. — Пообіцяй, що не намагатимешся щось про нього довідатися. Це може зіпсувати все. Ти єдиний на всім білім світі, кому я щось розповідала, та він розлютився б, якби дізнався, що я казала комусь про нього.

Тут я відчув якусь дивну гордість.

— Якщо ти справді вважаєш, що мені не варто...

Денна зупинилася і з лунким стукотом поставила футляр з арфою на бруківку. Її личко стало до смерті серйозним.

— Пообіцяй.

Я, мабуть, не погодився б, якби напередодні половину вечора не йшов за Денною через усе місто, сподіваючись довідатися саме це. Але так уже сталося. А тоді я ще й підслухав її розмову. Тож того дня я мало не потопав у почутті провини.

— Обіцяю, — промовив я. Тривога з її обличчя не зникла, тож я додав: — Невже ти мені не довіряєш? Я присягнуь, якщо це тебе заспокоїть.

— А чим присягнешся? — запитала вона, знов усміхнувшись. — Що є досить важливого, щоби змусити тебе дотримати слова?

— Своїм ім'ям і своєю силою? — припустив я.

— Про тебе можна сказати багато що, — іронічно відповіла Денна. — Але не можна сказати, що ти Таборлін Великий.

— Своєю здоровою правою рукою? — запропонував я.

— Лише однією рукою? — перепитала Денна. В її голосі знову несподівано з'явилася грайливість. Вона простягнула руку і взялася за обидві мої долоні, перевернула їх і демонстративно придивилася до них зблизька. — Ліва подобається мені більше, — вирішила вона. — Присягнися нею.

— Своєю здоровою *лівою* рукою? — із сумнівом перепитав я.

— Гаразд, — мовила Денна. — Правою. Ти ще той традиціоналіст.

— Присягаюся, що не намагатимуся викрити твого покровителя, — з гіркотою проказав я. — Присягаюся своїм ім'ям і своєю силою. Присягаюся своєю здоровою лівою рукою. Присягаюся вічно рухливим місяцем.

Денна уважно придивилася до мене, наче не розуміла, чи не кепкую я з неї.

— Гарзд, — мовила вона, стенувши плечима, і взяла свою арфу. — Вважай, що мене заспокоєно.

Ми знову пішли — пройшли за західні ворота й опинилися за містом. Мовчання між нами розтягнулося й почало здаватися ніяковим.

Побоявшись, що нам стане незручно, я сказав перше, що спало на думку:

— То у твоєму житті з'явилися якісь нові чоловіки?

Денна тихенько, гортанно реготнула.

— А тепер ти говориш як пан Ясен. Він постійно про них питає. Думає, що жоден залицьальник мене не вартий.

Я був цілковито згоден, але вирішив, що розважливо буде про це змовчати.

— А що він думає про мене?

— Що? — спантеличено перепитала вона. — А... Про тебе він не знає, — відповіла. — А звідки йому знати?

Я спробував безтурботно знизати плечима, та вочевидь не надто переконливо, бо Денна вибухнула сміхом.

— Бідолашний Квоут! Я дражнюся. Я розповідаю йому лише про тих, які приходять нишпорити, хекають і винюхують, наче пси. Ти не такий, як вони. Ти завжди був інакший.

— Я завжди пишався тим, що не хекаю й не винюхую.

Денна крутнула плечем і грайливо зачепила мене арфою, що гойднулася на ній.

— Ти знаєш, про що я. Вони щезають і нічого не лишають по собі. А ти як щире злото у землі. Пан Ясен, може, й думає, ніби має право знати про мої особисті справи, про все, чим я займаюся, — вона трохи набурмосилася. — Але це не так. Я готова тимчасово поступитися дечим із цього...

Вона простягнула руку й по-власницьки взялася за моє передпліччя.

— Але на тебе ця домовленість не поширюється, — майже із жаром промовила Денна. — Ти мій. Лише мій. Я ні з ким не збираюся тобою ділитися.

Нетривале напруження зникло, і ми пішли широким західним шляхом подалі від Северена, сміючись і балакаючи про дрібниці. За пів милі від останнього шинку в місті знайшлося тихе скупчення дерев, де посередині вмовстився один високий сірокамінь. Ми знайшли його, шукаючи диких суниць, і він став одним із наших улюблених сховків від шуму та смороду міста.

Денна сіла біля підніжжя сірокаменя, притулившись до нього спиною. Відтак дістала з футляра арфу та притулила її до грудей. Від цього її сукня зібгалася й відкрила непристойно велику частку ноги. Денна поглянула на мене, вигнувши брову, й усміхнулася так, ніби чудово знала, що я думаю.

— Гарна арфа, — невимушено мовив я.

Денна неделікатно пирхнула.

Я сидів на місці, зручно розтягнувшись на високій прохолодній траві. Висмикнув із землі кілька травинок і знічев'я заходився плести з них кіску.

Правду кажучи, я нервувався. Хоча ми за останній місяць провели разом чимало часу, я ніколи не чув, щоб Денна грала щось зі створеного самотужки. Ми співали разом, і я знав, що її голос схожий на мед на теплому хлібі. Знав, що в неї впевнені пальці й що вона відчуває час як музикантка...

Але написати пісню — це не те саме, що її зіграти. А що, як її пісня виявиться ніякою? Що тоді сказати?

Денна розвела пальці по струнах, і мої тривоги відійшли на задній план. Завжди вбачав щось потужно еротичне в тому, як жінка береться за арфу. Вона розпочала плавне глісандо, торкаючись струн по черзі, згори вниз. Звук вийшов схожим на удари молоточками по дзвониках, на дзюркіт води по камінню, на пташиний спів у повітрі.

Вона зупинилася й настроїла одну струну. Щипнула, настроїла. Зіграла один різкий акорд, один жорсткий, один затяжний, а тоді повернулася до мене, нервово ворущачи пальцями.

— Готовий?

— Ти неймовірна, — сказав я.

Я побачив, як вона злегка зашарілась, а тоді заправила волосся, щоби приховати свою реакцію.

— Дурень! Я ще нічого тобі не зіграла.
— Ти все одно неймовірна.
— Цить! — вона зіграла жорсткий акорд і перевела його в тиху мелодію. Поки мелодія то здіймалася, то знижувалася, Денна продекламувала вступ до своєї пісні. Я був здивований таким традиційним зачином. Здивований, але задоволений. Старі звичаї найкращі.

Послухайте, бо заспіваю я!
Страшна й сумна ця оповідь моя.
Як тихо цілий край накрила тінь
І взявся раптом чоловік один
За діло, яке звершить до снаги небагатьом.
Це Ланре: втратив жінку він і честь,
Саме життя — й не здався все одно.
Боровся він, упав, і зрадили його.

Спершу мені заперло подих від її голосу, а відтак — від музики.

Але коли з її вуст іще не злетіло й десяти рядків, я вразився і з інших причин. Вона співала про падіння Мір Тарінієля. Про зраду Ланре. Саме цю історію я чув від Скарпі в Тарбієні.

Одначе Деннина версія була інакша. В її пісні Ланре було змальовано трагічними барвами, як героя, яким негарно скористалися. Слова Селітоса були жорстокі й ущипливі, а Мір Тарінієль — мурашником, якому очисний вогонь пішов на користь. Ланре ж був не зрадником, а героєм, який пав.

Від того, де закінчити історію, залежить дуже багато, а її історія закінчувалася, коли Селітос прокляв Ланре. Це було ідеальним закінченням для трагедії. В її історії Ланре скривдили, неправильно зрозуміли. Селітос був тираном, божевільним чудовиськом, яке вирвало собі око, розлютившись через спритну оману Ланре. Це було страшенно, до болю неправильно.

І все ж у пісні були певні проблески краси. Акорди обрані вдало. Рима — непомітна і сильна. Пісня була дуже свіжа, і в ній було чимало шерехатого, проте я відчував її загальні обриси. Бачив, чим вона могла стати. Вона зводитиме з розуму. Її співатимуть сто років.

Власне, ви цілком могли її чути. Її чула більшість людей. Урешті Денна назвала її «Піснею про сім скорбот». Так. Її скла-ла Денна, а я першим почув, як її зіграли повністю.

Коли останні ноти розчинилися в повітрі, Денна опустила руки, стараючись не дивитися мені в очі.

Я сидів на траві, нерухокий і мовчазний.

Щоб усе стало ясно, вам потрібно зрозуміти те, що знає ко-жен музикант. Виконання нової пісні — це завжди нерви. Ба більше. Це страшно. Це все одно що вперше роздягнутися пе-ред новою коханкою чи коханцем. Це делікатна ситуація.

Я мусив щось сказати. Висловити похвалу. Зауваження. По-жартувати. Збрехати. Що завгодно було би краще за мовчання.

Проте я вразився так сильно, що Денна не вразила б мене сильніше, якби написала хвалебний гімн про герцога Гібеан-ського. Цей шок просто виявився завеликим для мене. Я по-чувався вразливим, наче повторно використаний пергамент, неначе кожна нота її пісні була ударом ножа і шкрябала мене, доки я не очистився від слів остаточно.

Я отетеріло витріщився на свої руки. Вони досі трималися за недоплетене кільце із зеленої трави, яке я плів, коли поча-лася пісня. То була широка пласка кіска, що вже почала виги-натися кільцем.

Не підводячи погляду, я почув шурхіт спідниць Денни: во-на заворушилася. Треба було щось сказати. Я вже занадто дов-го чекав. У повітрі було забагато тиші.

— Місто називалося не Мірінитель, — сказав я, не підводя-чи погляду. Не найгірше, що я міг сказати. Але казати треба було не це.

Пауза.

— Що?

— Не Мірінитель, — повторив я. — Місто, яке спалив Лан-ре, було Мір Тарініель. Вибач, що таке кажу. Зміна назви — це непросто. Вона зіб'є розмір у третині твоїх рядків, — я диву-вався тому, який у мене тихий голос, яким пласким і мертвим він здається мені самому.

Я почув, як вона здивовано вдихнула.

— Ти вже чув цю історію?

Я підвів погляд на Денну. Її личко виражало захват. Я кивнув, досі почувуючись дивовижно порожнім. Спустошеним. Пустотілим, наче висушений гарбуз.

— А чому ти обрала її для пісні? — запитав я.

Це теж не варто було казати. Не можу позбутися відчуття, що, якби я тоді казав те що треба, все вийшло б інакше. Але навіть тепер, після багатьох років роздумів, не уявляю, що такого міг би сказати, щоб усе вийшло так, як треба.

Її захват трохи стух.

— Я знайшла одну її версію у старій книжці, коли займалася генеалогічними дослідженнями для свого покровителя, — відповіла вона. — Її майже ніхто не пам'ятає, тож вона ідеально підходить для пісні. Навряд чи світові потрібна ще одна історія про Орена Велсітера. Я ж ніколи не залишуся в історії, якщо повторюватиму те, за що вже більш як сто разів брались інші музиканти.

Денна з цікавістю поглянула на мене.

— А я думала, що зможу здивувати тебе чимось новим. Ні-зашо не здогадалася б, що ти чув про Ланре.

— Я чув цю історію багато років тому, — отетеріло проказав я. — Від старого оповідача в Гарбієні.

— Мені би половину твого талану... — Денна сумовито похитала головою. — Я мусила збирати її докупи із сотні дрібних клаптів, — вона примирливо змахнула рукою. — Тобто я та мій покровитель. Він мені допомагав.

— Твій покровитель, — повторив я. Коли вона згадала про нього, я відчув спалах емоцій. Хоч я й був порожній, ця гіркота дивовижно швидко розлилася всередині мене — так, ніби хтось запалив у мені вогонь.

Денна кивнула і сказала:

— Він вважає себе трохи істориком. Гадаю, прагне признання при дворі. Він став би не першим, хто спробував підлеститися, проливши світло на чийогось давно забутого героїчного предка. А може, він намагається вигадати героїчного предка собі. Це пояснило б наші дослідження старих генеалогій.

Вона трохи повагалася, кусаючи губи.

— Насправді, — промовила Денна так, ніби в чомусь зізнавалася, — я майже підозрюю, що ця пісня — для самого Алверона. Пан Ясен натякав, що веде справи з мейром, — вона пустотливо всміхнулася. — Хто його знає? Ти обертаєшся в таких колах, що, може, вже зустрівся з моїм покровителем, сам того не знаючи.

Мій розум хутко перебрав сотні шляхтичів і придворних, яких я побіжно зустрів за останній місяць, але зосередитися на їхніх обличчях було важко. Вогонь у моїх нутрошах розрісся так, що ним наповнилися мої груди.

— Але досить цього, — сказала Денна, нетерпляче махнувши руками. Відсунула арфу і склала ноги так, щоб сісти на траву, схрестивши їх. — Ти мене дражниш. Як тобі пісня?

Я опустив погляд на руки та знічев'я потермосив пласку кіску, яку сплів із зеленої трави. Вона була гладенька й холодила пальці. Я не пам'ятав, як збирався з'єднати кінці, щоб утворилося кільце.

— Знаю, там є дещо неоковирне, — почув я голос Денни, переповнений тривожним захватом. — Доведеться виправити ту назву, про яку ти казав, якщо ти певен, що так правильно. Початок неоковирний, а сьомий куплет — казна-що, сама знаю. Треба більше сказати про битви та його стосунки з Лірою. Кінець треба зробити напруженішим. Але загалом як тобі?

Коли вона підправить пісню, вона буде геніальна. Не гірша за те, що могли б написати мої батьки, але від цього було ще гірше.

Руки в мене трусилась, і я вразився тому, як важко це припинити. Я відірвав погляд від них і позирнув на Денну. Коли вона побачила моє лице, її тривожний захват ущух.

— Тобі доведеться змінити не лише назву, — я постарався зберегти спокій у голосі. — Ланре не був героєм.

Денна якось дивно на мене поглянула, наче не могла зрозуміти, чи не жартую я.

— Що?

— Ти все неправильно описала, — сказав я. — Ланре був чудовиськом. Зрадником. Це треба змінити.

Денна закинула голову назад і розсміялася. Я не розсміявся разом із нею, і вона спантеличено схилила голову набік.

— Ти серйозно?

Я кивнув.

Деннине личко застигло. Очі примружились, а уста перетворилися на тонку риску.

— Та ти жартуєш, — її уста беззвучно заворушились, а тоді вона похитала головою. — Це ж було б безглуздо. Якщо Ланре — не герой, уся історія розсипається.

— Річ не в тому, з чого складається гарна історія, — сказав я. — Річ у правді.

— Правді? — Денна вражено поглянула на мене. — Це просто якийсь старий народний переказ. Жодне зі згаданих місць не існує насправді. Жодного зі згаданих людей не існувало насправді. Ти так само міг би образитися на мене за написання нової строфи для «Мідника-гарбаря».

Я відчував, як до вуст линуть слова, палкі, наче вогонь у димарі. І важко ковтнув, аби їх притлумити.

— Деякі історії — це просто історії, — погодився я. — Але не ця. Ти в цьому не винна. Ти просто ніяк не могла...

— Ой, ну *дякую*, — ущипливо відказала Денна. — Дуже рада, що я в цьому не винна.

— Гарзд, — різко сказав я. — Ти в цьому *винна*. Мала б краще шукати інформацію.

— А що ти знаєш про те, як я шукала інформацію?! — запитала вона. — Ти й гадки не маєш! Я відкопувала кавалки цієї історії по всьому світу!

Те саме робив колись мій батько. Він почав писати пісню про Ланре, та пошук інформації привів його до чандріян. Він роками ганявся за напівзабутими історіями й відкопував чутки. Він хотів, щоб його пісня розповідала правду про них, а вони перебили всю мою трупку, щоб покласти цьому край.

Я опустил погляд на траву і згадав таємницю, яку так довго беріг. Згадав запах крові й підпаленого волосся. Згадав іржу, синій вогонь і зламані тіла своїх батьків. Як я міг пояснити

щось таке колосальне й жахливе? З чого взагалі починати? Я відчував цю таємницю глибоко всередині себе, величезну й важку, мов камінь.

— У тій версії історії, яку чув я, — промовив я, торкаючись віддаленої межі таємниці, — Ланре став одним із чандріян. Вам треба бути обережними. Деякі історії небезпечні.

На одну довгу мить Денна витріщилася на мене.

— Чандріян? — вражено перепитала вона. А тоді засміялася. То не був її звичний захоплений сміх. Він був різкий і сповнений зневаги. — Та що ти за дитина?

Я чудово знав, як дитинно це звучить. Відчув, як палко зашарівся від зняковіння, а моє тіло раптом стало колючим від поту. Я роззявив рота, щоб заговорити, і неначе відчинив дверця пічки.

— Я як дитина? — сплюнув я. — Та що ти взагалі знаєш, дурна ти...

Я мало не відкусив кінчик язика, щоб не закричати «повіє».

— Ти вважаєш, що знаєш усе. Так? — поцікавилася вона. — Ти вчився в Університеті, тож гадаєш, що решта нас...

— Годі шукати виправдань для образи й послухай мене! — гарикнув я. Слова полилися з мене розтопленим залізом. — Ти ж істериш, наче мале балуване дівча!

— Не смій, — вона тицьнула в мене пальцем. — Не розмовляй зі мною так, ніби я якась безголова дівка з ферми. Я знаю те, чого не навчають у твоєму безцінному Університеті! Дещо таємне! Я не ідіотка!

— Поводися як ідіотка! — закричав я так, що аж горло заболіло. — Не можеш заткнутися досить надовго, щоб мене послухати! Я тобі допомогти хочу!

Довкола Денни запанувала студена тиша. Її очі були суворі й беземоційні.

— Оце ж і є найголовніше, так? — холодно проказала вона. Заворушила пальцями у волоссі. Їхні рухи від роздратування здавалися неприродними. Вона розплела кіски, розгладила їх, а тоді з відсутнім виглядом заплела їх наново, але інакшим чином. — Тебе бісить, що я не приймаю твоєї допомоги.

Не можеш витерпіти, що я не дозволяю тобі виправляти кожну дрібничку в моєму житті. Так?

— Що ж, можливо, комусь таки треба виправити твоє життя, — різко сказав я. — Ти ж наразі добряче його собі спаскудила. Чи не так?

Денна продовжила сидіти нерухомо з люттю в очах.

— І чому ти думаєш, ніби хоч щось знаєш про моє життя?

— Я знаю, що ти так боїшся підпускати когось до себе, що не можеш проспати в одному ліжку чотири ночі поспіль, — сказав я, сам уже не знаючи, що верзу. Сердиті слова лилися з мене, наче кров із рани. — Я знаю, що ти все життя палиш за собою мости. Знаю, що ти вирішуєш проблеми втечею...

— А чому ти, власне, думаєш, ніби твої поради варті хоч ламаного гроша? — вибухнула Денна. — Пів року тому ти був однією ногою в канаві. Волосся закудлане, всього три подерті сорочки. На сто миль довкола Імрі не знайдеться жодного шляхтича, що посцяв би на тебе, якби ти палав. Тобі довелося податись за тисячу миль, аби дістати шанс на покровителя.

Коли вона згадала про мої три сорочки, моє лице спалахнуло від сорому, і я відчув новий спалах гніву.

— Ти, звісно, маєш рацію, — відповів єхидно. — Тобі набагато краще. Певен, що твій покровитель був би цілком радий на тебе посцяти...

— А тепер ми доходимо до суті справи, — промовила вона, здійнявши руки в повітря. — Мій покровитель тобі не подобається, бо ти міг би дістати мені кращого. Моя пісня тобі не подобається, бо вона не така, як та, яку ти знаєш, — Денна потягнулася до свого футляра для арфи. Рухалася вона напружено й сердито. — Ти такий самий, як усі інші.

— Я намагаюся тобі допомогти!

— Ти намагаєшся мене виправити, — холодно сказала Денна, ховаючи арфу. — Намагаєшся мене купити. Влаштувати моє життя. Хочеш тримати мене при собі, наче приручену тваринку. Ніби я твоя віддана собачка.

— Нізачо не став би вважати тебе собачкою! — заперечив я й усміхнувся їй — ясно, але нервово. — Собачка вмє слухати.

Собачці вистачає розуму не кусати руки, що намагається допомогти.

Далі наша розмова лише стрімко погіршувалася.

* * *

На цьому етапі оповіді я відчуваю спокусу збрехати. Заявити, буцімто я казав це, охоплений некерованою люттю. Буцімто я був сам не свій від скорботи, бо згадав про своїх убитих рідних. Відчуваю спокусу сказати, буцімто відчув присмак слив і мускатного горіха. Тоді в мене було б якесь виправдання...

Але ті слова були мої. Зрештою, це казав саме я. Лише я.

Денна відповідала мені тим самим, така ж ображена, розлючена й гостра на язик. Ми обоє були горді, сердиті та сповнені непохитної молодечої впевненості. Ми казали таке, чого за інших обставин нізащо не сказали б, і пішли звідти не разом.

Мій гнів був розпечений і жалкий, наче шмат розтопленого заліза. Він палив мене аж до повернення в Северен. Пік, поки я йшов містом і чекав на вантажний підйомник. Тлів, поки я скрадався маєтностями мейра й тоді, коли я грюкнув дверима до своїх кімнат.

Лише кілька годин по тому я остиг достатньо, щоб пошкодувати про свої слова. Подумав, що можна було би сказати Денні. Подумав, що можна було б розповісти їй, як було вбито мою трупу, про чандріян.

Вирішив написати їй листа. І пояснити все, хай як дурнувато чи неймовірно це звучатиме. Дістав перо, чорнило й поклав на письмовий стіл аркуш вишуканого білого паперу.

Умочив перо в чорнило й замислився, з чого можна почати.

Моїх батьків було вбито, коли мені було одинадцять. Це було такою важливою та страшною подією, що я мало не збожеволів. За роки, що минули відтоді, я не розповів про ці події жодній живій душі. Навіть не говорив про них пошепки в порожній кімнаті. Я так довго тримався за цю таємницю, що, коли я наважився про неї згадати, дихати стало майже неможливо — так вона обтяжила мені груди.

Я знов умочив перо, та не написав жодного слова. Я відкрив пляшку вина, думаючи, ніби воно може витягнути таємницю з мене. Створити якусь зачіпку, за яку можна взятися, щоб її підняти. Я пив, доки кімната не закрутилась і доки кінчик пера не вкрився засохлим чорнилом.

Кілька годин по тому на мене ще дивився чистий аркуш, а я гамселив кулаком по столу від люті й досади, бив сильно, доки з долоні не потекла кров. Ось якою важкою може стати таємниця. Такою, що через неї кров може политися легше, ніж чорнило.

Розділ сімдесят четвертий

Чутки

Наступного дня після сварки з Денною я прокинувся надвечір, почуваячись нещасним із цілком очевидних причин. Поїв і скупався, але через гордість так і не пішов до Нижнього Северена шукати Денну. Відправив перстень Бредонові, але гонець повернувся до мене зі звісткою про те, що той досі не в маєтку.

Тож я відкрив пляшку вина й заходився гортати купу історій, які поволі накопичувалися в кімнаті. Більшість із них були обурливі, глузливі. Однак їхня дріб'язкова злісність пасувала до мого настрою та трохи відвернула мою увагу від власного горя.

Так я дізнався, що попередній компт Бенбрайд помер не від сухот, а від сифілісу, який підхопив від пристрасного стаєнного. Лорд Вестон був залежний від глею дерева денер, і гроші, призначені для обслуговування королівської дороги, йшли на його залежність.

Барон Оссел заплатив кільком чиновникам, щоб уникнути скандалу, коли його молодшу доньку знайшли в борделі. Ця історія існувала у двох версіях: в одній вона продавала, а в другій купувала. Я відклав цю інформацію на потім.

Уже взявшись за другу пляшку вина, я прочитав, що юна Неталія Леклесс утекла з дому з трупом мандрівних артистів. Батьки її, звісно, відцуралися, тож Мелуан залишилась єдиною

спадкоємицею земель Леклессів. Це пояснювало, чому Мелуан ненавидить ру, і я вдвічі сильніше зрадив, що не розводився про свою кров едема тут, у Северені.

Знайшлися три окремі історії про те, як герцог Кормісантаський напідпитку починав лютувати й бив усіх, хто опинявся поряд, зокрема дружину, сина й кількох запрошених на вечерю гостей. Була й коротенька, побудована на здогадах розповідь про те, як король із королевою влаштовують у своїх особистих садах, подалі від очей королівського двору, розтлінні оргії.

Навіть Бредон там засвітився. Про нього казали, буцімто він проводить язичницькі ритуали в усамітнених лісах поряд зі своїми північними маєтностями. Ритуали описувалися в таких дрібних і вигадливих деталях, що я замислився, чи не списано їх безпосередньо зі сторінок якогось старого атурського роману.

Я засидівся за читанням до пізнього вечора, та допивши ту пляшку вина, дійшов лише до половини стосу історій. Уже зібравшись послати гінця по нову, я почув тихий приплив повітря з іншої кімнати. Він сповіщав про те, що до моїх апартаментів входить Алверон, скориставшись своїм таємним проходом.

Коли він увійшов до кімнати, я вдав подив і сказав, зіп'явшись на ноги:

— Добрий день, ваша милосте.

— Сідай, якщо бажаєш, — коротко сказав він.

Я залишився стояти з пошани, бо вже дізнався, що з мейром краще поводитися занадто офіційно, ніж недостатньо офіційно.

— Як у вас справи з дамою? — запитав я. Із пліток, які захоплено переповідав Стейпс, я знав, що діло стрімко наближається до фіналу.

— У нас сьогодні відбулись офіційні заручини, — неуважно відказав мейр. — Підписали папери і взагалі. Це зроблено.

— Перепрошую, ваша милосте, але ви здаєтеся не надто задоволеним.

Він кисло всміхнувся.

— Ти, певно, вже чув про колотнечу на дорогах останнім часом?

— Лише чутки, ваша милосте.

Він пирхнув.

— А я намагався зам'яти ці чутки. Хтось влаштує засідки на моїх збирачів податків на північній дорозі.

А це вже серйозно...

— Збирачі, ваша милосте? — перепитав я з наголосом на множині. — І яку ж суму вдалося захопити?

Мейр суворо зиркнув на мене, і я зрозумів, що запитання було негречне.

— Чималу. Більш ніж чималу. Оце зараз у мене зник четвертий збирач. Розбійники захопили понад половину моїх податків із півночі, — він серйозно поглянув на мене. — А на півночі з'ємлі Леклессів, сам знаєш.

— Гадаєте, ваших збирачів підстерігають Леклесси?

Мейр вражено витріщився на мене.

— Що? Ні, ні. Це бандити в Елді.

Я трохи зашарівся від зниклої.

— Ви відправили патрулі, ваша милосте?

— Звісно, я відправив патрулі, — різко сказав він. — Уже більш як десяток. Вони ж не знайшли навіть ватри, — трохи помовчав і глянув на мене. — Я підозрюю, що хтось із моєї варті з ними заодно, — його обличчя посерйознішало.

— Ваша милість, як я розумію, надавали своїм збирачам супровід?

— По двох людей на кожного, — відповів мейр. — А ти знаєш, як це дорого — знайти заміну дюжині вартівих? Обладунки, зброю, коней? — він зітхнув. — І на додачу до всього лише частина з украдених податків мої. Решта належить королю.

Я кивнув, показуючи, що все зрозумів.

— Гадаю, він не надто втішений.

Алверон зневажливо махнув рукою.

— О, та Родерік однаково дістане свої гроші. Він вважає мене особисто відповідальним за його десятину. Тож я змушений знову послати збирачів, щоб удруге зібрати частку його величності.

— Гадаю, більшість людей цьому не надто раді, — зауважив я.

— Так, — він сів на м'яке крісло та стомлено потер обличчя. — Я вже не знаю, що з цим робити. Як Мелуан сприйме те, що я не можу вбезпечити власні дороги?

Я теж сів, уместившись навпроти нього.

— А що Дагон? — запитав я. — Він не зміг відшукати бандитів?

Алверон коротко, різко, невесело реготнув.

— О, Дагон їх відшукав би. Не минуло б і десяти днів, як він настроїв би їхні голови на палі.

— Тоді чому б не послати його? — спантеличено запитав я.

— Дагон — любитель іти навпростець. Він знищив би десяток сіл і спалив би тисячу акрів землі в Елді, аби тільки їх відшукати, — мейр серйозно похитав головою. — А якби я і вважав, що він підходить для цього завдання, то зараз він вистежує Кодікуса. До того ж я думаю, що в Елді може не обходитися без магії, а на ній Дагон не розуміється.

Я підозрював, що вся задіяна там магія зводиться до пів десятка міцних модеганських довгих луків. Але така вже людська природа — кричати про магію щоразу, коли трапляється те, що непросто пояснити, особливо у Вінтасі.

Алверон нахилився вперед.

— Чи можу я покластися на твою допомогу в цьому?

На це можна було відповісти лише в один спосіб.

— Звісно, ваша милосте.

— Ти багато знаєш про ліси?

— Навчався в одного дрібного землевласника, як був молодший, — перебільшив я, здогадуючись, що мейр шукає людину, яка допоможе вигадати кращий захист для його збирачів податків. — Знаю достатньо, щоб відстежити людину та сховатися самому.

Тут Алверон здійняв брову.

— Справді? Твоя освіта вельми різнобічна.

— У мене було цікаве життя, ваша милосте, — від випитої пляшки вина я осмілів сильніше, ніж зазвичай, і додав: — У мене є одна-дві ідеї, що можуть видатися вам корисними в подоланні проблеми з бандитами.

Він нахилився вперед.

— Розкажи-но.

— Я міг би вигадати певний магічний захист для ваших людей.

Я театралью змахнув довгими пальцями правиці, сподіваючись, що це видасться досить таємничим. Порахував дещо в голові й замислився, скільки часу пішло б на створення стрілолова за допомогою лише обладнання з вежі Кодікуса.

Алверон задумливо кивнув.

— Цього могло б вистачити, якби я тривожився лише за безпеку своїх збирачів. Але ж це королівська дорога, важлива торговельна артерія. Мені треба позбутися самих бандитів.

— У такому разі, — сказав я, — я зібрав би невеличкий гурт людей, які вміють тихо пересуватися в лісі. Їм має бути не надто важко відшукати ваших бандитів. А після того все має бути просто: посилаєте варту їх ловити, та й усе.

— А ще простіше влаштувати засідку й повбивати їх, хіба не так? — поволі проказав Алверон, неначе бажаючи оцінити мою реакцію.

— Або так, — визнав я. — Ваша милість — рука закону.

— Бандитизм карається стратою. Тим паче на королівській дорозі, — твердо промовив Алверон. — Чи не видається це тобі суворим?

— Аж ніяк, — відповів я, дивлячись йому просто в очі. — Безпечні дороги — це кістяк цивілізації.

Алверон несподівано для мене всміхнувся.

— Твій план — справжнє віддзеркалення мого. Я зібрав трохи найманців, щоб учинити саме так, як ти запропонував. Діяти довелось таємно, бо я не знаю, хто може попереджати цих бандитів. Але в мене є четверо добрих людей, готових виїхати завтра: слідопит, двоє найманців із певними навичками роботи в лісі, а також адемський найманець. І останній обійшовся недешево.

Я схвально кивнув мейрові.

— Ви вже спланували все краще, ніж зміг би я, ваша милосте. Виглядає на те, що моя допомога вам аж ніяк не потрібна.

— Зовсім навпаки, — відказав він. — Мені ще потрібна людина з клепкою в голові, яка їх очолила б, — багатозначно

поглянув на мене. — Людина, яка розуміє магію. Людина, якій можна довіряти.

У мені раптом щось обірвалося.

Алверон зіп'явся на ноги й тепло всміхнувся.

— Ти вже двічі прислужився мені краще, ніж можна було очікувати. Знаєш вислів «Бог любить трійцю»?

І на це запитання теж була всього одна розважлива відповідь.

— Так, ваша милосте.

* * *

Алверон відвів мене до своїх апартаментів, і ми поглянули на мапи місцевості, в якій зникали його люди. То був довгий відтинок королівського шляху, що тягнувся через частину Елду, яка була давньою землею ще тоді, як Вінтас був просто купкою незгодних між собою морських королів. До неї було трохи більше вісімдесяти миль. Не лінуючись, туди можна було дійти за чотири дні.

Стейпс дав мені нову дорожню торбу, і я напхав у неї всього, що тільки міг. Узяв дещо з більш-менш практичного одягу зі свого гардероба, хоча він усе-таки більше личив до бальної зали, ніж до дороги. Спакував кілька речей, які тихенько поцупив за останній виток із лабораторії Кодікуса, а також передав Стейпсові список із кількох необхідних речей, яких мені бракувало. Він же роздобув їх усі швидше, ніж крамар у крамниці.

І от, тієї години, коли всі люди, крім найбільш відчайдушних і нечесних, лежать у ліжках, Алверон дав мені гаманець із сотнею срібних бітів.

— Це неелегантне вирішення проблеми, — визнав мейр. — За звичайних обставин я дав би тобі документ, що зобов'язував би громадян надавати тобі допомогу, — він зігхнув. — Але користуватися чимось таким у твоїх мандрах було б усе одно що сповіщати про своє прибуття сурмою.

Я кивнув.

— Якщо бандитам вистачає розуму тримати шпигуна у вашій варті, можна спокійно припустити, що в них є зв'язки й серед місцевих посполитих, ваша милосте.

— А може, це і є місцеві посполиті, — похмуро відказав він.

Стейпс вивів мене з маєтку, скориставшись тим самим таємним проходом, через який мейр проникав до моїх кімнат. Тримавши прикриту злодійську лампу, він провів мене кількома звивистими коридорами, а тоді допоміг спуститися з довгих темних сходів, які проникали вглиб Прямовису.

Так я опинився сам-один у студеному льоху покинутої крамниці в Нижньому Северені. Вона була розташована в тій частині міста, яку за кілька років до того спустошив вогонь. Нечисленні покрівельні балки, що zostалися в будівлі, на тлі перших блідих промінчиків досвітнього сонця нагадували темні кістки.

Я вийшов із випаленого кістяка будівлі. Вгорі, на краю Прямовису, всілися, наче якийсь хижий птах, маєтності мейра.

Я сплюнув, не надто втішений своїм становищем: мене затягнули на службу найманцем. Очі в мене були сухі й боліли після безсонної ночі та тривалого переходу звивистими кам'яними тунелями у Прямовисі. Випите вино теж не покращувало ситуації. Останні кілька годин я відчував, що мало-помалу стаю не таким п'яним, зате моє похмілля зростає. Я ще ніколи не проходив увесь цей процес без сну, і це було неприємно. Перед Алвероном і Стейпсом мені вдалося зберегти видимість пристойності, але насправді нутрощі в мене боліли, а думки були неповороткі та мляві.

Прохолодне досвітнє повітря трохи прочистило мені голову, і вже за сто кроків я думав про те, що забув внести до списку, який дав Стейпсові. В цьому вино мені не посприяло. Я не мав коробочки з трупом, солі, ножа...

Лютня. Я не забрав її в майстра, полагаю, розхитаний кілок. Хто його знає, як довго мені доведеться полювати на бандитів для мейра. Як довго лютня лежатиме нічийна, доки майстер не вирішить, що її покинуто?

Я зробив гак у дві милі, та побачив, що в його майстерні темно й немає жодної живої душі. Завзято постукав у двері, але марно. А тоді, повагавшись якусь мить, вломився всередину й поцупив її. Хоча це мало скидалося на крадіжку, позаяк лютня й була моєю, а ремонт я вже оплатив.

Довелося видертися на стіну, відчинити вікно й відімкнути два замки. Все було доволі просто, та з невиспаною, просякнутою вином головою мені, напевно, пощастило, що я не гепнувся з даху та не зламав собі шиї. Однак, якщо не брати до уваги розхитаного шматка шиферу, від якого в мене закалатало серце, все минуло гладко, і за двадцять хвилин я знову пішов своєю дорогою.

Четверо найманців, яких зібрав Алверон, чекали в корчмі за дві милі на північ від Северена. Ми коротко відрекомендувались одне одному й негайно пішли, подавшись на північ уздовж королівського шляху.

Мої думки були такі мляві, що лише за кілька миль на північ від Северена я почав інакше дещо сприймати. Лише тоді мені спало на думку, що мейр міг не зовсім чесно розповісти про все, що говорив мені напередодні.

Чи справді я найкращий кандидат, щоб очолити купку слідопитів, які йдуть до незнайомого лісу вбити ватагу розбійників? Чи справді мейр аж такої високої думки про мене?

Ні. Звісно, ні. Це лестило, та це просто було не так. Мейр має доступ до кращих ресурсів. Насправді ж тепер, коли леді Леклесс у нього в кишені, він, напевно, захотів прибрати свого солодкомогового помічника куди подалі. Дурний я був, що не додумався швидше.

Отже, він послав мене на безнадійне завдання, щоб я не плунався в нього під ногами. Сподівався, що я місяць ганятимуся за невловимою здобиччю в лісовій глушині Елду, а тоді повернуся ні з чим. І з гаманцем тепер усе стало зрозуміліше. Сотня бітів забезпечить нас провіантом приблизно на місяць. А тоді, коли в мене закінчатся гроші, я буду змушений повернутися до Северена, де мейр розчаровано поцокає язиком і, виправдавшись моїм провалом, частково забуде про ту ласку, якої я в нього добувся.

З іншого боку, якщо мені поталантих і я знайду бандитів, буде ще краще. Саме такий план я міг приписати мейрові. Хай що станеться, він дістане бажане.

Це драгувало. Проте я аж ніяк не міг повернутися до Северена й посперечатися з ним. Тепер, коли я взяв на себе зобов'язання, можна було хіба що скористатися ситуацією якнайкраще.

Ідучи на північ із потужним головним болем і пересохлим ротом, я вирішив, що знову здивую мейра. Вполюю його бандитів.

Тоді Бог покаже, що любить трійцю, і мейр Алверон остаточно стане моїм боржником.

Розділ сімдесят п'ятий

Гравці

За наступні кілька годин на ногах я постарався якомога краще пізнати бійців, яких на мене нависив Алверон. Я, звісно, висловлююся фігурально, позаяк одна з них була бійчиною, та й усі ми йшли на своїх двох.

Темпі привернув мою увагу найперше й утримував її найдовше, бо це був перший адемський найманець, якого я зустрів. Темпі аж ніяк не був тим страхітливим убивцею з жорстокими очима, якого я очікував побачити: доволі непоказний, не надто високий і не надто кремезний. Він мав світлу шкіру, світле волосся та блідо-сірі очі. Лице в нього було чисте, як новий папір, — не виражало нічого. Дивовижна порожнеча. *Ретельно підтримувана* порожнеча.

Я знав, що адемські найманці носять криваво-червоний одяг як своєрідну відзнаку. Але в Темпі вбрання було не таке, як я очікував. Його сорочка щільно прилягала до тіла завдяки десятку ремінців із м'якої шкіри. Штани також були туго затягнуті пасками на рівні стегон, гомілок і колін. Усе це було пофарбовано в яскравий криваво-червоний колір і сиділо на ньому тісно, як рукавичка на долоні шляхетного пана.

Коли вдень потеплішало, я зауважив, як Темпі почав пітніти. Після життя на холодному розрідженому повітрі Штормвалу тутешня погода, напевно, видавалася йому надміру спекотною. За годину до опівдня він послабив шкіряні ремінці на сорочці та зняв її, а тоді витер нею піт з обличчя й рук. Йому, здавалося, нітрішечки не соромно було ходити королівським шляхом, роздягнувшись до пояса.

Шкіра в Темпі була дуже бліда, майже як вершки, а тіло — худорляве та елегантне, наче в гончака. М'язи в нього під шкірою перекочувалися з якоюсь тваринною грацією. Я старався не витріщатись, але не міг не зауважувати тонких блідих шрамів, що перетинали його руки, груди та спину.

Він жодного разу, жодним словом не поскаржився на спеку. Здавалося, він узагалі рідко щось каже, а на більшість запитань відповідає киваючи чи хитаючи головою. Темпі ніс із собою дорожню торбу, схожу на мою, а його меч був аж ніяк не страхітливий, а здавався доволі коротким і непоказним.

Дедан був абсолютно не схожий на Темпі. Високий, широкий і кремезний у грудях та шиї. Він ніс із собою важкий меч, довгий ніж і був убраний в обладунок із різних деталей, виготовлених із дубленої шкіри, твердої — хоч стукай — і неодноразово залатаної. Якщо ви хоч раз бачили охоронця караванів, то бачили Дедана чи принаймні людину, зліплена з того ж тіста.

Він їв більше за всіх, скаржився більше за всіх, лаявся більше за всіх і був упертіший за ціле стадо віслуків. Однак варто віддати йому належне: також він був товариський і сміхотливий. Мені хотілося вважати його дурнем через поведінку й розмір, але Дедан відзначався кмітливістю, коли хотів нею відзначитися.

Геспе була найманкою. Не такою вже й рідкісною птицею, як дехто вважає. Зовнішністю та обмундируванням вона була мало не відзеркаленням Дедана. Вичинена шкіра, важкий меч, поведінка людини, що чимало бачила й бувала в бувалицях. Вона мала широкі плечі, сильні руки й горде лице зі шелепою, схожою на шлакову цеглину. Волосся в неї було біляве й тонке, але коротко, по-чоловічому підстрижене.

Одначе вважати її за жіночу версію Дедана було би помилкою. Якщо Дедан був утіленням бравади, то вона була стримана. І якщо Дедан, не сердячись, поводився невимушено, то Геспе відзначалася якоюсь суворістю, неначе постійно чекала, коли хтось почне їй дошкуляти.

Мартен був найстаршим із-поміж нас, нашим слідопитом. На ньому було трохи вичиненої шкіри, м'якішої та краще

доглянутої, ніж у Дедана чи Геспе. Він ніс із собою довгий ніж, короткий ніж і мисливський лук.

Мартен працював мисливцем, доки не впав у неласку в баронета, за чіми лісами стежив. Порівняно з цим робота найманця була кепська, проте годувала його. Він був цінний завдяки вмінню орудувати луком, хоч і не відзначався такою показною зовнішністю, як Дедан чи Геспе.

Ця трійця стала своєрідними партнерами кілька місяців тому й відтоді продавала свої послуги спільно. Мартен розповів мені, що вони вже виконували певні завдання для мейра, а минулого разу їм довелося розвідати частину земель довкола Тінуе.

Хвилин за десять до мене дійшло, що очільником експедиції має бути Мартен. Він знав про ліси більше, ніж усі ми разом узяті, а раз чи двічі навіть полював на людей за винагороду. Коли я сказав йому про це, він захитав головою й усміхнувся, а тоді відповів, що здатність щось робити й бажання це робити — дві абсолютно різні речі.

Останнім був я, їхній безстрашний лідер. У рекомендаційному листі мейр описав мене як «розважливого молодика з доброю освітою й різноманітними корисними якостями». Хоча це було широко правдою, через це також можна було подумати, ніби я найжалюгідніший у своїй нікчемності придворний жевжик.

Не допомагало й те, що я був на багато років молодший за них усіх, а мій одяг більше годився для званої вечері, ніж для дороги. Я ніс із собою лютню й гаманець від мейра. Не мав при собі ні меча, ні обладунку, ні ножа.

Насмілюся сказати, що вони геть не знали, як мене сприймати.

* * *

Приблизно за годину до заходу сонця ми проминули на дорозі мідника. Він був одягнений у традиційну брунатну мантию, підперезану мотузкою. Воза він не мав, зате вів із собою одного віслюка, так навантаженого клунками з різним крамом, що той скидався на гриб.

Мідник поволі пішов до нас, заспівавши:

Не мучать вас воші? Всі речі хороші?
Однаково вам є куди діти гроші.
Хай вас гріє сонце,
І точно не сон це,
Спиніться, щоб ліктів не згризти собі.
Продаю радо я
Все для чорного дня,
Щоб не вбились ви в темряві, наче сліпі.

Я засміявся й заплодував. Справжні мандрівні мідники трапляються рідко, і я завжди радію, коли бачу такого. Мати казала мені, що вони приносять удачу, а батько цінував їх за новини, які вони приносять. А позаяк я вкрай потребував кількох речей, ця зустріч стала втричі радіснішою.

— Здоров, міднику, — озвався з усмішкою Дедан. — Мені треба вогнику й випити. Як довго ще йти до шинку?

Мідник показав у той бік, звідки прийшов.

— Менш як двадцять хвилин пішки, — придивився до Дедана. — Тіки не кажи, ніби тобі від мене нічо не треба, — зауважив він. — Усім на світі чогось та й треба.

Дедан гречно хитнув головою.

— Звиняй, міднику. В мене надто тонкий гаманець.

— А ти що? — оглянув мене мідник з ніг до голови. — Ти скидаєшся на людину, якій чогось треба.

— Мені справді дещо потрібно, — визнав я. Побачивши, як інші тужливо поглядають на дорогу, жестом наказав їм йти далі. — Ідіть уперед, — попросив я. — Я буду за кілька хвилин.

Коли вони подалися геть, мідник потер руками й усміхнувся.

— То що, чого ти шукаєш?

— По-перше, солі.

— І коробочки для неї, — додав він, заходившись порпатись у клунках свого віслюка.

— Ніж мені теж придався б, якщо в тебе є такий, який не так важко знайти.

— Особливо якщо ви на північ, — зауважив він, не завагавши ані на мить. — Там дорога небезпечна. Туди не варт ходити без ножа.

— Ти мав якісь проблеми? — запитав я, сподіваючись, що мідник може знати щось таке, що допоможе нам відшукати бандитів.

— О ні, — відповів він, порпаючись у своїх клунках. — Зараз не так погано, щоб комусь хотілося здійняти руку на мідника. І все ж дорога тут кепська, — він витягнув довгий вузький ніж у шкіряних піхвах і передав його мені. — Рамстонська сталь.

Я витягнув ніж із піхов і зблизька придивився до клинка. Таки рамстонська сталь.

— Мені не треба нічого аж такого гарного, — промовив я й повернув його. — Він у мене буде для повсякденних справ, головно для їди.

— Рамстон цілком підходить для повсякденних справ, — відказав мідник і знову штовхнув ніж мені в руки. — Можеш обрізати ним хмиз, а потім голитись, якщо бажаєш. Він ніколи не тупиться.

— Можливо, мені доведеться ним зловживати, — уточнив я. — А Рамстон крихкий.

— Є таке, — невимушено визнав мідник. — Як завше казав мій батько, найкращий ніж у вашому житті, доки не зламається. Але так можна сказати про будь-який ніж. Та й, правду кажучи, іншого ножа в мене нема.

Я зітхнув. Розумію, коли мене обдирають як липку.

— І коробочку для труту.

Не встиг я договорити, як він простягнув одну.

— Не зміг не помітити, що в тебе трішки чорнила на пальцях, — показав мідник на мої руки. — У мене тут є папір, якісний. Пера з чорнилом теж. Нема нічо гіршого, як мати ідею для пісні й не мати змоги її записати, — він простягнув шкіряний згорток із папером, перами й чорнилом.

Я заперечно хитнув головою: знав, що гаманець мейра не бездонний.

— Міднику, я, здається, тимчасово зав'язав із написанням пісень.

Він знизав плечима, та не прибрав руки зі згортком.

— Тоді для листів. Знаю одного хлопаку, так він якось мусив порізати собі вену, щоб написати записку коханій. Драматично,

ніде правди діти. Звісна річ, символічно. А ще боляче, негігієнічно й вельми макабрично. Тепер він усюди носить із собою перо й чорнило.

Я відчув, як пополотнів, бо слова мідника нагадали мені про дещо інше, що вилетіло в мене з голови під час спішної втечі із Северена: про Денну. Від думок про неї мене начисто позбавили мейрова розповідь про бандитів, дві пляшки міцного вина й ніч без сну. Я пішов після нашої жадливої суперечки, не сказавши ні слова. Говорив до неї так жорстоко, а тоді просто зник — і що вона думатиме?

Я вже віддалився від Северена на цілий день шляху. Повернутися лише для того, щоб повідомити її про мандрівку, безумовно, було неможливо. Я на якусь мить замислився над цим. Так, неможливо. До того ж Денна сама зникала на кілька днів поспіль без жодних попереджень. Ясна річ, вона зрозуміє, якщо я вчиню так само...

«Дурень. Дурень. Дурень». Мої думки крутилися по колу, поки я намагався обрати котрийсь із кількох неприємних варіантів.

Тут я почув різке «іа» мідникового віслюка, і мені блиснула думка.

— Міднику, ти до Северена йдеш?

— Радше через нього, ніж до нього, — уточнив він. — Але так.

— Я тут згадав, що мушу надіслати один лист. Чи не міг би ти, якби я тобі його дав, доставити його до певного шинку?

Мідник повільно кивнув і сказав:

— Міг би. А позаяк тобі знадобиться папір і чорнило... — усміхнувся й іще раз помахав пакунком.

Я скривився.

— Так, міднику. Але у скільки все це мені обійдеться?

Він поглянув на предмети, що зібралися.

— Сіль і коробочка: чотири біти. Ніж — п'ятнадцять бітів. Папір, пера й чорнило — вісімнадцять. Коробочка для труту — три.

— І доставка, — додав я.

— *Термінова* доставка, — сказав мідник із легкою усмішкою. — Дамі, якщо я правильно зрозумів вираз твого обличчя.

Я кивнув.

— Так... — потер він підборіддя. — За звичайних обставин я правив би десь із тридцять п'ять, а тоді поторгувався б, гарно, без поспіху, і ти збив би ціну до тридцяти.

Ціна була виправдана, особливо зважаючи на те, як важко знайти добрий папір. І все ж це була рівно третина від тих грошей, які дав мені мейр. На ці гроші нам іще треба буде оплачувати їжу, житло та інші речі.

Але, перш ніж я встиг бодай щось сказати, мідник продовжив:

— А тепер розумію, що для тебе це занадто. І надіюся, що ти не сприймеш це як нахабство, та в тебе незлецький плащ. Я завше готовий із кимось обмінятися.

Я присоромлено закутався у свій прекрасний багрянний плащ.

— Гадаю, я міг би з ним розлучитися, — сказав я. Жаль у моєму голосі був непідробним. — Але тоді в мене взагалі не буде плаща. Що мені робити, як піде дощ?

— То не страшно, — запевнив мідник.

Він витягнув з одного пакунка згорток тканини та простягнув його мені, щоб роздивитися. Колись давно згорток був чорний, але від тривалого використання й багаторазового прання полиняв до темно-зеленкуватого кольору.

— Трохи пошарпаний, — зауважив я й потягнувся пальцями до потертого шва.

— Він просто ношений, та й усе, — невимушено сказав мідник і розправив його в мене на плечах. — Гарно сидить. Колір тобі до лица, підкреслює очі. Та й не варто тобі мати надто заможний вигляд: на дорозі бандити.

Я зітхнув.

— А що ти даси мені взамін? — запитав, передаючи мідникові свій прекрасний плащ. — Май на увазі, що цьому плащу й місяця нема, і на нього ще не впала жодна краплинка дощу.

Мідник провів обома руками по моєму прекрасному плащу.

— Та тут ціла купа різних кишеньок! — із захватом сказав він. — Просто чудово!

Я помацав затерту тканину мідникового плаща.

— Якщо додаси нитку з голкою, я віддам тобі свій плащ в обмін на все, — запропонував я, відчувши несподіваний приплив натхнення. — А ще дам залізний гріш, мідний гріш і срібний гріш.

Я всміхнувся. Сума була мізерна. Але саме таку просять мідники в переказах, даючи взамін щось чудове й чарівне вдовиченкові, який пішов у широкий світ шукати кращої долі й поки що нічого не підозрює.

Мідник закинув голову назад і розсміявся.

— Оце я саме й хотів запропонувати, — пояснив він. А тоді перекинув мій плащ через передпліччя й міцно потиснув мені руку.

Я порибалив у своєму гаманці й відшукав залізний драб, два вінтські півгроші і — тут я приємно здивувався — атурський твердий гріш. З останнім мені поталанило, оскільки той був набагато дешевший за срібний вінтський раунд. Я висипав вміст десятка кишень свого багряного плаща в дорожню торбу й забрав у мідника свої нові речі.

Відтак хутко написав листа Денні, в якому пояснив, що покровитель несподівано відіслав мене геть. Перепросив за все сказане зопалу і сказав їй, що зустрінуся з нею, щойно повернуся до Северена. Хотів би мати на написання цього листа більше часу. Хотів би перепросити більш витончено, пояснити все детальніше, але мідник уже закінчив прибирати мій прекрасний плащ і явно дуже хотів ізнову рушити в дорогу.

Не маючи сургучу, щоб запечатати лист, я скористався одним трюком, який вигадав, пишучи записки від імені мейра. Склав папірець усередину, а тоді зібрав до купи так, щоб його неможливо було розгорнути, не розірвавши.

Я вручив листа мідникові.

— Його адресовано гарненькій темноволосій дівчині, на ім'я Денна. Вона зупинилася в «Чотирьох гнотах» у Нижньому Северені.

— До речі! — вигукнув він, заховавши мого листа в кишеню. — Свічки, — сягнув у торбу на сідлі й витягнув пригорщу товстих лойових свічок. — Свічки треба всім.

Кумедно, але вони *могли* придатися мені, тільки не з тих причин, про які думав мідник.

— А ще в мене є трохи воску для твоїх черевиків, — продовжив він, порпаючись у своїх згортках. — У нас о цій порі страх як дощить.

Я підняв руки й засміявся.

— Дам тобі один біт за чотири свічки, та більше мені вже не по кишені. Якщо з'явиться щось іще, доведеться купити в тебе віслюка, просто щоб забрати все із собою.

— Як хочеш, — невимушено знизав мідник плечима. — Приємно було вести з вами справи, паничу.

Розділ сімдесят шостий

Трут

Коли ми на другий вечір відшукали гарне місце для табору, сонце вже почало сідати. Дедан пішов збирати хмиз. Мартен заходився нарізати моркву й картоплю та відправив Геспе набрати до казанка води. Я взяв Мартенову маленьку лопатку, щоб викопати нам кострище.

Темпі, хоч його ніхто й не просив, узяв одну гілку й мечем зістругував тонкі смужки сухого дерева на трут. Навіть без піхов його меч видавався не надто показним. Але зважаючи на те, як легко він зрізав тонкі, мов папір, смужки дерева, він мав бути гострим, немов бритва.

Я закінчив викладати кострище камінням. Темпі без жодного слова передав мені пригорщу труту.

Я кивнув.

— Не хочеш мого ножа? — запитав, сподіваючись втягнути його в коротеньку розмову. За минулі два дні я перекинувся з ним заледве десятком слів.

Блідо-сірі очі Темпі поглянули на ніж у мене на поясі, а тоді — знову на меч. Він похитав головою, нервово завовтузившись.

— А хіба лезо від цього не страждає? — запитав я.

Найманець стенов плечима, старанно не дивлячись мені в очі.

Я заходився розкладати багаття й саме тоді припустився першої помилки.

Як я вже казав, у повітрі відчувався холодок, а всі ми були втомлені. Тож, замість витратити пів години на те, щоб поволі розпалити з іскри пристойну ватру, я розклав гілочки довкола труту Темпі, а тоді заходився викладати довкола дедалі більші сучки, щоб вийшла щільна купа деревини.

Коли я саме закінчував, повернувся Дедан із черговим обремком хмизу.

— Прекрасно, — буркнув він, досить тихо, щоб можна було вдати, ніби він просто розмовляє із самим собою, але досить голосно, щоб усі почули. — І ти в нас головний. Чудово.

— Що тепер у тебе в зубах застрягло? — стомлено запитав Мартен.

— Хлопець робить не багаття, а маленьку дерев'яну фортецю, — Дедан театральньо зітхнув, а тоді перейшов на тон, який, либонь, уважав батьківським, хоча насправді він звучав відверто зверхньо. — Чуєш, я тобі поможу. Цього іскра нізащо не зачепить. Маєш кремінь і кресало? Я тобі покажу, як ними користуватися.

Ніхто не любить, коли до нього звертаються зверхньо, але я відчуваю до цього особливу відразу. Дедан уже два дні чітко показував, що вважає мене за ідіота.

Я стомлено зітхнув. Зітхнув максимально по-дорослому, максимально зморено. Ось він, правильний підхід. Дедан уважав мене юним і нікчемним. Я ж мав чітко дати зрозуміти, що я геть не такий.

— Дедане, — запитав я, — що ти про мене знаєш?

Він подивився на мене порожнім поглядом.

— Ти знаєш про мене одне, — спокійно продовжив я. — Ти знаєш, що мене поставив за головного мейр, — зазирнув йому в очі. — Мейр — ідіот?

Дедан відмахнувся рукою.

— Звісно, ні, я просто казав...

Я підвівся й пошкодував про це, бо це лише різко підкреслило, що він набагато вищий.

— Мейр поставив би мене за головного, якби я був ідіотом? Дедан неширо всміхнувся, намагаючись виставити два дні зневажливого бурмотіння як якесь непорозуміння.

— От тільки не треба казирися через...

Я підняв руку.

— Ти в цьому не винен. Ти просто нічого про мене не знаєш. Але пропоную сьогодні не марнувати на це часу. Ми всі стомлені. Поки що будь певен, що я не синок якогось товсто-сума, який хоче легкої прогулянки.

Я затиснув між пальцями тоненький шматочок труту Темпі й зосередився. Витягнув більше тепла, ніж потребував, і моя рука заholола аж до плеча.

— І будь певен, що я вмію розпалювати вогонь.

Дерев'яна стружка запалала — спалахнула жарко й раптово. Від неї загорілася решта труту, і полум'я майже миттєво здійнялося вгору.

Я хотів зробити драматичний жест, щоб Дедан перестав сприймати мене як якогось нікчемного хлопчиська. Тільки сам я за час, проведений в Університеті, став байдужим. Розпалити такий вогонь членові Аркануму було так само просто, як узутися.

Дедан же ніколи не зустрічав арканіста й, мабуть, жодного разу не бував у радіусі п'ятисот миль від Університету. Все, що він знав про магію, зводилося до історійок, які розповідають біля ватри.

Тож коли вогонь спалахнув, Дедан став білий, як простирадло, і відбіг назад на кілька кроків. Вигляд у нього був такий, ніби я раптом викликав стіну ревучого вогню, наче Таборлін Великий.

А тоді я побачив, що такі самі обличчя в Мартена й Геспена на них явно подіяли рідні вінтські забобони. Вони перевели погляди на мерехтливий вогонь, а тоді — знову на мене. Я був одним із *отих*. Я лигався з темними силами. Викликав демонів. І жер маленький сирок повністю, разом із кіркою.

Дивлячись на їхні вражені обличчя, я усвідомив: жодні мої слова їх не заспокоють. Принаймні зараз. Тож я замість слів зітхнув і заходився розстилати постіль на ніч.

Хоча веселих розмов коло багаття того вечора не було, не було й бурмотіння Дедана. Я хотів би поваги, та за її відсутності трохи здорового страху також може непогано владнати ситуацію.

* * *

За два дні без нових драматичних жестів із мого боку всі розслабилися. Дедан залишався втіленням блефу та бравади, але припинив називати мене «хлопцем» і скаржився приблизно вдвічі менше. Тож я вважав, що перемиг.

Домігшись цього половинчастого успіху, я вирішив активно постаритися втягнути в розмову Темпі. Якщо вже керувати цією маленькою компанією, то треба знати більше про нього. А найважливіше — те, що мені треба було знати, чи може він вимовляти більш ніж п'ять слів поспіль.

Тож я підійшов до найманця-адема, коли ми зупинилися для денної трапези. Він сидів трохи обіч нас. Він не був зарозумілим. Просто решта нас воліли сидіти й розмовляти під час їди. А Темпі просто їв.

Однак того дня я демонстративно сів поряд із ним разом з обідом — куснем твердої ковбаси й холодною картоплею.
— Привіт, Темпі.

Він підвів погляд і кивнув. Я на мить зазирнув у його блідо-сірі очі. Тоді він відвів погляд і неспокійно засовався. Провів рукою крізь волосся й на мить нагадав мені Сіммона. Обидва мали струнку статуру й пісочне волосся. Однак Сіммон не був аж такий тихий. Іноді я й слова не міг вставити попере Сімові.

Я, звісно, вже намагався поговорити з Темпі раніше. Завести звичайну розмову ні про що: про погоду, про ноги, натерті після тривалого ходіння, про їжу. І все це нічого не дало. Максимум — одне-два слова. Частіше — кивок чи порух пліч. Але найчастіше він відповідав порожнім поглядом, а після нього — сованням і впертим небажанням навіть поглянути мені в очі.

Тож того дня я вдався до розмовного маневру.

— Чував історії про летані, — сказав я. — Хотів би знати більше. Може, розповіси мені про нього?

Бліді очі Темпі на мить перехопили мій погляд. Його лице залишалось невиразним. А тоді він знову відвів погляд. Смикнув за один із червоних шкіряних ремінців, які притискали його сорочку до тіла, і завовтузився з рукавом.

— Ні. Про летані я не говоритиму. Воно не для тебе. Не питай.

Він знову відвів погляд від мене й подивився вниз, на землю.

Я порухував у голові. Дванадцять слів. Ось відповідь принаймні на одне з моїх запитань.

Розділ сімдесят сьомий

«Один гріш»

Коли ми зайшли за поворот на дорозі, саме западали сутінки. Я почув плескання в долоні й тупіт, перемішані з музикою, криками й оглушливим сміхом. Після десяти годин ходіння пішки ці звуки так підняли мені настрій, що я мало не звеселився.

Шинок «Один гріш», розташований на останньому важливому перехресті на південь від Елду, був величезний. Збудований із грубо обтесаних колод, він мав два повноцінні поверхи й численні крокви, що вказували на наявність меншого третього поверху. У вікнах я помітив чоловіків і жінок, які танцювали під шалену, карколомну мелодію, яку терликав невидимий скрипаль.

Дедан глибоко вдихнув.

— Відчуваєте цей запах? Кажу вам: у цьому закладі є жінка, яка й камінь приготує так, що я ще добавки проситиму. Мила Пег. Клянусь оцими-от руками, сподіваюся, що вона досі при ділі, — він штурхнув Мартена ліктем і показав якийсь вигин руками, натякаючи на те, що його слова мають подвійне дно.

Геспе примружила очі, вдивляючись Деданові в потилицю.

Дедан, нічого не помічаючи, вів далі:

— Сьогодні я спатиму з повним черевом ягнятини та бренді. Хоча, судячи з мого останнього візиту сюди, може бути навіть трохи веселіше, якщо я посплю трохи менше.

Я помітив, що обличчя Геспе віщує бурю, і швидко подав голос.

— Будь-які приготовані харчі й по ліжку на кожного, — твердо сказав я. — Усе решту ви оплачуєте з власної кишені.

Дедан набув такого вигляду, ніби не міг повірити власним вухам.

— Та ну! Ми стільки днів спали просто неба. Та й грошки не твої — не будь скупим шимом, коли йдеться про них.

— Ми ще не виконали своєї роботи, — спокійно нагадав я. — Навіть частково. Не знаю, як довго ми пробудемо тут, але знаю, що я не багатий. Якщо ми надто швидко спустошимо гаманець мейра, нам доведеться добувати собі харчі полюванням, — окинув усіх поглядом. — Чи, може, в когось із вас є вдосталь грошей, щоб нас прогодувати, й бажання поділитися?

Мартен, почувши цю пропозицію, скрушно всміхнувся. Геспе не зводила погляду з Дедана, а той продовжував гнівно дивитися в мій бік.

Темпі завовтузився. Його лице було як завжди непроникне. Уникаючи мого погляду, він із порожнім обличчям зиркнув по черзі на кожного. Його погляд переходив не від обличчя до обличчя, а спершу на Деданові руки, а від них — до Деданових же ніг. Далі — до ніг Мартена, потім — до ніг Геспе, а відтак — до моїх. Він переніс центр ваги й наблизився на пів кроку до Дедана.

Сподіваючись розрядити напруження, я пом'якшив тон і сказав:

— Коли все буде зроблено, ми розділимо те, що залишиться в гаманці. Так у кожного з нас іще до повернення в Северен з'явиться трохи зайвих грошей у кишені. Кожен із нас зможе витратити свою частку як захоче. Тоді.

Я здогадувався, що Дедан незадоволений, і зачекав, щоб побачити, чи наполягатиме він далі.

Натомість заговорив Мартен.

— Після дня тривалого ходіння, — проказав він задумливим тоном, неначе звертаючись до самого себе, — *було б* незле випити.

Дедан глянув на свого товариша, а тоді знову з очікуванням подивився на мене.

— Думаю, гаманець може витерпіти по келиху на кожного, — з усмішкою погодився я. — Мейр же не намагається зробити з нас священників, авжеж?

Геспе відповіла на це гортанним реготом, тоді як Мартен і Дедан усміхнулися. Темпі позирнув на мене блідими очима, пововтузився й відвів погляд.

* * *

За кілька хвилин спокійних торгів наша п'ятірка всього за один срібний біт дістала звичайні ліжка, просту вечерю й по келиху випивки на кожного. Коли з цим було покінчено, я знайшов столик у відносно тихому кутку зали й заховав лютню від гріха подалі під лавою. Тоді сів, зморений до краю, й замислився, що можна зробити, щоб Дедан перестав поводитись як жахливе мале чванько.

Ось яким був невеселий плин моїх думок, коли переді мною з грюкотом поставили на столик вечерю. Підвівши погляд, я зобачив жіноче обличчя й гарно виставлений бюст, обрамлені водоспадом яскраво-рудих кучерів. Шкіра в жінки була вершково-біла з ледь-ледь помітними веснянками. Губи — загрозливого блідо-рожевого відтінку. В очах — небезпечна яскрава зелень.

— Дякую, — з деяким запізненням промовив я.

— Будь ласка, любчику, — вона грайливо всміхнулась очима та прибрала волосся з оголеного плеча. — Скидалося на те, що ти мало не спиш на лаві.

— Я майже спав. Довгий день і довга дорога.

— Прикро, далебі, — промовила вона з грайливим жалем, потираючи собі шию ззаду. — Якби я думала, що за годину ти ще будеш на ногах, то вразила б тебе наповал, — жінка потягнулася й легенько запустила пальці у волосся в мене на потилиці. — Нас двох вистачило б, щоб запалити вогонь.

Я заціпенів, як наполоханий олень. Чому, сказати не можу — хіба що річ була в утомі після кількох днів у дорозі. А може, в тому, що до мене ще ніколи не залицялися так відверто. А може...

Може, я був юний і жахливо недосвідчений. Зупинімося на цьому.

Я відчайдушно замислився, що тут сказати, але коли в мене знову розв'язався язик, вона вже встигла відійти на пів кроку та проникливо глянути на мене. Я відчув, як моє лице спалахнуло, і це ще більше мене знітило. Я не думаючи опустив погляд на столик і вечерю, яку вона принесла. Оторопіло подумав: «Картопляний суп».

Жінка тоненько, тихенько засміялася й лагідно торкнулася мого плеча.

— Вибач, хлопче. Ти здавався трохи... — вона замовкла, неначе оцінивши свої слова інакше, а тоді почала знову. — Твоя свіжість мені сподобалась, але я не думала, що ти *настільки* юний.

Хоча вона говорила лагідно, я відчував усмішку в її голосі. Від неї моє лице спалахнуло ще яскравіше, аж до вух. І врешті вона, схоже, усвідомивши, що будь-які її слова просто засоромлять мене ще більше, приборала долоню з мого плеча.

— Я ще повернуся, щоб дізнатися, чи не треба тобі чогось іще.

Я дурнувато кивнув і провів жінку поглядом. Її відхід був приємним, але мою увагу відвернули звуки розсіяного сміху. Роззирнувшись довкола, я побачив веселі обличчя чоловіків, що сиділи за довгими столами довкола мене. Одна компанія здійняла кухлі в мовчазному жартівливому привітанні. Ще один хлопець перегнувся, щоб утішити мене, погладивши мене по спині та сказавши:

— Хлопче, не приймай цього близько до серця, вона вже всіх нас відшила.

Почуваючись так, ніби за мною стежила вся зала, й не підводячи погляду, я заходився їсти свою вечерю. Відриваючи шматочки хліба й умочаючи їх у суп, я подумки склав каталог міри моєї дурості. І водночас потай дивився, як руда служниця розважає десяток чоловіків і руйнує їхні плани, носячи випивку від столика до столика.

Коли Мартен опустився на стілець поряд зі мною, я вже повернув собі дрібку самовладання.

— А ти справді гарно впорався там із Деданом, — промовив він без передмов.

Я трохи піднісся духом.

— Справді?

Мартен злегка кивнув, оглядаючи гострими очима юрбу, що наводнила залу.

— Люди здебільшого норовлять із нього позбиткуватися, змушують його почуватися дурним. Якби ти так і вчинив, то він уже відплатив би тобі вдсятеро.

— А він і *поводився* як дурень, — відзначив я. — Та й, якщо вже докопуватися до суті, я *справді* з нього позбиткувався.

Тут настала Мартенова черга знизувати плечима.

— Але ти робив це з розумом, тож він усе одно тебе слухатиме, — він трохи випив і зупинився, а тоді змінив тему. — Геспе зголосилася сьогодні розділити кімнату з ним, — невимушено сказав Мартен.

— Справді? — перепитав я, неабияк здивувавшись. — Вона сміливішає.

Він поволі кивнув.

— І? — поцікавився я.

— І нічого. Дедан сказав, що радше піде в пекло, ніж витратиметься на кімнату, яку він має займати задарма, — він перевів погляд на мене, а тоді здійняв брову.

— Та ти жартуєш, — категорично сказав я. — Він має знати. Він просто вдає із себе дурника, бо вона йому не подобається.

— Не думаю, — сказав Мартен, повернувся в мій бік і трохи стишив голос. — Три витки тому ми закінчили працювати на караван із Ралієна. Плентатися довелося довго, і ми з Деданом мали повні кишень грошей і майже нічого не могли з ними зробити, тож до кінця ночі опинилися в отій малій зачуханій припортовій корчмі, надто п'яні, щоб підвестися й піти. І тут він починає говорити про неї.

Мартен поволі захитав головою.

— Він годину розводився — і ти не впізнав би в жінці, яку він описував, нашу суворооку Геспе. Він мало не співав про неї, — Мартен зітхнув. — Гадає, що вона надто добра для нього. *А ще* переконаний, що, бодай позирнувши на неї скоса, дістане перелом руки щонайменше у трьох місцях.

— Чому ти йому не сказав?

— Що йому не сказав? Це було раніше, ніж вона почала замріяно на нього дивитись. Мені тоді думалося, що його тривоги доволі слухні. Що, на твою думку, Геспе зробила б із тобою, якби ти раптом із симпатії погладив її по якійсь симпатичній частині тіла?

Я поглянув на шинквас, біля якого стояла Геспе. Одна її нога більш-менш точно вистукувала ритм скрипки. Поза тим її плечі, очі, лінія щелепи були тверді, майже войовничі. Між нею й чоловіками, що стояли обабіч неї біля шинкваса, були невеликі, але помітні прогалини.

— Я, мабуть, теж не став би ризикувати рукою, — визнав я. — Але він уже *має* знати. Він не сліпий.

— Йому ведеться не гірше, ніж решті нас.

Я хотів був заперечити, але тоді позирнув на руду служницю і сказав:

— Можна було б розповісти йому. *Ти* міг би. Тобі він довіряє. Мартен цокнув язиком об зуби.

— Та ні, — мовив він і твердо поставив свій кухоль. — Тоді просто стало б іще більше плутанини. Або він це побачить, або не побачить. У свій час і по-своєму, — він знизав плечима. — Або ні. А вранці все одно зійде сонце.

Тривалий час жоден із нас не розмовляв. Мартен стежив за жвавою залогою з-за вінця кухля. Його очі ставали дедалі більш відстороненими. Давши навколишньому гамору стишитися до низького, втішного мурчання, я прихилився до стіни й закуняв.

А тоді замислився про Денну, як це часто ставалося з моїми думками без контролю. Я згадував її запах, вигин її шиї біля вуха, рухи її рук, коли вона говорила. Я задумався про те, де вона тепер, чи добре почувається. І зовсім трохи замислився, чи переходили її думки хоч коли-небудь у теплі міркування про мене...

— ...полювати на бандитів — це не має бути складно. До того ж буде добре нарешті мати фору перед ними, цими клятими беззаконними паршивими дранцями.

Ці слова вирвали мене з теплої дрімоти, як рибину, висмикнуту зі ставка. Скрипаль уже припинив грати, щоб випити, й у відносній тиші зали Деданів голос звучав гучно, наче осячий рев. Я розплющив очі й побачив, що Мартен також роззирається не без тривоги, поза сумнівом, збентежений тими самими словами, що привернули мою увагу.

За якусь мить я відшукав Дедана. Він сидів за два столики від мене й вів п'яну розмову із сивим фермером.

Мартен уже ставав на ноги. Не бажаючи привертати увагу до ситуації, я процідив: «Забери його», — і змусив себе сісти назад.

Поки я скреготав зубами, Мартен хутко пропетляв між столиками, помацав Дедана за плече й різко тицьнув великим пальцем у бік столика, за яким сидів я. Дедан пробурчав щось (я радий, що цього не чув) і нехотячи звівся на ноги.

Я змусив себе не дивитися вслід Деданові, а обвести поглядом залу. Темпі легко впадав у око завдяки червоному одягу найманця. Він сидів обличчям до вогнища й дивився, як скрипаль настроює свій інструмент. На столику перед ним стояло кілька порожніх келихів, і Темпі вже послабив шкіряні ремінці в себе на сорочці. На скрипаля він глипав із дивною напруженістю.

Я побачив, як служниця принесла йому ще келих. Він оглянув її, окинувши її тіло уважним поглядом блідих очей. Вона сказала щось, і він із гречністю придворного поцілував її долоню з тильного боку. Вона зашарілась і грайливо штовхнула його у плече. Одна його рука плавно потягнулася до вигину її талії й залишилася там. Служниця, схоже, була не проти.

Дедан наблизився до мого столика, заступивши Темпі, тимчасом як скрипаль заніс смичок і затерликав джигу. Десяток людей, яким не терпілося потанцювати, звелися на ноги.

— Що таке? — запитав Дедан, ставши перед моїм столиком. — Нашо ти мене сюди покликав — сказати, що вже пізно? Шо

завтра в мене складний день і треба лягати в ліжечко? — він нахилився вперед, спершись на столик, щоб наблизити погляд до моїх очей. Я занюхав у його подиху дещо кисле: каламуть. Дешева, огидна випивка, якою можна розпалювати багаття.

Я зневажливо розсміявся.

— Чорт забирай, я не твоя матуся! — взагалі-то, саме це я і збирався сказати, та тепер гарячково добирав щось інше, чим можна було б відвернути його увагу. Мій погляд зупинився на рудій дівчині, яка раніше принесла мені вечерю, і я нахилився вперед, а тоді сказав максимально змовницьким тоном: — Я тут думаю, чи не можеш ти мені дещо сказати.

Його набурмосене обличчя стало цікавим, і я ще трохи понизив голос.

— Ти ж уже був тут, так? — Дедан кивнув і прихилився трохи ближче. — Знаєш, як звати оту дівчину? — я кивнув у бік рудої.

Дедан надміру обережно зиркнув за плече; це неодмінно привернуло б її увагу, та вона дивилася не в наш бік.

— Оту білявку, яку мацає адем? — запитав Дедан.

— Руду.

Дедан наморщив широке чоло, примружившись, аби сфокусувати погляд на віддаленому боці зали.

— Лосін? — тихо перепитав він і повернувся до мене, досі мружачись. — Маленька Лосі?

Я знизав плечима й пошкодував про свій вибір тактики відвернення уваги.

Здоровань вибухнув сміхом і чи то опустився, чи то впав на лаву навпроти мене.

— Лосі, — гигикнув він трохи гучніше, ніж мені хотілося б. — Квоуте, я геть неправильно тебе оцінив, — Дедан лягнув по столу долонею й розсміявся знову, мало не перекинувшись на лаві. — Ох, хлопче, в тебе гарне око, але шансів чортма.

Це зачепило мою побиту гордість.

— А чому? Хіба вона, ну, не... — я поступово замовк і невідзначено змахнув рукою.

Дедан усе-таки зміг мене зрозуміти.

— Повія? — вражено перепитав він. — Боже, ні, хлопче! Кілька таких тут є, — він широко змахнув рукою над головою, а тоді понизив голос так, щоб чув лише я. — А втім, насправді то не повії. Просто дівулі, які не проти пошукати дечого вночі, — він зупинився і кліпнув. — Грошей. Пошукати грошей. І дечого іншого, — Дедан реготнув.

— Я просто подумав... — кволо почав я.

— Ой, то думав усякий хлоп, який має очі та яйця, — Дедан прихилився трохи ближче. — Вона хтива мала. Готова завалити того, хто впаде їй в око, та її не затягнути в ліжко балачками чи грішми. Інакше вона була б багата, як вінтський король, — він позирнув у її бік. — Скільки може коштувати один раз із нею? Я дав би...

Він примружився, дивлячись у її бік і ворущачи губами так, неначе мовчки виконував якісь складні підрахунки. За мить стенов плечима.

— У мене стіки нема, — Дедан знову поглянув на мене й іще раз знизав плечима. — Та все ж хотіти не шкідливо. Не муч себе. Як хочеш, я знаю тут одну пані, на яку приємно глянути. Може, вона захоче прикрасити твій вечір, — він заходився оглядати залу.

— Ні! — я поклав долоню йому на руку, щоб його спинити. — Мені просто стало цікаво, от і все, — звучало це нещиро, і я знав це. — Дякую за підказку.

— Та нема за що. — Дедан обережно зіп'явся на ноги.

— Ой, — сказав я так, ніби мені щойно блиснула думка. — Не можеш зробити мені послугу? — Дедан кивнув, і я жестом підкликав його до себе. — Я побоююся, що Геспе може заговорити про нашу роботу на мейра. Якщо бандити почують, що ми на них полюємо, стане вдсятеро важче, — на його обличчі ненадовго відбилосся почуття провини. — Я певен, що вона не стала би про це казати, але ж ти знаєш, як жінки люблять побалакати.

— Розумію, — швидко сказав він, підводячись. — Поговорю з нею. Краще бути обережними.

Скрипаль із яструбиним обличчям дограв свою джигу, і всі заплескали в долоні, затупали й загрюкали порожніми кухлями

по столиках. Я зітхнув і потер обличчя руками. Підвівши погляд, побачив за сусіднім столиком Мартена. Він приклав пальці до лоба й кивнув, ледь помітно вітаючи мене. Я злегка вклонився, не встаючи з-за столика. Мати вдячних слухачів завжди приємно.

Розділ сімдесят восьмий

Нова дорога, новий ліс

Наступного ранку, перш ніж сонце остаточно піднялося в небо, я зі своєрідним похмурим задоволенням споглядав Дедана, який трохи мучився похміллям у дорозі. Здоровань поводився обережно, але слід віддати йому належне: він анітрохи не скаржився, якщо тільки не вважати за скарги періодичні тихі стогони.

Тепер, спостерігаючи за Деданом ближче, я помітив у ньому ознаки закоханості. Як він вимовляв ім'я Геспе. Як удавався до грубих жартів, розмовляючи з нею. Що кілька хвилин він знаходив привід позирнути в її бік. Завжди була якась підстава: він потягувався, глипав знічев'я на дорогу, показував на дерева довкола нас.

Попри це, Дедан уперто не помічав, як Геспе інколи залицяється до нього у відповідь. Часом за цим було цікаво спостерігати, наче за добре поставленою модеганською трагедією. А часом мені хотілося задушити їх обох.

Темпі йшов поміж нас без жодного слова, наче німий і чемний цуцик. Він спостерігав за всім: за деревами, за дорогою, за хмарами. Якби не безсумнівно розумний погляд, я вже вирішив би, що він дурник. На ті нечисленні запитання, які я йому ставив, він досі відповідав, ніяково вовтузячись, киваючи, знизуючи плечима чи хитаючи головою.

Тим часом мені дошкуляла цікавість. Я знав, що летані — це просто нісенітниця з казок, але почасти не міг не замислитися. Чи справді він береже слова? Чи справді вміє користуватися своїм мовчанням, як бронею? Рухатися швидко, наче змія?

Правду кажучи, після того, як я побачив, на що були здатні Елкса Дал і Фела, вимовляючи імена вогню й каменю, думка про те, що хтось може зберігати слова, щоб палити їх, наче хмиз, уже здавалася далеко не такою дурнуватою.

* * *

Наша п'ятірка мало-помалу роззнайомилася, пізнавши особливості одне одного. Дедан ретельно чистив землю там, де розкладав постіль, — не просто прибирав сучки й каміння, а витоптував кожен жмут трави й кожную грудку землі.

Геспе насвистувала невідомо що, коли думала, ніби її ніхто не слухає, й методично колупалася в зубах після кожної трапези. Мартен не їв м'яса, яке було хоч трішки рожевим, і не пив води, якої не прокип'ятили чи не змішали з вином. Нам він щонайменше двічі на день казав, що не чинити так само — це дурість.

Але Темпі перевершував дивацтвами всіх. Він не дивився мені в очі. Не всміхався. Не хмурился. Не розмовляв.

Відколи ми покинули «Один гріш», Темпі вимовив із власної волі лиш одну репліку: «Дощ зробив би цю дорогу новою дорогою, цей ліс — новим лісом». Він чітко вимовляв кожне слово, ніби роздумував над цією фразою весь день. Наскільки я знав, він міг так і зробити.

Темпі мився як одержимий. Решта нас користувалася лазнею, зупиняючись у якомусь шинку, зате Темпі купався щодня. Якщо поряд траплявся струмок, він купався як уночі, так і після пробудження. В інших випадках мився ганчіркою, використовуючи питну воду.

А ще він двічі на день неодмінно виконував складну, схожу на ритуал розтяжку, ретельно описуючи руками в повітрі якісь фігури й візерунки. Це нагадувало мені повільні придворні танці, які виконують у Модегу.

Це явно зберігало йому гнучкість, але споглядати це було дивно. Геспе жартувала, що, якщо бандити попросять нас потанцювати, наш духмяний найманець прекрасно нам допоможе. Однак вона говорила це тихо, коли Темпі не чув.

Гадаю, не мені було засуджувати чужі особливості. Вечорами я грав на лютні, якщо не надто стомлювався від ходіння. Насмілюся сказати, що це не покращувало думку інших про мене як тактичного лідера чи арканіста.

Що ближче ми підходили до пункту призначення, то більше я тривожився. З усіх нас дійсно на своєму місці був лише Мартен. Дедан і Геспе гарно показали б себе в бою, та працювати з ними було непросто. Дедан відзначався сварливістю й упертістю. Геспе — лінню. Вона рідко допомагала готувати їжу чи прибирати після їди, якщо її не просили, та й тоді допомагала так неохоче, що це важко було назвати допомогою.

А ще був Темпі, найманий убивця, який не дивився мені в очі й не підтримував розмов. Я був твердо переконаний, що цей найманець може сподіватися на незлу кар'єру в модеганському театрі...

* * *

За п'ять днів після виходу із Северена ми дісталися місцевості, в якій відбулися напади. Двадцятимильного відтинку звивистої дороги, що перетинала Елд: жодного містечка, жодного шинку, навіть жодної покинутої ферми. Абсолютно ізольований відтинок королівського шляху посеред нескінченного пралісу. Природного середовища проживання ведмедів, божівільних відлюдників і браконьєрів. Раю для розбійників.

Мартен пішов у розвідку, тимчасом як решта нас отаборилася. Годину по тому він вийшов із-поміж дерев, засапаний, але в доброму гуморі. Запевнив нас, що не знайшов поблизу жодних ознак інших людей.

— Повірити не можу, що захищаю збирачів податків, — буркнув із відразою Дедан. Геспе гортанно реготнула.

— Ти захищаєш цивілізацію, — виправив я. — А ще підтримуєш безпеку на дорогах. До того ж мейр Алверон робить на ці податки дещо важливе, — я всміхнувся. — Скажімо, платять нам.

— А за це борює я, — докинув Мартен.

Після вечері я коротко описав єдину стратегію, до якої зміг додуматися за п'ять довгих днів роздумів. Накреслив сучком на землі криву.

— Гаразд. Ось дорога, миль із двадцять дороги.

— *Міель*, — промовив тихий голос, який належав Темпі.

— Прошу? — перепитав я. Так я вперше почув щось від нього за півтора дні.

— *Мііль*? — Темпі вимовляв незнайоме слово з таким сильним акцентом, що я лише за мить зрозумів, що він каже «миль».

— Миль, — чітко промовив я, показав у бік дороги й підняв один палець. — Звідси до дороги одна миля. Сьогодні ми пройшли п'ятнадцять миль.

Він кивнув один раз.

Я знову зосередився на своєму малюнку.

— Можна спокійно вважати, що бандити перебувають не більш як за десять миль від дороги, — я намалював прямокутник довкола свого незугарного начерку дороги. — Отже, нам потрібно обшукати чотириста квадратних миль лісу.

На мить запала тиша: всі засвоювали почуті відомості. Врешті заговорив Темпі:

— Це багато.

Я серйозно кивнув.

— На обшук такої великої території в нас пішов би не один місяць, але ми не конче маємо його проводити, — я додав до свого рисунка ще кілька ліній. — Мартен щодня йтиме в розвідку попереду нас, — підвів погляд на Мартена. — Скільки території ти можеш спокійно подолати за день?

Він ненадовго замислився, оглядаючи дерева довкола нас.

— У лісі? Коли підліску так багато? Десь із квадратну милю.

— А скільки, якщо бути обережним?

Він усміхнувся.

— Я завжди обережний.

Я кивнув і накреслив лінію, паралельну дорозі.

— Мартен розвідуватиме ділянку десь із пів милі завширшки приблизно за милю від дороги. Виглядатиме їхній табір або їхніх вартових, щоб решта нас не наскочила на них ненароком.

Геспе похитала головою.

— Так не годиться. Не будуть вони так близько до дороги. Якщо вони бажають залишатися непомітними, то будуть далі. Не менш як за дві-три милі.

Дедан кивнув.

— Особисто я відійшов би не менш як на чотири милі від дороги, перш ніж зупинитися й заходитися вбивати людей.

— Я теж так думаю, — підтакнув я. — Але вони мусять рано чи пізно підійти до дороги. Вони мусять ставити дозорців і ходити туди-сюди, щоб нападати із засідок. Їм треба поповнювати запаси. Оскільки вони тут уже кілька місяців, є шанси, що вони проторували якусь стежку.

Я трохи деталізував свою земляну мапу сучком.

— Після розвідки Мартена двоє з нас здійснюватимуть ретельний пошук за ним. Ми вивчимо вузьку смужку лісу, шукаючи там якихось ознак їхньої стежки. Решта двоє наглядатимуть за табором.

Ми можемо долати близько двох миль за день. Почнемо з північного боку дороги, а пошук вестимемо із заходу на схід. Якщо не знайдемо стежки, перейдемо на південний бік дороги та йтимемо назад — зі сходу на захід, — я закінчив малювати на землі й відступив. — Ми знайдемо їхній шлях за один виток. Чи, може, за два — залежно від того, як нам пощастить, — відхилився назад і встромив свій сучок у землю.

Дедан похмуро дивився на незугарну мапу.

— Нам знадобиться більше запасів.

Я кивнув.

— Ми що п'ять днів пересуватимемо табір. Двоє з нас вертатимуться до Кроссона по запаси. Ще двоє пересуватимуть табір. Мартен відпочиватиме.

Той заговорив:

— А ще доведеться надалі бути обережними з багаттями. Запах диму викаже нас, якщо ми будемо з навітряного боку від них.

Я кивнув.

— Нам щоночі буде потрібне кострище, а ще треба буде виглядати дерева ренел, — поглянув на Мартена. — Ти ж знаєш, який на вигляд ренел?

На його обличчі відбився подив.

Геспе по черзі глянула на кожного з нас і спитала:

— Що таке ренел?

— Це дерево, — пояснив Мартен. — Добре підходить для багатьох. Палає чисто й жарко. Практично не димить і майже не смердить димом.

— Навіть коли деревина зелена, — додав я. — Те саме стосується листя. Корисна штука. Росте воно не всюди, але тут я їх бачив.

— Звідки такий міський хлопака, як ти, знає щось таке? — поцікавився Дедан.

— Дещо знати — це моя робота, — серйозно сказав я. — Та й чого це ти думаєш, ніби я виріс у місті?

Дедан знизав плечима й відвів погляд.

— Віднині й надалі нам слід палити лише це дерево, — продовжив я. — Якщо його буде обмаль, берегтимемо дерево для приготування їжі. Якщо його не буде, доведеться їсти холодне. Тож пильнуйте.

Усі закивали. Темпі кивнув трохи пізніше за інших.

— І останнє: варто узгодити свої легенди на випадок, якщо бандити натраплять на нас, поки ми їх шукатимемо, — я показав на Мартена. — Що ти скажеш, якщо хтось застукає тебе під час розвідки?

Він явно здивувався, та відповів практично без вагань.

— Я браконьєр, — показав на лук зі знятою тятивою, який притулив до дерева. — Це буде недалеко від правди.

— А звідки ти?

Ледь помітне вагання.

— Із Кроссона, всього за день шляху на захід.

— А звати тебе як?

— М-Меріс, — зніяковіло проказав він. Дедан розсміявся. Я всміхнувся.

— Не брешти про своє ім'я. Це важко робити переконливо. Якщо тебе спіймають і відпустять, то нічого. Просто не веди їх до нашого табору. Якщо вони захочуть узяти тебе із собою, скористайся цим. Удай, ніби хочеш до них приєднатися. Не намагайся тікати.

Мартен явно збентежився.

— Мені просто лишатися з ними?

Я кивнув.

— Якщо вони подумують, ніби ти дурний, то очікуватимуть від тебе втечі в першу ніч. Якщо тебе вважатимуть за розумного, то очікуватимуть утечі в другу. Однак до третьої ночі тобі мають почати трохи довіряти. Зачекай до опівночі, а тоді влаштуй якусь колотнечу. Підпали кілька наметів абощо. Ми чекатимемо на сум'яття й розгромимо їх іззовні.

Я оглянув решту трьох співрозмовників.

— Цей план стосується кожного з вас. Чекайте до третьої ночі.

— Як ти знайдеш їхній табір? — запитав Мартен. На чолі в нього з'явився тонкий шар поту. Я не ставив цього йому на карб. Ми грали в небезпечну гру. — Якщо мене спіймають, я не зумію допомогти тобі зі стеженням.

— Я не шукатиму їх, — відказав я. — Я шукатиму тебе. Я можу знайти в лісі будь-кого з вас.

Я обвів поглядом усіх довкола багаття, очікуючи щонайменше бурчання від Дедана, але в моїх здібностях арканіста, схоже, не сумнівався ніхто. Я знічев'я замислився, на що мене вважають здатним.

Насправді ж я за останні кілька днів нишком узяв у кожного з них по волосині. Щоб із легкістю, менш ніж за хвилину створити імпровізований пошуковий маятник для будь-кого з членів групи. Через вінтські забобони я сумнівався, що конкретні деталі їх потішать.

— Які мають бути легенди в нас? — Геспе тицьнула Дедана у груди тильним боком долоні, лунко стукнувши кісточками пальців об його твердий шкіряний жилет.

— Як гадаєте, ви змогли б переконати їх, що ви невдоволені охоронці караванів, які вирішили податися в бандити? Дедан пирхнув.

— Трясця, я сам думав про це раз чи двічі, — перехопив погляд Геспе й пирхнув іще раз. — Не кажи мені, що не думала про те саме. Виток за витком ходити під дощем, жерти квасолі, спати на землі... І все це за гріш на день? — він знизав плечима. —

Зуби Господні. Я здивований, що половина з нас не зникає поміж дерев.

Я всміхнувся.

— Ти чудово впораєшся.

— А що він? — Геспе тицьнула великим пальцем у бік Темпі. — Ніхто не повірить, що він ошалів. Адеми отримують за день роботи вдсятеро більше, ніж ми.

— Удвадцятєро, — буркнув Дедан.

Я думав те саме.

— Темпі, що ти робитимеш, якщо тебе знайдуть бандити?

Темпі трохи пововтузився, та не сказав нічого. На мить глянув на мене, а тоді відвів погляд від моїх очей, подивився вниз і вбік. Я не міг зрозуміти, думає він чи просто спантеличився.

— Якби не адемський червоний одяг, у ньому зовні не було нічого особливого, — зауважив Мартен. — Навіть меч у нього начебто не бозна-який.

— Начебто не вдвадцятєро дорожчий за мене, це вже точно, — промовив Дедан — тихо, але не так тихо, щоб його не почули всі.

Мене вбрання Темпі також бентежило. Я вже кілька разів намагався втягнути адема в розмову, сподіваючись обговорити цю проблему з ним, але це було все одно що намагатися побалакати з котом.

Однак те, що він не знав слова «милі», привело мене до думки, яка мала блиснути мені вже давно. Атурська мова йому не рідна. Ще недавно я силкувався добре опанувати сіаруську в Університеті, тож розумів, чому він прагне мовчати, а не говорити й ганьбитися.

— Він може спробувати підіграти їм, так само як ми, — промовила із сумнівом Геспе.

— Важко переконливо брехати, коли не знаєш мови добре, — зауважив я.

Поки ми говорили, блідий погляд Темпі метався до кожного з нас, але він не висловив жодної зауваги.

— Люди недооцінюють тих, хто не вміє гарно говорити, — сказала Геспе. — Чи не міг би він, ну, просто... склеїти дурника? Удати спантеличення, наче загубився?

— Йому не довелося би клеїти дурника, — продовжив Дедан собі під носа. — Може, він *і є* дурник, от і все.

Темпі поглянув на Дедана. Його лице досі нічого не виражало, проте стало напруженішим. Він поволі, зосереджено вдихнув, а тоді заговорив.

— Тихий — це не дурний, — проказав Темпі беземоційним голосом. — А ти? Постійно розмовляєш. *Чек-чек-чек-чек-чек*, — він зобразив однією рукою вуста, що стуляються й розтуляються. — Постійно. Наче собака всю ніч гавкає на дерево. Намагається бути великим. Ні. Просто гамір. Просто собака.

Я не мав сміятися, та це заскочило мене абсолютно зненацька. Почасти річ була в тім, що я вважав Темпі дуже тихим і пасивним, а почасти — тому, що він влучив просто в яблучко. Якби Дедан був псом, то таким, що без кінця гавкає в порожнечу. Гавкає, просто щоб почути власний гавкіт.

І все ж сміятися було не варто. Але я розсміявся. Геспе теж розсміялася та спробувала це приховати. Це було гірше.

Дедан спохмурнів від гніву й зіп'явся на ноги.

— Ходи сюди й повтори.

Темпі з таким самим невиразним обличчям підвівся та обійшов багаття так, щоб стати поряд із Деданом. Ну... якщо сказати, що він став *поряд*, то враження складеться хибне. Більшість людей, розмовляючи з кимось, стоять за два-три фути від співрозмовника. Але Темпі опинився менш ніж за фут до Дедана. Щоб опинитися ще ближче, йому довелося б його обійняти чи видертися на нього.

Я міг би збрехати та сказати, що це сталося надто швидко — я просто не встиг утрутитися, — та це було б неправдою. Правда була проста: мені не спадало на думку легкого способу розрядити ситуацію. Та є і складніша правда: Дедан на той час обрид і мені.

Ба більше, це була найдовша репліка Темпі на моїй пам'яті. Він уперше, відколи я з ним познайомився, поведився як людина, а не якась німа ходяча лялька.

А ще мені було цікаво побачити, як він б'ється. Я багато чув про легендарну потугу адемів і сподівався побачити, як вона трохи виб'є похмуру буркотливість із дурної голови Дедана.

Темпі підійшов до нього й зупинився так близько, що міг би його обійняти. Дедан був вищий за нього на цілу голову, ширший у плечах і кремезніший у грудях. Темпі поглянув на нього знизу вгору без сліду того, чого можна було б очікувати на його обличчі. Без бравади. Без глузливої усмішки. Нічого такого.

— Просто собака, — тихо проказав Темпі без якоїсь інтонації. — Собака з великим гамором, — підняв руку і ще раз зобразив рота. — *Чек. Чек. Чек.*

Дедан підняв руку й сильно штовхнув Темпі у груди. Я вже безліч разів бачив таке в корчмах поряд з Університетом. Коли людину так штовхають, вона відхитується назад, утрачає рівновагу й цілком може заточитися.

От тільки Темпі не захитався. Він просто... відступив. А тоді невимушено простягнув руку й ударив Дедана по голові збоку, як мати чи батько може вдарити неслухняну дитину на ринку. Удару було замало, щоби бодай зрушити Деданову голову, але ми всі почули тихе «паф» — і Деданове волосся розпушилося, наче стручок молочаю, на який хтось дмухнув.

Дедан якусь мить стояв нерухомо, наче не міг збагнути, що сталося. А тоді нахмурився й підніс обидві руки, щоб штовхнути Темпі сильніше. Той знову відступив, а тоді вдарив Дедана по голові з іншого боку.

Дедан набурмосився, загарчав і підняв руки, стиснувши кулаки. Він був кремезним чолов'ягою, і його найманський шкіряний одяг зарипів і натягнувся на плечах, коли він підніс руки. Дедан зачекав якусь мить, вочевидь, сподіваючись, що Темпі зробить перший крок, а тоді потупав уперед, заніс руку назад і завдав удару — сильного, важкого. Так робітник на фермі замахується сокирою.

Темпі передбачив це й відступив утретє. Однак на середині незграбного замаху Дедан докорінно змінився. Він став навшпиньки, і його важкого замаху косаря як не було. Раптом він перестав скидатися на незграбного бика, а натомість кинувся вперед і завдав трьох швидких ударів, шпарких, наче змахи пташиних крил.

Темпі відхилився від одного, відбив другий, зате третій влучив йому в плече згори. Він частково розвернувся й відхитнувся назад. Швидко відступив на два кроки, щоб Дедан не дістав, повернув собі рівновагу і злегка стрепенувся. А тоді розсміявся високим радісним сміхом.

Від цього звуку лице Дедана стало лагіднішим, і він усмінувся у відповідь, хоч і не опустив рук і не став на всю стопу. Попри це Темпі наблизився до нього, уникнув іще одного удару і влучив Деданові по обличчю долонею. Не у шоку, наче вони грали на сцені закоханих під час сварки. Рука Темпі надійшла згори та влучила Деданові по обличчю спереду, від лоба до підборіддя.

— Ар-р-ргх! — вирвалось у Дедана. — Чорна зараза! — він відхитнувся, тримаючись за ніс. — Що з тобою таке? Ти що, ляпаса мені дав? — позирнув на Темпі з-за долоні. — Б'ється як баба.

Якусь мить здавалося, ніби Темпі може це заперечити. А тоді він уперше на моїй пам'яті всміхнувся й замість цього ледь помітно кивнув і знизав плечима.

— Так. Я б'юся як жінка.

Дедан завагався, а тоді розсміявся і грубо плеснув Темпі по плечу. Я мало не очікував, що Темпі відскочить від цього дотику, та адем, навпаки, відповів тим самим — навіть узявся за його плече й кілька разів грайливо штовхнув Дедана.

Ця демонстрація видалася мені дивною для людини, яка останні кілька днів поводитися так стримано, та я вирішив не дивитися в зуби дарованому коневі. У виконанні адема все, крім мовчазної вовтузні, було благословенням.

Ба більше, так я дістав уявлення про боєздатність Темпі. Хотів чи не хотів Дедан це визнавати, але той явно взяв над ним гору. Я здогадувався, що репутація адемів виникла не на порожньому місці.

Мартен провів Темпі поглядом, поки він вертався на своє місце.

— Цей одяг усе одно лишається проблемою, — промовив мисливець так, наче нічого не сталося. Він уважно дивився на

криваво-червоні сорочку та штани Темпі. — Носити таке поміж дерев — усе одно що бігати, розмахуючи прапором.

— Я поговорю з ним про це, — пообіцяв я іншим. Я підозрював, що якщо Темпі соромиться своєї атурської, то без сторонніх наша розмова мине спокійніше. — І дізнаюся, що він робитиме, якщо натрапить на бандитів. А ви можете йти влаштуватися та братися за вечерю.

Всі троє кинулися геть, бажаючи зайняти найкращі місця для сну. Темпі провів їх поглядом, а тоді знову повернувся до мене. Опустив погляд на землю й ледь помітно човгнув назад.

— Темпі!

Він схилив голову набік і поглянув на мене.

— Нам треба поговорити про твій одяг.

Щойно я заговорив, це сталося знову. Його увага поступово відвернулася від мене, а погляд опустився й перейшов убік. Наче Темпі не бажав послухати по-справжньому. Наче він був ображеною дитиною.

Мені не треба розповідати, як виводять із себе намагання завести розмову з людиною, що не дивиться вам у вічі. Та все ж я не міг дозволити собі ображатися чи відкладати цю розмову. Я вже й так надто довго її затримував.

— Темпі, — я переборов сильне бажання поклацати пальцями, щоб знову привернути до себе його увагу. — В тебе червоний одяг, — промовив я, намагаючись говорити максимально просто. — Добре видимий. Небезпечний.

Одну довгу мить він ніяк не реагував. А тоді його блідий погляд стрімко піднісся до мого, і Темпі кивнув — просто взяв і хитнув головою.

У мене зародилася жахлива підозра: можливо, він насправді не розуміє, що ми робимо тут, в Елді.

— Темпі, ти знаєш, що ми робимо тут, у лісі?

Він перевів погляд на мій неоковирний ескіз на землі, а тоді — знову на мене. Знизав плечима й невизначено змахнув обома руками.

— Як це — багато, але не всі?

Спершу я подумав, що він ставить якесь дивне філософське запитання, а тоді збагнув, що Темпі хоче почути певне слово. Я підніс руку і взявся за два пальці.

— Частина? — взявся за три пальці. — Більша частина?

Темпі уважно простежив за моїми руками й кивнув.

— Більша частина, — заговорив він, вовтузячись. — Я знаю більшу частину. Розмови — це швидко.

— Ми шукаємо людей, — його погляд ковзнув убік, щойно я заговорив, і я ледве втримався від зітхання. — Ми намагаємося знайти людей.

Кивок.

— Так. *Полюємо* на людей, — на слові «полюємо» він зробив наголос. — *Полюємо* на *вісанта*.

Принаймні він знав, чому ми сюди прийшли...

— Червоний? — я простягнув руку й помацав червоні шкіряні ремінці, що притискали до його тіла тканину сорочки. Матеріал виявився напрочуд м'яким. — Для полювання? Ти маєш інший одяг? Не червоний?

Темпі, вовтузячись, опустив погляд на своє вбрання. Тоді кивнув, пішов до свого клунка й витягнув сорочку з простого сірого домотканого полотна. Продемонстрував її мені.

— Для полювання. Але не бою.

Я не розумів достоту, в чому полягає відмінність, але був готовий тимчасово махнути на неї рукою.

— Що ти робитимеш, якщо тебе знайдуть у лісі *вісанта*? — запитав я. — Говоритимеш чи битимешся?

Темпі неначе замислився на мить.

— Говорю погано, — визнав він. — *Вісанта*? Битимуся.

Я кивнув.

— Один бандит — бийся. Двоє — говори.

Він знизав плечима.

— Можу битися з двома.

— Битися й перемагати?

Темпі знову безтурботно знизав плечима й показав на Дедана, який ретельно збирав сучки з дерну.

— Як він? Три чи чотири, — простягнув руку долонею догори, неначе пропонуючи мені щось. — Якщо бандити три, б'юся. Якщо чотири, пробую говорити найкраще. Чекаю до трьох ночей. А тоді... — зробив дивний вигадливий жест обома руками. — Вогонь у наметах.

Я розслабився, радіючи, що Темпі сприйняв нашу давнішу розмову.

— Так. Добре. Дякую.

Ми вп'ятьох тихо повечеряли супом, хлібом і доволі простеньким тягучим сиром, який купили у Кроссоні. Дедан і Геспе влаштували товариську суперечку, а я разом із Мартеном роздумував про те, якої погоди можна очікувати в найближчі кілька днів.

Поза тим ніхто особливо не теревенив. Двоє з нас уже дійшли до бійки. Ми подолали сотню миль від Северена, і всі ми розуміли, яка невесела робота чекає попереду.

— Стривай, — промовив Мартен. — А що, як упіймають тебе? — він підвів погляд на мене. — Ми всі маємо план на той випадок, якщо бандити знайдуть нас. Ми йдемо з ними, а ти відстежуєш нас на третій день.

Я кивнув.

— І не забудь про відвертання уваги.

Мартен набув стривоженого вигляду.

— Але що, як упіймають тебе? Я не володію чарами. Не можу гарантувати, що зумію відстежити їх до третьої ночі. Це, звісно, ймовірно. Але відстежування — річ непевна...

— Я просто нешкідливий музикант, — запевнив його я. — Ускочив у халепу з небогою баронета Бенбрайда й подумав, що найкраще буде тимчасово накивати п'ятами до лісу, — всміхнувся. — Мене можуть пограбувати, та позаяк я маю небагато, мене, напевно, просто відпустять. Я вмію переконувати й не здаюся надто загрозливим.

Дедан пробурмотів щось собі під носа; я зрадів, що його не розчув.

— А раптом? — не вгавала Геспе. — Мартен має рацію. Що, як вони заберуть тебе із собою?

Цього я ще не обмізкував, але замість того, щоб закінчувати вечір на мінорній ноті, максимально самовпевнено всміхнувся.

— Якщо вони заберуть мене до свого табору, я, напевно, буду здатен без великих клопотів повбивати їх самотужки, — я знизав плечима з утрируваною безтурботністю. — Зустрінуся з вами в таборі, коли все буде зроблено, — тупнув по землі біля себе й усміхнувся.

Я хотів обернути це на жарт, бо був упевнений, що моя легковажна реакція щонайменше викличе хихотіння в Мартена. Але я недооцінив силу вінтських забобонів, і відповіддю на мою репліку стала ніякова тиша.

Опісля ми майже не розмовляли. Потягнули жереб на варту, загасили вогонь і одне за одним поступово заснули.

Розділ сімдесят дев'ятий

Знаки

Після сніданку Мартен заходився навчати мене й Темпі шукати сліди бандитів.

Усякий може зауважити клаптик подертої сорочки, що звисає з гілки, чи рельєфний слід чиеїсь ноги у ґрунті, але такого ніколи не буває в реальному житті. Це зручні сюжетні ходи у п'єсах, але скажіть чесно: ви хоч раз у житті рвали одяг так сильно, щоб залишити десь його клапоть?

Жодного разу. Люди, на яких ми полювали, були розумні, і ми не розраховували на очевидні помилки з їхнього боку. Тож із-поміж усіх нас лише Мартен мав якесь уявлення про те, чого ми шукаємо насправді.

— Будь-яка зламана гілочка, — сказав він. — Здебільшого вони траплятимуться у заплутаній гушавині — там, де вона по пояс чи по щиколотку, — він удав, ніби ногою торує шлях у густих кущах і відсуває щось руками. — Побачити сам злам важко, тож натомість дивіться на листя, — показав жестом на один кущ неподалік. — Що ви бачите там?

Темпі вказав на гілку нижче. Того дня він був у простому сірому вбранні з домотканого полотна й без червоного одягу найманця мав іще більш непоказний вигляд.

Я поглянув туди, куди показував Темпі, й побачив зламану гілку — щоправда, зламану недостатньо сильно, аби вона відірвалася.

— Отже, тут хтось пройшов? — запитав я.

Мартен насунув лук вище на плече.

— Я пройшов. Уночі, — він поглянув на нас. — Бачиш, як починає в'янути навіть те листя, що не висить якось дивно?

Я кивнув.

— Отже, хтось побував тут не більш як день тому. За два-три дні листя побуріє й повмирає. Бачиш поряд і те, й те... — він подивився на мене.

— Отже, хтось пройшов цією місциною більш ніж один раз, із інтервалом у кілька днів.

Мартен кивнув.

— Оскільки я займаюся розвідкою й виглядаю бандитів, вам доведеться прийнятися до землі. Як знайдете щось отаке, кличте мене.

— Кличте? — Темпі склав руки ківшиком біля рота й покритив головою на різні боки. Широко змахнув рукою, показуючи на довколишні дерева, і приклав долоню до вуха, вдаючи, ніби слухає.

Мартен нахмурився.

— Маєш рацію. Не можна просто йти й гукати мене, — він роздратовано потер собі карк. — Трясця, ми не продумали цього до кінця.

Я всміхнувся йому.

— А я продумав, — заявив і витягнув неоковирний дерев'яний свисток, який вирізав увечері. Він видавав усього дві ноти, але нам цього вистачить. Я приклав його до рота й подмухав. «Та-та-ДІ. Та-та-ДІ».

Мартен усміхнувся.

— Це лежник, так? Тон відтворено ідеально.

Я кивнув.

— Інакше я не можу.

Він прокашлявся.

— На жаль, лежника також називають дрімлюгою, — винувато скривився. — Май на увазі: «дрімлюга» — це від слова «дрімати». Якщо свистати в цю штуку щоразу, коли ти хотітимеш, щоб я підійшов і на щось поглянув, це зачепить за вухо будь-якого досвідченого мисливця, наче рибальський гачок.

Я опустил погляд на свисток і лайнувся:

— Чорні руки! Треба було про це подумати.

— Ідея гарна, — зауважив Мартен. — Нам просто потрібен свисток для денного птаха. Можливо, золотого дударя, — він просвистів дві ноти. — Це має бути доволі просто.

— Сьогодні вирізьблю інший, — пообіцяв я, а тоді сягнув вниз, щоб узяти сучок. Розламав його й віддав половину Мартенові. — Цього вистачить, якщо мені знадобиться подати тобі сигнал сьогодні.

Він якось дивно позирнув на паличку.

— Як саме це допоможе?

— Коли нам знадобиться твоя думка щодо якоїсь знахідки, я зроблю так. — Я зосередився, пробурмотів зв'язування й посунув свою половину сучка.

Мартен підскочив на два фути вгору й відскочив на п'ять назад, упустивши паличку. Слід віддати йому належне: він не закричав.

— Десять тисяч чортів, що це було?! — процідив Мартен, розминаючи долоню.

Його реакція заскочила мене зненацька, і в мене самого калатало серце.

— Мартене, вибач. Це просто трохи симпатії, — я помітив зморшку в нього між бровами та змінив підхід. — Просто маленькі чари. Це наче шматочок чарівного шпагату, яким я зв'язую два предмети.

Я уявив, як проковтнув би язика Елкса Дал, почувши цей опис, але повів далі:

— Я можу зв'язати ці предмети докупи, щоб, потягнувши за свій... — я перейшов туди, де лежала на землі його половинка

сучка. Підніс свою половинку, і та половинка, що лежала на землі, піднялася в повітря.

Моя демонстрація досягла бажаного ефекту. Рухаючись разом, два сучки скидалися на найпримітивнішу, найпонуришу маріонетку на світі. Лякалися там було нічого.

— Це просто схоже на невидимий шпагат, тільки не заплутується й ні за що не чіпляється.

— А як сильно воно тягнутиме за мене? — насторожено запитав Мартен. — Я не хочу, щоб воно зірвало мене з дерева під час розвідки.

— На другому кінці шпагату лише я, — запевнив я. — Я просто трохи ним потрушу. Наче поплавцем на волоссіні.

Мартен припинив крутити руку і трохи розслабився.

— Це просто заскочило мене зненацька, та й усе, — промовив він.

— Це я винен, — відказав я. — Треба було тебе попередити.

Я взяв сучок, поводячись із ним демонстративно невимушено. Наче то був звичайнісінький сучок і не більше. Звісно, він і *не був* нічим більшим за звичайнісінький сучок, але в цьому Мартена треба було переконати. Як казав Теккам, на світі немає нічого складнішого, ніж переконати людину в незнайомій їй істині.

* * *

Мартен показав нам, як розпізнати посунуте листя чи хвою, як упізнати каміння, по якому ходили, як визначити, чи не причавили мох або лишайник чийсь ноги.

Старий мисливець виявився дивовижно добрим учителем. Пояснював небагатослівно, не розмовляв із нами зверхньо й не виступав проти запитань. Йому не заважали навіть проблеми Темпі з мовою.

І все одно на це пішло кілька годин. Цілих пів дня. А тоді, коли я вже думав, що ми нарешті закінчили, Мартен розвернув нас і повів назад, до табору.

— Тут ми вже ходили, — сказав я. — Якщо вже тренуватися, то варто тренуватися в потрібному напрямку.

Мартен зігнував мене й пішов далі.

— Скажіть мені, що ви бачите.

Двадцять кроків по тому Темпі показав рукою та промовив:

— Мох. Моя нога. Я ходив.

Мене осінило, і я почав бачити всі сліди, які залишили ми з Темпі. Наступні три години Мартен вів нас назад між дерев, улаштувавши нам справжнє пониження й крок за кроком показуючи все, чим ми виказували свою присутність: потертість на лишайнику на стовбурі дерева, свіжий уламок каменю, перевернуті соснові голки, що змінили колір.

Найгіршими ж були пів десятка яскраво-зелених листків, які лежали роздерті на землі охайним півколом. Мартен здійняв брову, і я зашарівся. Я зірвав їх із куща неподалік і машинально роздер, слухаючи Мартена.

— Добре думайте та ступайте обережно, — сказав він. — І наглядуйте один за одним, — по черзі глянув на Темпі й на мене. — Ми зараз граємо в небезпечну гру.

Відтак Мартен показав нам, як замітати за собою сліди. Невдовзі стало очевидно, що погано прихований знак часто більше впадає в око, ніж просто покинутий. Тож наступні дві години ми навчалися приховувати свої помилки й виявляти помилки, які спробували приховати інші.

Лише тоді, коли вже почало вечоріти, ми з Темпі почали обшукувати цю ділянку лісу, ширшу за більшість баронств. Ми йшли поряд, петляючи туди-сюди й шукаючи будь-яких ознак стежки, якою користувалися бандити.

Я подумав про довгі дні, що ще чекали попереду. Раніше я гадав, що пошуки в Архівах утомлюють. Але порівняно з пошуком зламаної гілочки на такій великій ділянці лісу полювання на грам здавалося схожим на похід до пекарні по булочку.

У Архівах я мав змогу робити несподівані відкриття. В Архівах у мене були друзі — спілкування, жарти, ніжність. А скося поглядаючи на Темпі, я усвідомив, що можу поррахувати слова, які він вимовив за день (двадцять чотири), і кількість разів, коли він перехопив мій погляд (тричі).

Скільки часу на це піде? Десять днів? Двадцять? Тейлу милосердний, чи зможу я провести тут місяць, не збожеволівши?

Коли я, охоплений такими думками, побачив відламану від дерева кору та жмут зігнутої не в той бік трави, мені враз полегшало на серці.

Не бажаючи тішити себе марними надіями, я жестом підкликав Темпі.

— Бачиш тут щось?

Він кивнув, вовтузячись із комірцем сорочки, а тоді показав на траву, яку я помітив. Відтак показав на подряпану ділянку оголеного кореня, якої я не завважив.

Мало не знепритомнівши від захвату, я витягнув дубовий сучок і подав сигнал Мартенові. Ворухнув сучком дуже обережно, бо не бажав довести Мартена до нової паніки.

Він вийшов із-поміж дерев усього за дві хвилини, та за цей час я вже виснував три плани відстеження та вбивства бандитів, склав п'ять вибачень перед Денною й вирішив, що, повернувшись до Северена, пожертвую грошей тейлінській церкві на знак подяки за це реальне диво.

Я очікував, що Мартен буде роздратований тим, що ми покликали його так скоро. Однак, коли він опинився поряд із нами, обличчя в нього було цілком спокійне.

Я показав на траву, кору й корінь.

— Останній зауважив Темпі, — пояснив я, визнаючи його безперечну заслугу.

— Добре, — серйозно промовив Мартен. — Гарна робота. А ще отам є зігнута гілка, — показав він за кілька кроків праворуч.

Я повернувся в той бік, у який, схоже, йшла стежка, і сказав:

— Є шанси, що бандити будуть на північ звідси. Далі від дороги. Як гадаєш, зараз краще було б трохи порозвідувати чи зачекати до завтра, поки ми освіжимося?

Мартен примружився на мене.

— Боже милостивий, хлопче... Це ж насправді не ознаки стежки. Такі очевидні, такі скупчені, — він зміряв мене довгим

поглядом. — Їх залишив я. Мені треба було пересвідчитися, що ви не осліпнете за кілька хвилин пошуків.

Мій захват вирвався у мене з грудей і впав кудись у район п'ят, де розбився, наче скинутий із високої полиці слоїк. Вираз обличчя в мене, напевно, був жалюгідний, бо Мартен вивувато мені всміхнувся.

— Вибач. Треба було тобі сказати. Я щодня робитиму це час від часу. Це єдиний спосіб залишатися пильними. Розумієш, я ж уже не вперше шукаю щось у копиці сіна.

* * *

Коли ми покликали Мартена втретє, він запропонував укласти парі. Ми з Темпі виграватимемо півгріш щоразу, коли знаходимо якийсь знак, а він виграватиме срібний біт щоразу, коли ми пропускатимемо знак. Я радісно захопився за пропозицію. Вона не просто допомогла б нам залишатись уважними. Ставки п'ять до одного — це ще й видавалося вельми щедрим.

Завдяки цьому решта дня минула швидко. Ми з Темпі пропустили кілька знаків: посунуту колоду, трохи розсіяного листя й розірване павутиння. Я гадав, що останнє дещо несправедливо, але все одно, коли ми подалися ввечері назад до табору, Темпі та я випереджали Мартена на два гроші.

За вечерею Мартен розповів історію про юного вдовиченка, який пішов із дому шукати долі. Мідник продав йому пару чарівних чобіт, що допомогли хлопцеві врятувати принцесу з вежі високо в горах.

Дедан кивав, не припиняючи їсти й усміхаючись так, ніби вже чув таку. Геспе, ідеальна слухачка, то сміялася, то охала. Темпі сидів нерухомо, склавши руки на колінах і не виказуючи того нервового занепокоєння, якого я звик від нього очікувати. Таким він і лишався до кінця оповіді — слухав, поки його вечеря холонула.

Історія була добра. Там були голодний велетень і гра в загадки. Але вдовиченко був розумний і зрештою таки повернув принцесу й одружився з нею. Історія була знайома, і вона нагадала мені про давно минулі дні, коли я ще мав дім, родину.

Розділ вісімдесятий

Тон

Наступного дня Мартен пішов разом із Геспе й Деданом, тоді як ми з Темпі залишилися наглядати за табором.

Оскільки зайняти час було більше нічим, я почав збирати хмиз про запас. Тоді пошукав серед підліску корисних трав і приніс води із джерела неподалік. Відтак заходився розпаковувати, сортувати й перекладати все, що лежало в моїй дорожній торбі.

Темпі, розібравши свій меч, ретельно чистив і змашував усі його деталі. Знудженим він не здавався, однак він завжди здавався ніяким.

До опівдня я мало не збожеволів від нудьги. Був би радий почитати, та не взяв із собою книжки. Був би радий прийти до свого потертого плаща внутрішні кишені, та не мав зайвої тканини. Був би радий пограти на лютні, та артистична лютня призначена для музикування, чутного в гамірній пивниці. А тут її звуки могли розходитися на багато миль.

Я був би радий побалакати з Темпі, та намагатися вести з ним розмову було все одно що грати у м'яча з колодязем.

І все ж виглядало на те, що це — мій єдиний варіант. Я підійшов туди, де сидів Темпі. Він саме закінчив чистити меч і потроху регулював шкіряне руків'я.

— Темпі!

Темпі відклав меч убік і звівся на ноги. Він стояв неприємно близько до мене — між нами було заледве вісім дюймів відстані. Тоді він завагався й нахмурився. Нахмурився не сильно — ледве стиснув губи та трохи наморщив шкіру між бровами, — але на обличчі Темпі, що нагадувало чистий аркуш, це виділялося, наче слово, написане червоним чорнилом.

Він відступив від мене на два широкі кроки, затим оглянув землю між нами й трохи просунувся вперед.

Тут до мене дійшло.

— Темпі, як близько стоять одне до одного адеми?

Темпі на мить отетеріло витріщився на мене, а тоді розреготався. На його обличчі зблиснула сором'язлива усмішка, що надавала йому дуже юного вигляду. Вона швидко покинула його вуста, але затрималася довкола очей.

— Розумно. Так. В Адемі не так. Для тебе — близько.

Темпі підступив неприємно близько до мене, а тоді відступив.

— Для мене? — перепитав я. — Для різних людей по-різному?

Він кивнув.

— Так.

— Як близько для Дедана?

Він завовтузився.

— Складно.

Я відчув знайомий спалах цікавості й запитав:

— Темпі, а ти навчив би мене цих речей? Навчив би мене своєї мови?

— Так, — сказав він. І, хоча на його обличчі це не відбивалося, я вловив у його голосі велике полегшення. — Так. Будь ласка. Так.

* * *

До вечора я вивчив безладну, непрактичну мішанину адемічних слів. Граматика так і лишалася таємницею, але так воно й починається завжди. На щастя, мови подібні до музичних інструментів: що більше їх знаєш, то легше вивчати нові. Адемічна була для мене четвертою.

Нашою великою проблемою було те, що Темпі не дуже добре знав атурську, тож у нас було мало спільних знань. Тому ми чимало креслили на землі, показували пальцями й махали руками. Кілька разів, коли звичайних жестів виявлялося замало, ми виконували щось близьке до пантомім чи маленьких комічних п'єсок, аби пояснити, що маємо на увазі. Це було веселіше, ніж я очікував.

Першого дня знайшовся один камінь спотикання. Я вивчив дюжину слів і згадав іще одне, яке могло би стати у пригоді. Стиснув кулак і вдав, ніби завдаю удару Темпі.

— *Фреат*, — промовив він.

— *Фреат*, — повторив я.

Темпі хитнув головою.

— Ні. *Фреат*.

— *Фреат*, — обережно проказав я.

— Ні, — твердо вимовив він. — «*Фреат*» — це... — показав зуби й поворушив щелепою так, ніби щось кусав. — *Фреат*, — і вдарив кулаком по долоні.

— *Фреат*, — проказав я.

— Ні, — заперечив він таким зверхнім тоном, що я здивувався. — *Фреат*.

Моє лице спалахнуло.

— Це я й кажу. *Фреат! Фреат! Фре...*

Темпі простягнув руку і вдарив мене долонею збоку по голові. Так само він ударив Дедана напередодні, і так само давав мені потиличника батько, коли я завдавав клопоту на людях. Це було недостатньо сильно, щоб боліти, — просто дивувало. Зі мною роками ніхто так не повадився.

А ще більше дивувало те, що я майже цього не помітив. Рух був плавний, лінивий і швидший, ніж клацання пальцями. Скидалося на те, що Темпі не хоче мене цим образити. Він просто привертав мою увагу.

Він підняв своє пісочне волосся й показав на вухо.

— Почуй, — твердо промовив Темпі. — *Фреат*, — іще раз показав зуби й удав, ніби щось кусає. — *Фреат*. — Піднятий кулак. — *Фреат*. *Фреат*.

І я таки почув. Річ була не у звучанні самого слова, а в його ритмі.

— *Фреат?* — проказав я.

Темпі несподівано удостоїв мене легкої усмішки.

— Так. Добре.

Відтак довелося почати спочатку й заново вивчити всі слова, звертаючи увагу на їхній ритм. Раніше я, по суті, не чув його, а лише імітував. До мене поступово дійшло, що кожне слово може мати кілька різних значень залежно від ритму звуків, із яких воно складається.

Я вивчив надзвичайно важливі фрази «що це означає?» та «поясни це повільніше», а також два з лишком десятки слів.

Битися. Дивитися. Меч. Рука. Танець. Із пантоміми, яку мені довелося показати, щоб Темпі зрозумів останнє, посміялися ми обидва.

Це було чарівно. Завдяки особливому ритму в кожному слові сама мова була по-своєму музичною. Я мимоволі замислився...

— Темпі, — запитав я, — а які у вас пісні? — Він кинув на мене порожній погляд, і я подумав, що він міг не зрозуміти абстрактного запитання. — Чи не міг би ти заспівати мені адеємської пісні?

— Що таке пісня? — запитав він. За останню годину Темпі вивчив удвічі більше слів, ніж я.

Я прокашлявся й заспівав:

Дженні з вітром босоніж погуляти пішла,
Знайти парубка гарного хтіла мала.
З пером наділа капелюх, насвистує пісні,
Вуста медові, та як терен язичок її.

Поки я співав, Темпі вирячив очі. У нього мало не відвисла щелепа.

— Ти? — підказав я, показавши на його груди. — Можеш заспівати адеємську пісню?

Його лице спаленіло, і на ньому забував десяток неприкритих емоцій: подив, жах, зниковіння, шок, огида. Він звівся на ноги, відвернувся та процвенькав щось адемічною — надто швидко, щоб я встиг це розібрати. Вигляд у Темпі був такий, ніби я щойно попросив його роздягнутися та станцювати для мене голяка.

— Ні, — промовив він, зумівши дещо опанувати себе. Його лице знову стало зібраним, але світла шкіра досі яскраво червоніла. — Ні, — опустивши погляд на землю, Темпі торкнувся грудей і похитав головою. — Ніякої пісні. Ніякої адеємської пісні.

Я звівся на ноги й собі, не знаючи, що зробив не так.

— Темпі. Вибач.

Темпі похитав головою.

— Ні. Не треба «вибач», — він глибоко вдихнув і похитав головою, розвернувшись і покрокувавши геть. — Складно.

Розділ вісімдесят перший

Заздрісний місяць

Того вечора Мартен підстрелив трійко жирних кроликів. Я накопав коріння й нарвав кілька трав, і наша п'ятірка ще до заходу сонця сіла за трапезу, яка стала ідеальною завдяки додаткам — двом великим буханцям свіжого хліба, маслу та крихкому сиру, недостатньо поширеному, щоб мати певну назву.

Настрій після погожого дня був добрий, тож із вечерею надійшли нові історії.

Геспе розповіла несподівано романтичну історію про королеву, яка кохала хлопця-служника. Вона вела свою оповідь із лагідною пристрастю. І якщо її оповідь не вказувала на ніжне серце, то на нього вказували погляди, які Геспе кидала на Дедана, говорячи про кохання королеви.

Зате Дедан не бачив ознак її кохання. А тоді (я рідко бачив таке божевілля!) заходився розповідати історію, яку почув у шинку «Один гріш». Історію про Фелуріян.

— Хлопака, який розповів мені це, був заледве однолітком нашого Квоута, — сказав Дедан. — І якби ви чули, як він говорить, то зрозуміли б, що він не здатен таке вигадати, — найманець багатозначно постукав себе по скроні. — Але послухайте й подумайте самі, чи варто в це вірити.

Як я вже казав, Дедан мав гарно підвішений язик і гостріший розум, ніж можна було подумати, якщо вирішував ним скористатися. На жаль, то був один із тих випадків, коли перший у нього працював, а другий — ні.

— Люди з незапам'ятних часів остерігалися цієї ділянки лісу. Не тому, що боялися зіткнутися з розбійниками чи загубитися, — він похитав головою. — Ні. Кажуть, тут оселяється прекрасний народ.

Паки з роздвоєними копитами, що танцюють під час повні. Темні істоти з довгими пальцями, що крадуть немовлят із колисок. Багато на світі жінок, старих і молодиць, які виставляють на ніч хліб і молоко. І багато на світі чоловіків, які, зводячи будинок, стараються виставити там усі двері рядком.

Хтось міг би назвати цих людей забобонними, але вони знають правду. Фейрі найбезпечніше уникати, та якщо не виходить, до них варто піддобрюватися.

Це — історія про Фелуріян. Володарку Сутінків. Володарку Першої Тиші. Фелуріян, погибель для чоловіків. Але погибель радісну, таку, на яку вони йдуть добровільно.

Темпі вдихнув. Це було ледь помітно, але впадало в око, бо він не кидав звички слухати вечірні оповіді, сидячи геть нерухомо. Тепер це було мені зрозуміліше. Він старався не шуміти.

— Фелуріян, — запитав Темпі, — погибель для чоловіків. Вона... — він трохи помовчав. — Вона *сентін*?

Він підняв руки перед собою та вдав, ніби за щось береться. Вичікувально оглянув нас. А тоді, побачивши, що ми не розуміємо, торкнувся меча, що лежав поряд із ним.

Я зрозумів і сказав:

— Ні. Вона не з адемів.

Темпі похитав головою й показав на Мартенів лук.

Я хитнув головою.

— Ні. Вона взагалі не бійчиня. Вона... — я поступово замовк, не уявляючи, як пояснити, яким чином Фелуріян убиває чоловіків, особливо якщо доведеться жестикулювати. У відчай поглянув на Дедана — мовляв, помагай.

Той не став вагатися.

— Злягання, — відверто сказав він. — Знаєш, що таке злягання?

Темпі кліпнув, а тоді закинув голову назад і розсміявся. Дедан набув такого вигляду, ніби намагався вирішити, образитись йому чи ні. За мить Темпі перевів подих і просто сказав:

— Так. Так. Я знаю, що таке злягання.

Дедан усміхнувся.

— Так вона й убиває чоловіків.

На якусь мить Темпі став іще невиразнішим, аніж зазвичай, а далі на його обличчі поволі відбився жах. Ні, не жах — відверта огида й відраза, які ще більше впадали в око через те, що зазвичай його лице не виражало геть нічого. Долоня, яку він тримав ізбоку, стиснулася, зробивши кілька незнайомих жестів.

— Як? — видушив він із себе.

Дедан зібрався щось сказати, а тоді зупинився. Відтак зібрався показати щось рукою та знову спинився, присоромлено глипаючи на Геспе.

Геспе гортанно реготнула й повернулася до Темпі. Замислилася на мить, а тоді вдала, ніби тримає когось у обіймах і цілує. Відтак заходила ритмічно стукати по своїх грудях, імітуючи серцебиття. Била дедалі швидше, а тоді зупинилася, стиснувши долоню в кулак і вирячивши очі. Напружилася всім тілом, а затим обм'якла, повісивши голову набік.

Дедан засміявся й поаплодував їй.

— Ось воно. Але іноді... — він потицяв себе у скроню, а тоді клацнув пальцями, скосив очі до перенісся й висолопив язика. — Божевілля.

Темпі розслабився.

— А... — вимовив він. Йому явно полегшало на серці. — Добре. Так.

Дедан кивнув і повернувся до своєї оповіді.

— Так. Фелуріян. Найбільше бажання всіх чоловіків. Незрівнянна краса, — заради Темпі він удав, ніби розчісує довге волосся.

— Двадцять років тому батько й дядько цього хлопаки полювали на цій-таки ділянці лісу, коли сонце почало сідати. Вони затрималися на довше, ніж варто було, а тоді вирішили податися додому навпростець через ліс, а не скористатися дорогою, як нормальні люди.

Зайшовши не надто далеко, вони почули на віддалі спів. Пішли на нього, бо подумали, що опинилися близько до дороги, та замість неї опинилися на краю маленької галявинки. А там стояла Фелуріян і тихенько співала сама до себе:

Кей-Ланіон Лугіаль
ді марі Фелануа
Креата Ту к'яр
ту аларан ді
Дірелла. Амауен.
Лоесі ан деліан
ту ніа вор руглан
Фелуріян тей.

Хоча Дедан відтворював мелодію грубо, я здригнувся від її звучання. Мелодія була моторошна, зворушлива й геть незнайома. Мови я також не впізнавав. Анітрішечки.

Побачивши мою реакцію, Дедан кивнув.

— Оповідь хлопаки здається правдивою передусім завдяки цій пісні. Я геть не розумію цих слів, але вони застрягли у мене в голові, хоча він проспівав її лише раз.

Отож двоє братів стали поряд на краю галявини. І завдяки місяцю бачили так, ніби діло було опівдні, а не вночі. На Фелуріян не було ні клаптика одежі, і хоча волосся в неї було майже до пояса, було добре видно, що вона гола, як той місяць.

Я завжди любляв історії про Фелуріян, але від швидкого погляду на Геспе моє приємне передчуття охолело. Вона стежила за Деданом і, поки він говорив, примружила очі.

Дедан цього не бачив.

— Вона була висока, з довгими граційними ногами. Стан у неї був тонкий, стегна — округлі, наче жадали дотику чиеїс руки. Живіт — ідеальний і гладенький, наче бездоганний шматок березової кори, а вм'ятинка її пупа здавалася створеною для цілунків.

Очі Геспе вже перетворилися на загрозливі щілини. Але ще більш промовистими були її уста, що стиснулися в тонку пряму риску. Ось вам невеличка порада. Якщо колись побачите таке обличчя в жінки, негайно замовкніть і сидіть тихесенько. Ситуації це, може, й не виправить, але так ви принаймні її не погіршите.

На жаль, Дедан продовжив, розмахуючи товстими руками при світлі вогню.

— Груди в неї були повні й округлі, наче персики, які ждуть, коли їх зірвуть із дерева. Навіть задрісний місяць, який у всього краде барви, не міг приховати рожевого...

Геспе пирхнула з огидою й зіп'ялася на ноги.

— Тоді я просто піду, — сказала вона. В її голосі відчувався такий холод, що його помітив навіть Дедан.

— Що таке? — він підвів погляд на неї, досі тримаючи руки перед собою: застиг, тримаючись за уявні груди.

Геспе кинулася геть, бурмочучи собі під носа.

Дедан важко опустив долоні на коліна. Його обличчя за мить стало зі спантеличеного ображеним, а з ображеного — сердитим. Ще за мить він звівся на ноги, грубо струшуючи зі штанів уламки листя й гілля та бурмочучи собі під носа. Підбравши ковдри, подався на той бік галявинки.

— У кінці обидва брати погналися за нею, а батько хлопця відстав? — запитав я.

Дедан озирнувся на мене.

— Отже, ти вже чув це. Міг би зупинити мене, якщо не...

— Це просто здогад, — хутко запевнив я. — Ненавиджу, коли не маю змоги почути кінець оповідки.

— Батько втрапив ногою в кролячу нору, — коротко сказав Дедан. — Розтягнув щиколотку. Дядька більше ніхто не бачив.

Він із похмурим обличчям вибрів із кола світла від багаття.

Я благально позирнув на Мартена. Той хитнув головою й тихо промовив:

— Ні. Я в цьому участі не братиму. Ні за які гроші. Намагатися зараз допомогти було б усе одно що намагатися загасити багаття руками. Боляче, а реальних результатів катма.

Темпі заходився стелити ліжко. Мартен описав коло одним пальцем і запитливо глянув на мене, питаючи, чи хочу я чатувати першим. Я кивнув, і він зібрав свою постіль зі словами:

— Хай як сильно щось приваблює, треба зважувати ризики. Як сильно ти цього хочеш, як сильно готовий обпектися?

Я загасив багаття, і невдовзі на галявині запанувала безпросвітна нічна темрява. Я лежав на спині, дивився на зорі й думав про Денну.

Розділ вісімдесят другий

Варвари

Наступного дня ми з Темпі перенесли табір, поки Дедан і Геспе повернулися до Кроссона, щоб поповнити запаси. Мартен розвідав ізольовану ділянку пласкої землі неподалік води. Відтак

ми зібралися й перенесли все, викопали нужник, намостили кострище й загалом усе підготували.

Темпі був готовий поговорити за роботою, зате я нервував-ся. Я образив його, поспішно запитавши про летані, тож знав, що цієї теми слід уникати. Та якщо його засмутило й просте запитання про спів, як можна було вгадати, що взагалі може його образити?

І знов основною проблемою стало його порожнє обличчя й небажання дивитися в очі. Як я міг вести розумну розмову з людиною, гадки не маючи, як вона почувається? Це було все одно що намагатися пройти в незнайомому будинку з пов'язкою на очах.

Тож я пішов безпечнішим шляхом і просто заходився питати про нові слова, поки ми працювали. Здебільшого назви предметів, оскільки наші руки були надто зайняті для пантомім.

Краще за все було те, що Темпі зміг повправлятися в атурській, тимчасом як я нарощував словниковий запас адемічною. Я помітив: що більше я помилявся його мовою, то спокійніше йому самому було намагатися висловитися.

Це, звісно, означало, що я багато помилявся. Ба більше, часом я був такий тупий, що Темпі вимушено пояснював свою думку кілька разів у кілька різних способів. Ясна річ, чистою атурською.

Ми закінчили розбивати табір близько опівдня. Мартен пішов полювати, а Темпі потягнувся й пустився у свій неквапливий танок. Він виконав його двічі поспіль, і я запідозрив, що Темпі також дещо змудився. Він закінчив уже блискучим від поту і сказав мені, що скупається.

Залишившись у таборі сам-один, я розтопив мідникові свічки, щоб зробити два маленькі воскові муляжі. Я хотів зробити це вже не один день, але навіть в Університеті створення ляльок було сумнівною практикою. А тут, у Вінтасі... просто скажу, що вважав: це найкраще робити потай.

Вони вийшли аж ніяк не витонченими. Свічковий віск і близько не такий зручний, як симпатичний, але навіть найнезугарніша

лялька може бути страшною. Засунувши їх у дорожню торбу, я відчув себе набагато краще підготовленим.

Поки я зчищав із пальців останні залишки воску, Темпі повернувся з купання, голий, як новонароджене дитя. Роки сценічної підготовки дозволили мені зберегти спокійне обличчя, але зберегти насилу.

Розвісивши мокрий одяг на гілці неподалік, Темпі підійшов до мене, не демонструючи ні крихти зніяковіння чи сорому.

Простягнув праву руку, звівши до купи великий і вказівний пальці.

— Що це? — Темпі трохи розвів пальці, щоб я все побачив.

Я придивився, радіючи, що знайшов на чому зосередити увагу.

— Це кліщ.

Опинившись так близько, я не зміг не помітити знову шрамів Темпі, блідих рисок, що перетинали його руки та груди. Завдяки часу, проведеному в Медиці, я вмів читати шрами, а його шрами не були широкими, рельєфними й рожевими, як після глибокого поранення, що зачепило шари шкіри, жиру та м'язів під ними. Ці рани були поверхневі. Їх було десятки. Я мимоволі замислився, як давно Темпі ходить у найманцях, щоб мати такі старі шрами. Судячи з вигляду, йому було хіба трохи за двадцять.

Темпі, не помічаючи мого пильного погляду, витріщився на істоту між пальцями.

— Воно кусає. Мене. Кусає й *залишається*.

Його лице було як завжди беземоційне, та в його голосі вчувалася нотка огиди. У нього заворушилася ліва рука.

— В Адевре немає кліщів?

— Ні, — Темпі демонстративно спробував затиснути істоту між пальцями. — Він не ламається.

Я жестом показав йому, як роздушити кліща нігтями. Так Темпі й учинив — не без задоволення. Викинув кліща й побрів назад, до своєї постелі. А тоді, досі голий, витягнув увесь свій одяг і енергійно його потрусив.

Я старанно дивився вбік, бо в глибині душі знав: саме зараз Дедан і Геспе повернуться з Кроссона.

На щастя, цього не сталося. Десь за чверть години Темпі надягнув сухі штани, які перед цим ретельно оглянув.

Без сорочки повернувся до того місця, де сидів я.

— Ненавиджу кліш, — заявив він.

Коли Темпі заговорив, його ліва рука зробила різкий жест, неначе він змахував крихти із сорочки біля стегна. От тільки сорочки Темпі на собі не мав, а змахувати з його оголеної шкіри не було чого. Ба більше, я усвідомив, що раніше він уже робив такий жест.

Власне кажучи, тепер, замислившись про це, я згадав, що бачив, як він за останні кілька днів удався до цього жесту пів десятка разів, хоча ще ніколи не робив його так агресивно.

У мене раптом виникла підозра.

— Темпі! Що це означає? — я повторив його жест-змахування.

Він кивнув.

— Це оце, — і скривив обличчя, утрирувано виражаючи огиду.

У мене пішла обертом голова від згадки про останній виток: я думав, скільки разів бачив, як Темпі неспокійно вовтузиться під час розмови. Сама думка про це жахала.

— Темпі, — запитав я, — все це?.. — я показав на своє обличчя, а тоді всміхнувся, насупився й закотив очі. — Чи відбувається все це з руками в адемічній мові?

Він підвів погляд і одночасно зробив жест.

— Оце! — я показав на його руку. — Що це таке?

Він завагався, а тоді натужно, зніяковіло всміхнувся.

Я скопіював цей жест, трохи розчепіривши долоню та притиснувши великий палець до середнього зі внутрішнього боку.

— Ні, — проказав Темпі. — Друга рука. Ліва.

— Чому?

Він простягнув руку й ударив мене у груди, трішечки ліворуч від грудини: «Ту-тук. Ту-тук». Відтак провів пальцем униз, до моєї лівої долоні. Я кивнув, показуючи, що розумію. Вона найближча до серця. Темпі підняв праву руку та стиснув кулак.

— Ця рука сильна, — тоді підніс ліву. — Ця рука розумна.

Логічно. Саме тому більшість лютністів виконують акорди лівою рукою й наг्राють правою. Ліва рука, як правило, спритніша.

Я зобразив жест лівою рукою, розчепірівши пальці. Темпі похитав головою.

— Ось воно, — вигнув половину вуст у посмішці.

Цей вираз здався дуже чудним на його обличчі, та я все ж ледве втримався, щоб на нього не витріщитися. Я придивився до його руки з ближчої відстані та трохи змінив положення пальців.

Темпі схвально кивнув. Його лице не виражало нічого, та тепер я вперше зрозумів чому.

За наступні кілька годин я дізнався, що адемічні жести насправді не замінюють собою виразу обличчя. Все далеко не так просто. Наприклад, усмішка може означати веселість, радість, вдячність або вдоволення. Можна всміхнутися, щоб когось утішити. Всміхатися може людина задоволена чи закохана. Гримаса й посмішка зовні схожі на усмішку, та означають дещо геть інше.

Уявіть собі, як це — намагатися навчити когось усміхатись. Уявіть, як це — намагатись описати значення різних усмішок і пояснити, коли саме до них варто вдаватися в розмові. Це важче, ніж навчитися ходити.

Раптом дуже багато всього стало на свої місця. Звісно, Темпі не дивився мені в очі. Яка користь із погляду на обличчя співрозмовника? Слухати треба голос, але стежити треба за рукою.

Наступні кілька годин я намагався вивчити основи, та це було шалено складно. Слова — річ доволі проста. Можна показати пальцем на камінь. Можна зобразити біг або стрибок. Але чи намагалися ви коли-небудь показати на мигах покірність? Повагу? Сарказм? Сумніваюся, що таке могло б удатися навіть моєму батькові.

Через це я просувався жахливо повільно, але це мимоволі мене зачарувало. Мені неначе раптом дали другий язик.

А ще це в певному розумінні було таємницею. Я ж завжди мав слабкість до таємниць.

За три години я навчився стількох жестів, що їх можна було б перелічити, вибачте за каламбур, на пальцях рук. Здавалося, я просуваюся черепашачими темпами, та нарешті вивчивши жест, що означав «применшення», я відчув майже невимовну гордість.

Темпі, гадаю, теж її відчув.

— Добре, — промовив він, розігнувши долоню; я був більш упевнений, що це вказувало на схвалення. Покрутив плечима й зіп'явся на ноги, потягуючись. Глянув на сонце крізь гілля вгорі. — Зараз їсти?

— Скоро, — мене тим часом бентежило одне запитання, і я спитав: — Темпі, навіщо стільки мороки? Усмішка — це просто. Навіщо всміхатися руками?

— Руками теж просто. Краще. Більше... — він потер сорочку приблизно так, як раніше, але дещо інакше. То була не відраз, а *роздратування*? — Як називаються люди, які живуть разом. Дороги. Правильні речі, — він провів великим пальцем уздовж ключиці — невже *досада*? — Як називається гарне життя разом? Ніхто не бере в колодязь.

Я засміявся.

— Цивілізація?

Він кивнув і розчепірів пальці: «Веселість».

— Так, — підтвердив Темпі. — Розмовляти руками — це цивілізація.

— Але ж усміхатися природно, — запротестував я. — Всміхаються всі.

— Природно — це не цивілізація, — зауважив Темпі. — Готувати м'ясо — це цивілізація. Змивати із себе сморід — цивілізація.

— Отже, у вас в Адеме завжди всміхаються руками?

Якби ж то я знав жест на позначення смутку!

— Ні. Усміхатись обличчям добре з сім'єю. Добре з якимось другом.

— Чому лише з сім'єю?

Темпі повторив жест із великим пальцем на ключиці.

— Коли робиш отак, — притиснув долоню до краю обличчя і дмухнув у неї так, що вийшов потужний звук, схожий на випускання газів, — це природно, але так не роблять поряд з іншими. Нечемно. Із сім'єю... — він знизав плечима. «Веселість». — ...цивілізація — не важливо. Із сім'єю природніше.

— А як же сміх? — запитав я. — Я бачив, як ти сміявся, — я вимовив «ха-ха», щоб Темпі зрозумів, про що я кажу.

Він знизав плечима.

— Сміх — так.

Я зачекав якусь мить, але Темпі, схоже, не мав охоти продовжувати. Я спробував іще раз.

— Чому б не сміятися руками?

Темпі похитав головою.

— Ні. Сміх — це інше, — він підійшов поближче і двома пальцями торкнувся моїх грудей на рівні серця. — Усміхатися? — провів пальцем уздовж моєї лівої руки. — Злитися? — знову торкнувся мого серця. Зобразив обличчям переляк, спантеличення й випнув губу, дуже кумедно надувшись. При цьому Темпі щоразу торкався моїх грудей.

— Але сміятися? — Темпі притиснув долоню до мого живота. — Сміх живе тут, — він провів пальцем просто до мого рота й розчепірів пальці на руці. — Стримувати сміх недобре. Нездорово.

— І плач теж? — запитав я та зобразив сльозу, провівши одним пальцем униз по щоці.

— І плач теж, — Темпі приклав руку до свого живота. — Ха-ха-ха, — додав він, натиснувши рукою, щоб показати, як рухається його живіт. Тоді його обличчя стало сумним. — Ох-ох-ох, — видихнув Темпі, утрирувано схлипуючи та знову тиснучи на живіт. — Одне місце. Придушувати нездорово.

Я повільно кивнув, намагаючись уявити, як має почуватися Темпі, якому постійно дошкуляють люди, занадто нечемні, щоб тримати свої емоції при собі. Люди, чії руки постійно вдаються до безглузвих жестів.

— Тут тобі, напевно, дуже важко.

— Не так важко. — «Применшення». — Коли я йду з Адевре, я це знаю. Не цивілізація. Варвари нечемні.

— Варвари?

Темпі змахнув рукою — широко, показуючи на нашу галявину, на ліс, на весь Вінтас.

— Тут усі як собаки, — він зробив страхітливо утрируване люте обличчя, показавши всі зуби, загарчавши й божевільно закотивши очі. — Це все, що ви знаєте, — і знизав плечима

з безтурботною згідливістю, неначе хотів сказати, що не ставить цього нам на карб.

— А що діти? — запитав я. — Діти всміхаються, перш ніж навчаються говорити. Це неправильно?

Темпі похитав головою.

— Усі діти варвари. Усі всміхаються обличчям. Усі діти нечемні. Але вони виростають. Дивляться. Вчаться, — він задумливо спинився, добираючи слова. — Варвари не мають жінок, які вчитимуть їх цивілізації. Варвари не можуть учитися.

Я здогадувався, що Темпі нікого не хотів образити, але тепер особливо заповзвся вивчити нюанси жестової мови адемів.

Темпі встав і заходився розминатися — потягуватися подібно до того, як це робили акробати в моїй трупі, коли я був малий. Покрутившись то так, то сяк п'ятнадцять хвилин, він розпочав свою схожу на танець пантоміму. Хоча тоді я цього не знав, вона називалася кетан.

Досі дещо роздратований заявою Темпі про те, що «варвари не можуть учитися», я вирішив повторювати за ним. Зрештою, мені більше нічого було робити.

Намагаючись повторювати за Темпі, я усвідомив, як це диявольськи складно — тримати руки складеними ківшиком так, а не інакше, утримувати ноги у правильній позиції. Хоча він рухався в майже черепащачому темпі, я зрозумів, що зімітувати його плавну грацію неможливо. Темпі ніколи не зупинявся й не дивився в мій бік. Жодного слова підбадьорення, жодної поради.

Це виснажувало, і коли це скінчилося, я зрадів. А тоді розпалив багаття й зібрав триніжок. Темпі без жодного слова дістав тверду ковбасу й кілька картоплин, які почав обережно чистити мечем.

Це мене здивувало, бо Темпі трусився над своїм мечем приблизно так само, як я — над своєю лютнею. Одного разу, коли його взяв Дедан, адем відреагував на це доволі драматичним сплеском емоцій. Ясна річ, драматичним для Темпі. Він вимовив два повні речення і трохи насупився.

Побачивши, що я за ним спостерігаю, Темпі з цікавістю схилив голову набік.

Я показав пальцем і спитав:

— Меч? Щоб картоплю різати?

Темпі опутив погляд на недочищену картоплину в одній руці й меч у другій.

— Гострий, — знизав плечима. — Чистий.

Я теж стеноу плечима, не бажаючи робити із цього проблеми. Працюючи з ним, я вивчив слова «залізо», «вузол», «листок», «іскра» й «сіль».

Чекаючи, коли вода закипить, Темпі встав, обтрусився та вдруге взявся за свою розтяжку-розминку. Я знову повторив за ним. Цього разу було важче. М'язи в руках і ногах були мляві та тремтіли після попереднього зусилля. Ближче до кінця довелось щосили притлумлювати в собі дроз, але я довідався ще кілька таємниць.

Темпі продовжував мене ігнорувати, та я був не проти. Мене завжди приваблювали виклики.

Розділ вісімдесят третій

Сліпота

— ...Отож Таборліна було ув'язнено глибоко під землею, — провадив Мартен. — Йому не залишили нічого, крім одягу, який він тоді носив, і майже згаслої свічки заввишки в дюйм, щоб відганяти темряву.

Король-чаклун планував тримати Таборліна в неволі, доки голод і спрага не ослаблять його волі. Скіфус знав: якщо Таборлін присягнеться йому допомагати, чародій виконає свою обіцянку, позаяк Таборлін ніколи не порушував слова.

Найгірше ж було те, що Скіфус забрав у Таборліна жезл і меч, а без них його сила була геть тьмяна і квола. Він навіть забрав Таборлінів плащ без конкретного кольору, але він... варк... перепрошую. Але... ахгм. Геспе, будь ласкава, передай мені, будь ласка, міх.

Геспе кинула Мартенові міх із водою, і він випив чималу порцію.

— Так уже краще, — Мартен прокашлявся. — На чому я зупинився?

Ми провели в Елді вже дванадцять днів, і справи набули стабільного ритму. Мартен змінив умови нашого парі через те, що наша вправність зростала. Спершу — на десять до одного, а потім — на п'ятнадцять до одного. Таку саму домовленість він мав із Деданом і Геспе.

Я дедалі краще розумів жестову мову адемів, і завдяки цьому Темпі почав перетворюватися на щось більше за неприємно чистий аркуш. Поки я навчався читати мову його тіла, його постать потроху набувала барв.

Темпі був задумливий і лагідний. Його дратував Дедан. Він обожнював жарти, хоча чимало моїх жартів не розумів, а ті, що намагався розповісти сам, незмінно виявлялися безглуздими в перекладі.

Зараз я не хочу сказати, ніби в нас усе було ідеально. Я все одно час від часу ображав Темпі, припускаючись помилок у спілкуванні, яких не міг зрозуміти навіть опісля. Я досі щодня повторював за ним його дивний танець, а він щодня демонстративно мене ігнорував.

— Тепер Таборлін мусив тікати, — продовжував свою оповідь Мартен. — Але озирнувшись печерою, він не побачив жодних дверей. Жодних вікон. Довкола нього був тільки гладенький твердий камінь.

Але Таборлін Великий знав імена всіх речей, а тому міг порядкувати всіма речами. Він сказав каменю: «*Трісни!*» — і камінь тріснув. Стіна порвалася, мов папірець, а крізь утворену дірку Таборлін зміг побачити небо та вдихнути солодке весняне повітря.

Таборлін вибрався з печер, проник до замку і врешті дійшов до дверей самої королівської зали. Двері були зачинені на засув, щоб він не ввійшов, тож Таборлін сказав: «*Палайте!*» — і вони спалахнули, а невдовзі від них не зосталося нічого, крім дрібного сірого попелу.

Таборлін увійшов до зали й побачив короля Скіфуса, що сидів там із п'ятдесятьма вартовими. Король наказав: «Схопіть його!» Але вартові щойно бачили, як двері спопеліли, тож підійшли ближче, та ніхто з них не підійшов *надто* близько, якщо ви розумієте, про що я.

Король Скіфус мовив: «Боягузи! Я битимуся з Таборліном чарами та здолаю його!» Він теж боявся Таборліна, але добре це приховував. До того ж у Скіфуса був жезл, а в Таборліна — ні.

Тоді Таборлін сказав: «Як ти такий сміливий, віддай мені перед двобоєм мій жезл».

«Звісно, — відповів Скіфус, хоч насправді й не збирався його віддавати. — Він поряд із тобою, он у тій скрині».

Мартен обвів нас змовницьким поглядом.

— Розумієте, Скіфус знав, що скриня замкнена й має лиш один ключ. А той ключ лежав у нього в кишені. Тож Таборлін підійшов до скрині, та вона була замкнена. Тоді Скіфус засміявся, а з ним і кілька вартових.

Це розізлило Таборліна. І, перш ніж хтось із них устиг щось вдіяти, він ударив по кришці скрині долонею й вигукнув: «*Едро!*» Скриня розчахнулася, і він схопив свій плащ без конкретного кольору, а тоді закутався в нього.

Мартен знову прокашлявся.

— Перепрошую, — сказав він і зупинився, щоб іще раз добре попити.

Геспе повернулася до Дедана.

— Як гадаєш, якого кольору був плащ Таборліна?

Дедан трохи наморщив лоба, неначе зібрався насупитися.

— Про що ти? Він не має конкретного кольору, як і було сказано.

Геспе стиснула уста.

— Я *знаю*. Але який він має вигляд у тебе в голові, коли ти про нього думаєш? Ти ж маєш якимось його уявляти, хіба ні?

Дедан на мить набув задумливого вигляду, а тоді сказав:

— Я завжди уявляв його якимось мерехтливим. Наче бруківка біля воскобійні після сильного дощу.

— А я завжди думала, що він брудно-сірий, — відповіла Геспе. — Ніби вицвілий від постійного носіння в дорозі.

— Логічно, — сказав Дедан, і я побачив, як обличчя Геспе знову стало лагідним.

— Білий, — вставив Темпі. — Я думаю, білий. Не колір.

— Я завжди думав, що він якийсь блідий, небесно-блакитний, — зізнався Мартен і стенив плечима. — Знаю, безглуздо. Просто так уже його уявляю.

Всі повернулися до мене.

— Іноді я уявляю його схожим на стьобану ковдру, — промовив я. — Повністю зшитим із клаптів, купи різнобарвних ганчірок і обрізків. Але зазвичай уявляю його темним. Наче він справді має певний колір, але він надто темний, щоб його хтось побачив.

Коли я був молодшим, від історій про Таборліна в мене зачудовано округлювались очі. Тепер же, знаючи правду про магію, я насолоджувався ними інакше, відчуваючи щось середнє між ностальгією й веселістю.

Однак особливе місце в моєму серці належало плащу Таборліна, що не мав конкретного кольору. В його жезлі містилася значна частина його сили. Його меч був смертоносним. Його ключ, монета і свічка були цінними знаряддями. Але Таборліновою сутністю був плащ. Він у разі потреби правив за маскування, допомагав ховатися, коли Таборлін був у біді. Захищав його. Від дощу. Від стріл. Від вогню.

У ньому Таборлін міг щось ховати, і він мав багато кишень із чудовими речами всередині. Ножем. Іграшкою для дитини. Квіткою для дами. Усе, чого потребував Таборлін, містилося десь у його плащі без конкретного кольору. Саме через ці історії я дуже просив у мами свій перший плащ, як був малий...

Я теж закутався у плащ. Отой паршивий, потертий, вицвілий плащ, який мені дав під час обміну мідник. Під час одного з наших походів до Кроссона по запаси я роздобув трохи тканини й нашив ізсередини кілька неоковирних кишень. Однак це все одно було кепською заміною моєму насичено-багряному плащу чи тому чудовому чорно-зеленому, який мені замовила Фела.

Мартен знову прокашлявся й повернувся до своєї оповіді.

— Отож Таборлін ударив по скрині долонею й вигукнув: «Едро!» Кришка скрині розчахнулася, і він схопив свій плащ без конкретного кольору та свій жезл. Він прикликав великі колючі блискавиці й убив двадцятьох вартових. Тоді прикликав стіну з вогню й убив іще двадцятьох. Ті, хто zostалися, покидали мечі й голосно забили про милосердя.

Відтак Таборлін забрав зі скрині решту своїх речей. Дістав свої ключі і монети й надійно їх заховав. А наостанок витягнув свій мідний меч, Ск'ялдрін, і повісив...

— Що? — перебив його зі сміхом Дедан. — Йолопе. Меч Таборліна не був мідний.

— Стулися, Дене, — різко відповів Мартен, ображений цим втручанням. — Він був мідний, і навіть дуже.

— Сам стулися, — відказав Дедан. — Мідний меч — де це таке чувано? Мідь не залишалася б гострою. Це було б усе одно що намагатися вбити когось великим грошем.

Тут розсіялася Геспе.

— Меч, напевно, був срібний. Не думаєш, Мартене?

— Меч був мідний, — наполог Мартен.

— На початку його діянь, може, й так, — голосно шепнув Дедан до Геспе. — Таборлін міг дозволити собі лише мідний меч.

Мартен сердито зиркнув на парочку.

— Мідний, хай вам грець. Якщо вам не подобається, можете просто вгадати кінець, — він схрестив руки на грудях.

— Гаразд, — озвався Дедан. — Квоут може нам його підказати. Може, він і щеня, але вміє розказати історію як годиться. Мідний меч, щоб я так жив.

— Насправді, — зауважив я, — я хотів би почути кінець історії Мартена.

— О, то продовжуй, — із гіркотою відповів старий слідопит. — Я зараз не налаштований закінчувати. І волів би послуhati тебе, а не чути, як цей осел викрикує щось своє.

За вечірніми історіями ми чи не єдиний раз за день могли посидіти гуртом, не переходячи до дріб'язкових чвар. А тепер навіть цей час ставав напруженим. Ба більше, інші почали очікувати вечірніх розваг від мене. Сподіваючись покласти край

цій тенденції, я добряче подумав над тим, яку історію розповім цього вечора.

— Колись давно, — заговорив я, — був собі маленький хлопчик, що вродився в маленькому містечку. Він був ідеальний — принаймні так думала його мати. Але в одному він був несхожий на інших. У нього в пупі був золотий гвинт. Звідти визирала його голівка.

Мати хлопчика просто раділа, що в нього є всі пальці на руках і ногах, тож є на чому рахувати. Але хлопчик виріс і збагнув, що не всі мають у пупі гвинти, тим паче золоті. Він запитав маму, для чого цей гвинт, але вона не знала. Далі він запитав тата, але й тато цього не знав. Він запитав бабусь і дідусів, але вони теж не знали.

Цим усе тимчасово й закінчилося, та це й далі не давало хлопчикові спокою. Врешті, ставши досить дорослим, він зібрав торбу й пішов собі, сподіваючись відшукати когось, хто знає правду.

Він ходив від місця до місця, питаючи всіх, хто стверджував, буцімто знає дещо про що-небудь. Питав повитух і зцілювачів, але вони геть не розуміли, в чому річ. Хлопець питав арканістів, мідників і старих відлюдників, що жили в лісах, але ще ніхто не бачив нічого подібного.

Він пішов питати купців-шалдим, бо думав: кому, як не їм, розумітися на золоті? Але купці-шалдим не знали. Він пішов до арканістів Університету, бо думав: кому, як не їм, розумітися на гвинтах і їхній роботі? От тільки арканісти не знали. Хлопець пішов дорогою за Штормвал, аби розпитати відьом із талів, але жодна з них не змогла йому відповісти.

Урешті він прийшов до вінтського короля, найбагатшого короля на світі. Але король не знав. Він пішов до атурського імператора, та імператор, хай який він був могутній, не знав. Хлопець по черзі ходив до кожного з малих королівств, але йому ніхто нічого не міг сказати.

Кінець кінцем хлопець пішов до верховного короля Модегу, наймудрішого з усіх королів на світі. Верховний король придивився до голівки золотого гвинта, що визирала з пупа хлопця.

Тоді верховний король змахнув рукою, і його сенешаль виніс подушку з золотого шовку. На тій подушці лежала золота скриня. Верховний король узяв золотий ключ, який висів у нього на шії, відкрив скриньку, і всередині знайшлася золота викрутка.

Верховний король узяв викрутку й жестом покликав хлопця до себе. Хлопець підійшов, затремтівши від збудження. Тоді верховний король узяв золоту викрутку і вставив хлопцеві в пупа.

Я зупинився, щоб випити чималу порцію води. Я відчував, як нечисленні слухачі хиляться до мене.

— Затим верховний король обережно повернув золотий гвинт. Один раз — нічого. Другий — нічого. Відтак він крутнув за третім разом, і у хлопця відпала дупа.

На мить запала приголомшена тиша.

— Що? — вражено перепитала Геспе.

— У нього відпала дупа, — повторив я з абсолютно незворушним обличчям.

Запала довга тиша. Всі вп'ялися поглядами в мене. Вогонь тріснув, і вгору піднеслася червона жаринка.

— А що сталося тоді? — врешті спитала Геспе.

— Нічого, — сказав я. — На цьому все. Кінець.

— Що? — промовила вона знов, уже голосніше. — Що це за історія така?!

Я вже зібрався відповісти, але тут розреготався Темпі. І зупинитися він не збирався: реготав потужно, трусячись, і врешті аж засапався. Невдовзі засміявся і я — почасти через реакцію Темпі, а почасти тому, що сам завжди вважав цю історію напрочуд кумедною.

Обличчя Геспе набуло загрозливого виразу, неначе тепер жартували з неї.

Першим заговорив Дедан.

— Не розумію. Чому?.. — він поступово замовк.

— А хлопцеві повернули дупу на місце? — втрутилася Геспе.

Я знизав плечима.

— Історія не про це.

Дедан із досадою на обличчі несамовито заворушив руками.

— Яка її суть?

Я зобразив невинне личко.

— Я гадав, що ми просто розказуємо історії.

Здоровань набурмосився на мене.

— Розумні історії! Історії з кінцями. Не такі, де у хлопця просто відпадає... — він похитав головою. — Це просто смішно. Піду спати, — він подався геть, стелити постіль. Геспе побрела в інший бік.

Я всміхнувся, не надто сумніваючись, що вони обоє надалі не випрошуватимуть у мене більше історій, ніж я захочу розповісти.

Темпі також зіп'явся на ноги. А тоді, йдучи повз мене, усміхнувся й несподівано мене обійняв. За виток до цього таке шокувало б мене, але тепер я знав, що фізичний контакт — не така вже й велика дивовижа для адемів.

І все ж я здивувався, що він зробив це перед іншими. Обійняв його у відповідь як міг і відчув, що його груди досі трусяться від сміху.

— Відпала дупа, — тихо промовив Темпі, а тоді подався спати.

Мартен провів його поглядом, а відтак зміряв довгим задумливим поглядом мене.

— Де ти таке почув? — запитав.

— Це мені батько в дитинстві розповів, — чесно сказав я.

— Дивна історія для дитини.

— Я був дивною дитиною, — відповів я. — Коли став старший, батько зізнався, що вигадував історії, щоб я мовчав. Я засипав його запитаннями. Годину за годиною. Він казав, що мені затикали рота лише якісь головоломки. Але я лускав загадки, мов горішки, і загадки в нього скінчилися.

Я стенив плечима й заходився розкладати постіль.

— Тож батько вигадував історії, схожі на головоломки, і питав мене, чи розумію я, що вони означають, — я дещо сумовито всміхнувся. — Пам'ятаю, як день за днем думав про того хлопця із гвинтом у пупі, намагаючись знайти в цьому сенс.

Мартен нахмурився.

— Жорстоко так жартувати з хлопчиська.

Ці слова мене здивували.

— Що ти маєш на увазі?
— Обманути тебе, просто щоб мати трохи тиші та спокою. Ничий учинок.

Я був вражений.

— Це було не зозла. Мені це сподобалося. Дало поживу для роздумів.

— Але це було безглуздо. Неможливо.

— Не безглуздо, — заперечив я. — Найбільше нас навчають ті запитання, на які ми не можемо відповісти. Вони навчають нас думати. Якщо дати людині відповідь, вона лише дізнається трохи фактів. Але дай їй запитання — і вона сама шукатиме відповідей.

Я розклав ковдру на землі та склав потертий плащ мідника, щоб закутатися.

— Так, коли вона знайде відповіді, вони стануть для неї дорогоцінними. Що важче запитання, то завзятіше ми полюємо. Що завзятіше ми полюємо, то більше дізнаємося. Неможливе запитання...

Я замовк: раптом до мене дійшло. Елодін. Саме цим займався Елодін. Ось що він постійно робив на своїх заняттях. Оті ігри, натяки, незрозумілі загадки. Усі вони були своєрідними запитаннями.

Мартен похитав головою й побрів геть, але я занурився в думки й майже цього не помітив. Я хотів відповідей, і Елодін, хай що я там собі думав, намагався мені їх дати. Коли я вважав, що він темнить із лихими намірами, він насправді невтомно підштовхував нас до істини. Я сидів на місці мовчки, приголомшений масштабом його науки. Власним нерозумінням. Власною сліпотою.

Розділ вісімдесят четвертий

Край мапи

Ми продовжували мало-помалу просуватись Елдом. Кожен день починався з надії, що ми знайдемо сліди стежки. Кожен вечір завершувався розчаруванням.

Ціль однозначно втратила свою привабливість, і наша компанія поступово загрузала в роздратуванні та чварах. Якщо колись Дедан мене боявся, то цей страх уже став ледь відчутним, і Дедан постійно на мене тиснув. Він хотів купити за мейрові гроші пляшку бренду. Я відмовився. Він думав, що нам не треба щоночі виставляти варту — достатньо просто залишати пастку. Я не погоджувався.

Кожна маленька битва, яку я вигравав, іще сильніше налаштувала його проти мене. А його тихе бурчання невпинно посилювалося, поки наші пошуки тривали. На відкрите протистояння йому ніколи не вистачало сміливості — Дедан просто раз у раз розкидався єхидними заувагами та вдавався до похмурої непокори.

З іншого боку, ми з Темпі поволі наближалися до чогось схожого на дружбу. Його атурська вдосконалювалась, а моя адемічна дійшла до такого рівня, що мене справді можна було вважати недорікуватим, а не просто незрозумілим.

Я продовжував повторювати за Темпі, коли він виконував свій танець, а Темпі продовжував мене ігнорувати. Тепер, позаймавшись цим певний час, я зауважив, що танець має певний бойовий колорит. Повільний рух однією рукою скидався на удар, ледь помітне підняття ноги нагадувало копняк. У мене більше не трусилися руки й ноги від намагань рухатися повільно разом із Темпі, та мене досі дратувала власна незграбність. Понад усе ненавиджу робити щось погано.

Наприклад, посередині був один відрізок, виконати який начебто було легко, як дихати. Темпі повертався, описував коло руками та ступав невеличкий крок. Але я щоразу, коли пробував зробити те саме, неодмінно заточувався. Випробував із пів десятка різних способів ставити ноги, та ніщо не допомагало.

Однак наступного дня після історії про «випадіння гвинтика із системи», як урешті почав казати Дедан, Темпі перестав мене ігнорувати. Цього разу, коли я заточився, він зупинився та став обличчям до мене. Його пальці швидко заворушилися: «Несхвалення, роздратування».

— Назад, — сказав він, ставши в танцювальну позицію, після якої я й заточився.

Я став у ту саму позицію та спробував повторити рухи за Темпі. Знов утратив рівновагу й почовгав, щоб не заточитися.

— У мене дурні ноги, — пробурмотів я адемічною, зігнувши пальці на лівій руці: «Зніяковіння».

— Ні, — Темпі взявся за мої стегна та крутнув ними. Тоді відхилив мої плечі назад і лягнув мене по коліну, від чого я його зігнув. — Так.

Я знову спробував податися вперед і відчув різницю. Все од-но втратив рівновагу, але лише трохи.

— Ні, — повторив він. — Дивися. — Потицяв у своє плече. — Ось.

Став просто переді мною, щонайбільше за фут від мене, і повторив рух. Повернувся, описав руками коло збоку, а тоді його плече штовхнуло мене у груди. Те саме робить людина, що намагається відчинити двері плечем.

Темпі рухався не дуже швидко, та його плече твердо мене відштовхнуло. Це було не грубо й не раптово, та його силі неможливо було опиратися, як коневі, що торкається вас на людній вулиці.

Я знову повторив за ним, зосередившись на плечі. І не заточився.

Позаяк ми були самі в таборі, я не став усміхатися й показав жестом: «Радість».

— Дякую.

«Применшення».

Темпі не сказав нічого. Його лице залишалось порожнім, а руки — нерухомими. Він лише повернувся туди, де стояв раніше, і почав свій танець заново, не дивлячись на мене.

Я старався зберігати спокій після цього діалогу, та мені це здавалося великою похвалою. Якби я знав більше про адемів, то збагнув би, що це — дещо значно більше.

* * *

Подолавши узвишшя, ми з Темпі побачили, що на нас чекає Мартен. Для обіду було зарано, тож коли я подумав, що він

нарешті, після стількох довгих днів пошуку, міг натрапити на слід бандитів, у мене в грудях ожила надія.

— Хотів показати вам оце, — сказав Мартен і вказав на високу широку рослину, схожу на папороть, що стояла за десяток футів від нас. — Доволі рідкісна штука. Уже багато років такої не бачив.

— Що це?

— Вона називається «клинок Ана», — з гордістю пояснив він, оглядаючи рослину. — Доведеться пильнувати. Про них знає небагато людей, тож вона може підказати нам, чи є тут іще такі.

Мартен енергійно поглянув на нас по черзі й урешті подав голос:

— Ну?

— Що в ній такого особливого? — сумлінно запитав я.

Мартен усміхнувся.

— Клинок Ана цікавий тим, що не терпить людей, — пояснив він. — Будь-яка його частина, торкнувшись вашої шкіри, за кілька годин стане червоною, як осіннє листя. Й навіть червонішою. Яскравою, як твій червоний одяг найманця, — Мартен показав на Темпі. — А тоді вся рослина засохне й помре.

— Справді? — перепитав я. Мені вже не треба було вдавати зацікавлення.

Мартен кивнув.

— Так само його вб'є краплинка поту. Тобто він, імовірно, помре, якщо просто торкнеться чийогось одягу. Або обладунку. Або палиці, яку ти тримав. Або меча, — він показав на стегно Темпі. — Деякі люди кажуть, що він помре, якщо на нього просто дихнути, — додав Мартен. — Але не знаю, чи правда це.

Він повернувся, щоб повести нас геть від клинка Ана.

— Це дуже стара частина лісу. Клинок неможливо побачити поряд із місцями, де оселилися люди. Ми зараз зійшли з краю мапи.

— Таж ми навіть не на краю мапи, — відповів я. — Ми чудово знаємо, де ми.

Мартен пирхнув.

— Мапи мають не лише зовнішні краї. Вони мають внутрішні краї. Діри. Люди люблять удавати, ніби знають про світ усе. Особливо багатії. Мапи чудово це показують. По цей бік межі — поле барона Здирника, по той бік — земля графа Багатійського.

Мартен сплюнув.

— Не можна залишати на мапі порожні місця, тож люди, які їх креслять, заштриховують дещицю й пишуть: «Елд», — він похитав головою. — Це все одно що пропалити в мапі дірку — користі буде стільки ж. Цей ліс завбільшки з Вінтас. Він нікому не належить. Пішовши тут не в той бік, можна пройти хоч сто миль і не побачити жодної дороги, а тим паче — будинку чи зораного поля. Тут є місця, де ніколи не ступала нога людини й ніколи не лунав її голос.

Я роззирнувся довкола.

— На вигляд нічим не відрізняється від більшості лісів, які я бачив.

— Вовк зовні схожий на собаку, — просто сказав Мартен. — Але він не собака. Собака — це... — він зупинився. — Як там називають тварин, які постійно поряд із людьми? Корів, овець і таке інше.

— Одомашнені?

— Точно, — промовив він і роззирнувся довкола. — Ферма одомашнена. Сад теж. Парк. Як і більшість лісів. Люди полюють на гриби, рубають хмиз, водять туди коханих, аби побійматися.

Мартен похитав головою та простягнув руку, щоб торкнутися шорсткої кори одного з дерев неподалік. Жест вийшов напрочуд лагідним, майже люблячим.

— А це місце не таке. Воно давнє й дике. Ми його нітрішечки не обходимо. Якщо ці люди, на яких ми полюємо, заскочать нас зненацька, їм навіть не доведеться закопувати наші трупи. Ми лежатимемо на землі сотню років, а ніхто й близько не підійде до наших кісток.

Я розвернувся на місці й поглянув на рельєф місцевості. На потерте каміння, на нескінченні ряди дерев. Постарався не

думати, що мейр послав мене сюди, неначе пересунув камінець на дошці для гри в так. Він послав мене до дірки в мапі. До місця, де ніхто й ніколи не знайде моїх кісток.

Розділ вісімдесят п'ятий

Интерлюдія: Огорожа

Квоут випрямився на стільці й витягнув шию, щоб краще визирнути з вікна. Щойно він підніс руку до Хроніста, вони почули швидкий легкий стукіт по дерев'яному помості надворі. Надто швидкий і м'який, щоб то були важкі чоботи фермерів. А за ним пролунав високий дитячий сміх.

Хроніст шпарко промокнув сторінку, на якій писав, а тоді підсунув її під стос чистих аркушів, тимчасом як Квоут зіп'явся на ноги й пішов до шинкваса. Баст відхилився назад так, що його стілець став на задні ніжки.

За мить двері відчинились, і до шинку ввійшов молодик із широкими плечима й ріденькою борідкою, обережно завівши у двері поперед себе маленьку біляву дівчинку. Позаду нього йшла молода жінка, що несла на одній руці крихітного хлопчика.

Шинкар усміхнувся й підняв руку.

— Мері! Гепе!

Молода пара швидко перемовилася між собою, а тоді високий фермер підійшов до Хроніста, досі обережно ведучи перед собою дівчатко. Баст зіп'явся на ноги й запропонував свій стілець Гепові.

Мері підійшла до шинкваса й невимушено витягнула зі свого волосся одну ручку малого. Вона була молода й гарна з себе, з усміхненими вустами й утомленими очима.

— Вітаю, Коуте.

— Давно вас не бачив, — промовив шинкар. — Бажаєте сидру? Я його зранку вичавив.

Мері кивнула, і шинкар налив три кухлі. Баст підніс два Гепові та його доньці. Геп узяв кухоль, але маленька дівчинка сховалася за батьком, несміливо визираючи з-за його плеча.

— А юний панич Бен не хоче кухлика й собі? — запитав Коут.

— Хоче, — сказала Мері та всміхнулася хлопчикові, поки той жував власні пальці. — Але я не стала б давати його Бенові, якщо вам не кортить помити долівку.

Вона сягнула в кишеню.

Коут твердо захитав головою, піднявши руку.

— І чути про це не хочу, — заявив він. — Геп не взяв і половини вартості роботи, коли полагодив мені огорожу на задньому дворі.

Мері всміхнулася стомленою, нервовою усмішкою та взяла свій кухоль.

— Красно дякую, Коуте.

Вона відійшла туди, де сидів і розмовляв із Хроністом її чоловік. Заговорила до писаря, легенько похитуючись уперед-назад і гойдаючи на одному стегні малого. Її чоловік кивав у такт, раз у раз вставляючи одне-два слова. Хроніст умочив перо й заходився писати.

Баст повернувся до шинкваса та сперся на нього, з цікавістю глипаючи на віддалений столик.

— Усе одно нічого не розумію, — сказав він. — Достеменно знаю, що Мері вміє писати. Вона мені листи надсилала.

Квоут із цікавістю поглянув на свого учня, а тоді знизав плечима.

— Гадаю, він пише духівниці й документи про розпорядження майном, а не листи. Таке треба писати чисто, без граматичних помилок і без плутанини, — він показав на Хроніста, який саме притискав до аркуша паперу важку печатку. — Бачиш? Це показує, що він судовий чиновник. Усе, що він засвідчує, має юридичну вагу.

— Але ж це саме робить священник, — зауважив Баст. — Ну чим не чиновник абат Граймс? Він робить записи про шлюби й виписує потрібний документ, коли хтось купує земельну ділянку. Ви ж самі казали: вони обожнюють вести записи.

Квоут кивнув.

— Це правда, та священники люблять, коли гроші залишають церкви. Якщо він напише твою духівницю, а ти не даси церкві навіть гнучого гроша... — він знизав плечима. — У такому маленькому містечку, як оце, таке може ускладнити життя. А якщо ти не вмієш читати... що ж, священник може записати що побажає, чи не так? І хто посперечається з ним після твоєї смерті?

Баст набув шокованого вигляду.

— Абат Граймс так не вчинив би!

— Він, мабуть, ні, — погодився Квоут. — Граймс — людина порядна, як на священника. Але, можливо, ти хочеш залишити клаптик землі молодій удові, що живе в тому ж провулку, і трохи грошеньт її другому синові? — Квоут багатозначно здійняв брову. — Якось не хочеться, щоб таке записував твій священник. Хай краще ця новина розійдеться, як ти вже помереш і лежатимеш глибоко під землею.

У Бастових очах відбилосся розуміння, і він поглянув на молоду пару, неначе силкуючись здогадатися, які таємниці вона намагається приховати.

Квоут дістав білу ганчірку й заходився з відсутнім виглядом полірувати шинквас.

— У більшості випадків усе простіше. Дехто просто хоче відписати Еллі музичну скриньку й не чути, як інші сестри ридають через це наступні десять років.

— Як тоді, коли померла вдова Грейден?

— Саме так — як тоді, коли померла вдова Грейден. Ти бачив, як ота сімейка розпалась у чварах через її речі. Там половина досі не розмовляє між собою.

По той бік зали маленька дівчинка наблизилася до матері й наполегливо смикнула за її сукню. За мить Мері підійшла до шинкваса разом із малою.

— Маленька Сіл має подбати про свої потреби, — винувато промовила вона. — Можна?..

Коут кивнув і показав на двері біля сходів.

Мері повернулася та простягнула маленького хлопчика Бастові.

— Ти не проти?

Баст майже рефлекторно простягнув обидві руки, щоб узятися за хлопчину, а тоді зняковіло застиг на місці, поки Мері повела доньку геть.

Малий весело роззирнувся довкола, не знаючи, як сприймати цю нову ситуацію. Баст повернувся до Квоута, напружено тримаючи немовля перед собою. Личко дитини з цікавого поволі стало невпевненим, а тоді — нещасним. Урешті малий почав видавати якийсь тихий збентежений звук. Вигляд у нього був такий, ніби він думав, хоче заплакати чи ні, і мало-помалу почав усвідомлювати: так, мабуть, усе-таки хоче.

— Ох, Басте, ради всього святого, — роздратованим тоном промовив Квоут. — Ось.

Ступив уперед і взявся за хлопчину, а тоді посадовив його на шинквас, утримуючи обома руками.

Там хлопчик якимось повеселішав. Він із цікавістю потер ручкою гладеньку поверхню шинкваса й залишив розмазану пляму. Поглянув на Баста, всміхнувся і сказав:

— Цюця.

— Як мило, — іронічним тоном вимовив той.

Малий Бен заходився жувати пальчики та знову роззирнувся довкола, вже більш цілеспрямовано.

— Мама, — вимовив він. — Ма-ма-ма-ма, — тоді набув стурбованого вигляду й видав той самий тихий збентежений звук, що й раніше.

— Потримай його, — сказав Квоут і став просто перед малим. Щойно Баст його притримав, шинкар узявся за ніжки хлопчика й почав наспівувати:

Шевче, шевче, зніми мірку,
Хліборобе, засій гірку.
Пекарю, печи скоріш.
Кравче, шапкою потіш.

Малий дивився, як Квоут супроводжує кожен рядок іншим жестом, удаючи, ніби сіє пшеницю й місить тісто на хліб. Ще до останнього рядка малеча засміялася радісним,

схожим на булькання сміхом, плескаючи долоньками по власній голові в такт рудоволосому.

Мельнику, не дури ти нас,
Доярко, працювати час,
Гончарю, горщик накрути!
Малече, до татка іди!

На останньому рядку Квоут не зробив жодного жесту, а натомість схилив голову набік, вичікувально дивлячись на Баста.

Той же просто стояв на місці, спантеличившись. А тоді до нього, вочевидь, дійшло.

— Реші, як ви могли так подумати? — запитав він дещо ображеним тоном і показав на малого. — Він блондин!

Дивлячись по черзі на кожного з них, хлопчик вирішив, що насправді хотів би трішки поплакати. Його личко спохмурніло, і він заволав.

— Це все ви винні, — беземоційно заявив Баст.

Квоут підняв малюка із шинкваса й потрусив його, намагаючись заспокоїти — майже безуспішно. За мить, коли Мері повернулася до пивниці, малеча завилала ще гучніше й нахилилася до неї, простягнувши обидві ручки.

— Вибач, — зніяковіло промовив Квоут.

Мері забрала хлопчика, і він умить затих, хоча в його очах іще бриніли сльози.

— Це не ви, — сказала вона. — Йому просто останнім часом бракує мами, — Мері з усмішкою торкнулася носом його носа, і малий знову забулькотів радісним сміхом.

* * *

— Скільки ви з них узяли? — запитав Квоут, повернувшись до столика Хроніста.

Той знизав плечима.

— Півтора гроші.

Квоут саме сідав, але тут застиг. Примружив очі.

— Це не покрий навіть витрат на папір.

Хроніст відказав:

— Я ж маю вуха, хіба ні? Ковальчук згадував, що Бентлі переживають скрутні часи. А якби й не згадував, то я все одно маю очі. У хлопаки шви на обох колінах, а чоботи протерті майже до дір. Сукенка на дівчатку закоротка, ще й наполовину складається з латок.

Квоут кивнув із похмурим обличчям.

— Їхнє південне поле затоплює вже два роки поспіль. А ще в них навесні здохли обидві кози. Навіть якби часи були добрі, рік виїшов би для них кепським. А тепер, коли в них народився малій... — він протяжно вдихнув і повільно, задумливо випустив із себе повітря. — Це все податки на рекрутчину. Вже двічі за цей рік.

— Хочете, щоб я знову розвалив огорожу, Реші? — завзято спитав Баст.

— Ані слова про це, Басте, — на Квоутових вустах заграла ледь помітна усмішка. — Цього разу нам знадобиться дещо інше, — усмішка згасла. — До наступного набору рекрутів.

— А може, наступного й не буде, — зауважив Хроніст.

Квоут похитав головою.

— До збору врожаю його не буде, та він почнеться. Звичайні збирачі податків — це вже кепсько, та вони знають достатньо, щоб час від часу заплющувати очі. Вони знають, що повернуться наступного року, та й за рік по тому теж. Зате п'явки...

Хроніст кивнув.

— Вони не такі, — похмуро сказав він, а тоді продекламував: — Якби змога, то й дощ відібрали б давно. Як золота не маєте, візьмуть зерно.

Квоут натягнуто всміхнувся і продовжив:

Зерна як немає, то візьмуть козу.
Плащі із вас знімуть і візьмуть лозу.
Як є у вас кіт, мишу можуть узяти.
А наостанок відберуть саму хату.

— П'явок ненавидять усі, — невесело погодився Хроніст. — А шляхта, либонь, ненавидить їх удвічі сильніше.

— Мені важко в це повірити, — зізнався Квоут. — Вам варто послухати, що говорять тут. Якби останній не мав повністю озброєного охоронця, то навряд чи вибрався б із містечка живим.

Хроніст криво всміхнувся.

— Вам треба було чути, як їх називав мій батько, — заговорив він. — А рекрутчину він пережив усього двічі за двадцять років. Він казав: хай краще його землями пройнуть сарана й пожежа, ніж королівська п'явка, — Хроніст позирнув на двері шинку. — Вони надто горді, щоб просити про допомогу?

— Надто горді, — підтвердив Квоут. — Що бідніша людина, то більшого варта її гордість. Знайоме відчуття. Нізащо не зміг би попросити грошей у друга. Швидше вмер би з голоду.

— А позика? — запитав Хроніст.

— У кого зараз є гроші на позики? — похмуро відповів Квоут. — Зима вже й так обіцяє бути голодною для більшості. Але після третього податку на рекрутів Бентлі ділитимуться ковдрами та їстимуть посівне зерно, перш ніж сніг розтане. Якщо, звісно, не втратять ще й будинку...

Шинкар опустив погляд на руки, які поклав на стіл, і наче здивувався, що одна з них стиснулася в кулак. Він поволі розтиснув її й розправив обидві долоні на стільниці. Тоді з сумовитою усмішкою на обличчі підвів очі на Хроніста.

— Ви знали, що до приходу сюди я ніколи не платив податків? Едема, як правило, не володіють нерухомістю, — він показав на шинок. — Ніколи не розумів, як це бісить. Якесь самодоволене падло з обліковою книгою приходить до міста і змушує платити за привілей володіти чимось.

Квоут жестом наказав Хроністові взятися за перо.

— А тепер я, звісно, розумію, що до чого. Знаю, які недобрі бажання змушують ватагу людей чекати край дороги та вбивати збирачів податків, відверто опираючись королю.

Розділ вісімдесят шостий

Розбита дорога

Ми закінчили обшукувати північний бік королівського шляху та взялися за південну половину. Часто-густо один день відрізняли від іншого лиш історії, які ми вечорами розповідали

коло багаття. Історії про Орена Велсітера, Ланіель Другу Юність та Іллієна. Історії про помічних свинопасів і талан мідницьких синів. Історії про демонів і фей, про ігри в загадки й курганних драугів.

Едема ру знають усі історії на світі, а я едема до нутра кісток. Коли я був малий, мої батьки щовечора розповідали біля вогню якісь історії. Я виріс, споглядаючи, як історії показують у пантомімі, слухаючи, як їх оповідають у піснях, і розігруючи їх на сцені.

За таких умов не має дивувати, що я вже знав історії, які розповідали вечорами Дедан, Геспе й Мартен. Не в найдрібніших деталях, але основу знав. Знав їхню канву й закінчення.

Не зрозумійте мене неправильно. Вони все одно мені подобались. Історії не конче мають бути новими, щоб приносити радість. Деякі схожі на близьких друзів. Деякі надійні, як хліб.

І все ж історія, якої я досі не чув, — це цінна рідкість. І за двадцять днів пошуків у Елді мене потішили такою.

* * *

— Колись давно й далеко звідси, — проказала Геспе, коли ми розсілися круг багаття після вечері, — жив собі хлопчина, на ім'я Джакс, і він закохався в місяць.

Джакс був дивним хлопцем. Задумливим. Самотнім. Він мешкав у старому будинку в кінці розбитої дороги. Він...

Дедан перебив її:

— Як ти сказала — *розбитої* дороги?

Вуста Геспе посуворішали. Не можна сказати, що вона нахмурилась, але вона неначе зібрала всі деталі спохмурнілого обличчя до купи на той випадок, якщо вони раптом знадобляться тут і зараз.

— Так. Розбитої дороги. Саме так моя мати сотню разів розповідала цю історію, коли я була мала.

Якусь мить видавалося, ніби Дедан зібрався поставити ще якесь запитання. Та замість цього він продемонстрував несподівану обачність і просто кивнув.

Геспе нехотячи перестала бурмоситись. А тоді, наморщивши лице, опустила погляд на руки. Її уста якусь мить беззвучно ворушились, а відтак вона кивнула самій собі та продовжила.

* * *

Усі, хто бачив Джакса, розуміли: він якийсь не такий. Він не грався. Не гасав і не ліз у шкоду. А ще ніколи не сміявся.

Деякі люди казали: «Чого можна очікувати від хлопця, який живе сам у розбитому будинку в кінці розбитої дороги?» Інші стверджували, що він просто ніколи не мав батьків. А ще інші говорили, що в його жилах є крапля крові фей і тому його серце ніколи не знало радості.

Він був нещасним хлопчиною. Із цим неможливо було посперечатися. Він діставав нову сорочку — і робив у ній дірку. Йому давали солодощів, а він упускав їх на дорозі.

Дехто казав, що хлопець народився під нещасливою зорею, що він проклятий, що його тіль осідлав демон. Інші ж люди просто його жаліли, але не так сильно, щоб захотіти допомогти.

Одного разу дорогою до Джаксового будинку пройшов мідник. Це було дещо несподівано, бо дорога була розбита, тож нею ніхто ніколи не користувався.

— Здоров був, хлопче! — крикнув мідник, спираючись на ціпок. — Не даси старому попити?

Джакс виніс трохи води у тріснутому глиняному кухлику. Мідник випив і поглянув на хлопчину згори вниз.

— Якийсь у тебе нещасний вигляд, синку. В чім річ?

— Та ні в чім, — відказав Джакс. — Мені здається, що люди на мусить мати якийсь привід для радості, а я такого не маю.

Джакс вимовив це таким спокійним, зневіреним тоном, що в мідника розбилося серце.

— Б'юсь об заклад, що в моєму клунку є те, що зробить тебе щасливим, — сказав він хлопцеві. — Що скажеш на це?

— Я сказав би так: якщо ви зробите мене щасливим, я буду наравду вдячний, — відповів Джакс. — Тільки грошей у мене вільних катма. У мене хоч гріш попроси — все дарма.

— Що ж, це халепа, — сказав мідник. — Розумієш, я ж працюю.

— Якщо ви зможете відшукати у своєму клунку те, що зробить мене щасливим, — мовив Джакс, — я віддам вам свою хату. Вона стара й розбита, але чогось та й варта.

Мідник поглянув на величезний старий будинок, майже, майже особняк.

— Так і є, — погодився він.

Тоді Джакс подивився на мідника. Його маленьке личко стало серйозним.

— А що, як ви не зможете зробити мене щасливим? Віддасте мені кожну торбу зі свого горба, ціпок, що вам як вірний друг, і капелюх зі своїх вух?

Мідник, звісно, любив побитись об заклад і відразу впізнавав гарну пропозицію. До того ж його клунки мало не репали від скарбів із усіх Чотирьох сторін, і він був певен, що може справити враження на маленького хлопчика. Тож він погодився, і вони потиснули один одному руки.

Спершу мідник витягнув торбинку зі скляними кульками всіх кольорів сонячного світла. Та вони не зробили Джакса щасливим. Мідник дістав м'ячик із чашею. Але й це не зробило Джакса щасливим.

— *М'ячик із чашею нікого не робить щасливим, — пробурчав Мартен. — Це найгірша іграшка всіх часів. Нікому при здоровому глузді не подобається м'ячик із чашею.*

Мідник перебрав свій перший клунок. Він був повен звичайних речей, які задовольнили би звичайного хлопчину: гральні кості, маріонетки, складаний ніжик, гумовий м'яч. Але Джакса не зробило щасливим ніщо.

Тож мідник перейшов до другого клунка. Там речі були рідкісніші. Механічний солдатик, який марширував, якщо його заводили. Набір яскравих фарб із чотирма різними пензликами. Книжка таємниць. Шматок заліза, що впав із неба...

Так тривало весь день аж до ночі, і врешті мідник стривожився. Втратити ціпок він не боявся. Але клунками він заробляв на життя, а свій капелюх любив.

Урешті до нього дійшло, що доведеться відкрити третій клунок. Він був невеличкий, і в ньому лежало всього три предмети. Однак ці речі мідник показував лише найбагатшим покупцям. Кожна з них коштувала більше, ніж розбитий будинок. І все ж, думав він, краще втратити щось одне, ніж утратити все й капелюх на додачу.

Щойно він потягнувся до свого третього клунка, Джакс показав пальцем.

— Що то таке?

— Окуляри, — відповів мідник. — Це друга пара очей, що допомагає людині бачити краще, — взяв їх і надів Джаксові на обличчя. Джакс роззирнувся довкола.

— Усе начебто таке саме, — сказав він. А тоді підвів погляд. — Що це?

— Це зорі, — відповів мідник.

— Ще ніколи їх не бачив, — він повернувся, досі дивлячись угору. А тоді заціпенів. — А що то таке?

— То місяць, — відповів мідник.

— Гадаю, він зробив би мене щасливим, — сказав Джакс.

— Що ж, от і маєш, — мовив із полегшенням мідник. — Ось тобі твої окуляри...

— Дивлячись на нього, я не почуваюся щасливим, — заперечив Джакс. — Так само як не насичуюся, коли дивлюся на свою вечерю. Я хочу його. Хочу ним володіти.

— Я не можу дати тобі місяць, — сказав мідник. — Він мені не належить. Він належить лише самому собі.

— Мене задовольнить тільки місяць, — відповів Джакс.

— Що ж, тут я тобі нічим не допоможу, — промовив мідник і тяжко зітхнув. — Мої клунки та все, що в них лежить, твої. Джакс кивнув, не всміхаючись.

— І ось мій ціпок. Він гарний і міцний.

Джакс узяв його однією рукою.

— А ти не будеш проти, — нехотячи додав мідник, — залишити мені капелюха? Я його люблю...

— Він мій по праву, — заперечив Джакс. — Якщо ви його любите, не треба було його програвати.

Мідник, насупившись, передав капелюха.

Темпі видав низький гортанний звук і похитав головою. Геспе всміхнулася й кивнула. Вочевидь, навіть адеми знають, що нечемоно поводитьися з мідником — це на біду.

Тож Джакс уместив капелюх на голові, взявся за ціпок і зібрав клунки мідника. Знайшовши третій, досі не розкритий, він запитав:

— А що лежить тут?

— Те, чим ти вдавишся, — сплюнув мідник.

— Не треба ображатися через капелюх, — відповів хлопчина. — Мені він потрібніший, аніж вам. Щоби знайти місяць і зробити його своїм, мені доведеться далеко пройти.

— Якби ти не забрав мого капелюха, то я міг би допомогти тобі спіймати місяць, — сказав мідник.

— Я залишу вам розбитий будинок, — мовив Джакс. — Це вже щось. Хоча лагодити його доведеться вам.

Джакс надів на лице окуляри й пішов дорогою в бік місяця. Йшов він усю ніч і зупинився аж тоді, коли місяць заховався за горами.

Так Джакс ішов день за днем, нескінченно шукаючи...

* * *

Дедан пирхнув.

— Це якось аж надто знайомо звучить! — пробурмотів він досить голосно, щоб почули всі. — Цікаво, чи просирав він свій час так, як ми свій?

Геспе зиркнула на нього. У неї стиснулися м'язи в щелепі. Я тихо зітхнув.

— Ти наговорився? — ехидно спитала Геспе, гнівно придивившись до Дедана.

— Що таке? — запитав Дедан.

— Стулися, поки я розповідаю свою історію, — ось що таке, — відказала Геспе.

— Усі інші теж висловилися! — він обурено звівся на ноги. — Навіть німий долучився, — махнув рукою в бік Темпі. — Як так вийшло, що шипиш ти лише на мене?

Геспе покипіла якусь мить, а тоді сказала:

— Ти намагаєшся влаштувати скандал посередині моєї історії — ось чому.

— Казати правду — це не влаштовувати скандал, — забурчав Дедан. — Хтось тут та й мусить говорити щось розумне.

Геспе сплеснула руками.

— Ти продовжуєш у тому ж дусі! Не можеш заспокоїтися на один вечір? Ти не впускаєш жодної нагоди понити й побурчати!

— Принаймні я кажу те, що думаю, коли з чимось не погоджуюся, — сказав Дедан. — Я не поводжусь як боягуз.

Геспе зблиснула очима, і я здуру вирішив утрутитися.

— Гаразд, — перебив я, глипаючи на нього. — Якщо ти маєш кращу ідею, як знайти цих людей, послухаймо її. Обговорімо її по-дорослому.

Моє втручання нітрохи не сповільнило Дедана, а просто вказало йому на мене.

— А звідки тобі знати, що таке дорослі? — запитав він. — Мені до смерті обридло, що зі мною зверхньо балакає якийсь хлопчак, у якого ще, певно, й волосся на яйцях не вирросло.

— Я певен, що мейр, якби знав, які в тебе волохаті яйця, поставив би тебе за головного, — відповів я, сподіваючись, що роздратую його своїм спокійним тоном. — На жаль, виглядає на те, що він цього не помітив і натомість обрав мене.

Дедан вдихнув, але заговорити не встиг: утрутився Темпі.

— Яйця, — з цікавістю проказав адем. — Що таке яйця?

Тут Дедан умить випустив із себе повітря й повернувся до Темпі, одночасно роздратований і звеселений. Здоровань-найманець захихотів і дуже характерно поворушив зігнутою долонею між ногами.

— Ну, знаєш... Яйця, — промовив без крихти сорому.

У нього за спиною Геспе закотила очі й похитала головою.

— А... — сказав Темпі, киваючи, щоб показати, що зрозумів. — Чому мейр дивиться на волохаті яйця?

Повисла пауза, а тоді табором прокотилася буря сміху, який вибухнув з усією силою стримуваного напруження, що було

готове вилитися в бійку. Геспе реготала, доки не засапалася, тримаючись за живіт. Мартен витирав сльози з очей. Дедан сміявся так сильно, що не міг стояти прямо й урешті зігнувся, впершись однією рукою в землю, щоб не впасти.

Наприкінці всі вже сиділи довкола багаття, важко дихаючи й усміхаючись, наче дурні йолопи. Напруження, що загусло, наче зимовий туман, уперше за кілька днів зникло. Лише тоді Темпі ненадовго перехопив мій погляд. Легенько потер великим пальцем об вказівний. «Радість»? Ні. «Вдоволення». Мене осінило, коли я знову перехопив його погляд. Його лице було як завжди порожнє. Зумисне порожнє. Таке порожнє, що мало не здавалося самовдоволенням.

— Можна повернутися до твоєї історії, люба? — запитав Дедан у Геспе. — Я хотів би знати, як цей хлопчина зтягнув місяць у ліжку.

Геспе всміхнулася йому. Так я вперше за кілька днів побачив, як вона широко всміхнулася Деданові.

— Я забула, де зупинилася, — сказала вона. — Історія має певний ритм, як пісня. Я можу розповідати її з початку, та якщо почну з середини, вона переплутається у мене в голові.

— А ти почнеш із початку завтра, якщо я пообіцяю тримати рота на замку?

— Так, — погодилася Геспе, — якщо ти пообіцяєш.

Розділ вісімдесят сьомий

Летані

Наступного дня ми з Темпі подалися до Кроссона поповнити запаси. Це означало довгий день на ногах, але позаяк ми не мушили на кожному кроці шукати ознак стежки, нам здавалося, ніби ми летимо вздовж дороги.

Ідучи, ми з Темпі обмінювалися словами. Я вивчив слова, що означають «сон», «запах» і «кістка». Дізнався, що в академічній мові є різні слова на позначення заліза й заліза, з якого кують мечі.

Відтак ми цілу годину розмовляли без пуття, поки він намагався допомогти мені зрозуміти, що означає потирання брови пальцями. Це здавалося майже синонімом знизування плечима, та Темпі дав зрозуміти, що це не те саме. Байдушність? Двозначність?

— Це те, що відчувають ті, кому хтось пропонує вибір? — спробував я ще раз. — Хтось пропонує яблуко чи сливу, — витягнув обидві руки перед собою. — Але вони подобаються людині однаково, — я стулив пальці докупи і двічі провів ними по брові. — Оце відчуття?

Темпі хитнув головою.

— Ні, — він зупинився на мить, а тоді пішов знову. Його ліва рука, яку він тримав ізбоку, сказала: «Нещирість». — Що таке слива? — «Уважність».

Я спантеличено поглянув на нього.

— Що?

— Що означає «слива»? — Темпі знову показав рукою: «Абсолютно серйозно. Уважність».

Я зосередився на деревах і негайно почув це — ворухіння в підліску.

Звук долинав із південного боку дороги. Того боку, який ми ще не обшукували. Бандити. У мене в грудях зросли захват і страх. Вони нападуть на нас? Я сумнівався, що скидаюся на ласу ціль у своєму зачуханому плащі, але ж я ніс із собою лютню в темному дорогому футлярі...

Для мандрівки до міста Темпі перевдягнувся в тісний червоний одяг найманця. Чи віднадить це людину з довгим луком? Чи їй здасться, що я менестрель, якому вистачає грошей найняти охоронця-адема? Можливо, ми схожі на стиглі плоди, які лишилося тільки зірвати.

Я з тугою згадав стрілолов, який продав Кілвінові, і збагнув, що він мав рацію. За них ладні дорого платити. Тієї миті я був ладен віддати за такий пристрій кожен гріш у своїй кишені.

Я показав Темпі на мигах: «Прийняття. Нещирість. Згода».

— Слива — це солодкий фрукт, — пояснив я, наслухаючи характерних звуків між навколишніх дерев.

Нам сховатися серед дерев чи краще вдати, ніби ми не помічаємо бандитів? Що можна буде зробити, якщо вони атакують? Я носив на поясі ніж, куплений у мідника, та гадки не мав, як ним користуватися. Раптом я усвідомив, що просто жахливо підготовлений. На Бога, що я тут роблю? Мені в цій ситуації місця не було. Чому мейр мене послав?

Почавши серйозно пітніти, я почув із підліску раптовий тріск і шурхіт. Із-поміж дерев вирвався рогатий олень і перетнув дорогу за три легкі стрибки. Мить — і за ним пішли двоє олениць. Одна зупинилася посеред дороги й повернулася до нас із цікавістю в погляді, смикаючи видовженим вухом. А тоді дремувала і зникла поміж дерев.

У мене калатало серце, і я тихо, нервово зареготав. Повернувся до Темпі й побачив, що він оголив меч. Пальці його лівої руки стиснулися («зняйковіння»), а тоді швидко зробили кілька жестів, яких я не зміг розпізнати.

Темпі без вихилясів прибрав меч у піхви. Зробив невимушений жест, наче засунув руку в кишеню. «Досада».

Я кивнув. Хай як я радів, що з моєї спини не стирчать стріли, напад із засідки принаймні підказав би нам, де бандити. «Згода. Применшення».

Ми мовчки пішли далі до Кроссона.

* * *

Кроссон був не бозна-яким містечком. Двадцять-тридцять будівель, а довкола зусібіч густий ліс. Якби він не стояв на королівському шляху, то, мабуть, навіть імені не заслужив би.

Та позаяк він стояв на королівському шляху, там була універсальна крамничка з непоганим асортиментом, яка забезпечувала подорожніх і нечисленні довколишні ферми. Була й невеличка поштова станція, де також містилася платна стайня й можна було підкувати коня, а ще — маленька церква, яка до того ж правила за броварню.

А ще, звісно, шинок. Хоча «Сміх Місяця» був щонайменше втричі дрібніший за «Один гріш», він усе-таки був помітно кращій за те, що можна очікувати від такого містечка. Він мав два

поверхи, три гостьові кімнати й лазню. На великій вивісці, розмальованій вручну, був зображений горбатий місяць у жилетці, що тримався за черево й хитався від сміху.

Того ранку я взяв із собою лютню, сподіваючись, що зможу зіграти в обмін на невеличкий обід. Але це було лише приводом. Я відчайдушно жадав хоч якогось приводу пограти. Вимушене мовчання мордувало мене незгірше за Деданове бурмотіння. Востаннє я так довго обходився без музики, коли був безхатком на вулицях Тарбієна.

Ми з Темпі віддали свій список припасів літній жінці, що заправляла крамницею. Чотири великі буханці дорожнього хліба, пів фунта масла, чверть фунта солі, борошно, сушене яблуко, ковбаси, шмат бекону, мішок ріпи, шість яєць, два гудзики, пір'я для мисливських стріл Мартена, шнурки для черевиків, мило й новий точильний камінь на заміну тому, який зламав Дедан. Усе це стало у вісім срібних бітів із гаманця мейра, що стрімко худнув.

Ми з Темпі подалися на обід до шинку, знаючи, що наше замовлення буде готове аж за годину чи дві. Як не дивно, я почув гамір у пивниці ще на протилежному боці вулиці. Зазвичай у таких закладах людно ввечері, коли подорожні зупиняються на ніч, а не посеред дня, коли всі в полях чи в дорозі.

Коли ми відчинили двері, в залі стало тихо. Попервах я сподівався, що це клієнти раді музикантові, але тоді побачив, що всі вони дивляться на Темпі в тісному червоному одязі найманця.

У пивниці сиділо без діла душ із п'ятнадцять-двадцять. Хтось зігнувся над шинквасом, а ще хтось скупчився довкола столиків. Там було не так людно, щоб ми не змогли сісти за якийсь столик, але єдина і явно замучена служниця підійшла до нашого столика лише за кілька хвилин.

— То що будете? — запитала вона, змахуючи з обличчя спітніле пасмо волосся. — У нас є гороховий суп із беконом і хлібний пудинг.

— Звучить прекрасно, — відповів я. — А можна ще яблук і сиру?

— Випивка?

— Мені — безалкогольного сидру, — сказав я.

— Пива, — відповів Темпі, а тоді зробив на стільниці жест двома пальцями. — Мале віскі. Добре віскі.

Служниця кивнула.

— Мені треба побачити ваші гроші.

Я здійняв брову.

— У вас останнім часом проблеми?

Вона зітхнула й закотила очі.

Я вручив їй три півгроші, і вона побігла геть. На той час я вже був певен, що мені не здається: чоловіки в залі справді недобре позирають на Темпі.

Я повернувся до чоловіка, який сидів за столиком поряд із нами й тихенько їв суп із миски.

— Сьогодні базарний день чи що?

Він подивився на мене як на ідіота, і я побачив, що в нього на щелепі багровіє синець.

— У Кроссоні базарних днів нема. Нема базару.

— Я заходив сюди раніше, і було тихо. Що тут роблять усі?

— Те саме, що й завжди, — відказав чоловік. — Шукають роботи. Кроссон — остання зупинка, після якої Елд стає дійсно густим. Розумні каравани знаходять тут іще одного-двох охоронців, — він трохи випив. — Тільки останнім часом поміж дерев общипують забагато людей. Каравани проходять не так часто.

Я окинув залу поглядом. На присутніх не було жодної броні, та тепер, подивившись уважно, я бачив у більшості з них ознаки найманського життя. Ці чоловіки були суворіші на вигляд, аніж пересічні міщани. Більше шрамів, більше зламаних носів, більше ножів, більше зухвальства.

Чоловік кинув ложку в порожню миску та звівся на ноги.

— Можете сидіти тут — мені байдуже, — сказав він. — Я пробув тут шість днів, і на моїй пам'яті проїхало всього чотири фургони. Та й тільки ідіот подався б на північ за поденну плату.

Він узяв великий клунок і закинув його собі на плечі.

— І зараз щезає стільки людей, що тільки ідіот шукав би ще допомоги в такому місці. Ось що я зараз скажу задарма:

половина з цих смердючих покидьків, либонь, перерізала б тобі горлянку вже на першу ніч у дорозі.

Плечистий чоловік із буйною чорною бородою, що стояв біля шинкваса, глузливо засміявся.

— Як не годен кидати кості, не ліпи з мене харциза, свинтусе, — відповів він із сильним північним акцентом. — Ше раз шось таке бовкнеш — і я дам тобі вдвічі більше, ніж тобі дісталоя вчора. Ше й з відсотками.

Чоловік, із яким розмовляв я, зробив жест, для розуміння якого не конче треба бути адемом, і подався за двері. Бородань розсміявся.

Тут нагодилася наша випивка. Темпі вихилив половину свого віскі одним ковтком і протяжно, вдоволено зітхнув, згорбившись на стільці. Я надпив сидр. Раніше я сподівався пограти годину-дві в обмін на трапезу. Але мені бракувало дурості грати в залі, в якій сиділи лише роздратовані найманці.

Ясна річ, я міг би й пограти. За годину змусив би їх сміятись і співати. За дві міг би змусити їх плакати в пиво й вибачатися перед служницею. Але не за вартість однієї трапези. І лише не маючи кращих варіантів. Ота зала пахла бідною. Там назривала бійка. Про це здогадався б усякий мандрівний артист, який недурно їсть свій хліб.

Плечистий чоловік узяв дерев'яний кухоль і з награною невимушеністю підійшов до нашого столика, а тоді відсунув для себе стілець. Широко, неширо всміхнувся крізь густу чорну бороду та простягнув руку в бік Темпі.

— Здоров будь, — проказав він так голосно, що його міг почувти весь шинок. — Я звусь Тем. А ти?

Темпі простягнув руку й потиснув йому долоню. Його долоня у величезному волохатому лапищі другого чоловіка здавалася дрібною та блідною.

— Темпі.

Тем усміхнувся йому.

— І що ви робите в місті?

— Просто проходимо тут, — відповів я. — Зустрілися в дорозі, а він зволив піти зі мною.

Тем зневажливо зміряв мене поглядом.

— Я не до тебе звертався, хлопче, — прогарчав він. — Шануй кращих за себе.

Темпі змовчав, споглядаючи здорованя з тим самим спокійним уважним обличчям, із яким ходив завжди. Я побачив, як він підніс лівицю до вуха в незнайомому мені жесті.

Тем випив трохи, не зводячи погляду з Темпі. Коли він опустив кухоль, темне волосся довкола його рота було мокре. Тем витер його, провівши передпліччям по обличчю.

— Завше хтів знати... — заговорив він так голосно, що його слова рознеслися по всій залі. — От ти адем. Кіко заробляють такі файні хлопці, як ти?

Темпі повернувся до мене, злегка схиливши голову набік. Я зрозумів, що він, напевно, не розбирає сильного акценту чолов'яги.

— Він хоче знати, скільки грошей ти заробляєш, — пояснив я.

Темпі поворушив однією долонею.

— Складно.

Тем перехилився через столик.

— А якби тебе найняли охороняти караван? Кіко ти взяв би за день?

— Два йоти, — знизав плечима Темпі. — Три.

Тем демонстративно реготнув — так голосно, що я відчув запах його дихання. Думав, що воно буде смердючим, але воно не смерділо. Від нього пахло сидром, солодким і зі спеціями.

— Чули, хлопці? — крикнув він через плече. — Три йоти на день. А він же ледве патякає!

Майже всі вже й так дивились і слухали, і ці відомості викликали по всій залі тихе роздратоване бурмотіння.

Тем знову повернувся до столика.

— Більшість із нас дістає один гріш на день — якщо, звісно, взагалі має роботу. Я дістаю два, бо гарно вправляюся з кіньми й можу за потреби підняти задок фургона, — він покрутив широкими плечима. — А ти вартий двайцятьох у бійці?

Не знаю, що з цього зрозумів Темпі, але останнє запитання він, схоже, зрозумів незле.

— Двадцятьох? — він окинув усе довкола оцінювальним поглядом. — Ні. Чотирьох, — невпевнено поводить уперед-назад розчепіреною долонею. — П'ятьох.

Від цього атмосфера в залі не покращилася. Тем похитав головою в утрированій задумі.

— Навіть якби я тобі повірив, — сказав він, — тоді виходить, що ти маєш заробляти штири чи п'ять грошів на день. Не двацять. Ш...

Я максимально улесливо всміхнувся і втрутився в розмову.

— Послухай, я...

Тем гепнув кухлем по стільниці, і в повітря полетіли бризки сидру. Загрозливо позирнув на мене — без крихти фальшивої грайливості, яку він демонстрував Темпі.

— Хлопче, — сказав він, — як ще раз мене переб'єш, я тобі зуби виб'ю, — промовив він, ні на чому особливо не наголошуючи — наче давав мені знати, що я неодмінно намокну, якщо стрибну в річку.

Тем знову повернувся до Темпі.

— Чого ти думаєш, ніби вартий трьох йотів на день?

— Хто купує мене, той купує оце, — Темпі підніс руку. — І це, — показав на руків'я меча. — І це, — потицвав у шкіряний ремінець, що міцно припинав його характерні червоні шати адема до грудей.

Здоровань сильно вдарив долонею по столу.

— То он у чому таємниця! — проказав він. — Мені треба розжитися червоною сорочкою!

Тут уся зала захихотіла.

Темпі похитав головою.

— Ні.

Тем нахилився вперед і вдарив товстим пальцем по одному з ремінців поряд із плечем Темпі.

— Хочеш сказати, що я не маю права носити файну червону сорочку, як у тебе? — ще раз ударив по ремінцю.

Темпі невимушено кивнув.

— Так. Ти недостатньо вправний.

Тем несамовито вишкірився.

— А якби я сказав, що твоя мамця — курва?

У залі стало тихо. Темпі повернувся до мене. «Цікавість».

— Що таке курва?

Ясна річ, ми не згадували цього слова за останній виток. Пів секунди я думав, чи не збрехати, але так я просто не міг.

— Він каже, що твоя мати — людина, якій чоловіки платять за статеву близькість.

Темпі знову повернувся до найманця й люб'язно кивнув.

— Ти дуже добрий. Я дякую тобі.

Тем спохмурнів, неначе запідозрив, що з нього кепкують.

— Ах ти боягуз. Та я за гнучий гріш дав би тобі такого про-
чухана, що ти ходив би з прутнем навиворіт.

Темпі знову повернувся до мене.

— Я не розумію цього чоловіка, — промовив він. — Він намагається купити статеву близькість зі мною? Чи він бажає битися?

Зала вибухнула сміхом, і Темове лице під бородою стало кри-
ваво-червоним.

— Я цілком певен, що він хоче побитися, — відповів я, сам намагаючись не засміятись.

— А... — сказав Темпі. — Чому він не каже? Навіщо все це... —
помахав пальцями вперед-назад і запитливо поглянув на мене.

— Переливання з пустого в порожнє? — підказав я.

Впевненість Темпі спонукала мене розслабитися, та й сам я був не від того, щоб трохи позбиткуватися. Я бачив, як легко адем розібрався з Деданом, і тому з нетерпінням чекав на можливість побачити, як він виб'є трохи нахабства з цієї кінської дупи.

Темпі знову поглянув на здорованя.

— Якщо бажаєш битися, негайно припини переливати з пу-
стого в порожнє, — адем широко змахнув рукою, показуючи на решту зали. — Піди знайди інших охочих битися з тобою. Приведи достатньо жінок, щоб почуватися в безпеці. Добре? —
Моєї тимчасової розслабленості як не бувало: Темпі знову по-
вернувся до мене, і в його голосі добре відчувалося роздрату-
вання. — Ви постійно балакаєте.

Тем потупав назад, до столика, за яким сиділи й кидали кості його друзяки.

— Ну гаразд... Ви його чули. Цей малий гівнюк каже, що вартий нас чотирьох, то покажімо йому, якої шкоди ми можемо завдати. Брендене, Вене, Джейн, ви в ділі?

Лисий чоловік і висока жінка з усмішками звелися на ноги. Однак третій у компанії зневажливо махнув рукою.

— Теме, я надто п'яний, щоб битись як годиться. Але й не наполовину такий п'яний, щоб піти проти кривавої сорочки. Вони б'ються як скажені. Я видів.

Я знав, що таке бійки в корчмах. Можна подумати, ніби в такому місці, як Університет, вони трапляються рідко, але алкоголь — великий зрівнювач. Після шести-семи добрих порцій випивки немає практично жодної різниці між мірошником, який погиркався з дружиною, й молодим алхіміком, який кепсько склав іспити. Їм однаково кортить обдерти кісточки пальців об чужі зуби.

Навіть в «Еоліяні», хай який він був інтелігентний, траплялося вдосталь сутичок. Той, хто затримувався в ньому досить надовго, мав чималі шанси побачити, як які-небудь двоє шляхтичів у вишивці б'ють один одному пики.

Я хочу сказати ось що: музикант бачить чимало бійок. Хтось ходить до корчем пити. Хтось іде грати в кості. Деякі люди йдуть нарватися на бійку, а ще хтось іде з надією подивитися на бійку.

Страждають люди від цього не так сильно, як можна очікувати. Зазвичай не трапляється нічого гіршого за синці й розсічені губи. Якщо не пощастить, можна втратити зуб або зламати руку, але між товариською бійкою в корчмі й побоїщем у підворотні є величезна різниця. Бійки в корчмах мають правила, а довкола завжди стоїть безліч неофіційних суддів, які можуть їх застосувати. Якщо діло починає кепсько пахнути, глядачі хутко втручаються й рознімають учасників, адже цього не можна не бажати собі самому.

Звісно, бувають винятки. Трапляються нещасні випадки, і завдяки часу, проведеному в Медиці, я чудово знав, як легко

розтягнути зап'ясток чи вивихнути палець на руці. Можливо, для гуртоправа чи шинкаря це дрібні ушкодження, та для мене, людини, якій величезну частину заробітку забезпечували меткі руки, думка про перелом великого пальця була жахіттям.

Поки я дивився, як Темпі робить ще один ковток віскі та спинається на ноги, мій шлунок зав'язався вузлом. Проблема полягала в тому, що там ми були чужинцями. Хіба я міг сподіватися, що роздратовані найманці втрутяться й покладуть бійці край, якщо стане гаряче? Троє на одного — це аж ніяк не справедлива бійка, і якщо мало стати гаряче, то це сталося би швидко.

Темпі набрав у рот пива і спокійно поглянув на мене.

— Пильнуй мою спину, — промовив він, а тоді повернувся й пішов туди, де стояли інші найманці.

Якусь мить я був просто вражений тим, як добре він послуговується атурською. Темпі, відколи я з ним познайомився, перейшов від практично цілковитої німоти до вживання ідіом. Але ця гордість хутко розсіялася, коли я спробував збагнути, як можна зупинити бійку, якщо все вийде з-під контролю.

Мені не спадало на думку нічогісінько. Цього я не передбачав, і в мене не було в запасі розумних трюків. Не маючи кращих варіантів, я витягнув із піхов ніж і утримував його нижче столу, де його не було видно. Мені аж ніяк не хотілося когось зарізати, та я міг бодай пригрозити ним кому-небудь і виграти для нас удосталь часу, щоб вибігти за двері.

Темпі зміряв трьох найманців оцінювальним поглядом. Тем був на кілька дюймів вищий за нього й мав волячі плечі. Ще був лисий зі шрамами на обличчі й лихим усміхом. Останньою була білява жінка, на цілу п'ядь вища за Темпі.

— Жінка всього одна, — промовив Темпі, дивлячись Темові в очі. — Достатньо? Можеш привести ще одну.

Найманка наїжачилася.

— От нахаба, — сплюнула вона. — Я тобі покажу, на що здатна жінка в бійці.

Темпі гречно кивнув.

Побачивши, що він досі не стурбований, я почав розслаблятися. Звісно, я чув історії про те, як один найманець-адем долав

десяток звичайних бійців. Чи справді Темпі міг відбитися від цих трьох одночасно? Він, безумовно, явно не сумнівався в цьому...

Темпі поглянув на них.

— Це моя перша бійка такого штибу. Як починається?

Долоня, якою я взявся за ніж, почала пітніти.

Тем підійшов до нього так, що між їхніми грудьми залишилося всього кілька дюймів. Він височів над Темпі.

— Спершу ми відшмагаємо тебе до крові. А тоді надаємо тобі копняків. Тоді почнемо знов і зробимо це ще раз, щоб точно ніц не пропустити, — з останніми словами він буцнув Темпі лобом у лице.

Мені перехопило подих у грудях, і бійка скінчилася, перш ніж я встиг його відновити.

Коли бородатий найманець хитнув головою вперед, я очікував, що побачу, як Темпі відскочить назад зі зламаним носом і розбризкуючи кров. Але насправді це Тем відхитнувся назад, завивши та схопившись за обличчя. З-під його рук бризкала кров.

Темпі ступив уперед, узявся рукою за карк здорованя й без жодних зусиль пожбурих його на землю. Він упав, обернувшись на безладну купу рук і ніг.

Темпі, не вагаючись, повернувся й копнув білявку просто у стегно — так, що вона хитнулася. Поки вона стояла ошелешена, Темпі різко вдарив її у скроню, і вона безвільно повалилася на землю.

Тоді втрутився лисий, розкинувши руки, наче борець. Швидкий, наче змія, він схопився однією рукою за плече Темпі, а другою — за його шию.

Йй-бо, не можу сказати, що сталося далі. Було багато безладного руху, і в результаті вже Темпі схопився за зап'ясток і плече чоловіка. Лисий гарчав і пручався. Але Темпі просто скрутив йому руку так, що він зігнувся, втупившись у підлогу. Опісля Темпі так копнув чоловіка по нозі, що вона підкосилась і він гепнувся на землю.

Усе це відбувалося швидше, ніж я розповідаю. Якби я не був такий приголомшений, то шалено заплодував би.

Тем і жінка лежали геть нерухомо, наче глибоко непритомні. Зате лисий щось прогарчав і почав невпевнено спинатися на ноги. Темпі наблизився до нього, вдарив у голову з невимушеною влучністю, а тоді подивився, як чоловік кволо звалився на землю.

Я знічев'я подумав, що це найувічливіший удар, який я коли-небудь бачив. То був обережний удар вправного теслі по цвяху — досить сильний, щоб увігнати цвях повністю, та недостатньо сильний, щоб пошкодити деревину довкола цвяха.

Опісля в залі було дуже тихо. А тоді високий чоловік, який відмовився битися, підняв кухоль у вітанні, розливши трохи випивки.

— Молодець! — голосно сказав він Темпі й засміявся. — Ніхто не подумає про тебе гірше, якщо ти трохи почаствуєш Тема чоботом, поки він лежить. Господь свідок, він і сам не раз так робив.

Темпі опустил погляд, неначе замислившись про це, а тоді похитав головою й тихо пішов назад до нашого столика. Всі присутні досі стежили за ним, але погляди в них вже й близько не були такі похмурі.

Темпі повернувся до столика.

— Ти пильнував мою спину?

Я отетеріло поглянув на нього, а тоді кивнув.

— Що ти бачив?

Лише тоді я зрозумів, що Темпі мав на увазі насправді.

— Твоя спина була дуже прямою.

«Схвалення».

— Твоя спина не пряма, — він показав розправлену долоню, схиливши її набік. — Тому і шпортаєшся в кетані. Це... — Темпі замовк, опутивши погляд, бо помітив мій ніж, наполовину захований у подертому плащі. Нахмурився. Справді нахмурич обличчя. Так я вперше побачив, як Темпі це робить, і це дивовижно лякало.

— Про це ми поговоримо згодом, — сказав він і показав рукою збоку: «Дуже сильне несхвалення».

Почуваючись вилаяним сильніше, ніж після години на рогах, я схилив голову та прибрав ніж.

Коли ми пройшли кілька годин мовчки з важкими від запасів клунками, Темпі нарешті заговорив.

— Є одна річ, якої я мушу тебе навчити. — «Серйозно».

— Завжди радий повчитися, — відповів я, зробивши жест, що, як я сподівався, означав «щирість».

Темпі відійшов до узбіччя, опустил свій важкий клунок і сів на траву.

— Ми маємо поговорити про летані.

Я ледве втримався, щоб не зблиснути раптовою, одурілою усмішкою. Я вже давно хотів порушити цю тему, бо ми стали набагато ближчі, ніж тоді, коли я спитав Темпі вперше. Однак мені не хотілося ризикувати знов його образити.

Якусь мить я сидів тихо — не лише для того, щоб зберегти самовладання, а й щоб показати Темпі, що ставлюся до цієї теми з повагою.

— Летані, — обережно повторив я. — Ти казав, що я не маю питати про нього.

— Отже, ти не маєш. Зараз — можливо. Я... — «Невпевненість». — Мене тягне в багато боків. Але тепер питання можна.

Я зачекав ще якусь мить, щоб побачити, чи продовжить він самостійно. Він не продовжив, і я поставив очевидне запитання:

— Що таке летані?

«Серйозно». Одну довгу мить Темпі дивився на мене, а тоді раптом вибухнув сміхом.

— Не знаю. І не можу тобі сказати, — засміявся знову. «Применшення». — Та все ж ми маємо про нього поговорити.

Я завагався, думаючи, чи це не один із його дивних жартів, яких я, здається, ніколи не розумів.

— Складно, — додав він. — Важко моєю рідною мовою. А твоєю? — «Досада». — Розкажи, що ти знаєш про летані.

Я спробував уявити, як можна описати те, що я чув про летані, послуговуючись лише тими словами, які він знає.

— Я чув, що летані — це така секретна штука, яка робить адемів сильними.

Темпі кивнув.

— Так. Це правда.

— Кажуть, той, хто знає летані, не може програти в бою.
Знову кивок.

Я захитав головою, бо знав, що не висловлюю своєї думки дохідливо.

— Кажуть, летані — це таємна сила. Адеми тримають свої слова в собі, — я вдавав, ніби гребу щось до свого тіла і тримаю це при собі. — А потім ці слова стають як деревина у вогні. Цей словесний вогонь робить адемів дуже сильними. Дуже швидкими. Зі шкірою як залізо. Ось чому ви можете битися з багатьма й перемагати.

Темпі уважно поглянув на мене. Зробив жест, якого я не впізнав.

— Це божевільні балачки, — врешті сказав він. — Це ж правильне слово? «Божевільні»? — він висолопив язика й закотив очі, а тоді поворушив пальцями збоку від голови.

Я мимоволі нервово засміявся, побачивши цю демонстрацію.

— Так. Саме божевільні. А ще — ненормальні.

— Тоді те, що ти казав, божевільне, а також ненормальне.

— Але те, що я бачив сьогодні... — продовжив я. — Твій ніс не зламався від удару чоловічою головою. Це неприродно.

Темпі похитав головою, зіп'явшись на ноги.

— Нумо. Встань.

Я підвівся, і Темпі наблизився до мене.

— Ударити головою — це розумно. Це швидко. Можна заскочити зненацька, якщо супротивник не готовий. Але я не не готовий.

Він підступив іще ближче — так, що ми мало не зіткнулися грудьми.

— Ти гучний чоловік, — сказав Темпі. — Голова в тебе тверда. Ніс у мене м'який, — він простягнув руки і взявся ними за мою голову. — Ти хочеш цього. — Поволі опустив мою голову так, що моє чоло натиснуло йому на ніс

Темпі відпустив мою голову.

— Бити головою — це швидко. Для мене мало часу. Я можу пересунутися? — він посунув мою голову вниз, а сам відстор-

нівся, і цього разу моє чоло натомість зіткнулося з його вустами, ніби він цілував мене. — Це недобре. Рот м'який.

Він знову відхилив мою голову назад.

— Якщо я буду дуже швидким... — відступив на один повноцінний крок і опустив мою голову ще нижче, так, що моє чоло торкнулося його грудей. Він відпустив мене, і я знову випрямився. — Це все одно недобре. Груди у мене не м'які. Але цей чоловік має твердішу голову, ніж у багатьох, — його очі трохи зблиснули, і я захихотів, усвідомивши, що він пожартував.

— Отже, — сказав Темпі, наблизившись до мене знову. — Що може зробити Темпі? — показав рукою. — Бий головою. Повільно. Я показую.

Трохи знервований, я поволі опустив голову, неначе намагаючись зламати йому ніс.

Темпі так само повільно, як я, нахилився вперед і трохи опустив підборіддя. Зміна була не бозна-яка, та цього разу, коли я опустив голову, мій ніс зіткнувся з його маківкою.

Темпі відступив.

— Бачиш? Розум. Не божевільний словесний вогонь.

— Це було дуже швидко, — відповів я, почуваячись дещо зніяковілим. — Я не бачив.

— Так. Битися — це швидко. Щоб бути швидким, треба навчання. Навчання, а не словесний вогонь.

Він показав рукою «щирість» і несподівано зазирнув мені в очі.

— Я кажу це, бо ти ватажок. Тобі потрібне це знання. Якщо ти думаєш, ніби в мене таємні звичай і залізна шкіра... — він відвів погляд, хитаючи головою. «Небезпечно».

Ми обидва знову сіли поряд зі своїми клунками.

— Я чув про це в одній історії, — промовив я замість пояснення. — Історії, схожій на ті, які ми розповідаємо ввечері коло багаття.

— Але ж ти! — він показав пальцем на мене. — У тебе вогонь у руках. Ти маєш... — він клацнув пальцями, а тоді зобразив жестом раптовий спалах вогню. — Ти маєш це, і ти думаєш, що адеми мають у собі словесний вогонь?

Я знизав плечима.

— Саме тому я й питаю про летані. Це здається божевільням, але я вже бачив, як дещо божевільне виявляється правдою, і мені цікаво. — Я завагався, перш ніж ставити друге запитання. — Ти сказав, що той, хто знає летані, не може програти бій.

— Так. Але не словесним вогнем. Летані — це вид знання, — Темпі зупинився, вочевидь, ретельно обдумуючи слова. — Летані — це найважливіша річ. Усі адеми вивчають. Найманці вивчають двічі. Шегін вивчають тричі. Найважливіше. Але складно. Летані — це... багато чого. Але не те, чого торкаються, на що вказують. Адеми все життя думають про летані. Дуже завзято.

— Проблема, — мовив він. — Я не маю права вчити свого ватажка. Але ти мій учень, вивчаєш мову. Летані навчають жінки. Я не такий. Це частина цивілізації, а ти варвар. — «Легкий смуток». — Але ти хочеш бути цивілізацією. І ти маєш потребу в летані.

— Поясни, — сказав я. — Я спробую зрозуміти.

Він кивнув.

— Летані — це робити правильні речі.

Я терпляче зачекав, коли він продовжить. За хвилину Темпі зробив жест «досада».

— Тепер ти став запитання, — глибоко вдихнув і повторив: — Летані — це робити правильні речі.

Я спробував згадати ідеальний приклад чогось доброго.

— Отже, летані — це давати голодній дитині харчі.

Він зробив невпевнений жест рукою, що означав «так і ні».

— Летані — це не робити щось. Летані — це те, що нам показує.

— Летані — це означає правила? Закони?

Темпі хитнув головою.

— Ні, — показав на ліс довкола нас. — Закон — це ззовні, він контролює. Це... Це метал у роті коня. І струни на голові. — «Запитання».

— Вуздечка та вудила? — припустив я. Показав, як тягну за голову коня віжками.

— Так. Закон — це вуздечка та вудила. Він контролює ззовні. Летані... — він показав собі між очима, а тоді — на груди. — ...живе всередині. Летані допомагає вирішувати. Закон створюють, бо багато хто не розуміє летані.

— Отже, з летані людині не треба дотримуватися закону.

Пауза.

— Можливо. — «Досада». Темпі витягнув меч і потримав його паралельно землі, вістрям угору. — Якби ти був малий, іти вздовж цього меча було б схоже на летані.

— Боляче ногам? — запитав я, намагаючись трохи розрядити атмосферу. «Веселість».

«Гнів. Несхвалення».

— Ні. Складно йти. Легко впасти набік. Складно триматися.

— Летані дуже пряме?

— Ні, — пауза. — Як кажуть, коли багато гори й одне місце, щоб іти?

— Стежка? Прохід?

— Прохід, — кивнув Темпі. — Летані — це як прохід у горах. Повороти. Складно. Прохід — це легкий шлях. Єдиний шлях. Але його не легко побачити. Стежка, яка легка, багато разів не йде через гори. Іноді йде в нікуди. Померти від голоду. Впасти на яму.

— Отже, летані — це правильний шлях через гори.

«Часткова згода. Захват».

— Це правильний шлях через гори. Але летані — це також знання правильного шляху. І те, і те. А гори — це не тільки гори. Гори — це все.

— Отже, летані — це цивілізація.

Пауза. «Так і ні». Темпі похитав головою. «Досада».

Я згадав його слова про те, що найманці мають вивчати летані двічі.

— Летані — це коли б'ються? — запитав я.

— Ні.

Він сказав це з такою непохитною впевненістю, що мені довелося спитати протилежне для певності.

— Летані — це коли *не* б'ються?

— Ні. Той, хто знає летані, знає, коли битися й не битися. — «Дуже важливо».

Я вирішив змінити напрям.

— Те, що ти сьогодні бився, було від летані?

— Так. Щоб показати, що адем не боїться. Ми знаємо, що у варварів не б'ється боягуз. Боягуз слабкий. Недобре, коли вони так думають. Тож коли багато дивляться, битися. А ще — щоб показати, що один адем вартий багатьох.

— А якби вони перемогли?

— Тоді варвари знатимуть, що Темпі не вартий багатьох. — «Легка веселість».

— Якби вони перемогли, сьогоднішня бійка була б не від летані?

— Ні. Якщо ти падаєш і ламаєш ногу в гірському проході, це все одно прохід. Якщо я схиблю, дотримуючись летані, це все одно летані. — «Серйозно». — Тому ми розмовляємо зараз. Сьогодні. З твоїм ножем. То було не летані. Це не була правильна річ.

— Я боявся, що ти постраждаєш.

— Летані не пускає коріння у страху, — сказав Темпі так, ніби щось декламував.

— А допустити, щоб ти постраждав, було б летані?

Він знизав плечима.

— Можливо.

— А чи було б від летані, якби я допустив, щоб ти... — «Максимальний наголос». — Постраждав?

— Може, й ні. Але вони — ні. Бути першим із ножем — це не від летані. Якщо ти перемагаєш і ти перший із ножем, ти не перемагаєш. — «Величезне несхвалення».

Я не міг збагнути, що він має на увазі під останнім.

— Не розумію, — зізнався я.

— Летані — це правильна дія. Правильний шлях. Правильний час, — обличчя Темпі раптом проясніло. — Старий торговець, — промовив він із помітним ентузіазмом. — В історіях із клунками. Як він називається?

— Мідник?

— Так. Мідник. Як треба поводитися з такими людьми?

Я знав, але хотів дізнатися думку адема.

— Як?

Він поглянув на мене, стиснувши пальці: «Роздратування».

— Треба бути добрим і допомагати їм. І добре говорити. Завжди ввічливо. *Завжди*.

Я кивнув.

— А якщо вони щось пропонують, треба подумати, чи не купити це.

Темпі зробив переможний жест.

— Так! Зустрівши мідника, можна зробити багато речей. Але правильна річ буде тільки одна, — він трохи заспокоївся. «Застереження». — Але тільки робити — це не летані. Спершу знайти, потім робити. Це — летані.

Я ненадовго замислився над цим.

— Отже, бути ввічливим — це летані?

— Не ввічливим. Не добрим. Не хорошим. Не обов'язок. Ніщо з цього не летані. Кожна мить. Кожен вибір. Усе різне, — він проникливо глянув на мене. — Ти розумієш?

— Ні.

«Радість. Схвалення». Темпі зіп'явся на ноги й кивнув.

— Добре, що ти знаєш, що ні. Добре, що ти кажеш. Це теж від летані.

Розділ вісімдесят восьмий

Слухання

Повернувшись, ми з Темпі виявили, що в таборі напрочуд весело. Дедан і Геспе всміхались одне одному, а Мартенові вдалося підстрелити на вечерю дику індичку.

Тож ми їли й жартували. А коли було вимито посуд, Геспе розповіла свою історію про хлопця, який любив місяць, ізнову розпочавши з початку. Дедан якимось дивом утримав рота на замку, і я наважився понадіятися, що наша маленька компанія нарешті (нарешті!) починає перетворюватися на команду.

Джакс без проблем ішов за місяцем, адже в ті дні місяць завжди був повний. Висів у небі, круглий, як чаша, яскравий, як свічка, цілковито незмінний.

Джакс ішов день за днем, доки не стер ноги. Ішов місяць за місяцем — і його спина втомилася від клунків. Ішов рік за роком — і виріс високим, худорлявим, суворим і голодним.

Коли він потребував їжі, то міняв щось із мідникових клунків. Коли його черевики стиралися, чинив так само. Джакс сам торував собі шлях і виріс розумним і хитрим.

Увесь цей час Джакс думав про місяць. Коли він починав думати, що більше не зможе ступити ні кроку, то надівав окуляри й дивився на круглобокий місяць у небі. А побачивши його, відчував, як щось повільно ворушиться у нього в грудях. І з часом він почав думати, що закоханий.

Урешті дорога, якою йшов Джакс, пройшла через Тінуе, як це трапляється з усіма дорогами. Та все ж він ішов далі великим кам'яним шляхом на схід, до гір.

Дорога все йшла вгору та вгору. Він доїв хліб і доїв сир. Допив воду й допив вино. Джакс не один день ішов, не маючи ні того, ні того, а в нічному небі над ним зростав місяць.

Коли сили саме почали його покидати, Джакс подолав узвишся та знайшов старого чоловіка, що сидів на вході до печери. Він мав довгу сиву бороду й довгу сіру мантію. Не мав волосся на маківці та взуття на ногах. Очі в нього були розплющені, а рот — стулений.

Коли старий побачив Джакса, його лице проясніло. Він звівся на ноги й усміхнувся.

— Вітаю, вітаю, — промовив він веселим і насиченим голосом. — Ти далеко від усього на світі. Як там дорога до Тінуе?

— Довга, — відповів Джакс. — А ще — важка та стомлива.

Старий запропонував Джаксові сісти. Приніс йому води, козячого молока та фруктів, щоб поїсти. Джакс жадібно поїв, а тоді запропонував старому в обмін пару черевиків зі свого клунка.

— Не треба, не треба, — радісно сказав старий, ворушачи пальцями на ногах. — Але все одно дякую за пропозицію.

Джакс стенов плечима.

— Як хочеш. Але що ти робиш тут, так далеко від усього?

— Я знайшов цю печеру, коли ганявся за вітром, — відповів старий. — Вирішив залишитися, бо це місце ідеально підходить для того, чим я займаюся.

— І що це таке? — запитав Джакс.

— Я слухач, — відповів старий. — Я слухаю речі, щоб дізнатися, що вони можуть сказати.

— А... — обережно проказав Джакс. — А тут гарне місце для цього?

— Вельми гарне. Просто дивовижно гарне, — мовив старий. — Щоб навчитися слухати як годиться, треба спершу опинитися подалі від людей, — він усміхнувся. — Що привело тебе до мого маленького куточка неба?

— Я намагаюся знайти місяць.

— Це неважко, — сказав старий і показав на небо. — Ми бачимо його мало не щоночі, коли погода дозволяє.

— Ні. Я намагаюся його впіймати. Здається, якби я міг бути з ним, то міг би бути щасливим.

Старий серйозно поглянув на Джакса.

— Значить, хочеш його впіймати? Як давно ти ганяєшся?

— Я вже втратив лік рокам і милям.

Старий на мить заплющив очі, а тоді кивнув самому собі.

— Я чую це у твоєму голосі. Це не скороминуща примха, — він нахилився поближче та притулив вухо до Джаксових грудей. Знову заплющив очі на одну довгу мить і заціпенів. — О... — тихо вимовив старий. — Як сумно. Твоє серце розбите, а ти навіть не мав змоги ним скористатися.

Джакс закрутився, трохи збентежившись.

— Перепрошую за запитання, — промовив, — але як тебе звати?

— Не треба перепрошувати, — відповів старий. — Якщо тобі треба почути від мене відповідь. Якби ти знав моє ім'я, то я опинився б під твоєю владою, хіба ні?

— Справді? — перепитав Джакс.

— Звісно, — старий насупився. — Так влаштований світ. Хоча ти, здається, не надто любиш слухати, найкраще поводитись

обережно. Якби ти зумів заволодіти бодай шматочком мого імені, ти дістав би величезну владу наді мною.

Джакс замислився, чи не може цей чоловік йому допомогти. Хоча він здавався не надто звичайним, Джакс знав, що і справа в нього не звичайна. Якби він намагався спіймати корову, то попрохав би про допомогу фермера. Але щоб упіймати місяць, можливо, потрібна допомога дивного стариганя.

— Ти сказав, що ганявся за вітром, — пригадав Джакс. — Чи впіймав ти його?

— У певному розумінні — так, — відповів старий. — І в певному розумінні — ні. Розумієш, є чимало способів витлумачити це запитання.

— А ти міг би допомогти мені спіймати місяць?

— Можливо, я зумів би дещо тобі порадити, — знехотя промовив старий. — Але спершу подумай над цим, хлопче. Коли щось любиш, треба пересвідчитись у тому, що це взаємно, бо інакше ти у своїй гонитві за цим спричинишся до нескінченних бід.

Це Геспе сказала, не дивлячись на Дедана. Вона дивилася куди завгодно, тільки не на нього. Через це вона не побачила, яким враженим, яким безпорадним стало його обличчя.

— Як я можу з'ясувати, чи місяць любить мене? — запитав Джакс.

— Можна спробувати послухати, — майже сором'язливо відказав старий. — Знаєш, слухання творить дива. Я міг би тебе навчити.

— Як довго це тривало б?

— Кілька років, — промовив старий. — Приблизно. Залезить від того, чи є в тебе до цього хист. Слухати як годиться — справа непроста. Але навчившись цього, ти знатимеш місяць із голови до п'ят.

Джакс хитнув головою.

— Надто довго. Якщо я зможу його впіймати, то зможу з ним поговорити. Можу змусити...

— Що ж, у цьому частково й полягає твоя проблема, — зауважив старий. — Ти насправді не хочеш його спіймати. Насправді.

Чи підеш ти за ним небом? Звісно, що ні. Ти хочеш із ним зустрітись. Отже, тобі треба, щоб місяць прийшов до тебе.

— Як це можна влаштувати? — запитав Джакс.

Старий усміхнувся.

— Ну, в цьому й заковика, хіба ні? Що ти маєш такого, чого може захотіти місяць? Що ти можеш запропонувати місяцеві?

— Лише те, що маю в цих клунках.

— Це не зовсім те, що я мав на увазі, — стиха промовив старий. — Але можна й подивитися, що ти там приніс.

Старий відлюдник проглянув перший клунок і знайшов багато практичних речей. Вміст другого клунка був дорожчий і рідкісніший, але не корисніший.

Тоді старий побачив третій клунок.

— А що у тебе там?

— Я ще не зміг його відкрити, — сказав Джакс. — Вузол мене не слухається.

Відлюдник заплющив на мить очі та прислухався. Тоді розплющив їх і нахмурився на Джакса.

— Вузол каже, що ти його рвав. Колов ножем. Кусав зубами. Джакс здивувався.

— Так, — визнав він. — Я ж казав, що перепробував усе, аби його відкрити.

— Аж ніяк не все, — глузливо сказав відлюдник. Підняв клунок так, що вузол на шнурі опинився в нього перед обличчям. — Щиро прошу, вибач, — мовив він. — Але чи не міг би ти відкритися? — трохи помовчав. — Так. Прошу пробачення. Він більше так не буде.

Вузол розв'язався, і відлюдник розкрив клунок. Зазирнувши всередину, він вирячив очі та стиха присвиснув.

Однак коли старий розклав відкритий клунок на землі, Джакс мимоволі зсутулив плечі. Він сподівався побачити гроші, самоцвіти, якийсь скарб, який можна було б піднести місяцеві в дар. Але в тому клунку лежали тільки гнучий цурпалок, кам'яна флейта й маленька залізна скринька.

Із них Джаксову увагу привернула лише флейта. Вона була виготовлена з біло-зеленого каменю.

— Я мав флейту, коли був молодшим, — пригадав Джакс. — Але вона зламалася, а я так і не зміг її полагодити.

— Вони всі добряче вражають, — зауважив відлюдник.

— Флейта непогана, — сказав Джакс, стенивши плечима. — Та яка користь від цурпалка та скриньки, надто малої для будь-якої практичної речі?

Відлюдник похитав головою.

— Невже ти їх не чуєш? Більшість речей шепочуть. А ці речі кричать, — він показав на кривий цурпалок. — Це, якщо я правильно здогадався, складаний будинок. Теж вельми непоганий.

— А що таке складаний будинок?

— Знаєш, як папірець зменшується щоразу, коли його складають? — старий показав на кривий цурпалок. — Так само зі складаним будинком. Тільки це, звісно, будинок.

Джакс узяв кривий цурпалок і спробував його розправити. Раптом у нього в руках опинилися два шматки дерева, що скидалися на основу одвірка.

— Не розкладай його тут! — крикнув старий. — Я не хочу, щоб під моєю печерою стояв будинок і застував мені сонце!

Джакс спробував зсунути два шматки дерева до купи.

— Чому я не можу скласти його назад?

— Мабуть, тому що не вмієш, — просто відповів старий. — Пропоную зачекати, доки ти не зрозумієш, де хочеш його поставити, перш ніж розкласти його до кінця.

Джакс обережно поклав дерево, а тоді взяв флейту.

— Вона теж особлива? — він підніс її до вуст і зіграв простеньку трель, схожу на спів лежника.

Геспе грайливо всміхнулася, піднесла до вуст знайомий дерев'яний свисток і зіграла: «Та-та-ДІ. Та-та-ДІ».

А як усім відомо, лежник також зветься дрімлюгою. Тож він не літає, коли світить сонце. Попри це десяток дрімлюг злетів униз і приземлився довкола Джакса, глипаючи на нього з цікавістю та кліпаючи на яскравому сонці.

— Здається, це не просто собі звичайна флейта, — промовив старий.

— А скринька? — Джакс простягнув руку та взяв її. Вона була темна, холодна й така мала, що він міг зімкнути на ній долоню.

Старий здригнувся й відвів погляд від скриньки.

— Вона порожня.

— Як ти можеш це знати, не зазирнувши всередину?

— Послухавши, — сказав той. — Я вражений, що ти не чуєш цього сам. Це — найпорожніша річ, яку я коли-небудь чув. Вона відлунює. Вона призначена для зберігання речей.

— Усі скриньки призначені для зберігання речей.

— А всі флейти призначені для знадливої музики, — зауважив старий. — Однак ця флейта — ще більше. Те саме стосується цієї скриньки.

Джакс на мить поглянув на скриньку, а тоді обережно поставив її й почав зав'язувати третій клунок із трьома скарбами всередині.

— Я, мабуть, піду далі, — сказав.

— Ти певен, що не подумаєш залишитися на місяць чи два? — запитав старий. — Ти міг би навчитися трішечки уважніше слухати. Слухання — це корисна штука.

— Ти дав мені відомості для роздумів, — сказав Джакс. — І я вважаю, що ти маєш рацію: не слід мені ганятися за місяцем. Слід зробити так, щоб місяць прийшов до мене.

— Насправді я не це казав, — пробурмотів старий. Але сказав це зневірено. Хай як добре він умів слухати, він знав, що його тепер не чують.

Джакс пішов наступного ранку — подався вище в гори, слідом за місяцем. Урешті знайшов велику пласку ділянку, що примостилася серед найвищих вершин.

Джакс дістав кривий цурпалок і заходився поступово розкладати будинок. У нього була попереду ціла ніч, і він сподівався, що закінчить це задовго до сходження місяця.

Але будинок виявився набагато більший, ніж він думав, більше схожий на особняк, ніж на просту хатину. Ба більше, розкласти його було складніше, ніж він очікував. Коли місяць досяг зеніту, Джакс іще й близько не закінчив.

Можливо, через це Джакс поквапився. Можливо, він повів-ся необачно. А може, Джаксові просто не пощастило, як завжди.

Урешті результат вийшов той самий: особняк був величний, здоровезний і широкий. Але не був складений як годиться. Там були сходи, що вели вбік, а не вгору. В деяких кімнатах стін було замало чи забагато. В багатьох кімнатах не було стелі, а високо вгорі виднілося дивне небо, повне незнайомих зір.

Усе в тому місці було трохи схиблене. В одній кімнаті можна було визирнути з вікна й побачити весняні квіти, а по інший бік коридору вікна взялися зимовим інієм. У бальній залі міг бути час сніданку, тоді як у спальні неподалік панували сутінки.

Оскільки в цьому будинку ніщо не було правдивим, жодні двері чи вікна не були щільними. Їх можна було зачиняти, навіть замикати, та в жодному разі не міцно. А ще величезний особняк мав безліч дверей і вікон, тож там було безліч входів і виходів.

Джакс не зважав ні на що з цього. Натомість він дременув на вершину найвищої вежі та приклав до вуст флейту.

У чисте нічне небо полилася солодка пісня. Не проста пташина трель, а пісня, що йшла з розбитого серця Джакса. Вона була сильна й сумна. Вона тріпотіла, наче пташина зі зламаним крилом.

Почувши її, місяць спустився до вежі. Блідий, круглий і прекрасний, постав перед Джаксом у всій своїй розкоші, і Джакс уперше в житті відчув один-єдиний подих радості.

Тоді вони поговорили на вершині вежі. Джакс розповів про своє життя, про своє парі та про свою довгу самотню подорож. Місяць слухав, сміявся й усміхався.

Але врешті тужливо поглянув на небо.

Джакс знав, що це віщує.

— Зостанься зі мною, — заблагав він. — Я можу бути щасливим, лише якщо ти будеш моїм.

— Я мушу йти, — відповів місяць. — Небо — мій дім.

— Я створив дім для тебе, — сказав Джакс і показав на величезний особняк під ними. — Тут у тебе буде вдосталь неба. Порожнього неба лише для тебе.

— Я мушу йти, — повторив місяць. — Мене надто довго не було там.

Джакс підняв руку, неначе захотів його схопити, а тоді зупинився.

— Тут час буде такий, як ми схочемо, — промовив він. — У твоїй спальні може бути зима чи весна, як тільки забажаєш.

— Я мушу йти, — сказав місяць, дивлячись угору. — Але я повернуся. Я вічний і незмінний. А якщо ти гратимеш мені на флейті, я приходитиму до тебе знову.

— Я дав тобі три речі, — сказав Джакс. — Пісню, дім і своє серце. Якщо вже тобі треба йти, чи не даси ти мені три речі навзамін?

Місяць засміявся, розвівши руки в різні боки. Він був голий як місяць.

— Що такого я можу залишити в тебе? Але, якщо я можу це дати, прохай — і я дам.

Джакс помітив, що у нього пересохло в роті.

— Спершу я попросив би дотику твоєї руки.

— Рука береться за руку, і я задовольню твоє прохання, — місяць потягнувся до нього. Його рука була гладенька й сильна. Спершу вона здавалася прохолодною, а відтак — дивовижно теплою. Джаксові руки вкрилися сиротами.

— По-друге, уклінно попросив би поцілунку, — продовжив він.

— Вуста пробують на смак вуста, і я задовольню твоє прохання, — місяць нахилився поближче до нього. Дихання в нього було солодке, а губи — тверді, наче фрукти. Від того поцілунку Джаксові заперло подих, і його вуста вперше в житті вигнулися в чомусь схожому на усмішку.

— А що третє? — запитав місяць. Очі в нього були темні й мудрі, усмішка — повна й розумна.

— Твоє ім'я, — видихнув Джакс. — Щоби кликати тебе.

— Тіло... — заговорив місяць і з охотою ступив уперед. А тоді зупинився. — Лише моє ім'я? — перепитав він, узявшись однією рукою за Джаксів стан.

Джакс кивнув.

Місяць прихилився поближче й тепло промовив йому на вухо:

— *Лудіс*.

А Джакс дістав чорну залізну скриньку та, спіймавши в неї ім'я місяця, закрив кришку.

— Тепер у мене є твоє ім'я, — твердо промовив він. — Тож я паную над тобою. І я кажу: ти мусиш лишатися зі мною вічно, щоб я був щасливим.

Так і сталося. Скринька більше не холодила йому руку. Вона була тепла, а всередині він відчував ім'я місяця, що тріпотіло, наче нетля об віконну шибку.

Можливо, Джакс надто повільно закривав скриньку. Можливо, напартачив із пряжкою. А може, просто був нещасливий у всьому. Та зрештою йому вдалося спіймати лише шматочок імені місяця, а не все ім'я цілком.

Отож Джакс міг утримати місяць при собі на якийсь час, але він завжди вислизає з його рук. Вислизає з його зламаного особняка й вертається в наш світ. Однак Джакс усе одно володіє шматочком його імені, і тому він завжди має повертатися.

* * *

Геспе з усмішкою оглянула нас.

— Ось чому місяць вічно мінливий. І ось де Джакс тримає його, поки його немає в нашому небі. Він упіймав місяць і досі тримає його в себе. Однак щасливий він зараз чи ні, має бути відомо лише йому самому.

На одну довгу мить запала тиша.

— Це, — сказав Дедан, — збіса гарна історія.

Геспе опустила погляд і, хоча у світлі вогню це важко було розібрати, я був готовий закластися на гріш, що вона шаріється. Сувора Геспе, в якій я не запідозрив би й крихти вміння шарітися.

— Я довго згадувала її, — проказала вона. — Мати колись розповідала цю історію мені, коли я була мала. Щовечора, завжди однаково. Казала, що сама дізналася її від матері.

— Що ж, тобі доведеться подбати про те, щоб ти розповіла її й своїм донькам, — відповів Дедан. — Така історія надто добра, щоб покинути її на узбіччі.

Геспе всміхнулася.

На жаль, той спокійний вечір був подібний до затишшя, що приходить посеред бурі. Наступного дня Геспе висловила завагу, через яку Дедан розлютився й утік, і вони дві години навіть глянути одне на одного не могли, не зашипівши, мов сердиті коти.

Дедан намагався переконати всіх, що нам треба відмовитися від свого пошуку й натомість піти охороняти каравани, сподіваючись, що на нас нападуть бандити. Мартен сказав, що це так само логічно, як знайти пастку на ведмедя, засунувши туди свою ногу. Мартен мав рацію, та це не заважало Деданові й мисливцеві гарчати один на одного наступні кілька днів.

Два дні по тому Геспе видала несподівано дівчачий стривожений крик, поки купалася. Ми побігли їй на допомогу, очікуючи бандитів, а натомість знайшли голого Темпі по коліно у струмку. Геспе стояла на березі напіводягнена й мокрюща. Мартен вирішив, що це сміхота. Геспе — ні. А Дедан не розлютився й не напав на Темпі лише тому, що не міг збагнути, як напасти на голого чоловіка, не дивлячись у його бік і не мацаючи його по-справжньому.

Наступного дня стало туманно й вогко, тож у всіх погіршився настрій, а наш пошук сповільнився ще більше.

А тоді почало дощити.

Розділ вісімдесят дев'ятий

Марнування світла

Останні чотири дні були нескінченно хмарними й дошовими. Попервах нас трохи прикривали дерева, та невдовзі ми виявили, що листя вгорі лише тримає дощ, а з найменшим порухом вітру донизу летять потоки важких крапель, що збиралися годинами. Через це, йшов зараз дощ чи ні, на нас постійно крапало й ми постійно були вологі.

Історії після вечері припинилися. Мартен застудився; коли хвороба загострилася, він став понурим і саркастичним. А два

дні тому намок хліб. Це може видатися дрібницею, та якщо ви коли-небудь намагалися з'їсти шматочок мокрого хліба, весь день проходивши під дощем, то знаєте, в який настрій це вганяє.

Дедан став по-справжньому некерованим. Він упирався й жалівся, коли йому давали найпростіші завдання. Пішовши останнього разу до міста по запаси, замість картоплі, масла й тятив для лука купив пляшку каламуті. Геспе покинула його у Кроссоні, і він повернувся до табору майже опівночі, нажлуктившись до чортиків і співаючи так голосно, що навіть мертві затуляли б вуха.

Я не став його лаяти. Хай яким гострим був мій язик артиста, Дедан явно був для нього невразливий. Натомість я зачехкав, доки він не знепритомнів, а відтак вилив решту каламуті у вогонь і залишив пляшку серед вугілля так, щоб він побачив. Після того Дедан припинив постійно бурчати щось неважливе на мою адресу й занурився в холодне мовчання. Хоча тиша була приємна, я знав, що це кепський знак.

Оскільки всі починали дратуватись, я вирішив, що кожен із нас шукатиме ознак стежки самостійно. Почасти це було пов'язано з тим, що ходити за чиймись слідами по мокрому ґрунту — надійний спосіб розрити землю й залишити по собі слід. Але була й ще одна причина: я знав, що якщо відправити Дедана й Геспе разом, вони рано чи пізно посваряться, а їхня сварка приверне увагу будь-якого бандита в радіусі десяти миль.

* * *

Я повернувся до табору мокрющим і нещасним. Як виявилось, черевики, які я купив у Северені, геть не були водостійкі, тож вони всотували дощову воду, наче губки. Увечері я міг висушити їх за допомогою тепла багаття та дрібки обережної симпатії. Проте не встигав я ступити й трьох кроків, як вони знову промокали. Тож, на додачу до всього, в мене кілька днів поспіль були холодні й вологі ноги.

Ми вже двадцять дев'ятий день перебували в Елді. Подолавши ледь помітний гребінь, за яким ховався наш останній табір, я побачив Дедана й Геспе, що сиділи по протилежні боки

від багаття й ігнорували одне одного. Геспе змащувала меч. Дедан ліниво тицяв у землю перед собою загостреним дрючком.

Я й сам був не надто налаштований на розмови. Сподіваючись, що тиша нікуди не подінеться, я без жодного слова пішов до вогню.

От тільки вогню не було.

— Що сталося з багаттям? — дурнувато запитав я.

Що з ним сталося, було цілком очевидно. Його покинули, і воно догоріло, залишивши по собі обвуглене суччя й мокрий попіл.

— Зараз не моя черга йти по хмиз, — єхидно повідомила Геспе.

Дедан тицьнув у землю своїм дрючком. Я помітив, що у верхній частині його шоки починає утворюватися синець.

Я хотів лише двох речей: з'їсти чогось гарячого й побути десять хвилин із сухими ногами. Це не зробило б мене щасливим, але тоді я був би найближче до щастя за весь день.

— Мене дивує, що ви двоє можете посцяти без сторонньої допомоги, — сплюнув я.

Дедан сердито зиркнув на мене.

— І що ти хочеш цим сказати?

— Попросивши мене виконати це завдання для нього, Алверон мав на увазі, що мені допомагатимуть дорослі люди, а не купка школяриків.

Дедан розізлився.

— Ти не знаєш, що вона...

Я урвав його:

— Мені байдуже. Мені байдуже, через що ви чубитеся. Байдуже, чим вона кидалась у твій бік. Мені не байдуже, що вогонь згас. Тейлу небесний, та з навченого пса було б більше користі!

Обличчя Дедана посуворішало, виражаючи знайому войовничість.

— Можливо, якби...

— Стулися, — промовив я. — Як на мене, краще слухати крики осла, ніж марнувати час на все, що ти кажеш. Після

повернення до табору я очікую багаття та їжі. Якщо це вам не до снаги, я домовлюся, щоб яка-небудь п'ятирічна дитина з Кроссона прийшла поняньчити вас обох.

Дедан підвівся. Поміж дерев над нами бушував вітер, скидаючи важкі краплі, що стукотіли об землю.

— Хлопче, буде тобі їжа — така, яку ти не перетравиш.

Його долоні стиснулися в кулаки, а я сягнув у кишеню, щоб узятися за ляльку, яку виготовив за два дні до цього. Відчув, як мій шлунок стискається від страху та люті.

— Дедане, наблизитися до мене хоч на крок — і я завдам тобі такого болю, що ти волатимеш, щоб я тебе вбив, — подивився йому просто в очі. — Зараз я роздратований. Навіть не думай про те, щоб мене розсердити.

Він зупинився, і я мало не почув, як він згадує всі історії про Таборліна Великого, які чув. Вогонь і блискавка. На мить запала довга тиша, поки ми, не кліпаючи, пильно дивились один на одного.

На щастя, тим часом до табору повернувся Темпі й усунув напруження. Я, почуваячись трохи дурнувато, пішов до жаринок, що zostалися від вогню, щоб перевірити, чи не можна розпалити його заново. Дедан потупав до дерев. Залишалося сподіватися, що він хоче знайти хмиз. Наразі мене не цікавило, буде він із дерева ренел чи ні.

Темпі сидів поряд із мертвим багаттям. Якби я не був заклопотаний, то, можливо, помітив би в його рухах щось дивне. А втім, міг і не помітити. Настрої адемів важко зчитувати навіть такому напівосвіченому варварові, як я.

Поволі роздмухуючи вогонь назад, я почав шкодувати про свою поведінку в тій ситуації. Цієї думки виявилось достатньо, щоб я не визвірився на Дедана, коли він повернувся з оберемком мокрого хмизу й кинув його край багаття, щойно розведеного наново, через що воно розсипалося.

Невдовзі після того, як я заново розвів багаття вдруге, повернувся Мартен. Він уместився скраєчку й розчепірів пальці. Очі в нього були запалі й темні.

— Тобі хоч трохи краще? — запитав я його.

— Набагато, — у нього мокро захрипіло у грудях; Мартенів голос звучав гірше, ніж уранці. Я боявся звуку його дихання, запалення легень, гарячки.

— Можу змішати тобі чай, від якого стане трохи легше з горлом, — запропонував я без особливої надії. Мартен останні кілька днів відкидав усі мої пропозиції допомогти.

Він повагався, а тоді кивнув. Поки я нагрівав воду, в нього стався напад лютого кашлю, що тривав майже хвилину. Якби дощ не зупинився ввечері, нам довелося б податися до міста й зачекати, доки Мартен не одужає. Я не міг ризикувати, допускаючи, щоб він захворів на запалення легень або виказав наше місцезнаходження дозорцям бандитів нападом кашлю.

Я вручив йому чай, тимчасом як Темпі засовався край вогню.

— Я сьогодні вбив двох людей, — заявив він.

На одну довгу мить запанувала ошелешена тиша. По землі довкола нас вистукував дощ. Вогонь шипів і плювався.

— Що? — вражено перепитав я.

— Мене напали двоє чоловіків за деревами, — спокійно пояснив Темпі.

Я потер собі карк.

— Темпі, трясця його матері, чому ти нічого не казав раніше?

Він спокійно подивився на мене, і його пальці описали коло в незнайомому мені жесті.

— Убити двох людей непросто, — сказав він.

— Ти не постраждав? — запитала Геспе.

Тут Темпі кинув холодний погляд на неї. «Образа». Я неправильно зрозумів його попередню заяву. Складно йому було не в самому бою. Складно йому було через те, що він убив двох людей.

— Цей час був потрібен мені, щоб заспокоїти думку. А ще я чекаю, коли тут усі.

Я спробував згадати жест, що означає «вибачення», та натомість довелося задовольнитися «смутом».

— Що сталося? — спокійно запитав я, ворущачи потріпані краї свого терпіння.

Темпі трохи помовчав, добираючи слова.

— Я намагався знайти стежку, коли з дерев вискочило два чоловіки.

— Які вони були із себе? — запитав Дедан, випередивши мене. Знову пауза.

— Один — твого розміру, руки довші моїх, сильніший мене, але повільний. Повільніший тебе. — Дедан спохмурнів так, ніби не міг визначитись, образився він чи ні. — Інший був менший і швидший. Обидва їхні мечі були широкі й товсті. Гострі з обох боків. Отакі завдовжки, — він розвів руки фути на три.

Я подумав, що цей опис більше каже про Темпі, ніж про людей, із якими він бився.

— Де це сталося? Як давно?

Він показав у той бік, де ми раніше вже шукали.

— Менше милі. Менше години.

— Як гадаєш, вони чекали на тебе?

— Коли я там пройшов, їх не було, — оборонився Мартен. Мокро, різко, гортанно кашлянув і сплюнув на землю щось густе. — Якщо вони чекали, то, напевно, чекали недовго.

Темпі красномовно знизав плечима.

— Яка в них була броня? — запитав Дедан.

Темпі якусь мить посидів тихо, а тоді простягнув руку й помацав мій черевик.

— Оце?

— Шкіра? — підказав я.

Він кивнув.

— Шкіра. Тверда і з металом.

Дедан трохи розслабився.

— Це вже щось, — замислився, а тоді уважно поглянув на Геспе. — Що таке? Чого це ти зараз так на мене зиркнула?

— Я не дивилася на тебе, — крижаним тоном відказала Геспе.

— Дивилася, отак. Закотила очі, — він поглянув на Мартена. — Ти ж бачив, як вона закотила очі?

— Стуліть. Пельки, — загарчав я на них обох. Як не дивно, стало тихо. Я притиснув долоні до очей і на якусь мить спокійно замислився про наше становище. — Мартене, скільки ще світла нам залишилося?

Він підвів погляд на синювато-сіре небо.

— Десь із півтори години за таких умов, — прохрипів Мартен. — Достатньо для вистежування. А тоді ще, може, чверть години при кепському світлі. Сонце швидко зайде за ці хмари.

— Не проти сьогодні побігати ще трохи? — запитав я.

Він несподівано всміхнувся.

— Якщо цих покидьків можна відшукати сьогодні, то так і зробимо. Я вже наваландався через них цим Богом забутим місцем.

Я кивнув, простягнув руку й узяв із жалюгідно малого кистрища пучку вологого попелу. Задумливо розтер її між пальцями, а тоді витер об невелику ганчірку й заховав під плащем. Не бозна-яке джерело тепла, та що завгодно краще, ніж нічого.

— Гарзд, — заговорив я. — Темпі відведе нас до тіл, а тоді ми перевіримо, чи можемо відстежити їх до табору, — я підвівся.

— Отакої! — озвався Дедан, простягнувши руки. — А як же ми?

— Ви з Геспе зоставайтеся тут і охороняйте табір, — я прикусив язика, щоб не додати: «І постарайтеся, щоб вогонь не згас».

— Чому? Ходімо всі разом. Із ними можна розібратися сьогодні! — він звівся на ноги.

— А якщо їх буде дюжина? — запитав я максимально ущипливим тоном.

Дедан трохи помовчав, але не відступився.

— За нами буде чинник раптовості.

— За нами *не* буде чинника раптовості, якщо ми всі будемо там валандатися, — з жаром відповів я.

— То чому тоді йдеш *ти*? — запитав Дедан. — Можна було послати лише Темпі й Мартена.

— Я йду, бо маю *сам* побачити, з чим ми маємо справу. Я снуватиму план, який допоможе нам це пережити.

— А чому, власне, снувати план має такий жовторотий, як ти?

— Ми марнуємо світло, — втомлено втрутився Мартен.

— Тейлу благословенний, ось він, голос розуму, — я поглянув на Дедана. — Ми йдемо. Ви залишаєтеся. Це наказ.

— Наказ? — повторив Дедан із похмурым здивуванням.

Якусь мить ми загрозово дивились один на одного, а тоді я повернувся й пішов до дерев слідом за Темпі. У небі над нами гарчав грім. Поміж дерев віяв вітер, відганяючи нескінченну мжичку. Замість неї почав падати безупинний дощ.

Розділ дев'яностий

Тема для пісні

Темпі підняв соснові гілки, що прикривали двох чоловіків. Обережно покладені на спини, вони мали такий вигляд, ніби спали. Я став на коліна поряд із більшим, але придивитися до нього краще не встиг: відчув чийось руку на плечі. Озирнувшись, побачив, як Темпі хитає головою.

— Що таке? — запитав я.

У нас залишилося менше години світла. Відшукати табір бандитів, не попавшись, мало бути непросто. А те саме серед непроглядно темної бурі мало бути жажіттям.

— Не треба, — сказав він. «Твердо. Серйозно». — Тривожити мертвих — це не від летані.

— Мені треба знати, що у нас за вороги. Я можу дізнатися від них те, що нам допоможе.

Його уста майже нахмурилися: «несхвалення».

— Магія?

Я хитнув головою.

— Просто дивлюся, — показав на свої очі, а тоді потицяв у скроню. — Думаю.

Темпі кивнув. Але, повернувшись назад до тіл, я знову відчув на плечі його руку.

— Ти маєш попросити. Це мої мерці.

— Ти вже погодився, — зауважив я.

— Правильно просити, — сказав він.

Я глибоко вдихнув.

— Темпі, можна поглянути на твоїх мерців?

Він офіційно кивнув.

Я позирнув у бік Мартена, який саме уважно оглядав тяти-ву свого лука під деревом неподалік.

— Хочеш перевірити, чи можеш відшукати їхню стежку? — він кивнув і відштовхнувся від дерева. — Я почав би отам, — я показав на місце між двома гребенями на півдні.

— Я своє діло знаю, — відказав Мартен, пішовши геть і завдавши лук на плече.

Темпі відступив убік на кілька кроків, і я зосередив увагу на тілах. Одне насправді було трохи більше за Дедана — не чоловік, а величезний бик. Вони були старші, ніж я очікував, а на долонях у них були мозолі, що свідчать про довгі роки роботи зі зброєю. Це були не сердиті сільські хлопаки. Це були ветерани.

— Я знайшов їхню стежку, — несподівано для мене озвався Мартен. Я не чув його наближення через тихий шепіт дощових крапель. — Із нею все ясно як день. Там би і п'яний священник пройшов.

У небі блимнула блискавка й загуркотів грім. Дощ полився сильніше. Я нахмурився і щільніше закутав плечі у промоклий плащ мідника.

Мартен задер голову, і дощ почав падати йому просто на обличчя.

— Я радий, що ця погода нарешті приносить нам якусь користь, — сказав він. — Що більше дощу, то легше нам буде нишком зайти до їхнього табору й вийти з нього, — він обтер руки об мокру сорочку і знизав плечима. — До того ж нам уже, здається, нікуди мокнути далі.

— Маєш рацію, — сказав я й підвівся.

Темпі прикрив тіла гіллям, і Мартен повів нас на південь.

* * *

Мартен став на коліна, щоб оглянути щось на землі, і я, скориставшись нагодою, наздогнав його.

— За нами йдуть, — сказав я, не завдаючи собі клопоту шепотіти. Вони були щонайменше за сімдесят футів позаду нас, а дощ лився поміж дерев із шумом, із яким хвилі б'ються об берег.

Мартен кивнув і вдав, ніби показує на щось на землі.

— Я не думав, що ти їх бачив.
Я всміхнувся й витер мокрою рукою воду з обличчя.
— Ти тут не один маєш очі. Скільки їх тут, на твою думку?
— Двоє, може, троє.
До нас наблизився Темпі.
— Двоє, — промовив він з упевненістю в голосі.
— Я бачив лиш одного, — зізнався я. — Як близько ми до їхнього табору?
— Гадки не маю. Може, вони за наступним пагорбом. Може, за кілька миль. Слідів досі всього двоє, а запаху багать я не відчуваю, — Мартен підвівся і знову пішов стежкою, не озирваючись.
Я відштовхнув низьку гілку, коли повз мене пройшов Темпі, й помітив за нами якийсь рух, ніяк не пов'язаний із вітром чи дощем.
— Перейдімо наступний гребінь і поставимо невеличку пастку.
— Здається, саме те, що треба, — погодився Мартен.
Жестом наказавши нам зачекати, він низько присів і поволі наблизився до вершини невеличкого узвишшя. Я притлумив сильне бажання озирнутися, тимчасом як Мартен зазирнув за край гребеня, а тоді відскочив.
Блимнув яскравий спалах: неподалік ударила блискавка. Грім неначе врізав мені кулаком у груди. Я здригнувся. Темпі встав.
— Це схоже як удома, — промовив він, злегка всміхаючись і не намагаючись уберегти лице від води.
Мартен помахав рукою, і ми наблизилися до краю гребеня. Опинившись поза полем зору того, хто йшов за нами, я швидко роззирнувся довкола.
— Йдімо за слідами до тієї покрученої ялини, а тоді вертаймо назад, — показав я. — Темпі ховається отам. Мартен — за отим упалим деревом. Я піду за отой камінь. Мартен виступить першим. Вирішуй сам, але, напевно, було б найкраще, якби ти зачекав, доки вони не опиняться за тим розколотим пнем. Постарайся по змозі лишити одного з них живим, але ми не можемо допустити, щоб вони втекли чи забагато шуміли.

— А що робитимеш ти? — запитав Мартен, коли ми поспіхом залишили чіткі сліди аж до покрученої ялини.

— Я триматимусь осторонь. Ви краще підходите для таких речей. Але в мене на такі випадки теж є один-два трюки. — Ми досягли дерева. — Готові?

Мартен, схоже, був трохи приголомшений моїм раптовим потоком наказів, але вони обидва кивнули й хутко розійшлися по місцях.

Я обійшов те місце по колу й уместився за безформним кам'яним виступом. Із тієї позиції мені було видно, як наші забрьохані сліди змішуються зі стежкою, якою ми пройшли. Далі я бачив, як Темпі розмістився за стовбуром товстого завилькуватого дуба. Праворуч від нього Мартен наклав стрілу, відтягнув тятиву до плеча і став чекати, нерухомий, як статуя.

Я дістав ганчірку з пучкою попелу й тонкий шматок заліза. Тепер я тримав їх напоготові. Від думки про те, для чого нас сюди послали — полювати на людей і вбивати їх, — у мене перевернувся шлунок. Ніде правди діти, то були розбійники й убивці, та це все-таки були люди. Я задихав глибше та спробував розслабитися.

Поверхня каменя, що торкалася моєї щоки, була холодна й шорстка. Я нашорошив вуха, та не чув нічого через невпинний стукіт дощу. Я притлумив сильне бажання вихилитися далі за край каменя й розширити поле зору. Знову блимнула блискавка, і я почав відлічувати секунди до грому, але тут побачив, як показалося двійко постатей.

У мене в грудях спалахнув похмурий жар.

— Стріляй у них, Мартене, — голосно сказав я.

Дедан крутнувся і став навпроти мене з оголеним мечем, перш ніж я вийшов зі схованки. Геспе була трохи стриманіша й зупинилася, до половини витягнувши меч із піхов.

Я прибрав ніж і підійшов до Дедана на відстань не більш як пів десятка кроків. Коли я перехопив його погляд, над нами пролунав розкотистий грім. Обличчя в Дедана було зухвале, а я не став приховувати свій гнів. Минула одна довга хвилина тиші, і він відвів погляд, удавши, ніби мусить витерти з очей воду.

— Прибери це, — кивнув я на його меч. Дедан завагався на секунду, а відтак послухався. Лише тоді я повернув тонкий шматок ламкої сталі, який тримав у руці, під підкладку свого плаща.

— Якби ми були бандитами, ви вже загинули б, — я перевів погляд із Дедана на Геспе, а тоді знову на нього. — Вертайте до табору.

Дедан скривив обличчя.

— Набридло, що ти розмовляєш зі мною, наче з дитиною, — тицьнув на мене пальцем. — Я прожив на світі набагато довше за тебе. Я не дурний.

Я прикусив язика, втримавшись від кількох сердитих відповідей, від яких могло стати тільки гірше.

— Мені ніколи з тобою сперечатися. Ми марнуємо світло, а ти наражаєш нас на небезпеку. Вертай до табору.

— Ми маємо розібратися з цим сьогодні, — промовив Дедан. — Двох із них уже вколошкали, зосталося, напевно, всього п'ять чи шість. Ми заскочимо їх зненацька в темряві, посеред бурі. Бум. Бам. І завтра повернемося до Кроссона на обід.

— А що, як їх десяток? Що, як їх двадцятеро? Що, як вони окопались у фермерському будинку? Що, як вони знайдуть наш табір, поки там нікого не буде? Всі наші запаси, наші харчі й *моя люття* можуть бути втрачені, а коли ми повернемося, на нас чекатиме пастка. І все тому, що ти не зміг годину посидіти спокійно, — його лице загрозово почервоніло, і я відвернувся. — Вертай до табору. І ми сьогодні ще про це поговоримо.

— Ні, тряся. Я йду, і ти ніяк, хай йому грець, мене не зупиниш.

Я заскреготав зубами. Найгірше було те, що це було правдою. Я ніяк не міг застосувати свою владу. Не міг зробити нічого, крім як укоськати Дедана восковим муляжем, який зліпив. А я знав, що це — найгірший варіант із можливих. Це не лише обернуло б Дедана на мого відвертого ворога, а й, поза сумнівом, налаштувало би проти мене ще й Геспе з Мартеном.

Я поглянув на Геспе.

— Чому ти тут?

Вона швидко кинула погляд на Дедана.

— Він збирався піти сам. Я подумала, що нам краще лишати-ся разом. І ми таки це продумали. На табір ніхто не натрапить. Ми сховали спорядження й загасили вогонь, перш ніж піти.

Я тяжко зітхнув і засунув ні до чого не придатну пучку попелу в кишеню плаща. Хто б сумнівався.

— Але я згодна, — продовжила Геспе. — Треба постаратися закінчити це сьогодні.

Я поглянув на Мартена.

Той винувато подивився на мене.

— Я збрехав би, якби сказав, що не хочу, щоб це скінчилося, — промовив він, а тоді швидко додав: — Якщо це можна зробити з розумом, — можливо, він сказав би більше, та слова застрягли у нього в горлі й він закашляв.

Я поглянув на Темпі. Темпі — на мене.

Найгірше було те, що з Деданом погоджувалося моє чуття. Я хотів із цим покінчити. Хотів лягти в тепле ліжко й гарно поїсти. Хотів довести Мартена до якогось сухого місця. Хотів повернутися до Северена, де можна було б купатись у вдячності Алверона. Хотів відшукати Денну, перепросити й пояснити, чому я пішов, не сказавши ні слова.

Із припливом бореться лише дурень.

— Гарзд, — я поглянув на Дедана. — Якщо через це загине хтось із твоїх друзів, у цьому будеш винен ти, — я побачив, як на його обличчі промайнула невпевненість, а тоді зникла: він зціпив зуби. Надто вже багато він сказав, щоб гордість дозволила йому відступитися.

Я наставив на нього довгий палець.

— Але віднині й надалі кожен із вас повинен чинити так, як скажу я. Я слухатиму ваші пропозиції, але накази віддаватиму сам.

Я роззирнувся довкола. Мартен і Темпі відразу кивнули, а всього за мить те саме зробила Геспе. Дедан кивнув повільно.

Я поглянув на нього.

— Присягнися. — Він примружив очі. — Ти можеш нас убити, якщо знов утнеш якийсь такий трюк, коли ми сьогодні атакуємо. Я тобі не довіряю. Як на мене, краще забратися звідси сьогодні, ніж іти на справу з тим, кому я не можу довіряти.

Знову з'явилося напруження, та воно не надто затягнулося, бо втрутився Мартен:

— Та ну, Дене. Хлопчина насправді діло говорить. Він улаштував цю засідочку секунди за чотири, — його тон став жартиливим. — Та й не такий він нікчемний, як отой покидьок Бренве, і за *той* маленький танець під нужником платили й наполовину не так добре.

Дедан усміхнувся.

— Так, мабуть, ти маєш рацію. Аби тільки це скінчилося сьогодні.

Я ні на мить не засумнівався, що Дедан однаково піде власним шляхом, якщо йому так буде зручно.

— Присягнися, що слухатимешся моїх наказів.

Він знизав плечима й відвів погляд.

— Так. Присягаюся.

Мало.

— Присягнися власним ім'ям.

Він витер з обличчя дощ і спантеличено поглянув на мене.

— Що?

Я повернувся до нього й заговорив офіційним тоном:

— Дедане. Чи чинитимеш ти сьогодні так, як я скажу, не ставлячи запитань і не вагаючись? Дедане. Чи присягнешся ти власним ім'ям, що робитимеш це?

Він трохи попереминався з ноги на ногу, а тоді дещо випрямився.

— Присягаюся власним ім'ям, що робитиму це.

Я підступив до нього й дуже тихо проказав: «Дедане». При цьому направив крізь восковий муляж у кишені маленький, ледь відчутний вибух тепла. Недостатній, щоб щось зробити, проте достатній, щоб його на якусь мить відчув Дедан.

Я побачив, як він вирячив очі, й усміхнувся йому, наче сам Таборлін Великий. Ця усмішка була сповнена таємниць, широкі й упевнена, а також вельми самовдоволена. Ця усмішка розповідала цілу історію сама собою.

— *Тепер я знаю твоє ім'я*, — тихо проказав я. — *Я маю владу над тобою.*

Вираз обличчя Дедана майже виправдав місяць його бурчання. Я відступив, і усмішка зникла, швидко, наче блискавиця. Це було легко, наче зняти маску. Дедан тоді, звісно, замислився, яке обличчя справжнє — хлопчиська чи побаченого мигцем Таборліна?

Я відвернувся, поки не загубив момент.

— Мартен піде в розвідку попереду. Ми з Темпі йтимемо за ним на п'ять хвилин пізніше. Так у нього буде час відшукати бандитських дозорців і повернутися, щоб нас попередити. Ви йдіть на десять хвилин пізніше за нас.

Я багатозначно поглянув на Дедана й підняв обидві руки, розчепіривши пальці.

— Десять хвилин, повних. Так буде повільніше. Але так найбезпечніше. Пропозиції є? — Ніхто нічого не сказав. — Гарзд. Мартене, твій вихід. Якщо вскочиш у халепу, вертайся.

— Не сумнівайся в цьому, — промовив він і невдовзі зник із нашого поля зору, загубившись серед розмитих зелено-бурих плям листя, кори, каменю й дощу.

* * *

Дощ перішив далі, а світло вже почало меркнути, тимчасом як ми з Темпі йшли стежкою, скрадаючись від схованки до схованки. Принаймні шумом не треба було перейматися: вгорі майже безупинно бурчав грім.

Із підліска несподівано виринув Мартен і жестом покликав нас до похилого клена — вельми сумнівної схованки.

— Їхній табір просто попереду, — сказав він. — Сліди повсюди, а ще я бачив світло їхнього багаття.

— Скільки їх?

Мартен хитнув головою.

— Я не так близько підійшов. Щойно побачив різні сліди, пішов назад. Не хотів, щоб ви пішли не за тими слідами й загубилися.

— Як далеко?

— Десь за хвилину поповзом. Звідси можна побачити їхнє багаття, та їхній табір стоїть по інший бік узвишшя.

Я поглянув на обличчя двох своїх супутників у напівтемряві. Жоден із них не видавався знервованим. Вони підходили для такої роботи, навчались її. Мартен був здібним слідопитом і лучником. Темпі володів легендарною майстерністю адемів.

Я, можливо, теж почувався би спокійно, якби мав змогу підготувати якийсь план, якийсь симпатичний фокус, який міг би похитнути шальки терезів на нашу користь. Але Дедан знищив усі надії на це, напологши, що треба атакувати сьогодні. Я не мав нічого, навіть паршивенького зв'язку з вогнем десь удалині.

Я припинив ці роздуми, поки вони з тривожних не стали панічними.

— То ходімо, — промовив я, задоволений своїм спокійним тоном.

Ми втрюх нишком попрямували вперед, тимчасом як у небі поволі зникало останнє світло. Серед сірості Мартена й Темпі було важко розгледіти, і це мене заспокоювало. Якщо вже й мені складно, то дозорцям помітити нас на віддалі буде майже неможливо.

Невдовзі я завважив сяйво вогню, що відбивалося від споду високого гілля попереду. Пригнувшись, зійшов угору крутим берегом слідом за Мартеном і Темпі, хоч там і було слизько від дощу. Мені здалося, що попереду нас я побачив якесь ворущіння.

А тоді вдарила блискавка. У майже цілковитій темряві її було достатньо, щоб мене засліпити, але спершу я побачив у яскраво-білому сяйві мулистий берег.

На гребені стояв високий чоловік із натягнутим луком. Темпі пригнувся на березі на кілька футів вище від мене, застигнувши саме тоді, коли обережно ставив ноги. Вище за нього був Мартен. Старий слідопит опустився на одне коліно й також натягнув лук. Блискавка показала все це мені у великому спалаху, а тоді засліпила мене. За мить пролунав грім, який мене ще й оглушив. Я впав на землю й покотився. До мого обличчя липли мокро листя й багнюка.

Розплющивши очі, я не побачив нічого, крім блакитних примар, які танцювали в мене перед очима після блискавки. Жодного крику. Якщо скрикнув дозорець, то це перекрив грім.

Я застиг на місці, і мої очі адаптувалися. За одну довгу приголомшливу мить я знайшов Темпі. Він стояв на березі футів на п'ятнадцять вище, опутившись на коліна над темним силуетом. Дозорцем.

Я наблизився до нього, кинувшись крізь мокру папороть і брудне листя. Над нами знову блимнула блискавка, тепер уже легше, і я побачив, що з грудей дозорця стирчить древко однієї з Мартенових стріл. Оперення стріли відірвалося й майоріло на вітрі крихітним змоклим прапорцем.

— Мертвий, — оголосив Темпі, коли ми з Мартеном опинилися досить близько, щоб почути.

Я в цьому сумнівався. Так швидко не вбиває людину навіть глибока рана у грудях. Але, підійшовши ближче, я побачив, під яким кутом стирчить стріла. Постріл був у серце. Я вражено поглянув на Мартена.

— Такий постріл — це тема для пісні, — тихо сказав я.

— Пощастило, — відмахнувся він і зосередився на вершині гребеня за кілька футів над нами. — Лишається сподіватися, що в мене ще є удача, — сказав і поповз.

Повзучи за ним, я мигцем побачив Темпі, що досі стояв на колінах над загиблим. Він прихилився до нього, неначе шепочучи тілу.

А тоді я побачив табір, і моє нечітке зацікавлення дивацтвами адема враз розсіялося.

Розділ дев'яносто перший

Пломінь, грім, зламане дерево

Гребінь, яким ми скрадалися, утворював широке півколо, яке оточувало табір бандитів своєрідним муром у формі півмісяця. Виходило, що табір стояв на дні великої мілкої миски. Мені було видно, що відкрита частина миски межує зі струмком, який вигинається ближче до неї, а тоді віддаляється.

Посередині миски стовпом здіймався стовбур височезного дуба, що прикривав табір величезним гіллям. Обабіч великого

дуба похмуро палали два вогні. Обидва були би справжніми ватрами, якби не погода. А так вони просто забезпечували достатньо світла, щоб було видно табір.

Слово «табір» тут може ввести в оману: краще підійшло би «стоянка». Шість польових наметів, низеньких і похилих, в основному призначених для спання та зберігання приладдя. Сьомий намет був мало не невеличким шатром прямокутної форми, в якому кілька людей могли стояти прямо.

Біля вогнів на імпровізованих лавах скупчилися шестеро чоловіків. Вони закуталися, рятуючись від дощу. Всі мали суворі очі та бувалий вигляд досвідчених вояків.

Я знову сховався під гребенем і з подивом виявив, що геть не відчуваю страху. Повернувся до Мартена й побачив, що очі в нього трохи ошалілі.

— Як по-твоєму, скільки їх? — запитав я.

Його очі задумливо зблиснули.

— Щонайменше двоє на намет. Якщо їхній ватажок тримається великого намету, виходить тринадцятеро, а трьох ми вбили. Отже, десятеро. Щонайменше десятеро, — він нервово облизав губи. — Але вони можуть спати хоч по четверо в одному наметі, а у великому наметі, крім ватажка, може спати ще п'ятеро. Виходить тридцятеро — мінус троє.

— Отже, нас переважають числом, щонайменше двоє до одного, — сказав я. — Подобається тобі така ситуація?

Мартенів погляд перейшов до гребеня, а тоді — знову до мене.

— Я побився б один проти двох. На нашому боці раптовість, ми зовсім поряд, — він зупинився й кашлянув у рукав. Сплюнув. — Але їх там двадцятеро. Яйцями відчуваю.

— Можеш умовити Дедана?

Він кивнув.

— Мені він повірить. Він і близько не такий осел, яким зазвичай здається.

— Добре.

Я трохи помислив. Поки що все відбувалося швидше, ніж я можу розповісти про це вголос. Тож, попри все, що відбулося, Дедан і Геспе досі відставали від нас на п'ять-шість хвилин.

— Іди розверни їх, — наказав я Мартенові. — Тоді повернися до мене з Темпі.

Він набув невпевненого вигляду.

— Ти певен, що не хочеш забратися зараз? Ми не знаємо, коли в них може змінитися варта.

— Зі мною буде Темпі. До того ж на твоє повернення має піти всього кілька хвилин. А я хочу перевірити, чи можна краще їх підрахувати.

Мартен побіг геть, а ми з Темпі нишком повернулися на вершину гребеня. За мить він підсунувся ближче — так, що лівий бік його тіла притулився до мого правого.

Я помітив те, чого не помічав раніше. По всьому табору стирчали дерев'яні жердини завбільшки з високі стовпчики в парканах.

— Стовпи? — запитав я Темпі, встромивши один палець у землю, щоб показати, що маю на увазі.

Він кивнув, показуючи, що зрозумів, а тоді низив плечима.

Я здогадувався, що то можуть бути припони для коней або жердини для розвішування мокрого одягу. Викинув їх із голови, щоб подбати про нагальніші проблеми.

— Як гадаєш, що нам робити?

Одну довгу мить Темпі мовчав.

— Убити деяких. Піти. Чекати. Приходять інші. Ми... — він зробив характерну паузу, яка означала, що йому бракує потрібного слова. — Стрибаємо за деревами?

— Засідка.

Він кивнув.

— Нападаємо з засідки. Чекаємо. Полюємо на решту. Кажемо мейрові.

Я кивнув. Не те швидке рішення, на яке ми сподівалися, але єдиний розважливий варіант, коли противників так багато. З поверненням Мартена ми завдали б їм першого удару. Я здогадувався, що завдяки чиннику раптовості Мартен міг підстрелити з лука до трьох-чотирьох із них, перш ніж нам доведеться тікати. Були шанси, що він не вб'є всіх, але у прийдешні дні будь-яка людина, підстрелена з лука, вже не становитиме для нас такої загрози.

— Ще якийсь спосіб?

Довга пауза.

— Жоден спосіб від летані, — сказав Темпі.

Побачивши достатньо, я обережно з'їхав на кілька футів і зник із поля зору. Здригнувся, бо дощ продовжував лити як із відра. Здавалося, стало холодніше, ніж кілька хвилин тому, і я почав боятися, що застудився, як Мартен. Цього мені наразі було геть не треба.

Я помітив наближення Мартена й уже зібрався пояснити наш план, але тут побачив паніку на його обличчі.

— Не можу їх знайти! — ошаліло зашепотів він. — Повернувся туди, де вони мали бути. Але їх там не було. Тож вони або вже повернули назад, а вони не стали б цього робити, або йшли надто швидко за нами й через паршиве світло пішли не тими слідами.

Мене пройняв озноб, але аж ніяк не від безупинного дощу.

— А ти не можеш їх відстежити?

— Якби міг, то відстежив би. Але в темряві всі відбитки однакові. Що робитимемо? — Мартен схопився за моє передпліччя. З його погляду я здогадався, що він на межі паніки. — Вони не будуть обережні. Вони подумують, що ми розвідали все, випередивши їх. Що робити?

Я сягнув у кишеню, в якій лежав муляж Дедана.

— Я можу їх знайти.

Але нічого не встиг удіяти: зі східного кінця табору долинув зойк. За мить услід йому полинув лютий крик і потік лайки.

— Це Дедан? — запитав я.

Мартен кивнув. Із-за гребеня долинули звуки несамовитої вовтузні. Ми заворушилися так швидко, як тільки наважувалися, й визирнули згори.

Чоловіки висипали з низеньких наметів, мов осі з гнізда. Їх уже було не менше дюжини, і в чотирьох я побачив натягнуті луки. Наче з-під землі вирости довгі дошки, які спиралися на стовпи, утворюючи неоковирні стіни фути з чотири заввишки. За кілька секунд вразливий, відкритий усім вітрам табір обернувся на правдиву фортецю. Я нарахував щонайменше

шістнадцятьох людей, але тепер кілька частин табору залишилися невидимими. Освітлення також погіршилося, бо імпровізовані стіни затуляли багаття й відкидали в ніч густі тіні.

Мартен вивергав невпинним потоком лайку, і його можна було зрозуміти, бо тепер його лук був і близько не такий помічний. Він швидко, наче оком змигнув, наклав стрілу і, можливо, так само швидко вистрілив би, та я поклав долоню йому на руку.

— Зачекай.

Він нахмурився, а тоді кивнув: знав, що на кожну його стрілу припадатиме пів десятка їхніх. Від Темпі також раптом перестала бути користь. Його нашпигували би стрілами задовго до того, як він наблизився б до табору.

Єдиним приємним моментом було те, що увага бійців не була звернена на нас. Вони зосередилися на місці далі на схід — тому, звідки ми почули крик дозорця та лайку Дедана. Ми могли б і втекти втрюх, не виявлені, але для цього треба було би покинути Дедана й Геспе.

Отут, здавалося б, майстерний арканіст і міг би похитнути шальки терезів або й забезпечити нам перевагу, а відтак щонайменше уможливити втечу. Але я не мав вогню, не мав зв'язку. Я був досить розумний, щоб обійтися без чогось одного з них, але без них обох я був майже беспорядний.

Дощ почав падати рясніше. Загуркотів грім. Рано чи пізно бандити мали здогадатися, що ворогів лише двоє, й помчати за гребінь, щоб хутко розправитися з нашими супутниками. Якби їхню увагу привернула наша трійця, нас подолали б так само швидко.

Залунало легке дзижчання, і через східний гребінь перескочив залп стріл. Мартен припинив лаятися й затамував подих. Глянув на мене.

— Що робитимемо? — тривожно промовив він.

Із табору долинув запитливий крик. Він не дочекався відповіді, і над східним гребенем продзижчав іще один залп стріл, який влучив неподалік своєї цілі.

— Що робитимемо? — повторив Мартен. — Що, як вони постраждали?

«Що, як вони мертві?» Я заплющив очі та з'їхав по гребеню на землю, намагаючись хоч якусь мить ясно подумати. Моя нога зачепила щось м'яке й щільне. Мертвого дозорця. З'явилася похмура думка. Я глибоко вдихнув і поринув у Кам'яне Серце. Глибоко. Глибше, ніж будь-коли до цього. Мене покинув усякий страх, усякий сумнів.

Я взяв тіло за зап'ясток і заходився тягнути його до краю гребеня. Чолов'яга був важкий, але я цього майже не помітив.

— Мартене, можна скористатися твоїм мерцем? — відсторонено запитав я. Слова були сказані приємним баритоном, найспокійнішим голосом, який я коли-небудь чув.

Не чекаючи на відповідь, я позирнув із-за гребеня на табір. Побачив, як один із людей за стіною натягує лук для чергового пострілу. Я витягнув свій довгий тонкий ніж із доброї рамстонської сталі й зафіксував у думках образ лучника. Зціпив зуби та штрикнув мертвого дозорця в нирку. Ніж устроївся повільно, наче я штрикав не плоть, а важку глину.

Звук грому перебив зойк. Чоловік упав, а лук стрімко вилетів у нього з рук. Ще один найманець нагнувся, щоб поглянути на свого супутника. Я знову зосередився та штрикнув дозорця в другу нирку, цього разу обома руками. Знову пролунав крик, пронизливіший за перший. «Радше лемент, аніж крик», — промайнуло в окремому куточку мого розуму.

— Поки не стріляй, — спокійно застеріг я Мартена, не відводячи погляду від табору. — Вони досі не знають, де ми.

Я витягнув ніж, зосередився знов і спокійно встромив його дозорцеві в око. Чоловік, що випростався за дерев'яною стіною, схопився обома руками за обличчя, і з-під них потекла кров. Двоє з його товаришів підвелися, намагаючись затягнути його назад за дерев'яний сховок. Мій ніж здійнявся й упав, і один із них повалився на землю, поки його руки ще тягнулися до обличчя, так само закривавленого.

— Святий Боже, — видувив із себе Мартен. — Святий Боже мій милий.

Я приставив ніж до горла дозорця й оглянув табір. Його мешканці запанікували, і його боєздатність затрищала по швах.

Один із поранених досі кричав, і його крик, високий і пронизливий, перекривав гуркіт грому.

Я побачив, як один із лучників оглядає суворим поглядом гребінь. Провів ножем по горлу дозорця, але начебто нічого не сталося. Тоді лучник зі спантеличеним виглядом підняв руку, щоб торкнутися свого горла. Коли він прибрав руку звідти, вона була трохи заплямована кров'ю. Він вирячив очі й почав кричати. Кинувши лук, побіг до іншого боку невисокої стіни, а тоді — назад, намагаючись утекти, але не знаючи, куди бігти.

Відтак чоловік повернув собі самовладання й заходився відчайдушно обшукувати гребінь довкола табору. Падати він, схоже, й не збирався. Я насупився, знову приставив ніж до шиї мертвого дозорця й сильно наліг на нього. Руки в мене затремтіли, але ніж ізнову повільно заворушився, неначе я намагався розрізати брилу льоду. Руки лучника підлетіли до його шиї, і їх залила кров. Він похитнувся, заточився й упав, врізавшись у одне з багать. Несамовито заметався, розсіюючи повсюди підпалені вуглинки, що посилювало замішання.

Поки я визначався, де вдарити далі, небо освітила блискавиця, у світлі якої чітко виділилося тіло. Дош уже змішався з його кров'ю, і вона була повсюди. Мої руки потемніли від неї.

Не бажаючи нівечити загиблому руки, я перекотив його на живіт і насилу зняв із нього чоботи. Тоді знову зосередився й перепиляв товсті сухожилля вище щиколоток і за колінами. Це скалічило ще двох. Але ніж рухався дедалі повільніше, а мої руки занили від натуги. Труп був чудовим зв'язком, але з енергії в мене була лише сила власного тіла. За таких умов видавалося, ніби я швидше рубаю дрова, ніж розтинаю плоть.

Відколи табір сполошився, минула заледве хвилина-дві. Я виплюнув воду й на мить дав перепочинок рукам, які тремтіли, та виснаженому розуму. Оглянув табір унизу, споглядаючи, як посилюються замішання й паніка в ньому.

Із великого намету біля підніжжя дерева вийшов один чоловік. Він був одягнений не так, як інші: на ньому був гауберк із яскравої кольчуги, що доходив йому майже до колін, а його голову прикривав чепець. Чоловік увійшов у той хаос із

безстрашною грацією й за мить оглянув усе. Різко віддав накази, яких я не розчув через дощ і грім. Його люди заспокоїлися, повернулися на свої позиції та взялися за луки й мечі.

Дивлячись, як чоловік крокує табором, я мимоволі згадав... дещо. Він стояв на видноті, не намагаючись присісти за якоюсь із захисних стін. Він махнув рукою своїм людям, і в цьому порусі було щось страшенно знайоме...

— Квоуте, — процідив Мартен. Підвівши погляд, я побачив, що слідопит відтягнув тугу тятиву до вуха. — Я прицілювся в їхнього начальника.

— Стріляй.

Його лук задзижчав, а в чоловіка у верхній частині стегна з'явилася стріла, що проштрикнула кольчугу, саму ногу та броню за нею. Краєчком ока я побачив, як Мартен дістає ще одну стрілу і плавним рухом прикладає її до тятиви, та перш ніж він устиг вистрілити, я побачив, як ватажок бандитів зігнувся. Зігнувся не глибоко, в поясі, наче його скрутило від болю. Він зігнув шию, щоб поглянути на стрілу, яка проштрикнула йому ногу.

Придивившись до стріли на мить, він стиснув її в кулаці й відірвав оперення. Тоді потягнувся за себе й висмикнув стрілу з ноги. Я застиг, коли він поглянув просто в наш бік і показав на нашу позицію тією рукою, що тримала зламану стрілу. Коротко віддав команду своїм людям, пожбурих стрілу в багаття і граційно покрокував на інший бік табору.

— Тейлу великий, накрий мене своїми крилами, — проказав Мартен. Його рука відірвалася від тятиви. — Оборони мене від демонів і тих істот, що ходять у ночі.

Від аналогічної реакції мене вберегло лише глибоке занурення в Кам'яне Серце. Я озирнувся на табір і побачив, як у наш бік наставляють невеличкий ліс луків. Нахилив голову і, копнувши отетерілого слідопита, звалив його, а тим часом повз нас продзижчали стріли. Мартен перекинувся, і стріли з його сагайдака розсипалися по мулистому берегу.

— Темпі! — покликав я.

— Тут, — озвався він ліворуч від мене. — *Ейш*. Нема стріли.

Угорі заспівали нові стріли, і кілька з них влучили в дерева. Невдовзі вони націляться й почнуть стріляти в нас над головами, щоб стріли падали на нас згори. До мене прийшла думка — спокійно, наче бульбашка, що підіймається на поверхню ставка.

— Темпі, принеси мені лук цього чоловіка.

— *Іа.*

Я почув, як Мартен стиха щось бурмоче, наполегливо й нерозбірливо. Спершу я думав, що його підстрелили, а тоді до мене дійшло: він молиться.

— Убережи мене Тейлу від заліза та гніву, — тихо шепотів він. — Охорони мене Тейлу від демонів у ночі.

Темпі сунув мені в руку лук. Я глибоко вдихнув і розділив свій розум на дві частини, тоді на три, а тоді — на чотири. І в кожній частині свого розуму я тримав тятиву. Змусив себе розслабитись і знову розділив свій розум: п'ять частин. Спробував іще раз і не зміг. Стомлений, мокрий і змерзлий, я досяг своєї межі. Почув, як знову загуділи тятиви, і довкола нас сильним дощем попадали на землю стріли. Я відчув, як щось смикнуло мене за руку ззовні біля плеча: одна зі стріл зачепила мене, а тоді сховалася в землі. Спершу біль жалив, а тоді запалав.

Я відштовхнув біль від себе та зціпив зуби. Доведеться задовольнитися п'ятьма. Я легко провів ножем по тильному боку власного передпліччя — якраз достатньо, щоб трохи пустити кров, — а тоді самими губами вимовив потрібні зв'язування й гарно черкнув клинком по тятиві.

Одну жахливу мить тятива трималась, а тоді розійшлась. Лук у мене в руці смикнувся, сіпнувши поранене передпліччя, а тоді вилетів із неї. З-за гребеня долинули крики болю та страху, і я зрозумів, що принаймні частково досяг успіху. Залишалося сподіватися, що розітнулися всі п'ять тятив, тож нам доведеться розбиратися лише з одним-двома лучниками.

Однак, щойно лук вирвався з моєї руки, я відчув, як у мене проникає холод. Не лише в руки, а в усе тіло: живіт, груди, горло. Я знав, що не можу покладатися лише на силу своєї руки, одночасно розбираючись із п'ятьма тятивами. Тому скористався єдиним вогнем, який завжди лишається при арканістові:

жаром власної крові. Ще трохи — і мене здолав би озноб зв'язувача. Не знайшовши способу зігрітись, я поринув би в шок, тоді переохолодився б, а далі — помер би.

Я випав із Кам'яного Серця й дозволив частинам свого розуму зібратися до купи, ще трохи потерпаючи від спантеличення. Змерзлий, мокрий і з запамороченням, я поліз назад, на вершину гребеня. Дощ холодив шкіру, наче сльота.

Я побачив лише одного лучника. На жаль, той зберіг здоровий глузд і, шойно моє лице показалося над гребенем, натягнув тятиву й відпустив стрілу одним плавним рухом.

Мене врятував порив вітру. Стріла лучника різко викресала жовті іскри з оголеного каменю менш ніж за два фути від моєї голови. Дощ перішив мені по обличчю, а небо охопило павутиння блискавки. Я знову сховався, опустившись, і в безтямній люті заходився знов і знов штрикати тіло дозорця.

Урешті я влучив у пряжку, і клинок зламався. Важко дихаючи, я кинув зламаний ніж. Опритомнів під звуки безнадійних молитов Мартена. Кінцівки в мене були холодні, наче свинець, важкі й незграбні.

Навіть гірше: я відчував, як мене охоплює оторопіла млявість переохолодження. Я зрозумів, що не тремчу, і знав, що це — кепський знак. Я був мокрющий і не мав доступу до вогню поблизу.

Небо знову пронизала блискавка. Мені сяйнула думка. Я страхітливо засміявся.

Я зазирнув за вершину гребеня і з задоволенням помітив, що жодного лучника не видно. Однак ватажок різко віддавав нові накази, і я не сумнівався, що там знайдуться нові луки чи хтось замінить тятиву. Навіть гірше: можливо, вони просто покинуть свій прихисток і здолають нас числом. У них іще стояла на ногах не менш як дюжина бійців.

Мартен досі лежав на березі й молився.

— Тейлу, якого вогонь не зміг убити, гляди мене у вогні. Я копнув його.

— Трясця твоєї матері, вставай уже, бо інакше смерть усім нам.

Він припинив молитись і підвів погляд. Я прокричав щось незрозуміле й нахилився, щоб потягнути його вгору за комір сорочки. Сильно трусонув Мартена і другою рукою пхнув йому лук, не знаючи, як ця зброя там опинилася.

Знову блимнула блискавка, показуючи мені те, що бачив Мартен. Мої руки були у крові дозорця. Через сильний дощ вона заструменіла й потекла, але не змилася. В нетривалому сліпучому світлі кров здавалася чорною.

Мартен отеретіло взявся за лук.

— Стріляй у дерево! — перекрикнув я грім. Мартен витріщився на мене як на божевільного. — Стріляй!

Напевно, щось у виразі мого обличчя таки його переконало, та його стріли розсипались, і він знову забурмотів собі під носа, шукаючи якусь стрілу на мулистому березі:

— Тейлу, який притис Енканіса до колеса, гляди мене в п'їтмі.

Після тривалого пошуку він знайшов стрілу й незграбно приклав її, попри дрож у руках, до тятиви, не припиняючи молитись. Я знову зосередився на таборі. Ватажок уже знову верховодив бійцями. Я бачив, як його уста викрикують накази, та не чув нічого, крім тремтливого голосу Мартена:

Тейлу, чиї очі все бачать,
Гляди мене.

Раптом ватажок зупинився і схилив голову набік. Заціпенів, неначе щось наслухаючи. Мартен продовжував молитися:

Тейлу, сину самого себе,
Гляди мене.

Ватажок бандитів хутко поглянув ліворуч і праворуч, неначе почув щось таке, що його збентежило. Знову схилив голову набік.

— Він тебе чує! — несамовито закричав я Мартенові. — Стріляй! Він їх до чогось готує!

Мартен прицілився в дерево посередині табору. По ньому хльостав вітер, а він продовжував молитися.

Тейлу, який був Мендою, який був тобою,
Гляди мене в ім'я Менди,
В ім'я Періалі,
В ім'я Ордала,
В ім'я Андана,
Гляди мене.

Ватажок повернув голову, неначе шукаючи щось у небі. Щось у цьому його порусі видавалося страшенно знайомим, але що сильніше мене охоплював озноб зв'язувача, то каламутнішими ставали мої думки. Ватажок бандитів повернувся й помчав до намету, а тоді зник усередині.

— Стріляй у дерево! — заволав я.

Мартен випустив стрілу, і я побачив, як вона міцно встромилася в стовбур величезного дуба, що бовванів посередині бандитського табору. Я заходився гарячково шукати в багнюці котрусь зі стріл, які розгубив Мартен, і засміявся з власних планів. Можливо, не вийде нічого. А може, я загину. Вже саме ковзання... Проте це не мало значення. Мені вже й так світила смерть, якби я не знайшов способу зігрітися й висушитися. Невдовзі до мене мав прийти шок. А може, й уже прийшов.

Моя долоня зімкнулася на стрілі. Я розділив свій розум на шість частин і прокричав потрібні зв'язування, глибоко встромляючи стрілу в промоклу землю.

— Що вгорі, те й унизу! — вигукнув я. То був жарт, який мав шанси зрозуміти лише хтось із Університету.

Минула одна секунда. Вітер ушух.

Усе довкола побіліло. Стало яскравим. Шум. Я падав.

А далі — нічого.

Розділ дев'яносто другий

Таборлін Великий

Я прокинувся. Теплим і сухим. Було темно.

Я почув запитання, сказане знайомим голосом.

Тоді голос Мартена.

— Це все він. Це він зробив.

Запитання.

— Дене, я в жодному разі не скажу. Богом клянуся, не скажу. Думати про це не хочю. Якщо хочеш, витягни це з нього сам.

Запитання.

— Ти знав би, якби бачив. Тоді ти нічо не хотів би більше знати. Не переч йому. Я бачив його сердитим. І більше нічого не скажу. Не переч йому.

Запитання.

— Та ну тебе, Дене. Він убивав їх одного за одним. А тоді трохи з'їхав з глузду. Він... Ні. Я просто скажу таке. Здається, він прикликав блискавку. Наче сам Бог.

«Наче Таборлін Великий», — подумав я. І всміхнувся. І заснув.

Розділ дев'яносто третій

Усі ми найманці

Після чотирнадцяти годин сну я був у чудовій формі. Моїх супутників це, схоже, здивувало, бо вони знайшли мене непритомним, холодним на дотик і залитим кров'ю. Вони роздягнули мене, трохи порозтирали мені кінцівки, а тоді закутали мене в ковдри й поклали в єдиний уцілілий намет бандитів. Решта п'ять були або спалені, або закопані, або загубилися, коли великий білий стовп блискавки вдарив у високий дуб, який стояв посередині бандитського табору.

Наступний день був хмарний, але, на щастя, не дощовий. Спершу ми подбали про свої ушкодження. Геспе дістала стрілу в ногу, коли їх заскочив зненацька дозорець. Дедан мав глибокий поріз уздовж одного плеча. Йому по-своєму пощастило, зважаючи на те що він кинувся на дозорця голіруч. Коли я спитав Дедана про це, він сказав, що просто не встиг оголити меч.

Мартен мав яро-червону гулю на лобі, над однією бровою, яку дістав через мене — чи то тоді, коли я його копнув, чи то тоді, коли я його тягав. Вона була чутлива на дотик, але він

стверджував, що йому вже з десятків разів діставалося сильніше під час бійок у корчмах.

Видужавши від ознобу, я прийшов у норму. Було видно, що мої супутники здивовані моїм раптовим поверненням із порога смерті, і я вирішив не розвіювати їхнього зачудування. Трохи таємничості не нашкодить моїй репутації.

Я забинтував забулений поріз від стріли, що зачепила мое плече, а також обробив кілька синців і подряпин, не пам'ятаючи, як їх дістав. Ще в мене був довгий неглибокий поріз у верхній частині передпліччя, який я заподіяв собі сам, та його навіть зашивати було не треба.

Темпі лишався неушкодженим, нітрохи не збентеженим і непроникним.

Другим пунктом нашого порядку денного стала турбота про мертвих. Поки я був непритомний, решта нашої компанії перетягнула більшість обгорілих, безживних тіл на один бік галявини. Це були:

Один дозорець, убитий Деданом.

Двоє, що заскочили Темпі зненацька в лісі.

Троє, що пережили удар блискавки та спробували втекти. Одного здолав Мартен, інших двох убив Темпі.

Сімнадцятеро обгорілих, скалічених чи подоланих блискавкою якимось інакше. Із них восьмеро були мертві чи померли від ран іще до того.

Ми знайшли сліди одного дозорця, який спостерігав за всіма цими подіями з північно-східної частини гребеня. Його слідам, коли ми їх знайшли, вже був один день, і жоден із нас не відчував ані найменшої охоти на нього полювати. Дедан зауважив, що, можливо, дозорець вартуватиме більшого живим, якщо поширить звістку про цю феєричну поразку серед інших людей, які замислюються про бандитське життя. Так ми вперше в чомусь погодилися.

Тіла ватажка серед зібраних трупів не було. Великий намет, у який він утік, розчавили великі шматки розбитого стовбура велетенського дуба. Позаяк у нас наразі було більш ніж удосталь справ, ми поки що не чіпали його решток.

Замість спробувати викопати двадцять три могили чи навіть братську могилу, в якій умістилися б двадцять три тіла, ми зібрали кострище й запалили його, коли довколишній ліс іще був мокрий від дощу. Я скористався своїми навичками, щоб багаття палало жарко й завзято.

Але була ще одна людина: дозорець, якого підстрелив Мартен і яким скористався я. Поки мої супутники збирали хмиз для багаття, я перейшов південний бік гребеня і знайшов місце, де його сховав Темпі, накривши смерековою гілкою.

Я довго дивився на те тіло, а тоді потягнув його на південь. Відшукав тихе місце під вербою та склав піраміду з каміння. Тоді прокрався в підлісок і тихенько наглядався від душі.

* * *

Блискавка? Що ж, блискавку пояснити непросто. Буря вгорі. Гальванічне зв'язування з двома схожими стрілами. Спроба заземлити дерево сильніше за будь-який громовідвід. Чесно кажучи, не знаю, чи можу вважати своєю заслугою те, що блискавка влучила саме так, як влучила. Але, якщо вірити історіям, то я викликав блискавку і вона прийшла.

В історіях, які розповідали інші, вдарила не одна блискавка — вдарили кілька блискавок одна за одною. Дедан описував це як «стовп білого вогню» й казав, буцімто він струсив землю так, що аж збив його з ніг.

Хай які там були причини, від височезного дуба залишився обвуглений пеньок заввишки із сірокамінь. Довкола лежали розкидані величезні його кусні. Менші дерева й кущі спалахнули, та їх загасив дощ. Більша частина довгих дощок, що їх бандити використали для свого укріплення, вибухнула й розлетілася на тріски, не більші за кінчик вашого пальця, або ж згоріла дощенту. Із підніжжя дерева тягнулися великі смуги розритої землі, через що галявина мала такий вигляд, ніби її зорав божевільний або роздерли пазурі якогось величезного звіра.

Попри це, ми після перемоги залишалися в бандитському таборі ще три дні. Струмок став доступним джерелом води,

а залишки провіанту бандитів були кращі за наші харчі. Ба більше, зібравши трохи деревини й парусини, ми всі дістали таку розкіш, як намет чи курінь.

Коли наша робота завершилася, незлагоди між нами зникли. Дощ припинився, і нам більше не треба було переховувати багаття, тож Мартенів кашель почав слабшати. Дедан і Геспе були чемні одне з одним, а ще Дедан почав десь на три чверті рідше поводитися зі мною як осел.

Однак нам, попри те що після завершення роботи стало легше, було не зовсім комфортно. Історій вечорами не звучало, а Мартен по змозі тримався подалі від мене. Я ніяк не міг ставити це йому на карб з огляду на те, що він бачив.

Із думкою про це я за першої ж можливості знищив потай воскових ляльок, які виготовив. Тепер вони були мені непотрібні, а я страшився того, що могло статись, якби хтось із моїх супутників виявив їх у моїй дорожній торбі.

Темпі не сказав ані слова про те, що я зробив із тілом бандита, і, наскільки я міг судити, не ставив цього мені на карб. Озираючись назад, я усвідомлюю, як мало насправді розумів адемів. Але тоді я помічав лише те, що Темпі менше допомагає мені відпрацьовувати кетан і більше часу присвячує нашим урокам мов і обговоренням вічно незрозумілого поняття летані.

На другий день ми забрали своє спорядження з попереднього табору. Коли до мене повернулася лютня, на душі стало легше, і вдвічі більше я зрадів тому, що чудовий футляр Денни залишався сухим і герметичним, попри нескінченний дощ.

А позаяк ми більше не переховувались, я грав. Цілий день тільки цим і займався. Минув майже місяць, відколи я хоч трохи музикував, і я скучив за цим так, що ви й уявити собі не можете.

Попервах мені здавалося, що Темпі моя музика не до вподоби. Мало того, що я якимось робом образив його, заспівавши на початку, — коли я діставав лютню, він завжди покидав табір. А тоді я почав помічати, як він стежить за мною, хоч і завжди звіддала й зазвичай принаймні частково сховавшись. Навчившись його шукати, я виявив, що Темпі завжди слухає, як я граю. Вирячивши очі, наче сич. Застигши, мов камінь.

На третій день Геспе вирішила, що її нога може потроху ходити. Тож нам довелося визначатися, що взяти із собою, а що покинути.

Це мало бути не так складно, як могло б. Більшу частину спорядження бандитів знищила блискавка, впале дерево чи буря. Але зі зруйнованого табору все одно можна було врятувати дещо цінне.

Досі ми не мали змоги добре обшукати намет ватажка, бо його розчавила одна з величезних гілок упалого дуба. Упала гілка, понад два фути завтовшки, вже сама по собі була дебелиша за більшість дерев. Однак на третій день ми нарешті спромоглися відрубати досить велику її частину, щоб можна було зіштовхнути її з руїн намету.

Мені не терпілося краще придивитися до тіла ватажка, бо щось у ньому тривожило мою пам'ять, відколи я побачив, як він вийшов із намету. А ще була більш прозаїчна причина: я знав, що його кольчуга має коштувати не менш як десяток талантів.

Однак ватажком і не пахло. Це нас дещо спантеличило. Мартен знайшов лиш одні сліди, що йшли від табору, — ті, які залишив дозорець-утікач. Куди ж подівся ватажок, ми всі й не здогадувалися.

Для мене це було головоломкою та прикрістю, бо я хотів краще роздивитись його обличчя. Дедан і Геспе вважали, що він просто втік у хаосі після блискавки — можливо, перетнув струмок, аби не залишити слідів.

Зате Мартен, коли ми не знайшли його тіла, явно занепокоївся. Він бурчав щось про демонів і відмовлявся наближатися до руїн. Я гадав, що Мартен поводить себе як забобонний дурень, але не заперечуватиму, що зникнення тіла серйозно бентежило й мене самого.

Усередині зруйнованого намету ми знайшли звичайний стіл, ліжко, письмовий стіл і двійко крісел. Усе було розтрощене й ні до чого не придатне. У знищеному письмовому столі були папери, і я чимало дав би, щоб їх прочитати, але вони надто довго пролежали серед вологи й чорнило на них потекло.

Ще знайшлася важка скринька з твердої деревини, трохи менша за буханець хліба. На її кришці був емальований родовий герб Алверонів, і вона була міцно замкнена.

І Геспе, і Мартен визнали, що погано вміють відмикати замки, а я, позаяк мені було цікаво, що там усередині, дозволив їм спробувати, тільки не пошкоджуючи замка. Кожен із них добряче посидів над нею, та жодного успіху не мав.

Хвилин за двадцять обережної вовтузні Мартен сплеснув руками.

— Не можу збагнути, в чому заковика! — оголосив він, потягнувшись і притиснувши долоні до попереку.

— Я можу спробувати й сам, — заявив я.

До цього я сподівався, що її відімкне хтось із них. Відмикання замків не з тих умінь, якими має пишатись арканіст. Воно не пасувало до тієї репутації, якої я сподівався зажити.

— Та невже? — сказала Геспе, здійнявши на мене брову. — Ти справді юний Таборлін.

Я пригадав історію, яку за кілька днів до того розповів Мартен.

— Ну звісно, — засміявся я, а тоді вигукнув, наслідуючи Таборліна Великого: — *Едро!* — і вдарив долонею по кришці скриньки.

Кришка різко відкрилася.

Я був здивований не менше за всіх інших, але краще це приховував. Вочевидячки, хтось із них дійсно відімкнув замок, але кришка застрягла. Мабуть, деревина розбухла, пролежавши кілька днів серед вологи. Коли ж я по ній ударив, вона просто звільнилася.

Тільки вони цього не знали. У них були такі обличчя, що можна було подумати, ніби я щойно провів трансмутацію золота в них перед носом. Навіть Темпі здійняв брову.

— Гарний трюк, Таборліне, — промовила Геспе так, ніби не знала, чи не розігрую я їх.

Я вирішив притримати язика й повернув свій набір імпровізованих відмичок у кишеню плаща. Якщо вже бути арканістом, то можна й бути знаменитим арканістом.

Стараючись випромінювати серйозну силу, я підняв кришку й зазирнув усередину. Найперше побачив товстий складений папірець. Витягнув його.

— Що це? — запитав Дедан.

Я продемонстрував папір усім присутнім. То була детальна мапа навколишньої місцевості, де було точно зображено не лише звивистий шлях, а й розташування довколишніх ферм і струмків. Кроссон, Фенгілл і шинок «Один гріш» були позначені й надписані на західній дорозі.

— Що то таке? — запитав Дедан, тицьнувши товстим пальцем на ніяк не підписаний хрестик у глибині лісу з південного боку дороги.

— Гадаю, цей табір, — відповів Мартен і показав. — Зовсім поряд із цим струмком.

Я кивнув.

— Якщо це так, то ми ближче до Кроссона, ніж я думав. Далі можна просто податися на південний схід і скоротити шлях більш ніж на день, — я поглянув на Мартена. — Як гадаєш, усе правильно?

— Так, дай поглянути, — я передав йому мапу, і він її оглянув. — Схоже на те, — погодився Мартен. — Я не думав, що ми зайшли так далеко на південь. Ідучи в той бік, ми зріжемо не менш як два десятки миль.

— Незле нам поталанило, — зауважила Геспе, потираючи забинтовану ногу. — Ну, хіба що хтось із вас, панове, бажає мене понести.

Я знову зосередився на скриньці. В ній лежало повно пакунків, щільно загорнутих у тканину. Діставши один із них, я побачив, як там зблиснуло золото.

Усі присутні забурмотіли. Я перевірів решту пакунків, маленьких і важких, і знайшов іще монети, незмінно золоті. Приблизний підрахунок показав, що там понад двісті роялів. Хоча я насправді ніколи не тримав такого в руках, мені було відомо, що один золотий роял дорівнює вісімдесятьом бітам. Майже стільки дав мені мейр на всю цю подорож. Не дивно, що він дуже хотів зупинити напади на своїх збирачів податків.

Я порухав у голові, переводячи вміст скриньки в більш знайому валюту. Вийшло понад п'ятсот срібних талантів. Достатньо, щоб купити чималий придорожній шинок або ціле фермерське обійстя з усією худобою й реманентом. На такі гроші можна купити собі невисокий титул, посаду при дворі чи офіцерський пост у війську.

Я бачив, як усі інші роблять підрахунки й собі.

— Може, розділимо невеличку часточку між собою? — запитав Дедан без особливої надії.

Я повагався, а тоді сягнув у скриньку.

— По роялю на кожного — як вам таке, справедливо?

Усі затихли, тимчасом як я розгорнув один зі згортків. Дедан поглянув на мене, не вірячи власним очам.

— Ти серйозно?

Я передав йому важку монету.

— На мою думку, люди менш сумлінні могли б і забути розповісти про це Алверонові. А може, й узагалі не повернулися б до Алверона. Я вважаю, що по роялю на кожного — це добра винагорода за нашу чесність.

Я кинув Мартенові й Геспе по яскравій золотій монеті.

— До того ж, — додав я, кидаючи рояль Темпі, — мене найняли розшукати ватагу бандитів, а не знищити дрібний військовий табір, — я продемонстрував свій рояль. — Ось наша винагорода за службу поза безпосередніми обов'язками, — засунув його в кишеню й погладив. — Алверонові про це знати не треба.

Дедан засміявся й лягнув мене по спині.

— А ти все ж не так уже й відрізняєшся від нас, — сказав він.

Я всміхнувся йому у відповідь і притиснув кришку до скриньки так, щоб вона закрилася, а тоді почув, як туго клацнув замок.

Я не згадував іще двох причин для своїх дій. По-перше, я фактично купував їхню відданість. Вони мимоволі усвідомили, як легко буде просто схопити ящик і зникнути. Це спало на думку й мені. П'ятсот талантів проторують мені шлях в Університеті на наступні десять років, ще й багацько зостанеться.

Тепер же вони були суттєво багатші й, напевно, почувалися чесними людьми. Важкий шматок золота відвертатиме їхні

думки від грошей, які я віз. Хоча все одно планував спати ночами, поклавши замкнену скриньку під подушку.

По-друге, ці гроші могли б стати мені у пригоді. Як той роял, який я відкрито поклав у кишеню, так і інші три, які я поцупив, роздаючи монети іншим. Як я вже казав, Алверон так і не помітить різниці, а чотири рояли — це навчання в Університеті протягом цілого семестру.

* * *

Коли я вмовив мейрову скриньку на дні своєї дорожньої торби, ми всі вирішили забрати собі дешицю з начиння бандитів.

Намети ми покинули з тієї самої причини, з якої взагалі не мали своїх. Вони були надто громіздкі, щоб їх носити. Ми забрали стільки харчів, скільки могли зберігати, бо знали: що більше ми понесемо, то менше доведеться купувати.

Я вирішив узяти один із мечів бандитів. Я не став би марнувати гроші на меч, оскільки не вмів ним користуватись, але якщо вже вони погано лежали...

Поки я дивився на різноманітну зброю, підійшов Темпі й дав трохи порад. Коли ми звузили вибір до двох мечів, Темпі нарешті сказав те, що думав:

— Ти не вмієш користуватися мечем.

«Запитання. Зніяковіння».

У мене склалося враження, що для нього думка про чийось нездатність користуватися мечем була доволі ганебна. Це все одно що не знати, як їсти ножом і виделкою.

— Ні, — поволі проказав я. — Але я сподівався, що ти зможеш мені показати.

Темпі застиг на місці в мовчанні. Можливо, я сприйняв би це як відмову, якби не пізнав його так добре. Такий спокій означав, що Темпі думає.

Паузи — одна з ключових частин розмови адемічною, тож я терпляче чекав. Ми тихо постояли одну хвилину, а потім — дві. Далі — п'ять. Далі — десять. Я силкувався зберігати тишу та спокій. Може, це і є чемна відмова.

Річ у тім, що я вважав себе страшенно обізнаним. Знав Темпі майже місяць, вивчив тисячу слів і п'ятдесят жестів із жестової мови адемів. Я знав, що адеми не соромляться голизни чи дотику, а також уже починав осягати таїну летані.

О так, я вважав себе страшенно розумним. Якби і справді знав хоч щось про адемів, то нізачо не наважився б поставити Темпі таке запитання.

— Ти навчиш мене цього? — показав він на той бік табору — туди, де лежав, спершись об дерево, мій футляр із лютнею.

Це запитання заскочило мене зненацька. Я ще ніколи не намагався навчити когось грати на лютні. Темпі міг знати це й налякати на щось подібне стосовно себе. Я знав, що він схильний висловлюватися з тонким підтекстом.

Справедлива пропозиція. Я кивнув.

— Спробую.

Темпі кивнув і показав на один із мечів, які ми розглядали перед цим.

— Носи його. Але не бийся.

На цьому він повернувся й пішов. Тоді я вважав це виявом його природної небагатослівності.

Полювання тривало весь день. Мартен забрав чимало стріл і всі тятиви, які міг знайти. А далі, перевіривши, чи не потрібні вони комусь із нас, вирішив узяти чотири довгі луки, що пережили блискавицю. Вузлик вийшов громіздкий, але Мартен стверджував, що у Кроссоні за них можна буде виручити великі гроші.

Дедан узяв пару чобіт і броньовану жилетку, гарнішу за ту, що була на ньому. Також він заявив свої права на колоду карт і набір кубиків зі слонової кістки.

Геспе взяла тоненьку пастушу свиріль і заховала на споді свого клунка майже дюжину ножів, сподіваючись, що зможе їх продати.

Навіть Темпі знайшов дещо собі до вподоби: точильний камінь, латунну скриньку для солі, а також пару лянних штанів, які він відніс до струмка й пофарбував у знайомий криваво-червоний колір.

Я взяв менше за всіх. Маленький ніжик на заміну тому, який зламав, а також маленьку бритву з роговою ручкою. Мені не так часто треба було голитись, але при дворі мейра в мене виникла така звичка. Я міг би вчинити за прикладом Геспе й також узяти кілька ножів, але мою дорожню торбу вже й так неприємно обтяжувала мейрова скринька.

Це може видатися дещо жадливим, але так просто влаштований світ. Майно мародерів мародерять, а час і доля роблять найманцями усіх нас.

Розділ дев'яносто четвертий

По камінню та корінню

Ми вирішили довіритися мапі, яку знайшли, та пішли навпростець на захід через ліс, узявши курс на Кроссон. Навіть прогавивши містечко, ми не могли не вийти на дорогу й не скоротити свій шлях на багато довгих миль.

Через поранену ногу в Геспе йти довелося повільно, і за перший день ми подолали всього шість чи сім миль. Під час однієї з наших численних перерв Темпі почав по-справжньому навчати мене кетану.

Я здуру вирішив, що він уже й так мене навчав. Насправді ж він просто виправляв найстрашніші мої помилки, бо вони його дратували. Приблизно так само я спокусився б настроїти лютню людині, яка грала б і фальшивила б у одному приміщенні зі мною.

Навчання — це було дещо абсолютно інше. Ми почали з початку кетану, і він виправляв мої помилки. Всі помилки. У самому тільки першому русі Темпі знайшов їх вісімнадцять, а в кетані понад сотня рухів. Я швидко почав мучитися сумнівами щодо цього навчання.

Також я почав навчати Темпі гри на лютні. Грав ноти на ходу й розповідав йому, як вони звучать, а далі показував йому деякі акорди. Це видавалося непоганим початком.

Ми сподівалися дістатися Кроссона до полудня наступного дня. Однак ближче до середини ранку ми натрапили на ділянку безрадiсного смердючого болота, що не було позначене на мапі.

Це стало початком воістину жалюгідного дня. Нам на кожному кроці доводилося перевіряти, куди ми ступаємо, і швидкість нашого просування стала черепашачою. Одного разу Дедан сахнувся й упав, заборсавшись і оббризкавши решту нас солонуватою водою. Він сказав, що бачив комара, більшого за свій великий палець, із хоботком завбільшки з жіночу шпильку для волосся. Я припустив, що це міг бути швидкопий. А Дедан припустив, що я можу вчинити із собою декілька неприємних і негігієнічних дій, щойно матиму змогу.

Поки день тягнувся далі, ми забули про повернення до дороги й зосередилися на більш нагальних проблемах, як-от пошуку сухого клаптика землі, на якому можна було б посидіти не тонучи. Але ми знаходили лише нове болото, карстові лійки та хмари писклявих комарів і кусючих мух.

Коли сонце вже почало сідати, ми нарешті вибралися з болота, а погода швидко перетворилася зі спекотної й вологої на холодну й вогку. Ми пленталися вперед, доки земля не почала нарешті підійматися. І ми, хоч і всі до одного були стомлені й мокрі, одногolosно вирішили прямувати далі, трохи віддалившись від комах і смороду гниття рослин.

Місяць був повний і забезпечував нам більш ніж удосталь світла, щоб розбирати шлях між деревами. Попри жалюгідний день, наш настрій почав покращуватися. Геспе так утомилася, що сперлася на Дедана, а коли забрьоханий найманець обійняв її однією рукою, сказала йому, що він уже багато місяців не пахнув так добре. Він відповів, що не може не схилитися перед вердиктом жінки, що відзначається такою очевидною вишуканістю.

Я напружився, чекаючи, коли їхні балачки набудуть ображеного й саркастичного тону. Але, плентаючись позаду них, зауважив, як лагідно Дедан обіймає її. Геспе спиралася на нього майже ніжно, практично не припадаючи на поранену ногу.

Я позирнув на Мартена, і старий слідопит усміхнувся, зблис-нувши білими зубами в місячному сьайві.

Невдовзі ми знайшли чистий струмок і почасти змили із себе запах і бруд. Прополоскали одяг і надягнули чистий. Я розпакував свій пошарпаний, потертий плащ і закріпив його на грудях, марно сподіваючись, що він може вберегти від вечірнього холоду.

Закінчуючи, ми почули вище за течією ледь чутний спів. Ми всі як один нашорошили вуха, та розчути щось чітко було важко через дзюркіт струмка.

Однак спів — це люди, а люди — це означало, що ми майже досягли Кроссона, а може, взагалі дістались «Одного гроша», якщо через болото звернули надто далеко на південь. Та навіть фермерська хата була би кращою за чергову ніч просто неба.

Тож, хоча ми були стомлені та змучені, надія на м'які ліжка, теплу їжу й холодні напої надала нам сил зібрати клунки й піти далі.

Ми йшли вздовж струмка. Дедан і Геспе продовжували крокувати парою. Звуки співу з'явилися і зникли. Через недавні дощі вода у струмку піднялася, і шуму, з яким він біг по камінню й корінню, часом вистачало, щоб заглушити навіть звуки наших кроків.

Урешті струмок став широким і спокійним, а густий підлісок порідшав і перейшов у широку галявину.

Співу вже не було. Також ми не побачили ні дороги, ні шинку, ні хоч якогось миготіння вогню. Лише широку галявину, добре освітлену місяцем. Струмок розширювався, утворюючи яскравий ставок. А на гладенькому камені край ставка сиділа...

— Господи Тейлу, оборони мене від демонів ночі, — оторопіло проказав Мартен. Однак вийшло в нього радше шанобливо, ніж перелякано. І він не відвів погляду.

— Це... — кволо вимовив Дедан. — Це...

— *Я не вірю у фей*, — спробував сказати я, та вийшло в мене хіба що ледь-ледь прошепотіти.

То була Фелуріян.

Розділ дев'яносто п'ятий

Погоня

На якусь мить наша п'ятірка заціпеніла. Неспішні брижі на поверхні ставка відбивалися на прекрасному силуеті Фелуріян. Оголена під місяцем, вона співала:

кей-ланіон лугіаль
ді марі фелануа
креата ту к'яр
ту аларан ді
дірелла. амауен.
лоесі ан деліан
ту ніа вор руглан
Фелуріян тей.

Її голос звучав дивно. М'яко й лагідно, занадто тихо, щоб ми чули її через усю галявину. Занадто слабко, щоб ми чули її, попри звуки, з якими текла вода й ворушилося листя. І все ж я чув його. Її слова звучали чітко й солодко, наче ноти флейти, що здіймаються й опускаються десь удалині. Це щось мені нагадувало, а що саме, я сказати не міг.

Мотив був такий самий, як той, який наспівав Дедан у своїй оповідці. Я не розумів там ані слова, крім імені Фелуріян в останньому рядку. І все ж відчував, як вона приваблює, непояснено й наполегливо. Наче якась невидима рука сягнула мені у груди та спробувала витягнути мене на галявину за серце.

Я опирався. Я відвів погляд і приклав одну руку до дерева поблизу, щоб не впасти.

Зачув, як позаду мене Мартен бурмоче: «Ні-ні-ні», — тихо, неначе намагаючись переконати самого себе.

— Ні-ні-ні-ні-ні. Навіть за всі гроші на світі.

Я озирнувся через плече. Слідопит гарячково вп'явся поглядом у галявину перед собою, та він здавався радше зляканим, аніж збудженим. Темпі стояв на місці, і на його обличчі, зазвичай спокійному, чітко відбивався подив. Дедан заціпенів

ізбоку з витягнутим обличчям, тимчасом як Геспе швидко поглядала то на нього, то на галявину.

А тоді Фелуріян заспівала знову. Це було схоже на обіцянку теплого вогнища серед холодної ночі. Схоже на усмішку юної дівчини. Я зловив себе на спогадах про Лосі в «Одному гроші», чий руді кучері скидалися на вогненний водоспад. Я пригадав обриси її грудей і те, як вона проводила рукою крізь моє волосся.

Фелуріян співала, і я відчував, як це приваблює. Приваблювало це сильно, та не так сильно, щоб я не міг стриматись. Я знову поглянув на галявину й побачив Фелуріян; її шкіра під вечірнім небом здавалася сріблясто-білою. Вона нагнулася, щоб занурити одну руку у воду ставка, граційніша за танцівницю.

Раптом мої думки проясніли. Чого я боюся? Казочки про фей? Це ж магія, справжня магія. Ба більше, це магія співу. Я ніколи собі не прощу, якщо прогавлю цю можливість

Я знов озирнувся на своїх супутників. Мартен помітно тремтів. Темпі поволі задкував. Деданові руки, витягнуті по швах, стиснулися в кулаки. Чи буду я як вони, забобонним і наляканим? Ні. Ніколи. Я ж із Аркануму. Я — іменувач. Я — один з едема ру.

Я відчув, як у мені закипає нестримний сміх.

— Зустрінуся з вами в «Одному гроші» за три дні, — сказав я й вийшов на галявину.

Тепер я гостріше відчував, як мене тягне до Фелуріян. Її шкіра у сьайві місяця здавалася яскравою. Її довге волосся падало довкола неї тінню.

— До дідька це, — долинув іззаду Деданів голос. — Якщо він іде, то я теж і...

Почалася бійка, що швидко завершилася звуком удару об землю. Я швидко озирнувся й побачив, що Дедан лежить долілиць на невисокій траві. Геспе вперла коліно йому в попереk і скрутила одну його руку в нього за спиною. Він кволо пручався й сильно лаявся.

Темпі спокійно стежив за ними, неначе судив поєдинок борців. Мартен несамовито махав руками в мій бік.

— Малий, — наполегливо зашепотів він, — вертай сюди! Малий! Вертайся!

Я знову повернувся до струмка. Фелуріян стежила за мною. Навіть за сотню футів від неї я бачив її очі, темні й цікаві. Її уста розтягнулися в широкій загрозливій усмішці. Вона дико засміялася. Сміх вийшов ясным і радісним. І звучав він не по-людськи.

А тоді Фелуріян дременула через галявину, швидко, мов горбчик, граційна, як олениця. Я погнався за нею й, попри вагу дорожньої торби та меча на поясі, рухався так швидко, що плащ у мене за спиною майорів, наче прапор. Я ніколи не біг отак, ані до, ані після цього. Так біжить дитина, легко та прудко, нітрохи не боячись упасти.

Фелуріян була попереду мене. Чкурнула в куші. Я нечітко пам'ятаю якісь дерева, запах землі, сірість каменю в місячному сяйві. Вона сміється. Вона ухилиється, танцює, виривається вперед. Чекає, доки я не опиняюся так близько, що ще трохи — і зможу торкнутись, а тоді відскакує. Вона сяє у світлі місяця. Хапкі гілки, бризки води, теплий вітер...

І я її схопив. Її руки вчепилися мені у волосся й наближають мене до неї. Її уста жадібні. Її язик сором'язливий і швидкий. Її дихання у мене в роті, заповнює мені голову. Гарячі вершинки її грудей ковзають по моїх грудях. Вона пахне гвоздикою, мускусом, стиглими яблуками, що впали на землю...

І жодних вагань. Жодних сумнівів. Я чудово знаю, що робити. Мої руки торкаються її карку. Легенько гладять її лице. Беруться за її волосся. Ковзають по її гладенькому стегну. Міцно беруть її за бік. Обхоплюють її тонку талію. Підіймають Фелуріян. Кладуть...

І вона звивається піді мною, гнучка і млосна. Рухається повільно, зітхаючи. Її ноги довкола мене. Її спина вигинається. Її гарячі руки хапають мене за плечі, за передпліччя, тиснуть мені на поперек...

І вона сідлає мене. Її рухи несамовиті. Її довге волосся тягнеться по моїй шкірі. Вона сіпає головою, тремтячи і трусячись, кричить невідомою мені мовою. Її гострі нігті впиваються у пласкі м'язи в мене на грудях...

І в цьому відчувається музика. У її незв'язних криках, які стають то вищими, то нижчими. У її зітханні. У калатанні мого серця. Її рух сповільнюється. Я хапаюся за її стегна в несамовитому контрапункті. Наш ритм подібний до німої пісні. До раптового гromу. До ледь чутного бою далекого барабана...

А тоді все зупиняється. Я вигинаюся всім тілом. Я натягнутий, як струна лютні. Тремчу. Потерпаю від болю. Я натягнутий занадто сильно і рвуся...

Розділ дев'яносто шостий

Сам вогонь

Прокинувшись, я відчув, як щось торкається країв моєї пам'яті. Розплющив очі й побачив дерева, що витягнулися на тлі присмеркового неба. Довкола мене лежали шовкові подушки, а за кілька футів лежала Фелуріян, невимушено розтягнувшись оголеним тілом уві сні.

Вона здавалася гладенькою й бездоганною, наче статуя. Фелуріян зітхнула вві сні, і я вилаяв себе за таку думку. Я знав, що вона геть не схожа на холодний камінь. Вона була тепла й піддатлива, а найгладкіший мармур порівняно з нею був точильним каменем.

Моя рука потягнулася до неї, та я зупинив себе, бо не хотів порушити бездоганну картину перед собою. Мене почала тривожити віддалена думка, та я відмахнувся від неї, як від докучливої мухи.

Губи Фелуріян розімкнулися й зітхнули; такий звук могла б видати голубка. Я пам'ятав дотик цих губ. У мені занів біль, і я змусив себе відвести погляд від її м'яких вуст, подібних до квіткових пелюсток.

Її зімкнені повіки нагадували крильця метелика, вкриті завитками темно-пурпурового й чорного кольору з блідо-золотими візерунками, що поступово зливалися з її шкірою. Коли її очі злегка рухалися вві сні, візерунок змінювався, наче метелик розправляв крильця. Вже саме це видовище, на-

певне, було варте тієї ціни, яку мають сплачувати за нього всі чоловіки.

Я пожирав Фелуріян очима, знаючи, що всі пісні та історії, які я чув, — це ніщо. Вона — це те, про що мріють чоловіки. Хай де я був, хай скількох жінок бачив, але рівну їй зустрів лиш один раз.

Щось у голові почало на мене кричати, та я був заворожений ворущінням її очей під повіками, обрисами, яких набували її уста, рухаючись так, ніби вона була ладна поцілувати мене навіть уві сні. Роздратувавшись, я знову відмахнувся від цієї думки.

Я мав або збожеволіти, або померти.

Ця думка нарешті прорвалася до моєї свідомості, і я відчув, як на моєму тілі раптом настобурчилися всі волосинки. Намить до мене прийшла бездоганна, чиста ясність розуму, неначе я виринув із води, щоб подихати, і я швидко заплющив очі, намагаючись зануритись у Кам'яне Серце.

Воно не прийшло. Цей холодний, мовчазний стан уперше в житті мені не вдався. Я заплющував очі, та мою увагу однаково відвертала Фелуріян. Її солодкий подих. Її м'які груди. Наполегливі, напіввідчайдушні зітхання, що виривалися з холодних, ніжних, як пелюстки, губ...

Камінь. Не розплющуючи очей, я загорнувся у спокійну раціональність Кам'яного Серця, наче в мантию, і лиш тоді наважився бодай подумати про неї знову.

Що я знав? Я пригадав сотню історій про Фелуріян і визначив наскрізні теми. Фелуріян вродлива. Зачаровує смертних чоловіків. Вони йдуть за нею до Фею й помирають у її обіймах.

Як вони помирають? Здогадатися було неважко: від крайнього фізичного напруження. Це дійсно було доволі виснажливо, і, можливо, домосідові чи кволій людині велося б не так добре, як мені. Тепер же, коли я перестав на це зважати, все моє тіло почало скидатися на добре витиснуту ганчірку. Плечі нили, коліна палали, а на шиї виступили солодкі сліди від любовних укусів — від правого вуха вздовж грудей до...

Моє тіло спалахнуло, і я поліз углиб Кам'яного Серця, доки мій пульс не сповільнився і я не зміг викинути думку про Фелуріян із чільного місця в голові.

Мені згадувалися чотири історії, в яких чоловіки верталися з Фею живими. В усіх казанки були потріскані, як гончарські камінчики. Яким чином проявлявся їхній безум? Одержимістю, випадковою загибеллю через відірваність від реальності та виснаженням від крайньої меланхолії. Троє померли щонайбільше за виток. У четвертій історії йшлося про чоловіка, який протримався майже пів року.

Але щось не сходилося. Ніде правди діти, Фелуріян була прегарна. Вправна? Поза сумнівом. Але так, щоб кожен гинув чи божеволів? Ні. Це було просто малоімовірно.

Я не хочу знецінити цей досвід. Ані на мить не сумніваюся, що раніше це цілком природно позбавляло чоловіків здорового глузду. Однак я знав, що сам цілком психічно здоровий.

Я ненадовго замислився, чи не з'їхав із глузду, сам того не знаючи. Тоді розглянув можливість того, що завжди був не при своєму розумі, визнав, що це ймовірніше за перше, а відтак викинув із голови обидві ці думки.

Я лежав на місці, не розплющуючи очей і насолоджуючись своєрідною тихою млістю, якої ще ніколи не відчував. Посмакував цю мить, а тоді розплющив очі та приготувався тікати.

Я окинув поглядом шатро, його шовкові фіранки й розкидані в ньому подушки. Це були лише оздобы для Фелуріян. Посеред усього цього лежала вона, з округлими стегнами, стрункими ногами та пружними м'язами, що ворушилися під шкірою.

Вона стежила за мною.

Якщо вона була прекрасна під час спочинку, то коли не спала, була вдвічі прекрасніша. Під час сну вона була малюнком вогню. А поза сном була самим вогнем.

Вам може видатися дивним, що в ту мить я відчув страх. Може видатися дивним, що на відстані витягнутої руки від найпривабливішої жінки на світі я раптом згадав, що смертний.

Вона всміхнулася — її усмішка була подібна до ножа в оксамиті — й потягнулася, наче кішка на сонці.

Її тіло було створене, щоб розтягуватись. Напружилися вигин її спини та її гладенький живіт. Коли вона ворухнула руками, її округлі повні груди піднялись, і я раптом відчув себе оленем під час гону. Моє тіло відреагувало на неї, і хтось неначе загамселив по холодній байдужості Кам'яного Серця гарячою кочергою. Моє самовладання на мить зникло, і певна, не така дисциплінована, частина мого розуму заходилася складати пісню для Фелуріян.

Я не міг приділити увагу приборканню цієї частини себе. Тож зосередився на тому, щоб уберегтися всередині Кам'яного Серця, ігноруючи як її тіло, так і ту настирливу частину свого розуму, що складала римовані куплети в якомусь далекому закутку моєї голови.

Це було не найпростішою річчю на світі. Власне кажучи, порівняно з цим пережити звичні труднощі симпатії було легко, як скакати. Якби не підготовка, здобута в Університеті, я став би зламанною жалюгідною істоткою, міг би зосередитися лише на власному полоненні.

Фелуріян поволі припинила тягнутися, розслабилася й поглянула на мене старими-престарими очима. Очима, не схожими ні на що з того, що я досі бачив. Колір у них був приголомшливий...

Ті очі, літній присмерк їх,
...своєрідна присмеркова синь. Вони були приголомшливі.
Ба більше...

Легеньке пурхання повік,
...вони геть не мали білків...
Багрець небес вуста обнік...

Я зціпив зуби, відірвав від себе ту частину, що торохтіла без упину, і запроторив її у віддалений куточок свого розуму: хай співає сама до себе.

Фелуріян схилила голову набік. Очі в неї були уважні й холодні, наче у птаха.

— чому ти такий тихий, коханий вогнику? я тебе загасила?
Її голос видавався дивним. Йому геть не була властива різкість. Він був утіленням тихої плавності, скидався на шма-

точок бездоганно відшліфованого скла. І голос Фелуріян, попри всю свою дивну м'якість, біг по моєму хребту так, що я почувався котом, якого щойно погладили аж до кінчика хвоста.

Я відступив іще далі вглиб Кам'яного Серця, відчув, як воно оточує мене, холодне й заспокійливе. Однак, хоча моя увага в основному була зосереджена на самовладанні, дрібна, божевільна, лірична частина мого розуму вийшла на передній план і сказала:

— Загасила? В жодному разі. Хоч я й занурився в тебе, я паляю. Поворот твоєї голови подібний до пісні. Подібний до іскри. Він наче подихом вогонь роздмухує в мені, а той реве твоє ім'я в шаленстві навісім.

Обличчя Фелуріян посвітлішало.

— поет! я мала би здогадатися, що ти поет, із того, як рухалося твоє тіло.

Її лагідний тихий голос ізнову заскочив мене неготовим. Річ була не в тому, що вона говорила з придилом, хрипкувато чи пристрасно. Нічого аж настільки дешевого чи награного. Однак, коли вона говорила, я мимоволі звертав увагу на те, що її дихання виривається з грудей, минає м'яку солодкість її горла, а тоді оформлюється в обережній грі губ, зубів і язика.

Вона наблизилася до мене накарачках крізь подушки.

— ти був схожий на поета, полум'яного та прекрасного, — коли вона обхопила моє лице руками, її голос звучав не гучніше за подих. — поети лагідніші. вони кажуть дещо гарне.

Я знав лиш одну людину зі схожим голосом. Елодіна. Іноді його голос наповнював повітря так, ніби його слухав сам світ.

Голос у Фелуріян був не звучний. Не наповнював лісової галлявини. Її голос був затишшям перед раптовою літньою бурею. Він був м'який, наче легкий дотик пір'їнки. Від нього моє серце хиталося в грудях.

Коли вона так говорила, називала мене поетом, я не наїжащувався й не скреготів зубами. В її вустах це було найсолодшим назвиськом для людини. Така була сила її голосу.

Фелуріян провела кінчиками пальців по моїх губах.

— цілунки поетів найкращі. ти цілуєш мене, наче полум'я свічки, — вона прибрала одну руку й торкнулася власних вуст. Від цього спогаду її очі спалахнули.

Я взявся за її руку й ніжно її стиснув. Мої руки завжди видавалися граційними, та поряд із її руками здавалися грубими й неоковирними. Дихаючи їй у долоню, я заговорив:

— Твої цілунки — наче сонячне світло на губах.

Вона опустила погляд, і крильця метелика затанцювали. Я відчув, як моя бездумна потреба в ній слабшає, й почав розуміти. Це була магія, але геть не така, яку я знав. Не симпатія й не сигалдрія. Фелуріян доводила чоловіків до божевілля від жаги так само, як моє тіло випромінювало тепло. Це було природно для неї, та вона могла це контролювати.

Її погляд ковзнув по купці моїх одягу та пожитків, неохайно розкиданих в одному кутку галявини. Вони здавалися дивовижно недоречними серед шовків і м'яких барв. Я побачив, як вона зупинила погляд на моєму футлярі з лютнею. Заціпеніла.

— мій вогник — *солодкий* поет? він співає? — її голос затремтів, і я відчув, як її тіло напружилось в очікуванні відповіді. Вона знову поглянула на мене. Я всміхнувся.

Фелуріян кинулася геть і принесла мій футляр із лютнею, наче дитина нову іграшку. Взявши його, я побачив, що очі в неї великі й... мокрі?

Я зазирнув їй у вічі й раптом зрозумів, на що має бути схоже її життя. Їй тисяча років і час від часу буває самотньо. Якщо хочеться товариства, доводиться зваблювати та приманювати. І заради чого? Одного вечора з кимось? Однієї години? Як довго може протриматися звичайний чоловік, перш ніж його воля зламається й він стане бездумним, як ошалілий пес? Недовго.

І кого вона зустрічає в лісі? Фермерів і мисливців? Як вони можуть розважати, ставши рабами її пристрастей? На мить мені стало її шкода. Я знаю, що таке самотність.

Я забрав лютню з футляра й заходився її настроювати. Випробував її, зігравши один акорд, і ретельно настроїв іще раз. Що зіграти найпрекраснішій жінці на світі?

Насправді визначитися було неважко. Батько навчив мене оцінювати аудиторію. Я заграв «Сестер Флін». Якщо ви ніколи не чули про цю пісню, я не здивований. Це весела і жвава пісенька про двох сестер, які пліткують, сперечаючись через ціни на масло.

Більшість людей хоче чути історії про легендарні пригоди й кохання. Але що зіграти істоті з легенди? Що заспівати жінці, яка була предметом кохання, відколи живуть смертні? Пісні про звичайних людей. Принаймні я на це сподівався.

Наприкінці вона радісно заплескала в долоні.

— ще! ще? — і всміхнулася з надією, схиливши голову набік, щоб показати, що це — прохання. Очі в неї були великі, завзяті та сповнені обожнювання.

Я зіграв їй «Ларма та його ель». Зіграв «Доньок коваля». Зіграв ідіотську пісеньку про священника, що ганявся за коровою, яку написав у десять років і якій навіть не вигадав назви.

Фелуріян сміялася й аплодувала. Затуляла рота від шоку й закривала руками очі від сорому. Що більше я грав, то сильніше вона нагадувала мені сільську молодицю, яка вперше потрапила на ярмарок і сповнилася чистої радості. Її лице сяє невинним захватом, а очі вражено округлюються, хоч що вона бачить.

А ще вони, звісно, гарні. Я зосередився на роботі своїх пальців, щоб не думати про це.

Після кожної пісні Фелуріян нагороджувала мене поцілунком, через який було важко вирішити, що зіграти далі. Не можна сказати, ніби я був дуже проти. Доволі швидко стало зрозуміло, що поцілунки мені миліші за монети.

Я зіграв їй «Мідника-гарбаря». Скажу вам от що: ніколи, ніколи не забуду образу Фелуріян, яка тихим ніжним голосом виводить приспів моєї улюбленої застільної пісні. Не забуду до скону.

При цьому я відчував, як влада її чарів наді мною потроху слабне. Це дало мені змогу відсапатись. Я розслабився й дозволив собі трішки виринути з Кам'яного Серця. Байдужий спокій може бути корисним настроєм, але в ньому неможливо зворушливо виступати.

Я грав кілька годин і наприкінці знову почувався собою. Я маю на увазі, що міг дивитися на Фелуріян і реагувати на неї не бурхливіше, ніж зазвичай реагують на образ найпрекраснішої жінки на світі.

Я досі пам'ятаю, як вона сиділа оголена серед подушок, а в повітрі між нами танцювали метелики кольору сутінків. Я тоді не збудився б, лише якби не був живим. Однак розум неначе повернувся до мене, і я радів цьому.

Коли я повернув лютню до футляра, Фелуріян невдоволено гмикнула на знак протесту.

— ти стомлений? — запитала вона з ледь помітним усміхом. — якби я знала, солодкий поете, то не втимила б тебе.

Я якомога винуватіше всміхнувся.

— Перепрошую, та година, здається, вже доволі пізня, — насправді ж небо досі було пурпурове, як на початку сутінків, таке саме, як тоді, коли я тільки прокинувся, та я повів далі. — Мені треба швидко піти, щоб зустрітися...

Мій розум оторопів — швидко, неначе від удару в потилицю. Я відчув пристрасть, несамовиту й невситиму. Відчув потребу володіти нею, шалено притиснути її тіло до свого, скуштувати нестримної солодкості її вуст.

Лише підготовка арканіста дозволила мені зберегти якимсь уявлення про власне «я». І все одно я втримався за нього ледь-ледь, самими кінчиками пальців.

Фелуріян сиділа на подушках навпроти мене, схрестивши ноги; її лице було сердите і грізне, очі — холодні й жорсткі, наче далекі зорі. Вона з демонстративним спокоєм змахнула з плеча метелика, що поволі розводив крильця. В її простому жесті була така потужна лють, що в мене стиснувся шлунок і я усвідомив таке:

Від Фелуріян ніхто *ніколи* не йде. Ніколи. Вона тримає чоловіків у себе, доки їхні тіла й розуми не ламаються від кохання до неї. Вона тримає їх у себе, доки вони не набридають, а коли відсилає їх геть, чоловіки божеволіють саме через відхід.

Я був безсилий. Я був цікавинкою. Я був іграшкою, найновішою й тому найлюбішою. Можливо, я ще довго їй не набри-

датиму, та цей час настане. А коли вона таки мене звільнить, мій розум розірветься на частини від жаги до неї.

Розділ дев'яносто сьомий

Кров і гірка рута

Сидячи серед шовків і втрачаючи контроль над собою, я відчув, як моє тіло накрила хвиля холодного поту. Зціпив зуби й відчув невеликий спалах гніву. Розум усе моє життя був єдиним, на що завжди можна було покластися, єдиним, що завжди цілковито належало мені.

Я відчував, як моя рішучість тане, поки моїм природним бажанням приходить на зміну щось тваринне, нездатне думати про щось, окрім власної хіті.

Та частина мене, що ще лишалася Квоутом, лютувала, проте я відчував, як моє тіло реагує на її присутність. Я зі страхітливим зачудуванням відчував, як повзу між подушок до Фелуріян. Намацав однією рукою її стрункий стан і нахилився, щоб поцілувати її з жахливою спраглистю.

Я подумки завив. Мене били та шмагали, морили голодом і ранили холодною зброєю. Проте мій розум належить мені, хай що станеться з цим тілом чи навколишнім світом. Я кинувся на гра-ти невидимої клітки з місячного сяйва й жаги.

І не знати як утримався осторонь Фелуріян. Моє дихання вивалалося з горла так, ніби від чогось тікало.

Фелуріян напівлежала на подушках, схиливши голову до мене. Її губи були світлі й бездоганні. Очі — наполовину прикриті повіками й голодні.

Я змусив себе відірвати погляд від її обличчя, та безпечних видовищ для моїх очей не було. Її шия була гладенька й витончена, тремтіла від швидкого пульсу. Добре виднілась одна округла повна грудь, тоді як друга трохи відхилилася вбік і вниз, як усе її тіло. Вони здіймалися й падали в такт диханню, рухалися обережно, відкидаючи на її шкіру тіні, наче від сяйва свічок. Я помітив за її розтуленими блідо-рожевими губами бездоганну білизну зубів...

Я заплющив очі, та від цього чомусь стало лише гірше. Відчувати тепло її тіла було все одно що стояти біля багаття. Я торкнувся рукою м'якої шкіри її талії. Фелуріян заворушилася піді мною, і її грудь легенько зачепила мою грудну клітку. Я відчув її дихання в себе на шії. Здригнувся й почав пітніти.

Я знову розплющив очі й побачив, як вона пильно дивиться на мене. Обличчя в неї було безневинне, майже ображене, ніби вона не могла зрозуміти, як це їй відмовляють. Я роздмухав маленький вогник злості в самому собі. Ніхто так не поводитьсь зі мною. Ніхто. Я втримався осторонь неї. Вона насупилася, злегка зморщивши чоло, неначе роздратовалася, розсердилася чи на чомусь зосередилася.

Фелуріян потягнулася вгору, до мого обличчя. Очі в неї були уважні, ніби вона намагалася прочитати щось записане глибоко всередині мене. Я спробував відсахнутися, згадавши її дотик, але моє тіло просто здригнулося. З моєї шкіри падали краплинки поту, легенько вдаряючись об шовкові подушки та пласкі обриси її живота внизу.

Вона ніжно торкнулася моєї щоки. Я легенько нагнувся, щоб її поцілувати, і щось у мене в голові зламалося.

Я відчув цей злам: чотирьох років мого життя як не було. Раптом я повернувся на вулиці Тарбієна. Троє більших за мене хлопців із масним волоссям і поросячими очицями витягнули мене з розбитого ящика, в якому я спав. Двоє з них прип'яли мене за передпліччя до землі. Я лежав у стоячій калюжі, страшенно холодній. Ранок тільки починався, ще світили зорі.

Один із хлопців затулив мені рукою рота. І байдуже. Я вже провів у місті не один місяць. Розумів, що голосно кликати на допомогу безглуздо. У найкращому разі ніхто не прийде. У найгіршому — хтось прийде і їх стане більше.

Двоє з них мене тримали. Третій зрізав одяг із мого тіла. Порізав мене. Вони розповіли мені, що зібралися зробити. Їхнє дихання жахливо гріло мені обличчя. Вони сміялися.

Там, у Тарбієні, напівголий і безпорадний, я відчув, як у мені щось збирається. Відкусив два пальці на руці, що затиснула

мені рота. Почув крик і лайку, з якими один із хлопців відхитнувся від мене. Безупинно пручався, рятуючись від іншого, який іще був на мені. Почув, як зламалася моя рука, і його хват ослабнув. Я завив.

Я скинув його із себе. Не припиняючи волати, підвівся. Одяг висів ганчір'ям довкола мене. Я збив одного з них на землю. Моя рука намацала вільний камінець серед бруківки, і ним я зламав тому хлопцеві ногу. Пам'ятаю, який звук вона видала. Я гамселив, доки в нього не зламались обидві руки, а тоді розбив йому голову.

Підвівши погляд, я побачив, що той, який порізав мене, зник. Третій притулився до стіни. Він притиснув закривавлену руку до грудей. Очі в нього були вирячені й несамовиті. А тоді я почув, як наближаються чийсь кроки, впустив камінець і побіг, усе далі й далі...

Раптом, багато років по тому, я знову став отим диким хлопчиною. Закинув голову назад і подумки загарчав. Відчув щось глибоко у собі. І потягнувся до нього.

Усередині мене запанував напружений спокій, тиша, яка зазвичай буває перед гуркотом грому. Я відчув, як повітря довкола мене починає кристалізуватися.

Стало холодно. Я відсторонено зібрав шматочки свого розуму та склав їх усі воедино. Я був мандрівним артистом Квоутом, едема ру з походження. Був Квоутом-студентом, ре'ларом Елодіна. Був Квоутом-музикантом. Був Квоутом.

І стояв над Фелуріян.

Здавалося, тоді я єдиний раз у житті був повністю при тямі. Все здавалося ясным і чітким, неначе я дивився новими очима. Неначе я взагалі не морочився з очима й дивився на світ безпосередньо розумом.

«Сонним розумом», — ледве усвідомила якась частина мого «я». «Тільки це не сон», — подумав я й усміхнувся.

Я поглянув на Фелуріян і тоді зрозумів її з голови до п'ят. Вона була з фейрі. Не переймалася правдою та кривдою. Вона повністю складалася з жаги, була вельми подібна до дитини. Дитина не переймається наслідками, як і раптова буря. Фелуріян

була схожа й водночас несхожа на них обох. Вона була прадавня, невинна, сильна, горда.

Чи так бачив світ Елодін? Чи це була та магія, про яку він говорив? Не таємниці чи фокуси, а магія Таборліна Великого. Завжди присутня, та досі мені невидима?

Вона була прекрасна.

Я перехопив погляд Фелуріян, і світ став повільним і млявим. Я почувався так, ніби мене штовхнули під воду, ніби з мого тіла витиснулося все повітря. Тієї крихітної миті я був приголомшений і оторопілий, наче мене вдарила блискавка.

Та мить минула, і все знову заворушилося. Тільки тепер, зазираючи в сутінкові очі Фелуріян, я розумів її не з голови до п'ят, а значно глибше. Тепер я знав її до нутра кісток. Її очі були наче чотири чітко записані музичні фрази. Мій розум наповнила несподівана пісня про неї. Я вдихнув і заспівав її чотири жорсткі ноти.

Фелуріян сіла. Провела рукою перед очима й вимовила одне слово, гостре, наче бите скло. В моїй голові з'явився біль, подібний до грому. По краях поля зору замиготіла п'ятьма. Я відчув смак крові й гіркої рути.

Світ знову набув чіткості, і я втримався від падіння.

Фелуріян нахмурилася. Випрямилася. Підвелася. Ступила один крок із зосередженим обличчям.

Стоячи на ногах, вона не здавалася ні високою, ні грізною. Її голова була на рівні мого підборіддя, не вище. Її темне волосся висіло тіньювою завісою, прямою, як ніж, і злегка торкалося вигину її стегон. Вона була струнка, бліда, бездоганна. Я ніколи не бачив такого милого обличчя, вуст, так відверто створених для поцілунків. Вона вже не супилася. І не всміхалася. Її губи були м'які та злегка розтулені.

Вона ступила ще крок. Звичайний порух її ноги був подібний до танцю, а її стегно, посунувшись без додаткових зусиль, заворожувало, наче вогонь. Вигин її босої стопи говорив про інтимність більше, ніж усе, що я бачив за своє коротке життя.

Ще один крок. Її усміх був потужний і повний. Вона була гарна, як місяць. Сила огортала її, наче мантія. Від неї здри-

галося повітря. Вона розходилася позаду Фелуріян, наче пара величезних невидимих крил.

Коли вона опинилася так близько, що її можна було торкнутись, я відчув, як її сила вібрує в повітрі. Жага здійнялася довкола мене, наче море під час бурі. Фелуріян підняла руку. Торкнулася моїх грудей. Я здригнувся.

Вона перехопила мій погляд, і в розписаних там сутінках я знову побачив чотири чіткі музичні фрази з пісні.

Я проспівав їх. Вони вирвалися з мене на волю, наче птахи.

Раптом мій розум знову став ясним. Я вдихнув і вдивився в очі Фелуріян. Я знову заспівав, і цього разу я був сповнений люті. Прокричав чотири жорсткі ноти пісні. Проспівав їх, напружені, білі, тверді, як залізо. І почувши їх, я відчув, як сила Фелуріян здригнулася, а тоді розтрошилася — і в порожнечі не залишилося нічого, крім болю та гніву.

Фелуріян здивовано скрикнула й сіла так раптово, що це скидалося на падіння. Вона підсунула зігнуті коліна до себе й зіщулилася, стежачи за мною круглими наляканими очима.

Роззирнувшись довкола, я побачив вітер. Не так, як можна побачити дим або туман: я побачив вічно мінливий вітер сам по собі. Він був знайомий, наче обличчя забутого друга. Я засміявся й розкинув руки, чудуючись його мінливій формі.

Я склав долоні ківшиком і зітхнув, видихнувши в порожнину між ними. Вимовив ім'я. Заворушив руками та сплів свій подих, тонкий, наче серпанок. Він розійшовся, огортаючи Фелуріян, а тоді спалахнув срібним полум'ям, що втиснуло її у своє мінливе тісне ім'я.

Я тримав її над землею. Вона дивилася на мене з острахом і подивом, а її темне волосся танцювало в полум'ї, наче окремий вогонь.

Тут я збагнув, що можу її вбити. Це було би просто, все одно що кинути за вітром аркуш паперу. Але від цієї думки мені стало зле, і я уявив, як метеликові відривають крильця. Вбити її означало би знищити дещо дивовижне й чудове. Без Фелуріян світ збідніє. Почне подобатися мені трохи менше. Це було б

усе одно що розбити лютню Іллієна. Все одно що одночасно позбавити когось життя і спалити бібліотеку.

З іншого боку, на кону стояли мої безпека та психічне здоров'я. Мені здавалося, що з Квоутом світ також цікавіший.

Але вбити її я не міг. Принаймні отак. Орудуючи новоздобутими магічними здібностями, мов анатомічним ножом.

Я заговорив знов, і її здуло вітром на подушки. Я зробив руками жест, наче щось розривав, і срібне полум'я, що колись було моїм диханням, обернулося на три ноти зламаної пісні й розійшлося поміж дерев.

Я сів. Фелуріян вмостилася напівлежачи. Кілька довгих хвилин ми оглядали одне одного. В її очах промайнули страх, настороженість і цікавість. Я побачив у її очах своє відображення, в якому сидів голий серед подушок. Моя сила ясніла білою зорею на чолі.

А тоді я почав відчувати згасання. Забування. Усвідомив, що в моїх устах уже немає імені вітру, а роззирнувшись довкола, не побачив нічого, крім чистого повітря. Старався зберегти зовнішній спокій, але поки все це покидало мене, відчув себе лютнею, на якій ріжуть струни. Моє серце стиснулося від болю втрати, якого я не відчував від загибелі батьків.

У повітрі довкола Фелуріян я бачив легке мерехтіння: до неї поверталась якась дрібка її сили. Я не став на це зважати, бо відчайдушно силкувався зберегти якусь частину здобутих знань. Але це було все одно що намагатися втримати у пригорщі пісок. Якщо вам коли-небудь снилося, ніби ви літаєте, а тоді ви прокидалися й зі смутком усвідомлювали, що забули, як це робиться, то ви сяк-так уявляєте, як я почувався.

Це мало-помалу померкло, і врешті не зосталося нічого. Я відчував усередині порожнечу, і мені боліло так сильно, наче я довідався, що мене ніколи не любили рідні. Я ковтнув, намагаючись позбутися клубка в горлі.

Фелуріян із цікавістю поглянула на мене. Я все ще бачив у її очах своє віддзеркалення, і від зорі в мене на лобі залишилася хіба що цятка світла. А тоді почало меркнути навіть бездоганне видіння мого сонного розуму. Я відчайдушно глипав на світ

довкола себе. Постарався, не кліпаючи, запам'ятати, який він на вигляд.

А тоді він зник. Я схилив голову, журячись і намагаючись приховати сльози.

Розділ дев'ятого восьмий

Слово про Фелуріян

Минуло чимало часу, перш ніж я достатньо опанував себе, щоб підвести погляд. У повітрі відчувалася якась невпевненість, наче ми були юними закоханими, які не знали, чого від нас очікують далі, не знали, які ролі нам грати.

Я взяв лютню та притулив її до грудей. Це я зробив несвідомо, наче схопився за поранену руку. Я зіграв один акорд за звичкою, а тоді перевів його в мінор, щоби здалося, ніби лютня каже: «Сумно».

Не думаючи й не підводячи погляду, я почав грати одну з пісень, які написав у перші місяці після загибелі батьків. Вона називалася «Спогади сидячи біля води». Мої пальці бренькали по струнах, виливаючи у вечірне повітря жаль. Лише за кілька хвилин до мене дійшло, що я роблю, а ще кілька хвилин по тому я зупинився. Пісні я не завершив. Не знаю, чи має вона насправді закінчення.

Мені стало краще — однозначно не *добре*, але краще. Я був не такий порожній. Мені завжди допомагало музикування. З музикою для мене ніколи не було заважких тягарів.

Я підвів погляд і зобачив на обличчі Фелуріян сльози. Тоді мені стало не так соромно за свої.

А ще я відчув, що хочу її. Це почуття було притлумлене болем у грудях, але завдяки цьому бажанню, хоч і легкому, я зосередився на найнагальнішій своїй проблемі. Вживанні. Втечі.

Фелуріян, схоже, ухвалила якесь рішення й потягнулася через подушки до мене. Сторожко поповзла, а тоді зупинилася за кілька футів і поглянула на мене.

— мій ніжний поет має ім'я? — голос у неї був такий лагідний, що це заскочило мене зненацька.

Я розтулив рота, щоб заговорити, а тоді зупинився. Згадав про місяць, який спіямили за допомогою імені, і тисячу історій про фей, які чув дитиною. Якщо вірити Елодінові, імена — це кістки світу. Я завагався десь на пів секунди, а тоді вирішив, що Фелуріян уже й так дізналася від мене набагато більше, ніж моє ім'я.

— Я Квоут, — звук мого голосу неначе заземлив мене, повернув до власної шури.

— квоуте, — тихо проказала вона, і її голос нагадав мені пташиний клич, — не заспіваєш мені ще раз, солодко? — вона простягнула руку — поволі, неначе боячись обпектись, і легенько опустила долоню мені на передпліччя. — будь ласка! мій квоуте, твої пісні наче пестоці.

Моє ім'я вона вимовляла, наче зачин пісні. Це було прекрасно. Однак мене не зовсім влаштувало те, що вона називала мене *своїм* Квоутом.

Я всміхнувся й кивнув. Передусім тому, що на думку не спало нічого кращого. Зіграв кілька настроювальних акордів, а тоді спинився, замислившись.

Відтак я почав грати «У лісі фейрі» — пісню не про кого-небудь, а про саму Фелуріян. Вона була не надто добра. Десь із три акорди та два десятки слів. Однак вона справила саме той ефект, якого я прагнув.

Почувши своє ім'я, Фелуріян повеселішала. Їй не була властива фальшива скромність. Вона знала, що є найпрекраснішою, найвправнішою. Знала, що люди розповідають історії, та знала про свою славу. Жоден чоловік не міг устояти перед нею, жоден чоловік не міг її витримати. Ще до кінця пісні вона трохи випрямилася від гордості.

Я закінчив пісню й запитав:

— Хочеш почути ще одну?

Фелуріян кивнула й завзято всміхнулася. Сіла між подушками із прямою спиною, маєстатична, як королева.

Я перейшов до другої пісні, схожої на першу. Вона звалася «Пані з фейрі» чи якимось так. Я не знав, хто її написав, але ця

людина мала жажливу звичку вставляти в рядки зайві склади. Усе було не так погано, щоб у корчмі в мене чимось пожбурили, але близько до цього.

Граючи, я уважно стежив за Фелуріян. Їй це лестило, проте я помітив, що в ній зростає легке невдоволення. Неначе вона була роздратована, та не могла вирішити чому. Ідеально.

Останньою я заграв пісню, написану для королеви Серул. Гарантую, що ви її не чули, проте певен, що знаєте такі. Її, написаної якимось менестрелем-підлабузником у пошуках покровителя, навчив мене батько, щоб навести приклад того, чого слід уникати, пишучи пісню. Це був дивовижний приклад посередності. Було очевидно, що автор або був справді нікчемою, ніколи не зустрічався із Серул, або й просто геть не вважав її привабливою.

Співаючи, я просто замінював ім'я Серул на Фелуріян. Також я замінив деякі непогані фрази на менш поетичні. Доки я закінчив із піснею, її було по-справжньому скалічено, і на обличчі Фелуріян відбився неприкритий смуток.

Я сидів одну довгу мить, неначе глибоко над чимось замислившись. Коли ж я таки заговорив, мій голос був стихшений і невпевнений.

— Пані, чи можна написати для вас пісню? — я безпорадно їй усміхнувся.

Її усмішка була наче проблиск місяця з-за хмар. Вона плеснула в долоні й кинулася на мене з дурнуватим захватом, обсіпаючи мене цілунками. Насолодитися цими відчуттями як годиться не вийшло лише через страх, що моя лютня може зламатися.

Фелуріян відсунулася й застигла на місці. Я спробував декілька комбінацій акордів, але відтак зупинив свої руки й підвів погляд на неї.

— Я називатиму її «Словом про Фелуріян».

Вона злегка почервоніла й поглянула на мене з-під важких повік. Її лице було одночасно сором'язливе й безсоромне.

Якщо ж забути про нескромні хвастощі, то я пишу гарні пісні, коли стараюся, а незадовго до того мої навички були відточені на службі в мейра. Я не найкращий, але один із найкращих.

Насмілюся сказати, що, маючи достатньо часу, гідну тему й годящі мотиви, міг би написати пісню майже так само добре, як Іллієн. Майже.

Заплющивши очі, я лагідно загравав на лютні солодкі акорди. Мої пальці літали, і я вловив музику вітру серед гілля, серед шурхітливого листа.

Відтак я звернувся до далеких закутків свого розуму, де тим часом божевільна, невгамовна частина мого «я» складала пісню для Фелуріян. Торкнувся струн уже легше й заспівав:

Синіють очі, місяць видно в них,
Бо піднялись метелики повік.
Волосся темная коса
Летить із вітром у лісах.
Фелуріян! Краса ясна!
Мир дому твоєму без стін.
Твій подих як легка луна,
Твоє волосся наче тіль.

Поки я співав, Фелуріян застигла. Ближче до кінця приспіву я практично не розумів, чи дихає вона. До нас повернулися, танцюючи, кілька метеликів із тих, яких відлякав наш давніший конфлікт. Один із них опустився на руку Фелуріян і злегка торкнувся її крильцями — раз, а тоді двічі, неначе йому стало цікаво, чому господиня так раптово заціпеніла. Я знову мимоволі перевів погляд на свою лютню та обрав ноти, подібні до дошових крапель, які лижуть листя на деревах.

Танцюють тіні і вона сама,
Я раз поглянув — і мене нема!
Мене той усміх полонив,
Як фейрі легендарний спів.
Фелуріян! Краса ясна!
Цілунок твій — як той нектар.
Не жив той, хто тебе не знав,
Безцінний упустив він дар.

Я стежив за нею краєчком ока. Вона сиділа так, ніби слухала всім тілом. Очі в неї були великі. Вона піднесла одну долоню до рота й потривожила метелика, який там сидів, а другу

притулила до грудей, повільно дихаючи. Саме цього я хотів, і все одно я про це шкодував.

Я схилився над своєю лютнею, і мої пальці затанцювали по струнах. Я сплітав акорди, подібні до плину води на річковому камінні, подібні до легкого подиху біля вуха. А тоді подумки приготувався й заспівав:

Чорніє синь її очей,
Як небо посеред ночей.
Коханка...

Мої пальці на струнах здригнулися, зупинившись усього на мить, наче від невпевненості. Я побачив, як Фелуріян наполовину виринула зі своїх мрій, і продовжив:

Коханка вмілая вона,
Її обійми милі нам.
Володарко Фелуріян,
Твій дотик краший срібла.
Я...

— що? — хоч я й очікував цього втручання, через її крижаний голос я зіграв кілька фальшивих нот і кілька метеликів знялося в повітря. Я вдихнув, зобразив максимально безневинне обличчя й підвів погляд.

Її лице виражало нестримну лютю і крайній подив.

— милі? — промовила вона таким тоном, що я сплотнів. Її голос залишався обтічним і лагідним, наче далека флейта. Однак це нічого не означало. Далекий грім не б'є по вухах, а проймає груди. Її тихий голос пройняв мене подібно до цього далекого грому. — *милі?*

— *Мені* були милі, — промовив я, щоб її власкавити, з напів-удаваною невинністю в голосі.

Вона відкрила рота, неначе зібралася заговорити, а тоді стулила його. Її очі спалахнули чистою люттю.

— Вибач, — сказав я. — Я мав би розуміти, що намагатися не варто, — додав я тоном чи то зломленого духу, чи то поби-тої дитини. Прибрав руки зі струн лютні й опустив їх.

Вогонь у ній почасті згас, але її голос, коли вона заговорила, був напруженим і загрозливим:

— я «коханка вмілая»? — останнє слово Фелуріян, здавалося, вимовила через силу. Її вуста стиснулися в тонку обурену риску.

Я вибухнув, і мій голос став подібним до грому.

— А звідки мені в біса знати?! Я ж начебто ще ніколи таким не займався!

Почувши жар у моїх словах, вона сахнулася, і гнів частково її покинув.

— що ти маєш на увазі? — вона спантеличено замовкла.

— Оце! — незграбно показав я на себе, на неї, на подушки й на шатро довкола нас так, ніби це все пояснювало.

Гнів покинув її остаточно, і я побачив, як до неї починає доходити.

— ти...

— Ні, — опустил я погляд, і моє лице спалахнуло. — Я ніколи не був із жінкою, — тоді випрямився й поглянув їй у вічі, не наче кидаючи їй виклик: хай спробує зробити з цього проблему.

Фелуріян на мить застигла, а тоді її вуста вигнулися в іронічній усмішці.

— ти розкажуєш казку, мій квоуте.

Я відчув, як моє лице похмурніє. Я не проти того, щоб мене називали брехуном. Я брехун. Я дивовижно брешу. Але ненавиджу, коли мене називають брехуном тоді, як я кажу щирю правду.

Хай які в мене були мотиви, вираз мого обличчя начебто переконав її.

— але ж ти був наче лагідна літня буря, — Фелуріян легенько поворушила рукою. — ти легко танцював по полю, — її очі пустотливо заблищали.

Я запам'ятав ці слова на майбутнє: хай потішать моє себелюбство якимось потім. А тоді дещо ображено відповів:

— Прошу, я не геть неотесаний. Я прочитав кілька книжок...

Хихотіння Фелуріян було схоже на дзюркіт потічка.

— ти навчався за книжками, — вона поглянула на мене так, ніби не могла вирішити, сприймати мене всерйоз чи ні. Засмія-

лася, зупинилася, а тоді засміялася знов. Я не знав, ображати-ся мені чи ні.

— І в тебе теж вийшло доволі добре, — квапливо промовив я, знаючи, що говорю наче останній гість на званій вечері, який хвалить її салат. — Узагалі-то, я читав...

— книжки? книжки! ти порівнюєш мене із книжками! — її гнів обрушився на мене. А тоді Фелуріян, навіть не відсапуючись, засміялася ще раз, високим і радісним сміхом. Її сміх був несамовитим, наче лисячий крик, чистим і виразним, наче вра-нішній спів птахів. Люди таких звуків не видають.

Я зробив безневинне личко.

— А хіба воно не завжди так? — я зберігав спокійне облич-чя, хоча подумки приготувався до чергового вибуху.

Вона ж просто сиділа.

— я Фелуріян.

Вона не просто назвала своє ім'я. Вона зробила заяву. Вона гордо підняла прапор.

Я на мить вдивився їй у вічі, а тоді зітхнув і опустив погляд на свою лютню.

— Вибач за пісню. Не хотів тебе образити.

— вона була прекрасніша за захід сонця, — заперечила Фе-луріян майже зі сльозами в голосі. — але... *мили*? — це слово здавалося їй гірким.

Я повернув лютню до футляра.

— Вибач. Я не можу виправити її без якоїсь основи для по-рівняння... — зітхнув. — А шкода, гарна була пісня. Її співали б тисячу років, — у моєму голосі добре відчувався жаль.

Обличчя Фелуріян проясніло, неначе їй блиснула думка, а тоді її очі примружилися, перетворившись на щілини. Вона поглянула на мене так, ніби намагалася прочитати якийсь на-пис усередині моєї голови.

Вона знала. Знала, що я перетворив незакінчену пісню на викуп. Негласні думки були очевидні. Якщо я не піду, то ніколи не зможу закінчити пісню. Якщо я не піду, ніхто й ні-коли не почує цих прекрасних слів, які я створив для тебе. Якщо я не піду й не скуштую плодів, які можуть запропо-

нувати смертні жінки, то ніколи не дізнаюсь, яка ти вправна насправді.

Там, серед подушок, під вічним сутінковим небом, ми з Фелуріян пильно дивились одне на одного. Вона тримала одного метелика, а моя рука лежала на гладенькій деревині моєї лютні. Навіть двоє лицарів у обладунках по різні боки кривавого поля не змогли б дивитись один на одного так уважно, як дивились одне на одного ми.

Фелуріян заговорила — повільно, оцінюючи мою реакцію. — якщо ти підеш, то закінчиш її? — Я спробував зобразити подив, але це її не обманювало. Я кивнув. — повернешся до мене й заспіваєш її?

Мій подив став ширим. Я не думав, що вона цього попросить. Я знав, що вдруге піти буде неможливо. Завагався, але зовсім ненадовго. Пів буханця — це краще, ніж жодного. Я кивнув.

— обіцяєш? — кивнув іще раз. — обіцяєш із поцілунками? — вона заплющила очі й закинула голову назад, подібна до квітки, що ніжиться на сонечку.

Життя надто коротке, щоб відмовлятися від таких пропозицій. Я наблизився до Фелуріян, підтягнув її оголене тіло до свого й поцілував її так добре, як тільки дозволяв мій обмежений практичний досвід. Виглядало на те, що вийшло досить добре.

Коли я відсторонився, вона поглянула на мене й зітхнула. — твої поцілунки — наче сніжинки в мене на губах, — відкинулася на подушки, сперши голову на одну руку. Її вільна рука м'яко торкнулася моєї щоки.

Сказати, що вона була прекрасна, — це таке жахливе применшення, що мені й близько його не виправити. Це я усвідомив за останні кілька хвилин, коли Фелуріян не намагалася змусити мене себе жадати, принаймні в якомусь надприродному розумінні.

Вона легенько ковзнула губами по моїй долоні й відпустила її. А тоді застигла, лежачи й уважно стежачи за мною.

Мені це лестило. Я й досі знаю лиш одну відповідь на запитання, сформульоване так гречно. Я нагнувся, щоб її поцілувати. А вона, сміючись, прийняла мене в обійми.

Розділ дев'яносто дев'ятий

Магія іншого стибу

На той час я встиг зажити сякої-такої слави.

Ні, це не зовсім так. Краще сказати, що я *здобув* певну славу. Я зумисне тягнувся до неї. Добивався її.

Три чверті історій, які розповідають про мене в Університеті, були сміховинними чутками, які я сам і пустив. Я розмовляю вісьмома мовами. Бачу в темряві. Коли мені було три дні, мати повісила мене в кошику на горобині при світлі повного місяця. Тієї ночі якась фея наклала на мене потужні чари, щоб я завжди лишався в безпеці. Так мої очі з блакитних стали зеленими, як листя.

Розумієте, я знав, як діють історії. Ніхто не вірив, що я віддав пригорщу власної свіжої крові демонові в обмін на алар, подібний до клинка з рамстонської сталі. Та все ж я *був* найкращим дуелянтом серед студентів Дала. Якщо мені щастило, я міг здолати двох із них одночасно.

Ця нитка правди проходила крізь усю історію, зміцнювала її. Тож, навіть не вірячи в неї, її можна було розповісти ошелешеному першачкові, який трохи випив, просто щоб подивитися на його обличчя, просто для сміху. А якщо ви самі вже спожили чарочку чи три, то могли замислитись...

Отак і ширились історії. І так моя дуже скромна слава зростала, принаймні в Університеті.

Було й кілька правдивих історій. Тих часток моєї слави, які я здобув чесно. Я врятував Фелу з полум'яного пекла. Мене шмагали перед юрбою, а з мене ніяк не текла кров. Я покликав вітер і зламав руку Емброузу...

Та все ж я знав, що моя слава — це плащ, зітканий із павутиння. Це казкова нісенітниця. На світі немає демонів, які торгуються за кров. Немає фей, які готові допомогти й надають чари. А ще я, хоч і міг прикидатися, знав: я не Таборлін Великий.

Такі були мої думки, коли я прокинувся в обіймах Фелуріян. Якийсь час я тихо лежав серед подушок, поки вона легко

тримала голову в мене на грудях, обережно перекинувши ногу через мою. Поглянувши крізь дерева на сутінкове небо, я усвідомив, що не впізнаю зірок. Вони були яскравіші, ніж у смертному небі, утворювали незнайомі сузір'я.

Лише тоді до мене дійшло: моє життя пішло в новому напрямку. Досі я грався в юного Таборліна. Оточував себе брехнею, вдаючи казкового героя.

Однак тепер прикидатися було безглуздо. Те, що я зробив, дійсно було варте історії, не менш дивної й чудової за будь-яку оповідку про самого Таборліна. Я пішов за Фелуріян до Фею, а тоді здолав її чарами, яких не міг пояснити, а тим паче — опанувати.

Тепер я почувався інакшим. Якимось твердішим. Не можна сказати, що старшим. Не мудрішим. Але я знав те, чого досі не знав. Знав, що фейрі реальні. Знав, що їхня магія реальна. Фелуріян може зламати людський розум поцілунком. Її голос може керувати мною, наче смикаючи за ниточки маріонетки. Тут я міг дечого навчитися. Дечого дивного. Дечого потужного. Дечого таємного. Того, чого, можливо, більше ніколи не матиму шансів навчитися.

Я обережно звільнився від сонних обіймів Фелуріян і пішов до ставка неподалік. Плюснув на обличчя води й кілька разів зачерпнув її в пригоршці, щоб попити.

Я оглянув рослини, що зростали край води. Зірвав трохи листя й пожував його, роздумуючи, як порушити цю тему в розмові з Фелуріян. М'ята освіжила моє дихання.

Коли я повернувся до шатра, Фелуріян стояла при вході, проводячи блідими пальцями крізь довге темне волосся.

Я передав їй фіалку, темну, як її очі. Фелуріян усміхнулася мені та з'їла її.

Я вирішив порушити тему обережно, щоб, бува, не образити Фелуріян.

— Я тут думав, — обережно заговорив я, — чи не бажала б ти мене повчити.

Вона простягнула руку й лагідно торкнулася мого обличчя збоку.

— солодкий дурничку, — з любов'ю промовила Фелуріян. — хіба ж я ще не почала?

Я відчув, як у моїх грудях здійнявся захват, вражений тим, що це може бути так просто.

— Чи готовий я до наступного уроку? — запитав.

Її усмішка поширшала, і вона зміряла мене поглядом, прикривши таємничі очі повіками.

— чи готовий ти?

Я кивнув.

— ти завзятий, це добре, — промовила Фелуріян. У її ніжному голосі вчувалася весела нотка. — тобі властиві певна тямущість і природна вправність. але потрібно багато чого навчитися, — вона з украй серйозним обличчям зазирнула мені в очі. — я не допущу, щоб ти мене осоромив, пішовши жити поміж смертних.

Фелуріян узяла мене за руку й затягнула до шатра. Показала жестом:

— сядь.

Я сів на подушку так, що моя голова опинилася на одному рівні з її гладеньким животом. Її пуп страшенно відвертав увагу.

Фелуріян поглянула на мене згори вниз. Обличчя в неї було горде й воістину королівське.

— *амоуен*, — проказала вона, розчепірила пальці на одній руці та зробила цілеспрямований жест. — це ми називаємо «тихий олень». простий урок для початку, і я сподіваюся, що він припаде тобі до душі.

Тут Фелуріян усміхнулася, позирнувши на мене старими мудрими очима. А я навіть швидше, ніж вона відштовхнула мене назад на подушки й заходилася кусати збоку мою шию, усвідомив: вона збирається навчати мене не магії. А якщо й магії, то це магія іншого штибу.

Хоча це була не та наука, яку я сподівався вивчати під її провідом, можна спокійно сказати, що я не був геть розчарований. Навчання мистецтва кохання з Фелуріян значно перевершувало будь-яку програму, яку пропонував Університет.

Я зараз говорю не про енергійне борюкання, яке більшість чоловіків — і, на жаль, жінок — уважає за кохання. Хоча піт і енергійність у цьому ділі приємні, Фелуріян привернула мою увагу до менш помітних деталей. Якщо вже я подамся у світ, сказала вона, я не повинен осоромити її, ставши невдатним коханцем, тож вона постаралася показати мені чимало всякого.

Ось дещо з цього в її формулюваннях. Закріплений зап'ясток. Зітхання до вуха. Пожирання шиї. Розтягування губ. Цілування шиї, пула і, як висловилася сама Фелуріян, жіночої квітки. Поцілунок-дихання. Поцілунок-пір'їнка. Поцілунок-сходження. Безліч різних видів цілунків. Стільки, що й не запам'ятаєш. Можливо.

Набирання води з колодязя. Тріпотлива долоня. Пташиний спів уранці. Довкола місяця. Гра у плющ. Заляканий заєць. Із самих тільки назв можна було б укласти книжку. Але зараз, гадаю, це недоречно. Тож горе світові.

* * *

Я не хочу сказати, ніби ми проводили кожну годину в забавах. Я був молодий, а Фелуріян — безсмертна, та два тіла не можуть витримати геть усього. Решту часу ми розважалися в інші способи. Ми плавали та їли. Я грав пісні для Фелуріян, а вона танцювала для мене.

Я обережно поставив Фелуріян кілька запитань про магію, не бажаючи образити її вивідуванням її таємниць. На жаль, її відповіді мало що пояснювали. Магія давалася їй так само природно, як дихання. З таким самим успіхом можна було б запитати фермера, як проростає насіння. Її відповіді були якщо не безнадійно легковажними, то дивовижно загадковими.

Та все ж я продовжував питати, а вона відповідала як могла. І час від часу я відчував маленький спалах розуміння.

Однак більшу частину часу ми проводили за оповідками. У нас було так мало спільного, що ми не могли ділитися між собою нічим, окрім оповідок.

Можна подумати, ніби в цьому ми з Фелуріян не будемо рівнею. Вона була старша за небо, тоді як мені ще не було й сімнадцяти.

Однак Фелуріян не була такою скарбницею історій, як можна подумати. Сильна й розумна? Безперечно. Енергійна та прекрасна? Однозначно. Але дару оповідача серед її численних обдарувань не було.

Я ж належав до едема ру, а ми знаємо всі історії на світі.

Тож я розповів їй «Привида й панну Гуску». Розповів «Тема й лопату мідника». Розповідав їй про лісорубів, про вдови-них дочок, про метикуватість хлопчаків-сиріток.

За це Фелуріян розповідала мені історії людців: «Руку в серці перлини», «Хлопця, який пробіг посередині». У фейрі є свої легендарні персонажі: Мейвін Мовби-Людина, Алавін Уселице. Фелуріян, як не дивно, ніколи не чула про Таборліна Великого чи Орена Велсітера, однак знала, хто такий Іллієн. Я пишався тим, що один з едема ру здобув місце в оповідках, які розказують одне одному фейрі.

Я не забував, що сама Фелуріян може володіти й відомостями про амірів і чандріян, яких я шукав. Наскільки ж приємніше було б дізнатися правду від неї, а не порпаючись без кінця у старезних книжках серед запилюжених кімнат?

На жаль, Фелуріян виявилася не такою золотою жилою відомостей, як я сподівався. Вона знала перекази про амірів, але їм були тисячі років.

Коли я запитав її про амірів ближче до сьогодення, запитав про церковних лицарів і сірідів із їхніми кривавими татуюваннями, вона лишень розсміялася.

— амірів-людей ніколи не було, — заявила вона, негайно відмахнувшись від цієї думки. — ті, про кого ти говориш, скидаються на дітей, що вбираються в одяг своїх батьків.

Хоча такої реакції можна було очікувати від інших, у виконанні Фелуріян вона вселяла особливу зневіру. І все-таки приємно було знати, що я не помилявся: аміри існували задовго до того, як стали лицарями тейлінської церкви.

А тоді, позаяк з амірами все було безнадійно, я спробував підштовхнути її до чандріян.

— ні, — промовила вона, дивлячись мені просто в очі та тримаючи спину прямо. — про сімох я не говоритиму.

В її м'якому голосі не відчувалося наспівної примхливості. Або грайливості. Її тон не допускав обговорень чи торгу.

Уперше від нашого конфлікту на початку я відчув, як мене накриває крижаний страх. Вона була така струнка і прекрасна, що забути, хто вона насправді, було дуже легко.

І все ж я не міг так просто відпустити цю тему. Це була можливість із тих, які буквально випадають раз у житті. Зумівши вмовити Фелуріян розповісти мені бодай часточку з того, що їй відомо, я міг дізнатися те, чого міг не знати більше ніхто на світі.

Я нагородив її найчарівливішою своєю усмішкою та вдихнув, щоб заговорити, але не встиг вимовити ні слова: Фелуріян нахилилася вперед і поцілувала мене у вуста. Губи в неї були м'які й теплі. Її язик торкнувся мого язика, а тоді вона грайливо вкусила мене за нижню губу.

Коли вона відірвала вуста від моїх вуст, я був засапаний, а серце в мене калатало. Вона поглянула на мене темними очима, сповненими ніжної солодкості. Приклала долоню до мого обличчя, торкнувшись моєї щоки ніжно, наче квітки.

— милий мій любчику, — проказала вона. — якщо ти ще раз запитаєш у цьому місці про сімох, я видворю тебе звідси. бай-дуже, твердо ти питатимеш чи лагідно, чесно чи з умислом. якщо ти спитаєш, я прожену тебе звідси батоном із терня та змій. я гнатиму тебе поперед себе, закривавленого й заплаканого, й не зупинюся, доки ти не загинеш або не втечеш із фею.

Говорячи, вона не відривала від мене погляду. І хоча я сам не відводив погляду й не бачив, як вони змінилися, її очі вже не здавалися м'якими від обожнювання. Вони були темні, наче грозові хмари, тверді, як лід.

— я не жартую, — продовжила вона. — це правда — присягаюся своєю квіткою й вічно мінливим місяцем. присягаюся сіллю, скелями та склепінням небесним. присягаюся співаючи та сміючись, присягаюся звучанням власного імені, — вона поцілувала мене ще раз, ніжно притиснувши губи до моїх губ. — я зроблю це.

І на тому кінець. Може, я й дурень, але не аж такий великий.

Про саме царство фейрі Фелуріян говорила більш ніж охоче. І чимало її історій детально розповідали про бурхливе політичне життя фейрівських дворів: Тейн Мелу, Дендану, Двору Дроку. Мені важко було встигати осмислювати ці історії, позаяк я нічого не знав про задіяні в них сторони, а тим паче — про павутиння союзів, фальшивих дружніх стосунків, загальновідомих таємниць і давніх образ, які тримали суспільство фейрі вкупі.

Це ускладнювалося ще й тим, що Фелуріян уважала, ніби я за замовчанням маю розуміти певні речі. Наприклад, розповідаючи вам історію, я не став би згадувати, що більшість лихварів — шалдїйці чи що немає королівських родів, давніших за модеганський. Хто цього не знає?

Подібні деталі опускала у своїх історіях Фелуріян. Скажімо, хто не знає, що Двір Дроку втрутився в Берентальту між Мелом і Домом Файн?

А чому це важливо? Ну, звісно, це означало, що з представників Двору Дроку кепкували ті, хто перебував із денного боку. А що таке Берентальта? Своєрідний танець. А чому цей танець важливий?

Після кількох таких запитань Фелуріян починала мружити очі. Я швидко дізнався, що краще слухати, сидячи тихо й нічого не розуміючи, ніж намагатися вивідати всі дрібниці, ризикуючи наразитися на її роздратування.

І все ж я дізнавався дещо з цих історій — тисячу дрібних розрізнених фактів про фейрі. Про назви дворів, давні битви й визначних особистостей. Я дізнався, що на когось із тіан не можна дивитись обома очима одночасно й що подарувати комусь із беладарі один плід цинасу вважається страшною образою.

Можна подумати, ніби ця тисяча фактів дає певне уявлення про фейрі. Ніби я якимось робом склав їх докупи, наче деталі головоломки, й довідався, як усе влаштовано насправді. Тисяча фактів — це все ж таки чимало...

Але ні. Тисяча — це начебто багато, але зірок у небі більше, та й вони не утворюють якоїсь мапи чи фрески. Почувши історії Фелуріян, я достеменно дізнався лиш одне: не маю жодної

охоти лізти навіть у найдобріший куточок фейрівського двору. З моїм щастям можна засвистіти, йдучи під вербою, й таким чином образити Божого цирульника чи щось таке.

Ось єдине, що я дізнався з цих історій: фейрі не такі, як ми. Це нескінченно легко забути, позаяк багато з них зовні схожі на нас. Розмовляють нашою мовою. Мають два ока. Вони мають руки, а їхні уста всміхаються у знайомий нам спосіб. Але це — лише машкари. Ми не однакові.

Від декого я чув, що люди й фейрі відрізняються так само, як собаки й вовки. Хоча ця аналогія проста, вона аж ніяк не правдива. Вовків і собак відрізняє лише ледь помітний відтінок крові. І ті, й ті виють уночі. І ті, й ті кусатимуться, якщо їх битимуть.

Ні. Наш народ і їхній відрізняються один від одного як вода та спирт. У однакових склянках вони здаються однаковими. І те, й те — рідина. І те, й те прозоре. І те, й те мокре — в певному розумінні. Але одна речовина горить, а друга — ні. Темперамент чи час тут ні до чого. Ці дві субстанції поведуться по-різному, тому що глибинно, докорінно різняться між собою.

Те саме стосується людей і фейрі. Ми забуваємо це на свій страх і ризик.

Розділ сотий

Шейд

Мені, либонь, варто пояснити кілька особливостей Фею.

На перший погляд лісова галявина Фелуріян видавалася не надто дивною. Більшістю ознак вона нагадувала прадавню, неторкану ділянку лісу. Якби не незнайомі зорі вгорі, я, можливо, запідозрив би, що досі перебуваю в ізольованому куточку Елду.

Але були певні відмінності. Я спав разів із десять, відколи покинув своїх товаришів-найманців. І все ж небо над шатром Фелуріян залишалось синім із пурпуровим відтінком, наче в літніх сутінках, і не збиралося мінятися.

Я лише дуже приблизно уявляв, як довго пробув у Фею. І, що ще важливіше, гадки не мав, скільки часу могло минути у світі смертних. У переказах повно хлопців, які засинають у колах фей і прокидаються стариганями. Юні дівчата забрідають у ліси й повертаються багато років по тому нітрохи не старшими на вигляд, твердячи, буцімто минуло всього кілька хвилин.

Судячи з того, що я знав, щоразу, коли я засинав у обіймах Фелуріян, могло минати кілька років. Повернувшись, я міг виявити, що минуло ціле століття або ж не минуло ні секунди.

Я всіляко старався про це не думати. Лише дурні тривожать-ся через те, над чим не мають влади.

Інша відмінність царства фейрі була значно тонша, а розповісти про неї значно важче...

У Медиці я проводив чимало часу поряд із непритомними пацієнтами. Цим я хочу сказати от що: є велика різниця між перебуванням у безлюдному приміщенні й перебуванням у приміщенні, в якому хтось спить. Спляча людина присутня у приміщенні. Вона усвідомлює вашу присутність, хоч і неявно, нечітко.

Так було у Фею. Це було так дивно й невизначено, що я довго цього не помічав. А тоді, усвідомивши це, набагато довше сушив голову над тим, у чому саме полягає відмінність.

Здавалося, я перейшов із безлюдного приміщення до приміщення, в якому хтось спить. От тільки, звісно, там нікого не було. Усе довкола мене неначе міцно спало: дерева, каміння, укритий брижами струмок, що розширювався й перетворювався на ставок Фелуріян. Усе це здавалося матеріальнішим, більш присутнім, аніж я звук, неначе ці речі трішечки усвідомлювали, що я поряд.

* * *

Думка про те, що рано чи пізно я покину Фей живим і незламним, була незвична для Фелуріян, і я здогадувався, що вона її бентежить. Фелуріян часто змінювала напрям розмови на якусь іншу тему й вимагала від мене пообіцяти, *пообіцяти*, що я до неї вернуся.

Я заспокоював її як умів, але способи перефразувати те саме не нескінченні. Разів за тридцять п'ять я сказав:

— Усіляко постараюся вберегти себе, щоб повернутися до тебе.

Я побачив, як змінилося її лице: спершу воно стало стривоженим, тоді — похмурим, а відтак — замисленим. Якусь мить я побоювався, що вона все ж вирішила залишити мене в себе як ручного смертного, й заходився лаяти себе за те, що не втік із Фею, коли мав змогу...

Але я не встиг стривожитися по-справжньому, бо Фелуріян схилила голову набік і нібито змінила тему:

— мій милий вогник хоче собі кожух? плащ?

— Я маю плащ, — відповів я, показуючи на свої речі, що лежали розкидані на краю шатра. Лише тоді помітив, що старого пошарпаного плаща мідника *немає* на місці. Побачив свій одяг, свої черевики та свою дорожню торбу, в якій досі виднілись обриси скриньки мейра. Однак мої плащ і меч зникли. Те, що я не помічав їхньої відсутності, можна було зрозуміти, бо я не морочився з одяганням, відколи вперше прокинувся поряд із Фелуріян.

Вона поволи оглянула мене з напруженим обличчям. Її погляд затримався на моєму коліні, зап'ястку, передпліччі. Лише тоді, коли вона взялася за моє плече й розвернула мене так, щоб оглянути мою спину, до мене дійшло, що вона дивиться на мої шрами.

Фелуріян узяла мене за руку та провела пальцями вздовж блідої лінії, що тягнулася моїм передпліччям.

— ти не вмєєш берегти себе, мій квоуте.

Я трохи образився, тим паче що в її словах була чимала частка правди.

— Я непогано справляюся, — нещиро відказав я. — Зважаючи на те, в які халепи потрапляю.

Фелуріян перевернула мою руку й уважно оглянула долоню та пальці.

— ти не боєць, — тихо, задумливо промовила вона сама до себе. — і все ж ти весь покусаний залізом. ти милий птах, який не може літати. без лука. без ножа. без ланцюга.

Її рука перейшла до моєї стопи й задумливо потягнулася по мозолях і шрамах, що залишилися від років на вулицях Тарбієна.

— ти довго ходиш. ти знаходиш мене в дичавині серед ночі. ти маєш глибокі знання. і ти сміливий. і юний. і негаразди тебе знаходять.

Вона підвела погляд на мене. Її лице було напруженим.

— чи не бажає мій милий поет мати *шейд*?

— Що?

Вона трохи помовчала, неначе добираючи слова.

— тіль.

Я всміхнувся.

— Вона в мене вже є, — а тоді перевірів для певності. Я ж, як-не-як, перебував у Фею.

Фелуріян нахмурилася й похитала головою: я її не зрозумів.

— іншому я дала б щит, і щит уберег би його від біди. іншому я подарувала б бурштин, міцно перев'язала б піхви чарами чи виготовила б корону, щоб люди дивилися на нього з любов'ю.

Вона серйозно похитала головою.

— але не тобі. ти ходиш уночі. ти прямуєш за місяцем. ти мусиш мати захист від заліза, від холоду, від зневаги. легким і тихим будь завжди. вночі ховайся від біди. безстрашно мчи лише вперед, — вона кивнула самій собі. — тому тобі потрібен шейд.

Вона встала, пішла до лісу і сказала:

— за мною.

До манери Фелуріян висловлювати прохання можна було звикнути не відразу. Я зрозумів, що, не опановуючи себе, щоб опиратись, автоматично починаю робити те, про що вона мене просить.

Річ була не в тім, що вона говорила владно. Її голос був занадто тихий і незлобивий, щоб ним можна було висловлювати накази. Вона не вимагала й не вмовляла. Говорила виключно буденним тоном. Так, ніби не могла уявити собі світ, у якому хтось не бажає чинити саме так, як вона каже.

Через це, коли Фелуріян сказала мені піти за нею, я підскочив, наче маріонетка, яку смикнули за ниточки. Невдовзі я вже

чалапав поряд із нею в глибині присмеркових тіней прадавнього лісу, голий-голісінський.

Я мало не повернувся по свій одяг, а тоді вирішив учинити за порадою, яку в дитинстві дав мені батько. «Усі їдять різні частини свині, — сказав він. — Як хочеш стати своїм, роби те саме». Різні місця — різні політеси.

Тож я пішов слідом, голий і невідготовлений. Фелуріян пішла в гарному темпі, а тупіт наших босих ніг приглушував мох.

Поки ми йшли, в лісі темнішало. Попервах я гадав, що то просто гілля дерев вигинається в нас над головами. А тоді збагнув правду. Сутінкове небо над нами поволі темнішало. Урешті зникли останні пурпурові барви, і небо набуло бездоганної, оксамитової чорноти, всипаної незнайомими зорями.

Фелуріян ішла далі. Я бачив її бліду шкіру в сяйві зірок і обриси дерев довкола нас, але на цьому все. Вважаючи себе за розумника, я витворив симпатичне зв'язування для світла й підніс руку над головою, наче смолоскип. Я серйозно записався цим, оскільки виконати зв'язування руху зі світлом не просто без шматка металу, який може стати фокусом.

Світло розрослося, і я на мить побачив, де ми опинилися. Скільки сягало око, здіймалися величезними колонами темні стовбури дерев. Там не було жодної низької гілки, жодного підліска, жодної трави. Лише темний мох під ногами й дуга з темного гілля вгорі. Я мимоволі уявив величезний порожній собор, оповитий чорним, як сажа, оксамитом.

— *к'яр наліас!* — різко мовила Фелуріян.

Зрозумівши якщо не її слова, то її тон, я розірвав зв'язування й дозволив пільмі знову нас накрити. За мить Фелуріян наскочила на мене й повалила мене на землю. Її пружне оголене тіло притулилося до мого. Це не було справжньою рідкістю, та цього разу досвід був не надто еротичним, оскільки моя потилиця вдарилася об корінь, що зігнувся та стирчав.

Через це я був наполовину ошелешений і на дев'ять десятих незрячий, коли земля неначе легенько захиталася під нами. Повітря над нами та трохи вбік від того місця, де ми лежали,

заворушилося, бо його заворушило щось величезне й майже бездоганно мовчазне.

Тіло Фелуріян, що вместилося на мені, розсунувши ноги обабіч мене, було натягнуте, як струна арфи. М'язи в її стегнах були напружені та тремтіли. Її довге волосся впало на нас і накрило, наче шовкове простирadlo. Коли вона неглибоко й тихо вдихнула, її груди притиснулися до моєї грудної клітки.

Її тіло пульсувало ритмом її несамовитого серця, і я відчув, як заворушилися її уста, що опинилися біля мого горла. Фелуріян вимовила одне лагідне слово без тіні різкості, навіть не пошепки, а тихіше. Я відчув, як воно тисне мені на шкіру, відправляючи в повітря тихі брижі — так само, як камінь, пожбурений у ставок, утворює кола на його поверхні.

Над нами залунали тихі звуки руху, неначе хтось загортав у величезний шматок оксамиту кавалок битого скла. Розумію, звучить безглуздо, та все ж не можу описати цей звук краще. То був тихий шум, ледве чутний звук цілеспрямованого руху. Не можу сказати, чому це навіяло мені думки про щось жадливе й гостре, але це було так. Мій лоб укрився потом, і мене переповнив раптовий жах — чистий і бездиханний.

Фелуріян заціпеніла так, ніби була наполоханим оленем чи кішкою, що от-от стрибне. Вона тихенько вдихнула, а тоді вимовила ще одне слово. Її дихання гріло мені шию, а від наполовину розчутого слова моє тіло завібрало так, ніби я був барабаном, по якому добряче вдарили.

Фелуріян ледь помітно повернула голову, неначе силкуючись щось розчути. Від цього поруху тисяча пасом її розпущеного волосся поволі огорнули всю ліву половину мого оголеного тіла, і я вкрився сиротами. Здригнувся, попри безіменний жах, і мимоволі тихенько охнув.

У повітрі просто над нами щось заворушилося.

У м'язи мого плеча сильно впилися гострі нігті лівої руки Фелуріян. Вона поворушила стегнами й поволі посунула вгору оголене тіло вздовж мого — так, що її лице опинилося на рівні мого обличчя. Її язик ковзнув по моїх губах, і я, навіть

не замислюючись, схилив голову набік, потягнувся назустріч її цілунку.

Її вуста зійшлися з моїми, і вона зробила довгий протяжний вдих, витягуючи з мене повітря. Я відчув, як у голові запаморочилося. Відтак, поки її губи ще щільно накривали мої, Фелуріян сильно штовхнула свій подих у мене, наповнюючи мої легені. Він був тихіший за мовчання. Він мав смак жимолості. Земля піді мною задрижала, а тоді все застигло. Моє серце на одну нескінченну мить припинило битися.

Ледь помітне напруження в повітрі над нами зникло.

Фелуріян відірвала вуста від моїх, і моє серце забилося знову, раптово й сильно. Другий удар. Третій. Я глибоко, судомно втягнув у себе повітря.

Лише тоді Фелуріян розслабилася. Вона лежала на мені, обм'якла й піддатлива, і її оголене тіло розтікалося по моєму, наче вода. Її голова вместилася між моєю шиєю та плечем, і Фелуріян солодко, вдоволено зітхнула.

Минула одна млосна мить, а тоді Фелуріян розсміялася, затрусившись усім тілом. Сміх вийшов нестримним і радісним, неначе вона щойно розіграла пречудовий жарт. Вона сіла й несамовито поцілувала мене у вуста, а тоді куснула за вухо, злізла з мене й зіп'яла мене на ноги.

Я відкрив рота. А тоді стулив його: вирішив, що зараз, мабуть, недоречний час для запитань. Коли намагаєшся видатися розумним, запорука успіху наполовину полягає в тому, щоб тримати рота на замку тоді, коли треба.

Відтак ми закрокували в темряві. Врешті мої очі пристосувалися до неї, і крізь гілля вгорі я бачив зорі, що склалися в інші сузір'я та були яскравіші, ніж у небі смертних. Їхнього світла ледве вистачало, щоб якось розгледіти землю й навколишні дерева. Струнке тіло Фелуріян було сріблястою тінню в п'їтьмі.

Ми йшли далі, а дерева ставали дедалі вищими й густішими, поступово затуляючи бліде саяво зірок. А тоді стало по-справжньому темно. Від Фелуріян залишилося хіба трохи блідої темряви попереду мене. Вона зупинилася, перш ніж я остаточно

її загубив, і склала руки ківшиком довкола рота, неначе зібралася закричати.

Від думки про те, що в теплу тишу цього місця вторгнеться якийсь гучний звук, я здригнувся. Але крику не було — і не було нічого. Ні. Не нічого. Було щось схоже на тихе, повільне муркотіння. Далеко не таке гучне та грубе, як котяче. Щось ближче до звуку, з яким падає рясний сніг, приглушеної тиші, яка видає чи не менше звуків, аніж цілковита відсутність звуків.

Фелуріян зробила так кілька разів. А тоді взяла мене за руку й повела далі в темряву, де повторила цей дивний, майже нечутний звук. Коли вона зробила це тричі, стало так темно, що я вже геть не бачив її силуету.

Після останньої паузи Фелуріян наблизилася до мене в темряві, притулившись тілом до мого тіла. Нагородила мене довгим, сумлінним поцілунком. Я очікував, що він переросте у щось серйозніше, та вона відсторонилася й тихо заговорила мені у вухо.

— тихо, — видихнула вона. — вони йдуть.

Кілька хвилин я марно напружував очі й вуха. Тоді побачив на віддалі щось сяйливе. Воно швидко зникло, і я подумав, що мої спраглі світла очі збиткуються з мене. А тоді побачив іще один спалах. Ще два. Десять. До нас, танцюючи, наближалася сотня блідих вогників, що світилися тьмяно, наче гниле дерево.

До цього я вже чув про вогонь дурнів, але ніколи його не бачив. А зважаючи на те, що ми перебували у Фею, я сумнівався, що бачу щось аж настільки пересічне. Я згадав сотню історій про фей і замислився, які зі згаданих там істот могли створити ці тьмяні вогники, що несамовито танцювали. Том-Іскорка? Мандрівні вогники? Денерлінги з трупним світлом у ліхтарях?

А тоді вони несподівано для мене оточили нас. Вогники виявилися меншими, ніж я думав, і ближчими. Я знову почув отой звук стишеного снігопаду, і тепер він оточував мене звідусіль. Я досі не здогадувався, чим вони можуть бути, аж ось один із них торкнувся моєї руки — легко, як пір'їнка. То були якісь нетлі. Нетлі зі світними ділянками на крильцях.

Вони сяяли блідим сріблястим світлом, надто слабким, щоб осяяти щось довкола. Однак їх були сотні, і вони, танцюючи між стовбурами дерев, окреслили обриси того, що нас оточувало. Деякі з них освітлювали дерева чи землю. Кілька сіли на Фелуріян, і я, хоч і досі бачив щонайбільше кілька дюймів її блідої шкіри, завдяки їхньому мандрівному світлу дістав змогу йти за нею.

Ми йшли ще довго. Фелуріян першою крокувала між стовбурами прадавніх дерев. Яюсь я відчув під босими ногами м'якість трави, а не мох; далі був м'який ґрунт, неначе ми перетинали щойно зоране фермерське поле. Якийсь час ми крокували звивистою стежкою, вимощеною гладеньким каменем, а тоді подолали вигин високого мосту. Весь цей час за нами летіли нетлі, даючи мені зовсім трохи розгледіти те, що нас оточувало.

Урешті Фелуріян зупинилася. Темрява тим часом уже стала такою густою, що мало не огортала мене теплою ковдрою. Зі звуку вітру поміж дерев і руху нетель я здогадувався, що ми стоїмо на відкритій місцевості.

Над нами не було зірок. Якщо ми стояли на галявині, то дерева, напевно, були величезні, бо їхнє гілля сходилося десь угорі. Але з тим самим успіхом ми взагалі могли бути глибоко під землею. А може, в цій частині Фею небо було чорне й порожнє. Ця думка дивним чином бентежила.

Тут ледь помітне відчуття сторожкого сну було сильніше. Якщо решта Фею неначе спала, то це місце неначе заворушилося пів секунди тому й зависло на межі пробудження. Це тривожило.

Фелуріян злегка притиснула долоню до моїх грудей, а тоді — один палець до моїх губ. Відтак я подивився їй услід, коли вона відірвалася від мене, тихенько мугикаючи невеличкий уривок із пісні, яку я створив для неї. Проте навіть ці лестощі не могли відвернути мою увагу від того, що я стояв посередині царства фейрі незрячий, абсолютно голий і не маючи ні найменшого уявлення про те, що відбувається.

Кілька нетель, які сіли на Фелуріян, умостились у неї на зап'ястку, стегні, плечі й нозі вище коліна. Дивлячись на них, я сяк-так розумів, як вона рухається. Якби мені довелося висловити здогад, то я сказав би, що вона збирає щось із дерев, із-за

кущів і каменів або з-під них. На галявині зітхнув теплий вітерець, і коли він війнув по моїй оголеній шкірі, я відчув дивну втіху.

Хвилин за десять Фелуріян прийшла назад і поцілувала мене. В руках вона тримала щось м'яке й тепле.

Ми повернулися тим шляхом, яким прийшли. Нетлі поступово припинили нами цікавитись і покинули нас, тож ми дедалі менше бачили своє оточення. Коли, здавалося, вже минула ціла вічність, я побачив, як крізь прогалину між деревами попереду просочується світло. То було лише слабке сяйво зірок, але тоді воно здавалося яскравим, наче завіса з діамантів у вогні.

Я зібрався пройти крізь нього, та Фелуріян зупинила мене, взявши за передпліччя. Не кажучи ні слова, посадила мене там, де землі торкалися перші слабкі промені зоряного сяйва, що проникали між деревами.

Вона обережно ступала між зоряними промінчиками, уникаючи їх так, ніби вони могли її обпалити. Стала посередині, опустила на землю й сіла, схрестивши ноги, навпроти мене. Взятий предмет вона поклала на коліна, та я нічого не міг про нього сказати, крім того, що він був безформний і темний.

Тоді Фелуріян простягнула руку, взялася за один із тонких зоряних променів і потягнула його до темного силуету в себе на колінах.

Можливо, я здивувався б сильніше, якби Фелуріян не поведлася так невимушено. Я побачив у тьмяному світлі, як її руки зробили знайомий жест. За мить вона потягнулася знову, майже байдужливо, і затиснула між великим і вказівним пальцями ще одне тонке пасмо зоряного сяйва.

Вона притягнула його так само легко, як перше, і зробила з ним те саме. І знову цей жест видався мені знайомим, але я не міг чітко сказати чому.

Фелуріян тихенько замугикала собі під носа, збираючи наступний зоряний промінчик, і довкола зовсім трохи, майже непомітно посвітлішало. У неї на колінах лежало щось схоже на цупку темну тканину. Побачивши це, я усвідомив, що це мені нагадує: батькове шиття. Вона шие при зоряному сяйві?

Шіє зоряним сяйвом. До мене враз дійшло. «Шейд» означає «тінь». Вона якимось робом принесла оберемок тіні та зшиває його зоряним сяйвом. Шіє мені плащ із тіні.

Звучить абсурдно? Для мене це було так. Але, хай що я, невіглас, собі думав, Фелуріян узялася за чергове пасмо зоряного сяйва й перенесла його собі на коліна. Я відкинув усякі сумніви. Лише дурень не вірить тому, що бачить на власні очі.

До того ж зорі вгорі були ясні й чудні. Я сидів поряд із персонажем казок. Вона вже тисячу років залишалася молодою та прекрасною. Вона могла зупинити моє серце поцілунком і розмовляти з метеликами. Невже тепер я почну прискіпуватися?

За якийсь час я підсунувся ближче, щоби стежити уважніше. Коли я сів поряд із Фелуріян, вона всміхнулась і обдарувала мене квапливим поцілунком.

Я поставив кілька запитань, але її відповіді були або безглузді, або безнадійно байдужливі. Вона нічогосінько не знала про закони симпатії, сигалдрію чи алар. Просто не думала, ніби в сидінні посеред лісу з тінню в пригорщі може бути щось дивне. Спершу я образився, а тоді почав страшенно заздрити.

Я пригадав, як знайшов у її шатрі ім'я вітру. Тоді здавалося, ніби я вперше прокинувся по-справжньому; істинне знання холодило мені кров, наче лід.

Цей спогад на мить звеселив мене, а тоді полишив мене зі зламаним акордом утрати. Мій сонний розум знову дрімав. Я знову зосередився на Фелуріян і спробував зрозуміти.

Невдовзі Фелуріян плавно встала й допомогла підвестися мені. Вона щасливо замугикала, взявши мене за руку, і ми неквапом пішли туди, звідки прийшли, теревенячи про дрібниці. Темний шейд Фелуріян невимушено перекинула через передпліччя.

А тоді, щойно неба почала торкатися перша, ледь помітна тінь сутінків, непомітно повісила його серед темного гілля одного дерева неподалік.

— іноді повільне зваблення — це єдиний шлях, — сказала вона. — свічки боїться лагідна тінь. як могло бути інакше із шейдом твоїм?

Розділ сто перший

На відстані витягнутої руки

Після нашої експедиції для збору тіней я почав ставити конкретніші запитання про магію Фелуріян. Її відповіді здебільшого залишалися безнадійно буквальними. Як узятися за тінь? Вона зробила однією рукою такий жест, ніби зібралася взяти шматочок фрукта. Вочевидь, саме так.

Інші відповіді були практично незрозумілі, повні фей-рівських слів, яких я не розумів. Коли вона намагалася роз'яснити ці слова, наші розмови перетворювалися на безнадійні риторичні головоломки. Часом я почувався так, ніби знайшов собі ще одного Елодіна, тільки тихішого та привабливішого.

І все ж я дізнався дешицу. Те, що вона робила з тінню, звалося грамарикою. На моє запитання Фелуріян відповіла, що це «мистецтво творення речей». Це відрізнялося від чаротворства, «мистецтва творення подоби речей».

Також я довідався, що у Фею немає звичайних сторін світу. Там від трилисткового компаса користі не більше, ніж від бляшаного гульфика. Півночі не існує. А коли в небі нескінченні сутінки, не можна побачити, як сонце підіймається на сході.

Однак якщо придивитися до неба, певна частина обрію виявиться на один відтінок яснішою, а ще одна, з протилежного боку, на один відтінок темнішою. Якщо йти до яснішого обрію, врешті настане день. Дорога у протилежний бік веде до темнішої ночі. Той, хто досить довго йтиме в одному напрямку, врешті побачить, як минув цілий «день», і опиниться в тому ж місці, де розпочав. Принаймні так воно в теорії.

Фелуріян називала ці румби компаса фейрі днем і ніччю. Інші два вона називала по-різному — то темрявою та світлом, то літом і зимою, то вперед і назад. Якось навіть назвала їх понуренням і усміхненням, але сказала вона це так, що я запідозрив жарт.

Я маю добру пам'ять. Можливо, саме це передусім визначає мою сутність. Це дар, на якому ґрунтується безліч інших моїх умінь.

Як мені дісталася така пам'ять, я можу лише здогадуватися. Можливо, річ у ранній сценічній підготовці. В іграх, якими батьки допомагали мені запам'ятовувати репліки. А може, в розумових вправах, яких навчив мене Абенті, щоб підготувати до Університету.

Хай звідки вона взялася, моя пам'ять завжди добре мені слугувала. Іноді вона працює набагато краще, ніж мені хотілося б.

Одначе коли я згадую час, проведений у Фею, моя пам'ять виявляється напрочуд дірявою. Розмови з Фелуріян пам'ятаються ясно, мов скло. Її уроки все одно що записані на моїй шкірі. Її вигляд. Смак її вуст. Усе це свіже, наче було вчора.

Зате дещо інше я взагалі не можу згадати.

Наприклад, я пам'ятаю Фелуріян у сутінках, що багряніли. Вони вкривали її плямами поміж дерев, через що здавалося, ніби вона під водою. Я пам'ятаю її в мерехтливому сяйві свічок, де його насмішкуваті тіні приховували більше, ніж воно відкривало. А ще пам'ятаю її в повному, насиченому бурштиновому світлі лампи. Вона ніжилася на ньому, як кішка, а її шкіра здавалася теплою й сьйливою.

Проте я не пам'ятаю ламп. І свічок. Давати раду таким речам вельми клопітно, та я не пам'ятаю жодної миті, яку провів би за обрізанням гноту чи витиранням сажі зі скляного ковпака лампи. Не пам'ятаю запаху олії, диму чи воску.

Пам'ятаю, як їв. Фрукти, хліб, мед. Фелуріян їла квіти. Свіжі орхідеї. Дикий тріліум. Буйний селас. Деякі я куштував сам. Найбільше мені сподобалися фіалки.

Не хочу сказати, буцімто вона їла тільки квіти. Їй подобалися хліб, масло, мед. Особливо вона полюбляла ожину. Та й м'ясо траплялося. Не на кожній трапезі, але часом бувало. Дика оленина. Фазанятина. Ведмежатина. Фелуріян їла м'ясо ледве обробленим, майже сирым.

А ще вона не була перебірлива в їжі. Не була ні манірною, ні гречною. Ми їли руками й зубами, а після того, якщо ставали

липкі від меду, м'якоті чи ведмежої крові, мились у ставку неподалік.

Я бачу її навіть зараз: вона оголена, сміється, а по її підборіддю стікає кров. Вона була маєстатична, як королева. Завзята, мов дитина. Горда, мов кішка. І водночас не схожа ні на кого з них. Зовсім. Анітрішечки.

Я хочу сказати ось що: я пам'ятаю, як ми їли. Не можу тільки згадати, звідки бралася та їжа. Її хтось приносив? Вона збирала їжу сама? Не зміг би це пригадати навіть заради власного порятунку. Думка про те, що на її усамітнену сутінкову галявину вторгалися слуги, видається мені неможливою, але такою ж видається думка про те, щоб Фелуріян сама пекла хліб.

Зате звідки брались олені, я можу зрозуміти. Я нітрохи не сумнівався, що вона може збити оленя з ніг і вбити його голіруч, якщо забажає. Або ж міг уявити, як несмілий олень заходить на її тиху сутінкову галявину. Можу уявити, як Фелуріян сидить, терпляча та спокійна, й чекає, коли він опиниться на відстані витягнутої руки...

Розділ сто другий

Вічно рухливий місяць

Коли ми з Фелуріян ішли до ставка, я помітив, що світло стало якесь не таке. Підвівши погляд, зі здивуванням побачив, як із-поміж дерев над нами визирає блідий вигин місяця.

Хоча це був лише тонесенький серпик, я впізнав у ньому той самий місяць, який знав усе життя. Побачити його в цьому чужому місці було все одно що зустріти далеко від дому давно загубленого друга.

— Поглянь! — сказав я, показуючи рукою. — Місяць!

Фелуріян зверхньо всміхнулася.

— моє ти безцінне маленьке ягнятко. поглянь! там і хмара висить! *амоуен!* танцюй на radoщах! — вона розсміялася.

Я знічено зашарівся.

— Я просто не бачив його вже... — і поступово замовк, бо не мав змоги оцінити плин часу. — Давно. До того ж у вас тут інші зорі. Я думав, що місяць у вас теж може бути інший.

Фелуріян лагідно провела пальцями крізь моє волосся.

— милий дурничку, місяць лише один. ми чекали на нього. він допоможе нам *розвигнути* твій шейд, — вона кинулася у воду, обтічна, як видра. Коли вона виринула, її волосся обліпило плечі, ставши схожим на чорнило.

Я сидів на камені край ставка й гоїдав ногами. Вода була тепла, як у ванні.

— Як тут може бути місяць, — поцікавився я, — якщо небо інше?

— тут є лиш один тоненький кавалок місяця, — відповіла Фелуріян. — місяць і зараз передусім серед смертних.

— Але як? — запитав я.

Фелуріян припинила плавати й уляглася на спину, дивлячись на небо.

— о місяцю... — з відчаєм проказала вона. — я вмираю без поцілунків. чому ти приніс мені папугу, коли я жадала чоловіка? — зітхнула, а тоді тихенько загукала в ніч: — *як? як? як?*

Я з'їхав у воду, може, й не такий гнучкий, як видра, зате дещо вміліший у поцілунках.

За якийсь час ми лежали на міліні на широкому камені, обточеному водою.

— дякую, місяцю, — промовила Фелуріян, задоволено глипаючи на небо. — за цього милого та хтивого людя.

У ставку були світні рибки. Не більші за людську долоню, кожна з якоюсь смугою чи плямою, що злегка сяяла. Я дивився, як вони виринають зі схованок, до яких кинулися, злякавшись недавнього збурення. Вони були помаранчеві, як розпечені вуглики, жовті, як квіточки жовтцю, блакитні, як полуденне небо.

Фелуріян знову з'їхала у воду, а тоді смикнула мене за ногу.

— за мною, мій папужко-цілувальнику, — покликала вона. — і я покажу тобі діяння місяця.

Я кинувся у ставок за нею, і врешті вода дійшла нам до пліч. Припливли рибки, щоб нас дослідити; сміливіші підпливали

так близько, що могли проплисти між нами. Рухаючись, вони мимоволі окреслювали обриси тіла Фелуріян, заховані під водою. Хоч я вже вельми детально дослідив її оголену натуру, її гаданий силует несподівано мене зачарував.

Рибки наближалися ще більше. Одна зачепила мене, і я відчув легкий укус за ребра. Підскочив, хоча цей крихітний укус був м'який, наче дотик одного пальця. Я подивився на нових рибок, які кружляли довкола, раз у раз нас покушуючи.

— навіть рибкам приємно тебе цілувати, — сказала Фелуріян і підступила ближче, щоби притулитися вологим тілом до мого.

— Гадаю, їм має подобатися сіль на моїй шкірі, — відповів я, дивлячись на них.

Вона, роздратувавшись, відштовхнула мене.

— а може, їм подобається смак папужого м'яса.

Перш ніж я встиг вигадати гідну відповідь, вона зробила серйозне обличчя, розправила долоню й опустила її у воду між нами.

— місяць лише один, — нагадала Фелуріян. — він ходить між вашим, смертним небом і моїм, — вона притиснула долоню до моїх грудей, а тоді прибрала її та притиснула до своїх. — гойдається туди-сюди, — зупинилася, насупившись на мене. — я поясню це, лиш зажди.

— Я уважно слухаю, — збрехав я.

— ні. ти уважно дивишся на мої груди.

Що правда, те правда. Вони загравали з поверхнею води.

— Вони цілком варті уваги, — промовив я. — Не зважати на них було б жахливою образою.

— я говорю про дещо важливе. знання, які ти повинен мати, щоб спокійно повернутися до мене, — Фелуріян роздратовано зітхнула. — якщо я дозволю тобі торкнутись однієї з них, ти уважно слухатимеш мої слова?

— Так.

Фелуріян узялася за мою руку й наблизила її до себе, щоби вона обхопила її грудь.

— зроби хвилі на лататті.

— Ти ще не показувала мені хвиль на лататті.

— отже, це буде згодом, — вона знов опустила долоню у воду між нами, а тоді тихо зітхнула, наполовину заплющивши очі, і сказала: — ах. ох.

Урешті рибки знову показалися зі своїх схованок.

— мій надзвичайно неуважний папушко, — не без лагідності промовила Фелуріян. Пірнула на дно ставка й виринула, тримаючи гладенький круглий камінець. — тепер послухай фейрі ти, бо це врятує від біди.

— ось місяць, — продовжила вона, розмістивши камінець між нашими долонями й переплівши пальці з моїми пальцями, щоб він не впав, — його дім — це ніч, і фейрі, й вам відома річ.

Фелуріян ступила вперед і притиснула камінець до моїх грудей.

— ось рух його, — проказала вона, міцніше взявшись пальцями за мої пальці, — дивлюсь угору я. де ділася любов ясна моя? пішла до вас, у смертний світ, розкрилась там, як нижній квіт.

Вона відступила так, що наші руки випрямились, а зчеплені долоні опинилися між нами. Тоді підтягнула камінець до своїх грудей, тягнучи разом крізь воду й мене за руку.

— у смертних діви всі сумні, бо нині світить він мені.

Я кивнув: до мене дійшло.

— То місяць наш — це мандрівник? У Фей прийшов — у смертних зник?

Фелуріян похитала головою.

— та ні. бо ходить він не так, щоб обирати вільно шлях.

— Яюсь я чув одну історію, — згадав я. — Про чоловіка, що вкрав місяць.

Лице Фелуріян спохмурніло. Вона звільнила пальці від моїх і опустила погляд на камінець у себе в руці.

— так усьому й настав кінець, — вона зітхнула. — доки він не вкрав місяць, була хоч якась надія на мир.

Я був вражений її буденним тоном і оторопіло перепитав:

— Що?

— викрадення місяця, — Фелуріян спантеличено поглянула на мене, схиливши голову набік. — ти казав, що знаєш про нього.

— Я сказав, що чув одну історію, — відповів я. — Але то була дурниця. Історія не про те, що було насправді. Це була к... Це була історія з тих, які розповідають дітям.

Вона всміхнулася знову.

— можеш називати їх казками про фей. я знаю про них. вони — це вигадки. ми змалечку розповідаємо своїм дітям історії людей.

— Але місяць дійсно було вкрадено? — запитав я. — То була не вигадка?

Фелуріян набурмосилася.

— це я тобі й показувала! — завила вона й сердито плеснула рукою, опустивши її.

Я зрозумів, що роблю під водою адемаський жест, який означає «вибачення», а тоді усвідомив, що це вдвічі безглуздіше.

— Вибач, — проказав я. — Але без правди про цю історію мені невтямки. Благаю, розкажи мені її.

— це історія давня, до того ж сумна, — Фелуріян зміряла мене довгим поглядом. — що ти тоді даси мені взамін?

— Тихого оленя, — відповів я.

— так ти підносиш дарунок, який є дарунком і тобі, — сердито зауважила вона. — що ще?

— Також я зроблю тисячу рук, — відповів я й помітив, як її лице злагідніло. — А ще покажу тобі дещо таке, що вигадав самотужки. Я називаю це гойданням на вітрі.

Вона схрестила руки на грудях і поглянула вбік, усіляко демонструючи байдужість.

— для тебе це, може, й новина. я ж, поза сумнівом, знаю це під іншою назвою.

— Може, й так, — погодився я. — Та ти не можеш знати напевне, якщо не зволиш обмінятися.

— гаразд, — пішла вона на поступку й зітхнула. — але лише тому, що тобі незле дається тисяча рук.

Фелуріян на мить підвела погляд на тоненький місяць, а тоді сказала:

— задовго до людських міст. до людей. до фейрі. були ті, хто ходив із розплющеними очима. вони знали всі глибинні імена речей, — зупинилася й поглянула на мене. — знаєш, що це означає?

— Той, хто знає ім'я чогось, має владу над цим, — відповів я.

— ні, — сказала вона, ошелешивши мене силою докору в голосі. — владу *ніхто* не надавав. вони володіли глибокими знаннями про речі. не владою над ними. плавання — це не влада над водою. поїдання яблука — це не влада над яблуком, — Фелуріян уважно поглянула на мене. — розумієш?

Я не розумів. Але все одно кивнув, бо не бажав її засмутити чи відхилитися від теми оповіді.

— ці давні ім'язнавці без перешкод мандрували світом. вони знали лисицю і знали зайця, і знали простір між ними.

Вона глибоко вдихнула й зітхнула, випускаючи повітря із себе.

— а тоді прийшли ті, хто бачив щось і думав, як це змінити. *вони* думали про владу.

вони були формувачами. гордими мрійниками, — Фелуріян примирливо змахнула рукою. — і попервах це було не так уже й погано. на світі були дива, — її лице просіяло від якогось спогаду, а пальці збуджено вчепилися в мою руку. — якось, сидючи на стінах мурелли, я їла плоди зі срібного дерева. вони сяяли, і в темряві можна було розгледіти уста й очі всіх, хто їх куштував!

— Мурелла була у Фею?

Фелуріян нахмурилася.

— ні. я вже сказала. це було раніше. було лиш одне небо. був один місяць. один світ, а в ньому була мурелла й були плоди. і була я, яка їла їх, поки мої очі сяяли в темряві.

— Як давно це було?

Вона злегка стеноула плечима.

— давно.

Давно. Давніше, ніж розповідали будь-які історичні книжки, які я коли-небудь бачив і про які коли-небудь чув. У Архівах були примірники калуптенських історичних текстів двох-

тисячолітньої давності, і в жодному з них не було ні словечка про те, про що розповідала Фелуріян.

— Перепрошую за втручання, — якомога ввічливіше промовив я та вклонився їй так низько, як тільки міг, не занурившись цілком під воду.

Зласкавившись, вона продовжила:

— плоди були лише найпершим. то як ступило перший крок дитя. до них прийшли кураж і завзяття. старі знавці казали «зупиніться», та формувачі відмовлялися. вони сварилися, сперечалися, забороняли формувачів. виступали проти такої влади, — її очі проясніли. — але ж... ох, — зітхнула вона, — що вони тільки створювали!

І це сказала жінка, яка зіткала мені плащ із тіні. Я навіть не уявляв, чому вона може чудуватися.

— Що вони створювали?

Вона широко змахнула рукою, показуючи на все довкола нас.

— Дерева? — вражено запитав я.

Вона засміялася, почувши мій тон.

— ні. царство фейрі, — широко змахнула рукою. — витворене згідно з їхньою волею. його повністю зшили найвидатніші з них. місце, де можна було чинити як забажається. а наприкінці своїх трудів кожен формувач витворив зорю для нового порожнього неба.

Фелуріян усміхнулася мені.

— *тоді* з'явилося два світи. два денні неба. два зоряні неба, — вона підняла гладенький камінець. — але місяць лишився один. і він був у смертному небі, круглий і затишний.

Її усмішка померкла.

— але один формувач був видатніший за всіх інших. для нього створити зірку було замало. він сягнув волею на край світу й вирвав місяць із домівки.

Піднісши гладенький камінець до неба, Фелуріян обережно заплющила одне око. Схилила голову набік, ніби в намаганні припасувати обрис камінця до порожніх країв місячного серпика над нами.

— то була переломна мить. старі знавці усвідомили, що формувачів не спинити жодними розмовами, — її рука знов опустилась у воду. — він украв місяць, і так прийшла війна.

— Хто це був? — запитав я.

Її уста вигнулися в ледь помітній усмішці.

— *хто? хто?* — перекривила Фелуріян.

— Він був із котрогось двору фейрі? — обережно підштовхнув я.

Фелуріян звеселено хитнула головою.

— ні. як я вже сказала, це було до фейрі. перший і найвидатніший поміж формувачів.

— Як його звали?

Вона похитала головою.

— тут імен не називають. про цього я не говоритиму, хоча він замкнений за кам'яними дверима.

Я не встиг поставити більше жодного запитання, бо Фелуріян узяла мене за руку та знов умостила камінець між нашими долонями.

— цей формувач із темним мінливим оком долоню примостив на небі чорнім і високім. він місяць стягнув і не втримав його. тож він не належить до світу йдного.

Вона поглянула на мене із серйозністю, що дуже рідко з'являлася на її прекрасному обличчі.

— дослухав цю казку мій любий поет, але ще зостався останній секрет. тож любий папужко, слух свій напруж, — вона знову піднесла наші з'єднані руки до поверхні води, — до суті історії мчимо ми чимдуж.

У тьмяному світлі очі Фелуріян здавалися чорними.

— чарує місяць два світи, що смикають туди-сюди його, як люблячі батьки: обійми їх такі ж чіпкі.

Вона відступила, і ми опинилися максимально далеко одне від одного, тримаючи в руках камінець.

— коли пів місяця у вас, між нами відстань видно враз, — Фелуріян потягнулася до мене вільною рукою, марно намагаючись ухопитися за порожню воду. — не дасть вона тобі й мені в цілунку злитися, о ні!

Фелуріян ступила вперед і притулила камінець до моїх грудей.

— коли ж ваш місяць прибува, із фейрі кояться дива. він, світлий, тягне нас до вас, тоді ходить у гості час. це легше, ніж переступить поріг чи корабель лишить, — вона всміхнулася мені. — отак і юний цей людець Фелуріян устрів насамкінець.

Думка про те, що зростання місяця притягує цілий світ фейрі, бентежила.

— Це з фейрі всякими бува?

Вона знизала плечима й кивнула.

— усі ми здатні на дива. без ліку є дверей таких, що в інший світ ведуть усіх.

— Чому я про таке не чув? Усяк, хто поряд з фейрі був, їх мав би розпізнати враз...

Вона засміялася.

— таж це і сталося якраз! широкий світ, тривалий час, та якось ти почув мій глас, у сьайві місяця уздрів мене і враз отетерів.

Я нахмурився.

— Тоді я більше мав знайти таких мандрівників, як ти...

Фелуріян знизала плечима.

— ми спритники всі як один і непомітні, наче дим. ми ходим шейднуті між вас, вдаємо мулів раз у раз і носим сукні королев, — вона відверто поглянула на мене. — авжеж, маскуємось незле!

Фелуріян знову взяла мене за руку.

— зізнаюся: темніші з нас знущатися воліють з вас. віднадить що гниле нутро? вогонь, залізо і люстро. ясен, ільм і гостра мідь. пані із сільських угідь: кожна зна про нас усе й завше хлібчик нам несе. та ще страшніш їм і мені ослабнути на чужині, бодай частину сил віддять.

— Нас *дійсно* краще не займають, — з усмішкою визнав я.

Фелуріян простягнула руку і приклала палець до моїх вуст.

— як повня, смійсь! гріха нема. та знай: на світі є й п'їтьма, — вона різко відсахнулася на відстань простягнутої руки й поволи закутила мене у воді по спіралі. — розумний смертний боїться ночі, коли навіть місяць виходить не хоче.

Вона почала тягнути мою долоню до своїх грудей, крутячись і тягнучи мене крізь воду до себе.

— як місяць темний, може він завести раптом без причин тебе прямисінько у фей, — зупинилася й похмуро зиркнула на мене, — на безліч днів або ночей.

Фелуріян відступила на крок у воді та смикнула мене.

— і тут чужий йому людець зустріне легко свій кінець!

Я знову ступив один крок до неї й не знайшов під ногами нічого. Рука Фелуріян раптом припинила триматися за мою, і над моєю головою зімкнулися чорні води. Осліпши й закашлявшись, я відчайдушно заборсався в намаганні виринути на поверхню.

Минула одна довга страшна мить, і руки Фелуріян упіймали мене й витягнули на повітря так, ніби я важив не більше, ніж кошеня. Вона наблизила мене до свого обличчя, виблискуючи суворими темними очима.

Фелуріян заговорила чистим голосом:

— ночей безмісячних іздавна звук страшитись кожен мудрий чоловік.

Розділ сто третій

Достатньо близько, щоб торкнутись

Минав час. Фелуріян відвела мене на денний бік, до частини лісу, ще старішої й величнішої за ту, що оточувала її сутінкову галявину. Там ми лазили по деревах, високих і широких, наче гори. На найвищих гілках можна було відчутти, як величезне дерево гойдається на вітрі, наче корабель у бурхливому морі. Там, де не було нічого, крім блакитного неба навкруги й повільного руху дерева вниз, Фелуріян навчила мене плюща на дубі.

Я спробував навчити Фелуріян грати в так, але дізнався, що вона вже знає цю гру. Вона спритно перемогла мене й зіграла так гарно, що Бредон розридався б, якби побачив цю гру.

Я дізнався дешицю про мову фейрі. Зовсім трохи. Трішечки.

А взагалі-то, якщо вже бути геть чесним, зізнаюся, що моя спроба вивчити мову фейрі безславно провалилася. Фелуріян не була терплячою вчителькою, а сама мова збивала з пантелику своєю складністю. Моя невдача була не просто виявом дурості: Фелуріян навіть заборонила мені намагатися розмовляти цією мовою в її присутності.

Загалом я навчився кількох фраз і скромності. Що перше, що друге — корисна штука.

Фелуріян навчила мене кількох фейрівських пісень. Запам'ятати їх мені було важче, ніж пісні смертних: мелодії в них були слизькі та звивисті. Коли я намагався зіграти їх на своїй лютні, струни під пальцями здавалися чужими, тож я промахувався й затинався, наче якийсь сільський хлопчина, що ніколи в житті не тримав у руках лютні. Слова пісень я вивчав механічно, не маючи ні найменшого уявлення про їхнє можливе значення.

Увесь цей час ми продовжували працювати над моїм шейдом. Чи радше працювала Фелуріян. Я ставив запитання, стежив і намагався не почуватися допитливою дитиною, що плутається під ногами на кухні. Ми поступово звикали одне до одного, і мої запитання ставали дедалі настирливішими...

— Але як? — спитав я вже вдесьте. — Світло не має ваги, нематеріальне. Воно поводитьсь як хвиля. Торкнутись його має бути неможливо.

Фелуріян тим часом потягнулася від зоряного сяйва вгору й тепер влітала в шейд сяйво місяця. Не відриваючи погляду від роботи, вона відповіла:

— як багато думок, мій квоуте. ти надто багато знаєш, щоб бути щасливим.

Це було до неприємності схоже на те, що міг би сказати Елодін. Я не став зважати на її ухиляння.

— Має бути неможливо...

Вона штурхнула мене ліктем, і я побачив, що в неї зайняті обидві руки.

— милий вогнику, — промовила вона, — подай-но мені це, — кивнула на місячний промінчик, що проникав між дерев угорі й торкався землі поряд зі мною.

У її голосі відчувався знайомий наказовий тон, ледь помітний, і я не роздумуючи підхопив місячний промінчик, наче висячу лозу. Якусь мить потримав його в пальцях, холодний і безтілесний. Вражено заціпенів — і раптом він знову став звичайним місячним промінчиком. Я кілька разів провів крізь нього рукою, і нічого не сталося.

Фелуріян з усмішкою простягнула руку й узялася за нього так, ніби це було найприроднішою дією на світі. Вільною рукою торкнулася моєї щоки, а тоді зосередила увагу на своїх колінах і затягнула пасмо місячного сяйва у складки тіні.

Розділ сто четвертий

Ктей

Коли Фелуріян допомогла мені дізнатися, на що я здатен, я почав брати активнішу участь у створенні свого шейду. Фелуріян, схоже, була задоволена моїми успіхами, зате я досадував. Жодних правил, обов'язкових до виконання, жодних фактів для запам'ятовування. Через це мені мало чим могли прислужитися швидкий розум і пам'ять артиста, і я просувався вперед неприємно повільно.

Урешті я навчився торкатися свого шейду, не боячись його пошкодити, і змінювати його форму відповідно до своїх бажань. Трохи потренувавшись, його можна було обернути з коротенького плащика на повноцінну жалобну мантію з каптуром чи будь-що середнє між ними.

Та все ж із мого боку було б несправедливо вважати себе хоч трохи причетним до його створення. Саме Фелуріян підібрала тінь, переплела її з місяцем, вогнем і денним світлом. Моїм найбільшим внеском була пропозиція щодо численних маленьких кишеньок.

Я гадав, що наша робота закінчилася, коли ми остаточно витягнули шейд на денне світло. Мої підозри начебто підтверджувало й те, що ми провели тривалий час за плаванням, співами та іншими спільними розвагами.

Але Фелуріян уникала теми шейду щоразу, коли я про нього заговорював. Я не був проти, позаяк вона завжди ухилилася від цієї теми в якийсь чудовий спосіб. Через це у мене склалося враження, що якась його частина лишається незавершеною.

Якось уранці ми прокинулися в обіймах одне одного, десь із годину цілувалися, щоб збудити апетит, а тоді взяли за сніданок: фрукти й гарний білий хліб із щільниками та оливками.

А тоді Фелуріян посерйознішала й попросила в мене шматок заліза.

Її прохання мене здивувало. Перед цим я вже думав, чи не повернути собі кілька простих звичок. Skorиставшись поверхнею ставка як дзеркалом, я поголився своєю маленькою бритвою. Попервах Фелуріян неначе тішили мої гладенькі щоки й підборіддя, та коли я потягнувся до неї з поцілунком, вона відштовхнула мене на відстань витягнутої руки й пирхнула, неначе сякаючись. Вона заявила, що від мене смердить залізом, і відправила мене до лісу, наказавши не вертатися, доки його гіркий сморід не зникне з мого обличчя.

Тож я з чималим зацікавленням витягнув із дорожньої торби частину поламаної залізної пряжки. Стривожено простягнув її Фелуріян. Так, як дитині дають гострий ніж.

— Навіщо він тобі потрібен? — запитав я, намагаючись видатися спокійним.

Фелуріян мовчала. Вона міцно тримала предмет великим пальцем і двома вказівними, неначе то була змія, що силкувалася розвернутися й укусити її. Її вуста стиснулися в тонку ризку, а очі почали яснішати: зі звичних темно-фіалкових стали синіми, як глибока вода.

— Я можу чимось допомогти? — запитав я.

Вона засміялася. Не легким лунким сміхом, який я чув так часто, а сміхом диким, несамовитим.

— чи дійсно ти хочеш допомогти? — запитала вона. Рука, що тримала скалок заліза, злегка тремтіла.

Я кивнув, трохи злякавшись.

— тоді йди, — її очі досі мінялися та посвітлішали до блакитнувато-білого кольору. — наразі я не потребую ні пломеню, ні

пісень, ні запитань, — я й не ворухнувся, тож вона спробувала прогнати мене жестом. — іди до лісу. не забридай далеко, але й не докучай мені стільки часу, скільки треба, щоб покохати чотири рази, — її голос також трохи змінився. Він залишався м'яким, але в ньому з'явилася нервова нотка, яка мене бентежила.

Я вже зібрався запротестувати, але тут Фелуріян кинула на мене такий грізний погляд, що я бездумно кинувся до дерев.

Якийсь час я безцільно вештався, намагаючись повернути собі самовладання. Це було непросто, позаяк я був голий, як немовля, і мене відганяли від місця, де перебували серйозні чари, так само як мати відсилає докучливу дитину подальше від кухонного вогню.

І все ж я знав, що ще якийсь час на галявині мені буде не місце. Тож повернувся обличчям до денного боку й подався на розвідку.

Не можу сказати, чому так далеко пройшов того дня. Фелуріян застерегла мене, що треба триматися неподалік, і я знав, що це слухна порада. Усяка із сотні історій мого дитинства оповідала про те, чому небезпечно вештатись у Фею. Та й навіть якщо не брати до уваги їх, історій, які розповіла сама Фелуріян, мало бути достатньо, щоб я тримався поряд із її безпечним сутінковим гаєм.

Напевно, почасти в цьому винна моя природна цікавість. Але передусім винна моя ображена гордість. Гордість і примха — вони часто ходять парою, наче дві руки, що міцно тримаються одна за одну.

Я йшов майже годину, а тим часом небо наді мною поволі проясніло та стало зовсім світлим, як удень. Я знайшов щось схоже на стежку, та не бачив жодної живої істоти, крім поодиноких метеликів або білок, що стрибали.

Із кожним кроком мій настрій балансував на межі між нудгою та тривогою. Я ж, як-не-як, перебував у Фею. Мав бачити дещо чудове. Замки зі скла. Охоплені вогнем фонтани. Кровожерливих трау. Босоногих стариганів, охочих щось мені порадити...

Дерева поступилися місцем великій трав'янистій рівнині. Усі частини Фею, які показувала мені Фелуріян, були заліснені. Тож це видавалося явною ознакою того, що я давно вийшов за межі, в яких мав перебувати.

І все ж я крокував далі, насолоджуючись дотиком сонячного світла до шкіри після такого тривалого перебування у темних сутінках галявини Фелуріян. Стежка, якою я йшов, здавалося, вела до самотнього дерева, що стояло на трав'янистому полі. Я вирішив, що дійду до того дерева, а тоді попрямую назад.

Однак я йшов уже довго, та, здавалося, не дуже наблизився до дерева. Спершу я вирішив, що це — чергове дивацтво Фею, та коли я вперто продовжив крокувати стежкою, стала очевидно правда. Дерево просто було більше, ніж я думав. Значно більше, і стояло воно значно далі.

Стежка все-таки вела не до дерева. Насправді вона відхилилася від нього й огинала його більш як за пів милі. Я вже замислився, чи не повернути назад, але тут мені в око впало щось яскраве, що затріпотіло під кроною дерева. Після нетривалої боротьби моя цікавість перемогла, і я зійшов зі стежки у високу траву.

Я ще ніколи не бачив такого дерева й наближався до нього повільно. Воно скидалося на величезну розлогу вербу, тільки листя в нього було ширше й темніше. Дерево мало темне висяче листя, перемежане блідим, пудрово-блакитним квітом.

Вітер змінив напрям, і коли листя заворушилося, я відчув дивний солодкий запах. Пахло димом, прянощами, шкірою й лимоном. Запах був привабливий. Не в тому розумінні, в якому буває привабливим запах їжі. У мене не потекла з рота слина й не забурчав шлунок. І все ж якби я побачив щось із таким запахом на столі, то відчув би, що просто мушу запахати це до рота, навіть якби то був камінь чи цурпалок. Не від голоду, а просто з цікавості, по-дитячому.

Підійшовши ближче, я вразився красою побаченого: темна зелень листя контрастувала з метеликами, що пурхали з гілки на гілку, п'ючи з білого квіту на дереві. Те, що я спершу прийняв за клумбу під деревом, виявилось килимом із метеликів,

який вкривав землю майже повністю. Цей пейзаж був такий захопливий, що я зупинився за кількадесят футів від крони дерева, не бажаючи, щоб наполохані метелики злетіли.

Чимало з метеликів, які пурхали між квітів, були пурпурово-чорні або блакитно-чорні, як ті, що мешкали на галявині Фелуріян. Інші були всуціль яскраво-зелені, сіро-жовті чи сріблясто-блакитні. Однак мені впав у око єдиний великий червоний метелик, багрянний із ледь помітними металічно-золотими прожилками. Крильця в нього були більші за мою розчепірену долоню, і він у мене на очах заглибився в листя, шукаючи нової квітки, на яку можна було б сісти.

Раптом його крильця припинили рухатися злагоджено. Вони розвалилися в різні боки й полетіли кожне окремо на землю, наче осінні листя.

Лише простеживши за ними поглядом до підніжжя дерева, я побачив правду. Земля внизу не була місцем спочинку для метеликів... Вона була всяяна безживними крильцями. Тисячі крилець лежали на траві під кроною дерева, схожі на ковдру із самоцвітів.

— Червоні ображають моє почуття прекрасного, — заявив холодний, сухий голос із дерева.

Я відступив на крок, намагаючись вдивитись у щільну крону з висячого листя.

— Які манери! — насварився сухий голос. — Ти не рекомендуєшся? Витріщаєшся?

— Перепрошую, пане, — серйозно відповів я. А тоді, згадавши про квіти на дереві, виправився: — Пані. Але я ще ніколи не розмовляв із деревом і дещо розгубився.

— Можна припустити й таке. Я не дерево. Так само як людина — не стілець. Я Ктей. Тобі пощастило мене знайти. Багато хто позаздрив би твоєму талану.

— Талану? — повторив я, намагаючись хоч трохи розгледіти істоту, що зверталася до мене з-поміж гілок дерева. Мою пам'ять залоскотала частина давнього переказу, якийсь уривок народної мудрості, який я вчитав, шукаючи чандріян. — Ви оракул, — здогадався я.

— Оракул. Як дивно. Не намагайся визначити мене дрібними іменами. Я Ктей. Я є. Я бачу. Я знаю, — на тому місці, де раніше був метелик, запурхали окремо два переливчасті блакитно-чорні крильця. — Часом говорю.

— Я гадав, вас ображають червоні...

— Червоних уже не залишилося, — безжурно промовив голос. — А блакитні трішечки солодкі, — я помітив, як щось ворухнулось, і ще одна пара сапфірових крилець закрутилася, поволі падаючи на землю. — Ти новий людець Фелуріян, чи не так? — я завагався, та сухий голос продовжив так, ніби я відповів. — Так я й думало. Відчуваю запах заліза на тобі. Зовсім легкий. І все ж цікаво знати, як вона його терпить.

Пауза. Розпливчастий рух. Легенько заворушився десяток листків. Ще два крильця засіпались, а тоді полетіли донизу.

— Ходи сюди, — продовжив голос, який уже долинав з іншої частини дерева, хоча все одно ховався за висячим листям. — Цікавий хлопчина неодмінно повинен мати одне-два запитання. Підходь. Питай. Твоє мовчання мене вельми ображає.

Я завагався, а тоді сказав:

— Гадаю, в мене таки може бути одне-два запитання.

— Ах-х-х-х, — залунав протяжний вдоволений звук. — Я так і думало.

— Що ви можете сказати мені про амірів?

— *Кікссс*, — роздратовано сплюнуло Ктей. — Що це таке? Звідки така настороженість? Навіщо ці ігри? Питай мене про чандріян, та й по всьому.

Я заціпенів, ошелешений і німий.

— Здивований? Але чому? Воістину, хлопче, ти як чистий ставок. Я бачу тебе наскрізь на десять футів углиб, хоча глибини в тобі заледве три фути, — знову розпливчастий рух — і на землю полетіли, закружлявши, дві пари крилець, одна блакитна, одна пурпурова.

Мені здалося, ніби я побачив, як поміж гілля щось звивається, але воно ховалося за нескінченним гойданням дерева на вітрі.

— Чому пурпуровий? — запитав я просто так, аби не мовчки.

— Суто задля сміху, — відповіло Ктей. — Я заздрило його невинності, його безтурботності. До того ж від надміру солодкості мене нудить. Як і від добровільного невігластва, — пауза. — Бажаєш запитати мене про чандріян, чи не так?

Я тільки й зміг, що кивнути.

— Насправді тут мало що можна сказати, — легковажно зауважило Ктей. — Однак їх краще було б називати Сімома. Тепер, коли минуло стільки років, на назву «чандріяни» навішано дуже багато фольклору. Колись ці назви були взаємозамінними, але тепер, якщо сказати «чандріяни», люди уявляють огрів, рендлінгів і скавенів. Яка дурість...

Запала довга тиша. Я стояв нерухомо, доки не усвідомив, що істота чекає на відповідь.

— Розкажіть мені більше, — попросив я. Мій голос видавався мені самому страшенно тонким.

— Чому? — здається, я почув у його голосі грайливу нотку.

— Тому що мені треба знати, — відповів я, намагаючись повернути своєму голосу трохи сили.

— Треба? — скептично перепитало Ктей. — Звідки ця раптова потреба? Можливо, відповіді на запитання, яких ти шукаєш, знають майстри в Університеті. Але вони нічого тобі не сказали б, навіть якби ти запитав, а ти їх не питатимеш. Ти занадто гордий для цього. Занадто розумний, щоб просити допомоги. Забагато дбаєш про свою репутацію.

Я спробував заговорити, та моє горло не видало нічого, крім сухого клацання. Я ковтнув і спробував іще раз.

— Будь ласка, мені треба знати. Вони вбили моїх батьків.

— Ти спробуєш убити чандріян? — зачудовано, майже вражено промовив голос. — Відстежити й перебити їх самотужки? Оце так, і як ти це зробиш? Галіакс живе на світі вже п'ять тисяч років. П'ять тисяч років — і ні секунди сну.

Гадаю, розумно шукати амірів. Навіть такий гордий, як ти, може зрозуміти, коли потрібна допомога. Можливо, Орден надасть її тобі. Та от біда: знайти його так само важко, як власне Сімох. Ой леле, ой леле. І що ж робити юному сміливцеві?

— Скажіть мені! — хотів прокричати я, та вийшло в мене благання.

— Гадаю, це тебе роздратувало б, — спокійно продовжило Ктей. — Ті нечисленні люди, які вірять у чандріян, надто бояться, щоб говорити, а всі інші просто сміятимуться з тебе через такі запитання, — драматичне зітхання, що неначе долинуло з кількох місць у листі одночасно. — Однак така вже ціна цивілізації.

— Яка ціна? — запитав я.

— Зухвальство, — відповіло Ктей. — Ви вважаєте, нібито знаєте все. Ти сміявся з фей, доки не побачив одну з них. Не дивно, що всі твої цивілізовані ближні так само відмахуються й від чандріян. Щоб відшукати людину, яка може сприйняти тебе всерйоз, тобі довелося б залишити свої безцінні сторони далеко позаду. В тебе не було б жодної надії до меж Штормвалу.

Запала тиша, а тоді на землю полинула ще одна пара пурпурових крилець. Я ковтнув, позбуваючись сухості в горлі й намагаючись зрозуміти, яке запитання можна поставити, щоб дістати більше відомостей.

— Ти усвідомлюєш, що на світі небагато людей, які серйозно поставляться до твого пошуку амірів, — спокійно продовжило Ктей. — Однак мейр — людина вельми непересічна. Він уже наблизився до них, хоч і не усвідомлює цього. Тримайся мейра — і він приведе тебе до їхніх дверей.

Ктей тоненько, сухо реготнуло.

— Кров, крильник і кістка, якби ж то ви, істоти, мали тямку, щоб мене оцінити. Хай що ти забудеш, пам'ятай те, що я зараз сказало. Рано чи пізно ти збагнеш сенс жарту. Я гарантую. Коли настане час, ти сміятимешся.

— Що ви можете розповісти мені про чандріян? — запитав я.

— Якщо вже ти так мило питаєш, тобі потрібен Попіл. Пам'ятаєш його? Біле волосся. Темні очі. Зробив дещо з твоєю матір'ю, сам знаєш. Жах. Однак вона добре трималася. Лоріан завжди була артисткою, перепрошую за формулювання. Набагато кращою за твого батька, який стільки благав і белькотів.

У мене перед очима замиготіли образи того, що я роками намагався забути. Моя мати з мокрим від крові волоссям, неприродно скрученими руками, зламаними на рівні зап'ястків і ліктів. Мій батько з розітнутим животом, залишив по собі кривавий слід завдовжки двадцять футів. Він повз, аби бути ближче до неї. Я спробував заговорити, та в роті у мене було сухо.

— Чому? — все-таки прохрипів я.

— Чому? — повторило Ктей. — Яке гарне запитання. Я знаю дуже багато «чому». Чому вони так кепсько обійшлися з твоєю бідолашною сім'єю? Чому? Тому що хотіли, тому що могли, тому що мали причину.

Чому вони залишили живим тебе? Чому? Тому що були недбалі, тому що тобі поталанило, тому що їх щось відлякнуло.

«Що їх відлякнуло?» — отетеріло подумав я. Але це вже було занадто. Ті спогади, те, що казав голос. Мої вуста беззвучно заворушилися в запитанні.

— Що? — перепитало Ктей. — Шукаєш якогось іншого «чому»? Думаєш, чому я це тобі розповідаю? Що з цього доброго? Можливо, колись цей Попіл недобре зі мною повівся. Можливо, мені весело відправити такого малого цуцика, як ти, поганятися за його п'ятами. Можливо, тихе рипіння твоїх сухожилків, поки ти стискаєш кулаки, видається мені солодкою симфонією. О так, так і є. І можеш бути певен.

Чому ти не можеш відшукати цього Попела? Що ж, це цікаве «чому». Здавалося б, чоловік із вугільно-чорними очима повинен справляти певне враження, коли зупиняється чогось випити. Як може бути так, що ти за стільки часу нічого про нього не чув?

Я похитав головою, намагаючись звільнити її від запаху крові й горілого волосся.

Ктей, схоже, сприйняло це як сигнал.

— Правильно — гадаю, мені не треба розповідати тобі, який він із себе. Ти бачив його всього день чи три тому.

Тут до мене раптом дійшло. Ватажок бандитів. Граційний чоловік у кольчuzі. Попіл. Саме він звернувся до мене, коли я був дитиною. Чоловік із жахливою усмішкою й мечем, подібним до зимової криги.

— Шкода, що він урятувався, — продовжило Ктей. — І все ж ти маєш визнати: тобі неабияк пощастило. Я сказало б, що зустрівся з ним іще раз — це можливість, яка випадає всього двічі в житті. Шкода, що ти її згаяв. Не карайся через те, що його не впізнав. Вони мають багатий досвід приховування тих характерних ознак. Ти в цьому геть не винен. Минуло багато часу. Роки. До того ж ти був заклопотаний: добувався ласки, качався на подушках із якоюсь піксі, задовольняв свої примітивні потреби.

Одночасно засіпалися троє зелених метеликів. Їхні крильця, полетівши на землю, скидалися на листочки.

— До речі, про потреби: що подумала б твоя Денна? Ой леле! Тільки уяви: вона бачить тебе тут. Ви з піксі тісно переплелися, бавитеся, мов ті кролики. А знаєш, він її б'є. Її покровитель. Не постійно, але часто. Іноді — у гніві, але здебільшого це для нього гра. Як далеко він може зайти, перш ніж вона заплаче? Як далеко він може просунутися, перш ніж вона спробує піти і йому доведеться знову заманювати її до себе? Май на увазі, що ні про що страшне не йдеться. Жодних опіків. Нічого такого, щоб лишалися шрами. Поки що.

Два дні тому він пустив у хід свій ціпок. Такого ще не бувало. У неї під одягом рубці завбільшки з твій великий палець. Синці до кісток. Вона тремтить на підлозі з кров'ю в роті, і знаєш, про що вона думає, перш ніж усе чорніє? Про тебе. Вона думає про тебе. Ти, гадаю, теж думав про неї. Між плаванням, полуницями й усім іншим.

Ктей видало звук, схожий на зітхання.

— Бідолашка, вона так міцно до нього прив'язана. Гадає, що більше ні на що не годиться. Не пішла б від нього, навіть якби ти попросив. А ти не попросиш. Ти, такий обережний. Так боїшся її наполохати. І це таки вельми слушно. Вона ще та втікачка. Як ти можеш сподіватися знайти її тепер, коли вона покинула Северен?

А знаєш, шкода, що ти пішов, не сказавши ні слова. Перед цим вона тільки починала тобі довіряти. Перш ніж ти розгнівався. Перш ніж ти втік. Достоту як усі інші чоловіки в її житті.

Достоту як усі інші чоловіки. Жадав її, повнився солодкими словами, а тоді просто пішов геть. Залишив її саму. Добре, що вона вже до цього звикла, чи не так? Інакше ти міг би завдати їй болю. Інакше ти, можливо, просто розбив би тій бідолашці серце.

Це вже було занадто. Я розвернувся й побіг, шалено помчавши туди, звідки прийшов. Назад, до тихих сутінок на галявині Фелуріян. Геть. Геть. Геть.

І біжучи, я чув, як позаду мене говорить Ктей. Його сухий тихий голос лунав мені вслід довше, ніж я вважав за можливе.

— Я ще тобі скажу! Вернись! Вернись! Багато що, ти тільки залишись!

* * *

Я повернувся на галявину Фелуріян лише за кілька годин. Як відшукав шлях, точно не знаю. Пам'ятаю лише, як несподівано побачив крізь дерева її шатро. Його вигляд сповільнив божевільне кружляння моїх думок так, що я зміг знову почати думати.

Я пішов до ставка й добре, жадібно напився, хлюпнув водою на обличчя, щоб прочистити голову та приховати сліди сліз. Тихенько подумавши секунду чи дві, підвівся й пішов до шатра. Лише тоді помітив дивну відсутність метеликів. Зазвичай їх літало довкола не менше кількох особин, та тепер не було жодного.

Фелуріян була там, але, побачивши її, я лише збентежився ще більше. То був єдиний раз, коли я побачив її не бездоганно прекрасною. Вона лежала серед подушок, виснажена і стомлена. Неначе я зник на кілька днів, а не годин, і вона весь цей час не їла й не спала.

Почувши моє наближення, Фелуріян стомлено підняла голову. — це зроблено, — промовила вона, але коли поглянула на мене, її очі здивовано округлились.

Я опустил погляд і побачив, що роздряпаний чагарниками й закривавлений. Увесь лівий бік у мене був заляпаний грязюкою й перемазаний травою. Напевно, я впав під час бездумної втечі від Ктей.

Фелуріян сіла прямо.

— що з тобою сталося?

Я неуважно спробував стерти трохи засохлої крові на лікті.

— Те саме я можу запитати в тебе, — промовив я хрипким і грубим голосом, неначе перед цим кричав. Підвівши погляд, я побачив у її очах щиру стурбованість. — Я пішов на денний бік. І знайшов якусь істоту на дереві. Вона називала себе Ктей.

Коли я вимовив це ім'я, Фелуріян застигла.

— Ктей? ви розмовляли?

Я кивнув.

— ти питав його?

Однак відповіді я не встиг: вона тихо, відчайдушно скрикнула й кинулася до мене. Заходилася водити руками по моєму тілу, неначе шукаючи ран. За хвилину взялася за моє обличчя й зазирнула мені в очі, неначе боячись того, що могла там побачити.

— ти добре відчуваєшся?

Від її турботи у мене на губах з'явилася легка усмішка. Я зібрався запевнити Фелуріян, що в мене все гаразд, — а тоді згадав, що саме казало Ктей. Пригадав пожежі й чоловіка з чорнильно-чорними очима. Уявив Денну, що розтягнулася на підлозі з повним ротом крові. На очі навернулися сльози, і я похлинувся. Відвернувся й захитав головою, замруживши очі й не в змозі нічого сказати.

Фелуріян погладила мене по шиї ззаду і промовила:

— усе добре. біль минеться. воно не вкусило тебе, і в тебе чисті очі, тож усе добре.

Я відсторонився від неї так, щоб зазирнути їй в обличчя.

— Мої очі?

— слова Ктей можуть ламати людям голови. однак я побачила б, якби це сталося. ти досі мій квоут, досі мій солодкий поет, — вона нахилилася вперед, дивно завагавшись, а тоді лагідно поцілувала мене в лоба.

— Воно бреше людям і доводить їх до божевілля?

Фелуріян повільно хитнула головою.

— Ктей не бреше. воно володіє даром бачення, але говорить лише для того, щоб завдати болю. із Ктей розмовляють лише

денерлінги, — вона торкнулася моєї шиї збоку, пом'якшуючи свої слова.

Я кивнув, бо знав, що це правда. І заплакав.

Розділ сто п'ятий

Интерлюдія: Солодкість

Квоут жестом наказав Хроністові припинити писати.

— Басте, у тебе все гаразд? — він стурбовано поглянув на свого учня. — У тебе такий вигляд, ніби ти проковтнув грудку заліза.

Баст і справді здавався враженим. Обличчя в нього було бліде, майже воскове. Зазвичай воно було бадьоре, та тепер виражало жах.

— Реші, — проказав він сухим, як осіннє листя, голосом. — Ви ніколи не казали мені, що розмовляли з Ктей.

— Басте, я багато чого ніколи тобі не казав, — безтурботно відказав Квоут. — Тому криваві подробиці мого життя і здаються тобі такими заворожливими.

Баст хворобливо всміхнувся, опутивши плечі з полегшенням.

— Отже, насправді ви цього не робили? Тобто не розмовляли з ним. Ви просто вставили це, щоб додати трохи яскравості?

— Прощу, Басте, — відповів Квоут, явно образившись. — Моя історія й так досить яскрава, мені не треба додавати яскравості.

— Не брешіть мені! — раптом крикнув Баст, наполовину підірвавшись зі стільця від сили вигуку. — Не смійте мені про таке брехати! *Не смійте!* — Баст ударив долонею по столу так, що його кухоль перекинувся, а Хроністів каламар покотився по столу.

Хроніст умить підхопив заповнений до половини аркуш і ногами відсунув стілець від столу, рятуючи аркуш від раптових бризок чорнила й пива.

Баст нахилився вперед із розлюченим обличчям, тицьнувши пальцем у Квоута.

— Мене не обходить, із якого ще лайна ви тут робите золото! Але про таке не брешуть, Реші! Мені точно не брешуть!

Квоут жестом показав на Хроніста, який тримав бездоганно чистий аркуш у повітрі обома руками.

— Басте, — сказав він, — це мій шанс розповісти повну та правдиву історію свого життя. Усе...

Баст заплющив очі й загунав по столу, наче охоплена істерикою дитина.

— Стуліться. Стуліться! *СТУЛІТЬСЯ!*

Він показав на Хроніста.

— Реші, мені до скрипалевої сраки, що ви скажете йому. Він писатиме те, що скажу я, бо інакше я з'їм його серце на ринковій площі! — він знову тицьнув пальцем на шинкаря й люто затрусив ним. — Але *мені* кажіть правду, і кажіть *негайно!*

Квоут поглянув на свого учня, і з його обличчя поступово зникла веселість.

— Басте, ми обидва знаємо, що я не проти час від часу прикрасити дійсність. Але ця історія інакша. Це — мій шанс зафіксувати, як усе було насправді. Це — правда, що ховається за переказами.

Темноволосий молодик зігнувся на стільці та прикрив очі однією рукою.

Квоут поглянув на нього зі стривоженим обличчям.

— У тебе все гаразд?

Баст похитав головою, не прибираючи руки з очей.

— Басте, — лагідно озвався Квоут, — у тебе рука кровоточить. — Зачекавши одну довгу мить, він спитав: — Басте, в чім річ?

— Та в цьому! — вибухнув той і широко розвів руками. Голос у нього був високий та істеричний. — Здається, я нарешті розумію, в чім річ!

Тут Баст розсміявся, однак його сміх був гучним і напруженим, а тоді здушився й перетворився на щось подібне до схлипу. Він підвів погляд на крокви в пивниці. Очі в нього блищали. Він кліпнув, неначе позбуваючись сліз.

Квоут нахилився вперед і поклав руку на плече молодикові.

— Басте, прошу...

— Ви просто стільки всього знаєте, — заговорив Баст. — Знаєте багатько того, чого не маєте знати. Знаєте про Берентальту. Знаєте про білих сестер і сміхошлях. Як ви можете не знати про Ктей? Це ж... це ж чудовисько.

Квоут помітно розслабився.

— Боже милостивий, Басте, і це все? А я вже розхвилювався через тебе. Я стикався ніс до носа зі страшнішими істотами, ніж...

— Немає нікого страшнішого за Ктей! — прокричав Баст і знову гупнув стиснутим кулаком по столу. Цього разу з різким звуком зламалося дерево: одна з товстих колод зігнулася й тріснула. — Реші, стуліться й послухайте. Справді послухайте, — Баст на мить опустив погляд, добираючи слова. — Ви знаєте, хто такі сіти?

Квоут знизав плечима.

— Це одна з партій серед фейрі. Могутня, з добрими намірами...

Баст помахав руками.

— Якщо ви вживаєте слова «добрі наміри», ви їх не розумієте. Але якщо про когось із фейрі можна сказати, що вони працюють на добро, то це про них. Їхній найдавніший і найважливіший обов'язок — заважати Ктей контактувати з усіма. З усіма.

— Я не бачив охоронців, — зауважив Квоут тоном, яким хтось міг би заспокоїти норовливу тварину.

Баст скуйовдив собі волосся, провівши крізь нього обома руками.

— Навіть заради всієї солі в собі не здогадаюсь, як ви прослизнули повз них, Реші. Якщо комусь і вдається вступити в контакт із Ктей, то сіти його вбивають. Убивають із відстані в пів милі з довгих рогових луків. А тоді залишають тіло гнити. Якщо на це тіло бодай сідає ворона, вбивають і її.

Хроніст обережно прокашлявся, а тоді заговорив.

— Якщо ваші слова правдиві, — запитав він, — то нащо комусь іти до Ктей?

Баст на мить набув такого вигляду, ніби зібрався визвіритися на писаря, а тоді замість цього гірко зітхнув.

— Заради справедливості скажу, що мій народ не славиться вмінням ухвалювати добрі рішення, — визнав він. — Усім фейрівським дівчаткам і хлопчикам відомо про природу Ктей, але завжди знайдеться якийсь охочий його відшукати. До нього ходять по відповіді на запитання чи для того, щоб зазирнути в майбутнє. Або сподіваючись піти від нього з квіткою.

— Квіткою? — перепитав Квоут.

Баст ізнову вражено поглянув на нього.

— Ріна? — не побачивши з обличчя шинкаря, що той упізнав слово, Баст сумовито захитав головою. — Реші, ті квіти — панацея. Вони можуть лікувати будь-яку хворобу. Рятувати від будь-якої отрути. Загоювати будь-яку рану.

Тут Квоут здійняв брови.

— А, — вимовив він, опустивши погляд на свої руки, складені на столі. — Розумію. Можу уявити, як це може привабити людину, хоча вона й розуміє, що краще не лізти.

Шинкар підвів погляд.

— Мушу визнати, що не бачу, в чім проблема, — винувато додав він. — Басте, я бачив чудовиськ. Ктей до них не дотягує.

— Реші, я вжив не те слово, — визнав Баст. — Але кращого дібрати не можу. Якби на світі було слово, що означало б «отруйне, сповнене ненависті й заразне», я вжив би його.

Баст глибоко вдихнув і нахилився вперед, не встаючи зі стільця.

— Реші, Ктей може бачити майбутнє. Не якимось туманно, наче оракул. Воно бачить *усе* майбутнє. Чітко. Бездоганно. Усе, що тільки може статися й нескінченно розходиться від точної миті.

Квоут здійняв брову.

— Що, справді може?

— Може, — серйозно промовив Баст. — І ця істота однозначно, абсолютно лиха. Як правило, це не становить проблеми, бо вона не може покинути дерево. Але коли хтось до неї навідується...

Квоут із відстороненим поглядом кивнув самому собі.

— Якщо воно досконало знає майбутнє, — поволі проказав він, — то, напевно, чудово знає, як певна особа відреагує на всі його слова.

Баст кивнув.

— А ще воно люте, Реші.

Квоут продовжив замисленим тоном:

— Отже, всякий, на кого вплинуло би Ктей, був би подібний до стріли, випущеної в майбутнє.

— Реші, стріла влучає лише в одну людину, — темні очі Баста стали порожніми та зневіреними. — Всякий, на кого вплинуло Ктей, подібний до чумного корабля, що пливе до гавані, — Баст показав на заповнений до половини аркуш, який Хроніст тримав на колінах. — Якби сіти знали, що це існує, то не пожаліли б жодних зусиль для його знищення. І вбили б нас за те, що почули слова Ктей.

— Адже все, що відносить вплив Ктей від дерева... — продовжив Квоут, дивлячись на власні долоні. Одну довгу мить він сидів мовчки, задумливо киваючи. — Отже, молодик, що шукає долі, приходять до Ктей і забирає квітку. Донька короля смертельно хвора, а він несе квітку, щоб її зцілити. Вони закохуються, хоч вона й заручена із принцом сусіднього королівства...

Баст отетеріло витріщився на Квоута, який продовжував говорити.

— Вони роблять зухвалу спробу втекти місячної ночі, — вів Квоут далі. — Однак він падає з даху, і їх ловлять. Принцеса виходить заміж проти власної волі й заколює принца сусіднього королівства в їхню шлюбну ніч. Принц гине. Громадянська війна. Поля спалюють і засівають сіллю. Голод. Чума...

— Це — історія Війни Постошляху, — кволо сказав Баст.

Квоут кивнув.

— Це одна з історій, які розповіла Фелуріян. Досі я не розумів деталей із квіткою. Про Ктей вона ніколи не згадувала.

— І не стала би згадувати, Реші. Вважається, що це приносить нещастя, — Баст похитав головою. — Ні, не приносить нещастя. Це все одно що плюватися отрутою комусь у вухо. Так просто ніхто не робить.

Хроніст частково опанував себе й посунув свій стілець назад до столу, досі обережно тримаючи аркуш. Насуплено поглянув на стіл, поламаний і залитий пивом та чорнилом.

— Схоже, ця істота має неабияку репутацію, — промовив він. — Але мені важко повірити, що вона така ж небезпечна, як усі ті...

Баст вражено поглянув на Хроніста.

— Залізо й жовч, — вимовив він тихим голосом. — Ви мене за дитину вважаєте? Думаєте, що я не знаю різниці між історією, яку розповідають біля ватри, і правдою?

Хроніст заспокійливо змахнув однією рукою.

— Я не це...

Баст, не зводячи погляду з нього, поклав закривавлену долоню на стіл. Дерево застогло, а зламані колоди стали на місце, раптом затріщавши. Баст підніс руку, а тоді різко опустив її на стіл, і темні потоки чорнила й пива раптом закрутилися та склалися у смолянисто-чорну ворону, що стрімко знялася та облетіла пивницю.

Баст упіймав її обома руками й недбало роздер птаха навпіл, а тоді підкинув половинки в повітря, де вони вибухнули великими пломенями кольору крові.

Усе це сталося за один подих, не більше.

— Усе, що ви знаєте про фейрі, може вміститися в наперстку, — заявив Баст і поглянув на писаря з геть невиразним обличчям. Його голос звучав безживно й рівно. — Як ви смієте в мені сумніватися? Ви гадки не маєте, хто я.

Хроніст застиг на місці, але погляду не відвів.

— Присягаюся своїм язиком і зубами, — холодно проказав Баст. — Присягаюся кам'яними дверима. Кажу вам три тисячі разів. Ані в моєму світі, ані у вашому немає нічого небезпечнішого за Ктей.

— Басте, не треба так, — лагідно озвався Квоут. — Я тобі вірю.

Баст повернувся до Квоута, а тоді жалюгідно скоцюбився на стільці.

— Краще б не вірили, Реші.

Квоут іронічно всміхнувся.

— Отже, людина, що зустріла Ктей, надалі робитиме лише неправильний вибір.

Баст похитав головою. Його лице зблідло й витягнулося.

— Не неправильний, Реші, — катастрофічний. Аяк поговорив із Ктей, перш ніж украсти місяць, і через це спалахнула Війна Творення як така. Ланре поговорив із Ктей, перш ніж організувати зраду Мір Тарінієля. Створення Безіменних. Скейн-дайн. Усе це можна відстежити до Ктей.

Квоутове обличчя стало невиразним.

— Що ж, я, безумовно, в цікавій компанії. Чи не так? — сухо промовив він.

— Ба більше, Реші, — відповів Баст, — якщо в наших п'есах удалині на задньому плані показують дерево Ктей, зрозуміло, що ця історія буде з найстрашніших трагедій. Його зображують, щоб глядачі знали, чого очікувати. Щоб вони знали, що врешті все піде шкереберть.

Одну довгу мить Квоут дивився на нього.

— Ох, Басте... — тихо звернувся він до свого учня з лагідною й сумною усмішкою. — Я знаю, що за історію розповідаю. Це не комедія.

Баст підвів на нього порожній, зневірений погляд.

— Але ж, Реші... — його вуста заворушилися, марно намагаючись знайти якісь слова.

Рудоволосий шинкар обвів жестом порожню пивницю.

— Басте, ось кінець історії. Ми всі це знаємо, — сказав Квоут буденним тоном, так невимушено, ніби говорив про погоду напередодні. — Я вів цікаве життя, і цей спомин не позбавлений солодкості. Але...

Квоут глибоко вдихнув і обережно видихнув.

— ...але це не приголомшлива романтична історія. Не казка, в якій хтось повертається з царства мертвих. Не зворушлива епопея, що має хвилювати кров. Ні. Ми всі знаємо, що це за історія.

Якусь мить здавалося, ніби він готовий продовжити, та замість цього Квоут мляво обвів поглядом порожню пивницю. Його лице було спокійним, без сліду гніву чи гіркоти.

Баст кинув погляд на Хроніста, але цього разу в ньому не було вогню. Або гніву. Не було ні люті, ні владності. Бастів погляд був відчайдушний, благальний.

— Якщо ви ще є, вона не скінчилася, — зауважив Хроніст. — Якщо ви ще живі, це не трагедія.

Тут Баст завзято закивав і озирнувся на Квоута.

Той на мить поглянув на них обох, а тоді всміхнувся й зареготав тихим грудним сміхом.

— О, — з любов'ю промовив він. — Ви такі молоді...

Розділ сто шостий

Повернення

Після зустрічі із Ктей я ще довго був не такий, як годиться.

Я чимало спав, але лише уривками, бо мене постійно атакували жахливі сни. Деякі з них були яскраві й незабутні. Вони здебільшого стосувалися моєї матері, мого батька, моєї трупи. Ще гірші були ті, після яких я прокидався без спогадів про те, що мені снилося, — лише з болем у грудях і порожнечю в голові, подібною до кривавої дірки на місці випаленого зуба.

Коли я вперше прокинувся в такому стані, Фелуріян була поряд і стежила за мною. Її лице було таке лагідне та стривожене, що я думав, ніби вона почне тихенько бурмотіти мені щось і гладити мене по волоссю, як Арі в моїй кімнаті за кілька місяців до того.

Але Фелуріян нічого такого не зробила.

— у тебе все добре? — запитала вона.

На це я не мав відповіді. Я був наче в тумані через спогади, спантеличення та скорботу. Не вірив, що можу заговорити, не розплакавшись ізнову, а тому просто похитав головою.

Фелуріян нахилилася й поцілувала мене в кутик рота, зміряла мене довгим поглядом і знову сіла прямо. Тоді пішла до ставка і принесла мені у пригорщі води, щоб попити.

Упродовж наступних днів Фелуріян не дошкуляла мені запитаннями й не намагалася мене витягнути. Вона час від часу намагалася розповідати мені історії, та я не міг на них зосередитися, тож вони здавались як ніколи безглуздими. Часом

вони змушували мене некеровано ридати, хоча в самих цих історіях не було нічого сумного.

Одного разу я, прокинувшись, збагнув, що її немає, та кілька годин по тому вона повернулася з дивним зеленим плодом, більшим за мою голову. Сором'язливо всміхнулася й передала його мені, а тоді показала, як зчищати тоненьку, схожу на вичинену шкіру, шкірку, щоб оголити жовтогарячу м'якоть усередині. М'ясиста й гостро-солодка, вона розпадалася на спіральні шматочки.

Ми їли їх мовчки, доки не залишилося нічого, крім округлого зернятка, твердого та слизького. Воно було темно-брунатне й таке велике, що я не міг зімкнути на ньому долоню. Фелуріян із невеликим театральним жестом розбила його об камінь і показала мені, що всередині воно сухе, наче смажений горіх. Його ми також з'їли. На смак воно було гірке й подібне до перцю, трохи нагадувало копчений лосось.

Усередині нього примостилося інше зернятко, біле, мов кістка, й завбільшки із крем'ях. Його Фелуріян віддала мені. Воно було солодке, наче цукерка, і трохи тягуче, як карамель.

Одного разу вона покинула мене самого на цілу вічність і повернулася з двома бурими птахами, обережно несучи кожного в зігнутій долоні. Вони були менші за горобців і мали приголомшливі трав'янисто-зелені очі. Вона поклала їх поряд зі мною, поки я лежав на подушках. Коли Фелуріян зашвистила, вони почали співати. Співали вони не уривки пташиних трелей, а справжню пісню. Чотири куплети, а між ними — приспів. Спершу вони заспівали разом, а тоді — у простій гармонії.

Ще одного разу, коли я прокинувся, вона дала мені якогось напою в шкіряній чашці. Він пахнув фіалками й геть не мав смаку, але був прозорий, теплий і здавався чистим у роті, наче я пив світло літнього сонця.

Іншим разом Фелуріян дала мені гладенький червоний камінець, який грів мені руку. За кілька годин із нього, наче з яйця, вилупилася схожа на крихітну вивірку істотка, яка сердито зацівінькала на мене, а тоді втекла.

А якось, коли я прокинувся, Фелуріян не було поряд. Роззирнувшись довкола, я побачив, що вона сидить край води, обхопивши руками коліна. Я ледве розчув лагідну пісню її тихих, потаємних схлипів.

Я спав і прокидався. Вона подарувала мені перстень, виготовлений із листя, гроно золотих ягід, квітку, що розкривалася й закривалася від дотику одного пальця...

А ще якось, коли я раптом прокинувся з вологим обличчям і болем у грудях, вона простягнула руку й накрила долонею мою долоню. Цей жест був такий несміливий, а її обличчя — таке стривожене, що можна було подумати, ніби вона ще ніколи не торкалася людини. Ніби вона побоювалася, що я зламаюся, спалахну чи почну кусатися. Її холодна рука якусь мить лежала на моїй, ніжна, як нетля. Фелуріян лагідно потиснула мені руку, зачекала, а відтак відсторонилася.

Тоді це видалося мені дивним. Але я занадто стуманів від спантеличення та скорботи, щоб ясно мислити. Лише тепер, озираючись назад, я розумію, як усе було насправді. Вона намагалася втішити мене з усією незграбністю юної закоханої, навіть близько не уявляючи, як це зробити.

* * *

Однак усе з часом гоїться. Мої сни відступили. До мене повернувся апетит. У голові у мене достатньо проясніло, щоб потроху теревенити з Фелуріян. Невдовзі після того я відновився достатньо для флірту. Коли це сталося, їй відчутно полегшало, неначе вона не могла зрозуміти істоту, яка не хоче її поцілувати.

Останньою прийшла моя цікавість, найпевніша ознака того, що я знову такий, як насправді.

— Я ніколи не питав, як минув кінець твоєї роботи над шейдом, — зауважив я.

Її лице проясніло.

— він готовий! — я бачив гордість у її очах. Вона взяла мене за руку й потягнула до краю шатра. — із залізом було непросто, але він готовий, — вона покрокувала вперед, а тоді зупинилася. — можеш його знайти?

Я окинув усе довкола довгим уважним поглядом. Хоча Фелуріян підказувала мені, чого треба шукати, я далеко не відразу розгледів щось непомітно глибоке в темряві одного дерева неподалік. Простягнув руку й витягнув із тіньової схованки свій шейд.

Фелуріян скочила до мене, сміючись так, ніби я щойно виграв якусь гру. Схопила мене за шию й поцілувала мене з несамовитістю десятка дітей.

Досі вона ніколи не дозволяла мені носити шейд, і я зачудувався, коли вона розправила його на моїх оголених плечах. Він був майже невагомий і м'якший за найрозкішніший оксамит. Я неначе вбрався в теплий вітерець, той самий вітерець, що торкався мене на затемненій лісовій галявині, куди Фелуріян водила мене збирати тіні.

Я подумав, чи не піти до лісового ставка, щоб поглянути на своє відображення у воді, але Фелуріян накинулася на мене. Збила мене на землю й осідлала так, що мій шейд розтягнувся під нами товстою ковдрою. Вона збрала його краї довкола нас, а тоді розцілувала мені груди й шию. Її язик обпалював мені шкіру.

— так, — заговорила Фелуріян мені на вухо, — усякий раз, коли тебе огортатиме шейд, ти згадуватимеш мене. його дотик до тебе здаватиметься моїм дотиком, — вона поволі ковзнула по мені, потершись усім своїм оголеним тілом об моє. — ти пам'ятатимеш Фелуріян завдяки всім іншим жінкам і повернешся.

* * *

Після того я зрозумів, що моє перебування у Фею добігає кінця. Слова Ктей застрягли у мене в голові, наче реп'яхи, і гнали мене геть, у світ. Те, що я перебував на віддалі кидка каменя від чоловіка, який убив моїх батьків, і сам того не відав, викликало в мене таку гіркоту, якої не могли позбавити навіть цілунки Фелуріян. А те, що Ктей сказало про Денну, знов і знов крутилось у мене в голові.

Урешті я прокинувся і зрозумів, що час настав. Підвівся, привів до ладу дорожню торбу й уперше за цілу вічність одягнувся. Тепер, коли минуло стільки часу, дивно було відчувати, як моєї шкіри торкається одяг. Як довго мене не було? Я провів пальцями крізь бороду й відмахнувся від цієї думки. Здогади були безглузді, бо невдовзі я мав дізнатися відповідь.

Обернувшись, я zobачив Фелуріян, яка стояла із сумним обличчям посередині шатра. Мені на мить подумалося, що вона може виступити проти того, щоб я пішов, але вона нічого такого не робила. Підійшла до мене й закріпила шейд у мене на плечах, наче мати, яка вбирає дитину так, щоб та не змерзла. Навіть метелики, що летіли за нею, здавалися сумними.

Вона годинами вела мене крізь ліс, доки ми не дійшли до пари високих сірокаменів. Підняла каптур мого шейда і звеліла мені заплющити очі. Тоді швидко провела мене по колу — і я відчув ледь помітну зміну в повітрі. Розплющивши очі, я здогадався, що перебуваю не в тому лісі, яким ішов за мить до цього. Дивне напруження в повітрі зникло. Це був світ смертних.

Я повернувся до Фелуріян і сказав:

— Моя пані. Я нічого не можу вам дати, перш ніж піти.

— крім обіцянки повернутися, — відповіла вона лілійно-м'яким голосом із застережною ноткою.

Я всміхнувся.

— Я маю на увазі, що нічого не можу залишити вам, пані.

— крім спомину, — вона прихилилася до мене.

Заплющивши очі, я попрощався з нею кількома словами й багатьма поцілунками.

А тоді пішов. Хотів би сказати, що не озирався, та це було б неправдою. Її вигляд мало не розбив мені серце. Вона здавалася такою маленькою поряд із величезними сірими каменями. Я мало не повернувся, щоб поцілувати її ще раз, наостанок, востаннє попрощатися з нею.

Проте я знав: якщо повернуся, то більше ніколи не зможу піти. І чомусь пішов далі.

Коли я озирнувся вдруге, її вже не було.

Розділ сто сьомий

Вогонь

Я повернувся до шинку «Один гріш», коли сонце вже давно сіло. Вікна величезного шинку неначе розросталися від світла ламп, а за його дверима стояв на прив'язі десяток коней, що жували корм із мішків. Двері були відчинені, і з них на темну вулицю падало косим квадратиком світло.

Проте щось було не так. Не було ні крихти того приємного зворушливого гамору, що має долинати з велелюдного шинку ввечері. Жодного шепоту. Жодного слова.

Стривожившись, я підкрався ближче. У голові крутилися всі історії про фей, які я чув. Невже мене не було кілька років? Десятиліть?

А може, халепа банальніша? Бандитів було більше, ніж ми думали? Вони повернулися, виявили, що їхній табір знищено, а тоді прийшли сюди побешкетувати?

Я підсунувся до вікна, зазирнув усередину й побачив правду.

У шинку було людей із сорок чи п'ятдесят. Вони сиділи за столами й на лавах і вишикувалися вздовж шинкваса. Усі повернулись обличчями до каміна.

Там сидів Мартен, який саме жадібно пив.

— Я не міг відвести погляд, — провадив він. — Не хотів. А тоді Квоут став поперед мене, затулив її собою, і я на мить звільнився від її чарів. Я був укритий таким рясним і холодним потом, ніби мене хтось облив холодною водою з відра. Я спробував відтягнути Квоута назад, але він звільнився від мене й побіг до неї, — на обличчі Мартена від жалю з'явилися зморшки.

— Як так вийшло, що вона не здолала адема і здорованя? — спитав чоловік із яструбиним обличчям, який сидів неподалік, на кутку каміна. Він забарабанив пальцями по побитому футляру для скрипки. — Якби ви *справді* її побачили, то всі як один побігли б за нею.

Зала схвально забурмотіла.

З-за столу неподалік подав голос Темпі, добре помітний завдяки криваво-червоній сорочці.

— Коли я зростав, я тренуюся для контролю, — він підняв одну руку й міцно стиснув кулак, ілюструючи свої слова. — Біль. Голод. Спрага. Втома, — після кожного слова Темпі трусив кулаком, показуючи свою владу над цим явищем. — Жінки, — його обличчя торкнулася ледь помітна усмішка, і він знову потрусив кулаком, але вже не з такою твердістю, як раніше. Залою рознісся тихий сміх. — Я кажу таке. Якби Квоут не пішов, я міг би. Мартен кивнув.

— Що ж до іншого нашого друга... — він прокашлявся й показав на інший кінець зали. — Його вмовила залишитися Геспе.

Знову сміх. Пошукавши трохи, я побачив, де сиділи Дедан і Геспе. Дедан, здавалося, намагався притлумити дуже яскравий рум'янець. Геспе по-власницьки поклала долоню йому на ногу й усміхалася потайною, вдоволеною усмішкою.

— Наступного дня ми шукали Квоута, — продовжив Мартен, знову заволодівши увагою зали. — Ми йшли його слідами крізь ліс. За пів милі від ставка відшукали його меч. Поза сумнівом, він загубив його, женучись за нею. На гілці неподалік висів його плащ.

Мартен підняв потертий плащ, який я купив у мідника. Плащ неначе пошматував скажений пес.

— Він зачепився за гілку. Квоут, напевно, вирішив, що краще звільнитися від нього, ніж загубити її, — Мартен ліниво потермосив роздерті краї. — Якби він був зроблений із міцнішої матерії, то Квоут сьогодні, може, й досі був би з нами.

Я розумію, коли мені час виходити на сцену. Я ввійшов у двері й відчув, як усі повертаються в мій бік.

— Відтоді я знайшов кращий плащ, — озвався я. — Власноруч виготовлений самою Фелуріян. І в мене також є історія. Така, яку ви розповідатимете дітям своїх дітей, — усміхнувся.

На мить запала тиша, а тоді стало гамірно: всі одночасно заговорили.

Мої супутники вражено витріщилися на мене, не вірячи своїм очам. Першим оговтався Дедан, який, діставшись мене,

раптом грубо обійняв мене однією рукою. Лише тоді я помітив, що друга рука висить у нього на шиї в лубку.

Я запитливо поглянув на неї.

— Вскочив у халепу? — запитав я, поки зала довкола нас безладно гула.

Дедан хитнув головою та просто сказав:

— Геспе. Вона не надто зраділа думці про те, щоб я побіг за тією феєчкою. Вона, так би мовити... переконала мене залишитися.

— Зламала тобі руку? — я пригадав, як востаннє бачив Геспе. Вона прип'яла Дедана до землі.

Здоровань опустив погляд на свої ноги.

— Трохи. Вона ніби як трималася за неї, поки я намагався викрутитися, — він дещо сором'язливо всміхнувся. — Гадаю, можна сказати, що ми зламали її разом.

Я плеснув його по здоровому плечу й засміявся.

— Це мило. Справді зворушливо, — я говорив би й далі, але зала вже стихла. Всі стежили за нами, стежили за мною.

Поглянувши на юрбу людей, я несподівано відчув, що дезорієнтований. Як можна пояснити?..

Як я вже вам казав, не знаю, скільки часу я провів у Фею. Проте час цей був дуже й дуже тривалим. Я прожив там так довго, що Фей перестав видаватися дивним. Я призвичаївся до нього.

Тепер, після повернення до світу смертних, мені видавалася дивною та велелюдна пивниця. Яка ж це чудасія — сидіти у стінах, а не під оголеним небом. Лави та столи з товстих колод виглядали страшенно примітивними та грубими. Світло ламп видавалося неприродно яскравим і било по очах.

Я дуже довго не мав жодного товариства, крім Фелуріян, і порівняно з нею люди довкола мене здавалися дивними. Білки їхніх очей вражали. Від них пахло потом, кіньми й гірким залізом. Голоси в них були суворі й різкі. Пози — неприродні й незграбні.

Але це лише кінчик верхівки айсберга. Я почувався чужим у власній шкірі. Необхідність знову ходити в одязі надзвичайно

дратувала, і мені понад усе хотілося повернутися до комфортної голизни. Черевики здавалися в'язницею. На довгому шляху до «Одного гроша» я весь час мусив боротися з бажанням їх зняти.

Роздивляючись обличчя довкола себе, я побачив дівчину, щонайбільше двадцятирічну. Вона мала миле личко та ясні блакитні очі. Мала ідеальні вуста для поцілунків. Я ступив пів кроку до неї, серйозно намірившись ухопити її в обійми й...

Раптом, щойно почавши витягувати одну руку, щоб погладити її по шії збоку, я зупинився, і мені закрутилася голова від чогось дуже схожого на запаморочення. Тут усе було інакше. Чоловік, що сидів поряд із дівчиною, явно був її чоловіком. Це ж важливо, хіба не так? Цей факт видавався дуже нечітким і далеким. Чому я досі не цілую цю дівчину? Чому я не голий, не їм фіалки й не музикую просто неба?

Коли я знов оглянув залу, все почало здаватися страшенно смішним. Ці люди, що сиділи на своїх лавах, убрані в кілька шарів одягу, їли ножами й виделками. Все це здавалося мені відверто безглуздим і надуманим. Це було неймовірно кумедно. Неначе вони грали в якусь гру й навіть не усвідомлювали цього. Це було схоже на жарт, якого я досі ніколи не розумів.

І тому я засміявся. Сміявся я неголосно й не надто довго, та мій сміх був високий, несамовитий і сповнений дивною насолоди. Цей сміх був нелюдський, і він розійшовся юрбою, наче вітер серед пшениці. Ті, хто сидів досить близько, щоб його почути, засовалися на місці; хтось глипав на мене з цікавістю, хтось — зі страхом. Дехто здригався й не бажав дивитися мені в очі.

Їхня реакція мене вразила, і я постарався опанувати себе. Глибоко вдихнув і заплющив очі. Мить дивної дезорієнтації минула, хоча мої черевики все одно здавалися твердими та обтяжували ноги.

Розплющивши очі знов, я побачив, що на мене дивиться Геспе. Вона невпевнено заговорила:

— Квоуте, — нерішуче промовила вона. — Ти маєш... гарний вигляд.

Я широко всміхнувся.

— Так.

— Ми думали, що ти... загубився.

— Ви думали, що мене більше немає, — лагідно виправив я, прямуючи до каміна, біля якого стояв Мартен. — Загинув у обіймах Фелуріян чи вештаюся лісом, божевільний і зламаный жаданням, — я по черзі поглянув на кожного з них. — Хіба не так?

Я відчув на собі погляди всіх присутніх у залі й вирішив скористатися ситуацією якнайкраще.

— Та ну, я ж Квоут! Я едема ру з походження. Навчався в Університеті й можу викликати блискавку з неба, як Таборлін Великий. Ви справді думали, що Фелуріян мене погубить?

— Вона погубила б, — озвався різкий голос із краю вогнища. — Навіть якби ти просто побачив її тінь.

Повернувшись, я побачив скрипалью з яструбиним обличчям.

— Прошу, шановний?

— Проби пробачення в усіх присутніх, — відповів він. У його голосі чітко вчувалася зневага. — Не знаю, що ти сподіваєшся цим здобути, та не вірю, що ваша банда бачила Фелуріян. Анітрохи.

Я зазирнув йому в очі.

— Друже, я її не просто бачив.

— Якби це було правдою, то ти зараз був би божевільний або мертвий. І хоч я визнаю, що ти можеш бути божевільним, чари фей тут ні до чого, — на цих словах зала захихотіла. — Її ніхто не бачив уже два десятиліття. Прекрасний народ покинув це місце, а ти не Таборлін, хай що кажуть твої друзі. Гадаю, ти просто розумний оповідач, який надіється здобути ім'я.

Це було неприємно близько до правди, і я помітив, як дехто в натовпі скептично глипає на мене.

Я не встиг нічого сказати: втрутився Дедан.

— А як же його борода? Коли він утік три ночі тому, пика в нього була гладенька, як дупця немовляти.

— Це *ти* так кажеш, — відповів скрипаль. — Я збирався сидіти тихо, хоч і не вірив половині з того, що ви нам розказували про тих бандитів чи про те, як він викликав блискавку. Але

я подумав собі: «Їхній друзяка, напевно, загинув, і вони хочуть, щоб люди пам'ятали його за однією-двома гордими оповідками».

Він поглянув туди, де сидів Дедан, і задер зламаного носа.

— Але ж *далебі*, це зайшло надто далеко. Брехати про прекрасний народ нерозважливо. Мені не подобається, що сюди приходять чужинці й забивають моїм друзям баки маячною. Сидіть тихо. Ми сьогодні вже вас наслушалися.

Проказавши це, скрипаль відкрив побитий футляр, який стояв поряд із ним, і витягнув свій інструмент. Тим часом настрої в залі вже стали дещо ворожими, і чимало людей дивилися на мене з відразою.

Дедан сердито сплюнув.

— А тепер послухай с... — Геспе щось сказала і спробувала посадовити його назад, але Дедан відмахнувся від неї. — Ні. Не можна мене називати брехуном. Нас послав сюди сам Алверон через отих бандитів. І ми своє діло зробили. Параду нам не треба, та я краще здохну, ніж дозволю тобі називати себе брехуном. Ми повбивали тих падлюк. А опісля таки бачили Фелуріян. І наш Квоут таки гайнув за нею.

Дедан войовничо оглянув залу, найбільше уваги приділивши скрипалеві.

— Ось вона, правда, клянуся своєю здоровою правицею. Якщо хтось хоче назвати мене брехуном, ми можемо розібратися з цим просто зараз.

Скрипаль узяв смичок і зазирнув Деданові в очі. Провів по струнах і видав верескливу ноту.

— Брехун.

Дедан мало не перескочив через усю залу, а люди повідсували стільці назад, звільняючи місце для бійки. Скрипаль поволі звівся на ноги. Він був вищий, аніж я очікував, мав коротке сиве волосся та шрами на кісточках пальців, які підказали мені, що він уміє битися навкулачки.

Я спромігся стати перед Деданом і схилився до нього, а тоді тихо заговорив йому на вухо:

— Ти справді хочеш побитися, маючи зламану руку? Якщо він візьметься за неї, ти просто закричиш і обмочишся перед

Геспе, — я відчув, як він трохи розслабився, і легенько штовхнув його назад, туди, де він сидів. Дедан пішов, але залишився невдоволеним.

— ...щось тут, — почув я жіночий голос позаду себе. — Якщо хочеш почубитися з кимось, іди надвір і не вертайся. Тобі платять не за бійки з клієнтами. Чуєш?

— Та ну, Пенні, — відповів заспокійливим тоном скрипаль. — Я просто показував йому зуби. Це він узяв усе близько до серця. Не можна ж мені ставити на карб, що я сміюся з тих історій, із якими вони приходять.

Я розвернувся й побачив, як скрипаль виправдовується перед сердитою жінкою середнього віку. Вона була на цілий фут нижча за нього, і їй довелося тягнутися вгору, щоб тицьнути його пальцем у груди.

Тоді я почув, як ізбоку від мене якийсь голос вигукнув:

— Матір Божа, Себе! Бачиш? Поглянь-но! Воно рухається саме.

— Ти напився до чортиків. Це просто вітерець.

— Сьодні вітру нема. Воно саме рухається. Поглянь ще раз!

Це, звісно, був мій шейд. Тепер уже кілька людей помітили, як він легенько розвівається на вітерці, якого насправді не було. Мені ефект видавався непоганим, але люди, як я здогадався з їхніх вирячених очей, починали тривожитись. Один чи двоє збентежено відсунули від мене стільці.

Пенні вп'ялася поглядом у мій шейд, який злегка рябів, і стала переді мною.

— Що це таке? — запитала вона лише з дрібною страху в голосі.

— Нічого страшного, — невимушено промовив я та простягнув їй одну складку шейда для огляду. — Це мій тіньовий плащ. Його для мене виготовила Фелуріан.

Скрипаль пирхнув з огидою.

Пенні зиркнула на нього й невпевнено провела рукою по моєму плащу.

— М'який, — стиха зауважила вона й поглянула на мене. Коли наші погляди зустрілися, вона на мить набула здивованого вигляду, а тоді вигукнула: — Та ти ж хлопець Лосі!

Не встигнувши запитати, що вона має на увазі, я почув жіночий голос:

— Що?

Повернувшись, зобачив, як до нас наближається рудоволоса служниця. Та сама, яка так знітила мене під час нашого першого візиту до «Одного гроша».

Пенні кивнула в мій бік.

— Це твій свіжолиций вогненний хлопчина, який був тут витки зо три тому! Пам'ятаєш, як показувала мені на нього? Я його з бородою не впізнала.

Лосі стала переді мною. На оголену бліду шкіру в неї на плечах падали яскраво-руді кучері. Її загрозливі зелені очі окинули поглядом мій шейд і поволі підняли його до мого обличчя.

— Точно, він, — сказала вона вбік, звертаючись до Пенні. — Хоч із бородою, хоч без.

Вона підступила на крок і мало не притиснулася до мене.

— Хлопчиська завжди ходять із бородами, сподіваючись, що це зробить їх чоловіками, — її яскраво-смагдкові очі сміливо вп'ялися поглядом у мої, неначе очікуючи, що я зашаріюся й розгублюся, як раніше.

Я згадав усе, чого навчився завдяки Фелуріян, і відчув, як у мені знову закипає дивний несамошитий сміх. Я притлумив його як міг, але відчував, як він перекидається в мені, коли перехопив її погляд і всміхнувся.

Лосі вражено відступила на пів кроку назад, а її бліда шкіра вкрилася яро-червоним рум'янцем.

Пенні простягнула руку, щоб не дати їй упасти.

— Господи, дівчинко, що з тобою таке?

Лосі відірвала погляд від мене.

— Пенні, поглянь на нього, справді поглянь. Він схожий на фейрі. Поглянь на його очі.

Пенні з цікавістю поглянула на моє обличчя, а тоді трохи зашарілася сама і схрестила руки на грудях, неначе я побачив її голою.

— Господи милосердний, — видихнула вона. — Отже, все це правда. Чи не так?

— Кожне слово, — промовив я.

— Як ти вирвався від неї? — запитала.

— Ой, та ну тебе, Пенні! — вражено крикнув скрипаль. — Невже ти віриш в оповідь цього цуцика?

Лосі повернулася і з жаром заговорила:

— Бене Крейтон, чоловіків, які вміють поводитися з жінками, можна впізнати відразу. А втім, звідки тобі знати? Коли цей побував тут зо два витки тому, я вподобала його лице й подумала, що покачаюся з ним. Але коли спробувала збити його з ніг... — вона поступово замовкла, неначе не знаючи, що сказати.

— Пам'ятаю, — озвався чоловік біля шинкваса. — Збіса смішно вийшло. Я думав, він обісцитися. Він їй і слова не міг сказати. Скрипаль знизав плечима.

— Отже, відтоді він знайшов якусь фермерську доньку. Це не означає...

— Цить, Бене, — тихо і владно промовила Пенні. — Тут змінилося більше, ніж можна пояснити невеликою бородою, — її очі придивилися до мого обличчя. — Господи, дівчинко, ти маєш рацію. Він став якийсь схожий на фейрі, — скрипаль знову зібрався подати голос, але Пенні різко зиркнула на нього. — Або затихни, або паняй. Не треба мені тут сьогодні бійок.

Скрипаль оглянув залу й побачив, що настрої обернулися проти нього. Розчервонівшись і набурмосившись, він підібрав свою скрипку й забрався геть.

Лосі знову підійшла до мене та прибрала волосся назад.

— Вона справді була така гарна, як про неї кажуть? — вона гордо задерла підборіддя. — Гарніша за мене?

Я завагався, а тоді тихо заговорив:

— Вона була Фелуріян, найпрекраснішою з-поміж усіх, — я простягнув руку, щоб торкнутися шиї Лосі збоку, там, де її руді кучері починали сповзати донизу, а тоді нахилився вперед і прошепотів їй на вухо сім слів. — Хай там як, їй бракувало твого вогню.

І вона покохала мене за ці сім слів, і її гордість опинилася в безпеці.

Пенні подала голос:

— Як тобі вдалося вирватись?

Я окинув залу поглядом і відчув, як усі зосередили увагу на мені. У мені закружляв нестримний фейрівський сміх. Я ліниво всміхнувся. Мій шейд розлетівся.

А тоді я перейшов до переднього кінця зали, сів на камін і розповів їм історію.

Чи радше розповів їм *одну* історію. Якби я розповів їм усю правду, вони не повірили б. Фелуріян відпустила мене, бо я тримав у заручницях пісню? Це просто не вписувалося в класичні оповідки.

Тож те, що я розповів їм, було ближче до історії, яку вони очікували почути. В цій історії я гнався за Фелуріян до Фею. Наші тіла переплелися на її сутінковій галявині. А тоді, поки ми відпочивали, я зіграв дещо досить світле, щоб вона засміялася, дещо досить похмуре, щоб вона охнула, музику, від солодкості якої вона розридалася.

Але коли я спробував покинути Фей, вона мені не дозволила. Надто вже полюбила мою... майстерність.

Мені, мабуть, не варто вдавати святенника. Я доволі чітко натякнув на те, що Фелуріян була вельми високої думки про мене як про коханця. І виправдати цю свою поведінку можу хіба тим, що тоді був шістнадцятирічним юнаком, пишався своїми новоздобутими навичками й був не проти трохи повихвалитися.

Я розповів їм, як Фелуріян спробувала полонити мене у Феї, як ми билися чарами. Для цього я запозичив дешицю в Таборліна Великого. Були вогонь і блискавка.

Урешті я переміг Фелуріян, але пощадив її життя. Охоплена вдячністю, вона зіткала мені плащ як у фей, навчила мене таємної магії й дала мені срібний листочок на знак симпатії. Листочок, звісно, був чистісінькою вигадкою. Але це не була б годяща історія, якби Фелуріян не піднесла мені трьох дарунків.

Загалом історія вийшла гарна. А якщо вона була не зовсім правдива... що ж, принаймні до неї домішалося трохи правди. На свій захист скажу, що міг би начисто розпрощатися

з правдою й розповісти набагато кращу історію. Брехня простіша і в більшості випадків логічніша.

Лосі стежила за мною впродовж усієї оповіді і, здається, сприймала все це як своєрідний виклик умінням смертних жінок. Коли історія закінчилася, вона заявила права на мене й повела мене до своєї маленької кімнатки на найвищому поверсі «Одного гроша».

Тієї ночі я спав дуже мало, а Лосі підійшла до мого вбивства ближче, ніж Фелуріян. Вона була прекрасною партнеркою, чудовою, як сама Фелуріян.

«Але як таке могло бути?» — чую я ваші голоси. Як будь-яка смертна жінка могла зрівнятися з Фелуріян?

Це легше зрозуміти, згадавши про музику. Іноді якийсь чоловік насолоджується симфонією. Часом же йому більше до смаку джиги. Те саме стосується плотського кохання. Один його різновид підходить для глибоких подушок сутінкової лісової галявини. А якийсь інший видається цілком природним на вузькому ліжку в якомусь шинку нагорі. Кожна жінка подібна до інструмента, що чекає, коли його вивчатимуть, любитимуть, коли на ньому чудово гратимуть, чекає на можливість нарешті показати свою справжню музику.

Декого таке бачення може образити — тих, хто не розуміє, як мандрівний артист розглядає свою музику. Такі люди можуть подумати, ніби я принижую жінок. Вони можуть вирішити, що я бездушний, грубий або неотесаний.

Але ці люди не розуміють, що таке кохання, музика чи я.

Розділ сто восьмий

Швидко

Ми провели в «Одному гроші» кілька днів, поки нам були раді. Ми мали власні кімнати й харчувалися безкоштовно. Менше бандитів — це безпечніші дороги й більше клієнтів, а Пенні знала, що наша присутність у шинку привабить більше відвідувачів, аніж гра на скрипці будь-якого вечора.

Ми гарно скористалися цим часом, насолоджуючись гарячою іжею та м'якими ліжками. Усі ми могли присвятити цей час латанню тіла. Геспе досі мучилася з простреленою ногою, Дедан — зі зламанною рукою. Мої дрібні ушкодження, одержані в бою з бандитами, вже давно зникли, та в мене були й новіші, передусім серйозно роздряпана спина.

Я навчав Темпі основ гри на лютні, а він продовжив навчати мене битися. Моя підготовка складалася з коротких стислих розмов на тему летані й довгих виснажливих відпрацьовувань кетану.

Також я склав пісню про свій досвід життя з Фелуріян. Спершу я назвав її «Створена в сутінках», а це, як ви маєте визнати, не надто добра назва. На щастя, вона не прижилася, а зараз більшість людей знає її як «Недоспівану пісню».

Це не було вершиною моєї творчості, та її легко було запам'ятати. Клієнтам у шинку вона, схоже, сподобалась, а коли я почув, як Лосі насвистує цю пісню, подаючи напої, до мене дійшло, що вона ширитиметься, наче вогонь серед вугілля.

Позаяк люди все просили історій, я розповів іще про кілька цікавих подій зі свого життя. Розказав їм, як примудрився вступити до Університету, коли мені було заледве п'ятнадцять. Розказав їм, як усього за три дні опинився в Арканумі. Розказав, як назвав ім'я вітру в лютому гніві, коли Емброуз розбив мою лютню.

На жаль, до третьої ночі в мене закінчилися правдиві історії. А позаяк мої слухачі досі жадали більшого, я просто вкрав історію про Іллієна й натомість поставив на його місце себе, ще й долучив дешицю про Таборліна.

Я цим не пишаюся і на свій захист хотів би сказати, що чимало випив. Ба більше, серед моїх слухачів було кілька гарних жінок. У захоплених очах молоді жінки є щось потужно знадливе. Вони можуть витягнути з дурнуватою молодика багато різної маячні, і я не був винятком із цього правила.

Тим часом Дедан і Геспе опинилися в маленькому усамітненому світі з тих, які створюють для себе нові закохані. Дивитися на них було задоволенням. Дедан був лагідніший,

тихіший. Обличчя Геспе стало далеко не таким суворим. Вони провели чимало часу в себе в кімнаті. Поза сумнівом, відсипалися.

Мартен безбожно фліртував із Пенні, споживши стільки випивки, що в ній і рибину можна було б утопити, і загалом веселився за трьох.

Ми покинули «Один гріш» за три дні, не бажаючи почати мозолити очі. Особисто я був радий піти. Через навчання в Тем-пі та знаки уваги Лосі я мало не помер від виснаження.

* * *

Ми поволі просувалися дорогою назад до Северена. Почасти це було пов'язано з тривогою за травмовану ногу Геспе, але почасти так сталося, бо ми знали, що наш час разом добігає кінця. Хай як нам було складно, ми зблизились, а відмовлятися від таких речей важко.

Звістка про наші пригоди випереджала нас у дорозі. Тож коли ми зупинялися на ніч, харчі й ліжка ставали для нас дуже доступними, якщо не безкоштовними.

На третій день після відходу з «Одного гроша» ми натрапили на невеличку трупу артистів. Вони не були едема ру й мали доволі вбогий вигляд. Їх було всього четверо: немолодий хлопака, двоє чоловіків років по двадцять із гаком і хлопчик років восьми-дев'яти. Коли ми зупинилися, щоб дати нозі Геспе трохи відпочити, вони саме збирали речі у свій блаженський візок.

— Привіт, артисти, — гукнув я.

Вони нервово підвели погляди, а тоді розслабилися, побачивши в мене на спині лютню.

— Привіт, барде.

Я засміявся й потиснув їм руки.

— Та я не бард — лише трохи співець.

— Однаково привіт, — усміхнувся старший чоловік. — Куди прямуєш?

— Із півночі на південь. А ти?

Дізнавшись, що я йду в інший бік, артисти розслабилися ще більше.

— Зі сходу на захід, — відповів він.

— Як справи?

Він знизав плечима.

— Останнім часом доволі паршиво. Але ми чули історію про таку собі леді Чокер, яка живе за два дні шляху звідси. Кажуть, вона ніколи не відмовляє тому, хто хоч трохи вміє грати на скрипці або може показати п'єсу. Ми надіємося добути в неї гріш чи два.

— Коли в нас був ведмідь, було краще, — сказав один із молодших хлопців. — Люди готові платити за цькування ведмедя.

— Але він захворів від укусу собаки, — пояснив мені старший чоловік. — Уже майже рік як здох.

— Шкода, — промовив я. — Ведмедя важко роздобути, — вони мовчки кивнули на знак згоди. — У мене є для вас нова пісня. Що дасте взамін за неї?

Він насторожено придивився до мене.

— Що ж, нова для тебе — це не зовсім нова для нас, — відзначив він. — І нова пісня — це не конче добра пісня, якщо розумієш, про що я.

— Посуди сам, — відповів я, відкриваючи футляр для лютні. Я написав цю пісню так, щоб вона легко запам'ятовувалася і просто співалася, але мені все одно довелося повторити двічі, перш ніж чоловік запам'ятав усе. Як я вже казав, вони не були едема ру.

— Незла пісня, — неохоче визнав він. — Фелуріян люблять усі, але не знаю, що ми можемо дати тобі взамін.

Подав голос хлопчина:

— Я вигадав куплет для «Мідника-гарбаря».

Інші спробували його зацитювати, але я всміхнувся:

— Був би дуже радий його почути.

Хлопець надувся й заспівав писклявим голосом:

Побачив я фермерську доню
Біля річки, де люду нема.
Вона милась від п'ятки до скроні
І сказала: біда,
Що я знайшов її там!
Тепер ще раз намилились мусить вона.

Я засміявся й похвалив його:
— Добре. Але як щодо цього?

Я фермерську доню побачив
Біля річки, де люду нема.
І ось вона вже мені плаче:
Чистоті знов кінець,
Я все звів нанівець!
Тож помилася ще раз вона.

Хлопчина подумав і за мить сказав:
— Мій мені подобається більше.
Я поплескав його по спині.
— Хороші люди тримаються своїх віршів, — і знову повер-
нувся до очільника маленької трупи. — Пліток не маєте?
Він ненадовго замислився.
— На північ звідси, в Елді ходять бандити.
Я кивнув.
— Їх, як я чув, уже прибрали.
Він подумав іще трохи.
— Я чув, Алверон одружується з однією з Леклессів.
— Я знаю вірша про Леклессів! — знов озвався малий і почав:

У двері Леклессів зайти —
Це значить сім речей знайти:

— Тихо, — старший чоловік дав хлопцеві легенького поти-
личника. Той винувато підвів погляд. — Хлопчина має добрий
слух, але манер — анітрішечки.
— А взагалі-то, — озвався я, — я хотів би його почути.
Він знизав плечима й відпустив хлопця, який зиркнув на
нього, а тоді продекламував:

У двері Леклессів зайти —
Це значить сім речей знайти:
Перстень, що нічий лежить,
Слово, що геть не звучить,
Одну мить, завжди слухну́,
Одну свічку без вогню,
Сина з кров'ю на руках,

Двері, де тече ріка,
Те, що добре зберігають,
Ще й те, що уві сні всі мають.

— Це вірш-загадка, — винувато сказав батько. — Господь його знає, де він їх чує, та він розуміє, що не має повторювати всю похабщину, яку чув.

— Де ти таке почув? — запитав я.

Хлопчина замислився на мить, а тоді знизав плечима й почав чухати себе за коліном.

— Не знаю. Від дітей.

— Нам треба йти далі, — зауважив старший чоловік, дивлячись на небо. Я занурив руку в гаманець і дав йому срібний nobl. — А це що таке? — запитав чоловік, підозріливо дивлячись на нього.

— На нового ведмедя, — сказав я. — У мене теж були скрутні часи, та тепер я при грошах.

Усіляко мені подякувавши, вони пішли. Бідолахи. Жодна трупа ру, що поважає себе, нізачо не опустилася б до цькування ведмедя. Це не потребує жодних навичок, такий виступ — не привід для гордості.

Але відсутність крові ру аж ніяк не можна було ставити їм на карб, а ми, мандрівні артисти, маємо дбати одне про одного. Цього ж більше ніхто не робить.

* * *

Ми з Темпі, поки йшли, обговорювали летані, а вечорами відпрацьовували кетан. Він давався мені дедалі легше, і часом я доходив аж до «ловлі дощу», перш ніж Темпі зауважував якусь дрібну помилку і змушував мене почати заново.

Ми з ним відшукали відносно усамітнене місце поряд із шинком, у якому зупинилися на день. Дедан, Геспе й Мартен пили всередині. Я обережно повторював кетан, тимчасом як Темпі сидів спиною до дерева й відпрацьовував елементарну вправу на аплікатуру, якої я навчав його з ненастанною рішучістю. Знов і знов. Знов і знов.

Щойно закінчивши «руки в обіймах», я краєчком ока помітив, як щось ворухнулося. Зупинятися не став, бо Темпі навчав мене під час виконання кетану уникати того, що відвертає увагу. Повернувшись туди, щоб поглянути, я мусив би знову почати спочатку.

Рухаючись до болю повільно, я розпочав «танець задом наперед». Але щойно поставивши п'яту, я здогадався, що маю проблеми з рівновагою. Зачекав на заувагу від Темпі, та її не прозвучало.

Я зупинив кетан, повернувся й побачив, як до нас із неспішною грацією йде гурт із чотирьох найманців-адемів. Темпі вже звівся на ноги й пішов до них. Моя лютня знов опинилась у футлярі та стояла притулена до дерева.

Невдовзі вони, всі п'ятеро, тісно скупчились, опинившись так близько, що майже торкались одне одного плечима. Так близько, що я не чув, про що вони шепечуться, і навіть не бачив їхніх рук. Але з того, як Темпі тримав плечі, я здогадався, що він зняковів, виправдовується.

Я знав, що покликати Темпі, на їхню думку, буде нечемно, тож підійшов до них. Але не встиг підійти досить близько, щоб щось почути: один із незнайомих найманців простягнув руку й відштовхнув мене, міцно притиснувши розчепірені пальці до середини моїх грудей.

Я не думаючи зробив «проривного лева», взявшись за його великий палець і відвернувши від себе його зап'ясток. Він звільнив долоню з моєї руки без явних зусиль і спробував зробити мені підніжку «гонитвою за каменем». Я виконав «танець задом наперед» і цього разу не схибив із рівновагою, та його друга рука вдарила мене у скроню якраз достатньо, щоб мені замакітрилося на пів секунди, — сили удару навіть не вистачило, щоб зробити боляче.

Однак мою гордість було поранено. Так само Темпі бив мене, мовчки картаючи за недбале виконання кетану.

— Швидко, — тихо промовила найманка атурською. Лише почувши її голос, я усвідомив, що це жінка. А втім, вона була не надто мужня — просто здавалася дуже схожою на Темпі. Мала таке саме пісочне волосся, блідо-сірі очі, спокійне обличчя,

криваво-червоний одяг. Вона була на кілька дюймів вища за Темпі, а плечі мала ширші, ніж у нього. Однак, хоча вона була худа, наче мотузка, тісний червоний одяг найманки підкреслював підтягнуті вигини її стегон і грудей.

Придивившись уважніше, я з легкістю побачив, що троє з чотирьох найманців — жінки. Широкоплеча, що стояла обличчям до мене, мала тонкий шрам, що перетинав одну брову, та ще один шрам біля щелепи. Такі самі блідо-сріблясті шрами Темпі мав на руках і грудях. І вони, хоч і геть не були страшними, надавали їй невиразному обличчю дивної похмурості.

«Швидко», — сказала вона. На перший погляд це видавалося компліментом, але я чув достатньо насмішок на свою адресу, щоб упізнавати їх незалежно від мови.

Навіть гірше: її права рука ковзнула назад і зупинилася в неї на попереку долонею назовні. Навіть я зі своїм обмеженим знанням адепської жестової мови знав, що це означає. Її рука перебувала максимально далеко від руків'я меча. При цьому вона повернула плече до мене й відвела погляд. Мене не просто оголошували нестрашним: це була образлива зневага.

Я постарався зберегти спокійне обличчя, бо здогадувався, що будь-який його вираз лише погіршить її думку про мене ще більше.

Темпі показав туди, звідки я прийшов, і сказав:

— Іди.

«Серйозно. Офіційно».

Я знехотя послухався, не бажаючи влаштувати сцену.

Адеми чверть години постояли вкупі, поки я відпрацьовував кетан. Хоч я й не чув ані словечка з їхньої розмови, було очевидно, що вони сперечаються. Їхні жести були різкі й сердиті, а ноги вони тримали агресивно.

Урешті четверо незнайомих адепів пішли назад до дороги. Темпі повернувся туди, де я намагався повторити «молотіння пшениці».

— Надто широко. — «Роздратування». Він потицяв мене в ногу ззаду і штовхнув мене у плече, показуючи, що мені бракує рівноваги.

Я посунув стопу і спробував іще раз.

— Хто то був, Темпі?

— Адеми, — просто сказав він і знову сів під деревом.

— Ти їх знав?

— Так, — Темпі роззирнувся довкола, а тоді дістав із футляра мою лютню. Із зайнятими руками він був німий у квадраті. Я повернувся до відпрацювання кетану: знав, що намагатися витягнути з нього відповіді буде все одно що рвати зуби.

Минуло дві години, і сонце почало сідати за дерева на заході.

— Завтра я йду, — сказав Темпі. Позаяк він досі тримався обома руками за лютню, про його настрій я міг лише здогадуватися.

— Куди?

— До Герта. Туди, де Шегін.

— Це міста?

— Герт — це місто. Шегін — моя вчителька.

Я вже думав, у чому може бути річ.

— Тобі дісталось на горіхи за те, що ти мене навчав?

Він повернув лютню до футляра й поставив на місце кришку.

— Можливо.

«Так».

— Це заборонено?

— Суворо заборонено, — відповів він.

Темпі встав і розпочав кетан. Я почав повторювати за ним, і якийсь час ми обидва мовчали.

— Як сильно тобі дісталось? — врешті запитав я.

— Надзвичайно дісталось, — сказав він, і я почув у його голосі несподівану нотку почуття — тривоги. — Можливо, це було нерозважливо.

Ми разом рухалися повільно, наче призахідне сонце.

Я згадав слова Ктей. Єдині потенційно корисні відомості, про які воно проходилося в нашій розмові. «Ти сміявся з фей, доки не побачив одну з них. Не дивно, що всі твої цивілізовані ближні так само відмахуються й від чандріян. Щоб відшукати людину, яка може сприйняти тебе всерйоз, тобі довелося б залишити свої безцінні сторони далеко позаду. В тебе не було б жодної надії до меж Штормвалу».

Фелуріян казала, що Ктей говорить лише правду.

— Чи можу я супроводити тебе? — запитав я.

— Супроводити? — перепитав Темпі. Його руки описали граційне коло. Таким жестом можна було зламати довгі кістки передпліччя.

— Подорожувати разом із тобою. Піти з тобою. До Герта.

— Так.

— Це допомогло б із твоїм клопотом?

— Так.

— Я піду.

— Дякую тобі.

Розділ сто дев'ятий

Варвари та божевільні

Правду кажучи, мені понад усе хотілося повернутися до Северена. Хотілося знову поспати в ліжку та скористати з ласки мейра, поки він іще про неї не забув. Хотілося знайти Денну і владнати все між нами.

Але Темпі дістав на горіхи за те, що мене навчав. Я не міг просто втекти й покинути його сам на сам із цим. Ба більше, Ктей сказало мені, що Денна вже полишила Северен. Щоправда, це я цілком міг зрозуміти й без пророчої феєчки. Мене не було вже місяць, а Денна ніколи не була схильна чекати, поки в неї під ногами виросте трава.

Тож наступного ранку наша компанія розійшлася. Дедан, Геспе й Мартен рушили на південь, до Северена, щоб відвітувати мейрові й забрати свою платню. Ми з Темпі збиралися на північний схід, до Штормвалу й Адемре.

— Ти певен, що не хочеш, щоб я відніс йому скриньку? — запитав уже вп'яте Дедан.

— Я пообіцяв мейрові, що особисто поверну йому будь-які кошти, — збрехав я. — Але все ж передай йому оце, — я вручив великому найманцеві листа, якого написав напередодні ввечері. — Тут пояснюється, чому мені довелося поставити

тебе ватажком гурту, — я всміхнувся. — Можливо, тобі за це буде премія.

Дедан зарозуміло надувся, взявши листа.

Мартен, який стояв неподалік, видав якийсь звук — можливо, кашлянув.

* * *

Поки ми з Темпі мандрували, я спромігся витягнути з найманця кілька деталей. Урешті я дізнався, що люди його соціального становища зазвичай дістають відповідний дозвіл, перш ніж узяти учня.

Усе ускладнювало те, що я був чужинцем. Варваром. Схоже, Темпі, навчаючи такого, як я, не просто порушив звичай. Він зрадив довіру своєї вчительки та свого народу.

— Буде якийсь суд? — запитав я.

Він хитнув головою.

— Ніякого суду. Шегін ставитиме мені запитання. Я казати-му: «Я побачив, що у Квоутові чекає добре залізо. Він від летані. Ним має керувати летані».

Темпі кивнув на мене.

— Шегін питатиме тебе про летані, щоб перевірити, чи правильно я побачив. Шегін вирішуватиме, чи є ти залізом, яке варто кувати, — він описав рукою коло — зробив жест, що означав «ніяковість».

— А що станеться, якщо я ним не є? — запитав я.

— Із тобою? — «Невпевненість». — Зі мною? Мене відріжуть.

— Відріжуть? — перепитав я, сподіваючись, що зрозумів неправильно.

Він підніс одну руку й поворушив пальцями.

— Адем, — затим міцно стиснув кулак і потрусив ним. — Адемре, — тоді розімкнув долоню й торкнувся мізинця. — Темпі, — торкнувся інших пальців. — Друг. Брат. Мати, — торкнувся великого пальця. — Шегін, — а тоді вдав, ніби відриває мізинець і викидає його, та сказав: — Відрізати.

Отже, його не вб'ють, а відправлять у вигнання. Мені почало дихатися легше, доки я не зазирнув у бліді очі Темпі. На

якусь мить у його бездоганній масці спокою показалася тріщина, і в ній я побачив правду. Смерть була б милосерднішою карою за відрізання. Він був охоплений жахом — я ще не бачив такої наляканої людини.

* * *

Ми зійшлися на тому, що найкраще для мене буде дорогою до Герта повністю покластися на Темпі. На те, щоб відшліфувати свої знання до яскравого блиску, в мене було близько п'ятнадцяти днів. Ми сподівалися, що я зможу справити гарне враження на зверхників Темпі, коли з ними зустрінуся.

Першого дня перед початком Темпі наказав мені відкласти шейд. Я так і зробив, хай і неохоче. Він склався в напрочуд маленький вузлик, який із легкістю вмістився в мою дорожню торбу.

Темпі взяв виснажливий темп. Спершу ми вдвох повторили танцювальну розтяжку, яку я вже бачив багато разів. Годі замість звичної жвавої ходи пробігали годину. Відтак виконали кетан (Темпі при цьому виправляв мої нескінченні помилки). А потім пройшли одну милю.

Урешті ми сіли й поговорили про летані. Від того, що ці розмови велись адемічною, легше не ставало, та ми зійшлися на тому, що я маю зануритися в мову, щоб, діставшись Герта, розмовляти як цивілізована людина.

— Яке призначення летані? — запитав Темпі.

— Надавати нам шлях? — відповів я.

— Ні, — строго сказав Темпі. — Летані — не шлях.

— Темпі, яке призначення летані?

— Керувати нашими діями. Той, хто дотримується летані, діє правильно.

— Це не шлях?

— Ні. Летані — це те, що допомагає нам обирати шлях.

Відтак цикл починався заново. Пробігати годину, виконати кетан, пройти одну милю, поговорити про летані. Це займало близько двох годин, а після закінчення своєї нетривалої розмови ми починали знову.

Якось під час нашої розмови про летані я почав робити жест «применшення». Але Темпі накрив мою долоню своєю, зупиняючи мене.

— Коли ми розмовляємо про летані, не роби нічого такого, — його ліва рука швидко показала «захват», «заперечення» та зробила ще кілька жестів, яких я не розпізнав.

— Чому?

Темпі трохи подумав.

— Коли ти говориш про летані, це має йти не звідси, — він потицяв мене в голову. — Або звідси, — потицяв мене у груди, туди, де було серце, і провів пальцями донизу, до моєї лівої долоні. — Справжнє знання летані живе глибше. Живе тут, — він потицяв мене в живіт, нижче пупа. — Ти маєш говорити звідси, не думаючи.

Поки ми продовжували, я поступово зрозумів негласні правила наших розмов. Вони не лише мали на меті навчити мене летані — вони мали показати, як глибоко в мені вкорінилося розуміння летані.

Це означало, що на запитання слід було відповідати швидко, без зумисних пауз, які зазвичай траплялися в розмовах адемічною. Треба було відповідати не глибокодумно, а щиро. Якщо людина справді розуміє летані, її знання стають очевидними в її відповідях.

Біг. Кетан. Ходіння. Розмова. До полуденної перерви ми пройшли цикл тричі. Шість годин. Я був залитий потом і наполовину впевнений, що помру. Після години на відпочинок і їду ми рушили знову. Завершили ще три цикли, а тоді зупинилися на ніч.

Ми отаборилися на узбіччі дороги. Я напівсонний прожував свою вечерю, розклав ковдру й закутався в шейд. Тепер, коли я був виснажений, він здавався м'якеньким і теплим, наче гагачий пух.

Посеред ночі Темпі розбудив мене, потрусивши. Хоча щось тваринне в глибині моєї душі його ненавиділо, я зрозумів, що це потрібно, шойно заворушився. Тіло в мене боліло й затерпало, але знайомі неквапливі рухи кетану допомогли розслабити

закоцюблі м'язи. Темпі змусив мене зробити розтяжку й попити води, а тоді я проспав мов убитий до кінця ночі.

Другий день вийшов гіршим. Лютня, навіть міцно закріплена на спині, перетворилася на жалюгідний тягар. Меч, яким я навіть не міг скористатися, тягнув за стегно. Дорожня торба здавалася важкою, мов жорно, і я шкодував, що не дозволив Деданові взяти мейрову скриньку. М'язи в мене були наче гумові й не слухались, а коли ми побігли, мені запекло в горлі.

Я відпочивав по-справжньому лише тоді, коли ми з Темпі розмовляли про летані, але цей час був до болю короткий. Мені голова йшла обертом від виснаження й ледве ставало концентрації, щоб упорядкувати думки в намаганні відповідати як годиться. І все одно мої відповіді лише дратували Темпі. Час від часу він хитав головою, пояснюючи, в чому я помиляюся.

Урешті я облишив намагання відповідати правильно. Надто стомившись, щоб цим перейматись, я припинив упорядковувати свої виснажені думки та просто радів, що сів на кілька хвилинок. У половині випадків я був надто втомлений, щоб пам'ятати власні слова, але Темпі, як не дивно, такі відповіді більше припали до душі. Це було благословенням. Коли мої відповіді задовольняли його, наші розмови тривали довше і я міг довше відпочивати.

На третій день мені стало помітно краще. М'язи вже не нили так сильно. Дихати стало легше. Голова здавалася чистою й легкою, наче листочок, що летить за вітром. У цьому психічному стані відповіді на запитання Темпі з легкістю зривалися в мене з язика, давалися просто, наче спів.

Біг. Кетан. Ходіння. Розмова. Три цикли. А тоді, поки ми виконували кетан край дороги, я звалився.

Темпі уважно за мною стежив і спіймав мене, перш ніж я опинився на землі. Світ довкола покрутився кілька хвилин, наче від запаморочення, а тоді до мене дійшло, що я лежу в затінку дерева на узбіччі дороги. Напевно, мене відніс туди Темпі.

Він простягнув мені міх із водою.

— Пий.

Думка про воду не приваблювала, та я все одно набрав води до рота.

— Вибач, Темпі.

Він похитав головою.

— Ти далеко зайшов, перш ніж упасти. Ти не жалівся. Ти показав, що твій розум сильніший за тіло. Це добре. Коли розум керує тілом, це від летані. Але знати свої межі — це також від летані. Краще зупинитися, коли треба, ніж бігти, доки не впадеш.

— Якщо летані не вимагає впасти, — бовкнув я не подумавши. Голова досі здавалася легкою, наче листочок на вітрі.

Темпі несподівано мені всміхнувся.

— Так. Ти починаєш розуміти.

Я всміхнувся йому у відповідь.

— Темпі, ти дуже добре опановуєш атурську.

Темпі кліпнув. «Тривога».

— Ми розмовляємо моєю мовою, а не твоєю.

— Я не розмовляю... — почав заперечувати я, та водночас прислухався до своїх слів. «Скеопа теяс». Голова на мить пішла обертом.

— Випий іще, — сказав Темпі. Хоча він ретельно контролював обличчя й голос, я здогадувався, що він стурбований.

Я випив іще трохи, щоб його втихомирити. А тоді, неначе моє тіло раптом усвідомило, що потребує води, відчув страшенну спрагу і зробив кілька великих ковтків. Зупинився, доки не перепив і шлунок не зсудомило. Темпі кивнув, «схвалення».

— Отже, я розмовляю добре? — запитав я, щоб відволіктися від своєї спраги.

— Ти розмовляєш добре, як на дитину. Дуже добре, як на варвара.

— Лише добре? Я неправильно вимовляю слова?

— Ти забагато торкаєшся очей, — він вирячив очі й демонстративно, не кліпаючи, втупився поглядом у мої. — А ще слова в тебе гарні, але прості.

— Тоді ти маєш навчити мене ще слів.

Він хитнув головою. «Серйозно».

— Ти вже й так знаєш забагато слів.

— Забагато? Темпі, я знаю їх дуже мало.

— Річ не у словах, а в їхньому вжитку. В Адемі мовлення — це мистецтво. Є ті, хто може сказати багато в чомусь одному. Моя Шегін така. Вони вимовляють щось за один подих, а інші рік витлумачують значення цього. — «Лягідний докір». — Ти надто часто кажеш більше, ніж треба. Не варто розмовляти адемічною так, як ти співаєш атурською. Сто слів на одну похвалу жінці. Забагато. Ми говоримо менше.

— Отже, зустрівши жінку, я маю просто сказати: «Ти прекрасна»?

Темпі хитнув головою.

— Ні. Ти сказав би просто «прекрасно», а решту сенсу в цьому хай висновує жінка.

— А хіба це не... — я не знав, як сказати «туманно» чи «недостатньо конкретно», тож довелося почати заново, щоб донести свою думку. — Хіба це не призводить до плутанини?

— Це призводить до вдумливості, — твердо сказав він. — Це витончено. Це завжди має хвилювати того, хто говорить. Говорити забагато, — він похитав головою. «Несхвалення». — Це... — він зам'явся, шукаючи якогось слова.

— Нечемно?

«Заперечення. Досада».

— Я йду до Северена, а там є люди, які смердять. Є люди, які не смердять. І ті, й ті — люди, але ті, які не смердять, — люди порядні, — він твердо тицьнув мене у груди двома пальцями. — Ти не козопас. Ти вивчаєш летані. Зі мною. Ти маєш говорити як порядна людина.

— А як же ясність? А якби ви міст будували? Це має чимало складових. І всі треба висловлювати чітко.

— Звісно, — сказав Темпі. «Згода». — Іноді. Але в більшості речей, у важливих речах витонченість — це краще. Мало — це краще.

Темпі простягнув руку й міцно взяв мене за плече. Тоді підвів погляд, зазирнув мені в очі та вдивився в них на одну коротку мить. Велика рідкість для нього. Він ледь помітно тихо всміхнувся.

— Пишаюся, — сказав.

Решта дня пішла на відновлення. Ми проходили кілька миль, виконували кетан, говорили про летані, а тоді знову йшли. Того вечора ми зупинились у придорожньому шинку, де я з'їв стільки, що стало б на трьох, і впав у ліжку, перш ніж сонце покинуло небо.

Наступного дня ми повернулися до циклів, але їх було лише два до полудня та два — після. Тіло в мене палало й нило, та я вже не марив від виснаження. На щастя, невеличке психічне зусилля дозволило мені повернутися до тієї дивної ясності розуму, змішаної з передчуттям, із якою я відповідав на запитання Темпі напередодні.

За наступні кілька днів я звик називати цей дивний психічний стан «кружлянням листка».

Він скидався на далекого родича Кам'яного Серця, розумової вправи, якої я навчився колись дуже давно. Однак подібності між ними було мало. Кам'яне Серце було практичне: воно усувало емоції й зосереджувало розум. Завдяки йому ставало легше ділити розум на окремі частини чи підтримувати такий важливий алар.

Зате «кружляння листка» видавалося практично безглуздим. Я розслаблявся, очищуючи та спорожняючи розум, а тоді плінучи й легенько перекочуючись від одного до іншого. Але, якщо не брати до уваги допомоги з вигадкуванням відповідей на запитання Темпі з нуля, практичної цінності воно начебто не мало. Це був психічний аналог карткового фокуса.

До восьмого дня на дорозі моє тіло припинило постійно нити. Саме тоді Темпі додав дещо нове. Виконавши кетан, ми з ним билися. Це було важко, позаяк тоді я був стомлений найбільше. Однак після бійки ми завжди сідали, відпочивали й говорили про летані.

— Чому ти всміхнувся, коли ми сьогодні билися? — питав Темпі.

— Тому що був щасливий.

— Тобі сподобалося битися?

— Так.

Темпі випромінював невдоволення.

— Це не від летані.

Над наступним запитанням я трохи подумав.

— Чи має людина отримувати задоволення від бою?

— Ні. Задоволення отримують від правильних дій і дотримання летані.

— А якщо дотримання летані вимагає від мене битися? Невже я не маю отримувати від цього задоволення?

— Ні. Задоволення слід отримувати від дотримання летані. Якщо б'єшся добре, пишайся тим, що добре щось робиш. Самі бої не мають викликати нічого, крім почуття обов'язку та смутку. Задоволення від бою дістають лише варвари та божевільні. Хто любить сам бій, той покинув летані.

* * *

На одинадцятий день Темпі показав мені, як ввести свій меч у кетан. Найперше я дізнався, як швидко меч стає свинцевим, коли його тримають у простягнутій руці.

Разом із нашими двобоями й після додавання меча кожен цикл тривав майже дві з половиною години. І все ж ми щодня дотримували графіка. Три цикли до опівдня, три — після. Загалом — п'ятнадцять годин. Я відчував, як моє тіло гартується, стає швидким і худорлявим, як у Темпі.

Тож ми бігали, я вчився, а Герт невпинно наближався.

Розділ сто десятий

Краса й гілка

Дорогою ми швидко проходили міста, зупиняючись лише заради їжі й води. У сільській місцевості ніщо не впадало в око. Мій розум зосередився на кетані, летані й мові, яку я вивчав.

Коли ми наблизилися до передгір'їв Штормвалу, дорога стала вужчою. Земля стала кам'янистою й нерівною, а дорога зазміїлася туди-сюди, огинаючи замкнені долини, кручі й купи

кам'яних уламків. Повітря змінилося, стало холоднішим, аніж я очікував улітку.

За п'ятнадцять днів ми завершили мандрівку. Як я здогадувався, за цей час ми подолали майже триста миль.

Герт був першим адемським містом, яке я побачив у своєму житті, і моєму недосвідченому оку він навіть не здавався містом. Там не було центральної вулиці, обставленої будинками та крамницями. Ті ж будівлі, які я бачив, стояли з великими проміжками, мали дивну форму та були зведені так, щоб гарно зливатися з природним рельєфом місцевості — здавалося, ніби вони намагаються не потрапляти на очі.

Я не знав, що тут повсюдно трапляються потужні бурі, що й забезпечили назву гірському ланцюгу. Їхні раптові мінливі вітри нищили би будь-які високі й кутасті будівлі, подібні до квадратних дерев'яних будинків, звичних у долішніх землях.

Натомість адеми будувалися з розумом, ховаючи свої споруди від погоди. Житлові будинки вмуровували у схили пагорбів або зводили попід підвітряними стінами круч, що захищали від шквалів. Одні викопували в землі. Інші ж були вирізьблені в кам'янистих схилах. Деякі було практично неможливо побачити, не стоячи поряд із ними.

Винятком була група невисоких кам'яних будівель, що скупчилися трохи на віддалі від дороги.

Ми зупинилися перед найбільшою з них. Темпі повернувся обличчям до мене й нервово засмикав за шкіряні ремінці, якими його червоне вбрання найманця було міцно закріплене на передпліччях.

— Я мушу піти відрекомендувати тебе Шегін. Можливо, це займе певний час. — «Тривога. Жаль». — Ти маєш чекати тут. Можливо, довго, — мова його тіла казала мені більше, ніж його слова. «Я не можу завести тебе всередину, бо ти варвар».

— Я зачекаю, — запевнив я його.

Він кивнув і зайшов усередину, озирнувшись на мене, перш ніж зачинити за собою двері.

Я роззирнувся довкола й подивився на кількох людей, які тихо займалися своїми справами: жінку, що несла кошик, хлопчика,

що вів козу на шворці. Навколишні будівлі склалися з того ж шерехатого каменю, що й ландшафт, і зливалися з оточенням. Небо було похмуре й мало власний відтінок сірого.

Над усім віяв вітер, різко долаючи повороти й витворюючи візерунки у траві. Я ненадовго замислився, чи не надягнути шейд, але вирішив, що не треба. Тут повітря було розріджене й холодніше. Але надворі все одно було літо і гріло сонце.

Тут було дивовижно спокійно, не спостерігалось гамору та смороду, як у більших містах. По бруківці не цокотіли копита. Вуличні торговці не рекламували свого товару. Я міг уявити, як у такому місці зростає така людина, як Темпі, всотуючи тишу, доки не наповнюється нею, щоб потім піти й забрати її із собою.

Оскільки споглядати поза тим було практично нічого, я повернувся до будівлі неподалік. Вона складалася з нерівних шматків каменю, зібраних як головоломка. Придивившись уважніше, я спантеличився через брак будівельного розчину. Постукав по будівлі кісточкою пальця й ненадовго замислився, чи не може це бути один камінь, розітнутий так, щоб скидатися на багато каменів, припасованих один до одного.

Позаду мене якийсь голос заговорив адемічною:

— Як тобі наша стіна?

Повернувшись, я zobачив немолоду жінку з характерними для адемів блідо-сірими очима. Лице в неї було байдужливе, однак його риси були добрі й материнські. Вона була в жовтій вовняній шапці, насунутій на вуха. Шапка була неоковирно сплетена, а пісочне волосся, що стирчало з-під неї, починало сивіти. Після тривалих подорожей із Темпі дивно було бачити адема без тісної червоної форми найманця на ремінцях і без меча. Ця жінка носила вільну білу сорочку та лляні штани.

— Вона заворожує, чи не так? — спитала старенька, жестами однієї руки показуючи: «Легка веселість, цікавість». — Як вона тобі?

— Мені вона здається прекрасною, — відповів я адемічною, стараючись не вдивлятися в очі довго.

Її рука нахилилася в незнайомому жесті.

— Прекрасною?

Я ледь помітно знизав плечима.

— Простим функціональним речам властива своєрідна краса.

— Можливо, ти переплутав слово, — промовила вона. «Обережне вибачення». — Краса — це квітка, жінка чи коштовний камінь. Можливо, ти бажаєш сказати «корисність». Стіна корисна.

— Корисна, але також прекрасна.

— Можливо, речі набувають краси, приносячи користь.

— Можливо, речами користуються відповідно до їхньої краси, — відказав я, думаючи, чи не є це адемським варіантом світських розмов. Якщо так, то мені це було миліше за нудні плітки двору мейра.

— А мій капелюх? — запитала старенька, торкнувшись шапки рукою. — Він прекрасний, тому що я ним користуюся?

Шапка була сплетена з товстої домашньої вовняної пряжі й пофарбована у яскравий, наче в кукурудзяних рилець, жовтий колір. Вона була трохи скошена, а шви на ній подекуди були нерівні.

— Здається дуже теплим, — обережно проказав я.

Старенька показала жестом «легка веселість», і її очі ледь-ледь засяяли.

— Є таке, — погодилася вона. — І для мене він прекрасний, бо його для мене виготовила донька моєї доньки.

— Тоді він ще й прекрасний. — «Згода».

Старенька всміхнулася мені руками. Її рука під час цього жесту нахилилася не так, як у Темпі, і я вирішив уважати, що це любляча материнська усмішка. Зберігаючи невиразне обличчя, я показав усмішку жестом у відповідь і постарався, щоб вона одночасно була теплою та гречною.

— Добре розмовляєш, як на варвара, — сказала старенька та потягнулася до обох моїх передпліч у дружньому жесті. — Нас відвідують рідко, тим паче такі гречні люди. Ходи зі мною, і я покажу тобі красу, а ти казатимеш мені, яку користь вона може приносити.

Я опустив погляд. «Жаль».

— Не можу. Я чекаю.

— На людину, що зараз усередині?

Я кивнув.

— Якщо вона зайшла всередину, тобі, підозрюю, ще доволі довго чекати. Безумовно, ця людина була б задоволена, якби ти пішов зі мною. Я можу виявитися цікавішою за стіну, — старенька підняла руку та привернула увагу якогось хлопчини. Він потрюхикав до нас і очікувально поглянув на неї, швидко кинувши погляд на моє волосся.

Вона показала хлопцеві кілька жестів, але я зрозумів лише «тихо».

— Скажи тим, хто всередині, що я поведу цю людину на прогулянку, щоб йому не доводилося стояти самому на вітрі. Невдовзі поверну його.

Вона потицяла у мій футляр для лютні, а тоді зробила те саме з моєю дорожньою торбою й мечем у мене на поясі.

— Віддай їх хлопцеві, і він занесе їх усередину за тебе.

Не чекаючи моєї відповіді, старенька почала стягувати з мого плеча дорожню торбу. Я ж гадки не мав, як красиво виплутатися з ситуації, не видавшись жакливо неввічливим. Усі культури різні, але одне лишається завжди: найпевніший спосіб образити когось — відмовитися від гостинності того, хто вас приймає.

Хлопчина помчав геть із моїми речами, а старенька взяла мене попід руку й повела геть. Я не без вдячності здався на її милість, і ми тихо пішли до глибокої долини, яка раптом відкрилася перед нами. Вона була зелена, зі струмком на дні, укрита від ненастанного вітру.

— Що ти сказав би про таке? — запитала старенька, показуючи на заховану долину.

— Вельми схоже на Адеме.

Вона лагідно погладила мене по руці.

— Ти володієш даром казати, не кажучи. Це рідкість для такого, як ти.

Вона почала спускатися в долину, тримаючи одну долоню на моєму передпліччі, щоб не впасти, та обережно ступаючи

вужькою кам'янистою стежкою, що звивалася попід стіною долини. Я помітив не надто далеко від нас хлопчину з отарою овець. Він помахав нам рукою, та не озвався.

Ми дісталися дна долини. Там по камінню тік струмок із бурунами. Подекуди вода була прозора, і там я бачив брижі від риб, які в ній ворушилися.

— Чи назвав би ти прекрасним це? — запитала старенька, коли ми трохи на це подивилися.

— Так.

— Чому?

«Невпевненість».

— Можливо, через рух.

— Камінь узагалі не рухався, а ти і його назвав прекрасним. — «Запитання».

— Рухатися — це не в природі каменю. Можливо, краса — це рухатися відповідно до своєї природи.

Вона кивнула, неначе моя відповідь її задовольнила. Ми продовжили спостерігати за водою.

— Чи чув ти про латанту? — запитала старенька.

— Ні. — «Жаль». — Але, можливо, я просто не знаю цього слова.

Вона повернулася, і ми пішли дном долини, доки не дісталися ширшого місця, що здавалося ретельно доглянутим, наче сад. Посередині там росло високе дерево — таке, яких я досі не бачив.

Ми зупинилися на краю галявини.

— Це меч-дерево, — промовила старенька і зробила жест, якого я не впізнав, провівши тильним боком долоні по щоці. — Латанта. Чи сказав би ти, що вона прекрасна?

Я трохи подивився. «Цікавість».

— Був би радий побачити її з меншої відстані.

— Це не дозволено. — «Наголос».

Я кивнув і подивився на дерево з тієї ж відстані так уважно, як тільки міг. Воно мало високі вигнуті гілки, як у дуба, але листя в нього було широке, пласке й описувало дивні кола, коли ним ворушив вітер.

— Так, — відповів я після тривалої паузи.

— Чому ти так довго не міг вирішити?

— Думав над причиною її краси, — визнав я.

— І що?

— Можна сказати, що вона як рухається, так і не рухається відповідно до своєї природи і це надає їй краси. Але я не думаю, що причина в цьому.

— А в чому тоді?

Я добре постежив за деревом.

— Не знаю. Що ти вважаєш причиною?

— Вона просто є, — відповіла старенька. — Цього достатньо.

Я кивнув, відчувши себе трохи дурнуватим через складні відповіді, які давав раніше.

— Чи знаєш ти про кетан? — несподівано запитала старенька.

Тепер я трохи розумів, якими важливими такі речі були для адемів. Тому й не був упевнений, що слід дати відверту відповідь. Однак і брехати теж не хотілося.

— Можливо. — «Вибачення».

Вона кивнула.

— Ти сторожкий.

— Так. Ти Шегін?

Шегін кивнула.

— Коли ти запідозрив, що я та, хто я є?

— Коли ти спитала мене про кетан, — відповів я. — Коли ти запідозрила, що я знаю більше, ніж має знати варвар?

— Коли побачила, як ти переставляєш ноги.

Знову тиша.

— Шегін, чому ти не носиш червоного, як інші найманці?

Вона зробила двійко незнайомих мені жестів.

— Твій учитель казав тобі, чому вони носять червоне?

— Я не додумався запитати, — сказав я: не хотів натякати, боуцімто Темпі нехтував моєю підготовкою.

— Тоді я питаю тебе.

Я замислився на мить.

— Щоб їхні вороги не бачили, як із них тече кров?

«Схвалення».

— Тоді чому я в білому?

Від єдиної відповіді, яка спала мені на гадку, по шкірі пішов мороз.

— Тому що в тебе кров не тече.

Вона ледь кивнула.

— А ще — тому що, якщо ворог пролле мою кров, то має дістати справедливу винагороду, побачивши її.

Я тихо стривожився, хосили наслідуючи зібраність порядного адема. Після доречно ввічливої паузи спитав:

— Що буде з Темпі?

— Це ми ще побачимо, — вона показала жест, близький до роздратування, а тоді спитала: — А за себе ти не тривожися?

— Я більше тривожуся за Темпі.

Меч-дерево окреслювало на вітрі візерунки. Це майже завожувало.

— Як далеко ти зайшов у навчанні? — запитала Шегін.

— Я вивчав кетан упродовж місяця.

Вона повернулася до мене й підняла руки.

— Ти готовий?

Я мимоволі подумав, що вона нижча за мене на шість дюймів, а за віком годиться мені в бабусі. Жовтий капелюх набакір також не надавав їй страшенно жаского вигляду.

— Можливо, — сказав я й також підняв руки.

Шегін поволі пішла до мене, роблячи «руки-ножі». Я парирував «ловлею дощу». Тоді зробив «лазіння по залізу» та «швидко всередину», але не зміг її торкнутися. Вона трохи пожвавилася, зробила «поворотний подих» і «удар уперед» одночасно. Я зупинив одне «віяловою водою», та від другого врятуватися не зміг. Вона торкнулася мене нижче ребер, а тоді торкнулася моєї скроні, м'яко, наче притиснула палець до чийхось губ.

Ніщо з того, що я пробував, не впливало на неї. Я зробив «кинуту блискавку», але Шегін просто відступила вбік — навіть парирувати не стала. Один чи два рази я відчув легкий дотик тканини до своїх рук, підійшовши досить близько, щоб торкнутись її білої сорочки, та на цьому все. Це було все одно що намагатися вдарити по підвішеному шпагату.

Я зціпив зуби і зробив «молотіння пшениці», «витискання сидру» й «матір біля струмка», плавно переходячи від одного до іншого серед шквалу ударів.

Я ще ніколи не бачив, щоб хтось рухався так, як вона. Річ була не в її швидкості, хоч вона й була швидка, та суть полягала не в цьому. Шегін рухалася бездоганно, ніколи не ступала два кроки там, де вистачить одного. Ніколи не пересувалася на чотири дюйми, якщо потрібно було всього на три. Вона рухалася наче персонаж легенди, плавніше та граційніше, ніж Фелуріян у танці.

Сподіваючись заскочити її зненацька й показати себе, я рухався так швидко, як тільки наважувався. Робив «діву в танці», «ловлю горобців», «п'ятнадцять вовків»...

Шегін ступила один бездоганний крок.

— Чому ти ридаєш? — запитала, зробивши «падіння чаплі». — Тобі соромно? Ти охоплений страхом?

Я закліпав, щоб в очах прояснилося. Мій голос став різким від натуги й почуттів.

— Ти прекрасна, Шегін. Адже в тобі поєднані камінь стіни, вода струмка й рух дерева.

Шегін кліпнула, і я, поки вона дивувалася, несподівано для самого себе міцно взявся за її плече й руку. Зробив «грім угору», та кинути Шегін не зміг: вона стояла на місці, непохитна мов камінь.

Вона майже недбало звільнилася за допомогою «проривного лева» і зробила «молотіння пшениці». Я злетів на шість футів угору й ударився об землю.

Підвівся я швидко, не зазнавши жодної шкоди. Це був легкий кидок на м'який ґрунт, а Темпі навчив мене падати так, щоб не зазнавати ушкоджень. Але зробити наступний рух я не встиг: Шегін зупинила мене одним жестом.

— Темпі і навчав тебе, й не навчав, — сказала вона з непроникним обличчям. Я знову примусив себе відвести погляд від її обличчя. Як же важко порвати з цією звичкою, коли прожив із нею ціле життя! — Це одночасно погано й добре. За мною, — вона повернулася й наблизилася до дерева.

Воно було більше, ніж я думав. Менші його гілки рухалися, гнані вітром, несамовито описуючи криві.

Шегін підняла впалий листок і віддала його мені. Він був широкий і плаский, завбільшки з невеличку тарілку й на диво важкий. Мені защипало руку, і я побачив, як по моєму великому пальцю стікає тонка цівка крові.

Я оглянув край листка й побачив, що він жорсткий, а його кінчик гострий, наче травинка. Справді меч-дерево. Я підвів погляд на листя, що кружляло. Всякого, хто став би поряд із деревом під час сильного вітру, порізало б на кавалки.

Шегін сказала:

— Що ти робив би, якби мусив напасти на це дерево? Владив би по кореню? Ні. Він надто міцний. Ударив би по листу? Ні. Він надто швидкий. То куди ж?

— По гілці.

— По гілці. — «Згода». Вона повернулася до мене. — Цього Темпі тебе й не навчав. Було б неправильно, якби він навчав тебе цього. Тим не менше, через це ти постраждав.

— Не розумію.

Вона жестом наказала мені розпочати кетан. Я машинально взявся за «ловлю горобців».

— Стій. — Я застиг у позиції. — Якщо я на тебе нападну, то як? Тут, біля коріння? — вона штурхнула мене в ногу й побачила, що та непохитна. — Тут, біля листя? — штовхнула мою підняту руку і з легкістю її посунула, та нічого більше не досягла. — Тут. Гілка, — несильно штовхнула мене в одне плече і з легкістю посунула. — І тут, — додала тиску на моє стегно й розвернула мене. — Бачиш? Або ти знаходиш місце для прикладання сили, або її буде змарновано. Марнування сили не від летані.

— Так, Шегін.

Вона підняла руки і стала в позицію, в якій я вже її бачив, посередині «падіння чаплі».

— Зроби «грим угору». Де мій корінь?

Я показав на її надійно поставлені ноги.

— Де листя?

Я показав на її руки.

— Ні. Листя звідси до цього місця, — вона показала на все своє передпліччя і продемонструвала, як може вільно бити руками, ліктями чи плечима. — Де гілка?

Я добре замислився, а тоді потицяв її в коліно.

Хоча вона нічим його не виказувала, я відчув її подив.

— А ще?

Я потицяв їй під пахву з протилежного боку, а тоді — у плече.

— Покажи мені.

Я наблизився до неї, поставив одну ногу поряд із її коліном і зробив «грим угору» так, що вона повалилася на бік. Мене здивувало те, як мало сили для цього знадобилося.

Однак Шегін не злетіла в повітря й не повалилася на землю, а схопила мене за передпліччя. Я відчув, як трусонуло мою руку, й ледве втримався на ногах, коли мене відтягнуло на крок убік. Шегін не піддалася кидку, а скористалася своїм хватом як важелем, щоб її ноги опустилися під нею. Вона ступила один бездоганний крок і повернула собі рівновагу.

Одну довгу задумливу мить Шегін дивилася мені просто в очі, а тоді повернулася й пішла, жестом наказавши мені йти слідом.

Розділ сто одинадцятий

Брехун і злодій

Ми із Шегін повернулися до комплексу кам'яних будівель і побачили, що надворі стоїть Темпі, нервово переминаючись із ноги на ногу. Це підтвердило мою підозру. Він не послав Шегін мене випробувати. Вона знайшла мене сама.

Коли ми підійшли досить близько, Темпі простягнув меч, тримаючи його правою рукою й повернувши вістрям униз. Його ліва рука зробила жест «вишукана повага».

— Шегін, — заговорив Темпі, — я...

Шегін жестом наказала йому йти слідом і ввійшла до невисокої кам'яної будівлі. Іншим жестом звернулася до маленького хлопчика.

— Приведи Карсерет.

Хлопчина побіг.

«Цікавість», — показав я Темпі.

Він і не глянув на мене. «Цілковита серйозність. Увага». Мене не заспокоїло те, що ті самі жести він робив дорогою до Кроссона, коли думав, що ми наближаємося до засідки. Руки в нього, як я помітив, злегка трусилися.

Шегін підвела нас до відкритого входу, де до нас приєдналася жінка в червоному одязі найманця. Я впізнав тонкі шрами в неї на брові й щелепі. Це була Карсерет, найманка, яку ми зустріли дорогою до Северена, та сама, що мене штовхнула.

Шегін жестом покликала обох найманців усередину, та переді мною піднесла руку.

— Зачекай тут. Те, що зробив Темпі, недобре. Я послухаю. Тоді вирішу, що з тобою робити.

Я кивнув, і вона зачинила за собою двері.

* * *

Я почекав годину, а тоді — дві. Я напружував вуха, та не чув із-за дверей нічого. Коридором пройшло кілька людей: двоє в червоному одязі найманців і ще одна людина у простому сірому домотканому вбранні. Кожен поглядав на моє волосся, хоча ніхто з них не витріщався.

Замість усміхатися й кивати, що було б ознакою товариськості у варварів, я зберігав порожнє обличчя, повторював ледь помітні жести, якими вони вітались, і уникав зорового контакту.

Десь після третьої години двері відчинились, і Шегін махнула рукою, кличучи мене всередину.

Кімната була добре освітлена й мала стіни з обтесаного каменю. Вона була завбільшки з велику спальню в заїзді, але здавалася навіть більшою через відсутність будь-яких серйозних меблів. Під однією стіною стояла невеличка залізна пічка, що випромінювала лагідне тепло, а ще були чотири стільці, поставлені приблизно колом. Три з них займали Темпі, Шегін і Карсерет. Я зайняв четвертий, коли Шегін зробила відповідний жест.

— Скількох ти вбив? — запитала Шегін. Тон у неї був уже не такий, як раніше. Категоричний. Тим самим тоном говорив Темпі, коли ми розмовляли про летані.

— Багатьох, — відповів я без вагання. Часом я можу бути дурнуватим, але я розумію, коли мене випробовують.

— Багатьох — це скількох? — це було не прохання уточнити. Це було нове запитання.

— Коли йдеться про вбивство людей, один — це багато.

Вона злегка кивнула.

— Чи вбивав ти людей поза летані?

— Можливо.

— Чому ти не кажеш «так» або «ні»?

— Тому що летані не завжди було ясним для мене.

— І чому це так?

— Тому що летані не завжди ясне.

— Що робить летані ясним?

Я завагався, хоч і знав, що вагатися неправильно.

— Слова вчителя.

— Чи можна навчати летані?

Я зібрався зробити жест «невпевненість», але тоді згадав, що розмовляти руками недоречно.

— Можливо, — промовив я. — Я так не можу.

Темпі трохи посунувся на стільці. Усе йшло недобре. Не маючи жодних інших ідей, я глибоко вдихнув, розслабився та обережно занурив розум у «кружляння листка».

— Хто знає летані? — запитала Шегін.

— Листок на вітрі, — відповів я, хоча, правду кажучи, не можу сказати, що тоді мав на увазі.

— Звідки походить летані?

— Із того ж місця, що й сміх.

Шегін трохи завагалась, а тоді промовила:

— Як іти шляхом летані?

— А як іти шляхом місяця?

Час, проведений із Темпі, навчив мене цінувати різні паузи, що можуть виникати в розмові. Адемічна мова каже мовчанням не менше, ніж словами. Є багатозначна пауза. Ввічлива

пауза. Спантеличена пауза. Є пауза, що містить чимало під-тексту, пауза, що містить вибачення, пауза, що додає наголосу...

Ця пауза була несподіваним проваллям у розмові. Це була порожнеча, що утворюється під час вдиху. Я відчув, що сказав або щось дуже розумне, або щось дуже дурне.

Шегін посунулася на стільці, і офіційної атмосфери як не бувало. Відчувши, що ми йдемо далі, я випустив свій розум із «кружляння листка».

Шегін повернулася обличчям до Карсерет.

— Що скажеш?

Карсерет досі сиділа, наче статуя, нічого не виражаючи обличчям і не рухаючись.

— Я скажу те, що казала раніше. Темпі *нетінад* нас усіх. Його слід відрізати. Саме тому в нас є закони. Знехтувати законом означає стерти його.

— Сліпо йти за законом означає бути рабом, — хутко відказав Темпі.

Шегін зробила жест «різкий докір», і Темпі зашарівся від сорому.

— Що ж до цього, — Карсерет показала жестом на мене: «зневага», — то він не з Адевре. У найкращому разі він дурень. У найгіршому — брехун і злодій.

— А те, що він сказав сьогодні? — запитала Шегін.

— Собака може гавкнути тричі, не рахуючи.

Шегін повернулася до Темпі.

— Говорячи поза чергою, ти відмовляєшся від своєї черги говорити.

Темпі знову зашарівся, а його губи поблідли: йому важко було зберігати самовладання.

Шегін глибоко вдихнула й поволі випустила повітря.

— Кетан і летані — це те, що робить нас Адевре, — сказала вона. — Варвар просто не може знати про кетан, — і Темпі, і Карсерет заворушились, але вона підняла одну руку. — Водночас знищити людину, що розуміє летані, неправильно. Летані не знищує саме себе.

Слово «знищити» вона вимовляла дуже невимушено. Я понадіявся, що хибно тлумачу його значення в адемічній.

Шегін продовжила:

— Є ті, хто міг би сказати: «Цей має достатньо. Не навчайте його летані, бо всякий, хто володіє знанням про летані, долає все».

Суворо поглянула на Карсерет.

— Але я так не сказала б. На мою думку, світ був би кращий, якби до летані належало більше людей. Адже летані не лише надає силу, а й приносить мудрість у застосуванні сили.

Запала довга тиша. Поки я намагався зберігати спокійний вигляд, мій шлунок зав'язався вузлом.

— На мою думку, — врешті сказала Шегін, — можливо, що Темпі не припустився помилки.

Це начебто було далеко від завзятої підтримки, але з того, як у Карсерет раптом заціпеніла спина, а Темпі поволі видихнув із полегшенням, я здогадався, що це — ті новини, на які ми сподівалися.

— Я віддам його Вашет, — оголосила Шегін.

Темпі застиг. Карсерет зробила жест «схвалення», широкий, як усмішка божевільного.

Голос Темпі став напруженим.

— Ти віддаси його Молоту? — у нього замиготіла рука. «Повага. Заперечення. Повага».

Шегін зіп'ялася на ноги й подала сигнал про завершення дискусії.

— Хто кращий за неї? Молот покаже, чи варто кувати це залізо.

Із цими словами вона відвела Темпі вбік і швидко звернулася до нього. Її руки злегка погладили його по передпліччях. Але її голос був надто тихий навіть для моїх вух, чудово при звичаєних до підслуховування.

Я гречно стояв біля свого стільця. Темпі, здавалося, геть покинув бойовий запал, а його жести звелися до «згода» й «повага» в розміреному ритмі.

Карсерет також стояла окремо від них і дивилася на мене. Лице в неї було зіbrane, але очі були сердиті. Вона зробила

кілька невеличких жестів збоку від себе, непомітно для інших двох адемів. Я зрозумів лиш один, «огида», та про загальне значення інших міг здогадатися.

У відповідь я зробив жест не з адемічної мови. Завдяки тому, як Карсерет примружила очі, я запідозрив, що їй вдалося непогано мене зрозуміти.

Тричі пролунав високий дзвін. За мить Темпі поцілував Шегін руки, верхівку чола й вуста. Тоді повернувся й жестом наказав мені йти за ним.

Разом ми пройшли до великої зали з низькою стелею, наповненою людьми й запахом їжі. Це була їдальня, заставлена довгими столами й темними дерев'яними лавами, гладенькими від старості.

Я пішов за Темпі, набираючи їжі на широку дерев'яну тарілку. І лише тоді до мене дійшло, як жадливо я зголоднів.

Усупереч моїм очікуванням, ця їдальня нітрохи не була схожа на Їдальню в Університеті. По-перше, тут було тихіше, а харчі були набагато кращі. Знайшлося свіже молоко й нежирне, ніжне м'ясо — як я підозрював, козлятина. Був твердий гострий сир, м'який вершковий сир і два види хліба, ще теплого після печі. Було досхочу яблук і полуниць. На всіх столах стояли відкриті сільнички, і всі могли брати з них стільки, скільки заманеться.

Перебувати в приміщенні, де розмовляло багато адемів, було дивно. Говорили вони так тихо, що я не розбирав жодного слова, проте бачив, як миготіли їхні руки. Я зрозумів усього один жест із десяти, але незвично було бачити всі ті емоції, що миготіли довкола: «Веселість». «Гнів». «Зніяковіння». «Заперечення». «Огида». Я замислився, як багато з них викликані мною, варваром серед них.

Там було більше жінок, аніж я очікував, і більше малих дітей. Знайшлося кілька звичних найманців у криваво-червоному, але більше людей ходило у простому сірому одязі, який я бачив на прогулянці із Шегін. Також я побачив білу сорочку і здивувався, розгледівши, що то сама Шегін їсть пліч-о-пліч із рештою нас.

Ніхто з них не витріщався на мене, та на мене таки дивилися. Багато уваги приділяли моєму волоссю — воно й зрозуміло.

У приміщенні було п'ятдесят пісочних голів, кілька темніших і кілька світліших чи сивих від старості. Я виділявся, наче єдина запалена свічка.

Я спробував втягнути Темпі в розмову, але він геть цього не бажав і натомість зосередився на їжі. Він навантажив свою тарілку далеко не так сильно, як я, і їв лише невелику частку з того, що взяв.

Оскільки мене не гальмувала розмова, я закінчив швидко. Щойно моя тарілка спорожніла, Темпі припинив удавати, ніби їсть, і повів мене геть. Коли ми пішли з кімнати, я відчув, як мені у спину дивляться десятки очей.

Темпі провів мене вздовж кількох проходів, і врешті ми дійшли до дверей. Темпі відчинив їх, і за ними показалася маленька кімнатка з вікном і ліжком. Там були моя лютня й дорожня торба. Мого меча не було.

— Ти матимеш іншу вчительку, — нарешті заговорив Темпі. — Старайся щосили. Будь цивілізованим. Твоя вчителька багато вирішуватиме. — «Жаль». — Мене ти не бачитимеш.

Він був явно стурбований, але мені не спадало на думку жодних слів, які могли б його заспокоїти. Натомість я обійняв його, щоб утішити, і він, здається, це оцінив. Відтак Темпі повернувся й пішов, не сказавши більше ні слова.

Я роздягнувся й ліг на ліжко у себе в кімнаті. Здається, мені варто сказати, що я перекидався з боку на бік, нервуючись через те, що мало статися. Та насправді я просто виснажився і спав, наче щасливе немовля біля материних грудей.

Розділ сто дванадцятий

Молот

Я сидів у крихітному парку, де не було нічого, крім двох гладеньких кам'яних лав, кількох дерев і маленької стежинки, що бігла крізь високу траву. Пройти від одного його кінця до іншого можна було за хвилину. Поряд із двох боків стояли кручі, що прикривали парк від вітру. Варто зауважити, що прикривали

не повністю. Скидалося на те, що в усьому Герті немає місця, цілковито захищеного від вітру.

Коли Вашет наблизилася, я найперше помітив, що меч у неї не на поясі. Натомість вона повісила його на плече, так, як я носив лютню. Вона йшла з найвишуканішою, найтвердішою впевненістю, яку я коли-небудь бачив, неначе знала, що їй годилося би гнути кирпичу, але не хотіла завдавати собі клопоту.

Вона мала середню статуру, яку я вже звик бачити в адемів, а також бліду, схожу кольором на вершки, шкіру й сірі очі. Волосся в неї було трішечки світліше, ніж у Темпі, і зібране у хвіст. Коли Вашет підійшла ближче, я побачив, що ніс у неї колись був зламаний, і хоча він не був зігнутий, невеличкий злам на ньому видавався дивовижно недоречним на її обличчі, загалом витонченому.

Вашет усміхнулася мені широкою рожевою усмішкою, показуючи білі зуби.

— Отже, — заговорила вона бездоганною атурською, — тепер ти мій.

— Ти говориш атурською, — дурнувато бовкнув я.

— Більшість із нас говорить, — пояснила вона. Вона мала кілька зморщок довкола вуст і в кутиках очей, тож я припустив, що вона років на десять старша за мене. — Тяжко жити на світі без доброго володіння цією мовою. Тяжко вести справи.

Я надто пізно спохопився. «Офіційно. Повага».

— Ти Вашет — я правильно здогадався?

Її вуста знову розтягнулися в усмішці. Вашет повторила мій жест широким змахом руки, так утрирувано, що я мимоволі відчув себе об'єктом насмішки.

— Так. Я буду твоєю вчителькою.

— А що Шегін? Я так зрозумів, що вчителька тут вона.

Вашет поглянула на мене, вигнувши брову. Таке виразне обличчя в адема було дивовижею.

— У загальному розумінні це так. Але в більш практичному розумінні Шегін занадто важлива, щоб проводити час із таким, як ти.

Я показав жест «ввічливість» і сказав:

— Я був цілком задоволений Темпі.

— І якби нашою метою було твоє задоволення, це могло б мати значення, — відповіла вона. — Однак Темпі більше скидається на вітрильник, аніж на вчителя.

Тут я трохи наїжачився.

— Ти ж розумієш, він мій друг.

Вона примружила очі.

— Тоді ти, як його друг, можеш не помічати його хиб. Він вправний боєць, але не більше. Він ледве розмовляє вашою мовою, має небагато досвіду взаємодії з реальним світом і, якщо вже зовсім відверто, не бозна-який розумник.

— Прикро, — відказав я. «Жаль». — Я не хотів тебе образити.

— Не показуй мені смирення, якщо це не широ, — промовила Вашет, не припиняючи оглядати мене примруженими очима. — Навіть тоді, коли ти робиш зі свого обличчя маску, твої очі — наче блискучі вікна.

— Перепрошую, — серйозно сказав я. «Вибачення». — Я сподівався справити гарне перше враження.

— Чому? — запитала вона.

— Хотів би, щоб ти добре про мене думала.

— А я хотіла б мати причину добре про тебе думати.

Я вирішив спробувати ще раз, сподіваючись перевести розмову на безпечнішу тему.

— Темпі назвав тебе Молотом. Чому?

— Це моє ім'я. Вашет. Молот. Глина. Прядильне Колесо, — вона вимовила своє ім'я трьома різними способами, щоразу в іншому ритмі. — Я те, що формує й гострить — або знищує.

— А чому глина?

— Це теж стосується мене, — відповіла Вашет. — Навчати може лише те, що гнеться.

Поки вона говорила, я відчув, як у мені зростає захват.

— Визнаю, — промовив я, — приємно буде розмовляти зі своєю вчителькою однією мовою. Є тисяча запитань, яких я не ставив, бо знав, що Темпі не зможе їх зрозуміти. А якби й зрозумів, я не зміг би осмислити його відповіді.

Вашет кивнула й сіла на одну з лав.

— Уміння спілкуватися — це також шлях учителя, — сказала вона. — А тепер піди знайди довгий цурпалок і принеси його мені. Тоді ми почнемо урок.

Я подався до дерев. Її прохання видавалося ритуальним, тож я не хотів вертатися з першою-ліпшою гілкою, знайденою на землі. Врешті я знайшов вербу й відламав гнучку галузку, що була довша за моє передпліччя й завтовшки з мій мізинець.

Я повернувся до лави, на якій сиділа Вашет. Коли я вручив їй вербову гілку, вона витягнула меч із-за плеча й заходила-ся обрізати невеличкі відростки гілочок, що залишилися.

— Ти сказала «навчати може лише те, що гнеться», — мовив я. — Тож я подумав, що це буде доречно.

— Для сьогоднішнього уроку підійде, — запевнила вона, остаточно прибравши кору. Не зосталося нічого, крім тонкого білого прута. Вашет обтерла меч об сорочку, вклала його в піхви й зіп'ялася на ноги.

Тримаючи в одній руці вербову гілку, Вашет замахала нею вперед-назад. Пролітаючи в повітрі, гілка видавала негучне «жух-жух».

Тепер, коли Вашет була ближча до мене, я помітив: хоча вона носила звичний червоний одяг найманця, на ній вбрання, на відміну від Темпі й багатьох інших, не було міцно закріплене шкіряними ремінцями. Натомість її сорочка та штани були щільно прив'язані до рук, ніг і грудей смугами криваво-червоного шовку.

Вона перехопила мій погляд і серйозно сказала:

— Зараз я тебе вдарю. Стій нерухомо.

Вашет почала неквапом обходити мене по колу, не припиняючи розмахувати вербовим прутком. «Жух-жух». Вона зайшла за мене, і не бачити її було ще гірше. «Жух-жух». Вона замахала прутком швидше, і звук змінився. «В-і-і-іп. Ві-і-і-іп». Я й не смикнувся.

Вона знов описала коло, зайшла мені за спину, а тоді двічі мене вдарила. Кожну руку трохи нижче плеча по одному разу. «Ві-і-і-іп. Ві-і-і-іп». Попервах видавалося, ніби вона просто мене тицьнула, а тоді в моїх руках розцвів полум'яний біль.

Відтак, перш ніж я встиг відреагувати, вона так сильно вдарила мене по спині, що я відчув відгомін удару аж у зубах. Прут не зламався лише тому, що був із гнучкої зеленої верби.

Я не скрикнув, але лише тому, що вона заскочила мене між подихами. Однак я охнув і так швидко втягнув у себе повітря, що захлинувся й закашлявся. Моя спина заболіла так люто, ніби її підпалили.

Вашет знов опинилася переді мною й кинула на мене такий самий серйозний погляд.

— Ось твій урок, — мовила вона буденним тоном. — Я не високої думки про тебе. Ти варвар. Ти не розумний. Тобі тут не раді. Тобі тут не місце. Ти крадій наших таємниць. Твоя присутність — це сором і ускладнення, непотрібне цій школі.

Вашет придивилася до кінця вербового прута, а тоді знову поглянула на мене.

— Ми зустрінемося тут знову за годину після обіду. Ти візьмеш інший дрючок, а я спробую ще раз провести з тобою цей урок, — вона багатозначно поглянула на мене. — Якщо дрючок, який ти принесеш, не задовольнить мене, я оберу його сама.

Те саме зробимо після вечері. А тоді повторимо наступного дня. Це — єдиний урок, який я можу тобі влаштувати. Вивчивши його, ти покинеш Герт і більше не вертатимешся, — вона поглянула на мене. Її лице було холодне. — Зрозумів?

— Що... — вона швидко викинула руку вперед, і кінчик прута вдарив мене по щоці. Цього разу в мене було повітря в легенях, і я видав високий здивований зойк.

Вашет поглянула на мене. Ніколи не думав, що така проста річ, як зоровий контакт, може так лякати. Однак її блідо-сірі очі були жорсткі, як лід.

— Скажи мені: «Так, Вашет. Зрозумів».

Я гнівно зиркнув на неї.

— Так, Вашет. Зрозумів.

Говорячи, я відчув, що правий бік моєї верхньої губи сильно опух і став неповоротким.

Вашет придивилася до мого обличчя, неначе намагаючись ухвалити якесь рішення, а тоді знизала плечима й відкинула дрючок.

Лише тоді я ризикнув заговорити знову.

— Що сталося б із Темпі, якби я пішов?

— Коли ти підеш, — уточнила вона з наголосом на першому слові. — Ті нечисленні люди, що сумніваються в цьому, знатимуть, що він не мав тебе навчати. І тим паче не мав приводити тебе сюди.

— А що станеться... — я зупинився й виправився. — Що сталося б із ним у цьому випадку?

Вона знизала плечима й відвернулася.

— Це вирішувати не мені, — сказала й пішла геть.

Я торкнувся щоки й губи, а тоді поглянув на свою руку. Крові не було, проте я відчував, як на моїй шкірі утворюється червоний рубець, помітний усякому, як тавро.

* * *

Не знаючи, що ще робити, я повернувся до школи на обід. Пройшовши до їдальні, роззирнувся довкола, та не побачив Темпі серед криваво-червоних найманців. Це радувало. Хай яким приємним мені було б привітне товариство, думка про те, що він дізнається, як кепсько все минуло, була нестерпна. Та мені навіть говорити йому було непотрібно. Слід на моєму обличчі красномовно повідомляв це всім присутнім у залі.

Просуваючись у черзі й накладаючи їжі на тарілку, я зберігав незворушне обличчя й не підводив очей. Відтак я обрав порожню частину столу, бо нікому не бажав нав'язувати своє товариство.

Більшу частину життя я провів сам. Але я рідко коли відчував це так гостро, як тоді. Я знав одну людину на чотириста миль довкола, і йому було наказано триматися від мене подалі. Я був незнайомий із місцевою культурою, ледве міг спілкуватися місцевою мовою, а печіння по всій спині й по всьому обличчю невпинно нагадувало про те, як мені тут не раді.

Зате їжа була добра. Смажена курка, хрусткі довгобоби, а також шматочок солодкого мелясового пудингу. Краще, ніж те,

що я зазвичай міг дозволити собі в Університеті, і гарячіше, ніж їжа в маєтку мейра. Я був не надто голодний, але достатньо наголодувався в житті, щоб мені важко було відмовитися від легкого харчу.

На краю мого поля зору щось ледь помітно ворухнулося: хтось сів за стіл навпроти мене. Я відчув, як на душі стає веселіше. Принаймні одній людині стало сміливості відвідати варвара. Комусь стало доброти, щоб мене втішити, чи принаймні цікавості, щоб підійти поговорити.

Піднявши голову, я побачив худе пошрамоване лице Карсерет. Вона поставила свою широку дерев'яну тарілку навпроти моєї.

— Як тобі наше місто? — неголосно запитала вона, поклавши ліву руку на поверхню столу. Вона жестикулювала інакше, позаяк ми сиділи, та я все-таки розпізнав «цікавість» і «ввічливість». Усякому спостерігачеві здалося б, ніби ми ведемо приємну розмову. — Як тобі нова вчителька? Вона думає так само, як я. Що тобі тут не місце.

Я прожував іще одну порцію курки й механічно проковтнув, не підводячи погляду.

«Стурбованість».

— Я чула, як ти скрикнув, — тихо продовжила вона. Тепер вона говорила повільніше, неначе розмовляла з дитиною. Я не знав напевне, чи має це бути образою, а чи вона хоче бути певною, що я її зрозумію. — Наче малесенька пташечка.

Я випив трохи теплого козячого молока й витер рота. Коли я ворухнув рукою, моя сорочка ковзнула по рубцю на спині, і її запекло, наче від укусів сотні ос.

— Це був любовний крик? — запитала вона із жестом, якого я не впізнав. — Вашет обійняла тебе? На щоці в тебе слід від її язика?

Я взяв трохи пудингу. Він був не такий солодкий, як мені пам'яталося.

Карсерет надкусила пудинг і собі.

— Усі роблять ставки на те, коли ти підеш, — вела вона далі, продовжуючи говорити повільно й тихо, так, щоб чув

лише я. — Я поставила два таланти на те, що ти не витримаєш другого дня. Якщо ти підеш уночі, як я й сподіваюся, я виграю срібло. Якщо я помилуюсь і ти залишишся, я виграю трохи синців і твоїх криків. — «Благання». — Залишися.

Я підвів погляд на неї та сказав:

— Твоє мовлення схоже на собачий гавкіт. Без мети. Без змісту.

Я говорив досить тихо, щоб бути ввічливим. Але недостатньо тихо, щоб мій голос не дійшов до вух усіх, хто сидів поряд із нами. Я вмю говорити тихо так, щоб голос розносився. Ми, ру, винайшли сценічний шепіт.

Я побачив, як її лице зашарілося, через що бліді шрами в неї на щелепі та брові виділилися.

Я опустив погляд і продовжив їсти, перетворившись на втілення спокійної байдужості. Образити представника іншої культури непросто. Але я ретельно добирав слова, спираючись на те, що чув від Темпі. Гадаю, будь-яка її реакція лише підтвердила б мою думку.

Доїдав я обід повільно й методично, уявляючи, ніби відчуваю, як лють розходить від неї хвилями жару. Принаймні цю маленьку битву я міг виграти. Ця перемога, звісно, була пуста. Але іноді варто задовольнятися тим, що доступно.

* * *

Коли Вашет повернулася до маленького парку, я вже сидів на одній із кам'яних лав і чекав на неї.

Вона стала переді мною й шумно зітхнула.

— Чудово. Тугодум, — мовила вона бездоганною атурською. — То йди по свій дрючок. Подивимося, чи зможу я цього разу донести свою думку чіткіше.

— Дрючок я вже знайшов, — сказав я.

Сягнув за лаву й дістав дерев'яний тренувальний меч, який позичив у школи.

Він був зі старого змашеного дерева, відшліфований незліченними руками, твердий і важкий, наче залізний прут. Якби Вашет ударила мене ним по плечах, як ударила вербовою

лозиною, зламалася б не одна кістка. Якби вона вдарила мене по обличчю, він розтрощив би мені щелепу.

Я поклав його на лаву поряд із собою. Дерево не стукнуло об камінь. Воно було таке тверде, що мало не дзенькнуло, наче дзвін.

Відклавши тренувальний меч, я заходився стягувати сорочку через голову і втягнув повітря крізь зуби, коли вона проїхала по гарячому рубцю на спині.

— Сподіваєшся вплинути на мене, запропонувавши своє ніжне юне тіло? — запитала Вашет. — Ти гарненький, але не аж такий гарненький.

Я обережно поклав сорочку на лаву.

— Просто подумав, що найкраще було б дещо тобі показати.

Я повернувся так, щоб вона побачила мою спину.

— Тебе шмагали, — сказала вона. — Не можу сказати, що здивована. Я вже знала, що ти злодій.

— Це не за злодійство, — відповів я. — Це з Університету. Мені висунули звинувачення й присудили шмагання. Коли таке відбувається, багато студентів просто йдуть навчатися деінде. Я вирішив залишитися. Зрештою, то ж були всього три батоги.

Я зачекав, досі не дивлячись на неї. За мить вона клюнула на наживку.

— Тут більше шрамів, аніж може бути від трьох батогів.

— За якийсь час після того, — пояснив я, — мені знову висунули звинувачення. І присудили вже шість батогів. Я все одно залишився, — знову повернувся до неї. — Залишився, бо більше в жодному місці не міг навчитися того, чого бажав. Мене не можна було віднадити від цього простим шмаганням.

Я взяв із лави важкий дерев'яний меч.

— Мені здалося, що тобі варто це знати. Мене не можна відлякати загрозою болю. Я не покину Темпі після того, яку довіру до мене він виказав. Є дещо, чого я бажаю навчитись, і навчитись цього я можу лише тут.

Я вручив Вашет твердий темний шматок дерева.

— Якщо хочеш, щоб я пішов, зроби щось серйозніше за рубці.

Я відступив і безвільно опустив руки. Заплющив очі.

Розділ сто тринадцятий

Варварський язик

Хотів би сказати, що тримав очі заплющеними, та це було б неправдою. Я почув шурхіт землі під підошвами черевиків Вашет і мимоволі розплющив очі.

Це було не підглядання. Так я лише уподібнився б дитині. Я просто розплющив очі й поглянув на неї. Вона поглянула на мене у відповідь і зазирнула мені в очі на довший час, аніж у них дивився Темпі за один виток. Блідо-сірі очі на її витонченому обличчі здавалися суворими. Її зламаний ніс уже не здавався недоречним. Він був похмурою пересторогою для світу.

Між нами закружляв вітер, і на моїх оголених руках виступили сироти.

Вашет приречено зітхнула і знизала плечима, а тоді перевернула цурпалок так, щоб узятися за руків'я. Задумливо підняла його обома руками, оцінюючи його вагу. А тоді занесла до плеча й замахнулася.

Хоча ні.

— Гаразд! — роздратовано вимовила Вашет і підкинула руки вгору. — Мала кошава шмаркле. Гаразд! Лайно цибулеве. Надінь знову свою сорочку. Мені на тебе дивитися холодно.

Я поволі опустився на лаву і сказав:

— Дякувати Богові.

Заходився знову надягати сорочку, але це виявилось непросто: руки в мене трусилися. Не від холоду.

Вашет це побачила.

— Я знала! — переможно оголосила вона, тицьнувши на мене пальцем. — Ти стояв там, ніби перед повішенням. Я знала, що ти готовий дременути, як той кріль! — Вашет із досадою тупнула ногою. — Знала, що треба було на тебе замахнутися!

— Я радий, що не замахнулася, — озвався я.

Мені вдалося надягнути сорочку, а тоді до мене дійшло, що вона надягнута навиворіт. Я вирішив залишити її так, аби тільки не тягати знову по спині, яку щипає.

— Що мене виказало? — запитала Вашет.

— Нічого, — відповів я. — Це був майстерний виступ.

— Тоді звідки ти знав, що я не розтрощу тобі черепа?

— Я все обдумав, — пояснив я. — Якби Шегін справді хотіла мене віднадити, то могла би просто відправити мене збирати манатки. Якби вона бажала мені смерті, то могла б організувати й це.

Я витер спітнілі руки об штани.

— Це означало, що ти справді маєш бути моєю вчителькою. Тож притомних варіантів насправді було лише три, — я підняв один палець. — Це була ритуальна ініціація. — Другий палець. — Це було випробування моєї рішучості...

— Або ж я справді намагалася обернути тебе навтіки, — закінчила Вашет, сівши на лаві навпроти мене. — А якби я казала правду й побила тебе до крові?

Я знизав плечима.

— Принаймні я про це дізнався б. Але здавалося малоімовірним, що Шегін обере таку людину. Якби вона хотіла, щоб мене побили, то могла б дозволити зробити це Карсерет, — я схилив голову набік. — Мені просто цікаво: що то було? Ініціація чи випробування рішучості? Через це проходять усі?

Вона хитнула головою.

— Рішучість. Мені треба було впевнитися в тобі. Я не збиралася марнувати час на навчання боягуза чи того, хто боїться одного-двох невеличких ударів. А ще потрібно було знати, чи сумлінний ти.

Я кивнув.

— Це здавалося найімовірнішим. Я подумав, що врятую себе від кількох днів із рубцями й візьму бика за роги.

Вашет зміряла мене довгим поглядом. На її обличчі яскраво відбилася цікавість.

— Визнаю: ніколи не бачила, щоб учень сам зголошувався на жорстоке побиття, аби довести, що він вартий мого часу.

— Це була дрібниця, — безжурно відповів я. — Одного разу я зіскочив із даху.

Ми годину розмовляли про дрібниці, і напруженість між нами поволі зникала. Вашет запитала, як саме я наразився на шмагання, і я розповів їй ту історію в загальних рисах, радіючи, що дістав змогу пояснити свої дії. Не хотілося, щоб вона вважала мене за злочинця.

Опісля Вашет уважніше оглянула мої шрами.

— Той, хто доглядав тебе, явно знався на зцілюванні, — із захватом сказала вона. — Дуже чиста робота. Крашої я не бачила.

— Я передам твої компліменти, — пообіцяв я.

Вона обережно провела рукою біля краю розпеченого рубця, що тягнувся вздовж усієї моєї спини.

— До речі, вибач за це.

— Просто скажу тобі, що це болить сильніше, ніж будь-яке шмагання.

— За день-два минеться, — пообіцяла вона. — Хоча не можу сказати, ніби сьогодні ти не спатимеш на животі, — Вашет допомогла мені одягнути сорочку, а затим повернулася до іншої лави й умостилася обличчям до мене.

Я повагався, а тоді спитав:

— Без образ, Вашет. Але ти видаєшся не такою, як інші адеми, яких я зустрічав. Май на увазі, що їх я зустрічав небагато.

— Ти просто жадаєш знайомої мови тіла, — сказала вона.

— Є таке, — визнав я. — Але ти здаєшся більш... експресивною, ніж інші адеми, яких я бачив, — я показав на своє лице.

Вашет знизала плечима.

— Там, звідки я родом, ми виростаємо, розмовляючи вашою мовою. А ще я чотири роки була охоронницею й капітанкою при поетові в Малих королівствах, який також був королем. Атурською я, напевно, розмовляю краще за всіх у Герті. Включно з тобою.

Останнє я зігнував.

— Ти виросла не тут?

Вона мотнула головою.

— Я з Феанта, міста далі на північ. Ми більш... відкриті для світу. У Герті всього одна школа, і всі дуже сильно прив'язані

до неї. Меч-дерево — це також один із давніх шляхів. Доволі офіційний. Я виросла, йдучи шляхом радості.

— Є й інші школи?

Вашет кивнула.

— Це — одна з багатьох шкіл, що йдуть шляхом Латанти, шляхом меч-дерева. Він один із найдавніших після Ейте та Аратана. Є й інші шляхи, дюжини зо три. Але деякі з них дуже малі, і їхнього кетану навчають усього одна чи дві школи.

— І тому в тебе інакший меч? — запитав я. — Ти принесла його з іншої своєї школи?

Вашет примружено поглянула на мене.

— Що ти знаєш про мій меч?

— Ти дістала його, щоб обчиржити вербову лозину, — пояснив я. — Меч Темпі був гарно виготовлений, але в тебе він не такий. Руків'я потерте, але клинок здається новим.

Вона з цікавістю поглянула на мене.

— Що ж, ти такі тримаєш очі розплющеними.

Я знизав плечима.

— Строго кажучи, цей меч не мій, — промовила Вашет. — Він просто в мене на зберіганні. Цей меч старий, а клинок — найстаріша його частина. Його мені віддала сама Шегін.

— І тому ти прийшла до цієї школи?

Вашет хитнула головою.

— Ні. Шегін дала мені меч набагато пізніше, — вона сягнула назад і з любов'ю торкнулася його ефеса. — Ні. Я прийшла сюди, бо Латанта, хоч і може бути доволі офіційною, дає блискуче володіння мечем. На шляху радості я навчилася всього, чого могла. Перш ніж мене прийняла Шегін, мені відмовили три інші школи. Шегін — розумна жінка й усвідомила, що з навчання мене буде якийсь зиск.

— Гадаю, нам обом пощастило, що вона мислить широко, — сказав я.

— Більше тобі, ніж мені, — промовила Вашет. — Між різними шляхами існує своєрідна конкуренція. Коли я приєдналася до Латанти, це стало невеличким особистим досягненням Шегін.

— Напевно, важко було, — сказав я. — Приїхати сюди й бути всім незнайомою.

Вашет знизала плечима так, що меч у неї на плечі здійнявся й упав.

— Спершу — так, — погодилася вона. — Але вони впізнають талант, а його в мене задосить. Ті, хто вивчають шлях радості, часто вважали мене доволі неприродною й зарозумілою. Але тут мене вважають дещо дикуватою, — вона всміхнулася. — Це приємно, все одно що мати новий комплект одягу на себе.

— Шлях радості також навчає летані? — запитав я.

Вашет засміялася.

— Це привід для серйозних суперечок. Проста відповідь: «так». Усі адеми певною мірою вивчають летані. Особливо ті, хто у школах. Однак летані відкрите до широких тлумачень. Те, за що в одних школах тримаються, в інших відкидають.

Вона задумливо поглянула на мене.

— Чи правда, що ти сказав, буцімто летані походить із того ж місця, що й сміх?

Я кивнув.

— Гарна відповідь, — промовила вона. — Моя вчителька на шляху радості якось сказала мені рівно те саме, — Вашет набурмосилася. — Коли я так кажу, ти набуваєш задумливого вигляду. Чому?

— Я сказав би, — відповів я, — та не хочу, щоб ти гірше про мене думала.

— Моя думка про тебе погіршилася, бо ти приховав дещо від учительки, — серйозно сказала вона. — Між нами повинна бути довіра.

Я зітхнув.

— Радий, що моя відповідь тобі сподобалася. Але, чесно кажучи, я не знаю, що це означає.

— Я не питала тебе, що це означає, — невимушено сказала вона.

— Це просто безглузда відповідь, — мовив я. — Я знаю, що всі ви дуже цінуєте летані, та насправді я його не розумію. Я просто знайшов спосіб прикинутися.

Вашет поблажливо всміхнулася.

— Вдати, ніби розумієш летані, неможливо, — впевнено заявила вона. — Це все одно що плавати. Якщо ти дійсно знаєш як воно, це очевидно всякому, хто на тебе дивиться.

— Вдавати, що вмієш плавати, теж можливо, — зауважив я. — Я просто рухав руками та йшов по дну річки.

Вашет із цікавістю поглянула на мене.

— Що ж, чудово. І як тобі вдалося нас обдурити?

Я пояснив їй, що таке «кружляння листка». Пояснив, як навчився занурювати свої думки в легкий, порожній, плинний простір, у якому відповіді на їхні запитання надходять із легкістю.

— Отже, ти крав відповіді в самого себе, — промовила Вашет із удаваною серйозністю. — Спритно обдурив нас, видобуваючи відповіді зі власного розуму.

— Ти не розумієш, — відказав я, роздратованим. — Я навіть не здогадуюся, що таке летані насправді! Це не шлях, але воно допомагає обрати шлях. Це найпростіший шлях, але побачити його непросто. Чесне слово, ви говорите наче п'яні картографи.

Я пошкодував про ці слова, щойно вони злетіли з моїх вуст, але Вашет лише засміялася.

— На світі чимало п'яниць, які незле розуміються на летані, — сказала вона. — Знання деяких із них легендарні.

Помітивши, що я все одно стривожений, вона спробувала заспокоїти мене жестом.

— Я теж не розумію летані, принаймні так, щоб це можна було пояснити комусь іншому. Навчання летані — це мистецтво, яким я не володію. Якщо Темпі вдалося прищепити тобі летані, це чудово його характеризує.

Вашет серйозно нахилилася вперед.

— Почасті річ у твоїй мові, — продовжила вона. — Атурська дуже відверта. Дуже точна і прямолінійна. Наша мова насичена прихованими смислами, тож нам легше прийняти думку про існування того, чого не можна пояснити. Найбільшою з таких речей є летані.

— Ти не могла б навести приклад іще чогось такого, крім лєтані? — запитав я. — І прошу, не кажи «блакитний», бо я можу геть знавісніти просто на цій лаві.

Вона ненадовго замислилася.

— Любов така. Ти знаєш, що вона таке, але вона не надається до детального пояснення.

— Любов — поняття витончене, — визнав я. — Воно важке для розуміння, як справедливість, але визначити його можна. Вашет зблиснула очима.

— Тоді зроби це, мій розумний учню. Розкажи мені про любов. Я замислився — спершу трохи, а тоді серйозно.

Вашет усміхнулася.

— Ти розумієш, як легко мені буде знайти дірки в будь-якому визначенні, яке ти даси.

— Любов — це готовність зробити для когось що завгодно, — сказав я. — Навіть на шкоду собі.

— Тоді, — відказала вона, — чим любов відрізняється від обов'язку чи відданості?

— Вона також сполучається з фізичним потягом, — сказав я.

— Навіть материнська любов? — запитала Вашет.

— Тоді сполучається з надзвичайною прихильністю, — виправився я.

— А що саме ти маєш на увазі під «прихильністю»? — запитала вона так спокійно, що це аж бісило.

— Це... — я поступово замовк, ламаючи собі голову над тим, як можна описати любов, не вдаючись до інших, так само абстрактних понять.

— Така природа любові, — промовила Вашет. — Та, хто спробує її описати, збожеволіє. Через неї поети й базграють свою писанину без кінця. Якби один зумів уповні визначити її на папері, інші поскладали б пера. Але це неможливо.

Вона підняла один палець.

— Але лише дурень може заявити, буцімто любові не існує. Вона перед тобою, коли ти бачиш двох молодих людей, які дивляться одне на одного вологими очима. Така густа, що хоч намазуй на хліб і їж. Якщо ти бачиш матір із дитиною, ти бачиш

любов. Відчуваючи, як вона нуртує у тебе в животі, ти розумієш, що вона таке. Навіть якщо не можеш виразити це словами.

Вашет зробила переможний жест.

— Таке саме й летані. Але, позаяк воно більше, на нього важче вказати. Для цього і призначені запитання. Ставити їх — це все одно що питати юну дівчину про хлопця, який їй до вподоби. Може, в її відповідях і не буде цього слова, та вони свідчитимуть про любов чи відсутність любові в її серці.

— Як мої відповіді можуть свідчити про знання летані, якщо я не знаю насправді, що воно таке? — запитав я.

— Ти явно розумієш летані, — відповіла Вашет. — Воно глибоко вкорінилося в тобі. Надто глибоко, щоб ти це побачив. Іноді так само буває з любов'ю.

Вашет простягнула руку й потицяла мене в лоба.

— Що ж до цього «кружляння листка», то я чула про схожі практики в інших шляхах. Не знаю, чи є в атурській мові слово, яке це позначало б. Це наче кетан для розуму. Рух, який виконують думками, тренуючи їх.

Вона зневажливо махнула рукою.

— Так чи інакше, це не обман. Це — спосіб показати те, що ховається у глибоких водах твого розуму. Те, що ти знайшов його самотужки, вельми незвично.

Я кивнув їй.

— Схиляюся перед твоєю мудрістю, Вашет.

— Ти схиляєшся перед тим, що я безсумнівно маю рацію.

Вона плеснула в долоні.

— Отож я маю багато чого тебе навчити. Однак, позаяк ти досі ходиш із рубцями і здригаєшся, від кетану варто утриматися. Натомість покажи мені свою адемічну. Я хочу послухати, як ти раниш мою прекрасну мову своїм грубим варварським язиком.

* * *

За наступні кілька годин я чимало дізнався про адемічну мову. Приємно було мати змогу ставити детальні запитання й діставати чіткі, конкретні відповіді. Після місяця танців і малювання

на землі навчатись у Вашет було так легко, що це здавалося нечесним.

З іншого боку, Вашет дала зрозуміти, що моя жестова мова дуже груба — справжній сором. Я міг донести свою думку, але виходило в мене у найкращому разі по-дитячому. У найгіршому виходило щось схоже на балаканину знавіснілого безумця.

— Просто зараз ти говориш отак, — вона зіп'ялася на ноги, помахала обома руками над головою й показала на себе обома великими пальцями. — Хочу зробити добру бійку, — широко, дурнувато всміхнулася. — Мечем! — Вашет забила себе у груди обома кулаками, а тоді підскочила в повітря, наче збуджена дитина.

— Та ну... — знічено промовив я. — У мене не все так погано.

— Але близько, — серйозно відповіла Вашет, знову сівши на лаву. — Якби ти був моїм сином, я тебе з дому не випускала б. Від тебе як свого учня я терплю таке лише тому, що ти варвар. Темпі все одно що привів додому собаку, який уміє свистіти. Те, що ти фальшивиш, якимось несуттєво.

Вона неначе зібралася звестися на ноги.

— Тим не менше, якщо ти радий розмовляти, наче дурник, просто скажи мені — і можна буде перейти до іншого...

Я запевнив її, що хочу навчатися.

— По-перше, ти забагато кажеш, а ще надто голосно розмовляєш, — почала вона. — Серце Адему — це спокій і тиша. Наша мова відображає це.

По-друге, будь набагато обережніший із жестами, — дода-ла. — Із їхнім місцем і часом. Вони змінюють окремі слова й думки. Вони не завжди підкріплюють те, що говориться, — іноді вони безпосередньо суперечать сенсу, який лежить на поверхні.

Вашет хутко зробила один за одним сім чи вісім різних жестів. Усі вони означали «веселість», але всі вони трохи різнилися між собою.

— Також ти маєш навчитися розуміти тонкі відтінки значень. Як казав мій король-поет, різницю між стрункістю й тонкістю. Зараз у тебе всього одна усмішка, а за таких обставин людина хоч-не-хоч видається дурною.

Ми працювали кілька годин, і Вашет роз'яснила мені те, на що Темпі міг лише натякати. Атурська мова схожа на широкий мілкий ставок: у ній є багато слів, і всі вони дуже конкретні й точні. Адемічна схожа на глибокий колодязь. Слів менше, але кожне з них має чимало значень. Гарно побудоване речення атурською — це пряма лінія, що кудись указує. Гарно побудоване речення адемічною схоже на павутиння, де кожна нитка має власне значення, належить до чогось більшого, складнішого.

* * *

Я прийшов у їдальню на вечерю у значно кращому настрої, ніж раніше. Рубці досі щипало, зате пальці на руках підказували, що опухлість у мене на щоці суттєво зменшилась. Я досі сидів сам, але не тримав голову опущеною, як доти. Натомість я стежив за руками всіх довкола себе, намагаючись зауважувати тонкі відтінки, що відрізняли «захват» від «інтересу», «заперечення» від «відмови».

Після вечері Вашет принесла невеличкий горщик із маззю, якою щедро намазала мені спину й передпліччя, а тоді більш економно намазала лице. Спершу вона пощипувала, потім пекла, а тоді відчуття вшухли, перетворившись на невиразне, глухе тепло. Лише тоді, коли біль у спині давно вшух, до мене дійшло, яким напруженим було все моє тіло.

— Ось, — мовила Вашет і вкрутила пробку назад у пляшечку. — Як воно?

— Я міг би тебе поцілувати, — вдячно сказав я.

— Міг би, — погодилася вона. — Але в тебе опухла губа, та й ти, поза сумнівом, напартачив би. Краще покажи мені свій кетан.

Я не робив розтяжки, але виправдовуватися не бажав, тож розпочав «відкриті руки» й заходився поволі виконувати все інше.

Як я вже казав, Темпі зазвичай спиняв мене, коли я робив у кетані бодай найдрібнішу помилку. Тож діставшись без перерв до дванадцятої позиції, я відчув, що вельми задоволений собою. А тоді взяв і страшенно схибив, неправильно поставивши

ногу під час «збору бабусі». Коли Вашет промовчала, я збагнув, що вона просто спостерігає та тримає свою оцінку при собі до кінця. Я почав пітніти й пітнів без упину, доки десять хвилин по тому не дійшов до кінця кетану.

Коли я закінчив, Вашет устала, потираючи підборіддя.

— Що ж, — поволі вимовила вона, — безумовно, могло бути й гірше... — я трохи запишався, аж тут вона продовжила: — Наприклад, у тебе могло не бути однієї ноги.

Відтак Вашет обійшла мене колом, оглядаючи з голови до ніг. Простягнула руку, щоб потицяти мене у груди й живіт. Помацала моє передпліччя й щільні м'язи вище ноги. Я відчув себе молочним поросям, привезеним на ринок.

Наостанок Вашет узялася за мої долоні й перевернула їх, щоб оглянути. І неначе приємно здивувалася.

— Ти ніколи не бився, доки Темпі тебе не навчив? — запитала вона.

Я хитнув головою.

— У тебе гарні руки, — промовила вона. Її пальці ковзнули вгору по моїх передпліччях, обмацуючи м'язи на них. — У половини з вас, варварів, руки м'які та кволі від неробства. В іншій половини руки сильні й жорсткі від рубання дров чи ходіння за плугом, — вона перевернула мої долоні. — Але в тебе руки сильні й розумні, з рухливими зап'ястками, — запитливо поглянула на мене. — Чим ти заробляєш на життя?

— Я студент Університету, в якому працюю з витонченими інструментами, формую метал і камінь, — пояснив я. — Але також я музикант. Граю на лютні.

Вашет явно вразилася, а тоді розреготалася. Відпустила мої руки та збентежено похитала головою.

— Ще й музикант, — промовила вона. — Ідеально. Хтось іще знає?

— А яке це має значення? — спитав я. — Я не соромлюся того, ким є.

— Ні, — сказала вона. — Звісно. У цьому почасти й проблема, — Вашет глибоко вдихнула і знову видихнула. — Гарзд. Тобі варто дізнатися про це якомога скоріше. Згодом

це врятує від клопоту нас обох, — зазирнула мені в очі. — Ти повія.

Я кліпнув.

— Прошу?

— Послухай уважно. Ти не тупий. Ти, найпевніше, збагнув, що є величезні культурні відмінності між цим місцем і тим, де ти виріс, у...

— Союзі, — підказав я. — І ти маєш рацію. Культурний бар'єр між мною й Темпі був величезний порівняно з іншими найманцями з Вінтасу.

Вона кивнула.

— Почасти річ у тому, що у Темпі півкулі під черепом навіть менші, ніж під сорочкою, — сказала вона. — А якщо говорити про самостійне життя, то в цьому він недосвідчений, як курчатко, — махнула рукою. — Поза тим ти маєш рацію. Відмінності величезні.

— Я помітив, — зауважив я. — Наприклад, скидається на те, що у вас немає табу на голизну. Або так, або Темпі трохи ексгібіціоніст.

— Цікаво, як ти про це довідався, — хихикнула Вашет. — Але ти маєш рацію. Хай яким дивним це тобі видається, ми не маємо особливого страху перед оголеним тілом.

Вона неначе замислилася на мить, а тоді, вочевидь, ухвалила якесь рішення.

— Отже. Простіше буде тобі показати. Дивися.

Я побачив, як на її обличчі відбилася знайома адепська байдужість і воно стало порожнім, як новий папір. Водночас її голос майже повністю втратив інтонації, позбувшись емоційного змісту.

— Скажи, що я маю на увазі, коли роблю так, — наказала вона.

Вашет наблизилася до мене, не дивлячись у вічі. «Повага», — сказала її рука.

— Ти б'єшся як тигр, — її лице залишалось невиразним, а голос — спокійним і беземоційним. Вона взяла мене за плече однією рукою, а другою схопила мене за передпліччя і стиснула його.

— Це комплімент, — сказав я.

Вашет кивнула й відступила. А тоді перемінилася. Її лице ожило. Вона всміхнулася й зазирнула мені в очі. Наблизилася до мене.

— Ти б'єшся як тигр, — повторила вона. В її голосі іскрилося захоплення. Одна її рука лягла мені на плече, тоді як друга обігнула мій біцепс. Вона стиснула його.

Раптом мені стало ніяково від того, як близько ми стояли одне до одного.

— Це залищання, — сказав я.

Вашет відступила й кивнула.

— Ваш народ уважає деякі речі інтимними. Оголену плоть. Фізичний контакт. Близькість тіла. Любовні ігри. Для адемів у цьому немає нічого надзвичайного.

Вона поглянула мені в очі.

— Можеш пригадати хоч один випадок, коли ти чув, щоби хтось із нас закричав? Підвищив голос? Чи бодай заговорив так голосно, щоб можна було підслухати?

Я ненадовго замислився, а тоді мотнув головою.

— Річ у тому, що для нас говоріння — річ особиста. Інтимна. Як і вираз обличчя. А це... — вона притиснула пальці до свого горла. — Тепло, яким може зігріти голос. Почуття, які він виражає. Це — річ дуже особиста.

— А ніщо не передає більше почуттів, аніж музика, — сказав я, коли до мене дійшло. Ця думка була надто чудною для мене, щоб я міг одразу її осмислити.

Вашет серйозно кивнула.

— Родичі можуть поспівати разом, якщо мають близькі стосунки. Мати може заспівати своїй дитині. Жінка може заспівати своєму чоловікові, — із цими словами на щоках Вашет з'явився легкий рум'янець. — Але лише тоді, як вони дуже сильно закохані й дуже далеко від інших.

— А ти? — показала вона на мене. — Музикант? Ти займаєшся цим перед повним приміщенням людей. Одночасно. І за що? За кілька грошів? За ціну однієї трапези? — зміряла мене серйозним поглядом. — І повторюєш це знов і знов. Вечір за вечором. *Із ким завгодно.*

Вашет сумовито захитала головою та злегка здригнулася, тимчасом як її ліва рука несвідомо стиснулася, роблячи різкі жести: «Жах, огида, докір». Діставши від неї два набори емоційних сигналів одночасно, я серйозно злякався.

Я постарався не уявляти, як стою голий на сцені в «Еоліяні», а тоді йду крізь юрбу й тулюся тілом до всіх присутніх. Молодих і старих. Гладких і худих. Багатих шляхтичів і простолюдинів без гроша в кишені. Думка про це протверезувала.

— Але ж тридцять восьма позиція в кетані — це «гра на лютні», — заперечив я. Я хапався за соломинки й розумів це.

— А дванадцята — «сплячий ведмідь», — Вашет знизала плечима. — Однак тут не знайти ні ведмедів, ні левів, ні лютець. Деякі назви відверті. А назви в кетані покликані приховувати істину, щоб про нього можна було говорити, не виказуючи його таємниць кому завгодно.

— Розумію, — врешті сказав я. — Але чимало з вас були в широкому світі. Ти сама прекрасно і з великим теплом у голосі розмовляєш атурською. Ти не можеш не знати, що у співі як такому немає нічого поганого.

— Ти теж бував у широкому світі, — спокійно відказала вона. — І не можеш не знати, що немає нічого однозначно поганого у статевій близькості з трьома людьми поспіль на широкому каміні у велелюдному шинку, — Вашет багатозначно поглянула мені в очі.

— Гадаю, на камені було б доволі жорстко... — заговорив я. Вона захихотіла.

— Чудово, припустімо, що там іще підстелили ковдру. Як ти назвав би таку людину?

Якби вона запитала мене про це на два витки раніше, коли я щойно вийшов із Фею, я, може, й не зрозумів би її. Якби я побув із Фелуріян хоч трохи довше, то цілком можливо, що статева близькість на каміні не здавалася б мені дивною. Та я вже давненько повернувся до світу смертних...

«Повія», — подумав я, не говорячи цього вголос. До того ж дешева й безсоромна. Я зрадів, що нікому не казав про бажання Темпі навчитися гри на лютні. Як же йому, напевно, було

соромно за такий безневинний порив! Я уявив собі юного Темпі, який хотів займатися музикою, та ніколи нікому про це не казав, бо знав, що це непристойно. Це розбило мені серце.

Напевно, я чимало виказав обличчям, бо Вашет простягнула руку й лагідно взялася за мою долоню.

— Знаю, вашому брату важко це зрозуміти. Тим паче що вам і на думку ніколи не спадало, що можна мислити інакше. — «Обережність».

Мені важко було осмислити все, що з цього випливало.

— Як ви дістаєте новини? — запитав я. — Якщо від міста до міста не ходять мандрівні артисти, то як ви зберігаєте контакт із зовнішнім світом?

Тут Вашет злегка всміхнулася й показала рукою на овіяну вітром місцевість.

— Як гадаєш, це місце може надміру перейматися подіями у світі? — вона опустила руку. — Але все не так кепсько, як ти думаєш. Мандрівних торговців тут приймають гостинніше, ніж у більшості інших місць. Мідників — тим паче. Та й самі ми чимало подорожуємо. Ті, хто вбираються в червоне, то приходять, то йдуть геть, і приносять із собою новини.

Вона заспокійливо поклала руку мені на плече.

— А ще в нас іноді бувають проїздом окремі співці чи музиканти. Але вони не виступають перед усім містом одразу. Вони відвідують одну родину. Та й тоді виступають, сидячи за ширмою, щоб їх ніхто не бачив. Музиканта-адема легко впізнати, бо вони, подорожуючи, носять на спині свої високі ширми, — вона злегка стиснула уста. — Але навіть до них ставляться не зовсім прихильно. Це професія цінна, але не поважна.

Я трохи розслабився. Думка про те, що на світі є місце, де не раді жодному артистові, здавалася мені відверто неправильною, навіть нездоровою. Проте місце з дивними звичаями можна було зрозуміти. Едема ру пристосовуються до аудиторії так само часто, як змінюють костюми.

Вашет продовжила.

— Так уже повелось, і тобі варто якомога швидше з цим змиритися. Кажу це тобі як та, хто багато подорожувала. Я провела

вісім років поміж варварів. Навіть слухала музику, перебуваючи в гурті людей, — сказала вона з гордістю, зухвало схиливши голову набік. — Слухала не раз.

— А ти коли-небудь співала на людях? — запитав я.

Лице Вашет скам'яніло.

— Це запитання негречно, — холодно сказала вона. — І друзів воно тобі тут не принесе.

— Я просто хотів сказати, — швидко виправдався я, — що, спробувавши це зробити, ти могла би збагнути, що в цьому немає нічого ганебного. Це велика радість для всіх.

Вашет суворо зиркнула на мене і строго зробила жести «відмова» й «категоричність».

— Квоуте, я багато подорожувала й багато бачила. Чимало з тутешніх адемів бували в бувальцях. Ми знаємо, хто такі музиканти. І, якщо вже зовсім чесно, чимало з нас має таємницю: хоч нам і соромно, вони нас зачаровують. Подібно до того, як твої люди захоплюються вправністю модеганських куртизанок.

Вона суворо поглянула на мене.

— Але, попри все це, я не хотіла б, щоб моя донька привела такого додому, якщо ти розумієш, про що я. Також ніхто не став би краще думати про Темпі, якби інші дізналися, що він розділив кетан із таким, як ти. Тримай це при собі. Перед тобою й так достатньо перешкод — бракувало тільки, щоб усе Адемере знало, що ти ще й музикант.

Розділ сто чотирнадцятий

Його єдина гостра стріла

Я нехотячи послухався порад Вашет. І хоча в мене аж пальці свербіли, я не діставав лютні того вечора й не наповнював свого маленького закутка у школі музикою. Дійшов навіть до того, що засунув свій футляр із лютнею під ліжку, щоб у школі не поповзли чутки від того, що його просто хтось побачив.

Я кілька днів тільки тим і займався, що вчився у Вашет. Їв сам і не намагався з кимось заговорити, бо раптом почав соромитися

свого мовлення. Карсерет трималася на віддалі, та нікуди не дівалася і стежила за мною зміїними очима, холодними й сердитими.

Я користувався тим, що Вашет блискучо знала атурську, і ставив тисячі запитань, які були б занадто складними для розуміння Темпі.

Одначе зачекав аж три дні, перш ніж поставити їй запитання, яке потроху тліло в мені, відколи я вибрався в передгір'я Штормвалу. Особисто мені здавалося, що це — ознака виняткової стриманості.

— Вашет, — запитав я, — у твого народу є перекази про чандріян?

Вона поглянула на мене, і її лице, зазвичай виразне, раптом стало байдужим.

— А як це стосується твоєї жестової мови? — Вашет хутко зобразила рукою кілька різних варіантів жесту, що вказував на несхвалення й докір.

— Ніяк, — відповів я.

— То це якось стосується твоєї бойової майстерності? — запитала вона.

— Ні, — визнав я. — Але...

— Певно, це якось пов'язано з кетаном? — мовила Вашет. — Чи з летані? А може, це стосується якогось малопомітного смислового відтінку в адемічній мові, який тобі важко осмислити?

— Мені просто цікаво.

Вашет зітхнула.

— Тебе можна вмовити спрямувати свою цікавість на більш насущні питання? — запитала вона і зробила жести «досада, жорсткий докір».

Я швидко облишив цю тему. Вашет була мені не просто вчителькою, а єдиною супутницею. Мені геть не хотілося дратувати її чи змушувати її думати, боуцімто я неуважно слухаю її уроки.

Якщо не брати до уваги цього прикрого винятку, Вашет була іскристим фонтаном інформації. Швидко й чітко відповідала на мої нескінченні запитання. Через це я мимоволі почав

думати, що моє мовлення й бойова майстерність хутко вдосконалюються.

Вашет не поділяла мого ентузіазму й не соромилася про це говорити. Красномовно. Двома мовами.

* * *

Ми з Вашет перебували в непомітній долині, в якій росло меч-дерево. Ми вже близько години відпрацьовували рукопашний бій і тепер сиділи у високій траві, відсапуючись.

Чи радше *я відсанувалася*. Вашет не засапалася взагалі. Бій зі мною був для неї дрібницею, і вона завжди могла пошпетити мене за недбалість, ліниво пробивши мій захист, щоб обдарувати мене потиличником.

— Вашет, — сказав я, набравшись відваги для запитання, що вже давненько мене непокоїло. — Можна поставити одне запитання, яке може виявитися безцеремонним?

— Безцеремонні учні мені більше до вподоби, — відповіла вона. — Я сподівалася, що ми вже не будемо перейматися такими речами.

— Яка мета всього цього? — я по черзі показав на себе й на неї.

— Мета цього, — вона повторила мій жест, — така: навчити тебе достатньо, щоб ти більше не бився, як маленький хлопчик, сп'янілий від матириного вина.

Того дня її пісочне волосся було заплетене у дві короткі коси, які падали їй на спину обабіч шиї. Це надавало їй дивної схожості з дівчам і не надто підвищувало мені самооцінку протягом останньої години, коли вона знов і знов валила мене на землю, примушувала до покори й нагороджувала незліченними ударами й копняками, твердими, але великодушно слабкими.

А якось Вашет, сміючись, із легкістю зайшла мені за спину й добряче ляснула мене по заду, неначе вона була безсоромним пияком у пивниці, а я — якоюсь служницею з глибоким викотом.

— Але чому? — запитав я. — З якою метою ти мене навчаєш? Якщо Темпі неправильно вчинив, узявшись мене вчити, то навіщо вчити мене далі?

Вашет схвально кивнула.

— Сама думала, скільки часу мине, перш ніж ти про це спи-таєш, — зізналася вона. — Це запитання мало бути в тебе одним із перших.

— Мені казали, що я ставлю надто багато запитань, — ска-зав я. — Тут я намагався діяти трохи обережніше.

Вашет посунулася вперед, раптом опанувавши себе.

— Ти знаєш те, чого не маєш знати. Шегін не проти того, щоб ти знав про летані, хоча інші не поділяють цієї думки. Однак стосовно нашого кетану всі одностайні. Він не для варварів. Він лише для адемів і лише для тих, хто йде шляхом меч-дерева.

Вашет продовжила:

— Шегін мислить так. Якби ти належав до школи, то був би частиною Адеме. Якщо ти частина Адеме, ти вже не варвар. А якщо ти вже не варвар, то знати про таке тобі не заборонено.

У цьому була певна логіка, хоч і заплутана.

— Це також означає, що Темпі не було б заборонено на-вчати мене.

Вашет кивнула.

— Саме так. Тоді він не приніс би додому нікому не потріб-ного цуцика, а неначе повернув би до стада загублене ягня.

— Я конче мушу бути ягням чи цуциком? — зітхнув я. — Це позбавляє гідності.

— Ти б'єшся як цуцик, — сказала вона. — Завзято й незграбно.

— Але хіба я ще не приєднався до школи? — запитав я. — Ти ж, як-не-як, мене навчаєш.

Вашет похитала головою.

— Ти спиш у школі та їси наші харчі, однак це не робить те-бе учнем. Чимало дітей вивчають кетан у надії вступити до шко-ли й колись здобути червоне вбрання. Вони живуть і навча-ються з нами. Вони у школі, проте не *належать до* школи, якщо ти розумієш, про що я.

— Мені здається дивним, що стільки людей хочуть у най-манці, — якомога обережніше зауважив я.

— Ти начебто й сам налаштований вельми завзято, — сказа-ла вона з різкою ноткою в голосі.

— Я дуже хочу вчитися, — пояснив я, — а не розпочати життя найманця. Без образ.

Вашет витягнула й розім'яла дещо задерев'янілу шию.

— Тобі заважає твоя мова. У варварських землях найманці — це найнижчий прошарок суспільства. Хто завгодно, будь-який йолоп чи нікчема, може носити кийок і заробляти по пів гроша на день, охороняючи караван. Правильно?

— Цей триб життя дійсно приваблює людей неотесаних, — визнав я.

— У нас найманці не такі. Нам платять, але ми обираємо собі роботу, — вона трохи помовчала. — Якщо ти б'єшся заради свого гаманця, ти найманець. А як називають людину, яка б'ється з почуття обов'язку перед своєю країною?

— Солдат.

— А ту, що б'ється за закон?

— Констебль або пристав.

— Ту, що б'ється за свою репутацію?

Тут мені довелося трохи подумати.

— Може, дуелянт?

— А ту, що б'ється заради блага інших?

— Амір, — не думаючи сказав я.

Вашет поглянула на мене, схиливши голову набік, і сказала:

— Цікавий вибір.

Вона підняла руку, гордо демонструючи червоний рукав.

— Нам, адемам, платять за охорону, полювання, захист. Ми б'ємося за рідний край, рідну школу та свою репутацію. А ще б'ємося за летані. Із летані. У межах летані. Усе це одночасно. Адеми називають того, хто приймає червоні шати, словом «сетан», — вона поглянула на мене. — І це великий привід для гордості.

— Отже, стати найманцем означає посісти доволі високе становище в суспільстві адемів, — сказав я.

Вона кивнула.

— Але варвари цього слова не знають, а якби й знали, то не зрозуміли б. Тож слова «найманець» має бути достатньо.

Вашет висмикнула із землі дві довгі травинки й заходилася плести з них шнур.

— Саме тому рішення Шегін не з простих. Вона має врівноважити справедливість із благом своєї школи. І при цьому брати до уваги благо всього шляху меч-дерева. Вона не ухвалює рішень поспішно, а грає більш терпляче. Моя особиста думка така: вона сподівається, що проблема вирішиться сама собою.

— І як це вирішилося б саме собою? — запитав я.

— Ти міг би втекти, — просто сказала Вашет. — Багато хто думав, що так і буде. Якби я вирішила, що тебе не варто навчати, це теж звільнило б її від цієї проблеми. А ще ти міг би загинути під час навчання чи стати калікою.

Я витріщився на Вашет.

Вона знизала плечима.

— Нещасні випадки трапляються. Нечасто, але іноді. Якби твоєю вчителькою була Карсерет...

Я скривився.

— То як можна офіційно стати членом школи? Для цього є якийсь випробування?

Вона похитала головою.

— По-перше, хтось має виступити за тебе, сказавши, що ти гідний приєднання до школи.

— Темпі? — запитав я.

— Хтось значущий, — уточнила вона.

— Тоді ти, — поволі вимовив я.

Вашет усміхнулася, постукала збоку по зламаному носі, а тоді показала на мене.

— Усього два здогади. Якщо ти коли-небудь дійдеш до такого рівня, що я вирішу, що ти мене не осоромиш, то я виступлю за тебе і ти зможеш пройти випробування.

Вона продовжила скручувати травинки. Її руки невпинно рухалися, повторюючи складну послідовність рухів. Я ще ніколи не бачив, щоб інші адеми знічев'я гралися з чимось таким, розмовляючи. Та й не могли, ясна річ. Щоб говорити, їм було потрібно зберігати одну руку вільною.

— Якщо ти складеш це випробування, то вже не будеш варваром. Темпі буде виправдано, і всі розійдуться по хатах щасливі. Ясна річ, окрім тих, хто щасливим не буде.

— А якщо я не складу випробування? — запитав я. — І що, як ти вирішиш, ніби я до нього не дотягну?

— Тоді все ускладнюється, — вона звелася на ноги. — Ходімо, Шегін попросилася поговорити з тобою сьогодні. Запізнитися було б негречно.

* * *

Вашет повела мене назад до невеличкого скупчення низеньких кам'яних будівель. Побачивши їх уперше, я вирішив, що це і є містечко. Тепер же я знав, що з них складається школа. Це скупчення будівель було наче крихітний Університет — от тільки там не було чітко визначеного режиму, до якого я звик.

Офіційної ієрархії також не було. До тих, хто мав червоні шати, ставилися шанобливо, а Шегін явно була головною. Поза тим я розумів тамтешній харчовий ланцюжок нечітко. Темпі явно посідав доволі невисоке становище, і думали про нього не надто добре. Вашет стояла доволі високо, і її поважали.

Коли ми прийшли на зустріч, Шегін саме виконувала кетан. Я мовчки подивився, як вона рухається з тією швидкістю, з якою мед розтікається по столу. Що повільніше виконують кетан, то він складніший, але вона виконувала його бездоганно.

За пів години вона скінчила, а тоді відчинила вікно. Порив вітру заніс усередину солодкі пахощі літньої трави й шурхіт листя.

Шегін сіла. Дихала вона неважко, хоча її шкіра була вкрита шаром поту.

— Темпі розповів тобі про дев'яносто дев'ять оповідок? — запитала вона без передмов. — Про Ейте й виникнення адемів?

Я хитнув головою.

— Добре, — сказала Шегін. — Він не має права це робити, та й не міг би зробити це як годиться, — вона поглянула на Вашет. — Як просуваються справи з мовою?

— Швидко, як на такі справи, — відповіла та. «Однак...»

— Гарзд, — продовжила Шегін, перейшовши на точну атурську з легким акцентом. — Розповім це так, щоб мене менше перебивали й було менше можливостей для непорозумінь.

Я постарався зробити жест «шаноблива вдячність».

— Це оповідь про давні часи, — офіційним тоном заговорила Шегін. — Коли ще не було цієї школи. Коли ще не було шляху меч-дерева. Коли ще жоден адем не знав про летані. Це оповідь про те, звідки вони взялися.

У першій адемській школі навчали не роботи з мечем. Її, як не дивно, заснував чоловік, на ім'я Ейте, який прагнув майстерно оволодіти стрілою й луком.

Шегін зупинила оповідь і вдалася до короткого пояснення.

— Варто знати, що в ті дні луками послуговувалися дуже часто. Вправне володіння ним вельми цінувалося. Ми були пастухами, вельми гнані недругами, а лук був нашим найкращим знаряддям самозахисту.

Шегін відкинулася на спинку стільця і продовжила:

— Ейте не збирався засновувати школу. В ті часи шкіл не було. Він просто прагнув удосконалити свою майстерність. Зосередив на цьому всю силу волі й урешті навчився збивати яблуко з дерева за сто футів від себе. Далі він трудився, доки не навчився відстрілювати гніт у запаленої свічки. Невдовзі для нього залишилася складною лиш одна ціль — підвішений клаптик шовку, що майорів на вітрі. Ейте трудився, доки не навчився передбачати напрямок вітру. Опанувавши ж це, він уже не міг схибити.

Оповідки про його дар ширились, і до нього приходили інші. Була серед них юнка, на ім'я Рете. Попервах Ейте сумнівався, що їй стане сили натягнути лук. Але невдовзі її почали вважати його найкращою ученицею.

Як я вже сказала, це було за багато років і багато миль від нас. У ті дні адемами не керувало летані, тож часи були суворі та криваві. У ті дні адеми часто вбивали одне одного з гордині, через сварки чи доводячи свою вправність.

Оскільки Ейте був найвидатнішим серед лучників, багато хто кидав йому виклик. Але тіло — дуже проста мішень для того, хто може влучити по шовку, що майорить на вітрі. Ейте забивав їх так легко, наче косив пшеницю. Він брав із собою на двобої лиш одну стрілу й заявляв: якщо цієї стріли не вистачить, то він заслуговує на поразку.

Ейте ставав старшим, і слава його ширилася. Він осів і за-початкував першу з адемських шкіл. Минали роки, і він навчив багато адемів бути смертоносними, як ножі. Стало добре відомо: дай учневі Ейте три стріли та три монети — і троє най-гірших твоїх ворогів перестануть тобі дошкуляти.

Тож школа багатіла, її слава й гордість зростали. І те саме було з Ейте.

Тоді до нього і прийшла Рете. Рете, його найкраща учениця. Рете, яка стояла найближче до його вуха та його серця.

Рете поговорила з Ейте, і в них виникла незгода. Тоді вони посварилися. А тоді так голосно накричали одне на одного, що їх чула вся школа, попри товсті кам'яні стіни.

А наприкінці Рете викликала Ейте на дуель. Ейте погодився, і стало відомо, що переможець надалі керуватиме школою.

Ейте першим обрав місце для себе, бо виклик кинули йому. Він вирішив стати в гаю молодих хитких деревець, які були для нього мінливим укриттям. За звичайних обставин він не переймався б такими заходами безпеки, та Рете була найчудовішою його ученицею і вміла читати вітер незгірше за нього. Він узяв із собою свій роговий лук. Узяв із собою одну-єдину гостру стрілу.

А тоді обрала собі місце Рете. Вона вийшла на вершину високого пагорба, і її силует чітко виділився на тлі чистого неба. При ній не було ні лука, ні стріли. А діставшись вершини пагорба, вона спокійно сіла на землю. Це, напевно, й було найдивніше, бо Ейте, як усі знали, часом не вбивав супротивника, а прострілював йому ногу.

Ейте побачив, як його учениця зробила це, і сповнився гніву. Взяв свою єдину стрілу й наклав на лук. Відтягнув до вуха тятиву. Тятиву, яку для нього виготовила Рете, сплівши з довгих міцних пасом власного волосся.

Шегін зазирнула мені в очі.

— Ейте вистрілив, сповнений гніву. Стріла влучила в Рете, наче блискавиця. Отут, — вона показала двома пальцями на внутрішній вигин своєї лівої груді.

Рете, не встаючи, зі стрілою в грудях, витягнула з-під сорочки довгу стрічку з білого шовку. Взяла білу пір'їну з оперення

стріли, вмочила у свою кров і записала чотири віршовані рядки.

Відтак Рете підняла стрічку на одну довгу мить, чекаючи, поки вітер тягнув її то в один бік, то в інший. Тоді Рете відпустила її. Шовк закрутився в повітрі, здіймаючись і падаючи разом із вітром. Стрічка кружляла на вітрі, вилялася поміж дерев і міцно притулилася до грудей Ейте.

На ній було написано:

Ейте біля серця мого.
Без суєти стрічка.
Без обов'язку вітер.
Без крові перемога.

Я почув негучний звук і, подивившись у той бік, побачив, як Вашет тихенько плаче. Вона опустила голову, і сльози стікали по її обличчю, падаючи їй на сорочку й лишаючи по собі темно-червоні плями.

Шегін продовжила.

— Лише прочитавши ці рядки, Ейте збагнув, якою глибокою мудрістю володіла його учениця. Він кинувся подбати про рани Рете, але наконечник стріли застряг надто близько до її серця, щоб його можна було витягнути.

Опісля Рете прожила всього три дні, і доглядав її вбитий горем Ейте. Він віддав їй владу над школою та слухав її слова, тимчасом як коло її серця лишався наконечник стріли.

У ті дні Рете надиктувала дев'яносто дев'ять оповідок, а Ейте їх записав. Із цих оповідей почалося наше розуміння летані. Вони — це корінь усього Адевре.

Наприкінці третього дня Рете додиктувала Ейте, який тепер уже вважав себе учнем своєї учениці, дев'яносто дев'яту оповідку. Коли Ейте закінчив писати, Рете сказала йому: «Є ще одна, остання оповідка, важливіша за всі інші, і вона стане відомою, коли я прокинуся».

Тоді Рете заплющила очі й заснула. І вві сні померла.

Ейте після того прожив сорок років і, як кажуть, більше ніколи не вбивав. У наступні роки від нього часто чули: «Я переміг на єдиній дуелі, яку програв».

Він продовжив керувати школою й робити зі своїх учнів майстерних лучників. Але тепер він також навчав їх бути мудрими. Розповідав їм дев'яносто дев'ять оповідок, і так лютані вперше стало відоме всьому Адемере. І так ми стали ти-ми, ким є.

Запала довга тиша.

— Дякую тобі, Шегін, — мовив я, постаравшись зробити жест «шаноблива вдячність». — Був би надзвичайно радий почути ці дев'яносто дев'ять оповідок.

— Вони не для варварів, — сказала вона. Але моє прохан-ня її, схоже, не образило: вона одночасно показала жестами «докір» і «жаль». А тоді змінила тему. — Як там твій кетан?

— Шегін, мені важко вдосконалюватися.

Вона повернулася до Вашет.

— Справді?

— Проблеми, звісно, є, — відповіла Вашет, у якої досі були червоні від сліз очі. «Іронічна веселість». — Але є й прогрес.

Шегін кивнула. «Стримане схвалення».

— Кілька з нас завтра битимуться. Ти, ймовірно, могла б повести його подивитися.

Вашет відповіла елегантним порухом, завдяки якому я зро-зумів, як мало знаю про тонкощі жестової мови: «Милости-ве, вдячне, дещо покірливе прийняття».

* * *

— Це має тобі лестити, — весело заявила Вашет. — Розмова із Шегін і запрошення на бій за її участю.

Ми саме верталися до усамітненої закритої долини, в якій зазвичай відпрацьовували кетан і рукопашний бій.

Однак мій розум постійно вертався до кількох неминучих і неприємних думок. Я думав про таємниці та про те, як люди прагнуть їх берегти. Питав себе, що зробив би Кілвін, якби я привів когось до Промислу й показав би цій людині сигал-дрію для крові, кістки й волосся.

Я здригався від самої тільки думки про гнів здорованя-рукотворця. Я знав, які неприємності мені тоді світили б. Це

було чітко зазначено в законах Університету. Але що він зробив би з людиною, яку я навчив би цього?

Вашет ляснула мене тильним боком долоні по грудях, аби повернути мою увагу.

— Я сказала, що це має тобі лестити, — повторила вона.

— Мені це лестить, — відповів я.

Вона взяла мене за плече й розвернула обличчям до себе.

— Ти щось зовсім зі мною не говориш.

— Що зроблять із Темпі, якщо все це погано скінчиться? — відверто запитав я.

Із її обличчя зникла веселість.

— У нього заберуть червоний одяг, а також меч та ім'я, і його відріжуть від Латанти, — вона повільно вдихнула. — Малоймовірно, що після такого його прийняла б якась інша школа, тож це, по суті, стало б для нього остаточним вигнанням з Адемре.

— Але мені вигнання не підійде, — сказав я. — Якби мене вигнали назад у світ, це лише загострило би проблему, хіба ні?

Вашет змовчала.

— Коли все це почалося, — нагадав я, — ти заохочувала мене піти геть. Якби я втік, мені дозволили б піти?

Запала довга тиша, в якій я почув правду. Однак Вашет також озвучила її.

— Ні.

Я високо оцінив те, що вона не стала про це брехати.

— І яким має бути моє покарання? — запитав я. — Ув'язнення? — хитнув головою. — Ні. Непрактично роками тримати мене тут під замком, — я поглянув на неї. — То що?

— Покарання нас не цікавить, — відповіла вона. — Ти ж, як не-як, варвар. Ти не знав, що робиш щось не те. Головне — завадити тобі навчати інших того, що ти вкрав, зробити так, щоб ти не користався цим задля власної вигоди.

Вашет не відповіла на моє запитання. Я зміряв її довгим поглядом.

— Дехто сказав би, що найкращим шляхом було б убивство, — відверто зізналася вона. — Але більшість гадає, що вбивство не відповідає летані. Серед них Шегін. І я теж.

Я трохи розслабився. Це вже щось!

— А якби я дав обіцянку, це, напевно, нікого не заспокоїло б? Вона співчутливо всміхнулася мені.

— Те, що ти прийшов із Темпі, гарно тебе характеризує. А ще ти залишився, коли я намагалася тебе відлякати. Але обіцянка варвара важить у цьому небагато.

— Що тоді? — запитав я, підозрюючи, яка буде відповідь, і знаючи, що мені вона не сподобається.

Вашет глибоко вдихнула.

— Тобі могли б завадити навчати, відрізавши язика або виколотивши очі, — відверто сказала вона. — Щоб ти не користувався кетаном, тебе могли би зробити кульгавим. Розітнути сухожилок у щиколотці або знівечити коліно тієї ноги, на яку ти більше спираєшся, — знизала плечима. — Але навіть із пошкодженою ногою можна бути добрим бійцем. Тож дівіше було б відрізати тобі два найменших пальці на правій руці. Так...

Вашет продовжувала говорити своїм буденним тоном. Гадаю, вона хотіла, щоб він вселяв у мене впевненість, спокій. Але ефект вийшов протилежним. Мені тільки й думалося, що про те, як вона відтинає мені пальці — спокійно, наче ріже яблуко. По краях мого поля зору все яскраво спалахнуло, і від цього виразного образу в мене закрутило в животі. На мить мені здалося, що мене може знудити.

Запаморочення й нудота минулися. Отямившись, я збагнув, що Вашет уже припинила говорити й пильно дивиться на мене.

Я не встиг нічого сказати: вона зневажливо махнула рукою.

— Як я розумію, більше від тебе сьогодні нічого не добитися. Решту вечора присвяти собі. Приведи свої думки до ладу або відпрацюй кетан. Піди подивися на меч-дерево. Завтра продовжимо.

* * *

Якийсь час я тинявся без пуття, стараючись не думати про те, як мені відріжуть пальці. А тоді, подолавши один пагорб, буквально перечебився об оголену адемську парочку, що сховалася в гаю.

Коли я вилетів із-поміж дерев, ті двоє не кинулися до свого одягу, і я не намагався вибачитися своєю нікудишньою мовою та скаламученим розумом, а просто розвернувся й пішов, поки моє лице палало від сорому.

Я спробував попрацювати над кетаном, але не міг на ньому зосередитися. Пішов подивитися на меч-дерево, і на якийсь час вигляд дерева, що граційно ворушилося на вітрі, мене заспокоїв. А тоді мій розум полинув геть, і в мене перед очима знову з'явилася Вашет, що відтинала мені пальці.

Я почув три високі дзвони й пішов вечеряти. Стоячи в черзі наполовину одурілий від намагань не думати про те, як хтось калічить мені руки, я помітив, що адеми, які стояли поряд, витріщаються на мене. На обличчі дівчинки років десяти відображався відвертий подив, а чоловік у червоному одязі найманця глипав на мене так, ніби щойно побачив, як я витер зад шматочком хліба і з'їв його.

Лише тоді до мене дійшло, що я мугикаю. Не зовсім голосно, але досить голосно, щоб це почули люди поряд. Я точно робив це недовго, бо дійшов лише до кінця шостого рядка «Йди з міста, міднику».

Я спинився, а тоді опустил погляд, узяв їжу й витратив десять хвилин на намагання поїсти. З'їв кілька шматочків, але на цьому все. Врешті я махнув рукою й пішов до себе в кімнату.

Я лежав у ліжку й перебирав у голові можливі варіанти. Як далеко я міг би забігти? Чи зміг би загубитися поміж довколишніх сіл? Чи зміг би вкрасти коня? Чи бачив хоч одного коня, відколи був у Герті?

Я дістав лютню й трохи попрацював над акордами. Мої розумні пальці, всі п'ять, бігали вгору-вниз по довгому грифу лютні. Але правиці не терпілося пощипати струни, видобуваючи з них ноти. Це дратувало не менше, ніж намагання поцілувати когось лише однією губою, і невдовзі я здався.

Урешті я дістав свій шейд і закутався в нього. Він був теплий і втішний. Я якомога сильніше насунув на голову каптур і уявив темну ділянку Фею, в якій Фелуріян збирала його тіні.

Згадав Університет, Віла й Сіма. Арі, Деві, Фелу. В Університеті я ніколи не був популярним, а коло моїх друзів завжди видавалося не надто великим. Але насправді я просто забув, як воно — бути по-справжньому самотнім.

Тут я згадав свою родину. Згадав чандріян, Попела. Його плавну грацію. Меч, який він тримав у руках легко, наче зимову крижину. Подумав, що хотів би його вбити.

Згадав Денну й те, що сказало мені Ктей. Згадав її покровителя й те, що наговорив під час нашої сварки. Згадав, як вона послизнулася на дорозі, а я її впіймав, як торкнувся рукою легкого вигину в неї над стегном. Згадав обриси її вуст, звук її голосу, запах її волосся.

І врешті тихо ввійшов у двері сну.

Розділ сто п'ятнадцятий

Буря й камінь

Прокинувшись наступного ранку, я знав правду. Мій єдиний вихід із цієї ситуації — школа. Мені треба показати себе. Тобто потрібне все, чого може навчити Вашет, і якомога скоріше.

Тож наступного ранку я встав на світанні, коли світло ще було блідо-блакитним. І коли Вашет вийшла зі своєї маленької кам'яної хатинки, я вже чекав на неї. Не можна було сказати, ніби в мене палали очі або хвіст був трубою, бо мені перед цим постійно снилося щось тривожне, але я був готовий навчатися.

* * *

Тепер я усвідомлюю, що міг навіяти некоректне враження про Герт.

Ясна річ, він не був процвітаючою столицею. І його аж ніяк не можна було вважати великим містом. Де в чому він ледве дотягував до малого містечка.

Я кажу це не для того, щоб принизити. Більшу частину своєї юності я провів у мандрах із трупою, переїжджаючи з одного маленького містечка до іншого. Половина світу складається

з крихітних громад, які зросли довкола звичайного базарчика на перехресті, гарного глиняного кар'єра чи повороту річки, де течія досить сильна, щоб обертати млинове колесо.

Іноді ці містечка заможні. Іноді в них родючий ґрунт і милосердна погода. Деякі гарно заробляють на торгівлі, що відбувається за їхнього посередництва. Багатство цих місць очевидне. Будинки там великі й у гарному стані. Люди — товариські й щедрі. Діти — пухкенькі й щасливі. Там продаються предмети розкоші: перець, кориця, шоколад. У місцевому шинку є кава, а також добрі вино й музика.

А ще бувають інакші містечка. Містечка, в яких ґрунт неродючий і стомлений. Містечка, в яких млин згорів або запаси глини було вичерпано багато років тому. У таких місцях будинки маленькі й кепсько полатані. Люди — худорляві й підозріливі, а багатство вимірюється практичними дрібницями. В'язанками хмизу. Наявністю другої свині. П'ятьма слоїками консервованої ожини.

На перший погляд видавалося, ніби Герт належить саме до таких містечок. Там були хіба що крихітні хатинки, битий камінь і поодинокі кози в загонах.

У більшості куточків Союзу, та й, якщо вже на те пішло, загалом по Чотирьох сторонах, родину, що мешкає в маленькій хатинці майже без меблів, уважали б за безталанну. Ледь не жебрацьку.

Та хоча більшість адемських осель, які я бачив, були відносно невеликі, вони відрізнялися від тих, які можна знайти в депресивному атурському містечку, збудованих із дерну й колод із багнукою у шпаринах.

Адемські житлові будинки повністю склалися зі щільної кам'яної кладки — я досі не бачив, щоб камені в ній були так хитро припасовані один до одного. Жодної щілинки, яка пропускала б нескінченний вітер. Жодного дірявого даху. Жодної рипучої шкіряної петлі на дверях. Вікна там були не зі змашеної олією овчини й не були дірами, затуленими дерев'яними віконницями. До них були припасовані скляні шибки, не менш герметичні, ніж у маєтку банкіра.

За весь час, проведений у Герті, я жодного разу не бачив каміна. Не зрозумійте мене неправильно: мати камін однозначно краще, ніж замерзнути до смерті. Але примітивні каміни, які можна звести самотужки з уламків брукового каменю чи шлакової цегли, в більшості своїй пропускають холод, брудні й непродуктивні. Вони наповнюють хату сажею, а легені — димом.

Замість камінів у кожній адемській оселі стояла власна залізна грубка. З тих, які важать кількасот фунтів. Із тих, які виготовляють із товстого копрового заліза, завдяки чому їх можна розпалювати так, що вони сятимуть від жару. З тих, які тримаються сотню років і коштують більше, ніж заробляє один фермер за цілий рік тяжкої праці над урожаєм. Деякі з цих грубок були маленькі, підхожі для обігріву й куховарства. Однак я бачив і чимало більших грубок, які також годилися для випікання. Один із таких скарбів ховався в низенькій кам'яній хатині з усього трьох кімнатами.

Килими на підлозі в адемів здебільшого були прості, але виготовлені з товстої м'якої вовни, добре пофарбованої. Долівка під цими килимами була з відшліфованого дерева, а не земляна. Жодних слабеньких лойових свічечок або лучин. Зате були свічки із бджолиного воску або лампи, в яких горіла чиста біла олія. А якось я впізнав у одному вікні на віддалі непохитне червоне світло симпатичної лампи.

Саме після останнього я збагнув істину. Це не розрізнена купка відчайдушних людей, які сяк-так животіють на голому гірському схилі. Вони не живуть на межі голоду, харчуючись капустиним супом і боячись зими. Ця громада спокійно, тихо процвітає.

Ба більше. Попри відсутність блискучих бенкетних зал і розкішних суконь, попри відсутність слуг і статуй, кожна з цих осель була подібна до крихітного особняка. Кожна з них жила в тихому, практичному багатстві.

* * *

— А що ти думав? — сказала Вашет, сміючись із мене. — Що кілька з нас здобуває собі червоні шати й тікає жити серед

божевільних розкошів, поки наші рідні п'ють воду, в якій купаються, і мруть від цинги?

— Насправді я взагалі про це не думав, — відповів я, роззираючись довкола. Вашет починала показувати мені, як користуватися мечем. Ми витратили на це вже дві години, а вона хіба що пояснила різні способи тримати зброю. Наче то було немовля, а не шматок сталі.

Тепер, знаючи, чого шукати, я бачив десятки адеміських будинків, хитро введених у ландшафт. Важкі дерев'яні двері втуляли у кручі. Інші ж помешкання скидалися на звичайнісінькі купи каменю. У деяких на дахах росла трава, і впізнати їх можна було лише за димарями, що з них стирчали. На одному з таких дахів паслася жирна коза, гойдаючи вим'ям і витягуючи шию, щоб зірвати чергову порцію трави.

— Поглянь на край довкола себе, — промовила Вашет, поволі крутячись по колу, щоб оглянути довколишній пейзаж. — Земля недостатньо родюча для оранки, надто посічена для копей. Літо надто вологе для пшениці й надто суворе для фруктів. У деяких горах є залізо, вугілля чи золото. Але не в цих. Узимку снігу намітає вище за твою голову. Навесні бурі такі, що збивають із ніг.

Вона знову поглянула на мене.

— Це наш край, тому що він більше нікому не потрібен, — знизала плечима. — Чи радше він став нашим із цієї причини.

Вашет поправила меч на плечі, а тоді задумливо поглянула на мене.

— Сядь і послухай, — строго мовила вона. — І я розповім тобі історію про давно минулий час.

Я сів на траву, і Вашет умостилася на камені неподалік.

— Колись давно, — почала вона, — адемі зірвалися зі свого законного місця. Нас щось погнало, а що — ми не пам'ятаємо. Хтось чи то вкрав у нас землю, чи то сплюндрував її, чи то змусив нас тікати у страху. Ми були змушені нескінченно мандрувати. Весь наш народ бідував, наче жебраки. Ми знаходили місце, оселялися й давали відпочити своїм стадам. А відтак ті, хто жив поблизу, нас виганяли.

У ті часи адеми були несамовиті. Якби ми не були несамовиті, на сьогодні нас уже й не зосталося б. Але нас було мало, тож нас завжди гнали далі. Урешті ми знайшли це вбоге й вітряне місце, непотрібне світові. Пустили коріння у глибокий камінь і зробили його своїм.

Погляд Вашет блукав довколишньою місцевістю.

— Але цей край міг дати нам небагато: пасовисько для наших стад, камінь і нескінченний вітер. Ми не могли знайти спосіб продати вітер, тож продавали світові свою несамовитість. Отак ми жили й поволі гострили самі себе, стаючи такими, якими є сьогодні. Вже не просто несамовитими, а небезпечними й гордими. Ненастанними, як вітер, і міцними, як камінь.

Я зачекав якусь мить, щоб упевнитися в тому, що вона закінчила, а тоді сказав:

— Мої люди також блукальці. Такий наш шлях. Ми живемо ніде й повсюди.

Вона з усмішкою знизала плечима.

— Май на увазі, що це історія. До того ж давня. Сприймай її як хочеш.

— Люблю історії, — зауважив я.

— Історія наче горіх, — сказала Вашет. — Дурепа ковтає її повністю й душиться. Дурепа викидає її, думаючи, що вона мало чого варта, — жінка всміхнулася. — Зате мудриця знаходить спосіб розколоти шкаралупу та з'їсти ядро всередині.

Я зіп'явся на ноги й пішов туди, де сиділа Вашет. Поцілував її руки, чоло, уста і промовив:

— Вашет. Я радий, що Шегін віддала мене тобі.

— Дурний ти хлопчисько, — вона опустила погляд, але я побачив, як її лице злегка зашарілося, поки вона говорила. — Ходімо. Нам треба йти. Не варто упускати можливість побачити, як Шегін б'ється.

* * *

Вашет відвела мене до ніяк не позначеної луки, на якій рясно росла трава, коротка через випас худоби. Поряд уже стояли й чекали кілька інших адемів. Дехто приніс із собою невеличкі

табурети або прикотив колоди, які могли правити за лави. Вашет просто сіла на землю. Я долучився до неї.

Поволі зібралась юрба. Всього душ із тридцять, але я ще ніколи не бачив так багато адемів одночасно поза їдальнею. Вони збиралися по двоє чи по троє й переходили від розмови до розмови. Рідко траплялося так, щоб на певний час збиралася компанія з п'яти осіб.

Хоча зовсім поряд зі мною відбувався десяток розмов, я чув іба що бурмотіння. Мовці стояли так близько, що мало не торкалися одне одного, а вітер у траві здіймав більше шуму, ніж їхні голоси.

Однак я, не підводячись із місця, вловлював тональність кожної розмови. Два місяці тому це збіговисько видавалося б мені моторошно стриманим. Збіговиськом майже німих людей, метушливих і беземоційних. Однак тепер я чітко розпізнавав учительку та ученицю за тим, яка відстань їх розділяла, за шанобливістю, яку виражали руки молодшої з них. Купка з трьох чоловіків у червоних сорочках складалася з друзів, які невимушено штурхали один одного й жартували. Отам чоловік і жінка сварилися. Вона сердилася. Він намагався щось пояснити.

Раптом я замислився, як міг раніше вважати цих людей неспокійними чи метушливими. Кожний їхній порух мав якесь призначення. Кожна зміна положення ніг свідчила про зміну настрою. Кожен жест говорив дуже багато.

Ми з Вашет сиділи близько одне до одного й розмовляли стишеними голосами, продовжуючи свій діалог атурською. Вона пояснювала, що кожна школа має активні рахунки в шалдійських лихварів. Завдяки цьому найманці, яких занесло кудись далеко, можуть відкладати ту частку своїх заробітків, яка належить школі, повсюди, де користуються шалдійською валютою, себто повсюди в цивілізованому світі. Відтак ці гроші передають на потрібний рахунок, щоби школа могла ними скористатися.

— Скільки грошей посилає своїй школі один найманець? — запитав я з цікавості.

— Вісімдесят відсотків, — сказала Вашет.

— Вісім відсотків? — перепитав я, піднявши всі пальці на руках, окрім двох, упевнений, що почув неправильно.

— Вісімдесят, — твердо повторила Вашет. — Це належна сума, хоча багато хто пишається тим, що дає більше. Те саме стувалося б тебе, — зневажливо додала вона, — якби в тебе були хоч якісь мізерні шанси рано чи пізно вбратися в червоне.

Зауваживши мій подив, вона пояснила:

— Якщо подумати, то це не так уже й багато. Школа роками годує й одягає тебе. Надає нічліг. Дає меч, підготовку. Після таких вкладень найманець утримує школу. Школа утримує село. Село дає дітей, які сподіваються колись убратися в червоне, — вона описала коло одним пальцем. — Таким чином процвітає все Адемре.

Вашет серйозно поглянула на мене.

— Можливо, знаючи це, ти зможеш хоч трохи зрозуміти, що саме вкрав, — продовжила вона. — Не просто таємницю, а головну статтю експорту адемів. Ти вкрав ключ до виживання всього цього містечка.

Ця думка мене протверезила. Раптом гнів Карсерет став набагато зрозумілішим.

Я мигцем помітив у натовпі білу сорочку й неоковирно сплетену жовту шапку Шегін. Розрізнені розмови затихли, і всі почали збиратися великим нечітким колом.

Вочевидячки, того дня билася не лише Шегін. Першими билися двоє хлопців, на кілька років молодших за мене. Жоден із них не був у червоному. Вони насторожено кружляли довкола один одного, а тоді накинулись один на одного у виборі ударів.

Я не встигав за цим устежити й бачив хіба десяток розрізних незавершених спроб показати щось із кетану. Урешті це скінчилось: один хлопчина схопив другого за зап'ясток і плече, показавши «сплячого ведмедя». Лише побачивши, як хлопчина скручує супротивникові руку й валить його на землю, я впізнав хват, яким Темпі скористався під час бійки у кроссонській корчмі.

Хлопці розійшлись, і до них вийшли поговорити двоє найманців у червоних сорочках, напевно, їхні вчителі.

Вашет нахилила голову поближче до моєї.

— Що думаєш?

— Вони дуже швидкі, — сказав я.

Вона поглянула на мене.

— Але...

— Видаються доволі недбалими, — додав я, стараючись говорити тихо. — Не попервах, але після початку, — я показав на одного. — У нього ноги були надто близько. А другий постійно хилився вперед, тож мав негаразди з рівновагою. Так і попався у «сплячого ведмедя».

Вашет задоволено кивнула.

— Вони б'ються як цуцики. Малі, та ще й хлопці. Вони сповнені гніву й нетерплячки. Жінки мають із цим менше мороки. Почасти саме тому з нас виходять кращі бійці.

Почувши це від неї, я неабияк здивувався.

— Жінки — кращі бійці? — обережно перепитав я, не бажаючи їй суперечити.

— Загалом, — буденним тоном пояснила вона. — Звичайно, є винятки, але загалом жінки кращі.

— Але ж чоловіки сильніші, — зауважив я. — Вищі на зріст. Мають більший розмах рук.

Вашет повернулася до мене, злегка розвеселившись.

— То ти сильніший і вищий за мене?

Я всміхнувся.

— Звісно, ні. Але слід визнати: загалом чоловіки більші й сильніші.

Вашет стонула плечима.

— І це мало би значення, якби битися було все одно що колоти дрова чи носити сіно. Це все одно що сказати: що довший і важчий меч, то він кращий. Дурість. Може, в головорізів це й так. Але для того, хто прийняв червоні шати, найголовніше — знати, *коли* битися. Чоловіки сповнені гніву, тож мають із цим проблеми. В жінок цього менше.

Я роззявив рота, а тоді згадав Дедана і стулив рота.

На нас упала тінь. Підвівши погляд, я zobачив високого чоловіка в червоному, що стояв на гречній відстані від нас. Він тримав руку наготові біля ефеса меча. «Запрошення».

Вашет відповіла йому жестом: «Легкий жаль і відмова».

Я провів його поглядом.

— А тебе не почнуть сприймати гірше через те, що ти не б'єшся?

Вашет зневажливо пирхнула.

— Він не битися хотів, — пояснила вона. — Це було б лише соромом для нього й марнуванням часу для мене. Він просто хотів показати, що йому вистачає сміливості побитися зі мною, — вона зітхнула й багатозначно поглянула на мене. — Саме така дурість відвертає від летані.

Наступний поєдинок стався між двома найманцями в червоних сорочках. Різниця була очевидна. Все було набагато чистіше й чіткіше. Двоє хлопчаків були нервові, як горобці, що пурхають у поросі, зате наступні бої були елегантні, наче танці.

Чимало двобоїв були рукопашні. Вони тривали, доки один з учасників не здавався чи не виявлявся очевидно приголомшений ударом.

Один бій негайно зупинився, коли чоловік розбив противниці носа до крові. Тут Вашет закотила очі, хоч я й не знав чому: вона змінила на гірше свою думку про жінку, бо та дозволила себе вдарити, чи про чоловіка, бо тому стало безрозсудства їй нашкодити.

Ще було кілька двобоїв на дерев'яних мечач. Вони, як правило, відбувалися швидше, позаяк достатнім для перемоги вважався навіть легкий дотик.

— А хто там переміг? — запитав я, коли швидкий обмін лункими ударами мечів завершився тим, що обидві жінки влучили одночасно.

— Ніхто, — нахмурилася Вашет.

— Чому б їм не побитися знову, якщо вийшла нічия? — запитав я.

Вашет насупилася на мене.

— Строго кажучи, там була не нічия. Дренн із пробитою легенею померла б за кілька хвилин. Лазрел померла б за кілька днів від зараженої рани в животі.

— Отже, перемогла Лазрел?

Вашет кинула на мене погляд, сповнений нищівної зневаги, і зосередила увагу на наступному бою.

Високий чоловік-адем, який запросив Вашет до бою, бився з худою, схожою на батіг, жінкою. Як не дивно, він орудував дерев'яним мечем, тоді як вона билася голіруч. Він переміг із незначним відривом, діставши два добрячих копняки в ребра.

— Хто переміг там? — запитала мене Вашет.

Я здогадувався, що вона хоче почути неочевидну відповідь.

— Перемога там не бозна-яка, — сказав я. — У жінки навіть меча не було.

— Вона з третього каменя і значно перевершує його як бійчиня. То був єдиний спосіб зрівняти їхнє становище, не дозволивши йому привести із собою поплічника, — роз'яснила Вашет. — Тому питаю ще раз. Хто переміг?

— Він переміг у двобої, — сказав я. — Але завтра матиме неабиякі синці. До того ж він дещо необачно замахувався.

Вашет повернулася й поглянула на мене.

— То хто переміг?

Я трохи подумав і вирішив:

— Ніхто.

Вона кивнула. «Офіційне схвалення». Від цього жесту мені стало тепліше, позаяк його було видно всякому, хто стояв обличчям до нас.

І нарешті в коло вийшла Шегін. Вона вже зняла свого перекошеного жовтого капелюха, і її сивувате волосся кружляло на вітрі. Побачивши її між інших адемів, я усвідомив, яка вона маленька. Шегін трималася з такою впевненістю, що я звик уважати її вищою, та деяким відносно високим адемам вона була заледве по плече.

У неї був при собі прямий дерев'яний меч. Аж ніяк не ошатний, але вирізьблений так, ніби мав ефес і клинок. Чимало інших тренувальних мечів, які я бачив, були просто відшліфованими

палицями, що скидалися на мечі. Її білі сорочка та штани були щільно прив'язані до тіла тонкими білими шнурами.

Разом із Шегін прийшла ще одна жінка, набагато молодша. Вона була десь на дюйм нижча за Шегін. Статура в неї також була тендітніша, а завдяки маленьким обличчю та плечам вона майже здавалася схожою на дитину. Однак яскраво виражені лінії високих грудей і округлих стегон під тісними червоними шатами найманки давали зрозуміти, що це не дитина.

Її дерев'яний меч також був вирізьблений. Він був трохи вигнутий, на відміну від більшості інших мечів, які я бачив. Пісочне волосся жінки було заплетене в довгу тонку косу, що доходила їй до попереку.

Обидві здійняли мечі й почали кружляти довкола одна одної.

Молода жінка була неймовірна. Біла так швидко, що я ледве бачив рухи її руки, а тим паче — клинок її меча. Одначе Шегін невимушено відмахнулася від нього «метелицею», відступивши на пів кроку. А тоді, поки Шегін не встигла напасати у відповідь, молода жінка кинулася геть, змахнувши довгою косою.

— Хто вона? — запитав я.

— Пенте, — із захватом сказала Вашет. — Вона справжня bestia, чи не так? Наче одна з наших давніх пращурок.

Пенте знову зійшлася із Шегін, відвертаючи її увагу й роблячи випадки. Кинулася до неї, пригнувшись до землі. Я не думав, що можна так сильно до неї пригнутися. Задня нога Пенте була вистроплена для рівноваги й навіть не торкалася землі. Рука, в якій вона тримала меч, майнула поперед неї, а коліно зігнулося так сильно, що все її тіло опинилося нижче моєї голови, хоч я й сидів на землі, схрестивши ноги.

Усе це Пенте спритно і швидко завершила за час, за який можна клацнути пальцями. Кінчик її меча прослизнув знизу під захист Шегін і піднявся до її коліна.

— Що це таке? — тихо спитав я, навіть не очікуючи відповіді. — Ти мені ніколи такого не показувала.

Однак це я просто плескав язиком із подиву. Моє тіло нізачо у світі так не змогло б.

Утім, Шегін якимось робом уникнула атаки. Не відскочивши якось раптово. Не кинувшись туди, де її не дістали б. Вона була прудка, та це було не найважливіше в її манері рухатися. Аж ніяк, вона була цілеспрямована й бездоганна. Коли меч Пенте ще навіть не потягнувся до її ноги, вона вже наполовину втекла. Вістря меча Пенте, напевно, опинилося менш ніж за дюйм від її коліна. Однак перемога не була близька. Шегін рухалася саме стільки, скільки було потрібно, і не більше.

Цього разу Шегін таки зуміла контратакувати, ступивши вперед із рухом «горобець б'є яструба». Пенте відкотилася вбік, хутко торкнулася трави, а тоді відштовхнулася від землі. Ні, *відскочила* від землі, скориставшись лише лівою рукою. Її тіло рвонуло, наче сталева пружина, й дугою кинулося геть, тоді як її меч двічі вирвався вперед, відганяючи Шегін.

Пенте була сповнена пристрасті й люті. Шегін була спокійна та стримана. Пенте була бурею. Шегін — каменем. Пенте була тигром, а Шегін — птахою. Пенте танцювала і звивалася, мов скажена. Шегін повернулася та ступила один-єдиний бездоганний крок.

Пенте рубала, крутилася, кружляла, біла, біла й біла...

А тоді вони зупинилися. Пенте притиснула вістря дерев'яного меча до білої сорочки Шегін.

Я охнув — щоправда, не так голосно, щоби привернути чийсь увагу. І лише тоді до мене дійшло, що в мене калатає серце. Все моє тіло вкрилося потом.

Шегін опустила меч і показала: «роздратування, захват», а також низку інших речей, яких я не міг розпізнати. Скривилася, трохи показавши зуби, і грубо натиснула однією рукою собі на ребра в тому місці, де її вдарила Пенте. Так само як потирають гомілку, стукнувшись нею об стілець.

Я з жахом повернувся до Вашет і запитав:

— Вона буде новою очільницею школи?

Вона спантеличено поглянула на мене.

Я показав на відкрите коло перед нами, де стояли й розмовляли двоє жінок.

— Оця Пенте. Вона здолала Шегін...

Вашет якусь мить дивилася на мене, нічого не розуміючи, а тоді вибухнула довгим радісним сміхом.

— Шегін *стара*, — відповіла вона. — Вона вже бабуся. Не можна очікувати від неї постійних перемог над такою гнучкою молоддю, як Пенте, сповненою вогню та свіжого вітру.

— А... — проказав я. — Розумію. Я подумав...

Вашет стало люб'язності не засміятися з мене ще раз.

— Шегін — голова школи не тому, що її ніхто не може здолати. Яка дивна ідея. Що за хаос був би, якби все хиталося туди-сюди, змінюючись через випадковості в окремих боях!

Вона похитала головою.

— Шегін — очільниця, тому що вона дивовижно навчає й тому що в неї глибоке розуміння летані. Вона очільниця, бо має життєву мудрість і розумно дає раду дошкульним проблемам, — Вашет багатозначно тицьнула мене двома пальцями у груди.

Відтак зробила примирливий жест.

— А ще вона, звісно, чудова бійчиня. Ми не допустили би провідницю, нездатну битися. У Шегін незрівнянний кетан. Однак провідник — це не м'яз. Провідник — це розум.

Я підвів погляд саме вчасно, щоб побачити наближення Шегін. Один зі шнурів, що тримали її рукав, розпустився під час бою, і його тканина майоріла на вітрі, наче вітрило в бейдевінді. Шегін знову наділа свій перекошений жовтий капелюх і звернулася до нас обох із жестом «офіційне привітання».

Тоді вона повернулася до мене й запитала:

— Чому мене вдарили в кінці? — «Цікавість».

Я заходився гарячково згадувати останні секунди бою, заново прокручуючи їх у голові.

Спробував відповісти жестом із тією витонченістю, якої навчала мене Вашет: «Сповнена поваги невпевненість».

— Ти трохи неправильно поставила п'яту, — сказав я. — Ліву п'яту.

Шегін кивнула.

— Добре.

Зробила жест «задоволене схвалення» — досить широкий, щоб його помітив усякий, хто на нас дивився. І на нас, ясна річ, дивилися всі.

Вражений похвалою, та водночас свідомий того, що за мною стежать, я зберіг доречно байдужливе обличчя, тимчасом як Шегін пішла геть разом із Пенте.

Я прихилив голову поближче до голови Вашет і сказав:

— Мені подобається шапочка Шегін.

Вашет похитала головою й зітхнула.

— Ходімо, — штурхнула мене плечем у плече й зіп'ялася на ноги. — Треба піти, поки ти не зіпсував гарного враження, яке справив сьогодні.

* * *

Того вечора я сів вечеряти там, де й зазвичай, — у кутку одного столу, під найдальшою від харчів стіною. Позаяк ніхто не бажав сісти менш ніж за десять футів від мене, мені безглуздо було займати простір там, де хтось міг дійсно захотіти сісти.

Я досі був окрилений гарним настроєм, тож не здивувався, побачивши, як на місці навпроти мене майнуло щось червоне. Знову Карсерет. Вона завела звичку раз чи двічі на день підходити досить близько до мене, щоб прошипіти кілька слів. Того дня вона запізнювалася.

Однак, підвівши погляд, я здивувався. Навпроти мене сиділа Вашет. Вона кивнула. Її байдужливе обличчя придивилося до мого, враженого. Тоді я опанував себе й кивнув у відповідь. Якийсь час ми їли в товариському мовчанні. Довівши, ми приємно провели трохи часу за тихою розмовою про дрібниці.

Із їдальні ми пішли разом. Коли ми вийшли на вечірне повітря, я знову перейшов на атурську, щоб мати змогу як годиться висловити те, про що думав уже кілька годин.

— Вашет, — заговорив я. — Мені здається, що було б незле побитися з людиною, чії здібності дещо ближчі до моїх.

Вашет розсміялася, хитаючи головою.

— Це все одно що запхати в ліжку двох незайманих. Завзяття, пристрасть і невігластво — кепське поєднання. Є чималі шанси, що хтось постраждає.

— Не думаю, що мене справедливо називати *незайманим* у бою, — відповів я. — Я й близько не підійшов до твого рівня, та ти сама казала, що в мене напрочуд гарний кетан.

— Я сказала, що в тебе напрочуд гарний кетан з огляду на те, як давно ти навчаєшся, — виправила вона. — А навчаєшся ти менш як два місяці. Це взагалі не термін.

— Це бісить, — визнав я. — Якщо я і зроблю випад у твій бік, то лише тому, що ти мені дозволила. В цьому немає жодного сенсу. Це ти мені подарувала. Я не здобув цього сам.

— Будь-який твій удар чи кидок у мій бік заслужений, — сказала Вашет. — Навіть якщо я його тобі даю. Але я розумію. Чесна конкуренція — річ неабияка.

Я вже зібрався сказати дещо інше, та вона затулила мені рота рукою.

— Я сказала, що розумію. Припини битися, коли вже виграв, — не прибираючи руки з мого рота, вона задумливо постукала пальцем. — Чудово. Продовжуй удосконалюватись, і я знайду тобі супротивника твого рівня.

Розділ сто шістнадцятий

Зріст

Я вже майже почав освоюватись у Герті. Моя мова вдосконалювалась, і тепер, маючи змогу швидко обмінюватися люб'язностями з іншими, я почувався менш ізольованим. Вашет раз у раз розділяла зі мною трапези, допомагаючи почуватися не таким зневаженим.

Того ранку ми вже позаймалися з мечами, а це означало легкий початок дня. Вашет досі показувала мені, як включати меч у кетан, і билися ми вкрай рідко. За кілька годин у такому режимі ми попрацювали над моєю адемічною, а тоді знову позаймалися з мечами.

Після обіду ми перейшли до рукопашного бою. Я зловив себе на думці, що принаймні в цьому просуваюся добре. За пів години Вашет не лише почала дихати важче, а й трохи спітніла. Я, звісно, досі не був для неї викликом, але вона стільки днів провела у принизливій безжурності, а тепер нарешті почала докладати хоч трохи зусиль до того, щоб залишатися попереду.

Тож ми продовжували битись і я помітив таке... Як би його сказати делікатно? Вона чудово пахла. Не парфумами, не квітами, нічого такого. Вона пахла чистим потом, змащеним металом і травою, зім'ятою тоді, коли я перед цим повалив її на землю. Запах був гарний. Вона...

Делікатно цього, мабуть, не описати. Я хочу сказати, що від неї пахло звабливістю. Не в тому розумінні, ніби вона мене зваблювала, а ніби вона була створена зі звабливості. Коли вона наближалася до мене, щоб поборюватися, поєднання її запаху з дотиком її тіла до мого... Якусь мить я почувався так, ніби хтось клацнув у мене в голові перемикачем. Я тільки про те й думав, щоб цілувати її вуста, кусати м'яку шкіру в неї на шиї, зривати з неї одяг і злизувати з неї піт...

Звісно, я нічого такого не робив. Але тоді мені хотілося цього понад усе. Про це ніяково згадувати, та я не буду виправдовуватися — лише нагадаю, що тоді був у розквіті юності, в гарній фізичній формі та здоровий. А вона була доволі привабливою жінкою, хоч і на десять років старшою.

Додайте до цього й те, що я просто перейшов із люблячих обіймів Фелуріян до завзятих рук Лосін, а з них — до тривалих, безплідних тренувань із Темпі дорогою до Герта. Отже, я протягом трьох витків постійно перебував у стані виснаження, тривоги, спантеличення чи жаху.

Тепер же я не відчував нічого такого. Вашет була доброю вчителькою та дбала про те, щоб я якомога краще відпочивав і розслаблявся. Я набирався впевненості у своїх уміннях і спокою поряд із нею.

Зважаючи на все це, не так уже й дивно, що в мене була саме така реакція.

Однак на той час я був суто по-юнацьки приголомшений і знічений. Відійшов від Вашет, шаріючись і силкуючись вимовити вибачення. Спробував приховати своє очевидне збудження, та цим лише привернув до нього ще більше уваги.

Вашет опустила погляд на те, що мої руки марно намагалися приховати.

— Що ж, гадаю, я вважатиму це за комплімент, а не за цікавий новий спосіб атакувати.

Якби від сорому можна було померти, я так і вчинив би.

— Ти хочеш подбати про це сам? — невимушено запитала Вашет. — Чи волів би мати партнера?

— Прошу? — дурнувато перепитав я.

— Ходімо, — вона жестом показала на мої долоні. — Навіть якби ти зміг свідомо не пускати цього в голову, це точно позбавило б тебе рівноваги, — низько, гортанно реготнула. — Тобі доведеться подбати про це, перш ніж ми продовжимо заняття. Я можу залишити тебе наодинці, або ж можна знайти тихе місце й перевірити, хто може краще прип'яти іншого. Виграє той, кому владуться дві спроби з трьох.

Невимушений тон її голосу навів мене на думку про те, що я неправильно її розумів. А тоді вона багатозначно всміхнулася мені, і я усвідомив, що пречудово її зрозумів.

— Там, звідки я родом, учитель і учень нізащо... — я спіткнувся, намагаючись вигадати гречний спосіб розрядити ситуацію.

Вашет поглянула на мене, закотивши очі. Її роздратоване обличчя здавалося дивним для адема.

— А ще ваші вчителі й учні ніколи не б'ються? Не розмовляють? Не їдять разом?

— Але це... — заговорив я. — Це...

Вона зітхнула.

— Квоуте, пам'ятай: ти походиш із варварського місця. Чимало думок, із якими ти виріс, просто помилкові й дурнуваті. Передусім це стосується дивних звичаїв, яких ви, варвари, понавигадували довкола статевого ігор.

— Вашет, — заговорив я. — Я...

Вона урвала мене різким жестом.

— Хай що ти там зібрався сказати, я вже, поза сумнівом, чула це раніше від свого короля-поета. Але день не нескінченний. Тож питаю тебе: ти жадаєш статевої близькості?

Я безпорадно знизав плечима, знаючи, що заперечувати це безглуздо.

— Ти хотів би близькості зі мною?

Я досі відчував її запах. Тієї миті мені хотілося цього понад усе.

— Так.

— Ти вільний від хвороб? — серйозно запитала Вашет.

Я кивнув, надто вибитий із колії, щоб мене приголомшила відвертість цього запитання.

— Тоді чудово. Якщо я правильно пам'ятаю, не надто далеко звідси є гарна ділянка з мохом, укрита від вітру, — вона пішла вгору, долаючи пагорб неподалік; її пальці вже крутили пряжкою, завдяки якій піхви її меча трималися на плечі. — Ходімо зі мною.

Пам'ять таки послужила їй добре. Над товстим шаром м'якого моху, що причаївся під невеличкою кам'яною кручею й був прикритий від вітру доречно вирослими кущами, вигинали своє віття двоє дерев.

Невдовзі стало очевидно, що Вашет не налаштована стирчати без діла в затінку до вечора. Сказати, що вона була діловита, означало б дуже її зневажити, оскільки Вашет постійно була готова розсміятись. Але вона не була ні кокетливою, ні лукавою.

Вона без дрібки пафосу чи кокетства скинула із себе червоний одяг найманця. Під ним знайшлося кілька шрамів і тверде, худорляве, жилаво-м'язисте тіло. Хоча не можна сказати, що при цьому вона не була округлою та м'якою. А тоді Вашет подразнила мене за те, що я витріщився так, ніби досі не бачив голої жінки, хоча насправді я просто ніколи не бачив, щоб жінка стояла гола-голісінька на сонячному світлі.

Я роздягнувся недостатньо швидко для Вашет, тож вона посміялася й поглузувала з моєї соромливості. Підійшла поближче, роздягла догола, зробивши схожим на обципане курча,

а тоді поцілувала мене в уста, притиснувшись теплою шкірою до всього мого тіла.

— Я ще ніколи не цілував жінку свого зросту, — задумливо сказав я, коли ми зупинилися, щоб відсапатися. — Це сприймається інакше.

— Бачиш, як я й досі правлю тобі за вчительку в усьому? — промовила вона. — Ось твій наступний урок: у положенні лежачи всі жінки однакові на зріст. Про вашого брата, звісно, так не скажеш. Надто вже багато залежить від настрою чоловіка та його природних обдарувань.

Вашет узяла мене за руку й лягла на м'який мох, потягнувши мене за собою.

— Отак, — сказала. — Я так і підозрювала. Тепер ти вищий за мене. Тобі від цього стало легше?

Таки стало.

* * *

Я був готовий до того, що нам із Вашет стане ніяково після повернення з кушів, і здивувався, коли нам геть не стало ніяково. Вона не почала раптом кокетувати (а я не знав би, як тоді бути). І не думала, ніби зобов'язана почати ставитися до мене з якоюсь ніжністю. Це стало очевидно десь тоді, як їй уже вп'яте вдалося приспати мою увагу, зловити мене «громом угору» та грубо повалити на землю.

Загалом вона поводитися так, ніби не сталося геть нічого дивного. А це означало одне з двох: або таки не сталося нічого дивного, або сталося дещо дуже дивне, а вона демонстративно це ігнорувала.

Тобто або все було чудово, або все було дуже погано.

Згодом, вечеряючи самотою, я перебрав у голові те, що знав про адемів. Жодного табу на голизну. Фізичний контакт уважається не надто інтимною річчю. І перед нашою зустріччю, і під час неї, й після неї Вашет поводитися дуже невимушено.

Я згадав оту оголену парочку, на яку напорівся кілька днів тому. Ті двоє були ошелешені, проте не знічені.

Ясна річ, статеву близькість тут сприймали інакше. Проте я не знав жодної конкретної відмінності. І, відповідно, не мав ані найменшого уявлення про те, як поводитися пристойно. А це, своєю чергою, означало, що мої дії такі ж небезпечні, як ходіння наосліп. Та що там, радше біг наосліп.

За звичайних обставин, маючи якийсь запитання стосовно адемської культури, я ставив його Вашет. Вона була моєю провідною зорею. Проте мені здавалося, що в цій розмові завеликі шанси напартачити, а добра воля Вашет була єдиним, що берегло мене від утрати пальців на руках.

Ще навіть не доївши, я вирішив, що найкраще буде просто робити як Вашет. Вона ж, як-не-як, моя вчителька.

Розділ сто сімнадцятий

Варварська хитрість

Дні минали швидко, як це часто буває, коли їх є чим заповнити. Вашет продовжувала мене навчати, а я зосередив усі сили на тому, щоб бути розумним і уважним учнем.

Наші любовні зустрічі тривали і траплялися між моїми уроками. Я ніколи не ініціював їх напругу, проте Вашет здогадувалася, коли моя увага непродуктивно розпорошувалась, і швидко затягувала мене в куші. «Щоби прочистити твою дурну варварську голову», — пояснювала вона.

Перед цими зустрічами й після них вони однаково видавалися мені бентежними. Однак під час них я геть не тривожився. Вашет начебто також було приємно.

Разом з тим, її явно нітрохи не цікавила більша частина того, чого я навчився від Фелуріян. Вона не мала охоти до гри у плющ, а тисячу рук ледве терпіла, хоч і справді полюбляла, і зазвичай у нас виходила не тисяча рук, а радше сімдесят п'ять. Загалом, шойно ми відсапувалися, Вашет починала зав'язувати на собі червоні шати найманця й нагадувала мені: якщо я й далі забуватиму вивертати п'яту назовні, то ніколи не зможу вдарити сильніше, ніж шестирічний хлопчина.

Я проводив час не лише за навчанням у Вашет. Будучи заклопотаною, вона відправляла мене попрактикувати кетан, подумати про летані чи подивитися на тренувальні бої інших учнів.

Іноді траплялися дні чи вечори, коли Вашет просто звільняла мене. Тож я дослідив містечко довкола й виявив, що Герт значно більший, аніж мені здавалося спочатку. Просто в ньому житлові будинки та крамниці були не скупчені, а розкидані по кількох квадратних милях кам'янистого гірського схилу.

Купальні я знайшов швидко. Тобто мене туди цілеспрямовано відправила Вашет, наказавши змити із себе варварський сопух.

То було диво. Величезна кам'яна будівля, зведена, як я підозрював, чи то на природному гарячому джерелі, чи то на якомусь дивовижному водогоні. Там були великі зали, повні води, і маленькі зали, повні пари. Зали з глибокими басейнами для купання й зали з великими латунними ваннами для миття. В одній із цих зал басейн був такий великий, що в ньому можна було плавати.

Повсюди в будівлі спілкувались адеми, не зважаючи ні на вік, ані на стать інших, ані на кількість одягу одне на одному. Це й близько не здивувало мене так, як здивувало б за місяць до того, та до цього все одно треба було довго зводити.

Попервах мені було важко не витріщатися на груди оголених жінок. Відтак, коли новизна трохи стерлася, стало важко не витріщатися на шрами, що перетинали тіла найманців. Тих, хто прийняв червоні шати, там було легко впізнати навіть без одягу.

Замість боротися з бажанням продавати витрішки, я вирішив, що легше приходити рано вранці чи пізно ввечері, коли в купальнях майже нікого немає. Приходить туди та йти звідти в несподіваний час було неважко, позаяк їхні двері не мали замка. Купальні були відкриті для всіх цілодобово. Мило, свічки й рушники можна було брати скільки завгодно. Як пояснила мені Вашет, обслуговувала купальні школа.

Ідучи на брязкіт заліза, я знайшов кузню. Чоловік, який там працював, виявився приємно говірким. Він із радістю

показав мені свої знаряддя й розповів, як вони називаються адемічною.

Навчившись дивитися туди, куди слід, я побачив, що над дверима крамниць є вивіски. Шматки дерева з вирізьбленими чи намальованими зображеннями того, що продавалося всередині: хліба, трав, бочкових клепок... Слів не було на жодній вивісці — на щастя для мене, позаяк я геть не вмів читати адемічною.

Я завітав до аптеки, в якій мені сказали, що мені там не раді, і до кравецького ательє, де мене зустріли тепло. Я витратив частину вкрадених трьох роялів на два нові комплекти одягу, бо той, який був при мені, був помітно зношений. Я купив сорочки та штани приглушених кольорів відповідно до місцевої моди, сподіваючись, що вони допоможуть мені влитися в громаду трішечки краще.

Також я годинами спостерігав за меч-деревом. Попервах робив це за наказами Вашет, але невдовзі зрозумів, що мене тягне туди у вільний час. Його рухи гіпнотизували й утішали. Часом видавалося, ніби його гілки писали на небі, виписували літера за літерою ім'я вітру.

* * *

Вашет, вірна своєму слову, знайшла мені партнерку для тренувань.

— Її звати Селеан, — повідомила Вашет за сніданком. — Ваша перша зустріч відбудеться біля меч-дерева опівдні. За ранок приготуйся так, як уважаєш за краще.

Нарешті. Шанс показати себе. Шанс помірятися розумом із людиною мого рівня вправності. Правдиве змагання.

Я, звісно, прийшов до меч-дерева заздалегідь; коли я побачив, як вони наближаються, мене на мить охопила спантеличена паніка: здалося, ніби маленька постать поряд із Вашет — це Пенте, жінка, яка здолала Шегін.

А тоді до мене дійшло, що це не може бути Пенте. Постать, яка наближалася разом із Вашет, була низенька, проте вітер обвівав пряме, худорляве тіло, позбавлене властивих Пенте

вигинів. Ба більше, на цій постаті була яскраво-жовта, наче кукурудзяні рильця, сорочка, а не червоні шати найманця.

Я притлумив напад розчарування, хоч і знав, що це дурість. Вашет сказала, що знайшла для мене гідного супротивника. Очевидно, що це не могла бути людина, яка вже прийняла червоні шати.

Вони підійшли ще ближче, і мій захват остаточно стух.

То була маленька дівчинка. Навіть не молоденька дівчина років чотирнадцяти. То була *маленька* дівчинка, як я здогадувався, щонайбільше десятирічна. Вона була кошова, мов гілочка, і така мала на зріст, що її голова ледве доходила до моєї грудини. На її крихітному личку виднілися величезні сірі очі.

Я відчув себе приниженим. Утримався від обуреного крику лише через те, що знав: Вашет це видасться неймовірно нечемним.

— Селеан, це Квоут, — мовила Вашет адемічною.

Ця дівчинка зміряла мене оцінним поглядом, а тоді мимоволі підступила до мене на пів кроку. Комплімент. Вона вважала мене достатньою загрозою, щоб захотіти опинитися досить близько для завдання удару в разі потреби. Так вона опинилася ближче, ніж стала б доросла людина, бо була нижча на зріст.

«Увічливе привітання», — показав я.

Селеан відповіла на мій жест тим самим. Можливо, то мені примарилось, але скидалося на те, що кут, під яким вона тримала руки, натякав на «ввічливе привітання не з підлеглої позиції».

Якщо Вашет це й побачила, то нічого про це не сказала.

— Я бажаю, щоб ви побилися.

Селеан іще раз мене оглянула. Її худеньке личко виражало типову для адемів байдужість. На її волосся повіяв вітер, і я побачив у неї над бровою не до кінця загоєний поріз, що тягнувся вгору і зникав у волоссі.

— Чому? — спокійно запитала дівчинка. Вона не здавалася наляканою. Радше вже скидалося на те, що їй не спадає на думку ні найменшої причини побитися зі мною.

— Тому що ви можете навчитися дечого одне в одного, — промовила Вашет. — А ще — тому що я так кажу.

Вона показала мені жестом: «Увага».

— Кетан у Селеан просто винятковий. Вона має не один рік досвіду і з легкістю може зрівнятися з будь-якими двома дівчатами свого розміру.

Вашет двічі торкнулася плеча Селеан. «Застереження».

— Між тим Квоут нещодавно познайомився з кетаном і багато чого має навчитися. Зате він сильніший за тебе, а також вищий і має більший розмах рук. А ще йому властива варварська хитрість.

Я поглянув на Вашет, не знаючи напевне, кепкує вона з мене чи ні.

— До того ж, — продовжила Вашет, звертаючись до Селеан, — ти в дорослому віці, найпевніше, будеш така на зріст, як твоя мати, тож тобі слід навчатися битися з більшими за себе. — «Увага». — І наостанок: він не так давно познайомився з нашою мовою. Не дражни його за це.

Дівчинка кивнула. Я помітив, що Вашет не заборонила дражнити мене з інших приводів.

Вашет випрямилася й заговорила офіційним тоном.

— Жодних намагань завдати ушкоджень, — почала задирати пальці, рахуючи правила, яких навчила мене, коли ми взяли до рукопашного бою. — Бити можна сильно, але не зі злістю. Бережіть голови й шиї, навіть не тягніться до очей. Кожен із вас відповідає за безпеку партнера. Якщо один із вас однозначно знерухомить другого, не намагайтеся вирватися з хвату. Подавайте доречні сигнали і вважайте, що бій закінчено.

— Я це знаю, — промовила Селеан. «Роздратування».

— Це можна й повторити, — відповіла Вашет. «Сувора догана». — Поразка в бою — це простимо. Втрата самовладання — ні. Саме тому я привела сюди тебе, а не якогось маленького хлопчика. Я схилила у виборі?

Селеан опустила погляд. «Винуватий жаль. Знічене прийняття».

Вашет звернулася до нас обох:

— Завдання ушкоджень іншим через необачність — це не від летані.

Я також не розумів, яким боком стосується летані те, що я битиму десятирічне дівча, та знав, що про це патякати не варто.

І на цьому Вашет залишила нас самих, подавшись до кам'яної лави футів за сорок від нас, на якій сиділа інша жінка в червоних шатах найманця. Селеан зробила в бік спини Вашет складний жест, якого я не впізнав.

Відтак дівча повернулося до мене і зміряло мене поглядом.

— Ти перший варвар, із яким я битимуся, — промовила вона, коли минула одна довга мить. — Ви всі руді? — піднесла руку до волосся, щоб уточнити, про що вона.

Я хитнув головою.

— Нас таких небагато.

Вона повагалася, а тоді потягнулася ручкою.

— Можна помацати?

Тут я мало не всміхнувся, та спохопився. Трохи схилив голову й нагнувся, щоб дівчинка дотягнулася.

Селеан провела ручкою крізь моє волосся, а тоді потерла його трохи між великим і вказівним пальцями.

— М'яке, — тихенько засміялася. — Але зовні схоже на метал.

Вона відпустила моє волосся і знову відступила, опинившись на офіційній відстані. Зробила жест «увічлива подяка», а тоді підняла руки.

— Готовий?

Я невпевнено кивнув і теж підняв руки.

Я був не готовий. Селеан кинулася вперед і заскочила мене зненацька. Викинула руку вперед в ударі, цілячись мені просто в пах. Я присів, корячись самій лиш інтуїції, тож удар натомість влучив мені в живіт.

На щастя, тоді я вже вмів тримати удар, а за місяць жорстких тренувань мій живіт перетворився на суцільний масив м'язів. І все одно в мене неначе кинули каменем; я зрозумів, що до вечері матиму синець.

Я набрався впевненості та спробував один раз копнути Селеан. Хотів побачити, наскільки вона полохлива, а ще сподівався,

що тоді вона позадкує, тож можна буде повернути собі рівновагу та краще скористатися перевагою в розмаху рук.

Як виявилось, Селеан узагалі не була полохлива. Вона не позадкувала, а ковзнула поряд із моєю ногою та вдарила мене в щільний клубок м'язів просто над коліном.

Через це я, опустивши ногу, мимоволі захитався й не повернув собі рівноваги, тоді як Селеан залишалася так близько до мене, що за бажання могла б на мене залізити. Вона склала руки до купи, вперлася ногами в землю та вдарила мене «молотінням пшениці». Від сили удару я перекинувся на спину.

Завдяки густій траві падіння було не жорстке. Я покотився, щоб віддалитись, і знову звівся на ноги. Селеан погналася за мною та зробила «кинуту блискавку». Селеан була швидка, зате я мав довші ноги й мені вдавалося задкувати чи блокувати її удари. Вона зробила оманливий випад ногою, і я повівся на нього, давши їй змогу вдарити себе просто над коліном, туди ж, куди й раніше.

Було боляче, та цього разу я не захитався, а натомість утік, відступивши вбік. Вона ж однаково кинулася за мною, ненастанна й надміру завзята. І в поспіху лишила одне місце захищеним.

Та все ж я, попри синці й падіння, які вже витерпів через неї, не зміг примусити себе вдарити таку крихітну дівчинку. Я знав, як гарно можу вдарити Темпі чи Вашет. Однак Селеан була така крихітна, схожа на гілочку... Я побоювався їй нашкодити. Хіба Вашет не казала, що ми відповідаємо за безпеку одне одного?

Тож натомість я схопив її «лазінням по залізу». Лівою рукою промазав, зате довгі сильні пальці моєї правиці повністю обхопили її тонкий зап'ясток. Я не знерухомив Селеан як годиться, але тепер усе залежало від сили, і я не міг не перемогти. Я вже схопив її зап'ясток — лишилося тільки вхопити її за плече, і я затисну її у «сплячому ведмеді», перш ніж...

Селеан зробила «проривного лева». Однак не ту його версію, якої я навчився. В її версії застосовувались обидві руки. Вони вилетіли вперед і викрутилися так швидко, що я й незчувся,

як моя рука заболіла та спорожніла. Відтак Селеан ухопила мене за зап'ясток і потягнула, а тоді плавно викинула вперед ніжку, спробувавши копнути мене по нозі. Я нахилився, вигнувся, а вона розпластала мене над землею.

Цього разу я не м'яко приземлився, а радше різко гепнувся на траву. Це не зовсім мене приголомшило, та це не мало значення, бо Селеан просто потягнулася й двічі торкнулася моєї голови. Показала, що за бажання з легкістю могла б вирубати мене.

Я перекотився й сів. У кількох місцях боліло, а ще я розтягнув гордість. Однак розтягнув не сильно. Тренування з Темпі й Вашет навчили мене цінувати майстерність, а в Селеан дійсно був чудовий кетан.

— Ще ніколи не бачив такої версії «проривного лева», — сказав я.

Селеан усміхнулася. Усмішка була зовсім невеличка, однак трохи показала її білі зуби. У байдужливому світі адемів це було схоже на сонечко, що вигулькнуло з-за хмари.

— Вона моя, — сказала дівчинка. «Крайня гордість». — Її вигадала я. Я недостатньо сильна, щоб застосовувати звичайного «проривного лева» проти своєї матері чи будь-якої людини твого розміру.

— А не покажеш її мені? — запитав я.

Селеан завагалася, а тоді кивнула та ступила вперед, простягнувши руку.

— Бери мене за зап'ясток.

Я взявся за нього — твердо, але не сильно.

Вона повторила його, наче фокус. Обидві її руки рухалися дуже швидко, а я в результаті залишився з болем у порожній долоні.

Я потягнувся знову. «Веселість».

— У мене повільні варварські очі. Не можеш повторити його ще раз, щоб я навчився?

Селеан відступила і знизала плечима. «Байдужість».

— Я що тобі, вчителька? Я мушу віддати щось своє варварові, який навіть ударити мене в бійці не може? — вона задержала

підборіддя й поглянула на кружляння меч-дерева, однак грайливо перевела погляд назад, на мене.

Я захихотів і зіп'явся на ноги, знову піднявши руки.

Вона засміялася й повернулася личком до мене.

— Уперед!

Цього разу я був готовий і знав, на що здатна Селеан. Вона не була якоюсь там тендітною квіточкою. Вона була швидка, безстрашна й агресивна.

Тож я кинувся в наступ, користуючись довгими руками й ногами. Атакував «танцюючою дівою», та Селеан відскочила. Ні. Краще було би сказати, що вона ковзнула подалі від мене, нітрохи не втративши рівноваги. Її ніжки плавно долали високу траву.

Відтак Селеан раптом змінила напрям і заскочила мене між кроками, дещо розгубленим. Зробила вдаваний випад у бік мого паху, а тоді трохи вивела мене з рівноваги «поворотом жорен». Я захитався, проте з ніг не звалився.

Я спробував повернути собі рівновагу, однак Селеан іще раз торкнулася мене «поворотом жорен», а тоді ще. І ще. Вона щоразу штовхала мене лише на кілька дюймів, але завдяки цьому я безпорадно, незграбно відступав, аж доки їй не вдалося поставити ногу позаду моєї, зробити мені підніжку й повалити мене спиною на землю.

Я ще не встиг остаточно зіткнутися з землею, а Селеан уже взялася за мій зап'ясток. Невдовзі моя рука міцно застрягла у «плющі на дубі». Через це моє обличчя втиснулося в траву, і водночас я відчував неприємний тиск на зап'ясток і плече.

Я на мить замислився, чи не спробувати випручатись, але лише на мить. Я був дужчий за Селеан, але суть таких позицій, як «плющ на дубі» та «сплячий ведмідь», полягає в тиску на вразливі частини тіла. Щоб напасти на гілку, великої сили не треба.

— Здаюся, — сказав я. Адемичною це сказати легше: «Ве». Цей звук легко видати, коли ви заспані, стомлені чи вам болять. За останній час я незле до нього звик.

Селеан відпустила мене й відступила, дивлячись, як я сідаю.

— А ти насправді не дуже вправний, — зауважила вона з безжальною чесністю.

— Не звик бити маленьких дівчаток, — відповів я.

— Як ти міг до цього звикнути? — Селеан розсміялася. — Щоб до чогось звикнути, треба робити це знов і знов. А ти, гадаю, жодного разу не бив жінку.

Селеан простягнула руку. Я взяв її, сподіваючись, що вийшло люб'язно, і вона допомогла мені зіп'ятися на ноги.

— Узагалі-то, там, звідки я родом, битися з жінками вважається неправильним.

— Не розумію, — сказала вона. — Невже чоловікам не дозволяють битися там само, де й жінкам?

— Ну, здебільшого жінки в нас не б'ються, — пояснив я.

Селеан покрутила зап'ястком, то стискаючи, то розтискаючи долоню так, ніби в неї там був якийсь бруд і вона байдужливо намагалася його стерти. Це був жестовий аналог слова «спантеличення», по-своєму схожий на насуплене обличчя розгубленої людини.

— А як вони вдосконалюють кетан, якщо не тренуються? — запитала вона.

— Там, звідки я родом, жінки взагалі не мають кетану.

Її очі примружились, а тоді проясніли.

— Ти хочеш сказати, що вони мають *таємний* кетан, — промовила вона, вживши атурське слово «таємний». Хоча личко в неї було стримане, її тіло аж вібривало від захвату. — Кетан, відомий лише їм, який чоловікам бачити зась.

Селеан показала на лаву, на якій сиділи наші вчителі й не зважали на нас.

— Вашет має таку штуку. Я багато разів просила її показати мені, та вона не хоче.

— Вашет знає ще якийсь кетан? — запитав я.

Селеан кивнула.

— Перш ніж прийти до нас, вона проходила вишкіл на шляху радості, — вона поглянула на Вашет із серйозним обличчям, неначе ладна самим зусиллям волі витягнути з іншої жінки ту таємницю. — Колись я піду туди й вивчу його. Я ходитиму

всюди й вивчатиму всі кетани на світі. Вивчу приховані шляхи стрічки, ланцюга й рухливого ставка. Вивчу шляхи радості, пристрасті та стриманості. Знатиму їх усі.

Селеан говорила не так, ніби йшлося про дитячу примху, не так, ніби снила наяву про те, як з'їсть цілий торт. І водночас не хвалилася так, ніби розповідала про план, який висувала самотужки й уважала дуже розумним.

Селеан говорила це зі спокійною напруженістю. Можна було подумати, ніби дівчинка просто пояснює, хто вона така. Не мені. Вона пояснювала самій собі.

Вона знову повернулася до мене.

— І до твого краю я теж поїду, — заявила вона. «Безумовно». — І вивчу варварський кетан, який приховують від вас ваші жінки.

— Ти будеш розчарована, — сказав я. — Я не обмовився. Я знаю слово «таємний». Я хотів сказати, що там, звідки я родом, багато жінок не б'ються.

Селеан, спантеличившись, знову крутнула зап'ястком, і я зрозумів, що треба висловлюватися чіткіше.

— Там, звідки я родом, більшість жінок проживає життя, жодного разу не взявшись за меч. Більшість виростає, не вміючи вдарити когось кулаком чи ребром долоні. Вони нічого не знають ні про який кетан. Вони не б'ються взагалі, — останнє слово я підкреслив жестом «сильне заперечення».

Так до Селеан, вочевидь, нарешті дійшло. Я почасті очікував, що вона набуде переляканого вигляду, та натомість вона просто отетеріло стояла на місці, не рухаючи руками, наче й не знала, що думати. Я неначе щойно пояснив їй, що там, звідки я родом, жінки не мають голів.

— Не б'ються? — із сумнівом вимовила вона. — Ані з чоловіками, ані поміж собою, та й узагалі ні з ким?

Я кивнув.

Запала довга-предовга тиша. Селеан наморщила лоба, і я аж побачив, як вона силкується осягнути цю думку. «Спантеличення. Сум».

— Тоді що вони роблять? — урешті спитала вона.

Я згадав жінок, яких знав: Молю, Фелу, Деві.

— Багато чого, — відповів, змушений імпровізувати, щоб уникнути незнайомих слів. — Вони створюють картини з каміння. Купують і продають гроші. Пишуть у книгах.

Поки я виголошував цей список, Селеан неначе розслаблялася, ніби їй було приємно чути, що цих чужинських жінок, позбавлених будь-якого кетану, не кидає туди-сюди десь за містом, наче безкості трупи.

— Вони зцілюють недужих і латають рани. Грають... — я мало не сказав «грають на музичних інструментах і співають пісень», але вчасно спохопився. — Грають в ігри, сіють пшеницю й виготовляють хліб.

Селеан замислилася на одну довгу мить.

— Я воліла б і займатися цим, і битися, — рішучо сказала вона.

— Деякі жінки так і роблять, але для багатьох уважається, що це не від летані, — я вжив фразу «від летані», бо не уявляв, як сказати адемічною «пристойна поведінка».

Селеан показала жест «різка зневага й докір». Мене вразило те, наскільки сильніше це ображало у виконанні цієї дівчинки в яскраво-жовтій сорочці порівняно з Темпі чи Вашет.

— Летані однакове повсюди, — твердо сказала вона. — Воно не змінюється від місця до місця, наче вітер.

— Летані як вода, — не думаючи відповів я. — Саме по собі воно незмінне, але набуває різних форм, щоб зайняти будь-яке місце. Воно — це і річка, й дощ.

Селеан витріщилася на мене. Люті в її погляді не було, та у виконанні когось із адемів цей погляд мав такий самий ефект.

— Хто ти такий, щоб казати, буцімто летані подібне до чогось одного, але не до іншого?

— А хто ти така, щоб робити те саме?

Селеан якусь мить дивилася на мене. Між її блідими бровами намітилося щось схоже на серйозну зморшку. Тоді вона весело розсміялася й підняла руки.

— Я Селеан, — заявила. — Моя мати належить до третього каменя. Я адемка з походження, і я повалю тебе на землю.

Вона дотримала свого слова.

Розділ сто вісімнадцятий

Призначення

Ми з Вашет билися, пересуваючись туди-сюди передгір'ями Адемре.

Тепер, коли минуло стільки часу, я вже практично не помічав вітру. Він був такою самою частиною пейзажу, як нерівна земля в мене під ногами. Часом він бував лагідним і хіба що креслив візерунки у траві чи кидав мені в очі моє ж волосся. Іноді ставав досить сильним, щоб вільна тканина мого одягу тріщала й била мене по шкірі. Він міг геть раптово налетіти з несподіваного боку і штовхнути сильно, наче рукою між лопаток.

— Чому ми витрачаємо стільки часу на рукопашний бій? — запитав я Вашет, виконавши «зривання конюшини».

— Тому що врукопаш ти б'єшся недбало, — відповіла Вашет і заблокувала мене «віяловою водою». — Тому що ти ганьбиш мене щоразу, коли ми б'ємося. І тому що в трьох із чотирьох випадків ти програєш удвічі дрібніший за себе дитині.

— Але ж із мечем я б'юся ще гірше, — зауважив я, кружляючи в пошуках вразливого місця.

— Гірше, — визнала вона. — Тому я й не дозволяю тобі битися з кимось, окрім мене. Ти занадто дикий. Міг би завдати комусь шкоди.

Я всміхнувся.

— А я гадав, що в цьому й суть.

Вашет нахмурилась, а тоді невимушено потягнулася до мого зап'ястка та плеча і скрутила мене у «сплячого ведмедя». Її права рука утримувала мій зап'ясток у мене над головою, витягнувши передпліччя під незручним кутом, поки її лівиця щільно притулилася до мого плеча. Я, безпорадний, вимушено зігнувся в поясі й витріщився на землю.

— Ве, — промовив я на знак покори.

Але Вашет мене не відпустила. Вона крутнула, і тиск на моє плече посилювався. Заболіли дрібні кісточки в зап'ястку.

— Ве, — сказав я трохи голосніше, подумавши, що вона мене не розчула. Та вона все одно тримала мене, ще й трохи сильніше скрутила зап'ясток. — Вашет! — я спробував повернути голову так, щоб поглянути на неї, та з такого ракурсу міг побачити хіба що її ногу.

— Якщо суть у тому, щоб завдати комусь шкоди, — промовила вона, — то чому я мушу тебе відпускати?

— Я не це мав на увазі... — Вашет натиснула сильніше, і я замовк.

— Яке призначення «сплячого ведмедя»? — спокійно запитала вона.

— Знерухомлювати супротивника, — відповів я.

— Чудово, — Вашет почала налягати з повільною невблаганною силою льодовика. У плечі, а також у зап'ястку почав наростати тупий біль. — Невдовзі твоя рука вивернеться з плеча. Сухожилки витягнуться й відділяться від кістки. М'язи порвуться, і рука повисне збоку, наче мокра ганчірка. Чи виконає тоді «сплячий ведмідь» своє призначення?

Я трохи запручався, корячись суто тваринному інстинкту. Але тоді палючий біль лише став гострішим, і я зупинився. Під час навчання я вже потрапляв у положення, з яких неможливо було вирватися. Я завжди був при цьому безпорадний, але тепер уперше відчув себе безпорадним по-справжньому.

— Призначення «сплячого ведмедя» — контролювати, — спокійно продовжила Вашет. — Просто зараз я можу робити з тобою що забажаю. Можу посунути тебе, зламати чи відпустити.

— Як на мене, краще відпусти, — озвався я, намагаючись виразити голосом надію, а не відчай.

Пауза. Тоді Вашет спокійно запитала:

— Яке призначення «сплячого ведмедя»?

— Контролювати.

Я відчув, як її руки відпустили мене, і підвівся, поволі крутячи плечем, щоб полегшити біль.

Вашет стояла на місці й насуплено дивилася на мене.

— Суть усього цього полягає в контролі. Спершу треба взяти під контроль себе. Відтак можна брати під контроль своє

оточення. Далі — взяти під контроль того, хто виступає проти тебе. Це — летані.

* * *

Після більш як половини місяця в Герті я мимоволі почав думати, що все йде добре. Вашет визнала, що моя мова вдосконалюється, і привітала мене, сказавши, що я говорю як дитина, а не як звичайний недоумок.

Я продовжував зустрічатися з Селеан на трав'янистому полі біля меч-дерева. На ці зустрічі я чекав із нетерпінням, хоча вона під час кожного бою гамселила мене з веселою безжальністю. Перш ніж я таки зумів її здолати, минуло три дні.

Цікава строфа в довгій історії мого життя, чи не так?

Послухайте, як вам повім
Я про відвагу й героїзм.
Безкровний Квоут творив дива
І якось сміло звоював
Худе дівча літ десяти.
А ось як відбулося це:
Ударив сміло він лиш раз,
І вже в траві її лице,
Ну, а йому радіти час.

Хай як жахливо це може прозвучати, я запишався. І надарма. Коли це сталося, Селеан сама мене привітала — схоже, добряче здивувалася, що в мене вийшло. Там, у довгій тіні меч-дерева, вона нагородила мене, показавши свою дворучну версію «проривного лева», і полестила мені виявом фамільярності — бісівською усмішкою.

Того ж дня ми закінчили обов'язкову кількість боїв раніше, ніж передбачалося. Я пішов посидіти на брилі неподалік, обточеній так, щоб на ній було зручно сидіти. Спробував зализати десяток дрібних ушкоджень, отриманих у бою, і приготувався постежити за меч-деревом, доки по мене не повернеться Вашет.

Однаке Селеан була не схильна сидіти й чекати. Вона поскакала до меч-дерева і стала всього за кілька футів від найдовших

гілок, що підскакували й витанцьовували на вітрі, описуючи несамовиті кола округлим листям, гострим, як бритви.

Відтак опустила плечі та чкурнула під крону, опинившись у шаленій круговерті тисячі листків.

Я був надто вражений, щоб крикнути, але все ж таки встиг наполовину зіп'ятися на ноги, перш ніж почув її сміх. Я побачив, як вона гасає, танцює та кружляє, ухиляючись крихтним тільцем від звіяних вітром листків так, ніби грає у квача. Селеан пройшла пів шляху до стовбура й зупинилася. Нахилила голову, простягнула руку й відмахнулася від листка, що інакше порізав би її.

Ні. Вона не просто вдарила. Вона застосувала «метелицю». Відтак я побачив, як вона підійшла до стовбура ще ближче, петляючи туди-сюди й захищаючись. Спершу вона застосувала «діва розчісує волосся», потім — «танець задом наперед».

Опісля Селеан відскочила вбік, забувши про кетан. Присіла й помчала крізь прогалину в листі, а тоді дісталася стовбура дерева й ляснула по ньому однією ручкою.

А тоді знов опинилася серед листя. Зробила «витискання сидру», пригнулася, крутнулася й побігла, доки не опинилася за межами крони. Вона не стала переможно кричати, як могла б закричати дитина із Союзу, та все ж підскочила в повітрі, переможно здійнявши руки. А тоді, не припиняючи сміятися, зробила колесо.

Я, затамувавши подих, дивився, як Селеан знов і знов грає у свою гру, то забігаючи в танцююче листя дерева, то вибігаючи з нього. Вона не завжди діставалася стовбура. Двічі Селеан тікала від листків, не діставшись цілі, і навіть звідти, де я сидів, було добре видно, що вона сердиться. Одного разу вона послизнулася і змушено виповзла там, куди листя не діставало.

Однак Селеан чотири рази дісталася стовбура і пройшла назад, а після втечі щоразу раділа, здіймаючи руки, сміючись і один раз бездоганно роблячи колесо.

Зупинилася вона лише тоді, коли повернулася Вашет. Я побачив із віддалі, як Вашет примчала до дівчинки й суворо її

насварила. Що саме було сказано, я не чув, але жестикуляція в них була дуже промовиста. Селеан опустила погляд, переминаючись із ноги на ногу. Вашет потрусила пальцем і дала дівчинці потиличника. Так само лають будь-яку дитину. Не лізь до сусідського саду. Не дражни овець Бентонів. Не грай у квача там, де крутиться тисяча ножів священного дерева твого народу.

Розділ сто дев'ятнадцятий

Руки

Вирішивши, що моя мова лише трохи змушує червоніти, Вашет організувала для мене розмови з низкою різних людей, розсіяних по всьому Герту.

Серед них був один язикатий старий, що прями шовкову нитку, теревенячи без упину й розповідаючи дивні, схожі на марення історії без моралі. Наприклад, історію про хлопця, який надів собі на голову черевики, щоб урятувати kota від убивства, або історію, в якій одна родина заприсяглася з'їсти гору камінь за каменем. Я ніколи не міг їх зрозуміти, проте гречно слухав і пив солодке пиво, яке він мені пропонував.

Я зустрівся із сестрами-близнючками, що виготовляли свічки й показали мені, як танцювати дивні танці. Цілий день від обіду до вечора я провів із дроворубом, який годинами розводився лише про те, як колоти дрова.

Попервах я гадав, що це — важливі члени громади. Думав: може, Вашет демонструє мене їм, щоб показати, яким цивілізованим я став.

Лише провівши ранок із Двома Пальцями, я збагнув, що вона відправляє мене до кожного з цих людей у надії на те, що я чогось навчуся.

Насправді його звали не Два Пальці. Я просто звук називати його так подумки. Він був кухарем у школі, і я бачив його під час кожної трапези. Ліва рука в нього була ціла, зате правиця — жажливо скалічена: на ній zostалися лише великий і вказівний пальці.

Вашет послала мене до нього зранку, і ми разом готували обід і розмовляли. Звали його Наден. Він розповів мені, що провів десять років поміж варварів. Ба більше, перш ніж дістати ушкодження та втратити здатність битися, він приніс школі понад двісті тридцять срібних талантів. Останнє він згадував кілька разів, і я здогадувався, що цим він особливо пишається.

Задзеленчали дзвони, і в їдальню почимчикували люди. Наден черпав ополоником печеню, яку ми приготували, гарячу, з численними куснями яловичини й моркви. Я відрізав скибки теплого білого хліба для всіх охочих. Обмінювався кивками та іноді — ввічливими жестами з тими, чия черга надходила. Старався майже не дивитися в очі й намагався переконати себе, буцімто те, що сьогодні так мало людей хоче хліба, — просто збіг.

Карсерет показала свої почуття всім. Спершу дісталася «голови» черги, а тоді дуже помітно зробила жест «нажахана огида» і пішла геть, покинувши свою дерев'яну тарілку.

Згодом ми з Наденом заходилися мити посуд.

— Вашет каже мені, що ти кепсько вдосконалюєшся у фехтуванні, — сказав він без передмов. — Каже, що ти надто боїшся за свої руки й через це вагаєшся. — «Твердий докір».

Я заціпенів від раптовості його слів і притлумив сильне бажання витріщитися на його знівечену руку. Кивнув, бо не довіряв власному язичку.

Наден відвернувся від залізного казанка, який саме чистив, і витягнув руку перед собою. Жест вийшов зухвалим, а його лице було суворим. Тоді я поглянув, оскільки зігнорувати таке було б нечемно. На руці залишилися тільки великий і вказівний пальці, яких вистачало, щоб за щось братись, але було замало для будь-якої делікатної роботи. Та половина його руки, що збереглася, була вкрита рельєфними шрамами.

Я зберігав незворушне обличчя, та це було важко. У певному розумінні я побачив свій найбільший страх. Мені стало дуже соромно за власні здорові руки, і я притлумив сильне бажання стиснути кулак або сховати руки за спиною.

— Ця рука не тримала меча вже з десятків років, — сказав Наден. «Гордий гнів. Жаль». — Я довго думав про той бій, у якому

втратав пальці. І супротивник, через якого я їх утратив, навіть не був вправним. Вони були втрачені через якогось варвара, чийм рукам більше пасував би заступ, а не меч.

Він зігнув і розігнув оті два пальці. У певному розумінні йому пощастило. В Герті були інші адеми, які не мали цілих кистей, очей чи кінцівок до ліктя або коліна.

— Я думав довго. Як можна було б урятувати мою руку? Я думав про свій контракт із захисту барона, на чийх землях спалахнуло повстання. Я думаю: «А що, якби я не пристав на той контракт?» Думаю: «Що, якби я втратив ліву руку?» Говорити я не міг би, зате міг би тримати меч, — він опустил руку. — Але тримати меч недостатньо. Справжньому найманцеві потрібні дві руки. Я ніколи не зміг би зробити «стрибок коханця з вікна» чи «сплячого ведмедя» лиш однією...

Наден стелу плечима.

— Цим і добре озиратися назад. Це можна робити вічно, а користі з цього жодної. Я прийняв червоні шати з гордістю. Приніс школі понад двісті тридцять талантів. Я належав до другого каменя і з часом дійшов би до третього.

Наден знову підняв знівечену руку.

— Я не зміг би досягти нічого з цього, якби жив у страху втратити руку. Якби я здригався й шулився зі страху, то мене ніколи не прийняли б до Латанти. Я ніколи не дійшов би до другого каменя. Я був би цілий, але був би менший, аніж зараз.

Він повернувся назад і знову заходився чистити казанки. За мить я долучився до нього.

— Це кепсько? — тихо запитав я, не в змозі втриматися.

Одну довгу мить Наден не відповідав.

— Коли це тільки сталося, я думав, що це не так уже й кепсько. Комуś діставалися й гірші рани. Хтось гине. Мені пощастило більше, ніж їм.

Він глибоко вдихнув, а тоді поволі видихнув.

— Я намагався думати, ніби це не кепсько. Моє життя триватиме далі. Але ні. Життя зупиняється. Багато чого втрачається. Втрачається все.

Тоді Наден додав:

— У снах я маю дві руки.

Ми разом домили посуд, розділивши між собою тишу. Часом вона — це єдине, чим можна поділитися.

* * *

Селеан теж мала чого мене навчити. А саме — того, що деякі супротивники не вагаються, перш ніж ударити, хвицнути ногою чи врізати ліктем просто по чоловічих статевих органах.

Прошу зауважити, що вона ніколи не була так, щоб травмувати мене назавжди. Вона билася все своє коротке життя й відзначалася тим самоконтролем, який так високо цінувала Вашет. Однак це означало, що вона чудово знала, як сильно треба бити, щоб я був приголомшений і не міг оговтатися, через що її перемога ставала однозначно безсумнівною.

Тому я сидів на траві, відчуваючи сірість і нудоту. Вивівши мене з ладу, Селеан поплескала мене по плечу, щоб утішити, а тоді блаженно поскакала геть. Поза сумнівом, щоб іще раз потанцювати між звіяних вітром гілок меч-дерева.

— У тебе добре виходило до кінця, — сказала Вашет, опустившись на землю навпроти мене.

Я не сказав нічого. Я, подібно до дитини, що грається у хованки, щиро сподівався, що, якщо заплющу очі й геть не рухатимуся, біль не зможе мене відшукати.

— Та ну, я бачила, як вона вдарила ногою, — байдужливо мовила Вашет. — Не так уже й сильно, — я почув, як вона зітхнула. — І все ж, якщо треба, щоб хтось на них поглянув і пересвідчився, що вони досі цілі...

Я злегка реготнув. Дарма. У паху розкрутився неймовірний біль, що відлунив аж у коліні та грудині. Мене накрила хвиля нудоти, і я розплющив очі, щоб повернути рівновагу.

— Вона це переросте, — сказала Вашет.

— На це варто сподіватися, — процідив я крізь зуби. — Жахлива звичка.

— Я не це мала на увазі, — заперечила Вашет. — Я мала на увазі, що вона стане вищою на зріст. Сподіваймося, що тоді вона більш рівномірно розподілятиме увагу по всьому тілу. Зараз

вона надто часто б'є в пах. Через це її дії легко передбачити й від неї легко оборонитися, — вона багатозначно поглянула на мене. — Усякому, хто має хоч якусь клепку в голові.

Я знову заплющив очі й заблагав:

— Жодних уроків зараз, Вашет. Я ладен виблювати вчорашній сніданок.

Вона піднялася на ноги.

— Здається, тепер ідеальний час для уроку. Встань. Тобі слід навчитися битися пораненим. Це — безцінна навичка, а Селен дала тобі можливість її відточити. Ти маєш їй подякувати.

Знаючи, що сперечатися безглуздо, я піднявся на ноги та обережно покрокував до свого тренувального меча.

Вашет упіймала мене за плече.

— Ні. Голіруч.

Я зітхнув.

— Це обов'язково, Вашет?

Вона поглянула на мене, здійнявши брову.

— Що обов'язково?

— Ми обов'язково маємо зосереджуватися на рукопашному бою? — запитав я. — Я дедалі більше відстаю у фехтуванні.

— Хіба я тобі не вчителька? — спитала вона. — Хто ти такий, щоб казати, що найкраще?

— Я той, кому доведеться застосовувати ці навички у світі, — багатозначно відповів я. — І в світі я волів би битися мечем, а не кулаком.

Вашет опустила руки. Її лице не виражало нічого.

— І чому ж це?

— Тому що мечі є в інших, — пояснив я. — А встрявши в бій, я бажаю перемогти.

— Із мечем у бою легше перемогти? — запитала вона.

Зовнішній спокій Вашет мав би підказати мені, що я ступив у цій розмові на слизьке, але мою увагу відвернув біль, який розходився від паху та викликав нудоту. А втім, якщо чесно, я міг би не помітити цього, навіть якби моєї уваги ніщо не відвертало. Я вже почав почуватися комфортно з Вашет, надто комфортно, щоб бути досить настороженим.

— Ну звісно, — відповів я. — Нащо ще носити меч?

— Гарне запитання, — промовила вона. — Навіщо носити меч?

— А нащо взагалі щось носити? Щоб цим користуватися. Вашет поглянула на мене з неприкритою огидою.

— Тоді нащо ми морочимося, працюючи над твоєю мовою? — сердито запитала вона і простягнула руку, щоб ухопити мене за щелепу, стиснути мої щоки й розімкнути мені вуста, наче пацієнтові в Медиці, який відмовляється від ліків. — Нащо тобі цей язик, якщо меча достатньо? Ану скажи.

Я спробував відсторонитись, але вона була сильніша за мене. Я спробував її відштовхнути, але вона відмахнулася від моїх неспокійних рук так, ніби я був дитиною.

Вашет відпустила моє лице, а тоді вхопилася за мій зап'ясток і рвучко піднесла мою руку до обличчя.

— Нащо тобі взагалі мати на кінцях рук долоні, а не ножі?

Затим вона відпустила мій зап'ясток і добре врізала мені долонею по обличчю.

Якщо я скажу, що вона дала мені ляпаса, у вас складеться хибне враження. То був не драматичний ляпас із тих, які можна побачити на сцені. І не ображений пекучий ляпас, яким фрейліна винагороджує гладеньку шкіру надто фамільярного шляхтича. Це навіть не був більш професійний ляпас служниці в корчмі, що захищається від небажаної уваги п'яниці з нестриманими руками.

Ні. Це взагалі важко було назвати ляпасом. Ляпаса дають пальцями руки чи долонею. Він пече або приголомшує. Вашет же вдарила мене розкритою долонею, але вклала в удар силу всієї руки. Силу свого плеча. Силу складного механізму, що обертав її стегна, втримував її сильні ноги на землі та включав навіть землю під нею. Можна було подумати, ніби її долонею мене б'є все на світі одночасно, і цей удар не скалчив мене лише тому, що Вашет незмінно залишалася бездоганно стриманою, навіть під час нападу люті.

Оскільки Вашет була стримана, вона не вивихнула мені щелепи й не позбавила мене свідомості. Однак зуби в мене таки зацокотіли, а у вухах задзвеніло. Очі самі собою закотились,

а ноги стали м'явими й хисткими. Я впав би, якби Вашет не взяла мене за плече.

— Думаєш, я навчаю тебе таємниць меча, щоб ти просто взяв і пішов їх застосовувати? — спитала вона. Я нечітко усвідомив, що вона кричить. Так я вперше почув, як хтось із адемів підвищив голос. — Думаєш, ми тут цим займаємося?

Поки я, оторопілий, безвільно повис у її хваті, вона вдарила мене знову. Цього разу її рука більше торкнулася мого носа. Біль був неймовірний, наче хтось устромив мені крижину просто в мозок. Це вирвало мене із заціпеніння, тож коли Вашет ударила мене втретє, я був цілком при тямі.

Вашет трохи потримала мене, поки світ крутився, а тоді відпустила. Я ступив один непевний крок і повалився на землю, наче маріонетка, якій обрізали ниточки. Не зомлів, але був цілковито приголомшений.

Опанував я себе далеко не відразу. Коли мені нарешті вдалося сісти, моє тіло здавалося розм'яким і незграбним, наче мене розібрали на частини й зібрали заново, але трохи інакше.

Коли я достатньо опритомнів, щоб роззирнутися довкола, виявилось, що я сам.

Розділ сто двадцятий

Ласка

Дві години по тому я сидів сам у їдальні. Голова боліла, а лице з одного боку палало й розпухло. Перед цим я закусив собі язика, тож їсти було боляче і все мало присмак крові. Настрій у мене був саме такий, як можна уявити, тільки гірший.

Побачивши, як на лаву навпроти мене опустилася червона постать, я відчув, що підводити погляд просто страшно. Якщо то Карсерет, буде кепсько. Але з Вашет буде навіть гірше. Я прийшов їсти аж тоді, коли їдальня майже спорожніла, бо сподівався уникнути їх обох.

Але зиркнувши на мить угору, я побачив, що то Пенте, несамоविта молода жінка, яка здолала Шегін.

— Привіт, — мовила вона атурською з легким акцентом.

Я зробив жест «увічливе офіційне привітання». З огляду на те як минав мій день, вирішив, що найкраще бути максимально обережним. Слова Вашет підказували мені, що Пенте у школі посідає високе становище й користується великою повагою.

Попри це, вона була не надто доросла. Може, річ у її мініатюрності чи личку у формі сердечка, та на вигляд їй було трохи за двадцять.

— Можна поговорити твоєю мовою? — запитала вона атурською. — Це було б люб'язно з твого боку. Мені треба попрактикувати розмовну мову.

— Радо долучуся до тебе, — відповів я атурською. — Ти говориш дуже добре. Заздрю. Сам я, говорячи адемічною, почуваюся якимось здоровим бурмилом, що тупає у важких чоботях.

Пенте нагородила мене ледь помітною сором'язливою усмішкою, а тоді прикрила рота рукою та трохи зашарілася.

— Усміхатися — це правильно?

— Правильно і ввічливо. Така усмішка показує трохи веселості. А це ідеально, позаяк я трішечки пожартував.

Пенте прибрала руку й повторила сором'язливу усмішку. Вона була чарівлива, наче весняні квіти. Від погляду на неї мені легшало на серці.

— За звичайних обставин, — пояснив я, — я відповів би на твою усмішку усмішкою. Але тут я побоююся, що інші можуть сприйняти це як негречність.

— Будь ласка, — промовила вона і зробила кілька жестів — досить широких, щоб їх побачили всі. «Сміливе запрошення. Уклінне прохання. Фамільярне привітання». — Я мушу практикуватися.

Я всміхнувся, хоч і не так широко, як усміхнувся б зазвичай. Почасти з обережності, а почасти — через біль в обличчі.

— Приємно всміхатися знову, — сказав я.

— Я відчуваю тривожність за своє усміхання, — вона спробувала зробити жест і зупинилася. Вираз її обличчя змінився, очі трохи примружилися, неначе вона була роздратована.

— Це? — запитав я, показавши жест «легка тривога».

Вона кивнула.

— Як зробити це обличчям?

— Отак, — я трохи зсунув брови докупи. — А ще ти, як жінка, зробила б отак, — я трохи стиснув губи. — Я зробив би так, бо чоловік, — і натомість трохи опустив кутики рота.

Пенте невиразно поглянула на мене. «Жах».

— У чоловіків і жінок по-різному? — запитала вона. В її голосі відчувалася недовіра.

— Лише іноді, — заспокоїв я її. — І лише у дрібницях.

— Стільки всього, — сказала вона, дозволивши собі нотку відчаю в голосі. — У рідних зрозумілий кожен дрібний порух обличчя. Людина зростає та стежить за ними. Знає все, що в них є. Ті друзі, з якими в тебе юність, коли ти ще не знаєш, що не треба всьому всміхатися. З ними просто. Але це... — вона похитала головою. — Як можна пам'ятати, коли правильно показувати зуби? Як часто я маю торкатись очей?

— Розумію, — сказав я. — Я дуже добре розмовляю своєю мовою. Можу виражати найтонші смисли. Але тут від цього жодної користі, — і зітхнув. — Зберігати незворушне обличчя дуже важко. Мені здається, ніби я постійно затамовую подих.

— Не постійно, — відповіла Пенте. — Ми не завжди маємо незворушні обличчя. Коли людина з... — вона замовкла, а тоді швидко зробила жест «вибачення».

— У мене немає близьких, — зауважив я. «Легкий жаль». — Я сподівався на зближення з Вашет, але сьогодні, боюся, зіпсував це.

Пенте кивнула.

— Я бачила, — простягнула руку і провела великим пальцем ізбоку по моєму обличчю. Палець холодив опухлість. — Ти, напевно, її розсердив дуже.

— Я сам здогадуюся за дзвоном у вухах, — відповів я.

Пенте хитнула головою.

— Ні. Твої сліди, — цього разу вона показала на власне лице. — З іншим це могло би бути помилкою, та Вашет не стала б залишати таких, якби не бажала, щоб побачили всі.

У мене в животі обірвалося дно, а моя рука несвідомо піднялася до обличчя. Ну звісно. Це було не просто покарання. Це було послання до всього Адевре.

— Оце я дурень, — тихо промовив я. — Досі до мене не доходило.

Ми кілька хвилин їли мовчки, а тоді я спитав:

— Чому ти сьогодні прийшла посидіти зі мною?

— Побачивши тебе сьогодні, я подумала, що чула про тебе від багатьох людей. Але не знаю про тебе нічого з особистого знання.

Пауза.

— А що кажуть інші? — запитав я з невеличкою іронічною усмішкою.

Пенте простягнула руку, щоб торкнутися кінчиками пальців кутика мого рота.

— Оце, — сказала вона. — Що означає зігнута усмішка?

«Легка насмішка», — пояснив я жестом.

— Але із себе, не з тебе. Я здогадуюся, що вони кажуть.

— Не все погане, — лагідно зауважила вона.

Пенте підвела погляд на мене, а тоді зазирнула мені в очі. Її сірі очі на маленькому личку здавалися величезними, а ще дещо темнішими, ніж зазвичай. Вони були такі яскраві та ясні, що, коли Пенте всміхнулася, мені від цього видовища мало не розбилося серце. Я відчув, як в очах забриніли сльози, і швидко опустив погляд, знітившись.

— Ой! — тихо мовила вона й поспіхом додала жест «збен-тежене вибачення». — Ні. Я помиляюся в усміханні й торканні очей. Я мала на увазі оце. — «Лагідне підбадьорювання».

— Ти не помиляєшся з усміханням, — зауважив я, не підводячи погляду, і люто закліпав у намаганні позбутися сліз. — Це несподівана ласка в день, коли я на таку не заслуговую. Ти перша, хто заговорив зі мною за власним бажанням. А твоєму обличчю властива привабливість, від якої мені бо-лить серце, — я зобразив лівою рукою «вдячність», радіючи, що не треба зазирати Пенте в очі, щоб показати їй, як я почуваюся.

Її ліва долоня перетнула стіл і заволоділа моєю. А тоді вона повернула мою долоню тильним боком донизу й легенько втиснула мені в долоню «втіху».

Я підвів погляд і відповів їй усмішкою, сподіваючись, що та заспокоює.

Пенте майже точно повторила її, а тоді знову прикрила рота.

— Я зберігаю тривожність щодо усміхання.

— Не варто. У тебе ідеальні вуста для усміхання.

Пенте знову поглянула на мене. Її погляд на мить зустрівся з моїм, а тоді відскочив геть.

— Правда?

Я кивнув.

— Кажучи моєю рідною мовою, про такі вуста я написав би... — різко спинився і трохи спітнів, усвідомивши, що мало не сказав «пісню».

— Вірша? — заповідливо підказала вона.

— Так, — хутко погодився я. — Це — усмішка, варта вірша.

— Тоді створи його, — промовила Пенте. — Моєю мовою.

— Ні, — швидко сказав я. — Це був би ведмежий вірш. Занадто незграбний для тебе.

Це неначе лише заохотило її, і в її очах показалося завзяття.

— Зроби це. Якщо він буде незграбний, я не так соромитимуся власних огріхів.

— Якщо я це зроблю, — пригрозив я, — то й ти муситимеш. Моєю мовою.

Я гадав, що це її відлякає, та вона повагалась якусь мить і кивнула.

Я згадав єдину адемічну поезію, яку чув: кілька уривків від старого прядильника шовку, та ще шматочок з історії про лучника, яку розповіла мені Шегін. Не бозна-яка основа.

Я пригадав ті слова, які знав, пригадав їхнє звучання. І тут гостро відчув відсутність своєї лютні. Зрештою, тому ми й маємо музику. Слова не завжди можуть виконати ту роботу, яка нам потрібна. Для тих випадків, коли слова підводять, існує музика.

Урешті я нервово роззирнувся довкола, радіючи, що в ідальні зосталося лише кілька окремих людей. Нахилився до Пенте і промовив:

Пенте двозбройна,
Без меча в руці,
Вуста гнуться квіткові,
За десять кроків серце крає.

Вона знов усміхнулася, і вийшло саме так, як я сказав. Я відчув гостроту цієї усмішки у грудях. Фелуріян мала прекрасну усмішку, та вона була стара й мудра. Усмішка Пенте була ясна, мов новий гріш. Вона була холодною водою для мого висхло-го, втомленого серця.

Мила усмішка молодої жінки. На світі немає нічого кращого. Вона вартує більшого, ніж сіль. Без неї щось у нас нездужає й помирає. Я в цьому певен. Така проста штука. Як дивно. Як чудово й дивовижно.

Пенте на мить заплющила очі, беззвучно ворущачи ротом і добираючи слова для свого вірша.

Тоді розплющила очі й заговорила атурською:

Палаючи, мов гілка,
Говорить Квоут.
Але вуста, що чобітьми грозять,
Показують ведмедя, що танцює.

Я всміхнувся так широко, що аж обличчя заболіло.

— Він чудовий, — чесно сказав я. — Це перший вірш, створений для мене.

* * *

Після розмови з Пенте мені стало значно краще. Я не був певен щодо того, фліртували ми чи ні, та це, в принципі, не мало значення. Мені було достатньо знати, що в Герті є принаймні одна людина, яка не бажає мені смерті.

Я пішов до дому Вашет, як це зазвичай бувало після трапез. Почасти я сподівався, що вона зустрине мене, усміхнена

й саркастична, а неприємні емоції, що виникли вранці, ми мовчки залишимо позаду. З іншого боку, я також боявся, що вона навідріз відмовиться зі мною розмовляти.

Вийшовши на узвишшя, я побачив, як вона сидить на дерев'яній лаві біля своїх дверей. Вона притулилася до нерівної кам'яної стіни свого будинку, наче просто насолоджувалася пообіднім сонцем. Я глибоко вдихнув і випустив повітря із себе, відчуваючи, як розслабляюся.

Але підійшовши ближче, я побачив її лице. Вона не всміхалася. І не ховалася за адемацькою маскою байдужості. Вона стежила за моїм наближенням із похмурим, наче в повісельника, обличчям.

Я заговорив, щойно опинився досить близько, і серйозно промовив:

— Вашет, я...

Вашет, не встаючи, підняла руку, і я замовкнув так швидко, ніби вона вдарила мене по зубах.

— Від перепросин зараз жодної користі, — сказала вона беземоційним голосом, холодним, наче шифер. — Нічому з того, що ти тепер скажеш, немає віри. Ти знаєш, що я по-справжньому сердита, тож охоплений страхом.

Це означає, що я не можу довіряти жодному твоєму слову, позаяк вони породжені страхом. Ти розумний, чарівливий і брехливий. Я знаю, що ти можеш змінювати світ словами. Тому не слухатиму.

Вона змінила положення на лаві, а тоді продовжила:

— Я ще на початку зауважила в тобі певну лагідність. Вона рідко трапляється в таких молодих людей, і великою мірою саме вона переконала мене, що тебе варто навчати. Однак із плином часу я помічаю дещо інше. Якесь інше обличчя, аж ніяк не лагідне. Я відмахувалася від цього як від спалахів фальшивого світла, думаючи, що то юнацькі вихвалання чи дивні жарти варвара.

Але сьогодні, поки ти говорив, мені спало на думку, що та лагідність була маскою. А це інше, не зовсім помітне обличчя, ця темна й безжальна сутність, є істинним обличчям, що ховається всередині.

Вашет зміряла мене довгим поглядом.

— У тобі є щось бентежне. Шегін помітила це в тому, як ти спілкуєшся. Це не брак летані. Але це посилює, а не послаблює мою настороженість. Це означає, що в тобі є щось глибше за летані. Те, чого летані виправити не може.

Вона зазирнула мені в очі.

— Якщо це правда, то я дарма тебе навчала. Якщо тобі вистачало розуму так довго показувати мені фальшиве обличчя, то ти становиш небезпеку не лише для школи. Якщо це так, то Карсерет має рацію й тебе слід хутко вбити заради безпеки всіх причетних.

Вашет звелася на ноги, рухаючись так, ніби дуже втомилася.

— Так я думала сьогодні. І продовжу думати ще не одну годину вночі. Завтра в мене буде рішення. Скористайся цим часом, щоб упорядкувати свої думки та приготуватися так, як це, на твою думку, буде найкраще.

А тоді, не дивлячись мені в очі, Вашет розвернулася й пішла до хати, беззвучно зачинивши за собою двері.

* * *

Якийсь час я вештався без пуття. Сходив подивитися на меч-дерево, сподіваючись знайти там Селеан, але її ніде не було видно. Споглядання ж самого дерева мене геть не заспокоїло. Принаймні того дня.

Тож я пішов до купалень, де безрадісно стирчав у воді. Відтак уперше після удару Вашет зауважив у одному із дзеркал, розвішаних по менших приміщеннях, своє лице. Половина обличчя виявилася червоною й розпухлою, довкола скроні й щелепи починали синіти й жовтіти синці. Також у мене намітилося щось схоже на великий і темний синець під оком.

Витріщившись на себе у дзеркало, я відчув, як глибоко в нутрощах у мене спалахує притлумлений гнів. Я вирішив, що стомився безпорадно чекати, поки інші вирішують, раді мені тут чи не раді. Я грав у їхню гру, вивчив їхню мову, незмінно виявляв увічливість, а за це зі мною поводитися наче з собакою. Мене били, брали на кпини, мені погрожували смертю й навіть дечим гіршим. Досить із мене.

Тож я поволі обійшов Герт. Відвідав близнючок, говірку кузню та кравця, в якого купив одяг. Товариськи потеревенив, коротаючи час, ставлячи запитання та вдаючи, що не маю такого вигляду, ніби кілька годин тому мене побили до непритомності.

Мої приготування тривали довго. Я пропустив вечерю, і повернувся до школи тоді, коли небо вже почало темніти. Я пішов просто до своєї кімнати й зачинив за собою двері.

Тоді висипав на ліжко речі, які тримав у кишнях, як куплені, так і крадені. Дві чудові, м'які свічки із бджолиного воску. Довгий шматок ламкої сталі, частина погано викуваного меча. Котушка криваво-червоної нитки. Маленька пляшечка води з купалень, закрита на корок.

Останню я міцно стиснув у кулаці. Більшість людей не розуміє, як багато тепла міститься у воді. Тому її так довго треба кип'ятити. Хоча гарячущий басейн, із якого я набрав воду, був розташований більш як за пів милі звідти, те, що я тримав у руці, було корисніше для симпатика, ніж розжарена вуглинка. Ця вода містила в собі вогонь.

Я згадав про Пенте й відчув різкий напад жалю. Відтак узяв свічку й заходився крутити її в руках, зігріваючи власною шкірою, розм'якшуючи віск і починаючи ліпити з нього ляльку.

Я сидів у себе в кімнаті й думав темні думи, а тим часом у небі остаточно згасло світло. Я оглянув знаряддя, які зібрав, і в глибині душі зрозумів: іноді ситуація стає такою заплутаною, що слова ніяк не допомагають. Тепер, коли слова мене підвели, який іще вибір у мене залишається?

Та й що взагалі в нас залишається, коли слова підводять?

Розділ сто двадцять перший

Коли слова підводять

Коли я наблизився до будинку Вашет, уже давно стемніло, та в її вікні мерехтіло свічкове сяйво. Я не сумнівався, що вона була ладна вбити чи скалічити мене заради добра всього Адемере,

проте Вашет була по-справжньому обережна. Спершу вона добре подумає над цим цілу ніч.

Не маючи нічого в руках, я тихенько постукав у її двері. За мить вона відчинила. На ній досі були червоні шати найманця, проте вона зняла більшу частину шовкових зав'язок, завдяки яким одяг щільно прилягав до тіла. Очі в неї були стомлені.

Коли Вашет побачила, що там стою я, її уста міцно стиснулись, і я зрозумів: заговорю — вона не послухає. Тож я зробив жест «благання» й відступив у темряву, подалі від свічкового сяйва. Я вже знав її досить добре, щоб бути певним у її цікавості. Коли я відступив, її очі підозріливо примружились, але повагавшись якусь мить, вона пішла за мною. Меча із собою не взяла.

Ніч була ясна, і нам освітлював шлях кавалок місяця. Я повів Вашет у пагорби, подалі від школи, подалі від розсіяних будиночків і крамничок Герта.

Пройшовши понад милю, ми дісталися того місця, яке я обрав. Маленького гайка з високою купою каміння, що приховає будь-який шум від сплячого містечка.

Між деревами падало навскіс місячне сяйво, освітлюючи темні силуети на крихітному відкритому просторі, що заховався між каменів. Там стояли дві маленькі дерев'яні лавки. Я обережно взяв Вашет попід руку і провів її до лавок.

Я поволі сягнув у глибоку підвітряну тінь одного з дерев неподалік і витягнув свій шейд. Обережно накинув його на низьку гілку так, що він повис між нами темною фіранкою.

Відтак я сів на другу лаву, нагнувся й узявся за застібки на футлярі своєї лютні. Коли вони одна за одною розстебнулися, лютня у футлярі видала знайомий гармонійний звук, неначе рвалася на волю.

Я дістав її та обережно заграв.

Я вимостив деку лютні ганчіркою, щоби стишити звук, бо не хотів, щоб він долинув до кам'янистих пагорбів. А ще переплів струни частиною червоної нитки. Почасти для того, щоб струни не дзвеніли надто радісно, а почасти — у відчайдушній надії на те, що вона принесе мені удачу.

Почав я з «У сільській кузні». Співати не став: побоювався, що Вашет образиться, якщо я зайду аж так далеко. Однак ця пісня навіть без слів схожа на ридання. Це музика, що говорить про порожні кімнати, холодне ліжко й утрачене кохання.

Я без паузи перейшов до «Вайолет тут», а далі — до «Додому, західний вітре». Остання пісня була однією з улюблених у моєї матері, і, граючи цю пісню, я згадав про неї й заплакав.

Відтак зіграв пісню, що ховається в самій середині мене. Ту музику без слів, що ходить таємними куточками мого серця. Я виконував її обережно, повільно, стиха награвши серед темної нічної тиші. Хотів би сказати, що це щаслива пісня, що вона солодка і яскрава, але це не так.

І врешті я зупинився. Кінчики пальців палали й боліли. Я протягом місяця зовсім не музикував, і мозолі на них зникли.

Підвівши погляд, я zobачив, що Вашет відсунула мій шейд і стежить за мною. Місяць висів у неї за спиною, і виразу її обличчя я не бачив.

— Ось чому я не маю ножів замість рук, Вашет, — тихо промовив я. — Ось хто я такий.

Розділ сто двадцять другий

Відхід

Наступного ранку я прокинувся рано, поїв швидко й повернувся до себе в кімнату, коли більша частина школи ще й не заворушилася в ліжках.

Я завдав на плечі лютню й дорожню торбу. Закутався в шейд, пересвідчившись у тому, що все необхідне належним чином заховане в кишнях: червона нитка, воскова лялька, ламке залізо, пляшечка з водою. Відтак надів каптур шейда й покинув школу, подавшись до будинку Вашет.

Між другим і третім стуком у двері Вашет відчинила. Вона була без сорочки та стала у дверях з оголеними грудьми. Зміряла мене пильним поглядом, зауваживши мій плащ, мою дорожню торбу й лютню.

— Цей ранок у мене став прийомним, — сказала вона. — Заходь. Вітер у таку ранню годину студений.

Я зайшов усередину й перечепився через поріг, заточившись так, що мимоволі сперся рукою на плече Вашет, аби відновити рівновагу. При цьому моя долоня незграбно заплуталася в її волоссі.

Зачиняючи за мною двері, Вашет хитнула головою. Не переймаючись своєю майже цілковитою голизною, завела обидві руки за голову й почала заплітати половину розпущеного волосся в коротку тугу косу.

— Сьогодні, коли сонце ледве показалося в небі, до мене у двері постукала Пенте, — невимушено повідомила вона. — Вона знала, що я сердита на тебе. І, хоч і не відала, що ти накоїв, закинула за тебе слівце.

Тримаючи косу однією рукою, Вашет потягнулася до червоної нитки й зав'язала її.

— А тоді, не встигли мої двері зачинитися, як до мене завітала Карсерет. Вона поздоровила мене з тим, що я нарешті повелася з тобою так, як ти заслуговуєш.

Вашет сягнула назад, щоб заплести волосся з другого боку, спритно крутячи пальцями.

— Обидві подіяли мені на нерви. Вони не мали права говорити мені про мого учня.

Вона зав'язала другу косу.

— Тоді я взяла й подумала: чію думку я поважаю більше? — глянула на мене, показуючи, що це — запитання, на яке я маю відповісти.

— Ти більше поважаєш власну думку, — сказав я.

Вашет широко всміхнулася.

— Точно. Але Пенте також не зовсім дурепа. А Карсерет, коли на неї знаходить, може бути сердита, як чоловік.

Вона взяла довгу смугу темного шовку та обгорнула нею тулуб, плечі й оголені груди, які тканина підтримувала і щільно притискала до тулуба. Відтак Вашет заправила кінчик тканини всередину, і вона якимось робом залишилася міцно закріпленою. Я вже кілька разів бачив, як Вашет це робить, але як це насправді працює, залишалася для мене таємницею.

— І що ти вирішила? — запитав я.

Вона накинула через голову криваво-червону сорочку.

— Ти залишаєшся головоломкою, — промовила Вашет. — Лагідний, бентежний, розумний, дурний, — із сорочки виринула її голова, і вона серйозно поглянула на мене. — Але людина, яка ламає головоломку, бо не може її розгадати, покинула летані. Я не така.

— Я радий, — мовив я. — Мені було б неприємно піти з Герта. Тут Вашет здійняла брову.

— Насмілюся сказати, що так, — вона показала рукою на футляр із лютнею, що висів у мене на плечі. — Залиш його тут, бо інакше піде поголос. І торбу свою зостав. Зможеш віднести їх до своєї кімнати згодом.

Вона задумливо поглянула на мене.

— А от плащ візьми. Я покажу тобі, як битися в ньому. Такі речі можуть бути корисними, та лише якщо через них не перечіпляться.

* * *

Я повернувся до навчання так, ніби майже нічого не сталося. Вашет показала мені, як не перечіплятися через власний плащ. Як за допомогою нього зв'язати зброю чи обеззброїти когось необачного. Вона зауважила, що плащ дуже гарний, міцний і довговічний, але, здається, так і не помітила в ньому нічого незвичайного.

День минав за днем. Я продовжував вести тренувальні бої із Селеан і врешті навчився захищати свої дорогоцінні статеві органи від усіляких безцеремонних нападів. Мало-помалу я став досить вправним, щоб ми були майже рівними під час боїв і по черзі перемагали одне одного.

Я навіть кілька разів поговорив із Пенте під час трапез і радів, що хоч одна людина готова раз у раз усміхатися, дивлячись на мене.

Однак у Герті мені тепер було не по собі. Надто вже близько я підійшов до катастрофи. Розмовляючи з Вашет, я завжди двічі думав над кожним словом. Над деякими словами думав тричі.

І хоча Вашет начебто знову стала такою іронічною й усміненою, як була, я раз у раз помічав, що вона стежить за мною з похмурим обличчям і уважним поглядом.

Із плином часу напруженість між нами поступово спала, стухнувши так само повільно, як синці в мене на обличчі. Мені подобається думати, що врешті вона зникла б остаточно. Але ми не мали на це достатньо часу.

* * *

Це прийшло наче грім із ясного неба.

Вашет відчинила двері, коли я в них постукав. Але, замість вийти надвір, стала на порозі.

— Завтра в тебе випробування, — нагадала вона.

Якусь мить я не розумів, про що вона говорить. Я дуже зосередився на уроках фехтування, на тренувальних боях із Селенан, на мові, на летані. Вже й забув, навіщо все це потрібно.

Я відчув, як у мене в грудях миттєво зріс захват, а за ним у животі зав'язався холодний вузол.

— Завтра? — дурнувато бовкнув я.

Вашет кивнула і злегка всміхнулася, побачивши вираз мого обличчя.

Її стримана реакція аж ніяк мене не заспокоїла.

— Так швидко?

— Шегін гадає, що так буде найкраще. Якщо зачекати ще місяць, може піти ранній сніг, який завадить тобі піти своєю дорогою.

Я завагався, а тоді сказав:

— Вашет, ти кажеш мені не всю правду.

Знову легка усмішка й невеличкий порух плечей.

— Маєш рацію, хоча Шегін і справді вважає, що чекати нерозважливо. Тобі властивий певний шарм, незграбний, варварський. Що довше ти будеш тут, то більше людей відчуватиме до тебе приязнь...

Я відчув, як холод проникнув у мене глибше.

— А якщо вже мене мають скалічити, то краще було б, якби це сталося, поки ще не так багато людей зрозуміло, що я насправді

реальна особистість, а не якийсь там безликий варвар, — суворо промовив я — щоправда, не так суворо, як хотів.

Вашет опустила погляд, а тоді кивнула.

— Ти цього точно не чув. Але Пенте два дні тому, сперечаючись із Карсерет через тебе, наставила їй синець під оком. Се-леан теж тебе полюбила й розмовляє з іншими дітьми. Вони стежать за вами з дерев, поки ви тренуєтеся, — вона застигла на мить. — А ще є інші.

Тепер, коли минуло стільки часу, я знав достатньо, щоби правильно витлумачити нетривале мовчання Вашет. Раптом її стриманий настрій, її спокій стали набагато зрозумілішими.

— Шегін має дбати про інтереси школи, — продовжила Вашет. — Має ухвалювати рішення по справедливості. Вона не може дозволити собі зважити на те, що ти декому подобаєшся. Водночас, якщо вона ухвалить правильне рішення і воно не сподобається багато кому в школі, також вийде недобре, — вона ще раз знизала плечима. — Отже...

— Я готовий?

Вашет довго мовчала, а тоді промовила:

— Непросте запитання. Запрошення до школи — це не лише питання навичок. Це випробування на пристосованість, на сумісність. Якщо хтось із нас провалюється, нам можна спробувати ще. Темпі чотири рази проходив випробування, перш ніж його прийняли. А в тебе буде лиш один шанс, — вона поглянула на мене. — І час для нього настав, готовий ти чи ні.

Розділ сто двадцять третій

Кружляння листка

Наступного ранку Вашет прийшла по мене, коли я саме доїдав сніданок.

— Ходімо, — сказала вона. — Карсерет усю ніч вимолювала бурю, але зараз просто сильний вітер.

Я не знав, що це означає, та питати все одно якось не хотілося. Я здав свою дерев'яну тарілку й розвернувся, а тоді

побачив, що поряд стоїть Пенте і в неї на шелепі злегка жовтіє синець.

Вона не сказала нічого — просто взяла мене за руки, відкрито демонструючи підтримку. А тоді міцно мене обійняла. Я здивувався, що її голова дійшла мені лише до грудей. Уже й забув, яка Пенте маленька. У їдальні було навіть тихіше, ніж зазвичай, і всі стежили за мною, хоч ніхто й не витріщався.

Вашет провела мене до крихітного парку, в якому ми зустрілися вперше, і почала нашу звичну розтяжку на гнучкість. Її звичність розслабила мене, притлумила мою тривогу так, що вона стала лише ледь помітною. Коли ми закінчили, Вашет провела мене в ізольовану долину меч-дерев. Я не здивувався. Де ще проводити випробування?

На відкритому полі довкола дерева порізно стояло з десяток людей. Більшість із них були вбрані в червоні шати найманців, але я побачив трьох у світлішому одязі. Я здогадувався, що то важливі члени громади чи, може, найманці, які відійшли від справ, та не розривають зв'язку зі школою.

Вашет показала на дерево. Спершу я подумав, що вона привертає мою увагу до його руху. День, як вона вже сказала, був доволі вітряний, і гілля несамовито гамселило порожнє повітря. А тоді я помітив на стовбурі полиск металу. Придивившись уважніше, розгледів там меч, прив'язаний до стовбура дерева.

Згадалось, як Селеан танцювала поміж гострих листків, щоб лягнути по стовбуру. Ну звісно.

— Довкола підніжжя дерева є кілька речей, — промовила Вашет. — Твоє випробування таке: підійти, обрати одну й винести її.

— І це випробування? — запитав я. Прозвучало трохи різкіше, ніж я сподівався. — Чому ти мені не сказала?

— А чому ти не спитав? — сухо відказала вона, а тоді лагідно поклала руку мені на передпліччя й додала: — Я сказала б. Рано чи пізно. Але знала: якщо скажу тобі надто швидко, ти спробуєш це зробити й нашкодиш собі.

— Що ж, дякувати Богові, що ми відклали це на сьогодні, — промовив я, а тоді зітхнув. «Покірне вибачення». — Що станеться, якщо я пройду туди й мене поріже на шматки?

— Зазвичай поранення — це норма, — сказала Вашет і відтягнула комір своєї сорочки, показуючи пару знайомих шрамів на плечі, блідих і тонких. — Питання в тому, наскільки сильне, в якому місці та як ти поведешся, — вона повернула сорочку на місце. — Листя ріже неглибоко, але бережи обличчя й шию. Місця, в яких тягнуться судини й сухожилки, близькі до поверхні. Поранення на грудях чи передпліччі легко підлатати. А відтяте вухо — не так легко.

Я подивився на дерево, яке саме перехопило порив вітру й несамовито заметляло гіллям.

— Що заважає проповзти туди накарачках?

— Гордість, — мовила Вашет, придивившись до мого обличчя. — Ти хочеш бути відомим як людина, що повзла під час випробування?

Я кивнув. Для мене це було особливо великою проблемою. Я, як варвар, мусив доводити вдвічі більше.

Я ще раз поглянув на дерево. Від кінців невгамовних гілок до стовбура було тридцять футів. Я згадав шрами, які бачив на тілі Темпі, на обличчі Карсерет.

— Отже, це випробування на сміливість, — сказав я. — Випробування на гордість.

— Це випробування багато на що, — відповіла Вашет. — Чимало значить твоя поведінка. Можна затулити лице руками й помчати вперед. Як-не-як, найшвидший шлях — найпряміший. Але що це говорить про тебе? Ти бик, який пре наосліп? Ти тварина без витонченості чи грації? — вона похитала головою й насупилася. — Від свого учня я чекаю більшого.

Я примружив очі, намагаючись побачити, які ще речі зібрані довкола дерева.

— Напевно, питати, який вибір гідний, мені не можна.

— Гідних виборів багато, а негідних — набагато більше. У всіх усе по-різному. Багато про що говоритиме річ, яку ти принесеш. Багато про що говоритиме те, що ти зробиш із цієї річчю опісля. Багато про що говоритиме твоє поведження, — вона низзала плечима. — Все це Шегін візьме до уваги, перш ніж вирішити, чи приймати тебе до школи.

— Якщо вирішувати має Шегін, то чому тут стільки інших людей?

Вашет вимучено всміхнулася, і я побачив у глибині її очей приховану тривогу.

— Шегін не уособлює всю школу, — вона показала на аде-мів, що стояли вдалині, довкола меч-дерева. — І тим паче не представляє весь шлях Латанти.

Я роззирнувся довкола й усвідомив, що нечисленні сорочки не червоного кольору довкола не світлі, а білі. То були голови інших шкіл. Вони прибули сюди, щоб подивитись, як варвар пройде випробування.

— Це звичне явище? — запитав я.

Вашет мотнула головою.

— Я могла б удати, що нічого не знаю. Проте підозрюю, що Карсерет усім розпатякала.

— Чи можуть вони скасувати рішення Шегін? — запитав я.

Вашет мотнула головою.

— Ні. Це її школа, її рішення. Ніхто не оскаржив би її права його ухвалювати, — вона змахнула рукою збоку. «Однак...»

— Чудово, — сказав я.

Вашет потягнулася й узяла мене обома руками за одну долоню, потиснула її, а тоді випустила.

Я пройшов до меч-дерева. Вітер на якусь мить ослаб, і густа крона з повислих гілок нагадала мені про дерево, на якому я зустрів Ктей. Спогад був не з утішних.

Я подивився на кружляння листя, намагаючись не думати про його гостроту. Про те, як воно врізатиметься в мою плоть. Як воно може пролетіти крізь тонку шкіру моїх рук і розітнути ніжні сухожилки під нею.

Від краю крони до безпечного стовбура явно було не більш як тридцять футів. У певному розумінні не надто далеко...

Я згадав, як Селеан нестримно гасала поміж листя. Згадав, як вона скакала й відмахувалася від гілок. Якщо вона може, то, безумовно, можу і я.

Однак, уже подумавши про це, я зрозумів, що це просто не так. Селеан бавилася тут усе життя. Була тоненька, мов гілочка,

прудка, як цвіркун, і вдвічі менша за мене. Порівняно з нею я був незграбним ведмедем.

Із віддаленого боку дерева я побачив кількох адемських найманців. Також там перебували двоє білих сорочок — ті, які більше лякали. Я відчував на собі їхні погляди й дивним чином зрадів.

На самоті легко боятися. Легко зосередитися на тому, що може ховатися в п'їтьмі у кінці сходів, які ведуть до льоху. Легко зациклитися на чомусь неконструктивному, приміром, на тому, яке це безумство — ввійти в шалену круговерть ножів. На самоті легко сп'їтнїти, запанїкувати, розклеїтися...

Проте я був не сам. І стежили за мною не лише Вашет і Шегін. Там були десяток найманців і голови інших шкіл на додачу. Я мав глядачів. Був на сцені. А я нїде не почуваюся так комфортно, як на сцені.

Я зачекав зовсім поряд із кінцями найдовших гілок, намагаючись уловити паузу в їхньому русі. Я сподївався, що їхнє безладне кружляння всього на мить зупиниться й відкриє шлях, яким можна буде проскочити, відбиваючи будь-які листки, що опиняться надто близько. Я мїг відбити їх від обличчя «віяловою водою».

Я стояв біля краю крони й дивився, чекаючи на паузу, стараючись вирахувати закономірність наперед. Рух дерева заспокоював мене, як і безліч разів до цього. Він був прекрасний, завжди по колу чи по дузі.

Спостерїгаючи та злегка зачарувавшись рухом дерева, я відчув, як мій розум легко поринув у чисту порожнечу «кружляння листка». Я усвідомив, що насправді дерево рухається аж нїяк не безладно. Насправді воно утворює візерунок із нескінченних мінливих візерунків.

А тоді я з відкритим і порожнім розумом уздрів, як вітер переді мною розійшовся. Неначе інїй утворився на чистій віконній шибці. Ось переді мною нїчого нема, а за мить я побачив ім'я вітру так само чітко, як свої п'ять пальців.

Я швидко роззирнувся довкола, чудуючись йому. Відчув його обриси в себе на язиці та збагнув, що можу розбурхати

його, перетворити на бурю, якщо забажаю. А можу стихити його до шепоту, так, що меч-дерево застигне та спорожніє.

Однак це видавалося неправильним. Натомість я просто широко розплющив очі назустріч вітру і став пильнувати, де він забажає штовхнути гілля. Пильнувати, де він ворухне листям.

Відтак я ступив під крону, так само спокійно, як ви пройшли б у власні парадні двері. Ступив два кроки, а тоді зупинився: переді мною розітнуло повітря двійко листків. Я ступив убік і вперед, тим часом як вітер закрутив іншою гілкою позаду мене.

Я крокував між танцюючих гілок меч-дерева. Не біг, не безтямно відбивався від них руками. Я ступав обережно, цілеспрямовано. До мене дійшло: саме так Шегін рухається, коли б'ється. Нешвидко, хоч іноді вона й буває швидкою. Вона рухалась ідеально, завжди опиняючись там, де треба.

Я й незчувся, як ступив на темну землю, що оточувала колом широкий стовбур меч-дерева. Листя, що кружляло, туди не доходило. Тимчасово убезпечившись, я розслабився й зосередився на тому, що чекало там на мене.

Меч, який я бачив із краю галявини, був прив'язаний до дерева білим шовковим шнурком, який обвивався довкола стовбура. Меч був наполовину вийнятий із піхов, і я бачив, що клинок у нього приблизно як у меча Вашет. Його метал відзначався дивною, відшліфованою сірістю без жодного сліду чи ганджу.

Поряд із деревом на маленькому столику лежала знайома червона сорочка, охайно складена вдвоє. Лежали стріла з яскраво-білим оперенням і полірований дерев'яний циліндр із тих, що в них тримають сувої.

Мені в око впав яскравий блиск, і я повернувся, а тоді побачив товстий золотий зливоч, який уместився в темній землі поміж коріння дерева. Чи справді це золото? Я нагнувся й торкнувся його. Він холодив мені пальці й був надто важкий, щоб його можна було вирвати з землі однією рукою. Скільки він важить? Сорок фунтів? П'ятдесят? Цього золота вистачило б, щоб я залишався в Університеті вічно, хай як безбожно мені підійматимуть плату за навчання.

Я поволі обійшов стовбур меч-дерева й побачив, що на одній низькій гілці тріпотить клаптик шовку. Ось іще один меч — уже більш пересічний, повислий на такому самому білому шнурку. Три блакитні квітки, перев'язані блакитною стрічкою. Потьмянілий вінтський півгриш. Довгий плаский гострий камінь, темний від олії.

А тоді я пройшов до іншого боку дерева й побачив свій футляр для лютні, невимушено притулений до стовбура.

Побачивши його там і усвідомивши, що хтось заходив до мене в кімнату й забрав футляр у мене з-під ліжка, я сповнився раптового, жахливого гніву. Ще гірше стало через те, що я знав, якої думки адеми про музикантів. Виходить, вони знають, що я не просто варвар, а ще й дешева вульгарна шльондра. Його залишили там, щоб із мене покепкувати.

Я вже називав ім'я вітру, коли був охоплений жахливим гнівом, у Імрі після того, як Емброуз розбив мою лютню. І я вигукнув його в жаху та гніві, коли мусив захищатися від Фелуріан. Але цього разу знання про нього не прийшло до мене разом із якоюсь сильною емоцією. Я обережно прослизнув у нього так, як простягають руку, ловлячи насінину чортополоху, що летить собі помаленьку.

Тож побачивши свою лютню, я від зіткнення з вихором палких почуттів стрімко вилетів із «кружляння листка», наче підбитий каменем горобець. Ім'я вітру розірвалося на шматки, покинувши мене порожнім і сліпим. Оглядаючи божевільний танець листя, я не міг побачити жодної закономірності — бачив лише, як ріже повітря тисяча підхоплених вітром бритв.

Я закінчив повільні оглядини дерева й відчув, як шлунок зав'язується вузлом від тривоги. Завдяки наявності лютні одне стало очевидно: будь-який із цих предметів може бути пасткою, яку мені хтось залишив.

Вашет казала, що випробування — це більше, ніж те, що я принесу від дерева. Річ також була в тому, як я принесу це й що я робитиму з цим опісля. Якщо я витягну важкий золотий зливоч і передам його Шегін, чи не покаже це, що я готовий

принести школі гроші? Чи це означатиме, що я ладен жадібно хапатися за щось важке й незграбне, хай це й наражає мене на небезпеку?

Те саме стосувалося будь-якої з отих речей. Якби я взяв червону сорочку, мене можна було б сприйняти як людину зі шляхетним прагненням носити її або ж як нахабу, що вважає себе досить вправним, щоби стати до їхніх лав. Іще більшою мірою це стосувалося давнього меча, що там висів. Я не сумнівався, що для адемів він цінний, як дитя.

Я поволі оглянув дерево ще раз, удаючи, ніби замислююся над вибором, але насправді лише тягнучи час. Я нервово оглянув предмети вдруге. Маленька книжечка з латунним замком. Веретено з сірою вовняною ниткою. Гладенький круглий камінець, покладений на чисту білу серветку.

Дивлячись на все це, я збагнув, що будь-який мій вибір можна трактувати в безліч способів. Я й близько не знав достатньо про адемську культуру, щоби здогадуватися, про що може сигналізувати мій предмет.

Та й навіть якби я здогадувався, без імені вітру, що провело б мене назад крізь крону, мене порізало б на шматки під час відходу від дерева. Мабуть, недостатньо сильно, щоби скалічити, але достатньо, щоб дати зрозуміти, що я незграбний варвар, якому тут очевидно не місце.

Я ще раз поглянув на золотий зливok. Якщо оберу його, то принаймні зможу виправдати його вагою незграбний вихід. Можливо, це ще можна буде гарно подати...

Я нервово обігнув дерево втретє. Відчув, як вітер посилився, рвучко повіявши так, що гілля заметлялося несамовитіше, ніж раніше. Із мого тіла полився піт, від якого я захолов і затремтів.

І в цю бентежну мить я раптом особливо гостро усвідомив, як несподівано й наполегливо почав тиснути на мене сечовий міхур. Мою біологію не обходила серйозність ситуації, і мене охопило потужне бажання справити природну потребу.

Тож посеред бурі ножів, посередині свого випробування, що також правило за суд наді мною, я думав про те, чи не помочитися

на священне меч-дерево на очах у двох десятків гордих і смертоносних найманців.

Ця думка була така страшна й недоречна, що я вибухнув реготом. А коли сміх вирвався з мене, напруження, яке стискало мені шлунок і дряпало м'язи спини, зникло саме собою. Хай який вибір я зроблю, він має бути кращим, аніж помочитися на Латанту.

Тієї миті, коли я вже не кипів від гніву й не був охоплений страхом, я поглянув на листя, що рухалося довкола мене. Раніше, коли мене покидало ім'я вітру, воно завжди меркло, наче сон після пробудження, недосяжне, як луна чи зітхання, що стихає.

Але цього разу вийшло інакше: я годинами спостерігав за тим, як рухається це листя. Я визирнув із-поміж гілок дерева і згадав, як Селеан скакала та крутилася, сміялася й бігла.

І воно знайшлося. Наче ім'я давнього друга, що просто вилетіло на мить із голови. Я поглянув між гілок і побачив вітер. Лагідно вимовив його довге ім'я, і вітер злагіднів. Видихнув його, неначе прошепотів, і вітер уперше, відколи я прийшов до Герта, затих і повністю заспокоївся.

У цьому місці нескінченного вітру здавалося, ніби світ раптом затамував подих. Нескінченний танець меч-дерева сповільнився, а тоді спинився. Неначе воно відпочивало. Неначе воно вирішило мене відпустити.

Я відступив від дерева й поволі пішов до Шегін, нічого із собою не взявши. Ідучи, я підняв ліву руку і провів розкритою долонею по гострому, як бритва, краю навислого листка.

Я став перед Шегін, зупинившись на поважній відстані від неї. Поки я стояв, моє лице було байдужливою маскою. Я стояв цілковито мовчазний, абсолютно нерухомий.

Я простягнув ліву руку закривавленою долонею догори та стиснув її в кулак. Цей жест означав «готовність». Крові було більше, ніж я очікував, і вона виступила між моїми пальцями й потекла по тильному боку долоні.

Коли минула одна довга мить, Шегін кивнула. Я розслабився, і лише тоді вітер повернувся.

Розділ сто двадцять четвертий

Про імена

— Ти, — промовила Вашет, поки ми йшли між пагорбів, — жаклиний бундючний демонстративний негідник. Ти знаєш це?

Я злегка схилив голову в її бік і граційно зробив жест «позитивне прийняття».

Вона дала мені потиличника.

— Годі гнути кирпу, осел мелодраматичний. Ти можеш обдурити їх, але не мене.

Вашет піднесла руку до грудей, неначе пліткуючи.

— Ви чули, що Квоут приніс із меч-дерева? Те, чого не може зрозуміти варвар: тишу та спокій. Серце Адемре. Що він запропонував Шегін? Готовність проливати кров за школу.

Вона поглянула на мене. На її обличчі відобразалося щось середнє між огидою й веселістю.

— Серйозно, ти наче з книжки казок прийшов.

Я показав жестом: «Милостиве, улесливе, стримане, лагідне прийняття».

Вашет простягнула руку й сильно вдарила мене по вуху пальцем.

— Ой! — я розреготався. — Гаразд. Але не смій звинувачувати мене в мелодраматичності. Ви самі — один великий суцільний драматичний жест. Ця тиша. Цей криваво-червоний одяг. Ця прихована мова. Секрети й таємниці. Можна подумати, ніби все ваше життя — це суцільна вистава, — я зазирнув їй у вічі. — І це я сказав у будь-якому сенсі, хоч прямому, хоч переносному.

— Що ж, ти справив враження на Шегін, — визнала вона. — А це — найважливіше. І ти зробив це в такий спосіб, що голови інших шкіл не зможуть надто сильно бурчати. А це також найважливіше.

Ми дісталися свого пункту призначення, невисокої трикімнатної будівлі поряд із маленьким загоном для кіз, побудованим із колотої деревини.

— Ось хто подбає про твою руку, — сказала Вашет.

— А як же аптекарка? — запитав я.

— Аптекарка — близька подруга матері Карсерет, — пояснила Вашет. — І я не допущу, щоб вона доглядала твої руки, навіть за золото, — вона кивнула на будинок, що стояв поблизу. — Зате до Делна я звернулася б сама, якби мене треба було підлатати.

Вона постукала у двері.

— Може, ти й належиш до школи, та не забувай, що я все одно твоя вчителька. Я завжди знаю, як краше.

* * *

Згодом, коли моя рука була туго забинтована, ми з Вашет зустрілись із Шегін. Ми перебували у приміщенні, якого я ще ніколи не бачив, меншому за ті, в яких ми обговорювали летані. Там стояв маленький неохайний письмовий стіл, ваза з квітами й кілька кріселець зі зручними подушками. На одній стіні висіла картина із зображенням трьох птахів у польоті на тлі призахідного неба — не намальована, а складена з тисяч шматочків яскравої емальованої мозаїки. Я підозрював, що ми опинилися в аналозі кабінету Шегін.

— Як твоя рука? — запитала вона.

— Добре, — відповів я. — Поріз неглибокий. Делн накладає шви найдрібнішими стібками, які я коли-небудь бачив. Він просто надзвичайний.

Шегін кивнула. «Схвалення».

Я підняв ліву руку, загорнуту в чисте біле полотно.

— Найважче буде чотири дні нічого не робити цією рукою. Я вже почуваюся так, ніби мені порізало не руку, а язик.

Тут Шегін несподівано для мене злегка всміхнулася. Товариський вираз її обличчя був великою похвалою.

— Ти сьогодні непогано показав себе. Про це говорять усі.

— Гадаю, ті нечисленні люди, які це бачили, мають кращі теми для обговорення, — скромно заявив я.

«Веселе здивування».

— Може, це й так, але ті, хто стежив зі схованок, поза сумнівом, розповідатимуть, що вони бачили. Сама Селеан, напевно,

вже розповіла сотні людей, якщо мої здогади правильні. До завтра всі вже очікуватимуть, що від твоєї ходи труситиметься земля, неначе ти — сам Ейте, який тимчасово повернувся до нас.

Я не знав, що й сказати, тому промовчав. У мене таке буває рідко. А втім, як я вже казав, я вчився.

— Я чекала нагоди дещо з тобою обговорити, — сказала Шегін. «Насторожена цікавість». — Привівши тебе сюди, Темпі розповів мені довгу історію про ваші спільні мандри, — додала вона. — Про ваші пошуки бандитів.

Я кивнув.

— Чи правда, що ти знищив частину людей магією крові, а тоді викликав блискавку, щоби знищити решту?

Тут Вашет підвела погляд і по черзі поглянула на кожного з нас. Я вже так звик розмовляти з нею атурською, що мені дивно було бачити, як на її обличчі відображається невиразна адемська байдужість. І все ж я здогадувався, що вона здивована. Вона не знала.

Я подумав, чи не спробувати якось пояснити свої дії, та відтак вирішив, що не варто.

— Так.

— Отже, ти могутній.

Я ще ніколи не думав про це таким чином.

— Маю певну силу. Є й могутніші люди.

— І тому ти шукаєш кетану? Щоби здобути силу?

— Ні. Я шукаю з цікавості. Я шукаю знання речей.

— Знання — це своєрідна сила, — зауважила Шегін, а тоді начебто змінила тему. — Темпі казав мені, що серед бандитів головував якийсь ринта.

— Ринта? — шанобливо перепитав я.

— Погана істота. Людина, що є більше ніж людиною, та водночас є менше ніж людиною.

— Демон? — запитав я, машинально вживши атурське слово.

— Не демон, — відповіла Шегін, із легкістю перейшовши на атурську. — Демонів не буває. Ваші священники розповідають історії про демонів, аби вас налякати, — вона ненадовго зазирнула мені в очі та граційно зробила жести «винувата чесність»

і «серйозна важливість». — Але на світі є погані істоти. Давні істоти в подобі людей. І деякі з них гірші за всіх інших. Вони вільно ходять світом і коять дещо жакливе.

Я відчув, як у мені зростає надія, і сказав:

— Я також чув, що їх називають чандріянами.

Шегін кивнула.

— Я теж це чула. Але слово «ринта» підходить краще, — Шегін зміряла мене довгим поглядом і перейшла на адемічну. — Зважаючи на те що мені розповідав Темпі про твою реакцію, я вважаю, що ти вже зустрівся з таким.

— Так.

— Чи зустрінешся ти з таким ізнову?

— Так, — відповів я з такою певністю в голосі, що здивувався сам.

— Навмисне?

— Так.

— Із якою метою?

— Убити його.

— Таких істот убивати нелегко.

Я кивнув.

— Чи скористаєшся ти для цього тим, чого тебе навчив Темпі?

— Із цією метою я скористаюся всім, — я несвідомо почав робити жест «абсолютно», але зупинився через пов'язку на руці й насупився на неї.

— Це добре, — сказала Шегін. — Твого кетану буде недостатньо. Він кепський як на твій вік. Добрий як на варвара. Добрий для людини з такою короткою підготовкою, як у тебе, та загалом усе одно кепський.

Я щиро постарався заговорити без завзяття в голосі й пошкодував, що не могу показати рукою, яке важливе для мене це питання.

— Шегін, я маю велике бажання знати більше про цих ринта.

Одну довгу мить Шегін мовчала.

— Я подумаю над цим, — урешті пообіцяла вона і зробила жест, який, на мою думку, міг означати «острах». — Про таке не говорять легковажно.

Я зберіг байдужливий вираз обличчя й зусиллям волі зробив забинтованою рукою жест «дуже сильне шанобливе бажання».

— Дякую за те, що розглядаєш таку можливість, Шегін. Усе, що ти могла б розповісти мені про них, я оцінив би вище за золото.

Вашет зробила жест «тверде збентеження», а далі — «гречно бажання, незгода». Два витки тому я не зміг би це зрозуміти, але тепер усвідомив, що вона хоче перейти до іншої теми.

Тож я прикусив язика та облишив це. Я вже знав достатньо про адемів, щоб усвідомлювати: найгірше, що можна зробити, бажаючи дізнатися більше, — це не відпускати теми. У Союзі я міг би наполягти на своєму, кпинами й лестощами витягнути відомості зі співрозмовника. Але тут це не спрацювало б. Спрацювали б лише спокій і тиша. Я мусив виявити терплячість і дозволити Шегін повернутися до теми у свій час.

— Я саме казала, — продовжила Шегін («неохоче зізнання»), — що у тебе кепський кетан. Але якби ти тренувався як слід упродовж року, то став би рівнею Темпі.

— Ти мені лестиш.

— Не лещу. Я розповідаю тобі про твої слабкості. Ти швидко навчаєшся. Це призводить до необачної поведінки, а необачність — це не від летані. Не лише Вашет гадає, що в твоєму духові є щось бентежне.

Шегін зміряла мене довгим поглядом. Вона витріщалася на мене понад хвилину. А тоді красномовно знизала плечима й позирнула на Вашет, удостоївши молодшу жінку ледь помітною усмішкою.

— Та все ж, — «хімерні роздуми», — якщо мені коли-небудь і траплялася людина без жодної тіні на серці, то це, поза сумнівом, було дитя, якому ще й говорити було рано, — Шегін устала, відштовхнувшись від кріселя, і пригладила сорочку обома руками. — Ходімо. Дізнаймося твоє ім'я.

* * *

Шегін провела нас на вершину крутого кам'янистого схилу.

Ніхто з нас не розмовляв, відколи ми покинули школу. Я не знав, що тепер станеться, та питати начебто було негречно.

Здавалося, це було б нешанобливо — все одно що нареченому посеред власного весілля бовкнути: «Що далі?»

Ми прийшли до трав'янистого виступу з похилим деревом, що міцно трималося за голий камінь кручі. Поряд із деревом були товсті дерев'яні двері. Одна з прихованих адемських осель.

Шегін постукала й сама відчинила двері. Усередині хатинка геть не була схожа на печеру. Її кам'яні стіни були оброблені, а долівка була гладенька й дерев'яна. Також помешкання виявилось набагато більшим, аніж я очікував, із високою стелею та шістьма дверима, що вели далі вглиб кам'яної кручі.

За низеньким столиком сиділа жінка, яка переписувала щось із однієї книги до іншої. Волосся в неї було біле, а лице — зморщене, наче старе яблуко. Тут мені спало на думку, що це — перша людина, яку я застав за читанням чи писанням, відколи прибув до Герта.

Старенька привіталася кивком із Шегін, а тоді повернулася до Вашет, і в кутиках її очей з'явилися зморшки. «Радість».

— Вашет, — мовила вона, — я не знала, що ти вернулася.

— Магвін, ми прийшли по ім'я, — сказала Шегін. «Гречне офіційне прохання».

— Ім'я? — спантеличено перепитала Магвін. Вона перевела погляд із Шегін на Вашет, а тоді її погляд перейшов позад них, до мене. До мого яскраво-рудого волосся й забинтованої руки. — А... — вимовила вона, раптом спохмурнівши.

Магвін згорнула свої книги й зіп'ялася на ноги. Спиною в неї була зігнута, і йшла вона дрібними кроками, човгаючи. Жестом покликала мене вперед і поволі обійшла круг мене, уважно оглядаючи мене згори донизу. На моє лице вона старалася не дивитися, зате взялася за мою незабинтовану руку й повернула її, щоб поглянути на долоню й кінчики пальців.

— Хотіла б почути, як ти щось кажеш, — заявила вона, не зводячи пильного погляду з моєї руки.

— Як забажаєте, шановна формувачко імен, — відповів я.

Магвін поглянула на Шегін.

— Він кепкує з мене?

— Не думаю.

Магвін іще раз обійшла мене, водячи руками по моїх плечах, передпліччях, карку. Провела пальцями крізь моє волосся, а тоді зупинилася переді мною й зазирнула мені просто у вічі.

Очі в неї були як в Елодіна. Не у дрібниціях. Елодінові були зелені, гострі та глузливі. У Магвін вони були сірі, як зазвичай у адемів, трохи вологі й червоні по краях. Ні, схожість полягала в тому, як вона на мене дивилася. З усіх інших людей, яких я зустрів, лиш Елодін умів дивитися так на когось, неначе на книжку, яку знічев'я гортав.

Коли Магвін уперше зустрілася зі мною поглядом, із мене наче висмоктало все повітря. На якусь коротеньку мить я вирішив, ніби її могло вразити побачене, та це, напевно, була лише моя тривожність. Останнім часом я надто часто опинявся на межі катастрофи, і попри те, як добре минуло моє недавнє випробування, почасти досі чекав на щось раптове і страшне.

— Мейдре, — сказала Магвін, не зводячи погляду з моїх очей. Відтак опустила погляд і повернулася до своєї книги.

— Мейдре? — перепитала Вашет із ноткою суму в голосі. Можливо, вона сказала б щось іще, але Шегін простягнула руку й нагородила її різким потиличником.

Саме в такий спосіб Вашет тисячу разів за останній місяць карала мене. Я не втримався й розсміявся.

Вашет і Шегін гнівно витріщилися на мене. Справді гнівно витріщилися.

Магвін повернулася до мене. Засмученою вона не здавалася.

— Ти смієшся з імені, яке я тобі дала?

— У жодному разі, Магвін, — запевнив я, щиро постаравшись показати забинтованою рукою жест «повага». — Імена — річ важлива.

Вона продовжила пильно дивитися на мене.

— А що варвар може знати про імена?

— Дещо, — відповів я, знову незграбно заворушивши перев'язаною рукою. Без неї я не міг надавати своїм словам витончених відтінків значення. — Далеко звідси я взявся вивчати такі речі. Я знаю більше за багатьох, але все одно лише трохи.

Магвін довго дивилася на мене.

— Тоді ти неодмінно знаєш, що нікому не маєш говорити про своє нове ім'я, — заявила вона. — Це річ особиста, і ділитися нею небезпечно.

Я кивнув.

Магвін це, схоже, задовольнило, і вона знов опустила на своє крісло й розгорнула книжку.

— Вашет, кроленятко моє, завітай до мене найближчим часом. — «Лагідна, докірлива ніжність».

— Завітаю, бабусю, — пообіцяла та.

— Дякую, Магвін, — сказала Шегін. «Шаноблива вдячність».

Старенька неуважно кивнула, відпускаючи нас, і Шегін вивела нас із печери.

* * *

Того ж вечора я повернувся до будинку Вашет. Вона сиділа на лаві біля фасаду й дивилася на небо, в якому саме почало сідати сонце.

Вашет поплескала по лаві поряд із собою, і я сів.

— І як воно — більше не бути варваром? — запитала.

— Здебільшого так само, — відповів я. — Хіба трохи сп'янів.

Після вечері Пенте притягнула мене до свого будинку, де відбувалася своєрідна вечірка. Ні, краще назвати її здибанкою, позаяк там не було ні музики, ні танців. І все ж мені полестило, що Пенте завдала собі клопоту знайти п'ятьох інших адемів, які бажали відсвяткувати моє прийняття до школи.

Я з приємністю дізнався, що після кількох чарочок байдужість адемів доволі легко зникає, і невдовзі ми всі всміхалися, мов ті варвари. Це розслабило мене, зокрема через те, що тепер мою незграбність у мовленні значною мірою можна було списати на перев'язану руку.

— Сьогодні, — обережно промовив я, — Шегін сказала, що знає історію про ринта.

Вашет повернулася до мене з невиразним обличчям. «Ванганя».

— Я шукав чогось такого по всьому світу, — пояснив я. — Мало що оцінив би вище. — «Цілковита щирість». — І побоююся, що погано доніс це до Шегін. — «Запитання. Завзяте прохання».

Вашет на мить поглянула на мене так, ніби чекала, коли я продовжу. А тоді зробила жест «неохота».

— Я скажу їй про це, — пообіцяла вона. «Заспокоєння. Кінець». Я кивнув і облишив тему.

Якийсь час ми з Вашет сиділи в товариському мовчанні, тимчасом як сонце поволі опускалося за обрій. Вона глибоко вдихнула й потужно зітхнула. Я усвідомив, що досі ми нічого подібного не робили — хіба що вона чекала, поки я відсапаюся чи оговтаюся від падіння. Досі ми щомиті, коли були разом, були зосереджені на моїй підготовці.

— Сьогодні, — врешті сказав я, — Пенте сказала мені, буцімто вважає, що я маю гарний гнів, і що їй хотілося б розділити його зі мною.

Вашет реготнула.

— А це не забарилося, — вона кинула на мене багатозначний погляд. — Що трапилось?

Я трохи зашарівся.

— А... Вона... нагадала мені, що адеми вважають фізичний контакт не надто інтимною справою.

Усмішка Вашет стала майже похабною.

— Вона тебе схопила, так?

— Майже, — відповів я. — Я рухаюся швидше, ніж місяць тому.

— Сумніваюся, що ти рухаєшся досить швидко, щоб уберегтися від Пенте, — сказала Вашет. — Вона прагне лише статевої гри. Від цього жодної шкоди.

— Тому я тебе й питаю, — поволі проказав я. — Хотів дізнатися, чи немає в цьому шкоди.

Вашет здійняла брову, водночас зробивши жест «невизначене спантеличення».

— Пенте доволі гарна із себе, — обережно сказав я. — Однак ми з тобою... — я спробував відшукати підхоже слово. — Були близькі.

На обличчі Вашет відбилосся розуміння, і вона знову розсміялася.

— Ти хочеш сказати, що в нас були статеві зносини. Близькість між учителями й учнями незмірно більша за це.

— А... — розслабився я. — Щось таке я й підозрював. Але приємно знати напевне.

Вашет похитала головою.

— Я вже й забула, як воно у вас, варварів, — зізналася вона. В її голосі добре відчувалася ніжна поблажливність. — Минуло так багато років, відколи мені доводилося пояснювати такі речі своєму королю-поету.

— Отже, ти не образилася б, якби я раптом... — я зробив невизначений жест перев'язаною рукою.

— Ти молодий і енергійний, — сказала вона. — Для тебе це здорово. Чого це я образилася б? Я що, раптом стала власницею твоїх статевих органів, щоб мені слід було тривожитися, що ти віддаєш їх комусь?

Вашет зупинилася так, ніби до неї тільки-но щось дійшло, і повернулася до мене.

— Це *ти* образився через те, що я весь цей час мала статеві зносини з іншими? — вона уважно придивилася до мого обличчя. — Я бачу, що це тебе вразило.

— Я вражений, — визнав я. А тоді попорпався в голові та з подивом виявив, що не знаю, як почувуюся. — Здається, я мав би образитися, — врешті сказав я. — Але начебто не образився.

Вашет схвально кивнула.

— Добрий знак. Це показує, що ти стаєш цивілізованим. Інше почуття — це те, що тобі прищепили під час виховання. Воно наче стара сорочка, що більше на тобі не сидить. І тепер, придивившись до неї, ти можеш побачити, що вона взагалі була потворна.

Я на мить завагався, а тоді сказав:

— Мені просто цікаво: зі скількома ще людьми ти була, відколи ми разом?

Вашет це запитання, схоже, здивувало. Вона стиснула уста й на одну довгу мить звела очі до неба, а тоді знизала плечима.

— Зі скількома людьми я за цей час розмовляла? Зі скількома вела тренувальні бої? Скільки разів я їла чи відпрацьовувала кетан? Хто таке рахує?

— І так мислить більшість адемів? — запитав я, радий, що нарешті дістав можливість поставити ці запитання. — Думає, що статевий зв'язок — це не щось інтимне?

— Звісно, інтимне, — відповіла Вашет. — Усе, що зближує двох людей, інтимне. Розмова, поцілунок, шепіт. Навіть бої — річ інтимна. Але ми не маємо дивних поглядів на статеві зв'язки. Ми не відчуваємо через них сорому. Не вважаємо важливим повністю забирати чийось статеву близькість, наче скнара, що накопичує золото, — вона похитала головою. — Ця дивна особливість вашого мислення понад усе вирізняє вас, варварів.

— А що ж тоді романтика? — запитав я, трохи обурившись. — А як же кохання?

Тут Вашет знову розсміялася. Сміялася вона гучно, довго й неймовірно весело. Це, напевно, чуло пів Герта, і цей сміх відбився луною від далеких пагорбів і повернувся до нас.

— Ви, варвари... — промовила вона, стираючи вологу з очей. — Я вже й забула, які ви відсталі. Мій король-поет був такий самий. Він довго мучився, перш ніж збагнув, як усе насправді: між прутнем і серцем є велика різниця.

Розділ сто двадцять п'ятий

Цезура

Наступного дня я прокинувся трохи осоловілим. Випив я не так і багато, проте моє тіло вже відвикло від такого, тож того ранку мій організм відчував кожную чарку як три. Я поплентався до купалень, занурився в найгарячіший басейн, який міг витримати, а тоді як міг стер із себе відчуття чогось схожого на шорсткий бруд.

Я саме прямував назад до їдальні, коли Вашет і Шегін відшукали мене в коридорі. Вашет жестом покликала мене за собою, і я покрокував за ними. Мені геть не хотілося тренуватися чи

вести офіційні розмови, та скидалося на те, що відмовитися навряд чи можливо.

Ми пропетляли кількома коридорами і врешті опинилися біля центру школи. Пройшовши подвір'я, наблизилися до маленької квадратної будівлі, яку Шегін відімкнула маленьким залізним ключиком. Перші замкнені двері, які я побачив у всьому Герті.

Ми пройшли в маленький передпокій без вікон. Вашет зачинила зовнішні двері, і в кімнаті стало непроглядно темно, а звук не-вгамовного вітру затих. Відтак Шегін відчинила внутрішні двері. Нас зустріло тепле сяйво півдесятка свічок. Попервах видавалося дивним, що їх лишили запаленими в порожньому приміщенні...

А тоді я побачив, що висіло там на стінах. У сяйві свічок виблискували мечі. На стінах їх були десятки. Усі вони були оголені, а під ними висіли їхні піхви.

Жодних ритуальних предметів на кшталт тих, які можна знайти в тейлінській церкві. Жодних гобеленів чи картин. Самі мечі, та й усе. Однак було очевидно, що це — важливе місце. У повітрі відчувалося таке напруження, яке можна відчутти в Архівах чи на старому цвинтарі.

Шегін повернулася до Вашет.

— Обирай.

Вашет явно була цим здивована, мало не вражена. Вона зібралася зробити якийсь жест, але Шегін підняла руку, перш ніж Вашет устигла заперечити.

— Він твій учень, — додала Шегін. «Відмова». — Ти ввела його до школи. Вибір за тобою.

Вашет перевела погляд із Шегін на мене, а з мене — на десятки блискучих мечів. Усі вони були тонкі та смертоносні, кожен ледь уловимо відрізнявся від інших. Деякі були вигнуті, деякі — довші чи товщі за інші. На деяких були помітні ознаки інтенсивного використання, тоді як окремі з них скидалися на меч Вашет, бо мали потерті руків'я та клинки із сірого відполірованого металу без жодної позначки.

Вашет поволі підійшла до стіни праворуч. Узяла один меч, підняла його й повернула на місце. Відтак обрала інший, узяла його та простягнула мені.

Я взявся за нього. Він був легкий і тонкий, як шепіт.

— «Діва розчісує волосся», — скомандувала Вашет.

Я послухався, трохи засоромившись, оскільки за мною стежила Шегін. Але Вашет захитала головою, перш ніж я дійшов до середини широкого руху. Вона забрала в мене меч і повернула його на стіну.

За хвилину Вашет вручила мені другий меч. Уздовж його клинка тягнулося потерте гравіювання, схоже на повзучий плющ. На її прохання я виконав «падіння чаплі». Високо замахнувся і зробив випад знизу так, що меч замерехтів. Вашет, дивлячись на мене, запитливо здійняла брову.

Я похитав головою.

— Вістря заважке для мене.

Вашет, схоже, не надто здивувавшись, повернула на стіну й цей меч.

Так воно було й далі. Вашет підіймала мечі та здебільшого відкидала їх без жодного слова. Ще три вклала мені в руки, наказуючи виконувати різні частини кетану, а тоді повертала їх на стіну, не питаючи моєї думки.

Уздовж другої стіни Вашет ішла повільніше. Вона вручила мені злегка вигнутий меч, як у Пенте. Коли я побачив, що він має такий самий бездоганно-сірий відполірований клинок, як у Вашет, мені перехопило подих. Я обережно взяв зброю, та її руків'я не підійшло моїм пальцям. Повернувши меч, я побачив, як на обличчі Вашет яскраво відбилосся полегшення.

Просуваючись уздовж стіни, Вашет раз у раз нишком позирала на Шегін. У ті миті вона дуже мало скидалася на мою самовпевнену, чванькувату вчительку й дуже сильно скидалася на молоду жінку, що відчайдушно сподівається почути хоч якусь пораду. Шегін залишалася незворушною.

Урешті Вашет, рухаючись дедалі повільніше, дійшла до третьої стіни. Тепер вона приділяла увагу майже всім мечам і повертала їх на місце далеко не відразу.

А тоді вона поволі торкнулася ще одного меча з відполірованим сірим клинком. Забрала його зі стіни, взялася за нього й неначе постарішала на десять років.

Стараючись не дивитися на Шегін, Вашет вручила меч мені. У цього меча гарда була трохи видовжена й вигнута так, щоб забезпечувати сякий-такий захист кисті руки. Це було геть не схоже на повноцінну гарду. Із такою громіздкою штукаю від половини кетану не було б жодної користі. Однак вона, судячи з вигляду, могла дати трохи більше захисту моїм пальцям, а це мене приваблювало.

Тепле руків'я лягло мені в долоню плавно, наче гриф моєї лютни.

Перш ніж Вашет устигла віддати наказ, я виконав «діва розчісує волосся». Наче потягнувся після тривалого сну в незручній позі. Плавно перейшов до «дванадцяти каменів» і на одну коротку мить відчув себе граційним, як Пенте в бою. Зробив «падіння чаплі». Вийшло солодко і просто, як поцілунок.

Вашет простягнула руку, щоб забрати меч. Я не хотів його віддавати, та все ж віддав. Знав, що це — найгірші час і місце, щоби влаштувати сцену.

Тримаючи меч у руці, Вашет повернулася до Шегін.

— Цей для нього, — заявила вона. І тоді вперше, відколи я спізнався зі своєю вчителькою, здалося, ніби вона начисто позбулася здатності сміятися. Її голос став тонким і сухим.

Шегін кивнула.

— Згодна. Ти молодчина, що знайшла його.

Вашет явно полегшало на серці, хоча її обличчя й досі видавалося трохи враженим.

— Можливо, він якось урівноважить його ім'я, — зауважила вона і простягнула меч Шегін.

Та зробила жест «відмова».

— Ні. Твій учень. Твій вибір. Твоя відповідальність.

Вашет забрала зі стіни піхви і вклала в них меч. Відтак повернулася та простягнула його мені.

— Він зветься Сайсере.

— Цезура? — перепитав я, вражений цим іменем. Хіба не так Сім називав розрив посеред рядка в старовінтському віршуванні? Мені дарують меч поета?

— Сайсере, — тихо повторила вона так, ніби вимовляла ім'я Бога. Вашет відступила, і я відчув, як вага меча знов опускається на мої руки.

Відчувши, що від мене чогось очікують, я витягнув меч із піхов. При цьому шкіра й метал неначе тихенько прошепотіли його ім'я: «Сайсере». У мене в руці він здавався легким. Клинок у нього був бездоганний. Я плавно повернув його в піхви, і він видав інакший звук. Подібний до розриву рядка. Він сказав: «Цезура».

Шегін відчинила внутрішні двері, і ми вийшли так само, як прийшли. Тихо і з повагою.

* * *

Решта дня минула аж ніяк не захопливо. Вашет з упертою, невеселою наполегливістю навчала мене дбати про меч. Чистити та змащувати його. Розбирати й заново збирати. Закріплювати піхви на плечі або стегні. Показувала, як через трохи збільшену гарду доведеться змінити деякі хвати й рухи кетану.

Меч був не мій. Меч належав школі. Належав Адемере. Я мав повернути його, втративши здатність битися.

Зазвичай я не терплю знов і знов чути те саме, та тоді дозволяв Вашет паякати що завгодно. Це було найменше, що я міг зробити: дозволити їй трішки повторюватися, коли вона була відверто стривожена й намагалася заспокоїти розум.

Десь на п'ятнадцятому повторі я запитав, що робити, якщо меч зламається. Не ефес, не гарда, а сам клинок. Тоді його слід повернути?

Вашет поглянула на мене з розпачем — таким щирим, що він межував із жахом. Відповідати вона не стала, і я заповзявся більше нічого не питати до кінця ранку.

* * *

Після обіду Вашет знову відвела мене до печери Магвін. Настрій у моєї вчительки, схоже, дещо покращився, та вона ще була далеко не така товариська, як зазвичай.

— Магвін розповість тобі історію Сайсере, — оголосила вона. — Неодмінно запам'ятай її.

— Його історію? — перепитав я.

Вашет знизала плечима.

— Адемичною це називається «атас». Це історія твого меча. Всіх, хто його носив. Їхніх діянь. Ти повинен це знати.

Ми дісталися вершини стежки та стали перед дверима Магвін. Вашет серйозно поглянула на мене.

— Поводься якомога краще й будь дуже гречним.

— Так і буде, — сказав я.

— Магвін — важлива персона, і ти маєш уважно слухати її слова.

— Так і буде, — пообіцяв я.

Вашет постукала у двері й завела мене всередину.

Магвін сиділа за тим самим столом, що й раніше. Як я зрозумів, вона переписувала ту саму книгу. Побачивши Вашет, Магвін усміхнулася, а тоді помітила мене і на її обличчі відбилася знайома адемська байдужість.

— Магвін, — промовила Вашет. «Надзвичайно гречне прохання». — Цій людині потрібен атас її меча.

— Який меч ти йому знайшла? — запитала Магвін і примружилася так, що її лице зморщилося ще більше.

— Сайсере, — повідомила Вашет.

Магвін засміялася — мало не захихотіла. Встала з крісла.

— Не можу сказати, що здивована, — промовила вона і зникла за дверима, що вели вглиб кручі.

Вашет вийшла геть, а я стояв собі на місці зніяковілий, наче в одному з тих жахливих снів, коли людина стоїть на сцені й не може згадати, що їй говорити та яку роль вона взагалі мала грати.

Магвін повернулася з грубою книгою в бурій шкіряній палітурці. Коли вона зробила жест рукою, ми посідали у крісла одне навпроти одного. Магвін дісталася шкіряне крісло з товстими подушками. Мені — ні. Я сів, поклавши на коліна Цезуру. Почасти тому, що це здавалося доречним, а почасти — тому, що мені подобалося відчувати її під рукою.

Магвін розгорнула книгу. Коли вона розклала палітурку на колінах, та затріщала. Трохи погортавши сторінки, Магвін знайшла те місце, якого шукала.

— Першим був Чейл, — зачитала вона, — який витворив мене у вогні з невідомою метою. Він носив мене, а тоді покинув.

Магвін підвела погляд, не в змозі зробити жодного жесту, позаяк обидві її руки були зайняті великою книгою.

— Ну? — поцікавилася вона.

— Що я, на твою думку, маю зробити? — гречно запитав я. Я не міг жестикулювати через пов'язки. З нас вийшла гарна парочка напівнімих.

— Повтори це у відповідь, — роздратовано пояснила вона. — Тобі потрібно вивчити все це.

— Першим був Чейл, — сказав я, — який витворив мене у вогні з невідомою метою. Він носив мене, а тоді покинув.

Магвін кивнула і продовжила:

— Далі була Етайн...

Я повторив. Так тривало десь із пів години. Власник за власником. Ім'я за ім'ям. Заяви про відданість і вбиті вороги.

Попервах імена й місця вабили. Далі, з плином часу, цей список почав мене пригнічувати, бо майже кожна його частина закінчувалася смертю власника. І смерть ця не була спокійною. Хтось загинув на війні, хтось — на дуелі. Багато хто був просто «вбитий» чи «забитий» кимось без натяків на обставини. Було згадано вже тридцятьеро власників, а я не почув нічого схожого на «спокійно покинув цей світ уві сні, оточений гладкими онуками».

Відтак список перестав пригнічувати й натомість став просто нудним.

— Далі була Фінол, світлоока та ясноока, — уважно повторив я. — Щире кохання Дульсена. Власноруч забила двох дарун, а відтак була вбита гременами під Дроссен Тором.

Я прокашлявся, перш ніж Магвін устигла зачитати ще один уривок, і сказав:

— Дозволь запитати. Скільки людей за всі ці роки носило Цезуру?

— Сайсере, — різко виправила вона. — Не смій змінювати ім'я. Воно означає «ламати», «ловити» й «літати».

Я опустил погляд на меч у піхвах, який лежав у мене на колінах. Відчув його вагу, холод металу під своїми пальцями. Над піхвами виднілася тоненька смужка гладенького сірого клинка.

Як би його сказати це так, щоб вам було зрозуміло? Ім'я «Сайсере» було чудове. Тонке, ясне, небезпечне. Воно пасувало мечу так, як рукавичка пасує руці.

Однак це ім'я було неідеальне. Цей меч звався Цезура. Цей меч був різким розривом посеред рядка в ідеальній строфі. Був перерваним подихом. Був гладенький, швидкий, різкий і смертоносний. Це ім'я не пасувало, наче рукавичка. Воно пасувало, наче шкіра. Ба більше. Воно було кісткою, м'язом, рухом. Усе це і є рука. А Цезура була мечем. Іменем і річчю водночас.

Я не можу пояснити, звідки знав це. Але я це знав.

До того ж я вирішив: якщо я вже буду іменувачем, то цілком можу обирати ім'я власному мечу.

Я підвів погляд на Магвін.

— Гарне ім'я, — ввічливо погодився я, вирішивши притримати свою думку при собі, доки не полишу Адевре остаточ-но. — Мені просто цікаво, скількох власників він загалом мав. Це мені також потрібно знати.

Магвін кинула на мене ображений погляд, який підказував: вона знає, що я ставлюся до неї зверхньо. І все ж вона перегорнула ще кілька сторінок у своїй книзі. А потім — іще кілька.

А відтак — іще кілька.

— Двісті тридцять шістьох, — оголосила вона. — Ти будеш двісті тридцять сьомим, — перегорнула назад, до початку списку. — Почнімо знову, — вдихнула і промовила: — Першим був Чейл, який витворив мене у вогні з невідомою метою. Він носив мене, а тоді покинув.

Я притлумив сильне бажання зітхнути. Навіть із властивим артистові хистом до вивчення реплік запам'ятовувати все доведеться багато довгих виснажливих днів.

Відтак до мене дійшло, що це означає насправді. Якщо кожен власник володів Цезурою десять років і вона ніколи не висіла

без діла довше, ніж день чи два, то виходить, що Цезурі, за дуже консервативною оцінкою, понад дві тисячі років.

* * *

Наступний сюрприз я дістав три години по тому, спробувавши відпроситися на вечерю. Коли я підвівся, щоб піти, Магвін пояснила, що я маю лишатися з нею, доки не завчу всю історію Цезури напам'ять. Хтось носитиме нам їжу, а поряд є кімната, в якій можна спати.

Першим був Чейл...

Розділ сто двадцять шостий

Перший камінь

Наступні три дні я провів із Магвін. Минули вони непогано, особливо зважаючи на те, що моя лівиця досі загоювалася, тож мої мовлення і здатність битися були вельми обмежені.

Мені подобається думати, що я впорався незле. Цілу п'єсу було б легше запам'ятати, ніж це. П'єса складається до купи, наче головоломка. Репліки в діалогах рухаються туди-сюди. Сюжет має певні обриси.

Але від Магвін я почув просто довгий перелік незнайомих імен і не пов'язаних між собою подій. Це був список справ, який удавав із себе історію.

Та все ж я повністю вивчив його напам'ять. Пізно ввечері на третій день я бездоганно продекламував його Магвін. Найважче було не співати під час декламації. Музика розносить слова на багато миль довкола й доносить їх до серця й пам'яті. Запам'ятати історію Цезури стало набагато легше, коли я почав подумки припасовувати її до мелодії однієї старовинної вінтської балади.

Уранці наступного дня Магвін вимогла від мене продекламувати її знову. Коли я дійшов до кінця вдруге, вона нашкрябала записку для Шегін, запечатала її воском і вигнала мене зі своєї печери.

— Ми гадали, що Магвін не відпустатиме тебе ще кілька днів, — сказала Шегін, читаючи записку. — Вашет помандрувала до Феанта й повернеться щонайменше за два дні.

Отже, я завчив атас удвічі швидше за їхній найоптимістичніший прогноз. Це викликало в мене неабияку гордість.

Шегін позирнула на мою ліву руку й ледь помітно нахмурилася.

— Коли ти зняв пов'язки? — запитала вона.

— Спершу я не міг відшукати тебе, — зізнався я. — Тому завітав до Делна. Він сказав, що рана незле загоїлася, — стиснув і розтиснув шойно розбинтовану лівицю, а тоді зробив жест «радісне полегшення». — Шкіра майже повністю повернула собі гнучкість, і Делн запевняє мене, що за належного догляду вона відновиться цілком.

Я поглянув на Шегін, очікуючи побачити якийсь жест схвалення чи вдоволення. Але побачив «досадливе роздратування».

— Я в чомусь схибив? — запитав я. «Спантеличений жаль. Вибачення».

Шегін показала на мою руку.

— Це могло би стати зручним приводом відкласти твоє випробування каменя, — пояснила вона. «Роздратований відступ». — Тепер же ми мусимо взятися за нього сьогодні, на місці Вашет чи ні.

Я відчув, як до мене повернулася знайома тривога, темним птахом угородивши пазурі у м'язи моїх шиї та пліч. Я гадав, що все скінчиться нудним зубрінням, але, вочевидь, остання біда ще була попереду. А ще мені не подобалось, як звучить назва «випробування каменя».

— Повернися сюди після полуденної трапези, — наказала Шегін. «Звільнення». — Іди собі. Доти мені треба чимало підготувати.

Я пішов шукати Пенте. За відсутності Вашет вона стала єдиною людиною, яку я знав досить добре, щоб запитати про майбутнє випробування.

Однак її не було ні у власному домі, ні у школі, ні в купальнях. Урешті я здався, зробив розтяжку й відпрацював кетан —

спершу із Цезурою, потім без неї. Відтак подався до купалень і зчистив із себе три дні неробства.

Коли я повернувся після обіду, Шегін чекала на мене, тримаючи в руках свій вирізьблений дерев'яний меч. Вона поглянула на мої порожні руки та зробила роздратований жест.

— Де твій дуельний меч?

— У мене в кімнаті, — відповів я. — Я не знав, що в ньому буде потреба.

— Біжи по нього, — сказала вона. — А тоді зустрінься зі мною біля кам'яного пагорба.

— Шегін, — мовив я. «Наполегливе благання». — Я не знаю, де це. І нічого не знаю про випробування каменя.

«Подив».

— Вашет тобі ніколи не розповідала? — «Недовіра».

Я хитнув головою. «Щире вибачення».

— Ми були зосереджені на дечому іншому.

«Досада».

— Воно доволі просте, — пояснила Шегін. — Спершу ти продекламуєш атас Сайсере всім присутнім. Відтак піднімешся на пагорб. На першому камені битимешся з людиною зі школи, що має ранг першого каменя. Якщо переможеш, то полізеш далі й битимешся з людиною другого каменя.

Шегін поглянула на мене.

— У твоєму випадку це формальність. Іноді до школи вступають учні, наділені винятковим обдаруванням. Вашет була така, і вона дістала другий камінь на першому своєму випробуванні. — «Відверта чесність». — Ти не такий. Кетан у тебе досі кепський, і ти не можеш сподіватися навіть на перший камінь. Кам'яний пагорб стоїть на схід від купалень, — вона махнула мені рукою: «Поквапся».

* * *

До мого прибуття біля підніжжя кам'яного пагорба зібрався натовп більш як зі ста осіб. Сірого домотканого полотна і приглушених кольорів було набагато більше, ніж найманського червоного, а тихе бурмотіння розмов у натовпі було чутно звіддала.

Сам пагорб був не надто високий і не крутий. Одначе стежка до його вершини не раз завертала то туди, то сюди. На кожному повороті був широкий плаский простір, де стояв великий сірий кам'яний блок. Чотири повороти, чотири камені й четверо найманців у червоних сорочках. На вершині пагорба стояв високий сірокамінь, знайомий мені, наче друг. Поряд із ним стояла маленька постать у сліпучо-білих шатах.

Підійшовши ближче, я вловив запах, який ніс вітер: смажені каштани. І тоді нарешті розслабився. Це було своєрідною виставою. Хоча слова «випробування каменя» і звучали грізно, я дуже сильно сумнівався, що мене пошматують перед глядачами, які длубатимуться в носі, поки хтось продаватиме смажені каштани.

Я зайшов у юрбу й наблизився до пагорба. Мені було видно, що поряд із сірокаменем стоїть Шегін. Також я впізнав біля третього каменя обличчя у формі сердечка й довгу повислу косу, що належали Пенте.

Коли я рушив до підніжжя пагорба, юрба обережно розступилася.

Краєчком ока я побачив, як до мене помчала криваво-червона постать. Я, стривожившись, повернувся й уздрів, що це — не хто інший, як Темпі. Він поквапився до мене із широким жестом «завзяте привітання».

Я притлумив сильне бажання всміхнутись і вигукнути його ім'я, а натомість задовольнився жестом «радісне збудження».

Темпі став просто переді мною, взяв мене за плече і грайливо поштовхав мене, неначе поздоровляючи. Однак погляд у нього був напружений. Його рука поряд із грудьми, видима лише мені, сказала: «Обман».

— Послухай, — швидко заговорив Темпі собі під носа. — Ти не можеш виграти цей бій.

— Не хвилюйся. — «Заспокоєння». — Шегін уважає так само, та я можу вас здивувати.

Темпі до болю міцно стиснув моє плече.

— Послухай, — процідив він. — Поглянь, хто стоїть біля першого каменя.

Я глянув йому за плече. Карсерет. Погляд у неї був гострий, як ніж.

— Вона сповнена люті, — тихо промовив Темпі, зробивши жест «лагідна ніжність» так, щоб побачила юрба. — Мало було того, що тебе прийняли до школи, — тобі ще й дали меч її матері.

Ця новина вибила з мене дух. Я миттю згадав заключну частину атасу.

— Ларел була матір'ю Карсерет? — запитав я.

Темпі лагідно провів правою рукою крізь моє волосся.

— Так. Вона розлючена до нестями. Боюся, що вона радо тебе скалічила б, навіть якщо її за це витурять зі школи.

Я серйозно кивнув.

— Вона спробує тебе обеззброїти. Остерігайся цього. Не буюкайся. Якщо вона спіймає тебе «сплячим ведмедем» або «кружлянням рук», хутко скорися. В разі потреби кричи. Якщо ти завагаєшся чи спробуєш вирватися, вона розтратить тобі руку чи висмикне її з плеча. Я чув, як вона менш ніж годину тому обіцяла це своїй сестрі.

Раптом Темпі відступив від мене і зробив жест «шаноблива повага».

Я відчув, як хтось помацав мене за передпліччя й, повернувшись, зобачив зморшене лице Магвін.

— Ходімо, — тихо і владно промовила вона. — Час настав.

Я покрокував за нею. Поки ми йшли, всі в натовпі робили жести, що так чи інакше виражали повагу до неї. Магвін привела мене до початку стежки. Там стояв сірий кам'яний блок, трохи вищий, аніж мені по коліно, й такий самий, як ті, що стояли на кожному повороті стежки.

Старенька жестом наказала мені вилізти на камінь. Я поглянув на гурт адемів і несподівано для самого себе відчув страх перед глядачами.

Трохи нагнувся й тихенько заговорив до Магвін.

— Чи годиться підвищувати голос, декламуючи це? — нервово запитав я. — Не хочу нікого образити, та без цього мене не почують ті, хто стоїть іззаду.

Магвін уперше всміхнулася мені, і її зморшкувате лице стало несподівано милим. Погладила мене по руці.

— Тут гучний голос не образить нікого, — запевнила вона із жестом «розважлива поміркованість». — Давай.

Я відстебнув Сайсере й віддав його. Тоді Магвін підштовхнула мене до каменя.

Я декламував атас, тимчасом як Магвін стежила за мною. Я був упевнений у своїй пам'яті, та це все одно діяло на нерви. Я замислився, що станеться, якщо я пропущу котрогось власника чи забуду якесь ім'я.

Закінчив я майже за годину. Адеми слухали мене в майже моторошній тиші. Коли ж я закінчив, Магвін подала мені руку, допомагаючи злізти з каменя, як подають руку дамі, що виходить із карети. А тоді вказала догори пагорба.

Я витер піт на долоні й, пішовши вздовж стежки, взявся за дерев'яне руків'я дуельного меча. Червоні шати Карсерет були щільно закріплені на її довгих руках і широких плечах. Шкіряні ремені, якими вона користувалася, були ширші й товщі, ніж у Темпі. Також видавалося, що забарвлення в них яскравіше; не знаю, чи не пофарбувала вона їх спеціально до того дня. Підійшовши ближче, я угледів, що в Карсерет іще стухають залишки синця під оком.

Побачивши, що я за нею стежу, Карсерет повільним цілеспрямованим рухом відкинула свій дерев'яний меч. Вона показала жест «зневага» досить широко, щоб його було видно на півгрошових місцях у хвості натовпу.

Юрба забурмотіла, і я зупинився, не знаючи напевне, що робити. Трохи подумавши, також поклав тренувальний меч край стежини та продовжив іти.

Карсерет чекала посередині плаского, порослого травною кола футів із тридцять у діаметрі. Земля там була м'яка, тож за звичайних обставин я не боявся б, що мене кинуть. Але саме за звичайних. Вашет уже пояснила мені різницю між киданням людини на землю й киданням людиною *об* землю. Перше відбувається у гречному поєдинку. До другого вдаються у справжньому бою з намірами покалічити чи вбити супротивника.

Ще перебуваючи не надто близько, я став у вже знайому бійцівську стійку. Здійняв руки, зігнув коліна і притлумив бажання стати навшпиньки, бо знав, що відчую себе швидшим і в результаті зіпсую рівновагу. Я глибоко вдихнув, аби заспокоїтись, і поволі посунув до Карсерет.

Карсерет стала в подібну стійку і, не встиг я опинитися там, куди вона могла дотягнутися, зробила обманний випад у мій бік. Вона просто злегка ворухнула долонею та плечем, але я через тривогу широко купився на це й відскочив, як переляканий кролик.

Карсерет опустила руки та стала прямо, облишивши бійцівську стійку. «Веселість, — сказала вона широким жестом, — запрошення». А тоді поклікала мене до себе обома руками. Я почув, як із натовпу внизу долинуло кілька смішків.

Хай як принижувало її ставлення, я жадав скористатися з того, що вона втратила пильність. Я покрокував уперед і обережно спробував зробити «руки-ножі». Надто обережно. Тож Карсерет відступила, навіть не підіймаючи рук для захисту.

Я знав, що вона перевершує мене як бійця. Отже, моєю єдиною надією було зіграти на її емоціях, які вже розгорілися. Якщо я зможу її розлютити, вона може наробити помилок. Якщо вона наробить помилок, я, можливо, зумію перемогти.

— Першим був Чейл, — проказав я й нагородив її найширшою, найбільш варварською усмішкою, на яку був здатен.

Карсерет підступила на крок ближче.

— Зараз я розчавлю твої гарненькі ручки, — процідила вона бездоганною атурською. Ще не договоривши, простягнула руку й несамовито спробувала за мене вхопитися.

Вона намагалася злякати мене, щоб я відсахнувся й утратив рівновагу. І, якщо чесно, від її відверто отруйного голосу хотілося зробити саме це.

Але я був готовий. Я опирався несвідомому бажанню відсторонитися. При цьому я на мить заціпенів, не відступаючи й не просуваючись.

Ясна річ, саме цього й чекала насправді Карсерет — півсекундного вагання, поки я боротимусь із бажанням утекти. Вона

подолала відстань між нами за один легкий крок і впіймала мене за зап'ясток. Долоня в неї була міцна, як залізний обруч.

Я не думаючи скористався цікавою дворучною версією «проривного лева» від Селеан. Ідеальною для маленької дівчинки, що пручається в руках дорослого чоловіка, чи безнадійно перевершеного музиканта, що намагається втекти від адепської найманки.

Я повернув собі контроль над рукою, і цей нестандартний рух трішечки здивував Карсерет. Я скористався цим і швидко атакував «сіянням ячменю», добряче вдаривши кісточками пальців по м'ясу зі внутрішнього боку її біцепса.

Удар був не сильний: надто вже близько до неї я перебував. Але якби мені вдалося влучити по нерву як треба, від цього удару в неї заміла б рука. Це не просто ослабило б Карсерет із лівого боку, а ускладнило б усі рухи кетану, що передбачають застосування двох рук. Суттєва перевага.

Я досі залишався дуже близько, тож негайно долучив до «сіяння ячменю» «поворот жорен», а тоді коротко та твердо штовхнув Карсерет, аби позбавити її рівноваги. Мені вдалося торкнутись її обома руками й навіть відштовхнути її назад дюйми на чотири, але рівноваги Карсерет і близько не втратила.

Тоді я побачив її очі. Колись я вже думав, що вона сердита, але порівняно з цією миттю то було дрібницею. Тепер я зумів ударити її по-справжньому. І не один раз, а двічі. Варвар, який навчався менш ніж два місяці, двічі вдарив її на очах у всіх у школі.

Я не можу описати її вигляд. А якби й міг, то це не пояснило б вам, як усе було насправді, бо її лице залишалося майже цілковито байдужливим. Натомість скажу от що. Я за всьє життя нікого не бачив таким лютим. Ані Емброуза. Ні Гемма. Ні Денну, коли я розкритикував її пісню, ні мейра, коли я йому опирався. Їхній гнів був блідою свічкою порівняно з вогнем кузні, що палав у очах Карсерет.

Але навіть тоді, коли її гнів розквітнув сповна, вона продовжувала цілковито контролювати себе. Вона не кидалася несамовито в атаку й не гарчала на мене. Тримала слова в собі, спалюючи їх, наче хмиз.

У цьому бою я не міг перемогти. Однак мої руки рухалися машинально, навчені за сотні годин тренувань користатися з її близькості. Я ступив уперед і спробував ухопитися за неї, щоб виконати «грим угору». Її руки викинулися вперед, відбиваючи напад. А тоді Карсерет атакувала «човнярем на причалі».

Мені здається, що вона не сподівалася дотягнутися. Більш компетентний супротивник уникнув би цього чи заблокував би. Однак я дозволив собі поставити ноги трохи неправильно, тож утратив рівновагу, рухався повільно, а її нога влучила мені в живіт і *штовхнула*.

«Човняр на причалі» — це не швидкий удар ногою, що має ламати кістки. Це удар ногою, що позбавляє супротивника рівноваги. Позаяк я вже втратив рівновагу, він одразу збив мене з ніг. Я неприємно гепнувся на спину, а тоді покотився й зупинився, перетворившись на негарне плетиво кінцівок.

Тут дехто міг би сказати, що я невдало впав і явно був занадто отетерілий, щоб стати на ноги та продовжити бій. Ще хтось міг би сказати, що падіння, хоч і було незграбне, вийшло не таким уже й жорстким, а я, звісно, ставав на ноги й після дещо гіршого.

Особисто я вважаю, що межа між отетерінням і мудрістю часом буває дуже тонкою. Наскільки тонкою, мабуть, вирішувати вам.

Розділ сто двадцять сьомий

Гнів

— Що ти собі думав? — поцікавився Темпі. «Розчарування. Сувора догана». — Яким дурнем треба бути, щоб відкласти меч?

— Вона перша відкинула меч! — обурився я.

— Лише для того, щоб тебе приманити, — сказав Темпі. — Лише заради пастки.

Я пристібав піхви Цезури так, щоб її ефес повис у мене над плечем. Після мого програшу особливих церемоній не було. Магвін просто повернула мій меч і всміхнулася мені, втішно погладжуючи по руці.

Я подивився, як унизу поволі розсіюється натовп, і показав Темпі жест «увічлива недовіра».

— Мені слід було залишити меч при собі, коли вона була беззбройна?

— Так! — «Цілковита згода». — Вона вп'ятеро краща бійчиня, ніж ти. У тебе міг би бути шанс, якби ти залишив при собі меч!

— Темпі має рацію, — почув я голос Шегін позаду себе. — Знання ворога відповідає летані. Коли бій неминучий, розумний боєць користується будь-якою перевагою.

Я повернувся й побачив, як вона крокує стежкою вниз. Поряд із нею йшла Пенте.

Я зробив жест «увічлива впевненість».

— Якби я залишив меча при собі й переміг, люди подумали б, що Карсерет була дурною, і зненавиділи б мене за те, що я дістав незаслужений ранг. А якби я залишив меча при собі та програв, це стало би приниженням. Ані те, ані те не грає мені на руку, — я по черзі глянув на Шегін і Темпі. — Хіба я помиляюся?

— Тут ти не помиляєшся, — сказала Шегін. — Але Темпі також не помиляється.

— Перемоги слід прагнути завжди, — мовив Темпі. «Твердість».

Шегін повернулася до нього й додала:

— Успіх понад усе. Для успіху не завжди потрібна перемога.

Темпі зробив жест «шаноблива незгода» й відкрив рота для відповіді, але Пенте заговорила першою, перебивши його:

— Квоуте, ти не забився, коли впав?

— Забився, але не сильно, — відповів я та з острахом поворушив спиною. — Може, дістав кілька синців.

— Тобі є що на них нанести?

Я хитнув головою.

Пенте ступила вперед і взяла мене за передпліччя.

— У мене вдома дещо є. Ми залишимо цих двох — хай собі обговорюють летані. Хтось мусить обробити твої ушкодження, — вона взялася лівою рукою за моє передпліччя, тож її слова вирізнялися відсутністю емоційного забарвлення.

— Звісно, — озвалася за мить Шегін, і Темпі квапливо зробив жест «згода». Однак Пенте вже рішуче вела мене донизу.

Ми пройшли десь із чверть милі. При цьому Пенте легенько тримала мене за передпліччя.

Урешті вона заговорила атурською зі своїм характерним легким акцентом.

— Ти забився досить сильно, щоб потребувати якоїсь мазі? — запитала вона.

— Та ні, — визнав я.

— Я так і думала, — сказала вона. — Однак я після програшу в бою рідко бажаю, щоб хтось розказував мені, як я програла, — Пенте зблиснула ледь помітною, потайною усмішкою.

Я всміхнувся у відповідь.

Ми продовжували йти, а Пенте все тримала мене за руку, непомітно ведучи нас через гайок, а відтак — угору вздовж крутої стежки, вирізьбленої в невеликій скелі. Урешті ми прийшли до усамітненої долини, вкритої килимом із диких папавлерів, які квітли серед трави. Їхні розпушені криваво-червоні пелюстки були майже такого самого кольору, як найманський одяг Пенте.

— Вашет розповідала мені, що ви, варвари, маєте дивні ритуали, пов'язані зі статевими зносинами, — мовила Пенте. — Вона казала, що якби я побажала лягти з тобою в ліжко, то мені слід було би привести тебе до квітів, — обвела жестом усе довкола себе. — Ці — найкращі, які я змогла відшукати в цю пору року, — Пенте очікувально поглянула на мене.

— А... — проказав я. — Напевно, Вашет трохи з тебе пожартувала. Чи, може, пожартувала з мене, — Пенте насупилась, і я квапливо продовжив: — Але у варварів дійсно існує чимало ритуалів, які передують статевим зносинам. У нас усе дещо складніше.

Пенте зробила жест «понуре роздратування».

— Мені нема чого дивуватися, — заявила вона. — Усі розповідають історії про варварів. Почасти цього вимагає навчання, щоб я могла непогано триматися поміж ваших. — «Іронічне “однак”». — А позаяк я ще не була поміж них, історії також розповідають, щоб подразнити мене.

— Які історії? — запитав я, згадуючи, що чув про Адем і латані до зустрічі з Темпі.

Вона знизала плечима. «Легке зніяковіння».

— Це якась дурня. Кажуть, у варварів усі чоловіки здоровезні, — Пенте показала кудись значно вище за свою голову, зображаючи людину понад сім футів на зріст. — Наден розповідав мені, що ходив до містечка, в якому варвари їли суп із багнюки. Кажуть, варвари ніколи не купаються. Кажуть, варвари п'ють власну сечу, бо вважають, що так проживуть довше, — вона похитала головою, сміючись і показуючи жест «нажана веселість».

— Тобто, — поволі запитав я, — ви своєї сечі не п'єте?

Пенте застигла, так і не досміявшись, і поглянула на мене. Її личко й руки виражали спантеличену, винувату суміш зніяковіння, огиди й недовіри. То був такий чудернацький клубок емоцій, що я мимоволі розсміявся. Коли до неї дійшло, що це жарт, я побачив, як вона розслабилася.

— Розумію, — сказав я. — Ми розповідаємо схожі історії про адемів.

У неї спалахнули очі.

— Ану розкажи, як я розказала тобі. Це справедливо.

З огляду на те, як відреагував Темпі, коли я розповів йому про словесний вогонь і летані, я вирішив поділитися чимось іншим.

— Кажуть, ті, хто приймає червоні шати, ніколи не вступають у статеві зносини. Кажуть, ви вкладаєте цю енергію в кетан, і саме тому ви такі добрі бійці.

Тут Пенте розреготалася.

— Якби це було так, я ніколи не дійшла б до третього каменя, — заявила вона. «Іронічна веселість». — Якби вміння битися давало утримання від статевих зносин, бували б такі дні, коли я навіть кулака не стиснула б.

Тут я відчув, як мій пульс трохи прискорився.

— І все ж, — додала вона, — я здогадуюся, звідки взялася ця історія. Напевно, вони думають, ніби ми не вступаємо у статеві зносини, бо жоден адем не ліг би в ліжку з варваром.

— А... — дещо розчаровано озвався я. — Тоді чому ти привела мене до квітів?

— Тепер ти належиш Адеме, — невимушено мовила вона. — Тепер, гадаю, до тебе звертатиметься багато хто. Ти маєш миле личко, та й важко не зацікавитися твоїм гнівом.

Пенте зупинилася й багатозначно опустила погляд.

— Ну, хіба що ти хворий...

Тут я зашарівся.

— Що?! Ні! Звісно, ні!

— Ти певен?

— Я навчався в Медиці, — дещо сухо пояснив я. — Найвидатнішій медичній школі в цілому світі. Я знаю все про хвороби, які можуть виникнути в людини, про те, як їх виявляти, та про їх лікування.

Пенте скептично поглянула на мене.

— Конкретно в тобі я не сумніваюсь. Але добре відомо, що варвари доволі часто хворіють на статеві недуги.

Я похитав головою.

— Це просто ще одна дурнувата історія. Запевняю тебе: варвари не заразніші за адемів. Ба більше, я гадаю, що ми можемо бути менш заразні.

Вона хитнула головою. Її погляд став серйозним.

— Ні. Тут ти помиляєшся. Скільки зі ста варварів, на твою думку, мають такі недуги?

На це було просто відповісти: я знав відповідну статистику завдяки Медиці.

— Зі ста? Може, п'ятеро. Серед тих, хто працює в борделях чи вчащає до таких закладів, звісно, більше.

На обличчі Пенте відбилась явна огида. Вона здригнулася.

— Зі ста адемів таких недуг не має жоден, — твердо сказала вона. «Однозначно».

— Ой, та ну тебе, — я підняв руку і склав пальці колом. — Жоден?

— Жоден, — підтвердила вона з похмурою впевненістю. — Підхопити щось таке можна лише від варвара, і тих, хто подорожує, застерігають.

— А якби ти підхопила хворобу від іншого адема, який не зберігав обережності в мандрах? — запитав я.

Крихітне, схоже на сердечко личко Пенте спохмурніло. Вона роздула ніздрі.

— Від одного зі своїх? — «Безмежний гнів». — Якби хтось із Адемре раптом передав мені хворобу, я була б розлючена. Я кричала би з кручі про те, що він скоїв. Я зробила б так, що жити йому стало би боляче, як від перелому.

Вона зробила жест «огида», легко погладивши свою сорочку. То було перше слово жестової мови адемів, яке я дізнався від Темпі.

— Далі я подалася б у довгий шлях за гори, до Талю, щоб вилікуватися від неї. Навіть якби подорож тривала два роки й не принесла школі грошей. І тоді ніхто не став би думати про мене гірше.

Я кивнув самому собі. Логічно. Якби було інакше, то з таким ставленням до статевої близькості, як у них, хвороби стрімко поширювалися б серед населення.

Я побачив, що Пенте очікувально дивиться на мене, і сказав: — Дякую за квіти.

Вона кивнула й підступила ближче, підвівши погляд на мене. В її очах відбивався захват, і вона сором'язливо всміхалася. Відтак її личко посерйознішало.

— Цього достатньо для задоволення ваших варварських ритуалів чи треба зробити щось іще?

Я сягнув униз і провів рукою по гладенькій шкірі на її шиї, просунувши кінчики пальців під довгу косу так, що вони легенько торкнулися її карку. Пенте заплющила очі й підняла обличчя до мого.

— Вони прекрасні, і їх більш ніж достатньо, — запевнив я й нагнувся, щоб її поцілувати.

* * *

— Я мала рацію, — заявила Пенте, вдоволено зітхнувши, поки ми лежали оголені серед квітів. — У тебе гарний гнів.

Я лежав на спині, її маленьке тіло скрутилося калачиком у мене під пахвою, а її личко у формі сердечка обережно лягло мені на груди.

— Що ти маєш на увазі? — запитав я. — Здається, слово «гнів» може бути тут недоречним.

— Я маю на увазі *вейвін*, — пояснила Пенте, вживши адемічне слово. — Це те саме?

— Не знаю цього слова, — зізнався я.

— Здається, тут правильно сказати «гнів», — мовила вона. — Я розмовляла твоєю мовою з Вашет, і вона мене не виправляла.

— Тоді що ти маєш на увазі під гнівом? — запитав я. — Я точно не почувуюся розгніваним.

Пенте підняла голову з моїх грудей і нагородила мене лінивою, вдоволеною усмішкою.

— Ну звісно, — сказала вона. — Я забрала твій гнів. Як ти можеш почуватися таким чином?

— Тоді... тоді ти розгнівана? — запитав я, впевнений, що геть не розумію суті.

Пенте засміялася й похитала головою. Свою довгу косу вона вже розплела, і її медове волосся повисло по один бік від обличчя. Через це вона здавалася геть іншою людиною. І ще, мабуть, через відсутність червоних шат найманки.

— Це не такий гнів. Я рада ним володіти.

— Все одно не розумію, — сказав я. — Це може бути щось таке, чого варвари не знають. Поясни мені, як дитині.

Якусь мить вона глипала на мене серйозними очима, а тоді перекотилася на живіт, щоб дивитися на мене було легше.

— Цей гнів — не почуття. Це... — вона завагалася, гарненько насупившись. — Це бажання. Це творення. Це хотіння життя.

Пенте роззирнулася довкола, а тоді зосередилася на траві довкола нас.

— Гнів змушує траву проштовхуватися вгору, крізь землю, щоб дотягнутися до сонця, — продовжила вона. — Усе живе володіє гнівом. Це вогонь у ньому, що змушує його хотіти рухатися, зростати, діяти, творити, — схилила голову набік. — Це тобі зрозуміло?

— Здається, так, — сказав я. — А жінки забирають гнів у чоловіків під час статевої близькості?

Пенте всміхнулася й кивнула.

— Саме тому опісля чоловік такий стомлений. Він віддає часточку себе. Мліє. Спить, — вона опустила погляд. — Чи, може, частина нього спить.

— Недовго, — зауважив я.

— Це тому що в тебе гарний, сильний гнів, — відповіла вона з гордістю. — Як я вже казала. Я бачу це, бо забрала часточку його. І бачу, що частина його ще чекає.

— Так, — визнав я. — Але що із гнівом роблять жінки?

— Ми його використовуємо, — просто сказала Пенте. — Тому опісля жінка не завжди спить, як чоловік. Вона почуввається бадьорішою. Сповнена бажання рухатися. Часто бажає ще того, що принесло їй гнів, — вона опустила голову до моїх грудей і грайливо вкусила мене, засовавшись оголеним тілом у мене під боком.

Це приємно відвертало увагу.

— Це означає, що жінки не мають власного гніву?

Вона знову розсміялася.

— Ні. Гнів мають усі істоти. Але жінки знають багато способів використати свій гнів. А чоловіки, на свою біду, мають більше гніву, ніж можуть використати.

— Як можна мати забагато бажання жити, зростати, творити? — запитав я. — Здавалося б, що його більше, то краще.

Пенте похитала головою й відкинула волосся рукою назад.

— Ні. Це як їжа. Одна трапеза — це добре. А дві трапези — це не краще, — вона знову насупилася. — Ні. Це радше як вино. Одна чарка вина — це добре, дві — це іноді краще, але десять... — серйозно кивнула. — Це дуже схоже на гнів. Якщо чоловік наповнюється ним, гнів у ньому стає подібний до отрути. Він хоче забагато. Хочє всього. Стає дивним і хворим на голову, жорстоким.

Вона кивнула самій собі.

— Так. Саме тому, на мою думку, слово «гнів» правильне. Того, хто тримав увесь свій гнів при собі, видно відразу. Гнів у ньому закисає. Обертається проти самого себе та спонукає його ламати, а не творити.

— Знаю таких чоловіків, — погодився я. — Але й таких жінок теж.

— Гнів мають усі й усе на світі, — повторила Пенте, знизавши плечима. — У каменя його небагато порівняно з деревом, на якому розпускаються бруньки. З людьми те саме. У деяких його більше або менше. Деякі використовують його мудро. Деякі — ні, — вона широко всміхнулася мені. — У мене його чимало, і тому я так люблю статеvu близькість і така несамовита в бою, — ще раз куснула мене за груди, тепер уже не так грайливо, й почала підійматися до моєї шиї.

— Але якщо ти забираєш гнів у чоловіка під час статевих зносин, — промовив я, силкуючись зосередитися, — хіба це не означає, що чим більше ти вступаєш у статеві зносини, то більше їх хочеш?

— Це все одно що вода, яку впускають у насос, — палко шепнула вона мені на вухо. — Послухай, я заберу його весь, навіть якщо на це піде весь день і половина ночі.

* * *

Урешті ми перемістилися з трав'янистого поля до купалень, а відтак — до будинку Пенте, що складався з двох затишних кімнаток, зведених попід схилом кручі. Місяць висів у небі й уже доволі давно стежив за нами крізь вікно, хоч я й сумнівався, що ми показували йому щось таке, чого він іще не бачив.

— Цього тобі достатньо? — засапано спитав я. Ми лежали поряд у її приємно просторому ліжку. На наших тілах обсихав піт. — Якщо ти забереш іще чимало гніву, мені може забракнути його для мовлення чи дихання.

Моя долоня лежала на пласкій поверхні її живота. Шкіра в неї була м'яка і гладенька, проте коли Пенте сміялася, я відчував, як підскакують м'язи в неї на животі, стаючи твердими, наче листи сталі.

— Наразі його досить, — запевнила вона. В її голосі добре відчувалося виснаження. — Якби я залишила тебе порожнім, наче плід, із якого повністю вичавили сік, Вашет засмутилася б.

Я, попри довгий день, був напрочуд жвавий, а мої думки були ясні та зрозумілі. Я згадав дещо з того, що Пенте казала раніше.

— Ти згадувала, що жінка знає багато способів використати свій гнів. У який спосіб жінка може використовувати його так, як не може чоловік?

— Ми навчаємо, — відповіла Пенте. — Даємо імена. Ведемо лік дням і дбаємо про плавний кругообіг речей. Саджаємо рослини. Робимо дітей, — вона знизала плечима. — Багато як.

— Чоловік теж може таке робити, — зауважив я.

Пенте захихотіла.

— Ти помилився зі словом, — сказала вона й почухала мені підборіддя. — Чоловік робить собі бороду. Дитина — це дещо інше, і ви тут ні до чого.

— Ми не виношуємо дітей, — погодився я, трохи образившись. — Але все одно відіграємо певну роль у їх створенні.

Пенте повернулася до мене, всміхаючись так, ніби я пожартував. А тоді її усмішка стухла. Пенте сперлася на лікоть і поглянула на мене ще на одну довгу мить.

— Ти це серйозно?

Побачивши на моєму обличчі спантеличення, вона вирячила очі від подиву й сіла на ліжку.

— Це правда! — вимовила Пенте. — Ти віриш у чоловіків-матерів! — вона почала хихикати, затуливши нижню половину личка обома руками. — Я ніколи не думала, що це правда! — опустила ліву руку, показуючи захоплену усмішку, і зробила жест «вражений захват».

Я відчував, що маю роздратуватись, але сил на це якось не ставало. Можливо, в її словах про те, що чоловіки віддають свій гнів, була частка правди.

— Хто такі чоловіки-матері? — запитав я.

— Ти не жартуєш? — поцікавилася вона, досі наполовину затуляючи усмішку рукою. — Ти справді віриш, що дитину в жінку вкладає чоловік?

— Ну... так, — дещо ніяково вимовив я. — У певному розумінні. Для створення дитини потрібні чоловік і жінка. Мати й батько.

— У вас є для цього слово! — захоплено сказала Пенте. — Це мені теж казали. На додачу до історій про суп із багнюки. Але я ніколи не думала, що це — правдива історія!

Тут уже сів і я, стривожившись.

— Ти ж знаєш, звідки беруться діти? — поцікавився я, зробивши жест «щира серйозність». — Діти з'являються від того, чим ми займалися більшу частину дня.

Пенте на мить витріщилася на мене у враженому мовчанні, а тоді безпорадно розреготалася. Вона кілька разів спробувала заговорити, але сміх поборював її знову, варто їй було поглянути на вираз мого обличчя.

Пенте поклала руки на живіт і потицяла в нього, неначе спантеличившись.

— Де моя дитина? — опустила погляд на свій плаский живіт. — Може, я всі ці роки неправильно зближувалася... — коли вона засміялася, м'язи в неї на животі затремтіли, утворюючи візерунок, схожий на черепащачий панцир. — Якщо твої слова правдиві, то в мене має бути сто дітей. П'ятсот дітей!

— Це стається не щоразу, коли трапляється статева близькість, — пояснив я. — Жінка готова до дитини лише в певний час.

— А ти робив це? — запитала вона, глипаючи на мене з удаваною серйозністю, тимчасом як її вуста злегка розтягувалися в усмішці. — Створював дитину разом із жінкою?

— Старався такого не робити, — відповів я. — Є така трава, що зветься сільфій. Я жую її щодня, і вона не дає мені залишити в жінці дитину.

Пенте похитала головою та сказала:

— Знову ваші варварські статеві ритуали. Там, звідки ти родом, дитина виходить і тоді, як чоловіка приводять до квітів? Я вирішив піти іншим шляхом.

— Якщо чоловіки не допомагають створювати дітей, то як ти пояснюєш те, що немовлята зовні схожі на своїх тат?

— Немовлята схожі на сердитих дідів, — заявила Пенте. — Лисі та з... — вона завагалася, торкаючись щоки. — ...зі складками на обличчях. Може, тоді дітей створюють лише старі діди? — дурнувато всміхнулася.

— А як щодо кошенят? — запитав я. — Ти ж бачила виводок кошенят. Коли біла кішка й чорний кіт вступають у статеві

зносини, виходять як білі, так і чорні кошенята. А також кошенята обох кольорів.

— Завжди? — спитала вона.

— Не завжди, — визнав я. — Але здебільшого — так.

— А що, як з'являється жовте кошеня? — запитала вона.

Сформулювати відповідь я не встиг: Пенте махнула рукою на це запитання.

— Кошенята тут, у принципі, ні до чого, — заявила вона. — Ми не такі, як тварини. Ми не маємо тічки. Не відкладаємо яйця. Не виробляємо кокони, плоди чи насіння. Ми не собаки, не жаби й не дерева.

Пенте серйозно поглянула на мене.

— Ти здійснюєш хибне думання. Так само легко сказати, буцімто два камені створюють маленькі камені, стукаючись один об одного, доки від одного не відламується шматочок. Отже, двоє людей створюють маленьких людей у такий самий спосіб.

Я закипів, але вона мала рацію. Я припустився логічної помилки аналогії. Це була хибна логіка.

Певний час наша розмова тривала в тому ж руслі. Я запитав Пенте, чи знає вона хоч про один випадок, коли жінка завагітніла, не мавши статевих зв'язків у попередні місяці. Вона сказала, що не знає жодної жінки, яка три місяці добровільно обходилась би без статевих зв'язків, окрім тих, які подорожували серед варварів, дуже хворих або дуже старих.

Урешті Пенте махнула рукою, зупиняючи мене, і зробила жест, що виражав роздратування.

— Ти сам чуєш свої виправдання? Від статевої близькості бувають діти, але не завжди. Немовлята схожі на чоловіків-матерів, але не завжди. Статева близькість має відбуватися у слушний час, але не завжди. Є рослини, які підвищують або знижують шанси на це, — вона похитала головою. — Ти маєш розуміти: твої слова тонкі, як сіть. Ти все вшиваєш нові нитки, сподіваючись, що вона почне втримувати воду. Але від сподівань це не стає правдою.

Побачивши, як я насупився, Пенте взяла мене за руку і зробила в ній жест «утіха», як це вже було раніше, в ідальні. Де й поділася її сміхотливість!

— Я бачу, що ти справді це думаєш. Можу зрозуміти, нащо варварські чоловіки вірять у це. Напевно, втішно думати, ніби ви такі важливі. Але це просто не так.

Пенте поглянула на мене з чимось близьким до жалю.

— Іноді жінка дозріває. Це природно, і чоловіки тут ні до чого. Тому більше жінок дозріває восени, наче плоди. Тому більше жінок дозріває тут, у Герті, де мати дитину краще.

Я спробував відшукати ще якийсь переконливий аргумент, але на думку не спадав жоден. Це бісило.

Помітивши вираз мого обличчя, Пенте стиснула мою долоню і зробила жест «поступка».

— Можливо, у варварських жінок це інакше, — промовила вона.

— Ти це кажеш, просто щоб мені стало легше на душі, — понуро сказав я й несподівано позіхнув так, що мало не зламав щелепи.

— Так, — визнала Пенте. А тоді лагідно поцілувала мене і штовхнула у плечі, спонукаючи знову лягти на ліжко.

Я так і зробив, і вона знов умостилася в мене під рукою, поклавши голову мені на плече.

— Напевно, важко бути чоловіком, — тихо сказала вона. — Жінка знає, що вона — частина світу. Ми сповнені життя. Жінка — це квітка і плід. Ми проходимо крізь час як частина своїх дітей. Зате чоловік... — вона повернула голову й поглянула на мене з лагідним жалем в очах. — Ви — це порожня гілка. Ви знаєте, що після смерті не зоставите по собі нічого важливого.

Пенте з любов'ю погладила мене по грудях.

— Гадаю, тому у вас і є стільки гніву. Може, у вас його й не більше, ніж у жінок. Може, гніву, що міститься у вас, просто нема куди виходити. Може, він дуже хоче залишити по собі якийсь слід. Він гамселиць по світу. Спонукає вас до необачних дій. До чвар. До люті. Ви малюєте, будете, б'єтеся, розказуєте оповідки, більші за правду.

Вона вдоволено зітхнула й поклала голову мені на плече, щільно вмостившись під мою руку.

— Вибач, що я кажу тобі це. Ти хороший чоловік, ще й гарненький. Але все одно ти лише чоловік. Єдине, що ти можеш запропонувати світу, — це гнів.

Розділ сто двадцять восьмий

Імена

Того дня я мав або залишитись, або піти. Я сидів із Вашет на зеленому пагорбі й дивився, як із хмар на сході підіймається сонце.

— «Сайсере» означає «літати», «ловити», «ламати», — тихо промовила Вашет, повторюючись уже всоте. — Ти маєш пам'ятати всі руки, які його тримали. Багато рук, і всі вони дотримували летані. Ніколи не користуйся ним у негідний спосіб.

— Обіцяю, — промовив я вже всоте, а тоді завагався, перш ніж згадати про те, що мене бентежило. — Але ж ти, Вашет, обстругала своїм мечем вербову гілку, якою мене біла. Яюсь я бачив, як ти підпирала ним відчинене вікно. Ти обрізаеш ним нігті...

Вашет витріщилася на мене порожнім поглядом.

— Так?

— Хіба це не негідно? — запитав я.

Вона схилила голову набік, а тоді засміялася.

— Хочеш сказати, що його слід використовувати лише в бою? Я зробив жест «очевидний висновок».

— Меч гострий, — сказала вона. — Він — це збраряддя. Я постійно ношу його. Чому користуватися ним негідно?

— Це видається *нешанобливим*, — уточнив я.

— Річ ушановують, застосовуючи її з користю, — відповіла вона. — Можливо, перш ніж я повернуся до варварських земель і битимуся, минуть роки. Якщо мій меч до цього різатиме тріски для вогню й моркву, чим це йому нашкодить? — погляд Вашет посерйознішав. — Усе життя носити меч, знаючи, що він призначений лише для вбивств... — вона похитала головою. — Як це вплинуло б на розум людини? Це було б жахіттям.

Вашет повернулася до Герта напередодні ввечері, розпачуючи через те, що пропустила моє випробування каменя. Вона сказала, що я правильно відклав меч слідом за Карсерет, і запевнила, що тому пишається мною.

Напередодні Шегін офіційно запропонувала мені лишитися й навчатися у школі. Теоретично я вже заслужив це право, проте всі знали: передусім це — вигадка з політичних міркувань. Її пропозиція лестила; я знав, що, ймовірно, більше ніколи не дістану такої можливості.

Ми постежили за хлопчиною, що випасав стадо кіз на схилі пагорба.

— Вашет, чи правда, що в адемів немає поняття татівства? Вашет із легкістю кивнула, а тоді зупинилася.

— Скажи мені, що не осоромив нас обох, говорячи про це з усіма, поки мене не було, — зітхнула вона.

— Лише з Пенте, — відповів я. — Вона вважала, що це — найсмішніше, що вона чула за останні десять місяців.

— І це доволі кумедно, — погодилася Вашет. Її вуста трохи вигнулися.

— Отже, це правда? — запитав я. — Навіть ти в це віриш? Ви... Вашет підняла одну руку, і я замовк.

— Спокійно, — промовила вона. — Думай про своїх чоловіків-матерів що забажаєш. Для мене все це на один копил, — вона лагідно всміхнулася, пригадавши дещо. — Мій король-поет щиро вірив, що жінка — це не більше ніж земля, в яку чоловік може посадити дитину.

Вашет весело пирхнула — майже засміялась. Але саме майже.

— Він був такий упевнений у своїй рації... Його ніщо не могло похитнути. Багато років тому я вирішила, що сперечатися про таке з варваром значить довго й нудно марнувати час, — вона знизала плечима. — Думай про створення дітей що хочеш. Вір собі в демонів. Молися козі. Нашо мені перейматись, якщо це не набиває мені синців?

Я на мить замислився над почутим, а тоді сказав:

— У цьому є певна мудрість.

Вашет кивнула.

— Але чоловік або допомагає з дитиною, або ні, — відзначив я. — Думок про щось може бути багато, однак правда лиш одна. Вашет лїниво всміхнулась.

— І якби моєю ціллю була гонитва за правдою, це мене турбувало б, — вона протяжно позіхнула, розтягнувшись, наче вдоволена кішка. — Натомість я передусім думатиму про радість у своєму серці, процвітання школи й розуміння летані. Якщо після цього в мене залишатиметься час, то присвячу його турботі про правду.

Ми ще трохи мовчки подивилися на схід сонця. Мені спало на думку, що Вашет стає геть іншою людиною, коли не силкується якомога швидше ввіпхнути мені в голову кетан і всю адемічну мову.

— Одначе, — додала Вашет, — якщо ти вперто бажаєш триматися своїх варварських вірувань про чоловіків-матерів, про це варто мовчати. Найкраща реакція, на яку можна сподіватися, — це подив. Більшість просто вважатиме тебе за ідіота через те, що ти так думаєш.

Я кивнув. А за одну довгу мить вирішив нарешті поставити запитання, яке тримав при собі не один день.

— Магвін назвала мене Мейдре. Що це означає?

— Це твоє ім'я, — сказала Вашет. — Нікому його не називай.

— Воно таємне? — запитав я.

Вона кивнула.

— Воно існує для тебе, твоїх учителів і Магвін. Повідомляти його іншим було б небезпечно.

— Як це може бути небезпечно?

Вашет витріщилася на мене як на телепня.

— Знаючи ім'я, ти маєш над ним владу. Ти ж, звісно, знаєш це?

— Але ж я знаю твоє ім'я, ім'я Шегін, ім'я Темпі. Чим це небезпечно?

Вона махнула рукою.

— Не ці імена. Глибинні імена. Темпі — це не те ім'я, яке йому дала Магвін. Так само як Квоут — не твоє ім'я. Глибинні імена мають значення.

Я вже знав, що означає ім'я Вашет.

— А що означає «Темпі»?

— «Темпі» означає «маленьке залізо». «Темпа» означає «залізо», а ще означає «кувати залізо» та «сердитий». Це ім'я дала йому Шегін багато років тому. Він був неймовірно проблемним учнем.

— Атурською «темпер» означає «сердитий», — вельми збуджено зауважив я, дивуючись цьому збігу. — А ще це означає дію, яку виконують із залізом, коли з нього виковують сталь.

Вашет знизала плечима: її це не вразило.

— Такі вже вони, імена. «Темпі» — це мале ім'я, та все ж у ньому міститься чимало. Саме тому не говори про своє ім'я навіть мені.

— Але ж я недостатньо добре знаю вашу мову, щоб самотужки здогадатися, що воно означає, — заперечив я. — Людина має знати, що означає її власне ім'я.

Вашет завагалася, а тоді зласкавилася.

— Воно означає «полум'я», «грім», «зламане дерево».

Я подумав і вирішив, що це мені подобається.

— Коли Магвін дала його мені, ти здавалася здивованою. Чому?

— Коментувати чуже ім'я непристойно. — «Категорична відмова». Цей жест вийшов у Вашет таким різким, що на нього майже боляче було дивитися. Вона звелася на ноги, а тоді обтерла руками штани. — Ходімо, тобі час дати відповідь Шегін.

* * *

Коли ми ввійшли в кімнату Шегін, вона жестом запросила нас сісти. Відтак сіла й сама, несподівано для мене продемонструвавши ледь помітну усмішку. Цей вияв фамільярності страшенно лестив.

— Ти визначився? — запитала вона.

Я кивнув.

— Дякую тобі, Шегін, але залишитися не можу. Я мушу повернутися до Северена, щоб поговорити з мейром. Темпі виконав своє зобов'язання, коли дорога стала безпечною, та я мушу

повернутися й пояснити все, що сталося, — також я подумав про Денну, але говорити про неї не став.

Шегін показала жестом елегантну суміш «схвалення» й «жалю».

— Виконувати обов'язок — це від летані, — вона серйозно поглянула на мене. — Пам'ятай: ти маєш меч та ім'я, але не повинен іти в найми так, ніби прийняв червоні шати.

— Вашет усе мені пояснила, — запевнив я. «Заспокоєння». — Я розпоряджуся щодо повернення свого меча до Герта в разі, якщо мене буде вбито. Я не навчатиму кетану й не носитиму червоного. — «Обережно-уважна цікавість». — Але мені дозволено розповідати іншим, що я навчався бою у вас?

«Стримана згода».

— Можеш казати, що навчався в нас. Але не кажи, що ти один із нас.

— Ясна річ, — погодився я. — І не казатиму, що я вам рівня.

Шегін зробила жест «заспокоєне вдоволення». Відтак її руки перемістились, і вона зробила невеличкий жест «зняковіле зізнання».

— Це не зовсім подарунок, — сказала вона. — Ти будеш кращим бійцем, аніж багато варварів. Якщо ти битимешся й перемагатимеш, варвари думатимуть: Квоут лише трохи вивчав мистецтва адемів і він усе одно грізний. Наскільки вправнішими мають бути вони самі? — «Однак». — Якщо ти битимешся та програватимеш, вони думатимуть: він просто дізнався часточку з того, що знають адеми.

Очі старенької ледь помітно замерхтіли. Вона зробила жест «веселість».

— Хай там що, наша репутація квітне. Це служить Адемере. Я кивнув. «Охоче прийняття».

— Моїй репутації це також не нашкодить, — зауважив я. «Применшення».

У розмові настала пауза, а тоді Шегін зробила жест «серйозна важливість».

— Коли ми розмовляли раніше, ти питав мене про ринта. Пам'ятаєш? — запитала Шегін. Я краєчком ока побачив, як Вашет тривожно совгається на місці.

Несподівано збудившись, я кивнув.

— Я згадала історію про них. Ти хотів би її почути?

Я зробив жест «надзвичайний ширий інтерес».

— Це давня історія, така ж давня, як саме Адевре. Її завжди оповідають однаково. Ти готовий її почути? — «Надзвичайно офіційний тон». У її голосі вчувалася ритуальна нотка.

Я знову кивнув. «Уклінне прохання».

— Як завжди, є певні правила. Я розповім цю історію один раз. Опісля тобі не можна буде про неї говорити. Опісля тобі не можна буде ставити запитання. — Шегін по черзі поглянула на Вашет і на мене. «Похмура серйозність». — Говорити про це ти зможеш, лише проспавши тисячу ночей. Ставити запитання зможеш, лише подолавши в мандрах тисячу миль. Чи готовий ти почути її, знаючи це?

Я кивнув утретє. Мій захват тим часом зростав.

Шегін заговорила надзвичайно офіційним тоном:

— Було собі видатне королівство, населене видатними людьми. Вони не були Адевре. Вони були тим, чим було Адевре, перш ніж ми стали самими собою.

Проте тоді вони були собою, прекрасними й сильними жінками й чоловіками. Вони співали пісень про силу й билися не гірше за Адевре.

Ці люди мали видатну імперію. Назва імперії забулася. Та й не важлива вона, бо імперія пала, і відтоді той край розпався, а небо змінилося.

В імперії були сім міст і одне місто. Назви сімох міст забулися, позаяк вони пали через зраду й були зруйновані часом. Одне місто також було зруйновано, проте назва його зберігається. Воно звалося Тарініель.

Імперія мала ворога, як воно зазвичай і буває із сильними. Однак той ворог був недостатньо великий, щоб її знищити. Ворогові бракувало сили, щоб погубити її, чи то ослабивши, чи то зруйнувавши. Ім'я ворога пам'ятають, але воно зачекає.

Позаяк ворог не мав змоги перемогти силою, він діяв немов черв'як у плоді. Ворог був не від летані. Він отрутою налаштував сімох інших проти імперії, і вони забули летані. Шість із

них зрадили міста, які їм довіряли. Шість міст пали, і їхні імена забулися.

Один пам'ятав летані й не зрадив міста. Те місто не пало. Один із них пам'ятав летані, і в імперії зосталася надія. Зосталось одне місто, що не пало. Але навіть назва цього міста забулася, загубилася в часі.

Зате сім імен пам'ятають. Ім'я одного й шістьох, які йдуть за ним. Сім імен було пронесено крізь часи руйнування імперії, крізь розбиту землю й мінливе небо. Сім імен пам'ятають, попри довгі блукання Адеме. Сім імен збереглися в пам'яті — імена сімох зрадників. Запам'ятай їх і знай їх за сімома ознаками:

Сайфус носить синій пломінь.
Стеркус під владою заліза.
У Феруле око холодне і темне.
Уснеа лиш у занепаді живе.
Сірій Далсенті ніколи не говорить.
Бліда Алента пошесть приносить.
Останній же владар межі сімох:
Ненависний. Безнадійний. Безсонний. Розумний.
Алаксель тіні носить ярмо.

Розділ сто двадцять дев'ятий

Інтерлюдія: Гамір шепоту

— Реші! — вигукнув Баст із враженим обличчям. — Ні! Годі! — він простягнув руки так, неначе був ладен затулити ними рота шинкареві. — Не треба таке казати!

Квоут невесело всміхнувся.

— Басте, і хто тільки навчав тебе науки про імена?

— Не ви, Реші, — хитнув головою Баст. — Є такі речі, які знає кожна фейрівська дитина. Казати таке вголос ніколи не буває добре. Взагалі.

— І чому ж це? — поцікавився Квоут справжнісіньким учительським голосом.

— Тому що деякі істоти здогадуються, коли їхні імена вимовляють, — Баст ковтнув. — Здогадуються, *де* їх вимовляють.

Квоут дещо роздратовано зітхнув.

— Басте, від того, щоб один раз вимовити якийсь ім'я, шкоди небагато, — він відкинувся на спинку стільця. — Чому, на твою думку, в адемів є власні традиції, пов'язані конкретно з цією історією? Лиш один раз, а опісля — жодних запитань?

Баст задумливо примружив очі, і Квоут ледь помітно, натягнуто йому всміхнувся.

— Отож-бо. Намагатися знайти того, хто вимовляє твоє ім'я один раз, — це все одно що відстежувати людину в лісі за одним відбитком ноги.

Подав голос Хроніст — невпевнено, наче боявся його перебити.

— Чи дійсно можна таке зробити? — запитав він. — Насправді? Квоут похмуро кивнув.

— Гадаю, тому вони й відшукали мою трупу, коли я був малий.

Хроніст нервово роззирнувся довкола, а тоді нахмурився та явним зусиллям волі зупинився. В результаті він застиг на місці з таким самим нервовим виглядом, як і до цього.

— Чи означає це, що вони можуть прийти сюди? Ви ж, безумовно, достатньо про них наговорили...

Квоут зневажливо махнув рукою.

— Ні. Головне — це імена. Справжні імена. Глибинні імена. А я унікав їх саме з цієї причини. Мій батько був дуже уважний до деталей. Роками ставив запитання й відкопував старі історії про чандріян. Гадаю, він ненароком віднайшов кілька з їхніх старих імен і вставив їх у свою пісню...

На обличчі Хроніста відбилося розуміння.

— ...а потім знов і знов її репетитував.

Шинкар легко, з любов'ю всміхнувся.

— Нескінченно — я ж його знаю. Не маю сумнівів, що він і моя мати докладали всіх зусиль, щоб прибрати зі своєї пісні всі дрібні ганджі, перш ніж її оприлюднити. Вони були перфекціоністами, — він стомлено зітхнув. — Чандріянам, напевно, здавалося, ніби хтось постійно запалює сигнальний вогонь. Гадаю, батьки так довго лишалися в безпеці лише тому, що ми постійно мандрували.

Баст усміхнувся.

— І тому, Реші, казати такі штуки не варто.

Квоут насупився.

— Басте, відтоді я проспав тисячу ночей і подолав кілька тисяч миль. Можна й вимовити їх один раз. Зважаючи на те, яким пеклом нині став світ, можна вважати, що зараз частіше розповідають старі історії. Якщо чандріяни й наслухають імена, то я не сумніваюся, що їм докучає повільний гамір шепоту від Аруе до Круглого моря.

Із виразу Бастового обличчя було очевидно, що це його не заспокоїло.

— До того ж, — мовив Квоут, злегка зітхнувши від втоми, — добре мати їх у запису. Можливо, вони колись стануть комусь у пригоді.

— Та все ж, Реші, варто бути обережнішим.

— Басте, хіба я останні роки не був обережним? — запитав Квоут. Його роздратування нарешті почало вириватися на поверхню. — І яка мені з того була користь? До того ж, якщо те, що ти кажеш про Ктей, правда, то все закінчиться слізьми, хай що я зроблю. Хіба не так?

Баст відкрив рота, а тоді стулив його, явно розгубившись. А відтак швидко позирнув на Хроніста, поглядом благаючи про підтримку.

Побачивши це, Квоут також повернувся в бік Хроніста і з цікавістю здійняв брову.

— Я певен, що нічогосінько не знаю, — озвався Хроніст і опустив погляд, розкривши свою сумку й доставши заляпану чорним ганчірку. — Ви обидва бачили максимум моєї майстерності в іменуванні: залізо. І це явно щаслива випадковість. Майстер-Іменувач оголосив мене справжнім марнуванням свого часу.

— Звучить знайомо, — пробурмотів Квоут.

Хроніст знизав плечима.

— Особисто я повірив йому на слово.

— Можете згадати, яку причину він вам назвав?

— Він мав багато конкретних приводів для критики. Я знаю надто багато слів. Я ніколи не бував голодним. Я занадто

м'який... — тим часом Хроністові руки заходилися чистити кінчик його пера. — Мені здалося, що він пояснив свою загальну позицію, коли сказав: «Хто міг би подумати, що в такому малому, тонкому, мов папір, канцелярові, як ти, може бути хоч трохи заліза?»

Квоутові уста вигнулися у співчутливій усмішці.

— Що, справді?

Хроніст знизав плечима.

— Насправді він обізвав мене довбограєм. Я намагався не образити невинні вухка вашого юного друга, — він кивнув на Баста. — Як я розумію, в нього був непростий день.

Тут Квоут уже повноцінно всміхнувся.

— Шкода, що ми геть не застали один одного в Університеті.

Хроніст востаннє потер кінчик пера об м'яку тканину й підніс його до світла, що поступово меркло у вікні шинку.

— Та ні, — заперечив він. — Я вам не сподобався б. Я *справді* був малим, тонким, як папір, довбограєм. Ще й балуваним. І зарозумілим.

— І що відтоді змінилося? — спитав Квоут.

Хроніст зневажливо пирхнув.

— Мало що. Залежить від того, в кого спитати. Але мені подобається думати, що у мене трохи відкрились очі, — він обережно прикрутив кінчик назад до пера.

— І як саме це сталося? — запитав Квоут.

Хроніст поглянув через увесь стіл. Запитання його, схоже, здивувало.

— Як саме? — перепитав він. — Я тут не для того, щоб *розповісти* історію, — він знову заховав ганчірку в сумці. — Коротко кажучи, я образився й покинув Університет у пошуках кращої долі. Це найкращий учинок у моєму житті. За один місяць у дорозі я дізнався більше, ніж за три роки занять.

Квоут кивнув.

— Теккам казав те саме: «Немає такого сміливця, що жодного разу не пройшов сотню миль. Якщо хочеш дізнатися, хто ти насправді, йди доти, доки не зустрінеться людей, які знають твоє ім'я. Дорога — це великий зрівнювач, великий учитель.

Вона гірка, наче ліки, жорстокіша за дзеркальне скло. Довга дорога розповідь тобі про тебе більше, ніж сотня років тихих міркувань».

Розділ сто тридцятий

Вино й вода

Прощатися в Герті довелося цілий день. Я розділив трапезу з Вашет і Темпі, а також дозволив їм дати мені більше порад, аніж я потребував чи бажав. Селеан трохи поплакала і сказала, що завітає до мене, коли таки прийме червоні шати. Ми побилися наостанок, і вона, як я підозрюю, дозволила мені перемогти.

Насамкінець я приємно провів вечір із Пенте, а відтак — приємно проводив ніч допізна. У бліді години, що передували світанку, мені все-таки вдалося поспати.

Я виріс поміж ру, тож мене постійно вражає те, як швидко людина може пустити коріння в якомусь місці. Хоч я провів у Герті менш ніж два місяці, піти звідти було важко.

Та все ж приємно було знов опинитися в дорозі, попрямувавши до Алверона й Денни. Настав час забрати свою винагороду за добру роботу, а також виголосити серйозне й доволі запізніле вибачення.

* * *

П'ять днів по тому я крокував одним із тих довгих і самотніх відтинків дороги, які трапляються лише серед низьких пагорбів східного Вінтасу. Я опинився, як казав мій батько, на краю мапи.

За весь день я проминув усього одного-двох подорожніх і не проминув жодного шинку. Думка про спання просто неба не надто бентежила, проте я вже кілька днів їв те, що ніс із собою в кишнях, і був би радий теплій трапезі.

Уже майже настала ніч, і я перестав сподіватися на пристойний харч, аж раптом помітив, як у сутінкове небо попереду

тягнеться нитка білого диму. Спершу я вирішив, що то фермерська хата. Відтак почув тиху музику, і мої надії на ліжко й гарячу, просто з вогнища, трапезу, почали зростати.

Але зайшовши за поворот на дорозі, я здивав несподіванку, крашу за будь-який придорожній шинок. Крізь дерева я побачив високу ватру, що мерехтіла між двома до болю знайомими фургонами. Довкола відпочивали, розмовляючи, чоловіки й жінки. Один із них награв на лютні, тоді як інший ліниво постукував по нозі невеличким тамбурином. Інші напинали намет між двома деревами, тимчасом як немолода жінка ставила над вогнем триніжок.

Артисти. Навіть краще: на боці одного із фургонів я впізнав знайомі позначки. Для мене вони виділялись яскравіше, ніж вогонь. Ці знаки означали, що це — справжні артисти. Моя рідня, едема ру.

Коли я вийшов із-поміж дерев, один із чоловіків крикнув, і я незчувся, як на мене наставили три мечі. Раптова тиша, що запанувала після цієї музики й теревенів, серйозно бентежила.

Вродливий чоловік із чорною бородою та срібною сережкою поволі ступив уперед, не зводячи з мого ока вістря свого меча.

— Отто! — гукнув він у ліс позаду мене. — Клянуся молоком своєї матері, якщо ти дрімаєш, то я кишки з тебе випущу. Хто ти в біса такий?

Останнє було зверненням до мене. Але відповіді я не встиг: із-поміж дерев долинув голос.

— Аллегу, я тут, як... Хто це? На Бога, як він проминув мене?

Коли вони наставили на мене свої мечі, я підняв руки. Гарно мати звичку таке робити, коли хтось тицяє в тебе чимось гострим. Тим не менше, я заговорив з усмішкою.

— Вибач, що наполохав, Аллегу.

— Притримай це при собі, — холодно відповів він. — У тебе ще є одна мить, щоб пояснити мені, чому ти нипав довкола нашого табору.

Говорити мені не було потрібно. Замість цього я повернувся так, щоб усі біля вогню змогли роздивитися футляр від лютні, який висів по діагоналі в мене на спині.

В Аллега вмить змінився настрої. Він розслабився і вклав меч у піхви. Інші вчинили так само, а тим часом він усміхався й підійшов до мене зі сміхом.

Я теж розсміявся.

— Одна родина.

— Одна родина, — він потиснув мені руку й повернувся до вогню, а тоді крикнув: — Прошу всіх поводитись якнайкраще. У нас сьогодні гість! — залунали стихені радісні вигуки, і всі завзято повернулися до того, чим займалися до мого прибуття.

Із-поміж дерев шумно вибрів дебелий чоловік із мечем.

— Аллегу, дідька лисого він пройшов би повз мене. Він, напевно, з...

— Він із нашої родини, — з легкістю вставив Аллег.

— О, — вимовив Отто, явно вражений почутим, і поглянув на мою лютню. — Тоді ласкаво просимо.

— Насправді я не проходив повз вас, — збрехав я. У темряві мене було дуже погано видно через шейд. Але то була не провина Отто, а я не хотів його підставляти. — Я почув музику та пройшов по колу. Подумав, що ви можете бути іншою трупю й вас можна заскочити зненацька.

Отто багатозначно поглянув на Аллега, а тоді повернувся й потупав назад, у ліс.

Аллег обійняв мене рукою за плечі.

— Може, чогось вип'єш?

— Трохи води, якщо не шкода.

— Біля нашої ватри не п'є води жоден гість, — заперечив він. — Твоїх губ торкнеться лише наше найкраще вино.

— Для тих, хто був у дорозі, вода в едема солодша, ніж вино, — я всміхнувся йому.

— Тоді пий воду та вино скільки забажаєш.

Він провів мене до одного із фургонів, де стояла діжка для води.

Дотримуючись традиції, старшої за сам час, я випив один черпак води, а другим обмив руки й лице. Обтерши лице рукавом сорочки, я підвів погляд на чоловіка й усміхнувся.

— Приємно знову бути вдома.

Він поплескав мене по спині.

— Ходімо. Дозволь відрекомендувати тебе решті твоєї родини.

Першими були двоє чоловіків років двадцяти, обидва — із зачуханими бородами.

— Френ і Джош — найкращі з наших співців, ясна річ, окрім мене.

Я потиснув їм руки.

Далі були двоє чоловіків, які грали на музичних інструментах довкола вогню.

— Гаскін грає на лютні. Ларен займається свиріллю й тамбурином, — вони всміхнулися мені. Ларен ударив великим пальцем по головці тамбурина, і той видав мелодійне «тум».

— Ось Тім, — Аллег показав крізь вогонь на високого похмурого чоловіка, що намащував меч. — А з Отто ти вже зустрівся. Вони не дають нам потрапити в небезпеку на дорозі, — Тім кивнув, ненадовго відірвавши погляд від свого меча.

— Це Енн, — Аллег показав жестом на немолоду жінку зі скривленим обличчям і сивим волоссям, зібраним у вузол. — Вона забезпечує нас харчем і зображає матір нам усім, — Енн продовжила різати моркву, ігноруючи нас обох.

— І ще одна, далеко не остання: наша мила Кіт, яка має ключик до всіх наших сердець, — Кіт мала суворий погляд, а її уста скидалися на тонку риску, та коли я поцілував їй руку, її лице трохи злагідніло.

— І це всі, — промовив Аллег з усмішкою й невеличким поклоном. — А тебе звати?..

— Квоут.

— Вітаємо, Квоуте. Відпочивай і нічого не соромся. Тобі можна чимось допомогти?

— Трохи того вина, про яке ти казав раніше? — я всміхнувся.

Аллег приклав тильний бік долоні до чола.

— Ну звісно! Чи ти віддав би перевагу елю?

Я кивнув, і він узяв мені один кухоль.

— Чудовий, — сказав я, скуштувавши його і вмостившись на пеньку зовсім поряд.

Аллег зняв переді мною уявного капелюха.

— Дякую. Нам пощастило злапати його дорогою через Левіншир дні зо два тому. Як тобі останнім часом велося на дорозі? Я потягнувся назад і зітхнув.

— Непогано, як на самотнього менестреля, — знизав плечима. — Я користаю з тих можливостей, які трапляються. Мушу бути обережним, позаяк я сам.

Аллег мудро кивнув.

— Єдине, що дає нам безпеку, — це кількість, — визнав він, а тоді кивнув на мою лютню. — Не потішиш нас трохи піснею, поки ми чекатимемо на вечерю від Енн?

— Звісно, потішу, — відповів я й поставив своє питво. — Що хотіли б почути?

— Можеш зіграти «Йди з міста, міднику»?

— Чи можу я? Вам видніше.

Я дістав лютню із футляра й почав грати. Ще до приспіву всі покидали свої справи, щоб послухати. Я навіть помітив, як Отто край дерев облишив свій пост, аби поглянути на вогонь.

Коли я закінчив, усі енергійно зааплодували.

— Ти вмієш її грати, — засміявся Аллег. А тоді його лице посерйознішало, і він приклав палець до вуст. — Чи не хотів би ти якийсь час помандрувати з нами? — спитав він за мить. — Нам став би у пригоді ще один музикант.

Я трохи замислився над пропозицією.

— Куди ви прямуєте?

— На схід, — відповів він.

— Мені треба до Северена, — зізнався я.

Аллег знизав плечима і сказав:

— Ми можемо рушити до Северена. Якщо ти не проти йти околясом.

— Я тривалий час був відірваний від родини, — визнав я, глипаючи на знайомі видива довкола вогню.

— Один — це нещасливе число для едема в дорозі, — переконливо зауважив Аллег, провівши пальцем уздовж краю своєї темної бороди.

Я зітхнув.

— Запитай мене ще раз уранці.

Він ляснув мене по коліну й усміхнувся.

— Добре! Це означає, що в нас є ціла ніч, щоб тебе переконати.

Я повернув лютню на місце й відпросився зробити свої справи. Повернувшись, став на коліна поряд з Енн, яка сиділа біля вогню, й запитав:

— Що готуєш, матінко?

— Печеню, — коротко відповіла вона.

Я всміхнувся.

— А що там є?

Енн примружилася на мене.

— Ягнятина, — сказала вона так, ніби підбурювала мене поставити це під сумнів.

— Давненько я вже не їв ягнятини, матінко. Можна скуштувати?

— Ти зачекаєш так само, як усі інші, — різко заявила вона.

— Навіть трішечки не можна? — заблагав я й усміхнувся їй найуслесливішою усмішкою, на яку був здатен.

Старенька вдихнула, а тоді махнула рукою.

— Гарзд, — мовила вона. — Але якщо в тебе заболить живіт, моєї провини в цьому не буде.

Я засміявся.

— Ні, матінко. Твоєї провини в цьому не буде, — сягнув до дерев'яної ложки з довгою ручкою й витягнув її. Подмухавши на неї, скуштував трохи страви й вигукнув: — Матінко! Це — найкраще, що торкалося моїх вуст за останній рік.

— Хе, — озвалася вона, примружившись на мене.

— Це щира правда, матінко, — серйозно додав я. — На мою думку, всякого, кому не припаде до душі ця чудова печеня, важко назвати ру.

Енн розвернулася, щоб помішати вміст казанка, й відігнала мене, однак її лице вже не було таким суворим, як раніше.

Зупинившись поряд із діжкою, щоб поповнити свій кухоль, я повернувся туди, де сидів до цього. Гаскін нахилився вперед.

— Ти обдарував нас піснею. Не хотів би й сам дещо почути?

— Як щодо «Розуму Дударя»? — запитав я.

Він наморщив лоба.

— Не знайомий з нею.

— Вона про кмітливого ру, який обводиться круг пальця фермера.

Гаскін похитав головою.

— На жаль, ні.

Я нагнувся, щоб узяти лютню.

— Дозволь. Цю пісню має знати кожен із нас.

— Обери щось інше, — заперечив Ларен. — Я зіграю тобі щось на свирілі. Ти сьогодні вже зіграв для нас.

Я всміхнувся йому.

— Я вже й забув, що ти на свирілі граєш. Ця пісня тобі сподобається, — запевнив я його. — Дудар тут герой. До того ж ви годуєте моє черево, а я нагодую ваші вуха.

Перш ніж вони встигли ще якось запротестувати, я заграв, швидко й легко.

Вони сміялися всю пісню. Від початку, коли Дудар убиває фермера, до кінця, коли він зваблює дружину й доньку покійного. Останні два куплети, де містяни вбивають Дударя, я опустил.

Коли я закінчив, Ларен витер очі.

— Хе. Маєш рацію, Квоуте. Ця штука пішла мені на користь. До того ж... — він позирнув на Кіт, яка сиділа по інший бік багаття. — Це чесна пісня. Жінки не можуть устояти перед дударем.

Кіт глузливо пирхнула й закотила очі.

Ми теревенили про дрібниці, доки Енн не оголосила, що печеня готова. Всі накинулися на неї, порушуючи мовчання лише для того, щоб похвалити кулінарні навички Енн.

— Тільки чесно, Енн, — поцікавився Аллег після другої миски, — ти поцупила трохи перчику в Левінширі?

Енн із самовдоволеним виглядом сказала:

— Серденько, нам усім потрібно мати таємниці. Не тисни на даму.

Я запитав Аллега:

— У вас усе складається добре?

— О, звісно, — промовив він у перерві між ковтками. — Три дні тому в Левінширі нам особливо пощастило, — підморгнув. — Згодом побачиш, як сильно.

— Радий це чути.

— Ба більше, — він змовницьки нахилився вперед, — ми так добре попрацювали, що я почуваюся вельми щедрим. Досить щедрим, щоб запропонувати тобі все що забажаєш. Узагалі все. Проби — і це стане твоїм, — нахилився ближче і промовив, перейшовши на сценічний шепіт: — Знай, що це — неприкрита спроба підкупити тебе, щоб ти залишився з нами. Ми добряче заробили б на твоєму гарному голосі.

— І я вже мовчу про пісні, яких він міг би нас навчити, — докинув Гаскін.

Аллег удавано загарчав.

— Хлопче, не допомагай йому торгуватися. Щось мені підказує, що це й так буде непросто.

Я трохи замислився.

— Гадаю, можна було б і залишитися... — і дозволив собі невпевнено замовкнути.

Аллег багатозначно всміхнувся.

— Але...

— Але я маю три прохання.

— Гм-м, три прохання, — він зміряв мене поглядом. — Достоту як у казках.

— Це просто видається правильним, — наполог я.

Він невпевнено кивнув.

— Мабуть, недарма. І як довго ти подорожував би з нами?

— Доки ніхто не буде проти, щоб я пішов.

— Хтось має заперечення? — Аллег окинув поглядом усіх присутніх.

— А що, як він попросить один із фургонів? — запитав Тім. Його голос заскочив мене зненацька, різкий і хрипкий, наче хтось тер цеглиною об цеглину.

— Байдуже: він же їхатиме з нами, — зауважив Аллег. — Вони однаково належать нам усім. А позаяк він не може піти без нашого дозволу...

Заперечень не було. Ми з Аллегом потиснули один одному руки, і пролунав негучний радісний вигук.

Кіт підняла кухоль.

— За Квоута і його пісні! — сказала вона. — Щось мені підказує, що він буде вартий усього, у що нам обійдеться.

Усі випили, і я також підняв келих.

— Клянуся молоком своєї матері, ніхто з вас ніколи не укладе вигіднішої угоди, ніж та, яку ви уклали сьогодні зі мною, — тут залунали енергійніші вигуки, і всі знову випили.

Аллег, витерши рота, зазирнув мені в очі.

— Отже, чого ти хочеш від нас найперше?

Я нахилив голову.

— По правді кажучи, дрібниці. Я не маю власного намету. Якщо вже подорожувати з ріднею...

— Ані слова більше! — Аллег змахнув своїм дерев'яним кухлем, наче король, що жалує якусь ласку. — Тобі дістанеться мій власний намет, де купа хутра й ковдри завтовшки у фут! — він махнув рукою над вогнем, у той бік, де сиділи Френ і Джош. — Ідьте поставте для нього.

— Та не треба, — запротестував я. — Я й сам можу це зробити.

— Тихо, їм це на користь. Так вони почуваються корисними. До речі, про користь... — він знову показав рукою на Тіма. — Виведи їх, будь ласочка.

Тім підвівся і притиснув одну руку до живота.

— Хвилиночку. Зараз буду, — він розвернувся, щоб відійти у ліс. — Мені якось не дуже добре.

— Ось що буває, коли жереш так, ніби допався до корита! — гукнув йому вслід Отто й розвернувся до решти нас. — Колись до нього дійде, що він не може зжертити більше, ніж я, так, щоб опісля його не нудило.

— Позаяк Тім зараз фарбує дерево, я сам по них піду, — зголосився Ларен із майже неприкритим завзяттям.

— Я сьогодні на сторожі, — сказав Отто. — Це зроблю я.

— Їх приведу я, — сказала, роздратувавшись, Кіт. Вона самим поглядом змусила двох інших артистів сісти назад і зайшла за фургон ліворуч від мене.

Із іншого фургона вилізли Джош і Френ із наметом, мотузками й кілками.

— Де тобі треба? — запитав мене Джош.

— Зазвичай чоловіка про таке питати не доводиться. Еге ж, Джоше? — пожартував Френ, штурхнувши друга ліктем.

— Я частенько хроплю, — застеріг я їх. — Мене, мабуть, варто тримати трохи осторонь усіх, — я показав рукою. — Отам, між отими двома деревами, було б чудово.

— Ну, тобто з чоловіком зазвичай зрозуміло, де й коли йому треба. Так, Джоше? — продовжив Френ, поки вони відійшли геть і заходилися напинати намет.

За хвилину повернулася Кіт, ведучи із собою двійко прегарних дівчат. Одна мала худорляве тіло й личко, а також пряме чорне волосся, підстрижене коротко, по-хлопчачому. Друга була пишніша й мала кучеряве золоте волосся. Обом на вигляд було років по шістнадцять, і на їхніх обличчях відображалася безнадія.

— Знайомся, Крін і Еллі, — сказала Кіт, показавши рукою на дівчат.

Аллег усміхнувся.

— Це один із дарів, які дісталися нам від Левіншира. Сьогодні одна з них тебе грітиме. Мій дарунок тобі, як новому членові нашої родини, — він демонстративно їх оглянув. — Котру ти хотів би?

Я перевів погляд з однієї на другу.

— Важкий вибір. Дай-но подумати.

Кіт посадила їх край вогню і всунула кожній у руки по мисці з печенюю. Дівчина із золотим волоссям, Еллі, безживно з'їла кілька ложок, а тоді поступово зупинилася, наче заводна іграшка. Її очі здавалися майже незрячими, наче вона стежила за чимось невидимим нам. Зате Крін завзято вп'ялася поглядом у вогонь. Вона сиділа напружено, тримаючи миску на колінах.

— Дівчата, — насварився Аллег, — хіба ви не знаєте, що, коли ви підете на співпрацю, вам стане краще? — Еллі поволі з'їла ще ложку, а тоді зупинилася. Крін вдивлялася у вогонь із заціпенілою спиною й суворим обличчям.

Енн, і далі сидячи біля вогню, потицяла в них дерев'яною ложкою.

— Їжте!

Реакція була така сама, як раніше. Поволі з'їсти одну ложку. Один напружений акт непокори. Насуплена Енн прихилилася ближче й міцно схопила темноволосу за підборіддя, другою рукою потягнувшись до миски з печенею.

— Не треба, — наполегливо попросив я. — Вони поїдять, коли достатньо зголодніють. — Аллег із цікавістю поглянув на мене. — Я знаю, про що кажу. Дайте їм натомість якогось питва.

Старенька на мить набула такого вигляду, ніби все одно збиралася продовжувати, а тоді знизала плечима й відпустила підборіддя Крін.

— Гаразд. Мені все одно набридло годувати цю силоміць. Від неї самі клопоти.

Кіт схвально пирхнула.

— Ця мала сучка накинулася на мене, коли я розв'язала її для купання, — докинула вона і прибрала волосся з одного боку обличчя, демонструючи подряпини. — Ледве око не видерла, хай їй грець.

— Ще й драпака дала, — зауважила Енн, досі насуплена. — Довелося почати дурманити її на ніч, — вона зробила жест, у якому відчувалася огида. — Як хоче, то хай здихає з голоду.

Ларен повернувся до багаття з двома кухлями і вклав їх у обм'яклі руки дівчини.

— Вода? — запитав я.

— Ель, — відповів він. — Так їм буде краще, якщо вони не їдять.

Я притлумив бажання запротестувати. Еллі попила з таким самим відсутнім виглядом, із яким їла. Крін перевела погляд із вогню на кухню, а тоді — на мене. Її подібність до Денни шокувала мало не фізично. Вона почала пити, не зводячи з мене очей. Її суворий погляд геть не виказував, що відбувається у неї в голові.

— Підсадить їх до мене, — попросив я. — Можливо, так мені легше буде визначитися.

Кіт привела їх. Еллі була покірна. Крін — заціпеніла.

— Будь обережний із цією, — зауважила Кіт, кивнувши на темноволосу дівчину. — Вона дряпається.

Повернувся Тім, який трохи зблід. Сів біля вогню, поряд з Отто, і той штурхнув його ліктем.

— Хочеш ще печені? — лиховісно запитав він.

— Відчепися, — кволо прохрипів Тім.

— Може, як вип'єш трохи елю, шлунок заспокоїться, — порадив я.

Він кивнув, схоже, готовий скористатися всім, що здатне допомогти. Кіт налила йому новий кухоль.

Дівчата тим часом уже сиділи обабіч мене обличчями до вогню. Зблизька я бачив те, чого раніше не помічав. У Крін іззаду на шиї був темний синець. Зап'ястки в білявки були просто натерті мотузкою, зате у Крін вони були роздерті та взялися струпами. Разом з тим від них пахло чистотою. Волосся в них було зачесане, а вбрання — нещодавно випране. Кіт про них дбала.

А ще зблизька вони були набагато вродливіші. Я простягнув руки, щоб торкнутись їхніх пліч. Крін здригнулась, а тоді заціпеніла. Еллі взагалі ніяк не відреагувала.

Із-поміж дерев озався Френ:

— Готово. Хочеш, запалимо вам лампу?

— Так, будь ласка, — відповів я. Перевів погляд з однієї дівчини на іншу, а тоді — на Аллега. — Не можу обрати котрусь одну, — чесно визнав я. — Тому візьму обох.

Аллег вражено засміявся. А тоді, зрозумівши, що я кажу серйозно, запротестував:

— Ой, та ну тебе. Це ж несправедливо до решти нас. До того ж ти просто не можеш...

Я відверто позирнув на нього.

— Що ж, — оборонився він, — якщо ти й можеш, то це...

— Це моє друге прохання, — холодно промовив я. — Вони обидві.

Отто видав обурений крик. Те саме, що й він, виражали обличчя Гаскіна й Ларена.

Я заспокійливо всміхнувся їм.

— Лише на цю ніч.

Повернулися Френ і Джош, які вже поставили мій намет.

— Радій, що він не попросив тебе, Отто, — сказав здорованеві Френ. — Цього попросив би Джош. Чи не так, Джоше?

— Френе, стули писк, — роздратовано озвався Отто. — Бо тепер уже *мені* зле.

Я підвівся й закинув лютню на плече. А тоді повів обох красунь, золоту й темну, до свого намету.

Розділ сто тридцять перший

Чорнота в місячному сяйві

Френ і Джош добре впоралися з наметом. Він був досить високий, щоб можна було стояти на повен зріст посередині, та коли в ньому став я разом з обома дівчатами, нам виявилось тісно. Я легенько підштовхнув золотоволосу, Еллі, до ліжка з товстими ковдрами й лагідно сказав:

— Сядь.

Не дочекавшись від неї відповіді, я взяв її за плечі й посадовив туди. Вона дозволила себе перемістити, проте її блакитні очі були круглі й порожні. Я пошукав у неї на голові ознак поранення. Не знайшовши жодної, припустив, що вона у глибокому шоку.

Якусь мить я попорпався у своїй дорожній торбі, а тоді витрусив трохи подрібненого листа у свою дорожню склянку й додав дещицю води зі свого міха. Вклав склянку Еллі в руки. Вона з відсутнім виглядом узялася за неї.

— Пий, — підбадьорив я її, намагаючись відтворити тон, яким Фелуріян час від часу викликала в мене бездумну покору.

Можливо, це спрацювало. А може, вона просто хотіла пити. Так чи інакше, Еллі випила склянку до дна. Її погляд залишався таким самим відстороненим, як раніше.

Я витрусив у склянку ще одну мірку подрібненого листа, знову наповнив її водою та простягнув темноволосій дівчині.

Так ми стояли кілька хвилин. Я — з простягнутою рукою, вона — тримаючи руки по швах. Урешті вона кліпнула і сфокусувала погляд на мені.

— Що ви їй дали? — запитала дівчина.

— Потовчену велію, — лагідно пояснив я. — Це протитоксичний засіб. У печені була отрута.

Її погляд підказав мені, що вона мені не вірить.

— Я не їла печені.

— В елі отрута теж була. А я бачив, як ти пила його.

— Добре, — промовила вона. — Я хочу померти.

Я тяжко зітхнув.

— Вона тебе не вб'є. Просто зробить тебе нещасною. Ти виблюєш і кілька днів потерпатимеш від слабкості та м'язових спазмів, — я підняв склянку, простягаючи її дівчині.

— Чому вас обходить, уб'ють мене чи ні? — спитала вона невиразним голосом. — Вони ж це зроблять — якщо не зараз, то пізніше. Я краще помру... — вона зіцпила зуби, не закінчивши речення.

— Вони тебе не отруїли. Я отруїв їх, а тобі випадково дісталася частина отрути. Мені прикро, але це допоможе тобі уникнути найгіршого.

У погляді Крін на мить відбилосся вагання, а тоді він знову став неблаганним. Вона позирнула на склянку, а відтак вп'ялася поглядом у мене.

— Якщо воно нешкідливе, випийте самі.

— Не можу, — пояснив я. — Воно мене приспало б, а в мене ще є сьогодні справи.

Погляд Крін метнувся до хутряного ліжка, розстеленого на підлозі намету.

Я всміхнувся найлагіднішою, найсумнішою усмішкою, на яку був здатен.

— Не такі.

Вона однаково не ворухнулася. Так ми якийсь час і стояли на місці. Я почув із лісу приглушене блювання. Зітхнув і опустив склянку. Подивившись униз, зауважив, що Еллі вже скрутилася калачиком і заснула. Її лице здавалося майже умиротвореним.

Я глибоко вдихнув і знову поглянув на Крін.

— Ти не маєш причин мені довіряти, — визнав я, дивлячись їй просто у вічі, — після того, що з тобою сталося. Проте я сподіваюся, що ти мені довіришся, — і знову простягнув склянку.

Вона зазирнула мені в очі не кліпаючи, а тоді сягнула до склянки. Випила її одним ковтком, трохи похлинулася й сіла. Витріщилася на стіну намету. Її погляд залишався твердим, як мармур. Я сів на невеликій відстані від неї.

За п'ятнадцять хвилин вона вже спала. Я накрив обох дівчат ковдрою й подивився на їхні обличчя. Уві сні вони були навіть гарніші, ніж до цього. Я простягнув руку, щоби змахнути зі щоки Крін пасмо волосся. На мій подив, вона розплющила очі й витріщилася на мене. Не тим мармуровим поглядом, яким глипала на мене раніше: вона дивилася на мене темними очима юної Денни.

Я застиг, тримаючи руку на її щоці. Якусь мить ми стежили одне за одним. А тоді її очі знову заплющились. Я не міг зрозуміти, що це було — чи то її здолав засіб, чи то її власна сила волі відступила перед бажанням спати.

Я влаштувався біля входу до намету й поклав на коліна Цезуру. У мені вогнем палав гнів, а вигляд двох поснулих дівчат був подібний до вітру, що віє на розпечені вуглинки. Я зціпив зуби і змусив себе подумати про те, що сталося тут раніше, дозволяючи вогню несамовито палахкотіти й наповнюючись його жаром. Дихав я глибоко, готуючись до того, що мало статися.

* * *

Я чекав три години, слухаючи все, що відбувалося в таборі. До мене долинали приглушені розмови, обриси речень, у яких не виділялось окремих слів. Вони затихали, змішуючись із лайкою та звуками, які свідчили про те, що комусь стало зле. Я дихав глибоко, повільно, як показувала мені Вашет, розслабляючи тіло й потихеньку рахуючи видихи.

А тоді я, розплющивши очі, поглянув на зорі й вирішив, що час настав. Поволі підвівся й неквапливо, зі смаком потягнувся. У небі висів масивний півмісяць, і все здавалося дуже яскравим.

Я поволі наблизився до ватри. Від неї залишилися хіба що понурі вуглинки, які майже не освітлювали простору між двома фургонами. Там перебував Отто. Його здоровезне тіло скоцююлося біля одного з коліс. Я занюхав блювотиння.

— Це ти, Квоуте? — осоловіло запитав він.

— Так.

Я продовжив повільно наближатися до нього.

— Ота сучка Енн недостатньо довго готувала ягнятину, — простогнав він. — Святим Богом клянуса, мене ще ніколи так не нудило, — він підвів погляд на мене. — У тебе все гаразд?

Підскочила Цезура, на мить відбивши клинком місячне сяйво, й розітнула йому горло. Він хитнувся, впав на одне коліно, а тоді повалився на бік, хапаючись руками за шию. На них з'явилися чорні плями. Я залишив Отто стікати в місячному сяйві темною кров'ю без можливості скрикнути. Він гинув, але ще не загинув.

Я закинув у вуглинки від багаття шмат ламкого заліза й попрямував до інших наметів.

Коли обійшов фургон, мене заскочив зненацька Ларен. Побачивши, як я завертаю за ріг з оголеним мечем, він здивовано зойкнув. Але отрута зробила його млявим, і не встиг він піднести руки, як Цезура встромилася йому у груди. Захлинувшись криком, він упав на спину й почав корчитися на землі.

Через отруту ніхто з них не спав міцно, тож після Ларенового крику вони висипали з фургонів і наметів, хитаючись і ошаліло роззираючись довкола. Два нечіткі силуети — я здогадався, що то, напевно, Джош і Френ, — вискочили з відкритого задка найближчого до мене фургона. Я влучив одному в око, перш ніж він торкнувся землі, і відітнув живота другому.

Це побачили всі, і тепер крики залунали по-справжньому. Більшість із присутніх п'яно побігли до дерев. Дехто падав на ходу. Однак високий силует Тіма кинувся на мене. Важкий меч, який Тім гострив увесь вечір, виблискував сріблом у місячному сяйві.

Проте я був готовий. Я взяв у руку ще один довгий і крихкий шмат мечового заліза і пробурмотів зв'язування. Тоді, щойно

Тім опинився досить близько для удару, я різко тріснув залізом між пальцями. Тімів меч зламався зі звуком, який видає розбитий дзвін, і його кавалки попадали та шезли в темній траві.

Тім був досвідченіший за мене, сильніший і мав більший розмах рук. Навіть отруєний і з половиною меча він показував себе гарно. Я витратив майже пів хвилини, перш ніж промаїнути повз його захист, удавшись до «стрибка коханця з вікна», і відтяти йому руку на рівні зап'ястка.

Тім упав на коліна, хрипко завивши і схопившись за куксу. Я вдарив його у верхню частину грудей і попрямував до дерев. Бій вийшов нетривалим, але кожна секунда була надзвичайно важлива, бо інші вже розбігалися лісом.

Я помчав у той бік, куди на моїх очах поплентався один із темних силуетів. Поводився я необачно, тож Аллег заскочив мене зненацька, кинувшись на мене із затінку дерева. Меча він не мав — лише маленький ніжик, що зблиснув у місячному сяйві, коли Аллег чкурнув до мене. Але ножа достатньо, щоб убити людину. Коли ми повалилися на землю, він штрикнув мене в живіт. Я вдарився скронею об корінь і відчув смак крові.

Я зіп'явся на ноги швидше за Аллега й розітнув йому сухожилля під коліном. Відтак штрикнув його в живіт і покинув його лаятися на землі, пішовши полювати на інших. Одну руку міцно притулив до живота. Я знав, що невдовзі надійде біль, а після цього я, можливо, проживу недовго.

* * *

Ніч вийшла довгою, і я не мучитиму вас іще якимись подробицями. Я знайшов усіх інших, поки вони пробиралися крізь ліс. Енн зламала ногу під час відчайдушної втечі, а Тім подолав майже пів милі, попри втрату долоні й рану в грудях. Поки я переслідував їх у лісі, вони кричали, лаялись і благали про милосердя, та вони просто не могли мене власкавити.

Ніч вийшла жахливою, але я знайшов їх усіх. У цьому не було ні честі, ні слави. Зате була своєрідна справедливість і кров, і зрештою я переніс їхні тіла назад.

Коли я повернувся до свого намету, небо почало набувати знайомого блакитного кольору. На кілька дюймів нижче пупа мене перерізав гострий, пекучий біль, а з неприємного потягування, яким супроводжувалися мої рухи, я здогадувався, що до моєї рани через засохлу кров прилипла сорочка. Я як міг ігнорував це відчуття, бо знав: нічого не зможу зробити для себе, поки в мене трусяться руки й немає пристойного джерела світла, аби щось розгледіти. Щоб оцінити ступінь своїх ушкоджень, доведеться зачекати до світанку.

Я старався не зациклюватися на тому, що знав завдяки роботі в Медиці. Будь-яке глибоке поранення живота віщує довгий і болючий шлях до могили. Вправний зцілювач із потрібним обладнанням може на щось вплинути, але я перебував максимально далеко від цивілізації. З тим самим успіхом можна було б забажати собі кавалок місяця.

Я обтер меч, сів на мокру траву перед наметом і почав думати.

Розділ сто тридцять другий

Розірване коло

Коли сонце нарешті визирнуло з-за вершечків дерев і почало випалювати росу в траві, я працював уже понад годину. Я знайшов плаский камінь і зробив із нього ковадло, щоби змінити форму запасної підкови. На вогні кипів казанок із вівсом.

Закінчуючи з підковою, я краєчком ока помітив якийсь рух. То Крін визирала з-за боку фургона. Я здогадався, що розбудив її, куючи залізо.

— О Боже мій... — вона піднесла руку до рота й ошелешено вийшла з-за фургона, ступивши кілька кроків. — Ви їх убили.

— Так, — просто сказав я. Мені самому мій голос видався мертвим.

Крін окинула поглядом моє тіло, витріщаючись на роздерту закривавлену сорочку.

— У вас... — голос застряг у неї в горлі, і вона ковтнула. — У вас усе гаразд?

Я мовчки кивнув. Нарешті осмілівши достатньо, щоб оглянути свою рану, я виявив, що мені врятував життя плащ Фелуріян. Аллегів ніж не розпорів мені нутрощі, а просто залишив довгий неглибокий поріз у мене на животі. Також Аллег зіпсував цілком добру сорочку, та з огляду на всі обставини мені важко було журитися через це.

Я оглянув підкову, а тоді міцно прив'язав її вологою смугою вичиненої шкіри до кінця довгої прямої гілки. Зняв із вогню казанок із вівсом і встромив підкову у вугілля.

Крін, яка, схоже, трохи оговталася від шоку, поволі підійшла ближче, пильно дивлячись на ряд тіл по той бік вогню. Я просто розклав їх приблизно рядком. Вийшло неохайно. Тіла були заляпані кров'ю, а їхні рани зяяли нічим не прикриті. Крін витріщилася так, ніби боялася, що вони знову почнуть рухатися.

— Що ви робите? — урешті запитала вона.

У відповідь я витягнув розпечену підкову з вугілля під вогнем і підійшов до найближчого тіла. Воно належало Тімові. Я притиснув гаряче залізо до тильного боку його невідьятої руки. Шкіра задиміла, зашипіла і прилипла до металу. За мить я прибрав його, лишивши на білій шкірі Тіма чорний опік. Розірване коло. Я повернувся до вогню і знову заходився нагрівати залізо.

Крін стояла мовчки, надто ошелешена, щоб нормально відреагувати. А втім, гадаю, що нормальної реакції на таку ситуацію й бути не могло. Однак Крін не закричала й не втекла, хоч я цього й боявся. Вона просто поглянула на розірване коло й повторила:

— Що ви робите?

Коли я нарешті заговорив, мій голос видався чудним моїм власним вухам.

— Усі едема ру — одна родина, — пояснив я. — Наче замкнене коло. Навіть якщо одні з нас незнайомі іншим, ми все одно рідні, все одно близькі. Ми мусимо бути такими, бо завжди, хай куди йдемо, лишаємося чужими. Ми розсіяні, і нас ненавидять.

Ми маємо закони. Правила, яких дотримуємо. Коли один із нас скоює щось непростиме чи невиправне, якщо він ризикує

безпекою чи честю едема ру, таку людину вбивають і таврують розірваним колом, щоб показати, що вона вже не одна з нас. Так чинять рідко. В цьому рідко виникає потреба.

Я витягнув залізо з вогню й підійшов до наступного тіла. Отто. Я притиснув залізо до тильного боку його долоні й послухав, як він шипить.

— Це були *не* едема ру. Але вони прикидалися ними. Робили те, чого не зробив би жоден едема, тому я стараюся, щоб світ знав: вони не належали до нашої родини. Ру не роблять того, що скоїли ці люди.

— Але ж фургони... — заперечила Крін. — Інструменти.

— Вони не були едема ру, — твердо сказав я. — Вони, мабуть, навіть справжніми артистами не були — просто ватага злодіїв, які вбили гурт ру і спробували посісти їхнє місце.

Крін витріщилася на тіла, а тоді — знову на мене.

— То ви вбили їх за прикидання едема ру?

— За прикидання ру? Ні, — я повернув залізо у вогонь. — За вбивство трупи ру та крадіжку її фургонів? Так. За те, що вони скоїли з тобою? Так.

— Але якщо вони не ру... — Крін поглянула на яскраво розфарбовані фургони. — Як?

— Мені самому цікаво, — відповів я. Знову витягнувши розірване коло з вогню, перейшов до Аллеґа і притиснув коло до його долоні.

Лжеартист смикнувся й заволав, прокидаючись.

— Він не мертвий! — пронизливо скрикнула Крін.

Я вже оглядав його рану.

— Він мертвий, — холодно промовив я. — Просто ще не припинив рухатися, — повернувся, щоб зазирнути йому в очі. — Що скажеш, Аллеґу? Як ти роздобув двійко фургонів едема?

— Паршивий ру, — лайнувся він на мене з осоловілою зухвалістю.

— Так, — погодився я, — правильно. А ти — ні. То як ти дізнався про знаки та звичаї моєї родини?

— А ти як дізнався? — запитав він. — Ми знали слова, рукостискання. Знали воду, вино, пісні до вечери. Як дізнався ти?

— Ти думав, що можеш мене обдурити? — сказав я, відчувачи, як гнів знову стискається в мені пружиною. — Це моя родина! Як я міг не знати? Ру не чинять так, як учинили ви. Ру не крадуть, не викрадають дівчат.

Аллег із глузливою усмішкою захитав головою. На зубах у нього була кров.

— Усі знають, чим промишляє ваш брат.

Я вибухнув люттям.

— Усі думають, ніби знають! Уважають чутки за правду! Ру так не чинять! — я несамовито обвів усе довкола себе руками. — Люди просто так думають через таких, як ти! — мій гнів розпалився ще дужче, і я зрозумів, що кричу. — А тепер скажи мені те, що я хочу знати, бо інакше сам Бог заридає, як почує, що я з тобою зробив!

Аллег поблід і мимохіть ковтнув, перш ніж до нього повернувся голос.

— Були один старий, його дружина й іще кілька музикантів. Я пів року подорожував із ними як охоронець. Урешті вони взяли мене до себе, — він засапався й важко задихав, намагаючись повернути собі нормальне дихання.

Він сказав достатньо.

— Отже, ти вбив їх.

Аллег енергійно замотав головою.

— Ні... атакували на дорозі, — він кволо показав жестом на інші тіла. — Вони заскочили нас зненацька. Інших музикантів було вбито, але мене просто... вивели з ладу.

Я оглянув ряд тіл і відчув спалах люті, хоча вже все знав. Яким іще чином ці люди могли надбати два фургони едема з неторканими позначками?

Аллег тим часом знову заговорив.

— Я показував їм опісля... Як діяти наче трупа, — він ковтнув, долаючи біль. — Гарно було.

Я відвернувся, охоплений огидою. У певному розумінні він був одним із нас. Одним із нашої названої родини. Знання про це ускладнювало все вдсятеро. Я знов устроїв підкову у вугілля від багаття, а тоді поглянув на дівчину, поки залізо

нагрівалося. Поки Крін стежила за Аллегом, її очі стали кременними.

Не впевнений, чи правильно так чинити, я запропонував тавро їй. Її лице посуворішало, і вона забрала тавро.

Аллег, схоже, не розумів, що має статися, доки вона не придулила розпечене залізо до його грудей. Він заверещав і закрутився, та йому бракувало сили, щоб урятуватися, поки вона сильно притискала тавро до нього. Поки він кволо пручався від дотику заліза, вона скривилась, а в її очах забриніли сердиті сльози.

За одну довгу хвилину Крін прибрала залізо й випрямилась, тихенько плачучи. Я дав їй спокій.

Аллег підвів погляд на неї та якось примудрився знайти свій голос.

— Ох, дівчинко, ми ж повеселилися разом, чи не так? — вона припинила плакати й поглянула на нього. — Не...

Я різко копнув його в бік, перш ніж він устиг сказати щось іще. Він заціпенів у німому болю, а тоді плюнував у мене кров'ю. Я завдав іще одного удару ногою, і він обм'як.

Не знаючи, що ще робити, я прибрав тавро і знову почав його нагрівати.

Запала довга тиша.

— Еллі досі спить? — запитав я.

Крін кивнула.

— Як гадаєш, їй було б корисно побачити це?

Вона замислилася, витираючи лице долонею.

— Не думаю, — врешті сказала. — Не думаю, що вона *змогла б* побачити це просто зараз. У неї не всі вдома.

— Ви з Левіншира? — запитав я, щоб не допустити мовчання.

— Моя родина працює на землі трохи на північ від Левіншира, — мовила Крін. — Батько Еллі — бургомістр.

— Коли вони прийшли у ваше містечко? — запитав я, приклавши тавро до тильного боку другої долоні. У повітрі починав добре відчуватися солодкий запах обвугленої плоти.

— Який сьогодні день?

Я порахував у голові.

— Повалок.

— Вони прийшли до міста в теден, — дівчина ненадовго за-
тихла. — П'ять днів тому? — в її голосі відбилася недовіра. — Ми
раділи можливості побачити виставу й почути новини. Послу-
хати музику, — вона опустила погляд. — Вони стояли табором
на східній околиці міста. Коли я прийшла, щоб мені поворожи-
ли на долю, вони попросили мене повернутися того ж вечора.
Вони здавалися дуже привітними, дуже цікавими.

Крін поглянула на фургони.

— Коли я з'явилася, всі вони сиділи довкола вогню. Вони спі-
вали мені пісень. Старенька дала мені чаю. Я навіть не думала...
ну, тобто... вона була схожа на мою бабцю, — її погляд несподі-
вано перейшов до тіла Енн, та потім віддалився від нього. —
А що сталося далі, я не пам'ятаю. Я прокинулася в темряві в од-
ному із фургонів. Була зв'язана й... — у Крін трохи урвався голос,
і вона розсіяно потерла зап'ястки. Швидко озирнулася на на-
мет. — Гадаю, Еллі теж дісталася запрошення.

Я закінчив таврувати їм долоні. Планував позначити їм і об-
личчя, та залізо повільно грілося у вогні, а ця робота мені швидко
обридала. Я геть не спав, а гнів, який так довго палав дуже гаряче,
уже догоряв, і після нього я почувався холодним і нечутливим.

Я показав рукою на казанок із вівсом, який зняв із вогню.

— Ти голодна?

— Так, — сказала вона, а тоді кинула погляд на тіла. — Ні.

— Я теж ні. Ходімо, розбудімо Еллі, а тоді рушаймо додому.

Крін помчала до намету. Коли вона зникла всередині, я по-
вернувся до вервечки тіл.

— Хтось проти, щоб я покинув трупу? — запитав я.

Ніхто не був проти. Тож я пішов.

Розділ сто тридцять третій

Сни

На те, щоб затягнути фургони в густу частину лісу й заховати
їх, пішла година. Я знищив позначки едема на них і розпряг
коней. Сідло було лиш одне, тож інших двох коней я навантажив

харчами та всіма іншими переносними цінностями, які міг знайти.

Коли я повернувся разом із кіньми, на мене вже чекали Крін та Еллі. Чи, точніше, чекала Крін. Еллі просто стояла неподалік із невиразним обличчям і порожніми очима.

— Вмієш їздити верхи? — запитав я Крін.

Вона кивнула, і я вручив їй повіддя коня, на якому було сідло. Вона просунула одну ногу в стремено й зупинилася, хитаючи головою. Поволі опустила ногу назад.

— Я піду пішки.

— Думаєш, Еллі всиділа б на коні?

Крін поглянула туди, де стояла білявка. Один із коней обережно торкнувся її мордою й не дістав жодної реакції.

— Мабуть, так. Але не думаю, що це пішло б їй на користь. Після...

Я кивнув, бо зрозумів її.

— Тоді ми всі підемо пішки.

* * *

— *Що є серцем летані?* — запитав я Вашет.

— *Успіх і правильні дії.*

— *Що важливіше: успіх чи правильність?*

— *Це те саме. Якщо діяти правильно, до тебе приходить успіх.*

— *Але ж інші можуть досягати успіху, діючи неправильно, — зауважив я.*

— *Неправильне ніколи не веде до успіху, — твердо сказала Вашет. — Якщо людина поводиться неправильно й досягає успіху, це не відповідає шляху. Без летані справжнього успіху немає.*

«Пане! — гукнув голос. — Пане!»

Мій погляд сфокусувався на Крін. Її волосся було розметане вітром, а юне личко — стомлене. Вона несміливо поглянула на мене.

— Пане! Вже доволі темно.

Я роззирнувся довкола й побачив, як зі сходу поволі насуваються сутінки. Я втомився, мов собака, і коли ми зупинились опівдні, щоб пообідати, провалився в сон наяву.

— Крін, зви мене просто Квоут. Дякую, що штурхнула під лікоть. Я думав про дещо інше.

Крін зібрала хмиз і розпалила багаття. Я розсідлав коней, а тоді погодував і почистив їх. Виділив кілька хвилин і на встановлення намету. За звичайних обставин я з таким не морочуся, та для нього знайшлося місце на конях, а дівчата, як мені здавалося, не звикли спати не у приміщенні.

Закінчивши з наметом, я усвідомив, що приніс лиш одну запасну ковдру із запасів трупи. Якщо я хоч трохи на цьому розуміюся, цієї ночі також буде студено.

— Вечеря готова! — почув я голос Крін.

Я закинув ковдри, свою й запасну, в намет і попрямував назад, туди, де закінчувала вона. Крін добре попрацювала з тим, що було під рукою. Картопляний суп із беконом і смаженим хлібом. Також серед вугілля примостився зелений гарбуз.

Мене тривожила Еллі. Вона весь день залишалася незмінною, мляво ходила, геть не говорила й не реагувала, коли Крін чи я до неї зверталися. Її очі за дечим стежили, та думки в них видно не було. Ми з Крін на власному гіркому досвіді дізналися: якщо залишити її наодинці із собою, вона перестане йти або зійде з дороги, якщо щось упаде їй в око.

Коли я сів, Крін передала мені миску й ложку.

— Пахне смачно, — похвалив я її.

Вона відповіла напівусмішкою й насипала ще одну миску, для себе. Почала наповнювати третю, а тоді завагалася, зрозумівши, що Еллі не може їсти сама.

— Не хочеш супу, Еллі? — запитав я нормальним голосом. — Він смачно пахне.

Вона отетеріло сіла біля вогню, вдивляючись у порожнечу.

— Хочеш мого? — запитав я так, ніби поділитися ним було найприроднішою річчю на світі. Наблизився до неї й подмухав на ложку із супом, щоб її остудити. — Ось, давай.

Еллі механічно з'їла її, злегка повернувши голову в мій бік, до ложки. В її очах відбивався танець вогню. Вони скидалися на вікна порожнього будинку.

Я знову подмухав на повну ложку і простягнув її білявці. Вона відкрила рота лише тоді, коли ложка торкнулась її губ. Я повів головою, намагаючись зазирнути за світло вогню, що танцювало в її очах, у відчайдушній надії побачити в них що-небудь. Хоч щось.

— Ти, певно, Елл. Так? — невимушено промовив я й поглянув на Крін. — Скорочене від Еллі.

Крін безпорадно знизала плечима.

— Ми насправді не були подругами. Вона просто Еллі Енвотер. Донька бургомистра.

— Ми сьогодні, звісно, находилися, — продовжив я тим самим легким тоном. — Як твої ноги, Крін?

Крін продовжувала стежити за мною серйозними темними очима.

— Трохи поболюють.

— Мої теж. Не дочекаюся, коли можна буде роззутися. Елл, у тебе ноги болять?

Жодної реакції. Я згодував їй іще порцію супу.

— Ще й доволі жарко було. Одначе сьогодні має похолодати. Добра погода, саме для сну. Хіба не добре буде, Елл?

Жодної реакції. Крін і далі спостерігала за мною з того боку багаття. Я з'їв трохи супу й собі.

— Дійсно чудово, Крін, — щиро промовив я, а тоді знову повернувся до байдужої дівчини. — Елл, добре, що для нас готує Крін. Усе, що готую я, має смак кінського лайна.

Крін зі свого боку багаття спробувала засміятися з повним ротом супу. Результат вийшов передбачуваним. Мені здалося, ніби я побачив, як у очах Елл щось зблиснуло.

— Мав би кінські яблука — міг би зробити нам на десерт кінсько-яблучний пиріг, — заявив я. — Міг би, якби ви захотіли, зробити його сьогодні... — і поступово замовк так, що це прозвучало як запитання.

Елл ледь-ледь насупилася. На її лобі з'явилася маленька зморщечка.

— Ти, напевно, маєш рацію, — сказав я. — Вийшло б не надто добре. А хочеш натомість іще супу?

Ледь помітний кивок. Я дав їй одну ложку.

— Одначе він солонуватий. Тобі, мабуть, хочеться води.

Знову кивок. Я передав їй міх із водою, і Елл сама піднесла його до губ. Одну довгу-предовгу хвилину вона пила. Після нашого довгого денного переходу Елл, напевно, пересохла. Наступного дня мені варто було пильнувати її більше, щоб упевнитися, що вона п'є достатньо.

— Крін, не хочеш попити?

— Так, будь ласка, — озвалася та, не зводячи погляду з обличчя Елл.

Елл машинально простягнула міх із водою Крін. Вона тримала його просто над вогнем, і його лямка потягнулася по вугіллю. Крін швидко схопилася за неї, а тоді додала запізниле:

— Дякую, Елл.

Протягом усієї трапези я підтримував неквапливу розмову. Ближче до кінця Елл почала їсти сама. Хоча її очі стали яснішими, здавалося, ніби вона дивиться на світ крізь шибку з морозного скла, бачить, але не бачить. І все одно певний прогрес був.

Коли вона з'їла дві миски супу й пів буханця хліба, в неї почали заплющуватись очі.

— Не хочеш лягти спати, Елл? — запитав я.

Кивок, тепер уже більш однозначний.

— Мені віднести тебе до намету?

Тут вона різко розплющила очі та твердо хитнула головою.

— Можливо, Крін допомогла б тобі приготуватися до сну, якби ти її попросила.

Елл повернулася в бік Крін. Її вуста незрозуміло заворушилися. Крін кинула погляд на мене, і я кивнув.

— Тоді ходімо лягати, — сказала Крін тоном старшої сестри. Підійшла до Елл і, взявши її за руку, допомогла їй підвестися. Коли вони пішли в намет, я доїв суп і з'їв шматочок хліба, який надто сильно підгорів для дівчат.

Невдовзі Крін повернулася до багаття.

— Спить? — запитав я.

— Заснула, ще навіть не торкнувшись подушки. Як гадаєш, у неї все буде гаразд?

Елл була у глибокому шоку. Її розум увійшов у двері божевілля, щоб захиститися від того, що відбувалося.

— Мабуть, це лише питання часу, — втомлено сказав я, сподіваючись, що так і є. — Молоді зцілюються швидко.

Усвідомивши, що їй, певно, лише десь на рік менше, ніж мені, я невесело реготнув. Тієї ночі мені здавалося, ніби кожен рік мого життя йшов за два, а деякі — за три.

Я, хоч і почувався так, ніби був укритий свинцем, зіп'явся на ноги й допоміг Крін почистити посуд. Поки ми закінчували прибирання та припинання коней на свіжому пасовиську, я відчував, як у ній зростає неспокій. Коли ми підійшли до намету, напруження посилилось. Я зупинився і притримав запону для неї.

— Сьогодні посплю надворі.

Її відчутно полегшало.

— Ти певен?

Я кивнув. Крін прослизнула всередину, і я опустив запону за нею. Її голова майже негайно виринула назад, а за нею — рука, що тримала ковдру.

Я хитнув головою.

— Вам знадобляться обидві. Сьогодні буде зимно, — я закутався в шейд і ліг просто перед наметом. Не хотілося, щоб Елл вибрела надвір уночі й загубилася чи постраждала.

— А хіба ти не змерзнеш?

— У мене все буде гаразд, — запевнив я. Я так стомився, що заснув би, навіть хутко їдучи на коні. Так стомився, що заснув би, навіть хутко їдучи *від* конем.

Крін знову сховала голову в наметі. Невдовзі я почув, як вона моститься серед ковдр. А тоді все затихло.

Я згадав, яке вражене обличчя було в Отто, коли я перерізав йому горло. Почув, як кволо пручався та проклинав мене Аллег, коли я тягнув його назад до фургонів. Пригадав кров. Як вона відчувалася на долонях. Яка вона була густа.

Я ще ніколи нікого не вбивав у такий спосіб. Холодно, зблизка. Я згадав, якою теплою була їхня кров. Пригадав, як кричала Кіт, поки я переслідував її в лісі. «Або вони, або я! — істерично волила вона. — Я не мала вибору. Або вони, або я!»

Я довго лежав без сну. Коли ж нарешті заснув, сни виявилися ще гіршими.

Розділ сто тридцять четвертий

Дорога до Левіншира

Наступного дня ми пересувалися повільно, бо ми з Крін були змушені вести трьох коней і Елл на додачу. Коні, на щастя, були чемні, як воно зазвичай буває з кіньми, яких навчали едема. Якби вони були такі самі свавільні, як горопашна донька бургомистра, ми, можливо, взагалі не дісталися б Левіншира.

І все-таки клопоту від коней було чи не більше, ніж зиску. Блискучий чалий особливо любляв забридати в підлісок у пошуках харчу. Мені вже тричі довелося його витягати, і ми були сердиті один на одного. З очевидних причин я назвав його Скабкою.

Коли його довелося вертати на дорогу вчетверте, я серйозно замислився, чи не відпустити його, щоб позбутися клопоту. І, звісно, не пішов на це. Добрий кінь — це все одно що гроші в кишені. Та й їхати до Северена верхи буде швидше, ніж просто йти пішки.

Ми з Крін, ідучи, всіляко старалися заговорювати Елл зуби. Здається, трохи допомагало. А до полуденної трапези вона вже начебто майже усвідомлювала, що відбувається довкола неї. Майже.

Поки ми готувалися рушити знову після обіду, мені блиснула думка. Я підвів нашу сіру кобилу в яблуках до Елл. Її золоте волосся перетворилося на суцільний ковтун, і вона стоячи намагалася провести крізь нього рукою. Тим часом її погляд відсторонено блукав довкола, наче вона не зовсім розуміла, де перебуває.

— Елл! — вона повернулася до мене. — Ти вже знайома із Сірохвостою? — я показав рукою на кобилу.

Вона боязко та спантеличено мотнула головою.

— Мені потрібна твоя допомога, щоб її вести. Ти раніше водила коня?

Кивок.

— Їй потрібна людина, яка про неї дбала б. Ти можеш про неї подбати?

Сірохвоста поглянула на мене одним великим оком, неначе даючи мені знати, що поводити їй потрібен так само, як мені — коліщатка для ходіння. Але відтак вона трохи опустила голову й по-материнськи штурхнула Елл носом. Дівчина майже машинально простягнула руку, щоб погладити їй ніс, а тоді забрала в мене повіддя.

— Думаєш, це добра ідея? — запитала Крін, коли я повернувся, щоб навантажити інших коней.

— Сірохвоста лагідна, мов ягнятко.

— Те, що Елл придуркувата, як вівця, — сердито відповіла Крін, — ще не означає, що вони гарна пара.

Тут я мимоволі всміхнувся.

— Ми уважно постежимо за ними десь із годинку. Якщо нічого не вийде, то нічого не вийде. Але іноді найкраща допомога для людини — це допомогти комусь іншому.

* * *

Я спав кепсько, тож того дня був утомлений удвічі сильніше. В животі було неприємне відчуття, а ще я почувався шорстким, неначе хтось шліфував мені шкіру і здер перші два шари. Я мало не піддався спокусі задрімати в сідлі, та совість не дозволяла їхати верхи, поки дівчата йтимуть пішки.

Тож я плентався далі, ведучи свого коня й засинаючи на ходу. Однак того дня я не міг поринути у зручний напівсон, до якого часто вдаюся, коли ходжу. Мені дошкуляли думки про Аллега; я роздумував, чи він досі живий.

У Медиці я дізнався, що поранення, яке я завдав йому в живіт, є смертельним. Також я знав, що така смерть повільна. Повільна й болюча. За належного догляду він міг померти аж за виток. Та й навіть сам на краю світу міг прожити з такою раною не один день.

Не один неприємний день. Із початком інфекції до нього приїде марення з гарячкою. З кожним рухом рана відкриватиметься

заново. Ходити ногою з розігнутим сухожиллям він теж не міг. Тож якщо йому захочеться рухатися, то доведеться повзти. Тепер він уже мав потерпати від голодних спазмів і палати від спраги.

Але не померти від спраги. Ні. Я залишив поблизу міх, повний води. Поклав його поряд з Аллегом, перш ніж ми пішли. Не з доброти. Не для того, щоби зробити його останні години більш стерпними. Я залишив міх, бо знав, що з водою Аллег довше житиме й більше страждатиме.

Залишити йому той міх із водою було найжахливішим діянням у моєму житті, і тепер, коли мій гнів остигнув і перетворився на попіл, я шкодував про це. Я думав, наскільки довше Аллег проживе завдяки йому. На день? На два? Вже точно не більше, ніж на два. Про те, якими будуть ці два дні, я старався не думати.

Але навіть викинувши Аллега з голови, я мусив боротися з іншими демонами. Я згадував ту ніч уривками, згадував те, що казали лжеартисти, коли я їх нищив. Звуки, з якими мій меч устромлявся в них. Запах їхньої шкіри, коли я їх таврував. Я вбив двох жінок. Що сказала би про мої дії Вашет? Хто й що подумав би?

Через виснаження від тривоги й безсоння мої думки кружляли такими колами до кінця дня. Я за звичкою отаборився й самим лише зусиллям волі підтримував розмову з Елл. Час для сну настав, коли я ще був до цього неготовий, і я незчувся, як закутався у свій шейд перед наметом дівчат. Я нечітко усвідомлював, що Крін почала кидати на мене такі самі стривожені погляди, як попередні два дні на Елл.

Я годину пролежав із круглими очима, доки не заснув, думаючи про Аллега.

Тоді мені снилось, як я їх убиваю. У своєму сні я бродив лісом, наче непохитна похмура смерть.

Але цього разу все було інакше. Я вбив Отто, і його кров оббризкала мені руки, наче гарячий жир. Відтак я вбив Ларена, Джоша й Тіма. Вони стогнали та кричали, корчачись на землі. Їхні рани були жахливі, та я не міг відвести погляд.

А відтак змінились обличчя. Я вбивав Терена, бородатого колишнього найманця зі своєї трупи. Далі вбив Тріпа. Відтак

ганявся за Шанді крізь ліс, тримаючи в руці оголений меч. Вона кричала, ридала зі страху. Коли я нарешті спіймав її, вона вчепилася за мене, збила мене на землю, сховала лице в мене на грудях і заридала.

— Ні, ні, ні, — благала вона. — Ні, ні, ні.

Я прокинувся. Я лежав на спині, жахаючись і не знаючи, де кінчається мій сон і починається світ. За одну коротку мить я збагнув правду. Елл виповзла з намету й лежала, скрутившись біля мене калачиком. Її личко притулилося до моїх грудей, а долоня відчайдушно хапалася за мою руку.

— Ні, ні, — ледве вимовила вона. — Ні, ні, ні, ні.

Елл відібрало мову, і її тіло задрижало від безпорадних ридань. Моя сорочка змочла від гарячих сліз. Рука в тому місці, де за неї схопилася Елл, кровоточила.

Я видавав заспокійливі звуки й розчісував їй волосся рукою. Урешті вона таки заспокоїлась і кінець кінцем поринула у виснажений сон, не припиняючи міцно триматися за мої груди.

Я лежав геть нерухомо, бо не бажав розбудити її вовтузною. Зуби в мене були стиснені. Я згадав Аллега, Отто й усіх інших. Згадав кров, крики й запах горілої шкіри. Згадав усе це й уявив собі найгірше, що міг би з ними зробити.

Більше в мене таких кошмарів не було. Іноді я думаю про Аллега й усміхаюся.

* * *

Наступного дня ми дісталися Левіншира. Елл уже оговталася, проте лишалася тихою й відстороненою. Та все ж тепер усе відбувалося швидше, особливо зважаючи на те, що дівчата вирішили, ніби достатньо відновилися, щоб по черзі їздити на Сірохвостій.

До полудня ми подолали шість миль. Дівчата збуджувалися дедалі сильніше, бо почали впізнавати дещо в навколишніх теренах. Форму пагорбів на віддалі. Зігнуте дерево край дороги.

Але з наближенням до Левіншира вони затихли.

— Він просто за тим узвишшям, — сказала Крін, злізаючи з чалого. — Елл, тепер їдь ти.

Елл перевела погляд із неї на мене, відтак на свої ноги. Похитала головою.

Я подивився на них.

— З вами усе гаразд?

— Батько мене вб'є, — ледве прошепотіла Крін. Її лице було сповнене серйозного страху.

— Твій батько буде сьогодні одним із найщасливіших людей на світі, — зауважив я, а тоді вирішив, що найкраще бути чесним. — Можливо, він також розсердиться. Але це лише тому, що останні вісім днів був наляканий до нестями.

Крін це начебто трохи заспокоїло, зате Елл розплакалася. Крін обійняла її обома руками, видаючи ніжні звуки.

— Зі мною ніхто не одружиться, — хлипала Елл. — Я збиралася вийти за Джейсона Вотерсона й допомагати йому керувати крамничкою. Тепер він не одружиться зі мною. І ніхто не одружиться.

Я перевів погляд на Крін і побачив, як той самий страх відбивається в її вологих очах. Але у Крін очі були сердиті, тоді як в очах Елл не було нічого, крім розпачу.

— Всякий, хто так міркує, дурень, — заявив я, намагаючись говорити якомога переконливіше. — А ви надто розумні й надто прекрасні, щоб виходити заміж за дурнів.

Це начебто дещо заспокоїло Елл, і її погляд піднявся до мене так, ніби вона шукала чогось гідного віри.

— Це правда, — сказав я. — І ти ні в чому з цього не була винна. Постарайся пам'ятати це наступні кілька днів.

— Ненавиджу їх! — сплюнула Елл, здивувавши мене раптовим спалахом люті. — Ненавиджу чоловіків!

Вона вчепилася в повіддя Сірохвостої так, що кісточки пальців побіліли. Її лице спотворилося, перетворившись на маску гніву. Крін обійняла Елл обома руками, та коли вона поглянула на мене, я побачив, як у її темних очах тихенько відображається це ж таки почування.

— Ви маєте цілковите право їх ненавидіти, — запевнив я, почувуючись як ніколи сердитим і безпорадним. — Але я теж чоловік. Не всі ми такі.

Ми на якийсь час зупинилися там, не більш як за пів милі від міста. Попили води та трохи перекусили, щоб заспокоїти нерви. А тоді я повів дівчат додому.

Розділ сто тридцять п'ятий

Повернення додому

Левіншир не був великим містом. Там мешкало двісті людей — чи, може, триста, якщо брати до уваги віддалені ферми. Коли ми туди в'їхали, саме був час їсти, і на ґрунтовій дорозі, що розтинала містечко навпід, було безлюдно й тихо. Елл сказала мені, що її будинок стоїть із віддаленого боку міста. Я сподівався, що зможу провести дівчат туди непомітно. Вони були стомлені й розгублені. Останнє, чого їм було треба, — це давати собі раду з юрбою сусідів-пліткарів.

Але не судилося. Коли ми пройшли вже пів міста, я побачив, як в одному вікні щось ворухнулося. Жіночий голос скрикнув: «Елл!» — і за десять секунд із кожних дверей, які було видно довкола, почали висипати люди.

Найшвидше діяли жінки, і менш ніж за хвилину десятків жінок утворили довкола дівчат захисний вузол, розмовляючи, цілуючись і обіймаючись. Дівчата начебто не заперечували. Можливо, так було краще. Тепла зустріч могла дуже допомогти їм на шляху до зцілення.

Чоловіки тримались осторонь, адже знали: у таких ситуаціях від них жодної користі. Більшість дивилися з порогів чи ганків. Шестеро чи восьмеро вийшли на вулицю, рухаючись поволі й оцінюючи ситуацію на око. То були люди обережні, фермери та друзі фермерів. Вони знали, як звати всіх у радіусі десяти миль від їхніх осель. У такому містечку, як Левіншир, незнайомців не було — окрім мене.

Жоден із чоловіків не був дівчатам близьким родичем. А якщо й був, то знав, що опиниться поряд із ними щонайменше за годину, а може, й узагалі наступного дня. Тож вони дозволяли подбати про все своїм дружинам і сестрам. Позаяк зайнятись

їм було більше нічим, їхня увага швидко переключилася з коней на мене.

Я підкликав жестом хлопчину років десяти.

— Піди скажи бургомістрові, що його донька повернулася. Хутко!

Він дременував, здійнявши хмарку дорожнього пилу. Його боці ноги просто летіли.

Чоловіки поволі наближались до мене. Їхню природну підозру до незнайомців удесятеро підсилювали недавні події. Хлопчина років дванадцяти був не такий сторожкий, як усі інші, і підійшов до мене, оглядаючи мій меч і плащ.

— Як тебе звати? — запитав я.

— Піт.

— Піте, ти вмієш їздити на коні?

Він явно образився.

— Та звісно!

— А знаєш, де ферма Вокерів?

Він кивнув.

— Десь за дві милі на північ, поряд із млиновим шляхом.

Я відступив убік і вручив йому повіддя чалого.

— Їдь до них і скажи, що їхня донька вдома. А тоді дозволь їм повернутися до міста на коні.

Піт перекинув ногу через коня, перш ніж я запропонував його підсадити. Я тримав руку на повідді досить довго, щоб укоротити стремена, аби він не вбився дорогою.

— Як дістанешся туди й повернешся, не розбивши голови й не зламавши ноги моєму коневі, дам тобі гріш, — пообіцяв я.

— Дайте два, — сказав він.

Я засміявся. Хлопчина розвернув коня і зник.

Чоловіки тим часом підбрели ближче й зібралися довкола мене нещільним колом.

Високий лисуватий дядько з похмурим обличчям і сивою бородою, схоже, сам призначив себе їхнім ватажком.

— То хто ти такий? — запитав він. Його тон був очевидніший за слова: «Хто ти в біса такий?»

— Квоут, — люб'язно відповів я. — А ви?

— Не певен, що це твоє діло, — загарчав він. — Шо ти тут робиш?

«Шо ти в біса тут робиш із двома нашими дівчатами?»

— Матір Божа, Сете... — звернувся до нього старший чоловік. — Таж собаці Бог дав більше розуму, ніж у тебе в голові. Не можна так розмовляти з...

— От тіки без наїздів, Бенджаміне, — найжачився у відповідь насуплений. — Ми маємо повне право знати, що він за один, — він повернувся до мене і ступив кілька кроків перед усіма іншими. — Ти один із тих гадських артистів, які були тут проїздом?

Я хитнув головою та спробував видатися нешкідливим.

— Ні.

— А мені здається, що так. Здається, що ти якийсь схожий на одного з отих ру. Очі в тебе такі, — чоловіки довкола нього повитягували шиї, щоб краще роздивитися моє лице.

— Господи, Сете, — знов озвався старигань. — Ніхто з них не мав рудого волосся. Таке волосся запам'ятовується. Він не з них.

— Нащо мені їх вертати, якщо я був одним із тих, хто їх викрав? — зауважив я.

Сетове лице спохмурніло, і він продовжив повільний наступ.

— Шо, хлопче, хамити мені надумав? А може, за дурнів нас усіх маєш? Думаєш, як повернеш їх, то дістанеш винагороду, а може, ми не пошлемо за вами нікого іншого? — Тепер він перебував майже на відстані витягнутої руки від мене й люто хмурився.

Я роззирнувся довкола й побачив, що такий самий гнів ховається на обличчях усіх чоловіків, які там стояли. Саме такий гнів поволі закипає в серцях добрих людей, які бажають справедливості, а відтак розуміють, що вона їм недоступна, і вирішують, що помста майже така сама приємна.

Я спробував вигадати, яким чином можна заспокоїти ситуацію, та ще не встигнувши нічого зробити, почув, як за мною вибухає голос Крін:

— Сете, геть від нього!

Сет зупинився, наполовину піднявши руки, щоб напасти на мене.

— Отже...

Крін уже покрокувала до нього. Зграйка жінок розступилася, щоб її випустити, але трималася поряд.

— Він урятував нас, Сете! — розлючено крикнула вона. — Він урятував нас, дурний ти гівноїде. А де носило вас усіх? Чому ви не прийшли по нас?

Сет позадкував від мене. На його обличчі гнів змагався із соромом. Переміг гнів.

— Ми прийшли! — крикнув він у відповідь. — Взнали, що трапилось, і помчали за ними. Вони підстрелили коня Білові, і йому роздушило ногу. Джимові проштрикнули руку, а старий Каппер і досі не проснувся після прочухана, якого йому дали. Нас ледь не повбивали!

Я поглянув іще раз і побачив на обличчях чоловіків гнів. Побачив справжню його причину. Безпорадність, яку вони відчували, нездатні оборонити своє місто від жорстокого поводження лжетрупи. Неспроможність повернути доньок друзів і сусідів стала для них ганьбою.

— Що ж, ви погано старалися! — з жаром крикнула у відповідь Крін. Очі в неї палали. — Він прийшов і забрав нас, бо він справжній чоловік. Не те що ви, які покинули нас на вірну смерть!

Із молодика ліворуч від мене, помагача фермера років сімнадцяти, виринув гнів.

— Нічо з цього не сталося б, якби ти не бігала, наче якась шльондра з ру!

Я зламав йому руку, ще навіть не зовсім усвідомивши, що роблю. Він закричав, упавши на землю.

Я зіп'яв молодика на ноги, взявши за карк, і загарчав йому в обличчя:

— Як тебе звати?

— Моя рука! — охнув він, вирячивши очі.

Я трусонув ним, мов ганчір'яною лялькою.

— Ім'я!

— Джейсон, — бовкнув він. — Матінко Божа, моя рука...

Я взяв його за підборіддя вільною рукою й повернув лицем до Крін і Елл.

— Джейсоне, — тихо процідив я йому на вухо, — поглянь на цих дівчат. І подумай, яке пекло вони пережили за останні дні, зв'язані по руках і ногах на задку фургона. І спитай себе, що гірше. Зламана рука чи викрадення незнайомцем і чотири згвалтування за ніч?

Відтак я повернув його обличчя до себе й заговорив так тихо, що навіть за дюйм від мене це звучало як ледь чутний шепіт:

— А як подумаєш про це, помолися Богові, щоб простив тобі шойно сказане. І якщо ти будеш щирий, хай Тейлу бездоганно зцілить твою руку, — його очі стали нажаханими й мокрими. — А потім, якщо хоч раз подумаєш про котрусь із них недобре, твоя рука болітиме так, ніби там у кістці розпечене залізо. А якщо хоч раз скажеш недобре слово, там почнеться жар і повільне гниття, і її доведеться відтяти, щоб урятувати тобі життя, — я міцніше взявся за нього й побачив, як Джейсон вирячив очі. — А якщо хоч раз зробиш щось із котроюсь із них, я про це дізнаюся. Прийду сюди, уб'ю тебе й повішу твоє тіло на дереві.

Тепер на його обличчі були сльози — щоправда, я не міг зрозуміти, від сорому чи від болю.

— Тепер скажи їй, що шкодуєш про свої слова.

Упевнившись у тому, що Джейсон стоїть на ногах, я відпустив його й показав йому на Крін і Елл. Довкола них стояли захисним коконом жінки.

Він кволо взявся за передпліччя.

— Не варт мені було це казати, Еллі, — схлипнув хлопець. Я й не думав, що він міг говорити таким нещасним і покайним голосом, хоч зі зламаною рукою, хоч без. — Це демон моїми вустами балакав. Але клянуся, я був сам не свій від тривоги. Ми всі були. І ми таки спробували по вас прийти, тіки їх було багацько, і вони заскочили нас на дорозі, а тоді нам довелось нести Біла додом, бо інакше він умер би через ногу.

Ім'я хлопця чомусь збудило мою пам'ять. Джейсон? Раптом я запідозрив, що тільки-но зламав руку коханому Елл. Та мені чомусь не було через це прикро. Правду кажучи, так для нього було краще за все.

Роззирнувшись довкола, я побачив, як з облич чоловіків довкола мене зникає гнів, наче я за одну несподівану, шалену мить використав усі його запаси в місті. Натомість вони глипали на Джейсона з дещо зніяковілим виглядом, неначе хлопець перепрошував за них усіх.

Відтак я побачив, як дебелий, здоровий на вигляд чолов'яга біжить вулицею в супроводі ще десятка містян. Із виразу його обличчя я здогадався, що це батько Елл, бургомістр. Він прорвався у скупчення жінок, схопив доньку в обійми й закружляв її.

У таких малих містечках бургомістри бувають двох різновидів. Перший — це лисуваті немолоді чоловіки доволі огрядної статури, які знаються на грошах, а якщо відбувається щось несподіване, найімовірніше, довго заламують руки. Другий — це високі плечисті чоловіки, чиї родини поступово стали заможними, бо двадцять поколінь гарували з плугами, як навіжені. Батько Елл належав до другого різновиду.

Чоловік підійшов до мене, продовжуючи обіймати доньку однією рукою за плечі.

— Я так розумію, дякувати за повернення наших дівчаток слід вам, — він простягнув мені руку для потиску, і я побачив, що передпліччя в нього забинтоване. Попри це, хват у нього був міцний. Чоловік усміхнувся найширшою усмішкою, яку я бачив, відколи покинув Сіммона в Університеті.

— Як рука? — запитав я, не усвідомлюючи, як це прозвучить. Усмішка бургомістра трохи померкла, і я швидко додав: — Я трохи навчався на зцілювача. І знаю, що з такими речами може бути важкувато дати собі раду далеко від дому. — «Живучи у краю, де думають, ніби ртуть — це ліки», — подумав я, та притримав язика.

Він знов усміхнувся, зігнув і розігнув пальці.

— Негнучка, та на цьому все. Лише трохи м'яса. Нас заскочили зненацька. Я дотягнувся до одного з них, але він штрикнув мене й утік. А як вам удалося забрати дівчаток у тих безбожних покидьків-ру? — він сплюнув.

— То були не едема ру, — виправив я. Мій голос прозвучав напруженіше, ніж мені хотілося б. — І навіть не справжні артисти.

Усмішка бургомістра знову почала меркнути.

— Про що ви?

— То були не едема ру. Ми не коїмо такого, як вони.

— Послухайте, — відверто заговорив бургомістр, який почав трохи сердитись, — я, хай йому грець, чудово знаю, що вони коять і чого не коять. Вони прийшли милі-премилі й добрі-предобрі, трохи помузикували, заробили гріш чи два. А тоді почали бешкетувати в місті. Коли ми сказали їм іти геть, вони забрали мою дівчинку, — на останніх словах бургомістр ледь не задихав вогнем.

— *Ми?* — почув я чийсь тихий голос у себе за спиною. — Джиме, він сказав «*ми*».

Збоку від бургомістра набурмосився Сет, намагаючись іще раз на мене поглянути.

— Я ж казав, що він схожий, — переможно заявив він. — Я їх знаю. Їх завжди можна впізнати по очам.

— Стривайте, — поволі, вражено проказав бургомістр. — Ви хочете сказати мені, що ви — один із *них*? — його обличчя стало лиховісним.

Перш ніж я встиг пояснити свої слова, Ел схопила батька за передпліччя.

— Ох, татку, не біси його, — швидко заговорила вона, тримаючись за його здорову руку так, ніби хотіла відтягнути його від мене. — Не кажи нічого такого, що його розізлило б. Він не з ними. Він повернув мене, врятував мене.

Це, схоже, дещо заспокоїло бургомістра, та його привітність кудись зникла.

— Поясни свої слова, — похмуро виміг він.

Я подумки зітхнув, усвідомивши, як сильно напартачив.

— То були не артисти і вже точно не едема ру. То були бандити, які вбили декого з моєї рідні й украли в них фургони. Вони лише прикидались артистами.

— Нащо комусь прикидатися ру? — запитав бургомістр так, ніби це було для нього незрозуміло.

— Щоб мати змогу робити те, що вони зробили, — різко пояснив я. — Ви пустили їх до свого міста, а вони скористалися цією довірою. Так не вчинив би жоден едема ру.

— Ти так і не відповів на моє запитання, — сказав бургомістр. — Як ти забрав дівчаток?

— Подбав про все, — просто відповів я.

— Він їх убив, — сказала Крін так, щоб було чути всім. — Він убив їх усіх.

Я відчув, як усі дивляться на мене. Половина з присутніх думала: «Усіх? Він убив сімох чоловіків?» А друга половина думала: «Із ними було двоє жінок. Їх він теж убив?»

— Ну, що ж... — одну довгу мить бургомістр дивився згори вниз на мене. — Добре, — промовив він так, ніби щойно визначився. — Це добре. Завдяки цьому світ став кращим.

Я відчув, як усі трохи розслабилися.

— Це їхні коні, — показав на двох коней, які несли наші речі. — Тепер вони належать дівчатам. Миль за сорок на схід ви знайдете фургони. Крін може показати, де вони заховані. Вони також належать дівчатам.

— За них дадуть гарні гроші в Темсфорді, — задумливо сказав бургомістр.

— Разом з інструментами, одягом і таким іншим за них можна виручити чималу суму, — погодився я і твердо додав: — Якщо її розділити навпіл, вийде гарний посаг.

Бургомістр перехопив мій погляд і поволі кивнув, показуючи, що розуміє.

— Точно.

— А що з добром, яке вони в нас украли? — обурився кременезний чоловік у фартусі. — Вони рознесли мій заклад і вкрали дві бочки мого найкращого елю!

— Ви маєте доньок? — спокійно запитав я в нього. Подив, що раптом відбився на його обличчі, підказав мені, що так. Я зазирнув і вдивився йому в очі. — Тоді ви, гадаю, доволі дешево відбулися.

Бургомістр нарешті помітив, як Джейсон тримається за зламану руку.

— Що з тобою сталося?

Джейсон поглянув на свої ноги. За нього заговорив Сет:

— Він сказав дещо таке, чого не мав казати.

Бургомістр роззирнувся довкола й побачив, що більш розгорнуту відповідь доведеться витягувати силою. Він знизав плечима та облишив цю тему.

— Я міг би накласти тобі шину, — невимушено сказав я.

— Ні! — надміру швидко відмовився Джейсон, а тоді дав задній хід: — Я краще до баби піду.

Я скоса поглянув на бургомістра.

— До баби?

Він лагідно всміхнувся.

— Коли ми обдираємо коліна, баба нас латає.

— Біл у неї? — спитав я. — Ну, чоловік із роздушеною ногою.

Він кивнув.

— Якщо я її знаю, то вона не спускатиме з нього погляду ще виток.

— Я тебе проведу, — сказав я спітнілому хлопцеві, який обережно притримував руку. — Хотів би подивитись, як вона працює.

* * *

Ми перебували так далеко від цивілізації, що я уявляв бабу згорбленою старою, яка лікує своїх пацієнтів п'явками й деревним спиртом.

Моя думка змінилася, коли я побачив її хату зсередини. Її стіни були завішані пучками сухих трав і полицями, заставленими маленькими пляшечками з ретельно надписаними етикетками. Там стояв невеличкий письмовий стіл із трьома важкими книжками у шкіряних палітурках. Одна з них лежала розгорнута, і я впізнав у ній «Героборіку». На берегах було видно нерозбірливі рукописні нотатки, а деякі статті було відредаговано чи повністю викреслено.

Баба була не така стара, як я думав, хоч і мала вдосталь сивини. Згорбленою вона теж не була й навіть виявилася вищою на зріст за мене, плечистою, круглоливою й усміхненою.

Мугикаючи собі під носа, вона повісила над вогнем мідний чайник. Відтак узяла ножиці і посадовила Джейсона, а тоді злегка потицяла його в руку. Хлопчина, блідий і спітнілий, безперестанку теревенив від нервів, тимчасом як вона методично

зрізала йому сорочку. За кілька хвилин Джейсон, хоч його про це й не просили, правдиво, хай і не зовсім зв'язно, розповів бабі, як Елл і Крін повернулися додому.

— Перелом гарний, чистий, — урешті оголосила вона, перебивши його. — Як це сталося?

Ошалілий погляд Джейсона метнувся до мене, а тоді — вбік.

— Та нічо, — швидко сказав він. А тоді збагнув, що не відповів на запитання. — Тобто...

— Я її зламав, — зізнався я. — І вирішив, що варто принаймні завітати сюди й дізнатися, чи не можу я чимось допомогти, щоб її вилікувати.

Баба поглянула на мене.

— Ти вже займався чимось таким?

— Вивчав медицину в Університеті, — сказав я.

Вона знизала плечима.

— Тоді, гадаю, можеш потримати шини, поки я їх обгорта-тиму. Є в мене одна помічниця, та вона накивала п'ятами, як зачула колотнечу на вулиці.

Джейсон нервово витріщився на мене, коли я міцно притиснув деревину до його руки, але баба зі змученим виглядом вправної людини перев'язала шину менш ніж за три хвилини. Спостерігаючи за її роботою, я вирішив, що баба варта більшого, ніж половина студентів у Медиці, яких я знав на ім'я.

Коли ми закінчили, вона поглянула згори вниз на Джейсона і сказала:

— Тобі пощастило. Перелом не треба було вправляти. Не користуйся рукою місяць, і вона чудово загоїться.

Джейсон щодуху втік, а баба після нетривалих умовлянь дозволила мені поглянути на Біла, який лежав у неї в дальній кімнаті.

Якщо перелом руки у Джейсона був чистий, то у Біла він був максимально неохайний. Обидві кістки в нижній частині ноги були зламані в кількох місцях. Під пов'язками цього не було видно, але нога в нього страшенно розпухла. Шкіра над пов'язками була вкрита синцями та плямами, туго натягнута, мов занадто щедро начинена ковбаска.

Біл виявився блідим, але притомним, і нога, схоже, мала залишитися при ньому. Як багато з неї буде користі — це вже інше питання. Можливо, він відбудеться щонайбільше сильною кульгавістю, та я сумнівався, що він коли-небудь знову почне бігати.

— Що то за люди, що стріляють у чужих коней? — обурено запитав він. Його обличчя блищало від поту. — Недобре це.

Ішлося, звісно, про його власного коня. А це містечко було не з тих, де в людей є зайві коні. Біл був молодим чоловіком, який нещодавно одружився й мав власну невеличку ферму. І, можливо, він більше ніколи не зможе ходити, бо спробував учинити правильно. Про це було боляче думати.

Баба дала йому дві ложки якоїсь субстанції з брунатної пляшечки, і від неї в Біла поступово заплющились очі. Баба вивела нас із кімнати й зачинила за собою двері.

— Кістка розірвала шкіру? — запитав я, коли двері зачинилися. Вона кивнула, повернувши пляшечку на полицю.

— Чим ви користувалися, щоб не виникло сепсису?

— Тобто гнилі? — перепитала вона. — Баранячою колючкою.

— Справді? — спитав я. — Не марантою?

— Марантою! — пирхнула вона, підкинувши дров до вогню і знявши з нього чайник, із якого вже пішла пара. — Ти хоч раз намагався запобігти десь гнилі марантою?

— Ні, — визнав я.

— Тоді дозволь мені вберегти тебе від смертовбивства, — баба дістала двійко дерев'яних чашок. — Від маранти жодної користі. За бажання її можна їсти, та на цьому все.

— Але ж паста з маранти й бесмину має бути ідеальним засобом для цього.

— Бесмин, може, чогось та й вартий, — визнала баба. — Але бараняча колючка ліпша. Я краще взяла би трохи червоного стебла, та бажання не завжди збуваються. Я користуюся пастою з ньєколиста й баранячої колючки, і йому зараз, як ти бачиш, цілком добре. Маранту легко знайти, і товчється вона легко, та цінних властивостей у неї чортма.

Вона похитала головою.

— Маранта й камфора. Маранта й бесмин. Маранта й соляний батіг. Маранта — то ж навіть не заспокійливе. Вона просто гарно переносить те, що працює.

Я відкрив рота, щоб заперечити, а тоді окинув поглядом її хату, подивився на її обписаний примірник «Героборіки». І стулив рота.

Баба налила у дві чашки гарячої води з чайника.

— Сядь на хвильку, — попросила. — Ти наче на ногах ледве держишся.

Я тужливо поглянув на стілець і відповів:

— Мені, мабуть, треба вертатися.

— Час на одну чашку в тебе є, — запевнила вона, взяла мене за передпліччя і твердо посадовила на стілець. — І на швидкий перекус. Ти блідий, як суха кістка, а в мене тут є трохи солодкого пудингу, на який нікому зазіхнути.

Я спробував пригадати, чи обідав того дня. Згадав, як годував дівчат...

— Не хочу завдавати вам іще більше клопоту, — сказав я. — Вже й так додав вам роботи.

— Тому хлопцеві вже давно пора було зламати руку, — невимушено заявила баба. — Він пащекуватий — страшно, — вона вручила мені одну з дерев'яних чашок. — Випий до дна, і я дам тобі трохи того пудингу.

Пара, що йшла з чашки, чудово пахла.

— Що тут є? — запитав я.

— Шипшина. І трохи яблучного бренді, яке я жену сама, — вона широко всміхнулася, і в кутиках її очей з'явилися зморшки. — Якщо хочеш, то й маранти можу насипати.

Я всміхнувся й надпив. Тепло від напою розлилось у мене в грудях, і я відчув, як трохи розслабився. Це було дивно, бо я досі не усвідомлював, що напружився.

Баба трохи пововтузилася, а тоді поставила на стіл дві тарілки й сіла на стілець поряд.

— Ти справді вбив отих людей? — прямо запитала вона. У її голосі не вчувалося жодного звинувачення. Це було просто запитання.

Я кивнув.

— Мабуть, не треба було нікому казати, — продовжила вона. — Неодмінно буде колотнеча. Тут захочуть суду, і доведеться тягнути присяжного з Темсфорда.

— Я їм не казав, — заперечив я. — Крін сказала.

— А... — відповіла баба.

Розмова затихла. Я випив останній ковток рідини з чашки, та коли спробував поставити її на стіл, руки в мене так сильно трусилися, що вона застукала по дереву так, наче то хтось нетерплячий прийшов і загамселив у двері.

Баба спокійно попивала напій із чашки.

— Мені неприємно про це говорити, — врешті сказав я. — Це було недобре.

— Дехто міг би з цим посперечатися, — лагідно промовила вона. — Як на мене, ти зробив правильно.

Від її слів у мене в очах раптом спалахнув пекучий біль, неначе я був готовий розплакатися.

— Щодо цього я не надто певен, — вимовив я, дивуючись звучанню власного голосу. Тепер руки трусилися ще сильніше.

Бабу це, схоже, не здивувало.

— Ти вже кілька днів ходив закусивши вудила, так? — із її тону було добре зрозуміло, що це не запитання. — Я впізнаю це відразу. Ти був заклопотаний. Дбав про дівчат. Не спав. І їв, либонь, небагато, — вона взяла тарілку. — Їж пудинг. Хоч трохи наситишся.

Я почав їсти пудинг. На середині заплакав і трохи вдавився, бо їжа застрягла в горлі.

Баба налила мені в чашку ще чаю й додала туди ще одну чималу порцію бренді.

— Випий до дна, — повторила вона.

Я зробив ковток. Не збирався нічого казати, та все одно несподівано для самого себе заговорив.

— Здається, зі мною щось може бути не так, — тихо мовив я. — Нормальній людині не стає духу на те, що роблю я. Нормальна людина ніколи не вбила б когось отак.

— Може, це й правда, — визнала баба й сама надпила з чашки. — Тіки шо ти сказав би, якби я сказала тобі, шо в Біла нога під пов'язкою трохи позеленіла й солодко пахне?

Я вражено підвів погляд.

— У нього гниль?

Вона хитнула головою.

— Ні. Я ж казала: у нього все добре. Але якби?..

— Тоді ногу довелося б відрізати, — сказав я.

Баба серйозно кивнула.

— Правильно. І робити це треба було б хутко. Сьогодні. Без вагань і сподівань, що він прорветься своїми силами. Це просто його вбило б, — вона випила трохи, стежачи за мною з-за вінця чашки. Вийшло своєрідне запитання.

Я кивнув. Знав, що це правда.

— Ти трохи знаєшся на медицині, — продовжила вона. — Знаєш, що годящий лікар мусить робити непростий вибір, — уважно поглянула на мене. — У нас не так, як у других. Припікаєш чоловіка залізом, щоб зупинити кров. Рятуюєш матір і втрачаєш дитя. Це непросто, а дякувати за це ніхто не дякує. Але ми мусимо обирати.

Вона ще раз поволі надпила чай.

— Перші кілька разів — найгірші. Тоді весь аж трусишся й не можеш спати. Але така вже ціна того, що треба робити.

— Там були й жінки, — промовив я. Слова ненадовго застрягли в горлі.

Баба зблиснула очима.

— Вони заслужили на це вдвічі більше, — сказала вона. Раптовий нестримний гнів на її милому обличчі був для мене таким несподіваним, що я відчув, як моє тіло охоплює колючий страх. — Чоловік, який може зробити таке з дівчиною, — наче скажений пес. То ж не людина, по суті, просто тварюка, яку треба вколошкати. А жінка, яка йому помагає? Це гірше. Вона знає, що робить. Знає, що це значить.

Баба обережно поставила чашку на стіл. Її лице знову стало стриманим.

— Якщо з ногою біда, її відрізають, — вона твердо змахнула долонею, а тоді взяла свій шматок пудингу й заходилася їсти його пальцями. — А деяких людей треба вбивати. От і все.

Поки я опанував себе й повернувся надвір, юрба на вулиці встигла зрости. Місцевий корчмар викотив на свій ганок бочку, і повітря стало солодким від запаху пива.

Батько й мати Крін в'їхали назад до міста на чалому коні. Був там і Піт: він прибіг назад. Запропонував мені оглянути його голову, що лишилася нерозбитою, і виміг два гроші за надані послуги.

Батьки Крін тепло мені подякували. Схоже, то були хороші люди. Більшість людей такі, якщо їм дати шанс. Я взявся за повіддя чалого і, відгородившись ним, наче своєрідною міні-атюрною стіною, спромігся трохи переговорити з Крін у відносному усамітненні.

Її темні очі трохи почервоніли, та лице було ясне й щасливе.

— Неодмінно візьми Пані Мару, — сказав я, кивнувши на одного з коней. — Вона твоя.

Донька бургомістра за будь-яких обставин дістала б гарний посаг, тож я навантажив конячку Крін відносно цінним крамом і додав до нього більшу частину грошей лжеартистів.

Коли вона зазирнула мені в очі, її лице посерйознішало, і вона знову нагадала мені юну Денну.

— Ти їдеш звідси, — промовила вона.

Я так і думав. Вона не намагалася вмовити мене залишитись, а натомість несподівано обійняла мене, що мене здивувало. Поцілувавши мене в шок, прошепотіла на вухо:

— Дякую.

Ми відступили одне від одного, бо знали, що правила пристойності дозволяють не так багато.

— Не продешеви й не одружися з дурною людиною, — порадив я: мені здавалося, ніби треба щось сказати.

— Раджу тобі те саме, — відповіла Крін. Її темні очі лагідно глузували з мене.

Я взявся за повіддя Сірохвостої і повів її туди, де стояв бургомістр, який по-власницьки спостерігав за натовпом. Коли я підійшов ближче, він кивнув.

Я глибоко вдихнув.

— А констебль неподалік?

Тут бургомістр здійняв брову, а тоді знизав плечима й показав кудись углиб натовпу.

— Він отам. Тільки він був на три чверті п'яний іще до того, як ти привів наших дівчаток додому. Не знаю, скільки користі буде з нього тепер.

— Що ж, — невпевнено відповів я, — гадаю, комусь доведеться посадити мене під замок, доки ви не зможете сповістити присяжного в Темсфорді, — я кивнув на маленьку кам'яну будівлю в центрі містечка.

Бургомістр скопив на мене очі й трохи насупився.

— Ти *хочеш*, щоб тебе посадили?

— Не дуже, — визнав я.

— Тоді можеш іти коли забажаєш, — відповів бургомістр.

— Присяжний не зрадіє, як про це почує, — сказав я. — А я не хочу, щоб хтось інший пішов проти залізного закону через те, що я накоїв. За пособництво в утечі вбивці можуть повісити.

Здоровань без поспіху зміряв мене поглядом. Його очі ненадовго затрималися на моєму мечі, на потертій шкірі моїх черевиків. Я мало не відчував, як він зауважив відсутність серйозних поранень, попри те що я зовсім недавно вбив пів десятка озброєних чоловіків.

— То ти просто дозволив би нам посадити тебе? — запитав він. — Отак просто?

Я знизав плечима.

Він знову насупився, а тоді похитав головою так, ніби не міг мене зрозуміти.

— Що ж, ти лагідний, як справжнє ягнятко, — здивовано проказав бургомістр. — Але ні. Я тебе не саджатииму. Ти не зробив нічого непорядного.

— Я зламав руку тому хлопцеві, — зауважив я.

— Гм-м, — похмуро забурчав він. — Забув про це, — чоловік сів у кишеню й дістав пів гроша, які вручив мені. — Вельми вдячний.

Я зі сміхом поклав гроші в кишеню.

— Ось що я думаю, — продовжив він. — Піду подивлюся, чи можна знайти констебля. Відтак поясню йому, що нам треба

тебе посадити. Якщо ти втечеш посеред цієї колотнечі, ми пособниками втечі не будемо. Правильно?

— Це було б недотриманням законності, — сказав я. — Через це він, можливо, дістане кілька батогів або втратить посаду.

— До цього не має дійти, — мовив бургомістр. — Але якщо дійде, він цьому зрадіє. Він дядько Еллі, — чоловік поглянув на юрбу на вулиці. — П'ятнадцяти хвилин буде достатньо для твоєї втечі серед замішання?

— Якщо вам усе одно, — зауважив я. — Чи могли б ви сказати, ніби я зник у якийсь дивний і таємничий спосіб, поки ви відвернулися?

Тут він розсміявся.

— Не бачу приводу відмовитися. Тобі треба більш як п'ятнадцять хвилин, щоб це було таємничо і взагалі?

— Десяти має бути задосить, — сказав я, забравши зі спини Сірохвостої свій футляр із лютнею й дорожню торбу та передавши повіддя бургомістрові. — Ви зробили б мені послугу, якби подбали про мого коня, доки Біл не стане на ноги, — додав я.

— Кидаєш його? — запитав він.

— Біл щойно втратив свого, — я знизав плечима. — А ми, ру, звикли ходити пішки. Та й усе одно я не знав би, що робити з конем, — напівчесно сказав я.

Здоровань узявся за повіддя і зміряв мене довгим поглядом, наче не до кінця був певен, як мене сприймати.

— Ми можемо чимось тобі допомогти? — урешті сказав він.

— Пам'ятайте, що їх забрали бандити, — промовив я, розвернувшись, щоб піти геть. — І пам'ятайте, що їх повернув один з едема ру.

Розділ сто тридцять шостий

Интерлюдія: Майже забув

Квоут підняв руку, подаючи знак Хроністові.

— Зробімо невеличку паузу, — він окинув поглядом темний шинок. — Я дозволив собі трохи загубитися в оповіді. Треба зробити дещицю, доки не стало ще пізніше.

Шинкар задерев'яніло зіп'явся на ноги й потягнувся. Запалив свічку біля каміна та обійшов шинок, запалюючи лампи одну за одною й мало-помалу відганяючи темряву.

— Я й сам добряче зосередився, — озвався Хроніст, підвівшись і потягнувшись. — Котра зараз година?

— Пізня, — відповів Баст. — Я голодний.

Хроніст визирнув із темного вікна на вулицю.

— Зараз уже начебто мали би прийти на вечерю принаймні кілька людей. На обід у вас зібралось чимало відвідувачів.

Квоут кивнув.

— Ми побачили б кількох із моїх постійних клієнтів, якби не похорон Шепа.

— А... — Хроніст опустив погляд. — Я забув. Я завадив вам двом піти на нього?

Квоут запалив останню лампу, що була за шинквасом, і задмухав свічку.

— Та ні, — відповів він. — Ми з Бастом нетутешні. А вони люди практичні. Знають, що мені треба керувати своєю справою, хай яка вона.

— А ще ви не ладнаєте з абатом Леодіном, — додав Баст.

— А ще я не ладнаю з місцевим священником, — визнав Квоут. — Але ти, Басте, маєш туди завітати. Якщо не завітаєш, це видасться дивним.

Бастів погляд нервово забігав із боку в бік.

— Реші, я не хочу йти звідси.

Квоут тепло всміхнувся йому.

— А треба, Басте. Шеп був хорошою людиною, піди випий, щоб його провести. Власне... — він нагнувся і трохи попорпався під шинквасом, а тоді витягнув одну пляшку. — Ось. Пляшка гарного старого бранду. Кращого, ніж може попросити будь-хто в цих краях. Піди пусти його по колу, — грюкнув пляшкою об шинквас.

Баст мимохіть ступив уперед. На його обличчі відбивалася внутрішня боротьба.

— Але ж, Реші, я...

— Танці гарних дівчат, Басте... — заговорив шинкар стихеним заспокійливим голосом. — Хтось грає на скрипці, і всі просто радіють, що живі. Вони задирають спідниці під музику. Сміються і трохи напідпитку. Шоки в них усіх рожеві й готові до поцілунків... — він легенько підштовхнув важку брунатну пляшку, і вона посунулася вздовж шинкваса до його учня. — Ти мій посол у місті. Я, може, й застряг у закладі, але ти можеш бути там і перепросити всіх за мене.

Баст зімкнув долоню на горлі пляшки.

— Один раз вип'ю, — погодився він рішучим тоном. — І один раз станцюю. І один раз поцілую Кейті Міллер. І ще, може, вдову Кріл. Але на цьому все, — зазирнув Квоутові в очі. — Мене не буде всього пів години...

Квоут тепло всміхнувся.

— Басте, я маю справи. Влаштую якусь вечерю, та й хай рука нашого друга трохи відпочине.

Баст усміхнувся і взяв пляшку.

— Отже, два танці! — він кинувся до дверей. Коли відчинив їх, його овіяв сильний вітер, несамовито закрутивши його волосся. — Залиште мені щось поїсти! — гукнув Баст через плече.

Двері грюкнули й зачинилися.

Хроніст із цікавістю поглянув на шинкаря.

Квоут злегка стенов плечима.

— Він надто глибоко занурювався в історію. Він нічого не відчуває впівсили. Нетривала відсутність дозволить йому дещо переоцінити. До того ж мені справді треба приготувати вечерю, хай навіть лише на трьох.

Писар витягнув зі своєї шкіряної сумки зачухану ганчірку й не без огиди поглянув на неї.

— Чи не можна, бува, випросити у вас чисту ганчірку? — запитав він.

Квоут кивнув і дістав із-під шинкваса шматок білого ляного полотна.

— Може, вам потрібно щось іще?

Хроніст підвівся й підійшов до шинкваса.

— Було б дуже добре, якби у вас знайшовся якийсь міцний алкоголь, — сказав він із ноткою зніяковіння в голосі. — Дуже неприємно про це просити, але коли мене пограбували...

Квоут відмахнувся.

— Не меліть дурниць, — сказав. — Треба було ще вчора спитати у вас, чи не потребуєте ви чогось, — він вийшов із-за шинкваса й покрокував до сходів у підвал. — Деревний спирт, напевно, підійде найкраще?

Хроніст кивнув, і Квоут зник у підвалі. Писар узяв охайно складений квадратик полотна і знічев'я потер його пальцями. Відтак його погляд піднявся до меча, що висів високо на стіні позаду шинкваса. Сірий метал клинка добре впадав у око на тлі темної деревини підставки.

Квоут піднявся сходами назад із маленькою прозорою пляшечкою в руках.

— Ви більше нічого не потребуєте? У мене тут також є добрий запас паперу й чорнила.

— Можливо, до завтрашнього дня дійде й до цього, — припустив Хроніст. — Я використав більшу частину свого паперу. Але натовкти нового чорнила можу сьогодні.

— Не завдавайте собі клопоту, — легко сказав Квоут. — Я маю кілька пляшечок чудового аруейського чорнила.

— Справжнього аруейського чорнила? — здивовано перепитав Хроніст.

Квоут широко всміхнувся й кивнув.

— Страшенно люб'язно з вашого боку, — промовив Хроніст і трохи розслабився. — Визнаю, не надто хотів витратити сьогодні годину на товчіння, — він узяв прозору пляшку й ганчірку, а тоді зупинився. — Не будете проти, якщо я поставлю одне запитання? Так би мовити, неофіційно.

Один кутик Квоутових вуст піднявся в усміху.

— Ну, гаразд, неофіційно.

— Не можу не помітити, що ваш опис Цезури не... — Хроніст завагався. — Ну, здається, не зовсім збігається з виглядом самого меча, — його погляд пурхнув до меча за шинквасом. — Гарда не така, як ви описували.

Квоут широко всміхнувся.

— Що ж, ви вельми метикуваті!

— Я не хочу натякнути... — швидко заговорив Хроніст зі зніжковілим виглядом.

Квоут засміявся насиченим теплим сміхом. Його звук розійшовся по всій залі, і шинок на мить перестав здаватися порожнім.

— Ні. Ви маєте цілковиту рацію, — шинкар повернувся в бік меча. — Це не... як там сказав хлопчисько сьогодні вранці? — його погляд на мить став відстороненим, а тоді Квоут усміхнувся знову. — Кайсера. Убивця поетів.

— Мені просто було цікаво, — винувато сказав Хроніст.

— Мене має ображати те, що ви уважні? — Квоут знову розсміявся. — А хіба цікаво розповідати історію, якщо її ніхто не слухає? — він завзято потер руки. — Ну, гаразд. Вечеря. Чого бажаєте? Гарячого чи холодного? Супу чи печені? А ще я незле готую пудинг.

Вони зупинилися на чомусь простому, щоб не треба було знову розпалювати пічку на кухні. Квоут енергійно пересувався шинком, збираючи все потрібне. Муликаючи собі під носа, взяв холодну баранину й половинку твердого гострого сиру з підвалу.

— А це буде гарним сюрпризом для Баста, — Квоут усміхнувся Хроністові, винісши з комори слоїк із засоленими оливками. — Він не має знати, що вони в нас є, бо інакше вже з'їв би все, — він розв'язав фартух і зняв його через голову. — І, здається, в нас у саду також зосталося кілька помідорів.

За кілька хвилин Квоут повернувся зі згорнутим фартухом. Він був мокрий від дощу, а волосся в нього було шалено скуйовджене. На його обличчі виднілася хлоп'якувата усмішка, і тієї миті він був дуже мало схожий на похмурого, повільного шинкаря.

— Погода ніяк не визначиться, хоче влаштувати бурю чи ні, — сказав він, поклавши фартух на шинквас і обережно прибравши помідори. — Але якщо таки визначиться, вона сьогодні буде така, що й фургон перекинула б, — Квоут неухважно

замугикав, ріжучи й розкладаючи все на широкій дерев'яній тарілці.

Двері «Путь-каменя» відчинились, і світло ламп замиготіло через раптовий порив вітру. Всередину зайшли двоє солдатів, згорблені через погоду. Ззаду в них, наче хвосты, стирчали мечі. Тканина їхніх блакитно-білих накидок була всяяна темними плямами від дощу.

Вони покидали важкі клунки, і той, що був нижчий на зріст, наліг плечем на двері, щоб зачинити їх попри вітер.

— Зуби Господні, — проказав вищий, поправляючи на собі одяг. — Кепська сьогодні ніч, щоб перебувати надворі, — він мав лисину на маківці й густу чорну бороду, пласку, як заступ. Чоловік поглянув на Квоута й бадьоро сказав: — Здоров, хлопче! Ми були раді побачити в тебе світло. Будь ласкавий, збігай по власника. Нам треба перекинутися з ним словом.

Квоут узяв свій фартух із шинкваса і просунув у нього голову.

— Це я, — оголосив він і прокашлявся, пов'язуючи на талії зав'язки. Пригладив руками закудлане волосся.

Бородатий солдат придивився до нього, а тоді знизав плечима.

— Гаразд. Чи не можна нам тут повечеряти?

Шинкар показав жестом на порожню залу і сказав:

— Цього вечора здалося, що нема чого гріти чайник. Зате в нас удосталь того, що ви тут бачите.

Двоє солдатів підійшли до шинкваса. Блондин провів обома руками крізь кучеряве волосся й витрусив із нього кілька крапель дощу.

— Це містечко якесь мертве — справжнє болото, — зауважив він. — Ми не бачили жодного вогника, крім цього.

— Сьогодні довго збирають урожай, — пояснив шинкар. — А ще ввечері поминки на одній із ферм неподалік. Зараз, мабуть, єдині люди в місті — це наша четвірка, — він енергійно потер руками. — Шановні, не бажаєте випити, щоб відігнати холод? — він дістав пляшку вина і приємно грюкнув нею об шинквас.

— Що ж, це проблема, — сказав білявий солдат із дещо ніяковою усмішкою. — Був би страшенно радий випити, але ми з товаришем щойно взяли королівські гроші, — він сягнув у кишеню й витягнув яскраву золоту монету. — Це — все, що є при мені. А у вас, певно, не знайдеться чим розмінати цілий роял.

— І в мене те саме, — буркнув бородатий. — Ніколи не мав стільки грошей, але одним шматком їх витратити важко. У більшості містечок, які ми пройшли, ледве набиралося решти з півгроша, — він реготнув із власного жарту.

— Із цим я, певно, зумію вам допомогти, — невимушено сказав шинкар.

Двоє солдатів презирнулися. Блондин кивнув.

— Ну гаразд, — він повернув монету в кишеню. — Ось вам правда. Насправді ми не зупинятимемося на ніч, — узяв із шинкваса шматок сиру й надкусив його. — І платити ні за що не будемо.

— А, — відповів шинкар, — розумію.

— А якщо ви маєте досить грошей у гаманці, щоб розмінати два золоті рояли, — завзято продовжив бородатий, — то ми візьмемо у вас і їх.

Білявий солдат розкинув руки в заспокійливому жесті.

— От тільки не треба влаштовувати негарну сцену. Ми люди непогані. Ви віддаєте нам свій гаманець, а ми йдемо своєю дорогою. Ніхто не постраждає й нічого не буде розтрощено. Звісно, буде трішки боляче, — він поглянув на шинкаря, здійнявши брову. — Але трішки помучитися набагато краще, ніж убитись. Я правильно кажу?

Бородатий солдат поглянув на Хроніста, який сидів біля вогнища.

— А вас це не стосується, — похмуро сказав він, погойдуючи бородою. — Від вас нам нічого не треба. Ви просто сидіть, де сидите, і не смійте нам хамити.

Хроніст зиркнув на чоловіка за шинквасом, але шинкар уп'явся поглядом у двох солдатів.

Білявий іще раз надкусив сир, тимчасом як його погляд блукав шинком.

— Справи у вас ідуть незле, як на такого молодика. І коли ми підемо, справи у вас ітимуть так само незле. Та як здіймете шкандаль, ми згодуємо вам ваші зуби, потрощимо все довкола, а гаманець однаково не зостанеться при вас, — він кинув решту сиру на шинквас і енергійно плеснув у долоні. Усміхнувся. — Отже, поведемося як цивілізовані люди?

— Начебто логічно, — відповів Квоут, вийшовши з-за шинкваса. Рухався він повільно, обережно, так, як підходять до норовливого коня. — Я, звісно, не варвар, — Квоут сягнув униз і вийняв із кишені гаманець. Простягнув його однією рукою.

Білявий солдат із ледь помітною бравадою підійшов до нього. Взявся за гаманець і задоволено зважив його в руці. Повернувся до товариша й усміхнувся йому.

— От бачиш, я ж казав...

Квоут плавно ступив уперед і добряче вдарив чоловіка в щелепу. Солдат захитався й упав на одне коліно. Гаманець полетів, описавши в повітрі дугу, і вдарився об мостини з добре чутним металічним дзенькотом.

Ледве солдат замотав головою, Квоут ступив уперед і спокійно вдарив його ногою у плече. Не різко, не так, щоб переламати кістки, але жорстко, так, що солдат полетів назад. Чоловік жорстко приземлився на підлогу, покотився й застиг, обернувшись на безладну купу рук і ніг.

Другий солдат пройшов повз товариша, ховаючи під бородою широку усмішку. Він був вищий на зріст за Квоута, а його кулаки були широким плетивом шрамів і кісток.

— Ну, добре, йолопе, — проказав він із похмурим задоволенням у голосі. — Зара ти дістанеш прочухана.

Він завдав швидкого, різкого удару, але Квоут відступив убік і різко хвицнувся, влучивши солдатові трохи вище коліна. Бородань здивовано гмикнув і злегка хитнувся. Тоді Квоут підійшов ближче, схопив бороданя за плече, взяв його за зап'ясток і вивернув його простягнуту руку під незвичним кутом.

Здоровань вимушено зігнувся, скривившись від болю. Тоді різко вирвав руку зі хвату шинкаря. Квоут на пів секунди

набув здивованого вигляду, а тоді лікоть солдата влучив йому в скроню.

Шинкар хитнувся назад, намагаючись трохи віддалитись і виграти трохи часу, щоб у голові проясніло. Але солдат пішов просто за ним із піднятими кулаками, чекаючи слушної миті.

Перш ніж Квоут устиг відновити рівновагу, солдат підійшов ближче і зацідив йому кулаком у живіт. Шинкар шумно, зболено випустив із себе повітря. Коли ж він почав згинатися, солдат, замахнувшись, ударив шинкаря другим кулаком по обличчю збоку. Голова Квоута рвонула вбік, а сам він захитався.

Квоут зумів утриматися на ногах, ухопившись за столик, який стояв неподалік. Закліпавши, несамовито замахнувся, щоб утримати бороданя подалі. Але солдат просто відмахнувся від удару і спіймав шинкарів зап'ясток однією здоровезною рукою — з легкістю, наче батько, що хапає неслухняну дитину на вулиці.

По обличчю Квоута збоку текла кров. Він силкувався вирвати зап'ясток. Ошелешений, швидко ворухнув обома руками — раз, а тоді ще раз — у намаганні відсторонитися. Він опустив не до кінця сфокусований, тьмянний від спантеличення погляд на зап'ясток і повторив цей рух іще раз, але його руки лише безглуздо ковзали по пошрамованому кулаку солдата.

Бородатий солдат глипав на отетерілого шинкаря з веселою цікавістю, а тоді простягнув руку й сильно вдарив його по щоці.

— А все ж таки ти майже вмієш битися, хлопче, — сказав він. — Навіть по мені один раз влучив.

Позаду них поволі спинався на ноги білявий солдат.

— Цей малий покидьок ударив мене зненацька.

Здоровань шарпнув шинкаря за зап'ясток так, що він хитнувся вперед.

— Перепреси, йолопе.

Шинкар осоловіло кліпнув, відкрив рота так, ніби зібрався заговорити, а тоді захитався. Чи радше вдавано захитався. Десь посередині це спотикання стало керованим, і шинкар різко опустив п'яту, цілячись у чобіт солдата. При цьому він стрімко опустив чоло бороданеві на носа.

Однак здоровань лише розсміявся й відвів голову вбік, знову шарпнувши шинкаря за зап'ясток і вивівши його з рівноваги.

— Тільки без цього, — насварився він і заліпив Квоутові ляпаса.

Той зойкнув і підніс руку до закривавленого носа. Солдат усміхнувся й невимушено врізав шинкареві коліном у пах.

Квоут зігнувся навпіл, спершу беззвучно роззявивши рота, а тоді видавши кілька здушених звуків, схожих на блювання.

Солдат невимушено відпустив Квоутів зап'ясток, а тоді простягнув руку і взяв із шинкваса пляшку з вином. Тримаючи пляшку за горло, замахнувся нею, наче кийком. Вона вдарила шинкаря по скроні, видавши сильний, майже металічний звук.

Квоут безвільно повалився на долівку.

Здоровань із цікавістю позирнув на пляшку з вином, а тоді повернув її на шинквас. Відтак нагнувся, взяв шинкаря за сорочку й витягнув його обм'якле тіло у відкриту частину зали. Поштурхав непритомне тіло ногою, доки воно не почало мляво ворушитися.

— Хлопче, я ж казав, що дам тобі прочухана, — буркнув солдат і добряче вдарив Квоута ногою в бік.

Білявий солдат підійшов до них, потираючи обличчя збоку.

— Не міг не випендритися, так? — промовив він і сплюнув на підлогу. Заніс чобіт і також добряче копнув шинкаря. Квоут різко, шумно вдихнув, але більше жодного звуку не видав.

— А ти... — бородатий тицьнув товстим пальцем у Хроніста. — Чобіт у мене не один. Хочеш побачити другий? Кісточки пальців я собі вже здер. Якщо ти хочеш зостатися без кількох зубів, це мене не обтяжить.

Хроніст роззирнувся довкола і, схоже, щиро здивувався, зрозумівши, що стоїть. Він поволі опустився назад на стілець.

Білявий солдат пошкандибав геть, щоб підібрати впалий гаманець, тимчасом як бородатий здоровань і далі стояв над Квоутом.

— Ти, певно, вирішив, що не можеш не спробувати, — звернувся він до скоцюбленого тіла й іще раз добряче копнув його в бік. — Клятий дурень. Малий блідий шинкар проти двох

вояків короля, — чоловік похитав головою і ще раз сплюнув. — От чесно, за кого ти себе маєш?

Квоут, зігнувшись на підлозі, почав видавати якийсь тихий ритмічний звук. Звук був сухий і тихий, шкрябав краї зали. Квоут зупинився, вдихаючи з боєм.

Бородатий солдат насупився і ще раз копнув його.

— Йолопе, я тобі питання задав...

Шинкар знову видав той самий звук, тільки гучніше, ніж до цього. Тоді нарешті стало очевидно, що він сміється. Кожен тихий, зламаний смішок звучав так, ніби Квоут викашлював кавалок розбитого скла. І все ж таки це був сміх, сповнений похмурої веселості, неначе рудоволосий почув жарт, зрозумілий лише йому самому.

Так тривало доволі довго. Бородатий солдат знизав плечима і знову заніс ногу.

Хроніст прокашлявся, і двоє чоловіків повернулися в його бік.

— Заради цивілізованості... — заговорив він. — Здається, мені варто сказати, що шинкар відправив свого помічника з дорученням. Він має невдовзі повернутися...

Бородатий солдат ударив товариша у груди тильним боком долоні.

— Він діло каже. Забираймося звідси.

— Секундочку, — промовив білявий. Кинувся назад до шинкваса й підхопив пляшку з вином. — Так, ходімо.

Бородатий усміхнувся й зайшов за шинквас, не переступивши при цьому через тіло шинкаря, а наступивши на нього. Схопив якусь пляшку навмання, разом перекинувши понад пів десятка інших. Вони покотилися й закрутилися на стільниці між двома величезними бочками. Одна — висока, сапфірово-синя — поволі перекинулася через край і розбилася об підлогу.

Менш ніж за хвилину чоловіки забрали клунки й вийшли за двері.

Хроніст побіг до Квоута, який лежав на дерев'яній підлозі. Рудоволосий уже силкувався сісти.

— Що ж, ніяково вийшло, — сказав він. Торкнувся свого закривавленого обличчя й поглянув на пальці. Знову реготнув — нерівно, безрадісно. — Забув на хвильку, хто я такий.

— У вас усе гаразд? — запитав Хроніст.

Квоут задумливо торкнувся голови.

— Підозрюю, мене доведеться трохи зашити.

— Чим можу допомогти? — запитав Хроніст, переминаючись із ноги на ногу.

— Не стійте наді мною, — Квоут незграбно зіп'явся на ноги, а тоді повалився на один із високих табуретів біля шинкваса. — Як хочете, можете принести мені склянку води. І ще, може, мокру ганчірку.

Хроніст кинувся назад, на кухню. Стало чути шалену вовтузню, а тоді кілька речей попадало на підлогу.

Квоут заплющив очі й важко сперся на шинквас.

* * *

— Чому двері відчинені? — озвався Баст, зайшовши за поріг. — Тут же холод собачий, — він застиг на місці зі враженим обличчям. — Реші! Що сталося? Що... Я... Що сталося?

— Ах, Басте, — проказав Квоут, — будь ласкавий, зачини двері.

Баст із приголомшеним обличчям помчав до них. Квоут сидів на табуреті біля шинкваса. Лице в нього було опухле й закривавлене. Хроніст стояв поряд із ним і зніяковіло обтирав шинкареві голову вологою ганчіркою.

— Басте, можливо, мені доведеться випросити в тебе кілька швів, — сказав Квоут. — Якщо це не надто тебе обтяжить.

— Реші, — повторив Баст, — що сталося?

— Ми з Деваном трохи посперечалися, — мовив Квоут, кивнувши на писаря, — про правильне вживання умовного способу. Ближче до кінця суперечка стала жаркою.

Хроніст поглянув на Баста, а тоді пополотнів і швидко відступив на кілька кроків.

— Він жартує! — швидко запевнив чоловік, піднявши руки. — Це були солдати!

Квоут зболено реготнув. На зубах у нього була кров.

Баст окинув поглядом безлюдну пивницю.

— Що ви з ними зробили?

— Мало що, Басте, — відповів шинкар. — Вони, напевно, вже за кілька миль звідси.

— Реші, з ними щось було не так? Як зі вчорашнім? — запитав Баст.

— Просто солдати, Басте, — запевнив Квоут. — Просто двоє вояків короля.

Обличчя Баста стало попелясто-блідим.

— Що? — перепитав він. — Реші, чому ви їм це дозволили?

Квоут вражено поглянув на нього. Коротко, гірко реготнув, а тоді зупинився, скривившись і втягнувши повітря крізь зуби.

— Ну, вони здавалися такими чистими й доброчесними хлопчиками... — промовив він глузливим голосом. — І я подумав: чому б не дозволити цим милим хлопакам мене пограбувати, а тоді — зробити з мене котлету?

На Бастовому обличчі яскраво відбився розпач.

— Але ж ви...

Квоут стер кров, яка мало не затекла йому в око, а тоді поглянув на Баста так, ніби той був найдурнішою живою істотою в цілому світі.

— Що? — запитав він. — Що ти хочеш від мене почути?

— Двоє солдатів, Реші?

— Так! — вигукнув Квоут. — Навіть не двоє! Вочевидь, одного харциза з дебелими кулаками досить, щоб забити мене мало не до смерті! — він люто поглянув на Баста й підкинув руки вгору. — Що треба зробити, щоб ти стулив пельку? Хочеш історію? Хочеш почути деталі?

Після цього вибуху Баст відступив на крок. Його обличчя зблідло ще більше, і на ньому відбився панічний жах.

Квоут важко опустив руки.

— Припини очікувати від мене того, на що я не здатен, — проказав він, досі важко дихаючи. Згорбив плечі й потер очі, розмазуючи кров по обличчю. Стомлено повісив голову. — Матінко Божа, чому ти не можеш просто дати мені спокій?

Баст стояв нерухомо, наче переляканий олень, вирячивши очі.

У залі запанувала тиша, щільна й гірка, наче дим у легенях.

Квоут повільно вдихнув. Більше в залі не було жодного руху.

— Вибач, Басте, — сказав він, не підводячи погляду. — Просто мені зараз трішки боляче. Це виявилось сильніше за мене. Дай мені секунду, і я дам цьому раду.

Не змінюючи пози, Квоут заплющив очі й кілька разів повільно, неглибоко вдихнув. Коли ж він поглянув угору, на його обличчі відображався смуток.

— Вибач, Басте, — повторив Квоут. — Я не хотів на тебе гиркати.

На щоках Баста знову з'явилося трохи рум'янцю, а його плечі трохи розслабились, і він нервово всміхнувся.

Квоут узяв у Хроніста вологу ганчірку і знову стер кров з ока.

— Басте, вибач, що перебив тебе перед цим. Про що ти хотів мене спитати?

Баст завагався, а тоді сказав:

— Реші, менш як три дні тому ви вбили п'ятьох скрелів, — махнув рукою на двері. — Що таке якийсь харциз порівняно з цим?

— Басте, для скрелів я доволі ретельно обирав час і місце, — відповів Квоут. — І не можна сказати, ніби я вибрався з того неушкодженим.

Хроніст здивовано підвів погляд.

— Ви постраждали? — запитав він. — Не знав. Видно по вас не було...

Один кутик Квоутових вуст піднявся в легкій іронічній усмішці.

— Старі звички вмирають тяжко, — сказав він. — Я справді мушу підтримувати певну репутацію. До того ж ми, герої, дістаємо ушкодження лише за досить драматичних обставин. А якщо ви дізнаєтеся, що Бастові довелося після бою наробити на мені футів із десять швів, історія серйозно зіпсується.

До Баста дійшло, і його лице проясніло, наче від світанкового сонця.

— Ну звісно! — сказав він із відвертим полегшенням у голосі. — Я забув. Вам досі болить після скрелів. Я знав, що має бути щось таке.

Квоут поглянув на долівку. Все його тіло здавалося обм'яклим і стомленим.

— Басте... — заговорив він.

— Реші, я знав, — енергійно промовив Баст. — Вас просто не міг здолати якийсь харцизяка.

Квоут неглибоко вдихнув, а тоді швидко видихнув.

— Я певен, що в цьому й річ, Басте, — невимушено погодився він. — Гадаю, я міг би здолати їх обох, якби був свіжий.

Обличчя Баста знову стало невпевненим. Він повернувся до Хроніста.

— І як ви могли таке допустити? — запитав він.

— Басте, він у цьому не винен, — неухважно кинув Квоут. — Бійку розпочав я, — він засунув кілька пальців у рота й настожено помацав усередині. Коли пальці виринули з рота, на них яріла кров. — Гадаю, з цим зубом доведеться попрощатися, — сказав задумливо.

— Та не втратите ви зуба, Реші, — категорично відповів Баст. — *Не* втратите.

Квоут злегка ворухнув плечима, неначе намагався знизати ними, проте не ворущачи тілом більше, ніж потрібно.

— Басте, у загальній картині це не надто важливо, — він притиснув ганчірку до шкіри голови, а тоді поглянув на неї. — Та й ті шви мені, напевно, не знадобляться, — він випрямився на табуреті. — Повечеряймо й вертаймося до історії, — поглянув на Хроніста, здійнявши брову. — Якщо ви, звісно, досі бажаєте.

Писар отетеріло витріщився на нього.

— Реші, — стурбовано мовив Баст, — ви ж ніякий, — він простягнув руку. — Дозвольте поглянути на ваші очі.

— Басте, струсу мозку в мене нема, — роздратовано сказав Квоут. — У мене чотири зламані ребра, дзвін у вухах і хитається зуб. На голові кілька дрібних ран, які здаються серйознішими, ніж насправді. Ніс закривавлений, але не зламаний, а завтра я перетворюся на величезне плетиво синців.

Квоут знову ледь помітно стелує плечима.

— І все ж мені бувало й гірше. До того ж солдати нагадали мені про те, що я вже майже забув. Либонь, треба подякувати їм за це, — він задумливо тицьнув себе в щелепу й поворушив язиком у роті. — Можливо, не надто тепло.

— Реші, вам потрібно накласти шви, — сказав Баст. — А ще дозвольте мені вдіяти щось із отим зубом.

Квоут зліз із табурета.

— Я просто кілька днів пожую іншим боком.

Баст узяв Квоута за передпліччя. Очі в нього були суворі й темні.

— Сядьте, Реші, — це було геть не схоже на прохання. Його голос звучав тихо й раптово, наче гуркіт далекого грому. — Сядьте.

Квоут сів.

Хроніст схвально кивнув і повернувся до Баста.

— Чим можу допомогти?

— Не лізти мені під ноги, — грубо відповів той. — І втримати його на цьому стільці, доки я не повернуся.

Він покрокував нагору.

На мить запала тиша.

— Отже, — заговорив Хроніст, — умовний спосіб.

— У найкращому разі, — зауважив Квоут, — він безглуздий. Ускладнює мову без потреби. Це мене ображає.

— Ой, та ну, — відказав дещо ображеним тоном Хроніст. — Умовний спосіб — це серце гіпотетичного. У голящих руках... — він замовк, щойно в залу знову ввірвався Баст, насуплений і з невеличкою дерев'яною скринькою в руках.

— Принесіть мені води, — владно звернувся Баст до Хроніста. — Свіжої, з дошової бочки, а не з насоса. Далі мені знадобиться молоко з льодовника, трохи підігрітого меду й широка миска. Потім приберіть цей безлад і не лізьте мені під ноги.

Баст промив рану на голові у Квоута, а тоді провів у кістяну голку власну волосину та спритніше за кравчиню зробив чотири щільні стібки у шкірі шинкаря.

— Відкрийте рота, — попросив він, а тоді зазирнув усередину й, насупившись, потицяв пальцем в один із задніх зубів. Кивнув самому собі.

Баст передав Квоутові склянку з водою.

— Прополощіть рота, Реші. Прополощіть кілька разів і сплюньте назад у склянку.

Квоут так і зробив. Коли він закінчив, вода була червона, як вино.

Повернувся Хроніст із пляшкою молока. Баст понюхав його, а тоді налив трохи в широку глиняну миску. Додав меду й покрутив її, щоби змішати. Урешті занурив палець у склянку з кривавою водою, витягнув його і зронив у миску одну краплину.

Баст покрутив рідину знов і вручив миску Квоутові.

— Наберіть повний рот, — наказав. — Не ковтайте. Тримайте в роті, доки я вам не скажу.

Квоут із цікавістю на обличчі перехилив миску й набрав повний рот молока.

Баст теж набрав повний рот. Тоді на одну довгу мить заплющив очі. На його обличчі відобразилася крайня зосередженість. Відтак розплющив їх. Підніс миску до рота Квоута й показав усередину неї.

Квоут виплюнув молоко. Воно мало бездоганний вершково-білий колір.

Баст підніс миску до свого рота і сплюнув. Рідина виявилася пінистою й рожевою.

Квоут вирячив очі та проказав:

— Басте, не треба...

Той різко змахнув однією рукою. Його очі залишалися суворими.

— Реші, я вашої думки не питаю.

Шинкар зніяковіло опустив погляд.

— Басте, тобі не варто робити аж так багато.

Темноволосий молодик простягнув руку й лагідно притулив її до обличчя свого господаря. Якусь мить він здавався стомленим, змореним до краю. Баст із задумливим смутком на обличчі поволі захитав головою.

— Реші, ви ідіот.

Тоді відвів руку назад, і втома кудись поділася. Він тицьнув пальцем на інший бік шинкваса, туди, де стояв і спостерігав Хроніст.

— Принесіть їжу, — затим показав на Квоута. — Розкажіть історію.

Баст розвернувся на підборах, підійшов до свого стільця біля вогнища й опустився на стілець так, наче то був трон. Двічі різко плеснув у долоні.

— Розважте мене! — промовив він із широкою божевільною усмішкою. А інші, хоч і стояли біля шинкваса, бачили кров на його зубах.

Розділ сто тридцять сьомий

Запитання

Хоча бургомістр Левіншира явно схвалював мої дії зі лжеартистами, я знав, що не все так просто. За залізним законом я був винен щонайменше у трьох тяжких злочинах, і будь-якого з них вистачило б, щоб відправити мене на шибеницю.

На жаль, у Левінширі всі знали моє ім'я й зовнішність, і я побоювався, що історія може помандрувати швидше за мене. У такому разі я з легкістю міг прибути до міста, в якому тамешні констеблі виконають свій обов'язок і посадять мене, доки на суд у моїй справі не прибуде мандрівний суддя.

Тож я щодуху мчав до Северена. Два дні завзято йшов, а тоді оплатив місце в кареті, що прямувала на південь. Чутки подорожують хутко, та їх можна випередити, якщо ви готові швидко їхати та якийсь час не спати.

За три дні неприємної їзди я опинився в Северені. Карета вступила до міста крізь східні ворота, і я вперше побачив шибеницю, про яку мені розповідав Бредон. Побілілі кістки в залізній клітці не притлумили моїх тривог. Мейр посадив туди людину за звичайний бандитизм. А що він може зробити з людиною, яка забила дев'ятьох мандрівних лицедіїв у дорозі?

У мене виникла потужна спокуса попрямувати просто до «Чотирьох гнотів», де я, всупереч словам Ктей, сподівався знайти Денну. От тільки мене вкривали бруд і піт, що зібралися за кілька днів. Перш ніж поговорити з кимось, мені треба було помитися й зачесатися.

Щойно опинившись у маєтку мейра, я відправив Стейпсові перстень і записку, бо знав, що так можна найшвидше зв'язатися з мейром заради розмови віч-на-віч. Я, не надто зволікаючи, повернувся до своєї кімнати, хоча для цього треба було грубо проштовхнутися повз кількох придворних у коридорах. Щойно я поставив дорожню торбу й відправив гінців по гарячу воду, у дверях з'явився Стейпс.

— Юний пане Квоуте! — радісно всміхнувся він і взяв мене за руку для потиску. — Добре, що ви повернулися. Пане й пані, я справді за вас хвилювався.

Від його ентузіазму я мимоволі всміхнувся стомленою усмішкою.

— Я радий поверненню, Стейпсе. Чи багато я пропустив?

— Багато? — він засміявся. — Весілля, наприклад.

— Весілля? — перепитав я, та вгадав відповідь, щойно це вимовив. — Весілля мейра?

Стейпс захоплено кивнув.

— О, дійство вийшло розкішне. Зважаючи на все, шкода, що вам довелося його пропустити, — він багатозначно поглянув на мене, та більше нічого не сказав. Стейпс завжди був дуже обережним.

— Вони не надто марнували час, чи не так?

— Від заручин минуло два місяці, — зауважив Стейпс із ноткою докору. — Анітрохи не менше, ніж вимагає пристойність, — я помітив, що він трохи розслабився, і він підморгнув мені. — Хоча варто сказати, що їм трохи не терпілося.

Коли у відчинені двері зайшли хлопці-гінці з відрами води, від якої йшла пара, я засміявся. Плюскання, з яким вони почали наповнювати ванну, здавалося схожим на солодку музику.

Служник провів їх поглядом, а тоді нахилився поближче і проказав тихішим голосом:

— Ви зараз зрадієте. Ще з однією нашою нерозв'язаною проблемою розібрались як годиться.

Я отетеріло поглянув на нього, шукаючи в пам'яті того, на що він може натякати. Стільки всього сталося, відколи я пішов...

Стейпс помітив вираз мого обличчя.

— Кодікус, — сказав він. При цьому його вуста гірко скривилися. — Дагон повернув його всього за два дні після вашого відходу. Він заліг на дно менш ніж за десять миль від міста.

— Так близько? — здивовано перепитав я.

Стейпс похмуро кивнув.

— Він ховався у фермерській хатинці, наче борсук у норі. Вбив чотирьох особистих охоронців мейра й позбавив Дагона ока. Урешті його спіймали, лише підпаливши хату.

— А що сталося далі? — запитав я. — Очевидно, що не суд.

— Із цією проблемою розібралися, — повторив Стейпс. — Як годиться.

Останнє він проказав із добре відчутною похмурою категоричністю. Його очі, зазвичай добрі, звузилися від ненависті. Тієї миті кругловидий коротун був дуже мало схожий на бакалійника.

Я згадав, як Алверон спокійно сказав: «Відріжте йому великі пальці». Зважаючи на те що мені було відомо про швидкий і рішучий гнів Алверона, я сумнівався, що Кодікуса ще хоч колись побачать.

— Мейр зміг дізнатися чому? — я, хоч і говорив тихо, вирішив змовчати про решту, бо знав: Стейпс не буде радий, що я відкрито заговорив про отруєння.

— Я не маю права про це говорити, — обережно сказав Стейпс. Тон у нього був трохи ображений, неначе я мав би знати, що його не варто питати про таке.

Я опустил цю тему, бо знав, що не зможу витягнути зі Стейпса майже нічого.

— Ти зробив би мені послугу, якби зміг доставити дещо мейрові за мене, — сказав я й підійшов до місця, в якому кинув свою потерту дорожню торбу. Попорпавшись у ній, знайшов мейрів сейф — унизу, майже на дні.

Я простягнув його Стейпсу.

— Не знаю, що в ньому є, — заявив я. — Але він увінчаний його гербом. А ще він важкий. Сподіваюся, що це може бути частина податків, які були вкрадені, — я всміхнувся. — Скажи йому, що це — весільний подарунок.

Служник з усмішкою взявся за скриньку.

— Я певен, що він буде в захваті.

З'явилися ще троє гінців, але лише двоє з них промчали з відрами, що парували. Третій підійшов до Стейпса і вручив йому записку. В іншому приміщенні повторно залунав плюскіт, і всі троє хлопців знову пішли, крадькома позираючи на мене.

Стейпс хутко проглянув записку, а тоді підвів погляд на мене.

— Мейр сподівається, що вам буде зручно зустрітися з ним у саду після п'ятого дзвона, — сказав він.

Сад — це гречні розмови. Якби мейр хотів серйозної дискусії, то викликав би мене до своїх кімнат або завітав би до мене крізь таємний прохід, який з'єднував його кімнати з моїми.

Я поглянув на годинник на стіні. Це був не симпатичний годинник із тих, до яких я звик в Університеті. Це був гармонічний годинник, на якому гойдався маятник. Прекрасний прилад, але й близько не такий точний. Його стрілки показували, що за чверть виб'є потрібна година.

— Цей годинник поспішає, Стейпсе? — з надією промовив я.

П'ятнадцяти хвилин мені ледве вистачало, щоби зняти із себе дорожній одяг і зашнуруватись у якісь досить пристойні придворні шати. Але, зважаючи на те, скількома шарами бруду та згірклого поту я був укритий, це було б так само безглуздо, як пов'язувати шовковою стрічкою коров'ячу купу, від якої йде пара.

Стейпс поглянув мені за плече, а тоді позирнув на маленький механічний годинник, який тримав у кишені.

— Насправді він, схоже, відстає хвилин на п'ять.

Я потер обличчя, замислившись, які в мене варіанти. Я був не просто пом'ятий після дня мандрів. Я був зачуханий. Я завзято йшов під літнім сонцем, а потім кілька днів просидів, наче полонений, у задушливо жаркій кареті. Мейр не був схильний

судити про щось суто за зовнішнім виглядом, але пристойність таки цінував. Я не міг справити гарне враження, припхавшись смердючим і брудним.

У голові виринув непроханий спогад про залізну шибеницю, і я вирішив, що не можу ризикувати справити кепське враження. Тим паче з новинами, які ніс.

— Стейпсе, я буду готовий щонайменше за годину. Я міг би зустрітися з мейром після шостого дзвона, якщо він цього хоче.

Обличчя Стейпса набуло суворого та ображеного виразу. Послання було добре зрозуміле. Не можна просто так узяти й попрохати про перенесення зустрічі з мейром Алвероном. Він просить. Ви приходите. Так уже все влаштовано.

— Стейпсе, — якомога лагідніше сказав я. — Поглянь на мене. *Понюхай* мене. За останній виток я подолав триста миль. Я не гулятиму в саду вкритий дорожньою курявою й засмерділий, наче варвар.

Стейпсові уста посуворішали, він насупився.

— Я скажу йому, що ви зайняті дечим іншим.

Принесли нові відра, з яких ішла пара.

— Стейпсе, розкажи йому правду, — промовив я, заходившись розстібати сорочку. — Я певен, що він зрозуміє.

* * *

Уже помитий, зачесаний і пристойно вбраний, я послав мейрові свій золотий перстень і листівку зі словами: «Розмова вічна-віч, щойно вам буде зручно».

Менш як за годину повернувся гонець із листівкою від мейра, де говорилося: «Чекай на мій виклик».

Я чекав. Я відправив по вечерю кур'єра, а тоді прочекав до кінця вечора. Наступний день минув без жодного нового послання. А позаяк я не знав, коли може надійти виклик Алверона, то, по суті, знову застряг у своїх кімнатах, чекаючи на його перстень.

Приємно було мати час, щоб виспатись і помитись удруге. Але я побоювався, що мене наздоженуть новини з Левіншира.

Те, що я не міг спуститися до Нижнього Северена в пошуках Денни, також неабияк драгувало.

Це був німий докір із тих, які дуже часто трапляються у придворному середовищі. Послання мейра було ясне: «Коли я викликаю, ти приходиш. Або на моїх умовах, або ніяк».

Це було дитинно, і такою дитинною може бути лише шляхта. Та все ж нічого не вдієш. Тож я відправив свій срібний перстень Бредонові. Він прибув саме вчасно, щоб розділити вечерю зі мною, й переповів мені пропущені плітки за цілий сезон. Придворні чутки можуть бути страшенно дурнуватими, але Бредон дібрав для мене найкраще.

Більшість стосувалася бурхливого залицяння мейра та його одруження зі спадкоємицею Леклессів. Судячи з усього, вони були по вуха закохані одне в одного.

Багато хто підозрював, що вони вже можуть чекати дитину. Королівський двір у Ренірі також був зайнятий. Принцарегента Алаїтіса було вбито на дуелі, тож значна частина південного фарелу поринула в хаос: різні шляхтичі всіляко старалися скористатися зі смерті такого високопоставленого придворного.

Не обійшлося й без чуток. Мейрові люди розібралися з якимись бандитами у віддаленому куточку Елду. Судячи з усього, ті влаштували засідки на збирачів податків. На півночі, де довелося витримати другий візит збирачів мейра, були невдоволені. Однак принаймні дороги знову стали чистими, а винні були мертві.

Також Бредон згадав цікаву чутку про молодика, який пішов у гості до Фелуріян і повернувся більш-менш цілим, хоч і трохи попахував фейрі. І це була не зовсім придворна чутка. Це радше скидалося на те, що можна почути в пивниці. На низькопробну чутку, з тих, до яких ніколи не опуститься й не прислухається жодна особа шляхетного роду. Поки Бредон говорив, його темні совині очі весело виблискували.

Я був згоден із тим, що такі історії дійсно вельми низькопробні й нецікаві для таких витончених осіб, як ми. Мій плащ? Доволі вишуканий, чи не так? Не можу згадати, де саме

його замовив. У якомусь екзотичному місці. До речі, днями я чув доволі цікаву пісню на тему Фелуріян. Чи не хоче він її почути?

Ще ми, звісно, грали в так. Хоча я доволі довго не наближався до дошки, Бредон сказав, що я став грати набагато краще. Скидалося на те, що я поступово навчаюся вести прекрасну гру.

* * *

Зайве й казати, що коли Алверон надіслав своє наступне запрошення, я прийшов. Була спокуса прибути з запізненням на кілька хвилин, але я їй опирався, бо знав, що з цього не може вийти нічого доброго.

Коли я зустрів мейра в саду, він ходив там сам. Він тримався прямо й гордо. Зовні видавалося, ніби йому ніколи не було потрібно спиратися на мою руку чи користуватися ціпком.

— Квоуте, — тепло промовив він, — я радий, що ти зміг викроїти час на візит до мене.

— Завжди із задоволенням, ваша милосте.

— Прогуляймося? — запитав він. — Із південного мосту в цей час доби відкривається приємний краєвид.

Я покрокував поряд із ним, і ми почали петляти між ретельно доглянутих живоплотів.

— Я не зміг не помітити, що ти озброєний, — зауважив мейр із відвертим несхваленням у голосі.

Моя рука несвідомо потягнулася до Цезури. Тепер вона висіла у мене на поясі, а не за плечем.

— А в цьому є щось недобре, ваша милосте? Я вважав, що у Вінтасі всі чоловіки зберігають право на озброєння.

— Це важко назвати *пристойним*, — останнє слово мейр наголосив.

— Як я розумію, при королівському дворі в Ренірі немає жодного джентльмена, що наважився б показатися комусь на очі без меча.

— Хай як добре в тебе підвішений язик, ти не джентльмен, — холодно зауважив Алверон, — і тобі варто про це пам'ятати.

Я змовчав.

— До того ж це варварський звичай, і з часом він іще принесе королю скорботу. Хай який звичай у Ренірі, у моєму місті, моєму домі й моєму саду до мене не слід приходити озброєним, — він повернувся й поглянув на мене суворими очима.

— Перепрошую, якщо вас образив, ваша милосте, — я зупинився і вклонився йому вже щиріше, ніж раніше.

Моя демонстрація покори, схоже, його власкавила. Мейр усміхнувся й поклав долоню мені на плече.

— У цьому немає потреби. Піді поглянь на жалобний вогонь. Невдовзі листя обернеться.

Ми проходили менш як годину, привітно теревенячи про незначущі дрібниці. Я був незмінно ввічливий, а в Алверона продовжував покращуватися настрій. Якщо потурання його «я» зберігало мені його прихильність, то це була невелика ціна за його покровительство.

— Мушу зауважити, що шлюб вашій милості до лица.

— Дякую, — він милостиво кивнув. — Мені він вельми припав до душі.

— І ви продовжуєте перебувати в доброму здоров'ї? — запитав я, впритул наблизившись до меж пристойності у прилюдній розмові.

— Надзвичайно доброму, — відповів Алверон. — Поза сумнівом, іще одна перевага подружнього життя, — і кинув на мене погляд, який підказував, що він не зрадіє подальшим запитанням — принаймні в такому публічному місці, як це.

Ми продовжували свою прогулянку, киваючи шляхті, яку минали. Мейр продовжував теревенити про дрібниці, про чутки при дворі. Я підігрував йому, підтримуючи розмову як годиться. Але насправді мені вже треба було покінчити з цим, щоб ми завели серйозну розмову віч-на-віч.

Однак я також знав, що Алверона не можна швидко примусити до діалогу. Наші розмови мали певний ритуальний шаблон. Порушивши його, я лише роздратував би мейра. Тож я зволікав, нюхав квіти та вдавав зацікавлення придворними плітками.

За чверть години в розмові настала характерна пауза. Далі в нас почнеться суперечка. Опісля ж можна буде піти в досить усамітнене місце, щоб поговорити про важливе.

— Я завжди думав, — урешті сказав Алверон, оголошуючи тему нашої дискусії, — що в кожного є запитання, яке виражає суть їхнього «я».

— Що ви маєте на увазі, ваша милосте?

— Я вважаю, що всіма людьми рухає певне запитання. Запитання, яке не дає їм спати ночами. Запитання, яке вони гризуть, наче пес стару кістку. Збагнувши запитання певної людини, можна наблизитися до розуміння самої людини, — він із напівусмішкою скосив погляд на мене. — Принаймні так я завжди вважав.

Я ненадовго замислився над цим.

— Мушу з вами погодитися, ваша милосте.

У відповідь Алверон здійняв брову.

— Так просто? — у його голосі вчувалося легке розчарування. — Я очікував, що ти трохи попрочаєшся.

Я хитнув головою, радіючи легкій можливості самому запропонувати тему.

— Я вже не один рік гриз одне запитання й гадаю, що погризу його ще кілька років. Тож ваші слова видаються мені цілком слухними.

— Та невже? — спрагло промовив він. — І яке ж воно?

Я замислився, чи не сказати йому правду. Про свої пошуки чандріян і загибель своєї трупи. Але реальних шансів на це не було. Ця таємниця досі лежала в моєму серці, важка, наче великий гладенький камінь. Це було надто особистим, щоб розповідати про нього такій розумній людині, як мейр. Ба більше, так я виказав би свою кров едема ру, про яку не говорив публічно при дворі мейра. Мейр знав, що я не шляхтич, але не знав, що моє походження аж настільки низьке.

— Напевно, запитання важке, якщо ти так довго його зважуєш, — пожартував Алверон, поки я вагався. — Ну ж бо, я наполягаю. Ба більше, пропоную тобі обмін: запитання за запитання. Можливо, ми потішимо один одного відповідями.

На кращу мотивацію годі було й надіятись. Я ненадовго замислився, ретельно добираючи слова.

— Де зараз аміри?

— Криваворукі аміри, — стиха, задумливо проказав Алверон. Скоса глянув на мене. — Ти, як я розумію, питаєш не про те, де поховано їхні тіла?

— Ні, ваша милосте, — похмуро відповів я.

Його лице стало замисленим.

— Цікаво... — я зітхнув із полегшенням. Уже мало не очікував, що він відповість різко, скаже, що аміри кілька століть як погинули. А натомість він сказав: — Знаєш, я чимало вивчав амірів, як був молодший.

— Справді, ваша милосте? — вимовив я, здивований власною удачею.

Мейр поглянув на мене, і його губ торкнулася примарна усмішка.

— Це не *велика* дивовижа. Хлопчиком я хотів *бути* аміром, — тут він неначе трішечки засоромився. — Розумієш, не всі історії похмурі. Аміри робили дещо важливе. Робили непростий вибір, якого не хотів робити більше ніхто. Такі речі лякають людей, але я вважаю, що вони були великою позитивною силою.

— Я теж завжди так гадав, — зізнався я. — Просто заради цікавості: яка історія була у вас улюбленою?

— «Атрейон», — трохи сумовито відповів Алверон. — Я роками про це не думав. Але, напевно, міг би зачитати Вісім клятв Атрейона з пам'яті, — він похитав головою й позирнув у мій бік. — А як щодо тебе?

— «Атрейон» занадто кривавий для мене, — зізнався я.

Алверон явно звеселився.

— Не просто так їх називали криваворуками амірами, — нагадав він. — Татуювання сірідів були аж ніяк не декоративними.

— А й справді, — визнав я. — Та все ж мені більше до вподоби «Сер Сав'єн».

— Ще б пак, — кивнув мейр. — Ти ж романтик.

Ми трохи походили мовчки, зайшли за поворот і неквапом проминули фонтан.

— У дитинстві я був у них закоханий, — нарешті заговорив Алверон так, ніби сповідався в чомусь трохи ніяковому. — Чоловіки й жінки, за якими стояла вся потуга церкви. І це — в ті часи, коли за церквою стояла вся потуга Атуру, — він усміхнувся. — Сміливі, нестримні й не підзвітні нікому, крім самих себе й Бога.

— А також інших амірів, — додав я.

— І в підсумку — понтифіка, — закінчив він. — Ти, як я розумію, читав його прокламацію із засудженням амірів?

— Так.

Ми прийшли до невеличкого дугоподібного містка з дерева й каменю, а тоді зупинилися на вершині дуги й поглянули на воду, спостерігаючи, як лебеді поволі маневрують за течією.

— А знаєш, що я відшукав, як був молодший? — запитав мейр. Я хитнув головою.

— Ставши занадто дорослим для дитячих історійок про амірів, я замислився про більш конкретні речі. Скільки було амірів? Як багато серед них було панів? Скільки коней вони могли послати у збройне протистояння? — він трохи повернувся, щоб оцінити мою реакцію. — Тоді я перебував у Фелтоні. Там є старий атурський мандарій, у якому зберігаються церковні документи на весь північний фарел. Я два дні проглядав їхні книги. І знаєш, що я відшукав?

— Нічого, — сказав я. — Ви нічого не відшукали.

Алверон повернувся до мене. Його лице виражало ретельно стримуваний подив.

— Те саме знайшов я в Університеті, — продовжив я. — Здавалося, ніби хтось прибрав із тамтешніх Архівів відомості про амірів. Звісно, не все. Але надійних подробиць було вкрай мало.

Дивлячись у розумні сірі очі мейра, я бачив, як він швидко доходить власних висновків.

— І хто пішов би на таке? — поцікавився він.

— А хто мав би кращу мотивацію, ніж самі аміри? — промовив я. — Отже, вони досі десь є.

— Звідси і твоє запитання, — Алверон знову рушив, хоч і повільніше, ніж до цього. — Де зараз аміри?

Ми покинули міст і пішли стежкою довкола ставка. На мейровому обличчі відображалася серйозна задума.

— Можеш у це повірити? Те саме спало мені на думку після пошуків у мандарії, — звернувся він до мене. — Я подумав, що аміри могли уникнути суду. Сховатися. Думав, що навіть зараз, коли минуло стільки часу, на світі можуть бути аміри, які діють таємно заради вищого блага.

Я відчув, як у мене в грудях зануртував захват.

— І що ви виявили? — завзято спитав я.

— Виявив? — явно здивувався Алверон. — Нічого. Того року помер мій батько і я став мейром. Я махнув на це рукою як на хлопчачу фантазію, — він поглянув на воду й лебедів, які неквапом пливли. — Та якщо ти знайшов достоту те саме за пів світу звідси... — мейр замовк.

— І дійшов тих самих висновків, ваша милосте.

Алверон повільно кивнув.

— Те, що на світі може бути така важлива таємниця, бентежить, — він окинув поглядом сад біля стін свого маєтку. — Ще й на моїх власних землях. Мені це не подобається, — він знову повернувся до мене. Його погляд став уважним і ясним. — Як, на твою думку, їх можна відшукати?

Я скрушно всміхнувся.

— Як уже зауважили ваша милість, хай як добре в мене підвишений язик і хай яка добра в мене освіта, я ніколи не належатиму до шляхти. Мені бракує зв'язків і ресурсів, щоб дослідити це так ґрунтовно, як хотілося б. Але якби ваше ім'я відчиняло переді мною двері, я міг би здійснити пошуки в багатьох приватних бібліотеках. Міг би діставати доступ до архівів і записів, надто особистих чи надто добре схованих для цензури...

Алверон кивнув, не зводячи погляду з моїх очей.

— Здається, я тебе розумію. Особисто я чимало віддав би, щоб знати правду про цю проблему.

Він відвів погляд: угору здійнявся сміх, що змішався зі звуками кроків. То наближався гурт шляхтичів.

— Ти дав мені чимало їжі для роздумів, — сказав мейр уже тихіше. — Ми обговоримо це знову в більш усамітненій обстановці.

— У який час вам було би зручно зустрітися, ваша милосте?
Алверон зміряв мене довгим задумливим поглядом.

— Прийди до моїх апартаментів сьогодні ввечері. А позаяк я не можу дати відповідь на твоє запитання, дозволь мені на-томість запропонувати власне.

— Ваша милосте, запитання я ціную майже так само високо.

Розділ сто тридцять восьмий

Нотатки

Позаяк до моєї зустрічі з мейром лишалося майже п'ять годин, я нарешті дістав змогу зайнятися своїми справами в Нижньому Северені. У кінному підйомнику небо здавалося таким ясним і блакитним, що від його вигляду краялося серце. Із цією думкою я подався до шинку «Чотири гноти».

Людей у пивниці було небагато, тож не дивно, що шинкар помітив мене, коли я попрямував до задніх сходів.

— Ану постій! — гукнув він ламаною атурською. — Плати! Кімната тіки для людей, хто платить!

Не бажаючи влаштувати сцену, я підійшов до шинкваса. Шинкар був худим брудним чоловіком із сильним ленаттським акцентом. Я всміхнувся до нього.

— Я просто прийшов до подруги. Ця жінка у третій кімнаті. Довге темне волосся, — я показав рукою, наскільки довге. — Вона ще тут?

— А, — заговорив шинкар, багатозначно поглянувши на мене. — Дівчина. Звати Діней?

Я кивнув, бо знав, що Денна змінює ім'я так само часто, як деякі інші жінки змінюють волосся.

Брудний чолов'яга знову кивнув.

— Так. Гарні темні очі? Вона довго пішла.

У мене обірвалося серце, хоч я й знав, що не варто сподіватися відшукати її тут тепер, коли минуло стільки часу.

— Ви знаєте, куди вона могла податися?

Він коротко, різко реготнув.

— Не. Ти та всі інші вовки приходять її винюхати. Я міг би продавати вам це знання, щоб заробити грубі гроші. Але не, без поняття.

— Чи не могла вона залишити для мене якийсь лист? — спитав я, не сподіваючись ні на що по-справжньому. У маєтку Алверона на мене не чекали жоден лист і жодна записка. — Вона очікувала, що я знайду її тут.

— Справді? — глузливо перепитав шинкар, а тоді неначе дещо згадав. — Здається, одна записка знаходиться. Можливо. Я невеликий читач. Хочеш її? — він усміхнувся.

Я кивнув, трохи піднісшись духом.

— Вона пішла без оплати в кімнаті, — зауважив він. — Сімнадцять із половиною грошів.

Я дістав один срібний раунд і показав шинкареві. Той потягнувся за ним, але я поклав монету на стіл і притримав двома пальцями.

Чоловік кинувся в підсобку і зник на п'ять довгих хвилин. Урешті він повернувся, затиснувши в одній долоні щільно складений папірець.

— Я його знайти! — переможно оголосив, помахавши папірцем у мій бік. — Папір тут ні на що не годиться, крім розпалу.

Я поглянув на папірець і відчув, що мій настрій покращується. Папір було складено в такий самий спосіб, як мій лист, який доставив мідник. Якщо Денна скопіювала цей трюк, то вона, найпевніше, прочитала мого листа й залишила для мене цю записку. Залишалося сподіватися, що вона підкаже мені, куди Денна поділася. Як її знайти. Я підсунув монету до шинкаря й узяв записку.

Опинившись надворі, я побіг до утоплених дверей, щоб улаштуватися в тіні, бо знав: це найбільш усамітнене місце, яке я знайду на велелюдній вулиці. Я обережно відкрив записку, розгорнув і підсунувся до світла. Там було написано:

Денно!

Я був змушений покинути місто за дорученням від свого кровителя. Мене не буде тут доволі довго, можливо, кілька витків.

Це було несподівано й неминуче, бо інакше я неодмінно побачився б із тобою, перш ніж піти.

Шкодную багато про що з того, що сказав під час нашої останньої розмови, і хотів би перепросити за це особисто.

Знайду тебе, коли повернуся.

Твій Квоут

* * *

Після восьмого дзвона я подався до мейрових апартаментів, облишивши Цезуру. Без неї я почувався дивовижно голим. Просто дивує, як швидко ми звикаємо до таких речей.

Стейпс провів мене до вітальні мейра, а тоді Алверон відправив свого служника запросити Мелуан скласти нам компанію за бажання. Я знічев'я замислився: що станеться, якщо вона вирішить не прийти? Він ігноруватиме її три дні, виражаючи німий докір?

Алверон опустився на диван і задумливо поглянув на мене.

— До мене дійшли певні чутки, що стосуються твого недавнього походу, — сказав він. — Доволі фантастичні, я не схильний їм вірити. Можливо, ти волів би розповісти мені, що сталося *насправді*.

На якусь мить я замислився, як йому вдалося так швидко довідатися про мої діяння під Левінширом. А відтак до мене дійшло, що його цікавлять деталі нашого полювання на бандитів у Елді. Я подумки зітхнув із полегшенням.

— Дедан, як я розумію, знайшов вас із легкістю? — запитав я. Алверон кивнув.

— Я шкодував, що вимушено послав його замість себе, ваша милосте. Його годі назвати обережною людиною.

Він знизав плечима.

— Реальної шкоди не було. Коли він прибув до мене, потреба в секретності вже відпала.

— То він таки доставив мого листа?

— А, так, лист... — Алверон витягнув його із шухляди неподалік. — Я вирішив, що це якийсь дивний жарт.

— Ваша милосте?

Він відверто поглянув на мене, а тоді опустил погляд на мого листа.

— «Двадцять сім осіб», — прочитав він уголос. — «Судячи з дій і зовнішнього вигляду, досвідчені найманці... Добре влаштований табір із примітивними фортифікаціями», — він знову підвів погляд. — Не може бути, щоб ти очікував, наче я в це повірю. Ви вп'ятьох просто не могли успішно подолати такого численного противника.

— Ми заскочили їх зненацька, ваша милосте, — промовив я зі своєрідною самовдоволеною стриманістю.

Обличчя мейра спохмурніло.

— Та ну, якщо облишити провінційні жарти, мені це видається надзвичайним несмаком. Просто скажи мені правду, та й по всьому.

— Ваша милосте, я сказав вам правду. Якби я знав, що вам знадобляться докази, то дозволив би Деданові принести вам повний мішок великих пальців. Із ним довелося сперечатися цілу годину, перш ніж він викинув цю ідею з голови.

Це не змусило мейра засумніватись, як я очікував.

— Можливо, варто було йому дозволити, — погодився він. Ситуація стрімко переставала мене смішити.

— Ваша милосте, якби я надумав вам збрехати, то обрав би більш переконливу історію, — я трохи помовчав, дозволяючи йому подумати над цим. — До того ж, якщо ви хочете лише доказів, просто пошліть когось пересвідчитися в цьому. Тіла ми спалили, але черепи досі там. Я позначу розташування їхнього табору для вас на мапі.

Мейр заспівав іншої:

— А як щодо другої частини? Про їхнього ватажка. Чоловіка, який спокійно витримав постріл у ногу. Того, хто зайшов у свій намет і «зник».

— Це правда, ваша милосте.

Алверон придивився до мене на одну довгу мить, а тоді зітхнув.

— Годі вірю, — оголосив він. — Але це все одно дивні й гіркі новини, — стиха, майже собі під носа, додав мейр.

— Що правда, те правда, ваша милосте.

Він кинув на мене дивовижно розважливий погляд.

— Що думаєш про це?

Я не встиг відповісти: із зовнішніх кімнат долинув жіночий голос. Алверон припинив супитись і випрямився у кріслі. Я прикрив долонею усмішку.

— Це Мелуан, — сказав мейр. — Якщо не помиляюся, вона несе нам запитання, про яке я згадував раніше, — він лукаво всміхнувся мені. — Гадаю, воно тобі сподобається. Це справжня головоломка.

Розділ сто тридцять дев'ятий

Без замка

Стейпс провів Мелуан у кімнату, тимчасом як ми з Алвероном звелися на ноги. Вона була вбрана в сіро-лавандовий одяг, а її каштанові кучері були зібрані на потилиці, відкриваючи елегантну шию.

За Мелуан ішли двоє хлопчиків-служників, які несли дерев'яну скриню. Мейр ступив назустріч, щоб узяти дружину попід лікоть, а Стейпс тим часом наказав хлопцям поставити скриню збоку від її крісла. Служник Алверона швидко вивів їх за поріг і змовницьки підморгнув мені, а тоді пішов, зачинивши за собою двері.

Досі стоячи, я повернувся до Мелуан і розкланявся.

— Приємно мати змогу зустрітися з вами ще раз... моя пані? — наприкінці моя репліка перетворилася на запитання, бо я не знав напевне, як до неї звертатися. Колись землі Леклессів були повноправним графством, але то було до безкровного повстання, коли вони ще контролювали Тінуе. Її одруження з Алвероном теж усе ускладнювало, бо я не знав, чи є жіночий аналог титулу «мейршон».

Мелуан невимушено махнула рукою, повністю закриваючи тему.

— Між нами мене цілком можна називати «пані» — принаймні за зачиненими дверима. Мені не потрібні формальності від

того, кому я так завинила, — вона взяла Алверона за руку. —
Прошу, сядь, якщо бажаєш.

Я знову вклонився їй сів, якомога спокійніше позираючи на скриню. Вона була приблизно завбільшки з великий барабан, виготовлена з гарно збитої берези та обкута латунню.

Я знав, що тепер годиться завести гречну світську бесіду, доки хтось із них не порушить тему скрині. Однак мене зборолала цікавість.

— Мені було сказано, що ви принесете із собою запитання. Напевно, воно вагоме, якщо ви тримаєте його в такій щільній оболонці, — я кивнув на скриню.

Мелуан поглянула на Алверона й засміялася так, ніби він пожартував.

— Мій чоловік казав, що тобі важко встояти перед головоломкою.

Я дещо присоромлено всміхнувся.

— Це суперечить моїй природі, пані.

— Я не хотіла б, щоб ти боровся зі своєю природою через мене, — вона всміхнулася. — Будь ласкавий, піднеси її до мене.

Я зумів підняти скриню, не нашкодивши собі, та якщо вона важила менш ніж десять стоунів, то я поет.

Мелуан посунулася вперед у кріслі та схилилася над скринєю.

— Леранд розповідав мені, яку роль ти зіграв у нашому зближенні. Дякую за це. Я тобі завинила, — її темно-карі очі стали надзвичайно серйозними. — Однак я також думаю, що більша частина цього боргу буде погашена тим, що я зараз тобі покажу. Людей, які це бачили, можна полічити на пальцях. Борг боргом, але я навіть не подумала б показати це тобі, якби чоловік не поручився переді мною, що ти будеш бездоганно обачливий, — вона багатозначно позирнула на мене.

— Клянуся своєю рукою, що нікому не говоритиму про побачене, — запевнив я її, намагаючись не показувати свого завзяття.

Мелуан кивнула. Відтак вона не дістала якийсь ключ, як я очікував, а притиснула руки до боків скрині й трохи посунула дві панелі. Щось тихенько клацнуло, і кришка раптом трохи піднялася.

«Без замка», — подумав я.

За відкритою кришкою показалася ще одна скриня, менша і пласкіша. Вона була завбільшки із хлібницю. У пласкій латунній пластині для замка на ній виднілася шпаринка, не схожа на звичайну замкову шпарину, а просто кругла. Мелуан узяла щось із ланцюжка в себе на шиї.

— Можна поглянути? — запитав я.

Мелуан, схоже, здивувалася.

— Прошу?

— Той ключ. Можна трішки поглянути на нього?

— Хай Бог милує! — вигукнув Алверон. — Ми ще не дійшли до цікавого. Я пропоную тобі головну таємницю епохи, а ти милуєшся обгортковим папером!

Мелуан передала мені ключ, і я швидко, але ретельно оглянув його, покрутивши в руках.

— Мені подобається вивчати таємниці шар за шаром, — пояснив я.

— Наче цибулину? — пирхнув мейр.

— Наче квітку, — відказав я й повернув ключа Мелуан. — Дякую.

Вона вставила ключ і відкрила кришку внутрішньої скрині. Знову повісила ланцюжок собі на шию, сховала його під одягом, а тоді поправила одяг і волосся, усуваючи будь-яку шкоду, якої могла зазнати її зовнішність. На це, здавалося, пішло близько години.

Урешті Мелуан потягнулася вперед і обома руками вийняла щось зі скрині. Тримаючи це так, що предмет якраз заховався від моїх очей за піднятою кришкою, поглянула на мене і глибоко вдихнула.

— Це... — заговорила Мелуан.

— Просто покажи йому, любя, — лагідно втрутився Алверон. — Мені цікаво, що він думає сам, — він реготнув. — До того ж боюся, що у хлопчини почнеться істерика, якщо змусити його зачекати ще хоч трохи.

Мелуан шанобливо передала мені шматок темної деревини завбільшки з грубу книжку. Я взяв його обома руками.

Скринька була неприродно важка як на свій розмір, а її деревина під моїми пальцями виявилася гладенькою, наче відшліфований камінь. Провівши по ній руками, я виявив на боках скриньки різьблення. Не таке глибоке, щоб упасти комусь в око, а таке акуратне, що мої пальці ледве намацали на деревині візерунок, який то злегка здіймався, то злегка опускався. Я провів руками по верхній грані й намацав схожий візерунок.

— Ти мав рацію, — тихо сказала Мелуан. — Він наче дитина із середзимовим подарунком.

— Ти ще не бачила найкращого, — відповів Алверон. — Ось він почне... Розум у цього хлопчини наче залізний молот.

— Як її відкрити? — запитав я.

Покрутивши скриньку в руках, відчув, як усередині щось посунулося. Вона не мала помітних петель чи кришки, навіть шва на місці кришки. Зовні вона була дуже схожа на суцільний шматок темної важкої деревини. Проте я знав, що це якась скринька. Це було *схоже* на скриньку. Вона хотіла, щоб її відкрили.

— Ми не знаємо, — промовила Мелуан. Можливо, вона сказала б щось іще, та чоловік лагідно її зацитьнув.

— Що там усередині? — я нахилив скриньку знову й відчув, як її вміст сунеться.

— Ми не знаємо, — повторила вона.

Навіть деревина скриньки була цікава. Досить темна, щоб бути роа, проте з темно-червоними волокнами. Ба більше, вона скидалася на пряне дерево. Трохи пахла... чимось. Запах був знайомий, але визначити його точно я не міг. Я нахилив обличчя до її поверхні та глибоко вдихнув крізь ніс. Дуже схоже на лимон. До сказу знайомо.

— Що це за деревина?

Мовчання мейра й Мелуан стало вичерпною відповіддю.

Я підвів погляд і зазирнув їм у вічі.

— А ви не даєте багато матеріалу для роботи, — усміхнувся, щоб пом'якшити можливу образу від цих слів.

Алверон посунувся вперед, не встаючи з крісла.

— Треба визнати, — промовив він із майже неприхованим захватом, — що це просто прекрасне запитання. Ти вже показував

мені свій хист до вгадування, — його очі заблищали сіризою. — То що ти можеш угадати стосовно цього?

— Це фамільна реліквія, — з легкістю сказав я. — Дуже стара...

— Наскільки стара, на твою думку? — спрагло перебив Алверон.

— Їй десь із три тисячі років, — сказав я. — Плюс-мінус. — Мелуан здивовано заціпеніла. — Я, схоже, близький до ваших здогадів?

Вона мовчки кивнула.

— Різьблення, поза сумнівом, стерлося за довгі роки користування.

— Різьблення? — перепитав Алверон, нахилившись уперед.

— Воно майже непомітне, — пояснив я й заплющив очі. — Але я його намацав.

— Я нічого такого не намацав.

— Я теж, — докинула Мелуан. Вона здавалася дещо ображеною.

— У мене надзвичайно чутливі руки, — чесно зізнався я. — Вони необхідні мені для роботи.

— Для чарів? — запитала вона з добре приховуваною ноткою дитинного зачудування.

— І музики, — додав я. — Дозволите? — Вона кивнула. Тож я взяв її за руку і притиснув її долоню до верхньої грані скриньки. — Ось. Відчуваєте?

Мелуан зосереджено наморщила лоба.

— Можливо, трішечки, — прибрала руку. — Ти певен, що це різьблення?

— Воно занадто правильне, щоб бути випадковістю. Як ви могли не помічати його раніше? Хіба воно не згадується в жодному з ваших історичних текстів?

Мелуан вразилася.

— Ніхто й не подумав би записати хоч щось стосовно скриньки Локлосів. Хіба я не казала, що це — найпотаємніша таємниця?

— Покажи-но, — попросив Алверон. Я провів його пальцями по візерунку. Мейр нахмурився. — Нічого. Певно, в мене застарі пальці. Може, то літери?

Я хитнув головою.

— Візерунок плавний, схожий на декоративні завитки. Але він не повторюється, він змінюється... — мені блиснула думка. — Можливо, це іллійський розповідний вузол.

— Можеш його прочитати? — запитав Алверон.

Я провів по ньому пальцями.

— Я так слабо знаю іллійську, що не прочитав би навіть простого вузла на нитці між пальцями, — похитав головою. — До того ж вузли за останні три тисячі років змінилися. Я знаю кількох людей в Університеті, які, можливо, зуміли б це перекласти.

Алверон поглянув на Мелуан, але вона твердо мотнула головою.

— Я не допущу, щоб про це розповідали чужинцям.

Мейра ця відповідь, схоже, засмутила, проте він не став наполягати, а натомість ізнову повернувся до мене.

— Дозволь знову поставити тобі твої ж запитання. Що це за деревина?

— Вона протрималася три тисячі років, — замислився я вголос. — Важка, хоч і пустотіла. Отже, це має бути повільне дерево, на кшталт грабу чи ренелу. Забарвлення й вага наводять на думку про те, що в деревині є й чимало металу, як у роа. Ймовірно, заліза й міді, — я знизав плечима. — Нічого кращого на думку не спадає.

— Що там усередині?

Я добре подумав, перш ніж щось сказати, а тоді заговорив:

— Щось менше за сільничку... — Мелуан усміхнулася, зате Алверон ледь помітно нахмурився, тож я швидко продовжив: — Щось металеве, судячи з того, як вага пересувається, коли я її нахиляю, — я заплющив очі й послухав приглушені звуки, з якими вміст скриньки совався в ній. — Ні. З огляду на вагу це може бути щось скляне чи кам'яне.

— Щось дорогоцінне, — сказав Алверон.

Я розплющив очі.

— Не обов'язково. Це *стало* дорогоцінним через свій вік і через те, що так довго перебувало в руках певної родини. Також ця річ дорогоцінна, тому що це таємниця. Та чи було це дорогоцінним від початку? — я знизав плечима. — Хто його зна?

— Але ж дорогоцінні речі зберігають під замком, — нагадав Алверон.

— Точно, — я підняв скриньку, демонструючи її гладеньку лицьову грань. — Ця річ не зберігається. Ба більше, людей можуть оберігати від неї. Можливо, це щось небезпечне.

— Чому ти так кажеш? — запитав із цікавістю Алверон.

— Навіщо завдавати собі стільки клопоту? — обурилася Мелуан. — Навіщо зберігати щось небезпечне? Якщо річ небезпечна, її знищують, — схоже, вона відповіла на власне запитання, шойно його озвучила. — Якщо вона не була одночасно небезпечною й дорогоцінною.

— Можливо, вона була надто корисна, щоб її знищувати, — припустив Алверон.

— Можливо, вона була незнищенна, — сказав я.

— І останнє, найкраще, — промовив Алверон, нахилившись іще далі вперед. — Як це відкрити?

Я добре придивився до скриньки, покрутив її в руках, натиснув на її боки. Провів пальцями по візерунках у пошуках невидимого мені шва. Легенько потрусив, спробував на смак повітря довкола неї, підніс її на світло.

— Гадки не маю, — зізнався я.

Алверон трохи згорбився.

— Гадаю, сподіватися на це було занадто. Може, якісь чари?

Я завагався: не хотілося казати йому, що такі чари існують лише в казках.

— Якщо так, то я такими не володію.

— А ви ніколи не думали просто розрізати її? — запитав Алверон дружину.

Мелуан ця пропозиція, схоже, перелякала не менше, ніж мене.

— Ніколи! — вимовила вона, шойно перевела дух. — Це ж правдиве коріння нашої родини. Я швидше подумала б, чи не засолити кожен акр наших земель.

— Та й ця деревина така тверда, — поспіхом додав я, — що тоді ви, найпевніше, зіпсували б те, що лежить усередині. Особливо якщо це щось крихке.

— Я просто подумав... — заспокоїв дружину Алверон.

— Недостатньо подумав, — різко сказала Мелуан, а тоді, либонь, пошкодувала про свої слова. — Вибач, але вже сама думка... — вона замовкла, явно занепокоєна.

Він погладив її по долоні.

— Розумію, люба моя. Ти правильно кажеш, я недостатньо подумав.

— А тепер можна її прибрати? — запитала його Мелуан.

Я знехотя повернув їй скриньку.

— Якби вона мала замок, я міг би спробувати його здолати, але я навіть не здогадуюся, де тут може бути петля чи шов кришки. — «Без замків і кришки скриня, де лежить його каміння». У мене в голові шалено закрутився дитячий ігровий віршик, і я ледве встиг обернути свій сміх на кашель.

Алверон цього наче й не помітив.

— Як завжди довіряю твоїй розсудливості, — він звівся на ноги. — На жаль, боюся, що витратив більшу частину нашого часу. Певен, що ти маєш інші справи. Зустрінемося завтра, щоб поговорити про амірів? Після другого дзвону?

Я підвівся разом із мейром.

— Якщо ваша милість не проти, я маю ще одну тему для обговорення.

Він серйозно поглянув на мене.

— Тема, як я розумію, важлива.

— Украй актуальна, ваша милосте, — нервово промовив я. — Вона не має чекати більше ні дня. Я згадав би про неї швидше, якби ми мали час і місце для усамітнення.

— Чудово, — він сів назад. — Що так жахливо тебе бен-тежить?

— Леранде, — дещо докірливо озвалася Мелуан, — час уже минув. Гаяніс чекає.

— Хай чекає, — відказав мейр. — Квоут у всьому послужив мені добре. Він нічого не робить несумлінно, а якщо я на нього не зважаю, то лише шкоджу сам собі.

— Ви мені лестите, ваша милосте. Це тема серйозна, — я позирнув на Мелуан. — А також дещо делікатна. Якщо ваша дружина бажає піти, то це, можливо, й на краще.

— Хіба я не маю залишитись, якщо тема важлива? — сердито поцікавилася вона.

Я запитливо глянув на мейра.

— Усе, що ти бажаєш сказати мені, можна казати й моїй дружині, — запевнив він.

Я завагався. Мені треба було швидко розповісти Алверонові про лжеартистів. Я був певен: якщо він спершу почує мою версію подій, то можна буде представити їх так, що я постану в позитивному світлі. Бо якщо спершу про них стане відомо з офіційних джерел, він, можливо, не побажає заплюшувати очі на голі факти, що стосуються ситуації: я з власної волі забив дев'ятьох подорожніх.

Попри це, мені геть не хотілося, щоб Мелуан була присутня при цій розмові. Це тільки ускладнило б ситуацію. Я спробував іще раз, востаннє.

— Це надзвичайно похмура тема, ваша милосте.

Алверон похитав головою, злегка нахмурившись.

— Ми секретів не маємо.

Я притлумив покірне зітхання й витягнув зі внутрішньої кишені шейда цупкий шматок складеного пергаменту.

— Це один із документів про покровительство, наданих вашою милістю?

Алверон пробіг його поглядом сірих очей, явно трохи здивувавшись.

— Так. Звідки він у тебе?

— Ох, Леранде, — заговорила Мелуан, — я знала, що ти дозволяєш жебракам мандрувати у своїх землях, але ніколи не думала, що ти опустишся до покровительства над ними.

— Усього кілька труп, — запевнив він. — Як і належить людині мого рангу. Будь-який поважний дім має щонайменше кількох артистів.

— Мій, — твердо сказала Мелуан, — ні.

— Мати власну трупу зручно, — лагідно зауважив Алверон. — А мати кілька — ще зручніше. Тоді можна обирати підході розваги для будь-якого заходу, який влаштуєш. От звідки, на твою думку, взялися музиканти на нашому весіллі?

Обличчя Мелуан не злагідніло, тож Алверон продовжив:

— Люба, їм не дозволяється виконувати нічого сороміцького чи безбожного. Я тримаю їх під надзвичайно строгим контролем. І будь певна: жодне містечко в моїх землях не дозволило б виступати якійсь трупі, якби вона не мала при собі документа від шляхтича.

Він знову повернувся до мене.

— Так ми повертаємося до поточної теми. Звідки в тебе взявся їхній документ? Трупі без нього, напевно, кепсько.

Я завагався. Через присутність Мелуан не знав напевне, як найкраще підійти до цієї теми. Я планував поговорити із самим мейром.

— Так, ваша милосте. Їх було вбито.

Мейр не виказав подиву.

— Так я й думав. Це прикро, але таке час від часу трапляється. Мелуан зблиснула очима.

— Чимало дала б, щоб таке траплялося частіше.

— Ти здогадуєшся, хто їх убив? — запитав мейр.

— У певному розумінні — так, ваша милосте.

Він очікувально здійняв брови.

— То хто ж?

— Я.

— Що ти?

Я зітхнув.

— Я вбив людей, при яких був цей документ, ваша милосте.

Він заціпенів.

— Що?

— Вони викрали двійко дівчат із міста, в якому були проїздом, — я ненадовго замовкнув, думаючи, як делікатно пояснити це перед Мелуан. — Дівчата були юні, ваша милосте, а чоловіки обійшлися з ними недобре.

Тут обличчя Мелуан, і без того суворе, стало холодним, як лід. Але заговорити вона не встигла, бо Алверон вражено запитав:

— І ти сам вирішив їх убити? Цілу трупу артистів, якій я надав дозвіл? — він потер чоло. — Скільки їх було?

— Дев'ятеро.

— Господи милосердний...

— На мою думку, він учинив правильно, — палко заявила Мелуан. — Скажу от що: дай йому два десятки вартових, і хай він учинить так само з кожним кодом дранців-ру, яке знайде на твоїх землях.

— Люба моя, — сказав Алверон зі строгою ноткою в голосі. — Мені вони до вподоби не більше, ніж тобі, та закон — це закон. Коли...

— Закон визначаєш *ти*, — перебила вона. — Ця людина шляхетно прислужилася тобі. Ти маєш пожалувати йому землі й титул, призначити його до своєї ради.

— Він убив дев'ятьох моїх підданих, — суворо нагадав Алверон. — Коли люди порушують правопорядок, починається безладдя. Якби я почув про це мимохідь, то повісив би його як бандита.

— Він убив дев'ятьох гвалтівників-ру. Дев'ятьох дранців, убивць і злодіїв. Позбавити світ дев'ятьох чоловіків едема — це послуга нам усім, — Мелуан поглянула на мене. — Пане. На мою думку, ви вчинили цілком правильно та пристойно.

Її недоречна похвала лише роздмухала вогонь, який розпалював мої емоції.

— Не всі вони були чоловіками, моя пані, — сказав я їй.

Почувши це, Мелуан трохи поблідла.

Алверон потер обличчя рукою.

— Господи милосердний, хлопче. Твоя чесність — наче сокира лісоруба.

— А ще мушу зазначити, — серйозно промовив я, — перепрошую, та ті, кого я вбив, не були едема ру. І навіть справжньою трупою не були.

Алверон стомлено похитав головою й потицяв у документ перед собою.

— Тут сказано інакше. Едема ру і водночас трупа артистів.

— Документ був украдений, ваша милосте. Люди, яких я зустрів дорогою, перебили трупу ру й зайняли її місце.

Мейр із цікавістю позирнув на мене.

— Здається, ти цілком у цьому певен.

— Це мені один із них сказав, ваша милосте. Зізнався, що вони лише зображають трупу. Вони прикидалися ру.

Мелуан набула такого вигляду, ніби не могла зрозуміти, що викликає в неї ця думка: спантеличення чи огиду.

— І хто став би так прикидатися?

Алверон кивнув і докинув:

— Моя дружина говорить слушно. Видається ймовірнішим, що вони тобі збрехали. Хто не став би таке заперечувати? Хто добровільно зізнався б у приналежності до едема ру?

Тут я відчув, як спалахнув рум'янцем, раптом засоромившись через те, що весь цей час приховував свою кров едема ру.

— Ваша милосте, я не сумніваюся, що ваша трупа належала до едема ру. Але ті, кого я вбив, до них не належали. Жоден ру не став би чинити так, як вони.

У Мелуан люто спалахнули очі.

— Ти їх не знаєш.

Я перехопив її погляд.

— Моя пані, я вважаю, що непогано їх знаю.

— Але чому? — запитав Алверон. — Хто при здоровому глузді спробував би видати себе за едема ру?

— Щоб легше було пересуватися, — сказав я. — А також ради захисту, який надає ваше ім'я.

Він відмахнувся від мого пояснення.

— То, напевно, були ру, які втомилися від чесної праці й натомість узялися до крадіжок.

— Ні, ваша милосте, — наполіг я. — То були не едема ру.

Алверон докірливо глянув на мене.

— Та ну тебе. Хто може відрізнити бандитів від гурту ру?

— Їх ніяк не відрізнити, — холодно сказала Мелуан.

— Ваша милосте, я помітив би різницю, — палко запевнив я. — Я *сам* едема ру.

Мовчання. Обличчя Мелуан виражало то отетерілий шок, то недовіру, то лють, то огиду. Вона зіп'ялася на ноги, набула на мить такого вигляду, ніби зібралася в мене плюнути, а тоді напружено вийшла за двері. Залунав брязкіт: її особиста

охорона виструнчилася й пішла за нею, коли вона покинула зовнішні кімнати.

Алверон продовжив дивитися на мене. Його обличчя стало суворим.

— Якщо це жарт, то жарт кепський.

— Це не жарт, ваша милосте, — запевнив я, борючись зі своїм норовом.

— А чому тобі видалося необхідним це від мене приховувати?

— Я цього не приховував, ваша милосте. Ви й самі кілька разів згадували, що я аж ніяк не народився шляхтичем.

Він сердито вдарив по бильцю свого крісла.

— Ти знаєш, про що я! Чому ти ніколи не згадував, що належиш до ру?

— На мою думку, причина доволі очевидна, ваша милосте, — напружено сказав я, намагаючись не випльовувати слів. — Слова «едема ру» надто сильно пахнуть для багатьох ніжних носиків. Ваша дружина виявила, що цього запаху не перебивають її парфуми.

— Моя пані мала негативний досвід із ру в минулому, — сказав мейр замість пояснення. — Тобі незле було б узяти це до уваги.

— Я знаю про її сестру. Про трагічну ганьбу її родини. Втекти й покохати мандрівного артиста. Який жах, — саркастично промовив я, і все моє тіло зашипало від пекучого гніву. — Розум її сестри є окрасою всієї родини, не те що дії вашої дружини. Моя кров не менш цінна, ніж кров будь-якої іншої людини, і цінніша, ніж кров багатьох. А якби це й було не так, то ваша дружина не має права поводитися зі мною так, як повелася.

Алверонове обличчя посуворішало.

— Я вважаю, що вона має право поводитися з тобою як забажає, — сказав він. — Твоя раптова заява її просто вразила. Зважаючи на те що вона відчуває до вашого драного брата, я думаю, що вона демонструвала унікальну витримку.

— Гадаю, їй гірко від правди. Язик мандрівного артиста вклав її в ліжко швидше, ніж її сестру.

Ледве це вимовивши, я зрозумів, що зайшов надто далеко, і зціпив зуби, щоб, бува, не бовкнути чогось іще гіршого.

— На цьому все, — оголосив Алверон із холодною офіційністю. Очі в нього були категоричні й сердиті.

Я пішов з усією сердитою гідністю, на яку був здатен. Не тому що мені більше нічого було сказати, а тому що якби я залишився бодай на секунду довше, то мейр викликав би варту, а я не бажав іти з нею.

Розділ сто сороковий

Справедливі винагороди

Наступного ранку, коли я саме вдягався, прибув хлопчик-гоніць, який приніс грубий конверт із печаткою Алверона. Я сів біля вікна і знайшов усередині кілька листів. У першому було написано:

Квоуте!

Я подумав і вирішив, що з огляду на послуги, які ти мені надав, твоя кров важить украй мало.

Однак моя душа прив'язана до іншої, чий комфорт мені дорожчий за власний. Я сподівався залишити тебе на службі, та не можу. Ба більше, позаяк твоя присутність викликає в моєї дружини суттєве занепокоєння, я мушу попросити тебе повернути мій перстень і покинути Северен, щойно матимеш змогу.

Я припинив читати, звівся на ноги й відчинив двері до своїх кімнат. У коридорі виструнчилися двійко вартових Алверона.

— Пане! — озвався один із них, придивившись до напіводягненого мене.

— Просто перевіряю, — запевнив я, а тоді зачинив двері.

Повернувся на своє місце та знов узяв листа.

Що ж до питання, яке призвело до цієї прикрої ситуації, то я вважаю, що ти діяв в інтересах мене самого й Вінтасу в цілому. Ба більше, цього ранку я дістав повідомлення про те, що

в Левінширі двох дівчат повернув рідним рудоволосий «джентльмен», на ім'я Квоут.

Пропоную тобі таку винагороду за численні послуги:

Перше — цілковите помилування у зв'язку з убивствами, які ти скоїв біля Левіншира.

Друге — акредитив, що надає можливість користуватися моїми заощадженнями для оплати навчання в Університеті.

Третє — документ, що надає тобі право подорожувати, музикувати й виступати де завгодно на моїх землях.

І останнє: дякую.

Мейршон Леранд Алверон

Я просидів кілька довгих хвилин, спостерігаючи за пурханням пташок у саду за моїм вікном. У конверті містилося саме те, про що писав Алверон. Акредитив був справжнім витвором мистецтва, підписаним і запечатаним у чотирьох місцях Алвероном і його головним казначеєм.

Інший документ, якщо на те пішло, був іще гарніший. Він був оформлений на цупкому аркуші кремового велуму, підписаному рукою самого мейра та скріпленому печатками Алверона, як родинною, так і особистою.

От тільки це був не документ про покровительство. Я уважно його прочитав. За замовчуванням із нього випливало, що я не перебуваю на службі в мейра і ми не прив'язані один до одного. Та все ж він надавав право вільно пересуватись, а також право виступати під його іменем. Цей документ був дивним компромісом.

Щойно я закінчив одягатись, у двері знову постукали. Я зітхнув, мало не очікуючи, що це нові вартові прийшли викинути мене з кімнат.

Однак за відчиненими дверима знайшовся ще один хлопчина-гонець. Він ніс срібну тацю ще з одним листом. Цей був увінчаний печаткою Леклессів. Поряд із ним лежав перстень. Я, спантеличившись, узяв його й покрутив у руках. Він був не з заліза, як я очікував, а з блідої деревини. Збоку на ньому було неоковирно випалено ім'я Мелуан.

Я помітив, як вирячені очі гонця кидають погляд то на перстень, то на мене. А ще важливіше те, що я помітив, як на нього не дивляться вартові. Демонстративно не дивляться. До такого не-дивлення вдаються лише тоді, коли вашу увагу привертає до себе дещо дуже цікаве.

Я вручив хлопцеві свій срібний перстень і сказав:

— Віднеси це Бредонові. І не зволікай.

* * *

Коли я відчинив двері, Бредон дивився знизу вгору на вартових.

— Продовжуйте в тому ж дусі, хлопчики мої, — сказав він і грайливо потицяв одного з них ціпком у груди. Срібна вовча голова легенько задзеленчала об нагрудник вартового, і Бредон усміхнувся, наче веселий дядечко. — Завдяки вашим недремним очам ми всі почуваємося спокійніше.

Він зачинив за собою двері й поглянув на мене, здійнявши брову.

— Господи милосердний, хлопче, ти стрімко лізеш угору. Я знав, що ти однозначно добувся ласки від мейра, але щоб він призначив тобі двох зі своїх особистих охоронців? — чоловік притиснув руку до серця і драматично зітхнув. — Ще трохи — і ти станеш надто заклопотаний для таких, як бідолашний старий нікчема Бредон.

Я кволо йому всміхнувся.

— Гадаю, все не так просто, — підняв дерев'яний перстень так, щоб він побачив. — Скажіть-но мені, що це означає.

Весела бадьорість Бредона випарувалася швидше, ніж якби я витягнув закривавлений ніж.

— Пане й пані, — вимовив він. — Скажи, що одержав це від якогось старомодного фермера.

Я мотнув головою й віддав перстень йому.

Бредон покрутив перстень у руках.

— Мелуан? — тихо перепитав він. Повернув його, опустився на стілець неподалік і поклав ціпок на коліна. Його лице трохи посіріло. — Нова дружина мейра послала тобі це? Як виклик?

— Це максимально несхоже на виклик, — сказав я. — А ще вона надіслала прегарного листа, — я продемонстрував його другою рукою.

Бредон простягнув руку.

— Можна поглянути? — запитав, а тоді швидко прибрав руку. — Вибач. Просити про таке страшенно нечемно...

— Прочитати його — це найбільша ласка, яку ви могли б мені зробити, — запевнив я і втиснув лист йому в руки. — Мені вкрай потрібна ваша думка.

Бредон узяв листа й почав читати, злегка ворущачи губами. Просуваючись до низу аркуша, він поступово бліднув на виду.

— Ця пані має хист гарно говорити, — зауважив я.

— Це годі заперечувати, — погодився Бредон. — Усе одно що кров'ю написала.

— Гадаю, вона була б рада це зробити, — відповів я. — Але їй довелося б убити себе, щоб заповнити другу сторінку, — я простягнув йому наступну.

Бредон узяв її та продовжив читати, бліднучи ще сильніше.

— Боги повсюди, — проказав він і запитав: — Невже є таке слово — «новоутворення»?

— Так, — відповів я.

Бредон дочитав другу сторінку, а тоді повернувся до початку й поволі перечитав листа вдруге. Урешті підвів погляд на мене.

— Якби на світі існувала жінка, — проказав він, — яка кохала б мене з десятою часткою тієї пристрасті, яку ця дама відчуває до тебе, я вважав би себе найщасливішим чоловіком на світі.

— Що це означає? — запитав я, демонструючи перстень. Я відчував, що від нього пахне димом. Напевно, леді випалила на ньому своє ім'я того ж ранку.

— Від фермера? — Бредон знизав плечима. — Багато чого, залежно від дерева. Але тут? Від представниці шляхти? — він похитав головою, явно не знаючи, що сказати.

— Я гадав, що існує всього три види придворних перснів, — зізнався я.

— Усього три, які використовуються, — виправив Бредон. — Усього три, які надсилають і демонструють. Колись дерев'яні персні надсилали для виклику слуг. Тих, хто стоїть надто низько для заліза. Але це було давно. Урешті надіслати комусь при дворі дерев'яний перстень стало жахливою насмішкою.

— Насмішку я можу витерпіти, — з полегшенням зауважив я. — З мене насміхались і кращі за неї.

— То було сто років тому, — відповів Бредон. — Ситуація змінилася. Проблема була в тому, що коли дерев'яні персні стали вважати насмішкою, вони почали ображати деяких слуг. Не варто ображати свого головного конюха, тож не варто й надсилати йому дерев'яний перстень. Але якщо він не діставатиме дерев'яного персня, то цей перстень може образити твого кравця.

Я кивнув на знак розуміння.

— І так далі... Урешті дерев'яні персні почали ображати всякого.

Бредон кивнув.

— Мудра людина старається зберігати прихильність слуг, — продовжив він. — Навіть хлопчина, який приносить тобі вечерю, може зачати образу, а навіть найнижчим із них доступна тисяча непомітних варіантів помсти. Нині дерев'яні персні взагалі не використовуються. Про них, напевно, остаточно забули б, якби їх не використовували як сюжетний хід у кількох п'єсах.

Я поглянув на перстень.

— Отже, я нижчий за хлопчину, який забирає помії.

Бредон зніяковіло прокашлявся.

— Насправді навіть більше, — він показав рукою. — Для неї це означає, що ти взагалі не людина. Ти не вартий того, щоб мати тебе за людську істоту.

— А... — відповів я. — Зрозуміло.

Я насунув дерев'яний перстень на палець і стиснув кулак. Правду кажучи, сів він вельми незле.

— Таких перснів не носять, — збентежено сказав Бредон. — Насправді це перстень зовсім іншого стибу, — він із

цікавістю поглянув на мене. — У тебе часом не зберігся перстень від Алверона?

— Узагалі-то, він попросив його повернути, — я взяв зі столу лист від мейра й так само передав його Бредонові.

— Щойно матимеш змогу, — процитував Бредон, сухо реготнувши. — Це говорить значно більше, ніж видається, — він відклав листа. — І все ж так, мабуть, краще. Якби ти залишився в його ласці, то став би для них полем бою — горошинкою перцю між нею-ступкою й ним-товкачем. Вони знищили б тебе своїми чварами.

Його погляд знову пурхнув до дерев'яного персня в мене на долоні.

— Вона часом не віддала його тобі особисто? — з надією поцікавився Бредон.

— Надіслала його з гонцем, — я тихо зітхнув. — Вартові теж це бачили.

У двері постукали. Я відповів, і хлопчина-гонець вручив мені листа.

Я зачинив двері й поглянув на печатку.

— Лорд Превек, — пояснив я.

Бредон похитав головою.

— Присягаюся, ця людина щомиті, коли не спить, або тулить вухо до чиєїсь замкової шпарини, або пхає язика комусь у дупу.

Я, захихотівши, відкрив листа і швидко його проглянув.

— Він просить повернути свій перстень, — оголосив я. — Ще й літери розмазав: навіть не чекав, коли чорнило висохне.

Бредон кивнув.

— Поза сумнівом, чутки ширяться. Було б не так погано, якби вона не мала міцних позицій по праву руку від Алверона. Але вона їх має й чітко висловила свою думку. Всякий, хто поведеться з тобою краще, ніж із собакою, сам неодмінно стане об'єктом презирства, яке вона відчуває до тебе, — він помахав її листом. — А такого презирства вистачить на всіх — можна не боятися, що комусь його стане замало.

Бредон жестом показав на миску з перснями й сухо, невесело реготнув.

— А ти саме почав діставати й трохи срібла...

Я підійшов до миски, відшукав його перстень і простягнув йому зі словами:

— Заберіть це.

На обличчі Бредона відобразився біль, але він навіть не спробував забрати перстень.

— Невдовзі я поїду, — продовжив я. — І мені дуже не хотілося б, щоб вас очорнив зв'язок зі мною. Я зовсім не можу віддячити вам за надану допомогу. Найменше, що я можу зробити, — це допомогти звести до мінімуму шкоду для вашої репутації.

Бредон завагався, а тоді заплющив очі й зітхнув. Переможе-но знизав плечима й забрав перстень.

— О! — вимовив я, раптом пригадавши ще дещо. Підійшов до стосу наклепницьких історій і витягнув сторінки, на яких описувались його язичницькі веселощі. — Можливо, це видасться вам кумедним, — пояснив я, передаючи сторінки Бредону. — А тепер вам, мабуть, варто піти. Навіть перебування тут не може йти вам на користь.

Бредон зітхнув і кивнув.

— Вибач, що це не склалося краще для тебе, мій хлопчику. Якщо коли-небудь вернешся до цих місць, зазирни до мене без вагань. Такі речі рано чи пізно вщухають, — його погляд досі тягнувся до дерев'яного персня на моєму пальці. — Його справді не варто носити далі.

Коли він пішов, я виловив із миски золотий перстень від Стейпса, а також залізний від Алверона. Тоді вийшов у коридор.

— Зараз я завітаю до Стейпса, — гречно пояснив я вартувим. — Ви були б не проти мене супроводити?

Вищий на зріст кинув погляд на перстень у мене на пальці, а тоді позирнув на свого супутника й буркнув на знак згоди. Я розвернувся на підборах і пішов. За мною, не відстаючи, йшов мій супровід.

* * *

Стейпс провів мене до своєї вітальні й зачинив за мною двері. Його кімнати були навіть вишуканіші за мої та значно краще

обжиті. Також я побачив на столику неподалік велику миску з перснями. Всі вони були золоті. Видно було лиш один залізний перстень — від Алверона, і його Стейпс носив на пальці.

Стейпс, може, і скидався на бакалійника, зате мав гострі очі. Він одразу помітив перстень у мене на пальці.

— Отже, вона це зробила, — похитав він головою. — Його справді не варто носити.

— Мені не соромно за те, хто я такий, — відказав я. — Якщо це перстень едема ру, я його носитиму.

Стейпс зітхнув.

— Усе не так просто.

— Знаю, — сказав я. — Я прийшов сюди не ускладнювати тобі життя. Чи не міг би ти повернути це мейрові за мене? — я передав йому перстень Алверона.

Стейпс поклав його в кишеню.

— А ще хотів повернути оце, — вручив йому два персні, які мені дав він сам. Один — із яскравого золота, один — із білої кістки. — Не хочу розпалювати ворожнечу між тобою й новою дружиною твого господаря.

Стейпс кивнув і підняв золотий перстень.

— Ворожнеча розгорілася б, якби ви залишили собі цей, — зауважив він. — Я на службі в мейра. Тому маю зважати на придворні ігри.

Відтак він простягнув руку і взявся за мою долоню, а тоді втиснув у неї кістяний перстень.

— Але цього мій обов'язок перед мейром не стосується. Це — борг між двома людьми. Придворні ігри на таке не впливають, — Стейпс зазирнув мені в очі. — І я наполягаю: залиште його собі.

* * *

Повечеряв я пізно, сидячи сам у своїх кімнатах. Поки вартові ще терпляче чекали за дверима, уп'яте прочитав лист від мейра. Щоразу сподівався знайти в його формулюваннях якесь приховане милосердя. Але його там просто не було.

На столі лежали різноманітні папери, які надіслав мейр. Я виклав поряд із ними вміст свого гаманця. У мене були два

золоті рояли, чотири срібні нобли, вісім із половиною грошів і чомусь один модеганський стрелум, хоч я навіть під страхом смерті не зміг би згадати, де його роздобув.

Загалом вийшло трохи менше восьми талантів. Я склав гроші поряд із паперами Алверона. Вісім талантів, помилювання, документ артиста й оплата мого навчання в Університеті. Доволі значна винагорода.

І все ж я мимоволі відчув себе серйозно обділеним. Я врятував Алверона від отруєння, викрив зрадника при його дворі, здобув йому дружину й позбавив його дороги стількох небезпечних людей, що й сам полічити не міг.

І попри все це я таки залишився без покровителя. Навіть гірше: у його листі не було жодної згадки про амірів, жодної згадки про підтримку, яку він обіцяв мені надати в їхніх пошуках.

Але скандал тут нічого не дав би, зате міг би багато чого мене позбавити. Я знову наповнив гаманець і засунув Алверонові листи в потаємне відділення у футлярі лютні.

Також я поцупив три книжки, які приніс із бібліотеки Кодікуса, позаяк ніхто не знав, що вони в мене, і висипав миску з перснями в маленьку торбинку. У шафі зберігалося дві дюжини вишукано пошитих костюмів. Вони коштували чималу суму, але були не надто транспортабельні. Я забрав два з гарніших костюмів, а решту лишив висіти.

Наостанок я почепив на пояс Цезуру та зробив зі свого шейда довгий плащ із каптуром. Ці два предмети надавали мені впевненості в тому, що час, проведений у Вінтасі, був не зовсім змарнований, хоч я і здобув їх самотужки, без Алверонової допомоги.

Я замкнув двері, загасив лампи й виліз із вікна в сад. Відтак замкнув вікно шматком гнучого дроту й зачинив за собою віконниці.

Дрібне хуліганство? Може, й так, але я геть не хотів, щоб мене випровадила з маєтностей мейрова охорона. До того ж, уявивши, як вони ламатимуть собі голови над моєю втечею, я мимоволі захихотів, а сміх корисний для травлення.

Я вибрався з маєтностей, нікому не потрапивши на очі. Мій шейд добре годився для скрадання в темряві. Після годинних пошуків я знайшов у Нижньому Северені зачухану майстерню палітурника.

Він був несимпатичним хлопакою з мораллю здичавілого пса, але стос наклепницьких історій, які шляхта надсилала до моїх кімнат, *дійсно* його зацікавив. Він запропонував мені за все чотири ріли, а також пообіцяв десять грошів за кожен примірник книжки, який продасть після того, як вони вийдуть друком. Я виторгував у нього шість рілів і шість грошів за примірник, і ми потиснули один одному руки. Я покинув його майстерню, спалив договір і двічі помив руки. Одначе гроші таки залишив собі.

Опісля я продав обидва вишукані костюми, а також усі книжки Кодікуса, крім однієї. Зібравши таким чином гроші, провів наступні кілька годин у доках і відшукав корабель, що наступного дня відпливав до Юнпуя.

Коли на місто опустилася ніч, я почав блукати верхніми районами Северена, сподіваючись натрапити на Денну. І, звісно, не натрапив. Я здогадувався, що вона вже давно зникла. Будь-яке місто здається інакшим, коли десь у ньому є Денна, а Северен здавався пустотілим, наче порожнє яйце.

За кілька годин безплідних пошуків я зайшов до борделю біля доків і випив у тамтешній пивниці. Ніч була не зі жвавих, і дамочки там нудилися. Тож я замовив випивки всім, і ми поговорили. Я розповів кілька історій, а вони послушали. Я зіграв кілька пісень, а вони поаплодували. Відтак я попросив про послугу, а вони засміялися й довго не могли зупинитися.

Тож я висипав торбинку перснів у миску й залишив їх на шинквасі. Невдовзі дамочки почали приміряти їх і сперечатися через те, кому дістануться срібні. Я ще раз замовив усім випивки й пішов у трохи кращому настрої, ніж прибув.

Після цього я повештався без пуття і врешті знайшов невеличкий громадський сад біля краю Прямовису з краєвидом на Нижній Северен. Ліхтарі внизу палали жовтогарячим сяйвом,

але то там, то тут миготіли зеленувато-блакитні й багряні газові світильники чи симпатичні лампи. Це було так само приголомшливо, як тоді, коли я побачив це вперше.

Поспостерігавши за цим видовищем якийсь час, я усвідомив, що не сам. За кілька футів від мене притулився до дерева немолодий чоловік, який подібно до мене дивився на вогні вниз. Від нього тягнувся легкий і доволі приємний аромат пива.

— А воно гарно, не хіба? — озвався він. Із його акценту було зрозуміло, що це робітник із доків.

Я погодився. Якийсь час ми мовчки споглядали миготливі вогні. Я стягнув із пальця дерев'яний перстень і замислився, чи не жбурнути його з кручі. Тепер же, коли на мене хтось дивився, я зловив себе на думці, що цей жест дещо дитячий.

— Кажуть, відсіля шляхтич може обісцяти пів Северена, — невимушено сказав робітник.

Я сховав перстень у кишені шейда. Хай буде сувеніром.

— Хіба що лінивий, — відповів я. — Ті, яких зустрічав я, можуть посцяти значно далі.

Розділ сто сорок перший

Зворотна подорож

Дорогою назад до Університету доля мені сприяла. Вітер був добрий, і все минуло напрочуд спокійно. Моряки чули про мою зустріч із Фелуріян, тож я протягом усієї мандрівки насолоджувався якою-такою славою. Я зіграв їм пісню, яку написав про це, а саму історію розповідав десь у половині випадків, коли мене про це просили.

Також я розповів їм про свою подорож до адемів. Попервах вони геть їй не вірили, та відтак я показав їм меч і тричі перекинув їхнього найкращого борця. Опісля моряки почали плекатися до мене інакшу повагу й суворіші, чесніші дружні почуття.

Дорогою додому я дізнався від них чимало. Вони розповідали мені морські історії й підказували назви зірок. Говорили про вітер, воду й бабів, перепрошую, жінок. Намагалися навчити

мене морських вузлів, але я не мав хисту до цього, хоч, як виявилось, можу гарно їх розв'язувати.

Загалом було дуже приємно. Дружні почуття моряків, спів вітру серед такелажу, запах поту, солі й дьогтю. За ті довгі дні все це поволі притлумило досаду, яку я відчував через те, як кепсько обійшлися зі мною мейр Алверон і його любляча дружина.

Розділ сто сорок другий

Удома

Урешті ми пристали до берега в Тарбієні, а там моряки допомогли мені знайти дешеве місце на вітрильнику, що плив угору течією річки у напрямку Аніліна. Два дні по тому я зійшов на берег в Імрі й пішки подався до Університету, тимчасом як небо забарвили перші блакитні промені світанку.

Я ніколи в житті не мав нічого подібного до дому. Малим я зростав у дорозі, нескінченно мандруючи зі своєю трупою. Дім — то було не місце. То були люди й фургони. Згодом, у Тарбієні я мав таємне місце на стику трьох дахів, які давали мені прихисток від дощу. Там я спав і ховав кілька дорогоцінних речей, але на дім це геть не було схоже.

Через це я ніколи в житті не насолоджувався відчуттям повернення додому після мандрівки. Уперше воно прийшло до мене в той день, коли я перетинав Ометі й відчував під ногами знайоме каміння мосту. Діставшись найвищої точки його широкої дуги, я побачив, як із-поміж дерев попереду здіймається сірий силует Архівів.

Відчувати під ногами вулиці Університету було втішно. Мене не було там три чверті року. До певної міри здавалося, ніби мене не було значно довше, та при цьому все там видавалося таким знайомим, що можна було подумати, ніби не минуло майже ні хвили.

Коли я дістався до закладу Анкера, година ще була рання, і його парадні двері були зачинені. Я ненадовго замислився,

чи не пролізти до свого вікна, а тоді передумав, бо ніс із собою футляр із лютнею, дорожню торбу й Цезуру на додачу.

Натомість я попрямував до Стаєнь і постукав у двері Сіммона. Було рано, і я знав, що розбуджу його, але мені кортіло побачити знайоме обличчя. Почекавши одну коротеньку хвилюку й не почувши нічого, я постукав ізнову, вже гучніше, і спробував усміхнутися найзухвалішою усмішкою, на яку був здатен.

Сім відчинив двері. Волосся в нього було скуйовджене, очі — червоні від недосипання. Він осоловіло витріщився на мене. Якусь мить його лице не виражало нічого, а тоді він кинувся на мене із задушливими обіймами.

— Почорніле тіло Господнє, — проказав він. Досі не чув від нього таких міцних висловів. — Квоуте! Ти живий.

* * *

Сім трохи поплакав, тоді покричав на мене, а відтак ми посміялися й усе владнали. Треп, схоже, стежив за моїми мандрами уважніше, ніж я думав. Відповідно, коли мій корабель зник, він припустив найгірше.

Ситуацію роз'яснив би лист, але мені й на гадку не спадало його послати. Думка про листи додому була мені абсолютно чужа.

— Надійшло повідомлення, що всі, хто був на кораблі, загинули, — сказав Сім. — Звістка розійшлася по всьому «Еоліану», і вгадай, хто почув цю новину.

— Станціон? — запитав я, знаючи, що він страшений пліткар. Сім похмуро хитнув головою.

— Емброуз.

— Ох, чудово, — іронічно зауважив я.

— Це було б кепсько почути від кого завгодно, — продовжив Сім. — Але від нього — найгірше. Я був наполовину певен, що він якимось робом потопив твій корабель сам, — він кволо всміхнувся. — Емброуз чекав мало не до вступних іспитів, перш ніж повідомити новину мені. Зайве й казати, що на іспиті я всрався, тож проходів в е'лірах на один семестр довше, ніж мав.

— Довше, ніж мав? — перепитав я. — Ти став ре'ларом?

Він усміхнувся.

— Лише вчора. Коли ти розбудив мене цього ранку, я саме відсипався після святкування.

— Як там Віл? — запитав я. — Він важко сприйняв новину?

— Як завжди втримав хвоста бубликом, — відповів Сім. — Але все-таки так, доволі важко, — він скривився. — Емброуз іще й не давав йому спокою в Архівах. Вілові це набридло, і він подався додому на семестр. А сьогодні має повернутися.

— Як там усі інші? — поцікавився я.

Раптом Сімові наче блиснула думка. Він підвівся.

— О Боже, Фела! — тоді він важко сів назад, неначе в нього підкосилися ноги, і повторив геть інакшим тоном: — О Боже, Фела.

— Що таке? — запитав я. — З нею щось трапилося?

— Вона теж важко сприйняла новину, — він невпевнено всміхнувся мені. — Виявляється, вона була до тебе вельми небайдужа.

— Фела? — дурнувато бовкнув я.

— Хіба ти не пам'ятаєш? Ми з Вілом думали, що ти їй подобаєшся.

Здавалося, це було багато років тому.

— Пам'ятаю.

Сім явно знікочив.

— Що ж, розумієш... Поки тебе не було, ми з Вілом почали проводити з нею багато часу. І... — він невиразно помахав руками, а на його обличчі відобразилося щось середнє між безпорадністю й усмішкою.

Тут до мене дійшло.

— Ти і Фела? Сіме, це чудово! — я відчув, як по моєму обличчю розтягується усмішка, а тоді побачив вираз його обличчя. — Ой, — моя усмішка зникла. — Сіме, я не став би цьому заважати.

— Сам знаю, що не став би, — він кволо всміхнувся. — Я довіряю тобі.

Я потер очі.

— Оце так повернення додому. А я ще навіть вступного іспиту не пройшов.

— Сьогодні останній день, — зауважив Сім.

— Знаю, — сказав я й зіп'явся на ноги. — Спершу треба збити одну справу.

* * *

Я залишив свій багаж у кімнаті Сіммона й завітав до скарбника в підвалі Порожнини. Рієм був лисуватим гостролицим чоловіком, який недолюблював мене, відколи майстри призначили мені в першому семестрі від'ємну плату за навчання. Він не зник віддавати гроші, і вся ця історія була йому неприємна.

Я показав йому свій чистий акредитив на Алверонові кошти. Як я вже казав, документ був показний. За підписом самого мейра. З восковими печатками. На вишуканому велумі. З чудовою каліграфією.

Я привернув увагу скарбника до того, що лист від мейра дозволяє Університету брати будь-яку суму, потрібну на оплату мого навчання. Будь-яку суму.

Скарбник перечитав листа й погодився з тим, що все, вчехидячки, так і є.

Прикро, що в мене завжди така низька плата за навчання, замислився я вголос. Ніколи не перевищує десяти талантів. Для Університету це своєрідна втрачена можливість. Мейр же, як-не-як, багатший за вінтського короля. І він оплатить *будь-який* рахунок за навчання...

Рієм був людиною метикуватою й негайно зрозумів, на що я натякаю. Далі були короткі торги, після яких ми потиснули один одному руки і я вперше побачив, як він усміхається.

Я пообідав, а тоді зачекав у черзі разом із рештою студентів, які не мали вступних жетонів. Більшість із них були новачками, але кілька вступали повторно, як і я. Черга була довга, і всі явно так чи інакше нервувалися. Я свистав, щоби скоротати час, а також купив у чоловіка з візком пиріг із м'ясом і кухлик гарячого сидру.

Ступивши в коло світла перед столом майстрів, я викликав певний ажіотаж. Вони чули новини й були здивовані, побачивши мене живим, здебільшого здивовані приємно. Кілвін

виміг від мене з'явитися невдовзі в майстерні, тоді як Мандраг, Дал і Арвіл посперечалися через те, які навчальні курси я візьму. Елодін же просто помахав мені рукою; здавалося, лише його не вразило моє чудесне повернення з того світу.

Зачекавши якусь хвилику в товариському безладі, Ректор знов узяв усе під контроль і розпочав співбесіду зі мною. На запитання Дала й Кілвіна я відповів доволі легко. Однак заплутався у шифрі з Брандером, а тоді був змушений визнати, що просто не знаю відповіді на запитання Мандрага про сублімацію.

Елодін відмовився від можливості мене допитати й позіхнув на весь рот. Лоррен поставив напрочуд просте запитання про мендерські ересі, і я зумів хутко й розумно йому відповісти. А от перш ніж відповісти на запитання Арвіла про лацилій, довелося добре подумати.

Після цього zostався тільки Гемм, який люто супився, відколи я підійшов до столу майстрів. Оскільки успіхи в мене були посередні, а відповідав я повільно, він уже почав самовдоволено всміхатися. Щоразу, коли я давав хибну відповідь, у нього зблискували очі.

— Так-так... — вимовив він, перебираючи купу паперів перед собою. — Не думав, що нам іще доведеться давати собі раду з твоїми проблемами, — нещиро всміхнувся мені. — Я чув, що ти загинув.

— А я чув, що ви носите червоний мереживний корсет, — буденним тоном озвався я. — Однак не вірю в кожну нісенітницю, про яку ходять чутки.

Далі було трохи крику, і мені швидко висунули звинувачення в неналежному звертанні до майстра. Мені присудили скласти листа-вибачення, а також штраф у розмірі одного срібного таланта. Я гарно витратив гроші.

Однак це було нечемно й недоречно, тим паче після того, як я показав себе загалом посередньо. У результаті мені призначили плату за навчання в розмірі двадцяти чотирьох талантів. Зайве й казати, що я страшенно знітився.

Опісля я повернувся до кабінету скарбника. Офіційно пред'явив Ріємові акредитив від Алверона й неофіційно забрав свою

погоджену частку: половину будь-якої суми понад десять талантів. Я поклав ці сім талантів у гаманець і знічев'я замислився, чи платили кому-небудь так добре за нахабство й невігластво.

Я попрямував до Анкера і в нього з приємністю виявив, що власника закладу ніхто не повідомляв про мою загибель. Ключ від моєї кімнати лежав десь на дні Сентського моря, проте в Анкера був дублікат. Я пішов нагору й відчув, як розслабився, побачивши знайому похилу стелю й вузьке ліжко. Усе припало тонким шаром пилу.

Можливо, ви думаєте, ніби після розкішних апартаментів у маєтку Алверона моя малесенька кімнатка з похилою стелею й вузьким ліжком видавалася тісною. Проте це було геть не так. Я заходився розбирати дорожню торбу та прибирати по кутках павутиння.

За годину мені вдалося відімкнути замок на скрині в ногах ліжка й розібрати речі, які я сховав. Я віднайшов свій наполовину розібраний гармонічний годинник і знічев'я погрався з ним, намагаючись пригадати, розбирав я його перед цим чи збирав наново.

Відтак, оскільки інших нагальних справ у мене не було, я знову пішов за річку. Зупинився в «Еоляні», де мене зустрів Деох, відірвавши мене від землі в енергійних задушливих обіймах. Я так довго був у дорозі, провів стільки часу поміж незнайомих і ворогів, що забув, як воно — бути оточеним теплом товариських облич. Ми з Деохом і Станціоном пили та обмінювалися байками, доки надворі не почало темніти. Тоді я покинув їх, дозволивши займатися своїми справами.

Я повештався містом, зайшовши до кількох знайомих пансіонів і корчом. До двох-трьох громадських садів. Сів на лаву під деревом на одному подвір'ї. Деох сказав мені, що за рік навіть тіні Денниної не бачив. Але навіть безрезультатні пошуки Денни по-своєму втішали. І ця втіха в певному розумінні здавалася суттю наших стосунків.

* * *

Тієї ж ночі я видерся на Основу та пробрався знайомим лабіринтом із димарів і різного шиферу, глини та бляхи. Завернувши за

ріг, побачив Арі. Вона сиділа на димарі, а її довге тонке волосся зависло довкола голови, неначе вона перебувала під водою. Арі дивилася на місяць і гойдала босими ніжками.

Я тихенько прокашлявся, і Арі повернулася в мій бік. Зіскочила з димаря й помчала по даху, а тоді спинилася за кілька кроків від мене. Її усмішка була ясніша за місяць.

— У Цвіркунчику живе ціла родина їжачків! — захоплено повідомила Арі.

Ступила ще два кроки й узяла мене за руку обома ручками.

— Дітки в них крихітні, мов жолуді! — легенько потягнула за мене. — Підеш подивитись?

Я кивнув, і Арі повела мене через увесь дах до яблуні, з якої можна було злізти на подвір'я. Коли ми нарешті туди дісталися, вона поглянула на дерево, а тоді — на мою видовжену за смаглу руку, яку досі тримала обома крихітними білими рученятами. Хват у неї був неміцний, але впевнений, і вона нічим не показувала, що готова відпустити.

— Я за тобою скучила, — тихо мовила Арі, не підводячи погляду. — Не йди більше.

— Я взагалі не планую йти, — лагідно сказав я. — Надто вже багато справ маю тут.

Арі схилила голову набік, щоб поглянути на мене з-за хмарки волосся.

— Наприклад, ходити до мене?

— Наприклад, ходити до тебе, — погодився я.

Розділ сто сорок третій

«Безкровний»

Після повернення до університету на мене чекала ще одна несподіванка.

За кілька днів після прибуття я знову взявся працювати у Промислі. Я вже не мав відчайдушної потреби у грошах, але скучив за роботою. Є щось дуже втішне в тому, щоб витворювати

щось своїми руками. Справжнє рукотворство схоже на пісню в матеріальному втіленні. Воно — це акт творення.

Тож я пішов до Запасів, думаючи розпочати з чогось простого, оскільки давно не працював. Підійшовши до віконця, побачив знайоме обличчя.

— Привіт, Безіле, — озвався я. — За які гріхи заgrimів сюди цього разу?

Він опустив погляд і промимрив:

— Неналежне поводження з реагентами.

Я засміявся.

— Це не так страшно. Десь за виток тебе випустять.

— Ага, — він підвів погляд і присоромлено всміхнувся. — Я чув, що ти повернувся. Прийшов по записані на тебе гроші?

Я зупинився на середині складеного подумки переліку всього необхідного для теплової воронки.

— Прошу?

Безіл схилив голову набік.

— Записані на тебе гроші, — повторив він. — За «Безкровного», — трохи подивився на мене, а тоді, вочевидь, здогадався. — Так, звідки ж тобі знати... — він відступив на мить від віконця й повернувся з чимось схожим на восьмибічну лампу, повністю виготовлену із заліза.

Це було не схоже на стрілолов, який я виготовив. Той, який сконструював я, було зібрано з нуля, і він був доволі неоковирний. Цей же був гладенький і обтічний. Усі деталі щільно прилягали одна до одної, а ще він був укритий тонким шаром прозорої алхімічної емалі, здатної захищати від дощу та іржі. Розумно, треба було передбачити це в оригінальній конструкції.

Хоча почасти мені лестило, що моя конструкція сподобалася комусь настільки, що її скопіювали, сильнішим у мені виявилось роздратування: я побачив стрілолов, відточений набагато більше за мій оригінал. У деталях зауважив характерну однорідність.

— Хтось виготовив набір форм? — запитав я.

Безіл кивнув.

— О так. Дуже давно. Два набори, — він усміхнувся. — Мушу сказати, розумна штука. Я далеко не відразу додумався, як працює інерційний спуск, але тепер, коли зрозумів... — Безіл постукав себе по лобі. — Сам зробив дві штуки. Витрачений на них час гарно окупається. Палубні лампи й поряд не стояли.

Це викликало у мене мимовільну усмішку.

— Усе на світі краще за палубні лампи, — погодився я й узяв стрілолов. — Цей твій?

Безіл хитнув головою.

— Мій місяць як продали. Вони не залежуються. Розумно ти вчинив, що призначив за них таку низьку ціну.

Я покрутив стрілолов у руках і побачив викарбуване в металі слово. Масивні літери були глибоко витиснені в залізі, тож я зрозумів, що вони були й на формі. Там було написано: «Безкровний».

Я поглянув на Безіла. Він усміхнувся.

— Ти подався геть, не давши йому нормальної назви, — пояснив Безіл. — А тоді Кілвін офіційно оформив схему й додав її до записів. Нам треба було якось його назвати, перш ніж розпочати продаж, — його усмішка трохи померкла. — Але це сталося приблизно тоді, коли дійшла звістка, що ти зник у морі. Тож Кілвін залучив майстра Елодіна...

— Щоб дати йому нормальну назву, — продовжив я, не припиняючи крутити стрілолов у руках. — Ну звісно.

— Кілвін трохи побурчав, — сказав Безіл. — Назвав це драматичною маячнею. Проте назва прижилася, — він знизав плечима і трохи попорпався, а тоді продемонстрував книгу. — Хай там як, хочеш свої гроші? — заходився гортати сторінки. — Грошей уже точно накопичилося чимало. Їх виготовляє купа людей.

Він знайшов потрібну сторінку і провів пальцем уздовж рядка.

— Ось. Наразі продано двадцять вісім одиниць...

— Безіле, — заговорив я, — я справді не розумію, про що ти. Кілвін уже заплатив мені за перший, який я виготовив.

Безіл наморщив лоба.

— Твої комісійні, — промовив він буденним тоном. А тоді, побачивши мій отетерілий погляд, повів далі: — Щоразу, коли в Запасах щось продають, Промисел дістає комісійні, тридцять відсотків, а той, кому належить схема, дістає десять відсотків.

— Я гадав, що Запаси залишають собі всі сорок, — вражено сказав я.

Безіл стенив одним плечем.

— Здебільшого так. Більшість старих схем належать Запасам. Більшість речей уже винайдено. Але якщо йдеться про щось нове...

— Манет ніколи про таке не казав, — зауважив я.

Безіл винувато скривився.

— Старий Манет — робочий кінь, — увічливо пояснив він. — Але не найбільший новатор на світі. Він тут уже... скільки? Років із тридцять? Здається, у нього немає жодної власної схеми, — він трохи погортав книгу, проглядаючи сторінки. — Більшість серйозних рукотворців мають щонайменше одну, просто заради гордості, навіть якщо від цієї схеми жодної користі.

У мене в голові закрутилися цифри.

— Отже, десять відсотків від восьми талантів за штуку, — пробурмотів я, а тоді підвів погляд. — На мене чекає двадцять два таланти?

Безіл кивнув, дивлячись на запис у книзі.

— Двадцять два й чотири, — уточнив він, а тоді дістав олівець і шматок паперу. — Тобі давати все?

Я всміхнувся.

* * *

Коли я вирушив до Імрі, гаманець у мене був такий важкий, що я боявся закульгати. Зайшов до Анкера й забрав свою дорожню торбу, вмонтувавши її на протилежному плечі для рівноваги.

Я бродив містом, ліниво минаючи всі місця, до яких раніше вчашали ми з Денною. Роздумував, де вона може бути.

Коли мій ритуальний пошук завершився, я подався до провулка, в якому пахло зірклим жиром, і піднявся вузькими

сходами. Енергійно постукав у двері Деві, зачекав одну довгу хвилину, а тоді постукав іще раз, гучніше.

Стало чути, як відсувається засув і крутиться замок. Двері прочинились, і на мене визирнуло одне світло-блакитне око. Я всміхнувся.

Двері поволі відчинилися. Деві стояла на порозі, витріщившись на мене порожнім поглядом і тримаючи руки по швах.

Я здійняв брову, поглянувши на неї, й запитав:

— Що таке? Дотепних фразочок не буде?

— Я не веду справ на сходовому майданчику, — машинально промовила вона. Голос у неї був абсолютно позбавлений інтонації. — Доведеться тобі зайти всередину.

Я зачекав, але вона не зійшла з порога. Я занюхав пахощі кориці й меду, що виринали з кімнати в неї за спиною.

— Деві, — запитав я, — у тебе все гаразд?

— Ти... — вона замовкла, не зводячи з мене погляду. Голос у неї був безживний і беземоційний. — Ти ж ніби як мертвий.

— У цьому, як і багато в чому іншому, я хотів би всіх розчарувати, — відказав я.

— Я була певна, що він зробив це, — продовжила Деві. — Баронство його батька називається Піратські Острови. Я була певна, що він зробив це, бо ми підпалили його кімнати. Насправді підпалила я, та він не міг цього знати. Він бачив лише тебе. Тебе й того хлопаку-шалдійця.

Деві підвела погляд на мене, кліпаючи на світлі. Гостролиця дівчина-гелет завжди була світлошкірою, та цього разу я вперше побачив її блідою.

— Ти витягнувся, — зауважила вона. — Я вже майже забула, який ти високий.

— А я майже забув, яка ти симпатична, — відповів я. — Але остаточно забути не зміг.

Деві продовжувала стояти на порозі, бліда, з витріщеними очима. Я, стривожившись, ступив уперед і легенько поклав долоню їй на передпліччя.

Вона не відсахнулася, хоч я почасти цього й очікував, а просто опустила погляд на мою руку.

— Зараз я чекаю на дотеп, — лагідно подражнився я. — Зазвичай ти швидша.

— Здається, мені зараз не дорівнятися до тебе дотепністю, — сказала вона.

— А я ніколи й не підозрював, що ти можеш дорівнятися до мене дотепністю, — відповів я. — Проте люблю час від часу весело потеревенити.

Деві ледь помітно всміхнулась, і її щоки знову трохи зарум'янилися.

— Дупа ти кінська, — насварилася вона.

— Оце вже більше схоже на тебе, — підбадьорливо сказав я, витягаючи її з порога на ясне світло осіннього дня. — Я знав, що ти можеш.

* * *

Ми вдвох пішли до шинку неподалік і завдяки одному маленькому пиву й великому обіду Деві оговталася від шоку, який відчула, побачивши мене живим. Невдовзі вона знову стала такою гострою на язик, як зазвичай, і ми обмінювалися дотепами за кухлями сидру зі спеціями.

Опісля ми неквапом повернулися до її кімнат за різницькою крамницею. Там Деві виявила, що забула замкнути двері.

— Тейлу милосердний! — сказала вона, коли ми опинилися всередині, ошаліло роззираючись довкола. — Це у мене вперше.

Роззирнувшись, я побачив, що в її кімнатах мало що змінилося, відколи я бачив їх востаннє, хоча другий набір її книжкових полиць був заповнений майже наполовину. Я проглянув назви книжок, поки Деві обшукувала інші кімнати, пересвідчуючись у тому, що нічого не зникло.

— Не хочеш щось позичити? — запитала вона, повернувшись до кімнати.

— Насправді, — сказав я, — у мене є дещо для тебе.

Я поставив свою дорожню торбу на її письмовий стіл і, попорпавшись у ній, знайшов плескуватий прямокутний пакунок, загорнутий у церату й перев'язаний шпагатом. Переставив торбу на підлогу й поклав пакунок на стіл, а тоді підштовхнув до Деві.

Вона із сумнівом на обличчі наблизилася до столу, а тоді сіла й розгорнула пакунок. Усередині був примірник «Целум Тінтуре», який я вкрав у бібліотеці Кодікуса. Не надто рідкісна книжка, але корисний ресурс для алхіміка, вигнаного з Архівів. Щоправда, сам я, звісно, нічого не знав про алхімію.

Деві опустила погляд на книжку й запитала:

— І для чого це?

Я розсміявся.

— Це подарунок.

Вона примружено поглянула на мене.

— Якщо ти вважаєш, ніби так дістанеш відстрочку за позикою...

Я хитнув головою й відповів:

— Я просто подумав, що це тобі сподобається. Що ж до позики... — дістав гаманець і виклав їй на стіл дев'ять товстих талантів.

— Ну що ж, — промовила Деві, злегка здивувавшись, — схоже, хтось здійснив вигідну подорож, — вона підвела погляд на мене. — Ти впевнений, що не хочеш зачекати до оплати навчання?

— Та я вже, — повідомив.

Деві навіть не спробувала забрати гроші.

— Не хотіла б залишити тебе без гроша на початку нового семестру, — промовила вона.

Я підняв свій гаманець однією рукою. Він задзеленчав із прекрасною, майже музикальною повнотою.

Деві дістала ключ і відімкнула шухляду в нижній частині свого столу. Витягла одне за одним мій примірник «Риторики і логіки», мою свиріль таланту, мою симпатичну лампу й Денний перстень.

Виклала їх охайною гіркою на столі, та до монет однаково не потягнулася.

— У тебе ще є два місяці, перш ніж твої один рік і один день спливають, — нагадала Деві. — Ти впевнений, що не волів би зачекати?

Спантеличившись, я опустил погляд на гроші, що лежали на столі, а тоді окинув поглядом кімнати Деві. У мене в голові поступово, так, як розкривається квітка, сформувалася думка.

— Річ узагалі не у грошах, правильно? — сказав я, вражений тим, що так довго цього не розумів.

Деві схилила голову набік.

Я показав на книжкові полиці, на велике ліжко під оксамитовою завісою, на саму Деві. Хоч я досі цього не помічав, одяг у неї не був розкішним, але фасони й матерія в нього були не менш вишукані, ніж у шляхти.

— Річ узагалі не у грошах, — повторив я й поглянув на її книжки. Її колекція мала коштувати не менш як п'ятсот талантів. — Ти використовуєш гроші як приманку. Позичаєш їх доведеним до розпачу людям, які можуть бути тобі корисні, а потім сподіваєшся, що вони не зможуть тобі відплатити. Насправді ти працюєш із послугами.

Деві злегка хихотнула.

— Гроші — це непогано, — сказала вона, заблищавши очима. — Але на світі повно такого, чого ніхто нізащо не продав би. Послуги й зобов'язання коштують значно, значно більше.

Я опустил погляд на дев'ять талантів, які виблискували в неї на столі.

— У тебе немає мінімального розміру позики, так? — запитав я, вже знаючи відповідь. — Ти просто сказала мені так, щоб я був змушений позичити більше. Ти сподівалася, що я вирию собі надто глибоку яму й не зможу тобі відплатити.

Деві ясно всміхнулася.

— Вітаю у грі, — промовила вона, заходившись підбирати монети. — І дякую за участь.

Розділ сто сорок четвертий

Меч і шейд

Оскільки мій гаманець був напханий під зав'язку, а плату за навчання мені забезпечував акредитив від Алверона, мій зимовий семестр минув безтурботно, наче прогулянка в саду.

Не жити з необхідності, як скнара, було дивно. Я мав одяг, який нормально сидів на мені, й міг дозволити собі здати його

до пральні. Міг випити кави чи шоколаду коли заманеться. Більше не мусив нескінченно гарувати у Промислі й міг проводити час за майструванням просто для задоволення власної цікавості чи займатись якимись роботами просто заради радості.

Після майже річної відсутності я не відразу при звичаївся до Університету знову. Дивно було не носити меча після того, як я стільки з ним проходив. Однак тут такого не схвалювали, і я знав, що це завдаватиме невиправдано багато клопоту.

Спершу я лишав Цезуру у своїх кімнатах. Але я краще за всіх розумів, як легко вторгнутися туди й украсти її. Засув віднадить хіба що дуже інтелігентного злодія. Хтось прагматичніший може просто розбити вікно й утекти менш ніж за хвилину. Позаяк меч був буквально незамінний, а я дав обіцянку вберегти його, я невдовзі переніс його до схованки в Піднізі.

Мій шейд було простіше тримати під рукою, позаяк я міг без значних зусиль змінювати його форму. Тепер він дуже рідко розвівався сам собою. Частіше він уперто не бажав рухатися так, як вимагали пориви вітру. Здавалося б, люди мають таке помічати, та вони не помічали. Навіть Вілем і Сіммон, які дражнили мене через любов до нього, ніколи не вважали мій плащ чимось більшим, аніж надзвичайно багатofункціональним предметом одягу.

Ба більше, єдиною людиною, яка помітила в ньому щось незвичне, був Елодін.

— Що це таке? — вигукнув він, коли ми перетнулися на маленькому подвір'ї біля Основи. — Як ти став шейднутим?

— Прошу? — перепитав я.

— Твій плащ, хлопче. Твій оборотний плащ. Боже милостивий і праведний, як ти тільки натрапив на шейд? — він прийняв мій подив за невігластво. — Невже ти не знаєш, що носиш?

— Я знаю, що це таке, — запевнив я. — Просто здивований, що ви знаєте.

Він ображено поглянув на мене.

— Паршивий із мене був би іменував, якби я не вмів розпізнати плащ фей з відстані в десяток футів, — Елодін затиснув

один кутик між пальцями. — О, це просто чудово. Ось частина давньої магії, якої рідко торкається людина.

— Насправді це нова магія, — зауважив я.

— Тобто? — спитав він.

Коли стало очевидно, що моє пояснення не обійдеться без довгої історії, Елодін провів мене до маленької затишної корчми, якої я ще ніколи не бачив. Я, власне, взагалі сумніваюся, що це можна було називати корчмою. Вона не була наповнена теревеннями студентів і запахом пива. Вона була напівтемна й тиха, з низькою стелею й розрізненими купками глибоких, комфортних крісел. Від неї пахло вичиненою шкірою та старим вином.

Ми посідали біля теплового обігрівача й попили сидру зі спеціями, поки я розповідав Елодінові всю історію своєї випадкової подорожі до Фею. Це була чудова полегкість. Я ще нікому не мав змоги про це розповісти, бо боявся, що не витримаю насмішок в Університеті.

Елодін виявився напрочуд уважним слухачем і особливо зацікавився нашою з Фелуріян сваркою, коли вона спробувала підкорити мене своїй волі. Коли я завершив історію, він завалив мене запитаннями. Чи можу я згадати, що сказав, аби прикликати вітер? Як це відчувалося? Та дивна бадьорість, яку я описував, — вона була більше схожа на сп'яніння чи на впадання в шок?

Я відповідав як міг, і врешті він відкинувся на спинку крісла й кивнув самому собі.

— Коли студент іде ганятися за вітром і ловить його, це добрий знак, — схвально промовив він. — Ти приликав його вже двічі. Далі може стати тільки легше.

— Насправді тричі, — уточнив я. — Я знайшов його знову, коли був у Адемере.

Елодін засміявся.

— Ти гнався за ним до краю мапи! — сказав він і зробив широкий жест розчепіреною лівою долонею. Приголомшений, я усвідомив, що це — адемський жест, який означає «вражена повага». — Як воно було? Як гадаєш, ти зміг би відшукати його ім'я знов у разі потреби?

Я зосередився, намагаючись занурити свій розум у «кружляння листка». Відколи я намагався це зробити, минув місяць і я подолав тисячу миль, і закинути розум у ту дивну буремну порожнечу було важко.

Урешті це мені вдалося. Я оглянув маленьку кімнатку, сподіваючись побачити ім'я вітру, наче знайомого друга. Але там не було нічого, крім порошинок, які кружляли в потоці сонячного світла, що падав під кутом крізь вікно.

— То що? — запитав Елодін. — Ти міг би його прикликати в разі потреби?

Я завагався.

— Можливо.

Елодін кивнув так, ніби зрозумів мене.

— Але, мабуть, не на чийсь прохання?

Я кивнув, неабияк засмутившись.

— Не розпачай. Так у нас буде до чого прагнути, — він радісно всміхнувся і плеснув мене по плечу. — Але я вважаю, що у твоєї історії є більше, ніж ти усвідомлюєш. Ти прикликав не лише вітер. З огляду на те що ти сказав, я вважаю, що ти назвав ім'я самої Фелуріян.

Я згадав ті події. Мої спогади про перебування у Фею були дивовижно діряві, особливо спогад про протистояння з Фелуріян, який видавався дивним, майже схожим на сон. Коли я намагався згадати його в деталях, мені мало не здавалося, ніби це сталося з іншою людиною.

— Гадаю, це можливо.

— Це більше ніж можливо, — запевнив мене Елодін. — Я сумніваюся, що таку давню й могутню істоту, як Фелуріян, можна було б упокорити звичайнісіньким вітром. Не хочу применшувати твої досягнення, — квапливо додав він. — Викликати вітер вдається всього одному студентові на тисячу з лишком. Але назвати ім'я живої істоти, тим паче істоти з Фею... — він поглянув на мене, здійнявши брови. — Це вже інша історія.

— Чому ім'я якоїсь особи так сильно відрізняється? — запитав я, а тоді дав відповідь на власне запитання. — Складність.

— Точно, — сказав Елодін. Моє розуміння, схоже, викликало в нього захват. — Щоб назвати щось, треба розуміти це цілком. Камінь чи часточка вітру — це вже доволі складно. Особа ж... — він багатозначно затих.

— Я не міг би сказати, що розумію Фелуріян, — зауважив я.

— Зрозуміла якась частина тебе, — наполог Елодін. — Твій сонний розум. Справжня рідкість. Якби ти знав, як це складно, то в тебе ніколи не було б шансу це зробити.

* * *

Оскільки бідність уже не змушувала мене нескінченно працювати у Промислі, я мав змогу діставати як ніколи широку освіту. Я продовжив ходити на звичні заняття із симпатії, медицини й рукотворства, а відтак додав хімію, гербологію й порівняльну жіночу анатомію.

Зустріч із леклессівською скринією без замка збудила мою цікавість, і я спробував дізнатися щось про іллійські розповідні вузли. Одначе я швидко довідався, що більшість книжок про Ілл стосуються історії, а не мовознавства, і не дають інформації про те, як дійсно можна прочитати вузол.

Тож я прочесав Мертві Облікові Книги й відшукав одну-єдину полицку із занехаяними книжками про Ілл у одній із неприємних частин нижніх підвалів, де були низькі стелі. Відтак, шукаючи де сісти й почитати, знайшов маленьку кімнатку, сховану за виступом стелажа.

Це була не читацька нора, як я підозрював. Усередині були сотні великих дерев'яних котушок, обвитих ниткою з вузлами. То були не книжки у строгому розумінні слова, а їхній іллійський аналог. Усе припало тонким шаром пилу, і я сумнівався, що в цій кімнатці за останні кількадесят років хтось побував.

Я маю колосальну слабкість до таємного. Проте я швидко виявив, що читати вузли неможливо, не зрозумівши спершу іллійської мови. Занять із цього предмета не було, а коли я поспитав, виявилось, що жоден гілер Майстра-Лінгвіста не знає більше ніж купку окремих слів.

Я був не надто здивований, зважаючи на те що залізні чоботи Атурської імперії мало не змололи Ілл на порох. Та частина, що дожила до наших днів, була здебільшого населена вівцями.

Опинившись же посеред цієї країни, можна було перекинути камінь через її кордон. І все одно такий кінець моїх пошуків розчаровував.

А відтак, кілька днів по тому, мене викликав до свого кабінету Майстер-Лінгвіст. Він почув, що я цікавився цією темою, а так уже вийшло, що він незле розмовляв іллійською. Він запропонував особисто мене навчати, і я радо пристав на його пропозицію.

Від самого прибуття до Університету я бачив Майстра-Лінгвіста лише на вступних співбесідах, та ще тоді, коли мене підіймали на роги з дисциплінарних причин. У ролі Ректора він був доволі похмурим і строгим. Однак поза ректорським кріслом майстер Герма був дивовижно вправним і лагідним учителем. Дотепним, із напрочуд зухвалим почуттям гумору. Коли він уперше розповів мені похабний жарт, я мало пупа не порвав.

Елодін того семестру не викладав якогось курсу, проте я почав навчатись іменування індивідуально під його проводом. Тепер, коли я розумів, що його божевілля властива певна закономірність, це відбувалося спокійніше.

Граф Треп був сам не свій від радощів, дізнавшись, що я живий, і влаштував вечірку з нагоди мого воскресіння, на якій мене з гордістю продемонстрували місцевій шляхті. Я замовив костюм спеціально для цього заходу і в пориві ностальгії обрав для нього кольори своєї старої трупи: зелений і сірий людей лорда Грейфоллов.

Після вечірки, за пляшкою вина у вітальні Трепа, я розповів йому про свої пригоди. Історію про Фелуріян опустив, оскільки знав, що він у неї не повірить. А ще я не міг розповісти йому про половину з того, що робив на службі в мейра. У результаті Треп вирішив, що Алверон нагородив мене доволі щедро. Я з цим не сперечався.

Розділ сто сорок п'ятий

Історії

Емброуза під час зимового семестру, на щастя, не було, та з настанням весни він повернувся, наче якийсь лютий перелітний птах. Невипадково наступного дня після його прибуття я пропустив усі заняття і присвятив цілий день створенню нового грама для себе.

Щойно сніг розтанув і земля знову стала твердою, я поновив відпрацювання кетану. Пам'ятаючи, яким дивним він здавався, коли я побачив його вперше, я займався цим в усамітненні серед лісу на північ від Університету.

Весняний семестр приніс нову вступну кампанію. Я прибув на свою співбесіду з колосальним похміллям і засіпався на кількох запитаннях. Мені призначили плату за навчання в розмірі вісімнадцяти талантів і п'яти, тож я дістав від Скарбника чотири таланти з хвостиком.

Продажі «Безкровного» просіли за зиму, позаяк до Університету навідувалося менше купців. Одначе коли сніги розтанули, а дороги просохли, ті нечисленні прилади, що накопичилися в Запасах, хутко продалися, принісши мені ще шість талантів.

Я не звик мати стільки грошей у своєму розпорядженні й визнаю, що трохи сказився з ними. У мене було шість комплектів одягу, який добре на мені сидів, і досхочу паперу. Я купував гарне темне чорнило з Аруе та придбав набір інструментів для гравіювання. У мене були дві пари взуття. *Дві.*

Я знайшов старезну, пошарпану іллійську оповідку, заховану в одній книгарні в Імрі. Власник книгарні вважав, що вона, повна малюнків вузлів, є щоденником моряка, і я купив її всього за півтора таланти. Невдовзі після того купив примірник «Героборіки», а тоді добув примірник «Термігус Техіна», яким можна було користуватись як довідником, створюючи схеми у власній усамітненій кімнаті.

Я замовляв своїм друзям вечерю. Арі мала нові сукні та яскраві стрічки для волосся. І опісля в моєму гаманці ще лишалися гроші. Як дивно. Як чудово.

Ближче до середини семестру я почав чути знайомі історії. Історії про певного рудоволосого шукача пригод, який провів ніч із Фелуріан. Історії про блискучого молодого арканіста, наділеного силою Таборліна Великого. На це пішов не один місяць, але мої походеньки у Вінтасі, передаючись миля за милю з вуст у уста, таки дійшли до Університету.

Нарешті довідавшись про ці історії, я, можливо, і справді трохи подовжив свій шейд і почав носити його частіше, ніж раніше. Можливо, упродовж наступних кількох витків я також витрачав непристойно багато часу в пивницях, де тихенько сидів і слухав історії. Можливо, навіть раз чи два докинув щось від себе.

Я ж, як-не-як, був молодий, і для мене було природно насолоджуватися скандальною славою. Я вважав, що з плином часу вона померкне. Чому б і не потішитися тоді трохи косими поглядами, які кидають мої однокашники? Чому б не насолодитися нею, поки вона є?

Чимало історій передусім розповідали, як я полював на бандитів і рятував юних дівчат. Але всі вони були не надто близькі до правди. Жодна історія не може подолати тисячу миль, передаючись із вуст у уста, і зберегти свою форму.

Хоча деталі різнилися, більшість із них ішла знайомим шляхом: треба було рятувати якихось жінок. Іноді мене наймав шляхтич. Іноді — стурбований батько, згорьований бургомістр або нетямущий констебль.

У більшості випадків я рятував двійко дівчат. Іноді — лиш одну, іноді їх було троє. Вони були найкращими подругами. Вони були матір'ю й донькою. Яюсь я чув одну історію, де їх було семеро. Всі були сестрами, прекрасними принцесами й незайманими. Ви знаєте такі історії.

Чимало варіацій було на тему того, від кого саме я рятував дівчат. Доволі популярними були бандити, однак траплялися й лихі дядьки, мачухи та блукальці. В одній історії я, як не дивно, рятував їх від адемських найманців. Знайшлися навіть один-два огри.

Хоча іноді я таки рятував дівчат від трупи мандрівних музикантів, можу з гордістю сказати, що ніколи не чув історії, в якій їх викрали б едема ру.

Загалом ця історія мала котрийсь із двох фіналів. Перший: я кидався в бій, наче відважний принц, і бився на мечах, доки всі не гинули, тікали чи каялися належним чином. Другий фінал був популярніший. У ньому я прикликав вогонь і блискавку з неба, мов Таборлін Великий.

У моєї улюбленій версії історії я зустрів на дорозі добродійного мідника. Поділився з ним вечерею, і він розповів мені про двох дітей, викрадених із ферми неподалік. Перш ніж я пішов, він продав мені яйце, три залізні цвяхи й потертий плащ, який міг робити мене невидимим. Я скористався цими речами та своєю неабиякою тямкою, щоб урятувати дітей із пазурів хитрого й голодного трау.

Проте, хоча та оповідка мала багато версій, набагато популярнішою була історія про Фелуріян. Пісня, яку я написав, також помандрувала на захід. А позаяк пісні тримають форму краще, ніж історії, деталі моєї зустрічі з Фелуріян були помірно близькі до істини.

Коли Віл і Сім спробували витиснути з мене деталі, я розповів їм усю історію. Мені не відразу вдалося переконати їх, що я кажу правду. Точніше, не відразу вдалося переконати Сіма. Віл чомусь був цілком готовий змиритися з існуванням Фею.

Я не ставив цього Сімові на карб. Я сам поставив би грубі гроші на те, що Фелуріян не існує, доки її не побачив. Насолоджуватись історією — це одне, а сприймати її як правду — це геть інше.

* * *

— Насправді, — задумливо проказав Сім, — питання полягає в тому, скільки тобі насправді років.

— Це я знаю, — відповів Вілем із похмурою гордістю людини, яка відчайдушно вдає, ніби вона не п'яна. — Сімнадцять.

— Ах-х-х-х... — Сім драматично здійняв палець. — Хто б міг подумати, авжеж?

— Про що ти? — запитав я.

Сім нахилився вперед на стільці.

— Ти пішов до Фею, провів там певний час, а тоді покинув його й виявив, що минуло всього три дні, — промовив Сім. — Це означає, що ти старший усього на три дні? Чи ти зістарів, поки був там?

Якусь мить я мовчав, а тоді визнав:

— Я про це не думав.

— В історіях, — зауважив Вілем, — хлопці йдуть до Фею й повертаються звідти чоловіками. Це вказує на те, що люди старішають.

— Якщо судити з історій, — мовив Сім.

— А з чого ще? — запитав Віл. — Чи ти зазирнеш до «Марлокового компендіуму феноменів фейрі»? Знайди мені таку книжку, і я посилатимуся на неї.

Сім згідливо стеноу плечима.

— Отже, — промовив Віл, повернувшись до мене. — Як довго ти там був?

— Важко сказати, — зізнався я. — Там не було ні дня, ні ночі. А спогади в мене трохи дивні, — я замислився на одну довгу мить. — Ми десятки десятків разів розмовляли, плавали, їли, трохи дещо досліджували. І, ну... — я зупинився, щоб багатозначно прокашлятися.

— Дуркували, — припустив Віл.

— Дякую. І чимало дуркували на додачу, — я порахував навички, яких мене навчила Фелуріян, а тоді збагнув, що вона не могла навчати мене більш як двох чи трьох на день...

— Минуло щонайменше зо два місяці, — сказав я. — Я поголився один раз — чи, може, двічі? Цього часу мені достатньо, щоби трохи відростити бороду.

Тут Віл закотив очі та провів долонею по власній темній шалдійській бороді.

— Нічого подібного до твого чудового лицеведмеда, — сказав я. — Та все ж моя зросла щонайменше двічі чи тричі.

— Отже, щонайменше два місяці, — промовив Сім. — Але як довго це могло тривати?

— Три місяці? — Скільки історій ми розповіли одне одному? — Чотири-п'ять місяців? — я згадав, як повільно нам довелося переносити мій шейд із зоряного сьйва до місячного, а звідти — до вогняного. — Рік? — я згадав той безрадінний час, коли видужував після зустрічі із Ктей. — Я певен, що це було не довше, ніж рік... — мій голос звучав і близько не так упевнено, як мені хотілося б.

Вілем здійняв брову.

— Що ж, тоді з днем народження, — він підніс келих у мій бік. — Або з днями народження — залежить від ситуації.

Розділ сто сорок шостий

Невдачі

Під час весняного семестру я зазнав кількох невдач.

Перша з них була невдачею передусім у моїх очах. Я очікував, що вивчити іллійську буде відносно легко. Але це виявилось максимально далеко від правди.

За кілька днів я вивчив темську досить добре, щоб захиститися в суді. Однак темська мова дуже впорядкована, а я вже знав дешифру про неї з попереднього навчання. І, можливо, найважливіше: між темською й атурською існує чимало збігів. У них для письма використовують однакові знаки і чимало слів споріднені.

Іллійська не має нічого спільного з атурською чи шалдійською, та й навіть з адемічною, якщо вже на те пішло. Це нерациональна, заплутана мішанина. Чотирнадцять форм дійсного способу дієслова. Чудернацькі закінчення для офіційних звертань...

Не можна просто сказати «шкарпетки Ректора». О ні. Це занадто просто. Всі присвійні значення виражаються в чудернацький двоїстий спосіб — неначе Ректор володіє своїми шкарпетками, та при цьому шкарпетки не знати як також заволодівають Ректором. Через це вживання обох слів зазнає складних граматичних змін. Наче простий факт володіння шкарпетками чомусь докорінно змінює природу людини.

Тож навіть після кількох місяців навчання з Ректором іл-лійська граматика залишалася для мене заплутаною головоломкою. Єдиним результатом моєї праці був безсистемний і вбогий словниковий запас. Із розумінням розповідних вузлів було навіть гірше. Я намагався покращити ситуацію, тренуючись із Деохом. Але вчитель із нього був не бозна-який, і він визнав, що єдиною знайомою йому людиною, яка вміла читати розповідні вузли, була його бабуся, а вона померла, ще як він був зовсім малий.

Другою була моя невдача з вищою хімією, яку я вивчав під проводом Мандрагового гілера Анісата. Хоча матеріал мене заворожував, я не порозумівся із самим Анісатом.

Я був у захваті від відкриттів, які пропонувала хімія. Був у захваті від гострих відчуттів, які приносили експерименти, від викликів випробувань, первинних і повторних. Був у захваті від того, якою вона була головоломкою. Також визнаю, що плекав дещо дурнувату любов до задіяного там начиння. Пляшечок і пробірок. Кислот і солей. Ртуті й полум'я. У хімії є щось первісне, щось непоясненне. Його або відчуваєш, або не відчуваєш.

Анісат не відчував. Для нього хімією були писані журнали й ретельно зафіксовані ряди чисел. Він змушував мене чотири рази виконувати те саме титрування, просто тому що я неправильно все фіксував. Нащо записувати число? Чому я мушу витратити десять хвилин на записування того, що мої руки можуть завершити за п'ять?

Тож ми сварилися. Попервах легенько, але ніхто з нас не бажав відступатися. В результаті максимум за два витки від початку семестру ми почали кричати один на одного посеред Тигля на очах у тридцятьох студентів, які розгублено роззявляли роти.

Він наказував мені покинути заняття, називаючи мене безпардонним денерлінгом без поваги до влади. Я називав його пафосним слабаком, який не знає свого справжнього покликання — бути писарем у рахунковому домі. Заради справедливості варто сказати, що в нас обох були слухні думки.

Ще одна моя невдача була пов'язана з математикою. Я місяцями слухав, як Фела захоплено теревенить про те, що вивчає в майстра Брандера, і врешті заходився вдосконалювати своє знання чисел.

На жаль, високі вершини математики мене не захоплювали. Я не поет. Не люблю слова заради слів. Я люблю слова за те, чого ними можна досягти. І так само я не арифметик. Числа, які говорять лише про числа, мало мене цікавлять.

Махнувши рукою на хімію та арифметику, я дістав чимало вільного часу. Частина його я проводив у Промислі, самотужки виготовляючи «Безкровного», який згодом був проданий, щойно опинився на полиці. Також я проводив чимало часу в Архівах і Медиці, шукаючи інформацію для есею під назвою «Про неефективність маранти». Арвіл був налаштований скептично, проте погоджувався з тим, що мої початкові дослідження заслуговують на увагу.

Певна частина мого часу була присвячена романтичним пригодам. Цей досвід був для мене новий, оскільки я досі не впадав у око жінкам. А якщо і впадав, то не знав, що робити з їхньою увагою.

Однак тепер я був старший і до певної міри мудріший. А через історії, які про мене ходили, до мене почали виказувати інтерес жінки по обидва боки річки.

Усі мої романи були приємні й короткі. Не можу сказати, чому короткі, хіба що висловлю очевидне: мало що в мені може спонукати жінку довго проводити час у моєму товаристві. Сіммон, наприклад, міг багато чого запропонувати. Він був неограниваним самоцвітом. Не вражав із першого погляду, але під його оболонкою ховалася чимала цінність. Сім був такий ніжний, добрий і уважний, що міг би задовольнити будь-яку жінку. Фелу він зробив безтямно щасливою. Сім був принцом.

З іншого боку, що міг запропонувати я? Та нічого. А тепер — навіть менше. Я більше скидався на незвичайний камінець, який підбирають, трішки носять із собою та врешті кидають знов, усвідомивши, що він, попри цікавий вигляд, є просто затверділим ґрунтом, та й усе.

— Майстре Кілвін, — запитав я, — ви знаєте метал, здатний витримати дві тисячі років інтенсивного використання, зазначаючи відносно небагато зношення чи ушкоджень?

Здоровезний рукотворець відірвав погляд від латунної шестірні, яку саме надписував, і придивився до мене, що стояв у дверях його кабінету.

— І що за роботу ти плануєш тепер, ре'ларе Квоуте?

Останні три місяці я намагався створити ще одну схему, яка повторила б успіх мого «Безкровного». Не лише заради грошей а й через те, що дізнався: Кілвін набагато охочіше підвищує студентів, які створили три-чотири вражаючі схеми.

На жаль, тут мене теж спіткала низка невдач. Я мав понад десяток розумних ідей, але жодна з них не вилася в завершену конструкцію.

Більшість топив сам Кілвін. Вісім із моїх розумних ідей уже було втілено, іноді — понад сотню років тому. П'ять із них, як повідомив мене Кілвін, вимагали застосування рун, заборонених ре'ларам. Три з них були математично необґрунтовані, і він швидко начеркав пояснення, чому вони приречені на провал, заощадивши мені десятки годин часу, який інакше було би змарновано.

Одну з моїх ідей він відкинув як «відверто негодяшу для відповідального рукотворця». Я заявив, що механізм, який скоротить час, потрібний на перезарядження балісти, допоможе кораблям захищатися від піратства. Допоможе захищати міста від атак розбійників Ві Сембі...

Але Кілвін і чути про це не хотів. Коли його лице почало хмуритися, як грозова хмара, я швидко облишив свої ретельно сплановані аргументи.

Урешті всього дві з моїх ідей виявилися обґрунтованими, прийнятними й оригінальними. Але за кілька тижнів роботи я був змушений покинути і їх також, не в змозі зробити так, щоб вони працювали.

Кілвін відклав стилос і наполовину надписану латунну шестірню, а тоді повернувся обличчям до мене.

— Я захоплююся студентами, які думають про довговічність, ре'ларе Квоуте. Але тисяча років — це великий термін навіть для каменю, а для металу — тим паче. І я вже мовчу про метал, який інтенсивно використовують.

Ясна річ, я питав про Цезуру. Однак казати Кілвінові всю правду побоюювався. Надто вже добре знав, що Майстер-Руко-творець не схвалює застосування рукотворства у зв'язку з будь-якою зброєю. Він міг високо оцінити якість виготовлення такого меча, проте не схвалив би мого володіння такою річчю.

Я усміхнувся й пояснив:

— Це не для якоїсь роботи. Мені просто стало цікаво. Під час мандрів мені показали меч, який був цілком робочий і гострий. Попри це, начебто існували докази, що йому понад дві тисячі років. Чи знаєте ви якийсь метал, здатний так довго не ламатися? А тим паче — зберігати гостроту?

— А... — Кілвін кивнув. Його лице здавалося не надто здивованим. — Є таке на світі. Можна сказати, давні чари. Або ж давні мистецтва, вже втрачені для нас. Ці речі розкидані по світу. Дивовижні прилади. Таємниці. Є чимало надійних джерел, які говорять про вічну лампу, — він широко змахнув рукою, показуючи на скляні півкулі, що були викладені на його робочому столі. — Кілька таких речей є навіть у нас в Університеті.

Я відчув у собі спалах цікавості й запитав:

— Яких речей?

Кілвін ліниво посмикав себе рукою за бороду.

— Я маю пристрій, повністю позбавлений сигалдрії, який, схоже, лише поглинає момент кількості руху. У мене є чотири зливки білого металу, легшого за воду, який я не можу ні розплавити, ні пошкодити в якийсь спосіб. Шибка з чорного скла, один бік якої цілковито позбавлений фрикційних властивостей. Камінець дивної форми, що зберігає температуру, трохи вищу за температуру замерзання води, хай як спекотно довкола, — він знизав масивними плечима. — Ці речі є таємницями.

Я відкрив рота, а тоді завагався.

— Чи було б непристойно з мого боку попросити глянути на деякі з цих речей?

На тлі темної шкіри й бороди Кілвіна виділилася дуже білозуба усмішка.

— Ре'ларе Квоуте, прохання непристойними не бувають, — запевнив він. — Студент має бути допитливим. Я стривожився б, якби ти залишився байдужим до такого.

Здоровань-рукотворець підійшов до свого великого дерев'яного столу, так заваленого незавершеними роботами, що його поверхні майже не було видно. Відімкнув одну шухляду ключем, який дістав із кишені, й витягнув два тьмяні металеві кубики, трохи більші за гральні кості.

— Ми не уявляємо, як користуватися багатьма з цих давніх речей, — продовжив він. — Але деякі з них відзначаються надзвичайною корисністю, — Кілвін заторохтів двома металевими кубиками, наче костями, і вони приємно задзеленчали у нього в руці. — Це ми називаємо захисними камінцями.

Він нагнувся й поклав їх на підлогу за кілька футів один від одного. Торкнувся їх і дуже тихо промовив щось собі під носа — надто тихо, щоб я це розчув.

Я відчув ледь помітну зміну в повітрі. Спершу здалося, ніби у приміщенні холодає, та відтак до мене дійшло, в чім річ насправді: я не відчував променистого тепла горна, що жевріло в іншому кінці Кілвінового кабінету.

Кілвін невимушено взяв залізний прут, яким ворушив вогонь у горні, і добряче замахнувся ним на мою голову. Його жест був таким невимушеним, що заскочив мене абсолютно зненацька, і я навіть не встиг зіщулитися чи відсахнутися.

Прут зупинився за два фути від мене, неначе наразившись на якусь невидиму перешкоду. Не пролунало жодного звуку удару, і він не здригнувся в Кілвіновій руці.

Я сторожко простягнув руку, і вона наштовхнулася на... порожнечу. Безтілесне повітря переді мною неначе раптом затверділо.

Кілвін усміхнувся мені.

— Захисні камінці особливо корисні під час проведення небезпечних дослідів або випробування певного обладнання, —

пояснив він. — Вони якимось чином створюють тавмічний і кінетичний бар'єр.

Я продовжив водити рукою по невидимому бар'єру. Він не був ані твердим, ані навіть щільним. Він трохи сунувся, коли я його штовхав, і здавався слизьким, як намащене маслом скло.

Кілвін спостерігав за мною. Його лице виражало легку веселість.

— Ніде правди діти, ре'ларе Квоуте, перш ніж Елодін висловив свою пропозицію, я думав, чи не назвати твій прилад, що зупиняє стріли, «Малий оберіг», — він злегка насупився. — Це, звісно, не зовсім точно, але точніше за драматичну маячню Елодіна.

Я завзято наліг на невидимий бар'єр. Він був щільний, наче кам'яний мур. Тепер, придивившись уважніше, я бачив у повітрі ледь помітне викривлення, неначе дивився крізь дещо недосконалу скляну шибку.

— Майстре Кілвін, це набагато краще за мій стрілолов.

— Це правда, — Кілвін примирливо кивнув і нагнувся, щоб підібрати камінці, знову бурмочучи собі під носа. Коли бар'єр щез, я трохи захитався. — Але твою кмітливість можна повторювати нескінченно. Цю таємницю — ні.

Кілвін підняв обидва металеві кубики на величезній долоні.

— Вони корисні, та ніколи не забувай: зиск рукотворцеві приносять кмітливість і обачність. Ми виконуємо свою роботу в реальному світі, — він зімкнув пальці на захисних камінцях. — Таємниці залиш поетам, священникам та дурням.

* * *

Попри невдачі деінде, моя наука в майстра Елодіна просува-лася незле. Він заявляв, що мені, щоб удосконалитись як іме-нувачеві, потрібні лише час і самовіддача. Я приходив до нього і з тим, і з тим, а він користувався цим у дивні способи.

Ми проводили цілі години за загадками. Він змусив мене випити пінту яблучного бренді, а тоді прочитати «Богоявлен-ня» Теккама від початку до кінця. Змусив мене три дні поспіль ходити з пов'язкою на очах, що, звісно, не покращило моєї

успішності на інших предметах, зате нескінченно веселило Віла й Сіма.

Він спонукав мене перевірити, як довго я можу не спати. А позаяк я міг дозволити собі стільки кави, скільки заманеться, у мене вийшло майже п'ять днів. Хоча ближче до кінця я був доволі маніакальний і починав чути голоси.

А ще був інцидент на даху Архівів. Здається, ту чи ту версію цих подій чули всі.

Насувалася величезна страшна гроза, і Елодін вирішив, що мені буде корисно побути якийсь час посеред неї. Що ближче, то краще, заявив він. Елодін знав, що Лоррен ніколи не пустить нас на дах Архівів, тому просто вкрав ключ.

На жаль, із цього випливало, що, коли ключ звалився з даху, ніхто не знав, що ми там застрягли. В результаті ми були змушені провести цілу ніч на голому кам'яному даху, в лабетах лютої бурі.

Лише посередині ранку розпогодилося достатньо, щоб ми змогли гукнути вниз, на подвір'я, кличучи на допомогу. А тоді, позаяк другого ключа, схоже, не існувало, Лоррен пішов найочевиднішим шляхом і наказав декільком кремезним канцелярам просто вибити двері, що вели на дах.

Усе це не було б великою проблемою, якби, коли дощ тільки розпочався, Елодін не наполіг, що нам варто роздягнутися догола, загорнути одяг у церату і причавити його цеглиною. Елодін сказав, що це допоможе мені відчувати бурю максимально повно.

Вітри були сильнішими, ніж він очікував, і вони підхопили як цеглину, так і згорток із нашим одягом, підкинувши їх у небо, наче жменьку листя. Так ми, власне, і втратили ключ. Він лежав у кишені Елодінових штанів.

Через це майстер Лоррен, Лорренова гілерка Дістрел і троє м'язистих канцелярів знайшли мене з Елодіном голими-голісінькими й мокрими, наче шури-потопельники, на даху Архівів. Щонайбільше за п'ятнадцять хвилин цю історію почув увесь Університет. Елодін реготав із цього як дурний, а я, хоч тепер і розумію, чому це було кумедно, тоді аж ніяк не веселився.

Не буду забивати вам голови повним переліком наших діянь. Достатньо сказати, що Елодін усіляко старався пробудити мій сонний розум. Якщо чесно, часом він доходив до абсурду.

І на мій превеликий подив, наша робота принесла свої плоди. За той семестр я тричі назвав ім'я вітру.

Першого разу я зупинив вітер на один довгий вдих, стоячи на Кам'яному мості серед ночі. Елодін був поряд і наставляв мене. Себто тицяв у мене батогом. Також я був босий і доволі напідпитку.

Другий раз стався несподівано, коли я вчився у Фоліантах. Поки я читав книжку з іллійської історії, повітря у просторій залі раптом зашепотіло до мене. Я послухав, як навчав Елодін, а тоді тихенько вимовив його ім'я. Так само тихенько непомітний вітер перетворився на помітний вітерець, заскочивши зненацька студентів і викликавши паніку в канцелярив.

За кілька хвилин ім'я стерлося з моєї пам'яті, та поки воно зберігалось, я достеменно знав: якщо забажаю, можу з однаковою легкістю здійснити бурю чи викликати грім. Мені мало бути достатньо самого знання. Та якби я із силою вимовив ім'я вітру в Архівах, Лоррен підвісив би мене за великі пальці над зовнішніми дверима.

Можливо, вам це не здається колосальними досягненнями в іменуванні, і, можливо, ви маєте рацію. Проте тієї весни я покликав вітер утретє, а Бог любить трійцю.

Розділ сто сорок сьомий

Борги

Позаяк у мене було чимало вільного часу, посередині семестру я орендував екіпаж, запряжений парою коней, і подався до Тарбієна, щоб трохи потішитися.

Я прямував туди весь відбирок, а більшу частину запалка ходив давно знайомими місцями й погашав давні борги: перед чижмарем, який був добрим до босого хлопця, перед шинкарем,

який окремими ночами дозволяв мені спати на своєму каміні, перед кравцем, якого я тероризував.

Деякі частини Надбережжя видавалися напрочуд знайомими, тоді як інших місць я геть не впізнавав. Це не надто мене дивувало. Таке жваве місто, як Тарбієн, постійно змінюється. Зате мене дивувала чудернацька ностальгія, яку викликало це місце, що було таким жорстоким до мене.

Мене не було там два роки. З практичної точки зору — ціле життя.

Відколи востаннє йшов дощ, минув цілий виток, і місто було сухе, як кістка. Ноги ста тисяч людей здимали хмару дрібного пилу, що наповнював міські вулиці. Він укривав мій одяг, ліз у волосся й очі, через що вони свербіли. Я старався не замислюватися про те, що здебільшого він складається з подрібненого кінського посліду, присмаченого різноманітною дохлою рибою, вугільним димом і сечею.

Якщо я дихав носом, мене вражав його запах. Але дихаючи ротом, я відчував його смак, а ще пил ліз мені в легені, через що я кашляв. Я не пам'ятав, щоб усе було аж так погано. Невже там завжди було так брудно? Невже там завжди аж так кепсько пахло?

Після півгодинного пошуку я таки знайшов вигорілу будівлю з підвалом унизу. Спустився сходами та пройшов довгим коридором до вогкої кімнати. Там досі перебував Трапіс, босоногий, у тій самій пошарпаній одежі, і доглядав своїх безнадійних дітей у холодній темряві під міськими вулицями.

Він упізнав мене. Не так, як упізнали б інші, не як молодого героя з історій. Трапіс не мав на таке часу. Він пам'ятав мене замурзаним, виголоднілим хлопчиною, що звалився з його сходів одного зимового вечора слабкий від жару й заплаканий. Можна сказати, що за це я полюбив його ще більше.

Я дав йому стільки грошей, скільки він погоджувався взяти: п'ять талантів. Намагався дати більше, та він відмовлявся. Казав, що завеликі витрати привернуть до нього недоречну увагу. Найбезпечніше йому та його дітям було, якщо їх ніхто не помічав.

Я схилився перед його мудрістю й решту дня допомагав йому. Накачував воду та приносив хліб. Хутенько оглянув дітей, а тоді сходив до аптеки та приніс кілька помічних речей.

Наостанок я подбав про самого Трапіса — принаймні такою мірою, якою дозволяв він сам. Натер його нещасні опухлі стопи камфорою й ньеньколистом, а тоді подарував йому тісні панчохи й гарні черевики, щоб він більше не мусив ходити босий у вогкому підвалі.

Коли день померкнув і обернувся на вечір, до підвалу почали сходитись обірані діти. Вони приходили в пошуках кусника їжі, тому що їм боліло або ж у надії на безпечне місце для сну. Усі вони глипали на мене з підозрою. Одяг у мене був новий і чистий. Мені там було не місце. Мені там не були раді.

Якби я залишився там, була би біда. Як мінімум моя присутність так збентежила б деяких із виголоднілих дітей, що вони не залишилися б на ніч. Тож я попрощався із Трапісом і пішов. Іноді єдине, що можна зробити, — це піти.

* * *

Оскільки в мене ще було кілька годин, перш ніж корчми почали б наповнюватись, я купив один аркуш кремового паперу для писання й конверт із важкого пергаменту того ж кольору. Вони були надзвичайно високоякісні, набагато кращі за все, що досі в мене було.

Далі я знайшов тиху кав'ярню й замовив гарячого шоколаду зі склянкою води. Розклав папір на столі й дістав із шейда перо та чорнило. Відтак написав елегантними плавними літерами:

Емброузе!

Дитина твоя. Ти знаєш, що це так, і я також знаю.

Боюся, рідні мене відіюраються. Якщо ти не поведешся як джентльмен і не виконаєш своїх зобов'язань, я піду до твого батька й розповім йому все.

Не випробовуй мене зараз, я налаштована рішучо.

Я не став підписувати листа якимось іменем — просто написав один ініціал, який міг бути як вигадливою «Р», так і невпевненою «Г».

Відтак, умочивши палець у склянку з водою, впустив кілька крапель на сторінку. Від них трохи розбух папір і злегка розмазалося чорнило, а тоді я їх витер. Вийшла гарна імітація сліз.

Наостанок я впустив іще одну важку краплю на ініціал у підписі, через що він став іще менш читабельним. Тепер ця літера також могла видатись «Ф», «Д» або «В». А може, й «Б». Правду кажучи, вона могла бути чим завгодно.

Я обережно склав папір, а тоді підійшов до однієї з ламп у залі й розтопив чималу порцію сургучу, щоб запечатати листа. На лицьовому боці конверта написав:

*Емброуз Оссел
Університет (дві милі на захід від Імрі)
Беленай-Баррен
Центр Союзу*

Я заплатив за свій напій і попрямував до Гуртоправської площі. Опинившись за якихось кілька вулиць від неї, зняв шейд і сховав його в дорожню торбу. Тоді впустив листа на землю й потупав по ньому, повозивши його ногою, а відтак підняв його та обтрусив.

Уже майже діставшись площі, я побачив останнє з того, що потребував.

— Здоров, — звернувся я до старого з бакенбардами, який сидів, притулившись спиною до будівлі. — Якщо дозволиш позичити в тебе капелюха, дам тобі пів гроша.

Старий зняв зачуханий капелюх і поглянув на нього. Голова під капелюхом виявилася дуже лисою й дуже блідою. Старий трохи мружився на надвечірньому сонці.

— Капелюха? У мене? — хрипко перепитав він. — За цілий гріш матимеш і його, і моє благословення, — він усміхнувся з надією, простягнувши худу руку, що трусилася.

Я дав йому гріш.

— Не потримаєш якусь хвилю? — передав йому конверт, а тоді обома руками насунув старий безформний капелюх собі на вуха. Поглянув у вітрину якоїсь крамнички неподалік, щоб упевнитися в тому, що моє руде волосся повністю під ним заховалося.

— Тобі личить, — зауважив старий і мокро кашлянув. Я забрав листа й оглянув брудні відбитки пальців, які він залишив.

Далі я швидко дістався Гуртоправської площі. Крокуючи між численних людей, що снували хто куди, трохи згорбився та примружив очі. За кілька хвилин моє вухо вловило характерний південно-вінтський акцент, і я підійшов до купки чоловіків, які вантажили на фургон лантухи з мішковини.

— Здоровенькі були, — озвався я, імітуючи такий самий акцент. — Народ, ви часом не до Імрі їдете?

Один із чоловіків підняв свій лантух на фургон і підійшов до мене, обтрушуючи руки.

— Проїздом там будемо, — сказав він. — Попутку шукаєш?

Я заперечно хитнув головою й дістав із дорожньої торби листа.

— У мене є лист, який тре туди завезти. Хтів сам його відвезти, та в мене завтра корабель відпливає. Купив його в моряка ще в Ганнері за цілий чвертьбіт, — пояснив я. — Він сам узяв його в якоїсь благородної дівулі за один біт, — я підморгнув. — Чув, вона дуже просила, щоб листа доставили за адресою.

— І ти заплатив чвертьбіт? — перепитав чоловік, уже хитаючи головою. — Оце так слабкий на голову. Хто ж заплатить стіки за листа?

— Хе, — відповів я й підняв один палець. — Ви ще не бачили, для кого він... — і продемонстрував йому.

Чолов'яга примружився.

— Оссел? — поволі проказав він, а тоді на його обличчі відбилосся впізнавання. — Тоїсь пацан барона Оссела?

Я самовдоволено кивнув.

— Найстарший власною персоною. Такий багатій, як він, має добряче заплатити за листа від своєї любаски. Мо, навіть цілий нобл.

Він придивився до листа і сторожко сказав:

— Мо, й так. Але диви. Тут же нічо не пише, крім як «Університет». Я там бував. Він чималий.

— А пацан барона Оссела не буде спати у бляшаній халупі, — сердито промовив я. — Спитай у когось, який там найшикарніший заклад, то там він і буде.

Чоловік кивнув самому собі, несвідомо потягнувшись однією рукою до гаманця.

— Я, мабуть, міг би й узяти його в тебе, — неохоче сказав. — Але тіки за чвертьбіт. Я ж однаково ризикую.

— Та зглянься! — жалюгідно запротестував я. — Я провіз його за вісімсот миль! Це шось та й стоє!

— Гаразд, — погодився він і витягнув із гаманця монети. — Тоді дам тобі три біти.

— Я хочу пів раунда, — буркнув я.

— Візьмеш три біти, — відказав чоловік і простягнув брудну руку.

Я вручив йому листа.

— Не забудь сказати йому, що це від благородної дами, — сказав, повернувшись, щоб піти. — Шмаркля грошовита. Скажу тобі от шо: здери з нього скіки зможеш.

Я покинув площу, а тоді розправив плечі та зняв капелюха. Витягнув шейд із дорожньої торби та з легкістю закутав у нього плечі. Я засвистав, а йдучи повз старого лисого жебрака, повернув йому капелюха й дав три біти на додачу.

* * *

Уперше почувши, які історії розповідають про мене в Університеті, я думав, що вони не ходитимуть довго. Думав, що вони раптово поширяться, а тоді так само швидко стихнуть, наче вогонь, що повністю спалив хмиз.

Але не так сталося, як гадалося. Оповідки про те, як Квоут рятував дівчат і ділив ліжко з Фелуріян, мішалися й перемежались із зернятками правди та абсурдними побрехеньками, які я розповсюдив, щоб зміцнити свою репутацію. Хмизу було

вдосталь, тож історії кружляли й ширилися, наче пожежа в куцах, яку підганяє сильний вітер.

Чесно кажучи, я не знав, веселитися мені варто чи тривожитися. Коли я приходив до Імрі, люди показували на мене пальцями й перешіптувалися. Моя скандальна слава розрослася так, що я просто не міг спокійно перетнути річку й нищечком послухати, що розповідають люди.

Зате Тарбієн був розташований за сорок миль звідти.

Покинувши Гуртоправську площу, я повернувся до кімнати, яку винайняв у одному з непоганих районів Тарбієна. У цій частині міста вітер з океану усував сморід і пил, тож повітря здавалося прохолодним і чистим. Я наказав принести води для купання і в пориві марнотратства, від якого мені молодшому пішла б обертом голова, заплатив три гроші за те, щоб носій відніс мій одяг до найближчої шалдійської пральні.

А тоді, знову чистий і з приємним запахом, спустився до пивниці.

Шинок я добирав ретельно. Він був не розкішний, але й не сумнівний. Пивниця мала низьку стелю та інтимну атмосферу. Заклад стояв на розі двох найпопулярніших доріг Тарбієна, і я бачив, як шалдійські торговці спілкуються з іллійськими моряками й вінтськими фургонниками. Ідеальне місце для історій.

Невдовзі я вже припишкнув у кінці шинкваса, слухаючи, як убив Чорного Звіра Требона. Я був приголомшений. Насправді я вбив у Требоні ошалілого дракуса, та Ніна, завітавши до мене рік тому, не знала мого імені. Моя репутація, зростаючи, якимось робом промайнула через містечко Требон і забрала із собою ту історію.

Там, біля шинкваса, я дізнався багато чого. Судячи з усього, мені належить перстень із бурштину, здатний підбивати під мою волю демонів. Я можу пити цілу ніч і не зіткнутися з жодними негативними наслідками. Замки відчиняються від найлегшого мого дотику, а ще я маю плащ, повністю виготовлений із павутиння й тіней.

Тоді я також уперше почув, як хтось називає мене Квоутом Таємничим. Вочевидь, це назвисько було не нове. Почувши

його, купка чоловіків, які слухали ту історію, просто схвально кивнула.

Я дізнався, що Квоут Таємничий знає слово, здатне зупинити стріли в повітрі. Кров у Квоута Таємничого йде лише тоді, як його ріже ніж, виготовлений із незагартованого чавуну.

Юний клерк наближався до драматичного завершення історії, і мені було по-справжньому цікаво, як я зупиню демонічне чудисько, якщо мій перстень розтрощений, а плащ із тіней майже повністю згорів. Але щойно я вдерся у требонську церкву, розтрошивши її двері чарівним словом і одним-єдиним ударом голою рукою, розчахнулися двері до шинку, перелякавши всіх сильним ударом об стіну.

На порозі стояла молода пара. Жінка була молода і прекрасна, темноволося й темноока. Чоловік — пишно вбраний і блідий від панічного жаху.

— Не знаю, в чім річ! — крикнув він, ошаліло роззираючись довкола. — Ми просто йшли, а тоді вона перестала дихати!

Я опинився поряд із нею, перш ніж хтось іще в залі встиг підвестися. Жінка мало не повалилася на вільну лаву, а її супровідник навис над нею. Вона притиснула одну руку до грудей, тимчасом як друга кволо відштовхувала його. Чоловік не зважав на це і тримався близько до жінки, говорячи тихим напологливим голосом. Вона продовжувала відповзати від нього, доки не опинилася на краю лави.

Я енергійно відштовхнув його.

— Здається, дама зараз хоче відпочити від вас.

— Хто ви? — пронизливим голосом запитав чоловік. — Ви лікар? Хто ця людина? Хто-небудь, негайно приведіть лікаря! — він спробував відштовхнути мене ліктем.

— Ти! — показав я на великого моряка, що сидів за столиком. — Візьми цього чоловіка й постав його отуди, — голос у мене був різкий, як удар батога, і моряк підскочив на ноги, взяв молодого джентльмена за карк і обережно відтягнув його геть.

Я знову повернувся до жінки й побачив, як розтулились її ідеальні уста. Вона напружилася і втягнула в себе повітря — ледь-

ледь, із хрипінням. Очі в неї були ошалілі й мокрі від страху. Я наблизився до неї й заговорив якомога лагіднішим тоном:

— У тебе все буде гаразд. Усе добре, — заспокоював я її. — Поглянь мені в очі.

Погляд жінки уп'явся мені у вічі, а тоді її очі округлилися: вона впізнала мене й зачудувалася.

— Я просто прошу тебе: дихай заради мене, — я приклав одну руку до її напружених грудей. Шкіра в неї була рум'яна й гаряча. Серце тьохкало, мов налякана пташка. Я приклав другу руку до її обличчя. Зазирнув углиб її очей. Вони були подібні до темних ставків.

Я нахилився так близько, що міг її поцілувати. Вона пахла квіткою селасу, зеленою травою, дорожнім пилом. Я відчував, як вона силкується дихати. Послухав. Заплющив очі. Уловив ледь чутне ім'я.

Я вимовив його тихо, але так близько, що аж торкнувся її губ. Я вимовив його неголосно, але так близько, що його звук переплівся з її волоссям. Я вимовив його суворо, твердо, похмуро, солодко...

Стрімкий вдих. Я розплющив очі. У залі було так спокійно, що я почув її другий вдих — стрімкий, відчайдушний, оксамитовий. І розслабився.

Вона поклала руку мені на долоню й собі на серце.

— Я просто прошу тебе: дихай заради мене, — повторила вона. — Сім слів.

— Так, — підтвердив я.

— Мій герой, — сказала Денна, а тоді повільно, усміхнено вдихнула.

* * *

— То була велика чудасія, — почув я голос моряка по той бік зали. — У його голосі щось було. Клянуся всією сіллю в собі, сам відчув себе лялькою, яку смикають за ниточки.

Я слухав не надто уважно. Либонь, матрос просто вмів підскочити, коли йому наказував це зробити досить владний голос.

Однак казати це йому було безглуздо. Моє дійство з Денною в поєднанні з яскравим волоссям і темним плащем виказало в мені Квоута. Отже, це була магія, хай що я міг про це сказати. А я був не проти. Те, що я зробив того вечора, було варте однієї-двох історій.

Люди впізнали мене, тож стежили за нами, але не підходили дуже близько. Шляхетний друг Денни пішов, перш ніж ми додумалися його пошукати, тож ми вдвох насолоджувалися певним усамітненням у своєму маленькому куточку пивниці.

— Я мала би знати, що натраплю на тебе тут, — сказала вона. — Ти завжди там, де я найменше очікую тебе знайти. Невже ти нарешті полишив Університет?

Я хитнув головою.

— Вирішив прогуляти кілька днів.

— Скоро вертаєшся?

— Узагалі-то, завтра. Орендував екіпаж.

Вона всміхнулася.

— Не хочеш товариства?

Я відверто поглянув на неї.

— Відповідь має бути тобі відома.

Денна злегка зашарілася й відвела очі.

— Мабуть, так.

Коли вона опустила погляд, її волосся посипалося водопадом із пліч, обрививши личко. Воно мало теплий насичений запах сонячного проміння й сидру.

— Твоє волосся, — сказав я. — Прекрасне.

У відповідь Денна, як не дивно, зашарілася ще сильніше й замотала головою, не підводячи на мене погляду.

— То он до чого ми дійшли, коли минуло стільки часу? — промовила вона й хутко позирнула на мене. — До лестощів?

Тепер настала моя черга знічуватись, і я почав затинатися:

— Я... Я не... Ну, тобто я... — я вдихнув, а тоді простягнув руку й легенько торкнувся тонкої вигадливої кіски, що наполовину сховалася в її волосся. — Твоя кіска, — уточнив я. — Вона майже каже «прекрасне».

Вуста Денни склалися в ідеальне здивоване «о», і вона присоромлено піднесла одну руку до волосся.

— Ти можеш її прочитати? — вимовила вона так, ніби не вірила власним вухам. На її обличчі відобразилася дрібка жажу. — Тейлу милосердний, є хоч щось таке, чого ти не знаєш?

— Я вивчав іллійську, — пояснив я. — Принаймні намагався. Тут шість пасом, а не чотири, проте вона дуже схожа на розповідний вузол, чи не так?

— Дуже схожа? — повторила Денна. — Та збіса більше, ніж дуже схожа, — її пальці смикнули за відрізок блакитної нитки на кінці кіски. — Зараз навіть іллійці майже не знають іллійської, — мовила вона собі під носа, явно роздратована.

— Знання в мене нікудишні, — уточнив я. — Я просто знаю деякі слова.

— Та й навіть ті, хто нею розмовляє, не морочаться з вузлами, — вона скосила на мене сердитий погляд. — І читати їх треба пальцями, а не дивлячись на них.

— Я здебільшого мусив учитися, роздивляючись малюнки у книжках, — пояснив я.

Денна нарешті розв'язала блакитну нитку й заходила розплітати косу, пригладжуючи пасма швидкими пальцями.

— Не треба було це робити, — сказав я. — Раніше мені подобалося більше.

— Та в цьому ж і суть, хіба ні? — Денна підвела погляд на мене й гордо задерла підборіддя, розтрушуючи волосся. — Отак. Що думаєш тепер?

— Думаю, що мені вже лячно робити тобі компліменти, — сказав я, не зовсім розуміючи, що зробив не так.

Її настрій трохи пом'якшився, роздратування вщухло.

— Це просто ніяково. Я ніколи не очікувала, що хтось зуміє її прочитати. Як ти почувався б, якби хтось побачив тебе з табличкою, на якій був би напис: «Я блискучий і прекрасний»?

Запала тиша. Поки вона не встигла стати ніяковою, я сказав:

— Я відвертаю тебе від якихось справ, які не терплять?

— Хіба що від спілкування зі сквайром Страготою, — Денна зневажливо показала рукою туди, де був її супровідник-утікач.

— Він був нетерплячий? — я відповів напівусмішкою та здійняв брову.

— Усі чоловіки так чи інакше нетерплячі, — промовила вона з удаваною строгістю.

— Отже, вони досі тримаються за свою книгу?

Деннине личко стало сумним, і вона зітхнула.

— Колись я сподівалася, що з віком вони махатимуть рукою на книгу. А натомість довідалася, що вони просто перегортають сторінку. — Вона підняла долоню, виставляючи двійко перснів. — Тепер замість руж вони дають золото, щоб дух свій витягнуть з болота.

— Принаймні чоловіки, які тобі докучають, мають гроші, — спробував я її втішити.

— Кому потрібні докучливі чоловіки? — зауважила Денна. — Байдуже, чесно вони збагатилися чи ні.

Я заспокійливо поклав долоню їй на руку.

— Я раджу цим горе-мисливцям простити: як бачать вони, що тебе не зловити, то хочеться їм тебе підкупити.

Денна захоплено поаплодувала.

— Благання про милосердя до ворогів!

— Я просто звертаю увагу на те, що ти сама не від того, щоб дарувати подарунки, — відповів я. — І знаю це сам.

Її очі посуворішали, і вона захитала головою.

— Є велика різниця між подарунком, піднесеним просто так, і подарунком, який має прив'язати тебе до чоловіка.

— У цьому є частка правди, — визнав я. — Із золота зробити ланцюг так само легко, як із заліза. Та все ж важко поставити чоловікові на карб бажання тебе прикрасити.

— Так, важко, — відповіла вона з усмішкою, що одночасно була іронічною та стомленою. — І часто-густо вони без прикрас висловлюють доволі негречні пропозиції, — вона поглянула на мене. — А що ти? Ти хотів би, щоб я була прикрашена чи ходила без прикрас?

— Я над цим замислювався, — промовив я з потаємною усмішкою, знаючи, що надійно сховав її перстень у своїй кімнаті в Анкера. Я демонстративно оглянув Денну. — І те, й те

має свої переваги, але золото не для тебе. Ти надто яскрава, щоб тебе полірувати.

Денна взяла мене за передпліччя та стиснула його, обдарувавши мене люблячою усмішкою.

— Ох, мій Квоуте. Я за тобою скучила. Одна з двох причин, чому я повернулася до цього куточка світу, — це надія знайти тебе, — вона підвелася та простягнула мені руку. — Ну ж бо, забери мене від усього цього.

Розділ сто сорок восьмий

Історії каменів

Під час тривалої поїздки назад до Імрі ми з Денною говорили про сотню різних дрібниць. Вона розказувала мені про міста, які бачила: Тінуе, Вартерет, Анденіван. Я розповів їй про Адемре й показав кілька слів жестової мови.

Вона подразнила мене через те, як зростала моя слава, а я розповів їй правду, що ховається за історіями. Розповів, як зійшли нанівець стосунки з мейром, і вона належно розлютилася за мене.

Але багато чого ми не обговорювали. Ніхто з нас не згадував, як ми розстались у Северені. Я не знав, чи пішла вона сердита після нашої суперечки, чи, може, думала, ніби я її покинув. Будь-яке запитання здавалося небезпечним. Така дискусія в найкращому разі була б незручною. А в найгіршому заново розпалила б нашу попередню суперечку, чого я відчайдушно прагнув уникнути.

Денна мала із собою арфу, а також велику дорожню скриню. Її пісня, як я здогадувався, була завершена, і Денна, найпевніше, її виконувала. Мене бентежило те, що вона гратиме пісню в Імрі, де безліч співців і менестрелів почують її й рознесуть по всьому світу.

Попри це я не сказав нічого. Знав, що ця розмова буде важка, і мусив ретельно обирати для неї час.

Також я не згадував про Денниного покровителя, хоча те, що сказало Ктей, не йшло мені з голови. Я нескінченно про це думав. Снів про це.

Ще однією темою, якої ми не обговорювали, була Фелуріян. Хай скільки Денна жартувала про те, що я рятував бандитів і убивав незайманих дівчат, вона жодного разу не згадала про Фелуріян. Найпевніше, вона чула пісню, яку я написав, оскільки та була незмірно популярніша за інші історії, які Денна, судячи з усього, дуже добре знала. Однак вона ніколи про це не говорила, а я був не такий дурний, щоб заговорити про це самотужки.

Тож дорогою багато чого залишалось неказаним. Поки дорога все підсакувала під колесами екіпажу, в повітрі між нами зростало напруження. У нашій розмові траплялися прогалини й перерви, тиша, що занадто розтягувалася, тиша, що була коротка, та водночас страхотливо глибока.

Застрягнувши посеред однієї з цих тиш, ми таки прибули до Імрі. Я висадив Денну біля «Голови кабана», де вона планувала оселитися. Допоміг їй занести скриню нагору, але там тиша була навіть глибша. Тож я квапливо обігнув цю тишу, лагідно попрощався з нею та й утік, навіть не поцілувавши їй руки.

* * *

Тієї ночі я думав про десять тисяч речей, які міг би їй сказати. Лежав без сну, витріщившись на стелю, і не міг заснути до глибокої, пізньої ночі.

Прокинувся я рано, почувуючись стривоженим і збентеженим. Поснідав із Сіммоном і Фелою, а відтак подався на просунуту симпатію, на якій Фентон спритно виграв у мене три дуелі поспіль і вперше, відколи я повернувся до Університету, потрапив на перше місце.

Не маючи інших занять, я скупався та витратив не одну довгу хвилину на порпання в одязі, а тоді нарешті зупинився на простій сорочці й зеленому жилеті, який, за словами Фели, підкреслював зелень моїх очей. Я зробив зі свого шейда

коротеньку накидку, а тоді вирішив не йти в ній. Не хотів, щоб Денна думала про Фелуріян, коли я до неї завітаю.

Наостанок я сховав Деннин перстень у кишені жилета й подався через річку до Імрі.

Опинившись біля «Голови кабана», я навіть не встиг торкнутися ручки дверей: Денна відчинила їх і вийшла на вулицю, вручивши мені кошик для пікніка.

Я був неабияк здивований.

— Звідки ти знала?..

Вона була вбрана у блідо-блакитну сукню, що підкреслювала її красу, і привабливо всміхнулася, взявши мене по під руку.

— Жіноча інтуїція.

— А... — вимовив я, намагаючись зобразити голосом мудрість. Близькість Денни мало не завдавала болю. Тепло її руки на моєму передпліччі, її запах, схожий на зелене листя й повітря перед літньою бурею. — Може, ти ще й знаєш, куди ми прямуємо?

— Знаю лише, що ти мене туди відведеш, — говорячи, вона повернулася в мій бік, і я відчув її дихання на своїй шії збоку. — З радістю довіряюся тобі.

Я повернувся до Денни, думаючи вимовити один із тих до тепів, до яких додумався за попередню ніч. Але коли я зустрівся з нею поглядом, мені начисто відібрало мову. Я загубився в зачудуванні, навіть не знаю, як надовго. Одну довгу мить я цілковито належав їй...

Денна засміялася й вирвала мене зі мрій, які затягнулися чи то на секунду, чи то на хвилину. Ми вибралися з міста, розмовляючи так невимушено, ніби між нами ніколи не було нічого, крім сонячного світла й весняного повітря.

Я відвів її до місця, яке знайшов тієї ж весни, маленької долини, прикритої спинами дерев. Повз сірокамінь, який лежав на землі боком, звивався струмок, а на полі яскравих маргариток, які тягнули личка до неба, сяяло сонце.

Коли ми подолали гребінь, Денна аж подих затамувала, уздрівши килим із маргариток, який відкрився перед нею.

— Я довго чекав на можливість показати цим квітам, яка ти гарна, — сказав я.

Це принесло мені завязті обійми й поцілунок, який обпалив шоку. І те, й те завершилося, перш ніж я зрозумів, що це почалося. Задумливий і усміхнений, я першим пішов між маргариток до сірокамня біля струмка.

Я зняв черевики та шкарпетки. Денна скинула взуття й підв'язала спідниці, а тоді побігла до середини струмка, доки вода не опинилася вище її колін.

— Ти знаєш таємницю каменів? — запитала Денна, сягнувши у воду. Поділ її сукні занурився у струмок, але це її, схоже, не турбувало.

— Що то за таємниця?

Вона підняла з дна струмка гладенький темний камінець і простягнула мені.

— Підійди й поглянь.

Я закінчив закасувати холоші й подався у воду. Денна продемонструвала мокрющий камінь.

— Якщо потримати його в руці й послухати... — вона так і зробила, заплющивши очі. Одну довгу мить простояла нерухомо, звівши обличчя вгору, наче квітка.

Мене тягнуло її поцілувати, але я цьому опирався.

Урешті вона розплющила темні очі. Вони мені всміхалися.

— Якщо прислухатися досить добре, він розкаже історію.

— Яку історію він розказав тобі? — запитав я.

— Був собі хлопчина, який прийшов до води, — почала Денна. — А це історія про дівчину, яка прийшла до води разом із хлопцем. Вони розмовляли, а хлопець кидався камінням так, ніби відганяв його від себе. Дівчина каміння не мала, тож хлопчина дав їй трохи свого. Потім вона віддала хлопцеві себе, а він кинув її, наче камінь, не дбаючи про те, що вона може відчуті при падінні.

Я зтих на мить, не знаючи напевне, чи закінчила вона.

— Отже, це сумний камінь?

Вона поцілувала камінець і впустила його, а тоді подивилась, як він осідає на пісок.

— Ні, не сумний. Але одного разу його кинули. Він знає, як воно — рухатися. Йому важко залишатися таким, якими є більшість каменів. Часом він пристає на пропозицію води й пересувається, — вона підвела погляд на мене й безневинно всміхнулася. — Рухаючись, він думає про хлопця.

Я не знав, як сприймати цю історію, тому спробував змінити тему.

— Як ти навчилася слухати камені?

— Дивовижно, що можна почути, якщо тільки виділити час на слухання, — вона показала жестом на завалене камінням дно струмка. — Спробуй. Ніколи не знаєш, що можна почути.

Не знаючи напевне, в яку гру Денна грала, я роззирнувся в пошуках каменя, а тоді закасав рукав сорочки й сягнув у воду.

— Послухай, — серйозно підказала вона.

Завдяки Елодіновій науці я був вельми терпимий до абсурдного. Я підніс камінець до вуха й заплющив очі. Замислився, чи не вдати, ніби я чую історію.

А тоді опинився у воді, змок як хлющ і заплювався. Я плювався й силкувався зіп'ятися на ноги, тимчасом як Денна сміялася так сильно, що зігнулася навпіл, ледве тримаючись на ногах.

Я наблизився до неї, та вона відскочила з тоненьким зойком, після якого розсміялася ще сильніше. Тож я втримався від гонитви й демонстративно стер воду з обличчя та рук.

— Так легко здаєшся? — подразнилася вона. — Так раптово згас?

Я опустив руку у воду.

— Сподівався знову знайти свій камінь, — відповів, удаючи, ніби шукаю його.

Денна засміялася, хитаючи головою.

— Мене так просто не приманити.

— Серйозно, — відповів я. — Я хотів почути кінець його історії.

— Яка там була історія? — глузливо запитала вона, не наближаючись ані на крок.

— Історія про дівчину, яка знушалася з могутнього арканіста, — сказав я. — Вона кепкувала й насміхалася з нього.

Сміялася з нього з відвертим презирством. Він зламав у струмку її, та віршем заспокоїв страх. Вона ж не береглася з ним і залишилася у сльозах.

Я всміхнувся їй і витягнув руку з води.

Щойно Денна повернулася, її вдарило хвилею. Вона була Денні лише по пояс, але цього було достатньо, щоб позбавити її рівноваги. Вона пішла під воду у вихорі із сукні, волосся й бульбашок.

Її принесло течією до мене, і я, сміючись, допоміг їй підвестися.

Денна виринула на поверхню в такому вигляді, ніби три дні як потонула.

— Як негарно! — обурено заплювалася вона. — Негарно!

— Не згоден, — відповів я. — Ти найгарніша водна діва, яку я сподіваюся сьогодні побачити.

Вона плюснула на мене водою.

— Лести скільки заманеться, та Бог свідок. Ти змахлював. Я вдалася до чесних хитрощів.

Тут вона спробувала затягнути мене під воду, проте я був до цього готовий. Ми поборювалися, доки не відчули, що приємно засапалися. Лише тоді до мене дійшло, яка вона близька до мене. Яка прекрасна. Як мало нас, схоже, розділяє мокрий одяг.

Денна, вочевидь, усвідомила це тоді ж, і ми трохи віддалились одне від одного, неначе раптом засоромившись. Заворухився вітер, нагадуючи нам, які ми мокрі. Денна безтурботно поскакала до берега й, не вагаючись ані секунди, зняла із себе сукню й закинула її на сірокамін'я сушитися. Під сукнею на ній була біла сорочка, що прилипла до її тіла, коли Денна повернулася у воду. Ідучи повз мене, Денна грайливо мене штовхнула, а тоді виповзла на гладеньку чорну брилу, що лежала напівзанурена ближче до середини струмка.

Це був ідеальний камінь для загоряння, гладенький базальт, темний, як Денніні очі. Білизна її шкіри й надміру відвертої сорочки різко контрастували з ним, такі яскраві, що на них важко було дивитися. Вона лягла на спину й розкинула

волосся, щоб обсохло. Його мокрість виділилася на тлі каменя візерунком, у якому читалось ім'я вітру. Денна заплющила очі й підставила лице сонцю. Вона була така вродлива, так бездоганно розслабилася, що до неї не дорівнялася б сама Фелуріян.

Я теж попрямував до берега і зняв із себе промоклі сорочку й жилет. Довелося задовольнитися мокрими штанами, позаяк я не мав жодної іншої одежини.

— Що тобі каже цей камінь? — запитав я, щоб заповнити тишу, розклавши свою сорочку на сірокамені поряд із сукнею Денни.

Денна провела однією рукою по гладенькій поверхні каменя й заговорила, не розплющуючи очей:

— Цей каже мені, як воно — жити у воді, але не бути рибою, — вона потягнулася, мов кішка. — Будь ласка, принеси сюди кошик.

Я взяв його і побрів до Денни, рухаючись поволі, щоб не бризкатися. Вона лежала бездоганна та спокійна, неначе заснула. Однак її уста у мене на очах вигнулися в усмішці.

— Ти тихий, — зауважила Денна. — Але я за запахом розумію, що ти стоїш поряд.

— Сподіваюся, він не поганий.

Вона злегка мотнула головою, так і не розплющивши очей.

— Ти пахнеш засушеними квітами. Чудними прянощами, які тліють і от-от запалають.

— А ще я, гадаю, пахну річковою водою.

Вона потягнулася знов і невимушено всміхнулася, демонструючи бездоганну білизну зубів, бездоганну рожевість губ. Трохи змінила положення на камені. Можна було подумати, ніби вона звільняє місце для мене. Можна було подумати. Я замислився, чи не приєднатися до неї. Каменя було достатньо для двох людей, готових лежати поряд...

— Так, — сказала Денна.

— Що — «так»? — запитав я.

— Це відповідь на твоє запитання, — пояснила вона й нахилила обличчя в мій бік, так і не розплющивши очей. — Зараз

ти поставиш мені запитання, — трохи посунулася на камені. — Відповідь на нього — «так».

І як це треба було сприймати? Чого просити? Цілунку? Чогось більшого? Чого просити вже занадто? Чи не випробування це? Я знав, що, попросивши забагато, лише відлякаю її.

— Я тут думав, чи не зволиш ти трішки посунутися, — лагідно промовив я.

— Так, — вона посунулася знову, звільняючи більше місця поряд із собою. А тоді розплющила очі й вирячила їх, побачивши, як я стою над нею без сорочки. Позирнула вниз і розслабилася, побачивши мої штани.

Я засміявся, проте, зауваживши її шокований вигляд і вирячені очі, знову насторожився. Поставив кошик на місце, яке думав зайняти сам.

— І про що ж ви думали, моя пані?

Денна трохи зашарілася, зніжковівши.

— Не думала, що ти з тих, хто приносить дівчині обід, бігаючи без нічого, — злегка стенула плечима, поглянула на кошик і на мене. — Але мені ти таким подобаєшся. Мій власний, оголений до пояса раб, — знову заплющила очі. — Погодуй мене полуницями.

Я радо послухався, і так ми провели другу половину дня.

* * *

Обід уже давно закінчився, а сонце нас висушило. Я вперше від нашої суперечки в Северені відчув, що в нас усе гаразд. Тиша вже не лежала довкола нас ямами на дорозі. Я знав, що достатньо було просто терпляче зачекати, доки напруження не зникне.

Поки день поволі минав, я зрозумів, що настав слушний час, щоб порушити тему, яку я так довго не дозволяв собі зачіпати. Я бачив тьмяну зелень старих синців на передпліччях Денни, залишки рельєфного рубця в неї на спині. На нозі вище коліна в неї був шрам, досить свіжий, щоб червоніти крізь білу сорочку.

Достатньо було просто запитати про них. Якщо сформулювати все обережно, вона визнає, що дістала це від покровителя.

А далі її буде просто розговорити. Переконати, що вона заслуговує на краще. Що жодні його пропозиції для неї не варті цього насильства.

І я вперше в житті мав змогу запропонувати їй вихід. З акредитивом від Алверона й роботою у Промислі гроші ніколи не будуть для мене проблемою. Вперше в житті я був заможний. Міг допомогти їй утекти...

— Що трапилося з твоєю спиною? — тихо запитала Денна, втрутившись у потік моїх думок. Вона досі напівлежала на своєму камені, тимчасом як я спирався на нього, зануривши ноги у воду.

— Що? — перепитав я, несвідомо повернувшись і описавши дурнувате півколо.

— У тебе шрами по всій спині, — лагідно пояснила Денна. Я відчув, як одна її холодна рука торкнулася моєї нагрітої сонцем шкіри, проводячи по ній лінію. — Я спершу й не здогадалася, що то шрами. Вони гарні, — провела ще одну лінію вниз по моїй спині. — Неначе якась велетенська дитина прийняла тебе за папірець і потренувалася писати на тобі літери срібним пером.

Денна прибрала руку, і я повернувся до неї обличчям.

— Звідки вони в тебе взялися? — запитала вона.

— Я напорівся на неприємності в Університеті, — дещо розгублено промовив я.

— Тебе відшмагали? — сказала вона, не вірячи власним вухам.

— Двічі, — відповів я.

— І ти досі там? — запитала Денна таким тоном, ніби досі не могла в це повірити. — Після того як із тобою зробили таке?

Я знизав плечима і сказав:

— На світі є й дещо гірше за шмагання. Того, чого навчають тут, я не можу навчитися більше ніде. Коли я чогось хочу, знадобиться щось більше, ніж трохи крові, щоб...

І лише тоді до мене дійшло, що я кажу. Мене шмагали майстри. Її бив покровитель. І ми обоє залишалися з ними. Як я міг переконати її, що моя ситуація інакша? Як я міг умовити її піти?

Денна з цікавістю поглянула на мене, схиливши голову набік.

— Що буває, коли ти чогось хочеш?

Я знизав плечима.

— Просто хотів сказати, що мене нелегко віднадити.

— Чула таке про тебе, — відповіла Денна, багатозначно позирнувши на мене. — Багато дівчат у Імрі кажуть, що тебе набагато легше знайти, — вона сіла й почала сунутися до краю каменя. Поки вона рухалася, її біла сорочка скручувалася й поступово задиралася на ногах.

Я вже надумав сказати дещо про її шрам, сподіваючись, що ще можна буде завести розмову про її покровителя, аж раптом помітив, що Денна припинила рухатись і стежить за мною, поки я витріщаюся на її голі ноги.

— Що саме вони кажуть? — запитав я — не з цікавості, а радше просто так, аби не мовчки.

Вона знизала плечима.

— Дехто вважає, що ти намагаєшся переполовинити жіноче населення Імрі, — трохи наблизилася до краю каменя. Її сорочка посунулася, відвертаючи увагу.

— Слово «переполовинити» вказує на кожну другу, — сказав я, намагаючись обернути все на жарг. — Це трохи зависка планка навіть для мене.

— Це дуже заспокоює, — сказала Денна. — Чи всім їм ти пропонуєш п... — вона тихенько охнула, з'їхавши з каменя, та зупинилася тієї ж миті, коли я потягнувся, щоб їй допомогти.

— Що пропоную? — запитав я.

— Троянди, йолопе, — різко відповіла вона. — Чи цю сторінку ти вже перегорнув?

— Хочеш понесу тебе? — спитав я.

— Так, — погодилася вона.

Але не встиг я до неї потягнутись, як Денна остаточно з'їхала у воду. І поки вона їхала, її сорочка непристойно високо зібралася. Вода дійшла Денні до коліна, зовсім трохи намочивши полу сорочки.

Ми повернулися до сірокамня й мовчки натягнули на себе вже висохлий одяг. Денна занепокоїлася через мокрість на полі сорочки.

— А знаєш, я міг би тебе понести, — тихо сказав я.

Денна притиснула долоню тильним боком до лоба.

— І знову сім слів, я млію! — почала обмахуватися другою рукою. — І що тут робити?

— Кохати мене.

Я хотів вимовити це найлегковажнішим тоном, на який був здатен. Подражнитись. Обернути це на жарт. Але припустився помилки: заговоривши, поглянув у її очі. Вони відвернули мою увагу, і слова, зірвавшись із моїх вуст, прозвучали геть не так, як я хотів.

Одну скороминушу мить Денна вдивлялася мені в очі із зосередженою ніжністю. А тоді один кутик її рота вигнувся в сумовитому усміху.

— О ні, — промовила вона. — Ця пастка не для мене. Я не буду однією з багатьох.

Я зціпив зуби, опинившись десь між спантеличенням, зняковінням і страхом. Я був надто зухвалий і напартачив, як завжди й боявся. І коли тільки я перестав контролювати розмову?

— Прошу? — перепитав дурнувато.

— Дарма просиш, — Денна поправила на собі одяг, рухаючись незвично скуто, і провела долонями крізь волосся, а тоді заплела його в товсту косу. Її пальці сплели окремі пасма до купи, і якусь мить я міг чітко прочитати: «Не говори до мене».

Може, я й тугодум, але навіть я можу прочитати такий очевидний знак. Я стулив рота, притримавши наступну репліку при собі.

Тут Денна побачила, як я роздивляюсь її волосся, і присоромлено прибрала руки, не зав'язавши коси. Її волосся швидко розкрутилося й вільно попадало довкола пліч. Вона витягнула руки перед собою й почала нервово крутити один зі своїх перснів.

— Секунду, — промовив я. — Мало не забув, — сягнув у внутрішню кишеню жилета. — У мене є для тебе подарунок.

Коли Денна поглянула на мою простягнуту руку, її вуста стиснулися в тонку риску.

— І ти туди ж? — запитала вона. — Чесне слово, думала, що ти інакший.

— Сподіваюся, що так і є, — сказав я й розкрив долоню. Я начистив його, і від граней блідо-блакитного камінця відбилося сонце.

— О! — Денна мимоволі піднесла руки до рота, а в її очах раптом забриніли сльози. — Невже справді? — потягнулася до персня обома руками.

— Так, — підтвердив я.

Вона покрутила його в руках, а тоді зняла один з інших перснів і насунула його на палець.

— Так, — зачудовано сказала вона, і таки пролилося кілька сльозинок. — Як ти тільки?..

— Добув його в Емброуза, — пояснив я.

— О, — сказала Денна. Вона переступила з ноги на ногу, і я відчув, як між нами знову виросла тиша.

— Це було не дуже клопітно, — додав я. — Шкода тільки, що так довго.

— Вічно дякуватиму тобі за це, — Денна потягнулася й узялася обома руками за мою руку.

Здавалося б, це мало допомогти. Подарунок і зчеплені руки мали б виправити наші стосунки. Однак тиша вже повернулася, сильніша, ніж раніше. Така густа, що її можна було намазати на хліб і їсти. Буває така тиша, яку не відігнати навіть словам. А Денна, хоч і торкалася моєї руки, не трималася за неї. Це надзвичайно різні речі.

Денна поглянула на небо й зауважила:

— Погода змінюється. Мабуть, варто повернутися, доки не пішов дощ.

Я кивнув, і ми подалися геть. Поки ми йшли, поле позаду нас затінили хмари.

Розділ сто сорок дев'ятий

Пов'язані долі

В «У Анкера» не було нікого, крім Сіма й Фели, які сиділи за одним із задніх столиків. Я подався до них і вмовився спиною до стіни.

— То що? — запитав Сім, коли я сів і згорбився. — Як усе минуло вчора?

Я зігнував це запитання: правду кажучи, не хотілося про це говорити.

— А що було вчора? — поцікавилася Фела.

— Він провів день із Денною, — підказав Сім. — *Цілий* день.

Я знизав плечима.

Сімова енергійність трохи згасла.

— Не дуже добре? — обережно запитав він.

— Не надто добре, — сказав я. Поглянув за шинквас, повернув увагу Лорел і жестом попросив у неї того, що було в казанку.

— Цікавить погляд дами? — лагідно запитала Фела.

— Влаштує і твій.

Сіммон розреготався, а Фела скорчила гримасу.

— І попри це я тобі допоможу, — сказала вона. — Розкажи все тітоньці Фелі.

Тож я й розповів їй усе в загальних рисах. Щиро постарався змалювати ситуацію, та, здавалося, суть проблеми було неможливо пояснити. Коли я намагався виразити її словами, виходила якась дурня.

— На цьому все, — промовив я, потупцявши кілька хвилин довкола теми. — Чи принаймні мені досить про це балакати. Ніщо на світі не збиває мене з пантелику так, як вона, — я потермосив пальцем скабку на поверхні столика. — Не терплю, коли нічого не розумію.

Лорел принесла мені теплого хліба й миску картопляного супу.

— Щось іще? — запитала.

— Мені досить, дякую, — я всміхнувся їй, а тоді помилувався видом на неї ззаду, коли Лорел знову попрямувала до шинкваса.

— Ну, гаразд, — діловито промовила Фела. — Почнімо з твоїх плюсів. Ти чарівний, гарний із себе й бездоганно гречний із жінками.

Сім засміявся.

— Хіба ти не бачила, як він шойно дивився на Лорел? Він найбільший розпусник на світі. Дивиться на стількох жінок, що я не зміг би так, навіть якби мав дві голови на шиях, що крутилися б, наче совині.

— Є таке, — визнав я.

— Є погляди, а є *погляди*, — сказала Сіммонові Фела. — У деяких чоловіків погляди масні. Від них хочеться помитися. А в деяких приємні. Ці дають знати, що ти вродлива, — вона неухважно провела рукою крізь волосся.

— Тобі не треба про це нагадувати, — подав голос Сіммон.

— Усім треба нагадувати, — запевнила вона. — Але з Квоутом усе інакше. Він ставиться до цього дуже серйозно. Коли він дивиться на тебе, видно, що на тобі зосереджена вся його увага, — помітивши моє зніяковіле лице, Фела розсміялася. — Це одна з твоїх рис, які я вподобала, коли ми познайомилися.

Сіммон спохмурнів, а я постарався набути максимально безневинного вигляду.

— Однак відколи ти повернувся, це відчувається майже фізично, — продовжила Фела. — Тепер, коли ти дивишся на мене, у твоїх очах щось коїться. Щось таке, що повністю складається із солодких фруктів, тіней і світла ламп. Щось дике, таке, від чого тікають діви-феї під фіалковим небом. Правду кажучи, це щось страшне. Мені подобається, — на останніх словах вона трохи зіщулилася з хуліганським блиском в очах.

Сіммон цього не витримав. Відштовхнув свій стілець від столика і спробував зіп'ятися на ноги, невизначено розмахуючи руками.

— Ну, гаразд... я просто... гаразд.

— Ох любчику, — озвалася Фела, поклавши долоню на його передпліччя. — Тихо. Не в тому розумінні.

— Не зацитькуй мене, — огризнувся він, але зі стільця не встав.

Фела провела рукою крізь волосся в Сіма на карку.

— Тобі не треба через це тривожитися, — вона засміялася так, ніби ця думка була абсурдною. — Ти прив'язав мене до

себе міцніше, ніж усвідомлюєш. Однак це не означає, що я не можу час від часу насолоджуватися дрібною лестощів.

Сім набурмосився.

— То мені стати самітницею чи що? — запитала Фела. В її голосі з'явилося роздратування, яке принесло із собою ледь помітну нотку її модеганського акценту. — Забув, як сам почувашся, коли Мола виділяє час на флірт із тобою? — Сіммон роззявив рота й набув такого вигляду, ніби намагався одночасно збліднути й зашарітися. Побачивши його спантеличення, Фела розсміялася. — Крихітні Боги, Сіме. Чи ти мене за сліпу маєш? Це мило, і тобі від цього приємно. Яка від цього шкода?

Запала тиша.

— Мабуть, жодної, — врешті сказав Сім. Підвівши погляд, невпевнено усміхнувся мені та прибрав волосся з очей. — Прощу, ніколи не дивися на мене так, як вона сказала. Гаразд? — його усмішка поширшала, стала щирішою. — Не знаю, чи зміг би це витримати.

Я сам мимоволі йому всміхнувся. Сім завжди міг викликати в мене усмішку.

— До того ж, — сказала йому Фела, — ти ідеальний такий, який є, — і поцілувала Сіма у вухо, ніби закріплюючи покращення його настрою, а тоді знову повернулася до мене. — За те з тобою я не пов'язала б долі за жодні гроші, — категорично заявила вона.

— Що ти маєш на увазі? — поцікавився я. — А як же мій погляд? Моє темне фейське не знаю що?

— О, ти заворожуєш. Але дівчині потрібно дещо більше. Потрібен відданий чоловік.

Я похитав головою.

— Я відмовляюся кидатися їй на шию, як усі інші чоловіки в її житті. Вона цього не терпить. Я бачив, що тоді відбувається.

— А ти коли-небудь думав, що вона може відчувати те саме? — запитала Фела. — У тебе справді неабияка репутація бабія.

— То мені стати самітником чи що? — повторив я те, що вона сказала Сімові. Щоправда, вийшло в мене різкіше, ніж я хотів. — Почорніле тіло Господне, я ж бачив її попід руку зі

стонадцятьма чоловіками! А якщо я йду з іншою на виставу, це раптом її ображає?

Фела відверто поглянула на мене.

— Ти не просто катався в каретах. Жінки ж розмовляють між собою.

— Чудово. І що вони кажуть? — уїдливо запитав я, опустивши погляд на свій суп.

— Що ти чарівний, — невимушено сказала вона. — І ввічливий. У тебе не пустотливі руки, хоча в деяких випадках це, судячи з усього, навіть викликає досаду, — злегка всміхнулася.

Я зацікавлено підвів погляд.

— Хто?

Фела завагалася, а тоді сказала:

— Мерадін. Але я тобі цього не розповідала.

— Вона мені за вечерею й двадцяти слів не сказала, — промовив я, хитаючи головою. — І вона невдоволена, бо я не мацав її опісля? Я думав, що їй осоружний.

— Тут же не Модег, — сказала Фела. — У цій частині світу люди не ставляться до статевих зв'язків розважливо. Деякі жінки не знають, як бути з чоловіком, який не вдається до сміливих кроків.

— Гарзд, — мовив я. — Що ще вони кажуть?

— Нічого дуже несподіваного, — відповіла Фела. — Ти нікого не мацаєш, але й затягти тебе в ліжко — не проблема. Ти щедрий, дотепний і... — вона замовкла, явно зниківши.

— Продовжуй, — попросив я.

Фела зітхнула й додала:

— Відсторонений.

Це був не той нищівний удар, якого я очікував.

— Відсторонений?

— Іноді хочеться лише вечері, — пояснила Фела. — Або товариства. Або поговорити. Або щоб тебе хтось помацав по-дружньому. Але найчастіше хочеться, щоб чоловік... — вона нахмурилася й почала заново. — Коли ти з чоловіком... — і знову замовкла.

Я нахилився вперед.

— Скажи що думаєш.

Фела знизала плечима й відвела погляд.

— Якби ми були разом, я чекала б, коли ти мене покинеш. Не відразу. Не зі злобою чи бажанням насолити. Але я знаю, що ти це зробив би. Здається, ти не така людина, щоб навічно зупинитися на певній дівчині. Рано чи пізно ти перейшов би до чогось важливішого за мене.

Я ліниво потицяв у шматочок картоплі в супі, не знаючи, що й думати.

— Напевно, річ тут не лише у відданості, — зауважив Сім. — Заради цієї дівчини Квоут перевернув би світ догори дригом. Ти ж це бачиш, так?

Фела зміряла мене довгим поглядом і тихо сказала:

— Мабуть, так.

— А якщо ти це бачиш, то й Денні це має бути до снаги, — розважливо відзначив Сіммон.

Фела хитнула головою.

— Це легко побачити лише тому, що я досить далеко.

— Кохання сліпе? — Сім засміявся. — І це — та порада, яку ти можеш запропонувати? — він закотив очі. — Я тебе благаю...

— Я ніколи не казав, що закоханий, — утрутився я. — Ніколи. Вона збиває мене з пантелику, і вона мені до вподоби. Але далі це не заходить. А як інакше? Я знаю її недостатньо добре, щоб серйозно твердити про любов. Як я можу любити те, чого не розумію?

Вони на мить мовчки витріщилися на мене. А тоді Сім хлопчачому розреготався, неначе я шойно сказав найбільшу дурницю, яку він коли-небудь чув. Узяв Фелу за руку й поцілував її просто в багатогранний кам'яний перстень.

— Ти виграла, — сказав Сім Фелі. — Кохання сліпе, а також глухоніме. Я більше ніколи не сумніватимусь у твоїй мудрості.

* * *

Позаяк мені досі було недобре, я пішов шукати майстра Елодіна і врешті побачив, що він сидить під деревом у невеличкому садку поряд зі Стайнями.

— Квоуте! — він ліниво помахав рукою. — Ходи сюди. Сідай, — підштовхнув до мене ногою миску. — Поїж винограду.

Я взяв кілька виноградин. Свіжі фрукти вже перестали бути для мене рідкістю, але виноград однаково був чудовий, іще трохи — і перезрів би. Я задумливо пожував. Мій розум досі не зміг виплутатися з думок про Денну.

— Майстре Елодін, — поволі проказав я. — Що ви подумали б про людину, яка постійно змінює власне ім'я?

— Що? — він раптом сів. Його очі стали ошалілими й переляканими. — Що ти накоїв?

Його реакція заскочила мене зненацька, і я підняв руки, захищаючись.

— Нічого! — наполог я. — Це не я. Це одна моя знайома дівчина.

Елодінове обличчя стало попелясто-блідим.

— Фела? — запитав він. — О ні. Ні. Вона нічого такого не зробила б. Вона занадто розумна для цього, — здавалося, він відчайдушно намагається переконати самого себе.

— Я зараз не про Фелу, — заперечив я. — Я про одну молоду дівчину, яку знаю. Варто мені тільки відвернутись, як вона обирає собі інше ім'я.

— О, — вимовив Елодін і розслабився. Відкинувся на дерево й тихо розсіявся. — *Називальні* імена, — проказав він із добре відчутним полегшенням. — Кістки Господні, хлопче, а я вже думав... — Елодін замовк і похитав головою.

— Що ви думали? — спитав я.

— Та нічого, — байдужливо відповів він. — Отже... Що там із дівчиною?

Я знизав плечима. Вже почав шкодувати, що взагалі про це говорив.

— Мені просто було цікаво, що ви сказали б про дівчину, яка постійно міняє ім'я. Варто мені тільки відвернутись, як вона обирає собі інше. Діана. Донна. Даян.

— Вона, як я розумію, не якась утікачка? — запитав Елодін, усміхнувшись. — На неї не полюють. Вона не силкується ухилитися від залізного закону Атуру. Не щось таке?

— Наскільки я знаю, ні, — сказав я, також трохи усміхнувшись.

— Це може вказувати на те, що вона не знає, хто вона така, — відповів він. — Або знає, та це їй не подобається, — Елодін підвів погляд і задумливо потер носа. — Це може вказувати на неспокій і невдоволення. Це може означати, що в неї мінлива натура і вона підлаштовує ім'я під неї. Або що вона змінює ім'я, надіючись стати іншою людиною.

— Це все дурниці, — сердито промовив я. — Це все одно що сказати, буцімто ви знаєте, що ваш суп або гарячий, або холодний. Що яблуко або солодке, або кисле, — я набурмосився на Елодіна. — Це просто вигадливий спосіб сказати, що ви нічого не знаєте.

— Ти не питав мене, що я *знаю* про таку дівчину, — відзначив він. — Ти питав мене, що я сказав би про таку дівчину.

Я знизав плечима, бо вже стомився від цієї теми. Ми мовчки поїли винограду, дивлячись, як снують туди-сюди студенти.

— Я знову покликав вітер, — повідомив я, збагнувши, що ще не розповідав про це Елодінові. — У Тарбієні.

Тут він повеселішав.

— Що, справді? — перепитав і, повернувшись, очікувально поглянув на мене. — Охоче про це послухаю. В усіх подробицях.

Елодін був ідеальним слухачем, уважним і завзятим. Я розповів усю історію, не втримавшись від кількох драматичних зворотів. Наприкінці я зрозумів, що мій настрій суттєво покращився.

— Це вже втретє за семестр, — схвально зауважив Елодін. — Ти шукав його і знаходив тоді, коли потребував. І не просто вітерець, а подих. Це тонкий нюанс, — він позирнув на мене краєчком ока й лукаво всміхнувся. — Як гадаєш, скільки часу мине, перш ніж ти зможеш виготовити собі перстень із повітря?

Я підняв оголену ліву руку, розчепіривши пальці.

— Хто може сказати, що він уже не на мені?

Елодін затрусився від сміху, а тоді, коли вираз мого обличчя не змінився, припинив сміятися. Трохи наморщивши лоба,

задумливо подивився на мене. Його погляд спершу пурхнув до моєї долоні, а тоді — назад до мого обличчя.

— Жартуєш? — запитав він.

— Гарне запитання, — відповів я, спокійно дивлячись йому в очі. — Чи жартую я?

Розділ сто п'ятдесятий

Примха

Тривав весняний семестр. Усупереч моїм очікуванням, Денна жодного разу не виступила публічно в Імрі. Натомість вона за кілька днів подалася на північ, до Аніліна.

Однаке цього разу вона спеціально вирушила до закладу Анкера, щоб повідомити мені про свій від'їзд. Я зрозумів, що це дивним чином мені лестить, і зловив себе на думці: це вказує на те, що у нас усе не геть погано.

Коли семестр якраз добігав кінця, Ректор захворів. Герма мені подобався, хоч я і знав його не дуже добре. Він не просто здавався мені напрочуд згідливим учителем, коли навчав мене іллійської: також він проявив доброту до мене, коли я був новачком в Університеті. Тим не менше, я не надто переймався. Арвіл і працівники Медики могли все — не могли хіба що воскрешати померлих.

Однак день минав за днем, а з Медики не надходило жодних новин. Чутки стверджували, що Герма занадто кволий, щоб устати з ліжка, й мучиться нападами лихоманки, які можуть випалити його потужний розум арканіста.

Коли стало очевидно, що він не зможе повернутися найближчим часом до виконання обов'язків Ректора, майстри зібралися, щоб вирішити, хто посяде його місце. Можливо, назавжди, якщо його стан погіршиться.

Не буду розтягувати болісну історію: Ректором призначили Гемма. Коли шок минувся, стало легко зрозуміти чому. Кілвін, Арвіл і Лоррен були надто заклопотані, щоб перебирати на себе додаткові обов'язки. Те саме, хоч і меншою мірою, можна

було сказати про Мандрага й Дала. Отже, залишались Елодін, Брандер і Гемм.

Елодін цього не хотів, та й загалом його вважали занадто нестабільним для служби. А Брандер завжди повертався в той бік, у який віяв вітер Гемма.

Тож ректорське крісло здобув Гемм. Хоча це й дратувало мене, але мало впливало на моє повсякденне життя. Я вдавався лише до одного заходу безпеки: почав обходити навіть найдрібніші правила Університету з надзвичайною обережністю. Я ж бо знав: якщо мене піднімуть на роги тепер, Геммів голос проти мене зараховуватимуть як два.

* * *

Наближався вступ, а майстер Герма залишався кволим і в лихоманці. Тож я з вузлом кислого жаху в шлунку готувався до своєї першої вступної співбесіди з Геммом у ролі Ректора.

Я пройшов допит із тією самою обережною хитрістю, якої не полишав останні два семестри. Я вагався та припускався кількох помилок, через що мені призначали плату за навчання талантів у двадцять. Достатньо, щоб підзаробити, але недостатньо, щоб надто сильно зганьбитися.

Гемм, як завжди, ставив запитання, що мали подвійне дно чи збивали з пантелику, аби тільки заплутати мене, але в цьому не було нічого нового. Єдиною справжньою відмінністю, схоже, було те, що Гемм багато всміхався. Усмішка в нього була не з приємних.

Майстри провели звичну стишену нараду. А тоді Гемм зачитав мою плату за навчання: п'ятдесят талантів. Вочевидь, Ректор мав більше влади над цими речами, ніж я собі уявляв.

Я змусив себе закусити губу, щоб не розсміятись, і зробив згорьоване обличчя, прямуючи до підвалу Порожнини, де була розташована рахункова кімната скарбника. Коли Рієм побачив мою квитанцію про плату за навчання, у нього проясніли очі. Він зник у своїй підсобці, а за мить повернувся з конвертом із цупкого паперу.

Я подякував йому й повернувся до своєї кімнати в Анкера, весь цей час зберігаючи похмурий вираз обличчя. Зачинивши двері, я розірвав важкий конверт і висипав собі в руку його вміст: дві блискучі золоті марки вартістю по десять талантів кожна.

Тут я засміявся. Сміявся до сліз і болю в боках. Відтак натягнув на себе найкращий костюм і зібрав друзів — Вілема й Сіммона, Фелу й Молу. Послав до Імрі хлопчика-гонця з запитанням для Деві та Трепа. Тоді орендував карету, запряжену чотирма кіньми, і поїхав разом з усіма за річку, до Імрі.

Ми зупинилися біля «Еоліяна». Денни там не було, та я натомість забрав Деоха, і ми подалися до «Королівської зброї», закладу з тих, яких нізащо не міг собі дозволити жоден пристойний студент. Швейцар насмішкувато оглянув нашу строкату компанію, неначе хотів запротестувати, але Треп насупився максимально по-джентльменськи та спокійно провів нас усіх усередину.

А тоді почався такий вечір приємного розгулу, що відтоді я, мабуть, і не бачив нічого подібного. Ми їли й пили, а я радо за все платив. Вода на столі була лише в мисках для миття рук. У наших келихах були лише старі вінтські вина, темний скатен, холодний метеглін, солодкий бренд, і пили ми виключно за примху Гемма.

Розділ сто п'ятдесят перший

Замки

Квоут глибоко вдихнув і кивнув самому собі.

— На цьому й зупинімося, — сказав він. — Я вперше в житті мав гроші в кишені. Був оточений друзями. Це добре місце, щоб закінчити на сьогодні, — він ліниво потер руками, неухважно масажуючи правицею лівицю. — Якщо продовжимо, знову стане невесело.

Хроніст узяв невисокий стосик дописаних сторінок і поплескав ними по столу, розправляючи їхні кутики, а тоді поклав зверху наполовину дописану сторінку. Розкрив свою шкіряну

сумку, вийняв яскраво-зелений вінок із падубу й засунув усередину аркуші. Відтак закрутив чорнильницю й заходився повністю розбирати й очистити перо.

Квоут устав і потягнувся. Тоді зібрав порожні тарілки та склянки й відніс їх на кухню.

Баст просто сидів із порожнім виразом обличчя і не ворухився. Здавалося, він практично не дихає. За кілька хвилин Хроніст почав кидати погляди в його бік.

Квоут повернувся до зали й насупився.

— Басте, — озвався він.

Баст неквапом перевів погляд на чоловіка за шинквасом.

— Шепові поминки ще тривають, — сказав Квоут. — Прибирання сьогодні небагато. Чому б тобі не піти туди на кінець? Тебе радо приймуть...

Баст замислився на мить, а тоді хитнув головою.

— Не думаю, Реші, — промовив беземоційним голосом. — Правду кажучи, настрою в мене нема, — він відштовхнувся від стільця та пройшов через усю залу до сходів, не зазирнувши жодному з присутніх у вічі. — Я просто піду спати.

Різкі звуки його кроків поступово затихли вдалині, а відтак стало чути, як зачиняються двері.

Хроніст провів його поглядом, а тоді повернувся до рудоволосого чоловіка за шинквасом.

Квоут теж дивився на сходи. Очі в нього були стурбовані.

— У нього просто був непростий день, — сказав він так, ніби звертався не лише до свого гостя, а й до самого себе. — Завтра в нього все буде гаразд.

Витерши руки, Квоут обійшов шинквас і попрямував до парадних дверей.

— Вам нічого не треба перед сном? — запитав він.

Хроніст мотнув головою й заходився збирати перо назад.

Шинкар замкнув парадні двері великим латунним ключем, а тоді повернувся до Хроніста.

— Залишу це в замку для вас, — сказав. — На той випадок, якщо ви рано прокинетесь і захочете прогулятися абощо. Я зараз здебільшого сплю не надто багато, — він торкнувся свого

обличчя збоку, там, де на шелепі вже починав виділятися си-
нець. — Але сьогодні, можливо, зроблю виняток.

Хроніст кивнув і завдав собі на плечі сумку. Відтак обереж-
но підібрав свій вінок із падубу й пішов угору сходами.

Залишившись у загальній залі наодинці, Квоут методично за-
мів підлогу, не оминувши жодного кутка. Закінчив із посудом,
промив столи й шинквас, а також загасив усі лампи, крім одні-
єї, через що зала стала напівтемною й повною непевних тіней.

Якусь мить він дивився на пляшки за шинквасом, а тоді по-
вернувся й сам неквапом подався нагору.

* * *

Баст поволі ввійшов до своєї кімнати й зачинив за собою двері.

Він тихо пройшов крізь темряву і став перед каміном. Від вог-
ню, що був там уранці, не зосталося нічого, крім попелу й золи.
Баст відкрив скриньку для дров, але в ній не було нічого, крім
товстого шару дрібно порізаної соломи й трісок на дні.

Тьмяне світло з вікна виблискувало в його темних очах і ося-
вало контури його обличчя, поки він стояв нерухомо, ніби на-
магаючись вирішити, що робити. За мить відпустив кришку
скрині, закутався в ковдру й зігнувся на маленькому диванчи-
ку перед порожнім каміном.

Він довго сидів там, у пільмі, з розплющеними очима.

За вікном щось ледь чутно завовтузилося. А далі — нічого.
Потім — ледь чутне шкрябання. Баст повернувся й побачив,
як серед ночі за вікном рухається темний силует.

Баст заціпенів, а тоді плавно покинув диван і став перед камі-
ном. Він не зводив погляду з вікна, а його руки обережно обма-
цували згори камінну полицю.

Біля вікна знову щось зашкрябало, цього разу вже гучніше.
Погляд Баста відскочив від вікна до камінної полиці, і він схо-
пив щось обома руками. Коли він присів (його тіло стислося,
мов накручена пружина), у тьмяному місячному сяйві ледь по-
мітно зблиснув метал.

Одну довгу мить не було нічого. Жодного звуку. Жодного
руху за вікном чи в затемненій кімнаті.

«Тук-тук-тук-тук-тук». Звук був слабкий, але цілком добре чутний у тиші, що панувала в кімнаті. Пауза, а тоді знову цей звук, різкий і наполегливий стукіт об віконну шибку: «тук-тук-тук-тук-тук-тук».

Баст зітхнув. Розігнувшись після напруженої пози, підійшов до вікна, посунув засув і відчинив його.

— Моє вікно замка не має, — невдоволено сказав Хроніст. — Чому він є на вашому?

— Причини очевидні, — відповів Баст.

— Можна зайти?

Баст знизав плечима й пішов назад до каміна, тимчасом як Хроніст незграбно проліз у вікно. Баст чиркнув сірником і запалив лампу на столі неподалік, а тоді обережно поклав на камінну полицю пару довгих ножів. Один був тонкий і гострий, як травинка, а другий — колючий і елегантний, як шип.

Коли світло розрослося, заповнивши собою кімнату, Хроніст роззирнувся довкола. Кімната була велика, з розкішними дерев'яними панелями й товстими килимами. Перед каміном стояли одна навпроти одної дві канапи, а в одному кутку кімнати впадало в око величезне ліжко під балдахіном із темно-зеленими завісами.

Там були полиці, заставлені картинами, милими дрібничками й цікавинками. Пасма волосся, загорнуті у стрічку. Вирізьблені з дерева свистки. Засушені квіти. Персні з рогу, шкіри та плетеної трави. Свічка ручної роботи зі втисненим у віск листям.

А подекуди кімната була прикрашена (явно віднедавна) гіллям падубу. Одна довга гірлянда тягнулася в головах ліжка, а ще одна була підвішена вздовж камінної полиці, обплітаючи обухи двох яскравих сокир зі схожими на листки лезами, що висіли там.

Баст сів, відкинувшись, перед холодним каміном і закутав плечі в ганчір'яну ковдру, наче в шаль. Вона була мішаниною кепсько дібраної тканини й вицвілих барв — тільки просто посередині було нашите яскраво-червоне серце.

— Нам треба поговорити, — тихо сказав Хроніст.

Баст знизав плечима, дурнуvато вдивляючись у каміп.

Хроніст підступив на крок.

— Мені потрібно спитати вас...

— Не конче шепотіти, — озvався Баст, не підводячи погляду. — Ми з іншого боку шинку. Іноді я приймаю гостей. Раніше він через це не спав, тож я перебрався на цей бік будівлі. Між моєю кімнатою та його шість масивних стін.

Хроніст сів на краєчок іншої канапи, навпроти Баста.

— Мені потрібно спитати про дещо з того, що ви сьогодні сказали. Про Ктей.

— Нам не слід говорити про Ктей, — Бастів голос став безживним і свинцевим. — Це нездорово.

— Тоді про сітів, — мовив Хроніст. — Ви сказали, що вони переб'ють усіх причетних, якщо дізнаються про цю історію. Це правда?

Баст кивнув, не зводячи погляду з каміна.

— Вони спалили б цей заклад і засолили б землю за собою.

Хроніст опустив погляд і захитав головою.

— Не розумію цього вашого страху перед Ктей, — сказав він.

— Ну, — заговорив Баст, — схоже, все вказує на те, що ви не бозна-який розумник.

Хроніст насупився й терпляче зачекав.

Баст зітхнув і нарешті відірвав погляд від каміна.

— Подумайте. Ктей знає про все, що ви коли-небудь зробіте. Про все, що ви скажете...

— Тому розмови з ним мають дратувати, — сказав Хроніст. — Але...

На обличчі Баста раптом відобразилася лють.

— *Даєп вегат. Енфеун вегат тайлорен тес!* — майже нерозбірливо сплюнув він. Баст тремтів, то стискаючи, то розтискаючи кулаки.

Хроніст поблід від його отруйного тону, але не здригнувся.

— Ви сердитесь не на мене, — спокійно заявив він, дивлячись Бастові в очі. — Ви просто сердитесь, а я ненароком опинився поряд.

Баст гнівно зиркнув на нього, проте нічого не сказав.

Хроніст нахилився вперед.

— Я намагаюся допомогти. Ви ж це знаєте?

Баст понуро кивнув.

— Це означає, що мені потрібно зрозуміти, що відбувається.

Баст знизав плечима. Його раптовий спалах агресії вже догорів, і Баст ізнову став млявим.

— Квоут, схоже, вірить вам стосовно Ктей, — зауважив Хроніст.

— Він знає потаємні механізми світу, — сказав Баст. — А якщо чогось не розуміє, то швидко це осягає, — його пальці знічев'я забарабанили по краях ковдри. — І довіряє мені.

— Але хіба це не здається натягнутим? Ктей дає хлопцеві квітку, одне тягне за собою інше, і раптом починається війна, — Хроніст зневажливо махнув рукою. — Так не буває. Надто багато збігів.

— Це не збіг, — Баст коротко зітхнув. — Слепіць мусить сяк-так пробиратися заваленою речами кімнатою. Ви — ні. Ви користуетесь очима та обираєте легкий шлях. Для вас це цілком очевидно. Ктей може бачити майбутнє. Всі майбуття. Ми мусимо пробиратися наосліп. Воно — ні. Воно просто дивиться та обирає найбільш катастрофічний шлях. Воно — це камінь, що розбурхує лавину. Воно — це кашель, із якого починається чума.

— Але, якщо ви знаєте, що Ктей намагається вас скерувати, — мовив Хроніст, — то ви просто зробили б щось інше. Він дає вам квітку, а ви просто її продаєте.

Баст хитнув головою.

— Ктей знало би про це. Не можна випередити думкою істоту, яка знає ваше майбутнє. Припустімо, ви продаєте квітку принцові. Він за допомогою квітки зцілює свою наречену. Рік по тому вона застає його в ліжку з камеристкою, вішається, не витримавши ганьби, а її батько здійснює напад, щоб помститися за її честь, — Баст безпорадно розвів руками. — Однаково виходить громадянська війна.

— Але ж молодик, який продав квітку, залишається в безпеці.

— Напевно, ні, — похмуρο відповів Баст. — Імовіріше, він напивається як свиня, підхоплює сифіліс, а тоді перекидає лампу й підпалює пів міста.

— Ви просто вигадуєте небилиці, щоб довести свою думку, — сказав Хроніст. — І насправді нічого не доводите.

— Чому я маю щось вам доводити? — запитав Баст. — Чому мене має обходити ваша думка? Радійте своєму дрібному дурнуватуому невігластву. Я роблю вам послугу, не кажучи правди.

— А що то за правда така? — запитав Хроніст, відверто роздратувавшись.

Баст утомлено зітхнув і з цілковитою зневірою на обличчі поглянув на писаря.

— Я краще побився б із самим Галіаксом, — заговорив він, — краще пішов би проти всіх чандріян разом узятих, аніж перекинувся б десятьма словами із Ктей.

Тут Хроніст ненадовго замислився.

— Вони вбили б вас, — проказав він. У його голосі було щось таке, що це прозвучало як запитання.

— Так, — підтвердив Баст. — І все одно.

Хроніст витріщився на темноволосого чоловіка, що сидів навпроти нього, закутаний у ганчір'яну ковдру.

— Історії навчили вас боятися Ктей, — сказав він із відвертою огидою в голосі. — А цей страх робить вас дурним.

Баст знизав плечима і знову перевів порожній погляд на відсутній вогонь.

— Мені з тобою нудно, людцю.

Хроніст підвівся, ступив уперед і дав Бастові добрячого ляпаса.

Бастова голова хитнулася вбік, і якусь мить він здавався надто шокованим, щоб поворухнутись. А тоді стрімко звівся на ноги. Ковдра злетіла з його пліч. Він грубо схопив Хроніста за горло, показавши зуби. Очі в нього були чисто сині.

Хроніст зазирнув просто в них.

— Усьому цьому поклато початок Ктей, — спокійно проказав він. — Воно знало, що ви нападете на мене і це призведе до дечого жахливого.

Люте обличчя Баста застигло. Його очі округлилися. Він відпустив Хроністове горло, і з його плечей зникло напруження. Він почав опускатися назад на подушки канапи.

Хроніст відвів руку назад і ще раз дав йому ляпаса. Удар ви-йшов навіть гучніший, аніж першого разу.

Баст іще раз показав зуби, а тоді спинився. Його погляд пурх-нув до Хроніста, а тоді — вбік.

— Ктей знає, що ви його боїтеся, — сказав Хроніст. — Знає, що я використаю це знання проти вас. Воно однаково вами ма-ніпулює. Якщо ви не нападете на мене, це призведе до дечого жахливого.

Баст заціпенів, мов паралізований, застигши десь посереди-ні між стоянням і сидінням.

— Ви мене слухаєте? — озвався Хроніст. — Нарешті прокинулися?

Баст зі спантеличеним зачудуванням на обличчі поглянув на писаря. На щоці у нього утворювався яскраво-червоний слід. Баст кивнув і поволі опустився назад на канапу.

Хроніст відвів руку назад.

— Що ви зробите, якщо я вдарю вас ізнову?

— Виб'ю з вас усі кишки, — серйозно відповів той.

Хроніст кивнув і знову сів на свою канапу.

— Я суто теоретично погоджуся з тим, що Ктей знає майбут-не. Це означає, що воно може багато чим керувати, — Хроніст підняв палець. — Але не всім. Фрукти, які ви сьогодні їли, все одно здавалися вам солодкими, чи не так?

Баст повільно кивнув.

— Якби Ктей було таке лихе, як ви кажете, воно шкодило б вам усіма можливими способами. Але воно так не може. Воно не змогло завадити вам викликати сміх у свого Реші сьогодні зранку. Не змогло завадити вам насолодитися сонячним промінням на облич-чі або цілувати фермерських доньок у рожеві щічки. Правильно?

На обличчі Баста зблиснула усмішка.

— Я цілував не лише їх, — зізнався він.

— Про це я й кажу, — твердо промовив Хроніст. — Воно не може отруювати все, що ми робимо.

Баст набув задумливого вигляду, а тоді зітхнув.

— У певному розумінні ви маєте рацію, — сказав. — Але ли-ше ідіот сидить у будинку, що палає, й думає, ніби все гаразд, бо фрукти досі солодкі.

Хроніст демонстративно окинув поглядом кімнату.

— Мені здається, що шинок не палає.

Баст вражено поглянув на писаря й промовив:

— Та зараз увесь світ згоряє дощенту. Розплющте очі.

Хроніст насупився.

— Навіть якщо не зважати на все решту, — наполегливо продовжив він, — Фелуріян його відпустила. Вона знала, що він розмовляв із Ктей. Вона просто не могла випустити його у світ, якщо не володіла якимось способом захисту від впливу Ктей.

Від думки про це Бастові очі проясніли, а тоді майже миттєво погасли. Він хитнув головою.

— Ви шукаєте глибини в мілкому струмку, — промовив він.

— Не розумію, про що ви, — заявив Хроніст. — Із якої причини вона могла його відпустити, якщо він дійсно був небезпечним?

— Причини? — перепитав Баст із похмурою веселістю в голосі. — Та жодної *причини*. Причинно-наслідкові зв'язки її не цікавлять. Вона відпустила його, бо це тішило її гордість. Вона хотіла, щоб він пішов у світ смертних і співав їй хвалу. Розповідав історії про неї. Зітхав за нею. Тому й дозволила йому піти, — він зітхнув. — Я ж уже казав вам. Мій народ не славиться вдалими рішеннями.

— Може, й так, — відповів Хроніст. — А може, вона просто визнала, що намагались обійти Ктей — марна справа, — він безжурно змахнув рукою. — Якщо будь-які дії з вашого боку будуть неправильними, можна спокійно робити що заманеться.

Одну довгу мить Баст сидів тихо. Відтак він кивнув — спершу ледь помітно, а тоді вже твердіше.

— Маєте рацію, — сказав він. — Якщо все однаково закінчиться слізьми, варто робити що хочеться.

Баст окинув поглядом кімнату, затим раптово звівся на ноги. Пошукавши якусь мить, знайшов товстий плащ, який лежав жужмом на підлозі. Енергійно потрусив ним і закутав у нього плечі, а тоді пішов до вікна. Там зупинився, повернувся до канапи й заходився порпатись у подушках, доки не знайшов пляшку з вином.

Хроніст явно спантеличився.

— Що ви робите? Вертаєтеся на поминки Шепа?

Баст, який саме йшов назад до вікна, зупинився. Мало не здивувався, що Хроніст досі стоїть там, де стояв.

— Я йду у своїх справах, — відповів Баст, затиснувши пляшку з вином під пахвою. Відчинив вікно й перекинув одну ногу назовні. — Не чекайте на мене.

* * *

Квоут енергійно ввійшов до своєї кімнати й зачинив за собою двері.

Він діловито заходив туди-сюди. Прибрав із каміна холодний попіл і поклав замість нього нових дров, а тоді запалив вогонь товстим сірником із червоною сіркою. Взяв ще одну ковдру й розклав її на своєму вузькому ліжку. Злегка нахмурившись, підібрав із підлоги зіжмаканий папірець і повернув його на письмовий стіл, де він опинився поряд із двома іншими зіжмаканими аркушами.

Відтак майже неохоче попрямував до ніг свого ліжка. Глибоко вдихнувши, обтер руки об штани й опустився на коліна перед темною скринею, що там стояла. Поклав обидві руки на вигнуту кришку й заплющив очі, неначе щось наслухаючи. Заворушив плечима, потягнувши за кришку.

І нічого. Квоут розплющив очі. Його уста стиснулися в похмуру риску. Його руки заворушилися знову — потягнули сильніше, напружилися на одну довгу мить, а тоді здалися.

Квоут стуманіло підвівся й підійшов до вікна, з якого було видно ліс за шинком. Відчинив його й висунувся назовні, потягнувшись униз обома руками. Відтак повернувся всередину, тримаючи в руках тонку дерев'яну скриньку.

Змахнувши шар пилу й павутиння, відкрив її. Всередині лежали ключ із темного заліза і ключ із ясної міді. Квоут знову став на коліна перед скринею та вставив мідний ключ у залізний замок. Крутнув ним повільно й точно, ліворуч, тоді праворуч, а тоді знову ліворуч, уважно слухаючи, як ледь чутно клацає якийсь механізм усередині.

Затим він узяв залізний ключ і вставив його в мідну пластину. Цей ключ крутити не став. Його він просунув углиб замка, витягнув наполовину, а тоді засунув назад і витягнув плавним швидким рухом.

Повернувши ключі у скриньку, він знову приклав руки до боків кришки, так само, як раніше.

— Відкрийся, — промовив він собі під носа. — Відкрийся, хай тобі грець. Едро.

Потягнув угору, напруживши спину та плечі.

Кришка скрині не піддалася. Квоут протяжно зітхнув і нахилився вперед так, що притулився чолом до холодного темного дерева. Із нього швидко виринуло повітря, а його плечі згорбилися. Тепер він здавався дрібним і зраним, жахливо втомленим і старшим за свій вік.

Однак на його обличчі не відобразалося ні подиву, ні скорботи. Воно було просто зневіреним. Це було обличчя людини, яка нарешті дістала погану звістку, хоч уже й так знала, що її почує.

Розділ сто п'ятдесят другий

Бузина

У таку ніч кепсько було опинитися надворі.

Пізно ввечері насунули хмари, і небо мовби накрило сірим простирадлом. Вітер був студений і поривчастий; дощ раз у раз починав лити як із відра, а тоді стишувався до мжички.

Попри все це двом солдатам, які отаборилися в заростях біля дороги, начебто було добре. Вони знайшли схованку лісоруба й розпалили собі таке високе й жарке багаття, що коли до нього раз у раз приносило вітром дощ, воно хіба що плювалося й шипіло.

Двоє чоловіків голосно розмовляли, сміючись нестримним, різким сміхом людей, надто п'яних, щоби зважати на погоду.

Урешті з-поміж темних дерев вийшов іще один чоловік, який обережно переступив через стовбур упалого дерева неподалік.

Він був змоклий, можливо, навіть до нитки, і його темне волосся прилипло до голови. Солдати, побачивши його, здійняли пляшки й завзято з ним привіталися.

— Не знав, чи доберешся ти, — сказав білявий солдат. — Нічка хрінова. Але ти по справедливості маєш дістати третину.

— Ти наскрізь промокнув, — зауважив бородатий і підняв тонку жовту пляшку. — Посмокчи оцього. Це щось фруктове, але б'є в голову, наче поні копитом.

— Твоя штука — якась дівчача сеча, — заявив білявий і продемонстрував свою. — Ось. Оце справді чоловічий напій.

Третій чоловік дивився то туди, то сюди, неначе не міг визначитись. Урешті підняв один палець і почав наспівувати, показуючи то на одну пляшку, то на другу.

Клен і клин.
Як хочеш, на!
Жар і попіл.
Бузина.

Насамкінець він показав на жовту пляшку, а тоді взяв її за горло й підніс до губ. Добряче, поволі випив із неї, безшумно ворущачи горлом.

— Чуєш, — озвався бородатий солдат, — залиш хоч трішки!

Баст опустил пляшку та облизав губи. Сухо, невесело реготнув.

— Ти взяв ту пляшку, яку треба, — мовив він. — Це бузина.

— Ти геть не такий говіркий, як був уранці, — зауважив білявий і схилив голову набік. — У тебе такий вигляд, ніби в тебе собака здох. Усе гаразд?

— Ні, — відповів Баст. — Усе негаразд.

— Якщо до нього дійшло, ми в тому не винуваті, — швидко сказав білявий. — Ми трохи почекали, коли ти пішов, як ти і сказав. Тіки ми вже просиділи кілька годин. Думали, що ти ніколи не підеш.

— Трясця, — промовив, роздратувавшись, бородань. — Він знає? Витурих тебе?

Баст хитнув головою та знову перехилив пляшку.

— Тоді тобі нема на що жалітися, — блондин, насупившись, потер собі скроню. — Той дурбелік мені гулю набив — чи, може, дві.

— Йому за це дісталоя, ще й із лишком, — бородатий солдат усміхнувся, потираючи кісточки пальців великим пальцем. — Завтра кров'ю сцятиме.

— То, виходить, усе добре, — по-філософськи зауважив білявий солдат і захитався, надміру драматично змахнувши своєю пляшкою. — Ти зміг попрацювати кулаками. Я зміг випити дечого гарного. І всі ми добре заробили. Усі щасливі. Усі отримують те, чого хотіли найбільше.

— Я не отримав того, чого хотів, — беземоційно сказав Баст.

— Поки що, — уточнив бородань, сягнув у кишеню й витягнув гаманець. Коли підкинув його на долоні, той важко задзенчав. — Припини боятися вогню, і ми це поділимо.

Баст оглянув коло світла, яке відкидало багаття, і навіть не спробував сісти. А тоді знову почав наспівувати, показуючи навмання на різні речі: камінь неподалік, колоду, сокиру...

Пар і пари.
Ясен, дуб.
Дій без жару.
Дим від груб.

Наостанок він показав на вогонь. Наблизився до нього, низько нагнувся й витягнув гілку, довшу за свою руку. Другий кінець гілки перетворився на розпечену вуглинку.

— Тряся, та ти п'яніший за мене, — реготнув бородатий солдат. — Я не це мав на увазі, коли сказав «припини боятися вогню».

Білявий аж покотився зі сміху.

Баст поглянув згори вниз на обох чоловіків. За мить засміявся й він. Сміх вийшов жакливим, нерівним і безрадісним. Цей сміх був не людським.

— Чуєш, — різко урвав його бородань, уже не такий веселий, — що з тобою таке?

Знову пішов дощ, і порив вітру бризнув Бастові в обличчя важкими краплями. Очі в нього були темні й зосереджені. Знову

повіяв вітер, і кінець гілки спалахнув яскравим жовтогарячим сяйвом.

Описуючи розпеченою вуглинкою сяйливу дугу в повітрі, Баст заходився показувати нею то на одного чоловіка, то на другого й наспівувати:

Зерна. Жорна.
Древо й камінь.
Вітер, води.
Бешкет п'яний.

Закінчив Баст, показуючи підпаленою гілкою на бороданя. У світлі від вогню його зуби здавалися червоними. Його обличчя було аж ніяк не усміхненим.

Епілог

Тиша в трьох частинах

Знову настала ніч. У шинку «Путь-камінь» запала тиша, і це була тиша в трьох частинах.

Найочевиднішою частиною була порожня лунка тиша від того, чого не вистачало. Якби невпинно йшов дощ, він вистукував би по даху, заливав би піддашки й поволі змив би тишу в море. Якби в ліжках шинку лежали закохані, вони зітхали б, стогнали б і обернули б тишу навітки від сорому. Якби була музика... але ні, звісно, ніякої музики не було. Власне, нічого з цього там не було, а тому тиша залишалася.

За стінами «Путь-каменя» з-поміж дерев долинали ледь чутні звуки гуляння десь удалині. Гра на скрипці. Голоси. Тупання черевиків і плескання в долоні. Але звук був тонкий, як нитка, і зміна напрямку вітру розірвала його, тож zostалися лише шурхіт листя й щось дуже схоже на далекий крик сови. Це також затихло, не оставивши по собі нічого, крім другої тиші, яка чекала, наче нескінченно затриманий подих.

Помітити третю тишу було нелегко. Ймовірно, послухавши годинку, її можна було б уловити в холодному металі десятка

замків, міцно замкнених, щоб відігнати ніч. Вона лежала в не-оковирних глиняних глеках із сидром і порожніх місцях серед пивниці, там, де мали стояти стільці та столи. Вона була у строкатому болю від синців, що проступили на тілі, а ще в руках чоловіка, на якому були ці синці, коли він здерев'яніло піднявся з ліжка, зціпивши зуби від болю.

Цей чоловік мав по-справжньому руде волосся, полум'яно-руде. Очі в нього були темні й відсторонені, а рухався він із витонченою впевненістю злодія серед ночі. Він зійшов донизу. Там, за вікнами, щільно затуленими віконницями, він здійняв руки, наче танцюрист, переніс вагу на другу ногу й поволі зробив один-єдиний бездоганний крок.

«Путь-камінь» належав йому, так само як і третя тиша. Так і годилося, бо це була найбільша тиша з трьох, яка огортала інші. Вона була глибока й широка, як кінець осені. Вона була важка, як великий обточений річкою камінь. Вона була терплячим звуком людини, що чекає власної смерті, схожим на той, який видає зрізана квітка.

Зміст

<i>Пролог. Тиша в трьох частинах</i>	9
<i>Розділ перший. Яблуко й бузина</i>	10
<i>Розділ другий. Гостролист</i>	20
<i>Розділ третій. Талан</i>	37
<i>Розділ четвертий. Дьоготь і бляха</i>	44
<i>Розділ п'ятий. «Еоляян»</i>	51
<i>Розділ шостий. Любов</i>	72
<i>Розділ сьомий. Вступ</i>	87
<i>Розділ восьмий. Запитання</i>	106
<i>Розділ дев'ятий. Висловлюватися поштиво</i>	116
<i>Розділ десятий. Коли тебе оберігають</i>	122
<i>Розділ одинадцятий. Гавань</i>	139
<i>Розділ дванадцятий. Сонний розум</i>	153
<i>Розділ тринадцятий. Полювання</i>	162
<i>Розділ чотирнадцятий. Заховане місто</i>	169
<i>Розділ п'ятнадцятий. Цікавий факт</i>	174
<i>Розділ шістнадцятий. Те, чого остерігаються</i>	180
<i>Розділ сімнадцятий. Інтерлюдія: Ролі</i>	182
<i>Розділ вісімнадцятий. Вино та кров</i>	188
<i>Розділ дев'ятнадцятий. Джентльмени та злодії</i>	203
<i>Розділ двадцятий. Примхливий вітер</i>	211
<i>Розділ двадцять перший. Робота над деталями</i>	222
<i>Розділ двадцять другий. Ковзання</i>	233
<i>Розділ двадцять третій. Начала</i>	244
<i>Розділ двадцять четвертий. Дзенькіт</i>	258
<i>Розділ двадцять п'ятий. Неправомірне здобуття</i>	262
<i>Розділ двадцять шостий. Довіра</i>	278
<i>Розділ двадцять сьомий. Тиск</i>	288
<i>Розділ двадцять восьмий. Запалювання</i>	293

<i>Розділ двадцять дев'ятий. Крадіжка</i>	298
<i>Розділ тридцятий. Дорожча за сіль</i>	299
<i>Розділ тридцять перший. Тигель</i>	313
<i>Розділ тридцять другий. Кров і попіл</i>	317
<i>Розділ тридцять третій. Вогонь</i>	324
<i>Розділ тридцять четвертий. Брязкальця</i>	343
<i>Розділ тридцять п'ятий. Таємниці</i>	345
<i>Розділ тридцять шостий. Усі ці знання</i>	353
<i>Розділ тридцять сьомий. Часточка вогню</i>	361
<i>Розділ тридцять восьмий. Зернятка правди</i>	371
<i>Розділ тридцять дев'ятий. Суперечності</i>	375
<i>Розділ сороковий. Маріонетка</i>	381
<i>Розділ сорок перший. Вище благо</i>	390
<i>Розділ сорок другий. Покаяння</i>	397
<i>Розділ сорок третій. Без жодного попередження</i>	404
<i>Розділ сорок четвертий. Стрілолов</i>	411
<i>Розділ сорок п'ятий. Зв'язкування</i>	422
<i>Розділ сорок шостий. Інтерлюдія: Трохи скрипки</i>	426
<i>Розділ сорок сьомий. Інтерлюдія: Конопляний вірш</i>	433
<i>Розділ сорок восьмий. Значуща прогалина</i>	440
<i>Розділ сорок дев'ятий. Едема-невіглас</i>	445
<i>Розділ н'ятдесятий. Гонитва за вітром</i>	453
<i>Розділ н'ятдесят перший. Усі мудреці бояться</i>	466
<i>Розділ н'ятдесят другий. Коротка подорож</i>	469
<i>Розділ н'ятдесят третій. Прямовис</i>	470
<i>Розділ н'ятдесят четвертий. Гонінець</i>	475
<i>Розділ н'ятдесят п'ятий. Люб'язність</i>	480
<i>Розділ н'ятдесят шостий. Влада</i>	485
<i>Розділ н'ятдесят сьомий. Пригорща заліза</i>	491
<i>Розділ н'ятдесят восьмий. Залицяння</i>	501
<i>Розділ н'ятдесят дев'ятий. Мета</i>	507
<i>Розділ шістдесятий. Знаряддя мудрості</i>	513
<i>Розділ шістдесят перший. Кропива</i>	526

<i>Розділ шістдесят другий. Криза</i>	531
<i>Розділ шістдесят третій. Позолочена клітка</i>	543
<i>Розділ шістдесят четвертий. Утеча</i>	548
<i>Розділ шістдесят п'ятий. Прекрасна гра</i>	567
<i>Розділ шістдесят шостий. Легкий доступ</i>	572
<i>Розділ шістдесят сьомий. Промовисті обличчя</i>	576
<i>Розділ шістдесят восьмий. Почім буханець</i>	583
<i>Розділ шістдесят дев'ятий. Великий безум</i>	591
<i>Розділ сімдесятий. Чіпляння</i>	595
<i>Розділ сімдесят перший. Інтерлюдія: Тричі замкнена скриня</i>	605
<i>Розділ сімдесят другий. Коні</i>	611
<i>Розділ сімдесят третій. Кров і чорнило</i>	621
<i>Розділ сімдесят четвертий. Чутки</i>	636
<i>Розділ сімдесят п'ятий. Гравці</i>	644
<i>Розділ сімдесят шостий. Трут</i>	652
<i>Розділ сімдесят сьомий. «Один гріш»</i>	656
<i>Розділ сімдесят восьмий. Нова дорога, новий ліс</i>	665
<i>Розділ сімдесят дев'ятий. Знаки</i>	679
<i>Розділ вісімдесятий. Тон</i>	686
<i>Розділ вісімдесят перший. Заздрісний місяць</i>	690
<i>Розділ вісімдесят другий. Варвари</i>	694
<i>Розділ вісімдесят третій. Сліпота</i>	702
<i>Розділ вісімдесят четвертий. Край мапи</i>	710
<i>Розділ вісімдесят п'ятий. Інтерлюдія: Огорожа</i>	715
<i>Розділ вісімдесят шостий. Розбита дорога</i>	721
<i>Розділ вісімдесят сьомий. Летані</i>	728
<i>Розділ вісімдесят восьмий. Слухання</i>	747
<i>Розділ вісімдесят дев'ятий. Марнування світла</i>	757
<i>Розділ дев'яностий. Тема для пісні</i>	764
<i>Розділ дев'яносто перший. Пломінь, грім, зламане дерево</i>	773
<i>Розділ дев'яносто другий. Таборлін Великий</i>	784
<i>Розділ дев'яносто третій. Усі ми найманці</i>	785
<i>Розділ дев'яносто четвертий. По камінню та корінню</i>	795

<i>Розділ дев'яносто п'ятий. Погоня.</i>	798
<i>Розділ дев'яносто шостий. Сам вогонь</i>	801
<i>Розділ дев'яносто сьомий. Кров і гірка рута</i>	809
<i>Розділ дев'яносто восьмий. Слово про Фелуріян</i>	815
<i>Розділ дев'яносто дев'ятий. Магія іншого штибу</i>	823
<i>Розділ сотий. Шейд</i>	830
<i>Розділ сто перший. На відстані витягнутої руки</i>	841
<i>Розділ сто другий. Вічно рухливий місяць</i>	843
<i>Розділ сто третій. Достатньо близько, щоб торкнутись</i>	852
<i>Розділ сто четвертий. Ктей</i>	854
<i>Розділ сто п'ятий. Інтерлюдія: Солодкість</i>	866
<i>Розділ сто шостий. Повернення</i>	873
<i>Розділ сто сьомий. Вогонь</i>	878
<i>Розділ сто восьмий. Швидко</i>	888
<i>Розділ сто дев'ятий. Варвари та божевільні</i>	897
<i>Розділ сто десятий. Краса й гілка</i>	905
<i>Розділ сто одинадцятий. Брехун і злодій</i>	915
<i>Розділ сто дванадцятий. Молог</i>	921
<i>Розділ сто тринадцятий. Варварський язик</i>	930
<i>Розділ сто чотирнадцятий. Його єдина гостра стріла</i>	945
<i>Розділ сто п'ятнадцятий. Буря й камінь</i>	959
<i>Розділ сто шістнадцятий. Зріст</i>	973
<i>Розділ сто сімнадцятий. Варварська хитрість</i>	978
<i>Розділ сто вісімнадцятий. Призначення</i>	990
<i>Розділ сто дев'ятнадцятий. Руки</i>	994
<i>Розділ сто двадцятий. Ласка</i>	1000
<i>Розділ сто двадцять перший. Коли слова підводять</i>	1008
<i>Розділ сто двадцять другий. Відхід</i>	1010
<i>Розділ сто двадцять третій. Кружляння листка</i>	1014
<i>Розділ сто двадцять четвертий. Про імена</i>	1023
<i>Розділ сто двадцять п'ятий. Цезура</i>	1033
<i>Розділ сто двадцять шостий. Перший камінь</i>	1041
<i>Розділ сто двадцять сьомий. Гнів</i>	1049

<i>Розділ сто двадцять восьмий. Імена . . . . .</i>	1062
<i>Розділ сто двадцять дев'ятий. Інтерлюдія: Гамір шепоту. . . . .</i>	1068
<i>Розділ сто тридцятий. Вино й вода . . . . .</i>	1072
<i>Розділ сто тридцять перший. Чорнота в місячному сяйві. . . . .</i>	1084
<i>Розділ сто тридцять другий. Розірване коло. . . . .</i>	1089
<i>Розділ сто тридцять третій. Сни . . . . .</i>	1094
<i>Розділ сто тридцять четвертий. Дорога до Левіншира . . . . .</i>	1100
<i>Розділ сто тридцять п'ятий. Повернення додому. . . . .</i>	1105
<i>Розділ сто тридцять шостий. Інтерлюдія: Майже забув . . . . .</i>	1121
<i>Розділ сто тридцять сьомий. Запитання . . . . .</i>	1138
<i>Розділ сто тридцять восьмий. Нотатки. . . . .</i>	1150
<i>Розділ сто тридцять дев'ятий. Без замка . . . . .</i>	1154
<i>Розділ сто сороковий. Справедливі винагороди . . . . .</i>	1167
<i>Розділ сто сорок перший. Зворотна подорож. . . . .</i>	1177
<i>Розділ сто сорок другий. Удома . . . . .</i>	1178
<i>Розділ сто сорок третій. «Безкровний». . . . .</i>	1184
<i>Розділ сто сорок четвертий. Меч і шейд . . . . .</i>	1191
<i>Розділ сто сорок п'ятий. Історії . . . . .</i>	1197
<i>Розділ сто сорок шостий. Невдачі . . . . .</i>	1201
<i>Розділ сто сорок сьомий. Борги . . . . .</i>	1209
<i>Розділ сто сорок восьмий. Історії каменів . . . . .</i>	1221
<i>Розділ сто сорок дев'ятий. Пов'язані долі . . . . .</i>	1232
<i>Розділ сто п'ятдесятий. Примха . . . . .</i>	1240
<i>Розділ сто п'ятдесят перший. Замки . . . . .</i>	1242
<i>Розділ сто п'ятдесят другий. Бузина . . . . .</i>	1252
<i>Епілог. Тиша в трьох частинах. . . . .</i>	1255

Літературно-художнє видання

РОТФУСС Патрік
Страх мудреця

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *А. І. Мельнікова*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Верстальник *О. В. Целуйко*

Підписано до друку 13.10.2023.
Формат 60х90/16. Друк офсетний.
Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 79.
Наклад 5000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано в АТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»
61011, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 7032 від 27.12.2019 р.
www.globus-book.com

- на сайті КСД: bookclub.ua
- e-mail: support@bookclub.ua
- в мережі книгарень КСД:
див. адреси на сайті Клубу
або за QR-кодом

**Для гуртових
замовлень**
e-mail: trade@ksd.ua

**Анонси
видавництва КСД:**
див. на сайті Клубу або за QR-кодом

**Безкоштовна
гаряча лінія
з будь-яких питань:**
0 (800) 30-10-90

Запрошуємо до співпраці авторів, перекладачів
e-mail: publish@ksd.ua

Ротфусс П.

P79   Страх мудреця : роман / Патрік Ротфусс ; пер. з англ. М. Пухлій. —
Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. —
1264 с.

ISBN 978-617-15-0535-3 (PDF)

ISBN 978-0-756-40791-9 (англ.)

У тихому шинку вже другий день господар розказує Хроністу історію легендарного Королевбивці. Свою історію. Поки слова ллються з його вуст, за дверима шинку розгортається початок нового сказання.

Квоут змушений вирушити в мандри. Інтриги сильних світу цього, сутички з розбійниками, суперництво з чаклунами — його шлях не буде легким. Але найбільшою небезпекою стане зустріч із жінкою... Із цієї подорожі він повернеться живою легендою. Та чи наблизиться до таємниці тих, хто вбив його сім'ю?

УДК 821.111(73)

The book cover features a central circular emblem with a decorative border. The text is in a serif font. The background is black with white line-art illustrations of maple leaves and branches. A vertical grey bar is on the left side.

ПАТРИК
РОТФУСС

ІМ'Я
ВІТРУ

КСД